

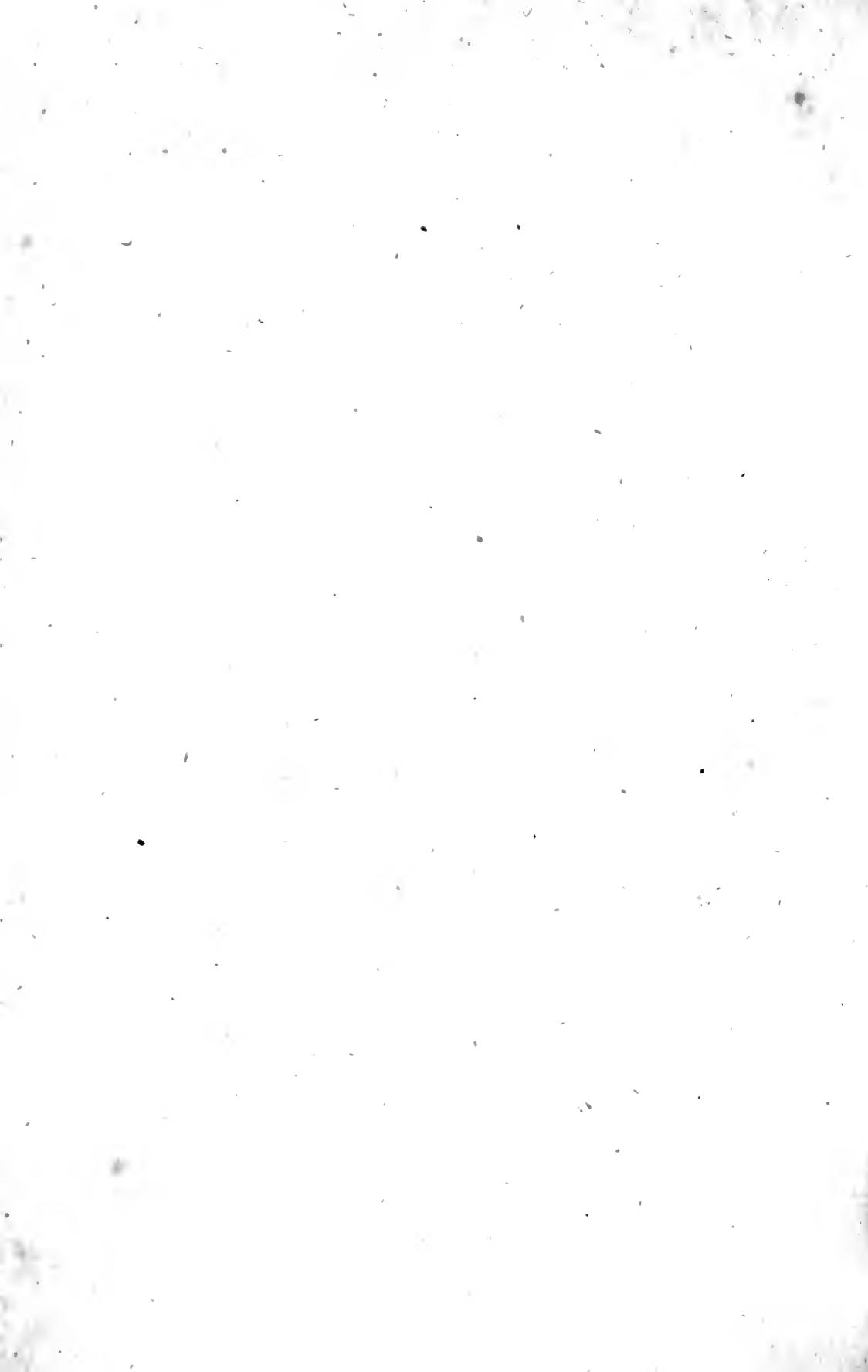

3 1761 07838991 3

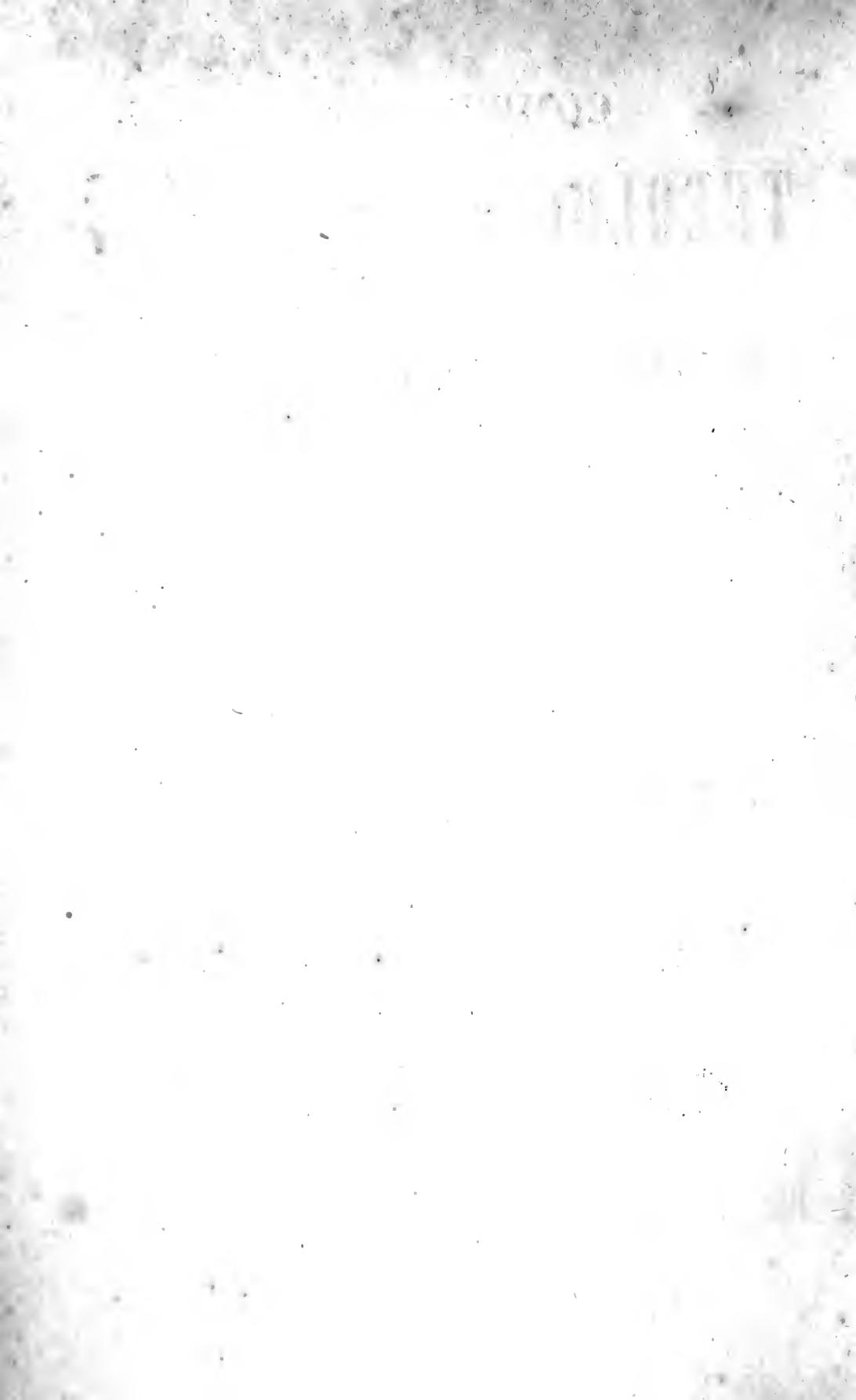

COMPENDIUM
THEOLOGIAE MORALIS

TOMUS SECUNDUS

COMPENDIUM THEOLOGIAE MORALIS

AUCTORE

P. IOANNE PETRO GURY S. I.

IN SEMINARIO VALSENSI PROPE ANICUM

PROFESSORE

Ars artium regimen animarum.

S. Greg. Reg. Pastor. Offic. c. 1.

EDITIO DECIMA SEPTIMA
AB AUCTORE RECOGNITA

ET

ANTONII BALLERINII EIUSDEM SOCIETATIS
IN COLLEGIO ROMANO PROFESSORIBUS
ADNOTATIONIBUS LOCUPLETATA

TOMUS SECUNDUS

D. Antonii M. Ballerini.

ROMAE | TAURINI
TYPIS CIVILITATIS CATHOLICAE | APUD PETRUM MARIETTI HYAC. F.
MDCCLXVI.

Quae iura e lege sunt, editores sibi reservant.

BX
1758
G8
1866
+ 2

INDEX TOMI II.

COMPENDII THEOLOGIAE MORALIS

TRACTATUS DE ACTIBUS PARTICULARIBUS.

PARS PRIMA. — De statu laicorum.	<i>Pag.</i> 1
Cap. I. De obligationibus iudicum.	ib.
Appendix I. De iuratis.	9
Appendix II. De arbitris.	10
Cap. II. De obligationibus advocati et procuratoris	11
Cap. III. De obligationibus apparitoris.	14
Cap. IV. De obligationibus scribarum et notariorum.	16
I. De scribis seu secretariis.	ib.
II. De notariis.	17
Cap. V. De obligationibus accusatoris et rei.	19
I. De accusatore.	ib.
II. De reo.	20
Cap. VI. De obligationibus testium.	22
Cap. VII. De obligationibus medicorum, chirurgorum, et pharmacopolarum.	25
Cap. VIII. De obligationibus custodum.	28
Cap. IX. De statu artificum.	29
PARS SECUNDA. — De statu Clericorum.	31
Cap. I. De obligationibus communibus Clericorum.	ib.
Art. I. De obligationibus positivis Clericorum.	ib.
§ I. De vitae sanctitate et aedificatione.	ib.

§ II. De caelibatu.	Pag. 32
§ III. De gestatione habitus et tonsurae.	39
§ IV. De recitatione Horarum canonicarum seu divini Officii.	41
Punctum I. De obligatione recitandi.	42
Punctum II. De tempore et loco vel situ debito ad Horas recitandas.	48
I. Quoad tempus.	ib.
II. Quoad locum et situm.	51
Punctum III. De modo Horas recitandi.	53
I. Quoad ordinem.	ib.
II. Quoad pronunciationem.	56
III. Quoad attentionem et devotionem.	60
Punctum IV. De causis excusantibus a recitatione Hora- rum.	63
Art. II. De obligationibus negativis Clericorum, seu de iis quae Clericis prohibentur.	66
§ I. De habitatione cum mulieribus.	ib.
§ II. De ludo alearum.	67
§ III. De gestatione armorum et venatione	68
§ IV. De negotiatione.	69
Cap. II. De obligationibus particularibus Clericorum.	70
Art. I. De obligationibus Episcoporum.	ib.
Art. II. De obligationibus Parochorum.	72
Art. III. De obligationibus Canonicorum.	76
I. Quoad residentiam.	ib.
II. Quoad Officium chori.	77
III. Quoad Missam conventualem.	78
IV. Quoad assistantiam Episcopi, etc.	79
V. Quoad munera Canonicorum sede vacante.	ib.
Appendix I. De privilegiis Clericorum.	80
I. De privilegiis Clericorum in communi.	ib.
II. De privilegiis Episcoporum.	81
Appendix II. De beneficiis Clericorum.	88
I. De natura beneficiorum.	89
II. De acquisitione beneficiorum.	ib.
III. De ammissione beneficiorum.	91

INDEX	VII
PARS TERTIA. — De statu religioso.	Pag. 92
Cap. I. De natura status religiosi.	ib.
Cap. II. De vocatione religiosa.	99
Cap. III. De obligationibus Religiosorum vi votorum.	102
Art. I. De voto paupertatis.	ib.
Art. II. De voto castitatis.	113
Art. III. De voto obedientiae.	115
Cap. IV. De privilegiis Regularium.	119
I. Circa exemptionem a iurisdictione episcopali.	ib.
II. Circa Sacramentum Poenitentiae.	120
III. Circa casus reservatos.	122
IV. Circa irregularitates et impedimenta.	124
V. Circa Missam, Communionem et ultima Sacra- menta.	ib.
VI. Circa casus particulares.	125
Appendix. De statu actuali Regularium in Gallia.	126

—

TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE.

Cap. I. De definitione, numero et divisione Sacramentorum.	136
Cap. II. De materia et forma Sacramentorum.	140
I. De natura et unione materiae et formae.	ib.
II. De mutatione materiae et formae.	141
III. De iteratione Sacramentorum in dubio de valida ap- plicatione materiae et formae.	142
Cap. III. De Ministro Sacramentorum.	144
Art. I. De requisitis ad Sacramentorum administrationem, seu de attentione, intentione, fide et probitate Mi- nistri.	ib.
§ I. De attentione Ministri.	ib.
§ II. De intentione Ministri.	145
§ III. De fide et probitate Ministri.	148
Art. II. De officio Ministri.	151
§ I. De obligatione ministrandi Sacra- menta.	ib.

§ II. De obligatione denegandi Sacra- menta indignis pe- tentibus.	Pag. 154
§ III. De modo Sacra- menta conferendi.	157
Cap. IV. De subiecto Sacra- mentorum.	159
Art. I. De requisitis ad validam Sacra- mentorum receptionem.	ib.
Art. II. De requisitis ad licitam Sacra- mentorum receptio- nem.	162

TRACTATUS DE BAPTISMO.

Cap. I. De natura, proprietatibus et necessitate Baptismi.	166
Cap. II. De materia et forma Baptismi.	167
Art. I. De materia tum remota, tum proxima Baptismi.	ib.
§ I. De materia remota Baptismi.	ib.
§ II. De materia proxima Baptismi.	169
Art. II. De forma Baptismi.	170
Cap. III. De Ministro Baptismi.	171
Cap. IV. De subiecto Baptismi.	173
Cap. V. De solemnitatibus accessoriis Baptismi, nempe de pa- trinis et caeremoniis.	176
Art. I. De patrinis.	ib.
Art. II. De caeremoniis Baptismi.	178
Appendix. De operatione caesarea.	179

TRACTATUS DE CONFIRMATIONE.

Cap. I. De materia et forma Confirmationis.	183
Art. I. De materia Confirmationis.	ib.
Art. II. De forma Confirmationis.	185
Cap. II. De Ministro Confirmationis.	186
Cap. III. De subiecto Confirmationis.	187

TRACTATUS DE EUCHARISTIA.

PARS PRIMA. — De Eucharistia ut Sacramento.	<i>Pag.</i> 190
Cap. I. De natura et efficacia Eucharistiae.	ib.
Cap. II. De materia et forma Eucharistiae.	194
Art. I. De materia Eucharistiae.	ib.
I. De materia remota.	ib.
II. De materia proxima, seu de usu materiae requisitae in ipsa consecratione.	197
Art. II. De forma Sacramenti Eucharistiae.	200
Cap. III. De Ministro Eucharistiae.	203
Art. I. De potestate Ministri Eucharistiae.	ib.
Art. II. De obligatione Eucharistiam dispensandi.	206
Art. III. De requisitis ad licitam sanctae Eucharistiae di- spensationem.	208
Art. IV. De modo Eucharistiam infirmis ministrandi.	215
Art. V. De modo S. Eucharistiam asservandi.	219
Cap. IV. De subiecto Eucharistiae.	223
Art. I. De obligatione suscipiendi Eucharistiam.	224
Art. II. De dispositionibus requisitis in subiecto Euchari- stiae.	228
§ I. De dispositionibus animae.	ib.
§ II. De dispositionibus corporis.	232
Punctum I. De ieunio ad Communionem requisito.	ib.
Punctum II. De corporis decentia.	238
Appendix I. De Communione frequenti.	239
Appendix II. De Communione spirituali.	248
PARS SECUNDA. — De Eucharistia ut Sacrificio.	250
Cap. I. De natura et virtute Sacrificii Missae.	ib.
Cap. II. De applicatione Sacrificii Missae.	256
Cap. III. De obligatione celebrandi.	260
Art. I. De obligatione celebrandi ratione sacerdotii.	ib.
Art. II. De obligatione celebrandi ratione officii.	261
Art. III. De obligatione celebrandi ratione stipendii.	265
Appendix pro Sacerdotibus Societatis Iesu.	273

Cap. IV. De tempore et loco celebrationis.	Pag. 276
Art. I. De tempore celebrationis.	ib.
Art. II. De loco celebrationis.	281
Cap. V. De modo celebrandi.	283
Art. I. De requisitis ad Missam.	ib.
Art. II. De Rubricis.	289

TRACTATUS DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

PARS PRIMA. — De essentia Sacramenti Poenitentiae.	298
Cap. I. De natura Poenitentiae.	ib.
Cap. II. De materia Sacramenti Poenitentiae.	304
Cap. III. De forma Sacramenti Poenitentiae.	312
Appendix. De forma conditionata.	316
PARS SECUNDA. — De subiecto Sacramenti Poenitentiae.	323
Cap. I. De contritione.	ib.
Art. I. De contritione proprie dicta.	324
§ I. De necessitate contritionis.	325
§ II. De dotibus contritionis.	336
§ III. De efficacia contritionis.	342
Art. II. De proposito.	345
Cap. II. De confessione.	351
Art. I. De necessitate confessionis.	ib.
Art. II. De dotibus confessionis.	354
§ I. De necessitate integratatis.	355
Punctum I. De necessitate integratatis in genere.	ib.
Punctum II. De peccatis dubiis.	359
Punctum III. De circumstantiis peccatorum.	363
Punctum IV. De peccatis oblitis.	370
§ II. De causis ab integritate excusantibus.	372
Punctum I. De causis ab integritate excusantibus in genere.	ib.
Punctum II. De confessione et absolutione moribundo-rum.	383

INDEX	xi
Appendix I. De examine conscientiae.	Pag. 386
Art. III. De iteratione confessionis.	390
Appendix II. De confessione generali.	395
I. De necessitate vel opportunitate confessionis generalis.	ib.
II. De modo peragendi confessionem generalem.	397
Appendix III. Norma confessionis generalis per interrogations instituendae.	399
Cap. III. De satisfactione.	
Art. I. De impositione poenitentiae.	ib.
Art. II. De implectione poenitentiae.	409
Appendix. De poenitentiis utilius imponendis.	417
I. Opera pietatis.	ib.
II. Opera mortificationis.	418
III. Poenitentiae medicinales.	419
PARS TERTIA. — De Ministro Poenitentiae.	421
Cap. I. De potestate Ministri.	ib.
Art. I. De approbatione.	422
Art. II. De iurisdictione.	428
Appendix. I. De iurisdictione et approbatione regularium.	437
Appendix II. De iurisdictione respectu Monialium.	446
Art. III. De casibus reservatis.	449
§ I. De reservatione casuum, seu de principio et natura reservationis.	450
§ II. De absolutione reservatorum.	465
Appendix I. De absolutione proprii complicis in peccato turpi.	480
Appendix II. De sollicitatione in confessione.	484
Cap. II. De officio Ministri.	497
Art. I. De officio Ministri in confessione.	ib.
§ I. De muneribus Confessarii.	ib.
Punctum I. De officio Patris.	ib.
Punctum II. De officio Medici.	500
Punctum III. De officio Doctoris.	503
Sectio I. De scientia Confessarii.	ib.
Sectio II. De obligatione docendi poenitentes.	509

Punctum IV. De officio Iudicis.	Pag. 513
SECTIO I. De causa instruenda, seu de obligatione interrogandi poenitentes.	ib.
SECTIO II. De sententia ferenda, seu de absolutione concedenda, differenda aut deneganda.	518
§ II. De agendi ratione cum variis poenitentium generibus.	530
Punctum I. De iis qui versantur in occasione peccati.	531
Punctum II. De consuetudinariis et recidivis.	536
Punctum III. De poenitentibus piiis.	550
Art. II. De officio Ministri post confessionem.	552
§ I. De obligatione corrigendi defectus in confessione commissos.	ib.
§ II. De sigillo confessionis.	557
Punctum I. De obligatione sigilli.	ib.
Punctum II. De subiecto sigilli.	559
Punctum III. De obiecto sigilli.	563
Punctum IV. De modo vario sigillum violandi.	569

TRACTATUS DE EXTREMA UNCTIONE.

Cap. I. De natura et effectibus Extremae Unctionis.	177
Cap. II. De materia et forma Extremae Unctionis.	578
Art. I. De materia huius Sacramenti.	ib.
Art. II. De forma Extremae Unctionis.	582
Cap. III. De Ministro Extremae Unctionis.	583
Cap. IV. De subiecto Extremae Unctionis.	585

TRACTATUS DE ORDINE.

Cap. I. De natura et divisione Ordinis.	589
Cap. II. De materia et forma Ordinis.	592

INDEX	XIII
Cap. III. De Ministro Sacramenti Ordinis.	Pag. 594
Cap. IV. De subiecto Sacramenti Ordinis.	596
Appendix De vocatione ad statum clericalem.	603

TRACTATUS DE MATRIMONIO.

Cap. I. De sponsalibus.	605
Art. I. De natura sponsalium.	ib.
Art. II. De obligatione et effectibus sponsalium.	616
Art. III. De dissolutione sponsalium.	620
Cap. II. De bannorum proclamatione.	625
Art. I. De necessitate bannorum.	ib.
Art. II. De circumstantiis bannorum.	627
I. Circumstantia temporis.	ib.
II. Circumstantia loci.	628
III. Circumstantia personarum, scilicet minorum, militum, vagorum et famulorum.	629
Art. III. De dispensatione bannorum.	630
Art. IV. De revelatione impedimentorum.	632
Cap. III. De natura et proprietatibus matrimonii.	634
Art. I. De natura matrimonii.	ib.
Art. II. De proprietatis us matrimonii, scilicet de eius unitate et firmitate.	651
§ I. De unitate matrimonii.	ib.
§ II. De firmitate matrimonii.	ib.
Punctum I. De firmitate matrimonii quoad vinculum.	ib.
Punctum II. De firmitate matrimonii quatenus spectat torum, et de divorcio a toro.	658
Cap. IV. De materia et forma matrimonii.	669
Cap. V. De Ministro et subiecto matrimonii.	670
Art. I. De Ministro matrimonii.	ib.
Art. II. De subiecto matrimonii.	675
Cap. VI. De impedimentis matrimonii.	677
Art. I. De impedimentis matrimonium impudentibus.	ib.

I. Ecclesiae vetitum.	Pag. 678
II. Tempus.	679
III. Sponsalia.	680
IV. Votum.	681
Art. II. De impedimentis dirimentibus.	684
§ I. De impedimentis dirimentibus in genere.	ib.
Propositio I.	ib.
Propositio II.	ib.
Errores a Pio IX damnati.	695
§ II. De impedimentis dirimentibus in specie.	696
Punctum I. De impedimento erroris et conditionis.	697
Punctum II. De impedimento voti et ordinis.	700
Punctum III. De impedimento cognationis.	702
SECTIO I. De cognatione naturali.	ib.
SECTIO II. De cognatione spirituali.	708
SECTIO III. De cognatione legali.	711
Punctum IV. De impedimento affinitatis.	715
Punctum V. De impedimento publicae honestatis.	720
Punctum VI. De impedimento criminis.	723
I. Adulterium solum.	ib.
II. Homicidium solum.	726
III. Utrumque simul.	727
Punctum VII. De impedimento disparitatis cultus.	728
Punctum VIII. De impedimento vis seu metus.	735
Punctum IX. De impedimento ligaminis.	737
Punctum X. De impedimento aetatis.	738
Punctum XI. De impedimento clandestinitatis.	739
SECTIO I. De vi Decreti Concilii Tridentini.	ib.
SECTIO II. De assistentia Parochi.	750
I. Qualis Parochus assistere debeat.	ib.
II. Quomodo Parochus assistere debeat.	755
Punctum XII. De impedimento impotentiae.	758
Punctum XIII. De impedimento raptus.	761
§ III. De dispensatione ab impedimentis matrimonii dirimentibus.	764
Punctum I. De potestate dispensandi	765
Punctum II. De causis dispensationis.	766
Punctum III. De modo dispensationem petendi.	776
Formulae ad postulandas dispensationes.	781

	INDEX	xv
I. A Dataria.		<i>Pag.</i> 781
II. A Poenitentiaria.		782
Cap. VII. De revalidatione matrimonii.		784
Art. I. De revalidatione matrimonii irriti ob defectum consensus.		785
Art. II. De revalidatione matrimonii irriti ob defectum formae praescriptae.		ib.
Art. III. De revalidatione matrimonii irriti ob inabilitatem partium.		787
§ I. De revalidatione matrimonii modo ordinario.		ib.
§ II. De revalidatione matrimonii cum dispensatione in radice.		791
Cap. VIII. De debito coniugali.		796
Art. I. De liceitate actus coniugalis.		797
§ I. De liceitate actus coniugalis in se spectati.		
§ II. De liceitate actus coniugalis quoad circumstantias.		801
I. De circumstantiis personae.		ib.
II. De circumstantiis modi vel situs.		802
III. De circumstantiis temporis.		804
Art. II. De obligatione actus coniugalis.		806
Art. III. De peccatis coniugum.		808
§ I. De peccatis coniugum per excessum.		ib.
§ II. De onanismo in particulari.		815
Decisiones Sacrarum Congregationum circa onanismum.		819

TRACTATUS DE CENSURIS.

Cap. I. De censuris in genere.	823
Art. I. De natura, divisione et conditionibus censurarum.	ib.
I. De natura censurae.	ib.
II. Divisio censurarum.	824
III. Conditiones censurarum.	826
Art. II. De principio seu auctore censurarum.	833
Art. III. De subiecto censurarum.	837
Art. IV. De absolutione a censuris.	841

Cap. II. De censuris in specie.	<i>Pag.</i>	850
Art. II. De excommunicatione.		ib.
§ I. De natura et divisione excommunicationis.		ib.
§ II. De effectibus excommunicationis.		856
I. Privatio Sacramentorum.		858
II. Privatio divinorum Officiorum.		860
III. Privatio suffragiorum communium Ecclesiae.		862
IV. Privatio sepulturae ecclesiasticae.		863
V. Privatio iurisdictionis ecclesiasticae.		ib.
VI. Privatio beneficiorum.		864
VII. Privatio communicationis forensis.		865
VIII. Privatio societatis civilis.		ib.
§ III. De praecipuis excommunicationibus in particulari.		866
Punctum I. Excommunications Papae reservatae.		ib.
I. Contra omnes.		ib.
II. Contra Clericos et Religiosos.		870
Punctum II. Excommunications iure Episcopis reservatae.		871
Punctum III. Excommunications non reservatae.		872
Punctum IV. Excommunications ferendae sententiae.		ib.
Appendix I. De crimen haeresis, lectione pravorum librorum, et Indice.		873
I. De crimen haeresis.		ib.
II. De lectione pravorum librorum.		875
III. De Indice librorum prohibitorum.		876
Regulae Indicis praecipuae Tridentini iussu editae.		877
Appendix II. De clausura monasteriorum.		880
I. Quoad ingressum in monasteria.		ib.
II. Quoad egressum e monasteriis.		881
III. Quoad collocutionem ad crates cum Monialibus.		882
Art. II. De suspensione.		ib.
Suspensiones Papae reservatae.		886
Appendicula de depositione et degradatione.		ib.
Art. III. De interdicto.		888
Interdicta personalia generalia.		891
Interdicta personalia specialia.		ib.
Interdicta localia.		ib.

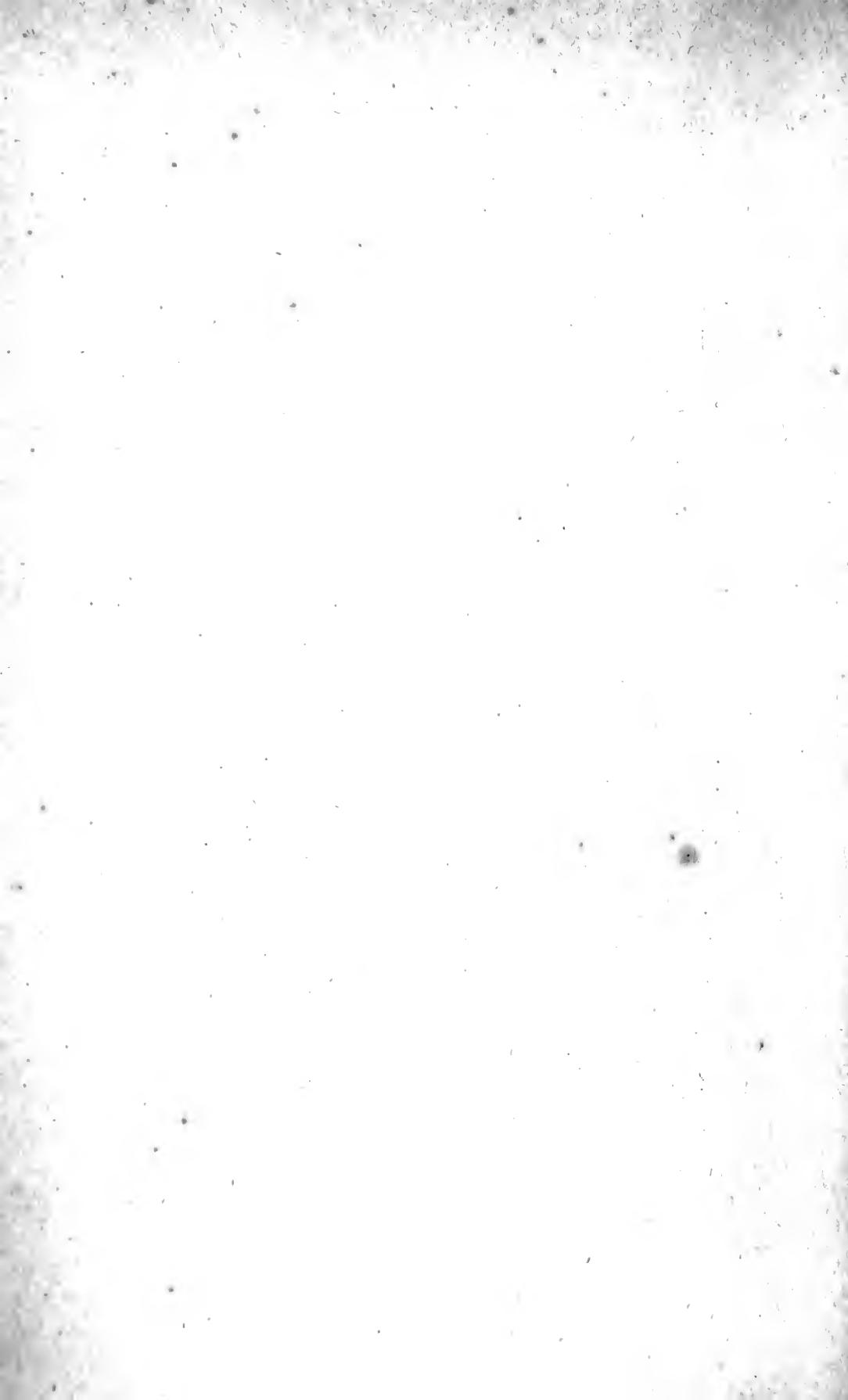
Appendix I. De cessatione a divinis.	<i>Pag.</i> 892
Appendix II. De sepultura ecclesiastica.	ib.

TRACTATUS DE IRREGULARITATIBUS.

Cap. I. De irregularitatibus in genere.	895
Cap. II. De irregularitatibus in particulari.	898
Art. I. De irregularitatibus ex defectu.	ib.
I. Ex defectu animi.	ib.
II. Ex defectu corporis.	ib.
III. Ex defectu natalium.	900
IV. Ex defectu aetatis.	ib.
V. Ex defectu libertatis.	ib.
VI. Ex defectu Sacramenti.	901
VII. Ex defectu lenitatis.	902
VIII. Ex defectu famae.	ib.
Art. II. De irregularitatibus ex delicto.	903
I. Baptismi iteratio atque mala susceptio.	ib.
II. Ordinum usurpatio aut illicita susceptio.	904
III. Violatio censurae.	ib.
IV. Crimina enormia.	905
V. Homicidium et mutilatio.	ib.

APPENDIX DE INDULGENTIIS ET IUBILAEO.

Cap. I. De Indulgentiis.	908
Cap. II. De Iubilao.	921
Conditiones ad Iubilaeum requisitae.	922
Decisiones recentiores Curiae Rom. circa Indulgentias.	929
ADDENDA.	937

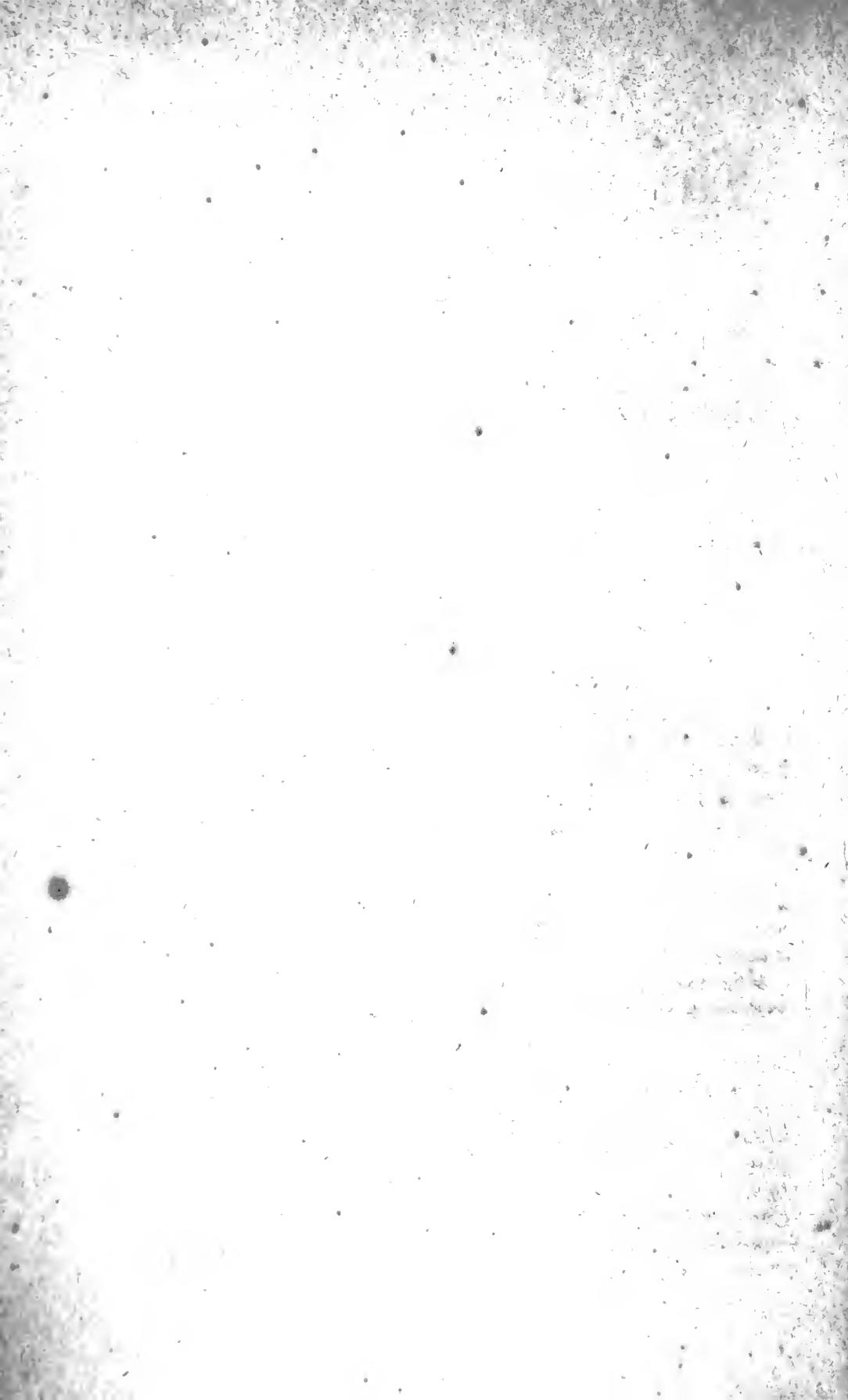

IMPRIMATUR

Fr. Hieronymus Gigli Ord. Praed. Sacri Palatii Apost.
Magister.

IMPRIMATUR

Petrus de Villanova Castellacci Archiep. Petrac
Vicesgerens.

COMPENDIUM THEOLOGIAE MORALIS

TRACTATUS DE STATIBUS PARTICULARIBUS

Agendum: 1º de statu laicorum, 2º clericorum, 3º regularium.

PARS PRIMA

DE STATU LAICORUM.

Iam in quarto Decalogi praecepto de variis et mutuis Superiorum et inferiorum officiis sermonem fecimus. In praesenti vero Tractatu de aliis officiis, quae ad bonum publicum spectant, et imprimis de forensibus, nobis dicendum est. Hinc

Agendum 4º de obligationibus iudicium; 2º advocatorum et procuratorum; 3º apparitorum; 4º scribarum et notariorum; 5º accusatoris et rei; 6º testimoniis; 7º medicorum, chirurgorum et pharmacopolarum; 8º custodum; 9º artificium et opificium.

Obligationes vero mercatorum et aliorum huiusmodi hominum satis intelliguntur ex his, quae de iustitia et contractibus disseruimus.

CAPUT I.

DE OBLIGATIONIBUS IUDICUM.

1. — Iudex est persona publica, per legitimam auctoritatem constituta, ut secundum leges iustitiam vindicet, et in delinquentes debitas poenas decernat.

Principia:

I. Iudex tenetur, ex quasi-contractu cum societate et privatis ad munus suum rite adimplendum: ac proinde, ni faciat, reus erit violatae iustitiae tum legalis, tum etiam commutativa.

II. Iudex autem, ut recte officio suo fungi possit, habere debet 1º intelligentiam non communem, ut causas intricatas introspicere valeat; 2º scientiam sufficientem, ut omnium adiunctorum tum iuris tum facti rationem habeat (*a*); 3º integritatem incorruptibilem, ut nec amori nec odio cedat.

III. Iudex tenetur sententiam ferre secundum leges et ordinem a legibus determinatum; non enim constituitur ad leges mutandas aut reformandas, sed ad eas executioni mandandas (*b*). Excipe casum specialem, in quo iudici mens legis potius, quam eius verba, sequenda sit, habendaque ratio aetatis, conditionis, fortunae illius, cui poenam imponere debet.

IV. In causa dubia has teneat regulas:

1º In *criminalibus* reo favendum est, nisi de crimine constet. — *Reg. Iur. can. 11., in 6º.*

2º In dubio de *proprietate* simul et de *possessione*, iuxta rationes probabiliores iudicandum est: constat ex iure naturali et ex prop. 2ª damnata ab *Innoc. XI*, quae sic sonat: *Probabiliter existimo, iudicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem*. Si autem rationes sint ex utraque parte aequae probabiles, res dividenda est.

(*a*) Peccat mortaliter quisquis petat aut suscipiat iudicis officium, cui se ita imparem noscat, ut praevideat probabiliter grave proximi damnum secuturum. Sive autem conscientius sive inscius inopiae suaे id egerit, absolves non debet, nisi facta renuntiatione officii, vel nisi firmum habeat propositum renunciandi. *S. Alphonsus, Lib. 4. n. 195.*

(*b*) Haec valent de iudice *inferiori*, qui ordinarie non potest poem relaxare vel minuere, etiamsi actor consentiat, nisi aliquando ad bonum reipublicae aliud necessarium esse dictaret epicheia, vel nisi de privata tantum iniuria actoris ageretur. Id tamen potest iudex supremus iusta de causa; quae si desit, graviter peccaret, quia animaret delinquentes, et concurreret ad peccatum. *S. Alphonsus, Lib. 4. n. 205.*

3º In dubio de sola proprietate, pro certo possessore standum est. Constat ex reg. Iur.: *In pari delicto vel causa (a), melior est conditio possidentis.* — *S. Lig. n. 210.*

Quaesita:

2. — QUAER. 1º *An iudex damnare possit reum, quem privata tantum scientia solum cognoscit, aut innocentem, qui iuridice nocens convincitur?*

Resp. ad 1um Neg. prorsus iuxta omnes. Ratio est, quia iudex tenetur iudicare secundum allegata, et iuxta formas lege praescriptas. Nullum enim periculum est in dimittendo aliquando solum occultum, dum magnum foret in violando statutas iudicii formas (b).

Resp. ad 2um Valde controvertitur. *Affirmat S. Thom. 2. 2. qu. 64. art. 6.* — *Negat S. Bonaventura.* — *S. Ligoriu n. 208.* utramque sententiam ut probabilem admittit, si agatur de causis civilibus, aut etiam criminalibus minoris momenti: si vero casus de criminalibus maioribus et praesertim de capitalibus occurrat, sententiam *S. Bonaventurae* rectiore putat. Ratio est, quia in priori casu dici potest, saltem probabiliter, incommodeum privatum debere bono communni cedere, cum tantum non

(a) Ut par causa dicatur, rationes utriusque partis debent esse aequae probabiles. Quod si rationes actoris sint probabiliiores, regula ista iuris, fatente S. Alfonso, locum non habet; nec limites probabilitatis excedit opinio, licet communior, illorum, qui iudicem obligant ad ferendam pro possessore sententiam. *Vid. S. Alphonsus, Lib. 4. n. 210. Q. II.*

(b) Hoc intellige de iudice inferiori, qui in lege dispensare, maxime in re tanti momenti, non potest. Nam licet principi negetur potestas ex privata scientia aliquem occidendi, quando agitur de delicto, hoc tamen ipsi fas est, si agatur de impediendo malo, quod reipublicae immineat per aliquam personam. *Ita communis apud Lugo De Iust. Disp. 37. n. 30.* Insuper loquendo de causis civilibus et de oblatione officiorum, etc. maior fortasse potestas inest principi ad hoc, ut ex scientia privata possit aliquando condemnare reum non convictum. *Ita Lugo (l. c. n. 51.), penes quem rationes videris.*

sit. Secus autem in posteriori casu; ideoque tunc innocentem damnare intrinsece malum videtur (a).

3. — QUAER. 2º *An iudex munera pro ferenda sententia possit accipere?*

Resp. Neg. Hoc enim omni iure prohibetur; ac 1º Iure naturali, saltem aliquo modo, quia munera mentem obcaecant, et ad favendum plus aequo donatori impellunt: hinc personarum acceptio sequitur; 2º Iure canon.; nam, in 6º (*l. 1. tit. 3. c. 2.*)

(a) *Tres sunt* (inquit Lugo Disp. 37. n. 42.) *potissimae in hoc puncto sententiae. Prima negat, unquam licere iudici proferre sententiam contra eum, quem certo scit esse innocentem. Secunda extremae contraria affirmat, posse iudicem semper proferre sententiam in qualibet causa iuxta allegata et probata. Hanc tenet S. Thomas,.... et Theologi ac Iuristae sine dubio in hanc partem communiter inclinant. Tertia sententia media distinguit de causis criminalibus, in quibus agitur de poena vitae vel mutilationis, et in iis negat, licere iudici condemnare innocentem: in causis vero civilibus, vel ubi agitur de poena pecuniaria vel exilii, aut privationis officiorum, concedit licere. Cuius postremae partis hanc rationem reddunt (n. 44.), quia licet respublica non habeat dominium supra vitam et membra subditorum; habet tamen illud supra haec alia bona, ita ut adveniente iusta causa propter bonum commune possit de illis disponere, et auferre bona, privare officiis, expellere cives a civitate, etc. Ergo credibile est, dedit hanc potestatem iudici ad eum finem, ut secundum leges ac probationes iudicetur, ne contempnatur ordo iudicialis, cuius observatio summopere conductit ad pacem et quietem Reipublicae. Quae quidem clarius definiunt et explicant doctrinam A., eiusque penitiores rationem reddunt.*

Iudicium autem Card. De Lugo de praefatis sententiis hoc est (*ibid. n. 45.*): *Inter has sententias secunda est valde probabilis propter auctoritatem S. Thomae et communem; tertia tamen habet rationes fortasse magis efficaces; nam licet non omnia eius argumenta probent,... aliqua tamen habent magnam vim.*

Rationes pro singulis hisce sententiis videre quisque per se potest penes enndem De Lugo; hic praestat ex eodem Auctore (*ibid. n. 41.*) subiicere, quae sunt extra controversiam: *Certum est in primis* (inquit), *eum iudicem teneri omnia media tentare, et omnem diligentiam adhibere ad liberandum reum illum. Primo, excogitando causas sufficientes ad repellendam accusationem. Secundo, maxima dexteritate examinando testes exemplo Danielis, interrogando circumstantias loci, temporis, etc. donec eos dissidentes inveniat. Tertio,*

Bonifacius VIII statuit, ut iudices nullum munus vel quidquid aliud accipiant, nisi forsan esculentum et poculentum mera liberalitate oblatum; 3º Consonat ius positivum tum Rom., tum Gallicum. Sic, in art. 177. Cod. poenalis, omnis magistratum corruptio per dona et promissiones gravibus poenis plectitur tum in corruptis, tum in corrumpentibus (a).

poterit, si fieri possit sine scandalo, dissimulare in carceris custodia, ita ut innocens fugere possit. Quarto, remittere causam ad iudicem superiorem, et coram illo testificari innocentiam rei, quam ipse scit. Quinto, si iudex sit supremus princeps, poterit facilius reum absolvere de potestate absoluta, secundum quem potest princeps aliquando poenam debitam condonare. Quorum summa e S. Thoma (2. 2. q. 64. art. 6. ad 3., et q. 67. art. 2.) deprompta est. Bene autem ex his concludit Lugo, rarissime posse contingere, quod iudex non possit liberare eum, quem certo novit innocentem.

(a) Si peccat iudex recipiens munera, eo ipso peccat et quisquis illa offerat; cooperatur enim alterius peccato. Excipe tamen rudes, quos plerumque ignorantia excusat. Item excipe, si munera dentur ad redimendam iniustam vexationem, quando prudenter iniqua sententia secus timenda videatur: quae tamen debent restituiri, et etiam repeti in iudicio post sententiam possent. S. Alphonsus (Lib. 4. n. 212.) cum communi. Excipe etiam (praeter alios casus apud Lugo, Disp. 37. n. 132.) cum Laymann (Lib. 3. Tr. 4. C. 4. n. 9.), si iudex conductus sit absque stipendio sufficiente, vel si laborem ageat ad causam alicuius, sine aliorum damno, velocius expedientiam. Addit Laymann, non audere se acceptum munus damnare, spectato iure naturali, si iudex unius causam ante alios expedit, quando in eius arbitrio sit, quem cui praeponat; subdit tamen, *rem non vacare periculo*; et Lugo (l. c. n. 136.) absolute id reprobat, quia *quoties ex iustitia tenetur ex disiuncto gratis facere, non potest pro electione huius partis aliquid accipi*.

Quoad ea autem, quae a iure tantum positivo pendent, Lugo animadversionem aliam addit (l. c. n. 132.), quod scilicet alicubi accipientur sportulae & litigantibus ultra stipendium publicum: quae sportularum acceptio quibusdam in locis consuetudine praescripta est. In universum (pergit) observa, ea omnia, quae in hoc genere consuetudine legitime praescripta habentur, praesumi licita, dummodo non sint contra ius naturale; ubi vero ea consuetudo non sit, standum est iuri peculiari cuiusvis regni vel provinciae; singulæ enim habere solent in hoc puncto leges proprias, magis vel minus strictas, quae obligabunt, quandiu contraria consuetudine non abrogantur.

QUAER. 3º *An iudex teneatur ad restitutionem, si munera a litigantibus acceperit?*

Resp. Neg. *probabiliter*, ante sententiam; quia, etsi *illicite* agat munera acceptando, non peccat tamen contra iustitiam. — *Ita communius.* — *Lugo.* — *Lessius.* — *S. Antoninus.* — *Azor,* contra *alios*, qui etiam *probabiliter affirmant.* — *S. Lig.*, n. 226., dicit utramque esse satis probabilem (a).

NOTA. Iudices saltem inducendi sunt ad munera accepta restituenda, vel ad ea in pia opera eroganda. Posset aliquando hoc pro poenitentia iniungi ad iudicem a relapsu avocandum.

(a) S. Alphonsus hoc loco refert doctrinam Salmanticensium ex Tract. XIII. Cap. 1. n. 170.-173., ubi non de speciali hac quaestione sermo est, sed generatim, *An ex donatione illicita et reprobata per leges oriatur in recipiente obligatio restitutionis.* Et quidem dum permiscent tum quae dantur ob perpetrata peccata, tum quae mere fovent recipientium avaritiam, tum quae acquirantur simoniace aut in ludo aleatorio interdicto per leges (quo spectant duo loca Sancti Thomae ab ipsis allegata, quorum alterum post eos hic affert et S. Alphonsus), eam inducunt confusionem, ut nihil re ipsa ex iis concludere liceat.

Praestat itaque retinere sententiam, quam ex Busembaum S. Alphonsus (l. c.) sic refert: *Etsi (iudex) a partibus munera liberalia accipiens aliquando peccet vel ob scandalum vel ob periculum pervertendi iustitiam, acceptorum tamen dominium comparat.* De qua subiicit S. Alphonsus: *Hoc est commune et certum, Salm. de rest. c. 1. n. 109.* (quae allegatio non est ad rem). Addit Busembaum: *Etsi lex positiva munerum acceptancem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad restitutionem ante sententiam iudicis, nisi lex exprimat, quod non illicita tantum, sed etiam invalida sit acceptio.* Vid. Bon. *De VIII. Praec. Q. 2. Punct. 8.* (quae allegatio spectat ad obligationem restituendi pauperibus, si quis receperit quidpiam pro gratia vel iustitia obtainenda in Curia Romana), Laym. *Lib. 3. Tr. 4. C. 4. n. 9. et 10.* Et hanc sententiam a multis et gravissimis doctoribus tradi, auctor est Card. De Lugo (Disp. 37. n. 134.), qui subdit, eam probari *ex communi praxi omnium iudicium etiam timoratorum, qui nunquam ea munera restituunt, quando fuerunt liberaliter data, nec a confessariis ad id obligantur.* Quae quidem confessariorum praxis nos quoque monet, ne consilio, quod A. praebet in subiecta notula, facile, nec sine maxima discretione utamur, ne scilicet laqueos non necessarios poenitentibus iniciamus.

QUAER. 4° *An iudex restituere teneatur, quod accepit ex pacto ad sententiam aliquam tali modo ferendam?*

Resp. 1° *Affirm.*, si acceperit ad sententiam *iustum* ferendam, seu ad faciendum vel omittendum id quod ex iustitia facere aut omittere debebat, aut ad causam iniuste non protrahendam; quia hoc non potest esse materia contractus, utpote ex officio, atque adeo ex iustitia iam debitum. *A fortiori*, restituere tenetur ea, quae extorsit vi, minis, vel iniusta vexatione.

Resp. 2° *Si acceperit ad ferendam sententiam iniustum, certo tenetur ad restitutionem ante huius sententiae latronem, ut patet; lata autem sententia, controvertitur, iuxta dicta de contractu in materia turpi, tom. 1. n. 760. (a).*

4. — **QUAER.** 5° *An iudex teneatur reparare damnum, quod non impedivit, vel cuius reparationem non procurat, quando potest?*

Resp. *Affirm.*, quia est cooperator iniustus et *efficax*. Recole dicta de cooperatoribus negativis, *t. 1. n. 696. et seq. et alibi passim* (b).

(a) Si quaestio fiat mere iuxta juris naturalis principia, ex dictis in not. ad n. 760. Vol. I. citra controversiam esse debet, eiusmodi pretium retineri in conscientia posse; neque enim opinioni oppositae probabilitas aliqua, nisi fictitia, tribui potest. Si vero ius positivum spectetur, quaestio solvenda ex dictis in nota praecedenti videtur.

(b) Circa hanc quaestionem enucleatus ista habe ex S. Alphonso: 1° *Si iudex sententiam iniquam tulit dolo; litem fecit suam, id est damnum partis laesae in se transtulit, cui tenetur restituere* (Lib. 4. n. 214.).

2° *Si iudex magna imperitia male iudicet, tenetur ad interesse parti laesae, et ad expensas litis; ubi etiam quotiescumque notabile damnum sive in substantia litis sive in superfluis expensis propter eius culpabilem ignorantiam partibus accidit. Est commune* (Ibid. n. 195.).

3° *Si alioqui dignus suo munere (tametsi id petens impetraverit, aliis dignioribus neglectis) per oblivionem ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conscientia ad restitutionem ex propriis, cum iniuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali sententia acceperit, vel potius (secundum alios) cum culpam theologicam non commiserit: debet tamen revocare sententiam, si potest sine gravi incommodo* (Ibid. n. 214.). Et clarius: *Si iudex*

QUAER. 6º *An obliget sententia iudicis dubie iusta, aut certo iniusta?*

Resp. ad 1º *Affirm.* omnino. Praesumptio enim Superiori seu iudici favet. — V. de Consc. n. 75., etc.

Resp. ad 2º *Neg.* *per se*, ut patet (a). Excipe tamen, nisi adsit ratio scandali, vel perturbationis publici ordinis; quia bonum privatum semper bono publico cedere debet. Qui autem obtinet causam per sententiam iniustam, rem sibi adiudicatam recipere nequit, vel eam restituere debet, et insuper omnia damna et expensas parti adversae reparare tenetur (b). Si tamen in bona fide fuerit, hac evanescente rem alienam tantum reddere debet iuxta dicta de possessore bonae fidei, n. 635. (c).

agnoscat errorem a se (etsi sine gravi culpa) commissum in praeiudicium litigantis, tenetur, si potest citra infamiam, impedire errorem, v. gr., monendo occulte partem laesam, ut sibi appellatione vel aliter consulat: quia id pertinet ad debitam muneric executionem (Ibid. n. 195.).

4º *Iudex mortaliter peccat contra officium suum differendo valde notabiliter causarum expeditionem sine iusta causa.... Idem tenetur parti laesae damna et expensas, quae ex iniqua dilatione sequulæ sunt, restituere, quia est earum iniusta causa (Ibid. n. 196.).*

(a) Clarius S. Alphonsus (Lib. 4. n. 215.): *Sententia iniusta aut ex natura rei aut ex omissione ordinis iuris simpliciter necessarii, sive feratur per falso allegata et probata, sive ex iudicis iniquitate, nullum habet robur in foro conscientiae, manetque parti laesae, tam-etsi non appellat, ius suum, licebitque, si absque scandalo possit, recuperare bona. Dixi, in foro conscientiae: quia in foro externo, ubi non tam veritas facti, quam probatio iuridica spectatur, sententia probata servanda est ad evitanda scandala et incommoda: neque elapso termino, intra quem appellare licebat, actio ei conceditur, lege sic statuente tum in poenam pigritia, tum ob bonum publicum, ut litium sit finis.*

(b) *Idecirco laesus potest, nisi alter iuste praescripserit, per occultam compensationem sua recipere, quia recuperat ius suum.* S. Alphonsus, Lib. 4. n. 215.

(c) *Qui bona fide rem postulavit a iudice, et bona fide accipit, remque bona fide possedit tempore ad praescribendum necessario, non tenetur restituere, quia legitime praescripsit.* S. Alphonsus, Lib. 4. n. 215.

APPENDIX I.

DE IURATIS.

5. — *Jurati*, sic dicti ob instrumentum, quod praestant de munere sibi credito recte obeundo, sunt viri selecti ex praecipuis civibus ad aliquam iudicium partem obeundam. In causis criminalibus tantum adhibentur. Ipsorum est pronuntiare circa existentiam facti et culpabilitatem accusati; postea iudices poenam iuxta legem decernunt. Institutio Iuratorum, ab Anglis sumpta, creata fuit in gratiam reorum, ut a viris gravibus sorte designatis factum examinaretur, nullo affectu maligno erga accusatum, utpote plerumque sibi plane ignotum, adeoque ut illud factum certius cognosceretur.

Jurati desumuntur ex civibus notabilibus lege determinatis. Corpus Iuratorum (*le Jury*) constat duodecim civibus pro singulis indicandis.

Jurati, qui sorte ad sessionem Curiae dictae *d'Assises* designantur, easdem contrahunt obligationes ac ipsi iudices, quorum ex magna parte munus exercent, et proinde de *Juratis*, sicut de ipsis iudicibus, generatim dicendum est.

6. — QUAER. *Utrum IURATUS dare possit votum contra accusatum, iuridice quidem de crimine convictum, sed cuius innocentiam privata scientia certo cognoscit?*

Reg. Neg. Ratio est, quia hoc videtur contra mentem legis. *Iurati* enim pronuntiare debent tantum circa factum, ac iuxta intimam convictionem, quam de eius existentia habent, nec ullo modo tenentur reddere rationem legalem sententiae suaे. Imo ex ipsa lege sententiam suam nec tenentur fundare ex tali numero testium, nec ex his vel ipsis rationibus a variis partibus in medium adductis, etc. Ergo votum dare debent tantum iuxta id, quod in foro conscientiae sentiunt. Itaque spectato munere, quod *Iuratis* imponitur, facile patet minime circa eos locum habere controversias illas, quae de iudicibus agitantur, n. 2.

APPENDIX II.

DE ARBITRIS.

7. — Arbitri dicuntur, qui ab utraque opposita parte ad litem aliquam dirimendam instar iudicium admittuntur.

Pactum, quo facultas litem componendi ipsis tribuitur, vocatur compromissum (gallice, *compromis*). Hoc pacto adversae partes mutuo consensu promittunt, se executuras esse quidquid ab arbitris statuetur. Compromissum autem confici potest sive scriptura privata, sive scriptura authentica a notario confecta, sive etiam ex consensu communi viva voce expresso coram ipsis arbitratis. Sub poena nullitatis in eo tum res diiudicanda, tum etiam arbitrorum nomina referenda sunt.

Arbitri, quicumque sint, semel a diversis partibus admissi, iudicium munere proprie gaudent, eorumque vices omnes gerunt, haud secus ac si a publica auctoritate forent designati. Possunt igitur causam ad se delatam instruere, rem ad aliud tempus opportunius differre, testes audire, et tandem lata sententia litem absolute dirimere. Attamen ex lege civili gallica talis sententia ut in foro externo valeat, agnoscenda est a Praeside tribunalis *prima instantiae* provinciae, in qua lata est.

8. — Cum arbitri iudicium munera adimpleant, easdem circiter obligationes, eademque onera subeunt. Hinc

1º Non debent suscipere litem, pro qua diiudicanda doctrinam sufficientem non habent, secus in materia gravi peccant contra iustitiam commutativam, et restitutionis obligationem contrahunt.

2º Arbitri judicare tenentur iuxta leges regionis, nisi partes eis facultatem rem ex aequo et bono componendi impertierint. Tunc enim ex bono et aequo utriusque partis commodum promovere debent.

3º Cavere summopere debent ab acceptione personarum, ne odio, aversione aut nimio affectu abstracti, contra regulas aequitatis sententiam ferant. Quoad caetera, eadem dicenda sunt de arbitratis, ac de ipsis iudicibus.

CAPUT II.

DE OBLIGATIONIBUS ADVOCATI ET PROCURATORIS.

Principia:

9. — I. Advocati et procuratores tenentur ex iustitia legali erga societatem, et ex iustitia commutativa erga litigantes, scientiam competentem habere, causam diligentia et studio debito suscipere ac persequi, et dilationes litigantibus damnosas praecavere; secus graviter peccant, et restitutioni sunt oboxi, sicut supra de iudicibus dictum est.

II. In materia civili nec advocatus rei, nec advocatus generalis causam certo iniustum sustinere potest, ut patet; si igitur eam defendendo obtineat iniustum sententiam, omnia damna inde sequentia reparare tenetur, cum non reparantur ab eis, in quorum gratiam iniusta sententia cadit. — *S. Lig. n. 223.*

A fortiori in materia criminali nec advocatus suscipere potest partes accusatoris evidenter iniusti, nec procurator generalis iniuste accusatum persequi, si detegat eius innocentiam, sive in principio sive in decursu aut in fine causae, sed accusacionem incoptam derelinquere uterque tenetur.

III. Advocatus a cliente interrogatus debet eius causam serio, et ea diligentia, quam rei gravitas postulat, examinare, fidilitatem illi servare, iustitiam vel iniustitiam aperire, et probabilitatem eam obtinendi aut perdendi scrupulose indicare; secus enim clientem ad sumptus inanes impelleret, quos ipse resarcire teneretur.

In causa autem dicenda cavere debet a fraudibus, falsis probationibus, aliisve mediis iniustis contra partem adversam; secus enim pariter omnia damna inde sequentia compensare tenetur.

Quaesita:

10. — QUAER. 1° *An advocati possint defendere causas etiam minus probabiles tum reorum, tum actorum?*

Resp. 1° In causis civilibus, affirm. cum sententia communis et certa, quia spem habere possunt, ut veritas elucescat. — *S. Lig. n. 222.* — *Laymann.* — *Sanchez,* contra paucos.

Resp. 2º In causis vero *criminalibus*, reus semper defendi potest, etiamsi constaret de ipsius culpabilitate, mediis tamen honestis et licitis, seclusis scilicet mendaciis, fraudibus, etc. Ratio est, quia advocatus reum defendens nemini infert iniuriam, et praeterea ex suo officio reo patrocinari debet, quantum potest. — *S. Lig. n. 220.*

NOTA. Aliquando in causa criminali, dum procurator generalis sollicitat poenas statutas in reum, intervenit etiam pars civilis, cum civis privatus reparacionem damni sibi ex crimine illati iuridice repetit.

11. — *QUAER.* 2º *Ad quid teneatur advocatus ratione pretii?*

Resp. 1º in genere. Nihil potest accipere ultra iustum pretium, quod vel lege forte taxatum est, vel iudicio prudentium est determinandum, habita ratione negotii, peritiae advocati, laboris, quem impendit, et consuetudinis receptae.

Resp. 2º Quoad pauperes in particulari 1º tenetur gratuito succurrere versantibus in extrema necessitate, etiam cum gravi suo incommodo; 2º tenetur gratis patrocinari versantibus in gravi necessitate, et quidem sub peccato mortali, non tamen cum notabili suo incommodo; 3º tenetur etiam in communi necessitate causas pauperum tueri ex caritate, non tamen cum gravi incommodo: sufficit scilicet, ut aliquid operis, quando ab aliis vacet, eis largiatur. — *Hom. apost. tract. 13. n. 69.*

QUAER. 3º *Quid exigere possit advocatus, si postquam de pretio conventum est, cliens inceptam causam deserat?*

Resp. Potest totum pretium exigere, si per eum non stet, quominus litem prosequatur non secus ac locans suam operam pro aliqua mercede, illam exigere potest, si per conductorem stet ne opera compleatur. Excipe tamen casum, in quo intervenit iusta causa litem deserendi, cum haec conditio semper in conventione subintelligatur. — *S. Lig. Hom. apost. tr. 13. n. 69.*

12. — *QUAER.* 4º *Ad quid teneatur advocatus qui, causa iam peracta, advertit eam esse iniustam?*

Resp. Debet statim admonere de iniustitia causae, et eam deserere, ne damno iniusto cooperetur. Neque compositionem suadere potest, siquidem haec non nisi in re dubia locum habere debet. Si vero causam iniustam scienter fuerit prosecutus, omnia damna utriusque parti obvenientia compensare tenebitur. Parti enim adversae restituere debet *ex peccato commissionis*, cum causa damni positiva ipse fuerit; suo autem clienti, si in

bona fide versabatur, ex peccato omissionis, siquidem eum ex officio de iniustitia causae admonere tenebatur.

Advocatus tamen deserendo causam, quam iniustum esse dedit, non debet aliam partem iuvare, seu secreta suae causae alteri parti revelare, ut patet ex iure naturali, et expresse docet S. Thom. 2. 2. qu. 71. art. 3.

Quaer. 5° *Ad quid teneatur advocatus qui, advertens causam esse iniustum, monet quidem clientem, sed eo volente causam prosequitur?*

Resp. 1° Ad nihil tenetur erga clientem, si causam perdidit, quia scienti et volenti non sit iniuria.

Resp. 2° Ad omnia damna, quae patitur pars adversa, compensanda tenetur titulo cooperationis positivæ.

13. — Quaer. 6° *An, et quomodo peccet advocatus, qui causam iustum mediis iniustis defendit, v. gr., si chirographum novum substituat loco prioris amissi, etc.?*

Resp. 1° Peccat contra fidelitatem et veritatem, gravius quidem aut minus graviter pro ratione medii iniusti adhibiti. Majoris peccati reus erit advocatus, si non tantum novum chirographum priori substituat, sed illud supponat, quod nunquam exstitit. Nec excusari potest ex fine bono obtinendo; non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona.

Resp. 2° *Per se* non peccat contra iustitiam, cum causa iusta supponatur. Attamen per accidens potest iustitiam laedere, et ad restitutionem obligari, nempe si inde damnum suae parti vel parti adversae adveniat; v. gr., si fraus detegatur, facile evenire potest, ut causa utcumque bona in suspicionem deducatur et corruat.

Resolves:

14. — 1° *Advocati peccant contra iustitiam erga clientem, si cum non sint sat periti et idonei, causas defendendas suscipiant; si fundamenta vel secreta causae parti adversae detegant, vel si parti utrique serviant; si ideo quod sibi videantur peremptoria argumenta asserre, alia non spernenda negligant, quia forsitan iudices motivis istis neglectis moverentur; si ad causam dicendam non sufficienter se praeparent, etc.*

2° *Iudem peccant contra iustitiam erga partem adversam, si leges falsas aut abrogatas citent, aut in sensum alienum desflent, dolum aut mendacium adhibeant, ex quibus iudices aut*

jurati in iniustam sententiam vel suffragium abstrahantur; item si parti adversae crimina vel vitia imponant falsa, etc.

3º Procuratores partium peccant contra iustitiam; si causas protrahant, si dilationes indebite obtineant, si causam prius acceptatam priori loco non procurent, si partes ad iniquam compositionem adducant, etc.

4º Procurator generalis peccat contra iustitiam, si ex negligentia nimia, ex praecipitatione aut praeiudicio, ex odio, aut acceptione personarum, etc., traducat innocentem in detencionem, in iudicium, et in sententiam iniustam subeundam. Item si accusationem sustinuerit, postquam in decursu causae innocentiam agnoverit, aut graviter de ea dubitaverit; proinde de omnibus damnis accusato subsecutis tenetur.

NOTA. Huc spectat etiam munus referendarii qui aliquando in causis explanandis adhibetur. Ei quandoque committuntur acta litigantium discutienda, ut postmodum quasi compendiata eorum fundamenta iudicibus referat. Ex his liquet quanta scientia, diligentia, peritia et fidelitate pollere debeat referendarius, ut causas debito modo referat, et iudices recte instruat.

CAPUT III.

DE OBLIGATIONIBUS APPARITORIS.

15. — Apparitor (*huissier*) ille est, qui ex officio vadimonia (a) (gallice, *citations*) et mandata iustitiae defert, executiones a iudice decretas perficit. Hinc apparitoris munus duplex est.

Cum apparitores sint ministri iustitiae, summopere decet, ut perhumaniter et religiose suo fungantur officio, ut sui ministerii rigorem et asperitatem temperent, quantum fieri potest. Sufficienter instrui debent de omnibus, quae ad suum munus attinent. Fidelitatem quoque non mediocrem praestare debent in mandatis tribunalis exequendis, aequo cavendo tum a negligentia in munere obeundo, tum a rigore et vexatione erga eos, quos iustitia publica persequitur. Ipsi etiam specialiter est incumbendum, ne ulla formalitates necessarias in actis suis omittant; secus autem iustitiam non legalem tantum, sed saepe etiam commutativam lederent, atque ad damna inde provenientia reparanda tenerentur.

(a) Intellige iussum comparendi in iudicium; nam vox *vadimonium* potius promissionem comparendi in iudicium significat.

16. — Iniusti sunt praesertim apparitores,

1° Si pretio aut favore se corrumpi sinant in praeiudicium clientis, v. gr., denunciationes sententiarum protrahendo, negligendo, vel alia faciendo, unde in causa sint, cur creditor solutionem accipere non possit. Item favendo quibusdam debtoribus solidariis, ut eos in executionibus non comprehendant.

2° Si tempus ad acta iuridica conficienda praefixum non concedant; si diem falso adscribant (*fausses dates*); si falsum affirmant in actis verbalibus (*procès verbaux*); si tempore praescrito acta iuridica sibi commissa non conficiant.

3° Si lustrantes domos asperius agant, ut aliquod munus extorqueant; si vim iniustum aut aliam iniuriam inferant; si falsum in actibus suis enuntient.

4° Si excedant mandatum iudicis, aut legis statuta in rebus seu bonis privatorum capiendis; si non servent iustum pretium in venditione rerum captarum, etc.; si partem huius pretii sibi retineant, etc.

*Quaesita:*17. — QUAER. 1° *An apparitores ad restitutionem teneantur, si pretium supra taxam lege determinatam titulo donationis acceperint?*

Resp. Affirm. per se. Ratio est, quia talis donatio generatim spontanea dici nequit. Unde si excessus pretii sit quid grave, sub peccato mortali ad illum restituendum obligantur. — *Ita communiter cum Salmant.* — Attamen, si laborem extraordinarium et indebitum subiissent, aliquid supra pretium ordinarium accipere possent. — *S. Lig.*

18. — QUAER. 2° *An apparitor multiplex salariū exigere possit, si diversa vadimonia unica et eadem vice deferat?*

Resp. 1° Ex lege naturali in se sola spectata affirmandum videretur, quia eamdem praestat utilitatem singulis eum requirentibus, quam si pro uno solo iter et operam susciperet, iuxta dicta in *Tract. de Contr. in genere*, n. 757. — *Ita S. Lig. Hom. apost. tract. 13. n. 68.*, etc.

Resp. 2° Attendendum est ad statuta locorum particularia. *Ex Iure autem Gallico* hoc prohibetur. Attamen quidquid sit de lege civili, usus invaluit, sciente et vidente Gubernio, ut advocati et procuratore's ita rem componant, ut pro singulis vadimoniis apparitores idem sere pretium habeant.

CAPUT IV.

DE OBLIGATIONIBUS SCRIBARUM ET NOTARIORUM.

I. De scribis seu secretariis.

19. — *Scriba* seu secretarius (gallice, *greffier*) ille est, qui scripto refert testimonia, iudicium sententias, caeteraque omnia, quae in tribunalibus peraguntur. Hinc quasi ut dextera iudicis et ipsius publicus et authenticus secretarius considerari solet.

Iniusticias autem varias scriba committere potest, praesertim

1° Si diligentiam debitam non adhibeat ad omnia audita et statuta aut decisa exacte referenda; omissio enim in rebus huius generis facile gravis evadere potest, ut patet.

2° Si attentione seria et constanti non utatur ad omnia in tribunali prolata et peracta in libros authenticos referenda: facililime enim defectus attentionis in scriba culpam gravem et restitutionis obligationem inducere potest, nisi omnino involuntarius sit. Quis enim non videt quanta damna ex defectu etiam levi (*a*) attentionis ex parte secretariorum subsequi possint?

3° Si ex malitia aliquid in scribendo omittat, aut si tabellas publicas sibi commissas adulteret aut male custodiat; si debitas formalitates et subscriptiones non apponat aut apponi non satagat; si testimonia non fideliter transcribat, sive exaggerando, sive imminuendo, sive immutando aut invertendo.

4° Si in distribuendis litibus favori potius quam ordini parat; si ad augendum salaryum acta distribuenda maiora faciat, v. gr., scribendo in duabus paginis ea, quae in unica referri poterant.

5° Si arcanum sibi commissum prodat; si sententiam nondum publicatam manifestet; si processus peractos sine iudicis praescripto partibus ostendat.

(*a*) Habes hic exemplum illius, qui in conscientia tenetur de culpa *levi*, idest qui graviter obligatur ad accuratissimam diligentiam, adeo ut defectus, qui in se levius videri posset, gravem inducat restitutionis obligationem. *Conf. not. ad n. 661. Vol. I.*

6' Si acta iudicis partibus tradat, antequam iuxta formas legales subscripta fuerint. Tunc enim instrumentum mancum et falsum exhibet, cuius expeditio nullius valoris habetur. — *S. Lig. n. 229.*

II. De notariis.

20. — *Notarius*, seu tabellio dicitur ille, qui auctoritate legitima constituitur ad scribenda acta seu instrumenta publica, quae sive in iudicio sive extra iudicium fidem faciant.

Hinc appareat, quanti momenti sit notarii munus, quam late pateat, et quantae sint eius obligationes. Notarii igitur magna scientia, perspicuitate non communi, et potissimum egregia fidelitate, prudentia et probitate gaudere debent. Etenim cum negotia et contractus cuiusvis generis pertractare debeant, ex eorum negligentia, ignorantia et attentionis defectu summa mala pro societate, et damna pro partibus subsequi possunt.

21. — Notarii praesertim iniusti sunt in sequentibus casibus:

1' Si ignorent, quae ad officium suum pertinent, ed ideo instrumenta non recte conficiant; si cum detimento contrahentium vel aliorum, qui ipsis confidunt, ex negligentia solemnitates necessarias praetermittant, uti esset idoneos testes adhibere, subscriptiones apponere, diem, mensem, annum indicare, etc.

2' Si conficiant instrumentum falsum, usurarium vel iniustum; si fingant in instrumento ea, quae non sunt, in damnum alterius contrahentis, aut tertii; si adnotationes diei falsas apponant, aut veras immutent, etsi damnum non intendant; item si talia consulant; si conficiant acta, quae suum munus excedant, vel si extra territorium sibi assignatum ministerium suum exerceant: tunc enim eorum actus ipso facto irriti sunt.

3' Si non describant fideliter voluntates contrahentium, vel per ambiguas redactiones litibus et iniustitiis locum praebant; si partes non moneant de clausulis, quae eis nocere aut de difficultatibus, quae inde nasci possunt. Ad haec enim ex quasi-contractu cum partibus tenentur.

4' Si falso scribant summam coram se vel antea iam solutam esse, cum damno alterius partis aut tertii; item si facile talia scribant, graviter suspicantes quod a contrahentibus decipiantur; tunc enim eorum peccato cooperantur.

5° Si acta et instrumenta negligenter custodiant cum periculo damni partium; si differant instrumentorum expeditionem, ut pecuniam extorqueant; si amanuensi aliquid committant cum erroris periculo.

6° Si quid in *protocollo (la minute)* immutent, unde ius aliquod violetur aut impediatur; si testes falsos admittant; si testimonium aliquid necessarium suo clienti non exhibeant, occultent aut transcriptum denegent.

7° Si actus communicent aliis, quam partibus; si culpa sua *protocolla* amittant; si iuramenta vel secreta violent; si dictis vel factis partium, aut testimoniis testium aliquid addant vel detrahant; si sincere omnia, prout se habent, non transcribant.

8° Si negligant invigilare in suos ministros, et propterea instrumenta male confiantur; notarii enim pro omnibus, quos adhibent ministros, respondere tenentur; si subscrivant instrumenta sive ab aliis notariis sive a propriis ministris confecta, quin diligenter ea recognoverint, et notitiam perfectam de iis, quae in ipsis continentur, habuerint; item si ubi plures notarii requiruntur, absentes tanquam praesentes declaraverint.

9° Si pretium ultra taxam vel probatam consuetudinem petant, vel si scripturas amplifcent, vel maiori vel magis extenso charactere scribant, ita ut numerus paginarum notabiliter augetur; si negotia pertractanda salarii adaugendi causa protrahant; si pecunias mutuo petant, ut easdem supra taxam legalem iterum mutuo tradant.

In his omnibus, et multis aliis similibus tenentur notarii sub gravi, *per se*, ad restitutionem, ut iniusti damnificatores, aut cooperatores, ut patet ex dictis in *Tract. de Iust. — S. Lig. n. 230. 231.*

Quaesita:

22. — QUAER. 1° *An notarius teneatur ad restitutionem erga fiscum, si in confiendo instrumento venditionis aut inventarii, postulantibus partibus, vel etiam ipso innuente, non verum rei pretium inscribat sed aliud minus, ut tributum solvendum imminuat.*

Resp. Controvertitur. Alii affirmant, quia sic cooperatur fraudationi tributorum, quod iniquum est et iniustum ex parte magistratus, cui Respublica confidit. Alii negant, dummodo infimum saltem pretium in scripto authentico referatur. Alii tan-

dem eum totaliter excusant, quia ex consuetudine generaliter recepta, etiam proborum, non solet totum pretium etiam infimum declarari, sed tantum declaratur paulo ultra medium partem, vel circa duas tertias partes huius pretii. Si autem non peccant partes verum pretium dissimulando, nec peccat notarius ex cooperatione: ipse enim non constituitur sicut praepositus vectigalium ad tributa exigenda, sed ad instrumenta conscientia.

23. — QUAER. 2º An peccet notarius qui instrumenta conficit die Dominica vel die festo?

Resp. Ex consuetudine nunc generali possunt confidere instrumenta, quae non respiciunt iurisdictionem contentiosam, id est negotia forensia. Sic possunt confidere contractus, testamenta aegrotantium, conventiones matrimoniales, processus electiōnum ad officium publicum, et alia similia.

Scripta autem ad forum contentiosum pertinentia nequaquam diebus festis confidere possunt. Id non solum lege canonica, sed ipsa lege civili gallica prohibetur. Si igitur notarius tales actus die festo conficeret, et diversam diei assignationem simularet, peccaret contra legem ecclesiasticam et civilem, et falsum instrumentum conserveret.

CAPUT V.

DE OBLIGATIONIBUS ACCUSATORIS ET REI.

I. De accusatore.

24. — Accusator est ille, qui in causis *criminalibus* crimen desert iudici, et ab eo vindictam ob bonum commune postulat, et obligationem crimen obiectum probandi suscipit: in causis vero *civilibus* ille, qui velut pars laesa adversarium ad iudicem compellit, actor dicitur (a).

Accusator differt a denuntiatore qui Superiori vel iudici crimen aliquod desert, quin obligationem illud probandi subeat. — *S. Lig. n. 253.*

(a) Denuntiationem hic intellige non quidem *fraternam*, cuius scopus non est *punitio*, sed *emendatio proximi*, intercedente paterna admonitione Superioris, ex qua propter ipsius auctoritatem

Accusatores esse possunt ex *Iure Romano* omnes, qui non sunt specialiter lege prohibiti. Prohibentur vero pupilli, imputberes, mulieres, magistratus, infames, proxime coniuncti, scilicet filii respectu parentum et vice versa, fratres respectu fratribus, uxor respectu mariti, et e converso. — *Ex Iure autem canonico* arcentur ab officio accusatoris 1° Clerici in iudicio saeculari, praesertim in causa sanguinis; 2° laici respectu Clericorum, nisi crimen sit immane, vel cedat in magnum Ecclesiae nocumentum; 3° haeretici non tolerati, et excommunicati respectu fidelium. — *S. Lig. n. 238.*

Accusatores ex eodem *Iure Romano*, si de calumnia convictantur, poenam *talionis* incurront, seu poenam, quam pro accusato requirebant, ipsi subire debent.

NOTA. In Gallia nemini privato accusationem instituere fas est, sed totum munus accusandi crimenque probandi magistratui ad id constituto, seu generali Gubernii procuratori unice demandatur. Unde fit, ut etiam *ministerium publicum* nuncupetur, quia partes communitatis, et bonorum morum contra reos suscipit atque tuetur.

II. De reo.

Reus dicitur ille, qui in iudicio sive criminali sive civili accusatur sive sit nocens, sive innocens. De reo varia occurunt dubia, praesertim circa criminis confessionem, et fugam. Hinc

Quaesita:

25. — **QUAER.** 1° *An reus, a iudice interrogatus, veritatem fateri teneatur?*

Resp. 1° *Neg.*, si non sit legitime interrogatus; quod fit quando iudex non est legitimus, vel quando formam iudiciale non servat, uti si interrogaret sine praevia accusatione, etc.: addunt etiam, quando non habetur saltem semiplena probatio delicti. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 272.*

certius speratur emendatio, sed *iuridicam*, cuius scopus, non secus ac accusationis, idem est ac iudicis in puniendo, videlicet bonum commune, quod ex improborum poenis redundat. Quocirca denuntiatio *iuridica* ad eandem virtutem pertinere videtur, ad quam pertinet vindicatio iudicis, ad iustitiam scilicet *legalem*. *Vid. not. ad n. 518. Vol. I.*

Resp. 2° *Affirm.*, si reus sit legitime interrogatus, quia iusto iudicis praecepto obedire debet. Excipe satis probabiliter casum, in quo de magna poena subeunda agitur, quia lex non censetur reo imponere adeo arduam obligationem, quae vires humanas superare videtur, nempe ut ipse per criminis confessionem sponte ad gravissimam poenam se condemnet, modo tamen grave damnum publicum ex silentio rei non immineat (a). Hanc sententiam sat probabilem etiam *intrinsece* dicit *S. Lig. n. 274.*, quamvis contrariam vocet probabiliorem.

Quaer. 2° *An reus innocens ad sui defensionem possit revelare crimina occulta testium vel accusatoris?*

Resp. *Affirm.*, modo 1° crimen sit verum; 2° revelatio sit absolute necessaria ad suae innocentiae defensionem; 3° et ipse aliter grave damnum sit passurus. — *S. Lig. n. 277.*

26. — *Quaer.* 3° *An liceat reo innocentii fugere vel resistere?*

Resp. Licet ei quidem fugere, et e manibus satellitum sese eripere; sed non ei licet vim vi repellere, occidendo aut vulnerando, quia publicae potestatis iura violaret. — *S. Lig. n. 279.*

Quaer. 4° *An reo qui vere deliquit, etiam fugere liceat?*

(a) Hanc exceptionem sic *S. Alphonsus* post *alios DD.* exprimit (*Lib. 4. n. 274.*): *Nisi commune damnum immineat ex reticentia confessionis delicti, puta haeresis, laesae maiestatis, etc.; tunc enim reus tenetur se ipsum prodere, vel saltem socios, quantum opus est ad commune damnum avertendum, etiamsi ipsi mors immineat ex revelatione sociorum, ex quibus eradet in iudicio condictus.* Duo porro advertenda occurunt. Nam 1° *damnum reipublicae intelligi* debet non qualecumque, sed *maximum*. Ut enim inquit *Lugo* (*De Iust. Disp. 40. n. 15.*), *lex humana non nisi rarissime et propter maximum reipublicae damnum potest obligare subditum cum periculo vitae: in praesenti autem est certissimum illud periculum.* 2° *Cum ratio huius damni averteendi aequa omnes obliget criminis conselos, etiamsi in iudicium vocati non fuerint; summam autem praefferat difficultatem praeceptum, quod certum vitae insert periculum; hinc patet, convenienter aliquam subinde impunitatem reis concedi, ut ex criminum et delinquentium pleniore cognitione opportunius publico bono prospici queat.*

*Additum et monitum ex *S. Alphonso* (l. c.): Omnes (inquit) conueniunt, ut par est, ad dicendum, quod si reus sit in bona fide, et cognoscatur, quod difficile inducetur ad fatendum crimen interrogatus a iudice, confessarius in sua bona fide eum relinquere debet.*

Resp. Affirm., si nondum ad poenam sententia iuridica sit damnatus; quia nemo ante sententiam poenam solvere tenetur. Item si iam sit damnatus ad poenam gravissimam, et carcer sit ei assignatus ad custodiam, donec poena statuta plectatur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 280.*

Negant autem *communius*, si carcer ad poenam per sententiam iudicis iam fuerit assignatus. Ratio est, quia reus tenetur obedi-
re in executione sententiae iustae. Excipiunt tamen plures, si ei non dentur necessaria, vel si carcer sit durissimus: quia vide-
tur excedere vires humanas obligatio se non liberandi a poena
gravissima, quando id sine vi et resistentia peragere quis pos-
sit. — *Ita S. Lig. ibid.*

QUAER. 5º An reo liceat fugere, etiamsi inde damnum custos sit passurus?

Resp. Affirm., quia utitur iure suo, et nulli facit iniuriā, ni-
si tamen caritas aliud suadeat ob *damnum custodis* multo gra-
vius. Attamen non licet reo custodem pecuniis corrumpere, ob
cooperationem quae a peccato nullatenus excusari potest, quia
custodi obligatio incumbit reum non dimitendi.

CAPUT VI.

DE OBLIGATIONIBUS TESTIUM.

27. — I. Nemo tenetur ex iustitia (*a*) sponte se offerre ad testificandum; at quandoque datur talis obligatio ex caritate,

(*a*) Intellige ex iustitia *commutativa*, nisi tamen sermo sit de illis, qui ex officio tenentur accusare. Alioqui enim *loquendo in genere et ex natura rei, regula generalis est, esse obligationem accusandi vel denunciandi crimen reipublicae perniciosum . . . , si alia via damnum publicum impediri non potest*. Ita communis cum S. Thoma 2. 2. q. 68. art. 1. Ratio est, quia pars ex legali iustitia tenetur prospicere incolumitati totius. Crimen autem reipublicae pernicio-
sum hic intelligitur, quod directe et immediate est contra bonum commune, ut proditio civitatis, etc.

Licet vero regulariter sufficiat *denunciare*; aliquando tamen potest esse obligatio accusandi, ubi id opus esset ad evitandum pu-
blicum damnum, quando fortasse non patitur moram inquirendi;
atque ideo oportet liberare iudicem illo onere, et in promptu pro-
bationem exhibere. *Vid. Lugo, Disp. 38. n. 2.*

v. gr., si possit quis testimonio suo innocentem facile liberare, gravem iniustitiam impedire, etc. — *S. Lig. n. 264.*

II. Testis legitime citatus tenetur coram iudicibus se sistere, et iuramentum iure praescriptum emittere; nempe dicere totam veritatem et nihil praeter veritatem, et deinde postulatis simpli-citer iuxta conscientiam respondere. — *Ita omnes.*

III. Testis, qui falsum malitiose depositus, est periurus et iustitiae violator; et proinde tenetur ad omnium damnorum reparationem, neconon ad falsi iuramenti revocationem, cum pari suo damno, etiam cum periculo vitae, si vi falsi testimonii innocens ad mortem fuerit damnatus. — *S. Lig. n. 269.*

Quaesita:

28. — QUAER. 1° *Ad quid teneatur testis, qui falsum dixit ex ignorantia invincibili, vel inadvertentia, aut oblitione inculpabili?*

Resp. Tenetur falsum testimonium aperire, et damnum eo modo, quo potest, impedire; non autem tenetur ad restitutionem, cum falsum asserendo nullatenus peccaverit. Non enim tenetur ex re accepta, neque ex delicto; ergo ex sola caritate tenetur. — *S. Lig. l. 4. n. 269.*, cum *Busembaum*. Item dicendum foret probabilius, etiamsi venialiter peccasset, *iuxta dicta de Restitutione, n. 662.*

QUAER. 2° *Quid de illo, qui scripturam, chirographum aut apocham supponit, vel adulterat ad supplendos actus perditos, vel ad ius certum prosequendum?*

Resp. 1° Peccat saltem venialiter in omni casu ratione mendacii; quia utecumque res se habeat, chirographum, quod exhibetur, diversum ab illo est, quod in iudicio fidem facere debet.

Resp. 2° Potest aliquando peccare graviter contra caritatem erga seipsum, quando se proximo exponat periculo gravissimum poenarum, si falsitas detegatur, quod facile evenire potest.

Resp. 3° Nullatenus peccat contra iustitiam commutativam, et proinde ad nullam restitutionem tenetur.

29. — QUAER. 3° *Quandonam testis excusat a testimonio praestando?*

Resp. Excusatur in sequentibus casibus: 1° si rem tantum acceperit sub secreto confessionis, ut patet; 2° si rem noverit

sub secreto commisso, aut etiam sub secreto tantum naturali (a); 3º si rem acceperit a viris non fide dignis; 4º si sciat reum non peccasse mortaliter, v. gr., propter ignorantiam; 5º si grave sibi vel suis damnum adventurum praevideat. Excipe, si damnum commune inde immineat. — *S. Lig. n. 268.*

QUAER. 4º *An testis teneatur revelare crimen omnino occultum, v. gr., quod ipse solus novit?*

Resp. 1º *Affirm.*, si spectetur nova legislatio Galliae et aliorum locorum similium, in quibus unicus testis sufficere potest ad rei damnationem, et nihil aliud ex iuratis exigitur, nisi ut assentant se habere intimam facti convictionem, quin testimonium suum in ullo probationum genere fundare debeant.

Resp. 2º *Neg. probabilius*, si attendatur ad Ius Romanum, ex quo duo testes necessario requiruntur, ut reus damnetur, etiam habita ipsius confessione. Hinc axioma: *Testis unus, testis nullus.* — *S. Lig. n. 266.*, etc.

30. — **QUAER.** 5º *An, vel quomodo peccet testis, qui se abscondit, ne citetur a iudice, vel qui post citationem fugit?*

Resp. Ad 1º Non peccat 1º contra iustitiam legalem (b), quia nemo tenetur obedire praecepto Superioris, antequam ei imponatur; 2º neque contra iustitiam commutativam, quia mere negative se habet. Potest tamen peccare contra caritatem, ut supra dictum est.

Resp. ad 2º Peccat graviter contra iustitiam legalem, seu contra obedientiam iudicii debitam in re gravi et ad societatem necessaria; sed *probabilius* non peccat contra iustitiam commutativam: quia citatio illa non imponit obligationem iustitiae, sed tantum obedientiae. — *S. Lig. n. 270.* — *Vogler, n. 337.* — *Billuart.* — *Lessius.*

(a) Si agatur de teste *iuridice et legitime* interrogato, et *secretum naturale* accipias, prout a *commisso* distinguitur, hoc certe non eximit a testandi obligatione, cum ne *promissum* quidem etiam *cum iuramento* excuset (Vid. Lugo, De Iust. Disp. 38. n. 6.). Verba vero S. Alphonsi (*Lib. 4. n. 268.*), quibus ait, te non teneri testari, *si acceperisti sub secreto naturali, etiam sub secreto tantum commisso*, etc. palam est, accipienda esse de *commisso*, quamvis non *promisso*.

(b) Alias animadversum est, *iustitiam legalem* non esse confundendam cum virtute *obedientiae*. Hinc fit, ut obligatio adesse queat testandi per denuntiationem vel accusationem etiam citra Superioris seu iudicis praeceptum. *Vid. not. ad nn. 24. et 27.*

QUAER. 6' *An teneatur ad restitutionem testis, qui legitime interrogatus celat veritatem, quin falsum dicat?*

Resp. *Neg. probabiliter.* Ratio est, quia testis tunc mere negative se habet, nec tenetur veritatem deponere, nisi ex precepto iudicis, et proinde eam celando contra solam legalem iustitiam peccat. — *S. Lig. ibid.* — *Lugo.* — *Lessius.*

CAPUT VII.

DE OBLIGATIONIBUS MEDICORUM, CHIRURGORUM, ET PHARMACOPOLARUM.

31. — Tenentur ante omnia sub gravi 1° habere scientiam et peritiam sufficientem; 2° adhibere diligentiam proportionatam gravitati rei, quae ipsorum curae committitur. Si autem in his deficient, tenentur de omnibus damnis, quae inde sequuntur.

In curandis autem infirmis sequentes regulas servare debent:

I. Tenentur sequi opiniones medicorum securas et tutas, saltem ordinarie, quia periculum aegroti ex probabilitate removeri non potest.

II. Quando certum est, aliquod pharmacum infirmis profuturum esse, tenentur illud adhibere, omissio dubio; si autem certum desit, illud, quod probabilius est, praeserferre debent.

III. Quando nulla apparet spes de sanitate infirmi restituenda, nec adest remedium nisi dubium, seu de quo dubitatur an profuturum vel nociturn sit, illud adhibendum videtur (*a*). — *S. Lig. n. 291.*

Hinc peccat graviter medicus, 1° Si absque sufficienti capacitate gravem morbum curare tentet. 2° Si incurrente gravi et insolito morbo, specialem operam non impendat. 3° Si medicamenta inexplorata, explorandi gratia, adhibeat. 4° Si non bene perspecta morbi natura, temere insumat remedia periculosa, praesertim cum discriminé vitae vel gravis laesionis. 5° Si agnito aegroti periculo, opportune non adsit, diu noctuque eum invisendo, si opus sit, et omnia media apta ad morbum propellendum non adhibeat. 6° Si medicos alios advocari non per-

(a) Quo sensu admitti hoc possit, vide in not. seq. ad n. 34.

mittat, ubi oporteret, vel si alios convocans consulendi causa ad amicitiam potius quam ad peritiam attendat. 7º Si e contrario sine necessitate alios medicos advocet cum expensis inutilibus pro aegroto, aut si contra suam conscientiam eorum consiliis adhaereat. 8º Si curationem protrahat lucri causa, visitationes inutiliter multiplicet, ubi pro singulis salarium exigitur; vel si pretium nimium exigat. 9º Si ad favendum pharmacopolis amicis, pharmaca superflua praescribat. 10º Si abortum, aut media illud procurandi, suadeat aut ipsem exequatur. 11º Tandem graviter, imo gravissime peccat medicus, si non praemoneat de gravi periculo aegri, ut ipsi Sacra menta conferantur. — *S. Lig. n. 291.; et lib. 3. n. 182.*

32. — Pharmacopoleae, si pauca excipias, peccant fere ut medici, in casibus modo expositis, praesertim vero pharmaca vetusta adhibendo, inutilia vendendo, puellis gravidis ad foetum eiiciendum media subministrando, mandata medici non fideliter exequendo, v. gr., unum medicamentum pro alio porrigen do, etc. — *S. Lig. ibid.*

NOTA. Medici et chirurgi opem gratuito ferre debent pauperibus in necessitate versantibus, ut dictum est supra de advocatis, *n. 44.*

Quaesita :

33. — QUAER. 1º *Ad quid specialiter teneatur medicus quoad animam aegrotantis, cuius curam suscepit?*

Resp. Tenetur sub gravi, *per se*, eum admonere de gravi periculo, in quo versetur, et de obligatione Sacra menta recipien di, ne decadat absque absolutione, Viatico et Extrema Unctione. Constat 1º ex lege naturali, seu ex praecepto caritatis. Constat 2º ex *Decretali* notissima *Innocentii III*, confirmata et renovata ab aliis subsequentibus SS. Pontificibus. Constat 3º ex *Concilio generali Later. ann. 1215 (cap. Cum infirmitas, 13. de Poenit. et remiss.).* — Non tamen semper est necessarium, ut medicus directe, et *per se* moneat aegrum de proximo mortis periculo. Sufficit interdum, ut curet, eum admoneri indirecte a propinquis vel amicis, ita ut benevole Sacerdotem admittat, atque ad recipienda Sacra menta inducatur. Si aeger notum habeat Confessarium, satis erit, si iste de statu poenitentis sui moneatur; tunc enim eum invisendo efficacius ipsum mo-

vere poterit ad saluti animae suaem providendum. Caveat autem medicus, ne diutius exspectet ad debitam monitionem faciendam. Non enim protrahere debet, usquedum certum sit mortis periculum; sed suam obligationem adimplere tenetur, quando advertit illud periculum graviter imminere. Si talem servarent morem medici, non adeo aegroti admonitionem reformidarent, nec adeo ad confessionis mentionem terrore corriperentur.

34. — *QUAER. 2° An peccet graviter medicus, qui tempore pestis aegrotos deserit, ne luem contrahat?*

Resp. *Affirm.* per se, nisi sint alii medici numero sufficienes, qui opem sint aegrotis praestituri. Ratio est, quia medici ex officio ad bonum commune societatis constituuntur: unde in communione periculo non sibi, sed societati consulere debent; privatum enim incommodum publico bono cedere debet. — *Ita omnes Theologi.*

QUAER. 3° An medicus remedia dubiae efficacie applicare possit, ubi de infirmo desperatur?

Resp. *1°* Adhibendum est remedium probabiliter profuturum, si aliud certius non habeatur. Ratio est, quia meliori modo, quo potest, infirmo providendum est; tunc vero absque ullo damni periculo ipsi succurritur.

Resp. *2°* Non potest applicari infirmo, etiam desperato, remedium, de quo simpliciter dubitatur utrum sit salutare aut noxiun, ad experimentum pro aliis infirmis faciendum. Ratio est, quia omnino illicitum est experimentum in vita alicuius infirmi quaerere.

Resp. *3°* Si remedium sit certo non nociturnum, et dubie profuturum, omnino est applicandum. Ratio patet: spes enim aliqua assulget infirmum a morte eripiendi, nec ullum incurritur periculum.

Resp. *4°* In mero dubio an remedium sit profuturum vel nociturnum, extra casum ubi aeger est desperatus (*a*), non est praec-

(*a*) Auctor hoc loco videtur excipere casum *desperatae salutis*, cum tamen in praec. **Resp.** *2°* neget, infirmo etiam desperato licite applicari remedium, de quo *simpliciter dubitatur, utrum sit salutare aut noxiun*. Verum evanescet apparet haec antilogia, si *Responsum secundum* intelligas de dubio *negativo*, adeo ut illud, *dubitatur*, idem valeat, ac *ignoratur*, uti clarius ita habet S. Alphonsus (Lib. 1.

bendum, sed expectandum ut natura, Deo auxiliante, seipsam sublevet. — *Ita S. Antoninus*, cuius haec sunt verba, p. 3. tit. 7. c. 2.: *Si dubitat (medicus) de medicina, an debeat obesse aut prodesse, male facit dando, quia in dubio potius debet dimittere infirmum in manu Creatoris.*

CAPUT VIII.

DE OBLIGATIONIBUS CUSTODUM.

35. — Custodes ii sunt, qui custodiae silvarum, agrorum, etc. a Principe vel a communitate, vel a domino privato praeficiuntur. Praeter peccatum, quod faciunt contra iuramentum (a), deficiendo diligentia custodiae, peccant contra iustitiam commutativam erga damnificatos; et in damnificantium defectu tenentur

n. 46.): *Certum est 2º non licere applicare infirmo etiam desperato remedium, de quo ignoratur, an sit salutare vel noxiū ad experimentum faciendum super infirmo.* Postremum vero responsum intellegitur de remedio, quod posse prodesse infirmo ratio aliqua suadeat. De quo tamen casu S. Alphonsus duplē sententiam ponit, alteram negantem, hoc remedium esse licitum; alteram vero affirmantem; de qua idem S. Alphonsus ita iudicat: *Secunda tamen sententia, quae satis probabilis est, et forte probatior, . . . affirmit esse licitum; quia cum de infirmo desperatur, conformius est prudentiae et voluntati infirmi (praesertim si ipse expresse in hoc consentiat) applicare illi remedium dubium, quam illud omittere cum certitudine mortis.*

(a) Supponitur nimirum, iuramentum ab istis exigi; quod tamen facile patet, imprudentissimum esse, et unice ad conscientias etiam timoratorum implicandas et illaqueandas idoneum. Quippe vel pauca illa, quae A. subiicit, ostendunt, permultas, easque ad solvendum non faciles quaestiones in hac materia occurrere; itemque nemo ignorat, haud faciles esse ad solvendum quaestiones de iuramenti obligatione, quando scilicet et qualis adsit pro casuum diversitate; aliunde vero hic agitur cum hominibus ingenio ac doctrina rudibus, qui vix clarioribus et crassioribus pervidendis habiles reperiuntur. Quid igitur ab eiusmodi iuramentis expectandum, nisi difficultatum insolubilium congeries?

de damnis culpa sua non impeditis praesertim in sequentibus casibus :

1° Si vere delinquentes in materia gravi non deferant intra tempus determinatum. *Probabilius* tamen tenentur tantum ratione damni, non vero mulctae. 2° Si delationem debite factam, postea coram iudice non sustineant; si munera accipient ad non deferendum. 3° Si innocentes deferant ex odio, vindicta, etc., aut si denuntient pro damnificatione mere casuali. — *S. Lig. n. 237.*; et *Hom. apost. n. 73.*

36. — QUAER. *An custodes semper teneantur delinquentes denunciare?*

Resp. Tenentur denunciare, quoties damnum notabile est, nisi delinquentes sponte se offerant ad illud secreto compensandum. Possunt autem aliquando mitius agere cum damnificatoribus, si damna, v. gr., sint minoris momenti, nec sint saepius repetita; si prudenter praesumi possit, nolle dominum, ut delinquens deferatur; si delinquens sit valde pauper, nec solitus sit delinquere, etc.; sed caveant sedulo custodes, ne in his plus aequo indulgeant.

CAPUT IX.

DE STATU ARTIFICUM ET OPIFICUM.

37. — Artifices et opifices sedulo a Confessario examinandi sunt: plerumque enim tacent in confessione iniusticias et peccata suae artis et conditionis propria.

I. In genere iniusti sunt opera sua vendendo, aut locando iniusto pretio; occultos operum defectus non manifestando iuxta dicta de venditione; negligentia culpabili tempus terendo; alios operarios a labore avertendo; opus male exequendo sive nimia praecipitatione sive rerum necessiarum omissione, etc.

II. In particulari autem praecipue iniusti sunt

1° Aurifabri et argentarii, qui aurum et argentum adulterant, inter vacua plumbum infundunt, adamantes aut infra iustum etiam insimum valorem ab ignorantibus emunt, aut confictos seu artefactos quasi naturales vendunt.

2° Pannifices et lanifices, qui lanam minoris pretii bonaie immisscent, tantique divendunt, quanti si tota materia foret eius-

dem qualitatis; qui initium et finem voluminis panni, ex lana multo meliori texunt; qui fucatis coloribus utuntur; qui decepti pannos emendo, alios pariter vendendo decipiunt.

3º Molitores, qui grana immutant, aut eis res extraneas nullius fere valoris immiscent, uti fabas, ad augendum pondus et massam; qui pro salario detinent aliquid de frumento vel farina ultra praxim timoratorum.

4º Pistores, qui male coquunt; qui farinae triticeae aliam ex silihine, hordeo, fabis, etc., malitiose immiscent; qui pondus fraudulenter imminuunt.

5º Laniones, qui corruptas carnes vendunt, aut deteriorem qualitatem pro meliori tradunt.

6º Sartores et sutores, qui male secant; qui panno aut corio corrupto vel adusto utuntur; qui partem panni sibi traditi retinent, singendo se totum in opere conficiendo adhibuisse.

7º Opifices petasorum, qui petasos rursum stipatos aut tinctos pro novis, aut quasi a longiori tempore in officina exstantes vendunt.

8º Typographi, qui exemplaria excidunt in maiori numero, quam conventum est, et sibi ea retinent; qui adulterinas editiones contra ius privilegium habentis faciunt: qui emendatores habent imperitos; qui papyrus non adhibent eiusdem qualitatis ac in programmate promiserunt, etc... — *Vide S. Lig. n. 292.*

PARS SECUNDA

DE STATU CLERICORUM.

Agendum: 1° de obligationibus communibus Clericorum; 2° de obligationibus eorum peculiaribus.

CAPUT I.

DE OBLIGATIONIBUS COMMUNIBUS CLERICORUM.

Aliae sunt positivae, aliae vero negativae.

ARTICULUS I.

DE OBLIGATIONIBUS POSITIVIS CLERICORUM.

Obligantur praecipue Clerici 1° ad vitae sanctitatem; 2° ad caelitatum; 3° ad habitum ecclesiasticum et tonsuram; 4° ad Horas canonicas.

§. I. *De vita sanctitate et aedificatione.*

38. — Quanta debeant esse Clericorum interna sanctitas et exterior aedificatio, nec demonstratione, nec expositione indiget. Id enim manifeste arguit ipsa sola Clericatus et Sacerdotii idea. Perpaucis igitur declarabimus Clericos pios, sanctos et modestos esse debere, tum ex eorum status natura, tum ex Scriptura, Patribus et Conciliis.

1° *Ex natura status clericalis.* Sanctissimum est Clericorum ministerium, cum semper ad res sacras, ad Sacraenta fideliibus conferenda, ad laudes divinas solemniter nomine Ecclesiae persolvendas, ad Christianum populum de via salutis aeternae edocendum, necnon ad sacrosanctum Missae sacrificium celebrandum proxime vel saltem remote conferatur. Cur enim sunt Clerici et Sacerdotes in Ecclesia constituti? Ut sint, teste Evangelio, sal terrae et lux mundi. Porro tales non possunt esse, quin insigni et praeclara morum sanctitate praefulgeant. Non solum adimplendorum officiorum sublimitas et excellentia, sed etiam vestes, quibus induitur Clericus, clamant ipsum sanctita-

tem profiteri debere. Hinc ait *S. Hieronymus*, *Epist. 58.*: *Clamat vestis, clamat status, clamat professi animi sanctitatem.*

2º Ex Scriptura. Sic de Sacerdotibus antiquae legis aiebat Dominus, *Levit. 21. 6.*: *Sancti erunt Deo suo, et non polluent nomen eius; incensum enim Domini et panes Dei sui offerunt, et ideo sancti erunt.* Item apud *Isa. 52. 12.* dicitur: *Mundamini, qui fertis vasa Domini.* Porro si tanta vitae sanctitas requirebatur in Sacerdotibus, qui boves, et oves, aliaque animalia Deo offerebant, quid requirendum erit in iis, qui ipsum divinum Agnum sacrificant? Et si tanta mundities requirebatur in iis, qui vasa Domini ferebant, quaenam animi puritas requirenda est in iis, qui in manibus Dominum ipsum portant? Lege etiam *D. Paulum ad Titum, Timoth.*, etc.

3º Ex Patribus. Sic *S. Chrysostomus, hom. 10. ad Timoth.*: « Sacerdos debet vitam habere immaculatam, ut omnes in illum, « veluti in aliquod exemplum excellens, intueantur; idcirco enim « nos elegit Deus, ut simus quasi luminaria et magistri caete- « rorum, ac veluti Angeli versemur in terris. » *S. Thomas* docet sanctitatem maiorem in Sacerdote requiri quam in simplici Religioso, inquiens *2. 2. qu. 184.*: « Per sacrum Ordinem ali- « quis deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo « servitur in ministerio Altaris; ideo ad hoc requiritur maior « sanctitas interior, quam requirit etiam status Religionis. » Et *sup. qu. 35. art. 4.*: « Ad idoneam executionem Ordinum, non « sufficit bonitas excellens, ut sicut illi, qui Ordinem suscipiunt, « super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores « sint merito sanctitatis. »

4º Ex Conciliis. Innumera habentur in Iure canonico de sanctitate Clericorum, quae etiam Conciliis permultis confirmantur. Sufficiat autem referre id quod habet *Concilium Trid. solemnis Decreto sess. 22. c. 1. de Reformat.*: « Sic decet omnino « Clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos omnes « componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus rebus nil nisi grave, moderatum, ac religione plenum « pree se ferant. »

§. II. *De caelibatu.*

39. — Clerici omnes, sacros Ordines suscipientes, ipso facto obligationem caelibatus contrahunt. Constat ex variis Iuris canonici Decretis; sed praesertim ex *c. 1. d. 28.*, ubi *D. Grego-*

*rius sic praescripsit : « Nullum subdiaconum facere prae sumant
« Episcopi, nisi qui vieturum caste promiserit, quia nullus ad
« ministerium Altaris accedere debet, nisi huius castitas ante
« susceptum ministerium fuerit probata. » — Item ex Conc.
Trid. sess. 24. c. 9., ubi sic definitum est : *Si quis dixerit Cle-
ricos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem
solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contra-
ctumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto,
anathema sit.**

Quaesita :

40. — QUAER. 1° *An obligatio caelibatus sit de iure divino?*

Resp. Neg. cum sententia communis contra aliquos ; sed est ex mera institutione ecclesiastica : scilicet ex vi praecepti Ecclesiae, vel etiam ex voto sacris Ordinibus adnexo. Ratio est, quia caelibatus tantum ex praecepto Ecclesiae vel Apostolorum fuit introductus. Patet insuper ex Conc. Trid. supra relato, ubi dicitur : *Non obstante lege ecclesiastica.* Ergo, etc. — *Ita com-
muniter Theologi.* — *S. Lig. de Ordine, n. 807.* Potest igitur Ecclesia ab illa obligatione dispensare. Sed nunquam dispensat cum constitutis in sacris, ut matrimonium inire possint, nisi ea lege ut ab officiis clericalibus omnino arceantur. *Sic Pius VII* convalidavit sacrilega matrimonia nonnullorum Sacerdotum, qui tempore perturbationis gallicae nuptias inierant.

41. — QUAER. 2° *An obligatio caelibatus procedat immediate ex praecepto Ecclesiae, vel mediate, scilicet ex voto quod in ipsa ordinatione emittitur?*

Resp. Quidam probabile putaverunt obligationem esse ex sola lege ecclesiastica ; quae tamen opinio originem habet, ut videtur, ex doctrina quorundam veterum perperam intellecta ; sed communior et tenenda sententia dicit, hanc obligationem ex voto oriri. Et sane nisi eam ex voto repetas, probabile foret, Clericum non esse reum sacrilegii in peccatis internis contra castitatem, quod est contra omnium sententiam (a).

(a) Quando statuas, probabiliter clericos vi dumtaxat ecclesiasticae legis ad castitatem servandam obligari ; alias forte subsumet, humanas leges ad actus mere internos non pertingere, uti habet opinio saltem extrinseco ex auctoritate probabilis. Et si quidem lex ecclesiastica ad hosce actus sese non porrigit, per eos igitur pec-

42. — QUAER. 3º An obligatio caelibatus sit universalis in Ecclesia?

Resp. Datur aliqua exceptio ex tolerantia Ecclesiae apud so-los Graecos. In graeca enim Ecclesia sacerdotes quidem nun-

cabit sane clericus contra naturalem legem, non vero contra ecclesiasticam, e qua sola in illos actus sacrilegii reatus deduci posset. Actus ergo mere interni non inficiuntur malitia sacrilegii; unde etiam consequetur, circumstantiam sacri Ordinis in confessione horum peccatorum non esse necessario exprimendam.

At enim cum eiusmodi consectarium aperte repugnet doctrinae, quam uti certam communissime habent DD., clericum nempe in sa-cris constitutum per peccata etiam mere interna contra castitatem reatum quoque sacrilegii, in confessione necessario exprimendum, incurrire (*Vid. Tambur. De Sacram. Lib. 7. Cap. 3. §. 3. n. 7. — Verricelli, Tr. 4. Quaest. Mor. 5. n. 2. — S. Alph. Lib. 3. n. 454.*); concludendum ergo est, sin minus in utraque, saltem in alterutra illarum praemissarum, e quibus consectarium illud sponte et legitime profluit, latere vitium, ac perperam ipsi probabilitatem tribui. Quippe probabilitas praemissarum probabile efficeret consectarium; probabilitas autem illius consectarii cum contradictoriae certitudine cohaerere non potest.

Eiusmodi porro vitium merito A. deprehendit in probabilitate, quae per meram aequivocationem tributa fuit propositioni, castitatis obligationem quoad clericos ex mera lege ecclesiastica immediate repetenti. Dixi *per meram aequivocationem*; si enim non alienis, sed tuis oculis diligenter de sententia inquiras illorum auctorum, quos, tamquam illius opinionis patronos, longo agmine recensitos habes apud Sanchez (*De matrim. Lib. 7. Disp. 27. n. 9.*), et post Sanchez apud Aversam (*De Ord. Q. 4. Sect. 7. §. Praefereundus*); perperam plerosque eorum, utpote quaestionem prorsus diversam agitantes, reperies allegari. Et sane plures ipsorum nullatenus quaerunt, unde nam sit perfectae castitatis obligatio quoad clericos, ex votone, an ex mero pracepto Ecclesiae, sed unde sit vis dirimendi seu irritum reddendi matrimonium, quod clericus post susceptum sa-crum ordinem forte contrahat, nimirum num id ex natura sacri ordinis, num vi voti, an vero lege tantum ecclesiastica sit repeten-dum. Statuunt autem, hoc non profluere ex natura sacri Ordinis, tum quia contradicit mos in Ecclesia graeca toleratus, tum quia S. Pontifex potest dispensare; item non vi voti, tum quia irritum habetur matrimonium etiam illius clerici, qui forte vovere, saltem interna voluntate, noluerit, tum quia ne solemne quidem monachi votum *per se*, sed per Ecclesiae statutum hanc vim habet. Quocirca

quam matrimonium inire possunt post ordinationem sacerdotalem, vel etiam post diaconatum; sed coniugati ante diaconatum possunt ad Ordines ulteriores provehi, et nihilominus cum uxoribus suis conversari. Excipiuntur Episcopi, qui omnes perfectam

merito concludunt, eiusmodi matrimonii invaliditatem a sola ecclesiastica lege deduci posse: quae conclusio immerito confunditur cum opinione, quae omnimodae castitatis obligationem (quae inesse potest etiam citra vim dirimendi matrimonium) a sola Ecclesiae lege repetit. Ne perperam autem haec iactari videantur, grave electori non fuerit, genuina horum DD. sensa heic subiecta propriis oculis inspexisse.

Scoti itaque conclusio haec est (*In 4. Dist. 37. q. unic.*) quod *Ecclesia facit talem personam simpliciter illegitimam*, scil. ad nuptias. Idem dico de Innocentio III, et Henrico a Gandav., quorum alter (*In C. Placet 12. De Convers. Coniug.*), mere dicit ex constitutione Ecclesiae esse, quod presbyter, mortua priori uxore, aliam ducere non possit; alter vero (*Quodl. 5. q. 38.*), Ecclesiam utique a Clerico continentiam exigere, non tamen dirimere matrimonium ante susceptos Ordines contractum. His adde Bellamera, qui (*In C. De illo 5. Dist. 32. n. 4.*) hoc unum statuit, posse Papam dispensare cum subdiacono, quia prohibitio de non contrahendo matrimonio non est de iure naturali aut divino, sed ecclesiastico. Durandus vero (*In 4. Dist. 37. q. 1. ad 1.*) et ipse mere concludit: *Dum Ordinem sacrum (clericis) suscipiunt, ex tunc sunt inepti et illegitimi simpliciter ad contrahendum (matrimonium) ex statuto Ecclesiae.* Et a Durando transcripsit Turrecremata (*In C. Placuit 13. Dist. 32. art. 1. n. 6. ad 5.*) inquiens: *Sacer ordo impedit matrimonium contrahendum et dirimit contractum, non ratione ordinis absolute . . . , nec ratione voti adnexi . . . , sed impedit complective ex statuto Ecclesiae faciendo personas illegitimas ad contrahendum, etc.* Nec aliter Paludanus (*In 4. Dist. 37. q. 1. Concl. 2.*), ubi scribit: *Quilibet (ordo sacer) dirimit contractum (matrimonium) non ratione voti adnexi, sed statuti Ecclesiae.* Hallucinatio autem eorum, qui haec ita intellexerunt, quasi negaretur votum *adnexum*, patet *ex q. 2. Concl. 2.*, ubi Paludanus expresse hoc votum imo asserit: *Solemne votum (ait), quod dirimit, non est nisi vel Ordinis sacri, vel Religionis approbatae, ut dicit nova Decretalis, scilicet Bonifacii VIII In C. unic. de Voto in VI.* Hoc idem cernis apud Henricum (*In C. Ex litterarum Tit. Qui clericis vel votentes, n. 2.*), qui haec habet: *Characterem, qui animae imprimitur, retinent (clericis), nec per depositionem tolli potest: unde depositum (clericum) clericaliter vivere oportet, . . . et characteri adnexum est votum continentiae.*

castitatem constanter servare debent. Apud Graecos autem subdiaconatus inter sacros Ordines non adnumeratur. Hinc preeceptum castitatis Clericis non coniugatis in ordinatione diaconatus imponitur.

Sed quod magis mirum est, allegantur pro opinione votum negante etiam illi, qui aperte ipsum votum asserentes, deinde disputant, an illud ordini adnexum sit iure divino, an humano, vel utrum votum illud matrimonium suapte vi dirimat, an solum ecclesiastico statuto. Ita Archidiaconus (scil. Guido a Baiiso) dum refutat eos, qui suapte natura votum Ordini adnexum asserebant, idque contra ad Ecclesiae constitutionem refert, ipsum votum sic concedit (*In C. Cum in praeterito 3. Dist. 84.*): *Est argumentum, eum, qui accepit ordinem, hoc ipso facere volum continentiae, etsi non exprimatur: ex quo enim aliqua sibi adnexa sunt, qui accipit unum, cum non possit esse sine altero, alterum videtur accipere.* — Ita et Praepositus, scil. Io. Antonius a S. Georgio (*In Rubr. Qui Clerici vel voventes n. 6.*): *Habetis ergo, quod continentia, etiamsi per votum solemne ad eam quis alligetur, non includitur a iure divino, sed a lege positiva Ecclesiae, et ideo votum solemne matrimonium dirimit potius ex constitutione Ecclesiae, quam iure divino... Nam iure divino Sacerdotes (Synagogae) poterant contrahere matrimonium, et etiam Ecclesia Orientalis habet, ut contrahant matrimonium Sacerdotes, scil. retineant uxorem antea ductam.* — Valentia autem (*Controv. Lib. unic. De Caelibat. Cap. 2.*) quaestionem sic instituit: *Utrum votum solemne continentiae sit annexum sacris Ordinibus non modo iure ecclesiastico, sed etiam divino.* Quod repetit in Commentariis Theol. (*Tom. 4. Disp. 9. q. 5. punct. 5. §. 1.*) statuens, *legem caelibatus quoad omnia illa, quae includit, esse tantummodo iuris ecclesiastici, non divini: atque adeo votum continentiae iure tantum ecclesiastico sacris Ordinibus annexum esse.* Et Ioannes Gutierrez (*Quaest. Canonic. Lib. 2. Cap. 7. n. 2.*): *Licet votum explicitum castitatis (clericis) non emittant, nec sit essentialiter annexum debitum continentiae Ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiae, implicitum nempe, in ipsa Ordinis susceptione abditum; ideo constitutione Ecclesiae eam tenentur servare.... Eo enim ipso, quod quis promovetur ad sacrum Ordinem, tacite intelligitur vovere continentiam, etsi nulla fiat mentio de voto continentiae.*

Neque minus abs re pro illa opinione allegantur Aegidius De Coninck, et Palaus, quippe qui clericalis continentiae obligationem cum a voto, tum ab ecclesiastica lege immediate repetunt. Ita prior (*De Sacram. Disp. 20. Dub. 13. n. 130.*): *Etsi secunda sententia relata n. 126. (nempe quae obligationem ex solo voto immediate de-*

QUAER. 4° *An teneretur ad castitatem, qui expresse nollet castitatem vovere?*

Resp. Ille teneretur nihilominus ad castitatem, sin minus ex voto, cum nemo invitus voto ligari queat, sed certe ex praece-

ducit) sit probabilis ob plurimorum DD. auctoritatem; tamen credo, probabilius esse, suscipientes sacros Ordines praeter obligationem roti ibi explicatam, ex lege ecclesiastica immediate etiam obligari ad continentiam. Et Palaus (Tract. 27. Disp. unic. punct. 17. n. 5.): *Verius existimo cum Aegidio De Coninck, initiatos sacris ordinibus non solum ex voto, sed ex speciali lege ad serrandam castitatem adstringi.* Movebantur scilicet hi Auctores, quod si quis ex ignorantia aut malitia in suscipiendo sacro Ordine non voveret, hic nullo modo, contra ac DD. universi docent, ad castitatem adstringeretur. Et haec quidem ratio nonnullos etiam ex vetustioribus, de quibus superius diximus, permovit, ut invaliditatem matrimonii a clero contracti, non a voto sed ab ecclesiastico statuto profluere dicarent; videlicet ne si votum, quod a voluntate cuiusque emitti debet, quispiam non emitteret, validum eius coniugium habendum foret.

Pro opinione itaque, quae castitatis clericalis obligationem unice ecclesiasticae legi tribuit, nonnulli dumtaxat supersunt *Juristae*, quos innuit etiam Zaharella in Clement. *Ad nostrum De haereticis.* Qui quidem dum quaererent; cuiusnam criminis, adulteriine, an incestus, etc., reus, quave poena dignus esset presbyter forniciarius, eo usque proiecti sunt, ut contra communem omnium Thh. sententiam nullum alium, nisi simplicis fornicationis reatum illi adscriberent, inanibus scilicet ducti ratiunculis, tum quod in C. *Presbyter*, 5. Dist. 82. hoc delictum fornicatio dicatur (*Presbyter, si fornicationem fecerit*), tum quod clerici non solemniter voveant, licet (ut addit Decius in C. At si clerici. *De Iudiciis* n. 227.) castitatem promittant.

Cum huic igitur opinioni nulla solida ratio suffragetur, auctoritas vero, propter quam nonnulli aliquam ipsi probabilitatem tribuerunt, demum resolvatur in suffragium aliquorum Iuristarum, qui vanis ratiocinationibus ad opiniones communi Thh. doctrinae oppositas declinarunt; cumque auctoritati Bonifacii VIII, in C. *Unic. de Voto in VI* accedat Constitutio Benedicti XIV *Inter Praeteritos* 3 Dec. 1749, in qua (§. 41.) diserto dicitur: votum in S. Ordinis susceptione solemne emitti; concludi debet, perperam eam opinionem appellari *probabilem*. Quam quidem conclusionem eo libentius quisque admittet, quo certius inter omnes constat, clerici sacris Ordinibus iniciati peccatis contra castitatem, licet mere internis, malitiā sacrilegii accedere.

pto Ecclesiae, quae ex motivo Religionis eum ad castitatem, deficiente voto, adstringeret (*a*). — *Ita communiter cum S. Lig. n. 809.* — Alii volunt talem obligari ad votum castitatis emittendum; et posse Ecclesiam ad id eum obligare nemo diffitebitur.

43. — *QUAER. 5° An, vel quandonam coniugatus, vivente uxore, sacros Ordines suscipere valeat?*

Resp. Licite potest coniugatus ad sacros Ordines promoveri ex licentia uxoris expressa et omnino spontanea, modo ipsa castitatem voveat. Non autem tenetur tunc uxor ingredi Religionem iuxta probabiliorem sententiam (*b*) contra *Sanchez*, etc. Excipiendum tamen, nisi vir fiat Episcopus, vel Religiosus, et uxor sit iuvenis (*c*). — *Ita S. Lig. Lib. 6. n. 812.* — Alii dicunt quod tunc uxor tenetur quidem Monasterium ingredi, sed non profiteri: alii tandem ab omni obligatione, praeter votum castitatis, illam eximunt (*d*).

44. — *QUAER. 6° An uxor, quae vovit castitatem extra Religionem post viri ordinationem, possit, eo defuncto, valide matrimonium contrahere?*

(*a*) *Quod quidam dixerunt, quod talis si peccaret contra castitatem, non committeret sacrilegium, . . . hoc nec satis probabile videtur, et est contra communem, quia castitas ex motivo virtutis religionis praeciperetur.* — *S. Alph. Lib. 6. n. 809. q. 2.*

(*b*) *Nunc autem ex consuetudine tantum recepta non admittitur vir ad sacros Ordines, nisi uxor, quae iuvenis est, religionem ingrediatur et profiteatur, et quae senex est, voveat continentiam.* Ita *Pontius De Matr. Lib. 7. C. 25. n. 7.*

(*c*) *Haec limitatio, si uxor sit iurenis, intelligenda est solum de causa viri religionem profitentis, non vero de promoto ad Episcopatum. Sic enim in C. Sane 6. De Convers. Coniug. Alexander III statuit: Auctoritate Apostolica prohibemus, ne uxoratum praesumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor prius professa continentiam, sacrum sibi velamen imponat, et religiosam vestem assumat.*

(*d*) *Verum isti auctores videntur ignorasse, quod in iure sancitum est (C. Cum sis 4. De Convers. Coniug.). Ita enim Alexander III: Ignorare non debes, sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, vel uxor viro eius non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire. Inde est, quod auctoritate apostolica prohibemus, ne in episcopatu tuo virum vel uxorem (nisi uterque ad religionem migraverit) transire permittas. Verum si uxor ita senex est et sterilis, quod sine suspicione possit esse in saeculo, dissimilare poteris, ut ea in saeculo remanente et castitatem promittente, ad religionem transeat vir eiusdem.*

Resp. Duplex sententia probabilis.

I^a SENTENTIA negat, et innititur Iure can. c. Quia sunt, 10., D. 28., ubi dicitur de tali matrimonio: *Qui male sociati sunt, disiungantur.* Ratio autem huius decisionis est, quia Ecclesia ob reverentiam Ordinis a primo viro assumpti reddit eam inhabilem ad subsequens coniugium. Hanc sententiam vocat communiorum et valde probabilem S. Lig. n. 812.

II^a SENTENTIA affirmat. Ratio est, quia non constat tale matrimonium esse irritum. Etenim 1° irritum non est ratione voti simplicis castitatis a tali uxore emissi; 2° nec est irritum ex speciali lege Ecclesiae: nam ex eo quod inbeantur coniuges separari, non sequitur eorum matrimonium esse invalidum; separatio enim iuberi potest in poenam secundi matrimonii contra votum et prohibitionem contracti. Hoc dicit sat probabile idem S. Lig. ibid. (a).

§. III. De gestatione habitus et tonsurae.

45. — Clerici in maioribus saltem Ordinibus initiati obligantur ad ferendam tonsuram et vestem clericalem. Constat ex universo Iure can., praesertim ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 6. de Reformat., ubi dicitur: *Quia vero, etsi habitus non facit Monachum, oportet tamen Clericos vestes proprio congruentes Or-*

(a) Pro hac opinione S. Alphonsus neminem habuit, quem allegaret, praeter Sotum et Pontium; quorum prior (*De Iust. et Iur. Lib. 7. q. 5. art. 3.*) vix pauca verba de hac re obiter scribit, ubi etiam supponit, sacerdotem, secus ac religiosum, non esse simpliciter inhabilem ad matrimonium; alter vero (*De Matrim. Lib. 7. Cap. 25. n. 10.*) argumento hoc innititur, quod Canones separari coninges interdum inbeant, licet validum sit matrimonium; canon vero Toletanus delinquenti sacramentum in fine vitae concedat. At enim probandum insuper foret, eiusmodi separationem et interdictum sacramenti usque ad extrellum vitae delinquentibus tunc solum iniuncta per canones fuisse, quando matrimonium validum extiterat, minime vero quando, licet invalide, attentatum tamen fuerat. Quod cum probari non possit, Pontii argumentum in merum sophisma recidit. Alioqui vero S. Alphonsus non diffitetur, priorem sententiam communii Thh. et Canon. suffragio esse receptam, adeo ut contrariae opinionis vix aut ne vix quidem mentionem iniiciant. Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 6. n. 40.-42.

dini semper deferre per decentiam, habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant. Insuper ibid. iniungitur Episcopis, ut praevaricatores serio moneant, et si non obtemperent, eos a sacris functionibus amoveant.

Habitus autem clericalis varius est pro variis regionibus. Standum est igitur tum consuetudini, tum particularibus locorum statutis.

Quaesita:

46. — QUAER. 1° *An peccent graviter Clerici non deferentes habitum?*

Resp. Affirm., per se, nisi adsit iusta ratio, vel excuset materiae levitas, seu temporis exiguitas. — S. Lig. lib. 6. n. 825. — Bened. XIV, de Synod. dioecesana, l. 11. c. 8. — Ferraris. V. Clericus.

Admittunt autem communiter, esse veniale semel tantum aut iterum habitum relinquere. Quantum autem temporis spatium requiratur ad peccatum mortale, non in genere, sed ex solis circumstantiis potest determinari.

Iter vero agentibus habitus permittitur contractior, sed nigri coloris, et in quo decorum et honestas status clericalis eluceant. Potest autem habitus clericalis totaliter relinquiri ex gravi causa, v. gr., si immineret persecutio vel si per loca haereticorum infidelium, vel impiorum hominum esset transeundum, etc.

47. — QUAER. 2° *An etiam Clerici, non constituti in sacris, teneantur sub gravi vel sub levi ad habitum clericalem deferendum?*

Resp. Negandum videtur quoad utrumque. Ex communi enim sententia ad id non tenentur sub gravi, secluso scandalo; nec probabiliter sub levi, stricte loquendo et per se, quia obligatio videtur tantum imposita Clericis in sacris Ordinibus constitutis. Attendendum tamen est ad iura particularia, et ad locorum consuetudinem. Caeterum, etiam simplices Clerici, quamdui Clerici esse volunt, vestes modestiam clericalem redolentes deferre debent (a).

(a) *Clericus non deferens habitum et tonsuram, si tertio admonitus ab Episcopo non emendatur, amittit privilegium non solum fori, sed etiam canonis.* S. Alph. Lib. 6. n. 827.

Excipiendi tamen sunt Clerici beneficiati, qui licet non sint in sacris, eadem lege tenentur ac Clerici superiores ad habitum deferendum, et quidem sub poena suspensionis a beneficiis et omni ecclesiastica dignitate, ut constat ex Bulla Sixti V: *Cum sacrosanctae, die 9 Ian. 1588.*

48. — QUAER. 3° An peccant graviter Clerici non deferentes tonsuram seu coronam?

Resp. 1° Clerici, qui non sunt in sacris constituti, nunquam graviter peccant, nisi sint beneficiati. — *Ita communissime.*

Resp. 2° Clerici, etiam in sacris, non peccant saltem graviter, nisi omittant deferre tonsuram per tempus notabile (a), quale non est tempus unius vel alterius mensis. — An vero sit grave tonsuram non deferre per annum integrum, non liquet. *Communius* affirmant Theologi, sed non clare probatur. — *Vide S. Lig. de Ordine, n. 820.*

§. IV. *De recitatione Horarum canonicarum seu divini Officii.*

49. — Horae canonicae dicuntur collectio orationum et lectionum a personis ad id deputatis, certis horis, singulis diebus recitandarum. Hinc Horae etiam dicuntur 1° *Officium divinum*, quia in honorem Dei recitatur; 2° *Officium ecclesiasticum*, quia nomine Ecclesiae persolvitur; 3° *Officium canonicum*, quia iuxta Canonum regulas recitandum est; 4° *Breviarium*, quia Officium illud est compendium veteris et novi Testamenti, necnon sententiarum Patrum et vitae Sanctorum.

Origo divini Officii quoad substantiam ab ipsis Apostolorum temporibus videtur esse repetenda, ut colligitur ex variis locis *Act. Apost.*, ex testimoniosis Patrum et ex variis documentis.

Decursu temporum varia fuit forma et quantitas Breviarii. *Conc. Trid. sess. 25. ad calcem*, novam reformationem Breviarii romani fieri mandavit. *S. Pius V* illud correxit, additionibus nonnullis auxit, atque Bulla: *Quod a Nobis*, die 7 Iulii 1568,

(a) Quod A. sup. n. 46. advertit, posse ex gravi causa habitum clericalem liceite dimitti, id ipsum de tonsura tenendum est, eoque facilius, quia non sicut vestes imminentे periculo deponi cito et mutari queunt, ita tonsura potest cito, ubi opus sit, deponi.

omnia alia Breviaria quae ab institutione seu legitima consuetudine non superabant 200 annos, prohibuit. Nihilominus in Gallia infeliciter invaluit consuetudo, ut Episcopi plerique sua propria Breviaria habeant, et immutent. Diu tacuit Ecclesia propter temporum calamitates, adeo ut hanc consuetudinem tolerare crederetur. Sed ultimis hisce temporibus pro variis rerum adiunctis benigne mentem suam aperuit, atque exinde fere omnes Episcopos gestientes ad unitatem liturgicam redire pia Mater laetabunda cernit.

Totum Officium divinum in septem Horas dividitur, scilicet Matutinum cum Laudibus, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vespertas et Completorium.

Agendum: 1º de obligatione Breviarii ; 2º de tempore ad Horarum recitationem statuto , 3º de modo eas recitandi ; 4º de causis a recitatione excusantibus.

PUNCTUM I.

De obligatione recitandi.

Principia :

50. — I. Obligantur ad Horas canonicas quotidie recitandas 1º Clerici omnes in sacris constituti, etiam suspensi et excommunicati. Constat ex variis locis Iuris can.; ex *Conc. Later. ann. 1215*; ex Bulla *S. Pii V: Quod a Nobis.* — 2º Beneficiati omnes, qui habent ius in re et plenum dominium beneficii. Eruitur ex *Conc. Later.* sub *Leone X*, necnon ex Bulla *Pii V: Ex proximo.* — 3º Religiosi omnes utriusque sexus in Ordine ab Ecclesia approbato professi, et ad chorum destinati. Liquet ex consuetudine, necnon ex Decreto *Gregorii X*, etc. — *S. Lig. n. 140. et seq.*

II. Hi omnes peccant graviter, si totum Officium vel eius partem notabilem absque legitima causa omittant. Ratio patet; legem enim Ecclesiae in re gravi violant. — *S. Lig. n. 146. et alii communissime.*

III. Obligatio recitandi Horas est affixa diei, ita ut nullatenus alia die ipsi satisfieri possit: talis enim obligatio ex mente Ecclesiae cum die sibi assignata cessat, ita ut *onus diei* nuncupetur.

Quaesita:

51. — QUAER. 1° *Quaenam sit materia gravis in omissione Officij?*

Resp. Communissime conveniunt Theologi omissionem unius parvae Horae, vel Completorii, vel partis Nocturnorum, saltem unius parvae Horae quantitati aequivalentis, esse materiam peccati mortalis; omissionem vero minoris partis peccatum veniale non excedere. — *S. Lig. n. 147.*, etc.

Nonnulli scripserunt, esse peccatum mortale etiam omittere tertiam partem Horae parvae, quia talis pars respectu illius Horae iam est materia notabilis; sed *probabilius* hoc est negandum. Ratio est, quia licet illa pars sit notabilis respectu Horae parvae, est tamen levius *in se* et respectu totius Officij. Unde circa parvitatem materiae quantitas totius Officij respicienda est, non autem Horae cuiuslibet. Igitur si quis non omittat Horam aliquam omnino integre, excusari potest a gravi peccato, quia *probabilius* leve est omittere minus quam Horam integrum. — *S. Lig. n. 147.* — *Elbel*, *n. 367.* — *Lacroix*, *n. 1200.*, etc.

52. — QUAER. 2° *An sit grave omittere Vespertas in Sabbato sancto?*

Resp. Neg., saltem *probabilius*, quia materia est levissima *tum in se*, *tum respectu totius Officij*. — *S. Lig. ibid.*, *et alii communiter*.

Aliqui tamen hanc materiam gravem reputarunt, non quidem *in se* materialiter, nec respectu totius Officij, sed ratione significationis specialis, quam singulae Horae videntur habere.

QUAER. 3° *An unum vel multiplex peccatum gracie committat, qui omittit integrum Officium?*

Resp. Unum solum peccatum grave committere videtur. — *Ita communiter Theologi cum S. Lig. n. 148.* post *S. Antoninum*, *3^a part. tit. 13. c. 4.* ubi dicit: « Qui omittit omnes Horas unus diei, non propterea committit septem peccata mortalia, sed unum, et tanto gravius, quanto plus de Officio omittit; quia totum Officium diei cadit sub uno pracepto. » — *S. Lig. ibid.*

53. — QUAER. 4° *An si quis dubitet utrum omiserit aliquid in Officio, teneatur id recitare?*

Resp. Neg., si dubium sit positivum, id est, si *probabiliter* judicet se satisfecisse. — *Ita S. Lig. n. 150.* qui dicit esse sen-

tentiam communissimam cum *Sanchez*, — *Lacroix*, — *Azor*, — *Navarr.*, — *Tambur.*, etc.

Hinc, aiunt, bene excusaris a repetendo Officio, si non memineris dixisse aliquid, et habeas iustum conjecturam credendi quod dixeris: puta, si recorderis te incepisse Psalmum, vel Lectionem aliquam, aut Horam, et postea distractus ad finem Psalmi, Lectionis, Horae deveneris, quin recorderis, an totum recitaveris; praesumptio enim tibi favet, quia soles integre recitare ea, quorum recitationem incepisti. Si vero deveneris ad aliquam Horam, v. gr., *Sextam*, et dubites utrum praecedentem recitaveris, eamdem tenere potes decisionem, quia non soles recitare Horam posteriorem, nisi priorem praemiseris; prudenter igitur credere potes te nihil omisisse. — *S. Lig. n. 150.* — *Lacroix*, etc.

54. — QUAER. 5º *An Religiosi, qui iusta de causa choro non interveniunt, teneantur sub gravi Officium privatim recitare?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia principalis obligatio pro Religioso non cadit in chorū, sed in recitationem Officii ratione Religionis, quae onus illud ex suo instituto suscepit. Haec obligatio constat ex universalī consuetudine Religiosorum, qui cum choro interesse non possunt, se credunt sub gravi obligatos ad Officium privatim recitandum. Consuetudo autem universalis, quae cum magno incommodo a Religiosis et Monialibus constanter observata fuit, argumentum sufficiens praebet de gravi obligatione suscepta. Unde non est probabilis opinio aliquorum, qui dicunt obligationem Officii non urgere Religiosum extra chorū. — *S. Lig. n. 142. et alii communiter.*

55. — QUAER. 6º *An peccet graviter Religiosus, qui Officium recitat privatim, dum facile choro interesse possit?*

Resp. Neg. Obligatio enim chori, licet sit gravis pro Communitate, levis tamen habetur pro singulis privatis, modo prorsus chorus non tollatur. Ad chorū autem sufficient quatuor expediti, seu validi et liberi ad chorū sustinendum. Si vero Religiosi sint pauciores, nullatenus obligantur ad Officium in choro recitandum; sed a recitatione privata non eximuntur, ut modo dictum est. — *S. Lig. n. 143. et alii communiter.*

QUAER. 7º *An obligati ad Officium teneantur supplere ea, quae omittunt in choro ob functiones chori: v. gr., pulsando campanas, vel organa, aut Psalmos perquirendo, et alia similia?*

Resp. Neg. Ratio est, quia per socios omissione in choro suppletar, modo nimia non sit. Sic satisfacit qui aliis recitantibus tus-

sit, etc., et probabiliter etiam, si integer Psalmus interea dicitur. *A fortiori* repetere non tenetur, qui aliqua partis adversae non audivit. — *S. Lig. n. 143. et alii communiter.*

56. — *QUAER. 8° Quonam Breviario utendum sit?*

Resp. Ex iure communi solo Breviario a *S. Pio V* reformato utendum est; constat ex Bulla eiusdem *S. Pii V: Quod a Nobis*, data die 7 Iulii 1568. In hac Bulla Pontifex tollit et abolet omnia alia Breviaria, quae ex institutione vel consuetudine legitima non superant ducentos annos. Permittit tamen, ut etiam ducentis annis antiquiora possint in Breviarium Romanum immutari, si Episcopus et universum Capitulum consentiant. Praecipit vero, observari hoc Breviarium toto orbe cum sola exceptione modo relata. Imo declarat, omnes ad Horas obligatos non satisfacturos muneri suo, si alio Breviario utantur.

57. — *QUAER. 9° Quid sentiendum de iis, qui recitant aliud Breviarium ex consuetudine loci servatum?*

Resp. 1° Nulla difficultas pro locis, ubi tale Breviarium a ducentis annis ante *S. Pii V* Bullam iam in tali dioecesi praevaluebat, si talia adhuc existant, quae immutata permanserint. Ex Decreto supra citato constat.

Resp. 2° Quoad Breviaria a S. Pontifice reprobata, sive ante Bullam extiterint, sive postea inducta fuerint, materialiter iuri adversantur, ut evidenter constat ex praefata Constitutione, nisi approbatione sive expressa sive saltem implicita S. Pontificis confirmata fuerint. Confirmatur ex responsione sequenti *S. Congreg. Rit. ad Canonicum Cenomanensem directa:*

DECRETUM

S. Congreg. Rit. circa hodiernam Cenomanensis Ecclesiae Liturgiam, 10 Ian. 1852.

1° *Utrum licita fuerit annis 1748 et 1749 innovatio Breviarii Missalisque Cenomanensium a ritu romano prorsus alienorum, amotis prius veteribus ad formam romanam correctis Breviario et Missali, sola Episcopi et Capituli Ecclesiae Cenomanensis auctoritate, et inconsulta Sede Apostolica, facta aut probata?*

2° *Quatenus negative, utrum saltem huiusmodi Liturgia, ei praescriptionis, seu consuetudinis saecularis, facta sit legitima,*

ita ut hodie quilibet Sacerdos Cenomanensis possit eam tuta conscientia servare?

3º Quatenus iterum negative, an quilibet Sacerdos Cenomanensis, etiam Canonicus et Parochus, statim teneatur in conscientia tum et Horas canonicas persolvere Missamque celebrare iuxta ritum romanum, quando scilicet privatim recitat et celebrat?

Ad 1um Negative.

Ad 2um Negative.

Ad 3um Consulat coniunctim utramque Constitutionem S. Pii V, videlicet illam quae incipit: Quod a Nobis, 7 idus Iulii 1568, et aliam quae incipit: Ex proximo, 12 calendas Octobris 1571.

NOTA. In Constitut. *Quod a Nobis* praescribitur omnibus novum S. Pii V Breviarium; in Constitut. *Ex proximo*, declarantur fructus suos non facere Beneficiati non persolventes Horas canonicas modo debito.

58. — Licet autem omnes Galliae Episcopi ad ritum romanum redire exoptent, ut S. Sedi morem gerant, omnes tamen difficultates statim de medio tollere nequeunt; unde concludit Card. Gousset posse privatos Sacerdotes Breviarium dioeceseos interim recitare ¹.

NOTA. Ecclesiae, quae olim uti poterant beneficio exceptionis a S. Pio V factae, ut Breviarium proprium retinerent, ad veterem Liturgiam non amplius redire possunt, si hanc semel abiecerint in gratiam Breviarii Romani. *S. Congreg. Rit. 15 Mart. 1608* (apud. D. Bouix, *de Iure liturgico*). — Pariter privilegium suum amiserunt, si quaevis additamenta aut immutationes in sua Liturgia fecerunt, Constat ex variis Declarationibus *S. Congreg. Rit.* et nuperrime ex responsione S. Sedis ad Archiepiscopum Bisuntinum directa die 28 Aug. 1856.

59. — QUAER. 10º *An Sacerdos licentia Episcopi indigeat ad Breviarium Romanum recitandum in locis ubi aliud toleratur?*

¹ Il est des diocèses, en France, dont la Liturgie, plus ou moins différente de la Liturgie romaine, n'a pour elle ni la sanction du temps, ni celle du Saint-Siège: cependant les Ecclésiastiques de ces diocèses peuvent dire le Bréviaire qu'ils ont entre les mains, en s'en rapportant à la sagesse de leur Evêque pour ce qui regarde la réforme jugée nécessaire en droit. Aujourd'hui tous les Evêques tendent à rétablir dans leurs églises, autant que possible, l'uniformité liturgique; mais s'ils ne croient pas pouvoir, de leur autorité propre, substituer un rit quelconque au rit légitimement établi, ni introduire ou fabriquer un Bréviaire différent de celui qui est prescrit par l'Eglise Romaine, la mère et la maîtresse de toutes les Eglises, ils ne peuvent pas toujours non plus, sans de plus graves inconvénients, supprimer brusquement les abus qu'ils trouvent en vigueur dans leurs diocèses. — *Gousset, n. 698.*

Resp. Neg. Constat ex responsione *S. Congreg. Rit.*, cui quaestio ista recenter proposita fuit. Eminentissimi enim Cardinales in Palatio Vaticano adunati, perpenso quaesito, unanimi consensu negative responderunt.

60. — QUAER. 11° An Clerici, ad Breviarium obligati, Proprio dioecesos uti teneantur?

Resp. Affirm., dummodo *Proprium* illud a *S. Congr. Rit.* recognitum et approbatum fuerit. Ratio est, quia etsi concessio haec Officiorum propriorum habeat rationem privilegii, omnes tamen privati privilegio toti communitati concesso uti tenentur. — Excipitur, ut patet, casus, quo privati, virtute Indulti apostolici, possent *Proprio* dioecesos non uti.

QUAER. 12° Daturne adhuc obligatio recitandi *Psalmos GRADUALES*, *Officium parvum B. M. V.* et *Officium defunctorum*?

Resp. 1° Neg. quoad Clericos, qui *Officium privatim* recitant.

Resp. 2° Neg. etiam pro recitantibus *Officium* in choro, nisi ubi adest consuetudo *Officia* praedicta recitandi a tempore *S. Pii V.* — Sic *S. Congr. Rit.* plures declaravit.

61. — QUAER. 13° An obligati ad *Officium*, sub gravi recitare debeant *Officium defunctorum* in die *Commemorationis omnium defunctorum*, necnon *Litanias* die festo *S. Marci*, et *triduo Rogationum*?

Resp. ad 1um Affirm., iuxta omnes. Hoc autem *Officium* constat tantum *Vesperis*, *Matutino* et *Laudibus*. — *S. Lig. n. 161.*

Resp. ad 2um Affirm., iuxta communem sententiam. Ratio est, quia in Rubrica post fer. 2. Dom. V post Pascha sic dicitur: *Qui non intersunt processioni Litaniarum, dicant illas privatim post Matutinum cum suis precibus et orationibus.* — Verbum autem *dicant* grave praeceptum importat, quando materia est gravis, qualis sane est materia Litaniarum. Insuper ubique viget consuetudo *Litanias* recitandi his diebus. Consuetudo autem est optima legum interpres. Gravem tamen obligationem negant aliqui, dicentes non constare de *praecepto*, *praesertim* gravi. — *S. Lig. n. 161.* dicit: *Multo magis mihi arridet prima sententia, non audeo tamen dicere secundam improbabilem.*

PUNCTUM II.

De tempore et loco vel situ debitiss ad Horas recitandas.

I. Quoad tempus.

62. — 1º Tempus ad integrum Officii recitationem adimplendam praefinitum, incipit a media nocte, et ad medium noctem sequentem terminatur, ita ut semper a peccato gravi sit eximendus ille, qui intra hoc tempus integrum recitat Officium, quacumque hora tali muneri satisfaciat. Ratio est, quia satisfacit quoad substantiam, totum Officium in die naturali recitando. Imo Matutinum et Laudes ex privilegio ab Ecclesia concesso pridie sub vespere recitari possunt.

2º Matutinum et Laudes a Sacerdotibus ante Missae celebrationem recitari debent. Constat ex Rubrica Missalis, *tit. 1. de Praeparat., sac.* ubi legitur: *Sacerdos celebraturus Missam, saltem Matutino cum Laudibus absoluto,* etc. Item, *ex Constitutione Innocentii IV, ann. 1254.*

3º Omnes Horae parvae tempore matutino recitari possunt; duae quidem priores ante meridiem recitandae sunt; duae vero posteriores toto tempore tum matutino, tum vespertino dici possunt. Vesperae et Completorium a meridie usque ad medium noctem recitantur. In Quadragesima tamen a prima Dominica, Vesperae ante prandium recitari possunt in memoriam antiquae disciplinae, iuxta quam ieunium ante Vesperarum recitationem non frangebatur. Die Dominica tamen Vesperae anticipari non possunt, quia ieunium hac die non servatur.

Quaesita:

63. — QUAER. 1º *An Horae parvae etiam ante auroram absque ulla causa recitari possint?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia ex quo sublata est antiqua consuetudo Horas illas tempore determinato recitandi, nulla alia lex vel nova consuetudo obligationem imposuit eas tempore solum auroram subsequente persolvendi. Imo graves Theologi expresse asserunt, has Horas toto tempore matutino, seu a media nocte ad meridiem, recitari posse. Sic expresse

S. Lig. Hom. apost. tom. 3. Append. 3. n. 74. — Saettler, de Horis, art. 2. Quaer. 3°, etc.

QUAER. 2° *An obligatio recitandi Matutinum et Laudes ante Missum urgeat sub gravi?*

Resp. Neg. saltem *probabilius*, secluso contemptu. Ratio est, quia nulla est connexio inter Officium et Missam, et proinde recitatio Matutini non videtur dispositio ad celebrandum, cum Sacerdos aliter orando possit etiam sese pie ad Sacrum disponere; nec appetet gravis obligatio ex Rubrica supra relata, neque sub gravi generatim apprehenditur. — *Ita communiter cum S. Lig. de Euch. n. 347., et Bened. XIV, in opere de sacrificio Missae, lib. 3. c. 13. contra Antoine et alios paucos, qui, seclusa causa excusante, contendunt esse grave.*

64. — QUAER. 3° *Quanam causa ab illa obligatione excusare possit?*

Resp. Excusabit quaelibet causa rationabilis, v. gr., si quis postulans a Sacerdote, ut Missam pro se celebret, exoptet ut statim celebretur; tunc Sacerdos, licet Matutinum non recitaverit, Sacrum facere posset. Item si exspectet populus, aut aliqua persona gravis; si Superior praecipiat; si tempus celebrandi advenerit, nec possit differri celebratio sine aliquo incommodo; si maior studii commoditas, vel maior utilitas ex studiis percipienda hoc expostulet; si quod negotium inexpectatum advenierit; si poenitens aliquis ante fuerit audiendus; et similia. — *S. Lig. ibid.*

65. — QUAER. 4° *Quanam hora liceat incipere recitationem Matutini vespere diei praecedentis, iuxta privilegium supra relatulum?*

Resp. Ex communi sententia Theologorum, licet incipere hora Vesperarum, quae habetur quando sol medium cursum inter meridiem et occasum tenet; tunc enim iuxta omnes incipit dies ecclesiasticus, cum tunc priores Vesperae decantari soleant. Hoc universalis consuetudine confirmatur. Hinc in variis regionibus confici solent tabellae horum hanc diversis anni temporibus determinantes. — *S. Lig. n. 174.*

QUAER. 5° *An debeat iterari recitatio Matutini, si ante tempus praedictum habita fuerit?*

Resp. Affirm. *probabilius.* Ratio est, quia Breviarium est onus diei; ergo in ipsa die assignata recitari debet: porro, si fiat praedicta anticipatio, iam extra diem recitatur officium, haud secus ac si recitarentur Horae parvae diei sequentis ante medium

noctem. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 173.* — Oppositam tamen tenent sententiam *Sanchez, Diana, Salmant., Trullench, Quintanadvenas, Leander*, etc., et hanc putat probabilem *Tamburinus*. Haec autem opinio probabilitate sua non videtur carere (a). Si quis igitur Matutinum recitaverit post horam quidem secundam a meridie, sed ante tempus Rubrica praefixum, ut aliquando ex errore fieri solet, ab iterando Breviario excusari posset.

66. — QUAER. 6° *An Matutinum Officii defunctorum et Litaniae pro festo S. Marci et diebus Rogationum, pridie vespere recitari possint?*

Resp. ad 1um Affirm. probabilius. Constat ex universali consuetudine, necnon ex Rubricis ubi sic habetur: *Dicto Benedicamus Domino, absolute incipit Matutinum defunctorum.* Ergo, cum Matutinum Octavae festi Omnitum Sanctorum soleat aut certe possit anticipari, consequenter etiam anticipari potest Matutinum defunctorum.

Negant aliqui cum *Lacroix*, innixi Decreto *S. Congr. Rit.* Sed Decretum illud videtur respicere tantum recitationem in choro faciendam, iuxta *S. Lig. n. 174.*

Resp. ad 2um Neg. Ratio est, quia Litaniae affixa sunt diei, nec per se videntur coniungi cum Matutino et Laudibus, sed sunt quid omnino distinctum. Insuper recitantur loco assistentiae ad processionem, quae assistentia omnino diei est affixa.

(a) De hac quaestione ita Salmanticenses (*Tract. 16. Cap. 3. n. 15.*) habent: *Probabilissimum ducimus, posse matutinum cum laudibus immediate hora secunda diei* (scil. post meridiem), *qua solent vespere, recitari.* Pro qua sententia mox allegant *Sanchez, Mofesium, Quintanadvenas, Leandrum, Antonium a Sp. Sancto, Martinum Ledesma, Trullenchium, Martinum a S. Joseph, Caramuelem, et Diana.* Subdunt autem: *Ex his plures nec veniale peccatum esse dicunt, hanc anticipationem etiam sine causa factam; alii vero esse veniale asserunt, sed quamlibet causam excusare ab eo.* S. Alphonsus (*Lib. 4. n. 174.*) his addit *Tamburinum*, qui (*In Dec. Tr. 2. Cap. 5. §. 5. n. 2.*) hanc sententiam aequa ac alias vocat *probabilem*. *Diana* vero (*Tom. 3. Tr. 6. Resol. 62.*) adiungit *Fabrum*, et (*Resol. 64. n. 2.*) *Escobarium a Corro, Garciam, et Machadum*; ac advertit *praeterea, Sanchezium* (*Consil. Lib. 7. Cap. 3. dub. 37.*) opinionem suam ex doctrina *S. Thomae, Viguerii, Turrecrematae, ac Navarrii* confirmasse.

Praeterea si festum *S. Marci* transferatur, non debent transferri Litaniae; ergo stricte Matutino non inhaerent, imo nullam connexionem cum illo habent. — *S. Lig. n. 174. Quaer. 3°. — Lacroix.*

67. — QUAER. 7° *An praevidens impedimentum pro recitatione Officii in ipsa die obligationis, teneatur recitare Matutinum et Laudes in vespere vigiliae?*

Resp. Neg. Ratio est, quia licet Matutinum et Laudes recitari possint pridie, non tamen debent. Ergo obligatio stricta non urget ante medium noctem sequentem; ergo non est ipsi antea satisfaciendum. Ergo stante impedimento a media nocte ad medium noctem, tollitur obligatio. Valde tamen convenit, ut recitatio anticipetur.

68. — QUAER. 8° *Quanam hora incipi possit recitatio Vesperarum mane tempore Quadragesimae?*

Resp. Dicunt Salmantenses, tract. 16. c. 3. n. 15., Vesperas in Quadragesima recitari ab hora undecima posse, seu una hora ante meridiem. Regula autem generalis est, ut Vespere privatim recitari possint eadem hora, qua in choro recitari solent. Porro in choro recitari debent post Missam conventualem et Nonam. Horae autem Missae conventualis a consuetudine locorum pendet.

NOTA. 4° Non datur obligatio Vespertas recitandi ante meridiem tempore Quadragesimae, sed est merum privilegium, quo nemo uti tenetur. Completorium autem praedicto privilegio non gaudet; unde omni tempore post meridiem recitandum est.

NOTA. 2° Olim sic Horae recitabantur: Matutinum post medium noctem, Laudes ad auroram, Prima post solis ortum, Tertia ad horam nonam matutinam, Sexta ad meridiem, Nona ad horam tertiam pomeridianam, Vespere ad solis occasum, Completorium ad noctis crepusculum. Hinc Clericus ordinatus subdiaconus tenetur tantum ad recitandas Horas temporis ordinationis correspondentes. Igitur si ordinatio fiat ante horam nonam matutinam, tenebitur ad *Tertiam* recitandam, non vero ad Horas antecedentes.

II. Quoad locum et situm.

69. — 1° *Quoad locum.* Officium chori in ipso loco ad hoc destinato, seu in choro vel in Ecclesia recitari debet. Officium vero, si recitetur privatim, dici potest in omni loco decenti, sive in oratorio, sive domi, sive rure, aut etiam in via deambu-

bulando, aut iter agendo, dummodo locus attentioni requisitae et devotioni congruus sit. — *S. Lig. n. 179.*

2º Quoad situm. Privatim recitari potest Officium in omni situ decenti, sive genibus flexis, sive stando, sive sedendo, sive deambulando. Ita praxis universalis, cui concinunt omnes Theologi.

Quaesita:

70. — QUAER. 1º *An liceat recitare Officium decumbendo in lecto?*

Resp. Neg., seclusa rationabili causa ; talis enim situs aliquam sapit irreverentiam. Idem etiam dicendum est de quolibet alio situ mollitiem redolente. Attamen haec irreverentia nunquam peccatum veniale excedit. — *S. Conc. et Viva*, apud *S. Lig. n. 176.* Quaecumque autem causa mediocris ab omni culpa excusabit, v. gr., morbus aut infirmitas quaelibet, dolor capititis, defatigatio, vel si quis nocte dormire nequeat, Officium recitare posset, quin surgere teneretur.

QUAER. 2º *An liceat Officium recitare in curru vel equo?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia id nulla lege prohibetur ; nec aliunde obstat attentioni, nec reverentiae orationi debitae, etiam si alii essent itinerantes et simul confabulantes. Id enim obtinuit generalis etiam piorum consuetudo. — *Ita communiter.*

71. QUAER. 3º *An sit culpa non servare rubricam, ex qua preces quaedam genibus flexis sunt recitandae?*

Resp. 1º Neg., si agatur de recitatione *extra chorum*. Etenim ex consuetudine et communi interpretatione, haec rubrica solum chorum respicit. Idem autem dicendum de signo crucis, et de aliis signis in choro usitatis. Haec quidem laudabiliter fiunt in privata recitatione, sed citra culpam omittuntur. — *S. Lig. n. 179. et alii communiter.*

Resp. 2º Si agatur de recitatione *in choro*, *controvertitur*. Affirmandum videtur, quia rubrica aliquid praescribens, praeceptum imponit. Attamen talis omissio numquam culpam venialem excedere potest. — *S. Lig. ibid.*, etc.

QUAER. 4º *An sit peccatum, Breviarium recitare in loco indecenti?*

Resp. Probabilius negandum videtur per se, secluso contemptu, nisi locus attentioni debitae obesset, v. gr., ob populi

frequentiam, strepitum, etc.; secus enim indecens foret orare in loco indecenti, quod falsum est, siquidem, cum Deus sit ubique, etiam ubique orari et adorari potest, ut patet ex Apost. 1. *Tim.* 2. 8.: *Volo viros in omni loco orare.* — *S. Lig. n. 179.* — *Lacroix, n. 1320.* et alii contra nonnullos, qui dicunt adesse peccatum veniale, quod hoc aliqua irreverentia non careat.

PUNCTUM III.

De modo Horas recitandi.

Horae sunt recitandae: 1° ordine praescripto; 2° cum debita pronuntiatione; 3° cum attentione et devotione sufficiente.

I. Quoad ordinem.

72. — Duplex est ordo servandus in Breviarii recitatione, scilicet ordo Officiorum et ordo Horarum. 1° Ordo Officiorum describitur ex calendario festorum et in rubricis pro illorum translatione, ubi plura simul concurrunt. 2° Ordo Horarum ille est, qui in Breviario exponitur, nempe ut recitetur primo loco *Matutinum* cum *Laudibus*, deinde subiungantur Horae parvae, seu *Prima*, *Tertia*, *Sexta*, *Nona*, et tandem sequantur *Vesperae* cum *Completorio*.

Quaesita:

73. — QUAER. 1° *An praecepto recitandi Horas satisfaciat, qui ex errore vel inadvertentia aliud Officium pro officio diei recitat?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia non praesumitur Ecclesia velle aliquem uno die bis ad hoc onus obligari, et quia substantia recitationis satis servata est. Hinc axioma vulgare, quod veluti regula in tali casu habetur: *Officium pro Officio valet.* Nulla igitur est obligatio, completa recitatione, aliud Officium recitandi. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 161.* Quaer. 3°. — *Lacroix n. 1351.* — Idem dicendum etiam de parte quacunque Officii iuxta axioma: *Error corrigitur, ubi deprehenditur.*

Consilium tamen est, inquit *Laymann* cum *aliis*, non vero obligatio, subiungere propria Officii omissi. Sed in casu quo Officium esset notabiliter brevius, v. gr., Officium Sancti ali-

cuius loco Officii Dominicæ, fieri debet compensatio recitando novem Psalmos ex 1º Nocturno. — *S. Lig. ibid.*

74. — QUAER. 2º *Si quis ex errore recitaverit aliquam partem tantum Officii indebiti, et ad errorem advertat, an possit prosequi incepsum Officium, aut teneatur recitare reliqua de Officio diei?*

Resp. Datur libertas, iuxta communem sententiam Theologorum. Potest igitur vel prosequi, vel reliqua recitare de Officio debito, finito tamen Psalmo, vel oratione. Attamen melius est Officium mutare iuxta multos, qui statuunt hanc regulam: *Error corrigitur, ubi deprehenditur.* Sed hoc est ex mero consilio, non vero ex praecepto. — *S. Lig. n. 161. Quaer. 5º. — Lacroix, n. 1255. — Tambur., etc.*

75. — QUAER. 3º *An cum iam dixeris unum Officium pro altero, possis Officium omissum recitare die, qua occurret Officium iam a te recitatum?*

Resp. Neg. Sed Officium recitatum iterum est recitandum. Ratio est, quia Ecclesia tunc solum praescribit Officium transferri, quando est impedimentum propter Dominicam vel Officium maius; insuper adest obligatio se conformandi cum ritu communii Ecclesiae. — *Sic Lugo, Resp. Mor. lib. 5. dub. 8.* Hoc dicit probabilius *S. Lig. n. 161.*; sed ut moraliter certum habendum est, ex Decreto *S. R. Congreg. die 17 Iunii 1674*, apud *Gardellini, n. 2634.* (Ed. III.).

76. QUAER. 4º *An vel quomodo peccet, qui SCIENTER aliud Officium pro Officio diei recitat?*

Resp. 1º Nullum peccatum facit, si rationabilis de causa id faciat, v. gr., si Officium proprium habere facile nequeat, vel si caritatis causa recitet cum socio Officium diversum dicente, modo Officium illud sit a S. Sede approbatum, et sit aequale vel fere aequale; imo sola ratio societatis sat rationabilis appetit, ait *S. Lig. n. 161.*

Resp. 2º Seclusa ratione, erit quidem peccatum, sed veniale tantum, si Officium in aequale aut fere aequale mutetur, servato eodem ritu recitandi licto, quia satisfit obligationi quoad substantiam, modo tamen raro fiat. — *S. Lig. ibid. — Roncaglia.*

— *Sporer, etc., contra alios*, qui dicunt semper esse mortale.

Resp. 3º Si Officium notabiliter brevius recitetur, grave peccatum est, quia tunc non satisfit substantiae obligationis. Patet tum ex natura rei, tum ex prop. 34ª ab *Alexandro VII* damnata

quae sic sonat: *In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit preecepto.*

• 77. — QUAER. 5° *Quale sit peccatum ordinem inverttere in recitatione Horarum?*

Resp. 1° In recitatione *privata* nunquam excedit veniale, secluso contemptu, quia talis ordinis inversio gravem deformitatem non continet; ordo enim servandus non est, nisi sub preecepto secundario et tanquam circumstantia minoris momenti. Si autem ex aliqua iusta causa ordinem mutes, v. gr., ad recitandum cum socio, qui iam ulterius in recitatione processit, omni prorsus culpa carebis. Dicunt quidam, inversionem ordinis esse peccatum mortale, si frequenter fiat; sed *probabilius* negandum est cum *S. Lig. n. 179.*

Resp. 2° In recitatione *publica, controvertitur*, utrum sit peccatum grave, necne, invertere ordinem aut mutare tempus Horarum. Alii *affirmant*, si inversio vel temporis mutatio sit notabilis, nec adsit causa excusans. Ratio est, quia Canones plures repetunt, Horas statutis temporibus esse recitandas. — *Azor*, etc. — *Negant* vero alii, quia huiusmodi circumstantia non pertinet ad preecepti substantiam, sed est mere accidentalis. Utraque sententia probabilis est; sed secunda probabilior, quia de gravi preecepto non constat. — *Ita S. Lig. n. 171.*

78. — QUAER. 6° *Quaenam sit causa Horarum ordinem invertendi?*

Resp. Quaelibet causa rationabilis excusat. Possunt autem assignari sequentes, scilicet 1° si inviteris ab amico ad aliquam Horam cum ipso recitandam, et tu Horam praecedentem aut praecedentes nondum recitaveris; 2° si mane non habes Breviarium ad manum, nec commode possis exspectare, tunc posses ex Diurnali, quod habes, recitare Horas diurnas, postea Matutinum recitaturus; 3° si non habeas Lectiones ad manum, potes recitare Psalmos Matutini et Laudum, imo et reliqua, dilatis Lectionibus; 4° si venias ad chorum Hora iam incepta, potes pergere cum aliis, et postea quae omissa sunt, supplere. Item si venias ad chorum una Hora iam absoluta, potes cantare cum choro posteriore, et postea supplere priorem. — *Ita S. Lig. n. 170.* — *Lacroix. n. 1309. et 1311. et alii communiter.*

79. — QUAER. 7° *An sit peccatum dicere Matutinum diei sequantis ante absolutum Officium diei praesentis?*

Resp. Est quidem peccatum, ait *Lacroix. n. 1315.*, sed veniale tantum, si absque causa fiat. Sed neque constat esse ve-

niale, cum Officium unius diei nullum ordinem habere videatur: cum Officio alterius diei. Iuxta sententiam autem, quae tenet esse peccatum veniale, sufficiens causa est incipiendi Matutinum diei sequentis, antequam Officium diei praesentis absolveris, si ab alio rogeris, ut Matutinum diei sequentis cum ipso recites; et generatim omnis causa sufficiens ad inversionem ordinis inter Horas eiusdem diei, sufficeret etiam in praesenti casu. — *Lacroix, n. 1315.*

80. — QUAER. 8° *An peccet, qui non recitat commemorationes iuxta ordinem per Rubricam assignatum?*

Resp. Negant plures, quia Rubrica illa mere directiva videtur, sicut eae quae situm corporis, vel signa crucis respiciunt. Imo idem dicunt de ordine servando inter commemorationes in Missa. Sed hoc saltem ultimum negandum est, quia omnes Rubricae intra Missam servandae, sunt praeceptivae, ut dicit *S. Lig. n. 399.*

II. Quoad pronuntiationem.

81. — Pronuntiatio debet esse vocalis, integra, continuata.

1° *Vocalis.* Officium recitari debet voce, et quidem distincta; non autem sufficit ut sola mente legatur, aut tantum oculis percurratur: nec satis est, si recitetur gutture vel intra dentes, aut syncopando, linguave titubante, abbreviando. Ratio est, quia oratio proprie *vocalis* praecipitur; porro non censemur proprie *vocalis*, nisi voce distincta fiat. — *Ita omnes.*

2° *Integra.* Officium integre recitari debet: ad integratatem autem pertinent *Pater*, *Ave*, *Credo*, in principio et fine Horarum, prout in Rubricis adnotatur. Non tamen pertinent ad integratatem Officii orationes, *Aperi*, *Domine*, et *Sacrosanctae*; illae enim sunt de solo consilio recitandae.

3° *Continuata.* Quaecumque notabilis interruptio intra unam Horam canonicaem est peccatum, qua unitas ab Ecclesia prescripta rumpitur; sed peccatum veniale non excedit. — *S. Lig. n. 166.*

Quaesita:

82. — QUAER. 1° *An recitans Officium debeat se audire, ut satisfaciat?*

Resp. Neg. probabilitus. Ratio est, quia ad Horarum obligationi satisfaciendum non praecipitur auditio, sed tantum recitatio, id est verborum pronuntiatio, quae dicitur vocalis: sufficit igitur, ut ille, qui recitat, sentiat se verba pronuntiare. — *Laymann, Spor., Salm., et hoc dicit sat probabile S. Lig. n. 163. contra alios.*

83. — QUAER. 2° *Quaenam sint causae iustae Officium interrumpendi?*

Resp. Quaelibet causa rationabilis sufficit ad Horam quamcumque interrumpendam. Rationes autem sequentes praesertim adnumerantur: 1° quaelibet utilitas propria vel aliena, quae si ne aliquo incommodo differri non posset; 2° ratio urbanitatis vel caritatis, aut ratio exequendi mandata Superiorum; 3° si excipienda sit confessio alicuius, qui non libenter exspectaret; 4° si velis aliquid agere aut adnotare, ut tollas distractionem sive sollicitudinem, v. gr., ne obliviscaris, etc., modo tamen non frequenter fiat; quia frequens interruptio ob talem causam aliqua irreverentia non caret; 5° licite etiam potest interieci aliqua brevis oratio inter orandum, vel aliquis interdum pius cordis affectus. Non tamen liceret, meditandi gratia, in istis diutius et frequenter immorari, quia ratio recitationis seu orationis vocalis non satis servaretur; item si vocalis oratio longior et minime pertinens ad Officium diceretur: pars enim notabilis adderetur Horis, quod esset veniale utpote contra formam praescriptam. — *S. Lig. n. 168. — Salmant., tr. 16. c. 3. n. 4. — Lacroix, n. 1307., et alii communiter (a).*

84. — QUAER. 3° *An Matutinum separari possit a Laudibus?*

Resp. Affirm. iuxta communem sententiam. Sic enim *S. Lig. n. 167.: Commune est quod Matutinum potest a Laudibus separari sine ulla causa, ut dicunt Salm., Bonac., Concin., Suar., Sanch., Navarr., Lacroix, Less.* Tunc autem, finito Matutino, dicendum est *Pater noster*, ut fieri debet post quancumque Horam.

85. — QUAER. 4° *An Nocturni separari possint sine causa?*

Resp. Affirm. Constat ex universalis consuetudine, cui nulla lex opponi potest. Imo olim ex praxi Ecclesiae separabantur, cum in variis noctis horis recitari solerent. Quare igitur nunc

(a) Sive iusta de causa quis horam interrumpat, sive absque causa, neutra in hypothesi partem prius rite recitata tenetur repelere.

separari non possent? — *Ita Salmant. et alii communius, contra alios.* Imo dicunt non pauci, intervallum etiam trium horarum interponi licere inter singulos Nocturnos, *sine causa speciali*. Si autem adsit iusta causa, cuius gratia Nocturni separari debeant, intervallum illud pro ratione illius causae protrahi etiam potest. *Ita Busemb., Bonac., Salm., Viva,* quorum sententiam merito probabilem appellat *S. Lig. n. 167.*

86. — QUAER. 5º *An vel quomodo peccet ille, qui recitato uno vel altero Nocturno in vigilia, reliquam Matutini partem tota nocte interiecta recitat?*

Resp. 1º A peccato mortali semper eximendus est, quia substantiae praecepti satisfacit. Etenim ex Regula generali tradita a *S. Lig. n. 168.*, et ab aliis communiter, praecepti substantiae satisfit quoties Officium integre recitatur in die naturali, vel ecclesiastico, ita ut nunquam peccatum veniale tunc excedatur, quantacumque interruptio etiam seclusa causa, intercedat. Ergo casus praesens excludi non debet.

Resp. 2º A peccato veniali etiam excusandus est ille, qui rationabili de causa ita peragit, v. gr., si Officium sit valde productum, ut Officium Dominicae, et recitato primo Nocturno sit valde defatigatus, vel somno obrutus, etc. Ratio ex dictis sequitur, siquidem iusta de causa interruptio quaelibet licita est. *Reuter, de Horis can. n. 262.*

87. — QUAER. 6º *An vel quatenus repetenda sit aliqua Hora propter notabilem interruptionem interpositam?*

Resp. 1º Hora integra nunquam est repetenda, etiamsi interruptio absque iusta causa interposita fuerit. Ratio patet ex modo dictis. Insuper singuli Psalmi, singulaeque Lectiones vel Orationes, suam completam significationem habent, et satis uniuntur per intentionem continuandi.

Resp. 2º Imo per se rigorose loquendo, nihil est repetendum, etiamsi interruptio in medio Psalmo fiat, modo non sit in medio versiculo, vel in media oratione, quia etiam singuli versiculi suam particularem significationem habent. Attamen si Psalmus sit brevis, convenientius ab initio repetetur. — *S. Lig. n. 168., et alii communiter, contra aliquos.*

QUAER. 7º *An in recitatione Officii liceat aliquid ex devotione miscere, vel apponere?*

Resp. Neg., quia in Officiis nihil est addendum vel immutandum, nisi a Sede Apostolica fuerit concessum. — Sic *S. Congr. Rit.* die 10 Iunii 1690.

88. — QUAER. 8° *Ad quid teneatur ratione pronuntiationis, recitans Horas cum socio, vel cum choro?*

Resp. Requiritur ad satisfaciendum obligationi, 1° ut recitatio alternis versibus fiat. Si autem plures quam duo recitent, debet, facto duplice choro, alternatim recitare, quia ille solus modus Ecclesiae consuetudine admittitur; 2° dicantur versus successive, et non simul; nec unus debet resumere, antequam alter suum expleverit; secus si esset notabilis anticipatio, recitatio iteranda foret; 3° quae ab uno dicuntur, ab aliis audiantur, ut communicent, et fiat una oratio moralis. Non autem necesse est, ut audientes submissa voce partem aliorum pronuntient. — *Ita communissime.* — *S. Lig. n. 162.*

QUAER. 9° *An satisfacias, si recites Horas cum laico, aut alio non obligato, aut cum distracto, vel non attento?*

Resp. Affirm. ad omnia. Ratio est, quia haec non impediunt, quominus tu recites Horas iuxta morem Ecclesiae. Defectus obligationis, vel attentionis ex parte alterius, tuam recitationem non immutat, nec viciat. Ergo si socius sit obligatus, et non attendat, ipse non satisfacit, non communicando tecum; sed non impedit, quominus tu cum eo communices, si recte pronuntiet, et recte audias, quia tu sufficenter cum eo communicas. — *Lacroix, n. 1295.*

89. — QUAER. 10° *An tenearis repeterre, quae recitasti cum imperfecta, seu mutilata pronuntiatione?*

Resp. 1° Affirm., si mutilatio sit valde notabilis, ita ut sensus verborum sit corruptus et destructus, etiam si involuntarie feceris, quia vitium substantiam recitationis afficit, modo non obstat impossibilitas, v. gr., balbuties.

Resp. 2° Neg., si ita syllabas mutiles, ut sensus verborum non corrumpatur, vel si mutiles in parva quantitate; culpa enim tua tunc non afficit substantiam obligationis, et proinde veniale non excedit. Imo nullo modo peccas, si hoc facias involuntarie ob inadvertentiam, vel balbutiem, aut inveteratam consuetudinem, quae difficulter vinci possit, dummodo hanc consuetudinem emendare studeas.

QUAER. 11° *An oratio dicenda sit post Matutinum, quando Laudes separantur?*

Resp. Neg. probabiliter, sed sufficit post Matutinum recitare *Pater noster*. Ratio est, quia probabiliter Matutinum et Laudes unam Horam moraliter efficiunt, et aliunde oratio in sola nocte

Nativitatis Domini praecipitur. — *Ita S. Lig. n. 167.* — *Salmant.* — *Sanchez.* — *Viva*, etc. — *Voit*, n. 1064., etc.

Affirmant tamen etiam *probabiliter* alii, quia, aiunt, *probabile* est *Matutinum* et *Laudes* esse duas Horas distinctas. Sic *Gavantus*, *Bonacina*, *Navarr.*, et *probabile* dicit *S. Lig. ibid. (a)*.

QUAER. 12° *An ante Laudes a Matutino separatas dicendum sit Pater et Ave, ut ante alias Horas?*

Resp. Alii affirmant absolute, quia tunc *Laudes* sunt Hora distincta a *Matutino*. Sic *Saettler*, etc. Alii negant *probabilius*, quia id nullibi praescribitur. Nec valet ratio; quod *Laudes* tunc sint instar *Horae* distinctae; nam *Pater* et *Ave* non dicuntur initio *Completorii*, quamvis hoc sit Hora distincta. — *Ita Voit*, n. 1064. — *Lacroix*, n. 1305.

III. Quoad attentionem et devotionem.

90. — Officium recitandum est *attente* et *devote*, cum sit oratio et quidem publica, seu a ministro publico ab Ecclesia deputato, recitanda. Hinc voluntarie distractus in Horis recitandis peccat saltem venialiter. An autem aliquando peccet graviter, mox in quaesitis dicetur.

Non autem solae distractiones, quae intenduntur, voluntariae sunt, sed etiam eae omnes, quae volitae sunt in causa, scilicet quae proveniunt ex negligentia, levitate, nimia praeoccupazione negotiorum peragendorum, ex curiositate ad obiecta externa circumspiciendo, ex circumstantiis loci vel temporis non opportuni, seclusa sufficiente ratione. — *Bouvier*, etc.

Quaesita:

91. — QUAER. 1° *Quotuplex distinguatur attentio?*

Resp. Duplex, interna scilicet et externa. Prior consistit in interiori mentis advertentia ad id, quod agitur; posterior ea est, quae excludit omnem externam actionem physice cum recitatione incompossibilem, ut esset fabulari, scribere, etc.

(a) Haec ad meram lectoris eruditionem, nihil autem ad proxim conferunt. Obligatio enim *mere probabilis* iam non est obligatio, sed mera opinio obligationis, quae obligandi vim non habet.

Rursus attentio interna triplex est, scilicet 1° *spiritualis*, quae est ad Deum ipsum, ut orationis terminum; 2° *litteralis*, seu ad sensum verborum, et rerum significationem; 3° *materialis*, quae fit ad verba tantum, seu ad ea rite proferenda. — *Vide I^{um} vol. num. 344.*

QUAER. 2° *An attentio interna sub gravi requiratur?*

Resp. Duplex est sententia inter Theologos.

I^a SENTENTIA, et communior, *affirmat*. Ratio est, 1° quia oratio sine attentione interna non est oratio. Etenim oratio est elevatio mentis ad Deum; atqui seclusa interna attentione, nulla habetur ad Deum mentis elevatio. Ergo.... Praeterea ad Horas persolvendas requiritur saltem aliqua intentio colendi Deum; atqui haec intentio haberi nequit sine aliqua attentione interna. Ergo.... 2° Quia credendum non est, Ecclesiam intendisse materialem tantum attentionem in divino Officio persolvendo praescribere. Imo *Concilium Trid.* internae attentionis necessitatem videtur expresse declarasse, dicendo Officium esse recitandum reverenter, distinete et devote. 3° Si nulla requireretur attentio interna, non esset ratio, cur voluntaria distractio iure divino prohiberetur. — *Ita Sanchez.* — *Azor.* — *Roncaglia, et alii multi.*

II^a SENTENTIA *negat*, et dicit, ad satisfaciendum substantiae recitationis, et ad peccatum mortale removendum, externam attentionem absolute sufficere. Ratio est, quia si requireretur attentio interna, non satisfaceret sua obligacioni, qui involuntarie distractus Horas recitaret; nam destructa, quamvis inculpabiliter, rei essentia, res ipsa destructa est: hoc tamen neque adversarii admittunt. Sic autem concludit *S. Lig. n. 177.*: « Prima sententia probabilior videtur saltem ob auctoritatem extrinsecam, et omnino ut tutior consulenda est (a); sed secunda tum ob Doctorum auctoritatem, quae non est contemenda, tum ob rationes non levibus fundamentis innixas, satis probabilis appareat. » Huic conclusioni libenter adhaereo. — *Recole dicta de Missa, t. 1. n. 345.*

(a) Nimicum consulenda est *attentio* etiam interior, non vero sententia, quae gravem interioris attentionis obligationem imponit; neque enim fas est incertam opinionem tamquam certam obligationem imponere.

92. — QUAER. 3º *Quaenam attentio interna requiratur iuxta priorem sententiam?*

Resp. Quaelibet certo sufficit, quia sive sit spiritualis, sive litteralis, sive materialis, mens ad Deum elevatur, et fit vera oratio, etiamsi attentio esset tantum ad verba. Hinc nec spiritualis requiritur attentio, neque litteralis, quae impossibilis est pro multis, scilicet pro Monialibus, et pro nonnullis Religiosis linguam latinam ignorantibus. Ergo satis est si habeatur attentio materialis; sufficit enim attentio ad verba cum intentione generali colendi Deum. Imo non requiritur attentio ad singula verba, sed sufficit attentio moralis et generalis, qua quis curet omnia dicere cum intentione orandi (a). — *Ita S. Lig. n. 176. — Lacroix, n. 1344.*

QUAER. 4º *Quaenam sint remedia ad distractiones repellendas?*

(a) Si ad interiorem attentionem quaecumque ex tribus praemissis, et *materialis* quoque, sufficit, merito De Lugo, ex cuius sententia probabile est sufficere attentionem externam, advertit (*De Euch. Disp. 22. n. 41.*), *non sine ratione dixisse P. Aegidium Coninck* (*In 3. P. S. Thom. q. 83. n. 301.*), *reipsa consentire multos ex adversariis* (exigentibus nempe attentionem internam), *et solum de nomine videri dissensum.* *Exigunt enim attentionem internam, sed solum ad verba, et talem, ut sufficiat, ne aliquis se exponat periculo male ac perturbate verba pronuntiandi, aut omittendi;* *quae attentio haberi potest ab eo, qui etiam voluntarie cogitaret tunc de quaestione aliqua metaphysica, vel alia re simili.*

Quae quidem non ideo tradit De Lugo, quasi ex hac sententia voluntariae orantium distractiones culpa careant. Nam mox loquens de aliis adversariis, qui maiorem aliquam internam attentionem requirunt, haec subiicit: *Fatemur ergo, quoties oratio vocalis continuatur, dari aliqualem attentionem internam; sed haec est aliquando adeo tenuis, ut merito nolint eam adversarii aliqui vocare attentionem; quia quando exigunt attentionem ex obligatione, intelligunt de obligatione magis formali et explicita; quam tamen nos dicimus non posse voluntarie omitti absque culpa veniali propter irreverentiam, quae intercedit, si Deum alloquaris exterius, mente omnino ad alia distractus; non tamen constare de obligatione sub peccato mortali, cum adhuc maneat substantialiter oratio.* Quod autem substantialiter tunc oratio maneat, iis rationibus Lugo ostenderat (*ibid. n. 29.-39.*), quae sane, ut verbis utar S. Alphonsi (*Lib. 3. n. 552.*), *difficulter solvi queunt.*

Resp. Alia sunt negativa, et alia positiva. Remedia negativa reducuntur ad subtractionem earum rerum, quae sunt causa distractionis, v. gr., impedire quominus circumvagentur oculi, a maiori hominum strepitu se subducere, ad negotia diversa non properare, etc... — Remedia vero positiva sunt 1° sub initio recitationis efformare intentionem Deum laudandi; 2° renovare intentionem in fine Psalmorum, quando dicitur *Gloria Patri...*; 3° Dei praesentiam saepe in mentem reducere; 4° sibimet exhibere Passionem Domini nostri, distribuendo varias illius Passio- nis circumstantias per Horas singulas. — *S. Lig. n. 177.*

PUNCTUM IV.

De causis excusantibus a recitatione Horarum.

Causae a recitatione divini Officii excusantes sunt 1° impossibilitas; 2° caritas; 3° dispensatio.

93. — I. *Impossibilitas*, sive physica, sive moralis, quae consistit in gravi difficultate Officium recitandi. Hinc excusat

1° Qui non habet Breviarium, quia, v. gr., illud, iter suscipiendo, oblitus est, aut in itinere perdidit, cum impotentia aliud comparandi. Si tamen culpa sua oblitus fuerit aut perdiderit, aut proiecerit, graviter peccavit, et omissione Horarum ipsi imputanda est.

2° Qui gravi morbo laborat, v. gr., febri, dolore intestinorum, vel capitis; vel qui iuste timet, ne ex recitatione in gravem infirmitatem incidat, etc. Unde satis excusatur qui prudenter credit vel timet ne ob officii recitationem ei notabilis capit is gravido, vel cruditas stomachi, aut virium lassitudo, aut aliud grave incommodum inde proveniat. — *S. Lig. n. 134. not. I.*

3° Convalescens ex gravi morbo per aliquot dies excusari potest ad arbitrium prudentis, donec vires resificantur. Et insuper hoc admitti potest, etiamsi infirmus iam Missam celebraret. — *S. Lig. ibid. not. II.*

4° Excusatur etiam, qui tempore persecutionis timet, ne ex recitatione Breviarii prodatur; item qui graviter oculis laborat, etc. — *S. Lig. n. 136. et 137., et alii communiter.*

II. *Caritas erga proximum*, id est gravis et repentina occupatio, quae sine scandalo aut notabili detimento proximi omitti nequeat. Talis occupatio excusat a recitatione Officii, quia prae-

ceptum naturale caritatis praevaleret legi ecclesiasticae. Hinc excusaris a recitatione Horarum sive totaliter sive partialiter.

1º Si sub nocte Officium, v. gr., Vespertas recitaturus ad voceris statim ad moribundum, neque ad Officii obligationem persolvendam tempus vel commoditas tibi suppetat.

2º Si tota die occuperis in excipiendis confessionibus, quae ob peculiares circumstantias differri non possunt, v. gr., in sacris missionibus, ac praesertim sub earum finem, cum sis discessurus, etc.

3º Si concionem sine scandalo aut famae detimento omittere non posses, nec tamen eam praeparandi suppeteret tempus, si recitandum esset Officium.

4º Si occuperis tota die in sedandis iurgiis, aut assistendis infirmis, v. gr., tempore morbi contagiosi, etc. — *S. Lig. n. 156. et alii.*

94. — III. *Dispensatio legitima*, seu a legitimo Superiore concessa.

1º Obligatio divinum Officium recitandi, cum sit de Iure ecclesiastico, a Superioribus ecclesiasticis tolli potest.

2º Papa hanc dispensationem concedere potest valide in omni casu, etiam sine causa; licet autem ex causa rationabili, v. gr., ob nimiam occupationem, ad scrupulos sedandos, etc.

3º Episcopus etiam dispensare potest ab hac lege, sed non valide sine causa sufficienti, et tantum cum aliquo in particulari ad tempus, scilicet 1º quando dubitatur de impotentia morali, aut de gravitate detrimenti metuendi; 2º quando difficilis est recursus ad Papam; 3º quando dispensatio petitur ob causam, quae frequenter recurrit, v. gr., ob infirmitatem; 4º quando petitur dispensatio ad breve tempus. — *Ita S. Lig. n. 159. — Recole dicta in Tract. de Legibus, t. 1. n. 115.*

Quaesita:

95. — QUAER. 1º *Quid agendum in dubio, an infirmitas sufficiat ad excusandum, necne?*

Resp. 1º Potest infirmus se committere iudicio medici, ut dicitur in *Iure can. c. Fraternitatis, de frig. et mal.*; 2º potest acquiescere iudicio Superioris, qui in tali dubio etiam dispensare valet; 3º potest se remittere iudicio probabili viri prudentis; 4º imo probabiliter potest etiam stare proprio iudicio, si tale iudicium ipsem ferre possit. — *S. Lig. n. 154.*

QUAER. 2° *Ad quid teneatur infirmus, si certus sit se integrum Officium persolvere non posse, dubitat vero, an partem recitare valeat?*

Resp. Probabiliter ad nihil tenetur. Talis enim infirmus rationabiliter a toto Officio excusatur, ne scrupulis angatur, nesciens quoisque possit ac teneatur recitare; nam talis anxietas notabile nocumentum ipsi asserret. — *S. Lig. n. 154. in fine.*

96. — **QUAER.** 3° *An impeditus a recitando integro Breviario, teneatur ad partem, quam recitare potest?*

Resp. *Affirm.* prorsus. Ratio patens est. Obligatio enim Breviarii cadit in singulas eius partes, cum res praecpta sit divisibilis. Constat etiam ex propositione 54^a damnata ab Innoc. XI, quae sic iacet: *Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquias Horas, ad nihil tenetur; quia maior pars trahit ad se minorem.* Igitur qui caret Breviario, et nihil aliud scit memoriter, quam Laudes vel Completorium, ista sub gravi recitare tenetur.

QUAER. 4° *An tenearis ad Psalmos recitandos, si hos tantum prae manibus habeas, vel scias memoriter, relictis Lectionibus, cum Responsoriis?*

Resp. *Affirm.* probabilius. Ratio est, quia cum possis partem notabilem Officij recitare, nulla est causa cur ab ea excuseris. — *S. Lig. n. 158.* — *Lacroix, n. 1220.* — *Sporer, etc.* — Attamen plures dicunt te ad nihil teneri in tali casu, quia tunc deficit forma a *S. Pio V* praescripta. Horum autem sententia satis probabilis videtur. Nec obstat prop. 54^a ab Innoc. XI damnata, quia in hac propositione agitur de eo, qui Horas integras absolvere potest. — Sequens autem regula traditur a *S. Lig. et aliis*: *Si potes recitare quantum est parva Hora, teneris sub gravi id recitare; si vero minus, ne sub veniale quidem aliquid recitare obligaris, quia talis modica pars, seorsim sumpta, non censemur aestimabilis ad finem a lege intentum.*

97. — **QUAER.** 5° *An tenearis socium adhibere, si non valeas solus Horas recitare?*

Resp. *Affirm.*, si facile aliquem invenias, et comimode eum adhibere possis. Ratio est, 1° quia in hoc casu non datur proprie dieta impotentia ad Breviarium recitandum; 2° quia praecpta Ecclesiae requirunt diligentiam ordinariam ad sui adimplitionem: porro nullum medium est magis ordinarium, quam socium in recitatione adhibere. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 158.* — *Salmant., etc.*

*QUAER. 6º An tunc tenearis adhibere socium, stipendio soluto,
si alium commode non invenias?*

Resp. Neg. iuxta sententiam communem. Ratio est, quia hoc medium est omnino extraordinarium, cum fieri non soleat, et etiam incommodis plenum sit: unde ad illud Ecclesia non censetur obligare. Imo si non prompte occurrat socius tecum gratis recitaturus, non teneris aliquem cum anxietate et sollicitudine quaerere, quia hoc evaderet medium extraordinarium. — *Ita Salmant. c. 3. n. 44. — Suarez, de Religione, t. 2. l. 4. c. 8. n. 12.*

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONIBUS NEGATIVIS CLERICORUM, SEU DE IIS QUAE CLERICIS PROHIBENTUR.

98. — Generatim prohibentur Clerici, ne iis se dedant quae statum ecclesiasticum dedeant, v. gr., ne artem macellariam, tabernariam, medicam et chirurgicam exerceant, excepto casu necessitatis; ne agant iudicem in causa sanguinis, vel advocatum, vel patronum, aut tabellionem in pactis saecularibus. Item prohibentur Clerici armati incedere, tabernas ingredi, et alia complura. Maxime vero Clericis prohibentur sequentia: 1º habitatio cum mulieribus; 2º ludus aleatorius; 3º gestatio armorum et venatio; 4º negotiatio. De singulis breviter.

§. I. *De habitatione cum mulieribus.*

99. — Habitatio sub eodem tecto cum mulieribus a prioribus Ecclesiae temporibus Clericis sacris Canonibus generatim prohibita fuit. Sic in *Concilio Nicaeno I, Can. 3.*: *Vetuit omnino magna Synodus, ne liceat Episcopo aut Presbytero, nec Diacono, nec uni penitus eorum, qui sunt in Clero, introductam habere mulierem, praeterquam utique matrem, vel sororem, vel amitam, vel eas solas personas, quae omnem suspicionem effugiunt.* — Constat etiam ex *cap. 1. et 9. de Cohab.* Item ex *Conc. Later. I, c. 3.* Hinc in plerisque locis et ipsi Episcopi in Synodis suis praescripserunt, ut Clericis cohabitare fas esset cum iis solis mulieribus, quae stricto consanguinitatis vel affinitatis vinculo, primo scilicet et secundo gradu coniunctae sunt. Nec permiserunt, ab ipsis admitti ancillas, nisi compertae probitatis forent. Imo in

plerisque statutis synodalibus prohibitum reperitur, ne Clerici ancillas secum habeant, nisi aetatem 40 annorum expleverint. Ratio autem paecepti est tum ad removendum periculum, quod humana fragilitate incurrere possent Clerici, tum ad praecavendam calumniam, quae facile innocentibus alias impingi posset. Hinc dicitur in Scriptura, *Eccli. 42. 12.* : *In medio mulierum noli commorari; de vestimentis enim procedit linea, et a muliere iniquitas viri.*

100. — Mens autem Ecclesiae est, ut Clerici non solum abstineant a cohabitatione cum mulieribus, sed etiam ut caveant ab illis frequenter invisendis vel alloquendis. Ita commonent omnes Patres. Audiendus inter alios *S. Ambrosius*, sic Clerum suum instruens, *lib. 1. Offic. 20.* : « Viduarum ac virginum dominos, nisi visitandi gratia, iuniores non adeant; et hoc cum senioribus, hoc est, vel cum Episcopo, vel, si gravior est causa, cum Presbyteris. Quid necesse est, ut demus saecularibus obtrectandi locum? Quid opus est, ut illae quoque visitationes crebrae accipient auctoritatem? Quid si aliqua illarum forte labatur? Cur alieni lapsus subeas invidiam? Quam multos etiam fortes illecebra decepit? Quanti non dederunt errori locum, et dederunt suspicioni? Cur non illa tempora, quibus ab Ecclesia vacas, lectioni impendas? Cur non Christum revisas, Christum alloquaris?... »

§. II. *De ludo alearum.*

101. — Ludus alearum ille est, qui totus situs est in pura sorte, et cuius exitus a mero casu pendet, quin ludentis industria partem ullam in eo obtineat: talis est, v. gr., ludus tabularum.

Ludus alearum severe prohibetur Clericis, saltem in Ordinibus maioribus constitutis, et beneficiatis. Constat 1° ex *Conc. Later. IV, Can. 16.*, ubi dicitur: *Clerici ad aleas et ludos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint;* 2° ex *Conc. Trid. sess. 22. c. 1. de Reformat.*

Spectatis huiusmodi legibus, is ut gravis peccati reus habebatur communiter, qui saeris initiatus talibus ludis indulgeret lucri gratia et in quantitate notabili. — *S. Lig. l. 3. n. 896.* — At ex praesenti consuetudine antiquorum Canonum prohibitio valde videtur temperata.

Solvitur in praesentiarum ab omni peccato, iuxta multos, Clericus ille, qui parce, moderate, privatim et sine scandalo ludit aleis, chartisque, cuius ludi exitus a fortuna pendet, si ludat ubi praefati Canones non rigide observantur. — *S. Lig. n. 899.* — A fortiori omni culpa vacaret ille, qui recreationis causa, secluso scandalo, illis sese ludis recrearet; v. gr., si nullum aut minimum sit lucrum, aut si lucrum pauperibus tribuatur, quia consuetudo hoc pacto Canones sacros interpretata est.

102. — QUAER. *An ludus chartarum quilibet censeatur aleatorius?*

Resp. Neg. Distinguendus enim est duplex chartarum ludus. Alius est purae sortis et omnino aleatorius; alias vero mixtus, seu partim aleatorius, et partim a peritia vel industria ludentis pendens. Hoc posterius ludi chartarum genus non est habendum ut illicitum, *per se*, si moderate, absque scandalo, et pro parva quantitate pecuniae ludatur, nisi alicubi speciali lege prohibeatur; sic enim fert interpretatio legis et universalis consuetudo. Caveant tamen Clerici, ne in ludendo ab excessu et nimia levitate et animi dissipatione, necnon ab aliquo cupiditatis vel passionis affectu abstrahantur. Expedit imprimis, ut a ludendo cum saecularibus generatim abstineant, nisi sint viri prudentiae et gravitatis non communis, quia secus sanctum eorum ministerium detrimentum et hoc subinde grave pateretur. Imprimis a temporis iactura, et quam maxime a fidelium scandalo cavere debent.

§. III. *De gestatione armorum et venatione.*

103. — Gestatio armorum, seclusa necessitate, Clericis prohibetur. Constat, praeter alia, ex *Decret. lib. 3. tit. 1. de vita et honest. Cler. c. 2.*, ubi dicitur: *Clerici arma portantes excommunicentur.* Ratio huius est, quia gestatio armorum dedecet characterem Clericorum, qui ad exemplum Christi esse debent mites et humiles corde. Aliunde Clericorum arma debent esse mere spiritualia, cum ad illos spectet contra potestates tenebrarum militare. Unde dicunt Theologi cum *Bened. XIV, not. 101.*, peccare graviter Clericos in sacris, qui militiam amplectuntur. Non tamen reprehendendi sunt, qui bello iusto cooperantur, consilio, adhortatione, vel etiam auxilio, modo arma non gerant, nec officio ducis fungantur. De his ex variis locis

Iuris can. constat. Dixi *extra necessitatem*, quia necessitas legem non habet.

104. — Venatio prohibetur Clericis, sed tantum venatio clamorosa, seu quae sit cum canibus et armorum strepitu, vel accipitribus; non vero venatio quieta, v. gr., cum laqueis aut aliis instrumentis. Constat ex variis locis Iuris can., sed praesertim ex *Conc. Later. IV, Can. 13.*, ubi dicitur: *Venationem et aucupationem universis Clericis interdicimus; unde nec canes nec aves habere praesumant.* Item ex *Conc. Trident. sess. 21., c. 13.* — *Vide S. Lig. l. 3. n. 606.*

Controvertitur autem an venatio clamorosa sit peccatum grave, si raro fiat. Negat *S. Lig.*, *per se*, seu secluso scandalo, quod raro abesse potest. Pariter non videtur stricte prohibita, *per se*, venatio cum sclopeto et uno cane; sed generatim magnam indecentiam involvit in Sacerdote et rarissime scandalo caret, nisi forte raro fiat, v. gr., absque cursu, in horto, etc.

§. IV. *De negotiatione.*

105. — Negotiatio prohibetur omnibus Clericis, praesertim iis, qui sacris iniciati sunt. Constat ex innumeris textibus Iuris can., praecipue ex *Trid. sess. 22. c. 1. de Reform.*

At non continentur in illa prohibitione 1° Clerici qui fructus venditant, quos ex suis agris percipiunt. 2° Qui artem exercent conditioni ac statui proprio consentaneam, et opera vendunt. 3° Qui res omnigenas parvo emunt pretio, cum adest copia, ut eas, ingruente annonae caritate, eodem pretio amicis, propinquis ac pauperibus vendant. 4° Qui emunt pecora, quae in propriis praediis saginata vendant. Secus vero, si in alienis septis saginentur. 5° Qui emunt fructus aliorum agrorum ad animalia saginanda et saginata vendenda, saltem *probabiliter* cum sententia commuui contra *alios*. 6° Qui emunt, ut utantur, et deinceps vendunt, si pretium crescat, ut vilius simile ematur. 7° Qui emunt plurima, ut tutius sibi prospiciant, et quod superest carius etiam vendunt.

NOTA. Non licet Clericis negotiationi vacare, etiam pro necessitate alendae familliae, sine licentia Sedis Apost. intra Italianam, vel Episcopi extra Italianam. Ex Decreto Clement. XIII, Const. Cum primum, 17 Septemb. 1739. — *Vid. S. Lig. de Contr. n. 832. 833.*

CAPUT II.

DE OBLIGATIONIBUS PARTICULARIBUS CLERICORUM.

Dicemus de obligationibus: 1º Episcoporum; 2º Parochorum; 3º Canonicorum.

ARTICULUS I.

DE OBLIGATIONIBUS EPISCOPORUM.

106. — Episcopus dicitur *Ordinarius*, quia ordinaria iurisdictione utitur in sua dioecesi. Dicitur etiam *Dioecesanus* ratione territorii sibi subiecti, et *Suffraganeus* ratione *Metropolitani*, cui subditur. Eius Ecclesia *Cathedralis* vocatur, quod in ea sit Sedes episcopalnis, seu *Cathedra*.

Episcoporum obligationes, praeter eas quibus in die consecrationis iuramento se adstringunt, reducuntur ad residentiam, orationem, praedicationem, et dioeceseos visitationem.

107. — I. *Quoad residentiam*. Episcopi, licet Cardinales sint, tenentur in sua episcopali sede commorari, ut colligitur ex *Conc. Trid. sess. 6. c. 1. de Reform.*, et *sess. 23. eod. c.*

Plures autem sunt causae excusantes Episcopum a perpetua et continua residentia.

1º *Caritas christiana*, v. gr., si qua Ecclesia in magno haereseos discrimine versaretur, et opem illi ferre posset, vel si ipsius mediatio esset necessaria ad componendam pacem, etc.

2º *Necessitas urgens*, v. gr., si Episcopus vita periclitaretur ob morbum, aeris inclemantium, persecutionem personalem, etc., non vero propter generale periculum, v. gr., tempore contagii, etc.

3º *Obedientia debita*, scilicet cum Pontifex Episcopum aliquem advocat, ut ei negotii alicuius curam demandet: sic Cardinales Romano Pontifici assistentes sufficientem causam habent, ut ab Ecclesiis saepius absint.

4º *Bonum evidens Ecclesiae*, ad eius iura defendenda, v. gr., in Concilio provinciali vel generali. — *S. Lig. n. 125.*

NOTA. Permittitur Episcopis, ut singulis annis duobus aut tribus mensibus abesse possint, sive continue, sive interpolate, ex honesta causa et sine ullo gregis

detinuento. *Ex Concil. Trid. sess. 25. c. 4. de Reform.* Sed diutius absque Indulto Apostolico abesse non possunt, si peregrinationem ad limina Apostolorum et assistantiam Concilio provinciali excipias.

108. — II. Quoad praedicationem. Episcopi strictissima tenentur obligatione verbum Dei praedicandi, *per se*, vel saltem per alios, si fuerint ipsi legitime impediti: constat ex Scriptura sacra. Sic Apostolus, 2. Tim. 4. 2.: *Praedica verbum; insta opportune, importune; argue, obsecra, increpa, in omni patientia et doctrina, etc.* Constat etiam ex *Conc. Trid. sess. 5. c. 2. de Reform.*

III. Quoad orationem. Episcopi, Apostolorum instar, debent orationi saepe dare operam, et in divinarum rerum contemplatione se exercere, divinumque lumen sibi, Clero, populoque universo continenter efflagitare.

Frequenter et saltem diebus Dominicis ac festis Sacrum pro dioecesi universa facere debent, et populum ad orationem saepius incitare, orandi modum edocendo, privatas publicasque preces in praecipuis necessitatibus indicendo supplicationesque decernendo, etc. — *S. Lig. Hom. apost. tract. 7. n. 65.-66.*

109. — IV. Quoad visitationem episcopalem. Episcopus, ut totius dioeceseos pastor, magnam animarum suae sollicitudini ac laboribus commissarum curam gerere debet. Quare diligenter diversas suae iurisdictionis Ecclesias obire adstringitur, ut oves suas, uti par est, cognoscat, earum necessitates detegat, media illis occurrendi pvestiget. Ad haec omnia iure divino et naturali obligatur, neque ulla consuetudine lex haec abrogari vel imminui potest, ut apertum est ex *Concil. Trident. sess. 24. c. 3. de Reform.* — *S. Lig. Hom. apost. tract. 7. n. 59.-60.*

Episcopi, qui dissitas immensasque dioeceses administrant, ut in Gallia, non possunt eas quotannis neque altero quoque anno integras perlustrare: excusantur igitur ob impossibilitatem, modo id, quod possunt, faciant, et magnam dioeceseos partem invisant, saltem per Vicarios generales, si personaliter impediantur.

In omnibus, quae ad visitationem et morum correctionem pertinent, Episcopi ius habent ea ordinandi, moderandi, puniendo, exequendi, iuxta Canonum sanctiones, quae pro eorum pru-

dentia ad emendationem subditorum, et dioeceseos utilitatem necessaria videantur. — *Sic ex Conc. Trid. sess. 24. c. 10. de Reform.*

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONIBUS PAROCHORUM (*a*).

110. — Parochus, semel canonice constitutus, ordinaria gaudet jurisdictione in populum sibi demandatum, et sine nova Episcopi approbatione ius habet ad omnia munia parochialia obeunda. Nullus ergo Clericus, dempto Episcopo, et eius Vicario generali, eorumque delegatis, sacris quibuslibet fungi in

(*a*) De hoc argumento dignissimum est, quod legatur, immo quod diu noctuque manibus teratur opusculum, cui titulus: *Manuale pratico pel Parroco novello, per Giuseppe Frassinetti, Priore di S. Sabina in Genova: operetta utile anche agli altri Ecclesiastici, specialmente Confessori e Predicatori.* Quidquid enim ad quaelibet Parochi munia pertinere quavis in re potest, in Sacramentorum nimirum administratione, in functionibus sacris, in administrandis bonis tum quae ad parochiale beneficium, tum quae ad fabricam ecclesiae spectant, in templi decore, ac domus etiam parochialis decentia servanda, in pauperum, infirmorum, scholarumque cura gerenda, in piis Congregationibus instituendis aut fovendis, in divini verbi pabulo tum per praedicationem tum etiam per utilem librorum lectionem plebi suppeditando, in subditis, ubi opus sit, corrigendis, in scandalis sive contra fidem sive contra bonos mores amovendis, etc., id omne in egregio hoc opusculo attingitur. Neque vero Auctor haec exequitur per prolixas, ac veluti concionatorias paraeneses, multoque minus per acerbiores, ut nonnulli assolent, expostulationes, quibus ecclesiasticorum vitia carpere videatur, sed breviter ac sobrie per monita quaedam, sapientiae sane, prudentiaeque plena, quae suavissima ac mitissima caritas, solida doctrina, diurna experientia, ac temperantissima iudicii indoles (*discretionem* alii dixerint) suppeditare valet. Hinc autem illud existit summi profecto momenti commodum, quod ad caverdos errores, in quos impingere quidam aut experientia nondum sat eruditii aut minus prudentia instructi interdum solent, non quidem sumptis cum suo aliorumve damno subinde gravi experimentis, sed tutissima in antecessum via demonstrata praemuniantur.

eius Ecclesia aut parochia, sine ipsius consensu expresso aut rationabiliter praesumpto, ulla ratione licite potest.

Parochi, ut Episcopi, tenentur praeципue 1º ad residentiam; 2º ad orationem; 3º ad praedicationem; 4º ad administrationem Sacramentorum; 5º ad correctionem ovium; 6º ad visitationem aegrotorum et parochiae.

111. — I. *Quoad residentiam.* Parochus ad residentiam obstringitur; quia cum administrationem parochiae suscepit, se se strictissime obligavit ad animarum saluti consulendum, eamque pro virili parte procurandam. — *Conc. Trid. sess. 23. c. 1. de Reform.* — *S. Lig. n. 121.*

Debet Parochus in domicilio presbyterali commorari, vel si non sit, in propiore domo intra parochiae fines, ut facile adiri possit, et ipse in residentiae munere obeundo non impediatur. Ut vero residentiae muneri satisfiat, non tantum debet esse Parochus praesens corpore, sed etiam, *per se*, ipse debet parochiae deservire. — *S. Lig. n. 124.-127.*

NOTA. Parochi possunt, si veniam ab Ordinario obtineant, iusta de causa abesse quotannis per bimestre, modo Vicarium idoneum per Episcopum sibi substituant. Venia Ordinarii necessaria est; etiam si per hebdomadam abesse velint. Attamen per unum vel alternum diem possunt abesse sine speciali licentia, ex causa quae ipsis videatur legitima, modo Vicario idoneo parochiam comitendent.

II. *Quoad orationem.* Tenetur Parochus, ut Episcopus, Sacrum pro parochia facere festis ac diebus Dominicis, ut patebit ex dicendis in *Tract. de Euch.* Item tenetur orare frequenter pro suis ovibus, ut sibi ac subditis gratias ad salutem necessarias, et coelestes benedictiones imploret.

Praeterea curare maxime debet Parochus, ut omnes addiscant orare, ut bene orent, suosque doceant orare; ad hoc conduceat maxime, si quandoque, praesertim festis diebus et Dominicis, necnon tempore Adventus et Quadragesimae, matutinas orationes ac serotinas publice fideles agant. — *S. Lig. Hom. apost. tract. 7. n. 35. et seq.*

112. — III. *Quoad praedicationem.* Parochi tenentur saepius ad populum verba facere, cum salutaribus pabulis alere, saltem diebus Dominicis singulis, et singulis festis maioribus. — *Sic Trid. sess. 5. c. 2. de Reform.*

Graviter ergo peccant Parochi, qui per tempus notabile abstinent a predicatione. Tempus vero notabile a multis habetur, si per integrum continuumque mensem praedicatio deseratur,

aut per tres menses non continuos, seu in anno divisos. — *Ita S. Lig. Lib. 3. n. 269. (a).* — Neque obligationi satis illi faciunt, qui praedicationem audientium captui non satagunt accommodare.

Nomine praedicationis heic non veniunt sermones multa ac subtili arte perfecti atque elaborati, elegantiis referti, memoriaeque commendati (*b*) ; hi enim sermones quanquam sint utiles et aliquando necessarii, plerumque tamen Parochus huiusmodi sermones habens, muneri suo nullo pacto satisfaceret, quia iuxta *Trid.* docere debet, quae magis sunt necessaria et modo utiliore et maximae auditorum parti accommodatore. Neque minus reprehendendi illi sunt, qui nulla adhibita praeparatione, quidquid in buccam venit, effutiunt sine ordine, claritate, pietate ac zelo. Hi verbum Dei deturpant, et nauseam fastidiumque creant auditoribus. — *Ita omnes.*

NOTA. Parochus qui pios libros auditoribus legit, non oblit munus suum praedicandi: quia lectio non est praedicatio; nisi quis adeo sit labilis memoriae, ut aliter facere non possit: tum vero identidem debet curare, ut per alium populo sermones habeantur, vel Episcopum de impedimento commonefacere.

113. — IV. *Quoad administrationem Sacramentorum.* Parochi tenentur, *per se*, ipsi Sacraenta ministrare, non modo instanti tempore praecepti, et gravis necessitatis, sed etiam, quod spectat ad Sacraenta, quae possunt iterari, toties quoties oves debite seu non intempestive petunt, nisi sint legitime impediti, vel possint per alium sine incommodo et offensione petentium ipsis consulere. Vide complura alia hac super obligatione in *Tract. de Sacram. in genere.*

(*a*) Ita quidem opiniones a S. Alphonso ibi relatae. Verba tamen Tridentini, e quibus gravitatem reatus arguunt in trium mensium omissione, ad tres menses continuos potius, quam interruptos spectare videntur.

(*b*) Auctor prae oculis habuit verba Tridentinae Synodi (*Sess. V. De Reform. Cap. 2.*): *Plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis; docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiandoque eis, cum brevitate et facilitate sermonis, vitia, quae eos declinare, et virtutes, quas sectari oporteat, etc.*

V. Quoad correctionem. Tenetur Parochus subditos in peccato mortali vel in proximo peccati mortalis periculo versantes corrigere, etiamsi grave periculum subeundum esset; si tamen spes aliqua emendationis affulgere videatur. Debet etiam, in quantum potest, cum debita prudentia scandala de medio tollere, vel praecavere, per se aut per alios, directe vel indirecte, mandato, consilio, cohortatione, precibus, etc. — *Ita communiter, et probabilius quidem ex iustitia, non vero ex caritate tantum.* — *S. Lig. Hom. apost. tract. 7. n. 30. et seq. (a).*

Hinc Parochi bono spirituali subditorum prospicere maxime et consulere debent, iuxta illud Apostoli, *Rom. 12. 8.* : *Qui praeest in sollicitudine.* Debent igitur parochianorum mores investigare, delinquentes corrigere, sustinere vacillantes, et satagere, ut omnes suas obligationes obeant, semper memoria tenentes, se pro eorum animabus strictam esse aliquando rationem reddituros.

114. — VI. Quoad visitationem aegrotorum et parochiae. Abusus est animarum saluti valde noxius aegrotos non inviserre, antequam Parochus ab ipsis accersatur. Cum autem aegrotos inviserit Parochus, eosque Sacramentis refecerit, non arbitretur, se munus suum adimplevisse; sed illos saepius visitet, consoleturque. Legantur et pia meditatione recolantur monita Ritualis Romani circa infirmorum curam et visitationem.

Quoad parochianorum visitationem, haec habet *Concilium Suessionense*, anni 1849, *tit. XV.*, *c. 1.*

(a) S. Alphonsus non dubitat hoc loco affirmare, parochos ac multo magis Episcopos ad correptionis officium etiam cum vitae periculo teneri. At correctionem DD. hic non usurpat presso sensu pro *admonitione de delictorum emendatione*, sed latius pro *cura arcendi seu impediendi quamlibet spiritualem ovi sibi commissarum ruinam*. Nam re ipsa contingit interdum, ut, quidquid demum periculi subeundum sit, parochus nihilominus plebem suam docere ac monere debeat. Ita, v. gr., ubi vigeant rebelles illae adversus ius divinum leges, quae quoad christiani matrimonii validitatem vel invaliditatem nullam canonicarum legum rationem habent, parochus, quovis contemptu periculo, tenetur sane dogma illud catholicum proclamare, quod in SS. D. N. Pii Papae IX litteris ad Regem Sardiniae, 19 Sept. 1852 datis, edicitur, quamlibet inter christianos coniunctionem, utut legibus civilibus sancitam, si sacramentum non sit, non esse nisi turpem concubinatum.

« Quia , ut ipse ait Christus , bonus Pastor cognoscit oves suas, et vocat eas nominatim, ideo Parochus cognoscere debet fideles sibi commissos. Non ergo negligat hunc morem tam salutarem singulas paroeciae suae familias certis temporibus visitandi ; hocque munus adimpleat cum gravitate simul et modestia, necnon et singulari caritate. Quamvis enim a quolibet inutili per paroeciam discursu abstinere debeat, non tamen officio suo satisfecisse arbitretur, si domi inclusus exspectet, ut ad ipsum veniant parochiani. Semper equidem valuit, sed hisce praesertim temporibus, valet hoc praeceptum Domini : *Ite ad oves, quae perierunt domus Israel.* »

ARTICULUS III.

DE OBLIGATIONIBUS CANONICORUM.

115. — Canonici, sic nuncupati, quod olim communi regulae subiiciebantur, constituunt generale concilium Episcopi, et variis adstringuntur obligationibus, quoad cultum divinum, altare, chorum, et, vacante Sede, dioecesis administrationem.

Canonici constituuntur imprimis, ubi habetur Sedes episcopalnis, seu Ecclesia cathedralis. Templaque praeter cathedralem collegium habent Canonicorum, *Collegiata* appellantur.

Canonici sunt alii *regulares*, quae sub Praeposito communem vitam votis adstrictam agunt, et hi nunc pauciores inveniuntur; alii vero *saeculares*, qui seorsim vivunt ex beneficiis seu pensionibus ecclesiasticis, et institutum canonicum servant quoad varia munia in Ecclesia obeunda.

Praecipuae obligationes Canonicorum reducuntur 1º ad residentiam; 2º ad Oficium chori; 3º ad Missam conuentualem; 4º ad assistantiam Episcopi; 5º ad eorum munera, Sede vacante.

I. Quoad residentiam.

116. — 1º Canonici tenentur ad residentiam. Sic enim statuit Conc. Trid. sess. 24. c. 12. de Reform.: « Non liceat (Canonicis) vigore cuiuslibet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses.... quolibet anno abesse, salvis nihilominus Ecclesiarum constitutionibus, quae longius servitii tempus requirunt,

alioquin primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum, etc... »

2º Non omnes Canonici simul abesse possunt, sed non ultra tertiam partem Capituli, quia vacationes conceduntur quidem Canonicis, non vero Capitulo; cultus enim divinus, cui addicti sunt Canonici, vacare non debet. Nec indigent Canonici licentia aut Capituli aut Episcopi ad discedendum intra dioecesim; si autem extra dioecesim discurrere velint, licentia Episcopi ipsis necessaria est. Sic statuit *S. Congreg. Concil.* Neque indigent Canonici aliqua speciali ratione ut abesse possint, ut expresse declaravit eadem *Cong. Conc. 4 Maii 1737.*

NOTA. Tempus vacationis incidere non debet in maiores solemnitates Paschae, Pentecostes, Nativitatis Domini, etc., neque in earum Octavas, neque in tempus Adventus, vel Quadragesimae.

117. — QUAER. 1º An Episcopus possit longiorem absentiam permittere?

Resp. Si adsit legitima causa, Episcopus potest permittere absentiam quatuor mensium, imo et diurniorem ob causam extraordinariam, scilicet propter christianaे caritatis officia, infirmam valetudinem, saevientem persecutionem, vel indubiam Ecclesiae aut Reipublicae utilitatem.

QUAER. 2º An Canonici absentes teneantur aliquem sui loco substituere?

Resp. Neg. Ita declaravit *S. Congreg. Conc. Trid.* Ratio est, quia alii Canonici praesentes supponuntur sufficere pro assistentia chori, cultuque divino peragendo. Hinc potioris sunt conditionis quam Parochi, qui nunquam abesse possunt, quin alium idoneum Sacerdotem sibi substituant.

II. Quoad Officium chori.

118. — Omnes Canonici tenentur ad Officium divinum in choro canendum, vel psallendum. Constat ex *Concil. Trident.* sess. 24. c. 12. de Reform. Nec excusantur ex eo, quod forte sint pauci; nam *Congreg. Conc.* definivit 13 Martii 1696, Canonicos, etsi paucos, puta duos vel tres, Officium in choro canere aut recitare teneri. Hinc non sufficit, ut Canonici intersint tantum choro vel Officiis; sed tenentur ad cantum vel recitationem, in quantum possunt, ipsi concurrere, voce elata et pio cordis asse-

ctu. Nec satisfaciunt etiam praesentes cum privata recitatione, constat ex Const. *Bened. XIV*: *Cum semper*, 19 Aug. 1744. — Peccant igitur graviter Canonici, qui notabiliter absunt a choro ultra tempus a *Conc. Trid.* permissum, et venialiter si per breve tempus, v. gr., tres aut quatuor dies. — *Ita communiter* cum *S. Lig. lib. 3. n. 675*. Nec possunt Canonici diutius abesse, secluso Indulso Apostolico, quod, v. gr., ad concionandum concedi solet.

119. — QUAER. 1º *An Episcopus permettere possit, ut non omnes Horae cantentur?*

Resp. Neg. Etenim *S. Congreg.* nuperime interrogata a Capitulo Ecclesiae Molinensis, utrum sustineri posset statutum *DD. Antonii de Pons*, primi huius Sedis Episcopi (an. 1822), quo talis concedebatur licentia Canonicis, respondit: *Ordinationem praefatam non esse attendendam*. Episcopo tamen eadem Congregatio licentiam concessit, ut res in veteri statu retineantur, usquedum quaedam circumstantiae immutentur (Apud *D. de Conny, Des usages et des abus en matière de cérémonies, ad calcem operis*).

QUAER. 2º *An Officium Defunctorum, B. Mariae V. et Psalmi graduales debeant ex obligatione recitari in choro?*

Resp. Neg. Quia non sunt de praecepto rigoroso, sed de rubrica directiva, seu de consilio. — *Ita communiter Canonistae.* — *Recole dicta supra de Horis can. n. 60.*

III. Quoad Missam conventualem.

120. — 1º Canonici, iuxta communem sententiam Theologorum et Canonistarum, tenentur sub gravi Missam conventualem quotidie canere. — *S. Lig. lib. 6. n. 314*. Constat ex Bulla *Bened. XIV*: *Cum semper*, etc., necnon ex responsione *Leonis XII*, qui a Capitulo Cenomanensi interrogatus, eo sensu respondentum esse iussit. — *Bouvier, de quarto Decalogi praecepto*.

2º Missa autem conventualis 1º quotidie canenda est; 2º fundatoribus et benefactoribus Ecclesiae in genere est applicanda. Attamen haec obligatio reduci posset a *S. Congreg. Conc.* ad dies festos, si Canonici sint adeo pauperes, ut retributionibus Missarum indigeant ad vivendum. *Ita expresse* quoad haec omnia *Benedictus XIV* in Bulla citata.

IV. Quoad assistentiam Episcopi, etc.

121. — **1°** Concil. *Trid. sess. 24. c. 12. de Reform.* sic statuit de Canonicis cathedralium: « Omnes compellantur Episcopo celebranti aut alia Pontificalia exercenti assistere et inservire. » Consonat Caeremoniale Episcoporum, *l. 1. c. 15.*, et declarat, omnes Canonicos teneri convenire in habitu canonicali ad locum designatum, et Episcopum ad Ecclesiam progredientem Pontificalia exercendi causa et ducere, et redeuntem pariter comitari. Sed hoc est intelligendum, quando in solemnioribus festis vel caeremoniis accedit Episcopus ad Ecclesiam celebraturus, vel Sacro intersuturus, cappa indutus aut Pontificalibus perfuncturus. Non autem tenentur Canonici Episcopo privati celebranti assistere.

2° Canonici etiam componunt concilium generale Episcopi. Episcopus enim, nisi adsit contraria et vera consuetudo, in casu particulari postulare debet consilium Canonicorum, antequam mandata ferat; sed eorum consensu non indiget, ut ea statuat et urgeat nisi in casibus iure determinatis. Sic enim *Bened. XIV, de Synod. l. 13. c. 1. n. 8. 9.*: « Multum hac in re deferendum est locorum consuetudini . . . Necesse utique non est, ut Episcopus novas leges promulgaturus totius Cleri sententiam efflagitet; sed satis est si *Capituli sui consilium* exposcat, *etsi illud sequi non teneatur*. . . Quin imo ab ipsa obligatione petendi Capituli consilium solitus erit Episcopus, qui per legitime praescriptam consuetudinem ius sibi acquisierit leges condendi, et publicandi, inconsulto Capitulo. »

V. Quoad munera Canonicorum, Sede vacante.

122. — **1°** Capitulum, Sede vacante, succedit Episcopo in iurisdictionem ordinariam, non vero in delegatam a Summo Pontifice. Ita ex Iure canonico, consentientibus omnibus Canonistis.

2° Capitulum tenetur, intra octo dies, Vicarium generalem constituere, aut existentem confirmare; quod si non fecerit, ius eum constituendi ad Metropolitanum devolvitur, et ipsius defectu ad antiquorem Suffraganeum. Sic statuit *Conc. Trid. sess. 24. c. 16. de Reform.*

3º Tota iurisdictio Episcopalis transit in Vicarios generales capitulares regulariter electos, quin eiusdem vel minimam partem Capitulum penes se retinere possit. Vicarii autem electi a Capitulo iam destitui non possunt, nisi ex causa quae a *S. Congreg. Episcoporum et Regularium* ut sufficiens agnita fuerit. — Nec Capitulum conditiones ulla etiam electioni Vicarii apponere potest. Hinc potestas Vicariorum capitularium est indefinita, et perdurat usquedum Episcopus electus et a Papa institutus litteras suae institutionis Capitulo Ecclesiae suae ostenderit, et sic possessionem adeptus fuerit.

NOTA. Vicarii capitulares ea possunt facere, quae requirunt praesentem dioecesis gubernationem; non autem omnes Episcopi facultates ipsis tribuuntur. Sic specialiter Iure canonico prohibentur aliquid innovare, iura Episcopalia imminuere, indulgentias tribuere, litteras dimissorias ante annum elapsum concedere, titulos inamovibiles conferre, etc.

APPENDIX I.

DE PRIVILEGIIS CLERICORUM.

I. De privilegiis Clericorum in communi.

123. — Clerici variis gaudent privilegiis ex Iure can. et ex Iure civ. Rom., imo, iuxta plures, ex iure divino, scilicet privilegio immunitatis, ne a curia laicali puniantur, et exemptionis a foro laicali, quod spectat ad bona propria tum ecclesiastica, tum patrimonialia: verum haec privilegia et alia pleraque variis in locis, ut etiam in Gallia, non amplius a potestate civili agnoscentur. Restat tamen ubique privilegium quod vocatur *Canonis*, ratione cuius excommunicationem subeunt qui manus in Clericos iniuste inferunt, ut constat ex *Conc. Later. II*, in quo dicitur: *Si quis, suadente diabolo, in Clericum vel Monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat.*

Hoc privilegio fruuntur: 1º Religiosi omnes cum tironibus; 2º Clerici omnes vel simplici tonsura donati; 3º imo complectitur Moniales omnes et omnes religiosas personas sub regula in Communitate degentes, necnon tertиarios utriusque sexus variorum Ordinum habitum gestantes et in Communitate viventes. — *S. Lig. l. 1. Append. II. — Hom. Apost. tract. 22. c. 2.*

II. De privilegiis Episcoporum.

124. — Privilegia Episcoporum respiciunt: 1° censuras et irregularitates; 2° impedimenta matrimonii; 3° vota et iuramenta; 4° alios casus speciales; ut videre est apud *S. Lig. l. 1. in fine Append. de privilegiis, et in Hom. apost. tract. 20. c. 3.*

1. Circa censuras et irregularitates:

1° Absolvere subditos possunt a quibuscumque casibus papalibus occultis, saltem ante Trid. reservatis (a), demptis casibus Bullae Coenae.

(a) An Episcopi absolvere possint a casibus post Tridentinum reservatis, si occulti sint, non una fuit DD. sententia. Pro affirmativa sententia steterunt Bonacina, Mazzuchellus, Peregrinus, Bossius, Gavantus, et Suarez a Diana allegati (*Tom. 3. Tr. 3. Res. 27. n. 2.*); quibus S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 594.*) addit Sanchez, Sorbum, Delbene, Renzi, Beia, Mazzotta, et ipsum Diana, qui has rationes assert (*l. c.*): *Probatur haec opinio, quia licet Concilium verbo praeteriti temporis utatur, extenditur tamen etiam ad futura propter naturam legis, cuius est proprium comprehendere futura, ut habetur Cap. fin. De Constit., et ibidem Doctores. Et confirmatur ex L. Ariani C. De haereticis, ubi habetur, legem semper esse in viridi observantia, et semper loqui. Concilium autem generale vim legis habet, tum quia Concilium concedit Episcopis dictam facultatem generaliter, non distinguendo inter reservationes praeteritas et futuras; ergo generaliter est intelligendum (L. Pretio ff. de publ. in rem action., et Cap. Solitae §. fin. de maior. et obed.); tum quia facultas absolvendi, quae datur in iubilacis, extenditur ad peccata futura; tum quia Concilium in dicto decreto ponit regulam generalem circa Reservationes pontificias, ut nimirum intelligantur de criminibus publicis, non vero de occulti cum limitatione in eodem decreto posita; tum demum quia tam in reservatis, quam in reservandis est eadem ratio absolutionis, si sunt occulta, ac proinde debet in utrisque esse eadem legis dispositio. Cur enim minor erit Episcoporum auctoritas in novis reservationibus, quam in antiquis?*

Et S. Alphonsus quidem (*l. c.*) concedit, *haec valde probabiliter affirmari*; censet tamen, non satis solidum esse responsum, quod praefati DD. reddunt Declarationi Gregorii XIII, quae in contrarium obiicitur, dum reponunt, *de ea non constare authentice*. Contra vero opponit S. Alphonsus auctoritatem Fagnani, qui (*In C. Dilectus De Tempor. Ordin. n. 30.-33.*) dum generatim thesim statuit,

2º Possunt dispensare ab omnibus irregularitatibus et absolvare ab omnibus suspensionibus ob delictum occultum, dempta irregularitate ex homicidio voluntario.

non posse Episcopos absolvere ab occultis reservatis nova Constitutione post Tridentinum, subdit, *sic censuisse S. Congregationem*. Quae quidem Fagnani thesis ac allegata Declaratio alioqui subverteret etiam S. Alphonsi sententiam, quam subiiciemus.

Caeterum plane dicendum videtur, rationes pro ea thesi a Fagnano allatas valde claudicare. Et sane primo ipse ex eo arguit, quod hodie Episcopus absolvere non possit ab haeresi aliquis casibus in Bulla Coenae reservatis, *licet sint occulti*. Atqui perperam inde ad alias casus arguitur. Quippe facultas absolvendi a casibus, etiam occultis, in Bulla Coenae reservatis, ex DD. sententia Episcopis fuit adempta vi clausulae derogatoria*e cuiusvis Concilii decretis*, quae iuxta Benedictum XIV (*De Syn. Dioec. Lib. IX. Cap. 4. n. 8.*) post Card. De Lugo (*De Fid. Disp. 23. n. 48.*) apponi eidem Bullae sub Gregorio XIII coepit. Haec autem clausula in aliis Constitutionibus, quae casum aliquem S. Pontifici reservant, minime reperitur.

Arguit deinde Fagnanus ex responsione Archiepiscopo Florentino redditu sub Gregorio XIII. Nam *cum dubitasset* (rem narro eiusdem Fagnani verbis) *Archiepiscopus Florentinus, an vigore Cap. 6. Sess. 24. posset absolvere monialem, quae occulte et ad malum finem fregerat clausuram, non obstante Bulla Pii V, quae videtur habere locum in casu publico, variatum est sententiis*. Nam ex decem Cardinalibus tres censuerunt, Bullam intelligendam esse etiam in occultis, *quia illius verba sunt generalia, et est tantum exceptus casus in articulo mortis etc.; et quia iam declaratum, Bullam Coenae Domini, quae prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; et quia cum Bulla sit confecta post Concilium, censetur derogasse Concilio. Quatuor censuerunt, eam Bullam non habere locum in casibus occultis. Reliqui autem tres dixerunt, agendum cum Sanctissimo; qui declaravit, Bullam Pii V habere locum etiam in occultis.* . . . Unde postea S. Congregatio generaliter consulta, *An si monialis alicuius monasterii, iurisdictioni Regularium subiecti, secreto deliquerit in materia clausurae, in foro conscientiae absolvi possit vigore eiusdem Decreti ab Episcopo, cui tamquam Delegato in iis, quae ad clausuram pertinent, auctoritas tributa est Decreto Cap. 5. Sess. 25. De Regularibus, stante praedicta Bulla Pii V, respondit: NON POSSE.* Haec Fagnanus. — At enim et hoc argumentum eodem, ac precedens, vitio laborat. Nam 1º Declaratio Gregorii XIII afficit uni-

- 3º In irregularitatibus etiam dubiis ex defectu (*Probabiliter*).
 4º In irregularitatibus non occultis ex defectu natalium ad Ordines minores et beneficia simplicia. — *Trid. sess. 24. c. Liceat.* — *Vide S. Lig. l. 1. Append. de priv. n. 49. et seq.*
-

ce Constitutionem S. Pii V circa clausuram monialium. 2º Etiam S. Congregationis responsio, quae additur, ad casum dumtaxat vio-latae clausurae spectat. 3º Immo alia responsionis huius negativae ratio suppetebat; quippe potestas facta Episcopo ceu Delegato Sedis Apostolicae circa clausuram monialium exemptarum, nullam iurisdictionem circa ipsas exemptas illi tribuit (*Vid. S. Alphons. Lib. 6. n. 602. q. VII*). Quinimo haec potior videri potest ratio, cur negata sit facultas. Nam alioqui cum moniales censeantur inter per-sonas impeditas Romam adire, et ex communi sententia sic impe-ditus non teneatur per litteras absolutionem quaerere (*Vid. S. Alphons. Lib. 7. n. 89.*), ex iure communi facultas absolvendi fieret Episcopo, nisi monialis exempta ab Episcopi iurisdictione, alium haberet Ordinarium. Fagnani ergo rationes circa quaestionem ge-neralem concludunt nihil.

S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 594. in fin.*), memorata ex Fagnano prae-missae Declarationis historia, censuit, Declarationem illam non qui-dem ad omnes Constitutiones extendendam, sed ad illas tantum, quae iisdem clausulis sint munitae; qua in re a Fagnano, uti patet, discedit. Ita ille: *Animadvertisendum cum eodem Fagnano (In C. Quoniam De Constit. n. 29. 30.)*, facultati a Tridentino Episcopis con-cessae in dicto C. Liceat, derogatum fuisse pro casibus contentis in duabus Bullis, nempe in *Bulla Coenae* et in *hac praefata S. Pii V*, propter clausulas derogatorias, nempe in prima: Non obstantibus decretis cuiusvis Concilii; et in hac secunda: Nisi in mortis articulo. *Hinc dicimus, quod quelibet Bulla, ubi adsunt praedictae clausulae, auferit facultatem Episcopis absolvendi casus occultos Papae reser-vatos: non vero aliae Bullae, in quibus nulla adest derogatoria clau-sula, ut Diana P. 7. Tr. 2. Res. 22.*

Verum ista theoria nec Diana ascribi debet, nec Fagnano. Non Diana, quippe qui (l. c.) excipit quidem, nisi in *nova Constitutione adsit clausula sufficienter derogans hunc decreto Concilii*; at nuspia dicit, eiusmodi clausulam contineri verbis: *Nisi in mortis articulo. Non Fagnano, qui (in Citat. C. Dilectus) ad quaslibet reservations Tridentino posteriores suam doctrinam extendit; alibi vero (in cit. C. Quoniam) mere dicit, S. Congregationem declarasse: Ex Bulla Coenae sublatam esse facultatem Episcopis tributam decreto Concilii (Cap. 6. Sess. 2i.), et similiter ex Bulla Pii V ademptam esse fa-*

125. — II. *Circa impedimenta matrimonii*, Episcopi dispensare possunt :

1° In impedimentis *impedientibus*, exceptis voto castitatis perpetuae, voto ingrediendae Religionis, sponsalibus, et impedimento disparitatis cultus inter catholicos et haereticos.

cultatem Episcopis competentem (ex eodem Cap. Liceat) absolvendi moniales secreto delinquentes in materia clausurae. De clausulis vero eiusdem Bullae S. Pii V nihil omnino habet. Quod ergo ex sua sententia addit S. Alphonsus, id intelligendum esse de quavis Constitutione habente clausulam : *Nisi in articulo mortis, id utique, ut sup. vidimus, dixerunt tres Cardinales in Congregatione; quod autem valor aliquis insit huic ipsorum opinioni (et nullus affuisse videtur aliis rationibus, quas iidem pro eadem causa prompserunt) nemo definivit, nec ullo modo constat, Gregorium XIII id prae oculis in sua Declaratione habuisse. Quocirca extensio ista ad alias Constitutiones, spectato principio cui innititur, haud satis firma videtur.*

Levioris denique momenti ea sunt, quae de Decreto seu Declaratione a Fagnano memorata habet Caietanus Giraldi tum in *Exposit. Iuris Pontif. (Part. 2. Sect. 132.)*, tum in *Notis ad Thesauri opus De Parocho (Part. 1. c. 22. post §. Dico VII.)*. Sic enim de hac re scribit : *Quia a Fagnano non indicatur, quo anno primum hic a se citatum decretum emanaverit, ne in dubium revocetur eius emanatio, diligenter a me pervolutis Regestis S. Congregationis Concilii, illud reperi emanatum fuisse mense Ianuario 1589 in Responso ad Postulatum XII, quod inter alia eidem Congregationi fecit Gaspar Vicecomes, Archiepiscopus Mediolanensis, occasione visitationis ad sacra limina. Cum enim dictum postulatum XII expresserit italicico idiomate, quod in latinum versum sonat: Quia multoties accidit, incurri censuras reservatas Sedi Apostolicae, contraveniendo Constitutionibus Papalibus, emanatis post Concilium Tridentinum, desiderat Archiepiscopus facultatem absolvendi contravenientes, qui aliquando remanent diutius censuris obstricti, cum non habeant modum obtinendi absolutionem a Romana Curia, potissimum circa clausuram monialium et Regularium vivorum — prout reperitur Lib. 5. Decret. pag. 239.; S. Congregatio abstinuit a Concessione Postulati, sed dumtaxat tacite confirmavit, quod circa huiusmodi facultatem sentiebat ipsemet Archiepiscopus per haec praecise verba, mense Ianuario 1589: prout reperiuntur cit. Lib. 5. pag. 240.: Reservaciones casuum de novo post Concilium non comprehenduntur in Cap. 6. Sess. 24. De Reform., et praesertim super clausura monialium.*

2° In impedimentis *supervenientibus*, contracto matrimonio, in ordine ad debitum petendum, v. gr., si affinitatem contraixerint, ex eo quod alteruter commercium carnale cum consanguineis alterius habuerit; vel si unus castitatem voverit. Imo

Quam declarationem Gallemart ad hoc idem caput refert confirmatam fuisse a Gregorio XIII. Ex quibus patet, qui sensus Episcoporum fuerit post quasi proximam Tridentini publicationem circa facultatem ipsi tributam cit. Cap. 6°.

Dixi, *haec leioris esse momenti*; nam quisnam, rogo, qualecumque hoc *responsum* (*si responsi* nomine digna est mera postulatae facultatis negatio) admittat ceu primum S. Congregationis de hac re decretum, quod dein Gregorius XIII confirmaverit, quando Postulatum istud Archiepiscopi Mediolanensis oblatum dicitur mense Ianuario an. 1589, Gregorius autem quadriennio ante e vivis iam decesserat? Deinde vero quid haec, quam sibi fingit Giraldi, **TACITA RESPONSO** commune habet cum Decreto, quo S. Congregatio iuxta Fagnanum **EXPRESSE** responderit illud, *Nox posse?* Immo quid commune habet quaestio circa casus occultos, de qua Fag anus, cum Postulato Archiep. Mediolanensis, in quo facultas absolvendi petitur **absque** ulla inter casus occultos aut non occultos distinctione? Tota ergo argumenti vis in eo tandem residebit, quod in suppli ci libello expressa reperiatur ea Postulatoris opinio. At vero confundi ne debet privata Episcopi postulantis opinio cum Decreto S. Congregationis, quae nihil de ipsa respondet? Sane si novus hic canon statuatur et si opiniones, quas Postulator in suppli ci libello expresserit, habendae sint ceu totidem S. Congr. Decreta, iam a S. Congregatione hoc quoque definitum dicemus, Episcopum a casibus papalibus absolvere eos non posse, qui quominus Pontificem pro absolutione adeant, legitimo detinentur impedimento! Nam in eodem libello facultas petitur absolvendi eos, qui secus *remanent* (sunt verba Postulati) *diutius censuris obstricti*, *cum non habeant modum obtainendi absolutionem a Romana Curia*; nec tamen S. Congregatio isti petitioni annuendum censuit, sed facultatem illos absolvendi negavit. Conc'udamus itaque, multam Giraldi operam in Regestis S. Congregationis perscrutandis non modo nihil contulisse ad evinceundam authentiam Declarationis, de qua quaestio est, sed contra eum quidpiam melius in iisdem Regestis, utut diligentissime per volutatis, non invenerit, gravissimam potius suspicionem merito iniecisse. Prosperum Fagnanum, qui caecus opus suum dictavit, lapsum memoria esse, et Declarationem istam reipsa nunquam extitisse.

Sed ne illa quidem controversiam omnino dirimunt, quae ex *Cremonesi* 4 Dec. 1632 referuntur in alia S. Severinae 28 Maii 1796,

Episcopus etiam dispensare potest coniugem a voto perpetuae castitatis, quod ante matrimonium emisit, ut iura matrimonialia exercere queat (a).

ubi Secretarius haec narrat: *Inhaerens (S. Congr.) declarationibus alias factis rescripsit, Episcopos vigore Cap. 6. Sess. 24. De Reform. non posse absolvere nec dispensare in casu haeresis, neque in aliis nova lege post Concilium Sedi Apostolicae reservatis. Verum in his casibus, in quibus Episcopis talis facultas non est adempta, eam utique transferri in Vicarium Capitularem, etc.* Et sane hic non satis appareat, num illa *nova lex* pro ea accipi debeat, quae more consuetio peccati absolutionem Sedi Apostolicae reservat, an vero sumi pro ea debeat, quae solum exceptionem apponit facultati Episcopis per illud Cap. 6. concessae circa casus occultos, cuiusmodi habentur Const. Pii V quoad clausuram monialium, et Gregorii XIII circa casus Bullae Coenae. Porro nisi hoc certe definiatur, nihil ex hisce concludi re ipsa potest. Caeterum si consequentia inspiciantur, profecto dices, reservationem illam posteriori hoc sensu accipendam esse. Sequitur enim: *Verum in his casibus, in quibus Episcopis TALIS FACULTAS NON EST ADEMPTA, etc.* Ergo contextus exigit, ut antecedentia intelligantur de *nova lege*, per quam *talis potestas sit adempta*. Atqui talis potestas nulla est alia, quam quae per Cap. 6. conceditur Episcopis circa casus occultos. Ergo *nova lex* hic intelligenda est, qua Pontifex post Tridentinum exceptionem seu limitationem apposuerit facultati Episcoporum circa occulta, non vero qua generatim casum aliquem Apostolicae Sedi reservaverit.

Et haec quidem dicta fuerint de statu controversiae, prout ex rationibus, quae afferri consuevere ab utraque dissidentium parte, iudicare hucusque licuit. Nam quod Sedes Apostolica facultates per C. *Liceat* Episcopis concessas aut revocare potuerit, prout factum re ipsa est, v. gr., quoad casus in Bulla Coenae contentos, aut illas potuerit, ita circumscribere, ut, v. gr., ad reservationes Tridentino posteriores non sese extendant, nemini dubium esse debet aut potest. Quinimo et hoc contigisse, validum suppetit argumentum ex Responsione S. Congreg. Inquisitionis 18 Jul. 1860. Scitanti enim cuidam Episcopo, an vi Cap. *Liceat* absolvere posset a casibus Sedi Apostolicae post Tridentinam Synodus reservatis, responsum est, *Negative*. Vid. Gury, *Casus Consc.* Vol. II. n. 646.

(a) Nosse tamen C. confessarius debet in hisce adjunctis, quae subinde moram non patiuntur, aut non promptum ad Episcopum aditum relinquunt, alium adesse modum, quo coniugum necessitati propiciatur, nimirum ut alter alterius votum *indirecte* irritet, id est eiusdem obligationem suspendat. Vid. Vol. I. n. 330.

3º In impedimentis *dirimentibus dubiis*. — *S. Lig. Append.* n. 55., ubi dicit esse sententiam communissimam.

4º *Per accidens* in impedimentis *dirimentibus certis*, tum ante, tum post contractum matrimonium, quando recursus ad Papam est valde difficilis, vel quando adest periculum in mora, seu ubi instat periculum scandali, infamiae, incontinentiae, etc. — *S. Lig. ibid. n. 56. et seq.*

5º In *Bannorum publicationibus*. — *S. Lig. ibid.* — *Vide dicenda in Tract. de Matrimonio, n. 739.*

III. *Circa vota et iuramenta*, Episcopi dispensare possunt

1º In omnibus votis simplicibus privatis, exceptis quinque Papae reservatis, nempe castitatis perpetuae, Religionis et peregrinationum ad Hierusalem, ad limina Apostolorum et ad S. Iacobum in Compostellanum (*T. 1. n. 330.*).

2º In omnibus iuramentis, si iuramenta excipias a tertio acceptata, quae metu aut fraude non fuerunt extorta. — *S. Lig. passim.*

126. — IV. *Circa casus alios particularares*, Episcopi dispensare possunt

1º In rebus omnibus levioris momenti, tum ex consuetudine, tum quia recursus ad Papam esset nimis incommodus.

2º In omnibus quae communiter eveniunt, v. gr., in ieunio, in abstinentia, in Officio divino pro casibus particularibus (*a*), vel ad breve tempus, etc.

3º In omnibus statutis, quae habeant clausulam, *donec dispensetur*. Utrum vero possit Episcopus dispensare in statutis canonicis non expresse reservatis, negativam sententiam omnino tenendam censuit *S. Lig. l. 1. n. 191.*

4º Ad faciendum Sacrum a meridie. Ast obtinent facultates quinquennales *celebrandi per unam horam ante auroram, et aliam post meridiem*, et communicandi hanc facultatem Sacerdotibus idoneis.

5º Possunt sibi eligere Confessarium extra dioecesim, modo sit subditus, et eum valent secum educere in diversa loca; at si non est sibi subditus, debet ab Ordinario suo esse approbatus (Idem possunt Cardinales, sed Romae tantum, etsi illum,

(a) *Intellige, cum personis particularibus*; nam cum tota communitate dispensandi facultatem Episcopi non habent.

quem elegerint, extra Romam secum possint educere). — *S. Lig. Append. l. 1. n. 65.*

6º Possunt ab interstitiis dispensare ad ordinationem. — *S. Lig. l. 6. n. 793.*

7º Possunt absolvere a nonnullis casibus papalibus, quinque numero, qui Clementini vocantur a *Clemente VIII*, auctore reservationis (*a*), nempe: 1º a levi percussione Clerici; 2º ab abortu foetus animati; 3º a communicatione in eodem crimine *criminoso* cum excommunicatis ab Episcopo: crimen vero criminosum illud est quod sub censurae comminatione vetitum est; 4º a culpa aliquem convalescentem censura ligatum, et in mortis periculo indirecte absolutum, qui se Superiori non sistit intra mensem in casibus ubi sistere se debet, ut dicetur infra *de casibus reservatis*; 5º a culpa Fratrum Minorum, qui tertиarios ad Officia divina admittunt. — *Vide S. Lig. l. 7. n. 213.*

APPENDIX II.

DE BENEFICIIS CLERICORUM.

Materia de beneficiis, etsi fuerit a plerisque Theologis fuse tractata, tamen innumeris implicatisque difficultatibus referta est, quae omnino in Gallia evanuerunt ex tempore quo, mediante Concordato inter *Pium VII* et Gallicum Gubernium, de medio fuere sublata beneficia, et cum pensione quotannis a Gubernio persolvenda commutata.

(*a*) Clementina quinque casuum reservatio (quemadmodum et casuum Bullae Coenae) est limitatio privilegii a papalibus absolvendi, alias Regularibus Mendicantibus concessi (de qua in Tract. de Poenitentia dicetur), non vero elenchus casuum papalium, a quibus absolvere possint Episcopi. Nam a quinque Clementinis, exceptis *levi clericи percussione et violatione immunitatis privata auctoritate*, nullam Episcopi facultatem absolvendi habent. Auctor itaque innuere hoc loco voluit casus, qui Episcopis iure communi reservantur eo sensu, quod reipsa sint casus Pontifici romano reservati, quorum tamen absolutio iure communi atque adeo potestate ordinaria Episcopis permittitur. Et horum quidem partem, quinque scilicet Auctor commemorat; sed alii totidem habentur, qui videri possunt penes Thesaurum (*De Poenis P. 2. V. Absolutio, Cap. 3.*).

Breviter nobis dicendum est de beneficiis in genere tantum spectatis, scilicet 1° de natura; 2° de acquisitione; 3° de amissione beneficiorum.

I. De natura beneficiorum.

127. — Beneficium est ius perpetuum fructus percipiendi ex bonis Ecclesiae propter officium aliquod spirituale, Ecclesiae auctoritate constitutum.

Beneficium aliud est simplex, aliud duplex.

1° Beneficium simplex est illud, quod nullam obligationem habet adnexam, nisi obeundi Officia divina, ut sunt canonicatus, capellaniae, etc.

2° Beneficium duplex illud est, quod adnexam habet iurisdictionem, administrationem et curam animarum, ut episcopatus, munus parochiale, etc. Duplex dicitur, propterea quod duplice oneri subiacet, cum praeter recitationem precum omnibus communem, aliquam administrationem habeat atque eminentiam.

NOTA. Pensio, quae Episcopis a Gubernio in Gallia solvitur, et Canonicis et Parochis, cum fuerit in beneficiorum locum suffecta, eorum locum obtinet, ac propterea ut bonum ecclesiasticum spectanda est, ut patet ex variis S. Poenitentiariae responsis (Tom. I. n. 563.).

II. De acquisitione beneficiorum.

128. — Triplex est acquirendi beneficii via: 1° per *electionem*, qua Clericus a toto Capitulo eligitur, et a Superiori confirmatur; 2° per *praesentationem*, qua quis a Patrono offertur Superiori, a quo instituitur, si idoneus reperiatur; 3° per *collationem*, cum libere beneficium ex solo iure Praelati datur, nec iuri Patronatus subest. — *S. Lig. n. 85.*

In qualibet dioecesi Episcopus est proprius beneficiorum collator, nisi ex legitima praescriptione tale ius alteri competit. Papa vero est supremus et universalis collator omnium beneficiorum non patronatorum. — *S. Lig. n. 86.*

Ius Patronatus duplex est: 1° *ecclesiasticum*, si ex aliquo Ecclesiae titulo ortum sit; 2° *laicum*, si ab aliquo laico per foundationem, v. gr., Ecclesiae fuerit acquisitum. Patronatus ius constituunt os, *aedificatio, fundus*: scilicet patrocinium, aedificatio Ecclesiae, et donatio fundi. — *S. Lig. n. 87.*

Quaesita:

129. — QUAER. 1º *Quaenam qualitates requirantur ad beneficium possidendum?*

Resp. Requiritur 1º ut persona idonea sit et habilis, id est ut sit Clericus non illegitimus, bene moratus; 2º ut satis scientiae peritiaeque habeat ad munus beneficio adnexum recte obeundum. — *S. Lig. n. 112.*

130. — QUAER. 2º *An sit obligatio digniores ad beneficium eligendi?*

Resp. 1º *Affirm.* et quidem *sub gravi per se* quoad beneficia curata, seu duplia, quia id Ecclesiae bonum postulat. At ut peccatum grave sit, requiritur ut eligens existimet electum esse evidenter et multo minus dignum omnibus rei adjunctis recte spectatis. Maior autem dignitas non est absolute accipienda, sed relative ad utilitatem Ecclesiae et fidelium. — *S. Lig. n. 91. 92.*

131. — *Resp.* 2º *Affirm.* etiam *probabilius* et *communius* quoad beneficia simplicia, quia id etiam emolumentum Ecclesiae, et iustitia distributiva postulat; nisi raro minus dignus eligitur, et de beneficiis agatur minoris momenti. — *S. Lig. n. 93. et seq.* Attamen electio minus digni *probabilius* in omni casu est valida, nec onus restitutionis *per se* inducit. — *S. Lig. n. 102. 103. 106.*

132. — QUAER. 3º *An liceat alicui plura possidere beneficia?*

Resp. Neg. generatim, nisi fuerint simplicia, et ad residētiā non obligent. Quin imo non possunt simul plura beneficia haberi, etiam ex dispensatione Pontificis, si non adsit cohonestans causa: quia id contra ius naturale est, cum unum sufficiat ad honestam sustentationem, et varia munera ab uno eodem recte nequeant obiri. — *S. Lig. n. 117. et seq.*

133. — QUAER. 4º *Quaenam causae pluralitatem beneficiorum cohonestent?*

Resp. Sunt hae communi Doctorum iudicio: 1º necessitas Ecclesiae, scilicet si desint alii ministri idonei; 2º utilitas Ecclesiae, nempe si unus solus, licet absens, censeatur magis esse profuturus sua auctoritate, doctrina, prudentiaque, quam aliis; 3º praerogativa meritorum, scilicet si quis doctrina, consilio, scriptione inter omnes praestaret, etc. *S. Lig. n. 118.*

III. De ammissione beneficiorum.

134. — Beneficia possunt quatuor modis amitti: 1° per mortem beneficiati, quia personae tantum conceduntur; 2° per dispositionem iuris ipso facto, propter enormia quaedam crimina; 3° per sententiam iudicis propter crimina non tam enormia; 4° per dimissionem spontaneam seu resignationem.

Resignatio vero duplex est: 1° tacita, v. gr., si quis Religionem ingrediatur; 2° expressa, si fiat coram Superiore acceptante. Haec vero est vel simplex vel conditionata, seu in favorem alterius, id est prout sit simpliciter sine conditione, vel conditione aliqua apposita, nempe ut certae personae designatae conferatur, etc. — *S. Lig. n. 133. 134.*

135. — QUAER. *Quaenam sint conditiones, ut valeat resignatio vel permutatio beneficii?*

Resp. Requiritur 1° ut libere fiat; 2° ut fiat coram Episcopo vel Papa; 3° ut acceptetur a Prelato, in cuius manibus sit, et ab illo, cui consertur; 4° ut adsit consensus Patroni vel electorum, quando beneficium est ex patronatu vel electione. — *Vide S. Lig. n. 133.*

NOTA. Ad beneficium resertur pensio ecclesiastica, quae est ius percipiendi fructus ex alieno beneficio. Pensio vero triplex est 1° laica, quae datur laicis ob obsequium temporale in Ecclesiam; 2° ecclesiastica, quae datur Clericis propter ministerium spirituale; 3° mixta, quae datur Clerico tantum propter honestam sustentationem.

Requiritur autem ad pensionis validitatem 1° ut sit dispensatio Papae; 2° ut detur iusta de causa; 3° ut ordinarie non excedat tertiam beneficii partem.

PARS TERTIA

DE STATU RELIGIOSO.

136. — Praeter viam mandatorum, per quam omnes homines ad Deum consequendum tendere debent, datur via consiliorum seu perfectionis specialis, quae est mere consilii, et paucis tantum proponitur a Deo ipso selectis, qui mundo valedicentes, vitam communem in monasteriis ducunt.

Duplicem hanc viam Christus ipse nos docet in variis sancti Evangelii locis, v. gr., *Matth.* 19. 17., dicit adolescenti de via salutis inquirenti : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et v. 21. : *Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo ; et veni, sequere me.*

Adest etiam tertia quaedam via media inter utramque precedentem, nempe via castitatis, seu continentiae in saeculo ipso servatae.

Hinc classis triplex hominum, ratione mediorum ad Deum consequendum propositorum, statuitur, seu triplex vitae status datur, scilicet 1° status matrimonii ; 2° caelibatus ; 3° vitae religiosae. Hinc etiam triplex gradus perfectionis ; caelibatus enim, ut declaravit *S. Paulus*, et definitivit *Conc. Trid.*, perfectior est matrimoniali statu ; vita autem religiosa est omnium, ut patet, perfectissima. Status sacerdotalis licet dignitate omnium praestantissimus sit, ratione tamen perfectionis longe vitae religiosae cedit. Quemadmodum autem *mirabilis est Deus in sanctis suis*, ita etiam in variis modis, quibus eos ad sanctitatem promovet.

Agendum : 1° de natura status religiosi ; 2° de vocatione religiosa ; 3° de obligationibus Religiosorum vi votorum ; 4° de privilegiis Regularium ; quibus accedet Appendix de conditione Religiosorum in Gallia.

CAPUT I.

DE NATURA STATUS RELIGIOSI.

137. — Status religiosus est stabile vitae institutum ab Ecclesia approbatum pro fidelibus, qui sub certa regula, et com-

muni vivendi modo tendere volunt ad perfectionem per tria vota perpetua paupertatis, castitatis et obedientiae.

Dixi 1° *stabile vitae institutum*; quia Religiosus per tria vota religionis se in perpetuum Deo devovet.

Dixi 2° *ab Ecclesia approbatum*; Status enim religiosus cum sit sacra quaedam communitas, a potestate spirituali institui debet. Olim quidem haec approbatio a propriis Episcopis pro dioecesi sua concedebatur; sed statutum est postea in *Conc. Later.* sub *Innoc. III*, ne nova Religio inducatur, nisi a Summo Pontifice approbata fuerit. — *S. Lig. l. 4. n. 5.*

Dixi 3° *qui... tendere volunt ad perfectionem*, religiosus enim *vi suae Professionis* tenetur *sub gravi* ad progrediendum, saltem aliquo modo, in via perfectionis; quia *vi suae Professionis* tenetur velle servare suum statum, qui est status perfectionis. Non tenetur autem Religiosus *vi suae Professionis* esse perfectus, sed solum perfectioni studere. — *Ita omnes.*

Resolves:

¶ 138. — 1° Ad essentiam Religionis non requiruntur vota *solemnia*, sed sufficiunt vota *simplicia*. Omnes enim conditiones ad essentiam hanc habentur cum votis simplicibus, siquidem per ea homo potest se perpetuo mancipare Deo in Ordine ab Ecclesia approbato (a). Constat insuper ex Bulla *Greg. XIII: Ascendente Domino*, in qua Pontifex declaravit, esse veros Religiosos in Soc. Iesu etiam illos, qui sola vota simplicia emittunt.

2° Sunt Religiosi illi, qui in Religione approbata, secundum certam regulam, tria vota essentialia emittunt. Contra autem non sunt Religiosi *proprie dicti* ii, qui licet tria haec vota emitant, et in communi vitam ducant, regulam tamen a Sede Apostolica approbatam non profitentur. Illic variae Congregationes

(a) *Ordo ab Ecclesia approbatus* hic distinguitur a *Congregationibus religiosis*, quae (ut A. infr. monet) etiam *saeculares* dicuntur. Proinde quod Gregorius XIII definit de Scholasticis Soc. Iesu, eos veros esse Religiosos, licet simplicia tantum vota emiserint, id ipsum etiam de illis, qui ex recenti SS. D. N. Pii PP. IX dispositione per aliquot annos simplicibus tantum votis innodati manent in Religiosis Ordinibus, antequam solemnem professionem emittant, prorsus dicendum videtur.

virorum aut piarum seminarum, ab Episcopo tantum approbatae, Ordines stricte religiosos non constituunt. Attamen illi, qui in huiusmodi Congregationibus vota simplicia emittunt, et sub communi regula atque Superioris dependentia vivunt, eodem merito coram Deo ac Religiosi proprie dicti gaudere possunt, siquidem eamdem sui abnegationem Domino exhibeant. Notamus vero ex hodierna praxi Sedem Apostolicam nova Instituta religiosa non approbare ut Ordines proprie dictos, *cum professione votorum solemnium*, sed solum ut Congregationes religiosas (sive strictius ex modo loquendi S. Sedis, ut Congregationes saeculares) *cum votis simplicibus*, quibus proinde privilegia votis solemnibus concessa *per se* non competit. —

V. Analecta I. P.

3º Religiosi non sunt ii, qui edito voto perpetuae paupertatis et castitatis, obedientiam Confessario aut Episcopo vovent. Ratio est, quia tali voto Superioribus non subiiciuntur.

NOTA 1º Ex Decreto Pii IX, Religiosi omnes eorum Ordinum, in quibus vota solemnia emittuntur, in posterum perfecto Novitiatu vota *simplicia* tantum emittent, saltem ad triennium, deinde ad *solemnia* vota admittentur, si a Superioribus suis digni reperiantur. Iustis autem de causis Professio solemnis diutius poterit differri. Constat ex Epistola encyclica *S. Cong. Reg.* ad Superiores Ordinum religiosorum, *die 19 Mart. 1857*. Attamen Professio differri non potest ultra aetatem 25 annorum expletorum. — *V. Anacleta I. P., serie 2da, col. 2954.*

NOTA 2º Ex Declarationibus *S. Cong. Regular.* datis die 25 Febr. 1859, etc., ad praefatum Decretum spectantibus, vota simplicia, de quibus agitur, perpetua sunt ex parte voventis, et eorum dispensatio Summo Pontifici reservatur. Attamen vota praedicta etiam ex parte Ordinis per dimissionem Professorum solvi possunt, ita ut data dimissione Professi ab omni dictorum votorum vinculo, eo ipso liberi fiant. Nemo autem ex causa infirmitatis post Professionem votorum simplicium exortae, dimitti poterit. Professi horum votorum participes fiunt omnium gratiarum et privilegiorum, quibus Professi votorum solemnium in eodem Ordine fruuntur. — *V. Analecta I. P., 24 Sept. 1859, col. 1891.*

Quaesita :

139. — QUAER. 1º *Quaenam requirantur ad valorem Professionis?*

Resp. Requiruntur sequentes conditiones :

1º Aptitudo voventis, scilicet ut decimum sextum annum aetatis suae integre expleverit; ut saltem annum integrum Novitiatus cum religioso habitu transegerit; ut nullum habeat impe-

dimentum, quod ex statutis a S. Pontifice confirmatis substantiale esse censeatur.

2° Consensus et acceptatio expressa vel tacita Praelati Ordinis, vel Capituli ubi requiritur. Error autem circa substantiam, tam ex parte profitentis, quam admittentis, Professionem irritam facit.

3° Libertas voventis, id est ut Professio sponte fiat, secluso gravi metu, vel etiam metu reverentiali coniuncto cum precibus importunis saepius repetitis, blanditiis, imperio aut gravi offensione vel indignatione diu continuata consanguineorum. — *S. Lig. n. 7., et de Matr. n. 1051.*

140. — QUAER. 2° *Ad quid teneatur Episcopus quoad puellas Religionem ingressuras?*

Resp. Tenetur sub gravi, ex statuto Concilii Trid., explorare per se, vel, ipso impedito, per Vicarium aut deputatum, voluntatem illarum puellarum, tum ante susceptionem habitus, tum ante Professionem. Non tamen gravis reputaretur omissio unius e duobus examinibus. Non autem invalida foret Professio, si examen utrumque omitteretur, modo puellae in Professione emitenda liberae fuerint. Requiritur huiusmodi examen, etiamsi monasterium, quod puella ingressura est, exemptum esset a iurisdictione episcopali; quia Episcopus tunc agit uti a Sancta Sede ad id delegatus. — *S. Lig. n. 4.*

QUAER. 3° *An integritas anni Novitiatus requiratur ad validitatem?*

Resp. Affirm., ita ut anno bissextili sit exspectandus lapsus diei, qui addendus est. Sic expresse declaravit *Sacra Congr. Conc. Trid.* Tempus autem Novitiatus incipit a momento susceptionis habitus.

141. — QUAER. 4° *An interruptio Novitiatus validitati Professionis officiat?*

Resp. Affirm. Constat ex Decreto *S. Congr. Conc.*, quae statuit Novitium, qui e monasterio abierat, ut aliam Religionem ingrederetur, et duabus tantum horis in alio conventu transactis facti poenitens redierat, novum probationis annum incipere teneri.

QUAER. 5° *Quandonam annus probationis interrumpi censetur?*

Resp. 1° Censetur interrumpi praecipue, 1° quoties Novitus egreditur e monasterio sine licentia, cum animo non revertendi, etiamsi statim revertatur, ut ex modo dictis constat; 2° quoties

dimititur absolute a Superioribus, et deinde iterum admittitur; 3º si discedat privata auctoritate, ut ingrediatur aliam **domum** vel aliam provinciam, etiam eiusdem Ordinis.

Resp. 2º Non censetur autem interrumpi Novitiatus, 1º si Novitius aegrotet in domo, etiam notabili tempore, licet exercitiis Novitiorum adesse minime possit; 2º si, violentia coactus, e domo discedat, et postea redeat; 3º si accepta licentia, brevi tempore divertat ad parentes vel alios sanitatis recuperandae, aut negotiorum agendorum gratia; 4º si falsa accusatione dimitatur, et postea, cognita veritate, rursum admittatur; 5º si iter agat iussus a suis Superioribus, quia tunc sub eorum dependentia remanet. — Sunt plures alii casus dubii, qui apud auctores perpenduntur.

142. — QUAER. 6º *Quibus mediis teneatur Religiosus tendere ad perfectionem?*

Resp. 1º Tenetur tendere *primario*, per media essentialia status religiosi, nempe per observationem trium votorum paupertatis, castitatis et obedientiae. Haec enim si plerumque saltem non observet, Religiosus tantum *nomine et habitu*, non autem *re nuncupari* potest.

Resp. 2º Tenetur tendere, *secundario*, etiam per media accidentalia, scilicet per proprias Ordinis regulas, saltem ea auxilia non contempnendo. Tunc autem censetur Religiosus regulas praetermittere ex contemptu, quando eas transgreditur animo non subiacendi illis, vel Praelatis suis; vel si eas ut inanes habeat. *S. Lig. n. 10. — Laymann. — Busemb. — Sanchez. — Lessius*, etc.

143. — QUAER. 7º *Quandonam Religiosus graviter peccet contra praeceptum tendendi ad perfectionem?*

Resp. In hoc graviter delinquit, 1º Si vota saepe saepius infringat in *re gravi*, ut patet; quia praetermittit media ad hanc obligationem servandam essentialia, et consequenter omnino necessaria. — *Ita omnes.* 2º Si regulas ex contemptu generatim praetermittat, ut modo dictum est. Secus vero, si eas omittat concupiscentia ductus, vel quia putat eas non esse sibi necessarias ad salutem, vel si cogitet, eas non praecipi sub gravi. Nam transgredi regulas in rebus parvae materiae, etiam ex consuetudine, praeciso contemptu, veniale non excedit. — *Ita expresse S. Lig. n. 10. cum S. Thom., Salmant., et aliis communiter.*

Non desunt tamen, qui contendant, peccare graviter contra obligationem tendendi ad perfectionem Religiosum, qui frequenter, aut saltem plerumque, regulas infringit, etiam secluso contemptu; quia sunt media efficacia, licet secundaria, ad Religiosum in via perfectionis dirigendum; sed prior sententia, quae communis est, verior appareat, modo omissio regularum in gravem et frequentem votorum violationem non inducat (a).

144. — QUAER. 8° *An peccet graviter Religiosus, qui intendit servare tantum mandata obligantia sub gravi, et de caeteris nullatenus curare?*

Resp. Duplex est sententia *probabilis*:

I^o SENTENTIA absolute *affirmat*, quia ipsum propositum non curandi de regulis, etiam non praecipientibus sub peccato, est virtutalis earumdem contemptus. — *Lacroix*, l. 4. n. 57. — *Elbel*, — *Sylvius*, etc.

II° SENTENTIA *negat*. Ratio est, quia eo ipso quod Religiosus velit adimplere plura, quae respectu sui obligant sub gravi, iam tendit ad perfectionem, cum velit adimplere plura, quae respectu aliorum non obligant, sed sunt meri consilii. — *Ita Sanchez*, — *Salmant.*, etc. — et hanc sententiam vocat communiorem et probabiliorem *S. Lig.* n. 10.

Caeterum recte advertit *S. Lig.* n. 11., Religiosum ita dispositum in gravi peccandi mortaliter periculo versari ex aliis capitibus, v. gr., ratione periculi transgrediendi vota, vel grave damnum inferendi Religioni quoad disciplinam, etc.

145. — QUAER. 9° *An vel quatenus obliget sub peccato regula distributiva sumpta, seu attentis singulis regulis in particulari?*

Resp. In plerisque Ordinibus regula, generatim loquendo, et per se, non obligat sub peccato, ne veniali quidem. Constat ex ipsis constitutionibus variorum Ordinum, et ex communi interpretatione Theologorum. Excipiendi sunt Ordines, in quibus constitutiones oppositum expresse statuunt.

(a) *Existimo, raro contingere, ut illa remissio animi in servandis regulis levioribus, etiam directe voluntaria, sit ex hoc solo titulo peccatum mortale: quia illa negligentia, per se loquendo, tantum est dispositio remota, nisi accedant aliquae peculiares circumstan- tiae, quae in aliqua materia consummunt occasionem proximam.* Ita Suarez (*De Relig. Tract. VIII. Lib. 1. Cap. 4. n. 18.*). Vid. et Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 15. n. 49, 50.*).

Dixi 1º *generatim loquendo*; quia ea omnia quae cadunt sub votis aut praecepsis expressis Superiorum non carent culpa, et quidem gravi pro gravitate materiae, ut infra de singulis votis dicemus.

Dixi 2º *per se*; quia Theologi conveniunt, transgressionem regulae rarissime omni culpa ob rationes extrinsecas vacare. Dicit S. Lig. n. 10., talem transgressionem vix unquam a veniali excusandam esse, quia fere semper aderit aliqua culpa, ratione negligentiae, concupiscentiae, scandali, contemptus, pigritia, aut alterius cuiuslibet motus inordinati (a). — Ita etiam Laymann. — Suarez. — Busemb. — Sanchez, etc.

146. — QUAER. 10º *An peccet graviter Praelatus leves defectus subditorum corrigerne negligens?*

Resp. Affirm., si defectus plures sint, et tales ut disciplinam notabiliter valeant relaxare. Ideo tenetur Praelatus defectus subditorum in damnum totius Communitatis vergentes non solum corrigerere, sed etiam inquirere, ut corrigat, seclusa tamen nimia sollicitudine. Expedit autem aliquando, ut dissimulet, si defectus scandalum non afferant, vel si praevideat, subditum ex correctione peiorem evasurum, vel si tempus opportunius sit expectandum. Sic enim ad maius bonum obtinendum, aut malum removendum suadet prudentia. — S. Lig. n. 13., et alii communiter.

QUAER. 11º *An vel quaenam obligatio recitandi Officium divinum oriatur ex professione religiosa?*

Resp. 1º Nulla est obligatio vi professionis religiosae ipsius, cum variis sint Ordines religiosi, quorum Professi nullatenus ad Horas obligantur, nisi in sacris sint constituti.

Resp. 2º Datur obligatio, *sub gravi*, recitandi Officium divinum statim a facta Professione in omnibus Ordinibus, in quibus emittuntur vota solemnia et ad chorum destinantur, ita ut impediti a choro privatim Horis canonicis satisfacere debeant, sive sint Clerici, sive laici, sive viri, sive feminae; exceptis tamen *Conversis*. — Ita communissime. — S. Lig. l. 4., n. 141., contra paucos.

NOTA 4º In Ordinibus, in quibus recitatur tantum Officium B. M. V., haec recitatio non obligat sub gravi, licet vota solemnia in istis Ordinibus emitantur, v. gr., in Ordine Monialium a Visitatione dictarum, ut plures decisum fuit.

(a) Hisce non comprehenditur, ut patet, rationabilis usus epicheiae.

NOTA 2° In Communitalibus, quibus praeter Officium diei recitandum est etiam Officium Beatae Virginis aut Defunctorum, aut septem Psalmi poenitentiales, obligatio non afficit privatum recitantes Officium extra chorum; imo nec recitantes in ipso choro, saltem communiter, ut dictum est supra n. 60. *S. Lig.* n. 443.

147. — *QUAER. 12° An Papa a votis solemnibus dispensare possit?*

Resp. Affirm., gravissima de causa. Ratio est, quia solemnitas votorum ex solo Iure ecclesiastico instituta fuit, ut constat ex *Extrav. Joannis XXII, tit. 6.*, et ex Bulla *Ascendente Domino*, in qua *Gregorius XIII* dicit: *Nos considerantes voti solemnitatem sola constitutione Ecclesiae inventam esse*, etc. Ergo Summus Pontifex dispensare potest in votis solemnibus, sicut in votis simplicibus, siquidem ratio discriminis, quod inter illa intercedit, est de mera institutione ecclesiastica (a). Atqui iuxta omnes Pontifex dispensare potest in votis simplicibus. Ergo, etc. Constat etiam ex variis exemplis in historia Ecclesiastica relatibus, plures summos Pontifices huinsmodi potestate usos fuisse. Ultimis praesertim temporibus *Pius VII* plures huius generis dispensationes Monachis ac Monialibus solemniter professis concessit ad matrimonia sacrilege inita revalidanda. — *Ita Bourvier*, qui dicit communissimam esse nunc Theologorum sententiam, contra *Billuart* et nonnullos *alios*.

CAPUT II.

DE VOCATIONE RELIGIOSA.

148. — Certum est dari vocationem divinam seu actum divinae Providentiae, quo Deus aliquos prae aliis ad statum ex-

(a) Propterea valida foret dispensatio, etiamsi absque causa concederetur; quod tamen intelligendum est de voti solemnitate, non autem de voti vinculo; hoc enim ut solvatur, causam requirit. Proinde religiosus professus sic dispensatus valide quidem contraheret matrimonium, quia vis dirimendi non simpliciter e voto, sed a voti pendet solemnitate, quae in praesenti hypothesi auferretur; illicite tamen iniret nuptias, utpote voto, licet tantum simplici, adhuc constrictus.

cellentiorem et perfectiorem vocat, et simul dotes et gratias ad illum rite exequendum et servandum largitur, praesertim quoad statum ecclesiasticum et religiosum. Constat enim omnia in ordine naturali a Deo gubernari modo singulis proprio; *a fortiori* ergo in ordine supernaturali. Aliunde ad statum perfectiorem amplectendum et prosequendum requiruntur dotes et gratiae speciales, quae a solo Deo, supremo dispensatore, concedi possunt. Constat insuper ex variis S. Scripturae locis. Sic de Sacerdotio in particulari dicit Apost., *Hebr. 5. 4.*: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron* Idem dicendum videtur de vita religiosa, quae est status perfectior et multo difficilior.

Quaesita:

149. — QUAER. 1º *An vel quomodo peccet, qui se ad Religionem vocatum sentiens, divinae vocationi non obsequitur?*

Resp. 1º *Per se, rigorose loquendo, nullatenus peccat;* quia divina consilia *per se* non obligant ad culpam, cum in hoc praeceps a praeceps differant.

Resp. 2º *Non potest tamen excusari ab aliqua culpa ob periculum aeternae salutis, cui se committit.* Imo non excusaretur a peccato gravi, qui persuasum haberet, unicum medium salutis aeternae adipiscendae hoc esse, ut a mundi periculis aufugiat. At vero sunt ne in malo statu illi, qui certi moraliter de vocatione divina ad Religionem, nituntur sibi persuadere, se salutem suam aequa facile consequi posse manendo in saeculo, vel ad illud redeundo?

Non videtur dubitandum, quin isti magno discrimini salutis se exponant; quia manendo in saeculo contra Dei vocationem, semet specialibus illis privant auxiliis, quae Dei providentia ipsis in religione praeparaverat, et ideo difficulter saeculi tentationibus resistent. Attamen S. Ligorius non audet de hoc iudicium certum ferre.

150. — QUAER. 2º *Quomodo peccet, qui non vocatus, statum perfectiorem Religionis vel Clericatus nihilominus suscepit?*

Resp. Peccat *graviter*, si defectum vocationis clare noverit, tum ob reverentiam sacris Ordinibus et Religioni debitam, tum ob iniuriam Deo illatam, tum praesertim ob periculum salutis, quod ipse incurrit suscipiendo obligationes, quibus moraliter satisfacere non poterit, utpote carens specialibus auxiliis, quae

solis a Deo vocatis conceduntur. Excusabitur tamen ab illa culpa, si voluntatem firmam habeat obligationes religiosi status adimplendi.

151. — QUAER. 3° *An peccent graviter parentes vel Superiores, qui avertunt filios vel subditos a statu religioso?*

Resp. 1° *Affirm.*, si eos avertant iniuriose per minas, vim, fraudem, aut preces importunissimas; quia illos impediunt a consecutione magni boni, ad quod ius habent.

Resp. 2° *Affirm.*, etiam plerumque, etsi eos tantum avertant precibus et promissionibus; quia hoc esse non potest sine gravi illorum damno. — *Ita communiter cum S. Lig.* qui dicit, hanc sententiam esse omnino tenendam, contra *aliquos*. — Non autem peccant parentes, qui se opponunt ad tempus piis desideriis filiorum iuniorum, ad constantiam eorum probandam, vel ob aliam iustum causam. Attamen hac in re ad vitandas hallucinationes, consiliis Confessarii, aut viri probi ac docti stare debent.

QUAER. 4° *An peccent filii Religionem ingredientes invitis aut insciis parentibus?*

Resp. *Neg.*, *per se loquendo*, licet in praxi hoc ordinarie non sit suadendum, nisi iniustam vexationem aut resistantiam merito timeant. Ratio est, quia filii omnino liberi sunt circa status vitae electionem. — *Recole dicta de quarto praec. l. 1. n. 369.*

152. — QUAER. 5° *Quaenam sint signa vocationis religiosae?*

Resp. *Generatim loquendo* seu in providentia ordinaria duo requiruntur et sufficiunt ad vocationem divinam probandam, scilicet debita aptitudo et inclinatio.

1° *Aptitudo* intelligitur idoneitas ad statum religiosum *in genere*, et in particulari ad observantium *talis Ordinis* propriam. Aptitudo autem illa consistit praesertim in recto iudicio, in indeole bona, in animo ingo obedientiae submisso, in scientia relative sufficienti, et in carentia defectuum corporis et animi, qui rationi huius vitae repugnant.

2° *Inclinatio naturalis* (a) et *constans*, quae proinde non sit frequentibus mutationibus obnoxia, non obstante tamen aliqua praeterita tergiversatione ex daemonis tentationibus vel naturae

(a) *Naturalem* hic intellige spontaneam animi propensionem, quae inde sere oritur, quod status religiosus menti exhibeat cœli indoli propriae congruus et ad internam pacem felicitatemque adducendam idoneus.

repugnantia exorta. Non tamen requiritur, ut inclinatio ex sponte nitate seu propensione magis, quam ex persuasione seu intima convictione procedat. Inclinatio autem illa debet esse *recta*, id est procedere debet ex intentione pura, ex mero desiderio suam salutem facilius consequendi, maiorem Dei gloriam vel etiam animarum salutem procurandi, etc.

NOTA. Dixi *generatim loquendo* seu in providentia ordinaria; quia adsunt evidentiora vocationis signa, nempe 1° divina revelatio, ut vocatus est *S. Paulus*, *S. Aloysius Gonzaga*, *S. Stanislaus Kostka*, etc...; 2° inspiratio singularis, quae consistit in interno motu, quo quis vehementer ad vitam perfectiorem subito impellitur, et quasi attrahitur.

CAPUT III.

DE OBLIGATIONIBUS RELIGIOSORUM VI VOTORUM.

ARTICULUS I.

DE VOTO PAUPERTATIS.

153. — I. Religiosus voto *solemni* paupertatis obstrictus seu Religiosus quilibet in Ordine a S. Sede approbato *solemniter* professus, omnino incapax est *in particulari* seu *personaliter* cuiuslibet dominii rei temporalis pretio aestimabilis (*a*), etiam

(*a*) Apostolica tamen Sedes, ut pluribus exemplis constat, dispensavit, ut bonorum temporalium dominium religiosi etiam solemniter professi habere et retinere valide et licite possent. Et ut praetereamus *S. Franciscum Borgia*, qui ex dispensatione a Pau lo III obtenta ita solemnia Societatis Iesu vota emisit, ut nihilominus solum intra quadriennium post professionem Gandiae Ducatum ac reliqua temporalia bona a se abdicaret (*Conf. Vitam S. Franc. Borgia ab Alvaro Cienfuegos hispanice conscriptam Lib. 3. Cap. 8. §. 2.; et Cap. 10. §. 1.*), Responsa habemus *S. Poenitentiariae* tum pro monialibus gallicis data 28 Nov. 1818, quibus facultas imperatur, *ut non obstante solemnni paupertatis voto, . . . bona ac redditus, quos hactenus acquisivere, retinere possint* (*Vid. Carriere, De Iust. et Jur. P. 1. Sect. 1. Cap. 4. n. 214.*), tum data 20 Nov. 1820, pro monialibus Belgii, quibus utut solemniter professis expressa *S. Sedis* auctoritate facultas tribuitur *acquirendi, possidendi, et admini-*

de licentia Superioris. Constat ex *Conc. Trid. sess. 25. c. 2.* — Communitas vero bona acquirere et possidere potest, sive per se, sive per subditos, nisi obstent eius constitutiones. Hinc per vulgatum axioma Iuris canonici: *Quidquid Monachus acquirit, non sibi, sed Monasterio acquirit.*

Hinc Religiosus professus est omnino inhabilis ad quemlibet proprietatis actum exercendum circa rem ullam sive monasterii sive parentum aut externorum; proindeque de nulla re disponere potest, sive licite, sive valide, per acceptationem, donationem, venditionem, commodatum, mutuum, usum, mutationem, ameliorationem, etc., absque licentia sive generali, sive speciali Superioris.

strandī bona, quibus ad fines honestos utantur, etc. (Vid. Bouix Tract. De Regularibus Part. 3. Cap. 3.).

Ex his autem satis appareat, religiosi solemniter profundi incapacitatem ad rerum temporalium dominium habendum et exercendum non e naturali aut divino, sed ecclesiastico tantum iure esse repetendam. Hinc S. Ignatius De Loyola ad Part. 6. Cap. 2. Constitutionum Soc. Iesu Declarationem addidit, in qua facultas, etiam post solemnem professionem, acquirendi ac retinendi dominium, quae a Sede Apostolica obtineri posset, diserte memoratur. *Si aliquis (inquit) sua devotione et sancta cum intentione ad maiorem Dei gloriam motus, ante suam professionem a Sede Apostolica facultatem obtineret, ut vel ipse, vel domus, in qua professionem emisit, posset ius succedendi in haereditate habere, . . . non contra istam Constitutionem vel eius intentionem existimaretur.*

Neque vero abstrusa videri debet huius doctrinae ratio. Nam in confesso id esse debet, quod quotidiana in Ecclesia praxis docet, temporalium rerum dominium utique cum simplici paupertatis voto componi. Quod autem simplici voto additur, nempe voti eiusdem solemnitas, iure ecclesiastico, ut Constitutiones Apostolicae aperte declarant, inductum est. Porro si iure tantum ecclesiastico solemnitas voto superadditur, nonne manifestum est, eiusdem solemnitatis vim, effectuumque mensuram ab ea potestate definiri, a qua solemnitas ipsa procedit, atque adeo a Supremi in Ecclesia Legislatoris arbitrio pendere? Ex ipsa ergo rei natura est, quod religiosus solemniter professus dominii incapax aut capax existat pro supremae auctoritatis arbitratu, ad cuius sapientiam omnia pro temporum, locorum, personarumque adiunctis disponere spectat. *Conf. Marc. Strugl (Th. Moral. Tr. 6. q. 5. n. 33.), qui concludit: Ita Sanchez in Decal. Lib. 5. c. 2. n. 9., Card. De Lugo, De Iust. Disp. 3 n. 75. et alii COMMUNITER.*

154. — II. Religiosus simplici voto paupertatis ligatus potest quidem dominium directum bonorum habere, sed nihil de ipsis sine Superioris licentia particulari vel generali, disponere licet potest.

Hoc valet, etiamsi Ordo non fuerit a S. Sede approbatus, sed tantum ab Episcopo, quia semper eadem est voti simplicis efficacia; vovens enim se omnino spoliat iure de re qualibet *sine licentia* disponendi, vel usum servandi, seu quemlibet *proprietatis* actum exercendi, nisi Ordinis constitutiones aut legitima consuetudo aliquid excipiant.

NOTA. Praeter peccata contra votum paupertatis, dantur etiam non raro peccata contra *virtutem* paupertatis, licet illaesum votum remaneat; v. gr., si Religiosus nimium foveat affectum ad res, quas ex licentia Praelati detinet, si comodis plus aequo indulget, si a Superioribus superflua postulet, vel obtenta retineat, et similia.

Quaesita:

155. — QUAER. 1º *Quodnam sit discrimin inter votum et virtutem paupertatis?*

Resp. Votum respicit tantum actus *externos* proprietatis; virtus vero ad *internos* cordis affectus etiam extenditur. Voti enim obiectum est Religiosum bonis temporalibus exterius exspoliare. Virtus autem pro scopo habet omnem inordinatum cordis affectum ad res terrenas penitus praescindere. Votum igitur paupertatis est velut medium relative ad virtutem, quae est ipse finis consequendus. Hoc posito nemo non videt, virtutem paupertatis multo latius patere, quam votum: quoties enim quis votum infringit, simul et virtutem laedit; non autem vice versa.

Dixi, votum afficere solos actus proprietatis *externos*; attamen violari posset votum per actum internum, qui actum externum respiceret et attingeret, scilicet per desiderium agendi externe contra votum; siquidem desiderium induit omnem malitiam et speciem actus externi, ut dictum est in *Tract. de peccatis*, l. 1. n. 168.

QUAER. 2º *An Religiosus servans dominium directum bonorum, possit VALIDE de his disponere absque licentia?*

Resp. *Affirm.*, quia est vere dominus, quamvis *illicite* agat disponendo, ratione voti paupertatis. — *Negant* tamen quidam, quia, aiunt, Religiosi se habent ut pupillos, qui bona

sua valide donare nequeunt. Sed haec opinio nullius prorsus est momenti.

QUAER. 3' Ad quae se extendat dominium directum Religiosi non solemniter professi?

Resp. 1° Ad bona temporalia, quae possidebat ante vota; 2° ad fructus sed redditus eorumdem bonorum; 3° ad ea, quae ipsi de iure adveniunt, sine nova acceptatione, ut haereditas paterna, legata, etc....; 4° ad omnia bona, quae a parentibus, cognatis, amicis... accipit de Superiorum licentia. Attamen si haec sint usu consumptibilia, in communem monasterii usum iuxta morem applicanda sunt, saltem generatim loquendo.

156. — **QUAER. 4' An Religiosus servare, et alio transferre possit propria manuscripta, absque Superioris licentia?**

Resp. Affirm., iuxta communem sententiam; manuscripta enim habentur ut aliquid spirituale, cum sint partus ingenii. Praeterea pertinent ad scientiam, quae non cedit sub voto paupertatis; sed ratio potior est, quia talis habetur communis et recepta consuetudo inter Regulares. — *S. Lig. n. 14. Salm., et alii communiter*, qui idem etiam de Sanctorum Reliquiis opinantur.

QUAER. 5' An peccet contra votum paupertatis Religiosus, si quid de rebus ad suum usum concessis in aliud usum impendat?

Resp. Affirm., Ratio est, quia in his Religiosus habet tantum usum facti, idque precario, quamdiu Superiori videbitur. Est autem actus proprietatis seu dominii de re aliqua ad proprium arbitrium disponere, et alioqui voluntas seu licentia Superioris ad usum assignatum restringitur, nisi aliud manifestum sit. — *S. Lig. n. 19., et alii communiter*.

157. — **QUAER. 6' An possit Religiosus sine licentia donare, quae parcus vivendo sibi subtrahit ex rebus ad usum concessis?**

Resp. Neg., generatim loquendo. Ratio patet ex responsis ad quaesitum praecedens. — Excipiunt, si certa quantitas ita Religioso assignetur, ut nec Monasterium teneatur aliquid ei praestare, nec ipse rationem reddere. — Dicit *S. Lig. n. 23.* permitti communiter ab auctoribus, ut Religiosus possit elargiri, cui voluerit, suas pietantias, quae limitate ei praebentur, ut ova, carnes, etc., nisi Superior id expresse vetuerit. — *S. Antoninus*, — *Sylvius*, etc.

QUAER. 7' An peccet contra votum paupertatis Religiosus, qui accipit ab extraneo pecuniam ad libitum in pia opera impendendam?

Resp. Affirm. Ratio patet ex dictis: etenim sic agendo, Religiosus faceret *actum proprietatis*, nisi licentiam sui Superioris haberet (a). — Secus autem, si opera pia determinarentur *a donatore*; quia tunc Religiosus non esset nisi *canalis*, seu velut *commissionarius* donatoris. Hinc non peccat contra votum paupertatis Religiosus, qui ab extraneo accipit pecuniam erogandam tali pauperi, tali Monasterio, Ecclesiae, tali causae piae, etc. Imo nec peccat, si ipse sine licentia Superioris ab extraneo postulat pecuniam alteri determinato tradendam. Attamen si agatur de re magni momenti, suadet prudentia, et requirit rectus ordo religiosae disciplinae, ut subditus nihil peragat, quin prius

(a) Sanchez (In Decal. Lib. 7. Cap. 30.) ad quaestionem: *An quando dans pecunias religioso, ut eas in pauperes distribuat, non designat pauperes, quibus distribuenda sunt, nec designat quantitatem unicuique pauperi elargiendam, sed utriusque vel alterius electionem religioso committit, . . . tunc peccet religiosus contra votum paupertatis designando pauperem, cui eleemosynae conferantur, vel designando quantitatem eleemosynae conferenda?* Respondet (l. c. n. 4.): *Mihi persuadere nequeo, id esse adversus paupertatis votum, meamque sententiam approbarunt viri doctissimi nostrae Societatis, et externi a me consulti. Ducor, quod . . . religiosus hic non retinet nec accipit eas pecunias tamquam proprias, nec tamquam dominus, sed ut nomine alieno, nempe tradentis, det pauperibus. Non ergo exercet aliquem dominii aut proprietatis actum. . . . Secundo, quia non quaecumque possessio et administratio pecuniarum adversantur paupertatis voto, sed quando sunt quid iuris, nempe quando religiosus administrat nomine proprio. . . . At in hoc eventu religiosus non nomine proprio, sed alieno administrat. Tertio, quia in hac dispensatione haec sola quatuor inveniuntur: receptio pecuniae, facultas eligendi pauperes, ipsorum electio, distributio inter illos. At nihil horum est contra paupertatis votum. Non receptio pecuniae, quia religiosus non recipit sibi . . . , sed ut nomine testatoris in pauperes distribuat. . . . Nec etiam facultas eligendi pauperes; quippe hoc nihil aliud est, quam ius nominandi pauperes . . . , quod nil iuris esse, sed meri facti probavimus supra. . . . Nec ipsa pauperum electio; quia si eligendi ius non adversatur, a fortiori nec ipsa electio, quae exercitium iuris illius est. Nec denique ipsa pecuniarum in pauperes distributio, quia religiosus non distribuit nomine proprio, sed dantis, nec ipse censetur aliquid conferre, sed dans, ut constat ex L. unum de familia ff. De Legat. 2. . . . Tandem hanc partem confirmabit solutio argumentorum contrariae partis, quae illam non probant. Ita Sanchez; sed vid. not. seq. ad n. 160.*

assensum Superioris obtinuerit, etiamsi violandae paupertatis periculum nullum incurrat.

158. — QUAER. 8° *An peccet contra votum paupertatis Religiosus, qui recusat ea quae sibi ab extraneis offeruntur?*

Resp. 1° Neg., si agatur de meritis donationibus, eleemosynis, aut muneribus, ad quae ius non habebat. Ratio est, quia non obligat votum paupertatis ad recipienda ea, quae nondum acquisivit, seu ad quae ius strictum neque ipse, neque Monasterium habet. Attamen si Religiosus nullam haberet rationem recusandi, peccaret contra caritatem, impediendo bonum suae Religionis, non autem contra iustitiam. — *S. Lig. n. 20.* — *Lugo.* — *Sanchez,* etc.

Resp. 2° Secus, si agatur de rebus iam acquisitis, v. gr., de legatis, de mercede Religiosi laboribus debita, vel de donis iam acceptis, etc. Ratio est, quia horum ius Monasterium immediate acquirit, iuxta axiomata: *Quidquid Monachus acquirit, non sibi sed Monasterio acquirit.* — *S. Lig. ibid.*

159. — QUAER. 9° *Quaenam materia censenda sit gravis in violatione voti paupertatis?*

Resp. 1° In peccatis, quae sunt simul contra Religionem et iustitiam generatim loquendo, ea habenda est ut gravis materia quae peccatum mortale in furto constituit. — *S. Lig. n. 24.* — *Lugo.* — *Sanchez, et alii communiter.*

Quidam tamen Theologi dicunt, eam tantum materiam gravem esse, quae requiritur in furtis filiorum familias ad peccatum mortale constituendum, nempe materiam circiter duplo maiorem ac in furtis adversus extraneos commissis. — *Ita Elbel, n. 646.* — Sed hoc non videtur admittendum. Ratio est, quia filii in spe sunt honorum patris familias, non autem Religiosi. Insuper magis inviti sunt Superiores pro furtis subditorum, quam parentes pro furtis filiorum. Praeterea detrimenta graviora sequuntur quoad animam in prioribus quam in posterioribus. — *S. Lig. ibid.*

NOTA. Monasteria mediocriter opulenta communiter dominis privatis sat opulentis equiparantur. Hinc eadem ac pro illis mensura generatim materiam gravem constituit. Si autem sint opulenta, paulo maior quantitas requiritur. Maior etiam requirenda est, si Religiosus res Monasterii in usum proprium usurpet, vel aliis eiusdem Communitatis donet, ac si in extraneos easdem erogaret, quia ea domi remanent. Maior etiam in furtis minutis, quos insuper interposito notabili intervallo in gravem materiam non coalescent. Maior iterum in esculentis, ut de famulis diximus, tom. I. n. 608.

160. *Resp.* 2º In peccatis contra solam Religionem, seu contra solum votum commissis, crescit difficultas, et maior est Theologorum dissensus. Communius tamen eamdem generatim materiam ad peccatum mortale requirunt, ac in casu praecedenti, ubi iustitia violatur; quia actus proprietatis eiusdem gravitatis esse videtur. Attamen non improbabiliter nonnulli graves Doctores maiorem requirunt quantitatem ad peccatum grave in hoc casu constituendum. — Sic *Elbel*, n. 646. — *Salm.*, c. 6. n. 12.

Communiter autem conveniunt, valorem multo maiorem requirendum esse ad graviter peccandum, quando dona accipiuntur ab extraneis in alios eroganda; quia tunc multo minor est proprietatis actus, quam si haec in proprium usum retinerentur. — *S. Lig.* n. 24. et alii communiter. — Imo aliqui tunc requirunt ad^l graviter peccandum 60 argenteos seu valorem 30 fr. circiter. — Sic *Diana*, — *Leander*, etc., apud *S. Lig.* *ibid.* (a).

(a) Haec opinio videtur satis difficilis. Nam vel intelligitur de pecuniis a religioso accipiendo et erogandis nomine *proprio*, aut in usum *proprium*; et sic cum habeamus actum proprietatis, voto paupertatis contrarium, laxius merito videbitur, ad gravitatem culpae cum DD. veteribus exigere 60 argenteos, seu sex romana scutata; praesertim cum immutatio in pecuniarum valore decursu temporum consecuta (*Vid. dict. de hoc argumento in Tom. 1. not. ad n. 607.*) multo ampliorem pecuniae quantitatem modo exigeret. Vel intelligitur de pecuniis acceptis et erogandis nomine *alieno*; et sic cum Sanchezio (*Vid. not. ad praec. n. 157.*) licebit existimare, nullam intercedere culpam, etsi de maiori summa agatur.

S. Alphonsus eam opinionem cum allegationibus mutuatus est a Salmanticensibus (*De Restit. Cap. 6. n. 47.*), quae tamen omnes, si cum suis Auctoribus conferantur, abs re afferri reperiuntur. Allegant nimirum cum Leandro Suarezium, Palaum, et Dianam. Atqui isti eandem ac Sanchezius, doctrinam tradunt.

Ita Suarez (*De Relig. Tract. 7. Lib. 8. Cap. 15. n. 15. et 16.*): *Quando dominus solum concedit usum faci... , si usus cedat in commodum ipsius religiosi, vel ei proprie donetur, contra paupertatem est, sine licentia illum accipere, non tam propter dispensationem, quam propter acceptationem rei, quia nimirum aliquid pretio aestimabile sine licentia accipitur, et ita est acceptio proprietatis. ... At vero si usus nec cedit in commodum religiosi, neque ipse pro se illum acceptat, sed solum ut alteri res donetur, ita ut ipse solum sit medium seu instrumentum transferendi rem ab uno in aliud, tunc re-*

Generatim vero non peccat graviter Religiosus clam accipiens rem aliquam ex Communitate, v. gr., librum ad usum proprium etiam diuturnum, sed non in perpetuum, nisi ita occultet, ut a Superioribus inveniri nequeat; quia tunc Praelatus non cense-

rera non peccatur contra paupertatem, quia neque aliquid accipit, neque etiam aliquid expendit suo nomine. . . . Unde colligo, quoties conceditur usus facti indeterminatus . . . , non esse contra paupertatem . . . , si solum acceptetur dispensatio facienda in alios nomine alterius, quamvis particularis applicatio esset commissa arbitrio religiosi. . . . Vid. etiam eod. libr. 8. Cap. 5. n. 31., ubi statnit, administrationem formaliter et per se non repugnare paupertati, quia solum est quid facti, et non proprii iuris, quia res sic administratae non ut propriae, sed ut alienae tenentur. Unde concludit: Nihil ergo habet administratio ut sic, propter quod per pauperlatis votum excludatur: non est ergo materia paupertatis, sed potest esse materia obedientiae, etc.

Palaus vero (Tract. 16. Disp. 3. Punct. 22. n. 4.) : Si non bona Conventus . . . , sed a saecularibus accepta tradas consanguineis, . . . distinguendum est: Si ea absolute accipias, non solum contra paupertatem, sed etiam contra iustitiam adversus Religionem, cui illa bona tua acceptancee sunt incorporata, peccas. At si ea nolis accipere, sed donanti manifestes, te eius nomine consanguineis donatum, non rideris iustitiam, nec paupertatem violare; non iustitiam, cum ex domini voluntate traditio fiat; non paupertatem, quia tu nec donas, nec aliquid tradis consanguineis, sed saecularis tuo medio donationem prouestat. . . . Quod verum habet, etiamsi saecularis non designaverit, quibus pecunia concedenda sit, sed id tuo arbitrio reliquerit; quia sola personarum electio tibi competit, quae non est contra paupertatem.

Et Diana (Tom. 7. Tr. 3. Res. 23. n. 2.): Nota etiam hic obiter, quod Religiosus non peccat contra paupertatem, si absque Superioris licentia accipit pecuniam, ut ipse libere disponat de illa in elemosyna nomine eius, qui dedit. Et pro hac sententia sup. citavi Sanchez, et Faustum, quibus nunc addo Petrum de Ledesma, et Franciscum Suarez. Rationem autem hanc reddit (Ibid. Res. 27. n. 2.), quia evitum paupertatis obligat Religiosum, ne acceptet dominium et proprietatem alicuius rei, inscio Superiore: sed in nostro casu iste Religiosus non accipit dominium illarum pecuniarum, sed tantum accipit illas nomine alieno, nempe tradentis, ut det pauperibus. Ergo.

Conf. etiam Card. De Lugo (*De Iust. Disp. 3. n. 135.*), et Pellizarium (*Manual. Regul. Tr. 4. Cap. 2. n. 236.*).

tur invitus quoad substantiam, sed tantum quoad modum. — *S. Lig. ibid.* — *Suarez.* — *Salm.*, etc.

NOTA. *Quoad res mutuo acceptas vel habitas sine Praelati licentia, generatim loquendo non peccabit graviter contra votum paupertatis, res ad usum suum vel etiam non ad usum suum extraneis mutuando, modo sit certus de restituzione facienda, nec tali mutuo grave damnum inferat Communitati, v. gr., eo quod careat usu rei graviter hic et nunc necessariae. Multo minus adhuc graviter peccabit, si res ad usum sibi concessas mutuet aliis Religiosis eiusdem monasterii. Ratio est, quia, etsi aliquem actum proprietatis in his faciat, non tamen graviter peccat, iuxta communem Theologorum interpretationem.* — *S. Lig. n. 27.*
— *Laymann.* — *Sanchez*, etc.

Resolves:

161. — 1º Religiosus peccat contra votum paupertatis, si quid sine Superioris consensu domi seu foris, etiam ex iis quae ad victum aut vestitum pertinent, accipiat, retineat, absumat, permutet, alteri donet, vel commodet. Item si absque licentia Superioris pecuniam vel res alias mutuo vel commodato ab extraneis accipiat.

2º Peccat etiam contra votum paupertatis, qui res in usum obtentas in alium usum expendit, aut culpabiliter amittit, vel destruit, ut patet.

3º Peccat contra votum, qui apud externos comedit aut bibit sine Praelati facultate; quia actum proprietatis ponit, aliquid sine licentia accipiendo. Generatim tamen non videtur per hoc mortaliter peccare (*a*). — *Lacroix, n. 105.* — *Suarez,* — *Sanchez*, etc.

4º Si Religiosus acceptet ab extraneis rem Superiori tradendam, facilime licentiam praesumptam supponere potest. Si autem eam supponere nequeat, contra paupertatem peccare videatur; attamen generatim peccatum illud veniale non excedet. — *Lacroix, n. 118.*, etc.

5º Peccat contra votum paupertatis Religiosus, qui rem cum licentia ad usum acceptam retinet ultra limites temporis a Superiori praefixi; qui eam ad alium usum adhibet cum eiusdem

(a) Imo licentia praesumi haud aegre poterit; et alioqui Superior non tam ratione rei a subdito acceptae, quam alia de causa forte invitus censi posset.

detrimento; qui rem servat, *animo domini*, nempe cum intentione eam subducendi liberae dispositioni Superioris, v. gr., si eam occultet, ne videatur; nec excusari ex eo potest, quod licentiam prius obtinuerit.

6° Peccat contra votum paupertatis, qui sine facultate Superioris aliquid emit, etiam pro Communitate, quia agit ut proprietarius. Aliquando tamen licentiam praesumere potest, nempe quando novit, id Superiori gratum fore, nec recursus facilis ad eum patet, v. gr., in itinere. Huiusmodi autem licentia facilius in rebus minoris momenti praesummi potest.

7° Religiosus, iter agens, divertere nequit ad alia loca extra rectam viam ad res curiosas videndas, nisi forte valde brevis sit distantia, et nullae aut admodum modicae expensae fieri debeat; in casu autem particulari licentia Superioris, ex gravitate causae, merito praesumi potest. Secus enim peccaret tum contra paupertatem, tum etiam contra obedientiam.

8° Religiosus nullum depositum proprio dictum sine licentia accipere potest. Ratio est, 1° quia actum proprietatis ficeret iuxta plurium sententiam, contra alios; 2° quia depositum est contractus; Religiosus autem nullum contractum circa res temporales inire potest absque Superioris facultate (a).

(a) De hac re Pellizzarius (*Manual. Regul. Tr. 4. Cap. 2. n. 232.*): *Quaeres: An religiosi ex voto paupertatis prohibeantur recipere pecunias extraneorum in depositum sine Praelati licentia?* Resp., non prohiberi, si eas recipiat animo reddendi, quoties Dominus voluerit: quamvis id esse possit contra obedientiam ac decentiam religiosam, si fiat occulte. Ita Diana ex Suarez, Sanchez, et Fausto. — Et Laymann (*Lib. 4. Tr. 5. cap. 7. n. 4.*): *In depositum res accipere, ita ut deponens omne ius dominii ac possessionis, administrationis retineat, non repugnat paupertatis voto; tametsi tali modo pecuniae, v. gr., depositae sint apud Religiosum, ut iis uti possit, petita postea et impetrata Superioris licentia; talia tamen sunt contra paupertatis perfectionem, et plerumque contra Regulae praescriptum.* Eadem habet Lugo (*De Iust. Disp. 33. n. 6.*), qui iusuper (*Disp. 3. n. 219.*) monet, non teneri Conventum ad damnum resarcendum, quando res aliqua ab externo apud Religiosum deposita, eius culpa perdita, vel a furibus sublata fuit. *Imo nec etiamsi ex licentia Praelati depositum illud acceperit; quia subditi delictum Conventui non nocet.*

162. — 9º Dona omnia, quae Religiosis *solemniter* professis fiunt, eo ipso acquiruntur a Monasterio, non exceptis legatis et haereditatibus, ex notissimo principio Iuris canonici: *Quidquid Monachus acquirit, non sibi, sed Monasterio acquirit.* Hoc principium etiam aliis Religiosis est applicandum intra limites voti paupertatis, quod pro illis non excludit facultatem acquirendi et possidendi. Hinc isti legata et haereditates acceptare et acquirere valent, licet de iis sine licentia disponere nequeant. Quoad caeteras donationes, eae Monasterio obveniunt, nisi fiant speciatim intuitu personae privatae, et non quatenus Religiosae. Tunc vero Religiosus acceptare nequit absque licentia, saltem praesumpta, seu sub conditione licentiae obtaindæ.

10º Opera manualia, quaecumque sint, quae a Religiosis conficiuntur, ad Communitatem pertinent. De iis igitur privati, licet opifices, disponere nequeunt, nec ullum emolumentum ex illis percipere possunt. Idem dicendum est de honorariis, quae Regularibus pro Missis vel aliis spiritualibus ministeriis tribuuntur.

11º Peccant contra votum paupertatis Religiosi, qui omissione voluntaria debitæ curæ in causa sunt, cur res ad proprium usum concessæ deteriores fiant. Idem dicito de illis, qui defectu curæ debitæ sinunt, ut res officii sibi commissi pereant, vel detrimentum patientur.

163. — 12º Non est contra paupertatis votum, acceptare aliquid sub conditione licentiae obtaindæ, aut etiam donare, dummodo res recuperari possit, si negetur licentia; quia actus reipsa suspenditur. — *Lacroix, n. 108.* — *Lugo*, etc.

13º Sufficit licentia *praesumpta* ad licite acceptandum, vel expensas faciendas, quando Superior adiri nequit, et urget occasio. Sed res dono acceptata ex *praesumpta* licentia, debet postea Superiori manifestari, quando conveniri potest, nisi consumpta fuerit. — *Suarez*. — *Lacroix, n. 109.-111.*

14º *A fortiori* sufficit licentia *tacita* ad dandum vel acceptandum; imo valet, etiamsi Superior adiri possit, quia licentia tacita censemur de facto existere: v. gr., eo quod virtute in alia continetur, vel ex circumstantiis prudenter colligitur adesse, dum licentia *praesumpta* non supponitur de facto existere, sed tantum exstitura, si peteretur. — *Lacroix, n. 109.* — *Suarez*, etc.

15º Si Superior antecedens dederit tibi licentiam aliquam rem determinatam habendi, adhuc valet, etiamsi ipse ab officio discesserit. — *Lugo*. — *Lacroix, n. 115.*

16° Si habeas licentiam dandi aliquid Paulo, et des Petro, non peccas, nisi Superior dederit licentiam pro Paulo ob pecuniam rationem, dum negaturus fuisset, si pro Petro hanc petivisses. — *Lacroix, n. 119.* — *Pellizarius*, etc.

17° Si Titius Religiosus licentiam habeat dandi aliquid quibuslibet, Caius eiusdem Communitati habet eo ipso facultatem acceptandi, quia dare et accipere sunt correlativa, et proinde licentia ad unum censemur etiam esse ad alterum. — *Sanchez.* — *Pelliz.*, etc.

NOTA. Haec de paupertate Religiosa in genere. Sed attendendum est ad constitutiones particulares variorum Ordinum, vel ad consuetudinem a Superioribus toleratam; nam in pluribus Monasteriis generatum permittitur Religiosis petere, accipere aut sibi comparare plura necessaria ad victum, vestitum, libros, aut alia id genus.

ARTICULUS II.

DE VOTO CASTITATIS.

164. — Votum castitatis multo praestantius paupertatis voto habendum est, cum per illud Religiosus non bonis sibi extrinsecis, sed intrinsecis, corporis scilicet et sensuum voluptatibus renuntiet.

Duo complectitur eius obiectum, nempe ea quae de iure naturali et divino iam prohibentur, necnon ea quae in legitimo matrimonio licite fieri possent. Haec igitur est voti castitatis essencia, ut id quod prius licitum erat, Religioso illicitum fiat; ea vero quae omnibus sunt prohibita, ipse evitare debet ex dupliciti obligatione, scilicet castitatis et Religionis.

Votum simplex castitatis impedimentum matrimonii impediens tantum constituit, seu matrimonium illicitum, non vero invalidum efficit. Votum autem solemne, connubium subsequens prorsus dirimit.

Quaesita:

165. — QUAER. 1° *An etiam peccata luxuria mere interna voto castitatis adversentur?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Religiosus vi voti castitatis tenetur vinculo Religionis ab omni voluntaria delectatione venerea, sive interna, sive externa, ita ut si castitatem

laedat, duo patret peccata, luxuriae scilicet et sacrilegii. —
S. Lig. n. 33.

Iuxta quosdam votum castitatis solis peccatis externis luxuriae violatur, quia, aiunt, Religiosus Deo dicat tantum 1º bona externa, quibus se spoliat per votum paupertatis; 2º corpus, cuius voluptatibus renuntiat per votum castitatis; 3º animam, seu mentem et voluntatem, quam tradidit Superiori moderandam per votum obedientiae. Sed doctrina communissima et vera est, votum castitatis violari et quidem graviter etiam solis peccatis mere internis; quia vovens promittit simpliciter Deo, se abstenturum ab omni delectatione absque ulla distinctione.

166. — QUAER. 2º *Quaenam sit gravitas peccatorum contra votum castitatis commissorum?*

Resp. Haec regula generalis statuenda est: eadem prorsus est gravitas peccati contra votum ac contra sextum et nonum Decalogi praeceptum, scilicet peccatum mortale aut veniale est contra Religionem, prout mortale aut veniale est contra castitatem. Parvitas autem materiae admittenda non est in peccatis luxuriae *directe* quaesitae aut admissae nisi ex imperfecto consensu iuxta dicta t. 1. n. 412.

167. — QUAER. 3º *An vel quaenam sit differentia inter virtutem et votum castitatis?*

Resp. 1º Nullum datur discrimen ratione obiecti, cum ex dictis votum tam late pateat, quam ipsa virtus. Attamen in hoc differunt, quod in iis, quae virtute prohibentur, duo dantur peccata si votum violetur, dum unicum committitur peccatum in eo, quod solo voto interdicitur. Si quis enim voto simplici Religionis ligatus matrimonium contraheret, unicum peccatum, scilicet contra Religionem, in usu coniugii patraret (a). Potest igitur quandoque violari votum, quin ipsa virtus laesionem patiatur.

Resp. 2º Virtus castitatis praeter strictas obligationes, quas imponit, mera quoque consilia ad maiorem perfectionem ducentia suadet; dum votum solam materiae obligationem afficit.

(a) Idem dico, si ex consensu uxoris vir sacros Ordines suscepit, aut in Religioso Ordine solemnia vota emiserit. Si enim postea matrimonio uterentur, sacrilegii crimine se obstringerent, non tamen contra virtutem castitatis peccarent.

NOTA. Ad maiorem autem castitatis custodiam introducta est clausura, vi cuius Moniales egredi non possunt e Monasterio, nisi de licentia Pontificis aut Episcopi, quae etiam in solis extraordinariis casibus dari potest; Religiosi vero domo abesse nequeunt absque Praelati licentia. Sic ex Const. Clem. VIII, Nullus, etc. — Hinc

QUAER. 4° *Quale sit peccatum egredi e Monasterio sine licentia?*

Resp. 1° Pro Monialibus intra clausuram degentibus erit semper grave, cum Ecclesia id prohibeat sub poena gravissima, nempe excommunicationis.

Resp. 2° Pro Religiosis erit grave, si saepius cum scandalo fiat, aut de nocte furtive; veniale autem tantum, si quis semel aut iterum, aut interdum tantum per diem egrediatur. — *Plura de clausura et de poenis in eius violatores inflictis in Tract. de Censuris.*

ARTICULUS III.

DE VOTO OBEDIENTIAE.

Votum obedientiae est omnium votorum Religionis praestantissimum, cum per illud Religiosus bona maxime sibi intrinseca et excellentissima, voluntatem scilicet et intellectum ipsum Deo offerat (a), et omnino consecret. Hinc dicitur 1. Reg. 15. 22.: *Melior est obedientia quam victimae.* Et Prov. 21. 28: *Vir obediens loquetur victoriam.*

Principia:

168. — 1. Religiosus ex voto obedientiae tenetur ad omnia, quae Superior praecepit secundum regulas et constitutiones Ordinis, sive directe et expresse, sive indirecte et implicite. — *S. Lig. n. 38.* — Attamen ut sit peccatum contra votum, requiritur ut Superior vere praeceperit, et non tantum suadeat, quod ex eius verbis, modo loquendi variisque rerum adjunctis patebit.

(a) Adverte tamen, quae mox A. n. seq. subiicit, materiam voti sese non extendere ad internas facultates, sed ad solam mandati externam executionem.

II. Superior ius habet praecipiendi non solum ea, quae expli-
cite habentur in regula vel constitutionibus, ut sunt abstinentia,
silentium, etc., sed etiam ea omnia, quae implicite in eis conti-
nentur, ut poenas in transgressores, et quidquid pertinet ad of-
ficia Communitatis rite obeunda, aut ad eius rectam administra-
tionem. Ratio est, quia Religiosus se adstringens ad constitutio-
nes speciales Ordinis servandas (*a*), se obligat ad ea omnia,
quae ad hunc finem consequendum sapienter statuta sunt vel
praecipiuntur.

III. Religiosus non tenetur, ex voto suo, obedire Superiori
rem impossibilem, aut evidenter illicitam, aut graviter sibi da-
mnosam praecipienti. — *S. Lig. n. 47.*, etc. Etenim non potuit
se obligare ad rem impossibilem, cum ad impossibile nemo te-
neatur; neque ad rem certo illicitam, siquidem votum nequit
esse vinculum iniquitatis; neque ad rem graviter sibi damno-
sam, quia hoc a mente Religionis alienum est, et actus heroicè
non cadunt *communiter* et *implicite* sub votum, sicut non ca-
dunt sub praeceptum. Excipe tamen, si agatur de officiis intra
limites vitae Religiosae adimplendis, v. gr., de curandis Reli-
giosis pestiferis, etc.

Hinc non tenetur subditus obedire Praelato iubenti, ut ince-
dat super aquas, etc.; si autem referantur exempla, ex quibus
constat, talem obedientiam a Deo approbatam et miraculis con-
firmatam fuisse, dicendum est divinum placitum superno lumi-
ne, tum praecipienti, tum obedienti fuisse manifestatum.

Quaesita:

169. — QUAER. 1º *Quodnam discrimin intercedat inter virtu-
tem et votum obedientiae?*

Resp. Idem est quod iam fuit adnotatum supra de paupertate,
n. 155. scilicet obiectum voti est executio externa mandati Su-
perioris, dum virtus usque ad internam animae submissionem
pertingit, eamque perficit.

A Religioso autem sedulo vitanda sunt non solum peccata
contra votum, sed etiam contra virtutem, quae quidem frequen-
tius laedi solet. Accidit enim (utinam rarius!), ut subditus Prae-

(*a*) Hoc non ita accipendum est, quasi ex voto se Religiosus ob-
stringat ad observandas Ordinis Constitutiones.

Iati mandato actione quidem externa integre obsequatur, sed reluctantate, moesta et aegra voluntate. Tunc vero, licet voto satisfaciat, a virtute tamen longe recedit (a).

Religiosus igitur Superiori vere praecipienti inobediens duplex peccatum facit, alterum contra praeceptum naturale, quod submissionem legitimo Superiori praescribit, et alterum contra votum. Hinc in piis congregationibus virorum vel mulierum *in communi* sub eadem Regula vitam degentium absque votorum vinculo, inobedientes a peccato non eximuntur, si contra Superiorum sint rebelles, sed unicum peccatum committunt.

170. — QUAER. 2º Quomodo votum solemne obedientiae a voto simplici differat?

Resp. 1º Dispensatio multo facilius obtineri potest a voto simplici quam a voto solemni, quod nonnisi a Papa et gravissima de causa solvi potest.

Resp. 2º Votum simplex reddit quidem illicitam obligationem sine consensu Superioris contractam, non tamen *per se* invalidam efficit, licet Superiori vi potestatis in voluntatem subditi huiusmodi obligationem irritare valeat. Votum autem solemne ita subditi voluntatem oblatione absoluta, perpetua et irrevocabili in Ordine religioso, auctoritati Superioris obstringit, ut Religiosus nullam amplius obligationem, neque naturalem, neque civilem valide contrahere possit (b).

(a) Inspiciendum est, cuiusmodi sit affectus obedientiae repugnans. Nam si naturalis sit, et naturae etiam bene institutae consentaneus, nec tamen obediendi affectum retardet, aut minuat, nihil detrahit de perfectione obedientiae, ut Christi Domini exemplum suadet. Si vero repugnantia sit ex naturae vel consuetudinis inordinatione; tunc vel non obstante contrario impulsu homo prompte obedit, et sic perfectioni virtutis nihil detrahitur, imo propter difficultatem devictam actus videbitur aliquo modo perfectior; si vero repugnantia retardet, minuatve affectum voluntatis, mandata alioquin exequentis, tunc imperfecta utique erit obedientia, prouti voluntarii sint affectus contrarii; ast culpae ratio desumetur non quidem ex obedientiae imperfectione, quasi gradus perfectionis in voluntate obediente cadat sub praeceptum, sed ex affectus ad alia inordinatione, quo sit ut in alio virtutis genere peccetur. Conf. Suarez (*De Relig. Tr. 10. Lib. 4. Cap. 13. n. 19.*).

(b) Hoc intellige quoad ea, quae subsint Superioris potestati. Nam si subditus, v. gr., promittat alicui *secretum*, vel ipsi *secretum*

QUAER. 3º *An teneatur Religiosus obedire in dubio, utrum res praecpta sit licita necne?*

Resp. *Affirm.*, quia in eo casu praesumptio Superiori faveat. Insuper opposita sententia rectum perturbaret ordinem in Religiosis familiis, ut manifestum est. — *S. Lig. n. 47.*, et alii communiter.

171. — **QUAER.** 4º *Quandonam Religiosus peccet graviter contra votum obedientiae?*

Resp. Peccat graviter in sequentibus casibus, qui raro occurunt; scilicet 1º quando recusat obedire in materia gravi Superiori praecipienti *in virtute sanctae obedientiae*, vel *in nomine Iesu Christi*, aut per alias similes formulas, quae rarissime a Superioribus sunt adhibendae; 2º quando Superiori praecipienti respondet: *Nolo obedire, nolo facere, non faciam*, aut aliud simile quod contemptum formalem auctoritatis praecipientis redoleat (*a*); 3º quando ex inobedientia sequitur grave scandalum aliorum, sive subditorum, sive saecularium, aut grave incommode pro Communitate, aut pro aliis, v. gr., pro salute animarum, etc.

In caeteris casibus inobedientia peccatum veniale non excedit; cum autem praedicti casus peccati mortalis raro accidant, communiter peccata Religiosorum contra obedientiam ut venialia tantum reputanda sunt. — Multo rarius adhuc peccata in solidam virtutem commissa mortalia evadent.

172. — **QUAER.** 5º *Quibusnam obediendum sit?*

Resp. Obediendum est non tantum Superioribus ipsis maioribus, sed omnibus etiam inferioribus, seu ministris, vel praepositis ex ipsorum parte praecipientibus, cum tunc eadem sit auctoritas, quae mandatum iniungat (*b*).

committatur, obligationem sane contrahit, circa quam Superiori nulla inest auctoritas. Quoad ea autem, quae obedientiae materia esse possunt, obligationem quidem, v. gr., celebrandi missam ad intentionem alterius subditus contrahere potest, *conditionatam tamen*, nisi videlicet aliter Superior disponat.

(*a*) Hoc valet, etiamsi praecetti materia, in se spectata, non sit gravis.

(*b*) Intelligenda haec sunt de virtute obedientiae; nam praecipitum, quod voti obligatione subditum constringat, solis totius Conventus seu domus Superioribus (nisi aliter speciales alicuius Ordinis Constitutiones disponant) reservari solet.

QUAER. 6° *Quomodo obediendum sit?*

Resp. Ut obedientiae plenissima sua constet perfectio, obediendum est 1° *ex motivo supernaturali*, ut praescribit Apost., *Coloss.* 3. 22.: *Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes... Domino Christo servite.* Secus enim obedientia, etiam si a peccato immunis esset, omni tamen merito carceret, et mere materialis foret (a). — 2° *Alacriter*, seu cum gaudio et animo volenti: *Hilarem enim datorem diligit Deus.* 2. *Cor.* 9. 7. — 3° *Prompte*, id est vel statim, vel tempore praescripto, et cum debita cura, absque segnitie. — 4° *Ex integro*, seu totum opus praescriptum perficiendo.

CAPUT IV.

DE PRIVILEGIIS REGULARIUM.

173. — Privilegia, quibus gaudent Religiosi, praecipue versantur circa exemptionem a iurisdictione episcopali, sacramentum poenitentiae, casus reservatos et censuras, irregularitates, quaedam vota et vincula, Missam et Communionem, aliosque casus particulares. — *Vide S. Lig. lib. 1. in fine, Append. 2. de Privilegiis; et in Hom. apost. tract. 20. c. 4.*

I. Circa exemptionem a iurisdictione episcopali.

1° Regulares generatim gaudent privilegio exemptionis a iurisdictione Episcoporum; quia Praelati regulares habent iurisdictionem quasi episcopalem in Monasterio et Ecclesia sua.

2° Eximuntur a visitatione Episcopi tum quoad personas, tum quoad Monasteria et Ecclesias. Excipe 1° Monasteria Monialium Regularibus non subiectarum, et etiam subiectarum quoad clausurae custodiam, ad quam curandam Episcopi eeu deputati apo-

(a) Difficile est haec admittere. Nam quod obediatur Superiori tamquam Christo Domino, id ad rationem formalem virtutis obedientiae non requiritur (*Vid. Suarez, De Relig. Tr. 10. Lib. 4. Cap. 14. n. 2. 3.*); nec iterum ad rationem meriti exigitur, ut quis agat ex motivo supernaturali, uti alias ostensum est (*Vid. Tom. 1. n. 32. qq. 6. 7. 8.*).

stolici invigilant. 2º Ecclesias saecularium, quarum Parochus esset Religiosus; 3º Ecclesias Regularium si sint parochiae, sed quoad ea tantum, quae ad paroeciam et Parochum spectant.

3º Privilegio exemptionis gaudent non tantum Professi et Conversi, sed etiam Novitii et Tertiarii, qui intra claustra com-morantur. Item famuli Regularium, qui actu famulantur, et re-sident intra claustra Monasteriorum (a), quoad censuras et Sa-cramenta, haud secus ac ipsi Conversi. — *Trid. sess. 24. c. 11.*
— *Vide S. Lig. lib. 1. in fine Append. de Privilegiis, n. 75.*

II. Circa Sacramentum Poenitentiae.

174. — 1º Regulares Sacerdotes ex Superioris sui licentia absolvere possunt Religiosos eiusdem Ordinis absque ulla Epi-scopi loci approbatione. Sic ex privilegiis iure ipsis concessis. — *S. Lig. n. 110.* Non autem in privilegio comprehenduntur Congregationes, quae non sunt Religiosae proprie dictae.

(a) Hinc vera ratio, cur isti Regularium famuli (prouti advertit et S. Alphonsus *Lib. 6. n. 583.*) non subiaceant reservationibus episcopalis, quia nimur ab Episcopi iurisdictione sunt exem-pti. Et vi quidem huius principii, facilis evadit solutio cuiusdam casus, qui maxime implexus nonnullis videri posset. Fac enim, ali-quis eiusmodi famulus in peccatum incidat, quod Episcopus reser-vavit, et peccata sua Confessario saeculari, non habenti tamen fa-cultatem pro reservatis, consiteri velit. Quaero: poteritne hic illum absolvere? Si enim negas, quomodo cum S. Alphonso dices, eum reservationi episcopali non subiacere? Si vero affirmas, quomodo Confessarius a peccato absolvit, in quod iurisdictionem non habet? Numquid forte demum dices, reservationem, quae est iurisdictionis restrictio, non Confessarium, sed poenitentes afficere? Nodum ergo inde solve, quod isti famuli quoad hoc in eadem sunt conditione ac religiosi, quibus deserviunt. Porro sicut religiosus, quando ex praefati sui facultate, confitetur sacerdoti saeculari vel alterius Or-dinis, absolvitur vi iurisdictionis, quam Praelatus indirecte com-municat sacerdoti, quem ad id subditus elegerit, ita et isti famuli, qui itidem Praelati iurisdictioni subduntur. Et cum Praelatus regu-laris iurisdictionem a se indirecte communicatam non coarctet quoad peccatum illud, quod Episcopus reservavit, manifesta est ratio, cur sacerdotis saecularis iurisdictione in absolvendo aut reli-gioso aut religiosorum famulo non sit restricta.

2° Regulares *in Conventu* degentes confiteri debent Sacerdotibus Ordinis a Superiore designatis, nec possunt ab aliis quibuslibet valide absolvi absque licentia Superioris, sive intra, sive extra domum. Sic ex privilegio Ordini concesso.

3° Concedi solet, ut tempore *Jubilaei* possint Regulares, etiam Moniales, confiteri cuilibet Sacerdoti approbato, sine Superioris licentia. — *S. Lig. n. 110.*

4° Regulares *in itinere*, si socium eiusdem Ordinis *idoneum* habeant, illi confiteri debent. Si vero desit socius *idoneus*, confiteri possunt cuilibet Sacerdoti saltem approbato, sive regulari, sive saeculari.

Quaer. An vero possint Regulares, deficiente socio idoneo, confiteri etiam cuilibet Sacerdoti non approbato, modo idoneus sit?

Resp. Negant aliqui, innixi praesertim in decisione S. Congreg. Conc. ad postulatum Episcopi Hildesheimensis. Sed probabilius affirmandum est cum S. Lig. Append. de Privilegiis, n. 3. cum communi.

Decisio autem S. Congr. ad Postulatum Episcopi Hildesheimensis non obstat, quia agebatur de Religiosis, qui cum ad manum haberent proprii Ordinis socios, nihilominus cuilibet Sacerdoti confiteri volebant, prout in itinere, deficiente socio idoneo, iure ipsis concessum est (a).

(a) Ex Actis S. Congregationis (*Thesaur. Resol. S. Congr. Conc. Tom. 38. pag. 111.*) constat, quaestionem propositam fuisse de Regularibus, qui ad civitatem pluries per annum accedentes, ibique ad aliquot dies commorantes, solebant sibi eligere presbyterum saecularem ab Episcopo non approbatum, quamvis non deessent, qui ex propria cuiusque Ordinis familia Confessiones eorum possent excipere, et quorum copiam (*ibid. pag. 113.*) facile habere poterant. Porro facultas Regularibus concessa, ut dum itinerarent, vel essent extra conventus suos, valerent confiteri quibuscumque sacerdotibus, conditionem adiectam hanc habebat (*Ibid. pag. 116.*), si aliquem presbyterum idoneum ex Professoribus Ordinis habere non possint, seu si non possunt habere copiam sacerdotum, quia non habent proprium confessarium. Quod ergo S. Congregatio non quidem ad generalem quaestionem, sed ad casum illum specialem 18 Novembr. 1769 responderit, illas confessiones non fuisse validas, ad controversiam, quam hoc loco tangit A., nihil pertinet.

III. *Circa casus reservatos.*

175. — 1° *Quoad subditos.* Possunt illos absolvere 1° ab omnibus casibus et censuris *papalibus* non reservatis Papae, licet reservatis Episcopo, ut est percussio levis Clerici; 2° ab omnibus casibus *papalibus* eodem modo, ac Episcopi suos dioecesanos absolvere possunt; 3° ab excommunicatione ob percussiōnem etiam gravem et publicam Clericis inflictam (a).

(a) S. Alphonsus (*Lib. 7. n. 107.*) notat, *ex iure communi* Regularem a Praelato suo posse absolvi, 1° si percusserit eiusdem Ordinis consodalem, nisi percussio sit enormis, aut injecta manus fuerit in Episcopum seu Abbatem; 2° si percusserit religiosum alterius Ordinis, dummodo adhibeat etiam sententia Praelati, cui percussus subditur; 3° non posse a Praelato suo absolvi, si percusserit clericum saecularem, sed pro absolutione adeundam esse Sedem Apostolicam, licet absolvi possit ab Episcopo, si percussio fuerit levis. Quae omnia extenduntur ad Novitium, qui se his criminibus obstrinxerit.

At subdit *cum communi* S. Alphonsus, haec intelligenda secundum *ius commune*. Etenim (inquit) *spectatis privilegiis, Religiosi bene possunt absolvi a suis Praelatis, etiamsi percussio fuerit enormis . . . , idque valere, etiamsi Religiosus percusserit alium alterius Ordinis vel clericum saecularem, et etiamsi percussio fuerit publica.* Quoad ista autem privilegia lectorem S. Alphonsus remittit ad nonnullos scriptores, e quibus Palauis (*De Censur. Disp. 3. Punct. 23. §. 4. n. 10.*) allegat *Compendium Privilegiorum Soc. Iesu. V. Absolutio*, ubi haec habentur (n. 10.): *Si qui sub obedientia et correctione Societatis degunt, possunt absolvi per Praepositum Generalem et alios, quos ipse deputaverit, ab omnibus peccatis ante vel post ingressum Societatis commissis, et ab omnibus censuris et poenis a iure vel ab homine latis, praeterquam ab his quatuor, quae in Bulla Sixti IV continentur, nempe relapsus in haeresim, schisma, litterarum apostolicarum falsificatio, et delatio prohibitorum ad infideles. Habetur per Bullam pro Praedicatoribus, datam prid. Kal. Septembr. 1474 (Sixto IV Pontifice), Incipit: Regimini universalis . . . , et eiusdem Pontificeis (Sixti IV) pro Carmelitis 4 Kal. Dec. 1476, Incipit: Dum attenta . . . , et Iulii II pro iisdem Praedicatoribus 27 Febr. 1510, Incipit: Exponi Nobis . . . , ubi inter superioris excepta addit conspirationem in Romanum Pontificem: quoad reliquos vero casus, praeter hos quinque, declaravit, non obstare publicationem Bullae Coenae et derogationes in ea contentas.*

2º Quoad saeculares. 1º Possunt illos absolvere (supposita Episcopi approbatione ad audiendas confessiones) a casibus *papalibus*, exceptis iis qui in Bulla *Coenae* continentur; 2º probabilius absolvere possunt a casibus in iure aut ex consuetudine Episcopo reservatis, et quos Episcopus ipse sibi non reservavit. — *S. Lig. ibid. (a).*

Caeterum quoad absolvendos religiosos subditos a casibus *Bullae Coenae*, praetereundum non est, quod Lueius Ferraris (*V. Absolutio art. I. n. 37.*, et *V. Praelatus Regularis n. 20.*) post alios notat, scilicet *Sacram Congregationem Episcop. et Regular.* facto verbo *cum SS. Clemente VIII, absolute decrevisse, quod omnes Bullae et decreta derogatoria privilegiorum Regularium, quantum ad facultatem absolvendi a casibus Papae reservatis, sunt intelligenda solum in ordine ad saeculares, non autem in ordine ad suos subditos Regulares.* Deinde vero (*V. Praelatus Regularis n. 31.*) innuit, quosdam auctores asserere, *S. Congregationem declarasse, Praelatos Regulares non posse absolvare ab haeresi occulta.* Utris credendum?

(a) Quod Mendicantes non possint absolvere a casibus *papalibus*, qui iure evadunt episcopales, quando forte Episcopi in suis edictis et illos sibi specialiter reservaverint, S. Alphonsus (*Lib. 3. n. 397.*, et *Lib. 7. n. 99.*) ex Viva (*In Prop. XII Alex. VII, n. 13.*) videtur desumpsisse, licet pro ea alleget Cabassutum et Elbel. Ast alii forte negabunt quodammodo suppositum, posse nempe Episcopum sibi reservare peccatum, seu causam, quam sibi S. Pontifex reservaverit. Quippe Superioris reservatio eam causam ita potestati inferioris praelati subtrahit, ut hic ne absolvere quidem ab eo peccato possit, aut certe absolvere non possit nisi per potestatem sibi delegatam, et ex mera Superioris permissione. Absurdum autem videtur, quod qui ne absolvendi quidem a quopiam peccato facultatem habet, illud tamen sibi reservet, et quidem ita reservet, ut non possint ab eo absolvere illi quoque, qui absolvendi facultatem a Superioro reservante acceperunt.

Egregie hanc quaestionem tractat Suarez (*De Poenit. Disp. 31. Sect. 4. n. 26.*), inter alia haec scribens: *Hoc ipso quod Pastor Supremus seu altior sibi reservat peccatum, extrahit illud a iurisdictione oanum inferiorum. Nihil ergo habent inferiores, quod possint sibi reservare. Quod si hoc ita est, recte sequitur, per facultatem eiusdem Pastoris supremi (quae et Mendicantibus communicatur) tolli sufficienter reservationem: quia Superior iurisdictionem potest concedere, inferiore etiam renuente; atque hoc non solum ex usu, sed etiam ex rigore iuris verum est.*

IV. Circa irregularitates et impedimenta.

1º *Cum suis* dispensare possunt 1º in omnibus irregularitatibus occultis ex delicto, excepto homicidio voluntario ut Episcopi cum dioecesanis; 2º in irregularitatibus quoad defectum animae, ob dementiam, si periculum eius cessavit; quoad defectum corporis, v. gr., quoad defectum natalium (quae irregularitas ex se cessat per Professionem religiosam), quoad bigamiam etiam veram, et defectum publicum lenitatis.

2º *Cum saecularibus.* 1º Possunt dispensare in omnibus irregularitatibus occultis ex delicto, ut Episcopus; 2º possunt dispensare et commutare vota et iuramenta, ut Episcopus, sed in foro tantum interno; 3º dispensare possunt cum coniugibus in impedimento exigendi debiti propter incestum commissum cum consanguinea compartis. — *S. Lig. n. 109.* — Insuper Religiosi mendicantes possunt dispensare in voto castitatis cum coniugibus in ordine ad usum matrimonii, sive ante, sive post initum matrimonium illud votum emissum fuerit.

V. Circa Missam, Communionem et ultima Sacra menta.

176. — 1º Regulares possunt celebrare Missam una hora ante auroram, id est, tribus horis ante ortum solis, sed tantum in

Nec aliter Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 20. n. 151.*), qui insuper id Episcopis positive interdictum memorat. *Addo denique* (inquit), *quod dictum est, non posse VALIDE Episcopum reservare sibi peccatum, quod S. Pontifex sibi iam reservaverat* (*quod idem est de quocumque praelato inferiori respectu Praelati superioris*), *locum habere, quando etiam Episcopus vel Praelatus inferior reservavit sibi prius aliquod peccatum. Si enim postea Papa vel Praelatus superior illud idem peccatum sibi reservet, eo ipso cessat reservatio Episcopi vel praelati inferioris: quia tunc etiam per reservationem Papae auferitur Episcopo facultas absolvendi ab illo peccato; atque adeo non potest illud sibi reservare de novo, nec continuare reservationem prius factam. . . Denique S. Congregatio Cardinalium de mandato Clementis VIII in suo decreto, edito an. 1602 circa casus reservatos, prohibuit, nec de caetero (Episcopi) reservarent sibi casus legi solitos in Bulla Coenae, nec alios Sedi Apostolicae specialiter reservatos.*

Ecclesiis propriis, in quibus id etiam facere possunt Sacerdotes saeculares ex eodem privilegio (*Greg. XIII*); et una hora post meridiem¹.

2° Possunt ministrare Eucharistiam in suis Ecclesiis omnibus fidelibus, excepto Paschatis die (*a*).

3° Possunt administrare Communionem paschalem, Extremam Unctionem et Viaticum suis subditis, novitiis et familiariibus. — *S. Lig. n. 121. 122.* — Non autem hoc privilegio gaudent Congregationes saeculares, secluso speciali Indulto apostolico, quale, v. gr., recenter Sulpicianis, Maristis, et Oratorianis concessum est.

VI. Circa casus particulares.

1° Possunt dispensare cum causa in praescriptis ecclesiasticis cum suis, ut Episcopi, v. gr., circa Officium divinum, ieiunium, abstinentiam, etc.; quia habent iurisdictionem quasi episcopalem.

2° Possunt Superiores regulares permittere subditis simpliciter tonsuratis, ut in Ecclesiis praedicent (*Greg. XIII*).

3° Religiosi mendicantes communicant generatim inter se de suis privilegiis, tum circa personas, tum circa loca. At non communicant, quando sunt omnino specialia, vel odiosa, vel contraria proprio statui, ita ut bono seu communi observantiae Religionis praejudicent.

NOTA. Illec privilegia Religiosis familiis a Iure canonico, vel a Sancta Sede concessa, solis competunt Superioribus, qui ea pro sapientia sua subditis communicant, nec extenduntur ad Ordines non stricte religiosos, qui Congregationes saeculares nuncupantur (*b*).

(*a*) Romae excipitur etiam feria V in Coena Domini.

(*b*) Intellige, nisi speciali Sedis Apostolicae indulto iis quoque id concessum fuerit.

1 Ex privilegio ab Eugenio IV concesso, Regulares Missam tribus horis post meridiem celebrare poterant; sed privilegium istud a S. Pio V revocatum est.

APPENDIX

DE STATU ACTUALI REGULARIUM IN GALLIA.

Permulta Monasteria tum virorum, tum foeminarum, decimo octavo saeculo ad finem vergente in Gallia numerabantur. Sed immanni rerum omnium perturbatione, quae subsecuta est, omnia dissoluta fuerunt. Sedata tempestate, multae Monialium domus restitutae sunt. Plures aliae sub variis formis ab Episcopo sanctis conditae sunt. Subinde nonnulli etiam virorum Conventus restituti fuere, eosque nunc in dies multiplicatos cernimus. Plura autem exorta sunt dubia quae a nobis perpendenda sunt. Circa Moniales praesertim difficultates occurrunt. Hinc

Quaesita:

177. — QUAER. 1º *An Moniales in Gallia emittant VOTA SOLEMNIA?*

Resp. Neg. Etenim propter temporum difficultates post Gallicam perturbationem, servarunt facultatem bona possidendi et acquirendi, non obstante voto paupertatis. Sic pluries a S. Sede fuit declaratum. Ergo votum paupertatis, quod emittunt, non est solemne (a). Ergo etiam duo alia nequeunt esse solemnia; nam iuxta solemnis Professionis naturam, et Ecclesiae leges, votum unum non potest esse solemne sine alio. Ergo votum castitatis non constituit impedimentum matrimonii dirimens, donec placuerit Summo Pontifici restituere Monialibus votorum solemnitatem, vel statuere ut votum simplex sit impedimentum dirimens.

178. — *Responsum S. Poenitentiariae ad Episcopum Lemovicensem directum, anno 1820.*

« S. Poenitentiaria, diligenter perpensis expositis, Ven. in « Christo Patri Episcopo Lemovicensi (*Limoges*) respondit: Vo-

(a) Haec illatio per se non tenet necessario. Dispensare enim Sedes Apostolica potest, ut licet solemnii paupertatis voto obstrictae possidere possint, uti patet ex Responso S. Poenitentiariae mox subiecto. *Vide dicta sup. in not. ad n. 153.*

« tum solemne illud esse, quod ab Ecclesia ut tale acceptatur,
 « et voventem inhabilem reddit in perpetuum et immutabiliter
 « (spectata lege ordinaria et seclusa dispensatione pontificia) ad
 « matrimonium contrahendum, et ad dominia rerum acquirenda
 « vel retinenda, prout cum caeteris SS. Canonum tractatoribus
 « loquitur P. Piringh in 3° Decret. tit. 54. §. 1.: » « *Cum ergo*
(ut praemissa ab Episcopo oratore significant) modo Galliarum
Moniales, ut sese civilibus legibus accommodent, sic paupertatis
volum emittant, ut minime se abdicent dominio rerum suarum,
sed eas ut proprias retineant, ac de iisdem, cum opus fuerit,
iuxta leges civiles disponere intendant, ideo hoc earum volum
sive quinquennale, sive perpetuum sit, solemne certe non est,
neque ut tale ab Ecclesia acceptatur. Quod si huiusmodi pau-
pertatis volum solemne non est, nec solemnia censeri possunt
reliqua duo vota castitatis et obedientiae; quippe cum secun-
dum solemnis Religiosae professionis naturam, atque Ecclesiae
disciplinam, volum unum sine alio solemne esse non possit. »

179. — QUAER. 2° An nihilominus Moniales in Gallia lucrari
 valeant omnes Indulgentias concessas Religioni, in qua vota so-
 lemnia alibi emittuntur?

Resp. Affirm. Constat ex sequenti responso S. Poenitentiariae
 ad DD. Bouvier directo.

« Beatissime Pater,

« Episcopus Cenomanensis, ad Sanctitatis Vestrae pedes pro-
 « volutus, rogat humiliter responsionem ad sequentia dubia:

« 1° An Moniales tempore perturbationis Gallicanae suppres-
 « sae, postea restitutae, sed ab aliis dioecesis in Cenomanen-
 « sem translatae, vere nihilominus sint Moniales antiquis privi-
 « legiis suis gaudentes?

« 2° An Conventus Monialium recenter fundati, secundum
 « proprias instituti approbati regulas, sed cum sola Episcopi
 « auctoritate, spiritualibus Ordinis sui privilegiis, aliisque com-
 « municatis gaudent?

« Pleraque Monasteria in Galliis nunc existentia non fuerunt
 « restituta aut fundata.

« Sacra Poenitentiaria Venerabili in Christo Patri Episcopo
 « oratori respondendum censuit: Moniales, quae ante Gallica-
 « nam perturbationem soleminem religiosam Professionem emi-
 « serunt, veras Religiosas esse, easque, sicut et ceteras Soro-

« res Monasteriorum Galliae lucrari posse Indulgentias omnes,
 « quae Religioni seu instituto aliarum Monialium solemnia vota
 « emittentium, secundum institutum, seu regulam respectivam
 « concessa fuerunt; idque ex Indulso S. P. Pii VII, et a SS. D.
 « Papa Gregorio XVI iterum confirmato.

« Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 3 Februarii 1841.

« C. Card. CASTRACANE, M. P.

« D. Fratellini, S. P. Secret. »

(*Ami de la Religion*, 13 Avril 1841.)

180. — QUAER. 3º *An Episcopus dispensare possit Moniales a votis in Gallia?*

Resp. 1º Affirm. quoad Moniales pertinentes ad Ordinem, in quo vota solemnia prius emittebantur, saltem pro votis paupertatis et obedientiae. Etenim ex Indulso apostolico Episcopus, attentis praesentibus temporum circumstantiis, ab istis votis, tanquam a S. Sede delegatus, dispensare valet. *A fortiori* ab iisdem votis dispensare potest pias Congregationes ab ipso vel a suis praedecessoribus sancitas, et non adhuc a S. Sede approbatas.

Dixi, *saltem pro votis paupertatis et obedientiae*; quia votum castitatis etiam simplex, si perpetuum et absolutum fuerit, est Papae reservatum, et adhuc inter saeculares servari potest. Attamen excipiens est casus, in quo mulier vovendo noluisset *explicite* vel *implicite* se obligare, nisi in quantum esset in Monasterio permansura, aut se voluerit obligare ad arbitrium Episcopi, aut etiam si taliter videantur intelligi Congregationis constitutiones; quia tunc votum illud non esset absolutum nec perpetuum.

Resp. 2º Neg. si agatur de Congregationibus recentibus, quae a Superiorissa Generali gubernantur; sed ad S. Sedem recurrentum est. Etenim si Episcopus cum talibus Monialibus a votis dispensare posset, variis Episcopi Communitates eiusdem Ordinis in sua dioecesi habentes, eadem facultate quoad eas gauderent, et iurisdictionis conflictus inde sequeretur. Hinc Episcopi dispensare nequeunt a votis suis Moniales dictas *a Sacro Corde*, etc.

Neque potest Episcopus a vinculo votorum solvere Moniales, licet vota simplicia tantum in sua Congregatione emittant, et a Superiorissa Generali non pendeant, si haec Congregatio a S. Sede approbata fuerit.

QUAER. 4° An votum ingrediendi Religionem Papae reservatum sit in Gallia?

Resp. Neg. Constat ex responsione sacrae Poenitentiariae ad Ill.^{um} DD. Bouvier, Episcopum Cenomanensem, die 2 Ianuarii 1836 (a).

181. — QUAER. 5° An leges clausurae quoad Monasteria Monialium in Gallia rigorose servari debeant, et clausuram violantes poenas canonicas incurrant?

Resp. ad 1um Non rigorose leges illae urgent de iure communi. Nam cum Moniales in Gallia hisce temporibus ut *proprie Religiosae* non habeantur, *strictae clausurae* non subiacent. Clausura igitur solum ex Regula, quae eadem remanet, necnon ex auctoritate Episcoporum, qui eam praecipiunt, a praedictis Monialibus servanda est. Constat ex responsione S. Poenitentiariae ad D. Gely, Nannetensem Canonicum, die 23 Jan. 1821. Attamen lex clausurae in monasteriis, in quibus vi constitutio-num existere debet, abiici non potest sine culpa *per se mortali*; quia sic videtur communiter apprehendi, et Episcopi sic obligare velle censentur, cum haec disciplina summe necessaria semper habita fuerit. — *Ita Bouvier, de secundo praece. Dec.* in fine.

Resp. ad 2um Ex dictis etiam deducendum est, poenas spirituales latas in Moniales e monasterio egredientes, vel in extra-neos earum monasterium ingredientes, in praesentibus rerum adiunctis, locum non habere. — *P. X. Gautrelet, Traité de l'état religieux, t. 1. 2e part., ch. 2.*

182. — QUAER. 6° An urgeat obligatio Officii divini pro Monialibus in Gallia?

Resp. Neg. per se, seu ratione legis Ecclesiae. Etenim cum Moniales in Gallia, attentis praesentibus rerum adiunctis, inter Congregationes tantum adnumerandae sint, non videntur rigorose, *per se*, obligari ad divinum Officium sub gravi recitandum, nisi ex Ordinis constitutionibus ad id graviter adstringan-

(a) Videtur hoc accipendum de voto ingrediendi Congregati-onem, quae propter loci circumstantias a S. Sede uti ordo stricto sensu religiosus non habetur.

tur, quod rarissimum est. Licet enim pertinuerint ad Ordinem olim (vel etiam nunc alibi) ab Ecclesia pro solemni Professione approbatum, modo iam non pertinent. Rigorosa autem obligatio Horas recitandi non urget, nisi Religiosas in Ordine approbato professas. Ergo, etc. Nec censeri debet Ecclesia velle tantam imponere obligationem iis mulieribus, quas nunc ut strictissime Religiosas non agnoscit. — *P. X. Gautrelet, S. I., Traité de l'état religieux, t. 2. c. 3. art. 2.*

183. — Haec doctrina sequenti responsione S. Sedis confirmari potest.

POSTULATUM

*Episcopi Petrocorensis circa obligationem recitandi
Breviarii pro Monialibus in Gallia.*

« Beatissime Pater,

« Episcopus Petrocorensis in Galliis ad pedes S. V. provolutus, ab ipsa sequentis dubii solutionem efflagitat humillime.

« Ex pluribus Sacrae Poenitentiariae responsis patet Moniales in Gallia non esse vere et proprie Moniales, sed tantum piarum foeminarum congregations, ipsarumque vota non esse solemnia. Hinc pluribus videtur illas Moniales, quae vi Regulae suae ad divini Officii recitationem tenentur, ut *Carmelite, Clarissae, Moniales Visitationis B. Mariae Virginis*, etc., ad id non teneri sub gravi, cum huius obligationis gravitas non videatur attingere nisi Moniales vota solemnia emitentes. Alii aliter censem; quia licet vota solemnia non emittant, videntur in se suscepisse obligationes de iure annexas Regulae, quam professae sunt. In hac varietate sententiarum, Episcopus Orator a S. V. expostulat humillime :

« Utrum Moniales, attenta earum conditione in Galliis, tenentur sub gravi ad divini Officii recitationem; an vero cum vota earum non sint solemnia, ad illud non gravius teneantur, quam ad aliud quodlibet suae Regulae punctum? »

Sacra Poenitentiaria, mature perpensis expositis a Ven. in Christo Patre Episcopo Petrocorensi, respondendum censuit, prout respondet:

« Moniales votis solemnibus obstrictas teneri sub gravi quotidie Officium recitare ex consuetudine iam praescripta; cum

« vero Moniales in Galliis, nec vota solemnia emittere, neque
 « esse Moniales stricte tales, sed piarum tantum foeminarum
 « societates pluries responsum fuerit, ideo illae non alia obliga-
 « tione tenentur, quam ea quae ex respectivis constitutionibus
 « resultat.

« Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 26 Novembris
 « 1852.

Loco + Sigilli.

« PH. POMELLA, S. P. Secretarius.

« Concordat cum Originali:

« Petrocorae, die 17 Augusti 1855.

« M. DE S.-EXUPERI,
 « Can. hon. a Secretis DD. Episcopi. »

184. — QUAER. 7° An vota Religiosorum habenda sint hodie
 ut solemnia in Gallia?

Resp. Affirm. Ita Collator Aniciensis (*Conférences du Puy*),
P. Gautrelet, Traité de l'état religieux, t. 1. c. 6. art. 3. etc.,
contra aliquos.

Prob. Admittendum est, dari posse huiusmodi vota, nisi ob-
 stendatur, aliquid nunc obstare vel ex potestate civili, vel ex
 potestate ecclesiastica; si enim nihil obstat ex alterutra parte,
 servatur integrum ius emittendi vota solemnia Ordinibus stricte
 Religiosis ab Ecclesia concessum: porro nihil prorsus obstat ex
 alterutra parte. Ergo.....

1° Nihil obstat ex parte potestatis civilis. Etenim 1° lex civilis,
 quaecumque sit, afflicere nequit votum paupertatis neque *directe*, cum sit res omnino spiritualis, quae ex natura sua potestati saeculari subiacere nequit; neque *indirecte*, cum paupertas Religiosa, quoquammodo promissa fuerit, nullatenus regimini politico offlicere possit. 2° Constat etiam ex absurdis,
 quae inde sequentur. Hoc enim admisso, vota solemnia non possent emitti in regionibus quae Principibus infidelibus aut haereticis subiiciuntur, quod tamen praxi et doctrinae constanti Ecclesiae adversatur; imo impossibilis foret Professio Religiosa in tota Ecclesia, si ubique talis legislatio admitteretur. —

Praeterea Religiosus, v. gr., Soc. Iesu, frequenter mutans domicilium, hodie Professus foret in Italia, ac proinde dominii incapax, cras autem in Gallia non esset, etc. etc. Haec vero dici nequeunt. Ergo, etc.

2º Nihil quoque obstat ex potestate ecclesiastica. Si quid enim obstaret ex hac parte, esset lex aliqua, vel Decretum ex quo constaret de expressa S. Pontificis voluntate conditioni Religiosorum derogantis. Sed nulla Constitutio apostolica, Decretum nullum, nec ulla Declaratio alicuius Congregationis afferri potest, ex qua talis voluntas S. Pontificis innotescat. Ergo.... — Imo ex authentico testimonio constat, Religiosos S. Benedicti de Solesmes emittere vota solemnia; ergo possunt dari et dantur de facto talia vota. Ergo non obstat Ecclesiae potestas efficiaciae solemnitatis votorum. — *Vide annot. R. P. Guéranger, Abbatis monasterii de Solesmes, contra sententiam oppositam D. Carrière, in folio publico l'Ami de la Religion, t. 106.*

7 Septembre 1840.

185. — Haec pauca referre nobis satis erit:

Sacra Congregatio Episcoporum et Regularium ad propositam quaestionem: An concedi deberet Superiori monasterii de Solesmes licentia ad solemnem Professionem omnes subditos a 4 annis cum ipso degentes? respondit: Affirmative, pro his qui VOTA SIMPLICIA emiserunt; et pro his actu in monasterio existentibus qui 48 menses in novitiatu expleverint, arbitrio Superioris cum suo Capitulo..., expleto biennio et die a publica susceptione cappae, Professionem emittent...

Ergo praedicti Ordinis Regularium vota choro assistentium *solemnia* sunt; ergo idem dicendum de aliorum Ordinum Regularibus.

Objectiones:

186. — *Obiect.* 1ª Lex civilis reapse obstat Professioni solemnni; lex enim statuit, omnes cives habiles esse ad contractus ineundos, et successiones accipiendas. Ergo, etc.

Resp. 1º Lex civilis nullatenus obstarre potest neque votis solemnibus, neque votis perpetuis; quia materia voti, cum mere spiritualis sit, lege civili attingi non potest, ne indirecte quidem: secus enim potestas civilis Ecclesiae leges dirimire posset, quod repugnat. — *Vide P. Gautrelet in opere citato, et*

P. de Ravignan, in opere de Instituto S. I. 1. Hinc Pius VI valide reclamavit contra Constitutionem civilem Cleri Gallicani, qua declarabatur *Gubernium nequam recognovisse SOLEMNIA Religiosorum vota.* (Brev. Quod aliquantum, 10 Mart. 1791).

— Et nuperrime Pius IX, inter usurpationes, quas detestatur in quibusdam Americae locis, istud reponit, scilicet, *Religious familias neminem sine Gubernii permisso ad vota solemnia nuncupanda admittere posse* (Allocutio in Consistorio 15 Decembris 1856).

Resp. 2° Lex spectanda est, ut effectus mēre externos habens, et sic omnia componuntur. Insuper habilitas legalis ad possidendum cunctis civibus concessa est ius naturae; huic autem iuri privati cives renuntiare possunt. Quis enim, v. gr., ad contrahendum cogi potest?

187. — *Obiect. 2° Non licet ex lege renuntiare successioni nondum apertae; ergo Religiosus ante Professionem renuntiare nequit saltem bonis futuris, v. gr., haereditati paternae, vivente adhuc patre; sed neque id posset, facta solemnī Professione, quando scilicet est aperta haereditas, siquidem cuiuslibet dispositionis incapax factus est. Ergo, stante lege, est impossibilis Professio solemnis.*

Resp. 1° Semper Religiosus, etiam facta solemnī Professione, haereditates vel legata acceptare potest pro monasterio, de consensu Superiorum, ut Iuris canonici statuta permittunt, licet pro se nihil acceptare possit. Excipe paucos Ordines, in quibus specialiter obstant constitutiones.

1 Mais, me dit-on, les voeux qui constituent le Religieux ne sont pas reconnus par la loi: que m'importe? La loi ne s'occupe pas de ces voeux; on peut les faire, elle les ignore; les violer, elle demeure indifférente; mais les proscrire, elle ne le peut sans armer le pouvoir de l'inquisition et de l'intolérance les plus odieuses.

Interdire à des hommes qu'on proclame libres le fait tout intérieur et privé de la vie religieuse, c'est tomber dans une contradiction flagrante, c'est attenter à la liberté de conscience dans ce qu'elle a de plus intime et de plus sacré.

Aux yeux de l'Etat, des hommes, des prêtres réunis dans des habitudes communes et purement religieuses, peuvent sans doute n'avoir aucun droit politique ou civil de corporation: et nous ne réclamons rien, à cet égard; mais ces prêtres réunis, qui du reste n'exercent en dehors d'autres fonctions que celles qu'ils tiennent, comme les autres prêtres, de la juridiction épiscopale, sont légalement inattaquables, ou bien la liberté religieuse est un mensonge, et le droit public des Français, la loi fondamentale, une déception: car alors les paroles ont perdu leur vrai sens, et les mots n'expriment plus les idées. — *P. DE RAVIGNAN, De l'existence et de l'Institut des Jésuites.*

Resp. 2º Potest etiam Religiosus, non obstante lege civili, disponere de bonis futuris pro aliis, v. gr., pro fratribus, ante votorum solemnium emissionem. Etenim de iure naturali renuntiare potest bonis verum valorem hic et nunc habentibus; atqui spes futurae hacreditatis verum habet valorem praesentem: ergo Religiosus potest spei renuntiare valide actu interno, vel etiam testamento ante Professionem confecto, statuens, ut omnia bona tempore mortis ad se pertinentia talibus vel talibus obveniant, vel haeredibus suis naturalibus iuxta cursum legis civilis, et (subaudiendo) intentionem praedeterminatam ante votorum emissionem. Tunc autem externa declaratio huius renuntiationis haberi non potest ut actus proprietatis, sed tantum ut manifestatio dispositionis iam antea habitae.

188. — *Obiect.* 3ª Vota Monialium omnium sunt declarata *simplicia* a S. Sede; ergo ex analogia idem etiam dicendum est de votis Religiosorum.

Resp. 1º Non est verum, omnia vota Monialium in Gallia fuisse declarata *simplicia*. Nam, ex responsione S. Poenitentiariae relata supra n. 179., constat Moniales, quae ante Gallicam perturbationem solemniter voverunt, etiam postea fuisse *veras Religiosas*. Porro ex variis responsionibus memoratis inter se collatis evidenter patet, idem sonare iuxta modum loquendi S. Sedis verba: *Verae Religiosae*, et *solemniter Professae*.

Resp. 2º Ex eo quod in variis responsis S. Sedes unice loquatur *de Monialibus*, coniici merito potest, in his Decretis non comprehendi *Religiosos*. Imo Declaratio, a Gregorio XVI approbata, expresse decernit, Decreta hac de re edita spectare solummodo ad Moniales.

Resp. 3º Non eadem est conditio Religiosorum et Monialium in politicis perturbationibus. Discremen enim praecipue consistit in eo, quod foeminae multo difficilius sibi providere valerent, si e monasterio eiicerentur, quam viri, quorum plerique sunt Sacerdotes, Missionarii, aut diversarum scientiarum professores, etc. Sed ratio disparitatis, quae maxime urgere videtur, ea est, quia difficilior evasit observantia perfectae clausurae, quae a civili potestate non agnoscitur, nullumque proinde ab ea patrocinium accipit. Porro clausura pro Monialibus specialem habet connexionem cum solemnri Professione. Haec autem ratio pro Religiosis non valet.

TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE

« Cum omnis Christianae doctrinae pars Pastoris scientiam diligentiamque desideret, tum Sacramentorum disciplina quae et Dei iussu necessaria et utilitate uberrima est, Parochi facultatem, et industriam postulat singularem, ut eius accurata ac frequenti perceptione fideles evadant, quibus praestantissimae ac sanctissimae res digne et salutariter impertiri possint, et Sacerdotes ab illa divini interdicti regula non discedant: *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* » Catech. Concilii Trid. pars 2. de Sacram. c. 1. n. 1.

189. — Cum tanta sit Sacramentorum dignitas et utilitas pro sanctificatione animarum, pro quibus non dubitavit Christus Dominus Sanguinem suum sundere, crucisque subire tormentum, quam maxime iuvat, ut divini verbi praecones frequenter ad populum sermonem de eis habeant, exponendo scilicet eorum institutionem, necessitatem, praecellentem dignitatem, et miram efficaciam, et fideles de dispositionibus ad uberes gratias per illa recipiendas necessariis accuratim edocendo. — Hinc Conc. Trid. sess. 24. c. 7. de Reform., haec habet:

« Ut fidelis populus ad suscipienda Sacraenta maiori cum reverentia atque animi devotione accedat, praecipit sancta Synodus Episcopis omnibus, ut non solum, cum haec per se ipsos erunt populo administranda, prius illorum vim et usum pro suscipientium captu explicent, sed etiam idem a singulis Parochis pie prudenterque servari studeant...; necnon ut inter Missarum solemnia, aut divinorum celebrationem, sacra eloquia et salutis monita singulis diebus festis vel solemnibus explanent, eademque in omnium cordibus, postpositis inutilibus quaestionibus, inserere, atque eos in lege Domini erudire studeant. »

Agendum: 1º de natura et divisione; 2º de materia et forma, 3º de Ministro; 4º de subiecto Sacramentorum.

CAPUT I.

DE DEFINITIONE, NUMERO ET DIVISIONE SACRAMENTORUM.

190. — I. DEFINITIO. *Sacramentum* est signum sensibile a Christo institutum ad significandam et conferendam gratiam.

Hinc tria necessario in omni Sacramento requiruntur, scilicet 1º signum sensibile; 2º divina institutio; 3º vis producendi gratiam a Christo promissam.

Omnia Sacraenta tribus perficiuntur: 1º rebus tanquam materia; 2º verbis tanquam forma; 3º persona Ministri confidentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. — Constat ex *Conc. Florentino in Decreto unionis*.

Sacraenta praeter gratiam sanctificantem producunt aliam gratiam sacramentalem, hoc est, conferunt auxilia specialia ad obtinendum finem, ad quem quodlibet Sacramento fuit institutum. Sacraenta operantur ex *opere operato*, id est *necessario*, positis debitis conditionibus, vi divinae institutionis, independenter ab *opere operantis*, scilicet Ministri et subiecti Sacraenti.

Hinc Sacraenta distinguuntur a sacramentalibus, quae sunt quaedam res vel actiones sacrae ab Ecclesia institutae, ut sunt aqua lustralis, variae rerum benedictiones et consecrationes, *Agnus Dei*, etc...¹

191. — II. NUMERUS. Sacraenta sunt septem, ut constat ex *Trid. sess. 7. Can. 1.*: *Si quis dixerit Sacraentae novae legis non fuisse omnia a Domino nostro Iesu Christo instituta, aut esse plura vel pauciora quam septem: videlicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse verum et proprie Sacramentum, anathema sit.*

III. DIVISIO. Sacraenta iuxta varias suas proprietates sic distinguuntur:

1º *Necessaria*, vel *non necessaria*. Iterum necessaria sunt vel necessitate medii, vel necessitate praecepti. Necessaria sunt

¹ *Agnus Dei* dicuntur imagines quaedam cereae, figurae ovalis, formam agnī repraesentantes, a S. Pontifice solo benedictae, atque ab eodem sacro chrismate delubatae.

necessitate medii (a), *Baptismus*, qui est ianua Ecclesiae et regni coelorum, et *Poenitentia* pro iis, qui in statu peccati mortalis versantur; necessaria necessitate praecepti sunt caetera omnia, ultimis duobus exceptis, quae non sunt necessaria pro privatis, sed tantum pro communitate.

2° *Imprimentia vel non imprimentia* characterem in anima. Characterem imprimunt *Baptismus*, *Confirmatio* et *Ordo*; caetera non imprimunt. — *Trid. sess. 7. Can. 9.*

3° *Formata vel informia*, prout gratiam producent dum suscipiuntur, aut, intercedente obice, effectum suum suspendunt, donec obex removeatur (b).

4° *Sacraenta vivorum vel mortuorum*, prout gratiam *sanctificantem*, seu *primam gratiam* iam supponunt, eamque tantum adaugent; aut ex primaria sua institutione eamdem conserunt.

Quaesita:

192. — QUAER. 1° An *Sacraenta mortuorum secundam gratiam conferre possint?*

Resp. 1° *Affirm.* Hoc autem in duplici casu fieri potest: 1° quando sola venialia clavibus subiiciuntur, quod frequenter contingit, uti patet; 2° quando poenitens, reus peccati mortalis, accedit ad Sacramentum cum contritione perfecta. Huiusmodi enim peccator iustificatur ante Sacramenti receptionem, quia contritio perfecta cum voto Sacramenti hominem iustificat: er-

(a) Presso sensu necessarium *necessitate medii* solum illud est, quod non solum habet in se rationem medii ad finem, qui intenditur, sed praeterea necessarium est in ipsa ratione medii, quod aliter suppleri non potest. Id habes in illis Pauli verbis (*Hebr. XI. 6.*): *Credere enim oportet accidentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerato sit.* Accessus enim ad Deum sine hominis (adulti) motu impossibilis est; et rursus impossibilis est talis motus sine eiusmodi cognitione. Hoc porro sensu *baptismus* necessarius dicitur *necessitate medii*, si intelligas *baptismum vel fluminis vel flaminis*; secus vero tum de *baptismo* tum de *Poenitentia* hic dicendi modus latiori sensu usurpatur.

(b) Quod sacramenta esse valida possint, sed *informia*, certa doctrina est. An autem sacramentis omnibus tribuendum sit, quod obice remoto effectum producant, vid. S. Alphons. *Lib. 6. n. 87.*

go Sacramentum in eo casu non primam, sed secundam tantum gratiam confert. Ergo (a)...

QUAER. 2º *An Sacra menta vivorum primam gratiam, seu gratiam sanctificantem aliquando conferre valeant?*

Resp. Affirm. probabilius, non quidem *per se*, ut patet ex eorum institutione, sed *per accidens*, seu mediante Caritate vi Sacramenti infusa in subiecto obicem non opponente. Etenim fieri potest, ut quis peccati mortalis reus, et eius inscius, bona fide ad Sacramentum vivorum *attritus* accedat; atqui in eo casu Sacramentum vivorum debet gratiam sanctificantem in animam infundere, adeoque peccatum mortale delere. Nam Sacramentum effectum suum ordinarium, nempe gratiam sanctificantem, producere debet; quia Sacra menta semper gratiam conferunt non ponentibus obicem, ut constat ex *Trid. sess. 7. Can. 6.*; obex autem non ponitur a subiecto bonae fidei: ergo, etc... Atqui Sacra menta vivorum gratiam secundam producere non possunt, quin primam infundant: ergo *per accidens* gratiam primam infundere possunt. — *Ita communiter.* — *S. Thom. part. 3. qu. 72. art. 7.* — *Suarez.* — *S. Lig. n. 6. et 268.*, ubi sic ait de *Eucharistia*: « Aliquando *per accidens* conferre potest etiam « primam gratiam, nempe si quis ignorans se esse in peccato « mortali, vel credens habere contritionem, accedit ad Communionem cum sola attritione, tunc de attrito fit contritus. »

193. — QUAER. 3º *An requiratur vel sufficiat attritio, ut Sacra menta vivorum primam gratiam conferant?*

(a) Id ipsum et cum sacramento baptismi contingere potest, ad quod accedere adultus potest, per caritatis actum iustificationem iam adeptus. Et hunc quidem iustificationis modum haud raro contingere in pueris inter infideles, rationabiliter teneri potest iuxta doctrinam S. Thomae (1. 2. q. 89. art. 6.): *Cum usum rationis (inquit) habere (puer) incooperit, ... primum quod tunc homini cogitandum occurrit, est deliberare de se ipso: et siquidem se ipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem peccati originalis.* Quam quidem sui ordinationem in finem sic exhibet Caietanus (in l. c.). *Si sibi appetendum censuerit bonum honestum in confuso, ut aetas illa consuevit, bene deliberavit de se ipso, finem suum in vera beatitudine collocans, quamvis imperfecte et inchoative.*

Resp. Affirm. ad utrumque : 1° quidem requiritur, quia prima gratia infundi nequit, nisi per destructionem peccati mortalis ; porro haec peccati mortalis destructio sine eiusdem detestatione, hoc est, sine contritione vel saltem attritione fieri nequit ; 2° sufficit, quia ex dictis Sacraenta vivorum possunt aliquando primam gratiam conserre : hoc autem fieri non posset, si attrito non sufficeret, siquidem peccator ad sacramentum semper per contritionem perfectam iustificatus accederet. — *S. Lig. n. 6., etc.*

Quaer. 4° In quo consistat character Sacramenti?

Resp. Licet de fide sit, characterem imprimi in Baptismo, Confirmatione et Ordine, non convenienter Theologi in quoniam praeceps consistat, et vix aut ne vix quidem explicari potest. Nobis satis erit scire, ut docet Concilium Trid., *Characterem esse signaculum quoddam spirituale et indeleibile impediens, quin Sacramentum iterari possit (Sess. 7. can. 9.).*

194. — *Quaer. 5° An peccatum originale deleatur in Baptismo valido quidem, sed informi ob defectum dispositionis in adulto baptizato?*

Resp. Neg. Ratio est, quia nullum peccatum dissolvens ab amicitia Dei condonari potest, nisi per reconciliationem seu unionem cum Deo, id est, per iustificationem. Hoc autem fieri nequit, quin infundatur prima gratia ; sed haec gratia prima infundi nequit, ubi dispositiones animae deficiunt. Ergo, etc. Remoto autem obice sive per contritionem perfectam cum voto Sacramenti, sive per Sacramentum cum attritione, reviviscit seu cessat suspensi gratia sacramentalis Baptismi, et delet peccatum originale, atque omnia peccata actualia ante Baptismum commissa. Sacramentum vero Poenitentiae delet peccata post Baptismum commissa et peccatum *fictionis*, seu pravae dispositionis, cum qua susceptum est Baptismi Sacramentum, saltem in quantum prava haec dispositio post Baptismum perseveravit. — *Vide dicenda, n. 232. Q. 2°.*

195. — *Quaer. 6° Quales sint effectus gratiae sacramentalis singulis Sacramentis propriae praeter gratiam sanctificantem omnibus communem?*

Resp. 1° Effectus gratiae Baptismalis est omnem culpam et culpac poenam remittere, mentem illuminare, concupiscentiam imminuere, et animam ad opera christiana soecundare. Haec autem gratia habitualis assert baptizato ius obtinendi auxilia, quibus feliciter hos effectus assequatur.

2º Effectus *gratiae Confirmationis* est robur ad Fidem, si opus fuerit, coram persecutoribus profitendam, et ad eam data opportunitate propugnandam. Ideoque affert animae ius ad auxilia, quibus tales actiones praestet.

3º Effectus *gratiae Eucharistiae* est alere vitam spiritualem, eamdem augere, nauseam rerum mundanarum generare, ad unionem cum Deo attrahere, et ideo afferre ius ad gratias, quibus haec omnia communicantes consequi possint.

4º Effectus *gratiae Poenitentiae* est remittere peccata post baptismum commissa, et conferre vim ad fugienda peccata et ad perseverandum in statu gratiae, et ius ad auxilia his actionibus praestandis opportuna.

5º Effectus *gratiae Extremae Unctionis* est tollere peccatorum reliquias, aegrotantis animam allevare, fiduciam corroborare, morbi incommoda minus molesta reddere, temptationibus extremis repellendis robur tribuere, et ius ad auxilia his proportionata conferre.

6º Effectus *gratiae Ordinis* est reddere Christi Ministros sacris ministeriis obeundis idoneos, ut haec debita pietate peragant, et ius conferre ad auxilia opportuna.

7º Effectus *gratiae Matrimonii* est refrenare inordinatam concupiscentiam, vires tribuere ad onera status coniugalis sustinenda, ad fidem coniugalem servandam, et ad prolem christiane educandam, et ideo ius conferre ad auxilia pro his omnibus adimplendis necessaria. — *Communis.*

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTORUM.

I. De natura et unione materiae et formae.

196. — DEFINITIONES. Materia est res sensibilis, ad rationem sacramenti per formam determinanda. Hinc materia est id, quod in Sacramento est magis indifferens, et minus perfectam significationem habet, adeoque per aliud determinari ad significandum debet.

Materia duplex est: alia remota, et alia proxima. Prior est ipsa res sensibilis, quae in Sacramento adhibetur, seu res circa quam actio sacramentalis exercetur. Posterior est ipsamet applicatio seu usus materiae remotae in actione sacramentali.

Forma vero est pars Sacramenti, quae determinat materiam ad sacramentum efficiendum, et quae saltem ordinarie consistit in verbis a Ministro prolatis.

Principia:

197. — I. Materia et forma omnino sunt necessariae ad Sacramenti validitatem; ita ut alterutra deficiente, Sacraenta consici nequeant. Nemo enim Sacramentum confidere potest, nisi eo modo, quo illud instituit Christus, qui solus est auctor Sacramentorum. De fide est. Constat insuper ex variis definitionibus, praesertim ex Concilio Florentino in *Decreto unionis*, etc.

II. In confiiendo sacramento extra casum necessitatis materia et forma adhiberi debet moraliter, quae haberi queat (a), certa. Ratio est, quia non licet uti probabilitate, ubi agitur de valore Sacramenti, nisi urgeat necessitas. Probabilitas enim periculum invaliditatis non removet.

III. Materia et forma uniri seu applicari debent ab eodem Ministro, et erga idem subiectum. Ratio est, quia si unus materiam, et alter formam poneret, verba formae non verificarentur; Minister enim, qui, v. gr., diceret: *Ego te baptizo*, dum alter effunderet aquam, falsum proferret, siquidem ipse non baptizaret.

II. De mutatione materiae et formae.

198. — Duplex datur mutatio tum in materia tum in forma, scilicet *substantialis* et *accidentalis*.

(a) Huc spectat prima e propositionibus proscriptis ab Innoc. XI: *Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, reicta tuitore, nisi id vetet lex, convention, aut periculum gravis damni incurriendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut Episcopalis.*

Scite autem A. addit, *quae haberi queat*; nam ubi agitur, v. gr., de dispositione necessaria ad sacramentum poenitentiae, sere de ea vix haberi aliud, quam prudens quoddam ac probabile iudicium potest.

Mutatio substantialis erit in materia, si iuxta hominum usum et aestimationem, haec eadem dici non possit, ac ea quae a Christo determinata est; in forma vero, si sensus verborum a Christo intentus in aliud mutetur. Mutatio autem accidentalis dicitur ea, quae versatur tantum circa rei qualitates, aut quae verborum sensum non mutat. — *S. Lig. n. 11.*

Principia:

199. — I. Omnis mutatio *substantialis* in materia et forma Sacramenti invalidat Sacramentum, quia non est amplius idem ritus; et si voluntaria sit, peccatum grave constituit, quia auctori ritus gravem infert iniuriam.

II. Nulla mutatio *accidentalis* in materia et forma Sacramentum invalidat; peccatum tamen grave aut leve inducit, prout notabilis est, vel non. Sequitur ex dictis.

Forma Sacramentorum mutari potest variis modis, scilicet, subtractione syllabae vel verborum, additione, variatione idiomatis aut vocum, transpositione verborum, corruptione eorumdem, v. gr., litteras mutando, et interruptione. Haec sequentibus versiculis exhibentur:

Nihil formae demas, nil ponas, nil variabis;
Transmutare cave, corrumpere verba, morari.

NOTA. Mutatio multo facilius erit substantialis in principio quam in fine verborum, quia facilius pro audientibus sensus mutabitur, v. gr., in nomine matris pro patris. In praxi praesertim a praeceptione caveas.

III. De iteratione Sacramentorum in dubio de valida applicatione materiae et formae.

200. — Triplex regula statuenda est:

I. Sacraenta iterari possunt, quoties datur dubium prudens de ipsorum valore. Ratio est, quia si forte Sacramentum non valeret, qui ad illud suscipiendum accedunt, eius fructu privarentur. Timor prudens tanti incommodi est ratio sufficiens, cur Sacramentum iterari possit, ut patet ex notissimo axiomate: *Sacraenta propter homines.*

II. Sacraenta generatim iterari non possunt sine peccato gravi, quando non habetur dubium prudens de eorum valore.

Ratio est, quia inutiliter prorsus iterarentur, et eis gravis iniuria irrogaretur, dum in vanum materia et forma sacramentalis applicarentur.

III. Sacraenta repeti *debent*, quoties exorto prudenti dubio de eorum valore, id postulant caritas, iustitia et religio, id est quoties ex iustitia, caritate et religione confici aut administrari debuissent. Ratio est, quia nullitas Sacramenti, si forte adasset, in damnum proximi et aliquando in contemptum vel irreverentiam Religionis cederet. Sed conditionate tantum tunc repetenda sunt, ut reverentiae Sacramenti consulatur. — *Voit*, n. 29. *et seq.* — *Vide S. Lig. n. 27. et seq.*

Resolves :

201. — 1° Facilius iteranda sunt Sacraenta magis necessaria, et quae semel tantum conferuntur, scilicet Baptismus et Ordo, etiamsi pro valore Sacramenti militet multo maior probabilitas contra rationes dubie aut tenuiter probabiles in oppositum. — *Ita communiter.*

2° Repetenda est absolutio in poenitentem in statu peccati mortalis versantem, si prudenter dubitetur de prolatione debita formae. Si autem poenitens non sit in statu peccati mortalis, formam repetere necesse non erit, cum ei Communio permitti potuisset, quin prius absolveretur.

3° Minister qui leviter dubitat, nescitque, cur timeat aut solum non recordatur reflexe, se verba formae pronuntiasse, mortaliter *per se* peccat, si formam iteret, aut etiam verbum unum ter aut quater repeatat. Ratio est, quia mutat formam, inducitque novum ritum circa actionem omnium gravissimam. Insuper Christum, quem repraesentat, ridicule loquentem exhibet. In praxi tamen scrupulosi, qui formam repetunt, plerumque a peccato mortali, imo saepe etiam a veniali excusantur, quia nimis agitati scrupulis, ex perplexitate, vel sine advertentia ad irreverentiam, ita stulte agunt. — *Ita Voit*, n. 27. — *Elbel*, n. 11. — *Gobat, tract. 3. n. 94.*, ecc.

4° Si in Missa post consecrationem dubium tibi oriatur de formae debita prolatione, vel de totali omissione, nihil repetere debes, nec potes, cum alias haec omittere non soleas: iudicandum enim est ex communiter contingentibus, nisi tamen valde probabiliter dubites, ut loquitur Rubrica. — *Vide S. Lig. n. 224.*

CAPUT III.

DE MINISTRO SACRAMENTORUM.

Minister Sacramentorum est ille, qui nomine Christi, cuius vices gerit, actionem sacramentalem peragit.

Agendum: 1º de requisitis in Ministro ad Sacraenta conferenda ; 2º de officio Ministri in Sacramentorum administratione.

ARTICULUS I.

DE REQUISITIS AD SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONEM,
SEU DE ATTENTIONE, INTENTIONE, FIDE ET PROBITATE MINISTRI.§. I. *De attentione Ministri.*

202. — DEFINITIO. Attentio est voluntaria applicatio mentis ad ea, quae peraguntur, seu est actus intellectus, quo homo considerat, id quod agit.

DIVISIO. Attentio duplex distinguitur: alia *interna*, quae consistit in advertentia ipsa mentis ad id, quod agitur; alia *externa*, quae excludit omnem actionem cum attentione interna physice incompossibilem. — *Vide dicta supra, n. 92.; et t. 1. num. 344.*

Principia:

I. Ad validitatem collationis Sacramentorum non requiritur alia attentio, nisi quae in omni actu vere humano invenitur. Possunt igitur valide ministrari Sacraenta communiter etiam a Ministro distracto, seu de aliis negotiis simul cogitante. Ratio est, quia moralitas actus non ab attentione actuali, sed ab intentione saltem virtuali agentis procedit. Insuper attentio saepe a voluntate hominis non pendet; Christus autem conditionem aliquando impossibilem in Ministro Sacramentorum requirere non potuit. — *Ita S. Lig. n. 11., et alii communiter.*

II. Ad licitam collationem Sacramentorum requiritur attentio talis, ut absit omnis voluntaria distractio. Ratio est, quia reve-

rentia Sacramento debita exigit, ut cum attentione tractetur. Voluntaria autem distractio ordinarie peccatum veniale non excedit, iuxta communem sententiam Theologorum, nisi periculo in forma graviter errandi se exponat. — *S. Lig. ibid.*

Excipiunt tamen *probabilis* et *communius* Eucharistiam, in cuius confectione omnem voluntariam distractionem peccatum mortale reputant ob maiorem Sacramenti dignitatem. — *S. Lig. ibid.* — Negant tamen non *improbabiliter* *Lacroix*, *lib. 6. part. 2. n. 443.* — *Mazzotta et alii.*

§. II. *De intentione Ministri.*

203. — DEFINITIO. Intentio est actus voluntatis in aliquem finem tendentis, vel actus voluntatis, quo quis intendit aliquid agere aut omittere.

DIVISIO. Multiplex est, scilicet 1° *actualis, virtualis, habitualis, et interpretativa*; 2° *interna seu vera, vel externa* quae solum actum externum respicit; 3° *determinata, vel indeterminata seu in confuso*; 4° *absoluta, vel conditionata*. Recole definitiones passim datas, v. gr., in *Tract. de Act. hum.* ubi de voluntario, *tom. 1. n. 5.*

Principia:

I. Requiritur in Ministro ad validitatem Sacramenti voluntas aliqua *vera et seria* saltem faciendi id quod facit Ecclesia. — Constat ex *Conc. Trid. sess. 7. Can. 11.*

II. Non requiritur intentio *actualis*, sed sufficit *virtualis*. Ratio est, quia intentio *actualis*, etsi optima et desideranda, est interdum impossibilis, saltem moraliter; *virtualis* vero satis influit in actionem Ministri, ut haec *vere humana et deliberata dici possit*. — *Ita omnes.*

III. Non sufficit intentio *habitualis, nec interpretativa*. Ratio est, quia ad actum humanum requiritur intentio, quae aliqua ratione actu existat in animo. Iam vero nec intentio *habitualis, nec interpretativa* ulla ratione actu in animo existit: non 1°, quia nec actu a voluntate elicetur, nec aliquando elicita, in aliquo effectu vel in serie actionum actu perdurat; non 2°, quia nec actu elicetur, nec unquam actu elicita fuit, sed tantum eliceretur, si eius cogitatio in mentem veniret. — *S. Lig. n. 16.*

Quaesita:

204. — QUAER. 1º *An requiratur intentio interna?*

Resp. Affirm. quia si Minister solum intenderet actum exter-
num, non haberet veram intentionem faciendi quod facit Eccle-
sia; Ecclesia enim intendit ponere ritum sacramentalem: hoc
autem non intendit, quia solum ritum externum facere propo-
nit (a). — *S. Lig. num. 20.*

Constat etiam ex propositione 28ª ab *Alexandro VIII* damnata,
quae sic sonat: *Valet Baptismus collatus a Ministro, qui
omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus
vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo facere quod fa-
cit Ecclesia.*

**QUAER. 2º An requiratur in Ministro intentio faciendi quod
facit Ecclesia Romana?**

Resp. Neg., dummodo habeat intentionem, saltem implicitam
faciendi id, quod facit vera Ecclesia, etiamsi ex errore putaret
suam ecclesiam heterodoxam esse veram Ecclesiam. — *S. Lig.
n. 21.*

**QUAER. 3º An requiratur in Ministro intentio conficiendi Sa-
cramentum?**

Resp. Neg. saltem *explicite*, modo haec intentio non excluda-
tur. Sufficit enim ut intendat in genere et *implicite* facere quod
Ecclesia facit. — *S. Lig. n. 22., et alii communiter.*

**205. — QUAER. 4º An intentio Ministri debeat esse determi-
nata ad certam materiam et personam?**

Resp. Affirm. Ratio est 1º *quoad materiam*, quia secus rema-
neret in statu indifferentiae: non potest enim ab eo statu erui,

(a) Neque tamen requiritur, ut minister explicite intendat facere
ritum sacramentalem; secus enim si quis aut ignoret aut non credat,
per eam actionem ritum perfici sacramentalem, uti v. gr., non cre-
dunt protestantes, per consensum matrimoniale sacramentum
effici, non conferret sacramentum valide; quod falsum est. Satis
ergo esse debet, ut minister confuse facere velit, quod faciunt
Christiani.

Propositio autem damnata, quae subiicitur, forte in rem non
quadrat. In hac enim non de mero intentionis requisitae defectu
agitur, sed de intentione contraria.

et ad Sacramentum determinari, nisi per ministri intentionem, ut patet; 2º *quoad personam*, quia effectus Sacramenti nequit applicari in genere, sed tali subiecto: secus nulla fieret applicatio.

QUAER. 5º An validum sit Sacramentum cum intentione conditionata collatum?

Resp. 1º Neg. si conditio apposita sit de futuro; quia conditio suspendit intentionem Ministri, et proinde impedit ne forma hic et nunc applicetur materiae; nec postea applicari potest, purificata conditione, cum materia et forma iam desierint adesse (a).

Resp. 2º Affirm., si conditio sit de praeterito, aut de praesenti, modo verificetur; quia hic et nunc transit intentio conditionata in intentionem absolutam: si autem non verificetur conditio, tunc nulla est intentio, utpote restricta ad conditionem non existentem. — *S. Lig. n. 26.*, et alii communiter.

206. — *QUAER. 6º An licita sit collatio Sacramentorum cum intentione conditionata, in dubio utrum valide collata fuerint?*

Resp. 1º Quoad Sacraenta characterem imprimentia, certum est licitam esse et ab omnibus admissam. Constat ex Iure can. Decretal. c. 2. de Bapt., ubi indicatur haec forma in dubio de Baptismo collato: *Si nondum baptizatus es, ego te baptizo*, etc.

Resp. 2º Quoad alia Sacraenta, etiam licita est, si adsit causa gravis conditionem ponendi. Ratio est, quia Sacraenta sunt propter homines, et conditionata collatione Sacramenti consultur, in quantum fieri potest, bono eorum, qui Sacramentum accipiunt si forte illius sint capaces, et consultur simul reverentiae Sacramenti, adiecta conditione, ex causa gravi. — Ita communiter, cum S. Lig. n. 27. 28. contra aliquos. Certum autem est in extrema necessitate, ubi non adest materia nisi dubia, *Ministrum non modo posse, sed et teneri sub gravi Sacramentum ministrare sub conditione.* — *S. Lig. n. 29.*

QUAER. 7º An conditio verbis exprimi debeat?

(a) Matrimonium tamen instar aliorum omnium contractuum celebrari sub conditione de futuro potest; qua impleta, perficiuntur, non secus ac si ab initio pure ac sine conditione initi fuissent. Neque idecirco timendum est incommodum, de quo A. Cum enim consensus referatur in eventum conditionis, tunc re ipsa contractus perficitur, atque adeo tunc fit sacramentum.

Resp. Neg. Ratio est, quia sufficit ad reverentiam Sacramenti, ut mente concipiatur. — *Ita S. Lig. Hom. apost. tr. 14. n. 3.* — *Lacroix, n. 83.*, etc. Imo, iuxta *Gobat, n. 272.*, ne opus quidem est conditionem explicite et formaliter in mente habere; sed satis est si habeatur implicite et virtualiter, veluti habet, qui voluit confessiones audire secundum institutionem Christi vel intentionem Ecclesiae; quia sic reverentia Sacramento debita adhuc sufficienter servatur. Apponi tamen ore debet, ubi hoc praescribit Rubrica, ut in Baptismo conditionato, praesertim si publice conferatur, ne adstantes credant, Baptismum absolute iterari. — *S. Lig. Hom. ap. tr. 14. n. 3.*, etc.

§. III. *De fide et probitate Ministri.*

Principia:

207. — I. Nec fides, nec probitas, seu status gratiae, requiritur in Ministro ad valorem Sacramentorum. Constat 1º ex praxi et perpetua traditione Ecclesiae, quae nunquam baptizatos ab haereticis et improbis rebaptizari voluit. Constat 2º ex definitione Ecclesiae. — *Trid. sess. 7. Can. 12. et Can. 4. de Bapt.*

II. Requiritur autem ad licitam Sacramentorum administrationem fides et probitas in Ministro, saltem si is ad Sacraenta conferenda *consecratus* sit, et ea conficiat *solemniter*, id est, cum integro ritu ab Ecclesia praescripto. Graviter igitur peccat, qui in mortali Sacraenta ministrat, minister enim fide destitutus, vel improbus irrogat gravem iniuriam Deo et Christo, sancta indigne tractando, et quantum in se est, contaminando. Insuper cum Minister Sacramentorum reprezentet Christum primarium Ministrum, qui est Sanctus sanctorum, eiusque personam gerat, necesse est, ut et ipse sit sanctus.

Quaesita:

208. — QUAER. 1º *An peccet graviter Minister qui confert in mortali Sacramentum, ad quod non est specialiter ordinatus seu consecratus, v. gr., si mulier Baptismum in statu peccati ministret?*

Resp. Neg. probabiliter, quia obligatio in Ministro babendi sanctitatem non oritur praecise ex ipsa sanctitate Christi et Sa-

cramenti secundum se, sed ex Ministri consecratione in Ordine ad Sacraenta conserenda. — *Billuart*, diss. 5. art. 4. — *S. Thom.* 3. p. q. 64. art. 6.; et in 4. *Dist.* 5. q. 2. art. 2.; et alii multi.

Affirmant tamen alii non pauci: *sic Collet, Lacroix, Lugo*, etc. — *S. Lig.* vero, n. 32. admittit probabilitatem utriusque sententiae; in affirmativam tamen magis inclinat.

QUAER. 2° *An peccet graviter Sacerdos (seu Minister consecratus) ministrans quidem Sacramentum in mortali, sed non solemniter, v. gr., Baptismum absque caeremoniis in casu necessitatis?*

Resp. *Controvertitur*, ut in quaesito praecedenti, eaedemque afferuntur auctoritates et rationes pro alterutra parte et contra. Hinc probabiliter dicendum est eum non peccare graviter, quia licet sit per se consecratus ad Sacraenta ministranda, non agit tamen ut consecratus seu deputatus, sed tantum ut laicus, ex caritate, ad succurrendum proximo in necessitate versanti.

QUAER. 3° *An peccet graviter Minister consecratus et solemniter ministrans in mortali, si urgeat gravis necessitas?*

Resp. *Neg.*, *rigorose loquendo*, nempe si periculum sit ita urgens, ut actum contritionis elicere nequeat. Sed haec hypothesis generatim neganda est. A mortali autem excusandus non est Minister qui conscientius gravis culpae casum necessitatis facile praevidere potest, ut Parochus et alii, qui ex officio Sacraenta ministrare debent; et proinde speciali obligatione in statu gratiae habitualiter permanere tenentur. — *S. Lig.* n. 35., et alii communiter.

209. — **QUAER.** 4° *An peccet graviter ministrans Eucharistiam in mortali, quin Missam celebret?*

Resp. *Affirm.* *probabilius*. Ratio est, quia gravem iniuriam irrogat sanctissimae Eucharistiae. Licet enim ipse non agat ut causa efficax in consiendo Sacramento, est tamen illius dispensator ad id specialiter consecratus, ac gravissimum obit ministerium, quod immediate sanctificationi animae cooperatur. — *S. Lig.* n. 35., et alii communiter. *Probabiliter* tamen censem peccare tantum venialiter *Lugo*, *de Sacramentis*, D. 8. n. 153.; *Salm.* tr. 1. c. 7. n. 11., et alii.

QUAER. 5° *An peccent tangentes aut deferentes in mortali sanctissimam Eucharistiam sive mediate, sive immediate?*

Resp. *Controvertitur*. Triplex est sententia probabilis:

I^a SENTENTIA *probabilior affirmat* in utroque casu, quia rem sanctissimam, seu corpus Christi, indigne tractant. Hanc sententiam valde probabilem vocat *S. Lig.* n. 35.

II^a SENTENTIA *negat*, quia hoc non est administratio Sacramenti, nec videtur materia tam gravis, ut peccatum mortale inducat. — *Ita Lacroix*, n. 101. — *Salmant.*, c. 7. n. 1. — *Busemb.*, et *S. Lig.* dicit hoc non esse improbabile.

III^a SENTENTIA *sic distinguit*: Peccant quidem graviter tangentes *immediate* sanctissimam Eucharistiam in mortali, non vero tangentes *mediate*. Ratio repetitur ex gradu valde diverso irreverentiae inter primum casum et secundum (*a*). — *Ita Billuart*.

210. — QUAER. 6° *An peccant graviter exercentes in mortali alias functiones sacras?*

Resp. Neg.; quia omnia alia exercitia Ordinum praeter confectionem et administrationem Sacramentorum non videntur sub gravi exigere sanctitatem conferentium, cum non sint proxime ordinata ad animae sanctificationem. — *Ita communiter et probabilius*. — *Salm.* — *Mazzotta*, et hoc sat probabile dicit *S. Lig.* n. 37.

QUAER. 7° *An teneatur Minister confiteri ante confectionem Sacramenti, si reus sit peccati mortalis?*

Resp. 1° Affirm. si agatur de Missae celebratione, nisi ipsi copia Confessarii desit; quia omnes fideles communicaturi confessionem praemittere debent *ex Decreto Conc. Trid. sess. 13. cap. 7.*

Resp. 2° Neg. vero *probabilius*, si agatur de aliis Sacramentis; quia nulla lege ad confessionem obligatur. Absolute enim sufficit ut actum contritionis eliciat (*b*). — *Ita S. Lig.* n. 34. — *Elbel*, — *Lacroix*, — *Lugo*, etc...., contra plures.

211. — QUAER. 8° *An peccet graviter qui audit confessionem in mortali, sed non absolvit?*

Resp. Neg. probabilius, quia Confessarius audiendo confessio-nes non conficit Sacramentum. — *S. Lig.* n. 36., et alii *communiter*, contra aliquos.

(*a*) At si sua non caret probabilitate opinio Card. De Lugo, de qua in praec. q. 4., incassum haec distinctio adhibetur.

(*b*) Excipe tamen, si ipsi de perfectae contritionis defectu constet.

QUAER. 9° Quot peccata committat Confessarius plures poenitentes successive in mortali absolvendo?

Resp. Duplex est sententia. Nam iuxta alios committit tot peccata, quot personas absolvit; ratio, quia singulae absolutio-nes constituunt tot actiones morales distinctas, totidem iudicia completa, atque Sacraenta in statu peccati collata, proindeque totidem peccata. — *Ita S. Lig. n. 30. cum aliis.* — Alii tamen unum putant esse peccatum. *Ita Salmant. de Censuris, c. 1. n. 172., cum aliis* quos allegant, eamque opinionem probabilem appellat *Lugo, de Poenit. D. 16. n. 558.*

212. — QUAER. 10° Quot peccata committat qui in mortali pluribus Eucharistiam ministrat?

Resp. *Probabilius* unicum tantum, si unica vice faciat; quia Minister unicam actionem moralem ponit: singulae enim distributiones per modum unius habentur, et unicam administracionem, unumque convivium constituunt (*a*). — *S. Lig. n. 35.*

NOTA. Sacerdotes in amplis nosocomiis, aut in castris ministrantes, in statu gratiae ex speciali obligatione semper esse debent, ut digne Sacraenta conferre valeant, cum ibi necessitates morientium frequenter occurrant. Idem pariter de Parochis, et de aliis curam animarum habentibus dicendum est. — *S. Lig. n. 35.*

ARTICULUS II.

DE OFFICIO MINISTRI.

Scilicet: 1° quoad obligationem ministrandi Sacraenta; 2° quoad obligationem ea aliquando denegandi; 3° quoad modum illa conferendi.

§. I. *De obligatione ministrandi Sacraenta.*

Principia:

213. — I. Habentes curam animarum tenentur sub gravi ex iustitia Sacraenta ministrare subditis suis rationabiliter petentibus. Curam enim animarum suscipiendo ad id sese obligaverunt tacito contractu inito cum subditis, a quibus sustentationem aut saltem honorem accipiunt.

(a) *Conf. sup. dicta n. 209. q. 4., ubi duplex de culpae huius gravitate opinio producta fuit.*

Tenantur igitur, si urget commune praeceptum illa suscipiendi, vel si privata potentis necessitas vel utilitas administracionem exigit, v. gr., si petens praevideat aliquod periculum, vel in tentatione versetur, et gratia Sacramenti indigeat, vel si devotionem statui suo convenientem exercere, aut Indulgentiam lucrari velit, etc. — Scavini.

II. Alii curam animarum non habentes non tenantur ministrare Sacraenta ex iustitia; aliquando tamen tenantur ex caritate, scilicet in gravi necessitate proximi. Ratio utriusque patet. — S. Lig. n. 58.

Quaesita:

214. — QUAER. 1º *Quinam censeantur animarum curam habere?*

Resp. Ii omnes, qui ex officio, seu titulo speciali superioritatis seu iurisdictionis spiritualis aut delegationis, aliquam partem ovis Christi pascere seu curare debent. Tales igitur sunt Episcopi, Parochi, vel qui curam subsidiariam animarum habent ex commissione seu munere publico, ut sunt Coadiutores seu Vicarii Parochorum. Item respectu Regularium Praelati seu Superiores proprii. — S. Lig. n. 58.

QUAER. 2º *Quaenam Sacraenta in necessitate ministranda sint, etiam cum periculo mortis, sive ab habentibus curam animarum, sive ab aliis?*

Resp. 1º Qui curam animarum non gerunt, certo tenantur tantum ad ministranda Sacraenta absolute necessaria ad salutem, scilicet Baptismum et Poenitentiam, vel Extremam Unctionem, quando quis nullo modo confiteri queat. Ratio est, quia non tenantur nisi ex sola caritate ad subveniendum proximo in gravissimo salutis periculo versanti. Sola autem praefata sacraenta sunt ad salutem necessaria. Ergo, etc. — *Ita communisime Theologi cum S. Lig. n. 58., et lib. 2. n. 27.*

Resp. 2º Etiam curam animarum gerentes *probabilius* tenantur ad sola praefata Sacraenta quocumque periculo ministranda. Ratio est, quia alia Sacraenta non sunt tantae necessitatis, ut quis illa ministrandi causa teneatur prodere vitam. — *Ita S. Lig. de Eucharistia, n. 233.*, innixus Declarationi *Gregorii XIII* (12 Oct. 1576), et item Declarationi *S. Congr. Concilii* ab eodem Pontifice approbatae. — Sed qui gerunt curam animarum, tenantur vitam exponere non tantum in extrema, sed

etiam in gravi necessitate, dum alii Ministri in sola necessitate extrema ad id obligantur. — *S. Lig. lib. 2. n. 27.* — *Lacroix, lib. 3. part. 1. n. 755. et seq.*

215. — *QUAER. 3° An teneatur quis exponere vitam ad ministranda praefata Sacraenta cum probabilitate tantum successus vel necessitatis?*

Resp. Negandum videtur, quia nimis durum est exigere actum adeo heroicum ad proximum adiuvandum, nisi adsit spes moraliter certa sive successus, sive necessitatis. Hinc non teneris exponere certo vitam ad aliquem baptizandum, vel absolendum, si probabiliter perire debes, antequam munus sacrum erga illum adimplere possis, vel probabiliter praesumas, illum esse baptizatum, aut non versari in statu peccati mortalis, aut etiam posse facile sibi subvenire per actum contritionis perfeciae. — *Collet, Decal., c. 1., et S. Lig. lib. 2. n. 27.*

Resolves:

216. — 1° Peccant graviter habentes curam animarum, non tantum si sine ratione ministerium suum denegant, sed etiam si se morosos et difficiles saepe praebent: quia tali modo agendi fideles a Sacramentis deterrent, idemque est ac si Sacraenta ipsis denegarent.

2° Mortale tamen non est, extra necessitatem uni vel alteri aut eidem semel vel iterum petenti denegare Sacramentum Poenitentiae vel Eucharistiae; quia damnum illud facile reparari potest, ita ut subditus ideo non censeatur graviter invititus.

3° Si subditi irrationaliter petant, nullum est peccatum. Hinc non tenetur parochus quotidie cum scrupoloso vel devotulis tempus terere, cum istis non expedit tam frequens confessio, nec ius strictum ad absolutionem tam frequentem habeant.

4° Si Parochus idoneos habeat Vicarios, non tenebitur adeo rigorose confessiones subditorum excipere; debet tamen fidelibus ipsum nominatim requirentibus satisfacere, nisi aut impeditus sit, aut poenitentes libenter alium Confessarium sint adituri.

5° Peccant graviter, generatim loquendo, curam gerentes animarum, qui subditorum confessiones excipere nolunt, nisi paucis diebus intra mensem determinatis; quia in causa sunt,

cur fideles in statu peccati diu remaneant, et a Sacramentis suscipendis arceantur. — *Vide S. Lig. n. 58., et alibi passim.*

Vide plura, ubi de singulis Sacramentis; et recole dicta de officio Parochorum in *Tractatu de statibus, n. 113. et seq.*

**§. II. De obligatione denegandi Sacra-
menta indignis petentibus.**

Principium generale:

217. — Minister tenetur sub gravi, *per se loquendo*, Sacra-
menta indignis denegare, quia lex naturalis obligat dispensato-
rem ad bona Domini fideliter et iuxta eius voluntatem dispen-
sanda; porro voluntas certa Christi est, ut Sacra-
menta non con-
ferantur indignis, iuxta illud *Matthaei 7. 6.: Nolite dare san-
ctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.*

Regulae speciales:

218. — *Regula I.* Peccatori *publico*, sive occulte sive publi-
ce petenti, denegandum est Sacramentum; quia nulla ratio ad-
est, cur regulae generali exceptio fiat; imo grave scandalum
fidelium inde sequeretur. — *S. Thom. p. 3., qu. 80., art. 6.*
— *S. Lig. n. 44.*

Regula II. Peccatori *occulto*, *occulte* petenti, pariter negan-
dum est Sacramentum, quia reverentia erga Sacramentum et ca-
ritas proximi in his adjunctis hoc postulant. — *S. Thom. p. 3.,*
qu. 80. art. 6. — *S. Lig. n. 50.* — *Salmant.*, etc.

Regula III. Peccatori *vere occulto*, *publice* petenti, non est
denegandum Sacramentum. Ratio deducitur ex incommodis,
quae sequentur ex Sacramenti denegatione; oriuntur enim
scandala et perturbationes in Ecclesia, et praesertim fideles in
suspicionem adducti, ne a Sacramentis prohiberentur, ab ipsis
recederent. — *Ita omnes cum S. Thom. p. 3., qu. 80., art. 6.*
— *S. Lig. ibid.*

Confirmatur ex *Rituali Romano, de Euch.*, ubi sic legitur:
« *Occultos peccatores, si occulte petant et eos non emendatos*
« *agnoverit (Minister), repellat; non autem si publice petant,*
« *et sine scandalo illos praeterire nequeat.* »

Quaesita:

219. — *QUAER. 1° Quandonam censeatur peccator publicus seu notorius, vel occultus; aut occulte vel publice petens Sacramentum?*

Resp. 1° Peccator *publicus* ille dicitur, cuius crimen vel pessima vita communiter cognoscitur. Quod si infamia eius nondum venerit in communem notitiam, sed ita tamen cognoscatur, ut celari amplius non possit, dicitur peccator *notorius* (*a*); si vero absit periculum ne indignitas nota fiat, peccator *occultus* nuncupatur.

Resp. 2° Peccator *occulte petens* dicitur ille, qui reperitur solus cum Ministro, vel cum aliis paucis nullius fere momenti, ut sunt pueruli, etc. Secus publice petere censetur.

QUAER. 2° An sit negandum Sacramentum indigno publice petenti, cuius crimen est notorium quidem, sed nondum publicum?

Resp. Neg. iuxta sententiam probabiliorem, quia non potest diei adhuc peccator *publicus*; insuper variis incommodis obnoxia esset denegatio Sacramenti. Imo probabilius non est denegandum Sacramentum, etiamsi plerique ex praesentibus crimen noverint, dum non est simpliciter *publicum*. — *S. Lig. n. 45.*

220. — *QUAER. 3° An denegandum sit Sacramentum peccatori, quando crimen eius non est publicum in loco, in quo petit, si publicum sit in alio?*

Resp. Neg. saltem *probabilius*; quia ex una parte ministrando ei Sacraenta non adest scandalum aliorum, et ex altera parte si denegarentur, ea nascerentur incommoda atque dama, quae ex denegatione peccatori occulto facta proveniunt. — *S. Lig. n. 46., et alii communius.* — Secus vero dicendum, si notitia illius criminis facile sit in eum locum perventura. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 4° An liceat simulare administrationem Sacramenti ne indigno conferatur?

(*a*) Complecti hic A. videtur notorietatem tum *iuris* tum *facti*. Nam si de hac postrema tantum sermo sit, *notorium a publico*, et quidem latissima huius vocis acceptione, non differt. *Vid. Reiffenst. Lib. 5. Tit. 1. n. 243.*

Resp. Duplicem simulationem distinguunt Theologi: aliam *formalem*, qua Minister directe intendit decipere, aliam vero *materialem*, qua quis non intendit directe decipere, sed ex alio motivo ad simulandum inducitur, v. gr., si gravi metu cogatur, etc.

Dico: Nunquam licet, ne *materialiter* quidem, Sacramentum simulare. Ratio est, quia omnis simulatio est iniuria et irreverentia gravis in Christum, cui illudit Minister abutendo rebus sacris ab ipso institutis, et sic eum falso operantem inducit. — Constat etiam ex propositione 29^a ab *Innoc. XI* damnata, quae sic iacet: *Urgens metus gravis est causa Sacramentorum administrationem simulandi.* In hac autem damnatione reprobatur etiam simulatio materialis, cum de ea specialiter in hac propositione agatur. — Constat iterum ex auctoritate *Innocentii III*, c. *De celebrat. Missae*, ubi dicitur quod ille, qui fraudulenter praesumpserit simulare se consecrare, gravius peccat, quam si celebraret in mortali, quia Deo videtur illudere.

221. — QUAER. 5° *In quo praeccise consistat simulatio Sacramenti?*

Resp. Non convenient Theologi. Aliqui dicunt, eam consistere in eo omni, quod suscipientes aut alios in errorem inducere potest. *Probabilius* iuxta communem sententiam consistit in appositione ficta formae ad materiam, aut in ficta formae prolatione, seu tunc tantum videtur haberi, quando ponitur *ficta* illud quod *essentialiter* pertinet ad rem, quae simulatur, ita ut proximus necessario decipiatur. — *Mazzotta, de Ministro, in fine.*

Hinc resolves:

222. — 1° *Gravissime* peccaret Sacerdos, qui in Missa pronuntiaret verba consecatoria super panem et vinum, intentionem consecrandi excludens. Neque bona fide excusari possunt, qui crassa ignorantia laborantes, et in mortali celebrantes, consecrationem simulant, ne sacrilegii rei evadant, etiamsi verba consecrationis omnino omittant.

2° *Graviter* peccaret Confessarius, qui verba absolutionis proferret sine animo absolvendi, etiamsi id ageret ad se facilius expediendum a poenitente *indisposito* et absolutionem instanter petente, aut etiam per gravissimas minas exigente. — Dicunt plures, posse Confessarium in hoc casu dicere: *Ego te non ab-*

solvo... pronuntiando *et non ita demisse, ut non audiatur a poenitente.* Non improbat hoc indicat *S. Lig. n. 59.*; sed Confessarius alias voces aut preces tunc facile pronuntiare posset, loco formae absolutionis; caeterum casus iste fere chimaericus esse videtur.

3° Non autem simulat Sacramentum Poenitentiae Confessarius, qui recitat preces super poenitentem indispositum, ne adstantes advertant, illum sine absolutione dimitti; constat enim apud omnes, quod poenitentes saepe cum sola benedictione dimittantur, et subinde sine intentione confitendi, aut confessio-nem perficiendi ad sacrum tribunal accedant. — *S. Lig. n. 59. et alii communiter.*

4° *Graviter* peccat Sacerdos, qui hostiam non consecratam pro consecrata porrigit etiam *scienti et consentienti*; ut evenit quandoque miseris Sacerdotibus cum complice, famae servanda gratia, ad sacram mensam accedente. Ratio est, quia hostia non consecrata tunc exponitur adorationi tum adstantium, tum ipsiusmet etiam *sciente* recipientis cum reverentia externa, quae idololatriam externam et materialem, et proinde quid intrinsece malum constituit. — *S. Lig. n. 61.*

5° Non tamen peccant saltem graviter, qui metu gravi coacti matrimonium inire simulant, iuxta sententiam communem. Ratio est, quia cum desit voluntarius consensus, iuxta sententiam nunc certam, quae tenet sponsos esse huius Sacramenti ministros, deest materia et forma, et proinde non est simulatio Sacramenti, sed tantum simulatio contractus. Aliunde error suffi-cienter adverti posset ex circumstantiis et sic deceptio neces-saria non adasset.

§. III. *De modo Sacraenta conferendi.*

223. — Non satis est, ut minister ea, quae ad materiam et formam spectant, diligenter observet, sed omnes S. Ecclesiae leges circa Sacramentorum administrationem studiose servare debet. Curet, ut omnia graviter, religiose, et cum fidelium ae-dificatione perficiat. Caveat ne propter nimiam celeritatem, aut agendi consuetudinem vel etiam memoriae defectum quidpiam omittat. Tutius erit generatim, si in precibus recitandis Rituale prae oculis habeat.

Quaesita :

224. — QUAER. 1º *Utrum de praecepto sit uti Rituali Romano in administratione Sacramentorum?*

Resp. Affirm. Etenim non semel declaravit S. Congr. Rit., *Illos solos libros adhibendos et in illis tantum benedictionibus, quae Rituali Romano sunt corformes, nec alios adhibendos esse, dummodo non constet ab hac S. Congr. fuisse approbatos (S. C. Rit. 7 Aprilis 1832 et 23 Maii 1835. Apud Gardellini 4681.).*

Nuperrime vero ad hanc quaest. S. C. Rit. propositam :

Etiamsi Ecclesia Cenomanensis sibi de Breviario, et Missali iterum atque iterum, ut libuerit, providere queat, an istiusmodi facultas extendenda sit ad Pontificale, Caeremoniale Episcoporum, Martyrologium et Rituale Romanum; ita videlicet ut praeceptivas, praedictorum librorum regulas, tolerante nempe, permittente aut etiam aliter quidpiam statuente Reverendissimo Episcopo, Canonici aliive Sacerdotes possint illaesa conscientia infringere, aut omittere sicque Reverendissimi Episcopi voluntas his in casibus sit pro ipsis sufficiens dispensatio? — Respondit S. Congregatio: Negative et amplius (S. C. Rit. 10 Ianuarii 1852) ¹.

225. — QUAER. 2º *Quaenam vestes sacrae requirantur ad Sacramentorum administrationem?*

Resp. Secluso casu urgentis necessitatis, *stola et superpelliceum* generatim requiruntur. — Dicitur *superpelliceum*; nam utcunque possit esse multis in locis usus contrarius, *Rochettus non est vestis sacra adhibenda in administratione Sacramentorum, ac proinde ad ea administranda necessario superpelliceo utendum.* — Sic S. C. Rit. 10 Ian. 1852, in Cenomanensi.

226. — NOTA. Stola non deferri debet, nisi in Sacramentorum et sacramentalium-confectione, et in actu praedicationis, ubi datur consuetudo, neconon in quibusdam aliis functionibus in Rit. Romano determinatis. Usus autem stolam defendi ceu signum *iurisdictionis* et *praeeminentiae*, tanquam abusus reprobatur. — Sic *Sacra Congreg. Rituum 10 Septembr. 1816, 11 Septembr. 1847, et 7 Septembr. 1850.*

¹ NOTA. Summopere cavendum est, ne adhibeantur formulae benedictionum, quas non constet a S. Congr. Rit. approbatas fuisse. Ad hoc consulere iuvabit recentem editionem Rit. Rom. a S. Congr. de Propaganda Fide typis curafam, cum *Supplemento seu collectione benedictionum novarum*, quas Pontifex concessit et approbavit.

Plura circa modum administrandi Sacra menta , ubi de singulis in particulari agetur.

CAPUT IV.

DE SUBIECTO SACRAMENTORUM.

227. — Subiectum Sacramenti dicitur ille, qui Sacramentum suscepit, et est capax effectus Sacramenti.

Subiectum Sacramentorum est solus homo *viator*, quia ut ex S. Scripturis et traditione patet, pro solis hominibus viatoribus Sacra menta instituta sunt. Non omnes tamen homines sunt omnium Sacramentorum capaces. Nam nec mulieres Sacramentum Ordinis, nec infantes, ratione nondum utentes, suscipere possunt Sacra menta Poenitentiae et Extremae Unctio nis, ut patet.

Ratio autem *a priori*, cur solus homo viator sit capax Sacramentorum, est voluntas Christi Domini institutoris Sacramentorum. Ratio autem convenientiae est, quia iuxta ordinem praesentis Providentiae solus homo viator est capax primae gratiae, vel augmenti gratiae; eiusmodi autem non sunt Beati vel animae in purgatorio detentae, quibus iam determinata est mensura gloriae respondens gratiae, quam in vita mortali habuerunt. Multo autem minus capaces sunt gratiae damnati, utpote a Deo iam in aeternum separati. His positis,

Agendum de requisitis tum ad validam, tum ad licitam Sacramentorum receptionem.

ARTICULUS I.

DE REQUISITIS AD VALIDAM SACRAMENTORUM RECEPTIONEM.

Principia:

228. — I. Ad sacra menta valide suscipienda nulla requiritur probitas, nec proprie Fides in subiecto, si Poenitentiae Sacramentum excipias. Constat ex praxi Ecclesiae, quae nunquam permisit iterum baptizari et ordinari haereticos et improbos homines rite baptizatos et ordinatos. Constat etiam, quoad

Fidem, ex definitione expressa *Conc. Trid. sess. 7. Can. 13.*
de Baptismo.

II. In infantibus aut perpetuo amentibus nulla requiritur dispositio, nec intentio, ut valide recipient Sacra menta, quorum sunt capaces, videlicet Baptismum, Confirmationem, Ordinem et Eucharistiam, quae olim ipsis ministrabatur. Constat ex praxi Ecclesiae, et sententia communi, etc...

III. Requiritur in adultis intentio aliqua ad Sacramentorum validam susceptionem, quia non est conveniens, ut adultus sanctificetur, nisi velit. Sed pro plerisque Sacramentis sufficit intentio habitualis, etiam quandoque confusa tantum, seu implicita, spectata cuiusque Sacramenti natura; quia collatio Sacramentorum est quaedam donatio et beneficium, ad quod acceptandum sufficit intentio habitualis. Aliud autem est de conferente Sacramentum; quia cum agere debeat modo humano, necesse est, ut intentionem saltem virtualem habeat.

IV. Ad caetera Sacra menta valide suscipienda praeexitur susceptio Baptismi; proin homo non baptizatus nullatenus est capax aliorum Sacramentorum. Ratio est, quia caetera Sacra menta sunt instituta pro sola Ecclesia; porro per solum Baptismum homines fiunt de corpore Ecclesiae. Ergo... etc... Sic definivit *Eugenius IV, in Decreto pro Armenis.*

Quaesita:

229. — QUAER. 1º *An requiratur attentio in subiecto adulto, ut Sacramentum valide suscipiat?*

Resp. Neg. prorsus. Sufficit enim *intentio*, ut iam explicatum est, etiam in Sacramentis, quae requirunt intentionem virtualem; ratio, quia actus humanus non procedit ab *attentione*, sed a voluntate seu ab *intentione*. — Praeterea pleraque Sacra menta, ut dictum est, ne requirunt quidem intentionem virtualem; ergo *a fortiori* non requirunt attentionem ex parte subiecti. Insper non requiritur attentio in Ministro ad conficiendum Sacramentum, ut constat ex dictis supra n. 96.; ergo *a fortiori* non requiritur in subiecto ob easdem rationes. — Sporer, n. 157.

Hinc frustra scrupulis agitantur aliquando poenitentes ex eo, quod distractiones passi fuerint dum absolvebantur, vel absoluti fuerint, quin ad id animadverterint.

230. — QUAER. 2º *Quaenam intentio requiratur in adultis pro singulis Sacramentis suscipiendis?*

Resp. 1° Ad Baptismum valide recipiendum requiritur in adultis intentio saltem *habitualis*, quae fuerit antea expressa, et nunquam retractata. Aliqui tamen dicunt sufficere voluntatem Baptismi implicitam, qualis esset in eo, qui haberet voluntatem peragendi omnia ad salutem necessaria.

2° Ad Confirmationem sufficit voluntas *habitualis*, etiam *implicita*, vel, ut dicit *S. Lig.*, *interpretativa*. — Sic conferri potest moribundo sensibus destituto. Hoc tamen a praxi Ecclesiae alienum est, eo quod ad salutem Confirmationis necessaria non sit. — *S. Lig. n. 81.*, etc. (a).

3° Ad Poenitentiam requiritur intentio *vel actualis*, *vel saltem virtualis*; nec proinde intentio habitualis sufficit (b). — *S. Lig. n. 82.*

(a) *S. Alphonsus* hoc loco non agit de moribundo sensibus destituto, sed de *dormientibus*, *ebriis*, *vel lapsis in amentiam*, qui prius habuerint intentionem sacramenta recipiendi, et quos valide ea recipere docet *cum communissima*. Quod si subdit cum *Suarezio*, illicite iis sacramenta conferri; at excipit, *nisi sint in probabili periculo mortis*; *alias enim expectandum tempus, quo suscipiens fratrationis compos*.

De confirmatione vero haec habet (n. 82.): *Ita etiam per voluntatem interpretativam, seu generalem, potest moribundo sensibus destituto conferri sacramentum Confirmationis, ut dicunt Lugo, Sporer, Elbel, et Croix cum Con.* (idest *Coninck*, non vero *Conc.*, ut habent quaedam *S. Alphonsi* editiones: qui enim *Croix* multo antiquior allegasset *Concinam*?!), *Arriaga, et Bernal*. Solus *Aversa* fuit, qui (In part. 3. q. 64. Sect. 9.) scripsit: *Non est tamen in usu, ut hoc sacramentum praebeatur tali sensibus destituto: quia non confertur nisi ab Episcopo et cum maiori solemnitate, et non est tantae necessitatis, nec per se institutum pro moribundis*. Et putaverim, *B. Alphonsum*, qui hanc opinionem saltem apud *Croix* (Lib. 6. part. 1. n. 169.) memoratam viderat, ne mentione quidem dignam eam existimasse, tum quia usus contrarium habet, tum quia rationes illae vere sunt fculneae.

(b) Non sic intelligendus est *S. Alphonsus*, quasi *vel actualis* *vel virtualis* intentio tunc adesse necessario debeat, quando sacramentum perficitur, idest quando confertur absolutio. Potuit enim quispiam prius sacramentum petiisse, quod tamen multo postea ipsi iam sensibus destituto conferatur. Et siquidem *habitualem* dixeris intentionem, quae semel prius habita, nec in se deinde nec in ullo effectu virtute perseverat, sed tantummodo retractata non fuit, pro-

4º Ad Extremam Unctionem sufficit intentio *habitualis*, vel implicita, seu *interpretativa*, ut dicunt communiter Theologi, et constat ex *Rituali Romano*, ubi de ea dicitur: « Hoc Sacramentum est praebendum sensibus destitutis, qui ante illud « petierunt, seu verisimiliter petiissent. » — *S. Lig. ibid.*

5º Ad Ordinem certo non sufficit in adulto intentio *interpretativa*, quia sine voluntate explicita nullus adultus potest gravissimam obligationem status clericalis subire. Sufficere tamen videtur intentio *habitualis*. In praxi autem requiri debet intentio *actualis*, vel saltem *virtualis*. — *S. Lig. n. 82.*

6º Ad Matrimonium requiritur intentio saltem *virtualis*, quia Matrimonium perficitur contractu, ad quem deliberatio et plena voluntas necessaria est. — *S. Lig. ibid.*

ARTICULUS II.

DE REQUISITIS AD LICITAM SACRAMENTORUM RECEPTIONEM.

Principia:

231. — I. Ad *Sacra menta vivorum* licite et fructuose recipienda, praeter intentionem ea suscipiendi praerequiritur status gra-

fecto in praedicta hypothesi poteris affirmare, etiam *habitualem* intentionem sufficere.

Verum sententia S. Alphonsi alio re ipsa spectat, ut palam facit ratio, quam addit. *Requiritur* (inquit) *intentio vel actualis vel saltem virtualis, cum ibi requirantur pro materia actus poenitentis, qui non possunt quidem haberi sine voluntate saltem virtuali recipiendi sacramentum . . . iuxta dicenda n. 447.* Porro hoc loco non agit de intentione necessaria ad recipiendum sacramentum, sed questionem facit, *utrum dolor elicitus esse debeat cum intentione Confessionis.* Et ipse quidem adhaeret negativae potius sententiae, quam affirmativa, licet hanc absolute probabiliorem esse fateatur: qua de re suo loco dicetur. Interim vero manifestum est, iuxta posteriorem hanc sententiam posse quempiam ad sacramentum accedere non modo *cum virtuali*, sed plane *cum actuali intentione*, quamvis dolorem antea elicatum ad confessionem tunc non ordinaverit. Ex quibus patet, sensum, quo beatus Alphonsus de intentione ad Poenitentiae sacramentum necessaria disputat, nihil ad praesentem de intentione quaestionem spectare.

tiae. Haec enim ex primaria sua institutione a Christo sunt ordinata, non ad conferendam primam gratiam, sed eius augmentum, cum primam gratiam iam in subiecto supponant. Hinc graviter peccant, qui Sacraenta vivorum in statu peccati mortalis suscipiunt, et gravius quidem ac illi, qui indigne ministrant aut conficiunt. — *S. Lig. n. 86.* — Status autem gratiae per confessionem procurandus est, si ad Eucharistiam accedendum sit; vel saltem per contritionem perfectam, si agatur de aliis Sacramentis, ut supra dictum est de Ministro. Satius vero est, quantum fieri potest, confessionem omnium Sacramentorum vivorum receptioni praemittere.

II. Ad *Sacraenta mortuorum* ab adultis licite recipienda requiruntur actus saltem impliciti Fidei et Spei, iuxta dicta Apost. *Hebr. 11. 6.*: *Credere oportet accendentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerato sit.* Requiritur insuper actus doloris de peccatis, quia nulli datur venia peccatorum sine retractatione aut dolore de peccatis commissis. Haec autem in Sacramento Poenitentiae etiam ad validitatem necessaria sunt, quia ad dispositionem poenitentis pertinent. — *Trid. sess. 14. de Poenit., 4.* — Sufficit autem attritio, ut dicetur, ubi de his Sacramentis in particulari agendum erit. — *S. Lig. n. 86.*

Quaesita:

232. — QUAER. 1° *An Sacraenta valide sed illicite suscepta, remoto obice reviviscant, seu gratias sibi proprias producant (a)?*

(a) Habes hic quaestionem de sacramentis, quae valida habenda sint, sed simul informia. At vero nihil cogit, ut eiusmodi quaestio coaretetur ad eos casus, in quibus homo *illicite ad ipsum sacramentum accedat*. Contingere enim potest, ut vis sacramenti obicem reperiat, quamvis sacramentum bona fide quis suscipiat, v. gr., si ex inadvertentia adultus ad baptismum accedens de actualibus peccatis nullo modo doleat. Imo haec hypothesis necessario exigitur, ut inter eiusmodi sacramenta valida sed informia censerri possit etiam sacramentum *Poenitentiae*. Neque enim valida, atque adeo idonea ad vim suam post remotum obicem exercendam haberi potest absolutio, quae mala fide et sacrilege consitenti impedita fuerit. *Vid. Card. De Lugo De Sacram. Disp. 9. n. 100.-102., et De Poenit. Disp. 14. n. 68. 71. 89.*

Resp. Affirm. saltem pro plerisque Sacramentis. Ratio est, quia per accidens tantum fit, ut effectus proprios non producant, nempe propter obicem; et proinde effectus illi remanent suspensi, stante obice; hoc vero remoto, animae applicari debent. Hoc pro Sacramentis characterem imprimentibus uti certum admittitur. Idem *probabiliter* etiam dicendum est de Sacramento poenitentiae, et potiori ratione de Sacramentis Extremae Unctionis ac Matrimonii quae stante eodem morbo aut eodem coniugio iterari nequeunt. — *S. Lig. n. 6. et 87.*

QUAER. 2º Qualis dispositio requiratur in subiecto, ut Sacramentum informe reviviscat?

Resp. Statuitur communiter haec regula generalis: requiritur ea dispositio quae deerat, et cuius absentia causavit obicem effectui Sacramenti, seu debet praecise poni id, quod necessario requirebatur in susceptione Sacramenti. Unde, *per se*, sufficit attritio pro reviviscentia Baptismi et Extremae Unctionis (a). Requiritur autem contritio perfecta, vel attritio cum confessione pro caeteris Sacramentis, scilicet pro Confirmatione, Ordine et Matrimonio. — Item si informis fuerit Baptismus ob solum Fidei defectum, reviviscet per actum Fidei cum attritione peccati infidelitatis. Ratio est, quia quemadmodum inductus fuit obex propter parentiam alicuius dispositionis requisitae, ita tollitur per eiusdem positionem: nulla enim tunc superest ratio, cur effectus Sacramenti remaneat suspensus. — *Ita S. Thom. 3. part. qu. 69. art. 10. (pro Bapt.) — Lugo, D. 9. n. 50. et seq. — Lacroix, n. 207.*

233. — *QUAER. 3º An sufficiat attritio, ut Baptismus informis reviviscat, si suscipiens alia peccata gravia commiserit?*

Resp. Nego, quia peccata, post Baptismum commissa, sunt materia necessaria Sacramenti Poenitentiae, et proinde remitti non possunt, nisi per illud Sacramentum, vel per contritionem perfectam cum voto Sacramenti Poenitentiae in ea inclusa. — *Lugo, D. 9. n. 55. — Lacroix, n. 207.*

QUAER. 4º An liceat petere Sacramentum a ministro indigno?

Resp. 1º Non licet sine causa, quia sic absque ratione induceretur minister indignus ad graviter peccandum. Hoc autem

(a) Idem dicendum, uti patet, de sacramento Poenitentiae, si contingat validum fuisse, sed ob defectum doloris de quopiam peccato simul extitisse informe. *Vid. Lugo l. c. in not. praec.*

per se illicitum est, quia caritas exigit, ut impediamus peccatum proximi, quod facile impedire possimus. — *S. Lig. n. 89.*, et alii communiter.

Resp. 2° Licet autem, si Sacramentum non possit facile peti ab alio Sacerdote, nec possit facile differri eius susceptio; nemo enim tenetur e iure suo cedere, cum magno incommodo, ad liberum peccatum alterius impediendum. Tunc Sacramentum petens permittit simpliciter peccatum, sed peccati causa non est. — *S. Lig. ibid.* — Causa autem sufficiens foret, v. gr., praeceptum Paschale implendum, vel si quis secus diu in statu peccati mortalis remanere, aut Communione privari deberet, etc.

QUAER. 3° An liceat petere Sacramentum a ministro excommunicato vel haeretico?

Resp. Si minister sit excommunicatus *vitandus*, non licet nisi in extrema necessitate; si vero sit *toleratus*, licebit etiam sine gravi causa, quia Conc. Constant. absolute concessit fidelibus communicationem cum haereticis toleratis. — *S. Lig. n. 88.* — *Vide dicenda in Tractatu de Censuris.*

FINIS TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE.

TRACTATUS DE BAPTISMO

Agendum: 1º de natura, proprietatibus et necessitate ; 2º de materia et forma ; 3º de Ministro ; 4º de subiecto et solemnitatibus accessoriis Baptismi.

CAPUT I.

DE NATURA, PROPRIETATIBUS ET NECESSITATE BAPTISMI.

234. — Vox *Baptismus* aut *Baptisma* idem significat ac immersio et lavatio ; unde *Baptismus* dicitur etiam *lavacrum*, quia peccata abstergit.

Baptismus definitur *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo*. Sic *Catech. Rom.* vel : Est primum novae legis Sacramentum, maximeque necessarium ad spiritualem hominis regenerationem, a Christo institutum.

A *Baptismo* aquae, qui vocatur *fluminis*, distinguitur *Baptismus flaminis* et *sanguinis*, quibus suppleri potest *Baptismus proprie* dictus, si hic sit impossibilis. Prior est ardens desiderium recipiendi *Baptismum aquae cum plena conversione ad Deum*, seu cum contritione aut caritate perfecta (a). Posterior est effusio sanguinis, seu mors tolerata pro Fide, aut pro alia virtute christiana. Sed solus *Baptismus aquae proprie* *Baptis-*

(a) Desiderium hic intelligendum est non *explicitum*, quod praerequireret notionem aliquam *realis baptismi*, sed *implicitum*, et non tam significat proprii nominis cupidinem, quam promptam voluntatem ea omnia praestandi, quae a Deo praecipientur. Quae prompta voluntas cum necessario contineatur in actu perfectae contritionis seu caritatis ; proinde *baptismus iste flaminis reipsa* consistit in conversione ad Deum per contritionem seu charitatem, quae votum seu propositum aut implicitum aut explicitum continebit suscipiendi *baptismum aquae*, prout huius *baptismi* notio adest vel non adest praesens menti illius, qui sic ad Deum convertitur.

mus in re vocatur. Baptismus flaminis et sanguinis Baptismi in voto dicuntur.

235. — Effectus Baptismi tres numerantur potissimi; nempe 1° remissio peccati originalis et peccatorum actualium, si quae sint, per gratiae sanctificantis infusionem; 2° remissio totalis poenae aeternae et temporalis peccatis debitae; 3° impressio characteris, quo baptizatus signatur filius Dei et cohaeres Christi, et redditur incapax Baptismi denuo suscipiendi. Constat quoad 1um ex *Trid. sess. 5.* in Decreto de peccato originali; quoad 2um ex *Trid. ibid.* et ex *Conc. Florent.* in Decreto pro Armenis; quoad 3um, ex *Conc. Florent. ibid.*, et ex *Trid. sess. 7. de Baptismo.*

Baptismus igitur est velut ianua Ecclesiae et regni coelorum. Hinc si quis non fuerit valide baptizatus, nullum aliud Sacramentum valide recipere potest, quia Baptismus necessario est primum omnium Sacramentorum.

Baptismus aquae in re vel in voto (*a*) est omnino necessarius ad salutem necessitate medii ex institutione divina. Constat ex verbis Christi, *Ioan. 3. 5.*: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* — Et ex *Trident. sess. 7. Can. 5. de Baptismo*: *Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit.*

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA BAPTISMI.

ARTICULUS I.

DE MATERIA TUM REMOTA TUM PROXIMA BAPTISMI.

§. 1. *De materia remota Baptismi.*

Principia:

236. — I. Materia valida Baptismi est sola aqua naturalis, seu elementaris, apta ad abluendum. Est de Fide. Constat 1° ex

(a) Iuxta dicta in not. praec. intellige, in voto vel *explicito* vel *implicito*.

verbis Christi, *Ioan. 3. 5.* : *Nisi qui renatus fuerit ex aqua, etc.* — Constat 2º ex variis Conciliis, praesertim ex *Conc. Florent.* in Decreto pro Armenis, et ex *Trid. sess. 7. Can. 2.*, de Baptismo: *Si quis dixerit, aquam veram et naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba illa Domini nostri Iesu Christi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.*

II. Materia licita Baptismi, extra casum necessitatis, est sola aqua benedicta seu consecrata, et chrismate immixta iuxta ritum Ecclesiae, saltem pro Baptismo solemni. Constat ex Iure can. (*Vide infra, de caeremoniis Baptismi*). Peccat autem certo graviter peccato sacrilegii, qui absque gravi necessitate utitur aqua impura, turbida, aut feculenta, licet talis materia sit valida. — *S. Lig. num. 102.*, etc.

III. In periculo mortis, si non possit haberi materia certo valida, debet adhiberi dubia, sub hac conditione: *Si haec materia sit sufficiens...* Sufficit autem in tali casu etiam tenuis probabilitas de valore materiae, quia in necessitate succurrendum est proximo omni meliori modo possibili. Si vero baptizatus tali modo supervixerit, habita copia materiae certo validae, iterum baptizari debet sub hac conditione: *Si non es baptizatus, ego te baptizo*, etc. — *Communis.*

Resolves:

237. — 1º Materia valida est 1º aqua fontium, puteorum, fluminum, maris, stagnorum, paludum, lacuum, cisternarum; 2º aqua pluvialis, aqua resoluta ex glacie, nive vel grandine, quia servat eamdem substantiam, licet accidentaliter immutata sit quoad colorem, saporem aut odorem; 3º aqua sulphurea, vel mineralis, aqua collecta ex vapore, rore, vel effluens tempore nimboso ex pariete, foliis, etc.; 4º aqua turbida, mixta cum alia substantia, modo aqua sit materia vere et certe praedominans, ita ut iuxta usum aut aestimationem hominum adhuc aqua dici possit. — *S. Lig. n. 103.* — *Elbel, n. 8., et alii communiter.*

2º Materia invalida est 1º lac, sanguis, lacrymae, sudor, saliva, sputum, urina; 2º vinum, oleum, cerevisia, ius densum ex adipi, etc.; 3º lutum, atramentum; 4º nix, glacies, pruina, et alia similia nondum resoluta, quia in hoc statu non sunt aqua naturalis.

3° Materia dubia est 1° iusculum valde tenue, lixivium, cerevisia tenuis, aqua ex sale soluto; ita communiter cum S. Lig. n. 103.; 2° aqua fluens e vite aliisque plantis. — S. Lig. n. 104.

§. II. De materia proxima Baptismi.

238. — Materia proxima Baptismi est ablutio, quae tribus modis fieri potest, scilicet *immersione*, *aspersione* et *infusione*, iuxta primum diversarum Ecclesiarum, ita ut morali hominum iudicio baptizatus censeatur esse lotus. Constat ex verbis formae, et perpetua praxi Ecclesiae, necnon ex Paulo *Ephes.* 5. 26.: *Mundans lavacro aquae in verbo vitae.*

Quaesita:

239. — QUAER. 1° *An possit valide baptizari puer in utero matris?*

Resp. *Affirm.* *probabilius*, si puer attingatur aqua in utero matris mediante aliquo instrumento, quia talis infans, cum existat iam homo viator, valide potest baptizari. Nec obstat, quod puer adhuc involutus sit in secundina, quia haec censemur veluti pars infantis. Sub conditione tamen baptizandus est, quia non constat certo, utrum baptismus hac ratione collatus sit validus. Proinde si puer nascatur, iterum sub conditione baptizandus est. — S. Lig. n. 107. Recentius autem medicorum peritia aliam methodum invexit, qua certius puer nondum in lucem editus baptizari potest. Inventum nimirum est instrumentum, quo secundina discinditur; et sic aqua, alio instrumento adhibito, ad ipsum foetus corpus immediate tangendum pervenire potest (a).

QUAER. 2° *An valeat Baptismus, si aqua tantum tangat vestes aut crines baptizandi?*

Resp. 1° Si aqua tangat tantum vestes, certo invalidus est Baptismus; quia sic non potest dici, hominem ablui; 2° *probabilius* autem validus est, si aqua crines tangat. Sed in praxi tutior pars sequenda est. — S. Lig. n. 107. q. 3. — Hinc si baptizandus sit capillatus, vel digitis sinistram manus caesarem eius discriminat Sacerdos, dum dextera aquam infundit, vel in fronte eum baptizet. — Scav.

(a) Confer dicta Vol. I. in not. ad n. 401. ubi de abortu.

QUAER. 3º *An valeat Baptismus collatus in alia parte, quam in capite?*

Resp. Affirm. probabilius, praesertim si Baptismus in parte principali conferatur, v. gr., in pectore, scapulis, etc.... Attamen si necessitas ad id compulerit, postea, si fieri possit, iterandus foret Baptismus. — S. Lig. ibid. qu. 4.

240. — QUAER. 4º *An una vel altera gulta aquae ad baptizandum sufficiat?*

Resp. Neg. probabilius, praesertim si aqua non fluat, quia nequit dici ablutio, quae ad Baptismum omnino requiritur. — Ita communiter. Attamen videtur esse materia dubia, quae in casu necessitatis foret adhibenda. — S. Lig. n. 107. q. 6. — Elbel, n. 16. Dicunt tamen communiter, materiam tunc esse certam, si baptizans motu digitii madefacti partem corporis ablueret. — S. Lig. ibid.

QUAER. 5º *An trina ablutio ad Baptismum requiratur?*

Resp. 1º Certo non requiritur ad validitatem; unica enim sufficit, ut quis censeatur vere ablutus. — Ita omnes cum S. Thom. part. 3. quaest. 66. art. 8.

*Resp. 2º Requiritur autem ad liceitatem, et quidem sub gravi, ubi praescribitur haec trina aquae effusio, ut in *Rituali Romano*. Haec tamen de Baptismo solemni intelligenda videntur.*

ARTICULUS II.

DE FORMA BAPTISMI.

241. — Forma Baptismi est: « Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. » Sic definivit *Conc. Trid.* iuxta illud *Matth. 28. 19.*: *Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* ¹. Apud Graecos autem dicitur: « *Baptizetur servus Christi, in nomine Patris, etc.* » Vel: *Baptizatur servus Christi, etc.* Haec forma est valida ex instructione *Eugenii IV ad Armenos*; sed in sola Ecclesia Graeca licita est.

¹ Plures Theologi, inter quos *S. Alphonsus*, sentiunt veniale esse omissionem vocis *Amen* in fine formae Baptismi, quae tamen vox non reperitur in *Rit. Rom.* Quaeritur ergo utrum adhibenda sit, vel omittenda? *Resp. S. C. Rit.: Strictim in casu servetur Rituale Romanum* (9 Iunii 1853. *Cochinchinae*).

Multipliciter haec forma vitiari potest, sive accidentaliter, sive substantialiter, ut supra dictum est in *Tract. de Sacramentis in genere*, n. 198.

Omissio verbi *ego* non pertinet ad essentiam formae, nec excederet peccatum veniale. — *S. Lig. n. 111.* — Idem dicendum videtur, saltem *probabilius*, de omissione coniunctionis *et*, praesertim si semel tantum omittatur, et ante tertiam personam praeponatur. Idem etiam, *probabilius*, de verbo *in*, licet plures graves Theologi contradicant. Caetera autem verba omnino ad validitatem requiruntur.

Quaesita:

242. — QUAER. 1° An valida sit forma Baptismi, si dicatur: Ego te baptizo in nomine Sanctissimae Trinitatis, vel in nomine Christi?

Resp. ad 1um Neg., saltem *probabilius*, quia in tali forma non sat distincte exprimuntur singulae personae Sanctae Trinitatis, siquidem vox *Trinitas* tantum *confuse* et *implicite* personas significat; Christus autem voluit ut *distincte* exprimerentur, prout patet ex *Matth. c. ultimo*. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 111.*

Resp. ad 2um Neg. etiam *a fortiori*, quia nullatenus exprimitur Trinitas per \rightarrow *in nomine Christi*. — *Ita omnes* saltem nunc post *S. Thomam*, 3. part. qu. 66. art. 61. et constat ex *Iure can. in c. Si revera*, 30. de *Consecrat. Dist. 4.* — *S. Lig. n. 112.*

QUAER. 2° An valeat Baptismus, si formae consuetae addatur: et in nomine beatae Mariae Virginis?

Resp. Distinguendum est: Non valet, si quis hoc faciens intendat Baptismum conferre in nomine beatae Virginis, tribuendo scilicet talibus nominibus veram efficaciam in Baptismi valorem. — Secus vero, si id faciat ex importuna devotione. — *S. Lig. n. 111.*

CAPUT III.

DE MINISTRO BAPTISMI.

Minister Baptismi alias est *ordinarius*, et alias *extraordinarius*. Iterum Minister extraordinarius est duplex: nempe Minister *solemnitatis* et *necessitatis*.

Principia :

243. — I. Omnis et solus Sacerdos vi suaे ordinationis est minister *ordinarius Baptismi*. Constat ex variis locis Iuris can. et *ex Conc. Florent. in Decreto unionis*, necnon ex universali Ecclesiae praxi.

II. Diaconus est Minister *extraordinarius et solemnitatis*, id est, valens *solemniter baptizare*, sed tantum ex delegatione, et de gravi causa. Constat *ex Iure can., et Pontificali romano*, seu *ex instructione Episcopi ad Diaconos in ordinatione*, etc.

III. Quilibet homo ratione utens, sive vir, sive mulier, sive catholicus, sive haereticus, sive fidelis, sive infidelis, est Minister *extraordinarius Baptismi*, ita ut semper valide, et *in necessitate* etiam licite, baptizare possit. Eruitur ex iisdem fontibus ac supra in 1º principio dictum est.

IV. Licet omnis Sacerdos vi ordinationis potestatem habeat baptizandi, non potest tamen ea licite uti, etiam privatim, extra casum necessitatis, nisi iurisdictionem ordinariam vel delegatam habeat. Constat *ex Iure can. et ex Rit. Rom. de Baptismo*.

Resolves :

244. — 1º Nec Parochus, nec Episcopus, absque commissione, extra suam dioecesim vel parochiam, vel intra eam alienos licite baptizat. Ideoque peccant etiam parentes, qui sine licentia sui Praelati alteri deferunt suam prolem baptizandam, siquidem ius Parochi violent. — *S. Lig. n. 114.*

2º Peregrini, vel vagi, possunt baptizari in qualibet Ecclesia, quam elegerint. Si mulier casu pariat in pago non suo, proles ab illius pagi Parocho est baptizanda, nisi forte ille pagus a pago proprio parum distet. — *S. Lig. n. 144.*

3º Iuxta communiores et probabiliores sententias possunt omnes recipere Baptismum et alia Sacra menta a Parocho loci, ubi iam quasi-domicilium contraxerunt. — *S. Lig. n. 115.*

4º Extraneus autem baptizari potest de licentia sive expressa, sive rationabiliter praesumpta proprii Sacerdotis. — *S. Lig. n. 115.*

5º Possunt Religiosi baptizare in casu necessitatis, vel de eadem Parochi et proprii Superioris licentia, cum nulla lege hoc prohibeatur. — *S. Lig. ibid.*

Quaesita:

245. — QUAER. 1° *Quis ordo servandus sit inter Ministros Baptismi?*

Resp. In *Rituali Romano* sic habetur: « Si adsit Sacerdos, « Diacono praeseratur, Diaconus Subdiacono, Clericus laico, « et vir foeminae, nisi pudoris gratia deceat foeminam, potius « quam virum, baptizare infantem non omnino editum, vel nisi « melius foemina sciret formam et modum baptizandi. » *Vide S. Lig. num. 117.*

QUAER. 2° *An peccet mortaliter laicus, qui in necessitate praesente Sacerdote, baptizat?*

Resp. Affirm. cum sententia communi. Ratio est, quia vere tunc usurpat ius Sacerdotis, cui ex potestate Ordinis commissum est munus baptizandi. Ideo etiam Sacerdos ipse graviter peccaret, si laico administrationem cederet. — *S. Lig. ibid.*

246. — QUAER. 3° *An peccet graviter laicus baptizans coram Diacono?*

Resp. Controvertitur. I^a SENTENTIA *probabilis* affirmat; quia Diaconus ex vi ordinationis ad baptizandum deputatur, licet ex praxi actuali Ecclesiae solemniter baptizare non possit, nisi gravi de causa et cum Parochi licentia.

II^a SENTENTIA, pariter *probabilis*, negat, quia Diaconus baptizans in casu necessitatis sine commissione non baptizat ex officio, sed eodem modo ac Clericus inferior vel laicus. — *S. Lig. ibidem*, dicit utramque sententiam probabilem esse.

CAPUT IV.**DE SUBIECTO BAPTISMI.**

Subiectum Baptismi est omnis et solus homo viator nondum baptizatus.

Resolves:

247. — 1° Valide baptizantur infantes, item perpetuo amentes, qui nunquam usi sunt ratione, et proinde censentur eiusdem conditionis ac infantes. Si autem aliquando ratione usi fuerint, *probabilius* non valet Baptismus, nisi ante amentiam illum

petiverint. In praxi tamen ii sub conditione essent baptizandi, tum quia non plane constat eos Baptismum non postulasse, tum etiam quia iuxta plures satis est, si quis habuerit voluntatem suscipiendi omnia ad salutem necessaria. — *De Sacram. in genere, n. 228.*

2º Si dubium sit, an infans vivat, baptizandus est sub conditione. Hinc recte censem generatim Theologi, omnes foetus abortivos semper esse baptizandos sub conditione, *si vivant*; maxime cum hodie vigeat opinio communiter a peritis recepta, nempe foetum ab initio conceptionis, vel saltem non multo post (*a*) anima informari.

3º Valide baptizatur is quem Minister putat esse alium; imo licet sit foemina quam putat esse masculum, quia praesentem et non alium baptizare intendit.

4º Valide plures simul baptizantur hac forma: *Ego vos baptizo*, modo simul abluantur. Sed extra necessitatis casum hoc illicitum est.

Quaesita:

248. — QUAER. 1º *An filii infidelium licite possint baptizari?*

Resp. 1º *Affirm.* in sequentibus casibus, scilicet 1º si habeant usum rationis, et consentiant, etiam si parentes repugnant; 2º si parentes defecerint a Fide, ut sunt haeretici; quia Ecclesia ius habet ad parentes coercendos; 3º si filii sint mox morituri, quia urget necessitas, nec ullum timendum est periculum; 4º si unus parentum consentiat, altero reluctant. — *S. Lig. n. 127.*

Resp. 2º *Neg.* in caeteris casibus, v. gr., si uterque parentis reluctetur, et filii mansuri sint in potestate parentum; ratio est perversionis periculum. Constat ex Decreto *S. Congregationis S. Officii* 1703. Et pro Hebraeis in particulari constat ex Constitutione *Iulii III.* — *S. Lig. num. 132.*

(a) Opinio haec media inter duas sententias (quarum altera statim a conceptione, alia ad quadraginta aut etiam octoginta dies animationem statuit) eorum videtur esse, qui rationes utriusque oppositae sententiae nunquam aut noverint aut intellexerint, quique idcirco nec rationes, quae ad medium illam viam terendam eos impulerint, assignare possint.

QUAER. 2° *An Baptismus aliquando repeti possit vel debeat?*

Resp. Potest et debet repeti sub conditione, quoties adest aliquod dubium non spernendum de eius valore; secus iterari non potest sine peccato gravi, quia conatus ministrandi Sacramentum subiecto incapaci sacrilegium est. — *Recole dicta supra, n. 200.*

249. — QUAER. 3° *An infantes expositi sint baptizandi?*

Resp. Affirm. si isti expositi fuerint absque testimonio Baptismi collati, nisi aliunde constet eos rite baptizatos fuisse. Si vero expositi sint cum schedula attestante ipsos fuisse baptizatos, *controvertitur*. SENTENTIA communior et verior doeet, hos omnes *sub conditione* baptizandos esse. — *S. Lig. n. 135.*

QUAER. 4° *An sint rebaptizandi infantes sive ab obstetricibus, sive a laicis baptizati?*

Resp. Neg., nisi adsit probabilis suspicio erroris in collato Baptismo. Ita communissima et vera sententia, inquit *S. Lig. n. 136.*, ubi decisionem *S. Congr.* commemorat.

QUAER. 5° *An baptizati ab haereticis rebaptizari debeant?*

Resp. Certum est de Fide *ex Trid.*, validum esse Baptismum collatum ab haereticis, quando omnia requisita ad Sacramentum adhibentur. Sed merito putant communiter Theologi, pueros omnes baptizatos a ministris protestantibus esse *sub conditione* baptizandos; quia dubitari debet de materia, forma et intentione talium ministrorum, qui hoc Sacramentum absolute necessarium non iudicant. — *S. Lig. n. 137. (a).*

(a) Ad doctrinam *de subiecto baptisimi* spectant, quae de monstris tradit S. Alphonsus (Lib. 6. n. 123.): *Quando (inquit) dubitatur, an monstrum sit homo, baptizandum absolute, si caput sit humanum, licet membra sint ferina; sub conditione vero, si caput sit ferinum et membra humana; et hoc quidem si prodierit ex congressu viri cum foemina. Nam si prodierit ex viro cum bestia (quod incredibile puto), tunc baptizari semper deberet sub conditione; secus, si ex foemina et bruto; tunc enim nullo modo baptizandum, quia non descendet ex Adam, utpote non conceptum ex semine virili. At quae adverte, postremum consectarium fore legitimum, si statuatur, foetum eiusmodi non posse humanae naturae esse participem. At si alter supponas, consectarium non valet; quippe ex eo quod si ius dici non posset Adae, solum sequeretur, eum non habere peccatum originale, secundum ea quae et S. Thomas habet 1. 2. q. 81. art. 4., et 2. Disp. 31. q. 1. art. 2. ad 3., non vero eum non indigere san-*

CAPUT V.

DE SOLEMNITATIBUS ACCESSORIIS BAPTISMI, NEMPE
DE PATRINIS ET CAEREMONIIS.

ARTICULUS I.

DE PATRINIS.

Patrini sunt quasi patres spirituales, qui baptizatum de sacro fonte levant, et in se eius curam, defectu parentum, suscipiunt.

Principia:

250. — I. Debet adhiberi sub gravi saltem unus patrinus in Baptismo solemni, sive vir, sive mulier sit, nec possunt adhiberi licite plures quam duo. Sic statuit *Conc. Trid.*, *sess. 24. c. 2.*

ctificatione, quae ex sola gratia esse potest. Prosequitur S. Alphonsus: *Quod si habeat membra hominis geminata, et dubitetur, num sit unus homo, an duo, duplex baptismus conferendus est, unus absolute, alter sub conditione in ea parte, qua membra apparent imperfectiora.* . . . Deinde remittit ad Rituale Romanum, in quo haec habentur: *In monstris vero baptizandis, si casus eveniat, magna cautio adhibenda est; de quo, si opus fuerit, Ordinarius loci, vel alii periti consulantur, nisi mortis periculum immineat. Monstrum quod humanam speciem non praeseferat, baptizari non debet: de quo si dubium fuerit, baptizetur sub hac conditione: Si tu es homo, ego te baptizo, etc. Illud vero, de quo dubium est, una ne, an plures sint personae, non baptizetur, donec id discernatur: discerni autem potest, si habeat unum vel plura capita, unum vel plura pectora; tunc enim totidem erunt corda et animae, hominesque distincti. et eo casu singuli seorsum sunt baptizandi, unicuique dicendo: Ego te baptizo, etc. Si vero periculum mortis immineat, tempusque non suppetat, ut singuli separatim baptizentur, poterit minister, singulorum capitibus aquam infundens, omnes simul baptizare dicendo: Ego vos baptizo in nomine, etc. . . . Quando vero non est certum, in monstro esse duas personas, ut quia duo capita et duo pectora non habet bene distincta; tunc debet primum unus absolute baptizari, et postea alter, hoc modo: Si non es baptizatus, ego te baptizo, etc.*

de Reformatione. Si autem Parochus plures, quam duos, patrinos admitteret, graviter peccaret; quia laederet praeceptum Ecclesiae sub gravi impositum, ne multiplicentur cognationes. — *S. Lig. n. 154. in fine.*

II. Ut quis sit vere *patrinus* requiruntur sequentes conditio-nes: 1° ut usum rationis habeat, et ipse sit baptizatus; 2° ut a parentibus vel Parocho fuerit designatus ut *patrinus*; 3° ut tangat baptizatum per se, vel saltem per alium; 4° ut habeat verum animum munus *patrini* gerendi. — *S. Lig. n. 116.*

Quaesita:

251. — QUAER. 1° *Quaenam sint obligationes patrinorum?*

Resp. Tenentur adimplere officium magistri in casu necessitatis, seu defientibus filioli parentibus. Hinc tenentur instruere baptizatum circa Fidem, mores, obligationes varias, etc. Ab omni autem obligatione solvuntur, quando prudenter praesumere possunt, quod baptizatus diligenter a parentibus instruatur. — *S. Lig. n. 147.*

QUAER. 2° *An in Baptismo privato patrinus necessario adhiberi debeat?*

Resp. Neg., quia non videtur requiri ab Ecclesia, nisi pro Baptismo solemni. Attamen etiam in Baptismo privato adhiberi potest, et laudabilius adhibetur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 147.*, qui tamen, *n. 149.*, probabilius censet in hoc casu non contrahi spiritualem cognitionem.

QUAER. 3° *An patrini possint esse duo mares, aut duae foeminae?*

Resp. Neg., quia *Trid.* statuit posse adhiberi ad summum duos patrinos, nempe virum et foeminam. Sed probabile est esse tantum veniale, si ita fiat. Plures tamen, cum *Bonac.*, esse mortale opinantur. — *Hoc verius videtur, ait S. Lig. n. 155.*, si patrini essent diversi sexus ac infans, quia sic multiplicarentur cognationes, quod Tridentinum prohibere voluit; secus si essent eiusdem sexus.

252. — QUAER. 4° *An patrinus masculi, si unicus sit, debeat esse masculus, et foeminae foemina?*

Resp. Neg. probabilius; quia *Trident.* dicit: *Sive vir sive mulier;* ergo indiscriminatim vir aut mulier adhiberi potest. — *S. Lig. ibidem.*

QUAER. 5° *Quinam prohibeantur esse patrini?*

Resp. Valide quidem, sed illicite, sunt patrini sequentes : 1º Abbas et Monachus, seu Religiosus et Monialis cuiuslibet Ordinis ; 2º coniuges respectu coniugum, et parentes respectu filiorum ; 3º omnes qui sunt pravis moribus et perdita fama, ut haeretici, etc. — *S. Lig. n. 156.*

NOTA. Sacerdos, collato Baptismo, monere debet patrinos de susceptis obligationibus et de contracta cognatione spirituali. — De cognatione autem ista per Baptismum contracta dicemus ubi de impedimentis matrimonii.

ARTICULUS II.

DE CAEREMONIIS BAPTISMI.

Mortale est omittere caeremonias omnes Baptismi, aut aliquam ex iis notabilem, quia tunc violatur praeceptum grave Ecclesiae.

Resolves :

253. — 1º Seclusa necessitate, mortale est baptizare sine Chrismatis unctione, quia haec specialem et gravem habet significationem. — *S. Lig. n. 141.*

2º Mortale est, extra necessitatis casum, solemniter baptizare cum aqua non consecrata, quia huiusmodi omissio in caeremoniis Baptismi valde gravis est. *Probabilius* etiam idem dicendum est, si agatur de Baptismo privato, ut censem *Salmant.*, *Roncaglia*, *Diana*. Attamen oppositam tenent sententiam, nec *improbabiliter* *Lacroix* n. 263.; *Gobat*; *S. Lig. ibid.*, et in *Hom. apost.* n. 8.

3º Mortale est sine necessitate baptizare extra Ecclesiam, nisi proximum immineat mortis periculum, vel aliud magnum adsit incommodum. — *S. Lig. n. 142.*

4º Mortale est omittere unctionem olei catechumenorum, vel alia similia; quia est materia gravis, saltem ex fine Ecclesiae, sicut commixtio aquae cum vino in sancto Eucharistiae Sacramento. — *S. Lig. n. 141.*

Quaesita :

254. — QUAER. 1º *Si Baptismus solemniter collatus reprehendatur invalidus, an etiam caeremoniae repetenda sint?*

Resp. Controvertitur. Duplex est sententia probabilis. Unde caeremoniae non sunt necessario repetendae: suadendum tamen est ut repeatantur, si absque scandalo vel infamia fieri possit.

QUAER. 2º Quomodo intelligenda prohibitio utendi chrismate veteri, seu alterius anni?

Resp. 1º Rigorose sumenda est, quando chrisma novum habetur. Graviter igitur peccaret Sacerdos qui, chrismate recenti posthabito, veteri uteatur.

Resp. 2º Licet autem in Baptismo solemni uti chrismate anni praecedentis, usquedum chrisma recens consecratum acceptum fuerit. Igitur omitti non debet chrismatis et olei unctio, ex eo quod olea recens benedicta non adhuc haberri potuerint, nec eorum defectus ratio est Baptismum differendi ad aliud tempus, quantumvis breve. — Ita contra non paucos, ex decisione recenti S. Congr. Rit., data die 19 Septemb. 1839, in Cadurcen.

NOTA. Benedictio fontis baptismalis in Sabbato sancto fieri debet cum chrismate praecedentis anni, nisi Parochus olea recentia sibi comparare potuerit, nec debet omitti infusio chrismatis et olei usquedum aliud accipiatur. — *Ita ex decisione Congr. Rit. modo citata.*

255. — *QUAER. 3º An interrogaciones, quae ex Rubrica Rit. Romani patrinis facienda sunt, lingua vernacula fieri possint?*

Resp. Neg., sed omnia fieri debent prout in Rit. Romano iacent. Sic nuperime S. Congr. Rit. die 12 Aug. 1854, in Lucionen. — Caeterum nihil obstat quominus vernacula lingua explcentur, quae pertinent ad ipsum Sacramentum Baptismi. — Ita ex responso S. C. S. Off. ad Vicarium apost. Siamens. 30 Aprilis 1808.

APPENDIX

DE OPERATIONE CAESAREA.

In ordine ad baptizandum infantem nondum natum.

Operatio, seu sectio caesarea in hoc consistit, quod uterus matris gravidae aperiatur, ut foetus ex eo extrahatur. Duplex praecipua quaestio occurrit, scilicet an vel quando fieri possit, aut debeat.

256. — *QUAER. 1º An vel quando fieri possit?*

Resp. Statuendae videntur sequentes regulae:

I^a *Regula.* Mortua matre, certum est posse fieri operationem caesaream, et quidem statim ac de eius morte constat. Admonendus tamen est loci Praefectus, seu Praepositus, et adhibendi sunt testes ab ipso approbati tum ad mortem recognoscendam, tum ad maiorem rei certitudinem, ac praesertim ne operationis auctor tanquam homicidii reus traducatur. Ratio autem cur fieri possit, evidens est: si quid enim obstaret, esset periculum pro matre; sed ex hypothesi de eius morte certo constat ex iudicio virorum peritorum et prudentium; et aliunde salvari potest vita spiritualis, imo forte et temporalis infantis. — *Vide Gangiamila* in opere cui titulus: *Embriologia sacra*.

II^a *Regula.* Vivente matre, numquam licite fieri potest operatio caesarea, quoties adest periculum seu proximum seu probabile mortis matris ex ipsa secuturae, quamvis, ea non facta, mater et proles certo periturae sint. Ratio est, quia esset directe matrem occidere, quod nunquam licitum esse potest. — *Ita S. Thom. 3. part. qu. 68. art. 11. ad 3.* ubi dicit: « Non debet homo occidere matrem ut baptizet puerum. » — *S. Lig. n. 106.* — Hinc fieri non potest operatio, quando deest chirurgus valde peritus, nec quando mater adeo est morbo debilitata, ut operatio, alias non periculosa, sit periculum mortis proximum ex circumstantiis inductura, etc.

257. — III^a *Regula.* Vivente matre, licite fieri potest operatio caesarea, positis his circumstantiis, scilicet 1° si illa naturaliter parere non possit, aut moritura sit antequam pariat, cum maximo periculo mortis infantis priusquam baptizari potuerit; 2° si ex iudicio chirurgi periti absit proximum mortis matris periculum. Potest autem abesse tale periculum, si mater sit robusta, ut constat ex innumeris exemplis, et sententia communiori medicorum et chirurgorum, quorum ars nostris praesertim temporibus multo proiectior et perfectior evasit. — *Vide Embriolog. sacra, lib. 3. c. 9.* — *Elbel, n. 60., etc.* — Ratio patet; nullum enim est periculum, vel saltem valde leve et remotum, atque adeo, si forte mors sequatur, *per accidens* tantum subsequi videbitur.

258. — QUAER. 2° *An vel quando fieri debeat?*

Resp. 1° Mortua matre, certo est facienda, *sub gravi*, in omni casu, et etiam invitis aut reluctantibus parentibus vel propinquis, si fieri possit; quia, ex lege caritatis, omni cura et labore salus aeterna infantis procuranda est. — *Ita S. Thom. ibid. ubi addit:* *Si tamen mater mortua fuerit, vivente prole in utero,*

debet aperiri, ut puer baptizetur. — Sic etiam statuit *Rit. Rom.* Hoc praesertim valet, si immineat tempus partus, quia cum foetus sit robustior, maior spes illum baptizandi affulget.

Non ideo praetermittenda est operatio, si cognoscatur matrem a brevi tempore esse gravidam; quia ex multis exemplis constat, animationem foetus fieri paulo post conceptionem. — *Vide Embriolog. sacra, lib. 1. c. 7.*

NOTA. Sedula cura adhibenda est, ut regio uteri defunctae servetur calida, usquecum facta fuerit operatio; secus enim infans facilius e vita cederet, antequam baptizari potuerit.

259. — *Resp. 2°* Vivente matre, etiam facienda est operatio, si ex iudicio peritorum non possit infans aliter baptizari. Mater autem tenetur *per se, et speculative loquendo sub gravi*, illam pati, si fieri possit sine proximo mortis periculo. Ratio est, quia tenetur quodlibet incommodum temporale pati, ad vitam spiritualem et aeternam infants servandam. Hoc sequitur ex lege generali caritatis. — *Ita communiter cum Elbel, n. 60. — S. Lig. ibid. — Embriolog. sacra, l. 3. c. 4.*

Dixi: *per se et speculative loquendo*; nam in praxi Confessarius cavere debet, ne urgeat matrem *sub gravi* obligatione, ob nimium periculum, ne consensum negando moriatur in statu peccati mortalis; et sic volendo salvare vitam spiritualem infants, damnetur ipsa mater. Satis igitur erit illam adhortari ad incisioni consentiendum.

Caeterum, cum constet ex praxi saepissime supervivere foetum matri defunctae, affulget magna spes illum, ea mortua, baptizandi, et proinde minor obligatio incisionis faciendae pro matre subsequitur.

NOTA. Mater non tenetur subire operationem, si non facta operatione, ipsa sola indicetur peritura; quia nemo tenetur mediis extraordinariis et tam arduis vitam servare. — Si autem modica tantum spes esset servandae prolixis, mater possit quidem, sed non teneretur subire operationem, quia caritas non a deo urget in tanta incertitudine eventus. — *Ita communiter cum S. Lig. ibid.*

Caeterum, ex nova medicorum arte, infans moraliter certo baptizari potest in utero matris instrumenti alienius ope, ut supra dictum est, quin ad operationem caesaream recurrendum sit (a).

(a) Conf. sup. dicta vol. I. in not. ad n. 401. ubi de abortu.

TRACTATUS DE CONFIRMATIONE

260. — Confirmatio definitur, Sacramentum novae legis quo per chrismatis unctionem, sub certa verborum forma, datur baptizatis plenitudo Spiritus Sancti ad firmiter credendum, et ad Fidem intrepide confitendum.

Constat, Confirmationem esse verum Sacramentum a Baptismo distinctum 1º ex definitione Ecclesiae. Sic enim *Eugenius IV* in Decreto Fidei : *Per Baptismum spiritualiter renascimur; per Confirmationem augemur in gratia, et roboramur in fide.* — Vide etiam *Trid. sess. 7. Can. 1. de Confirm.*; 2º ex eo quod inveniantur in ea tria essentialiter requisita et sufficientia ad omne Sacramentum, scilicet ritus exterior, promissio gratiae, et institutio Christi. Etenim 1º ritus exterior habetur in rebus et verbis, seu in materia et forma; 2º promissio et etiam ipsa collatio gratiae habetur *Act. 8. 17.*, ubi dicitur, quod Petrus et Ioannes missi Samariam ad confirmandos fideles iam baptizatos, *imponebant super eos manus, et accipiebant Spiritum Sanctum;* 3º institutio divina satis intelligitur ex ipsa potestate, qua Apostoli post Baptismum per impositionem manuum conferebant Spiritum Sanctum; id enim ex propria auctoritate non poterant.

Quandonam autem institutum fuerit hoc Sacramentum, non constat. *Probabilius* institutum est post resurrectionem, quando Christus dixit Apostolis (*Ioan. 20. 21.*) : *Sicut misit me vivens Pater, et ego mitto vos, etc.*, dum eis dedit plenam potestatem episcopalem in corpus mysticum Ecclesiae. Iuxta alios Christus instituit Sacramentum Confirmationis in coena post ipsam Eucharistiae institutionem.

Agendum; 1º de materia et forma Confirmationis; 2º de eius Ministro; 5º de eiusdem subiecto.

CAPUT I.

DE MATERIA ET FORMA CONFIRMATIONIS.

ARTICULUS I.

DE MATERIA CONFIRMATIONIS.

261. — I. *Materia remota Confirmationis est chrisma ex oleo olivarum et balsamo confectum, et ab Episcopo benedictum.* — *Ita communiter, et constat ex Conc. Florent. in Decreto de Sacramentis.* Dici etiam potest, materiam remotam partialem esse manum Episcopi *formaliter* talem, quatenus scilicet impositio manus est materia proxima partialis, ut mox dicetur.

II. *Materia proxima est uinctio chrismatis confirmandis applicata ab huius Sacramenti Ministro per manus impositionem.* Constat ex Declaratione Benedicti XIV, Epist. encycl. *Ex quo primum*, ubi ita dicit: *Quod itaque extra controversiam est, hoc dicatur: nimurum in Ecclesia latina Confirmationis Sacramentum conferri, adhibito sacro chrismate sive oleo olivarum balsamo commixto, et ab Episcopo benedicto, ductoque signo Crucis per Sacramenti Ministrum in fronte suscipientis, dum idem Minister formae verba profert.*

Ergo materia proxima Confirmationis non consistit partialiter, ut olim volebant plures, in generali impositione manus ab Episcopo in omnes confirmandos facta. — *Vide S. Lig. n. 164. in fine.*

Quaesita:

262. — QUAER. 1° *An balsamum de necessitate Sacramenti requiratur?*

Resp. Affirm. probabilius, ut videtur ex Decreto Eugenii IV pro Armenis, ubi dicit, Confirmationis materiam esse chrisma confectum ex oleo et balsamo. Sufficit autem balsamum cuiuscumque regionis, et in ea sola quantitate, quae satis est, ut sui odorem dare possit, nec est necessarium ut omnibus olei partibus misceatur. — *S. Lig. n. 162.*

QUAER. 2º An chrisma debeat necessario esse benedictum?

Resp. 1º Affirmandum absolute est, si sermo sit de necessitate praecepti. — Ita omnes cum S. Lig. n. 163.

*Resp. 2º Affirmandum etiam videtur, si sermo sit de necessitate Sacraementi. Id enim suadet praxis constans Ecclesiae, et Decretum *Eugenii IV*, ubi legitur materiam Confirmationis esse chrisma *benedictum*. — Ita communiter cum S. Lig. ibid. — An vero chrisma debeat necessario esse *benedictum* ab Episcopo, dicetur infra, loquendo de Ministro.*

263. — *QUAER. 3º An chrisma debeat necessario esse illius anni?*

*Resp. Hoc non requiritur de necessitate Sacramenti, quia si ve sit vetus, sive novum, materia non mutatur essentialiter, ut patet; sed requiritur ex pracepto Ecclesiae. Hinc peccaret graviter Episcopus, qui confirmaret cum chrismate veteri non confecto hoc anno. In hunc enim finem novum chrisma consecratur in *Coena Domini*, vetere combusto. — S. Lig. n. 163., et alii communiter.*

QUAER. 4º An oleum debeat necessario esse olivarum ad valorem Sacramenti?

Resp. Affirm. Ratio est, quia hoc proprie oleum dicitur. Hinc oleum ex alia materia confectum, v. gr., ex nucibus, non est materia valida, quia non venit simpliciter sub nomine olei. — Ita communiter cum S. Thom. p. 3. qu. 72. art. 2. — S. Lig. n. 162.

264. — *QUAER. 5º Quomodo unctione fieri debeat?*

Resp. Debet fieri pollice dextro Episcopi per modum crucis in fronte confirmati. Valida tamen foret unctione, si alio digito Episcopi fieret, et etiamsi esset digitus manus sinistrae, quia vere fieret per impositionem manus episcopalium. Peccaret tamen Episcopus, qui id sine necessitate ageret, quia recederet a praxi universalis Ecclesiae; quamquam non appareat, inversionem dictae caerimoniae pertingere ad gravem culpam. — S. Lig. n. 165., et alii.

QUAER. 6º An unctione medio instrumento valide fieri possit?

Resp. Neg. Ratio est, quia deficeret immediata impositio manus Ministri, quae ex dictis omnino requiritur. Nec dicas, quod Extrema Unctione valide ministretur medio instrumento; nam in illo Sacramento impositio manus non requiritur ad valorem, sicut in Confirmatione. — S. Lig. n. 166., et alii communiter.

ARTICULUS II.

DE FORMA CONFIRMATIONIS.

265. — Forma Sacramenti Confirmationis consistit in his verbis: *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* — Sic definivit Eugenius IV in citato Decreto. — Constat etiam ex constanti Ecclesiae praxi.

Per verba, *signo te signo crucis*, significatur, quod sicut miles insignibus ducis sui ornari solet, ita homo per hoc Sacramentum cruce exterius, et charactere invisibili interius tanquam signo militari Christi signetur. — Per verba, *confirmo te chrismate salutis*, exprimitur, quod homo per hoc Sacramentum in star athletae exterius chrismate, interius vero Spiritus Sancti gratia et robore ungatur. — Per reliqua autem verba, *in nomine Patris*, etc., exprimitur causa principalis efficiens plenitudinem roboris spiritualis, quae est *Sanctissima Trinitas*; simulque praecipuum Fidei christianaे mysterium, quod et hominibus in Baptismo credendum, et in hoc Sacramento tenendum et palam profitendum proponitur. — *S. Thom. qu. 72. art. 4.*

Quaesita:

266. — QUAER. 1° *Quaenam verba huius formae sint essentialia?*

Resp. Ad validitatem sunt omnino essentialia sequentia, scilicet, 1° verbum *confirmo*, nisi alio verbo synonymo suppleatur; 2° expressio *Sanctissimae Trinitatis*, ut in Baptismo; 3° verbum *te*, quo subiectum Sacramenti designatur; 4° verba *signo te signo crucis*, necnon verba *chrismate salutis*. Dicere autem corroboro pro *confirmo* vel *sanctificationis* pro *salutis*, esset tantum mutatio accidentalis. — *S. Lig. n. 168.*, cum aliis communiter.

QUAER. 2° *An valeat haec forma apud Graecos usitata: SIGNACULUM DONI SPIRITUS SANCTI?*

Resp. Affirm. cum sententia communi Theologorum. Sensus enim est, *hoc signo donantur munera Spiritus Sancti*, omissio verbo more Graecorum. Secus dicendum foret, Graecos Sacramentum Confirmationis non habere, quod valde durum est. Con-

stat insuper ex Declaratione *Benedicti XIV* in Epistola encyclica : *Ex quo primum, ad Episcopos ritus Graeci, 1 Martii 1756.* — *Apud S. Lig. n. 164.*

CAPUT II.

DE MINISTRO CONFIRMATIONIS.

267. — I. Solus Episcopus est Minister ordinarius huius Sacramenti. Ita declaravit *Innocentius III* et *Conc. Trid. sess. 7.*, *Can. 3.* : *Si quis dixerit, sanctae confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.*

II. Simplex Sacerdos confirmare potest tanquam Minister extraordinarius ex delegatione speciali Summi Pontificis. Constat ex praxi Ecclesiae in variis locis, et ex Bulla *Benedicti XIV*: *Eo quamvis tempore.* — Vide *S. Lig. n. 170.* — Sed Sacerdos uti debet chrismate ab Episcopo benedicto. Constat ex Decreto *Eugenii IV*, ubi dicitur materiam Confirmationis esse chrisma ab Episcopo benedictum.

Quaesita :

268. — QUAER. 1º *An Papa etiam simplici Sacerdoti delegare valeat potestatem conficiendi chrisma?*

Controvertitur. Affirmant non pauci cum *S. Lig. n. 163.*; at plures alii negant.

QUAER. 2º *An Episcopus possit confirmare fideles non subditos?*

Resp. 1º Quoad validitatem, omnes confirmare potest, ut sequitur ex Ordinis potestate.

Resp. 2º Quoad licitatem, non potest confirmare, nisi qui in sua dioecesi reperiantur; et peccaret graviter confirmando etiam suos subditos in alia dioecesi, quia confirmatio est exercitium iurisdictionis fori externi, quod peragi nequit sine licentia Ordinarii loci.

Potest autem confirmare extraneos in sua dioecesi, quia nisi aliter constet, semper praesumitur tacitus consensus aliorum Episcoporum. — *Sic probabilius et communius.* — *S. Lig. num. 173.*

269. — QUAER. 3° *Quandonam Episcopus teneatur confirmare?*

Resp. 1° Tenetur confirmare petentes, quoties commode potest, si ad aliud tempus proximum differre nequeat.

Resp. 2° Tenetur etiam aliquoties opportunitatem suis subditis praebere hoc Sacramentum suscipiendi. Hinc peccaret graviter, si longo tempore a Confirmatione conferenda abstineret, v. gr., per octo aut decem annos, nec dioecesim circumiret, saltem per praeципua loca, nisi morali impossibilitate excusaretur. — *S. Lig. n. 175. — Lacroix, n. 388., et alii communiter.*

QUAER. 4° *An peccet graviter Episcopus omittens confirmare moribundum petentem Sacramentum?*

Resp. Neg., saltem *probabiliter*. Ratio est, quia cum hoc Sacramentum non sit necessarium ad salutem, excusat incommoditas, quae adesset pro Episcopo, adeundi aegrotos in propriis domiciliis decumbentes. Praxi etiam communi confirmatur. — *S. Lig. n. 175. — Lacroix, n. 390. (a).*

CAPUT III.

DE SUBJECTO CONFIRMATIONIS.

Subiectum Sacramenti Confirmationis est omnis et solus homo baptizatus et nondum confirmatus, etiam carens usu rationis. Confirmatio enim perficit vitam spiritualem, quae in Baptismo accipitur, et pro omnibus, ut Baptismus, instituta est.

NOTA. Ex praxi generatim in Ecclesia vigente, non sunt confirmandi pueri qui usum rationis adepti non sunt, nisi id ferat legitima locorum consuetudo, ut sit apud Graecos et in Hispania (b).

(a) Ex iis, quae hoc loco assert Lacroix, colliges, *probabilius* Episcopum in easu non peccare graviter: *probabiliter* autem nec levi culpa teneri, quando incommoditas excuset. Utrum vero praxis *communis* sit non ministrandi, quando commode fieri possit, dicere non ausim.

(b) Advertenda tamen sunt, quae (*De Synod. Lib. 7. Cap. 10. n. 8.*) in hanc rem scribit Benedictus XIV. *Si Episcopus (inquit) in suis Constitutionibus diceret, paratum se esse ad conferendum sacra-*

Quaesita:

270. — QUAER. 1º *An vel qualis sit obligatio pro fidelibus Sacramentum Confirmationis recipiendi?*

Resp. 1º Non est obligatio de necessitate medii. Nam etiam per solum Baptismum haberi potest remissio peccatorum et vita aeterna.

Resp. 2º Iuxta S. Lig. est obligatio *sub gravi* de praecepto divino, saltem decurrente vita, et data opportuna occasione; idque probat ex Declaratione Benedicti XIV in Bulla: *Etsi pastoralis*, de ritibus et dogmatibus Graecorum, ubi ait, §. 3. n. 4.: « Monendi sunt (qui non sunt confirmati) ab Ordinariis locorum, « eos gravis peccati reatu teneri, si cum possunt ad Confirmationem accedere, illam renuunt ac negligunt ».

Notat tamen Scavini verba Bened. XIV non concludere pro omnibus; quia Pontifex loquitur tantum de invalide confirmatis a Presbyteris graecis, qui ideo renuebant de novo ad Confirmationem accedere, quia primam ut validam habebant. Unde aderat hic ratio particularis eos obligandi ad Sacramentum Confirmationis suscipiendum, nempe ut errorem sic retractarent.

QUAER. 2º *Quid agendum in dubio an aliquis sit confirmatus?*

mentum Confirmationis pueris et infantibus baptizatis, sed constitutis in mortis periculo; aut iuberet, ut sibi sacramentum Confirmationis ministraturo in hoc vel illo loco suae dioecesis exhibeantur pueri et infantes, cum facilis ad eos in posterum sibi non sit futurus accessus vel propter sui ingravescentem aetatem, vel propter eorum distantiam a civitate, aut propter itineris difficultatem; nihil profecto in huiusmodi Constitutionibus synodalibus videretur reprehendendum. . . . Tria tamen advertere debet Episcopus: primo ne in sua Constitutione quidquam dicat, quo insinuare videatur necessitatem seu praeceptum suscipiendi sacramentum Confirmationis in ea aetate et statu: secundo ut sacramentum administret ea dignitate, cui consulere voluit Ecclesia, cum illud negavit infantibus ante adeptum usum rationis . . . : tertio tandem ne postquam paratum se dixit ad Confirmationem conferendam omnibus pueris, positis in vitae discrimine, libenter accurrat ad nobiliores, sibique bene visos, et ire detrectet ad pauperes, aliosve de infima plebe: hoc siquidem fieret cum acceptance personarum, et multorum scandalo.

Resp. Potest sub conditione denuo confirmari, ut patet ex dictis in *Tract. de Sacrament. in genere*, n. 206. Sed ad id non tenetur, si quis vere probabiliter credit, se iam Sacramentum recepisse. — *S. Lig. Hom. apost. n. 48.*

271. — *QUAER.* 3° *Quaenam dispositiones in confirmandis requirantur?*

Resp. Sunt sequentes :

1° Character baptismalis ad validitatem Sacramenti, et insuper in adulto intentio Sacramentum recipiendi, ut constat ex dictis *de Sacramentis in genere*, n. 230.

2° Status gratiae, quia Confirmatio est Sacramentum vivorum. Quapropter qui conscient est peccati mortalis ad Sacramentum Poenitentiae recurrere debet, nisi perfecte conteratur. Mos generalis est, ut nullus confirmetur, nisi schedulam Parochi chirographo subsignatam exhibeat.

3° Ut confirmandus rudimentis doctrinae christianaee imbuantur, praesertim iis quae sunt de necessitate medii, et quae spectant ad Sacraenta Poenitentiae et Confirmationis. — *Ita communiter.*

QUAER. 4° *An confirmandus debeat esse iejunus?*

Resp. Neg., attenta consuetudine hodierna. Leges enim canonicae, quae iejunium praescribebant ad recipiendam Confirmationem, in desuetudinem abierunt. Idcirco etiam invaluit usus conferendi illud Sacramentum tempore vespertino. — *S. Lig. n. 184. in fine, et alii.*

TRACTATUS DE EUCHARISTIA

Veneranda, miranda et summe adoranda est SS. Eucharistia; est enim velut compendium omnium mysteriorum, quae divina sapientia et infinita bonitas et misericordia Dei excogitavit atque perfecit, ad hominum salutem et sanctificationem operandam, iuxta illud *Psalmi CX. 4. 5.: Memoriam fecit mirabilem suorum misericors et miserator Dominus; escam dedit timentibus se.*

Hinc S. Augustinus exclamat, *Tractatu 26. in Ioann.*: « O « Sacramentum pietatis! O signum unitatis! O vinculum cari- « tatis! Qui vult vivere, habet unde vivat. Accedat, incorpo- « retrum, ut vivificetur. »

Eucharistia considerari potest vel ut Sacramentum, vel ut Sacrificium. Hinc pars duplex praesentis Tractatus.

PARS PRIMA

DE EUCHARISTIA UT SACRAMENTO.

Agendum 1º de natura et efficacia; 2º de materia et forma; 5º de Ministro; 4º de subiecto Eucharistiae.

CAPUT I.

DE NATURA ET EFFICACIA EUCHARISTIAE.

Definitur Eucharistia: *Sacramentum Corporis et Sanguinis Christi, sub speciebus panis et vini ad spiritualem animarum refectionem.*

Vel, Sacramentum novae legis a Christo Domino institutum ad spiritualem animae refectionem, in quo Corpus et Sanguis Christi vere, realiter et substantialiter continentur sub speciebus panis et vini. Constat ex Conc. Trid. sess. 13. c. 2. et 3.

Statuenda de fide.

272. — I. In Sacramento Eucharistiae Christus est realiter praesens corpore et anima, una cum divinitate. Constat 1º ex verbis promissionis SS. Eucharistiae apud *Ioan. 6. 52.* : *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, etc...;* 2º ex verbis institutionis SS. Eucharistiae in ultima coena, *Matth. 26. 26.* : *Hoc est corpus meum, etc.;* 3º ex tota traditione, necnon ex definitione Ecclesiae; sic enim *Trid. sess. 13. Can. 1.* : *Si quis negaverit in sanctissimae Eucharistiae Sacramento contineri vere, realiter et substantialiter Corpus et Sanguinem una cum anima et divinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo vel figura, aut virtute; anathema sit.*

II. In Sacramento Eucharistiae totus Christus continetur sub utraque specie, et, facta separatione, in qualibet speciei parte saltem sensibili, et quidem permanenter.

Hinc Christus continetur tantum sub alterutra specie, quantum sub utraque; tantum in minima parte utriusque speciei, saltem facta separatione, quantum in parte maiori, vel in specie integra. Corpus igitur Christi integrum habetur sub specie vini, haud secus ac sub specie panis. Quamvis enim, vi verborum, Corpus sub specie panis, et Sanguis sub specie vini ponatur, totum tamen Corpus indivisim sub singulis speciebus existit. Ratio est, quia Corpus Christi cum sit vivum, omnes eius partes vi naturalis concomitantiae sunt inseparabiles, siquidem *Christus, resurgens ex mortuis, iam non moritur,* ut ait Apost. *Rom. 6. 9.* Divinitas quoque sub utraque specie existit propter admirabilem unionem hypostaticam, qua corpus et anima personae Verbi coniunguntur. De his omnibus constat ex *Trident. sess. 13. c. 3. et Can. 1. et 3.* — Item ex Decreto *Conc. Florent. ad Armenos.*

III. In Sacramento Eucharistiae datur vera transubstantiatione, seu realis conversio totius substantiae panis et vini in Corpus et sanguinem Christi, ita ut, peracta consecratione, nihil de pane et vino remaneat, solis speciebus exceptis. Constat

1º ex Scriptura sacra, nempe ex verbis Christi: *Hoc est corpus meum*, etc.; significant enim haec verba simpliciter materiam praesentem esse Corpus Christi, nec essent simpliciter vera, si remaneret substantia panis simul cum corpore Christi; 2º ex tota traditione, et ex definitione Ecclesiae in multis Conciliis, praesertim in *Trid. sess. 13. Can. 2.*

Quaesita:

273. — QUAER. 1º *Quamdiu Christus maneat realiter praesens in Eucharistia?*

Resp. Remanet, quamdiu species remanent integrae; desinit vero sub eis inesse statim ac species ita corrumpuntur, ut iuxta hominum aestimationem non videantur esse panis et vinum. — Tunc vero ex lege a Deo in institutione huius Sacramenti stabilita, speciebus substituitur eadem materia, quae pani et vino corruptis succederet. — *S. Lig. n. 225. — Lacroix, n. 474.*

QUAER. 2º *Quamdiu sacrae species censeantur remanere integrae post Sacramenti sumptionem?*

Resp. Non constat; alii dicunt post minutum, alii post quinque minuta, alii post medium quadrantem (a). Diutius autem remanent in Sacerdote, qui in Missa sub utraque specie et cum Hostia maiori communicat, quam in laico qui de more parvam Hostiam tantum sumit. — *S. Lig. ibid.*, etc.

274. — QUAER. 3º *An Eucharistia sit unicum vel duplex Sacramentum?*

Resp. Est unicum specie Sacramentum, licet sint plura signa. Etenim, licet adsit *pluralitas physica* signi, est tamen unitas moralis: nam Sacramentum Eucharistiae, quamvis specie-

(a) De hac re nequaquam videtur regula quaepiam generalis tradi posse. Brevior quippe aut longior mora potissimum a diversa diversorum hominum virtute digestiva est repetenda. Neque solum exploratum est, faciliorem aliquos, aliquos difficiliorem habere digesti-
nem, sed eundem quoque hominem pro diversis circumstantiis tum internis, habitu scilicet corporis et praesertim stomachi, tum exter-
nis, v. gr., pro caeli temperie, modo citius modo tardius cibos concoquere; nec raro contigisse scimus, ut concitato vomitu post longius spatium, semihorae, v. gr., aut etiam horae sacramentales species tantum non integrae redditae fuerint.

bus panis et vini physice distinctis sit compositum, ordinatur tamen ad unam specie refectionem spiritualem, tanquam ad finem et effectum significatum, sicut cibus et potus materialis ordinantur ad unicam refectionem corporalem. Sic in Extrema Unctione sunt plures unctiones, et tamen habetur unicum Sacramentum, quia istae plures unctiones ordinantur ad unum finem et effectum, qui est tollere reliquias peccatorum. — *Ita communissime et certo cum S. Thom., 3. part. quaest. 73. art. 2.*
— S. Lig. n. 191. et 199.

275. — QUAER. 4° *Quinam sint effectus Sacramenti Eucharistiae in anima?*

Resp. Praecipui sunt sequentes, scilicet 1° *augmentum gratiae sanctificantis*, quod praecipuum Eucharistiae effectum constituit. Etenim iuxta verba Christi (*Ioan. 6. 56.*), *Caro mea vere est cibus*, hoc Sacramentum est institutum, ut alimentum spirituale; et alimentum supponit vitam in eo qui illud suscipit: sequitur inde, ut per hoc alimentum vita ipsa animae, quae in gratia sanctificante praecipue consistit, corroboretur et augeatur; 2° *adeptio gloriae aeternae*; Christus enim hanc promittit: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum* (*Ioan. 6. 52.*, etc.); 3° *largitio uberrima gratiarum actualium*, quae fluunt a gratia habituali, et habitibus infusis; 4° *debilitatio habituum malorum et emendatio vitiiorum*, praesertim libidinis; 5° *remissio peccatorum venialium*: constat ex *Trid. sess. 13. c. 2.* ubi Eucharistia vocatur antidotum, quo liberamur a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus praeservamur; 6° *remissio poenae temporalis peccato debite*; non quidem totius, sed secundum modum devotionis et servoris, ut ait *S. Thomas*, *part. 3. qu. 79. art. 3.*; 7° *unio specialis cum Christo et membris eius*, ut patet ex *Ioanne, 6. 57.*: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo;* 8° *praeservatio a peccatis futuris*, quod dupli modo fit, tum quia aucta Caritate per hunc cibum, anima fit validior contra naturam corruptam, tum quia est efficax memoria dominicae Passionis per quam victi sunt daemones. — *S. Lig. n. 268. et 269.*, *Hom. apost. n. 5.*

QUAER. 5° *An aliquando Eucharistia peccatum mortale dele-re possit?*

Resp. Affirm. *probabilius*, non quidem *per se*, sed *per acci-dens*, scilicet mediate per infusionem gratiae, quando scilicet aliquis ignorans se versari in statu peccati mortalis, accedit ad

Eucharistiam bona fide, et cum attritione de peccatis in antecessum commissis. Tunc enim nihil obstat, quominus Sacramentum suum producat effectum; sed effectum producere nequit, stante peccato mortali. Ergo debet peccatum illud *indirecte* delere. — *S. Lig. n. 268.* — *Recole dicta de Sacramentis in genere, n. 192.*

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA EUCHARISTIAE.

Agendum 4º de materia; 2º de forma Eucharistiae.

ARTICULUS I.

DE MATERIA EUCHARISTIAE.

I. De materia remota.

Principia:

276. — I. *Panis et vinum* sunt materia Sacramenti Eucharistiae remota. Constat 1º ex institutione ipsa huius Sacramenti; Christus enim in ultima coena accepit panem et vinum, et ea consecravit in Corpus et Sanguinem suum; 2º ex definitione Ecclesiae in *Conc. Lateranensi*, cap. *Firmiter*; in *Con. Florent.* in Decreto unionis; *et in Trid. sess. 13.* in omnibus fere capitibus. — Accedit his omnibus unanimis traditio utriusque Ecclesiae Latinae et Graecae.

II. Solus panis *triticus* et solum vinum *de vite* sunt materia valida Sacramenti Eucharistiae. Constat ex *Conc. Florent.* in Decreto supra citato, ubi dicitur: *Tertium est Eucharistiae Sacmentum, cuius materia est PANIS TRITICEUS et VINUM DE VITE.* — Concordat etiam perpetua traditio et praxis utriusque Ecclesiae Latinae et Graecae.

277. — III. Aqua modicissima vino permiscenda est, atque hoc non necessitate Sacramenti, sed pracepti ecclesiastici tantum.

Ratio I^{mi} deducitur 1º ex perpetua Ecclesiae praxi et universalis Patrum traditione; 2º ex Declaratione variorum Conciliorum, praesertim *Florentini*, quod declarat materiam calicis esse

vinum de vite, cui modicissima aqua misceri debet; et Conc. Trid. sess. 22. c. 7.

Ratio II^{di} deducitur ex eo quod Christus, in institutione huius Sacramenti, solum vinum designaverit, et varia Concilia, huius mixtionis mentionem faciendo, de solo praecepto loquuntur, uti Trident. loco citato; accedit doctrina Catech. eiusdem Concilii, qui postquam docuit hanc mixtionem non posse sine peccato mortali praetermitti, addit: *Ea (aqua) tamen si desit, sacramentum constare potest.*

Quaesita:

278. — QUAER. 1° *An sit materia valida panis ex silagine seu secali confectus?*

Resp. Controvertitur. Alii affirmant, quia siligo, aiunt, videtur esse ex eadem specie ac triticum, licet sit diversae qualitatis. — Alii vero multo communius, probabilius negant; quia panis siliginis est speciei diversae, nec dicitur simpliciter panis, nec a divitibus adhiberi communiter solet. In praxi igitur haec materia sub gravi prohibetur. — Vide S. Lig. n. 200.

QUAER. 2° *An sit materia valida panis ex farre seu spelta effectus?*

Resp. Pariter controvertitur ac de silagine. Unde illa materia etiam ut dubia et proinde ut graviter illicita habenda est. — S. Lig. ibid., et alii communiter. — Attamen animadvertisendum est, dari in variis regionibus diversas veri frumenti species, quae sub nomine *speltae* veniunt. Unde videtur attendi debere ad communem hominum aestimationem.

279. — QUAER. 3° *An panis tam azymus quam fermentatus sit materia valida et licita Eucharistiae?*

Resp. 1° Quoad validitatem, affirmative. Ratio est, quia uterque est panis verus, ac simpliciter etiam in Scriptura sic dictus; et uterque ex farina triticea et aqua naturali efficitur. Constat etiam ex definitione Ecclesiae. Sic enim Conc. Florent. in Decreto unionis: *Definimus in azymo, sive in fermentato pane triticeo, corpus Christi confici.*

Resp. 2° Quoad liceitatem, Latini tenentur sub gravi consecrare in *azymo*, et Graeci in *fermentato*, singuli iuxta Ecclesiæ suæ ritum. Constat 1° ex praxi utriusque Ecclesiae; 2° ex Conc. Florent. in Decreto citato, ubi additur: *Sacerdotesque*

in alterutro ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet iuxta suae Ecclesiae, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.

QUAER. 4° *An peccet graviter Sacerdos consecrans in vino acescente?*

Resp. Affirm., licet illud vinum sit adhuc materia valida Sacramenti. Imo admittitur peccatum mortale, non tantum si vinum sit aceto proximum, sed etiam si certo incipiat acescere et corrupti, quia videtur tunc gravis irreverentia Sacramento irrogari. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 207.* — Constat etiam ex Rubrica, tit. 4. n. 2., ubi sic dicitur: *Si vinum cooperit acescere, vel corrupti, vel fuerit aliquantulum acre...., conficitur Sacramentum, sed conficiens graviter peccat.*

Probabiliter tamen dicunt, *Gobat, Sporer, Lacroix*, quod, deficiente alio vino, liceat sine scrupulo, prout solent viri probi, adhibere vinum paulisper acescens, seu non notabiliter acidum. — *S. Lig. ibid.* — Unde Rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniae, sed tantum illos, qui proxime incipiunt constituere vinum acescens. — *S. Lig. Hom. apost. Append. 3., Exam. ordinand. n. 98.*

280. QUAER. 5° *An vinum congelatum sit materia valida?*

Resp. Controvertitur. Affirm. *probabilius*. Ratio est 1° quia remanet substantialiter vinum, cum retineat eumdem colorem, saporem, odorem; 2° quia, ex Rubrica Missalis, species vini congelatae post consecrationem debent liquefieri admotis paninis calefactis, et deinde sumi, quippe quod est verum Sacramentum (*Rubr. de defect. §. 10. n. 11.*). Ergo supponit speciem vini congelati retinere Sanguinem Christi; ergo sacrae species non mutantur substantialiter per congelationem post consecrationem; ergo nec ante. — *Ita S. Lig. n. 207.*, ubi dicit esse sententiam veriorem ob rationem ex citata Rubrica deductam.

QUAER. 6° *Quaenam quantitas aquae sit in calice immiscenda?*

Resp. Sufficit aquae modicissima quantitas, ut dicit *Conc. Florent. supra n. 277.* Probabiliter potest infundi aqua usque ad octavam partem vini, imo usque ad quintam partem iuxta *Lugo, D. 4. n. 38.* Addit *Busembaum* sufficere, ut aqua tertiam partem non excedat. Sed in praxi haec ultima sententia non est admittenda, quamvis tertia pars non corruptat vinum, si sit generosum. Generatim consulendum est, ne Sacerdos exce-

dat octo vel decem guttulas. Quod si casu nimiam aquae quantitatem infuderit, iterum aliqua quantitas vini erit adiicienda.
— *S. Lig. n. 210.*

*II. De materia proxima seu de usu materiae requisitae
in ipsa consecratione.*

Principia:

281. — I. Ad validam consecrationem, praeter materiam aptam seu consecrabilem, requiritur 1° ut materia consecranda sit *physice praesens*; quia id necessario exigunt pronomina demonstrativa formae *hoc, hic*: aliter enim forma foret falsa, quia demonstraretur *praesens* id, quod non esset *praesens*; 2° ut intentione Ministri in individuo sit determinata: quia sicut non consecrat Minister, nisi intendat consecrare; ita nec hanc materiam consecrat, nisi illam intendat determinate consecrare. Non requiritur tamen determinatio actualis, sed virtualis sufficit. — *S. Lig. n. 211.-214.*

II. Ad licitam consecrationem requiritur, 1° ut Sacerdos nullatenus recedat ab usu Ecclesiae, praesertim Rubricis Missalis Romani determinato: hinc imprimis necesse est, ut materia consecranda sit decens et munda ob reverentiam tanto Sacramento debitam; 2° ut sit reposita in altari et in corporali, imo et in petra sacra, iuxta *Benedictum XIV, de Sacrificio Missae, sect. 2. n. 139.*; 3° ut ciborum vel calix consecrandus sit discoopertus; 4° ut fiat tempore canonis Rubrica praescripto. — *Vide S. Lig. n. 218. et 219.*

Resolves:

282. — 1° Valide consecrantur hostiae sub aliis latentes, aut aliter tectae. Item valide consecratur vinum in calice velo, pallia, aut quovis modo coperto; quia sufficit ad veram materiae praesentiam, ut per pronomina *hoc vel hic* demonstrari possit. — *S. Lig. n. 212., etc., et alii communissime.*

2° Valida est consecratio, si Sacerdos putet unam tantum vel duas hostias consecrandas adesse, cum sint plures sive a se, sive ab alio positae; ratio est, quia Sacerdos semper praesumitur velle consecrare quidquid est decenter consecrabile. Unde si celebrans advertat post consecrationem duas hostias esse si-

mul iunctas, utramque ut consecratam sumat iuxta Rubricam Missalis. Si vero ante consecrationem postquam obtulit, id advertat, alteram seponat, et post Missam ipse vel alias sumat tanquam panem benedictum. — *S. Lig. n. 216., et alii omnes.*

3º Idem dicendum, si quis ad altare plures hostias consecrandas attulerit, vel ante Sacrificium monitus fuerit de consecrandis hostiis iam super altare positis, vel rationabili modo animadverterit ab alio afferri ut consecrentur, etsi dum consecrat, earum non ita expresse meminerit, aut etiam ad oblationem non detexerit, modo sint praesentes in corporali; quia intentio praecedens virtualiter perseverat. — *S. Lig. n. 216.*

4º Non consecrarentur hostiae, inscio Sacerdote, etiam in corporali positae (*a*), quia Sacerdos penitus inscius intentionem illas consecrandi non habuit.

5º Si parvae hostiae pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulo post factam oblationem, licite eas consecrare poterit, suppleta oblatione mentaliter. — *S. Lig. ibid.*

Quaesita:

283. — QUAER. 1º *An censendum sit consecratum ciborium ex oblivione extra corporale relictum?*

Resp. Controvertitur. I^a SENTENTIA probabilis affirmat. Ratio est, quia iam adfuit voluntas positiva consecrandi illud ciborium in principio Missae, nec illa voluntas fuit retractata; ergo perseveravit virtualiter tempore consecrationis.

II^a SENTENTIA negat. Ratio est, quia intentio illa consecrandi extra corporale fuisset peccatum grave, et proinde Sacerdos illam habuisse non praesumitur (*b*).

(*a*) Erunt tamen, qui huius resolutionis cohaerentiam desiderent cum principiis, quibus innititur praec. resolutio secunda.

(*b*) Ista ratio supponit generale hoc principium, quod non possit in sacerdote praesumi intentio consecrandi, quoties circumstantia quaepiam, licet eidem sacerdoti ignota, intercedat, quae si ab ipso nosceretur, eum a consecrando deterret, ne scilicet ageret illicite. Atqui eiusmodi principium neminem puto aut admisisse unquam, aut aliquando admissurum. Et sane illicitum, et quidem ex DD. sententia graviter illicitum est, in calice non consecrato, aut in corporali non benedicto missam celebrare, aut materiam utique validam sed illicitam, v. gr., panem fermentatum in latina Ecclesia

In praxi, ciborum illud denuo consecrandum erit sub conditione in alia Missa. Possunt etiam illae particulae absumi post utramque Communionem, sed ante purificationem. — *S. Lig. n. 217.*

QUAER. 2° *An censeatur consecratum ciborum positum quidem in corporali, sed quod ex oblivione remansit clausum tempore consecrationis?*

Resp. Affirm. Ratio est 1° quia certe possunt valide consecrari hostiae in ciborio clauso, ut supra dictum est; 2° quia Sacerdos semper censetur habere intentionem absolutam consecrandi quidquid, ipso sciente, est supra corporale et est honeste consecrabile, et habetur per modum continui. — *Ita Reuter*, etc.

Obiicies: Ex dictis in quaesito praecedenti, *probabiliter* non est consecratum ciborum extra corporale relictum, quia Sacerdos non censetur velle peccare; *a pari* in praesenti casu, ob eamdem rationem.

Resp. Neg. paritatem. Licet enim Ecclesia velit ciborum aperiri pro maiori reverentia, attamen cum haec irreverentia non videatur notabilis, possitque hoc frequentius contingere, praceptum hoc non adeo urget, sicut praceptum non consecrandi extra corporale. Afferit *Reuter* hanc esse communem Doctorum sententiam.

284. — **QUAER.** 3° *An censemantur consacratae guttae vini inherentes calici, sive exterius, sive interius?*

Resp. 1° Guttae exterius inherentes nunquam censemantur consacratae. Ratio est, quia merito praesumitur intentionem Sacerdotis esse consecrare illud unum, quod est licite consecrabile; illicite autem et irreverenter, seu cum magno irreverentiae periculo, et absque ulla utilitate illae guttulae consecrarentur. Ergo... — *Ita omnes.* — *S. Lig. n. 215.*

Resp. 2° *Probabilius* nec consacratae censemantur guttae interius inherentes, et omnino a maiori quantitate separatae. Ratio

consecrare. Porro quisnam contendat, si eiusmodi calix aut corporale, aut materia sacerdoti id non advertenti porrecta fuerit, non posse praesumti, eum intentionem celebrandi illicite habuisse, atque adeo valide non consecrasse? Addiderim autem, immerito quosdam (*Vid. S. Alphonsum Lib. 6. n. 217.*) primam opinionem ceu *communem* tradere. Facile enim et pro secunda haud pauciores DD. allegari possent.

est, quia non videtur esse intentio Ecclesiae, adeoque nec Sacerdotis, consecrare nisi vinum, quod per modum unius potabile est, et in calice reperitur congregatum. — *Ita communius cum Suarez, Laymann, etc., contra alios.* — *Vide S. Lig. ibid.*

QUAER. 4º *Quale sit peccatum consecrare hostiam fractam vel maculatam?*

Resp. Secluso scandalo, est tantum veniale (*a*), nisi macula vel fractura sit enormis. Si tamen deprehendatur aliqua fractura vel macula etiam notabilis in hostia post oblationem, licite talis hostia consecrabitur (*b*), quia iam per oblationem fuit aliquatenus Deo dicata et sanctificata. — *S. Lig. n. 204., et alii communiter.*

ARTICULUS II.

DE FORMA SACRAMENTI EUCHARISTIAE.

Sicut in Sacramento Eucharistiae duplex est distincta materia, duplex quoque est forma consecrationis, una panis et altera vini.

Principia:

285. — I. Forma pro consecratione panis consistit in his verbis: *Hoc est enim Corpus meum.* Haec autem verba, aut aequivalentia, sunt omnino formae essentialia, si verbum *enim* excipias.

Constat 1º ex universali praxi Ecclesiae, et ex eius praecepte in Missali Romano; 2º ex *Concilio Florent.* in Decreto unionis, et *Trid. sess. 13. c. 1.*; 3º ex ipsa institutione divina; nam Christus transsubstanziavit panem in Corpus suum, praedicta verba proferendo.

II. Forma pro consecratione vini ista est: *Hic est enim Calix sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, mysterium Fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

(*a*) S. Alphonsus (*cit. n. 204.*) dicit, esse veniale, si fiat *sine rationabili causa.*

(*b*) S. Alphonsus limitat, *nisi scandalum populi timeatur.*

Constat pariter 1° ex praxi et praescripto Ecclesiae; 2° ex variis Evangelistis, qui etsi non omnino eadem verba referant, perfecte tamen quoad hunc sensum concordant.

Resolves:

286. — 1° Valida, sed illicita est consecratio, si consecrans dicat: *Hic cibus est Corpus meum, hic calix est Sanguis meus.* — Item si proferas *Colpus pro Corpus, meus pro meum, es pro est, calis pro calix, Sanguis pro Sanguinis*, etc... Hinc deducitur non posse excusari a peccato veniali, qui debitam diligentiam non adhibet ad verba consecrationis rite pronuntianda. — *S. Lig. n. 221.*

2° Invalida erit consecratio, si dicas: *Hic (adverbialiter) est Corpus meum, hoc Corpus est meum, vel hic Sanguis est meus,* quia haec verba non habent sensum, quo id significant, quod operari debent. — *S. Lig. ibid.*

3° Dubia est consecratio, si dicas: *Haec est Caro mea; illud est Corpus meum; ille est Sanguis meus.* — *S. Lig. ibid.*

4° Verba formae proferri debent in persona Christi *formaliter et assertive*, seu *recitative simul et significative*; non vero historicice tantum: scilicet proferenda sunt verba Christi applicando eorum significationem ad materiam praesentem, ut haec transsubstantietur in Corpus et Sanguinem Christi. Attamen scrupulus non est habendus de prolatione verborum in sensu debito non facta; nam quivis Sacerdos praesumitur habere intentionem id faciendi, quod Christus fecit et instituit, et sic intendit sufficienter verba consecratoria proferre in utroque praefato sensu. — *Elbel, n. 34.* — *S. Lig. de Euch. n. 220...*, etc.

Quaesita:

287. — QUAER. 1° An omissio vocis *ENIM* in forma consecrationis sit gravis?

Resp. Controvertitur. I^o SENTENTIA *probabilior negat*, quia vox illa non reperitur in verbis a Christo prolatis, et aliunde quoad Ecclesiae praeceptum non videtur constituere materiam gravem. — *Ita S. Lig. n. 220.*

II° SENTENTIA *affirmat*, et hanc *S. Lig.* dicit non esse improbabilem. Ratio est, quia in re tam gravi non videtur dari levius

materia in quacumque mutatione deliberata. Sed haec sententia parvi facienda videtur (*a*).

QUAER. 2º *An in consecratione requirantur ut essentialia illa verba antecedentia: qui pridie quam pateretur, etc... similis modo, etc...?*

Resp. Neg. contra nonnullos cum sententia communi, quam tenet *S. Lig. n. 222.* — *Lugo, etc.* Ratio est, quia haec verba historice tantum proferuntur, nec ullam efficaciam sacramentalis habere videntur. Attamen si aliquando ob dubiam consecrationem forma repetenda sit, iuxta Rubricas incipiendum erit ex verbis: *qui pridie, et simili modo.* — *Vide S. Lig. n. 222.*

QUAER. 3º *An in consecratione calicis sola haec verba: hic est calix sanguinis mei... sint de essentia formae?*

Resp. Affirm. Ratio est 1º quia verba consecrationis panis sunt haec: *Hoc est Corpus meum.* Ergo a pari verba consecrationis vini sunt tantum haec alia: *Hic est Sanguis meus, vel alia aequivalentia.* 2º Quia sola illa verba *per se* exprimunt praesentiam sanguinis Christi sub speciebus vini. — *Ita communiter contra aliquos.* — *Vide S. Lig. n. 223.*

QUER. 4º *An valeat forma, si dicatur: hoc enim corpus meum, subintelligendo est, ut in lingua latina frequenter fieri solet?*

Resp. Neg. Nam licet in continua oratione verbum substantivum facile subintelligi possit, in casu tamen praesenti fieri nequit; tum quia non habetur oratio continua, tum praesertim quia in re de qua agimus, forma non habet tantum sensum assertorium, ut in sermone communi, sed etiam vim productivam corporis Christi. — *S. Lig. n. 223., et alii communissime.*

(*a*) Quando agitur de imponenda obligatione, aut etiam de asserenda reatus gravitate, prorsus inutile est probabilitates ad eum finem in medium proferre. Nemo quippe tenetur hasce probabilitates ceu propriae conscientiae normam adhibere, neque licite Confessarius cum aliis hac uti norma potest. Multo vero magis id valet, quando istae probabilitates insuper sint incertae, obque solidi fundamenti defectum claudicantes seu nutantes appareant. Quoad culpae gravitatem quam caute incedere oporteat, confer DD. unanimem sensum *in not. ad n. 152. vol. I.*

CAPUT III.

DE MINISTRO EUCHARISTIAE.

Agendum 1º de potestate Ministri; 2º de eiusdem obligatione; 3º de requisitis, ut debite ministret, 4º de modo S. Eucharistiam infirmis ministrandi; 5º de modo eam asservandi.

ARTICULUS I.

DE POTESTATE MINISTRI EUCHARISTIAE.

Minister Eucharistiae duplex est, scilicet alias consecrationis, alias dispensationis.

Principia:

288. — I. Omnis et solus Sacerdos est Minister Eucharistiae conficiendae. Constat 1º ex *Scriptura*; Christus enim Sacramentum instituens, omnibus et solis Apostolis cum ipso recumbentibus, et proinde omnibus et solis, qui in sacerdotio illis successuri essent, dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, *Luc. 22. 19.*: ergo omnes et soli Sacerdotes hanc potestatem a Christo acceperunt; 2º ex *Conc. Trident. sess. 22. Can. 2. 3.*; 3º tandem ex universali et perpetua traditione.

II. Soli sacerdotes seu presbyteri sunt Ministri ordinarii dispensationis Eucharistiae. Constat 1º ex *Conc. Trident. sess. 13. c. 8.* ubi dicitur: *Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici a Sacerdotibus Communionem acciperent, Sacerdotes autem celebrantes seipso communicarent*; 2º ex praxi universalis Ecclesiae.

289. — III. Diaconi, vi suae ordinationis, sunt Ministri Eucharistiae *extraordinarii*, ita ut possit eis committi huius Sacramenti dispensatio. Constat 1º ex praxi priorum saeculorum, in quibus Diaconi passim ex commissione Episcoporum, vel Presbyterorum, sive generali, sive particulari, Eucharistiam ministrabant; 2º ex variis Conciliis, v. gr., *Nicaeno I generali*, *Carthaginiensi IV*, etc.... — *S. Lig. n. 237.*

IV. Iure ordinario solus Parochus, aut illius Superior, potest Eucharistiam dispensare. Ad hoc enim requiritur iurisdictio, non quidem pro valore actus, ut in absolutione, sed pro debito

ministrandi ordine. Constat 1º ex variis Conciliis, praesertim ex *Carthag. I.*, *Can. 7.*, et ex *Milevitano*, *Can. 18...*, etc...; 2º ex universalis Ecclesiae praxi. Hinc qui sine licentia Pastoris, saltem praesumpta, Eucharistiam ministraret, ius eius in re gravi violaret, ideoque graviter peccaret. Quando tamen Parochus concedit aliis licentiam celebrandi in sua Ecclesia, semper censetur etiam concedere licentiam ministrandi Eucharistiam, nisi contrarium exprimat; hoc etiam praxi communi confirmatur (a). *S. Lig. n. 230. et seq.*

Non tamen ita facile praesumenda est licentia, si agatur de susceptione Eucharistiae *ex obligatione*. — *Vid. S. Lig. n. 235.* Quare quoad Communionem Paschalem consuetudo servanda erit (b); item Viaticum extra casum necessitatis sine licentia Parochi ministrare illicitum est.

Quaesita:

290. — QUAER. 1º *An, ut Diaconus ministret, necessitas debeat esse extrema?*

Resp. Neg. cum sententia communi; sed sufficit necessitas gravis, nempe cum nullus adest Sacerdos, qui commode Eucharistiam ministrare possit. — *Ita S. Lig. n. 236.* — *Lugo.* — Sed ad id commissio Episcopi vel Parochi requiritur.

QUAER. 2º *An, vel in quibusdam circumstantiis Religiosi sanctissimam Eucharistiam ministrare possint?*

Resp. 1º Semper Eucharistiam ministrare possunt in suis Ecclesiis vel per se, vel per alios Sacerdotes, excepto die Paschatis (c). Sic ex variis privilegiis SS. Pontificum, praesertim *Pauli III et Pauli IV.*

Resp. 2º Non possunt autem Eucharistiam ministrare 1º In suis Ecclesiis die Paschatis, ut modo dictum est. Intellige, si

(a) Imo consuetudo habet, ut in quacumque ecclesia sacerdos missam celebret, Eucharistiam fidelibus, qui eiusdem participes fieri cupiant, distribuere possit.

(b) Alibi (*Vol. I. n. 480.*) adnotatum est, ex iure et universalis Ecclesiae praxi communionem paschalem in propria cuiusque paroecia sumendam esse. Si qua autem alicubi consuetudo diversa vigeat, haec sane consensum eorum, qui ius habent de hisce disponendi, supponit.

(c) Romae excipitur etiam feria quinta in *Coena Domini*.

sermo sit de personis saecularibus, Monasterio non inservientibus (*a*), etsi iam antea preecepto annuae Communionis in propria parochia satisfecerint. Ita saepius *S. C. C.* Aliqui tamen asserunt, adesse constantem consuetudinem in contrarium, quae ius adstruat. — *S. Lig. n. 240. (b).* 2° In aliis Ecclesiis, nisi de

(*a*) *Inservientes, qui paschalem communionem in ecclesiis Regularium sumere possunt, non quilibet intelligendi sunt, sed qui perpetui Regularium commensales sunt, et in monasteriis habitant, seu ut habet Syn. Trid. (Sess. 24. c. 11.) qui actu serriunt, et intra eorum septa ac domos resident, subque eorum obedientia virunt.*

(*b*) Ita sane *S. Alphonsus* (*I. c.*): *Roneaglia* (*Tr. 18. C. 4. q. 2. r. 2.*) et *Wigandt* (*Tr. 12. Exam. 4. n. 48.*) asserunt, *in hoc constantem esse consuetudinem in contrarium, quae iurisdictionem preebet.* Verum haec assertio reipsa est solius *Roneagliae*; nam *Wigandt* mere dicit, *quod moderna praxis id non improbat.* *Roneaglia* autem *indisciplinatae illius assertionis testes appellat Card. De Lugo (De Euch. Disp. 18. n. 50.), et Fagundez (De III. Praec. Eccl. Lib. 1. C. 5. n. 9.).* Sed horum neuter quidpiam habet de eiusmodi *consuetudine constanti*; et uterque hoc unum dicit, interdictum illud, ne *Regulares in die Paschatis* Eucharistiam distribuant, probabiliter intelligi posse solum de Communione, qua preecepto paschali fideles satisfaciant, non autem de communione, quae fiat ex devotione. *Dixi autem assertionem indisciplinatam;* nam cum DD. illi facultatem distribuendi Eucharistiam die paschatis tribuant Regularibus tamquam Constitutionibus pontificiis non contrariam; nihil hue ea pertinent, *quae de consuetudine iurisdictionem conferente DD. disputare solent.*

Caeterum predicta Constitutionum Apostolicarum interpretatio satis improbabilem se prodit. Nam cum Summi Pontifices Regularibus privilegium concesserunt, ut etiam tempore paschali, excepto tamen die Paschatis, Eucharistiam fidelibus possent distribuere, manifestum est, non eam datam suis facultatem, qua reliquis diebus praeter diem Paschatis fideles Eucharistiam a Regularibus accipientes preecepto paschali satisfacerent, sed permissum fuisse, ut communionem ex devotione possent accipere. Ergo exceptio *diei paschalis* pertinet ad communionem etiam ex mera devotione summandam, non vero ad communionem, qua preecepto ecclesiastico satisfiat. Et cum ita iam pluries hanc quaestionem definitiverit *S. Congregatio Concilii (Resolutiones vid. apud Benedictum XIV, De Synod. Lib. 9. Cap. 16. n. 3.)*, haec in controversiam redire ulterius non debent.

licentia saltem praesumpta Parochorum, aut Superiorum. 3º Nec extra Ecclesias in periculo mortis, ratione Viatici, nisi de licentia expressa Parochorum, secluso necessitatis casu. Si autem facere id praesumant, excommunicationem latae sententiae incurront. — *Elbel*, n. 57. — *Lugo*, etc. — *S. Lig.* n. 240.

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONE EUCHARISTIAM DISPENSANDI.

Principia:

291. — I. Parochus, seu quivis Sacerdos habens curam animarum, tenetur ex iustitia Eucharistiam subditis ministrare, non solum in Paschate et in morte, sed etiam quoties rationabiliter petunt, seclusa tamen legitimi impedimenti causa. Ratio est, quia ad Parochum spectat ex quasi-contractu providere, non solum ut fideles adimpleant praecepta, sed etiam ut non careant praesidiis, quae profectui spirituali valde prosunt. — *S. Lig. Hom. apost.* n. 8.

II. Sacerdos quilibet, sive secularis sive regularis, tenetur, deficiente Parocco, Eucharistiam morituro ministrare; secus in aliis casibus. Ratio *primi* est, quia quilibet ex caritate tenetur proximo suo in tanta extremitate constituto succurrere per hoc salutare et efficacissimum remedium. Talis enim obligatio ex generali regula caritatis evidenter sequitur. Ratio *secundi* patet. Nulla enim intervenit obligatio, sive ex iustitia, cum nullus sit contractus, sive ex caritate, cum non supponatur adesse casus necessitatis.

Quaesita:

292. — QUAER. 1º *An Parochus teneatur etiam investigare infirmos Eucharistiam non petentes, ut eam ipsis ministret?*

Resp. Affirm., saltem si sint in gravi mortis periculo. Ratio est, quia officium est boni Pastoris curare, ut media tam utilia et efficacia ovibus in tanto periculo constitutis suppeditentur. Colligitur praeterea ex Iure canonico, *Tit. de celebratione Missarum.*

QUAER. 2º An Parochus teneatur per seipsum Eucharistiam subditis ministrare?

Resp. Neg. Sufficit enim, ut provideat, ne opportune illud Sacramentum petens, vel illo graviter indigentes, eodem carant. Potest igitur ordinarie suam obligationem etiam per alios adimplere. Attamen praecavere debet scandalum, quod intervenire facile posset, si videretur otiosus et incuriosus, munia sua habitualiter per alios adimplendo.

QUAER. 3º An graviter peccet Parochus, quoties Eucharistiam denegat rationabiliter petenti?

Resp. Neg., si enim raro id faciat, v. gr., erga unum aut alterum, secluso scando, et gravi potentium contristatione, non peccabit nisi venialiter. Ratio est, quia in his rariss et particularibus casibus non resultat gravis iniuria, nec grave damnum fidelibus potentibus, vel si adsit damnum, illud est facile reparabile. — *Ita omnes.* — *Recole dicta de Sacramentis in genere, n. 216.*

QUAER. 4º An Parochus teneatur Eucharistiam, etiam cum vitae periculo, ministrare, v. gr., tempore pestis vel morbi contagiosi?

Resp. Neg. valde probabiliter cum *S. Lig. n. 233.* — *Vide dicta n. 214.* — Affirmant tamen plures innixi doctrina *Benedicti XIV, de Syn. dioec.*, l. 13. c. 19.

293. — QUAER. 5º Quanilonam Parochus censeatur excusari ab Eucharistia subditis potentibus ministranda?

Resp. Legitime excusatur 1º quando subditi ob varias circumstantias non rationabiliter petunt, v. gr., si petant ante Missam, quando possint exspectare sine magna difficultate, vel si nimis importune petant, etc.; 2º si ipse Parochus ob infirmitatem, aliasve occupationes necessarias impeditus sit, etc.: tunc enim Communionem ex mera devotione faciendam licite denegaret, ant in aliud tempus commodius differret. Attamen in hoc caute agendum est, quia ex huinsmodi denegatione fideles facile possunt scandalum accipere, et quidem, amissa fiducia debita in Pastorem, a Sacramentis saepius recipiendis arceri. — *Ita omnes.*

ARTICULUS III.

DE REQUISITIS AD LICITAM SANCTAE EUCHARISTIAE DISPENSATIONEM.

Principia:

294. — I. Praeter iurisdictionem (*a*), requiritur ut Minister sit liber ab omni excommunicatione, interdicto et suspensione a Sacris; secus enim graviter peccaret et irregularitatem contraheret.

II. Requiritur ut Minister sit in statu gratiae, quia augustissimum et sanctissimum Christi Corpus impuris manibus tractari non debet. Unde toties peccat Sacerdos, quoties reus peccati mortalis Communionem distribuit, licet probabiliter non tot peccata committat, quot sunt personae in eadem distributione Eucharistiae communicantes. — *S. Lig. n. 30. et seq.* — Excusant tamen a gravi peccato gravissimi Theologi, v. gr., *Lugo, de Sacramentis, D. 8. n. 155.*, et alii apud *S. Ligorium, lib. 6. n. 35.*

III. Requiritur, ut Minister Eucharistiam distribuat ritu Ecclesiae consueto. Ratio patet: ordinationes enim legitimae Ecclesiae sub peccato obligant, saltem *per se*. Hinc generatim loquendo, omittenda est huius Sacramenti administratio, cum more solito a *Rituali Romano* vel loci consuetudine praescripto, fieri nequit. — *Vide S. Lig. n. 241. et seq.*

295. — 1º Minister Eucharistiae cum magna reverentia tractare debet illud augustissimum Sacramentum, quo praesente venerantes tremunt Potestates, et supplex adorat tota Curia coelestis. Sed non satis est, ut Sacerdos digne et devote sanctam Eucharistiam tangat, et fidelibus ministret; ad officium eius insuper pertinet, si Parochus sit, aut eius adiutor, ut eam asservet in loco honesto, seu in tabernaculo decenti. Omissio notabilis curae ad hoc debitae facile mortalis evadere potest. — *Elbel, n. 76.* — *S. Lig. Hom. apost. n. 81., et alii omnes.*

(a) Iam advertimus (*Sup. in not. ad n. 289.*), consuetudinem invaluisse, ut quivis sacerdos in quavis ecclesia missam celebrans Eucharistiam potentibus ministrare possit.

2° Eucharistia non est ministranda nisi cum habitu decenti, id est cum stola, superpelliceo et lumine.

3° Peccat graviter, iuxta communem sententiam, qui extra casum necessitatis, distribuit Communionem sine ulla ueste sacra; quia hoc est valde indecens et contra grave praeceptum Ecclesiae. — *S. Lig. n. 241.* — Si tamen sola stola omittatur, videtur pluribus et gravibus Theologis esse tantum veniale, quod sat probabile videtur. — *S. Lig. ibid.*

4° Veniale tantum reputatur ministrare Eucharistiam sine lumine, vel sine praemissa solita confessione, *Confiteor*, etc. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 241.* — Similiter veniale tantum habetur Eucharistiam transferre sine vestibus sacris, de loco ad locum, v. gr., de altari ad aliud. — *Reuter, n. 168.* — *Mazzotta.*

Quaesita:

296. — QUAER. 1° *An Sacerdos laborans infirmitate in police et indice, Eucharistiam aliis digitis ministrare possit?*

Resp. Negandum videtur, saltem probabilius, secluso casu gravissimae necessitatis. — *Ita S. Lig. n. 244.* — Ratio est, quia licet tota manus sit consecrata, attamen index et pollex ex ritu Ecclesiae ad hoc munus exercendum specialiter sunt destinati.

QUAER. 2° *Quid faciendum, si Hostia in terram decidat?*

Resp. Locus, in quem sancta Hostia decidit, statim tegendus est aliqua re munda, et postea abluendus. Si cadat in mappam, seu linteolum, quo manus communicantis obteguntur, locus spinula statim signandus est, et postea pari modo abluendus. Ita Rubrica, quae tamen non obligat sub gravi iuxta communem sententiam; graviter tamen obligaret ad abluendum locum, in quem decidissent sacrae species vini, quippe ipse imbibitur; non est tamen opus eas comburere. — *S. Lig. n. 250.* *Lacroix, n. 494.*

QUAER. 3° *Quid faciendum, si Hostia decidat in cultum, barbam, aut uestes communicantis?*

Resp. In praefatis casibus omittenda est purificatio; quia melius est vitare admirationem, turbationem, aut offenditionem populi, quam servare Rubricam, sub levi tantum obligantem. — *S. Lig. n. 250.*, et alii communiter.

QUAER. 4º *Quid faciendum, si Hostia decidat in sinum vel intra vestes mulieris?*

Resp. Ipsa mulier Hostiam extrahere debet, et porrigere Sacerdoti, a quo illam recipiat. — *Sic Bened. XIV, de Sacrificio Missae, sect. 2. n. 176.* Digi vero mulieris abluantur, et ablution in piscinam deiiciatur. Si mulier nequeat facile Hostiam ibidem accipere, seorsim recedat, v. gr., in aliquod sacellum, vel in sacristiam, etc.

297. — QUAER. 5º *Qua hora Communio dispensari solet?*

Resp. Regulariter ministrari debet horis, quibus Missam celebrare licet, sive ex consuetudine, sive ex peculiari Indulto. At communiter cum *S. Lig.* docetur, posse ministrari qualibet hora diei, nisi sub noctem seu in extrema diei parte. Ratio est, quia de hac re nulla exstat prohibitio (*S. Lig. lib. VI. n. 259.*). — Nec obstat Decretum S. C. Rituum datum *mense Dec. 1816*, permittens administrationem Communionis a tempore ad tempus quo in qualibet Ecclesia Missae celebrantur *in die magni concursus*. Decretum enim illud non est exclusivum, cum S. C. responsum dederit iuxta postulatum, in quo agebatur praecise de die *magni concursus ad Indulgentiam plenariam seu Iubilaeum lucrandum*.

NOTA. Ex Decreto *S. Congreg. Rituum* anno 1641, non debet dari Communio in Missa Nativitatis Domini, quae media nocte celebratur. Apud *S. Lig. ibid.* Attamen facultas id permittendi quandoque ex privilegio conceditur; et nuperime nonnullis Galliae Episcopis concessum est ea lege, ut nullum scandali periculum adsit.

298. — QUAER. 6º *An Communio extra Missam dari possit?*

Resp. Danda est, generatim loquendo, in quantum fieri potest, post Communionem Sacerdotis. Sic ex *Rit. Rom.* Ex usum tamen recepto facile dari potest Communio ante vel post Missam, vel etiam alio quovis tempore, quo Missa celebrari potest, ut supra dictum est; sed requiritur aliqua iusta causa, v. gr., si deficiant Missae, vel communicantes non possint facile expectare, etc. Imo ubi est magna communicantium affluentia, expedit differre Communionem ad absolutum Sacrificium, ne Missae assistentes nimio tempore in Ecclesia detineantur et tandem afficiantur. Facillime concedenda est Communio extra Missam infirmis, pueris, senibus, et iis omnibus qui, ob stomachi debilitatem, iejunium protrahere nequeunt. — *Ita S. Lig. n. 249.* cum aliis communiter post *Benedict. XIV, de Sacrificio Missae,*

sect. 2. n. 162. — *Imo probabiliter iuxta plures ob hodiernam consuetudinem nullum modo existit praeceptum dandi Communione intra Missam tantum.* — *Sic Billuart, diss. 7. art. 4.* — *Quinimo pro certo habendum est, ob consuetudinem, quae ubique invaluit, quaeque a Parochis abrogari non potest, nullum nunc exstare praeceptum, vi cuius Communio solum intra Missam distribui debeat.* — *Sic S. C. Rit. 7. Dec. 1844, in Januens.*

299. — QUAER. 7° *An Communio dari possit cum paramentis nigris immediate ante vel post Missam defunctorum (a)?*

Resp. 1° Communio non potest cum paramentis nigris ministrari immediate ante Missam.

Resp. 2° Post Missam dari potest, si Sacerdos nondum discesserit ab altari in quo celebravit; tunc vero non dat benedictionem iis qui communicarunt. — *Ita P. Maurel (Guide pratique de la liturgie romaine, pag. 260.), ex decis. S. C. Rit. 24 Jul. 1683.*

QUAER. 8° *An Communio dari possit cum paramentis nigris INTRA Missam DE REQUIEM?*

Resp. 1° Affirm., si Communio detur cum solis Hostiis in hac Missa consecratis. Ratio est 1° quia hoc non fuit unquam prohibitum; 2° quia *Conc. Trid.* supra cit. exoptat ut fideles in singulis Missis communicare possint, nec distinguit inter Missas defunctorum: ergo si assistant Missae cum nigris paramentis celebratae, in eadem communicare possunt.

(a) De huius, ac de sequentis quaestionis argumento egregium Commentarium scripsit nuperime R. D. Aloisius Marchesi S. R. C. Consultor; in quo allatis ac pari tum iudicio tum diligentia expensis S. C., quae circumferuntur, decretis, concludendum censuit: *Non esse contra ritum, in Missis defunctorum cum paramentis nigris, Sacram Communionem fidelibus ministrare, etiam ex particulis praeconsecratis, extrahendo pyxidem e custodia. Posse etiam in paramentis nigris ministrari Communionem immediate post missam defunctorum; data autem gravi necessitate (putaverim, quando secus fideles carere sacra communione cogantur) etiam immediate ante eandem missam: in utroque tamen casu omittendam esse benedictionem. Missas vero defunctorum celebrandas esse omnino in paramentis nigris: adeo ut violacea adhiberi nequeant, nisi in casu quo die 2 Novembris SS. Eucharistiae Sacramentum publicae fidelium adorationi sit expositum pro solemni oratione quadraginta horarum. Sacra autem Rituum Congregatio ad haec rursus respondit: Dilata.*

Resp. 2º Si autem Communio danda sit ex Hostiis preeconsecratis, maior est difficultas. Docet *Benedictus XIV, de sacrificio Missae, sect. 2. n. 166*, ministrari posse S. Eucharistiam. Sed postea id prohibuit *S. Congr. Rit. Decreto ann. 1741 (a)*. (Apud *S. Lig.*). Iterum interrogata *S. Congr.* ab Episcopo Veronensi, an liceret Eucharistiam ministrare fidelibus in paramentis nigris cum Hostiis preeconsecratis, respondit: *Negative*. Die 23 Maii 1835. — Sed iterum adhuc interrogata *S. Congr.* ab Episcopo Mutinensi, utrum saltem tolerari posset usus distribuendi Eucharistiam ex preeconsecratis, cum nigris paramentis, ubi viget talis consuetudo, respondit. *Dilata*: id est, differtur responsio¹. Igitur tolerari potest mos existens usquedum prohibeatur.

300. — QUAER. 9º *An possit dari Communio cum paramentis violaceis, etiam ante vel post Missam?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia, etsi interdictum videri potuerit, ne Communio in paramentis nigris, saltem extra missam, detur; nunquam tamen prohibitum reperies, ne detur in violaceis, scilicet quoties color violaceus est color Officii. An autem Missae defunctorum celebrari possint in paramentis violaceis, ut Communio dari queat fidelibus cum Hostiis preeconsecratis, affirmandum quidem videretur ex Decreto *S. Congreg. Rituum ann. 1670 apud S. Ligor. n. 249. (b)*. Attamen illorum usus in Missis defunctorum non absolute permittitur, sed tantum

(a) Rationes, propter quas informi huic decreto nulla adscribenda vis sit, in citato Commentario late ac solide persequitur laudatus Marchesius.

(b) Huius decreti nullum vestigium repertum est in authenticis S. R. Congr. Regestis, atque adeo merito suspectum videri illud debet. Conf. laudatum Marchesii Commentarium.

1 POSTULATUM *de Communione in Missis defunctorum*: « Perdurat adhuc in quibusdam Ecclesiis mos communicandi in Missa defunctorum cum particulis preeconsecratis, propterea quod Decreta *S. Congr.* hac super re edita censent a multis non authentica, aut saltem revocata. Hinc queritur:

« An idem mos possit permitti, vel ab Episcopo prohibendus sit, adeo ut solum liceat communicare in dictis Missis cum particulis in ipsis consecratis? »

Respondit *S. Congregatio*: *Dilata*.

25 Septembr. 1857, in *Mutinensi*.

propter aliquam necessitatem. Sic Ordo divini Officii pro clero Urbis, ann. 1834.

301. — QUAER. 10° *Quomodo ministranda sit Communio extra Missam?*

Resp. 1° Si Communio ministranda sit; immediate ante vel post Missam, agendum est sicut in ipsa Missa; sed reversus sacerdos ad altare, dicere potest: *O sacrum convivium, etc.*; deinde dicit: *Domine, exaudi, etc.* — *Dominus vobiscum, etc.*, cum Oratione pro tempore; denique digitis ablatis, et S. Ciborio in tabernaculo reposito benedicit iis, qui communicarunt cum formula: *Benedictio Dei omnipotentis, Patris, etc.* — *Ita ex Rit. Rom.*

Resp. 2° Si alio tempore distribuenda sit, 1° duae, iuxta *Rituale Romanum*, accendenda sunt candelae. Si tamen tempus urgeret, nec facile duae candelae accendi possent, una sufficeret. 2° Sacerdos, lotis manibus, superpelliceo et stola indutus coloris Officio illius diei convenientis, ministrat, ut supra, et ad altare reversus reliqua, ut supra, prosequitur; deinde dat benedictionem manu dextra, non vero cum pyxide, nisi super infirmos¹.

302. — QUAER. 11° *Quid faciendum, si minister Sacerdoti desit: an vir communicaturus, vel mulier supplere potest?*

Resp. 1° Sane quilibet communicaturus, si sit vir, Sacerdoti inservire potest; vel etiam ipse Sacerdos supplere potest, dicendo *Confiteor*, et respondendo *Amen*.

Resp. 2° Mulier supplere non potest, nisi sit Monialis intra claustrum, iuxta morem receptum; tunc igitur ipse Sacerdos omnia peragere debet. Nec dicas, quod in necessitate mulier Missae respondere potest, modo a longe stet; nam in Missa Sacerdos solus omnia respondere non posset. — *Ita communiter.* — *Bouvier, de Eucharistia, c. 4. art. 2. Gousset, n. 212.*

QUAER. 12° *An dari possint plures particulae uni communicanti, vel una maior devotionis gratia, etc.?*

Resp. Neg. Hoc enim expresse fuit prohibitum Decreto *S. Congreg. Conc.*, approbato ab *Innocentio XI* die 12 Februarii 1679.

¹ Versiculis *Domine, exaudi, etc.*, *Dominus vobiscum, etc.*, cum Oratione propria sunt de praecepto. *S. C. Rit.* 21 Sept. 1842. — Huiusmodi autem preces voco saltem mediocriter clata dicendae videntur, cum iis a ministro respondentum sit.

Verba autem Decreti (apud Benedictum XIV) haec sunt: *Epi-scopi, Parochi, seu Confessarii admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiae formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas.*

303. — QUAER. 13° *An particulae frangi possint, si deficiant; et quid agendum si supersint, nec sit tabernaculum, in quo repontantur?*

Resp. ad 1um Affirm. ex communi sententia, et praxi generali, modo adsit causa iusta, v. gr., si desit alia Missa vel fideles exspectare non possint. Attamen Sacerdos Hostias tunc dividere debet tantum in duas vel ad summum tres partes, quia secus vix posset cum debita reverentia Communionem dare; periculum imo esset, ne communicantes Sacramentum non recipieren, siquidem particula nimis parva in ore facile dissolvi potest, antequam deglutiatur. — *Lacroix, n. 508.* ¹.

Resp. ad 2um Sumendae sunt a celebrante ante ablutiones, si facile fieri possit, seu si non sint in nimia quantitate. Secus ad tabernaculum proximum cum ritu consueto deferendae forent; neque committendum, ut plures Hostiae fidelibus ministrentur. Caveat autem Sacerdos, in quantum adiuncta permittunt, ne nimiam particularum quantitatem consecret. — Vide infra, n. 315.

QUAER. 14° *An ad fideles communicandos possit Sacerdos, deficientibus Hostiis minoribus, detrahere partem maioris a se sumendae?*

Resp. 1° Affirm. in casu Viatici moribundo deferendi, ratione urgentis necessitatis. *Ita omnes.* — *2° Affirmat.* etiam si es- set communicaturus unus vel alter fidelis, qui secus diu Communionem expectare deberet. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 217.*

¹ POSTULATUM ad S. Congreg. Rituum. Utrum ex toto sequi valeat Regula Rit. Parisiensis sic expressa: *Si quando Communio danda est, inventus non fuerit sufficiens numerus Hostiarum, poterunt aliquot Hostiae dividi in plures particulas quae singulis distribuantur?*

S. Congregatio respondit: *Servetur consuetudo dividendi consecratas, si adsit necessitas.*

ARTICULUS IV.

DE MODO EUCHARISTIAM INFIRMIS MINISTRANDI.

Sequentia statuit Rituale Romanum:

304. — I. Praemoneat Parochus, ut aegri cubiculum mundetur, et in eo paretur mensa linteo mundo cooperta, in qua sanctissimum Sacramentum decenter deponatur. Parentur lumina-ria, duo vascula, alterum cum vino tradendo post Communio-nem infirmo, ut facilius sanctam Hostiam deglutiat, alterum cum aqua ad abluendos Sacerdotis digitos; practerea linteum mun-dum ante pectus communicandi reponendum. Saepe additur vas aquae benedictae, quoties cum sanctissimo Sacramento deferri non solet. Saepe etiam vinum non adhibetur.

II. Eucharistia deferri debet ab Ecclesia ad privatas domos aegrotantium, decenti habitu, superposito mundo velamine, *ma-nifeste*, atque *honorifice*, cum omni reverentia, semper lumine, et tintinnabulo iugiter agitato praecedente. Sacerdos autem induitus superpelliceo et stola, impositoque prius ab utroque hu-mero oblongo velo decenti, utraque manu accipiat vas cum sanctissimo Sacramento ante pectus gerendum, et deinde baldachinum, seu umbellam subeat, si haberi possit, et nudo capite procedat. Eundo autem dicit *Miserere* et alios Psalmos, et redeundo *Laudate Dominum de coelis*, et alios Psalmos et Hy-mnos; sed haec de consilio tantum.

III. Sacerdos cum ad domum infirmi advenerit, dicat: *Pax huic domui*. Resp.: *Et omnibus habitantibus in ea*. Tunc depo-situm super mensam SS. Sacramentum adorat; aspergit aqua benedicta infirmum et cubiculum, dicens: *Asperges me*, etc., et alias orationes in *Rit. Rom.* positas. Postea, interrogato et ad-hortato infirmo SS. Eucharistiam more porrigit. Sed si agatur de Viatico, non dicit: *Corpus Domini*, etc.; sed: *Accipe, frater, viaticum Corporis Domini N. I. C.*, etc., ut in *Rituali*.

NOTA. Imminente morte, pleraque preces, vel etiani omnes omittuntur. Sacer-dos, ablutis digitis, perfectisque orationibus, si remaneant particulae, benedicit in-firmum cum ciborio, nihil dicens. Ex *Rit. Rom.* ablutiones debent infirmo dari. — Sacerdos redux ad Ecclesiam, ciborio super altare posito, recitat vers. et orationem de SS. Sacramento.

Quaesita:

305. — QUAER. 1° *An Eucharistia possit deferri infirmis nocte?*

Resp. Neg. Hoc enim expresse prohibetur, excepto verae necessitatis casu. Sic enim *Rit. Rom.*: *Noctu autem hoc Sacramentum deferri non debet, nisi necessitas urgeat.* Urgente vero necessitate seu periculo proximo mortis, deferendum est quilibet hora noctis; sed sine strepitu et campanulae sonitu. Cittata autem verba Ritualis non spectant ad Communitates, quae SS. Eucharistiam in domestico Sacello asservant, quia irreverentiae periculum, propter quod lex lata est, tunc prorsus abest.

QUAER. 2° *An Eucharistia deferri possit infirmis secreto?*

Resp. Neg. generatim loquendo. Constat ex *Rit. Romano*, ubi dicitur: *Deferri debet hoc sanctum Sacramentum manifeste atque honorifice.* Excipiuntur tamen variae circumstantiae, v. gr., loca haereticorum, ubi *manifeste* deferri nequit. Item aliquando etiam in locis catholicorum, si aliter aegroto sanctum Viaticum deferri non possit sine proximo irreverentiae periculo. Sed absque Episcopi licentia secreto deferri non debet¹.

306. — QUAER. 3° *An Sacerdos, urgente necessitate, possit Viaticum ministrare, sine ulla ueste sacra?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia non est praesumendum, Ecclesiam, quae mater tam benigna est, voluisse, ut in administratione Viatici ritus illi cum tanto moribundorum detimento serventur. Sacraenta enim primario ad animarum salutem instituta sunt. Attamen nunquam celebrandum est sine illis vestibus sacris etiam ad Viaticum ministrandum. — *S. Lig. n. 241.*

QUAER. 4° *An urgente necessitate, in deferendo viatico liceat currere?*

Resp. Affirm. probabiliter. Ratio est, quia urgens necessitas deferendi Viaticum moribundo, excusare potest a maiori decencia in incessu. — *Ita S. Lig. n. 242. — Lacroix.*

¹ Il n'est pas permis à un Curé ni à tout autre Prêtre de porter l'Eucharistie à un malade en secret, clandestinement, sans cérémonie aucune. Nous exceptons le cas où il s'agirait de l'administrer à un fidèle qui est en grand danger, et dont les parents impies, tout en tolérant qu'un Prêtre s'approche du malade, s'opposent absolument à ce qu'on fasse aucune cérémonie religieuse dans la maison. Ce cas arrive malheureusement quelquefois dans ce siècle de tolérance et de liberté. — *Gousset, n. 240.*

QUAER. 5° *An liceat tempore pestis porrigerere Eucharistiam medio aliquo instrumento?*

Resp. *Affirm.* probabiliter, quia tanta necessitas a ritu solito Ecclesiae excusare videtur. — *S. Lig. n. 244.*

307. — **QUAER.** 6° *An liceat deferre Eucharistiam cum capite cooperito in itinere?*

Resp. *Neg.* ob reverentiam Sacramento debitam. Idcirco in delatione SS. Sacramenti ad infirmos, sive de die id fiat, sive de nocte, neque alicuius infirmitatis neque alio praetextu biretum seu etiam parvus pileolus adhiberi potest. — *S. Congr. R. 5 Mart. 1633; — 23 Ian. 1695; — 23 Ian. 1700.*

Quapropter Sacerdos rheumate vel alia infirmitate laborans, debet abstinere a deferendo SS. Sacramento, vel id muneris alteri committere, vel aperto capite nihilominus incedere, nisi usus pileoli ipsi indultus fuerit. — *S. Congr. Rit. 23 Maii 1846.* — Usus autem pileoli non adeo difficile conceditur in itinere, non tamen intra civitatem vel oppidum. Iuxta plures, Episcopus concedere potest licentiam deferendi pileolum in itinere; sed facultas pileolo utendi per civitatem vel oppidum, est iuris apostolici. — *De Herdt, Sacrae Liturgiae Praxis, tom. 1. part. 1. num. 50.*

S. Lig. Hom. apost. tr. 15. n. 12. haec habet: « Probabiliter, » dicit Pasqual., posse Episcopum dispensare ut Viaticum de- « feratur cum pileolo in capite, cum longe et per villas progre- « diendum est¹. »

QUAER. 7° *An Sacerdos deferre possit S. Eucharistiam insi- dens equo?*

Resp. *Affirm.*, si deferenda sit ad infirmum longe distantem, vel per iter arduum, aut si periculum sit in mora. Sed equus debet esse mansuetus, ita ut absit periculum lapsus et irreverentiae. Nunquam autem licet pyxidem dare portandam laico, quantumvis sacerdos sit fatigatus; sed tunc in bursa collo suspensa illam gestare debet. Constat ex *Rit. Rom. de Eucha- ristia*, necnon ex decisione *S. Congr. Rit. 2.* — *Vide S. Lig. n. 242. et 243.*

1. *S. Sedes dispensationem ab illa lego concessit pro dioecesi Coloniensi, tem- pestate praeuersum biennali. Die 5 Novemb. 1862.* — *V. Analecta Iuris Pontif., 35^e liaison, Nov. et Dec. 1862.*

2. « Ut Viaticum, ob locorum distantiam, difficultatem itinerum, viarum aspe- • ritatem, a Parochio deferri possit equitando, *S. Rer. Concil. indulget, de con-* • *sensu tamen Episcopi.* • *Die 25 Ian. 1740, in Laudensi.*

308. — QUAER. 8° *An pluries deferri possit Eucharistia infirmis non ieunis, seu per modum Viatici?*

Resp. Affirm., et non solum si recurrat novum mortis periculum, sed etiam si idem perduret. — *Ita communis et vera sententia*, ait S. Lig. n. 285. Confirmatur auctoritate Bened. XIV qui, *de Syn. l. 7. c. 12.*, testatur nullum Theologum alicuius nominis hanc sententiam negare; et addit *ibid. n. 5.*: *Eписcopus insinuet Parochis, posse et debere Viaticum in eadem infirmitate iterum ac tertio administrari, praesertim si aegrotus exposcit, et si velit; poenam decernat in Parochos qui aegrotis devote postulantibus iterum et tertio Eucharistiam deferre detrectant, falsis praetextibus.*

QUAER. 9° *An Eucharistia frequenter deferri possit decubentibus?*

Resp. Affirm. per se. Hoc tamen a variis circumstantiis pendet, scilicet a particularibus eorum dispositionibus, a frequentia maiori vel minori, qua ad mensam Eucharisticam antea accedebant (*a*). Parochus infirmos saepe invitere debet, eosque ad frequentem Communionem adhortari. — *Gousset, n. 235.*

QUAER. 10° *Quid agendum Sacerdoti, si ad infirmum cum SS. Sacramento adveniens, eiusque confessionem excipiens, eum indispositum invenerit?*

Resp. Imprimis satagere debet Confessarius, prout melius poterit, poenitentem ad meliorem frugem adducere. Si res non succedat, et v. gr., infirmus aut occasionem proximam peccati abrumpere, aut restitutionem gravem et certo debitam non promittat, absolvi sane non potest. Quid autem de Communione? Inducendus enixe est poenitens, ut, peracta confessione, declareret publice, se nolle adhuc S. Eucharistiam suscipere. Quod si hanc declarationem praestet, iam evanescit difficultas; patet enim Eucharistiam ei ministrandam non esse. Si vero id declarare deneget, atque communicare velit, Eucharistia eidem, licet indisposito, ministranda est, ad servandum nempe intactum confessionis sigillum. — *Gousset, n. 237. et alii.*

(*a*) *Quod quispiam, dum bona valetudine utebatur, minus frequenter ad SS. Eucharistiam accedere consuevit, id enimvero non foret ratio sufficiens, cur aegrotanti communio frequentior, si quidem eam exoptet, neganda videatur.*

ARTICULUS V.

DE MODO S. EUCHARISTIAM ASSERVANDI.

Haec tenenda.

309. — I. In qualibet Ecclesia parochiali et cathedrali servanda est S. Eucharistia, ut opportune potentibus semper dari possit. Sic expresse *Rit. Rom.*, etc. Potest etiam asservari de iure communi in Ecclesiis Regularium vota solemnia emitte-
tum. In aliis autem Ecclesiis asservari nequit absque speciali Papae licentia. Sic statuerunt SS. Congreg. Concilii et Episc. apud *Ferraris*, verbo *Eucharistia*, art. 1. n. 46.

II. Asservanda est Eucharistia in tabernaculo mundo, bene clauso, et in pyxide decenti super corporale reposita, et albo velo cooperta. Porro tabernaculum, in quo reconditur SS. Sacramentum, cooperiri debet conopaeo ex serico vel lana aut gos-
sipio. — *Rit. Rom.* — *S. Cong. Rit.* 21 Jul. 1855.

III. Nullibi conservanda est S. Eucharistia sine lumine, quod semper ardeat. Sic enim in *Rituali Romano* statuitur: *Lampades coram eo* (tabernaculo) *plures, vel saltem una diu noctuque perpetuo colluceat*. Sic etiam statuerunt variae *Congreg.*, quae volunt, ut si Ecclesia sit nimis pauper, instituatur *collector eleemosynarum*, ut oleum sufficiens habeatur. — *Vide Ferraris*, verbo *Eucharistia*, art. 1. n. 43.

Quaesita:

310. — QUAER. 1° *An aliae res sacrae in tabernaculo reponi possint?*

Resp. Neg. Constat ex *Rit. Romano de Eucharistia*. Hinc nec Reliquiae, nec Chrisma, nec Oleum infirmorum in eo reponi possunt.

QUAER. 2° *An ciborium debeat esse consecratum, et argenteum?*

Resp. ad 1um Non debet necessario esse consecratum, sed sufficit, ut sit benedictum. Constat ex *Rit. Rom.*, in quo benedictio pyxidis adnotatur inter ea, quae unctione Chrismatis non indigent. Item ex *Pont. Rom.* — *Vide S. Lig.* n. 248. et *infra*, n. 396.

Resp. ad 2um Nihil iure communi statuitur. Et videretur quidem aequiparandum calici et patenae, quae debent esse ex auro, vel argento, vel saltem ex stanno, si Ecclesia sit valde pauper. Sed non potest esse ex aere, nec ex ligno, aut vitro, etc. (*De Consecr. dist. 1. c. 45.*). Caeterum si vasa sacra non sint ex auro, intus deaurari debent.

QUAER. 3° *An graviter peccet qui negligit asservare lumen coram Sanctissimo Sacramento?*

Resp. *Affirm.* *per se*, si tempus sit notabile. — *Ita communiter Theologi cum S. Lig. n. 248.* Imo plures auctores dicunt tempus esse *notabile*, *si integro die fiat*. — Sic *Busemb.*, cuius verba refert et implicite approbat *S. Lig. ibid.*

311. — *QUAER.* 4° *An requiratur oleum olivarum ad lampadem Ecclesiae nutriendam, vel aliud oleum ex vegetalibus, v. gr., ex nucibus, vel ex mineralibus, ut ex petroleo, sufficiat?*

Resp. Generatim oleo olivarum utendum est; ubi vero haberi nequeat, aliud oleum ex *vegetalibus*, quantum adiuncta ferunt, ab Episcopo permitti potest. Constat ex recenti decisione *S. Congreg. Rit.*, quae est huiusmodi.

« Nonnulli Reverendissimi Galliarum Antistites, serio perpendentes in multis suarum dioecesum Ecclesiis difficile admendum et nonnisi magnis sumptibus comparari posse oleum olivarum ad nutriendam diu noctuque saltem unam lampadem ante Sanctissimum Eucharistiac Sacramentum, ab Apostolica Sede declarari petierunt, utrum in casu, attentis difficultatibus et Ecclesiarum paupertate, oleo olivarum substitui possint alia olea, quae ex vegetalibus habentur, ipso non excluso petroleo. Porro sacra Rituum Congregatio, etsi semper sollicita, ut etiam in hac parte quod usque ab Ecclesiae primordiis circa usum olei ex olivis inductum est, ob mysticas significationes retineatur; attamen silentio praeterire minime censuit rationes ab iisdem Episcopis prolatas; ac proinde exquisito prius voto alterius ex Apostolicarum Caeremoniarum Magistris, subscriptus Cardinalis Praefectus eiusdem Sacrae Congregationis rem omnem proposuit in ordinariis Comitiis ad Vaticanum hodierna die habitis. Eminentissimi autem et Reverendissimi Patres sacris tuendis Ritibus praepositi, omnibus accurate perpensis ac diligentissime examinatis, rescribendum censuerunt: *Generatim utendum esse oleo olivarum; ubi vero haberi nequeat, remittendum prudentiae Episcoporum ut lampades nutrientur ex aliis oleis quantum fieri possit vegetalibus.* Die 9 Iulii 1864.

« Facta postmodum de praemissis Sanctissimo Domino Nostro Pio Papae IX per infrascriptum Secretarium fideli relatione, Sanctitas Sua sententiam Sacrae Congregationis ratam-habuit et confirmavit. Die 14 iisdem mense et anno.

« C. Episcop. Portuen. et S. Rufinae, Card. PATRIZI,
S. R. C. Praef.

« Loco + Signi.

« D. Bartolini, S. R. C. Secret. »

Vide *Analecta Iur. Pontif.*, 63me livraison, Juillet 1864.

NOTA. Ex hac responsione S. Cong. sequitur oleum etiam petrolei non excludi et, urgente necessitate, ab Episcopo permitti posse.

312. — QUAER. 3° *Quid faciendum de fragmentis Hostiarum, quae reperiuntur?*

Resp. 1° Si Sacerdos inveniat fragmenta sui praesentis Sacrificii, ea sumere debet, etiam post ablutiones, sive sint parva, sive sint magna, quia ad idem sacrificium spectant. Sic ex Rubrica Missalis, tit. 7. n. 2. — Hoc autem servandum est, non solum immediate post Missam, sed etiam si Sacerdos sit in sacristia, adhuc tamen indutus vestibus sacris. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 231., post Bened. XIV, de Sacrificio Missae.*

Si vero Sacerdos iam sit exutus vestibus sacris, fragmenta reponere debet in tabernaculo, si adsit, vel reservare alteri Sacerdoti eodem mane celebraturo. Si neutrum fieri possit, ipse ea sumat. — *S. Lig. ibid.*

Resp. 2° Si autem reliquiae fuerint in alia Missa consecratae, non sunt sumenda post ablutiones, sed in loco decenti reponi debent. Ratio est, quia Rubrica Sacerdoti *non ieuno* permittit tantum sumere illas reliquias, quae ad idem *Sacrificium spectant*. Si tamen hoc fieri non possit, et adsit grave periculum irreverentiae, tunc eas Sacerdos absumat. — *Ita communiter.* — *S. Lig. ibid.*

Resp. 3° Si laicus fragmenta inveniat, moneat quam primum Sacerdotem, si quis prope sit, vel eum accersat, si inveniri queat. Sacerdos autem fragmentum reverenter colligens, reponet in ciborio, vel in loco decenti et tuto, si tabernaculum deficiat, ut in proxima Missa sumi queat. Si autem Sacerdos non possit haberi, colligatur reverenter fragmentum ab ipso laico in

charta vel linteolo mundo, mediante spinula, et reponatur intra corporale, aut in vase decenti, donec Sacerdos advenerit.

313. — QUAER. 6º *Quid agendum, si inveniatur in altari, vel alibi, Hostia certo vel dubie consecrata?*

Resp. 1º Si Hostia credatur certo consecrata, et aliunde videatur munda et recenter consecrata, reponenda est cum aliis in ciborio. Potest etiam sumi a celebrante ante ablutiones. Si autem non sit munda, vel si extracta a loco non mundo fuerit, aut non sit recenter consecrata; non est immiscenda cum aliis, sed celebrans eam sumere poterit ante ablutionem; quod si nimiam repugnantiam experiatur, Hostiam seorsim in tabernaculo reponet in vase mundo, donec corrumpatur, et corrupta in piscinam deiiciatur. Sic ex *Rubrica Missalis, tit. 17. de Defectibus, n. 7.*

Resp. 2º Si dubie sit consecrata, sumenda est a Sacerdote in Missa ante ablutiones; quod si nimiam nauseam ipsi provocet, reponenda est in tabernaculo, seorsim, donec corrupta fuerit, ut modo dictum est. — Sic *Rubrica Missalis*.

QUAER. 7º *Quid faciendum, si infirmus sacras species reiecerit?*

Resp. 1º Si apparent, debent sedulo in vase mundo colligi, in Ecclesiam deferri, et in loco tuto et bene clauso servari donec sint omnino corruptae, ita ut in piscinam sine irreverentia proiici possint.

Resp. 2º Si non possint discerni, utpote sordibus omnino permixtae, os quidem infirmi detergendum est; quidquid vero fuerit reiectum, stuppis colligatur; deinde combustis stuppis, cineres in piscinam sunt proiiciendi. — *Reuter, n. 169. — Gousset, n. 232.*

314. — QUAER. 8º *An, vel quando renovandum sit ciborium?*

Resp. 1º Ciborium certo interdum est renovandum, ne species consecratae corrumpantur. Imo *renovandum est frequenter*, ut praescribit *Rit. Romanum*.

Resp. 2º Iuxta *Bened. XIV* renovandae sunt particulae consecratae *singulis octo aut saltem quindecim diebus (de Sacrificio Missae, App. 3. §. 6. n. 5.)*. Et haec est praxis communior, utut *Caeremoniale Episcoporum* renovationem particulatum octavo quoque die faciendam praescribat.

315. — QUAER. 9º *Quomodo renovandum sit ciborium?*

Resp. Renovatio ciborii facienda est in ipso Missae Sacrificio. Celebrans, sumpto pretiosissimo Sanguine, antiquas Hostias su-

met, licet multae sint; potest autem 20 aut 30 Hostias sic consumere iuxta *Elbel*, n. 77.; imo 50 vel 60 iuxta *Lacroix*, n. 501. — Raro autem eveniet, ut plures sint, quia consecrari non debet, nisi ea circiter quantitas, quae sufficiens esse videatur. Si autem aliquando multo maior quantitas Hostiarum absumenda foret, Sacerdos eas in pluribus Missis, divisim, aut etiam plures Sacerdotes successive celebrantes sumere possent.

Particulas autem minutiores in ciborio repertas coniicit Sacerdos in calicem, easque, superinfuso vino, sumet, et novas Hostias in ciborio omnino vacuo deponet. Potest etiam vinum in ciborium infundere ad minimas particulas colligendas. Vinum tamen non erit e ciborio bibendum, sed in calicem refundendum. — *Lacroix*, n. 502. — Similiter vinum infundi in ciborium potest, quando purificandum est, ut in sacrarium referatur.

NOTA 1° Si Sacerdos ex inadvertentia sumpsisset prius ablutionem, adhuc posset purificare ciborum, et sumere reliquias, eo quod pro sumptione moraliter una reputatur. — *Ita Lacroix*, n. 502. — *Elbel*, n. 77. — *Tambur.*, de Communione, c. 2. n. 54.

NOTA 2° Particulae consecrandae debent esse recentes. Optandum foret ut non excederent quindecim dies, vel ad summum, mensem a tempore quo consecratae sunt. Incuria Parochorum et aliorum hac in re grave peccatum constituere potest. *Gardellini*. — Consuetudo consecrandi Hostias a tribus vel sex mensibus consecratae, est ingens abusus omnino tollendus. Quod si huiusmodi abusum tolerare videatur Parochus, eius Vicarius, aut alii Sacerdotes, istis Hostiis uti nequeunt. — *S. Congr. Rit.* 46 Decembr. 1826.

CAPUT IV.

DE SUBJECTO EUCHARISTIAE.

Solus homo baptizatus Eucharistiam sacramentaliter recipere potest; quia solus baptizatus est capax Sacramentorum. Hinc infidelis Eucharistiam recipiens, vere quidem, sed materialiter tantum, non vero sacramentaliter eam reciperet. Homo autem baptizatus, sed indispositus, sumit quidem sacramentaliter, sed non spiritualiter, seu sine fructu recipit. Baptizatus vero dispositus tum sacramentaliter tum spiritualiter, seu cum fructu sumit. — *Ita Conc. Trid.*, sess. 13. c. 8.

Agendum 1° de obligatione Eucharistiam sumendi; **2°** de dispositione ad eam digno recipiendam requisita.

ARTICULUS I.

DE OBLIGATIONE SUSCIPENDI EUCHARISTIAM.

Principia:

316. — I. Sumptio realis Eucharistiae neque pueris, neque adultis est necessaria necessitate medii ad salutem. Constat 1º ex praxi universalis Ecclesiae, quae Communionem neque parvulis praebet, neque adultis infirmitate impeditis, v. gr., ad vomitum proclivibus, phreneticis, etc.; 2º ex definitione Ecclesiae pro parvulis; et inde insertur etiam pro adultis (a). Sic enim Conc. Trident. sess. 21. Can. 4.: *Sic quis dixerit parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiae communionem, anathema sit.*

II. Sumptio Eucharistiae necessaria est necessitate praecepti divini; eruitur ex verbis Christi, *Ioan. 6. 54.* : *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis, et biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Constat etiam ex verbis Christi, *Luc. 22. 19.* : *Hoc facite in meam commemorationem* (b). — *S. Lig. n. 295.*

317. — III. Sumptio Eucharistiae necessaria est etiam ex praecepto Ecclesiae. Probatur ex Concilio Lateranensi IV, cap. *Omnis, de poenit. et remiss.*, ubi dicitur: *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, semel saltem in anno confiteatur..., suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae Sacramentum, nisi forte de proprii Sa-*

(a) Hoc tamen argumentum cuiquam forte minus firmum videbitur; quinimo utens aphorismo quod *exceptio firmat regulam in contrarium*, potius concludet, canone Tridentini subinferri Eucharistiae necessitatem pro adultis; *necessitatem*, inquam, non quidem absolute, sed quatenus divina oeconomia dispositum novimus, ut ordinarium vitae spiritualis conservandae medium in usu spiritualis huius alimoniae situm sit, iuxta illud Christi Domini (*Ioan. VI*): *Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Vid. infr. n. 318.

(b) Auctor (*sup. n. 288.*) iam monuerat, haec verba *omnibus et solis Apostolis cum Christo recumbentibus, atque adeo omnibus et solis, qui in sacerdotio illis essent successuri*, dicta fuisse.

cerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ab eiusmodi susceptione duxerit abstinentium. Constat etiam ex Trident., sess. 13. Can. 9.

IV. Sumptio Eucharistiae non est necessaria sub utraque specie, nisi pro solis Sacerdotibus in actu celebrationis Missae. Probatur ex Trident. sess. 21. Can. 1. ubi sic: *Si quis dixerit, ex Dei praecepto vel necessitate salutis omnes et singulos Christi fieles ultramque speciem sanctissimi Eucharistiae Sacramenti sumere debere, anathema sit.* Constat etiam ex universalii praxi, licet prioribus saeculis diversa fuerit.

Quaesita:

318. — QUAER. 1° *Quonam tempore urgeat praeceptum divinum communicandi?*

Resp. 1° Obligat per se in articulo vel periculo proximo mortis, et quidem sub gravi. Ratio est, quia Eucharistia instituta est ut viaticum confortans aduersus hostes salutis. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 295.*

Resp. 2° Obligat per se etiam saepius in vita. Constat ex eo quod Eucharistia instituta sit per modum cibi spiritualis, quo anima nutritur et confortetur; cibus enim saepius sumendus est. Eruitur etiam ex Scriptura sacra supracitata, necnon ex Conciliis modo allatis. Christus tamen quoties ad hoc Sacramentum accedendum sit, non determinavit, sed Ecclesiae suae id statuendum reliquit. Ecclesia autem Communionem annuam tempore Paschali statuit. Unde per Communionem semel in anno per illud tempus sumptam praecepto divino simul et ecclesiastico satisfit. — *S. Lig. n. 295.*

Resp. 3° Obligat praeceptum hoc per accidens aliquando et forte etiam saepius in anno, si Eucharistia necessaria sit ad superandam aliquam gravem tentationem. Hoc tamen raro evenit, cum ad hoc sufficere possint alia media, orationes, poenitentiae, etc. — *S. Lig. n. 295.*

319. — QUAER. 2° *An teneatur quis suscipere sacrum Viaticum, instante mortis periculo, si paucis ante diebus ex devotione communicaverit?*

Resp. Affirmandum videtur, saltem probabilius. Ratio est, quia hoc praeceptum, ex interpretatione Ecclesiae, urget in periculo mortis, ut contra hostes spirituales hoc divino praesidio muniamur. Ergo non impletur per Communionem ante morbum

factam ; quia, licet quis opus praescriptum impleverit, non tamen implevit tempore quo tenebatur. — *S. Lig. n. 285.* — *Bil luart.* — *Salmant.*, etc.

Negant tamen *plures* cum *Lugo*, *D. 15.*, *n. 39.* Ratio eorum est, quia praeceptum Communionis in substantia iam adimpletum est. — *S. Ligoriū* dicit hanc sententiam esse satis *probabilem*, saltem si periculum mortis naturaliter accidat, quia in illo brevi tempore antecedenti iam moraliter coepit imminere, quamvis fuerit ignoratum.

QUAER. 3° An qui mane communicavit ex devotione, teneatur aut possit, urgente periculo mortis, Viaticum sumere?

Resp. Triplex est sententia *probabilis* iuxta *Benedict. XIV,* de *Synodo*, lib. 7. c. 11.

I^a SENTENTIA *affirmat* teneri, quia tunc suscipiendum est *Viaticum* ad adimplendum praeceptum divinum, quod cum nondum urgeret, quo tempore sumpta est communio, impleri idcirco per eam sumptionem non potuit.

II^a SENTENTIA dicit non teneri, sed posse communicare : *1°* quidem *non teneri*, quia tempus, quo communicavit, est moraliter idem, cum sit eadem dies ; *2° posse* ; quia licet rigorose non videatur teneri, non ideo tamen prohibetur, quippe favores sunt ampliandi.

III^a SENTENTIA contendit *nec teneri, nec posse* communicare. Ratio est, quia cum praeceptum obliget ex intentione Ecclesiae, praxis Ecclesiae est, ut nemo bis in die communicet ; nec adest ratio, cur casus iste sit excipiendus. — *Vide S. Lig. n. 285.* — In praxi igitur pro libertate standum est.

320. — QUAER. 4° An possit dari Eucharistia aegro, qui tussi laborat.

Resp. Affirmative, quia periculum, ne sacrae species simul cum phlegmatibus relictantur, plerumque abest. Et ratio est, quia via, per quam sputa tussiendo expelluntur, non est oesophagus idest via, per quam cibus ac potus in stomachum traiicitur, sed est arteria aspera, per quam respiratio ad pulmones usque se protendit. Si tamen tussis adeo sit assidua, ut impediat, quominus hostia sacra possit in stomachum transmitti, tunc a Communione erit abstinentium. — *Ita Rituale Romanum.* — *S. Lig. n. 292.*

Quando vero aeger iugi vomitu laborat, communicare nequit, nisi forte per sex saltem horas liber a vomitu fuerit. In dubio

autem, an infirmus sit sacram particulam revomiturus, ei dari non debet. — *S. Lig. n. 291.*

QUAER. 5° *An in periculo mortis Communio tribuenda sit pueris, qui nondum ad sacram Synaxim admissi sunt?*

Resp. 1° *Neg.*, si usum rationis nondum adepti fuerint. Ratio est, quia hoc est contra disciplinam actualem Ecclesiae.

Resp. 2° *Affirm.*, quoad pueros, qui sunt rationis compotes. Imo non solum Communio dari eis potest, sed etiam debet. Ratio est, quia ex una parte pueri in tali periculo constituti tenentur ex praeecepto divino communicare; ex alia parte utilitas Eucharistiae tunc maiorem dispositionem non exposcit. Graviter igitur errant Parochi, qui Viaticum huiusmodi pueris administrare nolunt. — *S. Lig. n. 301.* — *Billuart, diss. 6. art. 1.* — *Goussel, n. 233.*

321. — **QUAER.** 6° *An communio in periculo mortis danda sit amentibus, semifatuis, delirantibus et sensibus destitutis?*

Resp. 1° *Quoad amentes* 1° Si fuerint perpetuo amentes, nunquam Communio eis danda est. Sic ex *Rituali Rom. de Euch.* — 2° Si lucidis intervallis saepius potiti fuerint, et desiderium communicandi manifestaverint, Communio eis dari poterit; imo et debebit, secluso irreverentiae periculo. — *S. Thom. part. 3. qu. 80. art. 9.* — *Catech. Conc. Trid.* — *S. Lig. n. 302.*

Resp. 2° *Quoad semifatuos*, ipsis danda est Communio, quando sufficientem habent discretionem, ut coelestem hunc cibum ab aliis distinguant; sed raro, scilicet tantum in articulo mortis, et ubi urget strictum communicandi praeeceptum. — *S. Lig. n. 303.*, et alii communiter.

Resp. 3° *Quoad delirantes*: ipsis Communio dari potest, si communicare valeant, secluso periculo irreverentiae erga sanctissimam Eucharistiam. Optima antem praxis est, ut infirmo antecedenter detur particula non consecrata, et sic appareat, an decenter sacram Hostiam sumere possit. — *S. Lig. n. 292.*

Resp. 4° *Quoad destitutos sensibus*: ipsi sane a praeeipto dispensantur, cum nullius legis observandae sint capaces. Sed non ideo dispensatur Pastor ab obligatione Eucharistiam ipsis ministrandi, si ante rationis amissionem praeparati fuerint. Sacramenta enim *ex opere operato* in eis operantur, qui cupierunt ea recipere, antequam usum rationis amitterent. Excipe tamen, si adsit periculum irreverentiae, aut si timeatur, ne Hostiam deglutire non valeant. — *Ita communiter.* — *Goussel, n. 232.*

322. — QUAER. 7º *An Communio danda sit surdis-mutis, obsessis, et epilepticis?*

Resp. 1º *Quoad surdos-mutos:* *Affirm.*, si ex signis constet, eos discretionem habere, et esse sufficienter instructos. Si vero non qualicumque, sed sufficienti aliqua discretione gaudeant, saepius communicare poterunt. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 303.*

Resp. 2º *Quoad obsessos,* distinguendum est: neganda est ipsis Communio, quando non sunt sui compotes; secus concedenda est. Imo expedit, ut tales pluries in anno, iuxta prudentiam Confessarii, communicent, cum Eucharistia sit speciale remedium ad daemones arcendos.

Resp. 3º *Quoad epilepticos:* Communio eis dare non potest, quando versantur in *paroxysmo* actuali ob proximum irreverentiae periculum; caeteris autem temporibus non est deneganda, si dispositi videantur. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 303.*

323. — QUAER. 8º *An dari possit Communio capite damnatis?*

Resp. Affirm. Docet quidem *Benedictus XIV*, *eam consuetudinem sequendam esse, quae in unoquoque loco respective esse dignoscitur, de Syn. l. 7. c. 11.* Sed *magis conformem pietati christiana vocat usum SS. Eucharistiam ministrandi reis ad mortem damnatis, et S. Pii V testimonium hac de re profert.* Pium hunc usum nuperrime commendaverunt plura Galliae provincialia Concilia, v. gr., Concilium Suessionense, Auscitanum, etc. Hanc praxim quam maxime suadet *Gousset, n. 230.*

Vide ea, quae speciatim ad Communionem Paschalem attinent, in *Tract. de Praeceptis Ecclesiae, n. 489. et seq.*

ARTICULUS II.

DE DISPOSITIONIBUS REQUISITIS IN SUBJECTO EUCHARISTIAE.

1º *Quoad animam;* 2º *quoad corpus.*

§. I. *De dispositionibus animae.*

Principia:

324. — I. Ad recipiendum Eucharistiae sacramentum requiritur status gratiae, saltem prudenter existimatus. Secus hor-

rendum committitur sacrilegium. Ratio patet ex rei natura, nec non ex verbis Apostoli 1. Cor. 11. 28.: *Probet autem seipsum homo, et sic de Pane illo edat, et de Calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini.*

II. Non sufficit, ut status gratiae acquiratur per contritionem perfectam, sed requiritur ut praemittatur confessio peccatorum mortalium et absolutio sacramentalis recipiatur, excepto necessitatibus casu, nempe quando deest copia Confessarii, nec potest omitti Communio absque gravi nota vel suspicione, vel quando a Sacerdote celebrandum est, ut populus die festo Missae intersit. — *Trid. sess. 13. c. 7.* — *Vide S. Lig. n. 256. et seq.*

Quaesita:

325. — QUAER. 1° *Quandonam Confessarii copia deesse censematur?*

Resp. Censetur deesse in sequentibus casibus :

1° Si nullus Confessarius sit praesens, et aliquis absens, spectatis circumstantiis debilitatis, aetatis, negotiorum, distantiae, aeris, brevitatis temporis, etc., sine gravi difficultate adiri non possit.

2° Si alius Confessarius non adsit, nisi ignarus idiomatis, vel carens iurisdictione, vel cui non possis confiteri sine gravi danno tuo vel alieno. Attamen in his casibus contritio perfecta requiritur. Non censetur autem deesse copia Confessarii, si absit is, cui soles confiteri, sed debet deesse quilibet approbatus. — *S. Lig. n. 264.*

Rarissime autem occurrit causa excusans a confessione pro laicis. Facilius quidem adesse potest quoad Sacerdotes, sed caveant, ne vano praetextu aut pudore et verecundia deterriti, chimaericam impossibilitatem sibi fingant.

QUAER. 2° *Quaenam requiratur distantia, ut Sacerdos deesse censematur?*

Resp. Non potest rigorose determinari, sed pendet a variis circumstantiis. Alii requirunt distantiam duarum leucarum; alii leucam unam cum dimidio vel quadrante; alii leucam unam tantum. Sed praeter rationem itineris saepe urgent aliae rationes, v. gr., infirmitas, vel temporis brevitas. Sic Sacerdos iamiam celebraturus potest etiam excusari a confessione si Confessarius distet 50 passibus. — *S. Lig. n. 264.*

326. — QUAER. 3° *An qui recordatur peccati mortalis, quod ex inculpabili oblivione in confessione non declaravit, teneatur illud ante Communionem confiteri?*

Resp. 1° *Neg.* certo, si poenitens iam sacrae mensae assideat, vel adsit causa gravis communicandi, et difficulter iterum confiteri possit. Ratio est, quia etiamsi adisset praeceptum confessionis, non urgeret cum tanto incommodo. — *Ita omnes.*

Resp. 2° Si poenitens possit sine incommodo confiteri vel Communionem omittere, *controvertitur*: *probabilius*, neque confiteri tenetur, neque a Communione abstinere; quia peccatum involuntarie omissum certe est remissum, etsi indirecte tantum; ac proinde Communioni sumenda nullatenus obstat. Nec dicas urgere praeceptum *Trident.* confitendi ante Communionem; poenitens enim, cum iam fuerit rite confessus et iustificatus per Sacramentum Poenitentiae, est sufficienter probatus etiam iuxta mentem *Concilii Trident.* — *S. Lig. n. 257., de Eucharist.* — *Collet* — *Pontas* — *Gousset, n. 249.*, et alii contra *alios*, qui communius et non *improbabiliter* oppositum tenuerunt. — *S. Lig. priori* sententiae magis accedit, secundam tamen in praxi suadendam censem (*a*), modo causa aliqua aliud non suadeat. — *Hom. apost. n. 23.*

327. — QUAER. 4° *An Sacerdos, qui celebravit, vel laicus, qui communicavit conscius peccati mortalis, absque confessione, ob urgentem necessitatem, QUAMPRIMUM confiteri teneatur?*

Resp. 1° *Quoad Sacerdotem, affirm.* Sic enim expresse *Tridentinum*, *ibid. c. 7.*: *Quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque praevia confessione celebravit, QUAMPRIMUM confiteatur.*

Resp. 2° *Quoad laicum, neg. probabilius.* Ratio est, quia *Concil. Trident.* loquitur tantum de Sacerdotibus, ut ex textu patet. — *Ita communissime*, ait *S. Lig. n. 268.*

(*a*) Non sic intelligas, quasi *in praxi* docere cum secunda sententia debeas, adesse in casu obligationem rursus *ante communionem confitendi*; sensus nempe *S. Alphonsi* hic est, *consultius esse rursus confiteri*; praesertim quod culpae omissae memoria tranquillam conscientiae pacem, eamque devotionem impedit, quae ad degustandam divini huius cibi suavitatem, ubermque fructum percipiendum apprime conducit.

QUAER. 5º Quomodo intelligendum sit praeceptum illud Sacerdotibus impositum confitendi QUAMPRIMUM (a)?

Resp. Probabilius sufficit, ut Sacerdos intra triduum confiteatur; quia cum hoc praeceptum sit tantum ecclesiasticum, vox quamprimum intelligi moraliter potest, prout intelligitur in aliis legibus humanis, ubi illud verbum, aut aliud simile, ex communi interpretatione ad spatium trium dierum protenditur.
— *S. Lig. n. 266., et alii.* — Attamen talis Sacerdos non potest iterum celebrare, antequam fuerit confessus; quia non fuit excusatus a confessione nisi propter instantem necessitatem. Hinc si urgeat eadem necessitas celebrandi die sequenti, et possit confiteri (b), confessionem ad alium diem remittere nequit.

328. — QUAER. 6º An teneatur confiteri QUAMPRIMUM Sacerdos celebrans post confessionem, in qua INCULPABILITER alicuius peccati mortalis oblitus est?

Resp. 1º Neg., si meminerit peccati post celebrationem, ut patet; quia non celebravit conscius illius peccati, ut loquitur Trident. — *Ita communiter.*

Resp. 2º Neg. etiam, *probabilius*, si meminerit peccati ante celebrationem; quia cum confessionem praemiserit, licet alicuius peccati gravis fuerit oblitus, revera non potest dici celebrasse conscius peccati mortalis sine praevia confessione. Hanc sententiam probabilem dicit *S. Lig. n. 267.*, post *Lacroix et alios*, contra *Suarez, Lugo*, etc.

QUAER. 7º An teneatur confiteri QUAMPRIMUM Sacerdos celebrans SACRILEGE, non urgente necessitate, vel si urgeat, non deficiente copia Confessarii?

Resp. Neg. Ratio est, quia praeceptum *Conc. Trident.* ordinatur tantum ad incutendum metum iis, qui praetextu neces-

(a) Duplicem de hac re propositionem habes ab Alexandro VII damnatam. Nam XXXVIII est: *Mandatum Tridentini factum sacerdoti, sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non praeceptum*; XXXIX vero: *Illa particula, Quamprimum, intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur.*

(b) Si vero eadem necessitas celebrandi urgeat sequenti die, imo et tertia dein, aut etiam quarta, etc. die, nec etiam per ipsos dies adsit copia Confessarii; sacerdos non secus, ac prius, excusabitur.

sitatis confessionem differunt, non vero celebrantibus *sacrilege*, quibus praeceptum huiusmodi valde raro prodesset; qui enim contempto praecepto divino audent sacrilege in peccato gravi celebrare, facilius sane praeceptum Ecclesiae contemnerent. — *Ita communissime et verius.* — *S. Lig. n. 266.*

QUAER. 8° *An affectus ad aliquod peccatum veniale totum fructum Communionis impedit?*

Resp. Neg. Ratio est, quia voluntas bene potest pios motus experiri erga Deum et Sacramentum, licet affectum aliquem leviter deordinatum ad rem particularem retineat; proinde communicans cum tali affectu non privatur omni fructu Eucharistiae. — *S. Lig. n. 270., et alii communius.*

§. II. *De dispositionibus corporis.*

Duplex dispositio requiritur ex parte corporis, scilicet: 1° *ieiunium*; 2° *decentia*.

PUNCTUM I.

De ieiunio ad Communionem requisito.

Principia:

329. I. Ex praecepto Ecclesiae ad Communionem requiritur *ieiunium naturale*, seu abstinentia *totalis* post medium noctem a re qualibet, quantumvis minima, quae sumitur per modum cibi et potus, certis tamen exceptis casibus. Constat 1° ex universalis Ecclesiae consuetudine et unanimi traditione; 2° ex omnibus Catechismis et Ritualibus ab Ecclesia approbatis; 3° ex variis Conciliis et praesertim ex *Conc. Constantiensi*, sess. 13.

II. Ad ieiunium illud frangendum tres requiruntur conditio-nes iuxta communem sententiam; unde triplex regula statuitur:

I^a *Regula.* Requiritur, ut quod sumitur, *ab extrinseco* sumatur (*a*); quia quod non provenit ab extrinseco, etsi voluntarie deglutiatur non dicitur *manducatio*: res enim quae manducan-

(a) *Adde: et in stomachum traiiciatur.*

tur, ab extra proveniunt. Hinc sanguis effluens ex ore, lingua, gingivis, etc., non frangit ieiunium. — *S. Lig. n. 279.* — *Elbel, n. 91.*, etc.

II° Regula. Requiritur, ut quid sumatur *per modum comedionis aut potionis*. Ratio est, quia iuxta sensum communem hominum eo tantum modo frangitur ieiunium naturale. Unde quicquid per modum respirationis aut salivae hauritur, ieiunium nullatenus frangit. Sic ieiunus remanes, licet per respirationem pulverem vel muscam deglutieris. — *S. Thom.* — *S. Lig. n. 280.*

III° Regula. Requiritur ut res sumpta habeat *rationem cibi, aut potus*, id est, ut sit quid alterabile in stomacho. Ratio est, quia secus iuxta communem concipiendi modum non est comedio, neque potatio. Nemo enim dicitur manducare ferrum, vitrum, lignum, etc. — *Ita communiter Theologi cum S. Thoma, part. 3. qu. 80. art. 8.* — *S. Lig. n. 281.*

Quaesita:

330. — QUAER. 1° An trajectio reliquiarum cibi, quae inhaerent inter dentes, frangat ieiunium?

Resp. 1° *Neg.* si sit *involuntaria*, quia non habet rationem cibi. Constat etiam ex Rubrica Missalis, *de defect.* n. 3. — *Ita omnes.*

Resp. 2° Si sit *voluntaria*, controvertitur.

I^o SENTENTIA *probabilis negat*; quia tales reliquiae non sumuntur per modum cibi, licet ex proposito, sed per modum salivae. — *Sic S. Thom. in 4. Dist. 8. q. 1. art. 4. q. 2. ad 3. (a).* — *Vide etiam Rubr. tit. 9. n. 3.*

II° SENTENTIA *affirmat*, quia huiusmodi trajectio, cum ex industria fiat, nova comedio videtur. — *Ita Roncaglia*, etc. Hanc sententiam dicit probabiliorem *S. Lig. n. 279.*

(a) *S. Thomas* hoc loco alia ratione uti videtur. Inquit enim: *Comestio autem principaliter dicitur a sumptione exterioris cibi, quamvis terminetur ad trajectionem cibi in ventrem, et ulterius ad nutritionem: et ideo quae interius geruntur sine exterioris cibi sumptione, non evidentur solvere ieiunium naturae, nec impedire Eucharistiae perceptionem, sicut deglutio salivae: et similiter videtur de his, quae intra dentes remanent, et etiam de eructationibus.*

QUAER. 2° *An guttulae aquae cum saliva mixtae, aut iusculi degustati, frangant ieiunium si deglutiuntur?*

Resp. 1° *Neg.*, si casu praeter intentionem traiiciantur, modo non sint in magna quantitate. Item de guttulis, quae involuntarie traiiciuntur os lavando. Ratio est, quia non sumuntur per modum nutritionis, iuxta secundam regulam supra traditam. Constat etiam ex Rubrica Missalis, *de defect.* n. 3.

Resp. 2° *Affirm.* si ex proposito deglutiuntur. Ratio est quia tunc nihil deest ut rationem cibi aut potus habeant (*a*). — *S. Lig. n. 279.*

331. — QUAER. 3° *An solvat ieiunium pulvis tabaci sumpti per nares?*

Resp. Neg., etiamsi aliquid in stomachum transmittatur. Ratio est, quia, licet talis materia sit nutritiva, tamen non sumitur per modum comedionis, sed attractionis. — *Sic communiter.* — *S. Lig. n. 280.*

QUAER. 4° *An solvat ieiunium fumus tabaci aut similis?*

Resp. Neg. cum sententia communiori et probabiliori, quia fumus tabaci neque est cibus nec potus, neque sumitur per comedionem aut potionem; secus dicere deberemus, frangere ieiunium etiam eos, qui in culina ciborum fumum tum ore tum naribus attrahunt. Et hoc valet, etiam si fumus voluntarie immittatur in stomachum. — *Ita S. Lig. ibid.* — Idem videtur dicendum de succo seu odore camphorae, qui per modum fumi tabaci exhaudatur (gallice: *cigarette de Raspail*).

(*a*) Haec intellige de eo, qui apposite guttulas illas deglutire velit. Nam licet *vitari non possit*, ut ait S. Thomas (3. q. 84. art. 8. ad 4.), quominus haustae guttulae cum saliva permisceantur, et Ecclesia (utar verbis Card. De Lugo *De Euch. Disp.* 15. n. 34.) *per hoc praeceptum noluerit prohibere, quod deglutiamus salivam; esset enim durissimum praeceptum et iudaicam superstitionem redolens, si oporteret nihil omnino cum saliva . . . traiicere: anxiissima enim diligentia opus esset in expuenda millies aqua, ad abluendum os semel accepta, ne aliquid cum saliva remaneret;* at non ideo salivae permixtio immutat naturam actus, potionis scilicet, quando non ad salivam deglutendam, sed ad iusculum vel aquam traiicendam animus studiose fertur. Eadem ergo materia (permixtae cum saliva guttulae) idemque traiiciendi actus cum eadem utrobique advertentia franget vel non franget ieiunium, prout e duobus permixtis elementis aut huius aut illius traiectio studiose intenditur.

332. — QUAER. 5° *An solvat ieunium, qui sumit folium tabaci, vel aroma, ut dentibus conterat, et phlegmata expuat?*

Resp. Neg. probabiliter, etiam si deglutiatur praeter intentionem aliquid modicum succi salivaee inseparabiliter mixti; quia si casu id deglutiatur, non per modum cibi, sed per modum salivaee traicitur. Omnes autem convenient, huiusmodi masticationem esse indecentem ante Communionem; unde non videatur excusanda a culpa veniali, nisi rationabilis aliqua causa intercedat. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 6° *An possit communicare, qui positive dubitat utrum post mediam noctem cibum aut potum sumpserit, aut in ipso die aliquid deglutierit?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia in casu non constat de violato ieunio, et proinde non constat Communionem esse interdictam; factum enim violati ieunii esset probandum, prius quam invocetur lex prohibens Eucharistiam non ieuno. — S. Lig. tamen n. 22. cum aliis hoc admittit tantum pro dubio negativo (a).

333. — QUAER. 7° *An liceat edere et bibere statim post Communionem?*

Resp. Olim praecepiebatur quidem ieunium post Communionem usque ad Sextam. Sed hoc praeceptum iamdudum abrogatum est, ut omnes convenient. Attamen ex decentia aliqua mora servari debet inter sumptionem huius Sacramenti et alios cibos, saltem quamdiu species consecratae in stomacho incorruptae perseverant, nisi adsit aliqua rationabilis causa aliquid statim sumendi: secus talis comedio a veniali culpa non excusat. — S. Lig. n. 287., et alii communiter.

(a) Ratio tamen ab eodem S. Alfonso addita aequa rem evincit etiam in casu dubii positivi, quando scilicet habentur hinc inde probabilitates. *Non teneris* (inquit) *ab illa (Eucharistia) abstinere, quamdiu non es certus, et tanto magis, si nullam habeas rationem probabilem, te comedisse: tunc enim adhuc manes in possessione tuae libertatis.* Id confirmatur ex Lib. 1. n. 38. 39., ad quem locum ipse S. Alphonsus lectorem remittit. Nam nihil hic distinguit inter dubium positivum ac negativum; et ratio adiecta, quod *eo casu lex prohibens Communionem non videtur certa, et tamquam dubia non obligat*, ex mente S. Alphonsi, uti patet, pro utroque dubio valet.

QUAER. 8º An sit illicitum expuere post Communionem?

Resp. Neg. per se, modo nullum Hostiae fragmentum in ore remanserit. Nullum enim est periculum irreverentiae erga species sacras; nam via, per quam sputa eiiciuntur, non est oesophagus, seu via cibi et potus, sed est via respirationis. Omnes tamen convenient congruum esse, ut communicantes per aliquod temporis intervallum ab expuendo abstineant. — *S. Lig. n. 283.*

QUAER. 9º Quandonam liceat aliquem non ieenum communicare?

Resp. Non ieunus licite communicat in sequentibus casibus: 1º in periculo mortis, ex quacumque causa proveniat; 2º in periculo ne Eucharistia pereat, vel male tractetur, v. gr., ab haereticis, impiis; 3º in periculo proximo gravis scandali, ex omissione Sacrificii vel Communionis; 4º in necessitate perficiendi Sacrificium vel Communionem, v. gr., si pro speciebus vini Sacerdos sumpserit aquam, etc... — *S. Lig. n. 284. et seq.*

334. — *QUAER. 10º An requiratur certitudo moralis periculi mortis, ut Viaticum non ieuno ministrari possit?*

Resp. Neg., sed sufficit dubium fundatum, seu probabilitas periculi (*a*), praesertim quando timendum est, ne aeger re-

(*a*) Eandem hanc doctrinam aliis verbis traditam reperies apud DD., qui vel pro uno eodemque habent *articulum* et *periculum mortis*; vel supposita inter haec duo distinctione, quae nonnullis placuerat, docent, non solum in *articulo*, sed etiam in *periculo mortis* hanc a communi lege exceptionem valere. Nam eiusmodi distinctio ita se habet, ut *articulus sit, quando mors proxime instat, et moraliter est certa et fere inevitabilis: periculum autem sit, quando est probabile dubium, et frequenter solet in tali casu mors accidere.* (Vid. Suarez. *In 3. P. Tom. IV. Disp. 26. Sect. 4. n. 2.* — Lugo *De Poenit. Disp. 18. n. 20.* — Sanchez *In Decal. Lib. 2. Cap. 13. n. 1.*) Porro S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 561.*) eiusmodi *periculum seu probabile dubium* adesse censemt etiam *in morbo periculo*, qui nempe per se par est ad *periculum mortis adducendum*. Simul atque igitur satis constet, eiusmodi morbo quempiam correptum esse; ut Eucharistia illi etiam non ieuno praebeatur, nihil opus est eo usque diffrere, quando nulla aut exigua vitae spes reliqua est, sed statim a communi Ecclesiae lege infirmus eiusmodi exemptus censeri potest ac debet. Et scite post alios DD. S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 285.*

pentina morte corripiatur. Imo graviter arguendi sunt Parochi et parentes aut cognati infirmorum, qui incuria aut vano timore administrationem sacri Viatici protrahunt cum periculo ne isti absque Eucharistia decadant. — *S. Lig. Hom. apost. n. 46.*

QUAER. 11° *An liceat aliquando dare Communionem infirmo non iejuno, nec periculose decumbenti (a); si morbus sit diuturnus?*

Resp. Negandum est, attenta praxi actuali Ecclesiae, nisi morbus talis sit, ut per se periculum mortis inducere possit. Attamen Theologi nonnulli id aliquando permittunt, si morbus sit diuturnus, nec unquam aeger omnino iejunus communicare valeat, modo raro fiat, v. gr., pluries in anno. — *Sic Elbel, n. 90.* — Sed contradicit sententia communissima Theologorum cum *Suarez*, qui asserit, solum Papam hac in lege dispensare posse. Reipsa S. Pontifex raro et gravi tantum de causa dispensare solet. Videtur vero tunc adesse rationem sufficientem, ut Eucharistia post medium noctem infirmo interdum administrari possit ¹.

335. — QUAER. 12° *An liceat Communionem iterum ministrare infirmo non iejuno, qui iam Viatico munitus est?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia hoc Sacramentum aegrotis non datur praecise ad satisfaciendum praecepto, sed in praesidium contra tentationes, quae tempore mortis magis urgent. Quamobrem id licet non solum, si novum recurrat periculum, sed etiam si idem perduret. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 385.*

— *Recole dicta supra, n. 308.*

QUAER. 13° *Quanto tempore debeat distare una Communio ab alia, si aegrotus non iejunus communicet?*

dub. 3. in fin.) monet, in hoc non esse scrupulose procedendum, cum in Concilio Constantiensi Sess. 13. simpliciter infirmi excipientur a lege iejunii. Sic autem se habet Concilii Constantientis decretum: *Huiusmodi sacramentum non debet . . . a fidelibus recipi non iejunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis a iure vel Ecclesia concessso vel admissso.*

(a) Hoc extendo ad eos, qui licet non decumbant morbo, naturale tamen iejunium servare ad aliquot horas nequeunt.

¹ Iuxta doctissimos Theologos Romanos interrogatos, nullum dubium est quod casum Communionis annuae, seu Paschalis, quae non mero iure ecclesiastico, sed etiam divino praecepitur, quia divinum mandatum humano praestantius est.

Resp. *Sententia communior* docet distare debere octo diebus circiter. Sed non *improbabiliter* plures cum *S. Lig.* dicunt infirmum assuetum saepius ex devotione communicare, bis in hebdomada Communionem absque iejunio suspicere posse (*a*). Verum ad varias locorum, personarum, statutorumque particularium circumstantias attendendum est. Facilius autem concedi potest Communio infirmis religiosis, vel aliis personis piis in monasterio degentibus, sive sint ieunae, sive non, quam ceteris; quia tunc minor habetur apparatus, populique admiratio, cum sacra Eucharistia non sit publice per plateas deferenda.

PUNCTUM II.

*De corporis decentia.**Principia:*

336. — I. De iure naturali is requiritur exterior habitus et ea corporis compositio, quae internam animi reverentiam et devotionem exhibeat. Ratio patet: debetur enim huic augustissimo Sacramento non solum interna, sed etiam externa veneratio, cum ipse Christus, mediis speciebus, sensibili quodam modo in eo existat et tractetur.

II. Nulla prorsus corporis macula per se impedit a Communione suscipienda, cum Eucharistia sit tantum cibus animae, cuius puritas non minuitur corporis maculis, quae ad bonitatem vel malitiam moralem nihil conferunt. — *S. Lig. n. 271. et 275.* — Decentia tamen et reverentia tanto Sacramento debita exigunt, ut si sordes exterius apparentes facile possint auferri, diligenter auferantur.

III. Nulla est obligatio abstinendi a Communione propter maculas corporis occultas, vel etiam apparentes exterius, sed indelebiles. — *S. Lig. ibid.* — Si tamen maculae externae, hic

(*a*) Quod mos frequenter ex devotione communicandi ratio sufficientis haberi queat, cur saepius non ieuno Eucharistia preeberi possit, admitti utique poterit. Sed quod restringi ad has personas hoc ita debeat, ut aliis, qui saepius communicare non consueverant, negandum sit, etsi id cupiant et postulent, ecqua, rogo, ratio evincit?

et nunc indebiles, sint valde notabiles, et brevi cessare debeant, decebit, ubi commode fieri potest, Communionem differre. Quando vero diutius durant, non est ratio cur aliquis alimonia coelesti privetur. — *Ita communiter.*

Resolves :

337. 1° Mulieres accedere debent ad sacram Communionem in ornatu sancto, modestiam redolente; si quae valde indecentes se sacrae mensae sisterent, Communio eis neganda esset, cum debitum tamen cautionibus ad scandala, quantum fieri potest, praecavenda.

2° Lepra, fluxus sanguinis, et similia, quae sine patientis culpa eveniunt, per se non prohibent a Communione, quia labes illae non obstant devotioni, quae est dispositio requisita ad Communionem. — *S. Lig. ibid.*

3° Sacerdos infectus lepra, aut alia infirmitate horrorem excitante, celebrare potest, sed non in publico; sic enim ex Iure canonico statuitur. — *S. Lig. ibid.*

4° Convenit ex decentia et humilitate christiana, ut milites communicaturi ad sacram mensam, depositis armis, accedant. Nulla tamen lege ad id obligantur. — *S. Lig. ibid.* — Idem dicitur de laicis *chirothecas* (gants) deserentibus.

APPENDIX I.

DE COMMUNIONE FREQUENTI.

338. — Nomine Communionis frequentis communiter cum *S. Lig.* intelliguntur sensu strictiori Communiones illae, quae praeter dies Dominicos vel festos sunt diebus ferialibus etiam sine praevia confessione.

Nulla regula omnino certa circa frequentem Communionem statui potest. Quaedam igitur generatim tantum indicabimus.

Certum est frequentem Communionem, etiam quotidianam, semper fuisse in Ecclesia optatissimam. Constat 1° *ex communione suffragio Patrum*, qui semper enixe eam fidelibus commendarunt. Constat 2° *ex Conc. Trid. sess. 22. c. 6.*, ubi ait: *Optaret quidem sancta Synodus ut singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiae*

perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi huius Sacrificii fructus proveniret. Constat 3° ex Decreto Innocentii XI, ann. 1679, necnon ex communi Doctorum suffragio. Igitur Communio frequens est magnopere laudanda, atque a Parochis, nec non a Confessariis enixe fidelibus suadenda. Certum est insuper, non posse generaliter constitui dies ad sacram Eucharistiam suscipiendam; nec illos esse ab ea arcendos, qui frequenter accedere cupiunt, nisi indigni videantur. Totum hoc igitur relinquendum est iudicio Confessariorum, qui pro conscientiae puritate et fructu e sacra mensa percepto, id quod singulis magis profuturum existiment, praescribere debent: — *Ita ex eodem Innoc. XI Decreto.*

339. — Referre iuvat praecipua, quae de hac re habet *S. Ligorius* in libro *Praxis Confessarii* (qui versus finem operis maioris reperitur):

« Loquimur hic dumtaxat de modo, quo Confessarii debent se gerere in concedenda Communione suis poenitentibus. In hoc quidam errant ob nimiam indulgentiam, alii ob nimium rigorem. Non est dubium, quin error sit, ut advertit *Bened. XIV* in aureo suo libro *de Synodo*, concedere Communionem frequentem iis, qui saepe in peccata gravia labuntur, nec solliciti sunt de agenda poenitentia ac de sua emendatione, aut iis, qui accedunt ad Communionem cum affectu ad peccata venialia sine ullo desiderio se ab iis liberandi.

« Expedit quidem concedere Communionem aliquibus, qui essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires recipient ad resistendum; sed respectu earum personarum quae non existunt in tali periculo, et e contrario committunt ordinarie peccata venialia deliberata, et nulla in eis emendatio neque desiderium emendationis affulget, optimum erit non permittere eis Communionem plusquam *semel in hebdomada*; imo poterit expediens esse illis aliquando per integrum hebdomadam Communionem interdicere, ut maiorem concipient horrorem in suos defectus et maiorem erga Sacramentum hoc reverentiam... » (*n. 149.*)

340. — « Errant certe quidem Directores, et multum se elongant a spiritu Ecclesiae, dum sine ullo respectu ad exigentiam aut progressum, negant indiscriminatum Communione nem frequentem, non alia ratione ducti, quam quia frequens est. Ipse *Catechismus Romanus* explicans desiderium Conc. Trident., ut omnes adstantes Sacrificio communicent, docet

« esse officium Parochi sedulo hortari fideles ad Communionem
 « non modo frequentem, sed quotidiam, cum obligatione in-
 « struendi illos, quod sicut corpus, ita et anima eget quotidiano
 « alimento... Insuper in Decreto Innocentii XI imponitur Epi-
 « scopis, ut diligentissime caveant, ne alicui Communio dene-
 « getur, etiam quotidiana, et quaerant, ut par est, in suis sub-
 « ditis hanc alere devotionem.

« Fatentur ultiro quidam spiritus *rigidiores*, licet quidem
 « esse communionem quotidiam; sed dicunt requiri ad hoc
 « debitam dispositionem. Sed scire ab ipsis desideramus, quid-
 « nam intelligent hoc nomine *debitae* dispositionis? Si intelli-
 « gunt *dignam*, ecquis unquam deberet amplius ad Eucharistiam
 « accedere? Solus Iesus Christus, digne Eucharistiam sumpsit,
 « quia solus Deus digne Deum potuit recipere. Si vero con-
 « venientem dispositionem, iam superius dictum est, quod iis,
 « qui actualia habent peccata *venialia*, aut affectum ad illa sine
 « desiderio emendationis, aequum est frequentem communio-
 « nem denegare. Sed si postea loquamur de illis, qui sublato
 « iam affectu etiam ad *venialia* (*a*), et superata maiori parte
 « pravarum suarum inclinationum (*b*), magnum communicandi
 « desiderium habent, inquit S. Franciscus Salesius, quod bi-

(*a*) *Sublatus* dicitur *affectus ad venialia*, non quidem quando in *venialia* quis amplius non labitur; haec enim perfectio non hominis in terra viatoris est, sed beati in caelis comprehensoris; verum quando quis etsi subinde ex infirmitate in *venialia* labatur, mox tamen dolere, ac relapsum praecavere studiose solet.

(*b*) Revocanda hic in memoriam sunt verba Trid. Synodi (Sess. 5. Decret. de Pecc. origin. n. 5.): *Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel somitem, haec sancta Synodus fatetur, et sentit: quae cum ad agonem relicita sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Iesu Christi gratiam repugnantibus non valet: quinimo qui legitime certaverit, coronabitur.* Superasse igitur pravas inclinations non est eas extinctas habere, aut earum vim utcumque etiam vehementem non persentiscere, sed iis ad violandam legem Dei non abduci. Quocirca huiusmodi de pravis inclinationibus victoria recidit in praecedentem conditionem hominis, qui a culpis *venialibus* saltem plene deliberatis pro virili cavere satagit. Neque enim hoc ab eo praestari potest, qui semet idest pravas inclinations suas abnegare per iuge laboriosumque adversus eas certamen non conetur.

« praevio sui directoris consilio , recte possent communicare quotidie. » (n. 150.)

« Et quamvis aliquo die a Communione abstinere sit etiam virtus, tamen inquit P. Granata, in suo *Tract. de Communione*, esse communem Doctorum opinionem, quod melius sit accedere quotidie ad Communionem ob amorem, quam abstinerre ob reverentiam. Et hoc confirmat S. Thomas, part. 3. « *quaest. 80. art. 10. ad 3.* dicens : *Et ideo utrumque pertinet ad reverentiam huius Sacramenti, et quod quotidie sumatur, et quod aliquando abstineatur. Amor tamen et spes, ad quae semper scriptura nos provocat, praeferuntur timori.* Imo recte ait P. Barisonus, quod ille qui ad Eucharistiam accedit cum desiderio crescendi in amore divino, etiam reverentiae actum exercet erga Iesum Christum : imo hic facit actum positivum, quando ille qui abstinet, facit tantummodo negativum.... V. P. Magister Avila non dubitat dicere, quod illi qui damnant eos, qui saepius ad Eucharistiam accedunt, daemonis officio funguntur. » (n. 151.)

341. — « Caeterum considerando relatas doctrinas, videtur non posse Director sine scrupulo negare Communionem frequentem, etiam quotidianam, quibusdam animabus eamdem desiderantibus, ut proficiant in divino amore ; semper vero ac illae vivendo alienatae ab affectu cuiuscumque culpae venialis, incumbunt insuper multum orationi mentali (a), et continentur tendere ad perfectionem, et amplius non labuntur in peccata etiam venialia plane voluntaria... Excipe, ordinarie loquendo, unum diem in quavis hebdomada, ut facere solent aliqui prudentes Directores, et excipe tempus illud, quo prius vare velint suos poenitentes Communione ad probandam eo-

(a) Haec conditio non est indiscriminatim ab omnibus exigenda. Et contingit sane non raro, ut animas reperias singulari conscientiae puritate praestantes, constanterque vitam innocentia morum apprime nobilem traducentes, quae tamen mentalis orationis exercitio non incumbunt, sive quia aliis distinentur occupationibus, sive quia mirabilis Deus in Sanctis suis non omnes eadem via ad se animas attrahit, easque caelesti luce gratiae suae pascere ac dirigere, ac communire novit. Vid. de hoc arguento eximum opusculum R. D. Iosephi Frassinetti, cui titulus : *Il Pater noster di S. Teresa di Gesù : Trattato della Preghiera del sacerdote Giuseppe Frassinetti.*

« rum obedientiam (a), aut humilitatem, aut ob aliquam iustum causam... » (n. 152.)

« Et quamvis anima aliqua caderet aliquando in veniale peccatum voluntarium ob meram fragilitatem, sed cito postea do-

(a) Haec probandae obedientiae ratio nec passim nec omnibus indiscriminatim committenda videtur, sed ad summum aliquando, et quidem viris, qui non modo diurna experientia in directione animarum et impenso in via spirituali studio exercitati fuerint, sed insuper qui divini luminis copia, et caelesti illo dono, quod discretionem spiritum appellant, singulariter emineant. Secus enim praeter alia incommoda effectus plane oppositi scopo, qui praetendebatur, facillime consequentur. Alioquin vero num deest aptior alia materia, circa quam exerceri virtus obedientiae possit?

Quod vero in re praesenti prorsus intolerabile videri merito debet, illud est, quod facultatem concedendi aut negandi accessum ad sacram communionem temere sibi usurpare non dubitent etiam foeminae, quae in monasteriis aut pia aliqua Congregatione potestatem forte aliquam exerceant vel in moniales sibi subiectas vel in puellas, quae in iisdem monasteriis educantur, aut etiam mere scholas, aut sodalitates ibidem frequentent. Iste nimirum abusus olim iansenianis fraudibus in aliqua Galliae monasteria invectus, nescio quomodo, haud minima ex parte sensim sine sensu recentiores praesertim foeminarum Congregationes pervasit, ut *Magisterium spiritus*, ac quemdam veluti *episcopatum* foeminae sibi vindicent. Atque ita dum *regimen animarum* a S. Gregorio *ars artium* appellatur, dum Synodorum decreta ac pontificiae Constitutiones ad spiritualem huiusec coetus culturam deputari praecipiunt lectissimos quosque e clero, qui doctrina, prudentia, iudicij maturitate, gravitate, rerum spiritualium experientia, etc., polleant, atque adeo Episcopi non confessarios omnes, sed paucos quosdam tamquam ad id muneris prae omnibus idoneos approbant; dum in Ordinibus Religiosorum ad *Patris Spiritualis officium* non nisi gravissimi, si qui sint, et iudicio, prudentiaque conspicui diliguntur; dum et sancti admonent, ut qui spirituale iter aggredi instituit, ita in duce viae assumendo satagat, ut unum e millibus seligat; dum fatemur omnes, in ipsis theologicis disciplinis difficillimam eam partem haberi, quam *asceticam* vel *mysticam* nuncupant, quippe quae singulares quasdam iudicij, discretionis, etc., dotes exigat; nihilominus gravissimum hoc, difficillimumque officium subinde iam fere totum imbecillitatì et ignorantiae foeminei ingenii commissum cernimus. Cumque imbecillitatem mentisque inopiam, ubi

« leret, emendationemque proponeret, si deinde Communione
 « desideraret ad robur accipendum a Sacramento, ne cadat, et
 « ad progrediendum in via perfectionis, qua de causa ei esset
 « deneganda communio?... »

auctoritas aliqua potestasque accedat, eo audacior subsequi consuescat temeritas; hinc in monasteria quasi postliminio revocatas aliquas videre erat ex illis scenis, quae in ianseniana historia alias ad risum nos, iustumque simul indignationem provocabant. Vidisses scilicet, omnem ad hoc industriam conferri, ut moniales confessariorum curae, instructioni, directioni subtraherentur; quo scilicet totum spiritus magisterium a veneranda omnium matre tamquam ab unico fonte hauiretur; quem in finem vel in ipsis Constitutionibus advertere erat, praetextis coloribus, ac subdola arte insinuari callidissime, ne Confessarii opera praeterquam ad peccatorum absolutionem, adhiberetur, reliqua vero omnia matris spiritualis providis reservarentur curis; adeo ut quae pars maxime ardua ecclesiastici magisterii habetur, haec deferenda iam esset ad mulieres; de quibus alioquin Apostolus prescribebat (1. Tim. 2.): *Mulier in silentio discat cum omni subiectione: docere autem mulieri non permitto . . . , sed esse in silentio.*

Quamquam et illud perperam dixisses, spiritualibus hisce matribus reliquum dumtaxat praeter materiam absolutionis reservatum fuisse. Iстis quippe matribus ac magistris totius conscientiae ratio plenissime reddenda prescribebatur. Ad quod sane pertinebat non solum omnes aperire animi motus, pravasque inclinationes ac tentationes, sed etiam lapsus ac peccata. Et quod omnem fidem praetergreditur, cum vel in coetibus Religiosorum, qui hanc legem de reddenda conscientiae ratione servant, prudenter caveatur, ut quedam materiae, si quid in eis peccatum forte fuerit, confessioni sacramentali apud ipsum Superiorem peragendae reservetur, quo scilicet decentiae ac verecundiae consulatur; levitas atque imprudentia mulieris eo usque progressa fuerat, ut et quae pertinent ad virtutia castitati contraria, ea foemineae curiositati enarrari in familiari colloquio deberent, adeo ut in ipsis quoque Constitutionibus (obtentio praetextu docendi modum, quo praestandum id foret) huius enarrationis necessitas expresse inserta appareret. Qui quidem abusus quam similes forent confessionibus, quas a monialibus suis celeberrima Mondonville (ut tradit historia ianseniani Instituti S. Infantiae) solebat excipere, facile quisque videt.

Sapientissime itaque S. Congregatio E. et R., quae ne viris quidem religiosis, si mere laici hi sint, directionis spiritualis officium

342. — « Notandum insuper id quod *S. Franc. Salesius* in « hoc proposito dicit (*Vita devota*, c. 21.): *Si quaerunt a te, cur ita frequenter communices, respondeas illis quod duplex personarum genus debet saepius communicare, perfecti scilicet*

aut munus tum excipiendi conscientiae rationem etiam scripto redditam, tum etiam mere cognoscendi de subditorum temptationibus, permisit (Vid. *Method. S. Congr. E. et R. in approbandis notis Institutis, etc.*, pag. 30.-31.), quaeque id muneris quoad moniales ita proprium voluit esse Confessarii, ut rationem conscientiae ab iis ne Directoribus quidem aut Superioribus reddendam probaverit (*Ibid. pag. 28.-29.*), huiusmodi abusus a Congregationibus mulierum auferendos curavit. In primis itaque materiam, de qua monialibus permittatur, ut rationem aliquam moderatrici seu superiorissae reddant, ad duo restrinxit capita, nimirum *ad exteriores* seu *publicas transgressiones Constitutionum*, et *ad progressum in virtutibus* (*Ibid. pag. 26. n. 3., et pag. 28. n. 16.*) Deinde vero hanc ipsam conscientiae manifestationem *non obligatorie*, sed *facultative dum taxat* concessit (*ibid.*), idest ne quoad duo illa quidem capita obligationem ullam manifestandi conscientiam adesse voluit, sed libero cuiusque arbitrio permisit. Denique, quod maximi momenti est; hanc non absolute concessit, sed semper addidit, se id permettere *in praesens*; quo aperte significatur, ad experimentum quoddam haec interim tolerari. Et id quidem prudentissime cautum est; tum quia manifestum est, moderatrici media artesque non deesse, quibus ad id, quod facultativum dicitur, moniales, quae offendam illum habere nolint, facile cogat; tum quia argumentum *de progressu in virtutibus* facillimum ac prope necessarium transitum praebet ad defectus contra virtutes; et sic incommodum confessionum a monialibus moderatrici de peccatis quibusvis peragendarum obvio praetextu redire forte posset.

Caeterum ex spirituali hoc magisterio, conscientiarumque inspectione moderatricibus istis commissa ecce illud incommodum, unde huius Notae occasio sumpta est. Nam dum Constitutiones Religiosorum Ordinum, quae reddendam conscientiae rationem prescribunt, simul severissime interdicunt Superioribus, ne notitia inde hausta ad externam gubernationem ullatenus utantur, haud huius fraeni patiens sperari poterat ingenium foemineum. Hinc quod ad prudens Confessarii iudicium pertinet, quae cuique monialium frequentia SS. Communionis sit consentanea, hoc sibi officium monasterii Praeses utpote conscientiarum moderatrix arripit; ideoque quod haec monialis semel, illa ter, ista bis in hebdomada, alia quo-

« *tu ad perfectionem valeant pervenire, fortes ne debiles fiant,
debiles ut fortes evadant, infirmi ut curen tur, bene valentes
ne infirmentur.... Qui mundanis negotiis non sunt implicati,
debent saepius communicare, quia habent opportunitatem;
qui vero huiusmodi negotiis detinentur, quia e gent Commu-
nione.... » (n. 153.)*

tidie ad S. Communionem accedere valeat, decretorio mulierculae arbitratui definiendum relinquitur.

Sed et alius exinde deterrimus existit abusus, quem sane ex tanta potestate ingenio sui impoti facta primum erat exspectasse. Nam quae tamquam gravissima poena olim gravioribus peccatis, atque atrocioribus criminibus per Synodorum canones iudicio Episcoporum infligi subinde consueverat, ut delinquentes a sacra synaxi arcerentur; hoc tamquam telo foeminea mens criterii inops ad leviusculas quasdam culpas, sive veras sive phantasticas, ulciscendas utitur. Neque id solum cum monialibus subiectis monasterii praeses factitare levi negotio solet, sed iuxta proverbium, *a bove maiori discit arare minor*, etiam singulae magistrae puellarum, quae in monasteriis educantur, hanc temere sibi potestatem assumunt; et ubi putares, levem aliquam puellae inobedientiam, aut molestiam aliquam alteri alumnae factam, aut silentii violatam legem congrue puniri posse subtracto pomo aut dulciario aut etiam parte ientaculi, levissima ista capita, caelestem Eucharistiae cibum et gratiam sacramenti insipientissime ex aequo ac crudeliter subtrahunt.

Neque hoc satis. Quandoquidem enim foeminae imbecillitas hanc suae auctoritatis opinionem iam imbibit, ut iuxta phrasim Apostoli (1. Cor. IV. 1.), dispensationem mysteriorum Dei sibi concreditam sacramentorumque usum quoad puellas alumnas in sua prorsus potestate arbitrioque omnino residere existimet; non quoad Eucharistiae solum, sed etiam quoad sacramentum Poenitentiae caecam tyrannidem exercet. Et quod inauditum in ecclesiastica disciplina est, quod ne scelestissimis quidem malefactoribus uspiam dene-gatum fuit, hoc levem aliquam ob noxam puellis interdicitur, ne qua die reliquae alumnae confitentur, quaepiam delinquens ad confessarium accedendi copiam habere possit. Haec nimirum, aliaque huiusmodi contigisse oportebat, quando suis cuique debitibus gradibus atque officiis non servatis, res ad id loci perducatur, de quo Scriptura sacra prophetavit (Eccl. X.): *Est malum, quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis: positum stultum in dignitate sublimi, et divites sedere deorsum. Vidi servos in equis, etc.*

« Quod si postea dignoscatur, non obstante frequentia Communionis, animam nihil proficere in via perfectionis, neque se emendare a culpis deliberatis, licet venialibus, ut si adhaereat voluptatibus sensuum in videndo, audiendo, edendo, cum aliqua vanitate vestiendo, tunc certe consulto restringendus erit usus Communionis, etiam ut serio cogitare incipiat de sua emendatione, et suae perfectioni spirituali consulere. Caeterum advertendum est quod, licet ut possit quis ad Communionem accedere requiratur ut *cum magna devotione accedat*, nihilominus non est necessarium, ut illa sit summa et sensibilis. »

343. — « Sufficit Directori detegere in intimo voluntatis sui poenitentis quamdam alacritatem ad exequenda quaecumque Deo placuerint. Qui a Communione abstineret, quia non sentiret in se magnum quemdam fervorem, inquit doctus *Gerson*, esset comparandus illi qui nimis frigescens nollet ad ignem accedere, quia nullum in se calorem experitur. Unde docet *P. Granata* cum *Caietano*, personas pusillanimes, quae ob inordinatum timorem suae indignitatis Communionem omitunt, magnum suo proprio progressui inferre praejudicium. Neque ad prosequendas Communiones, inquit *S. Laurentius* *Iustinianus*, oportet ut anima sentiat, aut aperte in se discernat augmentum servoris, quoniam non raro hoc Sacramentum operatur absque eo quod ipsi advertamus » (n. 153.) (a).

344. — Ex dictis, iuxta mentem *S. Lig.*, et aliorum ab ipso relatorum, doctrina de Communione frequenti paucis et generalibus regulis constringi sic potest.

I^o Regula. — Communio menstrua nemini sat disposito deneganda, imo omnibus maxime consulenda est, etiam fidelibus negotiis saecularibus implicatis; secus enim valde difficile est, diu in divina gratia perseverare ob innumeras occasiones, et rerum aeternarum quasi obliterationem. — *Ita communiter.*

(a) Commendandum enixe fidelibus est Opusculum R^{mi} D. D^o Segur: *La SS. Communione*: in quo solidis principiis, et ratione ad communem omnium captum accommodatissima diluuntur sophisticae ratiunculae, quibus et se personae quaedam pusillanimes, et alios quidam pseudo-ascetici a frequenti SS. Eucharistiae participatione detergere solent.

II^a Regula. — Communio hebdomadaria permittenda est, imo et consulenda iis, qui graves culpas ex habitu non committunt: attamen illis, si pluribus vitiis levibus laborent, nec ulla tenus sint de emendatione solliciti, aliquando utile erit Communionem aliqua hebdomada interdicere, ut scilicet aliqua alacritate ad vita abiencia excitentur. — *S. Lig. n. 149.*

III^a Regula. — Communio *frequens*, seu *pluries* in hebdomada, permitte potest, aut etiam consuli iis fidelibus, qui licet debiles, officia boni christiani servant, tum Deum amare, colere et orare gestiunt, tum orationi mentali cum possint aliquod tempus libenter quotidie tribuunt, nec in culpas deliberatas saepius labuntur. — *S. Lig. n. 150. 153.*

IV^a Regula. — Communio *quotidiana* concedenda iis est, qui carent affectu etiam in culpas leves, malasque cupiditates maiori ex parte superarunt, et ad christianam perfectionem serio tendere conantur. Expedit tamen, si causa subsit, interdum semel, et aliquando etiam pluries in hebdomada Communionem iis subtrahere. — *S. Lig. n. 130.* — *Vide Casus, tom. II, n. 13. et seq.*

Denique notandum est, auctores frequenti Communioni adversantes, falsissimo principio inniti. Supponunt enim Communionem esse *mercedem virtutis*; at iuxta doctrinam SS. Patrum, Eucharistia *medium est acquirendae virtutis*.

APPENDIX II.

DE COMMUNIONE SPIRITALI.

345. — Communio spiritualis dicitur *pium desiderium Eucharistiae Sacramentum suscipiendi*, cum *realiter suscipi non potest*. Hinc ad eam requiritur 1° *actus Fidei*, quo spiritualiter communicaturus Christum vere in Eucharistia praesentem sibi exhibeat; 2° *actus mentis*, quo sibi in animo fingat iam iam ad sacram mensam accedere, et Hostiam de manu Sacerdotis accipere (*a*);

(*a*) Phantastica haec repraesentatio nequaquam necessaria est. Potissima enim pars perutilis huius et suavissimae praxis in eo residet, ut quis in mente volvens tum quae immensam Domini nostri

3° actus desiderii, quo exoptet Christum in Sacramento suscipere et cum ipso toto corde uniri. Haec Communio Sanctis valde in deliciis fuit, et commendatur a *Conc. Trid. sess. 13. c. 8.* Haec piis fidelibus valde utilis est. Etenim si Deus praemio afficit plium cuiuscumque virtutis desiderium, quanto magis desiderium ipsummet possidendi! A Confessariis igitur fidelibus suis poenitentibus, sedulo iusnuanda, et vehementissime commendanda est. Communio spiritualis omni tempore et in omni loco fieri potest, tam mane quam sero. Tempus tamen opportunius est ipsius Missae tempus, quo scilicet Sacerdos communicat; tunc enim cum augustissimum Sacramentum oculis exhibeat et vividius menti repraesentetur, ardenter corda divino amore inflammabit. — *Scavini*, etc.

caritatem permoverunt ad hanc caelestem dapem nobis parandam, tum quae ad eiusdem participationem nos invitant, impelluntque, in ardens prorumpat desiderium hac mensa fruendi, atque eiusmodi affectui cum actibus fidei, humilitatis, amorisque insistens, effusissimam Domini Salvatoris benitatem magna cum fiducia roget, ut illam gratiarum ubertatem, quam praesentia sua animam nostram invisens tribuere consuescit, etiam nunc misericorditer elargiri dignetur. Nam alioqui phantasticae repraesentationes non omnibus faciles accidunt, et si forte languidae sint, languescent, ac misere arescent illi etiam affectus, in quibus praecipuus imo totus huius pii exercitii fructus residet.

PARS SECUNDA

DE EUCHARISTIA UT SACRIFICIO.

346. — Eucharistia non solum *Sacramenti*, sed etiam *Sacrificii* rationem habet. Qua de re *Catech.* *Rom.* : *Differunt autem plurimum inter se hae duae rationes.* — *Sacramentum enim consecratione perficitur: omnis vero Sacrificii vis in eo est, ut offeratur.* Quare sacra Hostia dum in pyxide continetur, vel ad aegrotum defertur, *Sacramenti, non Sacrificii rationem habet.*

Deinde etiam, ut Sacramentum est, iis qui divinam Hostiam sumunt meriti causam affert, et omnes illas utilitates, quae supra commemoratae sunt. Ut autem Sacrificium est, non merendi solum, sed faciendi quoque efficientiam continet: nam ut Christus Dominus in passione sua pro nobis meruit, ac satisfecit, sic qui hoc Sacrificium offerunt, quo nobis communicant, Dominicæ passionis fructus merentur, ac satisfaciunt. *Catech. Conc. Trid. de Eucharistia, n. 77.*

Eucharistia, ut Sacrificium, *Missa* nuncupatur a verbo *mittere*, quia Christus ibi est Hostia a Deo missa; vel iuxta alios quia in fine Sacrificii populus dimittitur, dicente Sacerdote vel Diacono: *Ite, Missa est.*

Agendum 1º de natura et virtute Sacrificii Missae; 2º de applicatione Sacrificii Missae: 3º de obligatione Missam celebrandi: 4º de tempore et loco celebrationis: 5º de modo celebrandi.

CAPUT I.

DE NATURA ET VIRTUTE SACRIFICII MISSAE.

Sacrificium generatim sumptum sic communiter definitur: Oblatio externa rei sensibilis, cum eius destructione, vel immutatione, soli Deo facta per legitimum Ministrum in supremi eius dominii protestationem.

Principia:

347. — I. Missa est verum novae legis Sacrificium. Est enim oblatio a Christo instituta, in qua mystice mactatur ipse Christus, et offertur ut victima Deo Patri in recognitionem eius supremi dominii. Constat etiam ex definitione Ecclesiae in *Trid. sess. 22. Can. 1.*, ubi sic dicitur: *Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum et proprium Sacrificium, aut quod offerri non sit aliud quam Christum nobis ad manducandum dari, anathema sit.*

II. Sacrificium Missae rationes omnium sacrificiorum antiquae legis perfecte continet. Est enim 1° *Latreuticum seu honorarium*, quatenus specialiter Deo offertur in agnitionem supremi eius dominii. — 2° *Eucharisticum*, quatenus Deo offertur in gratiarum actionem pro beneficiis ab eo collatis. — 3° *Propitiatorium et satisfactorium vel expiatorium*, prout Deo offertur ad obtinendam tum veniam peccatorum, tum remissionem poenae eisdem debitae. — 4° Denique *Impetratorium*, prout Deo offertur ad beneficia ab eo per merita Christi impetranda. Constat ex *Conc. Trid. sess. 22. Can. 3.*

348. — III. Incruentum Missae Sacrificium idem profecto est ac sacrificium cruentum Crucis, non solum quia eadem victima offertur, sed etiam quia eadem est formalis Sacrificii ratio, protectione videlicet supremi dominii, quod Deus in vitam mortemque habet. Quocirca Sacrificium Altaris a sacrificio Crucis differt non quidem essentialiter, sed tantum *accidentaliter*, quoad modum scilicet offerendi. — 1° Enim in sacrificio Crucis mors *realis* intercessit; in hoc vero *mystica* tantum mors intervenit. — 2° Illud per se ipsum Redemptor obtulit in ara Crucis; hoc autem offert Sacerdotum ministerio. — 3° Illud fuit meritorium, quia in eo solutum est pretium nostrae redēptionis; per hoc vero merita Christi applicantur.

Quaesita:

349. — QUAER. 1° *In quo consistat essentia Sacrificii Missae?*

Resp. Controvertitur. Probabilius consistit in sola consecratione, quia in sola consecratione inveniuntur omnia requisita ad Sacrificium constituendum, nempe oblatio et destructio seu immolatio mystica victimae. — Ita communius. Non pauci tamen

tenant, essentiam Sacrificii consistere in consecratione et partialiter in sumptione, quia in consecratione ponitur victima, et in sumptione consumitur. Quam opinionem uti probabiliorem habuit *S. Lig. n. 305.*

QUAER. *2º Pro quibusnam possit offerri Sacrificium Missae?*

Resp. *1º Certum est posse offerri hoc Sacrificium pro omnibus fidelibus vivis et defunctis, etiam pro peccatoribus non excommunicatis, sed tantum quoad fructum impetrationis. — Constat ex Trident.*

Resp. *2º Probabilius licet Missam celebrare etiam pro excommunicatis toleratis, quia licet Ecclesia nihil ipsis indulgeat, fideles tamen non prohibentur cum illis communicare etiam in divinis, ut in *Tractatu de Censuris* dicetur. Idem etiam de infidelibus tenendum est (a). — S. Lig. n. 309.*

(a) Benedictus XIV (*Const. In Superiori* 8 Martii 1755, §. 27.) loquens de disciplina Orientalium, qui in sacra liturgia memoriam regis faciunt, licet sit infidelis, haec habet: *Si quis autem quaereret, qua ratione id tolerari possit, ubi certo constet, Reges illos, pro quibus orant, et quorum commemorationem in liturgia faciunt, infideles esse; huic Ven. Card. Bellarminus responderet (uti re ipsa respondit...) nequaquam vetitum esse ex natura rei, ut aiunt Theologi, orare in Missa etiam pro infidelibus; quandoquidem sacrificium crucis pro omnibus oblatum fuit. Et sane D. Thomas in 4. Sent. Dist. 12. q. 2. art. 2. q.º 2. ad 4. docet, quod quamvis S. Augustinus in libro de Origine animae scripserit, sacrificium pro iis tantum offerri, qui sunt membra Christi, haec tamen sententia ita accipi debet, ut eos omnes complectatur, qui vel iam Christi membra sunt, vel tales evadere possunt. Quare idem Cardinalis subdit, rem totam ex interdicto Ecclesiae esse dimetiendam: Certum est ex natura rei, si nulla sit prohibitio Ecclesiae, licere offerre pro huiusmodi hominibus; de infidelibus loquitur. Cumque huiusmodi prohibitio extet quoad excommunicatos, adeoque quoad haereticos et schismaticos, non vero quoad infideles, qui excommunicatione non ligantur; hoc satis esse ait, ut de his commemoration fieri possit in Missa, atque etiam pro his sacrificium offerri iuxta manifestam hac de re traditionem, et Constitutionem Apostolicam. Sed quaeret aliquis, utrum, si Rex infidelis est, ut in Graecia, ubi Turca dominatur, et in India, et in Iaponia, apud Sinas, ubi ethnici regnant, liceat sacerdotibus, qui ibi sunt, expresse offerre pro Rege. Respondeo: Existimo licere, modo Rex ille non sit excommunicatus, ut sunt Reges haeretici, sed*

Resp. 3° Non licet offerre Sacrificium nomine Ecclesiae pro excommunicatis *vitandis*, quia specialiter prohibitum est *Iure can.*, c. 2. *de sent. excomm.* — Licite autem potest Sacerdos pro iis offerre Missam nomine proprio. — *S. Lig. n. 308.* — *Lacroix, n. 33.* — *Suarez*, etc.

350. — QUAER. 3° *Quotuplex sit fructus Sacrificii Missae?*

Resp. Fructus Missae distinguitur ex dupli capite, nempe ex parte offerentis, et ex parte victimae.

I. *Ex parte offerentis.* Cum duplex sit offerens, id est, Christus et Sacerdos, hinc duplicitas generis est fructus Missae ex parte offerentis. Prior provenit ex Christo offerente, et dicitur *ex opere operato*, quia recipitur intuitu meritorum Christi et eius promissionis. Alter provenit ex Sacerdote offerente, quatenus recipitur intuitu meriti et devotionis Sacerdotis celebrantis, et fructus *ex opere operantis* nuncupatur. — Ex hoc fit ut Sacrificium oblatum a sancto Sacerdote, quatenus consideratur *ex opere operato*, non prosit magis, quam si ab indigno ministro offerretur; quia Sacrificium, sic spectatum, est opus Christi, et solum a meritis Christi fructus dimanat. Quare hoc sensu recte dici potest, Missam mali Sacerdotis tanti valere, quanti valet Missa boni Sacerdotis. Secus vero dicendum, si attendatur meritum *ex opere operantis*; quo enim dignior est Sacerdos et maiori devotione praeditus, dum ritus et orationes Ecclesiae peragit, tanto maior Missae fructus evadit.

351. — II. *Ex parte victimae.* Ex hoc capite triplex distinguitur fructus Sacrificii, scilicet, generalis, specialis, specialissimus.

1° *Fructus generalis* ille est, qui correspondet Sacrificio, quatenus est opus positum a Sacerdote, ut operante nomine totius

paganus sive ethnicus. Nam haec traditio, immo et Constitutio, apostolica est, ut paulo ante ostendimus. Neque extat, quod sciām, ulla Ecclesiae manifesta prohibitio. *Ad haec non inutiliter subiiciendus occurrit textus Tertulliani ad Scapulam Cap. 2., ubi sic legitur:* Sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro et ipsius, sed quomodo praecepit Deus, pura prece; non enim eget Deus, conditor universitatis, honoris aut sanguinis aliculus. *Verum relictis in sua probabilitate huiusmodi assertionibus*, etc. Iluc usque Benedictus XIV.

Ecclesiae. Et omnes quidem Fideles, quamvis Sacerdos de eis non cogitet, hunc fructum percipiunt; sed ipsis tribuitur per modum *impetrationis* tantum, non vero, ut videtur, per modum *satisfactionis*, quia ex millenis Sacrificiis, quae quotidie offeruntur, quivis iustus, etiam inscius, immensae poenae remissionem consequeretur, quod incredibile appetit. — De fructu hoc generali, abundantiori seu specialiori modo participant adstantes Sacrificio, et *a fortiori* ad illud cooperantes, v. gr., Sacerdoti inservientes, etc. Iste autem fructus, utpote *ex opere operantis*, eo uberior est, quo maior est devotio et sanctitas assistantium et cooperantium. Hinc licet plures Missam audiant, vel ei ministrent, quisque totum fructum suae devotioni proportionatum percipiet, haud secus ac si solus esset audiens vel ministrans.

2º Fructus *specialis* est ille, qui advenit ei vel illis, quibus Sacerdos specialiter Sacrificium applicat. Hi *ex opere operato* participant de Sacrificio, ut est *imperatorium*, et *propitiatorium*; imo etiam, modo nihil obstet, ut est *satisfactorium*.

3º Fructus *specialissimus* ille est, qui obvenit Sacerdoti offeren-
tis, quatenus est persona privata offerens. Si enim coopera-
tores quilibet e Sacrificio suum percipiunt fructum omnino spe-
ciale, multo magis hunc percipere debet Sacerdos, qui sacri-
ficat. An vero hunc fructum applicare aliis Sacerdos possit, in-
certum est. — *S. Lig. n. 312.*

352. — QUAER. 4º *An valor Sacrificii Missae sit infinitus?*

Resp. 1º Est certo *infinitus*, si spectetur *in se*, seu in re obla-
ta et in excellentia dignitatis Christi offerentis. Ipse enim Christus in hoc Sacrificio est simul victima et principalis offerens.
Quare Missa est oblatio victimae infiniti pretii facta a Christo primario offerente, qui meritum habet infinitum.

Resp. 2º Non potest esse *infinitus* quoad applicationem sin-
gulis hominibus factam, seu quoad effectum aut fructum. Ratio
est, quia creaturae applicationis infinitae capaces non sunt;
potest autem applicatio esse maior vel minor, prout dispositio
seu capacitas illius, cui applicatur, maior vel minor extiterit.

Controvertitur autem, utrum applicatio fructus Sacrificii sit
ad certum gradum restricta, vel fiat *indefinita* iuxta capacitatem
illorum pro quibus offertur.

Iª SENTENTIA multo *probabilior* tuetur applicationem fieri *in-
definita* iuxta capacitatem fidelium pro quibus offertur. Et haec
est sententia hodie communissime recepta, ait *S. Lig. n. 312.*

— Ratio est, quia valor Sacrificii est in se infinitus; unde per se potest applicari innumeris hominibus, quin exhausti possit. Ergo si Sacrificium offeratur pro 100 vel 1000, singuli tantum percipient fructum, quantum perciperet unicus ille, pro quo solo offerretur (a).

II^a SENTENTIA tenet, fructum Missae ad certum gradum esse restrictum. Ratio est, quia licet Missa in se et quoad sufficientiam sit infiniti valoris, tamen effectus est limitatus et restrictus in certa quantitate ex voluntate Christi, qui hoc Sacrificium instituit, ut *ex opere operato* certum effectum, sive certum satisfactionis gradum produceret, independenter ab hominum dispositione. Attamen huius sententiae patroni concedunt, posse hunc gradum fructus augeri *ex opere operantis*, id est iuxta maiorem devotionem offerentis Sacerdotis et personae, pro qua offertur (b). Caeterum eiusmodi restrictionem factam a Christo fuisse, isti gratuito prorsus affirmant.

(a) Quamvis ex communissima hac recentiorum sententia sacerdos unum idemque sacrificium pro pluribus applicare possit, non tamen fas ipsi est plura recipere stipendia. Id enim Ecclesiae decreta est interdictum; et rationem S. Alphonsus (Lib. 6. n. 312.) addit, quia stipendium datur pro ministri sustentatione; quoties itaque ministro sua tribuitur sustentatio, deficit titulus, cur aliud stipendum recipiat.

(b) Insuper isti DD. etiam concedunt, diversos sacrificii fructus, *Latreuticum* nempto, *Eucharisticum*, *Impetratorium*, et *Satisfactorium* valide a celebrante dividi, seu diversis applicari posse. Et id quidem etiam *licite* fieri docent in Missa libera, seu quam celebrans pro nomine in particulari tenetur offerre.

In Missa autem, quae ex sola fidelitate et liberali promissione debeatur, divisionem illam putant omnino licitam, si sacrificium Missae fuit liberaliter promissum diversis ad diversos fines. Ratio, quia liberalis promissio est ita interpretanda, ut sit promittentia quam minime onerosa; ut dicitur L. 99. *Quidquid adstringenda, ff. De Verb. oblig.*

Denique in Missa debita ex sola obedientia, seu mandato Superioris, aut Statuto Ordinis, licet dividere fructus, qui non tendunt directe ad finem praescriptum. Ratio, quia obligatio legis vel pracepti non est extendenda ultra finem legis iuxta communem DD. ex *Cap. Intelligentia, De Verb. signif.* Unde quando Superior aut Statutum Ordinis Missam praecise prescribit in honorem SS. Tri-

353. — QUAER. 5° *An Missa proposit defunctis ex infallibili promissione Christi?*

Resp. Affirm. Etenim Missa utiliter offertur pro defunctis, ut constat ex Trid. sess. 22. c. 2. et Can. 3. Porro id fieri nequit, nisi ex Christi promissione quae perhibetur Matth. 26. 28.: *Hic est Sanguinis meus.... qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Constat etiam ex verbis formae in Ordinis collatione: *Accipe potestatem offerre Sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini.* Amen. — Attamen poena temporalis non remittitur defunctis certa lege, sed solum per modum suffragii iis prodest, prout Deo placuerit illud acceptare. — *Vide Perrone, tom. 8. n. 282.*

QUAER. 6° *An Missa de Requiem magis proposit defunctis, quam Missa de Sanctis?*

Resp. Neg. quoad substantiam, seu *ex parte Sacrificii*; quoad accidentalia utique, seu *ex parte orationum*, quarum defectum devotio supplere potest. — *S. Lig. n. 309.*, post *S. Thomam, Suppl. qu. 71. art. 9.*

Notandum hic, Missam *de Requiem* et *in nigris* applicari posse pro vivo; modo qui eleemosynam tribuit, expresse oppositum non declaraverit. — *S. C. Rit. 29 Nov. 1856.*

CAPUT II.

DE APPLICATIONE SACRIFICII MISSAE.

Applicatio Sacrificii Missae est intentio, qua Sacerdos vult, ut Sacrificii fructus in utilitatem certae personae cedat.

nitatis, aut alicuius Sancti, aut in gratiarum actionem, fructus satisfactorius, et in ultimo casu etiam imperatorius potest a sacerdote pro altero applicari liberaliter, ut docent Gobat et Sporer cum aliis ex auctoritate S. Francisci Borgiae, qui cum esset Generalis Praepositus Societatis Iesu, rescripsit ann. 1564 suis subditis in haec verba: *Quando Superiores iniungunt Missas pro aliis, quam pro defunctis, clarum est, applicationem ad liberandam animam liberam sacerdoti manere.*

Principia:

354. — I. Non requiritur Sacerdotis applicatio, ut pars fructus *generalis* percipiatur; sed sufficit, ut ipse velit celebrare iuxta mentem Ecclesiae: semper enim implicite talis applicatio in intentione generali celebrantis includitur. Item ut ipsi Sacerdoti fructus *specialissimus* proveniat, necesse non est, ut eum sibi specialiter applicare velit; hic enim ipsi, *per se*, semper applicatur. Imo sunt, qui fructum hunc ita putant illius esse proprium, ut alteri applicari non possit.

II. Requiritur autem applicatio Sacerdotis, ut fructus *specialis* seu *ministerialis* alicui obveniat. Sacerdos enim et quidem solus personam Christi gerit; ergo sicut ipse solus in persona Christi Sacrificium pro aliis offert, ita etiam solus fructum eiusdem applicat.

III. Sacerdos licet nemini Missam celebrare promiserit, aliquam applicationem fructus specialis Sacrificii facere debet. Ratio est 1° quia in sua ordinatione accepit ex Christi institutione potestatem Sacrificium conficiendi, et consequenter eius fructum applicandi; remaneret autem inutilis illa potestas, si Sacerdos ea non uteretur; 2° insuper si nulla fiat applicatio, non est ratio, cur uni prosit magis, quam alteri: ita ut fructus non applicatus remaneat in thesauro generali Ecclesiae, et proinde minus utilis evadat. — *Billuart, diss. 8. art. 4.*

Quaesita:

355. — QUAER. 1° *An applicatio fructus Missae debeat esse actualis?*

Resp. Neg. Sed sufficit, ut sit habitualis, scilicet ut semel facta non retractetur. Ratio est, quia applicatio ista fit per modum donationis, adeoque per intentionem semel habitam Sacerdos iam donavit fructum Sacrificii sui, et proinde ei, cui donavit, debetur et eidem obvenit, cum Missa celebratur, nisi donatio revocetur. — *S. Lig. n. 335.* — Expedit autem applicationem Missae facere antequam inchoetur. Quod si id vel ante consecrationem, vel in ipsa consecratione saltem secundae Speciei Sacerdos non fecerit, non potest postea Sacrificium ulli specialiter applicare. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 2º *Si Sacerdos immemor prioris intentionis novam celebrando eliciat, quaenam valida censeri debeat?*

Resp. In genere definiri nequit. Videat Sacerdos, qualis intentione in eius mente praedominans fuerit (a). Caeterum in praxi parvi refert; etenim cum una certo valida sit, satis erit si Sacerdos alia vice intendat Sacrum ei applicare, cui defectu prioris intentionis applicatum non fuit.

QUAER. 3º *An intentio celebrantis debeat esse explicite determinata?*

Resp. Neg. Sufficit enim, ut determinetur implicite. Sic valet applicatio, si dicas: Offero hoc Sacrificium pro eo qui dedit stipendum, — pro quo Superior vult Sacrum fieri, — pro quo exigit fundatio, — pro maximo peccatore, pro anima graviori tentatione afflita, — pro anima purgante maiori auxilio indigente, aut magis Deo grata, — pro omnibus animabus Purgatorii, — pro eo, cui applicare teneor, — pro persona vel intentione, scripto vel mente determinata in principio hebdomadae, etc. — E contrario non valet ista applicatio: Offero, ut Deus Sacrum istud applicet. — V. Casus, t. II, n. 325. et seq.

356. — QUAER. 4º *Si Sacerdos acceperit stipendia a 10 personis, an satisfaciat celebrando cum intentione confusa et indeterminata?*

Resp. Neg. omnino; quia requiritur saltem intentio determinata ad certam personam, alioquin non est ratio cur uni potius quam alteri Missa applicetur, et sic nulli applicaretur. — *S. Lig. n. 335.* — Attamen si quamlibet Missam intenderet applicare illis decem personis, singulis decimam partem cuiuslibet Missae

(a) Quae intentio emineat, sic Lugo (*De Sacr. Disp.* 8. n. 121. 123.) explicat: *Si hodie velis sacrum crastinum omnino applicare pro Petro, ita ut haec applicatio ex nunc praferatur cuilibet ex obliuione huius facienda: cras vero applies sacrum pro alio, non censebitur revocata applicatio hodierna, quia fuit magis universalis et revocatoria crastinae. . . Si utraque voluntas esset aequalis, praevaleret posterior. Nam sicut posterius testamentum semper praevaleat priori, etiamsi quando fit posterius, non recordetur homo prioris a se facti; sic si heri applicasti sacrum hodiernum pro Petro, et hodie immemor illius voluntatis applicas pro Paulo per voluntatem aequem absolutam, et efficacem, videtur praferenda haec posterior.*

applicando obligationi satisfaceret ; quia fructus Sacrificii est divisibilis, et unicuique tribuitur, quod ei debetur : unusquisque enim in singulis decem Missis decimam fructus partem percipiens, facto decimo Sacro, iam totum sibi debitum fructum est adeptus. — *S. Lig. n. 335.*, cum aliis multis.

357. — QUAER. 5° *Quomodo determinanda sit applicatio, quando stipendia a multis ignotis dantur, ut in piis peregrinationibus evenire solet?*

Resp. Intentio facienda est pro iis, qui priora dederunt stipendia. Hoc facile succedit, quando idem Sacerdos omnibus obligationibus est satisfacturus ; nec obest, quod ipse partem stipendiiorum aliis Sacerdotibus forte distribuat : quia illa eodem ordine, quo accepit, distribuere potest ; et sic sufficienter applicatio determinata videtur. Difficultas maior videtur adesse, si Sacrista vel alius multa stipendia a diversis collegerit, et pecuniam confusam pluribus Sacerdotibus distribuat : qui casus obvious et frequens est. Quomodo enim tunc facienda erit Missae applicatio ? Respondeo : nihil aliud faciendum est, neque aliud moraliter et communiter fieri potest, quam ut applicatio fiat pro ratione ordinis temporis, quo stipendia a fidelibus erogata sunt, iuxta axioma, quod aliquando in iustitiae materia usurpatur : *Qui prior tempore, potior iure.* Imo nec necessarium est, ut Sacerdos ad hoc explicite attendat ; siquidem sic velle agere censetur, cum id expostulet naturalis aequitas. Hinc si ex cumulo communi, v. gr., ex arca in Ecclesia posita, vel a Missarum distributore, stipendia pro 20 Missis acceperis, nulla alia cura tibi incumbere debet, nisi ut Sacrum vigesies facias *ad dantis intentionem*. Distributor ipse eamdem implicitam intentionem habere censetur, ut stipendia iuxta temporis antiquitatem successive eroget. Potest tamen Sacerdos praefatum ordinem intentione expressa interrumpere gravi aliqua de causa, v. gr., si qua alia Missa urgeat, vel maius stipendum acceperit, ut Sacrum non differat, etc.

358. — QUAER. 6° *An valeat applicatio facta vivo, quem credis mortuum, si tantum pro eo iam mortuo celebrare debuisses?*

Resp. Neg. prorsus. Ratio est, quia obligatio cadit in applicationem defuncto faciendam, ad eius animam a poenis Purgatorii sublevandam ; finis autem ille non obtinetur, dum pro vivo Sacrificium offertur. Unde Sacerdos ob errorem stipendi sui iacturam facere debet.

CAPUT III.

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI.

Sub triplici respectu spectari potest; 1° ratione sacerdotii; 2° ratione officii; 3° ratione stipendii.

ARTICULUS I.

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE SACERDOTII.

359. — *Dico: Omnes Sacerdotes tenentur iure divino, sub gravi, ratione ipsius sacerdotii aliquando celebrare. Evincitur ex verbis Christi, Luc. 22. 19.: Hoc facite in meam commemorationem. Quibus verbis, teste Concilio Tridentino, Christus Apostolis eorumque successoribus praecepit, ut Sacrificium offerrent. Insuper Sacerdotes omnes in sua ordinatione accipiunt non solum potestatem, sed etiam munus et officium sacrificandi illi adnexum. Hinc Apost., Hebr. 5. 1. ait: Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia. Porro in re gravi quisque tenetur graviter munus susceptum exsequi. Ergo... — Sic S. Thom. part. 3. q. 82. art. 10. — Vide S. Lig. n. 313.*

Quaesita:

360. — QUAER. 1° *Quoties in vita vel in anno Sacerdos celebrare teneatur?*

Resp. Non clare constat. *Probabilius videtur non teneri ad celebrandum, nisi ter vel quater in anno, seu in festis solemnioribus. Imo non improbabile appareat, suo muneri fecisse satis Sacerdotem, si ter vel quater in anno Sacrificium offerat quibuslibet diebus. — S. Lig. n. 313.*

QUAER. 2° *An eximatur ab omni peccato, qui tantum quater in anno celebrat?*

Resp. Neg. Non videtur enim excusandus saltem a peccato veniali. Sic communiter iuxta mentem Conc. Trid. sess. 25. c. 14. de Reform., ubi dicitur: *Curet Episcopus ut ii (Presbyteri) saltem diebus Dominicis et festis solemnibus Missas ce-*

lebrent. Imo exoptat sancta mater Ecclesia, ut Sacerdos singulis diebus Sacrificium offerat, et pii Sacerdotes rarissime illud omittere solent.

Hinc merito concludit *S. Lig. n. 359.* : « Quapropter nescirem « a culpa levi excusare Sacerdotem illum, qui quotidie cele- « brare posset (una hebdomadis die excepta ob reverentiam), « et sine ulla iusta causa, sed tantum ob desidiam, a celebran- « do abstineret: Sacerdos enim non tantum pro se celebrat, « sed etiam pro bono totius Ecclesiae populique christiani, cu- « ius minister et intercessor est constitutus, iuxta illud Apo- « stoli: OMNIS PONTIFEX ex hominibus assumptus pro homini- « bus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona- « et sacrificia pro peccatis. »

Merito igitur auctor eximii operis *De Imitatione Christi* ait, *I. 4. c. 5.* : « Quando Sacerdos celebrat, Deum honorat, Ange- « los laetificat, Ecclesiam aedificat, vivos adiuvat, defunctis re- « quiem praestat, sese omnium honorum participem efficit. » — Sic etiam *S. Bonaventura, de praeparatione ad Missam, c. 5.* : « Sacerdos qui non celebrat, quantum in ipso est, privat Trini- « tatem laude et gloria, Angelos laetitia, peccatores venia, iu- « stos subsidio et gratia, in Purgatorio existentes refrigerio, « Ecclesiam Christi speciali beneficio, et seipsum medicina et « remedio contra quotidiana peccata et infirmitates. »

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE OFFICII.

361. — *Dico I:* Omnes animarum Pastores tenentur de iure naturali et divino aliquando celebrare pro ovibus suis. Ratio est, quia eas agnoscere et pascere debent. Constat etiam ex *Conc. Trid. sess. 23. c. 1. de Reform.*, ubi sic: *Cum praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre...*, etc.

Dico II: Idem tenentur de iure ecclesiastico celebrare pro subditis omnibus diebus Dominicis et festis, quibus fideles Missam audire debent. Constat ex variis Ecclesiae Decretis, prae- sertim ex Constitutione *Benedicti XIV: Cum semper*, die 19 Au- gusti 1744. Ad hoc autem tenentur non solum Parochi saecula- res, sed et Regulares; itemque ii, qui ad tempus vel amovibili- liter, v. gr., ob absentiam vel infirmitatem Parochi, ad huius

supplendum officium deputati sunt, ut Viceparochi. — *Bened. XIV Constit. cit.* — Imo Parochus duabus parochiis praepositus duplarem Missam in festis tenetur applicare, sive per se, sive per alios, nisi unio duarum parochiarum sit *plenaria et extinctiva*, ita ut ex duabus Ecclesiis parochialibus una prorsus ob extinctionem tituli alterius evaserit. — *S. Congr. Conc. 11 Mart. 1774.* — Onus illud *a fortiori* Episcopis incumbit post ademptam Sedis possessionem, non vero Vicariis capitularibus. *S. Congreg. Rit. 12 Novemb. 1831.* Missionarii autem et Vicarii apostolici Missas applicare minime tenentur, quamvis id ex caritate deceat (*a*). — *S. Congr. de Propag. Fide, April. 1862.*

Quaesita:

362. — QUAER. 1º *An Parochus valde pauper possit stipendum accipere pro Missa die Dominica celebranda?*

Resp. Neg. per se. Constat ex declaracione *Bened. XIV*, in praefata Constitutione. — *S. Lig. n. 325.*

QUAER. 2º *An obligatio Missam pro populo celebrandi sit personalis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia ea Parocho incumbit ut Pastori. Hinc Parochi debent per seipso applicare Missam pro populo diebus Dominicis et festivis; nec ulla valet in contrarium consuetudo.

Ad dubium *S. Congr. Concil. oblatum:*

« Quid censeri debeat de consuetudine, vi cuius Parochus « diebus Dominicis et festis Missam privatam pro pio aliquo be- « nefactore applicat, et, nullo legitimo impedimento detentus, « onus celebrandi Missam in alium Sacerdotem transfert? »

Sacra Congregatio respondit: *Consuetudinem, de qua agitur, non esse attendendam.* Die 25 Septembris 1847, in Mechlinien. — *Vide D. Bouix, tract. de Parocho, p. 590.*

363. — QUAER. 3º *An praedictae obligationi satisficiat Parochus per Missam privatam?*

Resp. Affirmandum omnino videtur, quia reapse praeceptum Ecclesiae adimplet; nec tenetur Missam solemnem, aut aliqua

(a) Eiusmodi *charitatis* titulus aequem missionarios urget, ac omnes per totum orbem sacerdotes. Unde non officium missionariorum proprium, sed omnibus commune hic indicatur.

certa hora fixam celebrare: quamvis Episcopus praescribere possit, ut paroхи per seipso solemnorem Missam legant aut cantent. — *Ita D. Bouix, ibid. p. 591.-592.*

NOTA. Parochus vero diebus Dominicis et festis Missam celebrare debet in propria Ecclesia, et non in alia, quacunque consuetudine in contrarium non obstante. — *Sic S. Congr. Concil. 15 Septemb. et 17 Novemb. 1629. — D. Bouix, tract. de Parocho, p. 591. (a).*

QUAER. 4° *Si Parochus Vicarium deputaverit ad Missam pro populo celebrandam, an stipendium ipsi tribuere debeat?*

Resp. *Affirm.*, quia ad Parochum pertinet curare, ut Missa parochialis seu pro populo celebretur, nec Vicarius tenetur stipendio carere.

QUAER. 5° *An Parochus vel Episcopus infirmus, aut alia de causa a celebratione impeditus, teneatur diebus festis per alium pro populo celebrare?*

Resp. *Affirmandum est*, quia onus illud non est tantum personale, sed simul reale, non secus ac onus praedicandi, quod consequenter per alium impleri potest et debet. — *S. Lig. n. 327. — S. Congr. Rit., 11 Maii 1720.*

QUAER. 6° *An Parochus, qui non potuit sibi alium substituere ad celebrandum pro populo, uno vel altero die infra tempus Sessus (Retraite pastorale), teneatur postea ad totidem Missas applicandas pro populo?*

Resp. *Affirmative ex responso S. C. Conc. ad DD. Maupoint, Episcopum S. Dionysii (Bourbon) die 14 Dec. 1859.*

364. — **QUAER. 7°** *An Pastores animarum teneantur pro populo celebrare in festis a Pio VI suppressis?*

Resp. *Affirm.* Ratio est, quia Ecclesia illis diebus solum eximit fideles ad obligatione audiendi Missam, et abstinendi ab operibus servilibus; unde urgere pergit obligatio Parochi pro populo celebrandi, sicut prius urgebat. Constat ex variis Declarationibus S. Poenitentiariae.

(a) Alicubi tamen consuetudo habet, ut si qua alia in ecclesia eidem paroхo subiecta soleмne festum celebretur, ipsi iure quo-
piam honos servetur missam in cantu cum duplicato stipendio
celebrandi.

QUAER. 8º Quaenam sint illa festa a Pio VI suppressa?

Resp. Sunt sequentia: festa Apostolorum praeter SS. Petri et Pauli solemnitatem; duae feriae, quae Pascha et Pentecosten sequuntur; Inventio S. Crucis; festa S. Annae, S. Laurentii, S. Stephani, SS. Innocentium, S. Sylvestri, S. Michaelis, et S. Iosephi. — *Vide dicta tom. I, n. 476.*

365. — QUAER. 9º An Pastores animarum in Gallia teneantur Missam celebrare pro ovibus diebus festis suppressis, aut in Dominicam translatis ex concessione Pii VII, anno 1802?

Resp. Affirm. Constat ex variis decisionibus Sanctae Sedis, praesertim ex Declaratione S. Congreg. Concilii Trid. a Gregorio XVI approbata, in responso ad illum DD. Bouvier, Episc. Cenomanensem, data die 14 Iunii 1841, nec non ex responsione ad illum Archiep. Tolosanum die 6 Augusti 1842; iterum ex decisione S. Congreg. die 25 Septembris 1847.

Quapropter ut obligationi huic satisfaciat Parochus, non illi sufficit applicare Missam pro populo Dominicis, ad quas remittitur seu transfertur solemnitas Epiphaniae Domini N., Corporis Christi, SS. Apostolorum Petri et Pauli, Patroni loci (non autem Titularis Ecclesiae), et Immaculatae Conceptionis, ubi ex Indulto Apostolico festum illud 2^a Dominica Adventus celebratur; sed praeterea tenetur applicare Missam ipso die, quo praefatorum festorum Officia communiter in Ecclesia recitantur.

NOTA. *Titularis* Ecclesiae dicitur *Titulus*, sub quo erecta fuit Ecclesia, qui *titulus* nomen Sancti, vel aliquod mysterium, v. gr., *SS. Trinitatis*, etc..., reffere potest. *Patronus* vero est ille protector coelestis (*Sanctus, Angelus*, aut *B. Virg. Maria*), quem ipsi pagi vel civitatis incolae sibi elegerunt. Ad hanc electionem necessario requiritur concursus triplex, populi et Cleri, Episcopi et S. Congreg. Rituum; alioquin electio est nulla, et proinde nullum canonicum effectum habet. -- *S. C. Rituum* 25 Martii 1650.

366. — QUAER. 10º Daturne aliqua praescriptio vel consuetudo contra obligationem applicandi Missam pro populo in festis suppressis aut translatis?

Resp. Neg. Aperte constat ex Declaratione S. Congreg. Concilii die 25 Septembris 1847, et praesertim ex Constit. Pii IX: *Amantissimi*, 3 Maii 1858¹.

¹ Praefata Encyclica de ista obligatione quoad festa reducta haec statuit: * Quamobrem hisce litteris declaramus, statuimus atque decernimus, Parochos aliquosque omnes animarum curam actu gerentes sacrosanctum Missae sa-

QUAER. 11' Quaenam sint festa a Pio VII suppressa, aut in diem Dominicam translata pro Gallia?

Resp. Sunt sequentia: Circumcisio, Epiphania, solemnitas Corporis Christi, Purificatio, Annuntiatio, Nativitas, et Immaculata Conceptio B. Mariae Virg., festa SS. Petri et Pauli, et Patronus Paroeciae. — *Recole dicta tom. I, n. 476.*

ARTICULUS III.

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE STIPENDII.

Principia:

367. — I. Licite accipi potest stipendium iustum seu eleemosyna ad celebrandam Missam, quam quis pro alio legere non tenetur. Stipendium enim non datur tanquam pretium vel compensatio Missae, sed ut medium ad sustentationem Ministri. Constat etiam ex Scriptura sacra (1. Cor. 9. 13.): *Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt; et qui altari deserviunt, cum altari participant?*

II. Tenentur Sacerdotes ex iustitia Missam celebrare, et determinate applicare ad intentionem eorum, qui ad hoc stipendium erogaverunt. Etenim intervenit cum iis pactum onerosum, quod titulo iustitiae servari debet, non secus ac in quovis alio contractu. Unde Sacerdos, qui omittit Missam applicare, sive per se sive per alium, iuxta intentionem illius, qui stipendium erogavit, ad restitutionem stricto iure tenetur.

III. Non potest Sacerdos per unicam Missam duplice stipendio satisfacere, sed pro singulis Sacrificium distinctum offerre debet. Ratio est 1° quia non constat certo, Sacrum pro pluri-

- officium pro populo sibi commisso celebrare et applicare debere, tum omnibus Dominicis aliisque diebus qui ex praecepto adhuc servuntur, tum illis etiam qui ex huius Apostolicae Sedis indulgentia ex dictum de praecepto festorum numero sublati ac translati sunt, quemadmodum ipsi animarum curatores debebant, dum memorata Urbani VIII Constitutio in pleno suo robore vigebat, antequam festivi de praecepto dies imminuerentur et transferrentur.
- Quod vero attinet ad festos translatis dies, id unum excipimus, ut scilicet, quando una cum Solemnitate divinum Officium translatum fuerit in Dominicum diem, una tantum Missa pro populo sit a Parochis applicanda, quandoquidem Missa, quae praecipua divini Officii pars est, una simul cum ipso Officio translatu existimari debet.... *

bus oblatum singulis tantum prodesse, quantum prodest pro uno solo applicatum, licet id valde probabile sit; 2º quia sic Sacerdos excederet rationem honestae sustentationis in honoriario percipiendo; 3º quia hoc ipsum constat ex propositione 8ª ab *Alexandro VII* damnata, quae sic se habet: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa accipere, applicando petenti partem etiam specialissimi fructus ipsimet celebranti correspondentem.*

Quaesita:

368. — QUAER. 1º *Quodnam censeatur iustum celebrationis stipendium?*

Resp. Quantitas stipendii iusti universaliter determinari non potest. Licet exigere stipendium statutum ab Episcopo vel a consuetudine¹. — *S. Lig. n. 319.* — Attamen, sicut ex caritate vel amicitia stipendium minus exigi potest, ita etiam ex

(a) Decreta, quae Benedictus XIV (*Instruct. 56. n. 20.*) refert, spectant tantummodo ad *onera perpetua Missarum*; atque in iis statuitur, *ne maiorem aut minorem pecuniae summam pro Missis perpetuis in posterum statui* (*Regularium Praefecti*) paterentur. Taxa tamen, ibi ab Innocent XIII statuta, nempe annuorum 60 scutatorum, modo non servatur nec servari potest ob immutatum pecuniae valorem; quod idem contingit quoad adventitia Missarum stipendia, quae tunc *Romae ad decem romanos asses pertingebant*, nec immutanda esse decrevit tum *S. Congregatio*, ut idem Benedictus XIV (*I. c. n. 23.*) narrat. Licet autem nunc duplo maius tribuantur stipendium, quis dixerit, ad decentem sacerdotis sustentationem par illud esse? Et mirum sane, quod quidam tam stupidi nunc reperiantur, ut conclamant adversus clericorum divitias; quando ob pecuniarum valorem tam longe nunc immutatum, aucta quidem et operarum, et artificum et publicis seu privatis officiis addictorum stipendia cernimus; stipendia vero clericorum sustentationi hactenus illa mensura definiri, quae congrua cum foret aliquot ante saecula, vix ad aegerrimam traducendam vitam modo sufficit!

¹ *Huic regulae etiam Regulares se conformare debent sub gravi ex S. Congreg. Decreto apud Benedictum XIV, Instit. 56. n. 10. — S. Lig. n. 320.*

Episcopus vero prohibere potest, ne accipiatur stipendium minus taxa statuta, saltem quoad eleemosynam manualem. — Benedictus XIV, ibid. (a).

dantis liberalitate maius recipere fas est. Potest pariter Sacerdos plus recipere pro labore extraordinario, v. gr., pro Sacro celebrando tali hora vel tali loco incommodo, etc.

QUAER. 2° *An graviter peccet Sacerdos, qui accepto stipendio, Missam celebrare differt?*

Resp. affirm. Ratio est, quia violat contractum in re gravi. Constat etiam ex Decretis S. Congreg. Concilii ann. 1652. — *S. Lig. n. 317.*

369. — QUAER. 3° Quandonam dilatio gravis censeatur?

Resp. Controvertitur; certo gravis videtur dilatio, quae tres menses excedit. — *Ita communiter cum S. Ligorio, contra alios*, qui annum integrum requirunt. — *Probabilius autem non peccat graviter Sacerdos, qui Missam promissam intra duos menses celebrat.* In Missis autem pro recenter defunctis celebrandis, dilatio unius mensis gravis reputanda est iuxta *S. Ligor., Salmant., Lugo*, etc. — Ad varia etiam Episcoporum statuta est attendendum. Caeterum certo peccat graviter Sacerdos, quoties Missam pro aliqua instante gratia impetranda petitam ac promissam intra tempus circumstantiis aptum celebrare omittit; et ideo tenetur acceptum stipendium restituere, licet deinceps celebraverit.

NOTA. Quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciatis, et consentiat ut illae tune demum celebrarentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, id non prohibetur. — *Sic S. Congreg. Concilii. — Catalieri, t. 3. p. 107., ad duodecimum.*

QUAER. 4° An peccet graviter Sacerdos omittens celebrare Missam, si stipendium pro illa acceptum non sit materia gravis?

Resp. Afirmandum omnino videtur, nisi forte adeo tenue sit, ut Missa gratis promissa appareat. Ratio est, quia stipendium solvens, notabile detrimentum spirituale patitur. — *Ita S. Lig. et alii communiter contra alios.*

370. — QUAER. 5° An vel quomodo peccet omittens Missam gratis promissam?

Resp. 1° Non peccat, quoties promissio non est verus contractus, sed promittens benevolum tantum propositum promissario ostendit.

Resp. 2° *Probabilius* peccat, per se venialiter tantum, quando promissio est stricta, quia simplex promissio non obligat

sub gravi, nisi, ut ait *Lugo*, promittens expresse sub gravi se obliget.

QUAER. 6º *An possit Sacerdos per unum Sacrum satisfacere pluribus Missis gratuito promissis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Missae gratuito promissae nequaquam obligationem contractus proprie dicti, ne titulo quidem merae fidelitatis, inducunt (a). Insuper valde probabilius applicatio Sacrificii pluribus facta, tantum singulis prodest, quantum uni soli prodest. Aliunde non urget hic ratio iustitiae quae exigit, ut pars tutior eligatur, cum nulla percipiatur retributio. — *Ita Elbel, de Contr. n. 337.*, etc.

QUAER. 7º *An simoniae reus sit Sacerdos, qui praecipue intuitu stipendii celebret?*

Resp. Neg. per se, idest nisi stipendum ut verum celebrationis pretium habeat; verum a peccato excusari non potest cum odiosum maxime, ac probrosum sit, quod sacro ministerio, pecuniae lucrandae causa quis abutatur. Attamen non peccat Sacerdos, qui accessorie celebret intuitu retributionis accipienda, praesertim si ipsi necessaria sit. Nec ulla labe maculatur, qui accepto stipendio ad celebrandum determinatur, licet alias Sacrum fuisse omissurus; tunc enim non ratione stipendi, sed obligationis adimplendae movetur. — *Ita communiter.*

371. — QUAER. 8º *An Sacerdos curare possit Missam per alium celebrari, stipendum minus dando, quam ipse acceperit?*

Resp. Neg. omnino. Ratio est, quia ob speciem turpis lucri id prohibuit *S. Congreg. Concilii Decreto* approbato ab *Urbano VIII*, et confirmato ab *Innocentio XII*, ubi sic sancitum fuit: *Omne damnabile lucrum Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte eiusdem Missae sibi retenta, celebrandam committat.* Hinc et *Alexander VII* damnavit sequentem propositionem sub n° 9 expressam: *Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missae celebranda traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendi sibi retenta.* Imo *Benedictus XIV*, *Epistola encyclica die*

(a) Auctor supponere hic videtur, sacerdotem ne obligationem quidem fidelitatis, quae cuiuslibet verae *promissionis* propria est, assumere voluisse, atque adeo ne ullum quidem *promissionis* proprie dictae contractum intercessisse.

30 Iunii 1741, *Quanta cura*, ipso facto suspendit, suspensione Pontifici reservata, Sacerdotem, qui stipendia maioris pretii pro Missis celebrandis, iuxta consuetudinem vel statuta locorum colligens, Missas ibi, vel in locis ubi minora stipendia tribuuntur, celebrari curet, parte sibi retenta. — *V. S. Lig. n. 321.*

Excipe 1° nisi excessus stipendii traditus fuerit intuitu personae, amicitiae, paupertatis, gratitudinis, propinquitatis; **2°** aut si alter Sacerdos omnino sponte et non rogatus, excessum priori remittat. — *S. Lig. ibid., etc., et alii communiter.*

372. — QUAER. 9° *An qui retinet partem stipendii, teneatur ad restitutionem?*

Resp. Affirm. Ratio est **1°** quia hoc deducitur ex propositione damnata ab *Alex. VII* supra relata. Propositio enim dicebat, Sacerdotem retinentem partem stipendii posse satisfacere per alium; ergo sequitur, contradictoriam esse veram, id est, illum non posse satisfacere: satisfactio autem non respicit tantum honestatem actus, sed etiam eius iustitiam; qui autem obligacioni iustitiae non satisfacit, ad restitutionem tenetur; **2°** quia Sacerdos, dividens stipendum, agit contra voluntatem dantis: voluntas enim dantis est, non solum ut Missa celebretur, sed ut pro tali stipendio celebretur. Neque enim gratuito erogare quidpiam ei vult, qui non celebrat. — *Ita S. Lig. n. 322.*, inquiens, hanc sententiam esse tenendam. Cui autem fieri debeat restitutio, num danti scilicet eleemosynam, an celebranti, *controvertitur*. Potius celebranti facienda videtur. — *S. Lig., ibid.*

QUAER. 10° *An Sacerdos, cui offertur pingue stipendium pro hodierna Missa, possit, hoc retento, rogare alium Sacerdotem ut celebret pro ipso, promittens celebrare die sequenti pro eodem, qui pro ordinaria eleemosyna est celebraturus?*

Resp. Controvertitur. **I^o SENTENTIA negat**, quasi hoc non possit excusari a specie turpis lucri. — *Ita S. Lig. n. 322. dub. A.*; qui tamen addit quod talis Sacerdos de gravi peccato damnandus non videtur (*a*).

(*a*) **Pro hac opinione** *S. Alphonsus* nil profert, nisi auctoritatem Concinae, qui rem prudentum iudicio remittit, si sacerdos sit pauper: quasi vero paupertas *speciem turpis lucri* auferre a sacris ministeriis queat! Caeterum secunda sententia non solum rationum soliditate et pondere auctoritatis longe est probabiliior, sed communissima piorum prudentumque sacerdotum praxi comprobatur.

II^a SENTENTIA affirmat cum Lacroix, n. 134., et aliis.

373. — QUAER. 11° Quomodo taxandae sint Missae, pro quibus legendis testator summam aliquam pecuniae reliquit?

Resp. Taxandae sunt iuxta loci consuetudinem vel dioecesis legem pro Missis privatis vigentem. Si autem taxavit ipse testator, sed infra loci morem, aut taxae receptae normam, ab Ordinario iuxta debitam proportionem Missae sunt reducendae. — Sic statuit *S. Congr.* apud *S. Lig.* n. 320. — *Gousset*, n. 295.

QUAER. 12° An Sacerdotes divites stipendum accipere possint?

Resp. Affirm. Ratio est, quia quisque operarius sive dives, sive pauper, mercede sua dignus est, ut dicit ipse Christus *Luc.* 10. 7., et iuxta *Apost.* 1. *Cor.* 9. 13. Aliunde si stipendum accipere non possent, et alioqui non teneantur sine stipendio celebrare, cum lex nulla adsit eos ad sic celebrandum obligans, saepius fideles Missas obtinere non possent. Constat insuper ex universalis Ecclesiae praxi. — *S. Lig.*, et alii communiter.

374. — QUAER. 13° An moderator diarii religiosi certum numerum celebrandarum Missarum a clientibus (abonnés) loco annui stipendi acceptare possit?

Resp. Affirmative. Constat ex sequenti Declaratione *S. Poenitentiariae*.

POSTULATUM.

« Moderator cuiusdam diarii religiosi a *S. Poenitentiaria* pos-
« stulat, utrum tuta conscientia suum diarium dare possit Sa-
« cerdotibus ea conditione, ut celebrent numerum Missarum re-
« spondentem pretio, quod ab aliis pro diario solvitur?

RESPONSUM.

« *S. Poenitentiaria*, praefato dubio mature perpenso, respon-
« dit: *Affirmative, dummodo Missae celebrentur.* Datum Romae
« in *S. Poenitentiaria*, die 6 Octobr. 1862. »

Consequenter illicitum non est dare opera religiosa pro Missis celebrandis, dummodo aequalitas inter Missarum stipendia ac pretium operum servetur. Eadem enim ratio currit tum pro folio periodico, v. gr., singulis mensibus edito, tum pro opere integro, quod una vice editur et divulgatur. Hoc luce meridiana clarius est.

375. — *QUAER. 14° An Sacerdos ad bonos libros divulgandos possit per stipendum certis Missis a se celebrandis aequivalens eos emere et postea vendere pretio currente in librorum commercio, ita ut notabile lucrum inde percipiat?*

Resp. Neg. prorsus, quia prohibetur quaelibet negotiatio occasione Missarum celebrandarum ob turpis lucri speciem. Constat ex responsione sequenti *S. Poenitentiariae* data die 19 Novembris 1863.

POSTULATUM.

« 1° Sacerdos sub praetextu libros religiosos divulgandi, potestne, tuta conscientia, hos emere et postea vendere pretio currente apud bibliopolas, ita ut 20, 30 vel 40 pro centum lucretur?

« 2° Potestne Missarum stipendia accipere pro venditis libris, et ementi offerre gratuito libros lucro percepto proportionatos?

« 3° Idem Sacerdos potestne vendere praedictos libros aliis Sacerdotibus stipendio Missarum carentibus, cum obligatione Missas pretio horum librorum respondente celebrandi, ita ut ipse lucrum 30, 40 vel 50 pro centum obtineat?

RESPONSUM.

« *S. Poenitentiaria, praefatis dubiis mature perpensis, rescribit quodlibet negotiationis vel mercaturaे genus relative ad Missas celebrandas Sacerdotibus prohiberi Iure canonico, et speciatim Constitutione Benedict. XIV, Apostolicae servitutis. Quod si praedicto Sacerdoti dubium quodpiam remaneat, illud S. Poenitentiariae exponat. Die 19 Nov. 1863.*

376. — *QUAER. 15° An administratores Ecclesiarum possint aliquid sibi retinere ex eleemosynis ad Missas datis, pro expensis altarium, luminum, etc.?*

Resp. Neg., nisi Ecclesiae alios redditus non habeant; et tunc nullatenus excedi debet valor expensarum, quae pro ipso Missae Sacrificio necessariae sunt. — Ita statuit *S. Congr. Concilii* (apud *Lacroix*, n. 95. et *S. Lig.* n. 322.). Archipresbyter autem non tenetur ad ministranda utensilia celebrantibus adventitiis, nisi expensis eorum solutis. — Sic *S. Congreg.* die 18 Martii ann. 1686. — *S. Lig.* n. 322.

QUAER. 16° *An restituere debeat, qui accepto stipendio ad Missam in altari privilegiato celebrandam, eamdem in alio altari celebrat?*

Resp. Negandum videtur; sed teneretur ad lucrandam indulgentiam plenariam defunctis applicabilem, ut sunt indulgentiae *Viae Crucis*, etc.... Sic enim proportionata compensatio tribuitur. Si tamen stipendum maius ordinario ad hoc accepisset, excessum restituere teneretur. — *Ita S. Lig. n. 229. — Elbel, n. 210. — Sporer, n. 137. et 355.*

Si autem quis accipiat stipendum, ut celebret in loco certo, v. gr., ad Statuam miraculosam, vel in Sacello ut populus Missam audiat, vel certo tempore, v. gr., die sabbati in honorem B. Virginis, ita ut locus et tempus per se intendantur, non potest retinere stipendum, nisi Missa tempore et loco praescripto legatur. Ratio est, quia alias dans stipendum graviter invitus esse censemur. Secus vero, si tempus et locus per se non intendantur.

377. — QUAER. 17° *An obligatus ex stipendio ad celebandum in altari privilegiato pro defuncto debeat legere Missam de Requiem, quando ritus id permittit?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia ad indulgentias lucrandas id omnino requiritur. Diebus vero quibus prohibentur Missae *de Requiem*, Sacerdos lucratur indulgentias legendendo Missam diei. Sic pluries a *S. Congr.* declaratum est. — *S. Lig. n. 339¹.*

QUAER. 18° *An obligatus ex stipendio ad legendam Missam de Requiem, vel votivam, satisfaciat si aliam Missam dicat?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Missa eadem est quoad substantiam; et si adsit iusta ratio, nullum erit peccatum. Hinc si Rubricae non permittant ea die legi Missam vel *de Requiem* vel votivam, debet legi Missa diei, et sic vere satisfit obligationi. Qui autem absque legitima ratione id facit, a peccato veniali excusari non potest; nec propria devotio ut ratio sufficiens habetur. — *Ita S. Lig. n. 328.*, etc.

QUAER. 19° *An stipendium percipi possit pro Missa in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum celebrandam?*

¹ POSTULATUM « Utrum qui celebrat in altari privilegiato pro singulis diebus debeat semper uti paramentis nigris, diebus non impeditis, ut privilegii indulgentiam consequatur? »

Resp. Affirm. Ratio est, quia non omnes Sacerdotes tenentur hac die Missam applicare omnibus defunctis, imo nec celebrare obligantur. Unde Sacrificia possunt applicari a Sacerdotibus ad libitum, scilicet vel pro omnibus defunctis in Purgatorio degentibus, vel pro aliquibus tantummodo. Constat de hoc ex Decreto S. Congr. die 4 Aug. 1663. Hoc autem posito, nihil prorsus obest quominus stipendium pro talibus Missis accipi possit. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 338.*

APPENDIX

PRO SACERDOTIBUS SOCIETATIS IESU.

378. — I. Sacerdos Societatis neque pro se neque pro alio stipendium Missarum, quas legit, acceptare potest. Idem quoque asserendum est, si de aliis quibuslibet sacris ministeriis agatur. Constat ex *Instituto Societatis*, passim. Vide praesertim *Epitome*, nov. ed., p. 183. — *Lacroix*, l. 4. p. 136.

II. Si pecunia pro Missis offeratur Sacerdoti Soc. vel Communione, potest per Superiorum admitti, non quidem cum rigorosa obligatione, sed cum promissione lata dicendi aliquas Missas, vel etiam unam aut alteram singulis annis ex gratitudine. *Ita Castropalao.* Sicque declarasse *Mutium Vitelleschi* Generalem testatur *Burghaber* centuriae 3. cas. 25. — *Lacroix*, l. 6. part. 2. n. 146.

III. Item potest pecunia accipi liberaliter, et vicissim liberaliter possunt promitti Missae, ita tamen ut posterior promissio non sit velut compensatio, seu solutio reciproca pro stipendiis, sed mero eleemosyna titulo admittatur; adeo ut offerens plane intelligat, accipi non posse alio nomine, et hoc eodem ipse largiatur. — *Lacroix*, l. 6. part. 2. n. 146.

Hinc resolves:

379. — 1° Sacerdos Soc., cui pecunia offertur pro Missis legendis, potest dicere offerenti, se Missas, gratis lecturum ad ipsius intentionem, et vicissim rogare ipsum ut liberaliter applicare velit pecuniam oblatam ad hanc vel istam pliam causam; sic offerens habebit duplicatum fructum: ordinarium scilicet

Missae, deinde cooperationis ad illam piam causam. — *Ita expresse Lacroix, ibid.*

2º Titius Sacerdos Soc. legere potest Missas ad intentionem Sempronii Sacerdotis saecularis, qui stipendia, pro Missis legendis acceperit, quando hic nec ea restituere possit, nec satisfacere pro omnibus Missis; quia in istis circumstantiis Titius censetur gratis et ex pura caritate legere, uti ex declaracione *Claudii Aquaviva colligit Lacroix, l. 4. n. 138.*

3º Si Titius Sacerdos Soc. non recipiat quidem stipendium, attamen circa illud disponat, v. gr., dicat Caio: da stipendium huic pauperi, et ego ad intentionem tuam legam Sacrum; vel si dicat Sempronio: tu accepta stipendium, ego loco tuo Sacrum legam; illicite agit, quia sic disponendo circa stipendium per quemdam quasi-contractum tacitum *facio ut des*, virtualiter accipit stipendium, illudque redonat alteri; quorum utrumque est contra votum paupertatis (a). — *Pellizarius.* — *Lacroix, l. 4. n. 138.* — *Sanchez*, etc.

4º Si Paulus vir Soc. pro Capellano ex fundatione obligato in canenda Missa suppleat, minime peccat, quamvis Capellanus suum proventum recipiat, quia ille de nulla re disponit. Idem dicendum est, si concionetur, aut aliud munus exerceat pro aliquo, qui inde consueta iura percipiat. — *Lacroix, l. 4. n. 139.*

380. — 5º Si Sempronius Parochus, accepto iam stipendio, roget Titium Sacerdotem Soc. ut pro eo suppleat in Missa legenda, Titius licite supplebit, modo nihil de stipendio disponat. —

(a) Casum primum sic intellige, ut Titius eo pacto strictam obligationem Caio imponat; nam si mere roget, ut ex liberalitate id Caius praestet, in id recidimus, quod in prima Resolutione definitum est, et rursus Resol. 5. definitur. Quoad secundum autem ratio illicitae dispositionis facile cessat, quando Titius a Sempronio rogatus de aliqua Missa celebranda, hoc liberaliter faciat, nihil curans aut quaerens, num Sempronius stipendia pro iis Missis acceperit, num sibi ea retineat, etc. Quosdam potius illud movet, quo titulo Sempronius stipendia retineat forte accepta. Sed et haec difficultas (quae alioqui nihil attingit causam Titii Missas gratuito celebrantis) facilem habet solutionem. Tribuens enim stipendia hoc unum a Sempronio exigit, ut onus Missarum celebrandarum assumat: Quod autem ipse vel per se vel per alium satisfaciat, et hic alias aut exacto stipendio aut gratis celebret, nihil ille curat.

Lacroix, l. 4., n. 139. — *Vasquez*. — *Salas*. — *Castropalao*, contra *Sanchez*. — Ratio est, quia stipendium a Titio, ne virtualiter quidem recipitur, cum nihil disponat circa illud, estque omnino indifferens illi, qui stipendium erogavit, a quolibet Missa legatur. — *Confirmatur*: Si Titius iturus Parisios in favoreni Sempronii, gratis ferret litteras, ad quas ferendas Sempronius esset mercede conductus, utique Titius non ageret contra paupertatem, nec censeretur sibi acquirere, et Sempronio donare illam mercedem. Ergo similiter in nostro casu. — *Lacroix*, *ibid.*

Dices: Sempronius non habet ius vel titulum retinendi illa stipendia, nisi mediantibus Missis Titii; ergo Titius legens Missas, consert illi ius et titulum retinendi illa stipendia, ac proinde idem est ac si stipendia acceptaret et daret Sempronio.

Resp. Neg. ant.; nam Sempronius ius et titulum retinendi habet vi contractus innominati: *do ut facias*, quo obligatur ad Missas legendas sive per se, sive per alium, quo onere levatur a Titio, qui tantum ponit Missas velut conditionem, sine qua non posset Sempronius frui illo iure et titulo retinendi stipendia. — *Lacroix*, *ibid.*

Dices iterum: Saltem obstat Decretum VIII Congr. XII prohibens ipsimet Generali, ne Missas, quae ad eius intentionem celebrantur per Societatem, applicet secundum intentionem cuiuscumque alterius, qui inde lucrum reportare posset.

Resp. Neg. anteced.; nam in positivis non valet illatio a maiori vel a pari; et adsunt rationes, cur haec prohibeantur Generali, non autem aliis, v. gr., necessitates Societatis, etc.: ergo istud Decretum quoad alios nihil facit. — *Lacroix*, *ibid.*

Nota. 1^a Religiosi Socii, qui preces et Missas praceptas non persolvunt, per se loquendo non peccant, quia non datur rigorosum praceptum; non enim alia est obligatio, nisi ex Regula, quae per se sub peccato non obligat. — *Suarez*, et *alii communiter*. — Attamen peccabunt Superiores, si ex negligentia non curent, ut designentur qui Missas celebrent, vel orent, praesertim pro benefactoribus et fundatoribus. Sic responsum est Roma anno 1604. Non satisfaciunt vero Regulæ, qui Missas legendas per alios legunt, quia est onus personale. — Sic responsum *Proc. Rheni*, ann. 1654. — Attamen satisfacit erga alium, ut vice sua hodie vel hac hebdomada celebret, alio ipse die vel alia hebdomada compensatur. Item satisfaciunt, qui prævidentes difficultatem pro hebdomada requent, *Sacra* in hebdomada, quao præcedit, anticipant. — *Lacroix*, l. 6. part. 2. num. 168.

2^a Missas pro defunctis Soc. iniunctor non obligant sub mortali, sive determinantur per generales Ordinis Constitutiones, sive ex particularibus Regulis, sive ex Superiorum præscripto. Ratio est, quia ista habent tantum rationem simpli-

cis mandati, nisi praeceptum obedientiae accedit. — Sic ex iudicio omnium, ut testatur *Pelliz.* tom. 1. tract. 5. c. 9. n. 12. — *Lacroix, ibid. n. 169.*

5º Missae affixa temporis, v. gr., quae legi debent qualibet hebdomada vel quolibet mense, si hoc tempore ob impedimentum vel morbum non potuerint celebrari, non necessario postea supplendae sunt, sed omitti possunt. Sic responsum est *Prov. Rheni, ann. 1585.* E contrario si ex negligentia omissae sint, postea suppleri debent. — Sic responsum fuit *Prov. Tolosanae, ann. 1629.* — *Lacroix, ibid. num. 171.*

4º Si Missae vel preces indicentur ad tempus indefinitum, satis est eas dicere ad duos vel tres menses. — Sic responsum est *Prov. Neapol. ann. 1603.* — *Lacroix, ibid. n. 172.*

CAPUT IV.

DE TEMPORE ET LOCO CELEBRATIONIS.

ARTICULUS I.

DE TEMPORE CELEBRATIONIS.

Principia:

381. — I. Licet celebrare quotidie, imo laudabile id est, nisi obstet celebrantis indignitas, aut specialis Ecclesiae prohibitio. Prohibet autem Ecclesia, ne celebretur Missa in die Parasceves, seu Feria VI Hebdomadae maioris; item ne absque necessitate plura Sacra fiant in eadem Ecclesia Feria V et Sabbato eiusdem Hebdomadae. Sic ex variis Congregationis Rituum Decretis constat (a). — *S. Lig. n. 350.*

II. Non licet *ordinarie* celebrare ante auroram nec post meridiem, nec ante Officii matutini recitationem (b) secluso spe-

(a) Decreta ista cavent, ne praeter conventualem in Ecclesiis legatur ulla Missa privata. Quibus tamen decretis non interdicitur, quominus in Ecclesiis Regularium, qui privato oratorio careant, alia Missa pro distribuenda infirmis Communione Paschali celebretur. Id tamen clausis ianuis faciendum praescribitur.

(b) Haec particula ex §. XV non ad celebrandi horam sacerdotibus communiter praescriptam, sed ad ordinem inter Breviarii recitationem et celebrationem Missae pro canonicis, qui canunt in choro, servandum spectat. Quocirca subditur ibidem, quando alias

ciali privilegio. Sic enim in Rubricis Missalis habetur: *Missa privata saltem post Matutinum et Laudes quacunque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest.* — Licet tamen Missam ante auroram inchoare, modo ipsa ante auroram non absolvatur. Licet pariter celebrationem ultra meridiem protrahere, modo saltem meridie incipiatur; tempus enim aurorae et meridiei non *mathematice*, sed *moraliter* accipiendum est. — *S. Lig. n. 341., et alii.*

III. Pariter privilegium celebrandi una hora ante anroram, vel post meridiem, intelligi debet de una hora ante vel post tempus pro aliis non privilegiatis assignatum: alioquin enim privilegium parum prodesset. — *Ita S. Lig. n. 346., et alii communiter.*

Quaesita:

382. — QUAER. 1° *An peccet graviter, qui celebrat ante auroram aut post meridiem?*

Resp. Affirm., si multum praeveniat, aut protrahat tempus ab Ecclesia statutum; secus vero, si mutatio sit levis; immo si iusta adsit causa, ab omni culpa vacabit. Qualis autem censeatur immutatio notabilis? *controversitur*. Iuxta communiores et probabiliorem sententiam gravis non habetur, nisi celebratio hora integra ante vel post tempus ratum fixumque incipiatur.

— *S. Lig. n. 346.*

QUAER. 2° *Quandonam liceat tempus celebrationis interverttere?*

Resp. 1° In necessitate, v. gr., ut morituro ministretur Vaticum, quo casu liceret etiam media nocte celebrare. *2°* Ubi est mos rationabilis, v. gr., ut opifices et famuli summo mane pos-

post recitationem *Primae*, aut *Tertiae*, aut *Sextae*, celebrari Missa debeat. Quoad aliam autem Rubricam (§. 1. de Ritu serrando, etc.), ubi dicitur: *Sacerdos celebraturus Missam, saltem Matutino cum Laudibus absoluto, Orationi aliquantulum racet: et orationes Inferius positas pro temporis opportunitate dicat;* adverti posset, quod sicut ad omittendas orationes, de quibus sermo, nemo adhuc censuit, necessarium esse *privilegium*; ita et de Matutini recitatione vi illius contextus existimari haud absurde possit.

sint Sacrum audire. 3º Ex privilegio a Papa vel Episcopo concessu (a). — Vide S. Lig. n. 343. et seq.

QUAER. 3º *Quale peccatum sit celebrare Missam ante recitationem Matutini?*

Resp. *Probabilis* est peccatum veniale tantum, quia non videtur deordinatio gravis in tali omissione, nisi ex contemptu, et habitualiter absque ulla causa fiat. Causa autem quaelibet rationabilis ab omni peccato excusat. — *Ita S. Lig. cum aliis communiter* (b).

383. — QUAER. 4º *An liceat saepius in die celebrare?*

Resp. *Neg. generatim loquendo*, ex hodierna praxi Ecclesiae, licet olim prohibitum non fuerit. Constat ex variis locis Iuris can. et ex Decreto *Bened. XIV*, 16 Martii 1746.

Excipe 1º festum Nativitatis Domini, in quo licet celebrare tres Missas; 2º si Pastor ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, et suam iam Hostiam sumpserit, nec alias Sacerdos iejunus reperiatur. — *Ita communiter*. — *S. Lig. n. 351.*

QUAER. 5º *Quandonam liceat Missam bis in die celebrare de licentia Episcopi?*

Resp. Missa bis ab eodem Sacerdote celebrari potest diebus Dominicis et Festis de pracepto, permittente Episcopo, ex gravi causa seu ex aliqua necessitate; non vero ob solam consuetudinem. *Bened. XIV*, Const. *Declarasti nobis*, etc. *Consulisti de celebrat. Missae*. Fuit autem reprobatus a S. C. Rit. abusus celebrandi in eadem Ecclesia, in qua iam plura Sacra facta fuerant, et fuit responsum: « Non expedit, et est abusus eliminandus. » — *22 Maii, et 11 Sept. 1841.*

QUAER. 6º *In quibusnam casibus censeatur haberi necessitas bis in die celebrandi?*

(a) S. Alphonsus (Lib. 6. n. 344.) alios addit casus, videlicet 1º post Missam solemnem in festivitate, si solemnis protrahatur ad horam et amplius post meridiem, imo probabiliter etiam post duas horas, ne magna pars populi Missa careat; 2º Ex causa itineris per horam post meridiem vel ante auroram; 3º Sic etiam causa funeris alicuius magnatis, vel concionis, vel publicae supplicationis.

(b) S. Alphonsus (Lib. 6. n. 347.) dicit, circa hanc quaestionem tres adesse DD. sententias; quarum secunda tenet nullam in hoc adesse culpam, quia nulla appareat lex sub culpa hoc praecipiens; et rubrica est tantum de consilio, non de pracepto. Vid. Not. praec.

Resp. In triplici casu iuxta communem Theologorum sententiam, nempe 1° cum Parochus duas habet parochias dirigendas, nec incolae unius in Ecclesiam alterius se conferre possunt, nec habetur copia alterius Sacerdotis, qui in alterutra celebrare queat; 2° eum in eadem parochia aliqua pars populi nimis distat ab Ecclesia, et facile convenire posset in aliquod Sacellum, vel in aliam Ecclesiam¹; 3° cum integra populatio in Ecclesiam parochiale nimis angustam confluere non potest, nec adest aliis Sacerdos, qui aliam Missam celebrare possit: tunc enim Episcopus Parocho permittere potest, ut bis in eadem Ecclesia Sacrum faciat. — *V. Bouix, de Parocho, n. 470.* — Item, *Revue des Sciences ecclésiastiq. tom. 6. Juillet 1862. p. 93. 94.*

QUAER. 7° *An qui binas Missas celebrat, possit duplicatum stipendium accipere?*

Resp. Neg.; idque stricte prohibuit Pius IX. *Ita S. C. Conc. 23 Sept. 1858, in una Galliarum.* — An vero supplementum pensionis quod plerumque tribuitur Sacerdoti binas Missas celebranti, *intuitu defatigationis*, habeat rationem stipendi? —

S. Congr. Conc. respondit negative, die Martis 1861.

QUAER. 8° *Liceretne in hoc casu duplex stipendium accipi ex lege, ut alterum stipendium in plium usum expenderetur?*

Resp. Negative sine Indulto Summi Pontificis, quod quidem Pontifex concedere noluit Archiepiscopo Coloniensi. — *Ita S. C. Concilii 21 Martii 1863.*

384. — *QUAER.* 9° *An licet in nocte Nativitatis Domini celebrare omnes tres Missas ante auroram?*

Resp. Neg., sine licentia Episcopi ex iusta causa vel sine Indulso Apostolico. Id enim expresse prohibet Rubrica Missalis, quae sic habet: *Prima Missa dicitur in nocte; secunda in aurora; et tertia in die.* Constat etiam ex Decreto S. Congr. Rit. edito die 18 Decemb. 1702, ubi sic dicitur: *Non licet in media nocte Nativitatis Domini celebrare successive duas alias (Missas) et Communionem sacram exhibere.* — *S. Lig. n. 343.*

QUAER. 10° *Per quale temporis spatium Missa lecta durare debeat?*

¹ Ratio sufficiens est, ut Episcopus permittat Sacerdoti secundam Missam celebrare, si communitas aliqua constans 20 personis distet uno millario ab Ecclesia, ut responsum est ad Episcopum Lingonensem, 1847. *Revue des Sciences ecclés., ibid.*

Resp. Regula generalis est, Missam nec longiorem esse deberre dimidia hora, ne adstantes taedio afficiantur; nec breviorem tertiae horae parte, secus non poterit decenter celebrari. Non excusabis autem a peccato mortali Sacerdotem Missam tempore quarta horae parte breviore absolventem, iuxta illud distichon usu receptum :

Uno si fuerit brevior tua Missa quadrante,
Mortalis culpae crederis esse reus.

Rationem affert *S. Ligoriūs*, quia in tam brevi spatio committere necessario debet duos graves defectus, alterum gravis irreverentiae erga Sacramentum, alterum gravis scandali erga populum. Optandum est autem, cunctisque Sacerdotibus enixe commendandum, ut in Sacro faciendo dimidiā horā expleant¹.

385. — QUAER. 11° *Quantum temporis, peracto Sacro, gratiis Deo agendis impendi debeat?*

Resp. Nulla datur regula omnino determinata. Sed benigniores quartam horae partem saltem requirunt. — *S. Lig.* enixe suadet, saltem semihora in hoc pio exercitio impendatur a Sacerdote, qui fidelibus exemplum praebere debet².

1 « Exclamat Concionatores, exclamat Scriptores recte docentes, quod Missae absolutio infra quadrantem non potest excusari a culpa gravi; sed quot sunt ii qui curam habent haec vitandi? Huiusmodi corruptela non quidem calamitudo, sed lacrymis esset persequenda, dum quotidie cernimus maximam partem Sacerdotum hoc tremendum Sacrificium peragere peius quam tractant res temporales levioris momenti, ita oscitantes ut nullam de tanto mysterio fidem habere videantur? » — *S. Lig.* n. 400.

2 « Curet (*Confessarius*) insinuare (*poenitenti*) ut post Communionem immoretur in gratiarum actione pro eo tempore quo potest. Paucissimi sunt Directores qui sedulo id faciant, scilicet inculcare suis poenitentibus ut per aliud quod notabile tempus post susceptam Eucharistiam gratias agant, et ratio est quia paucissimi sunt Sacerdotes qui post Missae Sacrificium cum Iesu Christo in gratiarum actione subsistant; et ideo pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinarie per integrum horam durare deberet; fiat saltem per dimidiā, in qua anima in amando et petendo se exerceat. Dicit *S. Theresia* quod post Communionem Jesus existit in anima tanquam in throno misericordiae, ut illi gratias elargiatur, dicens: *Quid vis ut tibi faciam?* Et alibi: Post Communionem non omissamus tam praeclaram opportunitatem negotiandi. Non solet sua divina Maiestas male rependere hospitium, si bene in anima excipiatur. » — *S. Ligoriūs, Praxis Confessarii*, n. 456.

ARTICULUS II.

DE LOCO CELEBRATIONIS.

Principia:

386. — I. Non licet communiter celebrare, nisi in Ecclesia, eaque consecrata vel saltem benedicta, quae non sit polluta, execrata aut interdicta. Constat ex Conc. Trident., sess. 22. *Decreto de observandis et vitandis in celebratione Missae.*

NOTA. Quoad Ecclesiam pollutam et execratam vide infra *Quaer.* 2° et 3°. De Ecclesia vero interdicta in *Tractatu de Censuris* versus finem dicemus, n. 1002. *et seq.*

II. Episcopus non potest amplius, ut olim, concedere facultatem celebrandi in domibus privatorum, neque in Oratorio privato. *Trid. sess. 22. in Decr. modo citato.* Constat etiam ex Declaratione S. C. Conc. 37 Maii 1617, 23 Ian. 1847, in qua dicitur: *non licere ulli Episcopo huiusmodi licentias concedere, ne pro actu quidem transeunte; hanc facultatem esse soli Rom. Pontifici reservatam.* (*Revue des Sciences eccl. Sept. 1862, tom. 6. p. 263.*) Hinc sequitur modificandam esse doctrinam S. Ligor. paulo magis Episcopis faventem. Excipitur tamen casus ubi adsunt causae magnae et urgentes, et per modum actus trans-euntis tantum. — *S. Congr. Conc. modo cit. 27 Maii 1617, et 20 Decemb. 1856.*

III. Potest tamen Episcopus facultatem concedere Sacrum faciendi in Oratoriis publicis, et ibi peragendi caeteras functiones sacras, quae non sunt stricte parochiales. Attamen permittere non potest, ut ibi asservetur SS. Eucharistia, absque Pontificis Indulso, nisi adsit immemorabilis consuetudo: ita S. C. 27 Aprilis 1709. Privilegium tamen est Regularium vota solemnia emit-tentium, ut SS. Eucharistiam in suis Ecclesiis asservent.

Quaesita:

387. — **QUAER.** 1° *In quibus Oratoriis Episcopi possint dare licentiam celebrandi?*

Resp. Permittere possunt, ut id fiat in omni loco religioso et pio. Locus autem religiosus ille dicitur, in quo pietatis et mise-

ricordiae opera exercentur, et Episcopi aut alterius Praesulis ecclesiastici auctoritate erectus est. Talia sunt monasteria, quaelibet religiosae Communitates, Seminaria, etc.... Locus vero *pius* ille vocatur, qui ad pietatis et misericordiae opera constituitur, et deputatur etiam sine Episcopi aut ecclesiastici Praesulis auctoritate. Unde Hospitalia et Orphanotrophia quaelibet haberi debent ut loca pia, in quibus proinde Episcopus permettere potest erectionem Oratori, etiam si a potestate civili haec erecta et constituta fuerint. — *Sic S. C. Conc. 27 Martii 1847.*

— Recole dicta de *Oratoriis privatis et publicis, tom. I, n. 348.*

388. — QUAER. 2º *Quomodo Ecclesia polluat, et quomodo reconciliari debeat?*

Resp. ad 1º Polluitur, seu violatur Ecclesia, quando in ea exercentur actiones quaedam turpes vel indecentes et loco sacro iniuriosae, ob quas indecens reputatur, ut ibi offeratur Hostia immaculata, et divina Officia celebrentur, donec reconcilietur.

Polluitur itaque Ecclesia 1º per homicidium voluntarium et iniustum; 2º per effusionem sanguinis humani ex percussione, aut vulnere graviter iniurioso; 3º per effusionem humani seminis voluntariam; 4º per sepulturam non baptizati, seu infidelis. Excipe probabilius; si sit catechumenus; quia non censemur infidelis. Item si sit infans, cuius parentes sint christiani, quia tunc parentes pro ipso Baptismum desiderant. — *Ita Pichler.* — *Gousset, n. 310. contra alios;* 5º per sepulturam baptizati nominatim excommunicati; non vero si sit quidem excommunicatus, sed non vitandus. De his constat ex variis locis Iuris canonici. — *Vide S. Lig. n. 362.* Sed, ut Ecclesia censeatur polluta, haec crimina debent esse notoria, ita ut nullo modo celari possint. Debent etiam patrari in ipsa Ecclesia, non vero tantum in turri, tecto, in sacristia, aliisve cameris Ecclesiae adhaerentibus. — *S. Lig. n. 362. et 364.*

389. — *Resp. ad 2º 1º Si Ecclesia fuit tantum benedicta,* reconciliari potest a Sacerdote delegato ab Episcopo cum orationibus consuetis ad benedictiones faciendas, et cum aqua ab Ordinario benedicta. Si tamen talis aqua facile non haberetur, ab ipso Sacerdote delegato ad Ecclesiam reconciliandam benedici posset. — *S. Lig. n. 363.*

2º Si vero Ecclesia illa fuerit consecrata, reconciliari debet ab ipso Episcopo, vel a Sacerdote delegato a Papa iuxta ritum Pontificalis Romani. Attamen si non possint omitti divina Officia sine gravi incommodo, Episcopus aliquo impedimento detentus

delegare potest Sacerdotem ad Ecclesiam benedicendam simplici benedictione, donec ipse eam consecrare possit. — *Ca-bassut*, etc.

NOTA. Oratoria privata, licet benedicta et ad cultum deputata, non censentur pollui; et ideo reconciliatione non indigent.

390. — **QUAER.** 3° *Quomodo Ecclesia execretur, vel ad cultum idonea reddatur?*

Resp. 1° Ecclesia execratur, cum amittit suam benedictionem, vel consecrationem. Censetur autem execrari, quando totaliter vel ex maxima parte corruit, vel destruitur, ita ut de novo, saltem ex maiori parte, aedificari debeat, aut si omnis parietum crusta, vel maior saltem pars, simul auferatur. — *S. Lig. n. 568.*

Resp. 2° Ecclesia execrata, iterum benedicenda vel consecranda est, iuxta ritum et formam praescriptam pro benedictione vel consecratione Ecclesiarum.

NOTA. 1° Vasa sacra, altaria et aliae res consecratae execrantur, quando formam suam amittunt, nec amplius ad usum suum inservire possunt.

NOTA. 2° Ex dictis patet, quale sit discriminem inter pollutionem Ecclesiae et eius execrationem. Polluta Ecclesiae parte, integra Ecclesia pollui censetur, etiam cum coemeterio adiacente. E contrario, execrata Ecclesia, non ideo execratur coemeterium, nec altaria fixa et integra consecrationem amittunt.

NOTA. 3° Altare fixum consecrationem amittit, cum mensa seu lapis superior a stipite suo amovetur. — *Sic S. Congreg. Rit. 13 Maii 1819.* Altaria sive Portatilia sive fixa suam consecrationem amittunt per fractionem tumuli in quo reconduuntur sacrae Reliquiae, vel per earumdem amissionem. — *S. Congreg. Rit. 23 Sept. 1848.* Nec sufficit in illis tumulari alias Reliquias authenticas; sed altaria denuo sunt consecranda. — *Sic S. Congr. Rit. 7 Decemb. 1844.*

CAPUT V.

DE MODO CELEBRANDI.

1° De requisitis ad Missam; 2° de Rubricis.

ARTICULUS I.

DE REQUISITIS AD MISSAM.

391. — Haec requiruntur: 1° altare lapideum, fixum vel portatile, ab Episcopo consecratum; 2° mappa triplex ex lino vel

cannabe confecta; 3º vestes sacrae, seu ab Episcopo benedictae¹; 4º calix et patena consecrata; 5º corporale lineum vel ex cannabe, ab Episcopo benedictum; 6º palla pariter linea vel ex cannabe; 7º purificatorium lineum; 8º Missale cum pulvillo; 9º crucifixus, non vero sola crux; 10º candela duplex² accensa ex cera; 11º bursa, velum, manutergium, ampullae vitreae; 12º minister masculus.

Quaesita:

392. — QUAER. 1º *An mappae necessario debeant esse benedictae?*

Resp. Affirm. Ratio est quia id in Rubrica praescribitur, et quidquid dicant nonnulli, non appareat ratio sufficiens agendi contra Rubricam, qua sic statuitur: *Altare operiatur tribus mappis.... ab Episcopo vel ab alio habente potestatem, benedictis.* Celebrare autem supra mappam non benedictam, culpam veniale non excedit, et proinde urgente rationabili causa omni culpa caret, iuxta S. Lig. n. 375.

QUAER. 2º *An sit mortale celebrare sine ulla veste sacra, aut sine stola, vel alba, casula, manipulo vel cingulo?*

Resp. 1º Est mortale celebrare sine ulla veste sacra in omni casu, ex quacumque causa. 2º Item celebrare sine casula, vel alba, aut stola et manipulo simul. 3º Probabiliter non est mortale celebrare sine manipulo, vel sine manipulo benedicto. Item celebrare sine amictu, saltem pro iis qui illo non utuntur ad tegendum caput, sed tantum humeros. Idem etiam dicendum de celebratione sine cingulo; unde ab his omnibus causa rationabilis facile excusat.

393. — QUAER. 3º *An color vestium sit de praecepto?*

Resp. Affirm., quia omnes Rubricae, quae respiciunt ceremonias Missam concomitantes, ut praeceptivae habentur. Attamen haec Rubrica obligare sub gravi non videtur, nisi scandalum adsit, v. gr., si die Paschatis vel alio solemni Missa ce-

¹ Benedici debent corporale, amictus, alba, manipulus, stola, casula, et probabiliter etiam cingulum et palla. Probabiliter autem purificatorium non est benedicendum. Quoad mappas, vide in Quaer. 1º, n. 392. — Caetera paramenta benedictione non indigent. — *Vide S. Lig. a n. 376. ad n. 389.*

² Non licet in Missis privatis plures quam duos cereos accendere, nisi celebret Episcopus, vel nisi solemnitas quaedam extraordinaria aut expositio SS. Sacramenti maiorem numerum postulet. — *De Herdt.*

lebraretur vestibus nigris. Hinc causa non adeo gravis ab hoc pracepto excusare potest. — *S. Lig. n. 378.*

QUAER. 4° *Quinam colores in paramentis requirantur?*

Resp. Requiruntur paramenta *albi, rubi, viridis, violacei et nigri* coloris. — Omnino reprobantur paramenta ex telis sericis vitreis confecta. Sic *S. Congr. Rit.* 11 Septemb. 1847, in *Altrebatensi*. — Pariter reprobantur paramenta varii coloris (gallicé *de toutes couleurs*), quae propter flores cuiusque coloris immixtos non pauci volunt omni festo posse adhiberi. Haec *S. Congr. Rit.* prohibuit die 23 Sept. 1837; atque adeo illum colorem tantummodo repraesentare possunt, qui primarius est et praedominans.

Prohibentur omnino paramenta *flavi* et *caerulei* coloris. Sic *S. Congr. Rit.* 12 Nov. 1831. — Permittuntur tamen paramenta ex aurea tela (*drap d'or*), quae iuxta usum *Urbis* pro albo et rubro colore adhibentur.

394. — **QUAER.** 5° *An calix et patena sub gravi vel sub levitatem consecrari debeant; et ex quanam materia sint confanda?*

Resp. ad 1um Consecrari debent *sub mortali*; praceptum enim circa rem gravem versatur. — *S. Lig. n. 379.* — *Goussel, n. 323.*

Resp. ad 2um Ex praesenti disciplina, calicis saltem cuppa debet esse aurea, vel argentea intus inaurata. In casu vero necessitatis, calix ex stamno vel ex cupro adhiberi posset. Patena esse debet ex auro, vel argento inaurato.

QUAER. 6° *An calix et patena consecrationem amittant, si inauratio pereat?*

Resp. Affirm. Igitur post novam deaurationem consecratione nova indigent. Sic ex recenti Declaratione *S. Congr. Rit.* die 14 Iunii 1845¹.

¹ Reverendissimus Leodien. Episcopus S. Rit. Congregationem enixe rogavit, ut declarare dignaretur: Utrum calix et patena suam amittant consecrationem per novam deaurationem, et sic indigeant nova consecratione? Sacra Congregatio respondendum censuit: *Affirmative: amittere nimicum, et indigere, iuxta expposita.*

F. L. Card. MICARA, Episcop. Ostien. et Velt.
S. Rit. Congr. Praefectus.

I. G. Falati, S. R. C. Secretarius.

Hinc dirimitur controversia Theologorum, quae in antecedens
sum hac de re existebat.

NOTA. Est abusus, quod Sacerdos *execrari* velit praedicta vasa sacra, antequam ea reficienda vel refundenda iterum tradat artifici. Debent ergo ei tradi, si opus sit, quin Sacerdos vel directe manu, vel aliquo mediante instrumento conetur ea execrari. — *Sic S. Congr. Rit. in Decreto gen. die 23 April. 1822.*

395. — QUAER. 7º *An alba, amictus, mappulae, corporale, purificatorium, palla necessario debeant esse ex lino vel cannabe?*

Resp. Affirm. quoad omnia. Sic ex praxi et praecepto Ecclesiae. — Attamen, ex Decreto generali *S. Congreg. Rit.* die 19 Maii 1819, *amictus, albae, mappulae*, si quae ex gossipio haberentur, adhiberi interea poterant, usquedum consummarentur, non renovandae tamen, nisi ex lino vel cannabe. *Corporalia autem, pallae, purificatoria* post lapsum unius mensis a publicatione Decreti linea omnino vel ex cannabe adhiberi praeципiebantur.

396. — QUAER. 8º *An pyxis necessario consecrari debeat?*

Resp. Neg. cum sententia veriori et communi. Ratio est, quia in Rituall Romano benedictio pyxidis annotatur inter res, quae non indigent unctione chrismatis. — *S. Lig. n. 384.* In praxi tamen iuxta probabiliorem sententiam consulendum est, ut pyxis benedicatur. Hoc enim et Rubricae conforme est et rationi. — Idem dicendum est de circulo seu lunula, in qua reponitur Hostia consecrata, cum exponitur in Ostensorio. — *S. Lig. n. 385.*

QUAER. 9º *Quale peccatum sit celebrare cum corporali non benedicto?*

Resp. Hoc excusari nequit a mortali, nisi urgeat gravis necessitas celebrandi. In casu autem necessitatis posset etiam sine corporali celebrari. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 387.* Pariter mortale est uti corporali valde immundo; veniale vero erit, si valde immundum non sit. Imo in necessitate, nempe si urgeat praeceptum audiendi Sacrum, nullum esset peccatum. — *S. Lig. n. 376.*

397. QUAER. 10º *An sit mortale celebrare sine palla, vel cum palla non benedicta?*

Resp. Controvertitur. I^a SENTENTIA probabilis *affirmat.* Ratio est, quia olim palla erat ipsum corporale quo calix operiebatur: unde licet nunc sit separata a corporali, aequo necessaria ea est, ac illud.

II° SENTENTIA etiam probabilis *negat*. Ratio est, quia hodie non eadem currit ratio reverentiae pro palla, ac pro corporali, quod immediate sacras Species tangit. In necessitate, palla deficiente, purificatorum aut bursa ad calicem operiendum adhiberi potest. — *Vide S. Lig. n. 388.*

QUAER. 11° *An liceat uti palla panno serico cooperata, et auro contexta?*

Resp. Affirm. Licet enim id prohibeatur, postulantibus tamen pluribus Galliae Episcopis, concessum est, ut adhiberi possit¹.

QUAER. 12° *An purificatorium sit benedicendum?*

Resp. Neg. cum sententia communiori et probabiliiori. Ratio est, quia in Rituali nulla adest benedictio propria purificatorii, sicut nec veli, nec bursae. Imo, si purificatorium facile haberi non possit, probabiliter licitum est celebrare sine eo, eiusque loco adhiberi posse stropholum mundum, quod postea ad profanum usum non adhibeatur. — *S. Lig. n. 389.* — *Suarez.* — *Gavant*, etc.

398. — **QUAER. 13°** *Quale peccatum sit celebrare sine ministro?*

Resp. Est mortale iuxta omnes. Attamen communiter dicunt Doctores licitum esse celebrare sine ministro, urgente necessitate ministrandi Viaticum. Idem concedunt alii, ut populus audiat Missam de pracepto. — *Ita Lugo.* — *S. Lig. n. 319.*, etc. (a).

QUAER. 14° *An Sacerdos aliquando celebrare possit, respondente muliere?*

Resp. Affirm., si necessitas urgeat, praesertim apud Moniales, modo mulier respondeat a longe, nec immediate ministret ad altare, porrigendo urceolos, etc.; hoc enim non posset excusari a mortali, quia Ecclesia omnino interdicit mulieribus ce-

(a) Dispensari tamen hac in re a Romano Pontifice posse, exempla quaedam suadent.

1 POSTULATUM. • An, non obstantibus Decretis a S. Congr. Rit. editis, licet uti palla a parte superiori panno serico cooperata, et auro contexta?

Respondit S. Congregatio: *Permitte posse dummodo palla linea subnexa calicem cooperiat, ac pannus superior non sit nigri coloris, aut referat aliqua mortis signa.* Die 10 Ianuarii 1852.

lebranti ministrare. — *S. Lig. n. 392.* — Confirmatur Decreto *S. Congr.*, die 27 Aug. 1836¹.

399. — QUAER. 15° *An sit mortale celebrare sine cruce; et qualis crux esse debeat?*

Resp. ad 1um Neg.; hoc enim grave non appareat. — *Ita communiter Theologi.*

Resp. ad 2um Crux, quae requiritur in celebratione Missae, non debet esse exigua, sed praeeminere inter candelabra; ita ut Sacerdos et populus facile et commode eam intueri possint. Sic *Bened. XIV, Constit. Accepimus*, 16 Iulii 1746. Si in altari, in quo Missa celebratur, adest magna statua Crucifixi, haec sufficit, nec addatur, oportet, alia crux in medio candelabrorum. *S. Congr. Rit. 16 Iunii 1683.* — Si Missa celebratur in altari, ubi SS. Sacramentum publice est expositum, crux exponi vel non exponi poterit iuxta locorum consuetudinem. — *Ita Bened. XIV, de Sacrificio Missae.*

400. — QUAER. 16° *Quale peccatum sit celebrare sine lumine, et an aliquando licitum sit?*

Resp. ad 1um Mortale est celebrare sine ullo prorsus lumine. Cum unico autem cereo accenso celebrare, veniale tantum erit. — *Ex cap. Littera, §. ult. de celebratione Missae.* — *S. Lig. num. 394.*

Resp. ad 2um In casu unico licitum est sine ullo lumine Sacrum peragere, scilicet quando peracta consecratione lumen extinguitur, nec aliud haberi potest; tunc enim urget ratio perficiendi Sacrificii.

QUAER. 17° *An liceat celebrare cum candelis ex sebo, vel uno lumine cereo?*

Resp. ad 1um Neg. excepto casu necessitatis; et sunt, qui hoc ut peccatum mortale reprobant. — *S. Lig. n. 394. (a).*

(a) *Dicunt Pasqualigus, Gobat, et alii (quibus consentit Suarez loquendo de lumine ex oleo), non esse illicitum celebrare cum candelis ex oleo vel sebo etiam ex sola devotione, si aliae haberi non possint.* — Ita *S. Alphonsus Lib. 6. n. 394.*

1 POSTULATUM. « Potestne Sacerdos, omnibus prius sibi commode dispositis, quae ad Sacrificium occurtere possunt, ne mulieres inserviant altari, uti ministerio mulieris tantum pro responsis? »

Sacra Congr. Rit. respondit: Affirmative, urgente necessitate. Die 27 Augusti 1856, in Veronensi.

Resp. ad 2um Neg. pariter cum sententia communiori et probabiliori; sed si fiat, veniale non excedit, et quaecumque causa rationabilis ab omni culpa excusabit; quocirca deficiente altero cereo, Sacerdos etiam ex mera devotione celebrare poterit. — *S. Lig. ibid.*

401. — QUAER. 18° *An saltem licitum sit perseverare in usu novarum candelarum ex stearina (stéarine) confectarum?*

Resp. Neg. prorsus. Constat ex duplici Declaratione *S. Congr. Rit.*, scilicet die 14 Septembris 1843, in *Massiliensi*; et 7 Septembris 1850, in *Divion*.

ARTICULUS II.

DE RUBRICIS.

402. — Maxima cura et sollicitudine Sacerdotes servare debent leges Ecclesiae, quae spectant ad modum Missam celebrandi, cum inter omnes res sacras haec omnium sit sacratissima, adeoque summa reverentia et veneratione digna. Hac de re audiendus est Clemens XI in *Epistola encyclica ad omnes Orbis Episcopos*, die 10 Martii 1703:

« Maiori super dicendi modum diligentia ac studio curare debet (*Episcopus*), ut Missae Sacrificium quo nihil sanctius, nihil divinus excogitari potest, per solos Presbyteros celebretur, non tantum ea puritate quae ipsos decet qui singulis diebus Deo Patri coeleste holocaustum Unigeniti Filii qui nostram mortalitatem induit, offerunt, verum etiam sacras caeremonias in Rubricis praescriptas sedulo pieque observent. Id etiam necessario requiritur ne Sacerdos inter homines Deumque positus ad ipsius iracundiam sedandam, si negligenter immodesteque suo munere fungatur, Deum magis irritet. »

Quaesita:

403. — QUAER. 1° *An omnes Rubricae Missae sint praceptivae?*

Resp. 1° Iuxta communem sententiam omnes Rubricae, quae servantur *intra Missam*, sunt *praceptivae*, cum rem adeo sacram respiciant. Obligant autem *sub gravi vel sub levi*, pro gravitate vel levitate materiae, ut infra dicetur. — *S. Lig. n. 399.*

Resp. 2º Rubricae vero, quae servantur *extra Missam*, id est ante vel post Sacrum, habentur communiter ut mere *directive*, ut, v. gr., sunt orationes pro *praeparatione*, vel *gratiarum actione*; possunt enim aliae orationes recitari. *Controvertitur* tamen quoad orationes quae ex Rubrica recitandae sunt, dum vestes induuntur; sed tenendum est, ait *S. Lig. n. 410.*, cum communi sententia, earum omissionem esse *venialiter culpabilem*. Plures tamen tenent cum *Suarez*, hanc omissionem omni culpa vacare.

404. — *QUAER.* 2º *An Sacerdos infirmus celebrare possit, licet non omnes Rubricas observare queat?*

Resp. *Affirm.*, si paucas et leviores tantum omittat, imprimis si privatim celebret. Ino plures gravis notae auctores permittunt infirmo celebranti, ut etiam baculo utatur, si indigeat, etc. 1.

QUAER. 3º *An usus parvi cochlearis pro aqua in calicem infundenda sit omnibus licitus?*

Resp. *Servandam esse Rubricam.* — *Sic S. Congr. Rit. 7 Septemb. 1850, in Rupellen.* ad 13.

QUAER. 4º *Sacerdos, SS. Eucharistiam fidelibus distribuendo, potestne eorum mento patenam supponere eadem manu qua pyxidem tenet?*

Resp. *Negative* (*S. Congr. Rit. 12 Augusti 1854, in Luctionen.*).

405. — *QUAER.* 5º *Quamnam Missam legere debet Sacerdos celebrans in alia Ecclesia?*

Resp. En *S. Congr. Rit.* de hac re decisiones:

1º *Servetur Decretum in Varsavien.* die 7 Maii 1746, nimirum Missam concordare debere cum Officio quod quis recitavit, dummodo cum colore Ecclesiae, in qua celebrat, aptetur. (12 Nov. 1741.) Alioquin quando est duplex, celebrari debet

1 Haec refert et approbat *S. Lig. n. 402.*: « Dicit *Lacroix*, n. 402., cum Vasquez, *Dicastillo*, et *Gobat*, cum, qui non posset celebrare sine baculo, licite posse illo uti. Additque *Gobat*, quod si quis nequirit celebrare nisi utroque brachio super altari innixo, licite sic celebraret privatim, non autem publice, nisi hoc faceret ex necessitate. Hoc tamen puto non excedere *veniale*, a quo videtur excusari posse, qui ob infirmitatem nequirit rectus stare, et ex sua devotione vellet celebrare, modo vitetur populi admiratio. Dicunt etiam *Lacroix*, n. 427., et *P. Concina*, pag. 510., n. 4., quod si quis non possit elevare Hostiam, sed potest reliqua, potest celebrare privatim, et etiam publice, si adsit necessitas, et populus moneatur; sed puto satis esse populum tantum monere, si quis ex devotione celebret. »

de Sancto, cuius particularis illa Ecclesia celebrat Officium.
(4 Sept. 1746.)

2° Sacerdos in alia Ecclesia celebrans non potest dicere Missam votivam cum colore, qui officio buius Ecclesiae convenit, nisi ritus praefatae Ecclesiae id permittat. (11 Sept. 1747.)

3° In Oratoriis privatis Missa debet semper concordare cum Officio celebrantis. (12. Mart. 1831.)

406. — QUAER. 6° *Licetne orationes addere praeter orationes a Rubrica assignatas vel permissas?*

Resp. Negative. Sic declaravit S. Congr. Rit. 12 Aug. 1831, in Lucionen. (a).

QUAER. 7° *Utrum in Missa quotidiana defunctorum liceat orationes alias subrogare his, quae in Missali apponuntur?*

Resp. Ultimo loco semper dici debet oratio *Fidelium omnium* (S. Congr. Rit. 2 Sept. 1741, in Aquen.); et quoad primam orationem servetur *Ordo Missalis*, id est, dicatur semper: *Deus qui inter apostolicos* (S. Congr. Rit. 27 Aug. 1836, in Veronen.) — Variari autem potest secunda oratio *Deus veniae largitor*, cui subrogabitur alia, v. gr., pro quo applicatur Missa, etc.... (S. Congr. Rit. 25 Sept. 1837, in Mutinen.).

407. — QUAER. 8° *An aliquando liceat Missam interrumpere?*

Resp. 1° Nunquam licet Missam interrumpere essentialiter, seu ita ut Sacrificium incepturn remaneat truncatum, nisi gravissima seu extrema urgeat necessitas, ut in casu imminentis incendii, aut hostis ad necandum irruentis; tunc enim Sacerdos, omissa calicis consecratione, posset sumere Hostiam iam consecratam, vel eam secum effugiendo auferre. Quod si utramque consecrationem perficerit, utramque speciem statim sumat, si possit; vel si non possit, secum auferat in loco vicino citissime sumendam. — S. Lig. n. 352. et seq.

Resp. 2° Licet interrumpere accidentaliter, seu aliquid interponendo iusta de causa *ante Canonem*, scilicet 1° Ob concionem

(a) S. Alphonsus (Lib. 6. n. 411.-412.) postquam statuit, peccare graviter, si quis animo introducendi novum ritum adderet in Missa novas publicas preces, subdit: *Si vero ex importuna devotione ad-dantur plures collectae ex eodem Missali, id non excedit culpam veniale. Ita communiter.... Probabiliter autem dicunt Croix et Pasqualigus, quod licet satis sit serrare rubricam, non tamen est vetitum ex aliqua causa vel ex devotione addere unam collectam.*

post Evangelium, ob preces pro defunctis recitandas, ob proclamationes Bannorum faciendas, vel ob processionem excipiendoam, etc. 2º In gratiam supervenientis Principis, vel turbae peregrinorum die festo, si alias Missam audire nequeant. Tunc si oblatio facta non fuerit, Sacerdos de novo incipere potest ut totum Sacrum audiant. 3º Si Sacerdos recordetur de aliquo impedimento, v. gr., se non esse ieiunum, vel in statu gratiae, vel esse irregularem, modo Missa sine scandalo aut nota relinquiri possit. — *S. Lig. ibid.*

Resp. 3º Non autem licet interrumpere, etiam *accidentaliter*, incepto Canone, et *a fortiori*, peracta consecratione, nisi gravissima de causa, v. gr., si moribundus baptizari vel absolvvi debeat. Alia autem Sacraenta ministrare inter consecrationem et communionem non licet, quia non sunt tantae necessitatis. Attamen S. Viaticum ministrari posset moribundo, qui esset in propinquuo, ita ut Sacerdos vestes sacras exuere non deberet. — *S. Lig. ibid.* — Sed ad hoc etiam requiritur, ut celebrans altare e conspectu suo non amittat. (*S. Congr. Rituum* 19 Decembribus 1829.)

408. — QUAER. 9º *Quid agendum, si Sacerdos morbo vel morte correptus Sacrum perficere nequeat?*

Resp. 1º Si Sacerdos deficiat ante consecrationem, nihil ab alio Sacerdote agendum est, quia Sacrificium proprie non fuit incepsum.

Resp. 2º Si vero deficiat post consecrationem etiam unius tantum speciei, tunc aliis Sacerdos ieiunus, si adsit, supplere debet; si non adsit ieiunus, suppleat aliis etiam non ieiunus Sacrum perficiendo, quia praeceptum de integritate Sacrificii procuranda gravius urget. Imo etiam Sacerdos irregularis vel excommunicatus supplere deberet. Attamen si statim aliis Sacerdos inveniri non posset, post interiectam unam horam probabiliter amplius non foret quaerendus, quia deesset unio moralis, et proinde non censeretur idem Sacrum. Si autem Sacerdos morbo inter celebrandum correptus perficere Sacrum valeat post aliquam interruptionem, melius ipse, quam aliis, supplet, etiamsi ieiunus non sit. — *S. Lig. n. 335.*

409. — QUAER. 10º *An Sacerdoti celebranti assistere possit Presbyter STOLA indutus?*

Resp. Negative 1º si agatur de Missa privata etiam novi Sacerdotis prima vice celebrantis. — *Ita S. Congr. Rit. 11 Martii 1837.* — 2º Pariter si agatur de Missa solemni. (*S. Congr. Rit.*

15 Martii 1721. — Excipiuntur tamen Canonici, quando solemniter loco Episcopi celebrant, aut quando ipsis suffragatur immemorabilis consuetudo. — *Sic S. Congr. Rit.* pluries.

Resolves:

1° Illicitum est celebrare capite cooperto. Constat ex c. *Nul-lus de Cons., dist. 1.* Et quidem iuxta sententiam communem mortale est celebrare totam Missam capite cooperto; celebrare vero cum pileolo (*calotte, berettino*) usque ad Canonem, secluso contemptu et scandalo, solum veniale est; imo probabiliter etiam veniali culpa caret, si fiat usque ad Canonem tantum ex rationabili causa in loco privato, etiam sine dispensatione, vel etiam in loco publico, si ratio adstantibus manifesta sit, et Sacerdos celebrare non possit sine notabili incommodo. Illicitum est tamen celebrare integrum Missam capite sic cooperto absque licentia apostolica. Sic expresse *S. Lig. n. 397.* post *alios.* — *Craisson, Manuale Iuris can. t. 3. n. 3688.*

2° Illicitum est de iure communi celebrare cum capillatione facta (*perruque*); idque sub poena suspensionis a divinis Officiis. Ita ex Decereto *Innoc. XI*; in quo insuper prohibetur Episcopis et Nuntiis Apostolicis, ne hanc concedant licentiam. — *S. Lig. n. 388.* — Sed haec prohibitio abiit in desuetudinem in variis locis, uti in Gallia, ut patet ex consuetudine contraria. — *Bouvier, de Sacrificio Missae, c. 7. art. 7. Craisson, n. 3692.*

3° Non excusatur a veniali Sacerdos qui omittit benedictiones, inclinationes genuflexiones, etc.... Idem dicit de eo, qui advertenter non genuflectit ad terram, vel contra Rubricae praescripta mutat ordinem benedictionum, aut haec nimis celeriter peragit. — *Lacroix, etc.*

4° Est peccatum grave, nisi levitas materiae excuset, omittere partes Missae, quae dicuntur ordinariae, seu quae semper recitantur vel aguntur. Unde communiter dicunt Doctores, esse mortale omittere confessionem cum aliis in principio Missae, Epistolam, Evangelium, Collectas principales, Offertorium, fractionem Hostiae, et illius mixtionem cum sanguine (a).

(a) Haec fere ad verbum desumpta sunt ex *S. Alphonso* (Lib. 6. n. 404.) Sed quod ait, *communiter dicere DD., esse mortale,* etc..

5º In Canone Missae, mortale est omittere quamlibet orationem, vel eius verba ita mutare ut sensus varietur, vel aliquod verbum omittere, quo sublato, reliqua verba sensum non faciant. — Idem dicendum, si omittatur *Pater noster* vel *Agnus Dei*; idem de *Libera nos*; *Domine, non sum dignus*, et *Quid retribuam*; idem de *purificatione* patenae et calicis post summationem. — *S. Lig. n. 405.* — *Salmant.*

410. — 6º Veniale est omittere unam ex tribus Collectis principalibus. Si omissa sit prima oratio, ipsa cum Secreta, ut videtur, est recitanda, non postea. Mortale vero non erit omittere alias orationes, quae praeter eam in Missa adduntur. — *S. Lig. n. 406.*

7º Mutilare verba aut syncope intermediare, salvo sensu et secluso scandalo, non est plus quam veniale. — *S. Lig. n. 407.*

8º Omittere partes extraordinarias, scilicet quae non in omni Missa dicuntur, non est nisi veniale. — *Ita communiter*, nisi tot partes omittantur, quae simul sumptae notabilem materiam constituant. — Unde veniale tantum erit omittere *Gloria*, *Credo*, *Collectas*, *praeter propriam Missae*, *Tractum* vel *specialia circa Praefationem*, vel *Communicantes* (a). — *Ita communiter*. — Item celebrare Missam votivam vel *de Requiem*, quando id iuxta Rubricas non licet, veniale est, nisi fiat mortale ratione contemptus, vel scandali, v. gr., si Missam *de Requiem* in festis solemnibus Paschatis, aut Nativitatis Domini legas. — *S. Lig. n. 420.*

9º Lotio manuum ante Missam fieri debet saltem sub veniali (b), et sub gravi, si manus sint valde immundae, propter reverentiam Sacrificii. — Omittere vero lotionem post Missam, nullum erit peccatum. — *S. Lig. n. 409.*

non ita debet intelligi, quasi *communis sententia* gravem reatum asserat in singulis, quae dein recensentur. Namque ipse S. Alphonsus subdit: *Licet non omnia haec reperies apud omnes hos auctores.* Ita, v. gr., Sporer ibi citatus non memorat nisi *totam epistolam cum graduali et Alleluia*: *tum totam postcommunionem.*

(a) Sporer huc revocat *Sequentias quorumdam festorum, imo et prophetias in seriis quatuor temporis, cum sint partes Missae valde extraordinarie accidentales* (Theol. Sacrament. Part. II. Cap. 6. Sect. IV. n. 426.)

(b) Haec nonnullorum opinio est.

10° Licet nullum sit peccatum omittere orationes ante et post Missam; attamen Sacerdos, qui sine ulla alia praeparatione, saltem domi facta, ad sacrificandum accederet, aliqua culpa non excusaretur. — *S. Lig.*

11° Peccaret Sacerdos, si in purificatione calicis sola aqua uteretur, sed venialiter tantum iuxta communem sententiam. — *Ita S. Ligor. n. 408. — Lacroix, n. 423., etc.* — Plures etiam a peccato veniali excusant Sacerdotem, si sit abstemius. Sic *Tamburinus*. — *Vide plura de Rubricis et Caeremoniis apud auctores.*

FINIS TRACTATUS DE EUCHARISTIA.

TRACTATUS DE SACRAMENTO POENITENTIAE

411. — Quanti sit momenti hic Tractatus, omnibus perspectum est, tum quia caeteris Theologiae moralis partibus necessitate praestat, tum quia earum difficultates continet, resumit, explanat.

Necessarium procul dubio est regenerationis Sacramentum, sine quo nemo potest in regnum coelorum introire; sed non minoris est necessitatis pro adultis Sacramentum, quo amissam per peccatum vitam spiritualem recuperamus. Imo Baptismus semel in vita tantum ad aeternam salutem requiritur, dum Poenitentia toties, quoties homo Christianus in lethale peccatum lapsus fuerit, necessaria est.

Hinc merito a SS. Patribus et Conciliis Poenitentia *secundus Baptismus vel secunda post naufragium tabula* nuncupatur. Et sane quid hominibus plerisque profuisset immensum regenerationis beneficium, si veste nuptiali a pessima peccati fera denudatis secundam aut etiam multiplicem redemptionem non suppeditasset *miserator et misericors Dominus?* Morti aeternae sub diabolica tyrannide sane addicti fuissent. At clementissimus Deus, apud quem *est misericordia et copiosa redemptio, cuiusque bonitatis infinitus est thesaurus et misericordiae non est numerus*, miserrimis naufragantibus iugem manum porrexit, et secundam hanc nobis exhibuit tabulam, qua apprehensa, iterum atque iterum, et absque nullo numeri limite e naufragio salvaremur. *Misericordiae igitur Domini quia non sumus consumpti*, et beatam spem semper expectare valemus. Sedes ergo poenitentialis vere thronus gratiae et tribunal misericordiae appellanda est.

In hoc maxime Tractatu quaedam appareat diversitas opinionum inter Theologos. Plus enim forte aequo alii in rigorem, alii vero in benignitatem propendisse videntur. Nos vero vestigia Ducas ac Magistri nostri *S. Alphonsi de Ligorio* fideliter de-

more prementes, media via incedere, non declinantes neque ad *dexteram rigorismi*, neque ad *sinistram laxitatis* (a), pro modulo nostro conabimur; memores tamen illius principii *S. Antonini, part. 2. tit. 4. c. 4.*: « Melius Domino reddere rationem « de nimia misericordia, quam de nimia severitate. »

Agendum 1º de essentia Sacramenti Poenitentiae; 2º de eius subiecto, seu de actibus poenitentis; 3º de eiusdem Ministro seu de Confessario.

(a) Neminem sane reperies, qui firmissime non putet, quin et aliis omnino persuasum velit, tutissimam se atque adeo *medium* inter laxitatem ac rigorem viam terere. Imo non defuit, qui hoc ipsum in operis sui fronte uncialibus literis proclamatum vellet, uti v. gr. Eusebius Amort, qui operi suo morali hunc titulum praefixit: *D. Eusebii Amort THEOLOGIA MORALIS INTER RIGOREM ET LAXITATEM MEDIA*. Et haec quidem protestatio indicium est bonae voluntatis; quae alioqui suum procul dubio a divina largitate praemium sortietur. At enim quid valet praeterea? Cum enim rigoris ac laxitatis notio certos quosdam supponat limites, e quibus vel ad dexteram declinetur, vel ad sinistram, dabitur utique quid laxum rigidumve sit, definire. quando aut Ecclesiae auctoritate aut alio quopiam indicio, certe de iis limitibus, idest de veritate constet. Ast ubi fax ista, quae certam viam demonstret, non praeluceat, ubi incompta sit semita, quae sola sit terenda utpote sola certa recta; undenam scis, quaeso, hos quidem ad dexteram, illos vero ad sinistram deflexisse? Dumque putans te *medium* tenere, alios in laxum quid, alios in rigidum abiisse ploras, nonne contigisse contra potuit, ut ipsem et recta via aberraveris, atque adeo alter tibi videatur in laxitatem prolapsus, quia tu in rigorem, alter vero in rigorem, quia tu in aliquid laxitatis incidisti? Illud itaque unum superesse videtur, ut modeste de nostro quisque indicio sentientes, munus impingendi notas rigoris aut laxitatis indici illi relinquamus, cuius est et viam rectam certa sententia demonstrare. Nobis vero sanctum illud sit, quod est in proverbio: *In dubiis libertas, in omnibus charitas*; adeo ut magna cum charitate aliis eam libertatem permittamus, quam et nobis permittendam censemus, videlicet ut neque *laxi* audiamus, quando legis seu obligationis, quae certa non probatur, iugum et non admittimus ipsi, et aliis imponendum non censemus; neque iterum *rigidi*, quando minus firmam ostendentes consistere vim aut auctoritatis aut rationis ab obligatione eximentis, legem servandam existimamus.

PARS PRIMA

DE ESSENTIA SACRAMENTI POENITENTIAE,

SEU DE EIUS NATURA, MATERIA ET FORMA.

CAPUT I.

DE NATURA POENITENTIAE.

412. — Poenitentia generatim spectata idem sonat ac dolor animi, quem quisque experitur, postquam aliquid fecerit, vel omiserit, quod non factum, vel non omissum fuisse vellet. In stricto autem et proprio sensu poenitentia est animi dolor, quantum ad Deum offensum, nobisque infensum refertur (*a*).

(*a*) Fac probe distinguas duplicum sensum, quo *offensa Dei* est obiectum *formale* modo *charitatis*, modo *poenitentiae*; secus enim forte in doctrinam falsam incides, quae poenitentiam ibi solum reperit, ubi sit contritio charitate perfecta. Bene de his Card. De Lugo: *Aliud longe diversum est detestari peccatum, quia adversatur Deo, seu quia malum est Dei saltem extrinsece, et quia displicet Deo, quod pertinet ad charitatem: aliud vero detestari peccatum, quia offendit Deum, seu quia irritat Deum et avertit eum ab homine, quod pertinet ad istam aliam virtutem Poenitentiae.... Nam etiam inter homines distinguuntur haec duo; et possum ego nolle offendere alium, ne eum rationabiliter reddam mihi aversum, licet alioquin nullam habeam nec habere expectam cum ipso amicitiam; amicitia enim tendit ad vitandum malum illius, quia malum illius est; at vero haec alia virtus tendit formaliter ad vitandam offensam, non quia malum illius est, sed potius quia malum et in honestum mihi est habere alium rationabiliter mihi aversum* (De Poenit. Disp. 2. n. 52).

Clarius autem Poenitentiae obiectum sic in antecessum (*ibid. n. 50. 51.*) explicaverat: *Ad tollendam vel vitandam offensam inclinat alia virtus etiam inter homines, quae prohibet dare alicui sufficientem et rationabilem causam indignationis et aversionis..., et inclinat ad tollendam etiam illam, quando posita est, exhibendo satisfactionem*

I. Poenitentia, ut virtus, definitur: Virtus moralis inclinans ad peccati detestationem quatenus est offensa Dei, et ad propositum efficax in posterum illud vitandi, et divinae iustitiae satisfaciendi. »

Poenitentia necessaria est peccatori necessitate medii ad salutem. In praesenti enim oeconomia repugnat, peccatorem impenitentem a Deo in amicitiam recipi.

Est etiam necessaria necessitate praecepti divini, ut ex variis testimoniiis S. Scripturae patet: v. gr., *Luc. 13. 5.: Si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis*, etc...

Effectus autem poenitentiae (a) duplex est: 1° remissio peccatorum, ut constat ex sexcentis S. Scripturae locis; 2° remissio poenae aeternae. Homo enim iustificatus poenae aeternae obnoxius esse nequit. Constat etiam ex *Trid. sess. 6. c. 7.*

II. Poenitentia, ut Sacramentum, definitur: Sacramentum novae legis a Christo institutum, per formam iudicii, ad peccata post Baptismum commissa remittenda homini contrito et confessio per absolutionem sacerdotalem.

sufficientem per obsequia, per veniae petitionem, et alia similia pro quantitate offensae; ea enim satisfactione posita, offensa extinguitur; nam si offensus durus esset in acceptanda satisfactione, prudentes tamen iam non censerent, ipsum manere rationabiliter aversum, sed omnino irrationabiliter.... Hoc supposito dicimus, dari aliam virtutem similem hominis ad Deum, quae inclinat ad habendum pacem cum Deo, seu ad vitandam offensam Dei et ad tollendam illam modis omnibus, quando posita est; cuius obiectum formale est bonitas pacis cum Deo, seu non habere Deum aversum et indignatum. Cum autem Deus omnibus peccatis offendatur; omnia illa odio habet haec virtus sub ea ratione formalis, quia offensae Dei sunt; et omnia illa conatur tollere, ut iterum habeat Deum pacatum et placatum, et ideo dicitur virtus reconciliativa, quia tendit ad hoc, ut Deum aversum nobis reconciliet.... Quod vero haec virtus sit Poenitentia, probatur ex eo, quod, etc. Et hoc quidem sensu intelligendus est Auctor, cum mox subiicit, Poenitentiam esse virtutem moralem, quae inclinat ad detestationem peccati, quatenus est offensa Dei; nempe quatenus Deum nobis aversum et indignatum efficit.

(a) Intellige de poenitentia perfecta, nimirum quae adducat ad ea obsequia, quibus ex immensa misericordia sua placari se atque cum homine peccatore reconciliari Deus ipse revelavit.

Hoc Sacramentum in eo praecipue ab aliis differt, quod per modum iudicij administretur: adest enim poenitens simul reus, testis et accusator; et Sacerdos, iudex ferens sententiam.

Statuenda.

413. — I. Poenitentia est verum novae legis Sacramentum:

Constat: 1º ex ratione theologica; in ea enim reperiuntur omnia, quae verum Sacramentum constituunt, scilicet 1º *Signum sensibile* per confessionem, vel certe per Sacerdotis absolutiōnem, etc.; 2º *Institutio Christi*, modo permanenti, ut patet ex textu *Ioan. 20. 23.*: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt;* 3º *Promissio gratiae*; patet ex remissione peccatorum, siquidem peccata sine infusione gratiae remitti nequeunt.

Constat 2º ex constanti traditione, et doctrina Patrum, quibus accedit expressa definitio Ecclesiae; sic enim *Trid. sess. 14. Can. 1.*: *Si quis dixerit in catholica Ecclesia Poenitentiam non esse vere et proprie Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsis Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum, anathema sit.* Idem habetur in *Concilio Florentino*, Decreto ad Armenos: *Quatum Sacramentum est Poenitentia.* — *Vide dicenda infra de necessitate confessionis, n. 464.*

II. Sacramentum Poenitentiae habet vim remittendi omnia peccata post Baptismum commissa.

Constat: 1º ex Scriptura sacra; etenim Christus generaliter, sine distinctione ulla aut restrictione, dat potestatem remittendi peccata: *Quorum remiseritis peccata.... Imo, Matth. 16. 19.*, Christus dicit Petro: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis.* Et cap. 18. 18., ait omnibus Apostolis: *Quae cumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo.*

Constat 2º ex traditione, Patribus universis, necnon ex definitione Ecclesiae in variis Conciliis, praesertim in *Trid. sess. 14. Can. 1.* supra citato.

414. — III. Partes necessariae Sacramenti Poenitentiae sunt: 1º contritio; 2º confessio; 3º absolutio; 4º satisfactio, quatenus a poenitente acceptanda est. Sacramentum enim Poenitentiae fuit institutum per modum iudicij reconciliativi; hoc autem haberi nequit sine confessione dolorosa culpe atque animi dispositione ad satisfactionem iniunctam subeundam, et sine Sacer-

dotis absolutione. — Satisfactio autem, quatenus imponenda aut implenda, est tantum pars integralis huius Sacramenti; quia effectus primarius, nempe gratia et remissio peccatorum quoad culpam et poenam aeternam, sine satisfactione haberi potest a).

(a) Haec distinctio, per quam satisfactio modo dicitur *necessaria* imo et *essentialis* pars sacramenti, prouti nempe consideratur propositum eam implendi, modo pars tantum *integralis*, prouti attenditur eiusdem executio, ab nonnullis invecta est Auctoribus, quo melius defenserent actus poenitentis esse *materiam ex qua*, atque adeo pertinere *ad essentiam signi gratiam causantis*. Nam enim communiter a DD. dicatur pars *integralis* (*Vide Lugo de Poenit. Disp. 12. n. 40.*), Synodus vero Tridentina (*Sess. 14. Cap. 3.*) eam simul cum contritione et confessione recenseat *quasi materiam huius Sacramenti*, sequi inde videbatur, nomine *materiae* ibi non designari *essentialie sacramenti elementum*, sed etiam partes poenitentiae *integrales*, prouti eas reipsa appellat Catechismus Concil. Trid. (*De Poenit. §. 21.*) ; quem loquendi modum adhibet et Melchior Canus, in Concilio Trid. Theologus (*Select. de Poenit. p. 6. q. 15.*), ubi nihil haesitans scribit: *Contritio non est pars essentialis huius sacramenti, sed integralis. Non autem quaelibet integralis pars ad esse totius necessaria est, ut patet de satisfactione, sine qua verum sacramentum consistit.* Et hanc quidem doctrinam Andreas Vega, alter Cone. Tridentini Theologus, teste Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 14. n. 3.*) dixit *communem*.

Verumtamen qualiscumque haec evasio quoad satisfactionem non caret alla difficultate. In ista enim sententia materia Sacramenti non foret re ipsa satisfactio, sed propositum satisfactionis, id est propositum ponendae materiae. Insuper si ad materiam Sacramenti id pertinet, ad quod praestandum poenitens *in animi* (ut A. ait) *dispositione* paratus esse debet; alius concludere poterit, eadem proportione materiam sacramenti esse leiunium quadragesimale, auditio-
nem missae, omnia denique, quae lex divina aut humana praecipit: nam et haec omnia in proposito poenitentis inesse debent.

Caeterum nec mens nobis est nec Notae brevitas sinit vel leviter attingere implexissimas eas quaestiones, quae de hulis sacramenti materia in scholis agitari in utramque partem consueverunt. Notissimum est profecto, Tridentinam Synodum consulto abstinuisse ab iis verborum formulis, quae utilibet dissidentium opinioni adversari viderentur. Exinde autem satis elucet, vim decretoriam inesse non posse argumentis, quae pro alterutra opinione tum ex eiusdem tum ex florentinae Synodi doctrina, ex eo praesertim quod actus poenitentis nomine *materiae* vel *quasi materiae* appellantur, elicere

IV. Actus vero poenitentis ad peccatorum remissionem requisiti, sunt 1º contritio; 2º confessio; 3º satisfactio. Constat ex *Conc. Trid. sess. 14. Can. 4.*: *Si quis negaverit, ad integrum et perfectam peccatorum remissionem, requiri tres actus in poenitente, quasi materiam Sacramenti Poenitentiae, videlicet contritionem, confessionem, et satisfactionem, quae tres Poenitentiac partes dicuntur..., anathema sit.*

quidam conati sunt, quasi scilicet vox *materia* necessario notionem importet elementi gratiam causantis: quae suasio quosdam eo usque impulit, ut aliquam gratiae causalitatem quaererent etiam in *peccato* (Vid. Lugo *De Poenit. Disp. 12. n. 22. et 37.*), propterea quod et ipsum huius Sacramenti materia existat. Atqui hoc ipsum est, quod de *materiae* notione alii negant; et *Theologi* bene multi (utar enim verbis Romani Theologi in not. ad *Bibliothecam Lucii Ferraris V. Absolutio*, Art. 2. n. 10.) non materiam ex qua sacramentum fit, sed circa quam sacramentum versatur, *actus poenitentis* constituunt. Quam quidem sententiam iis rationibus communiant (*Vide Maldonatus, De Poenit. P. 3. q. 3. ad Thesim. 7.*), ut et Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 12. n. 29.*) licet pro opposita totis viribus pugnet, difficultatibus tamen pressus concedere debuerit, causalitatem sacramenti probabiliter posse soli absolutioni attribui: *Licet actus poenitentis* (inquit) *sint partes sacramenti, non requiritur, quod omnes sacramenti partes causet gratiam, sed sufficit; quod illam causet sacramentum per aliquam sui partem: hoc autem sacramentum causat gratiam per solam absolutionem Sacerdotis, in quo est potestas clavium ad absolvendum et ad destruenda peccata. Ita videntur sentire plures, quos affert Suarez Disp. 18. Sect. 2. n. 11., qui dicit, hanc esse solutionem probabilem.* Et reipsa a Sauresio (l. c. n. 1. et 12.) pro hac sententia allegantur cum Scoto Maior, Gabriel, Vega, Ferrariensis, Capreolus, et S. Bonaventura, imo et S. Thomas; quem postremum contendit quidem, in *Summa* (3. q. 86. art. 6.) aliter sensisse (*ibid. n. 13.*); ast alii ex resp. ad 1. et ad ultim. forte colligent, S. Doctorem plura quidem non tamen contraria ibi addidisse. Cum enim loquatur de actibus causatis a gratia, *quae culpam remittit*, profecto hi eiusdem gratiae, qua peccata remittuntur, causa esse non possunt, cum effectus prior esse sua causa non queat. Allegatis autem a Saurezio cum plures alii post Maldonatum adiungi possint, tum etiam excludendi non videntur gravissimi imo et primae notae Theologi Franciscus de Victoria, Melchior Canus, Dominicus Soto, Franciscus Toletus, Vega et aliis omissis, Martinus Navarrus, propter ea nimirum, quae de

V. *Sacramentum Poenitentiae est necessarium necessitate praecepti in re, et de necessitate medii in voto, saltem implicito, ad remittenda peccata mortalia post Baptismum commissa. Ita in lege nova, pro divina bonitate et providentia, statuit summus legislator et provisor Christus Dominus.*

Hinc inquinatis peccato mortali post baptismum commisso Sacramentum Poenitentiae necessarium est ad salutem saltem de necessitate praecepti; poenitentia vero seu contritio est semper (a) necessaria necessitate medii, cum voto Sacramenti seu cum serio proposito, saltem implicito, peccata confitendi, data opportuna occasione.

Quaesita:

415. — QUAER. 1° *Quandonam Sacramentum Poenitentiae institutum fuerit?*

Resp. Fuit institutum quando Christus, post suam Resurrectionem, insuflavit in discipulos suos dicens: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis...*, etc. Tunc enim contulit eis potestatem iudiciarium, ut declarat *Cone. Trident.* sess. 14. Cap. 1.; — quam ante Passionem tantum promiserat. Unde *Trid.* dicit, istud Sacramentum fuisse institutum praeceps post Resurrectionem.

416. — QUAER. 2° *An vel quatenus convenienter iudicium Sacramentale et forense?*

Resp. Partim convenient et partim differunt, ut patet ex utriusque forma.

vi contritionis mere existimatae scripserunt: neque enim ea cum sententia, quae actus poenitentis habet seu *materiam ex qua*, conciliari ullatenus poterunt.

Sed de his iam satis; quae ideo innuenda erant, ne, cum ratum esse debeat, heic agi de meritis scholae opinionibus, plus aequo deinde aliquid tribuatur doctrinis, quae mera sunt harum opiniorum consecataria; neque enim plus roboris ac firmitatis, quam praemissae ferant, inesse conclusionibus potest.

(a) Si *contritio* intelligatur hic, quae caritate perficitur, *semper* est ad iustificationem necessaria, quando confitendi peccata non suppetat copia; nam, uti iuxta dicitur, cum sacramento sufficit et contritio imperfecta.

1º In iudicio enim *sacramento* sic proceditur: 1º Inter duas solas personas, scilicet iudicem et reum, res tota peragitur. Reus, accusator et testis est ipse poenitens; iudex vero est Sacerdos, qui causa cognita fert sententiam, quam Deus, ratiabit, si debitae non desint conditiones. 2º Causae instructio et sententiae prolatio clam omnino habentur. 3º Iudex ad strictissimum silentii sigillum circa crimina et totum causae processum obstringitur.

2º In iudicio autem *forensi*, talis est processus: 1º Praeter Deum et iudicem, sunt assessores, qui consilio iudicem iuvant. 2º Sunt accusatores, qui reum tergiversantem convincent. 3º Sunt procuratores et advocati, qui defendunt. 4º Sunt apparitores, satellites, et aliquando carnifex, qui sententiam exequuntur.

Praeterea datur etiam alia essentialis differentia inter utrumque iudicium, scilicet quod iudicia forensia tendant ad punendum reum, sintque iudicia vindicativa; iudicium vero sacramentale tendat ab absolvendum reum, sive ad reconciliandum peccatorem cum Deo.

CAPUT II.

DE MATERIA SACRAMENTI POENITENTIAE.

417. — Duplex est materia Sacramenti Poenitentiae, ut in caeteris sacramentis, alia remota, alia vero proxima.

Materia *remota* sunt omnia peccata post Baptismum commissa; quae dicuntur materia *circa quam*, quia circa illa destruenda versatur absolutio. Est autem vel necessaria, vel mere sufficiens et libera.

Materia *remota necessaria* sunt omnia peccata mortalia post Baptismum commissa, nec unquam vi clavum adhuc directe remissa; quia ex pracepto divino huiusmodi peccata clavibus subiicienda sunt. — Materia autem sufficiens, et libera sunt omnia peccata venialia (a). Dicitur *sufficiens*, quia quaelibet

(a) Adde omnia peccata, sive mortalia sive venialia, alias iam rite clavibus subiecta, ut Auctor mox habet in q. 1.

peccata etiam minima obiectum veniae sacramentalis esse possunt. Dicitur autem *libera*, quia nullum est praeceptum ea clavibus subiiciendi. De his constat ex perpetua praxi et traditione Ecclesiae, necnon ex definitione *Conc. Trid.* sess. 14. c. 5.

Materia vero *proxima* Sacramenti Poenitentiae sunt tres actus poenitentis, scilicet contritio, confessio et satisfactio, quae dicuntur *quasi materia* huius Sacramenti, quia sunt instar materiae sensibilis, quae in aliis Sacramentis formae subiicitur (a) : per hos enim actus peccata proponuntur verbis formae destruenda. Constat praesertim ex *Conc. Trid.*, sess. 14. Can. 4.

Quaesita :

418. — QUAER. 1° *An sint materia sufficiens Sacramenti Poenitentiae peccata iam rite confessa et per absolutionem remissa?*

Resp. Affirm. Hoc est certum apud omnes, inquit *S. Lig.* num. 427.

(a) Diversimode tamen materiam in aliis sacramentis formae subiici, sic docet S. Thomas : *Sacramentoibus signis in aliis sacramentis adhibetur forma verborum ad eorum sanctificationem, quia gratiam continent et causant; sed exterior poenitentia non est signum gratiam causans; et ideo non oportet, quod sanctificetur per aliquam formam verborum; sed verba, quae a Sacerdote absidente proferuntur, immediate feruntur ad eum, qui se subiicit sacramento: unde ipse sanctificatur virtute absolutionis, et gratiam suscipit; non autem sanctificatur eius confessio, ut ex ea gratiam accipiat, sicut erat in baptismo de sanctificatione aquae (In 4. Dist. 22. q. 2. art. 1. q. 1. ad 3.).* Dixi autem (*in not. ad n. 414.*) his contraria non videri, quae S. Doctor tradit in Summa (3. q. 86. art. 6.). Nam licet in corpore articuli remissionem culpe aliquo modo esse dicat *effectum actuum poenitentiae*; attamen subdit (*ibid. ad 1.*), id intelligendum de actibus, qui sunt ibi *ut effectus gratiae operantis, simul producti cum remissione culpe*. Et clarius (*ibid. ad ultim.*): *Actus poenitentiae virtutis habet, quod sine eo non possit fieri remissio culpe, in quantum est inseparabilis effectus gratiae, per quam principaliter culpa remittitur, quae etiam operatur in omnibus sacramentis.* Si itaque actus eiusmodi est effectus gratiae, qua culpa remittitur; non potest sane, utpote posterior, dici causa gratiae culpam remittentis.

Ratio est 1º quia peccatum, licet remisum, est semper peccatum commissum; et sicut potest repeti cum fructu eiusdem peccati contritio, ita et confessio; peccatum enim illud, *per se*, est capax remissionis, et tantum *per accidens* fit quod non remittatur. — Nec obstat, quod tunc Sacramentum non deleat peccatum: nam sufficit, ut habeat effectum in *actu primo*, nempe quod praebeat gratiam deletivam peccati, quamvis per accidens in *actu secundo* peccatum non deleat. Aliunde Sacramentum non magis carebit aliis effectibus, nempe augmento gratiae, remissione poenae, etc., quam si quis perfecte contritus ea primum clavibus subiiceret.

2º Praeterea sententia iam lata potest confirmari ad maiorem securitatem, maioremque consolationem et animae quietem, ut aliquando in civilibus fieri solet; et si forte peccatum clavibus submissum non adhuc fuerit remisum, tunc *directe* remitti poterit.

3º Constat etiam ex Declaratione *Bened. XI, in Iure canonico, Extrav. I, de Privil. c. 1.*: *Licet, inquit, de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata, tamen... ut eorumdem peccatorum iteretur confessio, reputamus salutare.* Constat insuper ex praxi constanti fidelium, approbante Ecclesia.

419. — QUAER. 2º *An adultus baptizandus sub conditione in dubio Baptismi praecedentis, peccata iam accusata confiteri debeat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia illa peccata iam remissa sunt per Sacramentum Poenitentiae, si validus fuit prior Baptismus; si autem non fuit validus, non sunt materia confessionis, et per secundum Baptismum remittentur. — *Reuter, n. 118.*

QUAER. 3º *An adultus praefatus accusare debeat peccata nondum confessa, seu ab ultima confessione commissa?*

Resp. Controvertitur. Iª SENTENTIA probabilis negat, quia posita probabili prioris Baptismi invaliditate, peccata ista probabiliter non sunt materia capax Sacramenti Poenitentiae; ergo etiam probabiliter non sunt clavibus subiicienda: obligatio enim confitendi peccata sequi non potest nisi consequenter ad Baptismum rite collatum. Hinc si forte haec peccata non remittantur per secundum Baptismum invalidum ob prioris validitatem, remitti poterunt sive per contritionem perfectam, sive *indirecte* per absolutionem cum attritione. — *Lacroix, n. 323., de Baptismo, et alii.*

II^a SENTENTIA etiam *probabilis affirmat*, quia urget obligatio confitendi peccata, quoties non constat, ea ante Baptismum validum commissa fuisse. In praxi confessio admodum suadenda est (*a*).

420. — QUAER. 4° *An adultus baptizandus et absolvendus conditionate, primum baptizari vel absolvi debeat?*

Resp. 1° *Per se parvi interest.* Ratio est, quia si iam fuit valide baptizatus, absolutio producet effectum suum; sive ante sive post Baptismum conditionatum conseratur; si vero prior Baptismus fuerit invalidus, nullus erit effectus Sacramenti Poenitentiae, sive ante sive post secundum Baptismum suscipiatur: unum enim tantum e duobus Sacramentis efficaciam in casu habere potest.

Resp. 2° *Ex convenientia melius est sequi ordinem naturalem, scilicet baptizare primum conditionate, et dein sub conditione absolvere.* Attamen expedit confessionem Baptismo ad meliorem baptizandi dispositionem praemittere, absolutionem autem immediate post Baptismum conserre. — *Ita communiter in praxi.*

421. — QUAER. 3° *An peccatum accusatum in genere tantum, aliquando sit materia sufficiens ad confessionis VALIDITATEM, vel LICEITATEM (*b*)? v. gr., si quis dicat: PECCAVI, vel Me accuso DE OMNIBUS PECCATIS MEIS?*

(*a*) *Haec praxis insuper est conformior instructioni, quam alias dedit S. Officii Congregatio, dum ordinem in reconciliandis hisce adultis servandum docebat.* Huiusmodi autem instructio sin minus necessariam, saltem opportunissimam supponit confessionem. *Volum tamen si reipsa probabilis est prima sententia, quae alioqui consentanea apparet generali principio de non imponenda confessionis obligatione, quando moraliter (ut ait S. Alphonsus Lib. 6. n. 503.) de ea non constat; committendum non esset, ut ad confessionem non necessariam ille urgeretur, cui ipsa tam dura apparet, ut forte difficultate victus a reconciliatione absterri posset.*

(*b*) *Quaestio de liceitate seiungi a quaestione de validitate potest solum quoad sacerdotem, qui utique absolvere valide, et simul illicite aliquando potest.* Nam quod attinet ad poenitentem, si mala hic fide agat, cum illicita tum invalida erit confessio; si autem cum bona fide, confessio illicita non erit.

Caeterum ad quaestionem hanc lucide enucleandam praestat distinguere, quid ad intrinsecam iudicij sacramentalis essentiam requiratur ac sufficiat, quid vero ad necessitatem divino precepto

Resp. 1º Quoad validitatem, 1º affirm. certo in casu necessitatis, seu quando poenitens, v. gr., moribundus, nullum peccatum in specie accusare potest. — Ita communissime cum S. Thom. — 2º Affirm. saltem multo probabilius etiam extra ca-

impositam. Si huius itaque iudicii essentia tantum spectetur, nemini nunc dubium esse potest, non modo formulas ab A. allatas, *Peccavi; me accuso de omnibus peccatis*, etc., sed et quodvis aliud poenitentiae signum sufficere. Unde consentiunt omnes, ut valide absolvantur aut milites instantे praelio, aut nautae imminentе naufragio, aut infirmi in mortis articulo, etc., satis esse, quod, v. gr., apprehensione manus, tunctione pectoris, aut aliter quomodocunque poenitentiae indicium praebeant.

Tota igitur quaestio vertitur circa obligationem, quam positiva Christi lex inferat. At vero haud valde difficultis erit solutio, si quidem ex nativo proprio fonte petatur, nimirum ex authentica eiusdem legis interpretatione, quae in Tridentinae Synodi doctrina prostat. Et sane S. Synodus (*Sess. 14. Cap. 5.*) utique ex necessitate iudicii a sacerdote ferendi *cum causae cognitione*, colligit, peccata *non in genere dumtaxat, sed in specie singillatim declaranda*; colligit, non modo peccata omnia, *sed etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quae speciem peccati mutant*. Verumtamen nunquam non addit expresse, se id affirmare de materia necessaria, nempe de *peccatis mortalibus*, quae numquam rite clavibus subiecta fuerint. Nam quod ad materiam mere sufficientem spectat, *venialia profecto cum laude a piis hominibus in confessione dici, sed simul taceri citra culpam docet*: et siquidem taceri materiae huius mere sufficientis substantia potest, a fortiori taceri et genus et species et circumstantiae etiam speciem intra culpae levitatem mutantes poterunt. Quae quidem doctrina tam clare ibi proposita elucet, ut cum nonnulli difficultates plures moverint adversus sufficientiam confessionis *peccati in communi* (*Vid. Lugo De Poenit. Disp. 17. a n. 6.*), nemo tamen unus extiterit, qui in eam rem suppetias a Synodi eiusdem doctrina quaeri posse censuerit.

Difficultates videlicet petierunt vel ex eo, quod eiusmodi confessio nullam novam notitiam det confessario, cum solum manifestet peccatorem in genere, quod quidem iam sciebat confessarius, cum omnes simus peccatores; vel ex eo quod iudex non possit prudenter iudicare, nisi cognita causa in particulari; vel demum ex eo, quod in casu nihil appareat, ad quod directe terminetur absolutio. Quas quidem obieciones postquam Card. De Lugo (*l. c. n. 11. seqq.*) facili negotio solvit etiam cum agitur de materia confessionis necessaria in casu necessitatis, dein doctrinam extendit (*ibid. n. 17.*) ad

sum necessitatis, si materia necessaria seu in specie declaranda deficiat. Ratio est, quia essentia Sacramenti non mutatur pro variis casibus. — *Lacroix, n. 620. — Reuter, n. 303. — Lugo, disp. 17. n. 8.*

Resp. 2° Etiam quoad licitatem affirm. saltem probabiliter. Ratio est, quia ubi desunt peccata mortalia, nulla est obligatio caetera peccata in specie declarandi, cum venialia omnino omitti possint. Concilium enim Trident. nihil prorsus hac de re determinavit, nisi quod sola peccata mortalia essent materia ne-

confessionem peccati venialis in genere. Unde patet, merito Ioannem De Dicastillo (*De Sacr. Poenit. Disp. 9. n. 760.*) ex his conclusisse, *non solum in casu necessitatis, sed etiam per se loquendo confessionem peccati venialis in genere* (idem dicit de peccatis *etiam* gravibus alias per absolutionem remissis) *esse per se sufficientem materiam absolutionis in eo, qui solum habet venialia.* Et consentit Suarez (*De Poenit. Disp. 23. Sect. 2. n. 10.*), tum quia nullum est praeceptum confitendi venialia in specie, tum quia confessio venialis peccati in specie non magis conscientiam declarat, quam si quis in genere se peccasse venialiter dicat, nec magis variat iudicium confessarii. Ad id vero quod Suarez (*ibid.*) addiderat, hoc speculative verum esse; sed in praxi declarandam speciem, ut certa sit materia; egregie Dicastillo (*l. c. n. 762.*) reponit: *Si hoc speculative verum est, etiam practice verum erit. Tunc enim tantum in re morali dicitur aliquid speculative quidem verum sed non practice, quando id, quod in speculatione consideratur, non potest exhiberi in praxi, quia aliqua contingat variatio. Quando vero omnino invariatum potest reduci ad primum ea ratione, qua consideratur in speculatione, si speculative rerum est, practice quoque verum censeri debet. Quapropter cum confessio venialis in genere possit in praxi exhiberi eo modo, qui speculative censetur sufficiens, erit quoque practice censendus talis.* Caeteroquin autem vix appareat, quid sibi velit Suarezius, dum *certam postulat* materiam. Numquid enim certum non est peccatum, aut non subiicitur certe clavibus? Quod si certam vult esse materiam, quatenus in exponentibus peccati adiunctis tutiores sequendae sint opiniones, id enimvero contra communem omnium sententiam, communemque asseritur primum, quae pracepto confessionis satisficeri tenet, quando praeceptum probabiliter impletur iuxta dicta Vol. I. n. 80.

Haec autem adnotanda erant, non modo ut sua veritati iura serventur, sed etiam quia aliquando praxi deservire utiliter possunt, ut ex dicendis in resolutionibus patebit.

cessaria confessionis. Generatim tamen in praxi expedit (quod et fieri communiter ab omnibus solet), venialia etiam in specie confiteri ratione directionis a Confessario tradendae, etc. Quod spectat autem ad accusationem generalem de peccatis vitae anteactae, quam poenitentes pii subiicere solent in fine confessio- nis, ad certiorem Sacramenti materiam reddendam, satis est sa- ne, ut quis dicat: *Accuso me de peccatis vitae praeteritae, vel totius vitae meae.*

422. — QUAER. 6º *An poenitente materiam sufficientem du- biam tantum praebente, Confessarius teneatur exquirere certam de vita praeterita, ut absolvere possit?*

Resp. 1º *Affirm.*, si velit absolvere, quia secus Sacramentum periculo nullitatis exponeretur. Excipe nisi casus occurrat, in quo poenitens conditionate absolvi possit, qua de re inferius.

Resp. 2º *Neg.*, si nolit absolvere, sed dimittere poenitentem cum sola benedictione. Quia poenitens, qui materiam certe suf- ficientem non affert, ius ad absolutionem non habet. — Item, si poenitens videatur habere dolorem dubium de solis venialibus, non tenetur ordinarie Confessarius magnam diligentiam adhibe- re, ut illum ad dolorem commoveat, licet multo melius id fa- ciat. — Secus autem dicendum esset, si de mortalibus dubiis ageretur, ob ingens poenitentis periculum.

423. — QUAER. 7º *An sit necessario absolvendus poenitens, qui non affert materiam NECESSARIAM?*

Resp. *Neg. per se*, si poenitens absolutionem non petat; sed etiam sine absolutione ei permitti potest sacrae Synaxis suscep- tio; quia cum sit in statu gratiae, non requiritur Sacramen- tum Poenitentiae ad illum disponendum. Attamen *ordinarie* ex- pedit talem absolvere, ut et gratiae sanctificantis augmentum, et gratias sacramentales, facilioremque peccatorum venialium, ac poenarum remissionem recipiat, etc. — *Lacroix, n. 1889.*, cum *aliis*.

Si vero non receperit Sacramentum a notabili tempore, vel si indigeat auxiliis specialibus ad tentationes, v. gr., supe- randas, aut si ipse poenitens id cupiat, aut postulet, est ab- solvendus (*a*).

(*a*) Quoties appareat, poenitentem etiam cum materia mere suffi- cienti accessisse, ut sacramentum recipiat, et dispositus deprehen- ditur, vix enimvero est intelligere, quorsum quidam tot misceant

Resolves:

424. — **1°** Materia sufficiens et licita confessionis sunt venialia, aut mortalia alias confessa, secundum *speciem suam* etiam genericam (*a*), praescindendo a numero et a circumstantiis quibuslibet. Ratio est, quia sic habetur confessio peccati et quidem determinati, saltem unius in specie; nec est obligatio addendi numerum venialium, vel mortalium, iam remissorum. Nihil enim est in forma absolutionis, quod determinationem alicuius peccati exigat. — *Reuter*, n. 202.

2° Si quis de nullo peccato se accuset in particulari, et dicat, v. gr., *nihil scio*, nisi quod saepe debui peccare, sicut caeteri homines; examinetur ut pueri examinari solent. Si nihil ab ultima confessione elici possit, interrogetur de vita praeterita...., an unquam sit mentitus in vita sua.... an unquam parentes offendierit, aut iratus fuerit, vel proximo detraxerit, etc., etc.?

3° Cum mulierculis, devotulis et aliis eiusmodi, qui non nisi confuse et de valde levibus confitentur, curandum, ut culpam aliquam de vita praeterita aut in specie, aut saltem in genere addant. Tunc vero ad dolorem et propositum excitare eos conaberis, et absolutos in pace dimittes. — *Elbel*, n. 19.

4° Suadendum poenitentibus, ad maiorem securitatem et certiorem fructum percipiendum, ut praeter peccata dubia aut etiam levia quotidiana, semper ex iam confessis subnectant

disputationes, sitne absolvendus, nec ne, aut quando absolvendus, quando non absolvendus. Nam liberum utique fuerit sacerdoti confessionem excipere, vel non excipere. At postquam confessionem exceptit, et poenitentem rite dispositum habet, quisnam, quaeso, aut quaenam iura hanc confessario potestatem faciunt, ut pro arbitratu suo absolvat vel non absolvat? Et etiamsi ius (quod sane non totum pendet a periculo secus imminentia, aut a materiae maiori, minorive gravitate) poenitenti per confessionem acquisitum seponas, quae sana ratio suadere potest, ut sine ulla causa fidelem augmento sanctificantis gratiae, reliquisque caelestibus donis, quae huius sacramenti sunt fructus, confessarius pro ingenio suo fraudet?

(*a*) *Species generica* a quibusdam intelligitur etiam *genus peccati subalternum*, ut si confitearis, te peccasse contra *instiitiam*, aut *religionem*, aut *fidem*. Vid. *Dicastillo De Poenit. Disp.* 9, n. 743.

saltem generice (*a*) aliud certum peccatum, de quo vehementius doleant, ne forte Sacramentum periculo frustrationis expoenatur. — *Elbel, n. 19.*

5º Monendi vero sunt poenitentes, qui praedictam praxim servant, ne tantum ex quadam consuetudine peccatum vitae praeteritae clavibus iterum iterumque subiificant, praesertim si peccatum illud leve sit; quia subest timor, ne satis doleant, et proinde scopum prospiciendi validitati et fructui Sacramenti non attingant (*b*).

6º Sufficit iuxta omnes confessio *in genere*, si Confessarius plane agnoscat aliunde poenitentem, v. gr., ex recenti confessione totius vitae, etc...., et sciat, illum accusare se velle de peccatis iam sibi notis, tunc enim satis erit dicere: *Me accuso de omnibus peccatis meis iam tibi notis*; vel simpliciter: *de omnibus peccatis vitae praeteritae*.

CAPUT III.

DE FORMA SACRAMENTI POENITENTIAE.

Forma Sacramenti Poenitentiae duplex distingui potest: alia *essentialis* pro valore Sacramenti, et alia *praeceptiva* tantum, seu *rubricalis*.

425. — I. Forma *essentialis* consistit in verbis: *Te absolvo a peccatis tuis*. Constat ex *Conc. Trid. sess. 14. c. 3.*, ubi ait:

(*a*) Prudentissime insinuatur, ut generica confessione contentus sit confessarius. Grave enim subinde poenitenti contingit, quod confessarius graviorum in specie peccatorum confessionem extorquere velit; neque novum est, poenitentes quosdam molestissimae huius confessariorum importunitatis pertaesos perraro deinceps ac sola veluti necessitate compulsos ad confessionem accessisse.

(*b*) Non tamen hac de causa se nimis vexare ac poenitentes confessarius debet. Si enim de iis agatur, qui non gravia modo, sed et levia peccata cavere aliqua cura solent, hi habituali, ut ita dicam, peccati odio afficiuntur, ac facillime in actum exeunt; licet fieri possit, ut minus in ipsis sensibilis dolor existat, quam in aliis, qui ad peccatum detestandum maiori quadam affectuum mutatione indigent.

Docet Sancta Synodus, Sacramenti Poenitentiae formam, in qua praecipue ipsius vis sita est, in illis Ministri verbis positam esse: EGO TE ABSOLVO, etc., quibus quidem, de Ecclesiae sanctae more, preces quaedam laudabiliter adiunguntur.

426. — II. *Forma praeceptiva, seu rubricalis, consistit in variis precibus quae antecedunt vel subsequuntur formam essentiali. Sic autem habetur in Rituali Rom.: Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam aeternam. Amen.*

Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.

Dominus noster I. C. te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvō ab omni vinculo excommunicationis (suspensionis), et interdicti, in quantum possum et tu indiges; deinde (a): Ego te absolvō a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.

Passio Domini nostri I. C., merita B. M. Virginis et omnium Sanctorum, et quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, et præmium vitae aeternae. Amen.

NOTA 1º Elevatur manus a verbo *Indulgentiam*, usque ad verbum *Passio Domini*; et fit signum crucis in poenitentem dicendo: *In nomine Patris.... Vox suspensionis* omittitur pro laicis.

NOTA 2º Est pia consuetudo, ut Confessarius ante confessionem, dum poenitentem benedicit, dicat: *Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut rite confitearis omnia peccata tua*, vel similem orationem recitet. — Sed hoc sub obligationem non cadit.

In praxi facile omitti possunt preces *Misereatur* et *Indulgentiam*, ut constat ex *Rit. Rom.* Imo iuxta communiores sententiam absque peccato semper omitti possunt. Idem etiam dicunt de orationibus, quae absolutionem sequuntur; sed cum iuxta sententiam probabilem haec elevent bona opera poenitentis ad meritum satisfactionis sacramentalis, convenit ut quam rarissi-

(a) Vox ista, *deinde*, diversis characteribus etiam in Rituali notatur; idque indicare videtur, ipsam non pertinere ad ea, quae sacerdos pronunciare debet, sed mere ad ordinem eorum designandum.

me omittantur: — Verba autem *Dominus noster.... non videntur posse omitti sine culpa veniali, nisi necessitas urgeat, cum dicat Rituale Rom.: In confessionibus frequentioribus satis erit dicere: Dominus noster.... usque ad Passio Domini.... exclusive.* — S. Congr. Rit. 27 Febr. 1847.

Quaesita:

427. — QUAER. 1° *An valida sit absolutio; si Sacerdos dicat tantum: ABSOLVO; vel: ABSOLVO A PECCATIS TUIS; vel: TE ABSOLVO?*

Resp. ad 1um *Neg.* Ratio est, quia solum verbum *absolvo*, non prae se fert sensum ullum determinatum, et in nullum subiectum cadit: ergo nequit esse forma valida Sacramenti Poenitentiae.

Resp. ad 2um *Affirm.* *probabilius*, ut videtur, saltem speculative. Ratio est, quia his verbis subiectum sufficienter determinatur: pronomen enim *te* satis exprimitur in verbo *tuis*. — *Ita Lugo, D. 13. n. 26. — S. Lig. n. 430. ut probabilius*, etc. Negant autem non pauci, quorum sententia, ut ait S. Ligor. *ibid.*, utpote tutior sequenda est.

Resp. ad 3um *Affirm.* *probabilius*, cum sententia communis. Ratio est, quia totus effectus Sacramenti in his verbis exprimitur, quin addatur *a peccatis tuis*. — Praeterea videtur constare etiam ex *Catechismo Conc. Trid.*, part. 2. n. 19., ubi dicitur tantum: *Est autem forma: EGO TE ABSOLVO.* Et nihil aliud ibi additur. — *Roncaglia, Lugo*, etc. — Negant tamen nonnulli cum *Lacroix*, non improbabiliter, et huic sententiae in praxi standum est.

QUAER. 2° *An valida sit forma deprecatoria: v. gr., absolutat te Deus?*

Resp. *Neg.*, saltem *probabilius* cum S. Lig. n. 430. — *Lacroix*, n. 639., et aliis communissime. — Ratio est, quia Sacramentum Poenitentiae institutum est per modum iudicii; proinde voluit Christus, ut Sacerdos iudex ferret sententiam, et hanc exprimeret: ergo peccata remitti debent ab ipso Sacerdote tanquam Christi ministro; ergo non sufficit, quod *rum* deprecetur, ut ea remittat. Ergo, etc. Insuper ex *Conc. Florent.* sola forma indicativa, ut vera forma Sacramenti Poenitentiae, praescribitur.

428. — QUAER. 3° *An necessaria sit elevatio manus et formatio signi crucis in absolutione impertienda?*

Resp. 1° Certum est non requiri *ad validitatem Sacramenti*, quia nec ad materiam pertinet, nec ad formam. Constat ex *Conc. Florent.* et *Trid.*, neconon ex unanimi *consensu Theologorum*, *saltem post Concil. Trident.*

Resp. 2° Nec requiritur sub mortali *ad licitatem iuxta communem sententiam*, contra paucos; quia est tantum de Rubrica, quae gravis non videtur. Imo plures graves auctores asserunt, hoc omitti posse sine peccato; sic *Busenbaum* relatus et implicite approbatus a *S. Lig. n. 425.*, *et alii multi*. Saltē omitti potest sine peccato elevatio manus, dum recitantur preces quae *absolutionem formalem praecedunt*.

QUAER. 4° *An Sacerdos possit valide plures absolvere unica forma, dicendo: Ego vos ABSOLVO A PECCATIS VESTRIS?*

Resp. Affirm., quia omnia requisita ad validitatem reperiuntur. Et licite quoque id fieri potest in casu necessitatis, v. gr., in naufragio, ante praelium, vel in ipso praelio, etc.; essetque talis absolutio multiplex, non quidem *formaliter*, sed *virtualiter* et *aequivalenter*, et essent tot Sacraenta, quot homines forent, qui aliquam confessionem et contritionem ponerent. — *Lacroix, n. 645.*, etc., *et alii omnes*.

429. — QUAER. 5° *Quaenam praesentia poenitentis reputatur moralis in ordine ad absolutionem?*

Resp. Talis esse debet ut verba, *Absolvo te*, iuxta moralem hominum aestimationem censeantur cadere in poenitentem; reputatur autem praesentia moralis sufficiens illa, intra quam homines communi voce, quamvis altiori, loqui possunt et solent. Multi eam extendunt ad 20 passus, praesertim si poenitens non sit extra aspectum Confessarii. In necessitate absolvi potest et debet poenitens, quoties aliquo sensu percipitur. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 429.*

Hinc 1° *absolvendus* est ille, qui videtur e tecto ruere, in flumen cadere, in mare submergi, saltē si non procul a Confessario distet. 2° Si Confessarius ob periculum infectionis, aut ob aliam causam, non possit cubiculum infirmi ingredi, illum e ianua absolvere debet. 3° Si poenitens recederet a Confessario non adhuc absolutus, se absolutum existimans, *absolvendus* esset, si parum distans aspiceretur, aut certo sciretur adesse intra vicinam turbam; revocandus tamen foret, si commode posset fieri.

430. — QUAER. 6° *An per verba: Te absolvō a peccatis tuis, possit Confessarius valide absolvere poenitentem tam a censuris quam a peccatis?*

Resp. Affirm., quia haec verba, *absolvō te a peccatis tuis*, involvunt absolutionem a quocumque vinculo orto ex peccatis; et nihil obstat, quominus Confessarius dirigere possit intentionem ad absolutionem tum peccatorum, tum censurarum. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 430. — Lacroix, n. 1567.*, etc.

QUAER 7° *An valida sit absolutio, si Confessarius absolvat prius a peccatis, quam a censuris?*

Resp. Affirm., quia censura non obstat validitati Sacramenti, sed tantum licitae susceptioni, vel administrationi. Peccaret autem graviter, qui prius absolveret a peccatis, quam a censuris, quia contra gravem Ecclesiae prohibitionem ageret. Excipe, si non agatur de *excommunicationibus*, sed tantum de *suspensionibus* et *interdictis*; quia istae censurae non privant per se receptione Sacramenti Poenitentiae. — *S. Lig. n. 430. — Lacroix, et alii communiter.*

QUAER. 8° *Utrum stola requiratur ad Sacramentum Poenitentiae?*

Resp. Etsi Ritualis Rubrica videatur esse *directive* et non *praceptiva*, sacra tamen Congregatio Rituum praecipit usum stolae ad audiendas confessiones in Ecclesia. (11 Sept. 1847, *in Patav.*)

APPENDIX

DE FORMA CONDITIONATA.

431. — *Dico I.* Certum est, validam esse *in omni casu* absolutionem sub conditione de *praesenti*, vel *praeterito*, impertitam; modo adsint alia requisita ad Sacramenti validitatem: conditio enim nullomodo mutat sensum formae sacramentalis, quam nullatenus afficit; sed afficit tantum voluntatem Confessarii, qui non intendit absolvere, nisi impleatur apposita conditio: hac autem impleta, forma evadit absoluta; et proinde nihil reperitur, quod eius validitati officere possit. — *Ita S. Lig. n. 431.*, ubi dicit *omnes de hoc convenire*. — *Concina, diss. 3. c. 1.*, ubi etiam dicit *convenire pene omnes*. — *Billuart, diss. 6. art. 10. §. 7.*, ubi asserit esse sententiam communissimam. — *Collet, de*

*integr. conf. §. 5. — Antoine, c. 2., etc. — Inter paucos adversarios est adnumerandus Pontas, verbo *Absolution.*, cas. 5., sed merito carpitur a Collet adnotatore, ibid. (a).*

NOTA. Adversarii generatim distinguunt inter conditionem *facti*, v. gr., si *vis*, et conditiones *iuris*, de quibus Confessarius iudicare debet, v. gr., si *sic dispositus*. Permittunt conditionem in priori easu, quia iudicio Confessarii non subiiciuntur; in posteriori autem prorsus reiiciunt. Hinc

432. — Obiciunt 1° Forma Sacramenti Poenitentiae debet esse judicialis; atqui si forma sit conditionata, non est judicialis, nam iudicium de natura sua est absolutum, adeo ut nulla censeatur sententia iudicis civilis, qui forte dicat: *Hoc tibi adjudico, si tuum sit. Ergo, etc.*

Resp. 1° Neg. min. Minime enim destruitur forma iudicii per appositam conditionem, etiamsi conditio cadat in dispositiones poenitentis. Et sane Sacerdos iudicat 1° de peccatis expositis; 2° de poenitentia imponenda; 3° de dispositionibus probabilitibus poenitentis; 4° de opportunitate impertiendi absolutionem, licet conditionatam, ob maximum poenitentis bonum. Ergo non deest materia iudicii.

Resp. 2° Non datur rigorosa comparatio inter iudicium civile et iudicium sacramentale; imo in plerisque differunt, ut patet ex dictis supra, n. 416. Illud autem potissimum attende, quod sententia iudicis civilis effectum suum semper sortitur, et executioni mandatur; quando in foro Poenitentiae sive sententia absolute feratur, sive conditionate, tamen effectus semper ab occultis conditionibus soli Deo notis dependet. Quocirca sententia Confessarii ex natura sua est conditionata, etiamsi modo maxime absoluto feratur, cum effectus producendus ipsi plane sit incognitus.

(a) Auctor allegat hic Auctores, qui, teste S. Alphonso, communiter habentur uti rigidiores; quo scilicet subindice, certam adeo ac perspicuam esse eam doctrinam, ut ab ipsa ne rigidiores quidem discedendum putaverint. Hoc tamen argumenti genus fallax subinde est. Compluribus enim exemplis ostendi posset, rigidissimos quosque, qui putantur, scriptores non raro in eas laxitates declinassem, quas nemo inter benignissimos admisit unquam.

433. — *Obiiciunt 2º In controversiis de valore Sacramento-
rum pars tutior semper sequenda est.*

Resp. 1º Neg. suppositum, scilicet quaestionem hanc contro-
versiae subiectam esse, cum sententia adversariorum nulla pol-
leat probabilitate, ut satis patet ex dictis.

Resp. 2º Falsum est tutiorem partem semper esse sequendam
in favorem Sacramenti; nam cum Sacraenta sint propter ho-
mines, dantur casus in quibus exponendum est Sacramentum
periculo nullitatis ad subveniendum hominibus in necessitate
spirituali constitutis.

Duplex autem hypothesis singi potest, quando simul concur-
rant necessitas et dispositio dubia poenitentis. Prima est abso-
lutionis simpliciter denegandae; secunda absolutionis modo quo-
cumque concedendae. En tibi adstat moribundus dubie dispositus.
Eia! edissere, quid ages? Sinesne, hunc poenitentem abs-
que absolucione vivis excedere? Numquid sic notam crudeli-
tatis effugies? Si enim forte satis dispositus fuerit, licet dubites,
nonne damnas salvandum? Si vero absolvias hunc poenitentem,
quomodo, quaeso, absolves? Mehercule! forma absoluta, ais.
Optime; sed dic, amabo, numquid firmius feres iudicium de di-
spositionibus poenitentis? Numquid iudicabis certo dispositum,
quem cognoscis dubie dispositum? Age nunc igitur, excludas
quantum volueris conditionem et oralem et etiam mentalem;
eritne ideo certior sententia tua sacramentalis? Velis igitur, no-
nis, si tunc absolvias, necessario conditionate absolves, et non
aliter. Imo sententia sacramentalis in Poenitentia est, per se, et
ex natura sua necessario conditionata, cum supponat in poeni-
tente conditiones requisitas, quae deesse possunt.

434. — *Dico II.* Certum pariter est, absolutionem conditio-
natam esse quandoque licitam; si enim valida sit, etiam licita
esse debet, urgente necessitate. — *Ita communissime Theologi,*
cum *S. Lig. ibid.* — *Lacroix, l. 6. p. 1. n. 78.* — *Elbel.* —
Sporer. — *Salmant.*, etc.

Reiicienda autem est, ut plane laxa, doctrina nonnullorum,
qui tenent dari posse absolutionem conditionatam levi qualibet
ex causa, et fere in omni dubio de dispositione sufficienti poeni-
tentis, etiam mortalibus peccatis gravati, et nulla urgente ne-
cessitate. Nemo quippe non videt, quot sacrilegia induceret hu-
iussmodi praxis. Confessarius siquidem iam non esset prudens
dispensator Sacramentorum, sed proiiceret *margaritas ante por-*

cos; et tanta facilitate absolvendi elicere, ut poenitentes in peccatis tabescerent. — *S. Lig. n. 432., etc.*

Verum non magis admittenda est doctrina eorum, qui cum *Collet, et aliis quibusdam*, tenent non esse impertiendam absolutionem sub conditione nisi in extrema necessitate seu in extremo vitae periculo; huiusmodi enim doctrina summe noxia est poenitentibus, qui difficile ad Confessarium reverti possunt, et dimissi absque absolutione periculum aeternae damnationis incurront.

In quanam ergo necessitate impertiri possit aut debeat absolutio sub conditione, iuxta doctrinam et proxim communem statuendae videntur sequentes

Regulae:

435. — I^o *Regula.* Absolutio dari potest et debet sub conditione, quoties absolute concessa exponeret Sacramentum periculo nullitatis, et absolute negata exponeret poenitentem periculo gravis damni spiritualis.

II° *Regula.* Etiamsi eiusmodi necessitas non urgeat, dari tamen absolutio potest sub conditione, quoties absolute concessa exponeret Sacramentum periculo nullitatis, et absolute negata privaret poenitentem aliquo bono spirituali *notabili*, licet non *necessario*.

Hinc servatis debitibus conditionibus, urgente necessitate, vel stante gravi et proportionata causa, licet absolvere conditionate in sequentibus casibus: 1° in dubio, an poenitens sit vivus, vel mortuus; 2° in dubio materiae sufficientis, v. gr., urgente praecipto confessionis annuae, etc.; 3° in dubio iurisdictionis ex parte Confessarii; 4° in dubio utrum poenitens rite fuerit absolutus; 5° in dubio usus rationis in pueris, amentibus, etc.; 6° in dubio utrum poenitens sit moraliter praesens; 7° in dubio an moribundus sensibus destitutus Sacramenti capax sit (*a*); 8° in dubio de dispositione poenitentis, urgente non tantum *extrema*, sed etiam simpliciter *gravi* necessitate spirituali. — *S. Lig. n. 432.* — *Vide casus infra resoleundos, n. 439.*

(a) Ad duplex dubium hic casus refertur, scilicet 1° an qui reperitur sensibus destitutus, christianus sit, nec ne; 2° an capax sit absolutionis ratione dispositionis.

Obiectiones adversariorum:

436. — *Obiect.* 1^a Praxis illa absolvendi conditionate, praesertim dubie dispositos, est periculorum plena, fomentum iniuitatum, etc....

Resp. Dist. Praxis illa est periculorum plena..., etc.... si adhibetur *promiscue*, sine discretione, extra casum necessitatis, vel gravis utilitatis: *concedo*; si vero traditae regulae serventur, *nego*.

Obiect. 2^a Poenitens dubie absolutus perget ad Eucharistiam suscipiendam, et sacrilege communicabit; hoc autem permitti nequit. Ergo...

Resp. 1° Non erit sacrilega Communio, sicut non est sacrilega confessio; supponitur enim poenitentem in bona fide versari. Ad summum Communio erit nulla, seu nullos fructus producet.

Resp. 2° Non erit inutilis Communio illa; varios enim virtutum actus et conatus, saltem nonnullos, ad Deum diligendum, et malum fugiendum in communicante facile excitabit. Imo iuxta communem sententiam si communicans sit in statu peccati mortalis, per Communionem cum attritione factam statui gratiae restituetur. Nec difficilis erit ipsi attritio; accessus enim ad sacram Mensam, et Corporis Christi receptio, facilime in communicantibus bona fide pios motus doloris et amoris ciere solent.

437. — *Obiect.* 3^a Poenitens dubie absolutus non amplius confitebitur peccatum suum, et si non fuerit vere dispositus, in peccato morietur.

Resp. Peccatum illud dubie absolutum remitti poterit 1° per Eucharistiae susceptionem, ut modum dictum est; 2° in proxima confessione cum aliis, *indirecte*, etiamsi poenitens peccatum suum clavibus nunquam iterum subiiciat. Nec dicas quod forte ille non amplius ad Sacramentum Poenitentiae accedet; casus enim iste rarus erit, et tanquam quid *per accidens* habendus. Multo autem maiori periculo salutis fuisse expositus poenitens, si dimissus fuisse absque absolutione in casu gravis illius necessitatis, quam semper ad talem absolutionem impertiendam requirimus.

Obiect. 4^a Non licet uti opinione probabili in administratione Sacramentorum, ut constat ex prop. 1^a ab *Innoc. XI* damnata. Ergo non licet dare absolutionem dubie valitaram.

Resp. Dist. ubi pericitatur tum valor Sacramenti, tum bonum hominis, *conc.*; secus autem, ubi urget necessitas, aut alia causa gravis. — *S. Lig. n. 28. 57., et lib. 1. n. 59., et alii communiter.* — In propositione damnata non agitur nisi de partibus essentialibus Sacramenti, nempe de valore materiae et formae, prout a ministro dependent. — *Ita communiter cum Goritia, tabella V, de Consc.* — Hic autem materia a poenitente ministratur, et proinde a ministro independens est. Secus enim plerunque poenitentes absolvi non possent, cum saepius nonnisi probabiliter de eorum dispositionibus constet.

438. — *Obiect.* 5^a Praxis absolvendi conditionate est saltem restringenda ad casus rarissimos extremae necessitatis, scilicet ubi moribundus est iam sensibus destitutus, vel ubi est iamiam moriturus; nam ipsiusmet culpa et maxima culpa est, si dubie dispositus videatur. — *Ita Auctor anonymus Epistolarum adversus eximum librum Card. Gousset, cui titulus: Justification de la doctrine de saint Ligori.*

Resp. In obiectione plura falsa supposita inveniuntur. Etenim 1° Falsum est, poenitentem dubie dispositum esse certo indispositum, saltem *per se*; est enim contradictio in ipsis terminis. 2° falsum est, poenitentem semper esse in culpa quod non videatur certo dispositus: nam potest esse sufficienter dispositus, quin hoc Confessarius certo resciat; siquidem quoties non est certo *indispositus*, potest esse vere dispositus. 3° Possunt propter salutem poenitentis adesse graves rationes ob quas dari potius, quam omitti absolutio debeat, ut supra dictum est. Aliunde quandoque summa foret imprudentia in Confessario, si absolutionem differret ad extremam necessitatem, in qua vix aut forte ne vix quidem poenitens erit capax Sacramenti. — *Vide Gousset, Lettres à M. le Curé ***. Epist. 8.*

Resolves:

439. — 1° Absolvendus est *sub conditione* poenitens in *mortalis* constitutus, quoties prudenter dubitatur de impertita, aut rite data absolutione: nec potest de hoc facile certitudo haberi. — *Ita communiter Theologi.*

2° Absolvendi sunt *sub conditione* moribundi *omnes*, de quorum indispositione vel incapacitate certo non constat, ut infra fusius dicetur ubi de integritate confessionis et de ministro. — *Ita etiam fere omnes.*

3º Item poenitentes dubie dispositi, qui versantur in gravi mortis periculo, v. gr., mulier in partu difficulti, nauta aut alias quibus longam navigationem suscepturus..., miles ante prae-lium..., infirmus ante operationem chirurgicam valde laboriosam..., et *a fortiori* reus capite plectendus, etc. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 432.*

4º Absolvi possunt *sub conditione* semifatui in dubio de usu rationis, aut sufficientis dispositionis, praemissa seria diligentia ad eos, quantum fieri potest, disponendos, in sequentibus prae-cipue casibus 1º si versentur in periculo mortis; 2º si urgeat praeceptum annuae confessionis; 3º si confessi sint aliquod pec-catum mortale. Ratio est, quia exponuntur periculo proximae damnationis, si mors urgeat, vel periculo remanendi diu in pec-cato mortali. Aliunde non est via et spes, quod dilata absolu-tione brevi dispositi redeant, et securius absolvantur, sicut de aliis communiter sperari potest. Imo absolvi poterunt conditio-nate pluries in anno, etiamsi afferant tantum levia, ne tamdiu gratia sacramentali preventur, aut remaneant in peccato morta-li, si forte in illo versentur. — *Ita S. Lig. n. 432. — Lacroix, n. 1797., et alii multi contra alios.*

5º Probabiliter etiam absolvi possunt *sub conditione* sponsi dubie dispositi proxime matrimonium contracturi: quia secus illud Sacramentum sunt certo profanaturi, et animo deiecti ob-denegatam absolutionem, ad confitendum non redibunt, et in peccatis contabescunt.

6º Absolvi etiam *conditionate* probabiliter possunt aliquando poenitentes pii, in dubio an materiam sufficientem clavibus subiiciant. Verum multo magis praestat, ut materiam certam ex vita anteacta praebeant, iuxta sup. dicta, n. 424. — *S. Lig. n. 442.*

PARS SECUNDA

DE SUBJECTO SACRAMENTI POENITENTIAE,

SEU DE ACTIBUS POENITENTIS.

Tres numerantur, scilicet 1° contritio; 2° confessio; 3° satisfactio.

CAPUT I.

DE CONTRITIONE.

440. — *Contritio est animi dolor et detestatio (a) de peccato commisso, cum proposito non peccandi de caetero. Sic Trid. sess. 14. c. 4.* — Detestatio peccati, in qua praecipue consistit contritio, praeteritum respicit; propositum vero circa futurum versatur. Haec definitio praescindit a nova lege, in qua contritio efficaciam nullam habere potest, sine voto confessionis. Idem Trid. paulo infra addit: *cum voto praestandi reliqua... quae ad rite suscipiendum hoc Sacramentum (Poenitentiae) requiruntur.* Hinc congruit definitio S. Thom., Suppl. qu. 1. art. 1.: « Dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi. »

Hinc dicendum 1° de contritione stricte dicta; 2° de proposito.

(a) Disputant DD., ut videre est penes S. Alphonsum (*Lib. 6. n. 435.*), consistatne contritio in dolore, an in detestatione, et quis ordo inter haec duo intercedat. At parum id refert; nec verendum est, ut alterutrum desit. Mutuo enim se supponunt, et alteri alterum necessario adiungitur. Quippe, ut ait S. Alphonsus, qui suum detestatur peccatum, vellet nempe se non peccasse, hic necessario do ipso dolet; et rursum qui de peccato dolet, illud necessario detestatur. Caeterum latius patere videtur detestatio, quam dolor. Hic enim proprie ad peccata a se patrata, illa vero ad propria et aliena, et tum ad praeterita, tum ad futura referri potest.

ARTICULUS I.

DE CONTRITIONE PROPRIE DICTA.

441. — Contritio duplex distinguitur:

1º *Perfecta*, quae est detestatio peccati orta ex motivo speciali caritatis perfectae, seu bonitatis Dei propter se summe dilecti (*a*).

(*a*) Opinati sunt nonnulli (*Vid. S. Alphons. Lib. 6. n. 436., et Scavini, Tr. 1. Disp. 1. Cap. 2. art. 1. §. 1. q. 1.*) ad perfectam contritionem *probabilius* non sufficere, ut eliciatur ex motivo alicuius tantum attributi divini, sed requiri, ut procedat ex motivo offensae divinae bonitatis, quatenus haec bonitas omnes Dei perfectiones complectitur. Quam quidem opinionem tribuunt Card. De Lugo, Suarez, Vasquezio, etc.

Verum auctoritas, e qua totum huius opinionis robur existit, penitus deficit. Allegati enim DD. non disputant, num contritionis motivum ex aggregato divinarum perfectionum peti potius debeat, quam ex peculiari aliqua Dei perfectione, sed utrum ad perfectam contritionem sufficiat motivum alterius virtutis praeter caritatem, v. gr., si dolor sit (ut ait Suarez *De Poenit Disp. 2. Sect. 3. n. 4. et Disp. 4. Sect. 2. n. 13.*) ex motivo *obedientiae*, vel *religionis*, vel *poenitentiae*, vel *gratitudinis*, etc.; quia nempe ut ait Lugo (*De Poenit. Disp. 5. n. 3.*) peccatum est *contra eius praeceptum*, cui obediare tenemur, vel contra eius *cultum*, etc. Quarum virtutum motivum *formale*, uti patet, a motivo caritatis diversum est.

Caeterum cum formale obiectum caritatis sit summa Dei excellentia atque infinita perfectio, propter quam super omnia diligendus est amore *appretiativo*; haec autem infinita perfectio ac summi boni excellentia in singulis eluceat attributis; merito proinde Ripalda (*De Virt. Theol. Disp. 35. Sect. 1.*) cum communi Theologorum, quos (*ibid. n. 4.*) allegat, thesim statuit: *Obiectum formale caritatis est bonitas divina prout naturae Dei, et attributis communis, et propria.* Quod brevius expressit S. Thomas (*De Virt. q. 2. art. 4. ad 5.*) dicens, eiusmodi obiectum esse *bonum divinum*.

Praetereundum vero hic non est, obiecta aliarum, quas diximus, virtutum, obedientiae scilicet, gratitudinis, religionis, etc., sin minus perfectae contritionis, imperfectae certo motiyum esse aptissimum; imo facili negotio poenitentes hac via pertrahi ad motivum perfectae

2° Imperfecta seu attritio, quae est detestatio peccati orta ex alio motivo, v. gr., ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex metu inferni, aut ex amore beatitudinis aeternae. — *Trid.* sess. 14. c. 4.

Tria hic exponenda sunt: 1° necessitas; 2° dotes; 3° efficacia contritionis.

§. I. *De necessitate contritionis.*

Statuenda:

442. — I. Contritio saltem virtualis, seu poenitentia, sive perfecta cum voto Sacramenti, sive imperfecta cum ipso Sacramento, est omnino peccatori necessaria necessitate medii ad iustificationem et salutem consequendam.

1° Constat ex *Scriptura sacra*. Matth. 3. 2.: *Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum coelorum.* — Luc. 13. 3.: *Nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* — Et *ibid.* 5.: *Si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.* — Eccli. 2. 22.: *Si poenitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini et non in manus hominum.* — Apoc. 2. 3.: *Age poenitentiam et prima opera fac; sin autem venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.* — Act. Apost. 3. 19.: *Poenitemini igitur et convertimini, ut deleantur peccata vestra.*

2° Constat ex variis Conciliis, praesertim ex *Conc. Trident.*, sess. 14. c. 4.: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* Et sess. 6. c. 6., ubi odium et detestatio de peccato inter praecipuas dispositiones ad iustificationem recensentur.

443. — II. Contritio *necessaria est necessitate praecepti*, supposito peccato mortali, saltem aliquando in vita. Etenim praeceptum colligitur ex verbis sacrae Scripturae supra relatis, ex

caritatis posse. Si enim simul cum motivo obedientiae, vel religiosis, iustitiae, etc. addatur consideratio infinitae excellentiae Dei, cui aut illata iniuria, aut negata obedientia fuit, aut cultus demptus, facilissime ad perfectionem caritatis devenietur. Et haec quidem ad manum confessario sint, oportet, ut opportune poenitentes ad perfectiora provehendi facilis ipsi ratio suppetat.

verbis S. Ioann. Bapt. initio suae praedicationis, et praesertim Christi ipsius in variis sancti Evangelii locis. Intelligitur autem cadere sub *praecepto* ea contritio, quae requiritur ad iustificationem, nempe contritio perfecta extra Sacramentum et attritio cum Sacramento. — *S. Lig. n. 337.* — *Billuart, diss. 4. art. 3., et alii omnes.*

III. Praeceptum contritionis obligat, modo *per se*, modo *per accidens*.

1º Obligat *per se*, quando urget necessitas gravis se reconciliandi cum Deo, scilicet in periculo etiam probabili mortis, idque ob praeceptum finem ultimum consequendi; item quando quis versatur in statu peccati, ob proximum periculum moriendi in hoc misero statu (*a*), vel in graviora labendi (*b*).

2º Obligat *per accidens*, quando urget aliud praeceptum, quod sine contritione adimpleri nequit, praesertim in sequentibus casibus, scilicet, quando urget praeceptum confessionis annuae, quando urget praeceptum actus caritatis, quando quis reus peccati gravis Sacramentum suscepturus aut ministraturus est, quoties recipitur Sacramentum Poenitentiae, etiam devotionis causa. — *S. Lig. ibid.*

(*a*) Haec non ita generatim sunt accipienda, quasi homo ad hoc obligetur statim post peccatum; id enim, ut A. ipse mox docet, est contra communem Thh. sententiam post S. Thomam, iisdemque rationibus excluditur, quibus S. Thomas (*In 4. Disp. 17. q. 3. art. 1. q. 4.*) necessitatem confitendi statim post peccatum reiicit. Excepto autem mortis articulo communior, ut ait Palaus (*De Poenit. Disp. unic. Punct. 3. n. 9.*) sententia saltem dilationem eam admittit, quam et Ecclesiae praeceptum de annua confessione (Vid. Laymann *De Poenit. Cap. 2. n. 6.*); quam quidem doctrinam S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 473.*) etiam S. Thomae attribuit.

(*b*) Ista quoque obligatio eliciendi contritionis actum ad praecavenda alia peccata, est mera quorumdam opinio. Quocirca servandum illud est Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 15. n. 55. 56.*): *Propter varietatem sententiarum non possumus imponere illi (sc. poenitenti) certam obligationem.*

Videnda de hoc argumento ea sunt, quae habet Suarez (*De Poenit. Disp. 15. Sect. 6. n. 7. 8.*), et Card. De Lugo (*l. c. et Disp. 7. n. 240. 242.*); e quibus concludere est, vel nullam evinci eliciendae ea de causa contritionis necessitatem; vel eius omissionem non esse peccatum ab eo distinctum, in quod quis ob medium illud omissum labatur.

Quaesita:

444. — QUAER. 1° *An praeceptum contritionis obliget statim post patratum mortale peccatum?*

Resp. Negatur contra paucos antiquiores (*a*), quia praeceptum contritionis est affirmativum, nempe: *Poenitentiam agite*; porro praeceptum affirmativum non obligat singulis momentis: ergo praeceptum contritionis non statim, post patratum peccatum urget. Secus enim multiplicarentur peccata pro numero instantium dilationis; quod sensui communi fidelium, et praxi Confessoriorum adversatur. — *S. Lig.* n. 437. — *Elbel*, n. 34. — *Billuart*, etc.

QUAER. 2° *Quaenam dilatio contritionis peccatum grave inducat?*

Resp. Non convenient Theologi: admittitur quidem communiter dari dilationem contritionis gravem independenter a praecepto confessionis annuae; quanta autem debeat esse dilatio haec, ut gravis censeatur, determinari certo non potest: alii illam producunt ad annum; alii ad sex menses; alii cum *S. Ligor.* ad mensem: nulla tamen ratio sive auctoritas huic ultimae sententiae favet (*b*). Quin ipse *S. Alphonsus* peccatores praesertim rudes ab hoc peccato dilatae poenitentiae, ob inadvertentiam, ut plurimum, imo fere semper excusari posse addit n. 437. (*c*):

(*a*) Immerito tamen eorum plerisque haec opinio tribuitur; e quibus, v. gr., *Alensis*, *Paludanus* ac *Thomas de Argentina*, affirmant quidem, poenitentem teneri *semper* per totam vitam conteri de peccatis commissis; sed explicant ita, ut ad id teneatur *negare*, idest ne rursus sibi complaceat de peccato, cum memoriae occurrit. Quam sententiam sic exponit *Caietanus* (*Sum. V. Contritio*): *Ex hoc autem, quod peccata memoriae occurrunt, sicut non tenetur ad confitendum, ita nec ad conterendum. Utrumque enim est praeceptum affirmativum, obligans tempore necessitatis, quod non constituit memoria; sed tenetur semper ad non approbadum, ad non complacendum: quia ista sunt praecepta negativa, quae obligant semper et ad semper.*

(*b*) Vid. Vol. I. n. 218. q. 2. in Not.

(*c*) De hac re ita *Card. De Lugo* (*De Poenit. Disp.* 13. n. 55.): *De hoc peccato omissionis poenitentiae debitae per totum annum sive per se ex praecepto virtutis poenitentiae,... sive per accidens ad vitandum periculum novi peccati, non oportet interrogare poenitentem,*

445. — QUAER. 3º *An ille qui in articulo mortis suscipit Sacramentum Poenitentiae cum attritione, teneatur insuper elicere actum contritionis perfectae?*

Resp. 1º Non videtur teneri ad actum contritionis explicitum, cum moraliter certus sit se fuisse iustificatum per solam attritionem cum Sacramento. — *Ita Lugo, et alii communiter contra nonnullos.*

Resp. 2º Tenetur autem iuxta quosdam, qui dicunt praeceptum caritatis perfectae urgere imprimis in articulo mortis. Quidquid sit, expedit, ut moribundi excitentur, quantum fieri potest, tum ad actum caritatis, tum ad actum contritionis perfectae. — *S. Lig. n. 437.*

nec etiam eum admonere in particulari.... Et probari potest exemplo praecepti diligendi Dei, de quo etiam non interrogantur poenitentes in particulari, an dilexerint Deum super omnia, nec admonentur de illa obligatione illius praecepti aliquando implendi; tum quia ex ipso discursu confessionis satis apparet, quomodo se habeat poenitens erga Deum; tum quia propter varietatem sententiarum non possumus imponere illi certam obligationem.

Immo omittendam interrogationem, monitionemque sic prosequitur: *Talis interrogatio vel admonitio inutilis, imo noxia videtur. Nam vel poenitens ignorat invincibiliter illam obligationem; et tunc melius est relinquere illum in bona fide, quam iniicere in malam fidem, ex qua prudenter timeri potest scandalum ipsius. Rarissimi enim erunt ex talibus peccatoribus, qui propter illam notitiam postea moveantur ad dolendum de peccatis ante finem anni; sed potius caeteris peccatis illud etiam alicuius omittendo poenitentiam, quam deberent habere. Si autem poenitens sciebat talem obligationem, frustra monebitur de illa. Demum proponit obiectionem, in qua solvenda tangit et obligationis incertitudinem. Dices: oportebit tamen interrogare de omissione...; quia si sciebat obligationem, vel culpabiliter ignorabat illam, omissio fuit peccatum, et per consequens explicanda in confessione. Sed contra, quia neque ex hoc capite oportet interrogare distincte: nam LICET CONCEDERETUR DARI TALEM OBLIGATIONEM, Confessarius tamen audita confessione poenitentis, ex peccatis, quae per totum annum commisit, sufficienter intelligit, ipsum non satisfecisse obligationi, SI QUAE ERAT, dolendi frequenter de peccatis.... Frustra ergo magis distincte interrogaretur vel admone-retur, praesertim in tali materia, CIRCA QUAM NEC IPSE CONFESSARIUS POSSET ALIQUID CERTUM STATUERE CIRCA TAXANDAM OBLIGATIONEM pro tempore sequentii (Ibid. n. 56.).*

QUAER. 4° *An ad consequendam gratiam in Sacramento, praeter dolorem requirantur actus expliciti Fidei et Spei?*

Resp. Neg. Ratio est, quia nullo probabili arguento probari potest hos actus explicite requiri (a). Caeterum poenitens eliciens actionem doloris, etiam *explicite* aliquo modo et *exercite* hos actus elicit, etsi non *reflexe*; quia tunc sine dubio credit *exercite*, et sperat sibi per Sacramentum Poenitentiae, in virtute meritorum Christi, peccata remittenda esse. — *S. Lig. n. 439.*, et alii communiter contra aliquos.

446. — **QUAER.** 5° *An sit peccatum confiteri veniale aliquod sine dolore?*

Resp. Neg. *Probabilius*, modo dolor circa alia, vel saltem unum non deficiat, et poenitens non subiiciat scienter alia peccata tanquam materiam absolutionis (b). Ratio est, 1° quia ra-

(a) Quidam exigebant hos actus, quia a Synodo Tridentina expresse memorantur, ubi describitur processus iustificationis (*Sess. 6. Cap. 6.*): quae ratio evinceret necessitatem quoque audiendi praeconem fidei, cum ibi dicatur; *fidem ex auditu concipientes*, et insufficientiam insuper doloris caritate perfecti sine imperfecto, quia ibi legitur: *timore divinae iustitiae concutiuntur!*

Ad rem Suarez (*De Poenit. Disp. 4. Sect. 2. n. 7.*): *Denique Sess. 6. Cap. 6. plures actus Concilium numeral in dispositione peccatoris, quos necesse non est semper omnes formaliter concurrere, sed sufficit virtualiter seu implicite, ut actum spei.*

Et tamen sunt confessarii, qui praeiudicio illo abducti exigunt a poenitentibus, ut ante peccatorum confessionem formulas consuetas actuum virtutum theologalium recitent, nisi forte etiam eos dimittant, ut prius huic putatae necessitati satisfaciant. Quod quidem eo mirabilius est, quod in formula consueta actus fidei non reperies ea, quae Concilium dixit credenda, scil. *Deum per Christum sibi propitiū fore, etc.*

(b) Distingue cum Suarezio (*De Poenit. Disp. 20. Sect. 6. n. 7.*) duplarem modum, quo quis veniale aliquod confiteri potest sine vera attritione vel proposito emendationis. 1.° Si confessario aperiat hunc ipsum doloris et propositi defectum; et tunc nec sacerdos a tali peccato debet absolvere, nec in hunc finem poenitens, *si prudens sit*, debet illud dicere quasi scilicet materiam sacramenti cum revera esse talis non possit. Potest tamen licite dici vel ob humilitatem, vel ob consilium, vel ob excitationem ad veram poenitentiam; sed hic modus nihil attinet ad rem praesentem. 2.° Si veniale,

tione validitatis Sacramenti sufficit, ut praebeatur aliqua materia certa, nempe ut adsit dolor de aliquo veniali, cum venialia non sint materia necessaria Sacramenti Poenitentiae, et aliunde remitti possint alia sine aliis, siquidem amicitia Dei non privant; 2º quia nulla inde iniuria Sacramento infertur, si ex bono fine, seclusa omni levitate, declarentur. Imo plerumque utiliter aperiuntur ea quoque venialia, quorum dolor non habetur saltem certus, ad maiorem conscientiae manifestationem et directionem, ad aliquam concipiendam confusionem, etc. — *Vide S. Lig. n. 449.*

447. — QUAER. 6º *An contritio debeat praecedere confessionem?*

Resp. 1º Debet certo praecedere *absolutionem*, vel saltem ipsi coexistere, ut patet. Practice autem loquendo, requiritur ut dolor praecedat saltem *absolutionem*, quia nullus poenitens se indispositum sentiens *absolutionem* petere, aut recipere potest.

Resp. 2º Ad Sacramenti valorem non debet dolor necessario praecedere *accusationem*; quia adsunt omnia requisita ad Sacramentum, modo *absolutionem* praecedat; nec probari potest praeceptum praemittendi dolorem efficacem confessioni explicitae peccatorum. — *Lugo, Suarez, et alii communissime.* — Caeterum, quando Theologi dolorosam confessionem requirunt, nihil aliud videntur exigere, nisi ut confessio non sit mera pec-

de quo non dolet, aperiat, sicut caetera, ceu materiam *absolutionis*. *Et tunc* (inquit Suarez) *multi putant esse peccatum mortale.... Sed licet negari non possit, quin illud sit aliqua culpa, nihilominus non censeo mortalem, quia materia talis culpare levius est: quia defectus illius doloris vel propositi per se et natura sua non est contrarius gratiae et iustificationi, qui est primarius effectus huius sacramenti per formam significatus...: neque etiam impedit remissionem aliorum peccatorum venialium, de quibus vera fit accusatio capax verae absolutionis, non obstante obice alicuius peccati venialis.* Vid. etiam *Lugo (De Poenit. Disp. 14. n. 48.).*

Caeterum et ea levius culpa, de qua Suarez, saepius aberit, vel quia poenitens ad hunc doloris defectum aut ad defectus eiusdem inordinationem non advertit, vel quia raro abest omnis displicentia, licet haec efficax satis non sit; qual in re difficile saepe est deceptionem vitare.

catorum narratio, sed ut sit accusatio sui in ordine ad absolutionem obtinendam. — *S. Lig. n. 445. (a).*

QUAER. 7° *Per quantum temporis spatium actus doloris moraliter perduret ad valide suscipiendum Sacramentum?*

Resp. Hoc determinari nequit: iuxta sententiam communem, perseverare potest per unum, aut etiam plures dies, modo elicitus fuerit intentione confessionis facienda (*b*), et non fuerit

(*a*) Ita S. Alphonsus: *In tantum Laymann cum aliis* (scil. Coninck et Palao) *requirunt, ut confessio sit dolorosa, sive quod dolor confessionem praecedat, in quantum exposcunt, ut confessio non sit mera peccatorum narratio, sed habent rationem confessionis sacramentalis; et ad hoc sufficit, ut confessio fiat animo obtinendi absolutionem, et deinde dolor manifestetur saltem per petitionem seu expectationem absolutionis.* Quae postrema occurrunt obiectioni Coninckii, *quod dolor beat esse sensibilis.* Cui quidem difficultati eum varii varie respondeant (*Vid. Lugo Disp. 14. n. 14-18.*), ut S. Alphonsi verba indicant, alius forte posset etiam illud reponere, nihil in praesens illis subtilitatibus opus esse, si iuxta alibi dicta (*sup. in Not. ad n. 414.*) opinionem praeferas, quae actus poenitentis mere habet ut materiam circa quam, atque adeo soli absolutioni attribuit, *quod signum sit gratiae efficax.*

Caeterum de Coninckii opinione ita Lugo (*De Poenit. l. c. n. 13.*) scribit: *Haec sententia singularis est, et habet contra se omnes alios theologos.... Habet etiam contra se proxim fidelium, hi enim si forte peccata absque dolore confessi sunt, et postea confessarii exhortatione permoti excitantur ad dolorem habendum de peccatis, putant se sufficienter satisfacere, si tunc doleant ante absolutionem; imo ad hunc finem confessarii solent poenitentes tunc potissimum ad dolorem movere (quod habet et praxis in Rituall Romano praescripta), ut se disponant ad absolutionem validam suscipiendam; nec obligant eos post dolorem tunc conceptum ad repetendam confessionem, quae absque dolore praevio facta est.* Quae quidem palam faciunt, ad inanes seruulos amandandam esse quorumdam confessariorum sollicitudinem, qui postquam poenitentem ad dolorem excitaverint, extorquero omnino ab eo rursus aliquam confessionem, saltem per aliquot verba, volunt, v. gr., *De peccatis narratis me accuso.*

(*b*) Quod A. innuit, dolorem eliciendum esse *ex intentione confessionis*, id aliquam ad summum probabilitatem habet. Et sane etiam S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 447.*), diffiteri non potuit, *probabiliorum esse sententiam, quae dolorem valere docet, etsi quis illum*

retractatus. Caeterum suadendum est poenitentibus, ut immediate ante confessionem actum contritionis prius elicatum renoverent, praesertim si postea animum ad alia diversa per notabilem moram converterint. — *S. Lig. ibid. (a).*

448. — *QUAER. 8° An requiratur novus actus doloris ad novam absolutionem recipiendam, quando poenitens statim post absolutionem peccatum mortale ex oblivione omissum confitetur?*

Resp. Controvertitur. I^a SENTENTIA communior et multo probabilior negat; quia certo perseverat prior contritio, quae ute pote universalis extendebatur ad omnia peccata, etiam omissa ex oblivione; nec requiritur, ut contritio explicite ordinetur ad Sacramentum. Praeterea videtur haberi dolor explicitus in actu illud peccatum accusandi. — *Lugo.* — *Roncaglia.* — *Reuter*, etc., cum *S. Lig. n. 448.*

II^a SENTENTIA affirm.; quia per absolutionem completum est iudicium: ergo si impertienda sit nova absolutio, nova requiritur materia proxima; et quamvis dolor in se perseveret, non

eliciat nihil tunc cogitans de sacramento, quod oblata dein occasione suscipiat.

De hoc arguento confer Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 14. n. 37.-40.*), qui non modo istius intentionis necessitatem validissimis rationibus excludit, sed insuper advertit, iuxta Suarezium ac Reginaldum, qui contrariae opinioni patrocinantur, sufficere, quod praecedens dolor, etsi sine intentione confessionis elicitus, moveat deinde ad confessionem, aut in confessione aliquo modo exprimitur: quae quidem, uti patet, plane in communem Card. De Lugo sententiam recidunt.

Quae autem in contrarium ratiuncula assertur (apud S. Alph. l. c.), quod per intentionem ordinari materia ad sacramentum debeat, sicut ablutio ad baptismum, et instrumentorum tactus ad S. Ordines, primo quidem supponit, eodem sensu dolorem esse materiam sacramenti, ac sit ablutio in baptismo, *materiam scilicet ex qua*, quod ad meram opinionem pertinet: deinde ipso S. Ordinis exemplo refutatur; nam valida habetur Ordinatio infantis, qui certe per intentionem, cuius capax non est, tactum instrumentorum ad sacramentum ordinare non potest.

Nec magis urget ratio petita ex Prop. I. ab Innoc. XI proscripta, tum propter mox dicta de indole materiae in hoc sacramento, tum propter ea, quae A. sup. n. 437. de hac propositione adnotaverat

(a) Vid. dicenda in Not. seq.

tamen perseverat in ordine ad secundam absolutionem. — *Bonacina*, etc. Haec sententia levi fundamento innixa videtur (a).

QUAER. 9º *An dari possit Sacramentum Poenitentiae validum simul et informe, ob defectum sufficientis dispositionis?*

(a) Reipsa Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. n. 28.-30.) negat, partialem aliquam materiam proximam non posse eamdem duplice formae deservire. Ordinationem vero doloris ad confessionem, superius iam dictum est, necessariam non esse. Sed insuper negandum est, eiusmodi ordinationem hic deesse; nam qui de peccatis dolet cum intentione confitendi, satis ordinat singulorum dolorem ad eorumdem confessionem et absolutionem. Adde ulterius, pro secunda ista sententia perperam allegari (*apud S. Alphons. Lib.* 6. n. 448. *ex Croix, Lib.* 6. p. 2. n. 711.). Vasquez, Bonacina, et Filliuccium. Hui enim, cum dolorem iterandum dicunt, non de peccatis ex obliuione omissis, sed de iterata eorumdem peccatorum confessione disputant. Neque auctoritas igitur, neque solida ratio ulla suffragatur isti opinioni. Contra vero pro priori sententia, quam S. Alphonsus (l. c.) appellat *communem*, et *moraliter certam* a Roncaglia, *probabilissimam* a Sporer cum Elbel et aliis multis, ac demum *indubitatam apud omnes* ab aliis dici testatur, *stat*, ut ait Lugo (l. c. n. 27.), *et communis praxis*. Nam licet unus vel alius confessarius fortasse admoneat poenitentem in praedicto casu de renovando dolore, alii tamen omnes communiter id non faciunt. De qua communi confessariorum praxi testatur et Dicastillus (*De Sacram. Tr.* 8. *Disp.* 6. *Dub.* 22. n. 160.).

Duo autem hic omittenda non sunt. Primum est, praemissam doctrinam ex communi sententia valere non modo in casu, qui frequentior esse solet, alicuius peccati, quod quis in confessione obliviscitur, et mox deinde post absolutionem, vel paulo post confiteatur; sed etiam duobus aliis in casibus, nempe tum quando moribundus propter instantis mortis periculum absolvendus est uno vel altero peccato auditio, ac dein prosequenda est confessio de reliquis; tum etiam quando quis dimidiata confessione (qui tamen casus rarissimus accidet, ut suo loco dicetur) a Superiore absolvatur solum a reservatis, et dein a non reservatis absolvatur ab alio.

Alterum est, ne praedictam quidem Vasquesii, Bonacinae, ac Filliucci sententiam de necessitate iterandi dolorem in iterata eorumdem peccatorum confessione iuxta plures necessario admittendam esse. Et sane Card. De Lugo plane contrarium sentit. Ac primo quidem hoc menti DD. consentaneum sic innuit (l. c. n. 34.); *Licet Auctores non agant expresse de hoc peccato, ex modo tamen, quo loquuntur, videntur hoc insinuare.... Imo P. Ioann. Salas in MSS. de Poe-*

Resp. Controvertitur. Negant nonnulli cum Billuart, diss. 7. art. 1. — Elbel, n. 81. Ratio eorum est, quia in Sacramento Poenitentiae contritio est materia Sacramenti; igitur, si insufficiens sit, invalidum erit Sacramentum. Si vero sufficiens sit,

nitentia, q. 84. art. 10. relata sententia aliquorum recentiorum, qui dicebant, requiri novum dolorem sicut novam confessionem ad valorem secundi sacramenti, ipse dicit, contrarium esse verius, et sufficere, quod partes sensitivae (nempe confessio et in ipsa confessione doloris expressio) sint novae, etc. Mentem vero suam (*ib. n. 31.*) sic aperuerat: *Si vera sunt (inquit) quae adduximus in confirmationem primae partis, non appareat, cur aliquando circa eadem etiam peccata non possit repeti confessio et absolutio nova in virtute doloris praecedentis, perseverantis adhuc moraliter et virtualiter (scil. non retractati.)* Et (*seq. n. 32.*) concludit: *Ratio videtur eadem pro utroque casu.* His autem praeiverant tum Ioann. De la Crux, et Petrus De Ledesma (*ap. Diana Tom. I. Tr. 3. Res. 88. n. 1.*), qui insuper testatur doctrinam hanc esse communem. Istis vero accessit et Dicastillus (*apud Diana l. c.*) cuius est haec thesis: *Asserendum est, non solum quando novum peccatum quis fatetur, quod oblivione non dixerat, sed quando eadem omnino peccata novae confessioni subiiciuntur, sufficere antiquum dolorem vel physicem vel moraliter adhuc manentem.* Et quidem rationibus a Dicastro allatis debetur, quod Diana, qui huic doctrinae adhaerere prius cunctabatur (*Vid. l. c. Res. 89. n. 3.*), deinde eam absolute amplexus fuerit. Post descripta enim Dicastilli argumenta (*l. c. Res. 88. n. 4.*) concludit: *Huc usque Dicastillus; cuī ego nunc absolute adhaereo.* Tum vero addit, non modo id ipsum sensisse alium doctorem Salmanticensem (*Vid. ibid. Res. 90. 22.*), sed praeterea se quoque auctore in eandem concessisse Leandrum; de quo (*ibid. Res. 95. n. 4.*) scribit: *Idem Leander (De Sacram. Tom. I. Tr. 5. Disp. 7. q. 4.) docet, etiam me citato et Cardinali Lugo, quod quando quis confitetur eadem peccata, a quibus iam directe fuerat absolutus, non tenetur habere novum dolorem eorumdem peccatorum; quia repetita confessione vocali, repetitur saltem virtualiter dolor praecedentis confessionis, perseverantis adhuc moraliter et virtualiter.* His demum adde Thomam Tamburinum (*method. Confes. Lib. I. Cap. 2. §. 5. n. 7.*), qui pro eadem doctrina laudat Iosephum De Ianuario: *Lege (inquit) Ianuarium (P. 1. Res. 30.), qui docet, eum qui peccata alias rite confessa et absoluta confitetur, non teneri iterum elicere actum doloris, si prior habitualiter (idest non retractatus) vel virtualiter perseverat.*

Caeterum eiusmodi doctrina non eatenus ad proximū déservire debet aut potest, quatenus aut confessarii aut poenitentes etiam in

valet Sacramentum et est simul formatum, et peccata statim remittit. — *Affirmant* tamen alii et quidem graves Theologi cum *Lugo*, *D. 14.* n. 65. — *Lacroix*, n. 672.; et hoc dicit probabilius *S. Lig.* n. 444. (a). — Ratio autem eorum est, quia dari potest certus gradus inferior dispositionis, qui satis sit ad Sacramenti materiam, non tamen ad actualem iustificationem sufficiat (b). — *Recole dicta de Sacram.* in gen., n. 191. et 232.

confessione peccatorum alias iam rite sacramento expiatorum minus solliciti de excitando dolore esse debeant. Absit hoc sane. Verumtamen utilis quandoque esse potest, quatenus ope illius, ut ait Diana (*l. c. Res.* 89. n. 2.) *confessarii sedabunt multos scrupulos, praesertim illorum, qui confitentur de peccatis venialibus ordinariis, et cum illis de aliquo peccato mortali alias confessio et absoluto.* Nam etsi timendum admodum non sit, ne dolor de gravibus praeteritis illi desit, qui alioqui assert solum venialia, atque adeo qui animum a culpa gravi aversum, tentationes constanter vincendo, manifestat; scrupuli tamen de doloris defectu haud raro anxios quosdam habent, praesertim si quempiam concionatorem forte audire contingat, qui zelo forte minus discreto contra iteratas sine dolore veterum culparum confessiones vehementer declamat. Has porro anxietates cum aliis adminiculis, tum etiam praesentis sententiae praesidio confessarius compescere opportune poterit.

(a) *Hanc sententiam* (inquit *Lugo De Poenit. Disp.* 14. n. 68.) *docket S. Thomas..., et thomistae communiter, Capreolus, Paludanus, Caietanus, Soto, Cano, Ledesma, Sylvester, Richardus, quos assert Suarez...., qui eandem ex parte sequitur; et hanc etiam amplectuntur communiter recentiores Thomistae et Henriquez.... et Card. Toletus...., et alii, quos refert et sequitur Antoninus, Diana....; qui omnes consequenter docent, talem confessionem validam non esse postea repetendam.*

Multiplices casus, quibus contingere id posse isti vel illi Theologi censuerint, refert idem *De Lugo* (*ibid.* n. 69.); qui tamen duplicitantur in casu consentire videtur, scilicet 1º quando quispiam duplicitis peccati reus, ex invincibili oblivione alterius tantum doleat, et hoc solum confiteatur; 2º quando quis ex ignorantia invincibili crederet, non esse peccatum mortale accedere ad sacramentum sine dolore de omnibus, dum tamen dolor adasset de aliquo. (*Vid. ibid.* n. 74. et 89.).

(b) *Haec tamen ratio potius quam pro casibus, quos Card. De Lugo admisit, facit pro his, quos ipse non probavit.*

§. II. *De dotibus contritionis.*

449. — Dotes necessario requisitae ad validitatem contritionis, tum perfectae, tum imperfectae, quatuor numerantur, scilicet 1° ut sit interna; 2° supernaturalis; 3° summa; 4° universalis.

I. *Interna seu vera*, id est, corde et animo vere concepta, iuxta illud *Ioelis*, 2. 13.: *Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra*. Contritio enim iuxta *Trident.* est animi dolor...., animus autem rationalem voluntatem significat.

II. *Supernaturalis*, id est, elicita per auxilium gratiae et ex motivo quo aliquatenus ad Deum referatur (*a*). Dolor enim ex motivo mere humano elicitus, v. gr., ex timore infamiae, nihil conferre potest ad obtainendam iustificationem.

Motivá autem idonea ad quatuor reduci possunt: 1° ad timorem poenae; 2° ad spem premii; 3° ad turpitudinem peccati; 4° ad bonitatem Dei.

(*a*) Hac loquendi forma voluit A. comprehendere etiam moralem honestatem, cui peccatum opponitur, iuxta doctrinam scilicet Tridentinae Synodi, quae peccati quoque turpitudinem ceu aptum doloris motivum recenseret.

Adverti autem hic potest, quod sicuti, ut actio sit meritoria, necesse non est, ut quis agat ex motivo supernaturali, idest ope fidei cognito (*Vid. Vol. I. n. 32. q. 6. et 8.*); ita consequenter concludit Ripalda (*De fid. Disp. 17. n. 209.*), posse attritionem, disponentem ad iustificationem sacramentalem, elici ex directione prudentiae infusae aut ex directione cognitionis, quae piam affectionem fidei, querentis nimirum in sacramento iustificationem, dirigat. Quandoquidem (ut inquit ipse n. 187.) *dispositio ad iustificationem sacramentalem sufficiens fieri potest sine fide theologica stricta*. Nam ad iustificationem sacramentalem sufficit dolor elicitus a virtute morali, cui peccatum opponitur (nempe ex peccati turpitudine iuxta Trid.). *At virtutum moralium actus salutares et supernaturales fieri posse absque stricta fide, S. Scripturis, Conciliis, Patribus, rationibusque theologicis, nec non gravium Theologorum iudicio conforme in superioribus praemisisimus*. Quam doctrinam esse S. Thomae iam vidimus (loc. sup. cit.) in *Tract. De Actibus Humanis*. Eadem de re videnda sunt quae tradit idem Ripalda *De Ente Supernaturali Disp. ultim. n. 458.-460.*, et *Disp. 22. n. 100.*

III. *Summa*, id est, ut peccator *appretiatire* detestetur crimen suum plus quam omne aliud malum, et animo paratus sit omnia perdere et pati, quam peccatum patrare.

IV. *Universalis*, id est, extendi debet ad omnia peccata *gravia* saltem implicite: scilicet vel ex motivo universalis unico, vel ex pluribus motivis particularibus, quae saltem simul sumpta se extendant ad omnia mortalia commissa, etiam memoriae non *occurrentia*. Ratio est, quia nullum peccatum actuale remittitur sine dolore: unum autem mortale sine alio remitti nequit, cum remissio fiat *infusione gratiae*, quae cum nullo mortali sinu stare potest.

Quaesita:

430. — QUAER. 1° *An contritio intensive summa esse debet?*

Resp. Neg. Ratio est, quia intensitas est quid mere accidentale: gradus enim doloris, seu affectus vel conatus maior aut minor, non pertinet ad essentiam contritionis, et absque eiusmodi intensitatis gradu contritio tota existere potest. Praeterea, undenam scires hunc vel illum intensitatis gradum fore attingendum? Insuper intensitas doloris non est semper in nostra potestate. Hinc aliquando quoad sensum vehementius movemur e malo temporali quam ex offensa Dei, licet voluntas prompta sit potius *omnia mala temporalia pati*, quam Deum offendere. Sufficit igitur, ut sit *appretiative summa*, id est, ut peccatum aestimatione seu voluntate seria prae caeteris odio habeatur. — *S. Lig. n. 433.-442. (a).*

QUAER. 2° *An requiratur comparatio formalis in appretiatione inter varia mala et peccatum, vel Deum?*

(a) Card. De Lugo (De Poenit. Disp. 5. n. 84.-87.) postquam conclusit, *merito reiici communiter opinionem*, quae exigit contritionem *summe intensam*, itidemque *reiiciendam*, utpote multis fallaciis ac periculis obnoxiam, opinionem, quae contritionem exigit *saltem intensiorem actibus*, quibus afficitur homo erga alia obiecta; subdit nihilominus: *Non negamus expedire, ut peccator conetur summa intensione dolere: tum ut certior sit de poenitentia, tum ut plenius satisficiat non solum pro culpa, sed etiam pro poena: in quo sensu accipi debent Patres, qui summum dolorem exigunt.*

Resp. Neg. Sed sufficit ut peccator sincere et vere peccata detestetur, et nolit omnino amplius peccare. Imo valde imprudenter agunt Confessarii qui ad dolorem, summusne sit, explorandum, poenitentibus quasdam comparationes proponunt valde periculosas, v. gr.: Mallesne vivus comburi, vel omnia martyrum tormenta subire, aut reptilia venenosa manducare, quam iterum peccare? Tales enim comparationes vividius phantasiam movent, et accedente valida tentatione, facile amittitur vera dispositio, quae antea in anima existebat. — *S. Lig. n. 433.* — *Elbel, n. 79. (a).*

(a) Non unus est S. Alphonsus, aut Elbel, qui has comparationes cavendas monent; imo S. Alphonsus id *commune omnibus* merito dicit. *Hoc est commune apud omnes* (inquit l. c.) *cum S. Thoma et S. Bonaventura, etc. apud Croix Lib. 6. P. 2. n. 731., nempe non expedire comparationem explicitam inter peccatum et alia mala..., et tanto minus eligere infernum*, etc. Unde patet, minus probandas esse quasdam contritionis formulas, in quibus videsis eiusmodi comparationes, *potius mille mortes*, vel etiam *potius infernus*, etc. Et hoc quidem monitum prodest etiam concionatoribus. Si enim post excitatos poenitentiae aut charitatis affectus, imprudenter ad illas comparationes prosilient, id facile assequentur, ut fervor, in auditoribus accensus, cito tepescat, imo et frigescat et forte penitus extinguitur. Speciale enim divinae gratiae auxilium ad ardua quaeque aggredienda ac vincenda sperari utique potest ac debet, quando urget hora, non vero quoties temere per vanas phantasias periculis se quisque committat.

Bene Navarrus (*Man. Cap. 10. n. 4.*) eiusmodi comparationes appellat *tentationes damnosas et supervacaneas*. Et (*Cap. I. n. 17.*) imprudentiam ipsarum sic notat: *Nemo.... tenetur ad conferendum speciatim, reputando secum, quod malit illud et illud mortis genus et poenarum pati, quam peccare aut peccasse. Immo id esset imprudentiae: sicut et imprudens foret confessarius, qui interrogat poenitentem, malletne potius filios suos vel se mortem obiisse, quam peccasse; aut sitne paratus potius mori vel perdere filios, quam mortiferum peccatum admittere. Quoniam nimia est eiusmodi tentatio.... Quocirca satis est confessario, ut videatur ei poenitens sufficientem peccatorum poenitudinem habere.*

Quin S. Thomas non imprudentiae modo, sed *stultitiae* eum morem sic arguit. (*Quodl. 1. Art. 9.*): *Contritus tenetur IN GENERALI velle pati magis quamcumque poenam, quam peccare.... Sed IN*

QUAER. 3° *Quaenam temporis diuturnitas ad veram ac summam contritionem concipiendam exigatur?*

Resp. Nulla per se, quia diuturnitas non pertinet ad essentiam actus, sed est ipsi mere accidentalis: quamobrem satis est ut actus sit substantialiter impletus; quod minimo etiam tempusculo fieri potest. Tuttius tamen est actum contritionis elicere intensiorem et productiorem; ne forte ex levitate aut nimia festinatione nullus quoad substantiam concipiatur. — *S. Lig. n. 433. — Elbel, et alii communiter.*

451. — **QUAER.** 4° *An contritio de venialibus debeat gaudere quatuor iisdem dotibus?*

Resp. 1° Debet gaudere necessario tribus prioribus; scilicet 1° debet esse *interna*, quia contritio quae ex intimo corde non elicetur, vera non est; 2° debet esse *supernaturalis*, quia, ut dictum est (*a*), contritio naturalis nequit esse medium ad effectum supernaturalem; 3° debet etiam esse *summa*, seu debet peccator detestari peccatum veniale plus quam mala naturalia omnia (*b*).

SPECIALI descendere ad hanc poenam vel ad illam non tenetur; quinimo STULTE faceret, si quis se ipsum vel alium solicitaret super huiusmodi particularibus poenis. Manifestum est enim, quod sicut delectabilia plus movent in particulari considerata quam in communi, ita terribilia plus terrent, si in particulari considerentur; et aliqui sunt, qui minori tentatione non cadunt, qui forte maiori caderent; sicut aliquis audiens adulterium, non incitatur ad libidinem; sed si per considerationem descendit ad singulas illecebras, magis moretur. Et similiter aliquis non refugeret pati mortem pro Christo; sed si descenderet ad considerandum singulas poenas, magis retraheretur. Et ideo descendere in talibus ad singula, est inducere hominem in temptationem, et praebere occasionem peccandi.

(*a*) Quo sensu id intelligendum sit, vid. sup. ad n. 449.

(*b*) Verissime hoc dicitur; et si quidem de veniali quis ita doleat, ut difficultate occurrente paratus sit illud rursus patrare, v. gr., *mentiri, ut discordias vel reprehensiones vitet*, profecto non rite dolet. At enim si vitanda est tum secum tum cum aliis tentatio illa, de qua sup. ad q. 2. dictum est, multo magis cavendum illud est, cum de solis venialibus agitur: et imprudentissime faceret confessarius, qui ad explorandam vim doloris de venialibus, percontaretur, an poenitens mala omnia perpeti potius velit, quam in unam aut alteram e consuetis venialibus culpis relabi.

Resp. 2º Non debet autem necessario esse *universalis*, sive in Sacramento, sive extra Sacramento. Ratio est, quia cum peccatum veniale non sit incompossibile cum gratia sanctificante, unum veniale potest remitti sine aliis. — *S. Lig. n. 449.*

QUAER. 5º *An attritio FORMIDOLOSA, seu metu gehennae concepta, sufficiat ad iustificationem in Sacramento Poenitentiae?*

Resp. Affirm. modo sit vere *supernaturalis*, absolute *efficax* et tantum *materialiter servilis*, non vero *formaliter*, seu *serviliter servilis*. Ratio est 1º quia huiusmodi attritio est vera conversio ad Deum, et vera aversio a peccato; 2º quia hoc clare eruitur ex *Concilio Tridentino*, sess. 14. c. 4., ubi dicit, attritionem conceptam ex metu gehennae et poenarum esse honestam, et disponere peccatorem ad iustificationem in Sacramento Poenitentiae obtainendam (a).

(a) *De hac doctrina S. Alphonsus (Lib. 6. n. 440.) verissime sic statuit contra Merbes, Iuvenin, Antoine, et si qui sunt alii eiusmodi: Certum et commune est apud doctores, non requiri contritionem perfectam, sed sufficere attritionem.*

Nec movere debet, quod quidam hanc doctrinam ceu novam et a Melchiore Cano primum invectam traduxerint (Vid. Bened. XIV. *De Synod. Lib. 7. Cap. 13. n. 6.* et Perrone *Tract. De Poenit. n. 90. in not.*). Nimurum si projectis Iuveninio, Ludov. Habert, Le Drou, Vanespen, Witasse et aliis huiusmodi, adiissent suis oculis, v. gr., Suarezium (*De Poenit. Disp. 20. Sect. I. n. 9.*) ; profecto reperissent pro ea doctrina allegatos S. Thomam, Scotum, Paludanum, Capreolum, Durandum, Adrianum, S. Antoninum, Sylvesterum, etc. Cano sane antiquiores.

Sed et multo plures DD. in eandem rem affert Iosephus Benaglio in opere plane egregio, cui titulus: *Dell'attrizione quasi materia e parte del Sacramento della Penitenza, etc. Milano 1846. (Cap. 5. Art. 11. Vol. 2. pag. 101.)* Qui quidem et illud (Cap. 4. art. 7. et Cap. 5. art. 13.) palam facit, omnia demum quaecumque ad praedicti paradoxi praesidium ex memoratis Iuveninio, Habert, etc. corrogata habentur in citato loco Operis *De Dioecesana Synodo*, ea nutare prorsus, ac insuper perperam Ioanni Morino haec attribui. Quidquid enim sit de aliis huius scriptoris opinionibus, at quod ad Attritionem attinet, non solum eius sufficientiam ipse cum communi Thh. professus est, sed etiam eiusdem doctrinae antiquitatem, imo et perpetuitatem vindicavit.

Et placet sane locum illum afferre, ubi Dominicum Soto, cui *non ita multum vetus doctrina de attritione, quae in sacramento fieret*

NOTA. Vocatur *timor serriliter serrilis*, si quis de peccato quidem duleat, il-
Indque vitet ob poenas, quas a Deo infligendas novit; qui tamen adhuc paratus
esset peccare, si poenae istae non subsisterent. *Timor vero dicitur simpliciter*
serrilis, si quis ob eundem poenarum timorem a peccato abstinet. *Nec tamen*
dispositus ita est, ut vellet peccare, si poenae illae non essent. Prior malus est,
non quidem qua timor poenarum, sed ob pravam animi dispositionem. — *Scalini*

452. — QUAER. 6° *An sufficiat attritio ex metu poenarum Purgatorii pro peccatis venialibus?*

contritio, visa fuerat, modeste reprehendit: quippe principia adhi-
bet in hisce materiis nunquam non habenda prae oculis. Sic itaque
Morinus (*Comm. hist. De Poenit. Lib. I. Cap. 13. n. 19.*) : *In his*
Dominici Soti verbis duo mihi dura ridentur et intellectu difficultia.
Prius est, sententiam, quae asserit Attritionem fieri in sacramento
contritionem veram esse, a Patribus tamen non agnitam. Si ageretur
de novo aliquo et sublimi problemate theologico, *νηπιδίκτω* (cre-
dibile) sane esset, aliquid ab insignibus *Theologis et Philosophis*
inventum esse, quod antiquos latuisset. Verum cum agatur de via et
modo recuperandae salutis aeternae per Sacramentum *Poenitentiae*,
num scholastico aliquo philosophemate salutis adipiscendae ratio in-
veniri potest nova et facilior ea, quam Patres ab *Apostolis* acceptam
successoribus suis tradiderunt? Si Patres solam contritionem agno-
verunt necessariam ad salutem per Sacramentum *Poenitentiae* con-
sequendam, ingenii mei hebetudo non assequitur, qua ratione, quare
auctoritate freta Scholastici post mille saltē et ducentos annos no-
vam et faciliorem viam ea, quam Patres nobis tradiderunt, praescri-
bere potuerunt.... Posterius, quod mihi durum videtur, est, Patres so-
lum contritionem existimasse necessariam ad Confessionem. Licet enim
Antiqui nomen Attritionis non agnoverint, nedum axioma, Attritionem
in Sacramento fieri Contritionem; rem tamen ipsam hoc axiome significatam non modo docuerunt, verum etiam ut principium et omnis
disciplinae poenitentialis fundamentum maximopere commendarunt.
Huc usque Morinus.

Caeterum quod laudatus Benaglio sibi veniam fecerit recedendi
penitus ab iis, quae de hoc argumento in Opere Lambertiniano *de*
Synodo leguntur, merito sibi factam ad id facultatem censuit ex iis,
quae ipsemet Benedictus XIV in fine Praefationis editionibus postre-
mis praefixa in haec verba edixit: *ubi neque a Romanis Pontificibus*
Praedecessoribus nostris, neque a Nobis ipsis aut in Bullario aut alibi,
Apostolica auctoritate quidquam definitum est, ac generaliter omni-

Resp. Affirm. cum sententia communissima et moraliter certa; quia hic valent omnes rationes adductae supra pro sufficiencia attritionis ex metu gehennae.

§. III. *De efficacia contritionis.*

Principia:

454. — I. Contritio perfecta hominem *per se iustificat*, etiam extra Sacramentum Poenitentiae (a). 1º Constat ex ratione; con-

bus in rebus, quibus nullum ex publica Ecclesiae auctoritate pondus accessit, nihil nos definire ac veluti decretorium exhibere intendimus. Ea enim nobis et semper fuit, et adhuc mens est, ut sententiam nostram proponentes, hanc eatenus tueamur, quatenus illi ex rationibus et auctoritatibus, quae nos ad eam amplectendam impulerunt, satis roboris et firmitatis adesse cognoscatur; libentique animo subscribimus doctrinae... Melchioris Cani, qui... de libris agens, qui a Summis Pontificibus conscripti publicantur, haec ait: Cum edunt libros de re qualibet Romani Pontifices, sententiam suam, ut homines alii docti, exprimunt, non tamquam Ecclesiae iudices de fide pronunciant. Et allata historia Innocentii IV, qui Commentaria in libros Decretalium scripsit, dum Pontificatum gerebat, subdit: Neque profecto Innocentius hoc sibi unquam arrogavit, ut quidquid in eo Opere scripsisset, pro re definita haberetur; sed facile passus est, opiniones suas, quas tamquam privatus doctor proposuerat, ab aliis doctoribus oppugnari; ut patet ex... illius vita, multoque magis ex ea, quam sibi amplissimam hac in re licentiam sumpserunt posteriores Canonistae, dum sententias ab Innocentio suis Commentariis insertas saepe deserere et in alia omnia ire non dubitarunt.

(a) Contraria doctrina damnata est tum in Propositionibus 31. 32. et 70. Michaelis Baii, contendens perfectam charitatem consistere posse sine remissione peccatorum, et cum reatu aeternae damnationis; tum expressius in Prop. 71., quae est huiusmodi: *Per contritionem etiam cum charitate perfecta et cum voto suscipiendo sacramentum coniuncta, non remittitur crimen extra casum necessitatis aut martyrii sine actuali suspicione sacramentorum.* Haec refutavit Bellarminus *De Poenit. Lib. 2. Cap. 13.*

Damnatae huic doctrinae affinis est sententia Francisci Sylvii, qui (In Suppl. S. Thomae q. 5. art. 1.) docuit, *non semper nec frequenter vel ordinarie contritionem habere coniunctam remissionem pecca-*

tritio enim includit necessario caritatem perfectam: porro amare Deum perfecte, est cum Deo coniungi; coniunctio autem cum Deo necessario disiunctionem a peccato operatur, cum non possit quis unum extreum amplecti, quin ab extremo opposito totaliter recedat. Ergo.... 2' Constat ex Scriptura sacra. *Prov.* 8. 18.: *Ego diligentes me diligō.* — *Ioann.* 14. 21.: *Qui diligit me diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum.* — *1. Petr.* 4. 8.: *Caritas operit multitudinem peccatorum.*

II. Contritio *perfecta* non remittit peccata mortalia, seu hominem non iustificat, nisi cum voto confessionis: peccata enim remitti non possunt nisi per medium a Christo institutum, ut patet; atqui Sacramentum Poenitentiae in re, vel saltem in voto, est unicum medium a Christo institutum ad remittenda peccata post Baptismum patrata. Ergo, etc. (a). Constat insuper ex *Conc. Trid. sess. 14. c. 4.*

III. Attritio tanquam praerequisita dispositio sufficit ad obtinendam peccatorum, etiam lethalium, veniam in Sacramento Poenitentiae. Constat enim ex eodem *Tridentino, sess. 14. c. 4.* attritionem disponere ad iustificationem in Sacramento Poenitentiae.

IV. Attritio autem extra Sacramentum hominem iustificare non potest. Iustificatio enim consistit in perfecta coniunctione cum Deo; sed attritus, licet a creaturis discedat, primosque conversionis ad Deum gressus exordiatur, nondum tamen est

torum, antequam recipiatur Sacramentum, licet sit cum dilectione Dei perfecta et super omnia coniuncta. Vid. Card. De Lugo, qui (*De Poenit. Disp.* 5. n. 98. et seq.) et hanc et alias absonas huius scriptoris opiniones refellit.

(a) Quo sensu haec sint intelligenda, habes ex Lugo (*De Sacram. Euch. Disp.* 3. n. 3.), ubi de voto baptismi et poenitentiae sic disserit: *dicitur contritio baptismus in roto, non quidem quia habet suam efficaciam in ordine ad iustificationem ab ipso reali baptismo, sed quia includit in se implicitum votum baptismi suscipiendi, si fieri possit, sicut et implendi omnia alia praecepta.* In quo etiam sensu dicitur contritio iustificare in ordine ad claves, seu in ordine ad sacramentum poenitentiae, non quod accipiat vim iustificandi a sacramento, sed quia quando extra sacramentum iustificat, habet in se votum implicitum subiiciendi clavibus peccata mortalia, ad quod manet homo obligatus etiam postquam iustificatus est per contritionem.

perfecte ad ipsum conversus, et per amorem coniunctus. Nec propria virtute iustificat attritio in Sacramento, sed est tantum praerequisita conditio; ipsum autem Sacramentum per gratiae infusionem iustificat: quare in Sacramento poenitens est *actu attritus et habitu fit contritus* (*a*).

Quaesitas

455. — QUAER. 1° *An votum confessionis debeat esse EXPLICITUM in contritione?*

Resp. Neg. cum sententia communi quam tenent Billuart, diss. 1. art. 4. §. 2. — Salmant., c. 2. n. 23. — Ratio est, quia ad remissionem sufficit, ut quis vere coniungatur toto corde cum Deo per contritionem perfectam; Deus enim reiicere nequit peccatorem toto corde et ex perfectissimo motivo ad se accedenter, ut patet ex dictis; atqui fieri potest aliquando, ut peccator eliciat talem actum perfectae contritionis, quin cogitet de confessione, sive ex inadvertentia vel oblivione naturali, sive ex ignorantia invincibili (*b*). Ergo ad remissionem peccati per contritionem non est essentiale, ut votum confessionis sit explicitum.

456. — QUAER. 2° *An contritio remittat non tantum culpam, sed etiam poenam culpae debitam?*

Resp. 1° Remittit certo poenam aeternam, quia homo iustificatus per contritionem nequit remanere reus aeternae damnationis, ut patet.

(*a*) Quandoquidem vero perfecta contritio virtute propria iustificat, et simul est dispositio ad sacramentum; idcirco qui perfecte contritus ad sacramentum accedit; duplii sanctificantis gratiae dono ditatur, primum scilicet vi contritionis, et iterum deinde vi sacramenti. — Quod autem A. ex usitata scholae phrasi ait, in sacramento *attritum fieri contritum*, intellige *contritum habitu*, per infusionem nempe gratiae sanctificantis, quae vi absolutionis confertur, hominemque habitualiter conversum ad Deum efficit.

(*b*) Necessarium scilicet est confessionis votum seu voluntas, non secus ac ad perfectam contritionem requiritur voluntas implendi omnia pracepta Dei. Hoc autem votum seu implicita voluntas adesse potest, etiamsi quis actu de quibusdam praceptis non cogitet, aut etiam ea invincibiliter ignoret.

Resp. 2° Iuxta maiorem vel minorem eiusdem intensitatem remittit etiam partem poenae temporalis deletis mortalibus vel venialibus debitate. Proinde contritio perfecta valde intensa potest etiam omnem poenam abolere; sed non necessario ex natura sua hanc efficaciam habet. Eruitur ex Trident. sess. 6. c. 14. et Can. 30. — Item ex sess. 14. de Poenit. c. 8. et Can. 12.

457. — *QUAER.* 3° *An attritio remittat peccata venialia extra Sacramentum?*

Resp. Controvertitur. *Probabilius* affirmandum videtur. Ratio est 1° quia ex Conc. Trid. variis modis remitti possunt peccata venialia: ergo non sola contritione perfecta remittuntur; 2° quia in opposita sententia non faciliter remittuntur peccata venialia, quam mortalia: hoc autem sensui communis adversatur; 3° quia vis remittendi venialia communiter tribuitur Sacramentalibus; falso autem tribueretur, si ad ea delenda contritio requireretur. — *Ita Suarez, disp. 11. sect. 3.* — *Lugo, disp. 9. n. 28., et alii multi.*

Negant tamen non pauci, quia ex Trid. sess. 14. c. 5., peccata venialia *utiliter* in confessione accusantur; non autem accusarentur *utiliter*, si attritione remitti possent: ergo, etc. — Sed merito reponitur peccata venialia *utiliter* exponi in confessione aliis quoque de causis, nimis ob remissionem poenae, ob meritum confusionis, ob emolumendum directionis, etc.

QUAER. 4° *An contritio vel attritio remittat venialia sine roto Sacramenti?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Sacramentum ex institutione divina pro solis mortalibus necessarium est: ergo venialia deleri possunt absque Sacramento Poenitentiae; ergo nullum voluntum huius Sacramenti requiritur ad eorum remissionem. — *Ita omnes.*

ARTICULUS II.

DE PROPOSITO.

458. — **DEFINITIO.** Propositum est voluntas non amplius peccandi de caetero.

DIVISIO. Duplex est: 1° *explicitum*, seu *formale*, quo quis de futuro cogitans statuit non amplius peccare; 2° *implicitum*, seu *virtuale*, quod in ipsa contritione includitur, quin futurum tempus praecipue oculis habeatur.

Principia:

459. — I. Propositum saltem implicitum est omnino necessarium ad peccati remissionem; quia propositum est pars essentialis contritionis, ut ex huius natura et definitione constat.

II. Propositum verum triplici conditione gaudere debet; scilicet requiritur, ut sit firmum, efficax, et universale.

1° *Firmum*, scilicet poenitens habere debet sinceram voluntatem non relabendi in peccatum, non obstante quocumque incommodo (*a*), aut timore humano: secus enim non vellet totali-

(*a*) Praestat heic subiicere, quid de hac re monendum confessarium censem Auctores gravissimi.

Suarez (De Poenit. Disp. 32. Sect. 2. n. 2.): *Observant Doctores, non debere Confessorem proponere poenitenti omnes difficultates, quae in vitandis peccatis occurrere possunt; quia constituet illum in manifesto periculo non solum non habendi propositum efficax in futurum, sed etiam derujo peccandi. Satis ergo est, ut proposita IN GENERE foeditate peccati, Dei bonitate, et periculo damnationis, etc., poenitens concipiatur GENERALE propositum nunquam iterum peccandi mortaliter.*

Huc faciunt illa Card. Caietani (Sum. V. *Confessio ad 12 qualit.*): *Non sunt autem poenitentes in temptationem praecipitandi a confessore nimis zelante et imprudenter investigante, an.... intendit vitare mortalia supra omne vitabile, puta direptionem, occisionem, etc.; multos enim huiusmodi interrogatio induceret in temptationem.... Hortetur eum ad amorem Dei super omnia, et quod ex amore huiusmodi debeat dolere de praeterito et proponere vitationem de futuro.... Et sic accendet cor poenitentis, et non ponet in periculum temptationis.*

Et Card. De Lugo (De Poenit. Disp. 7. n. 199.) quandam memorans infirmitatem spiritus, non habentis robur ad prorumpendum in generosum actum, subdit: *Quae infirmitas non est novum peccatum, ut constat in poenitentibus illis, quibus Confessarius non debet pone-re ob oculos explicite circumstantias nimis difficiles, ut circa eas, si occurrent, proponant explicite in iis etiam non peccare. Et inferius (ibid. n. 238.) de iis loquens, qui ardenter honorem vel corporis voluptatem insectantur, qui licet dolore aliquo remisso peccata sua in confessione retractaverint, postea tamen, data occasione honoris vel voluptatis, facile relabuntur propter vehementiam affectus, quam non nisi in confuso et remisse correxerunt, addit: Imo nec audemus illis in confessione proponere distincte tentationes aut pericula pec-*

ter et sincere ad Deum converti. Non debet tamen Confessarius animum poenitentis tentare, adhibitis comparationibus ad perturbandam eius phantasiam idoneis (a).

2º *Efficax*, idest poenitens non tantum firmiter statuere debet, se amplius peccare non velle, sed etiam adhibere operam et media necessaria ad peccatum vitandum, fugiendasque proximas occasiones, etc. etc. — Sufficit autem ut propositum sit efficax *affectare*, id est, sufficit ut peccator sit animo paratus ad media necessaria adhibenda; quia futura de facto emendatio non est de essentia propositi.

3º *Universale*, seu extendi debet ad omnia peccata mortalia non patrata modo, sed etiam quae patrari possent. Ratio est, quia plena et vera ad Deum conversio dari nequit absque lethalis cuiuslibet peccati aversione.

Quod autem ad peccata venialia spectat, requiritur et sufficit ad Sacramenti valorem, ut firmum adsit et efficax propositum saltem unum ex venialibus vitandi.

Quaesita:

460. — QUAER. 1º *An propositum ut sit firmum, debeat insuper constans reperiri?*

Resp. Neg.; saltem hoc non est absolute necessarium. Ratio est, quia propositum afficit praesentem voluntatem, quae ex natura sua alioqui variabilis est. Hinc ex relapsu post confessionem colligi nequit propositi infirmitas, saltem ordinarie. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 451. — Lugo, disp. 14. n. 166., etc., contra aliquos.*

Dixi: *saltem hoc non est absolute necessarium*. Nam, si poenitens statim et sine ulla fere resistantia relabatur, argumentum

candi, quae possunt occurrere, ut circa illa distinete proponant; quia prudenter timemus, quod iam neque in confuso priora peccata retractarent.

Denique, ut alios praetermittamus, Laymann (*De Poenit. Cap. 4. n. 8.*) haec habet: *Non recte agit Confessarius, si poenitentem adigat ad speciale promissionem.... de hoc vel illo peccato in posterum vitando, praeterquam in casu raro, si peccatum reipublicae, v. gr., sit valde perniciosum, etc.*

(a) Confer sup. dicta in not. ad 450. q. 2.

vel saltem praesumptionem praebet, quod proposito vere firmo caruerit; qui enim firmiter proponit, non adeo facile sui propositi obliviscitur, sed constans saltem per aliquod tempus perseverat, conatus adhibet ad resistendum temptationibus vel peccati occasionibus, et difficilius rariusque cadit. — *Ita S. Lig. n. 459.*, ubi de *Recidivo*. — *Lugo, disp. 14. n. 160.*, etc.

461. — QUAER. 2° *An firmum censeri queat propositum illius, qui habet quidem animum non peccandi, pertimescit tamen, se relapsurum?*

Resp. Affirm. generatim; non enim impedit sinceram voluntatem timor, qui ex praeterita fragilitate, et humanae voluntatis inconstantia ingeritur. Hinc verum habet propositum poenitens ille, qui interroganti Confessario de voluntate non peccandi respondeat: *Fragilis sum, formido lapsum, non tamen volo nunc, nec eligo casum*: quae sunt verba Gersonis apud Croix (Lib. 6. P. 2. n. 1733.) (a).

(a) Alibi Croix (*l. c. n. 1822.*) ita scribit. *Ostendi n. 1733, ad serium propositum etiam circa mortalia non requiri, ut credatur relapsus non secuturus; sed satis est nunc adesse seriam voluntatem, cum qua, quamdiu stabit, stare non possit voluntas relabendi, quamvis forte praevideatur per fragilitatem immutanda. Sicut S. Petrus non ideo iudicatus est indispositus ad Communionem, quod a Christo sciretur relapsurus; ita nec consuetudinarius censendus est indispositus ad absolutionem, quamvis MORALITER sciatur, esse relapsurum.*

His gemina habet Sporer (*De Poenit. n. 310.*): *Propositum (inquit) firmum voluntatis tantum non peccandi de caetero requiritur, non item necessario credulitas vel persuasio certa ex parte intellectus, ut nimirum poenitens certo credat, vel animo sibi persuadeat, se non amplius peccaturum, aut hoc vel illud peccatum non amplius patraturum, ut notant DD. communiter.... Potest enim quis vere dolere et detestari peccatum, ac vere et absolute proponere, se de caetero non peccaturum....; tametsi valde timeat aut etiam existimet, imo certo credat, se ob expertam voluntatis suae inconstantiam, et fragilitatem suam denuo relapsurum, non omnia peccata mortalia, vel ne hoc quidem certum peccati genus evitaturum.*

Quae cum ita sint, vix apparet, cur S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 451.*) dicat, se non acquiescere sententiae (quam communem dici non difitetur) cum aliorum gravissimorum DD. tum etiam Sporer; sed male se cum Croix sentire. Nam si Croix haec (*l. c.*) addidit: *Si tamen*

In praxi vero indolem geniumque poenitentis inspicias: repieres enim non raro peccatores asseverantes, se relapsuros, qui idcirco timent, ne propositum satis firmum non habeant, nec

consuetudinarius ipse desperet de sua emendatione, difficulter habebit verum propositum; hinc priusquam, absolratur disponi debet, ut speret, non per vires suas, sed per Dei gratiam, cui si cooperetur, poterit, ut docuerunt innumera exempla ipsi similium; etiam Sporer (l. c.) ista subiecerat: Cueterum si poenitens spectata sua fragilitate, inveterata prava consuetudine, omnino impossibile iudicet, ut de caetero ab aliquo vel aliquibus peccatis mortalibus abstineat, inducendus efficaciter erit a Confessario; et attenta dirinae gratiae efficacia, omnino sibi persuadere debet, non esse impossibile, atque in divina gratia sola, non in se confessus, firmum propositum concipere de caetero abstinendi, dicens cum Apostolo: Omnia possum in eo, qui me confortat.... Quod si hoc facere nequeant, vel potius nolit, cum revera possit, iam tamquam vera contritione constitutus, de gratia Dei desperabundus, adeoque ad iustificationem et Sacramentum indispositus absolvi non poterit ex propria culpa. Vides penes La-Croix (l. c. n. 1823., 1824.) solutos cavillos, quibus Iuvenin et Gennettus communem doctrinam impeteabant.

Quoad ad proxim attinet, potissima occurrit difficultas, quando (ut fieri non raro solet) poenitens, bonae alioqui voluntatis, sed rei difficultate perterritus, dicat, *se non posse hoc vel illud promittere, ne dein fidem frangere videatur, aut non posse sibi fidere*, etc. Quod quidem contingit praesertim cum habentibus consuetudinem vano usurpandi nomina Dei ac Sanctorum, imprecandi, excandescendi ob occasiones iuges simul ac necessarias, etc.

Eiusmodi porro poenitens non modo erigendus est spe divini auxili, sed edocendus, hoc unum exigi, ut hic et nunc voluntatem habeat non relabendi, praesertim cum incertum sit, an vitam diutius protracturus sit, etc., non secus ac ad validitatem voti sufficit praesens voluntas rem votam praestandi; confirmandusque est suo ipsius exemplo, qui non ideo minus sincere alias proposuisse se putet, quia deinceps relapsus fuerit. Sed principua Confessarii industria eo converti debet, ut ea videatur tantum exigere, quae poenitens haud aegre fateatur in sua esse potestate. Hoc autem assequetur tum proponendo media, quibus poenitens utatur sive dum tentatione pulsatur, sive dum pace fruitur; tum etiam inculcando, hoc solum demum ab eo postulari, ut caveat a culpis, quae scienter seu plena cum advertentia committantur: quod quidem animos recreare atque summopere erigere solet eorum, qui cum pravo

tamen aliud ostendunt praeter relabendi timorem, suique diffidentiam. Huiusmodi poenitentibus inculcandum est, non agi de his, quae forte sint eventura, sed de actuali voluntate, et de fiducia in auxilio divino reponenda. — *Ita communiter.*

Attamen consentiunt omnes, vix fieri posse ut sincere poenitens de futuro cogitet, et simul propositum explicitum et *formale* non eliciat.

463. — QUAER. 4° *Quale propositum requiratur, vel sufficiat pro venialibus?*

Resp. 1° Ad Sacramenti valorem, requiritur et sufficit habere efficax propositum saltem unum veniale vitandi; quia sufficit dolere de uno ad materiam Sacramenti sufficientem (*a*), ergo *a fortiori* sufficit propositum efficax vitandi omnia venalia, quae accusantur.

2° Sufficit sibi proponere emendationem de aliquo genere venialium, v. gr., de mendaciis, dicendo: *Nolo amplius mentiri.* Sequitur ex dictis.

3° Sufficit vel vitare omnia peccata deliberata, quia vitari haec possunt; et semi-deliberata, in quantum fieri potest. — *S. Alph. Lib. 6. n. 449. dub. 2.*

4° Sufficit velle firmiter et efficaciter minuere frequentiam et multitudinem venialium, quia propositum cadit saltem in aliquod ex illis, ut dictum est de contritione (*b*).

laborent habitu blasphemandi, imprecandi, etc., impossibile quid a se exigi putant, si iubeantur, ne in eiusmodi verba amplius prorumpant, etc.

(*a*) Confer Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 14. n. 141.*), qui docet, veriorem esse eorum sententiam, qui putant, sufficientem dolorem adesse posse de uno veniali, etiamsi nullus aut certe minus sufficiens sit dolor virtualis de aliis eiusdem speciei venialibus.

(*b*) Huc faciunt illa S. Thomae (3. q. 87. art. 1. ad 1.): *Poenitentia de peccatis mortalibus requirit, quod homo proponat abstinere ab omnibus et singulis peccatis mortalibus. Sed ad poenitentiam peccatorum venialium requiritur, quod homo proponat abstinere a singulis, non tamen ab omnibus, quia hoc infirmitas humanae naturae non patitur; debet tamen habere propositum se praeparandi ad peccata venalia minuenda; alioquin esset ei periculum deficiendi, eum desereret appetitum proficiendi, seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quae sunt peccata venalia.*

In praxi tutius est elicere propositum de nonnullis peccatis determinatis, praesertim de gravioribus et de his praecipue, quae ex habitu patrantur, eisque peccatum aliquod vitae anteactae adiungere. — *Reuter*, n. 295.

NOTA 1° Quando cernuntur fideles, etiam qui habentur ut pii et frequenter confidentur, nullum aut fere nullum profectum facere post innumeratas confessiones, signum probabile est, quod proposita nimis generalia et confusa, et proinde torpida et languida concipient. — *Elbel*, n. 112.

NOTA 2° Nec raro inveniuntur poenitentes, praesertim mulieres, diu examini conscientiae incumbentes, minimas culpas cum maxima anxietate requirentes, et confessiones suas ultra modum protractantes, et tamen de dolore et efficaci proposito parum curantes. Tales igitur serio adhortandi sunt, ut, omissa anxia cura declarandi omnia peccata venialia in ispecie et numero, ea duntaxat quae conscientiam magis gravant, et quae potissimum extirpanda sunt, cum serio dolore et vero proposito emendationis clavibus subiciant. Imo expedit, ut ex istis venialibus seligant unum aliquod praecipuum, ad quod detestandum et emendandum prae caeteris maxime incumbant. — *Sporer*, n. 339. — *Elbel*, n. 113., etc.

CAPUT II.

DE CONFESSIONE.

Confessio est accusatio peccatorum post Baptismum patratorum, facta Sacerdoti approbato, in ordine ad absolutionem.

Tria hoc spectant, scilicet 1° necessitas; 2° dotes; 3° iteratio confessionis.

ARTICULUS I.

DE NECESSITATE CONFESSIONIS.

Principia:

464. — I. Confessio sacramentalis de iure divino est omnibus post Baptismum lapsis in peccatum mortale necessaria. Constat 1° ex Scriptura sacra; Christus enim dicit Apostolis, *Ioann.* 20. 22.: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* — Et *Matth.* 16. 19., dixit Christus Petro: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis.* — Et 18. 18., ait omnibus

Apostolis: *Quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo.* Unde sic: In locis citatis Christus instituit Apostolos et Sacerdotes iudices et medicos, sine quorum sententia et curatione nemo graviter lapsus post Baptismum potest reconciliari et sanari; atqui hoc duplici munere fungi non possunt, incognita causa: quomodo enim Sacerdotes discernerent inter peccata, et alia quidem remitterent, alia vero retinerent, nisi iudicium de singulis ferre possent? Quaenam esset ratio aliis condonandi, aliis autem veniam denegandi? Quorsum tenderet illa suprema clavium potestas Apostolis et eorum successoribus a Christo tradita? Illusoria nempe foret, si peccatores non tenerentur Sacerdotes adire, et ipsis peccata sua manifestare. Ergo necesse est, ut peccata mortalia post Baptismum commissa potestati clavium seu iudicio Sacerdotum subiiciantur. Ergo confessio de iure divino necessaria est.

Constat 2º ex *Conc. Trid. sess. 14. Can. 7.*, his verbis: *Si quis dixerit in Sacramento Poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse iure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, etc., anathema sit.* — Adde innumeris alias Conciliorum et SS. Pontificum decisiones.

Constat 3º ex traditione et argumento praescriptionis. Confessio enim semper fuit in usu ab exordio Ecclesiae, ut constat ex innumeris testimoniis SS. Patrum, quae videri possunt apud auctores de Theologia Dogmatica tractantes. Ergo est instituta a Christo ut necessaria, et per Apostolos ad nos transmissa. Hoc evidens est, iuxta notissimam *S. Aug. Regulam lib. 4. de Bapt.* contra *Donatist. c. 24.*: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* Praeterea confessio peccatorum res est adeo ardua et difficilis, ut nunquam tot saeculis tam perseveranter et universim observata fuisset, nisi a Christo ut necessaria fuisset instituta.

465. — II. Confessio est etiam necessaria *de Iure ecclesiastico*, saltem semel in anno, omnibus fidelibus; qui graviter peccaverunt.

Constat ex variis Conciliis, sed praesertim ex *Conc. Later. IV* sub *Innoc. III* his verbis: *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, et iniunctam sibi poenitentiam propriis viribus studeat adim-*

plerere....; alioquin vivens ab ingressu Ecclesiae arceatur, et moriens christiana careat sepultura.

Quaesita:

466. — QUAER. 1° *Quandonam urgeat praeceptum divinum confessionis?*

Resp. 1° Obligat certo *per se* in periculo, eoque magis in articulo mortis, et aliquando in vita. Ratio primi est, quia omnia praecepta positiva obligant saltem tempore necessitatis; secus enim nunquam obligarent, frustaque imponerentur. Ratio secundi est, quia praecepta affirmativa non obligant tantum in extrema necessitate, sed etiam quando eorum impletio rationabiliter necessaria iudicatur.

Resp. 2° Obligat *per accidens* in variis circumstantiis (*a*), scilicet 1° cum Eucharistia suscipienda est; 2° quando urget praeceptum se reconciliandi cum Deo, vel requiritur status gratiae, v. gr., ad Sacraenta administranda, vel ad recipienda ea, quae dicuntur *vivorum*, nec elici potest actus contritionis perfectae; 3° quando urget gravis tentatio, quae secus superari nequeat.

QUAER. 2° *An praeceptum divinum confessionis statim obliget ac patratum est peccatum; vel quonam tempore urgeat?*

Resp. 1° Non obligat statim post peccatum. Ratio est, quia talis obligatio nullo fundamento certo nisi videtur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 671.*

Resp. 2° Facile determinari nequit, quoties in vita et quo praeciso tempore urgeat, praeceptum divinum. Quidquid sit, satisfacere illi videtur, etiam qui semel tantum in anno confitetur; quia non constat praeceptum divinum frequentius urgere; et iuxta multos Christus reliquit obligationis tempus Ecclesiae determinandum. (*Plura de necessitate confessionis in Tract. de Praecept. Ecclesiae, tom. I. n. 476. et seq.*)

(a) Sermo est, uti per se res loquitur, de iis tantum, qui lethalis culpae vinculo adstringuntur.

ARTICULUS II.

DE DOTIBUS CONFESSIONIS.

467. — Multae confessionis dotes a variis auctoribus assignantur, quae ut plurimum ad eius validitatem non pertinent; praecipuae autem his versiculis continentur:

Integra sit, simplex, humilis, discreta, fidelis,
Vocalis, moerens, pura atque parere parata.

1° *Integra*, id est, complectatur omnia peccata mortalia nondum confessa, ut mox dicetur.

2° *Simplex*, id est, non intermixta sermonibus impertinentibus, nec fucata verbis neque figuris adornata; sed nuda, clara et brevis peccatorum declaratio.

3° *Humilis*, id est, fieri debet cum vera humilitate cordis et corporis, scilicet genibus flexis, nisi excuset infirmitas et nudato capite, si vir confiteatur; humilitas etiam apparere debet in modulo vocis, ita ut poenitens cum verecundia, non autem per modum fabulae aut nudae historiae sua peccata enarret.

4° *Discreta*, id est, debet fieri verbis honestis et discretis, maxime in explicandis peccatis contra castitatem; nec debent manifestari peccata aut defectus aliorum sine necessitate.

5° *Fidelis*, id est, sincera, sine mendacio, praesertim in materia gravi et necessaria ad iudicium sacramentale. Fidelitas autem seu sinceritas non tantum consistit in peccatis rite declarandis, quod pertinet ad integratatem, sed etiam in iis non exaggerandis vel in peccatis suppositis non adiiciendis.

6° *Vocalis*, id est, fieri debet confessio ipsa voce, non autem scripto¹, neque aliis signis, absque necessitate, vel gravi cau-

1 Confessio *scripto facta*, est quidem per se valida; invalida tamen foret confessio et absolutio *per litteras*. Forma enim consistit in *verbis*, ut definitivit *Eugenius IV*, in *Decreto pro Armenis*; porro forma materiae praesenti applicari debet. — Constat insuper ex propositione a *Clemente VIII* damnata, ann. 1602.

Quidquid autem in contrarium nonnulli theologi dixerint, certum est confessionem *scripto factam* esse validam. Nec obstat praefatum *Clementis VIII Decretum*, quia illo tantummodo prohibetur propositio spectans simul et ad confessionem *scripto factam*, et ad *absolutionem* pariter *scripto* vel per *internuntium datum* ac *missam*. Qua de re egregie solideque disputavit *Suarez* in opusculis prima vice in lucem editis a piae memoriae Episcopo Brugensi, *DD. Malou* (Bruxellis, 1859). Consentient etiam *Lugo*, *Conink*, *Viva*, *S. Lig. l. 5. n. 489.*, et *alii*.

sa, v. gr., ob verecundiam vehementissimam, ob impedimentum linguae, etc. — *S. Lig. n. 429., 493.*

7° *Moerens, seu dolorosa*, ut supra dictum est de contritione, *n. 442. et seq.*

8° *Pura, nempe ob finem honestum, seu ad veniam peccatorum, gratiasque sacramentales obtainendas, non vero ad Confessarii compassionem commovendam, eiusve benevolentiam, aestimationem captandam, etc.*

9° *Parere parata, id est, poenitens debet esse dispositus ad parendum monitis Confessarii tanquam iudicis sententiam proferentis, puta in fugiendis occasionibus, in adhibendis remediis, in restitutione facienda, acceptanda poenitentia, etc.*

Inter praefatas confessionis dotes praecipuae sunt *integritas*, et *contritio*. Iam de *posteriori* satis dictum est; nunc autem speciatim de *priori* disserendum venit.

De integritate confessionis.

468. — Duplex distinguitur *integritas*, alia *materialis*, alia *formalis*.

1° *Integritas materialis* sita est in accusatione omnium peccatorum mortalium, quae menti occurunt.

2° *Integritas formalis* consistit in accusatione omnium mortalium, quae quis hic et nunc, spectatis circumstantiis, moraliter confiteri potest, vel tenetur.

Hinc quoties habetur *integritas materialis*, habetur etiam *formalis*; sed non vice versa.

Dicemus: 1° de necessitate *integritatis*; 2° de causis ab ea excusantibus.

§. I. De necessitate integritatis.

1° In genere; 2° de peccatis dubiis; 3° de circumstantiis peccatorum; 4° de peccatis oblitis.

F U N C T U M I.

De necessitate integritatis in genere.

469. — I. Omnia peccata mortalia post Baptismum patrata, de iure divino in confessione accusari debent, quantum moraliter fieri potest.

Constat 1º ex Scriptura sacra, seu ex verbis ipsis institutionis Sacramenti Poenitentiae; sic enim Christus Dominus, *Ioann. 20. 22.* : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Unde sic: His verbis Christus tum Apostolis, tum eorum successoribus iudicariam contulit potestatem circa peccata remittenda. Atqui inutiliter hanc potestatem eis contulisset, nisi omnia peccata singillatim ipsis fuissent declaranda. Iudex enim eiusmodi potestatem exercere nullatenus potest, causa incognita, nec discernere, remittenda ne sint, an retinenda peccata. Ergo ex ipsa confessionis institutione per formam iudicii, sequitur rigorosa obligatio omnia peccata mortalia quoad numerum et speciem declarandi.

Constat: 2º ex verbis *Trid. sess. 14. c. 5.* : « Universa Ecclesia semper intellexit institutam esse a Domino integrum « peccatorum confessionem, et omnibus post Baptismum graviter lapsis iure divino necessariam existere; quia Dominus noster Jesus Christus, de terris ascensurus ad coelos, Sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit, tanquam praesides et iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur in quae Christi fideles ceciderint; quo, pro potestate clavium, remissionis aut retentionis peccatorum sententiam prouuntient. Constat enim Sacerdotes iudicium hoc, incognita causa, exercere non potuisse, si in genere duntaxat, et non potius in specie, ac singillatim, sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur, oportere a poenitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligen tem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima sint. » — Et *Can. 7.*, sic definitivit: *Si quis dixerit, in Sacramento Poenitentiae, ad remissionem peccatorum necessarium non esse de iure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria ex debita et diligenti praemeditatione habetur, etiam occulta et quae sunt contra duo ultima Decalogi Praecepta, et circumstantias quae speciem peccati mutant, anathema sit.*

470. — II. Integritas materialis non semper necessaria est ad validitatem et fructum confessionis: materialis enim integritas interdum est moraliter impossibilis, sive ex inculpabili oblivione, sive aliis de causis: Deus autem impossibilia non iubet. Ergo, etc. Constat etiam ex *Conc. Trident. loco cit.* his verbis: *Reliqua autem peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa intelligun-*

*tur; pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: AB OCCULTIS
MEIS MUNDA ME.*

III. Ad integratatem confessionis praerequiritur diligens pro capacitatem poenitentis examen de peccatis ab ultima confessione valida patratis; qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media necessaria. — *Vide Appendicem de examine conscientiae, infra, n. 507.*

Resolves:

471. — 1° Tenetur in confessione mortalium accusare non tantum species genericas peccatorum, sed etiam species infimas; eae siquidem *proprie species* dicuntur; omnium autem specierum accusationem Tridentinum requirit. •

2° Qui non potest speciem infimam patefacere, tenetur ad speciem superiorem, seu genericam, manifestandam: v. gr., si quis sciens se peccasse contra castitatem, non recordatur de peccato specifico, tenetur tamen dicere, se contra castitatem graviter peccasse.

3° Qui scit se peccasse mortaliter, sed ignorat speciem etiam genericam peccati sui, tenetur dicere in genere se peccasse graviter, non tamen recordari, cuius peccati sit reus.

4° Qui recordari nequit de numero certo, tenetur accusare numerum probabiliorem, seu qui magis accedit ad veritatem, addendo particulam *circiter*; quia ubi deest certitudo, illud quod verisimilius est, accusari debet.

5° Qui nec summam peccatorum verisimilem exhibere potest, dicere tenetur, an frequenter aut raro peccaverit; quoties *circiter* in mense, in hebdomada, in die, etc.

6° Confessarius nequit eximere ab obligatione integre constendi ob magnum poenitentium concursum, v. gr., aliquo die festo solemniori. Constat ex dictis, neconon ex propositione 39° ab Innoc. XI damnata, quae sic se habet: *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium; qualis, v. gr., potest contingere in die magnae alicuius festivitatis aut indulgentiae.*

7° Defectus sinceritatis circa unum tantum mortale, quod omittitur, constituit peccatum grave; quia praeceptum divinum confessionis in re gravi violatur.

Quaesita:

472. — QUAER. 1° *Qualis numerus censeatur comprehendendi in particula circiter?*

Resp. Non potest regula omnino certa id determinari; non tamen comprehenditur qualiscumque excessus, nec notabilis defectus; sed modicus tantum, maior tamen vel minor proportionate ad numerum expressum. Sic autem communiter statuunt Theologi; modicus excessus, vel defectus erit relative ad *quinq̄ue circiter* peccata, unitatem unam hinc inde addere vel demere; relative ad *circiter decem*, duas; relative ad *viginti*, tres vel quatuor; relative ad *quadraginta*, quatuor vel quinque; relative ad *centum (a)*, quinque vel sex; censebiturque prudenter in primo casu poenitens quater, quinques, vel sexies, peccasse; in secundo vero octies, novies, decies, undecies, vel duodecies peccasse; et similiter de aliis resolve. — *Vide S. Lig. n. 466.*

473. — QUAER. 2° *An debeat postea declarari excessus notabilis, si post confessionem reperiatur?*

Resp. Affirm. Ratio patet ex dictis; si enim excessus notabilis non comprehenditur numero declarato cum particula circiter, poenitens non satisficit obligationi confessionis quoad illum excessum. Ergo.... — *Ita omnes.*

QUAER. 3° *Si quis erraverit notabiliter exaggerando numerum, an debeat postea id quoque in confessione declarare?*

Resp. Neg., si bona fide numerum istum notabiliter maiorem expresserit. Ratio est, quia plene et integre satisfecit obligationi confessionis; verus enim numerus in maiore fuit comprehensus, adeoque remissus. — *Reuter, n. 313., et alii communiter.*

474. — QUAER. 4° *An sit semper peccatum mortale mentiri in confessione?*

(a) At enim quando peccatorum numerus ad hosce usque limites excrevisse creditur, apposite monent DD. (*Vid. S. Alph. Lib. 6. n. 466.*), melius nosci statum poenitentis posse exquirendo de la psibus per dies, hebdomadas, menses, etc., quam si Confessarius de numero ferre velit iudicium, quod facile fallax erit.

Resp. Per se tunc solum peccatur mortaliter, quando mendacium versatur circa materiam *necessariam* confessionis sine iusta causa celatam, aut circa materiam gravem falso suppositam, scilicet accusando peccatum grave non commissum.

Mendacium igitur circa res ad confessionem seu conscientiam poenitentis non pertinentes, non est *per se* mortale; quia nec est graviter poenitenti damnosum, ut supponitur, nec graviter Sacramento iniuriosum, cum ad ipsum non referatur. — *Ita communiter* cum S. Lig. Hom. apost. n. 28. — *Billuart*, etc., contra *paucos* qui dicunt, omne mendacium in confessione esse mortale.

475. — QUAER. 5° *An officiat integritati confessionis, si quis accuset venialia Confessario ordinario, mortalia vero alteri?*

Resp. 1° Neg., *per se loquendo*, dummodo absolutionem nunquam recipiat, quin omnia mortalia uni manifestaverit, et ab eodem absolvatur. Ratio est, quia *integra* est illa confessio, quae omnia mortalia complectitur, cum venialia non sint necessario accusanda.

Resp. 2° In praxi autem attendendum est ad poenitentium circumstantias, et ad motiva quibus ducuntur. Non enim sunt damnandi, qui aliquando graviora peccata ignoto Confessario confitentur, leviora vero ordinario subiiciunt, si ex pudore, quo suffunderentur cum confessario familiariter cognito, periculo se committerent sacrilege confitendi. — *S. Lig.* n. 471.

476. — QUAER. 6° *An officiat integritati, si quis simulet aliam vocem, ne Confessario agnoscat?*

Resp. Neg. *per se*; dummodo enim omnia mortalia aperiat, confessionem integrum peragit. Nec necesse est, ut a Confessario nominatum cognoscatur; sufficit enim ut Confessarius praesentem peccatorem absolvere intendat: intentio autem Confessarii semper est *per se* ad poenitentem praesentem determinata. — *Lacroix, de Sacram. in genere*, n. 68.

FUNCTUM II.

De peccatis dubiis.

Dubium hic versari potest praecipue 1° circa actum peccati, seu circa peccatum commissum; 2° circa gravitatem peccati, tum ex parte materiae, tum ex parte assensus; 3° circa confessionem peccati certo commissi.

Quaesita:

477. — QUAER. 1º *An necessario accusanda sint peccata dubie commissa?*

Resp. Neg. probabilius, si praehabito diligentí examine dubium perseveret: et hoc valet, etiamsi dubium sit vere positivum, seu vera detur probabilitas de commisso peccato. Ratio est, quia hic agitur de lege dubia, quae consequenter non obligat. Et sane ex *Trident.* accusari debent peccata mortalia quorum *habetur conscientia*: atqui non habetur conscientia peccatorum dubiorum; habere enim conscientiam importat notitiam certam peccati, cum conscientia nihil aliud sit, quam cordis scientia et iudicium de peccato commisso. Ergo. — *S. Lig. n. 473.* — *Sporer, n. 389.* — *Roncaglia, c. 2. de Integr. confessionis, quaest. 7.* — *Reuter, n. 305., et alii multi.* — *Vide S. Lig. n. 473.*

Contradicunt tamen alii; quia (ut aiunt) colligitur ex verbis *Conc. Trident.*, omnia mortalia esse accusanda prout sunt in conscientia; et proinde si dubia sint in conscientia, sunt etiam ut dubia confitenda. — At enim respondendum est, in *Concilio Trid.* non dici, esse accusanda peccata ut sunt in conscientia, sed quorum conscientiam habemus. In praxi tamen huiusmodi accusatio consulenda est, ait *S. Lig. n. 476.*

NOTA. Quidam Theologi docent accusanda esse peccata negative dubia; sed per hoc de dubio pratico loqui intendunt: secus falsum est; nequit enim dari obligatio confitendi peccata negative dubia, quia huiusmodi dubium nullo solidō fundamento innititur, nec oritur, nisi ex inani suspicione, seu timore peccati commissi, ut scrupulosis, aut conscientiae timoratis frequenter contingit.

478. — QUAER. 2º *An sint accusanda peccata dubie gravia?*

Resp. Neg. probabilius per se, saltem speculative, etiam data vera probabilitate de peccati gravitate. Ratio eadem est, ac pro quaesito praecedente: non enim constat de peccato gravi commisso; nec proinde de obligatione confessionis constare potest. — *Ita iidem contra eosdem.*

In praxi autem duplex regula sequenda est:

I^a Regula. In dubio an materia peccati sit gravis 1º Poenitentes rudes ordinarie debent dubia accusare, quia fere non possunt per seipcos conscientiam efformare, utpote qui plerumque non possint distinguere venialia a mortalibus. Excipe tamen

scrupulosos, qui mortalia committere frequenter non solent; 2° Poenitentes instructi non tenentur dubie gravia accusare, quia per seipso conscientiam efformare possunt; nihilominus ad haec quoque accusanda ordinarie suaviter suadendi sunt.

II^a Regula. In dubio de consensu pleno aut advertentia perfecta 1° Si poenitentes sint timoratae conscientiae, nec soleant graviter peccare, nullo modo tenentur peccata dubia confiteri, quia ipsis favet praesumptio, quae *ex ordinarie contingentibus* habetur; imo saepe sunt ab hac accusatione impediendi, si ad scrupulos propensi videantur (*a*); 2° Si poenitentes medium viam servent inter timoratam et laxam conscientiam, non sunt quidem obligandi, sed utique inducendi ad consensum dubium declarandum, quia illud prodest ad conscientiae tranquillitatem, etc. 3° Si poenitentes sint laxae conscientiae, generatim peccata dubia declarare debent, quia ipsis praesumptio adversatur. — *Vide S. Lig. n. 476.*

479. — *QUAER.* 3° An necessario accusanda sint peccata gravia certe quidem commissa, de quibus tamen dubites, an confessus fueris?

Resp. 1° *Affirm.*, si dubium sit negativum, quia lex contendi est certa, nec ulla ratio suadet huic legi satisfactum fuisse, iuxta dicta *de Consc. tom. I. n. 41.*

Resp. 2° *Controvertitur* autem, si dubium sit positivum, id est, si positiva et gravis ratio suadeat, peccatum iam esse declaratum. Alii dicunt huiusmodi peccatum esse declarandum, quia obligatio confessionis est certa, eius autem adimpleti dubia. — *Ita S. Lig. n. 477.* — Negant tamen alii communissime cum Suarez, Lugo, Lacroix, Bonacina, etc. — *Recole dicta in Tract. de Consc. tom. I. n. 80.*, ubi prioris opinionis ratio tum infirma tum etiam ad gravia incommoda perducens ostenditur (*b*).

(*a*) Haec animadversio potiusquam ad dubium, mortalitatem an venialis tantum culpa intercesserit, pertinere videtur ad dubium, an aliqua culpa affuerit. Nam alioqui scrupulosi non impediendi sunt a confessione venialium, quando certo de lis constat.

(*b*) Ita quidem quoad obligationem; nam quoad proxim nemo negabit, ad conscientiae pacem plurimum conferre, quod anxietas ad eiusmodi dubia consequens per confessionem deponatur; nisi tamen

480. — QUAER. 4° *An qui confessus est aliquod peccatum tanquam dubium, debeat illud repetere, si illud ut certum postea cognoscat?*

Resp. Controvertitur. I^a SENTENTIA probabilior et communis (a) affirmat. Ratio est 1° quia debemus accusare omnia peccata certa, quorum habemus conscientiam; 2° quia peccatum

contra fiat, ut hoc pacto anxietas anxietati superaddatur. Quod quidem subinde cum iis contingit, qui post confessionem generalem diligenter pro eorum capacitate peractam dubitare incipiunt, num hoc vel illud peccatum declaraverint. Postquam enim eos confessarius bis, ter, aut quater patienter audierit, par est, ut illis prohibeantur de praeterita vita ullatenus recogitent, nec quidpiam addant, nisi certissimi sint, quod grave aliquod peccatum nunquam sint rite confessi. — *Vid. S. Alphonsus Lib. 6. n. 477.*

(a) *Communis dici haec opinio olim potuit, quando, ut Lugo (De Poenit. Disp. 16. n. 92.) scribit, aliqui viri docti probabile iudicarunt, non teneri postea poenitentem confiteri ut certum, quod prius ut dubium confessus fuerat... In quibus erat Reverendissimus P. Nicolaus Ricchardius S. Palatii Magister, cum quo privatim rem hanc contuli; et ipse privatim etiam respondit, valde probabile sibi videri, non adesse talem obligationem; id quod alii etiam iudicarunt.*

At secus de sequenti aetate dicendum, adeo ut S. Alphonsus plures DD. pro opposita, quam pro sua, ut dicit, *communi sententia* alleget. Et sane, ut inquit dolens et fere indignabundus Cardenas, vir placitis suis plus aequo forte addictus (Disp. 51. n. 4.): *Vix noster Lugo hanc rimulam aperuit, cum Recentiores, agmine facto, eam putarunt ostium amplissimum, per quam in eam sententiam tuto ingredierentur.* Et subdit mox horum DD. catalogum, in quo septem apparent omissi a S. Alphonso, qui alioquin alias decem nominat.

Caeterum Cardenas ad solvenda argumenta Card. De Lugo coactus est, contra S. Alphonsi imo et communem sententiam, affirmare, etiam illum, qui incertus de numero dixerat, *se decies circiter pl. min. peccasse*, teneri postea ad numerum certum, si detegatur, confitendum. Insuper ratio ab eo prolata pro sua opinione, quod nempe ex Tridentino exprimi oporteat illam culpae gravitatem, *e qua diiudicetur de poena secundum aequitatem imponenda*, iam prosterneret doctrinam, quam S. Alphonsus (n. 478.) *probabilissimam et communissimam* dicit, scilicet non teneri quempiam ad confitendum iterum peccatum, quod nunc ut grave cognoscit, cum tamen nec ipse nec confessarius uti grave, cum facta est confessio, novisset.

illud non sicut accusatum quoad substantiam: accusatio enim certa non includitur in dubia. — *S. Lig. n. 478.*

II° SENTENTIA sat probabilis negat. Ratio autem deducitur ex dictis *n. 467.*: nam sicut exposito semel numero peccatorum dubio cum particula *circiter*, non teneris amplius ad certum numerum, quem postea detexisti, in confessione declarandum, modo excessus non sit notabilis; ita neque peccatum, quod tanquam dubium accusasti, teneris certo postea cognitum in confessione repetere: nullum enim est inter utrumque casum discrimen, cum etiam in numero dubio peccata quaedam ut dubia declarentur; nec species magis, quam peccatorum numerus, sit aperienda. Insuper peccatum dubium fuit directe remissum, cum remissum fuerit vi absolutionis, cui, ut erat in conscientia, subiectum est. Ergo necesse non est, iterum clavibus illud subiicere. — *Ita Lugo, disp. 16. n. 78.* — *Sporer, n. 397.* — *Elbel, n. 274.* — *Renter, n. 332.*, etc.

481. — QUAER. 5° An quis non praemissa confessione, possit accedere ad sacram synaxim cum peccato mortali dubio seu probabili?

Resp. Affirm. rigorose loquendo. Ratio est, quia *Conc. Trid.* requirit confessionem ante Communionem pro iis tantummodo, qui sunt consciit peccati mortalis. Hinc Sacerdos dubitans, an adhaeserit pravae cogitationi, seu iudicans probabiliter, se ei non adhaesisse, celebrare, praemissa tamen contritione, potest sine confessione, quamvis copiam Confessarii habeat. — *S. Lig. n. 475.* — In praxi tamen confessio suadenda est.

PUNCTUM III.

De circumstantiis peccatorum.

Circumstantiae varii generis in peccatis distinguuntur:

482. — 1° Aliae speciem mutant, quae scilicet ratione sui addunt actui malitiam specie distinctam ab ea, quam actus in se habet: sic voti aut matrimonii circumstantia addit fornicationi malitiam sacrilegii vel adulterii.

2° Aliae sunt aggravantes tantum, sed notabiliter, aut leviter, prout vel notabiliter vel leviter intra eandem speciem malitiam actus peccaminosi augent ratione durationis, intensitatis, gradus, modi, temporis, personae, loci, etc.

3º Aliae sunt *imminuentes*, utpote quae minorem peccati malitiam reddunt: v. gr., defectus advertentiae, etc. — *Recole dicta de Act. hum. n. 27.*

Principia:

483. — I. Certum est, accusandas esse circumstantias *speciem mutantes*. Ratio est, quia novum peccatum per se constituant; et constat ex *Conc. Trid. sess. 14. c. 5. et Can. 7.*

II. Certum est, non necessario accusandas esse circumstantias *leviter aggravantes*, aut *minuentes*, licet eas exponere melius sit. Ratio est quia peccata venialia non sunt materia necessaria Sacramenti Poenitentiae.

III. Certum est etiam, exprimendas esse circumstantias, ratione quarum peccatum *ex genere suo veniale evadit mortale*. Item aperiendae sunt circumstantiae, quae peccatum ita minuant, ut quod iis seclusis fuisse mortale, fiat earum ratione vel nullum vel veniale tantum.

Quaesita:

484. — QUAER. 1º *An necessario accusandae sint circumstantiae NOTABILITER AGGRAVANTES malitiam peccatorum mortalium intra eamdem speciem?*

Resp. Duplex est sententia probabilis.

I^a SENTENTIA communior et *probabilior negat absolute*. Ratio est 1º quia *Conc. Trid.* nihil aliud exigit, quam confessionem numeri et speciei peccatorum, et proinde videtur excludere obligationem confitendi alias circumstantias. Adde, quod secus tum poenitentes, tum Confessarii inter angustias semper fluctuarent, cum difficile sit distinguere, quaenam sint circumstantiae notabiliter aggravantes: nulla enim regula, plerumque saltem, assignari potest, ex qua dignoscantur, v. gr., pro duratione, intensitate, modo, etc. — *Ita S. Lig. n. 467.*

Aliqui excipiunt circumstantias, quae respiciunt rei quantitatem, ut in furto; alii vero cum *S. Ligorio* putant, nec admittendam *per se esse* hanc exceptionem, modo quantitas ut gravis declaretur; eadem autem ratio est, quia quantitas non mutat peccati speciem.

II^a SENTENTIA *affirmat*. Ratio est 1º quia currit eadem ratio pro accusandis circumstantiis aggravantibus, ac pro accusan-

dis speciem mutantibus (*a*) ; 2° quia peccatum circumstantiis notabiliter aggravantibus adiunctum, pluribus aequivalet (*b*) ; 3° quia si non accusarentur, Confessarius non posset proportionatam poenitentiam iniungere (*c*). — *Collet, sect. 3.* — *Billuart, diss. 7. art. 2. §. 3.* — *Concina, c. 6., et alii.*

(*a*) Hoc aperte falsum est; quia Tridentina Synodus confessionem praescribit quoad mutantes speciem; non item quoad alias mere aggravantes. *Si rationes aequae de utrisque circumstantiis probarent, sine causa Concilium limitasset totam doctrinam illam ad circumstantias, quae mutant speciem: debuisset enim de utrisque in genere loqui absque limitatione et discrimine.* Ita Lugo (*De Poenit. Disp. 16. n. 115.*).

(*b*) Haec quoque ratio nimis infirma est, tum quia in pluribus materiais frustra id requires, tum quia nemo unquam multiplicationem peccatorum in eodem actu quaesivit ex possibili materiae divisione.

(*c*) Huic rationi responderi potest, quod *non semper requiritur tam exacte aequalitas in poenitentia imponenda.* Ita Lugo (*De Poenit. Disp. 16. n. 120.*).

Sunt etiam, qui Catechismi Romani (*De Poenit. n. 47.*) haec verba obiiciant: *Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quae unumquodque peccatum circumstant, et pravitatem valde augent vel minuant.*

Sed reponi potest, haec ibidem ita explicari, ut necesse non sit, ea de circumstantiis mere aggravantibus intelligere. Et sane 1.º mox subdit: *Quaedam enim circumstantiae adeo graves sunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum constet. quare haec omnia confiteri semper oportet.* Atqui ratio culpe lethalis *ex circumstantia tantum* non habetur, nisi haec speciem mutet aut moralem aut theologiam. — 2.º Id ex eo confirmatur, quod praescribat confitendas circumstantias *valde minuentes*. Nam etiam adversarii concedunt, tunc solum id valere, quando imminutio mutat speciem theologiam (*Vid. S. Alph. n. 468. ad prob. 3. ex ratione.*). — 3.º Catechismus doctrinam suam confirmat ex necessitate exprimendi circumstantiam *personae sacrae* in homicidio, et *matrimonii* in concubitu. Atqui haec spectant ad circumstantias speciem moralem mutantates. — 4.º Denique si sermonem iniicit de furti gravitate, evincit non potest, ibi non agi de circumstantia mutante speciem *theologicam*: et quod dicit de *uno aureo*, non incommodè accipi potest ut exemplum circumstantiae, quae (habita ratione quantitatis *absolutae*) levem facit culpam, atque adeo speciem diversam theologicam infert.

Caeterum in praxi solent fideles, ordinarie loquendo, notabiliiores circumstantias declarare; quod quidem sicut ad maiorem conscientiae pacem, sic etiam ad uberiorem fructum percipendum confert, tum ratione humilitatis in ipsa confessione, tum ratione directionis, quam congruentiorem recipiunt.

QUAER. 4º An necessario accusanda sit circumstantia dignitatis personae, v. gr., si peccans sit Superior, Magistratus, Sacerdos, etc.?

Resp. Neg. probabilius per se, id est, seclusa ratione scandali aut officii, vel obligationis particularis. Ratio est quia circumstantia dignitatis personae peccantis non mutat speciem peccati per se, sed peccatum ad summum aggravat.

487. — QUAER. 5º An necessario declaranda sit circumstantia peccati Confessarii cum poenitente commissi?

Resp. Neg. probabilius, modo nullam relationem habeat ad confessionem. Ratio est, quia Confessarius ex officio suo tenetur tantum ad rectam directionem in tribunali Poenitentiae; ex qua directione nulla oritur cognatio spiritualis. Nulla insuper per hoc peccatum fit iniuria Sacramento, cum ad confessionem nullum respectum habeat (*a*). — *S. Lig. de sexto praecept.*, n. 451. — *Lugo, disp. 16. n. 351. — Lacroix*, etc.

QUAER. 6º An necessario accusanda sit circumstantia temporis sacri?

Resp. Neg. Ratio est praxis universalis tum Confessariorum tum poenitentium; quippe constat, nec illos sollicitos esse de tali circumstantia interrogare, nec hos illam declarare solitos. Circumstantia igitur temporis sacri non videtur explicanda, nisi quaedam specialiter prohibeantur ob reverentiam temporis, v. gr., ne quis die *Parasceves* ludos publicos, comoedias, aut ludicra spectacula exhibeat. — *S. Lig. lib. 3. n. 273. — Lugo, n. 520., et alii communiter.*

488. — QUAER. 7º An satisfaciat integratam confessionis, qui peccatum recens accusat tanquam olim commissum?

Resp. 1º Affirm. per se, quia temporis circumstantia minime ad confessionem pertinet. Hinc obligationi confessionis satisfacit

(*a*) Facile tamen patet, omnino esse absterendum tum eiusmodi poenitentem, ne apud illum sacerdotem ulterius confiteatur, tum eiusmodi Confessarium, ne illum poenitentem ulterius ad confessionem admittat.

poenitens, qui nova peccata cum antiquis immiscet, vel qui confessionem generalem instituens, non discernit ab aliis peccata mortalia ab ultima confessione patrata, licet id de industria faciat ad tegendum tempus, quo peccata commisit. — *Ita communiter Doctores.* — *Vid. Lugo, D. 16. n. 53. (a).* — *Tambur. Meth. conf. l. 2. c. 1.*

Resp. 2° Si vero poenitens mentiatur circa tempus, v. gr., si neget se peccasse hodie, et declareret peccatum velut alio tempore determinato et remoto commissum, communius putant Doctores, illum obligationi suae non satisfacere. Ratio est, quia actus quem posuit poenitens hodie, non est actus positus anno praeterito. Hinc dupliciter mentitur, scilicet celando peccatum hodie patratum, et accusando peccatum alio tempore commissum. — Sic Tamb. loco citato.

Non desunt tamen Theologi, qui hoc mendacium leve putant.
— *V. Lugo, ibidem. (b).*

(a) Card. De Lugo (*Disp. 16. n. 47.*) allata nonnullorum opposita opinione, subdit: *Alii melius negant obligationem poenitentis, ut debeat explicare non fuisse se antea confessum illa peccata. Ita Bonac., Homob., Diana, Sanchez, Suarez, etc. Ratio. . . . quia peccatum idem est, sive antea illud confessus fuerit, sive non, nisi forte mutatio temporis afferat secum circumstantiam specie diversam. . . . Quando vero peccatum idem est, non est cur debeat explicari ratio temporis. Cum ergo peccatum idem sit, sive antea illud confessus fuerit, sive non, nec illa circumstantia variet ullo modo peccatum, non est cur debeat necessario explicari. Contrariae autem opinionis argumenta solvens (n. 51.) haec addit: Nec obstat, quod (poenitens) dicat, se velle confessionem generalem facere; per hoc enim non dicit, se velle confiteri sola peccata antiqua, sed velle se etiam illa comprehendere; nam confessio generalis omnia peccata complectitur usque ad hanc horam. Nec etiam refert, quod Confessarius intelligat, illud esse peccatum antiquum, poenitens enim hoc non dixit; atque ideo intentio absolvendi non regulatur ab existimatione privata Confessarii, sed intendit absolvere a peccatis, quae poenitens detulit ad iudicium, quaecumque illa sint. . . . Denique non refert, quod poenitens videatur implicite indicare, quod sint peccata antiqua; nam ipse vere habet animum loquendi de peccatis noris, et de illis vult loqui, licet desideret non intelligi quoad hoc a Confessario.*

(b) Apposite Lugo advertit (*l. c. n. 51.*), hunc easum a precedenti distare. *Non est ergo idem (alt) loqui obscure, et expresse negare; quia in primo casu verba vere significant id, quod vult confiteri,*

489. — QUAER. 8º *An necessario accusandus sit actus externus peccati?*

Resp. Affirm., quia est quid unum et idem cum actu interno in genere moris, et duo haec *unum totale* constituunt. Aliunde actus externus est directe prohibitus lege divina: v. gr., *Homicidium non facies*. Insuper absque declaratione actus externi plerumque Confessarius munere suo fungi non posset, ut par est, circa monita praebenda, etc. Constat etiam ex consuetudine universalis fidelium, quae legem in hoc sensu explicat.

atque ideo defert peccatum verum; in secundo autem casu verba non possunt significare verum peccatum, sed falsum. Et falsum dicti, quia, ut opponunt contrariae sententiae patroni, reipsa sic videris et accusare peccatum, quod non fecisti, et illud tacere, quod fecisti.

Hoc tamen argumentum, quatenus urgeatur ad negandam sufficientiam huius confessionis, ipse Lugo (*ibid. n. 53.*) mere *probabile* appellat. Et sane, ut advertit Tamburinus (*Exped. Conf. lib. 2. Cap. 1. n. 6.*) eiusmodi inordinatio, qua videaris accusare peccatum nunquam commissum, et vere commissum tacere, aequo contingit (ultra patentibus etiam adversariis) ex aliis quoque circumstantiis, quae falso addantur. Ita, v. gr., si dicas, te occidisse Paulum, cum occideris Andream, aut peccasse cum advena, quando peccasti cum incola, aut furatum esse Lucio, cum furatus sis Caio, aut alicui detraxisse domi, cum detraxeris in via vel theatro, aut legisse haereticum librum auctoris Melanctonis cum liber esset Osiandri, aut percussisse Cappuccinum, cum percusseris Carmelitam: quae quidem mendacia non obstat sufficienti confessionis integritati inde etiam patet, quod si inadvertenter prolata forte fuerint, nemo poenitentem cogit ad errorem in sequenti confessione emendandum. Et huc spectat, quod ait A., hoc mendacium a quibusdam Theologis leve putari.

Caeterum vix ullus harum opinionum usus ad primum facit, nisi forte Confessarius cum eo, qui totius vitae peccata confiteri instituit, supervacuum ex adjunctis putet inquirere, num alias hoc vel illud peccatum confessus ille fuerit. Nam alioqui fideles theologicarum subtilitatum ignari nunquam consuescunt artificiis hisce uti. Quin et gnaris harum doctrinarum haud semper fas id foret sive propter circumstantiam, quae pro diverso tempore mutat speciem; sive propter casuum reservationem, quae adesse vel non adesse potest prouti alias absolutum, nec ne, peccatum rite fuerit; sive propter adiuncta occasionis proximae aut pravae consuetudinis, quae peculiari confessarii cura indigeant.

491. — QUAER. 10° *An poenitens declarare debeat diversas personas, cum quibus peccavit?*

Resp. Neg. per se. — *Ita Bonacina, de Integr. diss. 3. n. 14.* — *Tamburinus, in Decal. l. 7. c. 7.* — *Lacroix, n. 1040., et alii communiter.*

Ratio est, quia sufficit ut declaret numerum peccatorum cum variis speciebus; peccata autem non ideo mutant speciem, quod cum pluribus patrata fuerint. — Hinc qui fornicatus est cum tribus diversis, vel ter cum eadem, satisfacit dicendo, se ter fornicatum esse; nec tenetur sponte dicere, num fuerit unica complex, an plures, num fuerint meretrices, an aliae. — Attamen interroganti Confessario, an cum eadem vel pluribus personis, respondere debet poenitens, quia expedit, ut Confessarius sciat, utrum forte adsit occasio proxima relabendi, ut in consuetudine cum eadem saepe fieri solet.

492. — QUAER. 11° *An ligatus voto castitatis peccans cum alio similiter ligato debeat utramque circumstantiam declarare?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia ibi sunt duo peccata plane distincta, nempe peccatum contra proprium votum, et peccatum cooperationis cum alio ad votum illius violandum. Idem prorsus dicendum de coniugato cum uxore alterius rem habente; duplex enim adulterium committit. — *Lacroix, n. 1063.* — *Lugo, disp. 16. n. 258.* — *Salmant., c. 6. n. 63., etc.*

QUAER. 12° *An Sacerdos, vel Religiosus peccans contra castitatem, conditionem suam aperire debeat, vel solam voti castitatis circumstantiam?*

Resp. Controvertitur. Sufficit probabiliter, ut uterque circumstantiam voti manifestet, quia species obligationis non vindetur mutari per specialem conditionem sive Sacerdotis, sive Religiosi (a). — *Lugo, disp. 16. n. 149.* — *Lacroix, etc., contra aliquos:*

(a) Utriusque votum solemne est; utriusque ergo peccatum ad eandem sacrilegii personalis speciem pertinet. Controversiae igitur locus esse potest dumtaxat, quando, alter solempni, alter autem simplici voto constringitur, cuius violatio probabilius ad sacrilegii presse sumpti speciem non reducitur. Sed de his, ubi de voto, sat dictum est vol. I. n. 286.

493. — QUAER. 13° *An declaranda sit propinquitas personarum in peccatis odii?*

Resp. 1° *Affirm.*, si agatur de propinquitate *propiori* ob strictum virtutis pietatis vinculum. Hinc declarandum est odium grave in parentes, filios, avos, nepotes, affines in primo gradu, in patrinos, in filios, in coniugem, et in fratres. — *Lugo, ibid., n. 298., et alii communiter.*

Resp. 2° *Neg.* vero *probabilius*, si agatur de propinquitate remota, inter caeteros nempe cognatos et affines. — *Lugo, ibid., et alii contra alios qui declarandam putant circumstantiam propinquitatis etiam in quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis.*

PUNCTUM IV.

De peccatis oblitis.

494. — Peccata ex obliuione inculpabili omissa accusari debent, si in poenitentis memoriam redeunt. Etenim ex pracepto divino omnia peccata post Baptismum commissa, in confessione sacramentali declaranda sunt; nec praesens oblivio a tanta obligatione excusare etiam in posterum potest. Constat ex prop. 11^a ab *Alexandro VII* damnata, infra sub n. 497. referenda.

Quaesita:

495. — QUAER. 1° *An peccata ex obliuione aut alia iusta causa omissa, QUAMPRIMUM accusanda sint?*

Resp. *Neg.* *probabilius*. Huiusmodi enim obligatio moraliter accipienda est, cum praesertim haec peccata iam deleta sint, nec proinde adsit periculum animae *in mora*. — *Ita communius.* — *Sporer.* — *Laymann*, etc.

Imo iuxta plures graves Theologos, poenitens differre *probabiliter* potest confessionem horum peccatorum, donec ex *vi alterius obligationis* iterum confiteri teneatur. Sic ad varios menses, et etiam ad tempus annuae confessionis, differri posset. — *Ita Bonacina, de integritate conf., sect. 2. p. 4. n. 32.* Attamen nulla alia confessio, iis omissis, interponi potest. Ratio est, quia ad integratem confessionis pertinet declarare in actuali accusatione omnia peccata mortalia nondum accusata, quae memo-

riæ occurunt, seu quorum habetur conscientia, ut dicit *Trid.* sess. 14. c. 5. Porro, iuxta *Suarez*, tract. 19., disp. 22., §. 1.: « Ea peccata sunt in praesenti conscientia, quae commissa post « Baptismum per aliam confessionem non sunt rite clavibus « subiecta. »

QUAER. 2° *An peccata ex oblivione omissa accusari debeant ante Communionem, si ante illam menti occurrant?*

Resp. Neg. probabilius, etiamsi poenitens absque incommodo confiteri possit. — *Recole dicta in Tract. de Euch. n. 326.*

QUAER. 3° *An poenitens qui recordatur peccati oblii, nec potest (aut non vult) confiteri, ante Communionem ad actum contritionis eliciendum teneatur?*

Resp. Neg. cum *S. Lig. n. 257.* — *Lugo de Euch.*, disp. 14. n. 122., et cum aliis communiter contra quosdam alios. — Ratio est, quia nullum apparet fundamentum, cur ista contritio requiratur. Non enim requiritur ex praecepto, quia hoc nullibi praecriptum reperitur; neque ex necessitate probationis, quia peccatum iam per praecedentem confessionem indirecte deletum est, et proinde iustificatione non indiget.

496. — **QUAER.** 4° *An necessario absolviri debeat iterum poenitens accusans peccatum grave in praecedente confessione ex obliuione aut alia legitima causa omissum, et iam indirecte remissum?*

Resp. Affirm. cum sententia communissima. Ratio est, quia omnia peccata mortalia ex institutione Christi sunt clavibus subiicienda, ut directe remittantur. Licet enim iam remissa sint, non tamen vi Sacramenti, seu vi absolutionis remissa sunt, sed tantum vi gratiae, et concomitanter cum aliis peccatis. — *Sporer*, n. 627. — *Collat. Andeg.* 3°, q. 3°, etc. contra paucos, qui audiendi non sunt.

NOTA. Iuxta omnes, Confessarius omittere posset absolutionem cum poenitentiis, qui ad eundem Confessarium redire solent; siquidem isti in alia confessione directe absolventur. Melius est tamen omnibus absolutionem impetriri, quando facile fieri potest, ad poenitentis solatium et animi tranquillitatem, neconon ob fructum ex Sacramento percipiendum. Adde periculum ne poenitens eundem Confessarium amplius adire non possit.

§. II. *De causis ab integritate excusantibus in genere,
et speciatim quoad moribundos.*

PUNCTUM I.

De causis ab integritate excusantibus in genere.

Principia:

497. — I. Dantur causae aliquando ab integritate materiali confessionis excusantes, quia quandoque ea integritas est physice vel moraliter impossibilis.

II. Ut aliquis ratione impotentiae moralis censeatur ab integritate materiali confessionis excusatus, licet peccata menti occurrant, hae conditiones servandae sunt: 1º ut ea tantum peccata omittantur, quae declarari nequeunt, vel ex quorum manifestatione sequeretur gravissimum incommodum¹; 2º ut non possit inveniri alius Confessarius, cui confessio integra fiat absque tali incommodo; 3º ut confessio sit hic et nunc necessaria (a).

III. Numquam excusat difficultas ipsi confessioni *intrinseca*, quantumvis gravis ea sit. Ratio est, quia confessio ex natura sua est essentialiter laboriosa; ac proinde si difficultas gravis, v. gr., magna repugnantia aut verecundia, aut amissio propriae famae coram Confessario ab integritate excusaret, plerumque ab accusandis mortalibus excusarentur fideles: et proinde rueret

(a) Ex communi DD. sententia adesse haec necessitas censetur, 1.º si impleri praeceptum debeat annuae confessionis vel communionis; 2.º si sumptio Eucharistiae aut Missae celebratio omitti sine nota aut scandalo non possint; 3.º si secus carere quis diu debeat sacramentorum beneficio; 4.º imo, ut addit Suarez (*De Poenit. Disp. 23. Sect. 2. n. 7.*), si quis secus magna utilitate, quam per se sacramentum affert, privandus foret.

¹ Excusat ab integritate confessionis gravissimum incommodum extrinsecum, imminens poenitenti, Confessario, tertio, sive sit temporale, sive spirituale. — *S. Lig. n. 487.*

ex maxima parte institutio Sacramenti Poenitentiae. Praeterea Ecclesia non posset reservare crimina atrocia; quia id incommodum non leve poenitentibus creat.

IV. Cessante causa excusante ab integritate materiali, praeceptum divinum confitendi omnia peccata mortalia omissa iterum urget; occurrente enim impedimento, non cessat simpliciter obligatio orta a divina confessionis lege, sed tantum suspenditur; cessante igitur causa excusante, obligatio legis integre reviviscit: cumque praeceptum confessionis non sit affixum ad tempus aut ad circumstantiam, sed vitam integrum afficiat; idecireo peccata nondum accusata postea necessario accusanda sunt, si fieri possit. Constat aliunde ex propositione 11^a ab *Alexandro VII* damnata, quae sic iacet: *Peccata in confessione omissa, seu oblita, ob instans periculum vitae, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.*

Resolves:

Ab integritate materiali confessionis praecipue excusant sequentia.

498. — 1° *Infirmitas extrema*, id est quando moribundus unum tantum, vel alterum peccatum exprimere potest; vel usu linguae iam destitutus, aliquo tantum signo poenitentiam ostendit, absolutionemque petit.

2° *Defectus loquela*; sic ab integritate eximuntur muti, qui nec scripto (a) nec signis integre confiteri possunt; item peregrini penitus aut fere penitus ignari idiomatis regionis in qua versantur.

3° *Defectus temporis*, v. gr., si milites statim ad pugnam pergere debeant. Non autem excusat sola multitudo poenitentium, ut supra dictum est.

4° *Periculum vitae* poenitentis, Confessarii, aut tertii: v. gr., si adveniant hostes, si multi in periculo naufragii vel contagii versentur. Imo aliquando in summo plurium periculo, omnes, exhibito aliquo generali signo contritionis et confessionis, unica formae prolatione absolvi possunt, nempe: *Ego vos absolvo*, etc.

(a) Auctor ipse (*infr. n. 503. q. 7.*) cum communiori negat, adesse unquam obligationem confitendi per scripturam.

5º *Periculum famae*, v. gr., si Sacerdos mox celebraturus, et confessione generali indigens, non posset integre confiteri, quin adstantes rem suspicarentur.

6º *Periculum revelationis*, seu violationis sigilli; v. gr., si Confessarius nequeat integre confiteri, quin peccata in confessione audita manifestet, etc.; vel si poenitens ex gravi causa timeat, ne Confessarius legem sigilli infringat. Posterior autem hic casus, si tamen unquam contingere dicendus sit, rarissimus est.

7º *Periculum scandali, vel lapsus*, tum ex parte poenitentis, tum ex parte Confessarii: v. gr., si mulier certo cognosceret maximam Confessarii fragilitatem, etc. — *S. Lig. n. 479. et seq.*

Quaesita:

499. — QUAER. 1º *An sit obligatio confitendi peccatum mortale, quod explicari nequit sine complicis manifestatione?*

Resp. Affirm. probabilius, cum sententia communio. Ratio est, 1º quia nulla datur legitima excusatio, ut praeceptio integratis derogetur: non enim dici potest praeceptum positivum restringi praecepto naturali non infamandi proximum; nam praeceptum caritatis (*a*) tantum prohibet, ne manifestetur crimen alienum sine causa; hic autem causa habetur, et quidem gravis, nempe integritas confessionis procuranda et conscientiae directio; 2º complex, peccatum patrando, amittit omne ius ad famam quod habere poterat apud Confessarium, in ordine ad confessionem huiusc peccati; et ipse implicite huic famae detrimento ultro consentit quando peccat (*b*). — *S. Lig. n. 489. cum aliis multis.*

(*a*) Obligatio, ne laedatur alterius fama per criminis occulti revelationem, ex virtute iustitiae potius, quam charitatis repetenda videtur.

(*b*) Card. De Lugo postquam (*De Poenit. Disp. 16. n. 395.*) ostendit, minus firmam pro hac opinione esse rationem, *quod non sit grave damnum infamari apud unum confessarium*, quod, inquit, *supponit aliam sententiam falsam, quam impugnavi in Tractatu De Iustitia et iure*, id ipsum et de rationibus ab A. allatis statuit (*Ibid. n. 397.*): *Alii, inquit, probant, quia poenitens uititur iure suo confitendo peccatum suum: et complex se exposuit huic manifestationis periculo, cum sciret obligationem, quam unusquisque habet confi-*

Alii tamen haud pauci, probabiliter negant, docentes alium Confessarium, qui complicem non cognoscat, quaerendum es-

tendi integre peccatum suum. Sed haec omnia et similia continent petitionem principii, et supponunt probandum. Nam de hoc ipso est quaestio, an poenitens habeat ius ad infamandum complicem; et per consequens, an id faciens, utatur iure suo. Unde falso supponitur, quod complex se exposuit huic damno. Nam si poenitens non habet ius, vel id aliunde non probatur; non se exposuit ulli tali periculo.

Neque vero firmius videtur argumentum, quod superioribus rejectis sufficere Lugo conatus est (*I. c. n. 398.*), nimirum quod *cum bonum confessionis integrae tale ac tantum sit, ut propter illud Christus obliget poenitentem ad manifestanda sua crimina et subeundam infamiam, consequens sit, ut propter illud idem bonum permiserit manifestationem criminis alieni.* Adeo enim dispar est causa famae propriae et famae alienae, ut ex omnium atque adeo etiam ex eius sententia teneat, si possim, alium confessarium quaerere, cui ignotus sit complex, nullatenus vero quaerere confessarium, cui ipsem et ignotus sim.

Accedit, quod externae Auctoritatis pondus, spectatis Doctorum tum numero tum insigni nomine (*Vid. apud eundem Lugo, I. c. n. 393.*), haud levius appareat pro opposita sententia, quae obligationem integrae confessionis, ex qua complex manifestaretur, diserte negat. Quocirca sufficiens ratio, qua quis ad eiusmodi circumstantiam confitendam adiugatur, penitus deesse videtur.

At enim quamvis par utriusque sententiae probabilitas suffragari videatur, non tamen par est utrinque causa. Mera enim probabilitas sententiae, quae integratatem exigit etiam cum complicis manifestatione, impar est ex generali canone ad certam obligationem inducendam. At vero nulla alia praeter hanc ipsam obligationem ratio adest, quae a servanda complicis fama excusare queat. Ergo, seclusis aliis incommodis, integra manere videtur obligationem circumstantiam illam tacendi, quando ex eiusdem confessione alterius infamia consequatur.

Dixi, *seclusis aliis incommodis*; nam (quod etiam A. innuit) si poenitens speciali de causa indigeat directione atque consiliis confessarii, quia, v. gr., in complexe proximam habet occasionem peccandi, alias vero confessarius non adsit, aut cui complicis persona sit ignota, aut qui idoneus ad apta consilia suppeditanda par sit ob incompetas poenitentis circumstantias, hic certe non tenebitur grave aliquod animae suae discrimen subire, quo alterius famae consulat.

se (a); et si^r haberet nequeat, posse, imo debere, iuxta plures, omitti circumstantiam ex qua complex detegeretur, donec alias Confessarius inveniatur. — *Ita Busemb., Diana, Navarr., Mazzotta, Medina, Elbel*, etc.

500. — QUAER. 2° *Quaenam sint causae excusantes a quaerendo alio Confessario, cui complex sit ignotus, ut requirunt secundae sententiae patroni (b)?*

Resp. 1° Si urgeat periculum mortis, aut praeceptum annuae confessionis; 2° si grave sit poenitenti omittere confessionem aut communionem; 3° si quis difficulter alteri Confessario conscientiam aperiret; 4° si quis secus in peccato etiam per unam diem remanere deberet; 5° si quis alias privaretur beneficio alicuius indulgentiae extraordinariae; 6° si adeundo Confessa-

(a) Obligationem quaerendi alium confessarium, cui complex sit ignotus, quando commode fieri id potest, communissime adstruunt etiam illi DD., quorum opinionem primo loco A. refert; nec nisi pauci quidam id consilii esse affirmarunt, quorum sententia ab omnibus reiicitur, ut videre est penes S. Alphonsum (*Lib. 6. n. 489.*) et Lugo (*De Poenit. Disp. 16. n. 392.*). Controversia ergo inter DD. non eo spectat utrum liceat confiteri peccatum cum infamia complicis, quando adhibito alio confessario facile vitari hoc incommode potest, sed potius utrum deficiente alio confessario, cui complex sit ignotus, silentio premenda sit circumstantia, quae complec- cem detegeret, ut patet ex dictis in not. praec.

(b) Ex mente DD., prout in notis praeced. diximus, quaestio sic potius proponi debet: *Quaenam sint causae excusantes a confessario, cui complex sit ignotus, quaerendo, iuxta eos nempe, qui negant complicis circumstantiam taceri unquam posse?* Hoc enim est inter duas sententias discrimen, quod cum utraque ad servandum complicis famam obliget poenitentem ad quaerendum confessarium, cui complex sit ignotus; si tamen hic desit, alii tacendam illam circumstantiam dicant, qua proximi fama laederetur, alii vero exprimendam eam esse contendant, ut confessionis integritas servetur. Hi autem postremi sunt, qui ob causas ab A. hic memoratas censem posthaberi posse complicis famam; nam alii easdem illas causas admittunt ceu sufficientes non quidem ut revelari proximi crimen licite possit, sed quatenus in iis adjunctis liceat ad poenitentiae sacramentum etiam non servata confessionis integritate accedere, complicis nimirum circumstantiam reservando confessioni, in qua laedendi famam alterius periculum absit. — *Vid. S. Alph. n. 490.*

rium, cui complex cognitus est, haberetur melior directio, consolatio notabiliter major.

Hinc saepe excusantur matres et uxores manifestantes peccata filiorum et virorum Confessario, qui hos novit, ratione petendi consilii, doloris leniendi, etc. Nimis enim durum ipsis esset, quod alium Confessarium quaerere tenerentur. Generatim itaque non habetur ut gravis obligatio Confessarium alium ad-eundi, complicis occultandi causa, nisi forte de crimen valde gravi agatur. — *S. Lig. n. 490.*, etc.

501. — *Quaer. 3° An liceat ipsi Confessario petere nomen complicis, v. gr., ad correctionem, etc.?*

Resp. Neg., saltem generatim loquendo, quia hoc et sine iusta causa inducit ad detrahendum proximo (*a*), et odiosum reddit Poenitentiae Sacramentum. Constat ex Bulla *Bened. XIV: Ubi primum*, in qua Pontifex, loquens de Confessariis qui sub poena denegandae absolutionis nomen complicis requirunt, declarat, eos peccare graviter, et incurrire suspensionem ab audiendis confessionibus, sed ferendae tantum sententiae (*b*).

(*a*) Si ex communi DD. sententia poenitens tenetur ad alium confessarium quaerendum, ne peccati complicem prodat, imo ex plurium iudicio hac de causa excusatur a confitenda circumstantia alias necessario exprimenda; patet profecto, multo minus licere Confessariis, ut nomen complicis a poenitente sponte exquirant.

(*b*) De hoc argumento quatror exstant Benedicti XIV Constitutiones. Prima data est 7 Jul. 1745 ad Episcopos ditionis Lusitanae, in qua proxim exquirendi nomen complicis designat et damnat. Incipit: *Suprema omnium Ecclesiarum sollicitudo*. — Secunda data est 2 Jun. 1746; in ea confirmat priorem, et poenas in delinquentes statuit, praesinitque ordinem in huiusmodi causis procedendi. Incipit. *Ubi primum*. — Tertia data est 28 Septembris eodem an. 1746; in hac ad totam Ecclesiam extendit, seu potius extendi ac valere ea declarat, quae pro ditione Portugalliae decreverat. Incipit: *Ad eradicandum prarum sizanii semen*. — Quarta demum data est 9 Decemb. 1749, in qua nonnulla addit secundae circa ordinem in causis his procedendi.

Damnata praxis sic in prima Constitutione designatur. *Pervenit... ad aures nostras, nonnullos... confessarios, falsa zeli imagine seduci se passos, sed a zelo secundum scientiam longe aberrantes, perversam quandam ac perniciosaem proxim in audiendis... confessi-ibus... invehere atque introducere coepisse; ut videlicet si forte*

502. — QUAER. 4° An per praedictas litteras Benedicti XIV ita interdictum sit quaerere nomen complicis, ut in nullo casu id liceat?

in poenitentes incidissent socium criminis habentes, ab iisdem poenitentibus socii huiusmodi seu complicis nomen passim exquirerent; atque ad illud sibi revelandum non inducere modo suadendo conarentur, sed, quod detestabilius est, denuntiata quoque, nisi revelarent, absolutionis sacramentalis negatione, prorsus adigerent atque compellerent; imo etiam complicis eiusdem nedum nomen, sed insuper habitationis locum sibi exigenter designari. Quam illi quidem intollerandam imprudentiam tum procuranda complicis correctionis, aliorumque bonorum colligendorum specioso praetextu colorare, tum emendicatis quibusdam Doctorum opinionibus defendere non dubitabant; cum revera opiniones huiusmodi falsas et erroneas sequendo, VEL VERAS ET SANAS MALE APPLICANDO, perniciem tam suis, quam poenitentium animabus consiscerent: ac sese praeterea plurium gravium damnorum, quae inde facile consecutura fore praevidere debuerant, reos coram Deo.... constituerent. Et vero iam sequuta fuisse multa eiusmodi damna infelici experientia comperitum est: nec fieri potuit, quin ea de causa et obloquitiones et scandala, et non Ministerorum tantum sed sacri etiam ipsius Ministerii odium et animorum ingens conturbatio in populo fideli orta sint.

Poenae autem iuxta Constit. *Ubi primum sunt 1.º poena excommunicationis ipso facto ac Romano Pontifici reservatae in quemlibet, qui ausus in posterum fuerit docere, licitam esse eiusmodi proxim, prouti in relato.... Brevi exponitur ac reprobatur, vel scribere aut loqui praesumpserit in eiusdem damnatae praxis defensionem; vel ea, quae in dicto Brevi contra eandem proxim decreta sunt, impugnare aut in alienos sensus temere detorquere seu interpretari.*
— 2.º contra eos vero, qui conformiter ad praedictam reprobatam proxim poenitentes, qui peccatum seu crimen aliquod, cuius socium aut socios habuerint, ipsis in tribunali poenitentiae confiteantur, interrogare praesumant de nomine socii vel compliris, loco habitationis, vel aliis eiusmodi adjunctis sive circumstantiis expressiore magisque individuam eiusdem complicis manifestationem concernentibus, eidem poenitenti, si manifestare renuerit, sacramentalem absolutionem denegando, decernitur, ultra peccati lethalis incursum, suspensioni ab officio audiendarum confessionum, aliisque etiam gravioribus poenis fore subiiciendos; quae, uti patet, sunt ferendae sententiae.

Quandoquidem vero in eadem Constitutione haec causa committitur tribunali S. Officii, hinc de obligatione denuntiandi delinquen-

Resp. Neg. 1° quia ipse Bened. XIV supponit casus, in quibus id liceat iuxta veras (ut inquit) et sanas opiniones; 2° quia aliquando poenitens necessario complicem revelare debet, nec

tes haec subduntur: *Quicumque vero alium quemlibet aliquo ex superdictis modis delinquisse cognoverit, eum intra terminum dierum in Edictis S. Officii eiusmodi inquisitionis praefigi solitis (In edicto praefigitur mensis) eidem S. Officio denuntiare teneatur: alioquin poenas non denuntiantibus per eadem edicta infligi consuetas (poena haec est excommunicatio reservata S. Pontifici, Inquisitoribus, et Ordinariis) incurant.*

Ab hac tamen denuntiandi obligatione sic eximitur poenitens, qui est in causa: *Verumtamen ab eiusmodi onere denuntiandi iustis de causis eximi volumus et eximimus personam ipsam poenitentem dumtaxat in causa propria, idest in casu, quod suum peccatum confitens a confessario adiungitur ad sibi manifestandum nomen complicis in eodem peccato. . .*

Causa tamen ad S. Officii tribunal tunc solum pertinere dicitur, cum prava accedit suasio circa doctrinam damnatam; secus enim ad Ordinarium spectabit. *Quod si (inquit) confessarii de complicis nomine perperam interrogantis, absolutionemque, nisi sibi detegatur, denegantis actum contingat eiusmodi esse, ut quamvis imprudens et malus, simplex tamen et nudus actus fuerit, idest iis circumstantiis destitutus, quae de prava credulitate vel de malo adhaesione ad praxim. . . in dicto Brevi reprobatam, tamquam ad licitam, eundem suspectum reddant, tunc istiusmodi delictum. . . neque S. Officii. . . cognitioni subiectum erit, sed de illo cognoscere, atque delinquentem confessarium per suspensionem ab audiendis confessionibus, vel alias canonicas et legitimas poenas pro delicti modo animadvertere, ad locorum Ordinarios in sua cuiusque Dioecesi omnino spectabit.*

Denique cum in secunda Constitutione tunc solum praeciperetur denuntiatio facienda tribunali S. Officii, cum suspicio pravae doctrinae subasset; in quarta Constitutione definitur, id semper servandum, *sive propter adhaesitionem reprobatae praxi aut suspicionem erroneae opinionis, sive tantum per imprudentiam sine predictis circumstantiis sacerdos putetur delinquisse; ut scilicet in ipso S. Officii tribunali examen de causae pertinentia fiat, ac sententia feratur, relinquendane sit causa S. Officio, an reus ab Episcopo sit iudicandus.*

Caeterum circa quartam hanc Constitutionem dubium quosdam incessit, videlicet, an lata ea sit pro sola Portugalliae ditione, an vero pro aliis quoque locis. Nam 1.º Synopsis Bullae sic habet: *San-*

tamen id fieri potest nisi per Confessarium. — *Vide Lugo de Poenit. D. 17. n. 427. ad 432. (a).*

ctae Inquisitioni in Portugalliae et Algarbiorum regnis adiudicatur cognitio pertinentiae causarum contra Confessores, etc. Et reipsa sermo in ea tantum miscetur (Vid. §. 1. 2.) de controversiis in Portugallia excitatis, deque illius regionis Episcopis, adeo ut prorsus iis consulere voluisse Pontifex videatur. — 2.º In ipsa Constitutione mentio quidem fit duarum, quae datae fuerant pro iis regnis; at tertiae, qua declarabatur damnationem pravae tum praxis tum doctrinae pertinere ad totam Ecclesiam, nulla mentio iniicitur. — 3.º Cum in tertia praecipiatur ea promulgationis ratio, quae propria est Decretorum ad provincias omnes pertinentium, scil. ut exemplaria publice Romae affigantur ad valvas Basilicarum, etc., in hac quarta, prout etiam in prima et secunda, nulla huius promulgationis mentio fit. — At enim contra facere videtur edenda Constitutionis ratio, quae valere pro aliis quoque locis videtur. Est enim huiusmodi (§. 6.): *Quoniam delictum idem in certis quibusdam circumstantiis ad tribunal S. Officii, in aliis vero ad Ordinarii deferendum statuebatur, quidam pacis ecclesiasticae studiosi insinuarunt, in huiusmodi methodi executione novis perturbationibus aditum apertum iri, propterea quod nemo esset, qui in casu discrepaniae iudicium proferret; ex quo siebat, ut dempto in aliquibus circumstantiis metu denunciationis eidem Inquisitionis Officio facienda, id sane sublatum dici posset, quo maxime homines a tam perniciose delicto retraherentur.*

(a) Ad opiniones *veras* et *sanas*, quibus abuti quosdam consuevit affirmat Benedictus XIV in *Const. Suprema*, pertinet quod Card. De Lugo (De Poenit. Disp. 16. n. 432.) ita statuit: *Potest Confessarius videre, ex occultatione complicis gravissima damna imminere, ad quae impedienda poenitentem omnino tenetur: rursus videt, poenitentem per se ipsum immediate id non posse exequi, nec habere alium, per quem id possit, praeter ipsum confessarium: quo casu certum est, teneri poenitentem ad illud medium unicum eligendum: quod si nolit, iam non est aptus ad absolutionem recipiendam.* Vid. apud eundem Lugo (ibid. n. 433.) exemplum Praelati Regularis, qui aliquando subditum hac ratione potest ad revelandum complice obligare.

S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 491.*) ex sententia Fr. Philippi De Carboniano (*in not. seu append. ad Antoine De Poenit. Cap. 1. art. 2. q. 6.*), addit, quod *Confessarii bene possunt et tenentur, ad integratem confessionis servandam exquirere circumstantias necessarias,*

QUAER. 5° *An sit obligatio confitendi peccatum, quod declarari nequit sine infamacione alterius, qui fuit occasio peccati, v. gr., si quis occiderit sororem suam ex crimine gravidam?*

Resp. *Controvertitur*, ut in casu fere simili supra in quaesito primo relato. *Affirmat Lugo* cum aliis. *Negat vero Suarez* cum pluribus. Stat igitur hinc et inde aequalis probabilitas (a).

503. — **QUAER.** 6° *An vel quomodo surdi simul et muti confiteri teneantur?*

Resp. *Muti et surdi tenentur aliquo modo confiteri, saltem per signa; nisi sint adeo ignari et hebetes, ut nihil extundi ab ipsis possit.* Ratio est, quia praeceptum confessionis respicit omnes fideles, qui sua peccata ratione aliqua manifestare possunt.

Hinc 1° *Muti sufficienter instructi tenentur integre confiteri, saltem signis, si haec a Confessario intelligentur; si autem sint minus instructi, aut difficulter a Confessario intelligi possint, sufficiet ipsis unum tantum vel alterum peccatum manifestare, aut in genere significare, se esse peccatores et velle peccatum vitare.*

nempe quae vel speciem mutant, vel exquirenda sunt, ut poenitentis conscientiae consulatur; puta, si confessarius exquirat, an persona complicis sit in primo vel secundo gradu, an ligata voto, si sit ancilla, si habitat in eadem domo, licet reniat in cognitionem complicis. Porro admitti utique haec poterunt, quatenus aliquid necessario cognoscendum sit, ut saluti poenitentis consulatur; licet in eo ipso cavendum videatur, ne plus, quam opus sit, ad pecuniaria adiuncta, v. gr., an sit ancilla, exquirenda descendatur. At quod attinet ad cognoscendam speciem peccati (ut modo omissamus, gradum propinquitatis in incestu probabilius speciem non mutare, circumstantiam vero voti nimis insolitam esse, ut exquiri debeat, praesertim cum sponte, si adsit, aperiri soleat), meminisse prodest obligationis, quae complices prodat, iuxta omnes tenetur poenitens, alium confessarium quaerendi, eademque de causa ex sententia gravissimorum DD. (Vid. sup. not. ad n. 493, 500.) licet eas circumstantias taceri. Quocirea si interrogaciones, ut in casu supponitur, facile inducant ad complices prodendum, aegre admitti potest, eas adhiberi a confessario debere, aut etiam posse.

(a) Si probabile est, circumstantiam eiusmodi taceri posse, iam diximus (Sup. in not. ad n. 500.) praevalere alterius ius ad famam suam servandam.

2º Surdi, usum linguae habentes, tenentur ex parte sua confiteri peccata, quae memoriae occurunt; sed Confessarius non tenetur eos interrogare ad procurandam confessionis integritatem, ob nimiam interrogandi difficultatem (*a*).

QUAER. 7º *An muti scientes scribere, teneantur scripto confiteri ad procurandam confessionis integritatem?*

Resp. Communior sententia negat, tum ob periculum revelationis, tum quia scriptura est medium extraordinarium quod nūquā ab Ecclesia habitum est velut praescriptum, tum etiam quia, ut inquit *Diana*, talis modus confessionis de se est publicus, cum scriptura sit de se publica. — *Diana*, t. 1., tr. 3., n. 62. Permitti tamen id potest; at curandum, ut statim scriptura aboleatur.

504. — QUAER. 8º *An, vel quomodo confiteri teneantur ignari idiomatis loci, in quo confiteri volunt?*

Resp. Ignari idiomatis loci, in quo versantur, et carentes Confessario, a quo intelligi possint, tenentur, urgente pracepto annuae confessionis, et in articulo mortis, confiteri aliquo modo, saltem signis generalibus. Ratio est, quia urget praceptum divinum et ecclesiasticum. Nam etsi materialiter integre confiteri nequeunt, tenentur tamen ad id quod possunt. — *S. Lig. n. 479.*, etc.

QUAER. 9º *An ignari idiomatis teneantur confiteri per interpretem, si possint?*

Resp. Neg., quia confiteri per interpretem est onus gravissimum et multis periculis obnoxium, v. gr., revelationis, irrisio[n]is, etc. Excipe, si in periculo mortis poenitens idiomatis ignarus dubitet de contritione perfecta, quia in eo casu con-

(*a*) Adde et periculum revelationis. Id ipsum autem et de surdatis dicendum; quorum confessio si in ecclesia excipienda sit, ut fere cum foeminis necesse est, in dubio semper consulendum est potius sigillo sacramentali, quam integritati; ideoque confessarius nec de numero nec de circumstantiis, etc., interroget, et in impone[n]da satisfactione leve aliquod iniungat, ne suspicio gravis culpae ingeratur. Neque forte expedit, foeminas horis intempestis arcessere, quando nemo alias versatur in ecclesia, tum quia non abesi fortuitum revelationis periculum, tum etiam quia honestati omnino praestat prospicere.

fessio foret medium ad salutem omnino necessarium (a). — *S. Lig. ibid.*

PUNCTUM II.

De confessione et absolutione moribundorum.

503. — I. Absolvi potest et debet, et quidem *absolute*, quilibet moribundus, qui aliquo modo, voce vel signo confitetur, vel absolutionem petit. Ratio est, quia adsunt omnia requisita ad Sacramentum, et ad confessionem formaliter integrum. — *S. Lig. n. 480., et alii communiter.*

II. Absolvi potest et debet, sa^ltem *conditionate*, quilibet moribundus, in quo attritio et confessio praesumi possunt aliquo modo, quantumvis tenuiter probabili; quia in casu extremae necessitatis etiam in Sacramentorum administratione licet uti opinione etiam parum fundata. — *S. Lig. n. 482., et alii communius contra alios.*

III. — Absolvi nullo modo potest moribundus, qui omnino recusat Sacramentum Poenitentiae, vel qui nullo modo praesumi potest attritus (b). Ratio luculentissime patet.

(a) Non quidem S. Alphonsus, sed Busembaum scripserset, *non teneri quempiam per interpretem confiteri, nisi forte in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri sufficit*. Quibus S. Alphonsus subiicit (n. 479.): *sed etiam tempore mortis probabile est, eum non teneri*. Addit deinde ex Viva: *Nisi infirmus dubius sit de contritione, ut Viva q. 4. art. 3. n. 10. Sufficit tamen tunc dicere unum veniale, Salm. . . . et Viva.* — Verum ista Virae exceptio pertinet ad opinionem iam antiquatam, quae nempe dubium habet sacramenti valorem etiam in mortis articulo, nisi aliquod peccatum speciale clavibus sublielatur; praesertim cum necessitas interpretis excludi penitus videatur illis verbis Conc. Lateran. (*C. Omnis utriusque 12. De Poenit. et Remiss.*): *Sua solus peccata . . . confiteatur, etc.* Et sane mox A. ex communi sententia *omnia requisita ad sacramentum et Confessionem formaliter integrum* adesse statuit, etiam si poenitens aliquo tantum signo absolutionem petat.

(b) Quod absolv*i* is non debeat nec possit, qui nulla ratione dispositus censeri potest, dissilebitur nemo. Verum cum dispositio praesumi possit vel in eo, qui sensibus destituitur in ipso peccandi

Resolves:

506. — 1º Absolvendi sunt omnes moribundi nondum sensibus destituti et in absolutionem consentientes, mandatisque Confessarii obtemperantes: *absolute* quidem, si confessionem ultro requirant, aut si libenti animo confiteri proponant; *conditionate* vero, si aegre vix ad aliqualem confessionem inducantur, aut si de ipsorum sufficienti dispositione prudenter dubitetur. — *Ita communiter.*

2º Absolvendi sunt, saltem *conditionate*, omnes moribundi sensibus destituti, qui ante sensuum privationem expresse confessionis desiderium ostenderunt, v. gr., iubendo advocari Sacerdotem, etc. Ratio est, quia censetur vere confiteri per testimonium adstantium; videtur enim tunc fieri veluti confessio per interpretem. Constat ex variis Conciliis et ex *Rituali Rom.* — *S. Lig. n. 481.*

3º Absolvendi sunt *sub conditione* moribundi omnes sensibus omnino destituti, qui christiane vixerunt, etsi nec doloris, nec desiderii confessionis signum ullum dederint. Ratio est, quia in istis praesumi potest dolor et desiderium absolutionis. — *S. Lig. n. 482.* — *Lacroix, n. 1162.* — *Elbel, n. 208.* — *Collet, c. 6.*, etc.

4º Absolvendi sunt, *conditionate*, etiam alii moribundi sensibus destituti, qui parum christiane vixerunt; quia adhuc in ipsis praesumi aliquo modo potest poenitentia et confessionis desiderium (*a*). — *Collet, ibid.* — *Lacroix, ibid.*

actu (ut Auctor post alios habet in Resolutionibus), vix appareat, quandonam futurum sit, ut nullo modo moribundus possit attritus praesumi.

(*a*) Consona haec sunt doctrinae, quam apud S. Augustinum (*De Adult. Coniug. Lib. 1. Cap. 26. n. 33.*) legimus. *Catechumenis* (inquit) *in huius vitae ultimo constitutis, si morbo aut casu aliquo sic oppressi sint, ut quamvis adhuc vivant, petere sibi tamen baptismum. . . . non possint, proposit eis, quod eorum in fide christiana iam nota voluntas est, ut eo modo baptizentur, quo baptizantur infantes, quorum voluntas nulla adhuc patuit. . . . Etiamsi voluntas eius incerta est, multo satius est nolenti dare, quam volenti negare, ubi*

3' Potest *probabiliter sub conditione* absolvī moribundus de-
stitutus sensibus in actu ipso peccati, v. gr., in duello, adulterio, furto, etc. Ratio est, quia etiam ille sufficienter dispositus

velit, an nolit, sic non appareat. Quae postrema satis indicant de iis quoque rem esse, qui dispositi sint, nec ne, minime liquet, propterea quod nullum signum voluntatis suae praebere possunt. Et hacc quidem valere etiam de Sacramento Poenitentiae, idem S. Doctor (*ibid. cap. 28. n. 35.*) his verbis tradit: *Ego non solum alios catechunenos, verum etiam ipsos, qui viventium coniugii copulati retinunt adulterina consortia, cum salvos corpore non admittamus ad baptismum, tamen si desperati (et intra se poenitentes) iacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto, ut etiam hoc peccatum cum caeteris laracro regenerationis abluatur. Quis enim norit, utrum fortassis adulterinae carnis illecebra usque ad baptismum statuerant detineri? . . . Quae autem baptismatis, eadem reconciliatio-
nis est causa, si forte poenitentem finienda vitae periculum praeoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arrha pacis exire velle debet mater Ecclesia.* In quo textu verba illa, *intra se poenitentes*, quae in quibusdam codicibus et editionibus leguntur, ad poenitentiam referuntur, quae consilicium, non ad eam, quae se aliquo signo prodat, ut contextus per se clamat.

Duplex porro adest ratiō, qua praemissa S. Doctoris sententia, quatenus vel baptismum vel reconciliationem tribuendam docet homini, qui nullo iudicio praesentem voluntatem manifestat, componi potest et solet cum communi doctrina de sacramento Poenitentiae. Nam cum communiter consentiant DD., absolutionem, saltem sub conditione, eiusmodi moribundis denegandam non esse: *Viva tamen cum quibusdam aliis (apud S. Alphons. Lib. 6. n. 482.)* iuxta opinionem, quae actus poenitentis vult esse sacramenti *materiam ex qua*, atque adeo aliquo modo sensibiles esse debere, quatenus contendit moribundum posse absolvī, quatenus quoslibet eius motus, suspiria, anxiam respirationem, oculorum contorsionem, etc., dicit accipienda esse tanquam signa, quibus ipse absolutionem petat, et quae in tanta necessitate ad dandam absolutionem **sub conditione** sufficiant. Alii vero iuxta diversam, quae scholae **Scotisticae** tribuntur, opinionem, reponunt (*apud eundem S. Alph. l. c.*), non obstare, quod infirmus voluntatis suae signum praebere non possit; actus enim poenitentis esse tantum *materiam circa quam*, idest dispositionem ad sacramentum, quae non necessario debet esse sensibilis: de qua utraque opinione iam nonnulla diximus sup. in not. ad n. 417. Haec, uti patet, ad praxim nihil confe-

esse potest. Id praesertim locum habet pro illo, qui ad peccatum fortasse fuit adductus timore, respectu humano, etc.... — *S. Lig. n. 483. — Elbel, n. 211., et alii probabiliter.*

APPENDIX I.

DE EXAMINE CONSCIENTIAE.

Principia:

507. — I. Poenitens sub gravi tenetur, *per se* loquendo, diligens examen peccatorum mortalium ante confessionem instituere. Id sequitur ex praecepto integritatis etiam materialis procurandae, quantum fieri potest. Cum enim teneatur numerum et speciem peccatorum confiteri, eo ipso tenetur ea in memoriam revocare, quantum morali diligentia potest, ideoque diligens examen instituere; quia qui obligatur ad finem, ad media quoque ad illum necessaria obligatur. Constat etiam ex *Conc. Trid. sess. 14. cap. 5.*, ubi dicitur: *Oportere a poenitentibus omnia*

runt, quia in praxi dandam absolutionem utriusque opinionis patroni contendunt. Verumtamen si quaeratur, utra pars solidiori ratione moveatur ad definiendum, in iis adjunctis posse ac debere moribundum absolvi, aegre forte quis palmam primae sententiae tribuet. Ac primo quidem in priori opinione illud merito durum videbitur, quod si moribundus nullum prorsus externum motum (ut subinde fit) praefert, absolutio nullo pacto ex eiusdem principiis, deficiente scilicet materia sensibili, poterit impertiri. Deinde vero cum in eo par sit utraque opinio, quod in praesumenda infirmi dispositione aequa coniecturis uti debeat; probabilitas tamen, quae requiritur de sacramenti validitate, longe maior in posteriori, quam in priori opinione eluceat. Probabilitas enim sententiae, quae poenitentis actus habet uti *materiam circa quam*, adeoque ad sacramenti essentiam externum dispositionis signum a poenitente ceu necessarium non exigit, longe excedit probabilitatem, qua motus digitii aut oculorum contorsio, aut anxia respiratio infirmi ceu signa petentis absolutionem iuxta priorem sententiam accipi debent, quaeque ab ipsis hisce AA. *tenuis* appellatur (apud S. Alph. l. c.), et reipsa ita tenuis esse potest, ut facile e manibus elabatur.

peccata mortalia, quorum, POST DILIGENTEM SUI DISCUSSIONEM, conscientiam habent, in confessione recenseri....

II. Diligentia in examine debet esse *seria*, seu tanta, quanta adhiberi solet in rebus seriis et magni momenti (*a*). Ratio patet; agitur enim de gravi confessionis praecepto. Constat etiam ex *Conc. Trid.* modo citatis verbis: *post diligentem sui discussionem.*

III. Attamen non est aequalis diligentia ab omnibus requirenda. Minori enim examine indigent, qui frequenter, quam qui raro confitentur (*b*); maiori vero indigent, qui negotiis munda-

(*a*) Quoad eos, qui plus aequo auxii esse solent de sufficientia examinis, faciunt quae ex communi doctrina habet Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. n. 590.). *Certum est* (inquit, poenitentem ipsum non obligari ad exactissimum examen suorum peccatorum, sed ad humanum, hoc est tale, quo sacramentum istud non reddatur nimis grave et onerosum Unde non est bona regula, si dicas . . . : si hic homo cogitaret adhuc alia hora de suis peccatis, recordaretur alicuius peccati, cuius non recordatur, vel posset computare melius numerum peccatorum; ergo tenetur cogitare alia adhuc hora. Ratio autem est eadem, quia scilicet non est attendendum solum ad exactam et integrum confessionem peccatorum, sed etiam est maxime attendendum ad conditionem humanam, et ne ex eo capite Sacramentum reddatur grave et odiosum, nec detur causa impudentibus et ignariorum haereticis vocandi illud conscientiae carnificinam.

(*b*) De his tamen adverte sapiens monitum Cardinalis De Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. n. 591.): *Notandum denique etiam est, quod levius et minus exacte interrogandus est circa singula, qui plura habet peccata, quam qui pauciora. Ratio colligitur ex dictis; quia cum solum requiratur diligentia et examen humanum; hoc autem sit illud, quod non generat ex se fastidium et taedium huius Sacramenti; consequens est, ut minus distincta notitia requiratur ab eo, qui propter peccatorum multitudinem, difficilius posset exactam notitiam reddere. Nam illi, qui confiteri debet peccata totius ritue, quam in omni peccatorum genere expendit, difficillimum esset et aptum ex se ad reddendam illi confessionem odiosam et gravem nimis illud examen, quod alteri facienti confessionem menstruam non esset difficile, sed facile! Et haec est ratio, cur a meretrice et concubinario et similibus minus exacto et distincto petamus numerum peccatorum, quam si per mensem vel hebdomadam solum, v. gr., in eo peccato fuissent: quia nimis diligentia, quae pro peccatis unius hebdomadae distincte confitendis sufficeret, eadem si pro longo tempore*

nis implicantur, quam quia privatam vitam ducunt. Item rustici et rudes non possunt accuratam illam diligentiam adhibere quam solertes et docti. — *Billuart, ibid., et alii communiter.*

Resolves:

508. — 1° Peccat mortaliter, *per se*, qui ex gravi negligentia in examine conscientiae, omittit peccatum aliquod mortale, et tenetur iterare confessionem, utpote invalidam. In defectu tamen examinis dari potest parvitas materiae, etiamsi exinde grave peccatum omittatur, v. gr., ob aliquam inadvertentiam; et tunc confessio valida est, modo materia sufficiens clavibus subiiciatur.

2° Qui certus est *moraliter*, se peccata mortalia non commissee ab ultima confessione, non tenetur ad rigorosum examen ante confessionem, nisi in quantum requiritur ad materiam sufficientem Sacramento subministrandam. In praxi tamen suadendum est poenitentibus piis, ut serio examini conscientiae dent operam saltem per quinque minuta, aut per medium quadrantem *circiter*, ad defectus veniales cognoscendos et extirpandos.

3° Mediocris omnino diligentia requiritur in timoratis, ad examen perficiendum, quia conscientia non sileret, si quid graviter culpabile intus lateret; imo scrupulosis inquisitio est omitenda, et aliquando omnino interdicenda, utpote inutilis et saepe nociva: si enim graviter peccassent, semper prae oculis peccatum haberent. — *Ita communiter.*

4° Generatim satisfacit qui recogitat, ubi quovis die fuerit, quae negotia gesserit, quid in iis circumstantiis, cogitatione, affectu, verbo et opere vel omissione deliquerint; quomodo domi, in templo, in conversatione cum proximo se habuerit (a). Nec necesse est ut, eadem vestigia relegendi, iterum iterumque rimetur. — *Reuter.*

examinando adhiberetur, difficultatem et molestiam ingereret talem, ad quam praeceptum confessionis integrae non obligat, quia redderet praeceptum ipsum et confessionem nimis molestam et gravem.

(a) Haec conscientiae examinandae ratio non modo sufficiens, sed exquisita ac diligentissima potius videri merito poterit.

5° In aegrotantibus non requiritur examen tam accuratum, sicut in sanis; imo quandoque nullum ab eis exigendum est ob nimiam capitum debilitatem; nec facile iis mos gerendus, dum volunt confessionem de die in diem differre sub praetextu quod nondum satis conscientiam discusserint; sed sunt a Confessario ipso breviter examinandi, in quantum sinit ipsorum status, per Decalogi et Ecclesiae praecepta, examine conditioni poenitentis accommodato; praestat enim eos etiam imperfecte confessos in statum gratiae restituere per absolutionem, quam dilatis Ecclesiae Sacramentis certo damnationis periculo exponere. — *Elbel, n. 153.*

Quaesita:

509. — QUAER. 1° *An poenitens, qui timet ne peccata e memoria excidant, teneatur ea scribere, et scripta legere?*

Resp. Neg. Ratio est, quia nemo confessionis integritatem procurare tenetur per media extraordinaria, et per diligentiam adeo exquisitam. Insuper hoc alienum a communī praxi timoratorum est. — *S. Lig. n. 471., etc. (a).*

QUAER. 2° *Qualis ordo sit sequendus in examine conscientiae?*

Resp. 1° Ratione materiae: si quis a multo tempore non est confessus, expedit ut ordinem praceptorum Dei et Ecclesiae, peccatorum capitalium et obligationum specialium status percurrat; secus sufficit attendere ad pravos habitus, ad peccata magis consueta, vel summatim ad peccata contra Deum, proximum, et seipsum.

Resp. 2° Ratione modi 1° lumen divinum humiliter petendum; 2° discussio conscientiae facienda; 3° specialiter in eliendo dolore et proposito insistendum.

510. — QUAER. 3° *Quid agendum Confessario, si poenitentes non satis discussa conscientia accendant?*

Resp. 1° Si sint instructi, benigne dimitti possunt, ut accusatius conscientiam discussant et revertantur, saltem si de longis et implicatis confessionibus agatur. Ratio est, quia fere est

(a) Adde periculum (quod experientia teste haud infrequens est) eiusmodi chartulas amittendi, et exinde etiam haud levia scandala, ac Sacramenti contemptum.

impossibile, ut quis repente rogatus de omnibus recordetur. — *S. Lig. n. 471., et alii communiter.* Excipe tamen, nisi circumstantiae aliud suadeant.

Resp. 2º Si sint rudes aut parum instructi in rebus spirituалиbus, non facile dimittriuntur sunt, ut conscientiam suam examinent, saltem si aliquam diligentiam adhibuerint. Ratio est, quia pro istis facile Confessarius supplebit. Nonnullis enim interrogationibus plus ipse obtinebit, quam illi sibi relictū longo examine praestarent, quamvis omnia peccata in memoriam revocare conarentur. Praeterea timendum est, ne forte deterriti non amplius ad confitendum redeant (*a*).

ARTICULUS III.

DE ITERATIONE CONFESSIONIS.

Principia :

511. — I. Omnis lethalium peccatorum confessio certo invalida, necessario repetenda est. Omnia enim peccata mortalia, *per se*, clavibus subiicienda sunt.

II. Confessio autem valida, etsi integritate careat, non est necessario repetenda, sed defectus tantum est supplendus; ratio, quia peccata iam declarata, directe fuerunt remissa vi absolutionis. Remanet igitur sola obligatio subiiciendi absolutioni peccata omissa, quae indirecte tantum et concomitanter remissa fuerant. — *Ita omnes.* — *S. Lig. n. 502. 504.*

III. Repetitio confessionis invalidae *ex integrō* facienda est, si poenitens novum adeat Confessarium; quia secus nec iudicis nec

(*a*) Ita Catechismus romanus (*De Poenit. n. 60.*): *Si sacerdos huiusmodi homines prorsus imparatos cognoverit, humanissimis verbis a se dimitiat, hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatiū sumant, ac deinde revertantur. Quod si forte affirmaverint, se in eam rem omne studium contulisse, quoniam sacerdoti maxime vendum est, ne semel dimissi amplius non redeant, audiendi erunt, praesertim si emendandae vitae studium aliquod praeseferant, adducique possint, ut negligentiam suam accusent, quam se alio tempore accurata meditatione compensaturos promittant.*

medici partes hic agere potest; secus autem, si confiteatur apud eundem confessarium praecedentis confessionis adhuc memor; tunc enim sufficit, si summatim se accuset de peccatis iam accusatis; v. gr., *Accuso me de peccatis iam declaratis in tali confessione*: hoc enim satis est, ut peccata invalide declarata sacramentaliter accusentur, nec Confessario ad munus suum implendum, opus est, ut iterum distinctam et integrum peccatorum confessionem audiat. — *Ita communiter.* — *S. Ligor.* n. 502. — *Elbel*, n. 253. — *Lacroix*, n. 1216. — *Lugo*, disp. 16. n. 638. — *Billuart*, diss. 7. art. 2. et alii contra quosdam, qui integrum confessionis repetitionem exigunt.

IV. Confessio non est necessario repetenda, nisi de eius invaliditate moraliter certo constet. Ratio est, 1° quia, cum actus est certo positus, si suboritur dubitatio, an fuerit recte positus, obtinet illa regula iuris: *Standum est pro valore actus*; 2° quia obligationi legis divinae de facienda confessione iam probabiliiter factum est satis. — *S. Lig.* n. 503. — *Lacroix*, n. 1221. — *Elbel*, n. 263. — *Mazzotta*, etc.

Quaesita:

512. — QUAER. 1° *An confessio invalida apud eundem Confessarium ex integro sit repetenda, si in confuso tantum hic de peccatis accusatis recordetur, aut etiam eorum omnino oblitus fuerit?*

Resp. ad 1um Neg. probabilius, etiamsi confessio invalida fuerit ex parte poenitentis; sed sufficiet repetitio generalis. Ratio est, quia pro culpis iam accusatis repetitio generalis coniuncta cum notitia antecedenter habita a Confessario, sufficit ad sacramentale iudicium, cum de singulis peccatis Confessarius in sacro tribunali iam indicaverit. — *Ita communiter cum S. Lig.* n. 502.

Resp. ad 2um Neg. etiam probabilius, etsi Confessarius nullatenus recordetur de confessione illa invalida; proinde sufficiet, ut poenitens suum manifestet statum, ita ut Confessarius confusam saltem notitiam de illo habeat. Ratio ex modo dictis sequitur. Etenim si in praecedenti easu sufficit Confessario confusa aliqua memoria status poenitentis, etiam in praesenti casu sufficere debet; siquidem ex utraque parte eadem ratio facit. — *S. Lig. ibid.*, et alii supra citati contra alios. Imo iuxta Suarez:

sufficit, ut Confessarius recordetur poenitentem, fuisse dispositum et poenitentiam acceptasse. — Suarez, D. 22. sect. 6. — Sic etiam Lugo, de Poenit. D. 16. sect. 15. n. 636. — V. Casus, n. 679.

513. — QUAER. 2º *An repetenda sit confessio cum dubia contritione facta?*

Resp. Neg., per se; ratio patet ex dictis. Attamen in praxi sedulo attendendum est ad poenitentis conditionem. Si enim poenitens sit homo sat prudens et gravis in suis actionibus ordinariis, vel in suis confessionibus, adest saltem vera probabilitas, imo et legitima praesumptio de valore confessionis: nec proinde urgendus est ad eam repetendam. Si tamen supponatur homo levis et in plerisque suis actionibus inconsideratus, repetitio confessionis ei consulenda est (a). — *Ita communiter.* — Elbel, de contritione, n. 74.

QUAER. 3º *An sint cogendi recidivi ad confessiones praecedentes repetendas?*

Resp. Neg., per se. Ratio est, quia novus lapsus, *per se*, non est argumentum certum, quod recidivus vera prius dispositione caruerit. Aliquando tamen ex variis circumstantiis iudicari prudenter poterit, recidivum quempiam invalide confessum fuisse. — S. Lig. n. 505.

514. — QUAER. 4º *An repetenda sint explicite omnia peccata, quae antea Confessario mere historice extra confessionem enarrata fuerint?*

Resp. 1º Neg., si Confessarius eorum adhuc recordetur; tunc enim sufficit, si poenitens generaliter ea confiteatur dicendo: Accuso me de iis omnibus, quae tibi iam enarravi. Ratio est, quia peccata illa per confessionem summariam sacramentaliter subiiciuntur Confessario in ordine ad absolutionem; et Confessarius de omnibus hic et nunc sacramentaliter iudicat, cum de iisdem recordetur.

Resp. 2º Affirm., si Confessarius non clare et distincte omnium meminerit, etiamsi illorum in confuso vel ex parte recordetur.

(a) Consulendam dicit A. confessionis iterationem, non vero quasi necessariam iniungendam esse, ex praemissa generali regula, certam iterandae confessionis obligationem non adesse, nisi de praecedentis invaliditate certo moraliter constet.

Ratio patet ex dictis (a). — Ita S. Lig. n. 502., et alii communiter (b).

QUAER. 5° An repetenda sit confessio, si Confessarius ante absolutionem oblitus fuerit peccatorum accusatorum?

Resp. Neg., si Confessarius recordetur, saltem in confuso, status poenitentis; super certam enim et sufficienter perceptam materiam absolvit; et aliunde iudicavit sacramentaliter de singulis peccatis, dum ipsi exponebantur. Praeterea et Confessario et poenitenti onus intolerabile secus imponeretur. — S. Lig. n. 502.

(a) Imo ex dictis sup. n. 511. Princ. III, contrarium evinci videtur. Ibi enim statuitur, peccata prius non sacramentaliter declarata, satis declarari sacramentaliter per summariam confessionem, etiamsi confessarius distinctam eorum peccatorum memoriam non retineat.

(b) Ex adverso Card. De Lugo (*De Poenit. Disp.* 16. n. 637.-638.) ceu communem exhibet oppositam sententiam. Et ad rationem, qua permoveri se S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 502. dub. 1. in fn.*) indicat, nempe quod *cum confessio praecedens non fuerit facta iudici, non videatur habenda esse eius ratio, sed denuo facienda sit confessio sacramentalis distincta, cum prior illa non fuerit sacramentalis*, Respondet: *In contrarium tamen est auctoritas et praxis communis. Nam Doctores fere omnes universaliter dicunt, sufficere postea eam memoriam confusam, undecumque processerit defectus confessionis prioris. . . . Idem usus appareat, quando aliquis extra confessionem narravit sacerdoti amico consilii petendi gratia, aliqua peccata, et postea confitetur eidem accusans se breviter de iis omnibus, quae extra confessionem dixerat: quo etiam casu non adest nunc in sacerdote tam exacta et distincta notitia, qualis esset, si nunc se distincte poenitens accusaret: et quidem prior illa narratio non fuerat illo modo sacramentalis, nec accusatio facta iudici, sed narratio facta amico. Fatendum est ergo, confessionem etiam non sacramentalem priorem perseverantem in memoria non omnino distincta posse aliquo modo fieri sacramentalem per accusationem subsequentem taliter, ut possit ad sacramentum deservire. Non quod illa prior narratio vere fiat accusatio sacramentalis, sed quatenus posterior accusatio relata ad memoriam, quam habet Confessarius de illis peccatis prius distincte auditis, sit sufficiens notitia; qualis in Confessario desideratur. Ita ex communi sententia Lugo, qui deinde aliter opinantium dubia apte dissolvit.*

515. — QUAER. 6º *An teneatur poenitens totam retexere confessionem, si animadvertis, Confessarium ob somnum peccata aliqua non percepisse, et nesciat qualia?*

Resp. Affirm., si confessio fuerit brevis, quia prudenter dubitare potest de singulis, an a Confessario intellecta fuerint, necne: secus autem si prolixa fuerit confessio, et pauca tantum non percepta sint; quia tunc prudenter praesumere potest, quod unumquodque fuerit intellectum; nec videtur Christum integritatis praceptum cum tanto onere imposuisse: si tamen dubium circa unum vel alterum peccatum solummodo versaretur, repetendum illud foret. — *S. Lig. n. 499.*

Resolves:

516. — 1º Confessarius excipiens confessionem rustici, qui praeteritis annis male confessus est, suo numeri absolute satisfaciet interrogando de ultimo tantum anno, si ob uniformem rationem vitae possit simul de praecedentibus annis iudicium efformare. Idem dicendum, si audita unius anni confessione detegat Confessarius praeteritarum confessionum defectum, et ex hac ultima confessione sufficientem praeteritorum peccatorum notitiam habeat; attamen tunc requiritur, ut poenitens generali modo de aliis annis se accuset. — *S. Lig. n. 504.*

2º Si quis confessus fuerit Sacerdoti iurisdictione carenti, tenebitur confessionem iterare, si postea defectum detegat (*a*).

3º Si Confessarius peccatum grave tanquam grave non agnoverit, vel mortale iudicaverit esse veniale, non ideo est obligatio illud repetendi, modo poenitens factum recte et fideliter exposuerit; quia ad valorem Sacramenti, et ad directam peccati remissionem, non est necessarium, ut Confessarius iudicet hoc esse mortale; imo id saepe discernere non potest. — *S. Lig. n. 500., et alii communiter.*

4º Poenitens qui timet, ne diu invalide confessus sit, nihil repetere tenetur, praesertim si timoratae sit conscientiae, soli-

(*a*) Intellige, si alteri sacerdoti confiteatur; nam si cum eodem sacerdote, qui, v. gr., a confessionibus audiendis suspensus prius fuerit, confessio peragenda sit, valebunt principia superius statuta.

tusque fuerit diligentiam sufficientem (a) in confessionibus adhibere. Ratio, quia praesumptio stat pro confessionum valore: secus, si stet contra poenitentem praesumptio tam gravis, ut morali certitudini aequipolleat.

APPENDIX II.

DE CONFESSIONE GENERALI.

Confessio generalis est repetitio plurium confessionum. Potest esse repetitio confessionum totius vitae, vel alicuius temporis, v. gr., unius anni, aut plurium annorum. Breviter dicendum 1° de necessitate vel opportunitate confessionis generalis; 2° de methodo eam peragendi.

I. De necessitate vel opportunitate confessionis generalis.

Confessio generalis potest esse vel necessaria, vel utilis tantum, vel inutilis aut etiam nociva. Hinc statuendae sunt sequentes

Regulae:

317. — I^a Regula. Censenda est *necessaria* confessio generalis, quoties praecedentes confessiones moraliter certo invalidae aut sacrilegæ fuerunt vel ex parte poenitentis ob defectum contritionis aut integritatis, vel ex parte Confessarii iurisdictione carentis; in caeteris autem casibus nunquam praecipi potest. Ratio utriusque patet ex dictis supra de iteratione confessionis.

II^a Regula. Consulenda est, quando licet de invaliditate confessionum praecedentium non constet, grave tamen de hoc dubium haberi potest.

III^a Regula. Permittenda est, aut etiam *prudenter* suadenda confessio generalis, etsi non necessaria, quando spectatis circumstantiis poenitens *notabilem* fructum spiritualem ex ea per-

(a) Sufficientiam hanc non excludit levis negligentia, quae veniam culpam non excedat, ut sup. n. 508. Res. I. dictum est.

cepturus est, v. gr., ratione humilitatis, devotionis, fervoris, cognitionis sui ipsius, manifestationis conscientiae ad perfectiorum directionem, aut maiorem animae puritatem, ad auxilia divina efficacius obtainenda, etc.; quia Confessarius ex caritate maius bonum spirituale poenitentis, quando facile potest, promovere debet.

IV^a Regula. Prohibenda est in caeteris casibus ut *inutilis*, et etiam *nociva*, quando prudenter pertimescenda sunt varia incommoda, praeter iacturam temporis: scilicet scrupuli, anxieties, conscientiae perturbatio, etc., quia tantum onus pro Confessario et poenitente non est suscipiendum sine spe notabilis fructus; *a fortiori* cum timore notabilis damni.

Resolves:

518. — 1° Facile permittenda, imo suadenda est confessio generalis in praecipuis vitae christianaे epochis, nempe ante primam Communionem, ante electionem aut susceptionem status vitae particularis, v. gr., ante Sacerdotium, Professionem religiosam, aut etiam ante matrimonium; item quando quis statuit vitam perfectiorem ducere.

2° Facile permittenda est, generatim loquendo, una confessio generalis totius vitae, praeter confessionem tempore primae Communionis peractam; sed difficillime altera concedenda esset, quando prior sat accurate bona fide et bona voluntate facta est, nisi forte in iuvenili aetate, v. gr., ante 20 annos peracta fuerit. Hinc poenitentes qui petunt a Confessario licentiam confessionem generalem peragendi, interrogandi sunt, qua de causa id postulent, an alias iam confessi fuerint generaliter, a quo tempore, et quoties; et ex responsis iudicabit Confessarius, utrum expeditat haec confessio, necne.

3° Facile permittenda est personis devotis confessio generalis partialis, nempe unius anni, seu a tempore ultimae confessionis generalis, iuxta morem servatum apud plerasque familias religiosas. Item permitti aliquando potest poenitentibus piis, ut repeatant summarie paucis verbis praecipua vitae sua peccata: attende tamen ad varias personarum circumstantias.

4° Potissimum vero cavere debent Confessarii, ne facilius poenitentes ad confessionem generalem compellant; et summpere sunt reprehendendi, qui ab omnibus novis poenitentibus

hanc exigunt sub praetextu necessitatis, vel ratione directio-
nis, etc. (a).

5º Non est permittenda confessio generalis etiam in dubio de
validitate praecedentium confessionum, ubi ex illa metuenda
sunt incommoda notabilia, ratione scrupulorum, perturbationis
conscientiae, etc., quia ob dubiam obligationem subeunda non
sunt gravia ac certa incommoda.

6º Nunquam permittenda est confessio generalis scrupulosis
aut nimis timoratis; quia si una permittatur, hac finita, statim
aliam facere volent, et post secundam, etiam tertiam suscipere
importunis precibus petent, cum summo animae detimento, etc.
Constat enim experientia, confessionem generalem multo plures
scrupulos generare, quam destruere.

II. De modo peragendi confessionem generalem.

Multiplici modo fieri potest confessio generalis; sed magis
expedit, generatim loquendo, si fiat iuxta sequentes regulas.

Regulae:

519. — 1º *Regula. Ante confessionem:* satagere debet Confessarius, explicitum cognoscere statum poenitentis, et varias
circumstantias, ex quibus potest dirigi ad prudenter et fructuo-
se interrogandum. Hinc

1º Examinet utrum agendum sit de confessione necessaria,
necne; si enim necessaria sit, multo maiori diligentia et cura
poenitens audiendus, interrogandus, et adiuvandus erit. Si vero
necessaria non est, prorsus moneri debet poenitens, 1º huius-
modi diligentiam non requiri, imo liberum ipsi esse peccata,

(a) Iстiusmodи Confessarii plane criterii inopes per hoc se pro-
dunt, cum palam faciant, non assequi sese, quantopere importuna
haec exactio cum omnibus indiscriminatim, qui malo fato ad eos
accendant, idonea sit ad aliorum quidem conscientiam gravissime
perturbandam, ad aliorum vero etiam scandalum inducendum,
quasi Confessarii sacro ministerio abutantur, et cum gravi poeni-
tentium onere ac molestia seriem totius vitae sine causa exquirant,
ut curiositatи propriae satisfaciant.

quae velit, reticere ; 2º nec sollicitum dein esse debere, quod ex oblivione plura seu pauciora omiserit (*a*).

2º Inquirat prudenter de conditione poenitentis, de eius aetate, occupationibus vel officiis, de eius familia : nempe an habeat adhuc parentes, fratres aut sorores ? et an cum ipsis versetur, aut diu versatus sit ? etc.

3º Interroget a quo tempore sit confessus poenitens ? an absolvitus ? an hic et nunc aliqua prava consuetudine, aut pravo animi affectu sit irretitus ? an frequenter ad Sacraenta accesserit ? an pie confessus vel sacrilege ? an peccata celaverit aliquando ? quo tempore ? quamdiu ? an ea postea confessus fuerit, et confessiones sacrilegas iteraverit ?

NOTA. Illae praeviae notiones plurimum Confessario inservient : has autem interrogations magis vel minus urgebit pro qualitate confitentis, et indole responsionum.

II^a Regula. *Quoad ordinem confessionis* : accusatio et interrogations in ipsa confessione certo et praedeterminato ordine fieri debent, ne omnia misceantur cum perturbatione confitentis et periculo defectus integritatis, etc. Via autem brevior et facilior est, si fiat declaratio peccatorum secundum ordinem mandatorum Dei, Ecclesiae, peccatorum capitalium et specialium obligationum pro proprio cuiusque statu.

III^a Regula. *Quoad modum confessionis* : si poenitens sit satis instructus, benigne eum inducat Confessarius ad peccata sua exponenda, iuxta praefatum ordinem, pollicendo eum a se adiuvandum et quoties, opus fuerit, interrogandum esse, ut omnia recte perficiantur. — Si autem poenitens sit rudis, fere totum onus confessionis in se assumat Confessarius, interrogando per ordinem de omnibus quae committere solent poenitentes talis conditionis, et inquirendo post singula peccata a poenitente, an aliquid addendum noverit. Antequam autem interrogations incipiat, sedulo confitentem admoneat, nihil sibi pertimescendum esse quoad difficultatem peccata detegendi : *Sis quietus et bo-*

(*a*) Nisi duo haec poenitens firmiter persuasa habeat, praestat omittere confessionem generalem, quae profecto nullum fructum pareret, et anxietatum contra iugis scatebra foret.

no animo, inquiet, ego tuam peragam confessionem; novi sane omnia peccata quae patrare potuisti: ego tibi ea omnia detegam, tuum solum erit clare et sincere interrogationibus meis responderet, et de peccatis verum dolorem concipere. — *Sic SALVATORI, Instructio practica pro neo-confessariis (a).*

APPENDIX III.

NORMA CONFESSIONIS GENERALIS

per interrogaciones instituendae.

320. — Prius dicat poenitens quae scit, nisi praeserat statim interrogari. Ante omnia interrogandum, an sit poenitens matrimonio iunctus vel non? — Deinde

(a) Innuitur opusculum plane egregium, cui titulus: *Istruzione pratica per i Confessori Novelli . . . Operetta utilissima ancora per i Catechisti di gente rozza, scritta dal Sacerdote Filippo Maria Salvatori, ecc.* Editum fuit Romae circa initia huins saeculi, et pluries deinde recusum, ac demum rursus Romae typis Monaldi an. 1848. In qua tamen postrema editione per unius voculae immutationem (mendo fortasse typographic) corruptio irrepsit sensibus Auctoris plane repugnans. Ubi enim hic (*Part. 2. §. 1. n. 6.*) de peccatore scripserat: *Se è veramente pentito, e dia segni prudenti di questo suo pentimento, si dere assolvere, ecc.*; nova ista editio (*Pag. 113.*) substituit: *Se è veramente pentito, e dia segni evidenti di questo suo pentimento, ecc.* Plane abs re. Cum enim *evidentia certitudini* eam vim lucis superaddat, quae perstringens quodammodo oculos mentis assensum rapit; quisnam, quaeso, e doctoribus, ut fas sibi putet poenitentem absolvere, id praerequirit? Imo quamquam, rogo, certitudinem, nedum evidentiam, materia ipsa admittit? Et mens quidem Auctoris, in hoc sententiae omnium communissimae sane consona, patebat ex iis, quae paulo post in eadem editione leguntur (*pag. 150.*): *Suppongo qui, che il penitente vi abbia dati tutti i segni, per i quali possiate formare un giudizio prudente, che egli dica davvero. In questo caso voi mancate ad un dovere di giustizia col differirgli l'assoluzione, perchè il penitente, subito che vi dà prudenti argomenti di una vera conversione di cuore, ha uno stretto diritto ad essere assoluto.* Quae quidem suadent, illam textus corruptionem reipsa typographorum inciliae esse adscribendam.

I. *An nulla confessio sacrilega?* An aliquando quidpiam non audebas dicere? quoties? An in tali statu SS. Communionem suscepisti? an in tempore Paschali (*a*)? quoties? An culpabiliter non implevisti poenitentiam?

II. *Circa virtutes theologicas:* An interdum eliciisti actum Fidei, Spei et Caritatis (*b*)? An scis misteria principalia scitu necessaria, scilicet Deum esse, et remuneratorem esse boni et mali; mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis et Mortis Iesu Christi? An forte negasti fidem? An dubitasti de aliqua veritate Religionis? vel eam negasti? An contra Religionem locutus es? An libros prohibitos legisti? vendidisti? commodasti?

An forte desperasti? Cur? (spem iniiciat Confessarius: quoniam bonus Deus, si te voluisset damnare, non te hodie...). An praesumpsisti?

An ex respectu humano Dei et Ecclesiae paecepta neglexisti?

An proximo tuo dedisti scandalum, prava consilia aut exempla?

An occasiones peccandi quaesivisti?

III. *Circa paecepta Dei:* 1um Superstitio? divinatio? vana observatio? magia? idolatria? habitus nunquam vel vix orandi?

2um Iuramentum? votum? blasphemia?

(*a*) Experientia docet, huius circumstantiae reatum communiter a fidelibus non adverti, sponte vero aperiri a poenitente, qui eum adverterit.

(*b*) Dominicus Viva (*ad Prop. 1. ex damn. ab Alexand. VII. n. 8.*) ceu rem notissimam memorat, quod *nunquam fideles se accusant de transgressione paeceptorum ad actus theologales obligantium, nec solent de hoc a Confessariis interrogari.* Et huc faciunt illa Ioannis De Lugo (*De Poenit. Disp. 15. n. 55.*): *De hoc peccato omissionis poenitentiae debitae per totum annum sive per se ex paecepto virtutis poenitentiae,... sive per accidens...: non oportet interrogare poenitentem, nec eum etiam admonere in particulari... Et probari potest exemplo paecepti diligendi Dei, de quo etiam non interrogantur poenitentes in particulari..., nec admonentur de illa obligatione illius paecepti aliquando implendi; tum quia ex ipso discursu confessionis satis appareat, quomodo se habeat poenitens erga Deum: tum quia propter varietatem sententiarum non possumus illi imponere certam obligationem.*

3um Laborare die Dominica vel festo? Omissio Sacri, vel mala auditio?

4um In parentes, herum, Pastorem inobedientia? murmuraciones? contumeliae? ictus? mortis apprecatio?

In filios, servos, aliosve subditos: educatio? instructio? cura salutis, occasiones peccati proximae? vigilantia circa officia religionis? scandalum? ira?

5um Damna proximo illata in corpore aut anima? odium? desideria vindictae? imprecatio? rixae? verbera? homicidium? duellum? abortus? abusus matrimonii? Sed interrogandum hic et de sequenti praecepto parere, caute, caste.

6um et 9um Cogitationes? delectatio morosa? desideria? quae? quibuscum personis? — Verba? an verba inhonesta, iocos, cantilenas.... protulisti, libenter audivisti? libros obscoenos legisti? — Opera? tecum? tactibus? pollutionibus? visu? cum aliis? cum solutis? cum coniugatis? cum cognatis? voto obstrictis (*a*)? eiusdem sexus? An hic et nunc adhuc in occasione proxima? Uxores possunt interrogari, utrum maritis fuerint obedientes in omnibus licitis?

7um et 10um Damnum? furtum? fraus? stipendum operariis debitum retentum, vel defraudatum, vel minutum? Restitutio? furtu minuta?

8um Mendacia perniciosa? iudicia temeraria? detractio? calumnia? (reparatio famae et ulterioris damni forte illati).

IV. Circa praecepta Ecclesiae: Ieiunium? abstinentia a carne diebus vetitis? — Confessio? Communio paschalis?

V. Circa peccata capitalia: Ebrietas? superbia? acedia? invidia? ira? avaritia?

VI. Circa officia status: Maritus; uxor; herus; magistratus civilis; advocatus; mercator (pondus et mensura).

N. B. In fine petat, numquid aliud adhuc eum anxium teneat.

(*a*) Cum raro id contingat, et, si forte contigerit, sponte poenitens id aperiat, alioquin vero elusmodi interrogatio admirationem forte, et aliquod quodammodo scandalum parere possit; proinde huius circumstantiae inquisitio non videtur consulenda.

CAPUT III.

DE SATISFACTIONE.

Agendum: 1º de impositione; 2º de impletione poenitentiae.

ARTICULUS I.

DE IMPOSITIONE POENITENTIAE.

Principia:

521. — I. Confessarius tenetur *poenitentiam* imponere cuilibet poenitenti eam valenti persolvere. Ratio elucet, 1º quia satisfactio est pars integralis Sacramenti Poenitentiae: Confessarius autem, ut minister Sacramenti, eius integritatem, etiam accidentalem, quantum in se est, procurare tenetur; secus non esset fidelis dispensator; 2º quia natura iudicij (*a*) et potestas iudicialis aliquam delictorum punitionem requirit. Constat etiam ex *Tridentino*, sess. 14. c. 8. — *Vide S. Lig. n. 506.; Hom. apost. n. 47.*

II. Confessarius tenetur poenitentias iniungere *convenientes* et *salutares*, tum *vindicativas*, tum *medicinales*, idest aliquo modo proportionatas numero et gravitati peccatorum, necnon poenitentis facultatibus ac dispositionibus. Ratio ex natura rei patet, cum sacramentalis satisfactio ordinata sit in vindictam peccatorum, quae maiora vel minora, plura vel pauciora sunt, necnon ad novas culpas praecavendas. Constat ex *Tridentino*, sess. 14.

(*a*) Haec ratio non satis firma videtur, quia *iudicium* completur etiam per sententiam, qua iudex decernat, poenam non esse impoendam. *Sicut in iudicio humano non manet iudicium imperfectum ex defectu punitionis, quando reus non iudicatur poena dignus; sic neque hoc iudicium et sacramentum manet imperfectum ex defectu punitionis et satisfactionis, quando poenitens non iudicatur dignus poena.* Ita Lugo, ubi perpendit vim argumenti a priori (*De Poenit. Disp. 25. n. 52.*).

c. 8., ubi sic: « Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et poenitentium facultate, *salutares et convenientes* satisfactiones iniungere; ne, si forte peccatis conniveant et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem p[re]ae oculis ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem. »

Quaesita:

522. — QUAER. 1° An *Confessarius* teneatur poenitentiam imponere?

Resp. 1° *Affirm.* et haec obligatio est *ex genere suo* gravis. Ratio est, quia obligatio rem gravem respicit, licet ex parvitate materiae peccari tantum venialiter contra ipsam possit. — *Lugo disp. 25. n. 49.* Hinc peccaret, etiam graviter, *Confessarius*, si pro gravibus culpis levissimas poenitentias, sine causa excusante, imponeret (a). — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 506.*

(a) Secunda pars huius responsionis melius pertinet ad seq. 3. Quaestionem, ubi de mensura satisfactionis imponendae agitur; praesens enim quaestio, ut patet ex Respons. 2., versatur generaliter circa obligationem iniungendi aliquam satisfactionem.

E qua obligatione, inquit Lugo (*De Poenit. Disp. 25. n. 47.*) constat, *excipi aliquos casus*. *Primus est*, quando poenitens est impotens, ut si sit morti proximus, maxime si caret iam sensibus, et non potest poenitentiam impositam percipere.... — *Secundus casus est*, quando *Confessarius* ex confessione et aliis circumstantiis intelligit, poenitentem integre satisfecisse pro poena debita: et licet raro, vel nunquam possit hoc constare, addit tamen Petrus de Soto.... sufficere, quod probabiliter videatur satisfecisse. — *Tertius casus huic similis est*, quem alii addunt, quando absque satisfactione instat perfectae remissionis remedium, v. gr., si instet martyrium subeundum: quod alii extendunt ad Indulgentiam plenam lucrandam, saltem quae sit moraliter certa. — *Quartus casus est*, quando poenitens ob suam fragilitatem, nullam credatur acceptaturus poenitentiam: aliquando enim oportebit condescendere eius imbecillitati ad vitanda graviora

Resp. 2º Quoad *venialia* controvertitur. Alii affirmant, quia iniunctio satisfactionis pertinet ad ritum huius Sacramenti, qui ritus, cum a Christo institutus fuerit, pro re gravi habendus est. — Alii vero negant, quia non potest probari obligatio *gravis* poenitentiam iniungendi pro culpis levibus tantum, siquidem in hoc nulla deordinatio gravis apparet. Utraque sententia est probabilis, ut dicit *S. Lig. Hom. apost.* n. 47.

523. — QUAER. 2º *Quandonam imponenda sit poenitentia?*

Resp. Imponenda est ante *absolutionem*, generatim loquendo: ratio est, quia sic servatur iudicij ordo, qui exigit ut reus satisfactionem prius spondeat, quam absolvatur. Si autem Confessarius, ex oblivione, poenitentiam *ante absolutionem* non iniunxit, eam statim *post absolutionem* imponere debet. Non est tamen grave poenitentiam *post absolutionem* imponere; imo *probabiliter* omni culpa vacat, si praesumatur, poenitentem opus ipsi iniunctum accepturum esse (*a*). — *S. Lig. n.* 514. — *Salmant.*, etc.

QUAER. 3º *Quanta poenitentia peccatoribus imponenda sit?*

Resp. Quantitas poenitentiae universaliter determinari non potest; sed relinquitur prudentiae et iudicio Confessarii. Gra-

mala: nunquam tamen continget, quod aliquam, levem saltem, poenitentiam non sit acceptaturus.

Et hoc sensu, nempe de levi aliqua satisfactione, accipendum illud est, quod habet Scotus (*In 4. Dist. 15. q. 1. art. 3.*): *Si omnino nullam poenitentiam velit recipere a sacerdote impositam, dicit tamen, se habere displicantiam de peccato commisso, et firmum propositum non recidivandi, absolvendus est, et non est respuendus, ne cadat in desperationem, et nuntianda est sibi poena, quae esset pro peccatis facienda, et quod eam in se vel in aequivalenti absque impositione studeat adimplere; alioquin solvet ad plenum in purgatorio.*

De quo casu Card. Caietanus (*Sum. V. Satisfactio*): *Tertius (casus quo omitti possit satisfactionis impositio) est indispositio poenitentis, quia nullam vult poenitentiam hic peragere, sed offert se in purgatorio subditurum. Talis enim videtur absolvendus et relinquendus purgatorio ad satisfaciendum, si casus est possibilis, quia saltem semel signare se signo crucis, nullus refutaret.*

(*a*) *Nihil refert imponere ipsam ante vel post absolutionem; sufficit siquidem præparatio poenitentis ad ipsam.* Caietanus (*Sum. V. Satisfactio*).

vem tamen, *regulariter et per se*, pro mortalibus imponere debet. Sic ex *Conc. Trid.*, ut supra n. 521. — *S. Lig. n. 508.*

524. — QUAER. 4° *Qualis poenitentia censeatur gravis per se pro uno vel altero peccato mortali?*

Resp. Censenda est poenitentia *gravis*, saltem ex praxi hodierna Ecclesiae, quae respondet operi, quod sub gravi ab Ecclesia iniungitur, vel quod sub gravi ex se obligaret, si praeciperetur.

Hinc poenitentia *gravis* erit, et pro peccato gravi ordinario sufficiens, Missam audire, iejunare, recitare Rosarium (etsi quinque tantum decadum), Officium parvum B. Virginis, Litanias Sanctorum, et alia similia (a): non autem *gravis* censeretur poenitentia, si Psalmus *Miserere* tantum imponeretur. — *S. Lig. n. 515.*

QUAER. 5° *Qua de causa poenitentia levior imponi possit?*

Resp. 1° Si poenitens sit valde debilis et infirmus corpore¹; 2° si prudens timor sit ne maiorem poenitentiam non adimpleat, aut ne ob graviorem poenitentiam a confessione avertatur (b);

(a) Quod A. adstruit, *pro uno vel altero peccato gravi* sufficere *Missam audire, rosarium, etc.*, non ita intelligendum est, ut pro gravium peccatorum numero arithmeticā proportionē multiplicari rosaria, etc., debeant.

(b) Constanſ omnium temporum experientia plane effecit, ut eiusvis aetatis ac scholae doctores mira concordia in hanc sententiam convenienter; in quam vel ipse Antoine, alioquin merito (ut ait S. Alphonsus *Lib. 6. n. 509.*) inter scriptores rigidiores enumrandus, concessit.

Ad rem S. Thomas (*Suppl. q. 18. art. 4. 0.*): *Sicut medicinae in arte determinatae non omnibus competunt, sed variandae sunt secundum arbitrium medici, non propriam voluntatem sequentis, sed scientiam medicinæ; ita poenae satisfactoriae.... competit omnibus, sed variandae sunt secundum arbitrium sacerdotis dirino instinctu regulati. Sicut ergo medicus aliquando prudenter non dat medicinam efficacem, quae ad morbi curationem sufficiat, ne propter debi-*

1. Meminerit Sacerdos aegris non esse iniungendam gravem et laboriosam poenitentiam, sed indicendam tantum illam, quam, si convaluerint, opportuno tempore peragant. • *Rit. Rom.*

• Quod si infirmus sit constitutus in periculo mortis, tunc potest absolvī sineulla poenitentia, licet expedit semper aliquum ei imponere. • *Herm. apost. n. 49.*

3º si probabiliter maior poenitentia magis ei obfutura sit quam profutura; 4º si poenitens valde contritus appareat; 5º si adsit tempus indulgentiae plenariae lucranda, prasertim Iubilaei. — S. Lig. n. 528.

litatem naturae maius periculum oriatur; ita sacerdos divino instinctu motus non semper totam poenam, quae peccato debetur, iniungit, ne infirmus aliquis ex magnitudine desperet, et a poenitentia totaliter recedat. Quae sensa S. Doctor (Quodlib. 3. q. 13. art. 28.) illustrat alio exemplo: *Videtur autem satis conveniens, quod sacerdos non oneret poenitentem gravi pondere satisfactionis; quia sicut parvus ignis a multis lignis suppositis de facili extinguitur; ita posset contingere, quod parvus affectus contritionis in poenitente nuper excitatus, propter grave onus satisfactionis extinguqueretur, peccatore totaliter desperante.* Quae brevius sic expressit S. Thomae discipulus, Card. Caietanus (*Sum. V. Satisfactio*). *Debiliter autem dispositis (poenitentibus) detur satisfactio parvula iuxta debilitatem animi sui, et parvulus ignis soveatur apposita palea, et non suffocetur appositis magnis lignis desuper.* Praeiverat autem S. Ioann. Chrysost. (*In 2. Cor. hom. 44.*): *Sicut enim si fascem super humeros adolescentis, quam non potest baiulare, posueris, necesse est, aut fascem abiiciat, aut sub pondere confringatur; sic et homini, cui grave pondus poenitentiae imponis, necesse est, aut ut poenitentiam suam reiiciat, aut suscipiens, dum ferre non potest, scandalizatus amplius peccet.*

Plura alia videsis penes S. Alphonsum (l. c.), qui et istud insigne refert ex Gersone: *Tutius est cum parva poenitentia, quae sponte suscipitur, et verosimiliter adimpletur, ducere confessos ad purgatorium, quam magna non implenda praecipitare in infernum.* Quibus gemina S. Alphonsus affert ex S. Antonino (*ibid.*): *Si sacerdos non potest gaudere de omnimoda purgatione eius, saltem gaudeat, quod liberaliter a gehenna transmittit ad purgatorium.* Itaque, ut inquit Hostiensis, *Confessor nullo modo debet permittere peccatorem desperatum recedere a se, sed potius imponat ei unum Pater noster et aliud leve (attamen loquitur de eo, qui magna peccata commisit), et quod alia bona, quae fecerit, et mala quae toleraverit, sint ei in poenitentiam.... Hoc tamen sane intellige, videlicet, quia si alias ipsum poenitet, et paratum se dicit facere quod debet, sed onus poenitentiae dicit non posse sufferre, tunc propter hoc, quantumcumque deliquerit, non debet dimitti sine absolutione, ne desperet.*

Aliam industriad suggerit S. Thomas (*Quodlib. 3. art. 18.*), nempe ut explorentur vires et animus poenitentis: *Sicut potest sacerdos iniungere satisfactionem poenitenti ex arbitrio alieno; ita et ex arbitrio ipsius poenitentis; sicut si dicas: fac hoc, si potes; et si non*

525. — QUAER. 6° *An possit imponi poenitentia sub conditione relapsus?*

Resp. Affirm., sed expedit, ut praeterea quaepiam alia poenitentia pro peccatis commissis semper imponatur (a). — *S. Ligor. n. 524.*

QUAER. 7° *An possit imponi poenitentia publica?*

Resp. Neg., si agatur de peccatis occultis. — *Ita Rit. Romanum.* Secus autem pro publicis. Attamen si publica poenitentia non ita sit necessaria, Confessarius non debet illam renuenti

potes, facias hoc. Et simile videtur, cum sacerdos dicit: Quidquid boni feceris, sit tibi in remissionem peccatorum. — Et hoc spectat monitum S. Caroli Borrom. in Instruct. ad Confessarios (apud S. Alphonsum l. c.): *Talem imponat poenitentiam, qualem a poenitente praestari posse iudicat. Proinde aliquando, si ita expedire viderit, illum interroget, an possit, vel dubitet, poenitentiam sibi iniunctam peragere; alioquin eam mutabit aut minuet.* — Et hoc pacto, ut S. Alphonsus (*ibid.*) advertit, servabitur quod in Rituale Romano insinatur, ut habeatur in his ratio etiam dispositionis poenitentium: *Confessarius (ita Rituale) salutarem et convenientem satisfactionem, quantum spiritus et prudentia suggesterit, iniungat, habita ratione status, conditionis, sexus, et aetatis, et dispositionis poenitentium.* Quaenam autem *salutaris et conveniens* intelligatur hic satisfactio, ita Lugo (De Poenit. Disp. 25. n. 60.) explicat: *Debet esse salutaris et conveniens, hoc est, primo loco attendi debet ad utilitatem spiritualem poenitentis, ne scilicet laquei ipsi iniificantur, ut nova peccata committat. Ex hoc potissimum capite excusari potest hodierna praxis, qua leves penitentiae imponuntur pro gravissimis peccatis: id enim saepe fit propter spiritualem infirmitatem poenitentium, qui gravioribus poenitentiis scandalizabuntur, et vel confessionem fugient, vel certe confessarios ineptos adibunt, qui eos curare nesciant.*

(a) *Poenitentia sub conditione relapsus imposta, si sola iniungatur, evadit poenitentia disiunctiva, nimirum iniungitur ut poenitens vel loco poenitentiae conatum adhibeat, quo tentationi resistat, vel certo quamdam poenam secus exsolvet. Videatur de hoc argumento Diana (Tom. 1. Tr. 6. Reg. 19.), qui assert Sanchezium negantem, poenitentes ad eam acceptandam teneri, et e contra Suarezium teneri affirmantem; alios denique aientes, Confessarium non posse ad id obligare, poenitentem tamen ad eam implendam, si ipsam acceptet, teneri.*

imponere, cum aliter eius salus obtineri, et scandalum reparari possit (a). — *S. Lig. n. 512.*

QUAER. 8º *An possit imponi pro poenitentia opus alias debitum?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia cum opus illud sit satisfactorium, bene potest per claves ad meritum satisfactionis sacramentalis elevari. — *S. Lig. n. 513., et alii communiter (b).*

Resolves:

526. — 1º Nunquam sunt imponendae poenitentiae perpetuae, tum quia inducerent periculum oblivionis vel nimiae anxietatis, tum quia cum tales forte poenitentiae a variis Confes-

(a) Profecto hic sermo non est de satisfactione, quam vetus Ecclesiae disciplina ob quaedam crimina a fidelibus exigebat; antiquatus enim ille mos in Ecclesia est, nec eius impositio ad ministrum sacramentalis confessionis pertinebat. Superest ergo casus ingentis alicuius scandali, quod reparari oporteat; et exemplum quidam asserunt hominis, qui publice restituere debeat honorem, quem publice laesit; quod tamen exemplum minus ad rem facere videtur; quia si forte ipso iure naturae ad id poenitens obligetur, liberum confessario non erit, hoc illi iniungere vel non iniungere. Sed et hoc ipsum dicendum erit, quoties publica reparatione scandalum exhibitum indigeat: ad id enim poenitens tenebitur, etiamsi a confessario ceu satisfactio sacramentalis non iniungatur. Caeterum publica eiusmodi scandalorum fere reparari aliter possunt, v. gr., si publice quis ad Sacra menta accedat, ecclesias devote visitet, missam audiet, nomen det piae confraternitati, etc. Et si quidem publica eiusmodi reparatio necessaria non sit, Doctores (*S. Alphonso teste Lib. 6. n. 512.*) communiter consentiunt, reluctantim imponendam non esse.

(b) Communis doctrina habet, posse per impositionem operis, alias praecepti, eam partem suppleri, quae a poenitentis fragilitate per alia opera sperari non potest. At enim facile patet, pari ratione id valere pro iis, quorum conditio et adiuncta aegre ferunt ut vel per ieunium, vel per eleemosynas, vel per orationes conveniens satisfactione praestetur, utcumque illi sint bona voluntatis: charitas enim suadere potest Confessario, ut hoc medium ad luendas in hac vita poenas idoneum iis suppeditet. Insuper vero etsi sat conveniens satisfactione poenitenti imposta fuerit, nihil impedit, quominus ad uberioris satisfaciendum confessarius, praesertim ubi poenitens id se cupere significet, hoc praesidium adiungat.

sariis eidem poenitenti imponerentur, hic innumeris vinculis simul et pro tota vita obstringeretur. Imo nec ordinarie sunt imponendae poenitentiae ad diuturnum tempus: v. gr., ad annum, aut ad quinque menses. — *S. Lig. Hom. apost. n. 32.* — *Lacroix*, etc.

2º Nunquam eae sunt imponendae satisfactiones, quae poenitentem ludibrio aliorum exponere possunt: v. gr., ut recitet in media Ecclesia quinque *Pater*, brachiis extensis, etc. A fortiori autem imponendae non sunt poenitentiae, quae adimpleri nequeunt, quin confessionis revelatio facile subsequatur.

3º Nec sunt imponenda ieunia pueris, rusticis, opificibus continuo labore desatigatis; nec filiisfamilias, qui ieunando nimiam admirationem parentibus iniicerent, aut etiam eos offenderent. Nec sunt iniungendae peregrinationes aut prolixae preces, aut generatim eleemosyna mulieribus sub potestate viri constitutis, sicut nec pauperibus iugi labore victum sibi comparantibus.

4º Non sunt imponendae poenitentiae multis operibus diversis implicatae, quia memoriter teneri non possent; nec, ordinarie saltem, poenitentiae nimis naturae repugnantes, v. gr., signare crucem cum lingua in terra, invisere inimicos, etc. Imprudenter (a) etiam generatim imponitur pueris, ut veniam petant a parentibus, vel ab aliis ob inobedientiam, irreverentiam aut surtula; quia saepe odiosam reddunt confessionem, et plerumque omittuntur, etc.

ARTICULUS II.

DE IMPLETIONE POENITENTIAE.

Principia:

527. — 1. Poenitens tenetur acceptare atque implere rationabilem poenitentiam sacramentaliter iniunctam; quia ex dictis

(a) Imprudentiae istius fructum haud raro hunc reperies extitisse, ut pueri neque a confessario mutationem poenitentiae, neque a parentibus sive aliis ausi veniam petere, multo minus deinde peccatum omissae poenitentiae confiteri audentes, confessionum sacrilegarum seriem inchoaverint, et ad multos annos addita sacrilega communione protraxerint.

Confessarius tenetur poenitentiam, et quidem peccatis aliquo modo proportionatam, imponere. Si autem poenitentia imponi et acceptari debet, eo ipso ratione obedientiae Confessario debitae, etiam adimplenda est. Constat ex *Conc. Trid. sess. 14.*, c. 8. — *S. Lig. n. 516.*; *Hom. apost. n. 55.*

II. Poenitens tenetur *sub gravi* implere poenitentiam gravem pro gravibus peccatis impositam; quia materia gravis per se obligat sub gravi. — *Ita omnes.* Probabilius autem tantum *sub levi* obligatur ad poenitentiam levem pro levibus culpis impositam; quia materia levius non est capax gravis obligationis. — *Ita communius* cum *S. Lig. n. 517.*, contra *plures*.

III. Poenitens implere debet poenitentiam tempore a Confessario assignato, vel quamprimum commode potest; et si poenitentia sub gravi obliget, graviter peccabit, si ex gravi negligenter diu eam differat (*a*); ratio est, quia per se grave est debitum notabile diu protrahere. Quoties autem poenitentia statuto tempore adimpta non fuit, semper remanet onus eam peragendi, quia tempus tantum accessorie intenditur. — *S. Lig. n. 525.*

Quaesita:

528. — QUAER. 1° *An obliget sub gravi poenitentia in se quidem gravis, sed pro venialibus tantum imposta?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia tunc non est necessaria satisfactio, in quantum est gravis. Unde sicut Confessarius non tenebatur, imo non poterat illam imponere sub gravi, ita nec poenitens sub gravi implere tenetur. — *S. Lig. n. 517.*

QUAER. 2° *An Confessarius pro gravibus culpis poenitentiam possit imponere GRAVEM quidem, sed LEVITER obligantem?*

Resp. Affirm., quia legislator quilibet gravem materiam sub levi imponere potest; sed generatim hoc non expedit. — *Suarrez cum communi*, apud *S. Lig. n. 518.* (*b*).

(*a*) Vide dicenda inferius *n. 530. Quaest. 6.*

(*b*) S. Alphonsus mallet, ut saltem aliquid *sub gravi*, iniungeretur, quocum aliud deinde etiam gravius posset imponi sub levi. At ipse non difficitur, oppositam sententiam communiorum esse; et ex hoc ipso arguitur, minus firmum esse argumentum, quod ipse a Synodo Tridentina conatur pro sua opinione elicere.

QUAER. 3° *An poenitens teneatur sub gravi implere circumstantias poenitentiae sibi impositae adiectas, v. gr., ut est orare genibus flexis, etc.?*

Resp. Solutio pendet a maiori vel minori carnis afflictione, quam assert circumstantia, sive *per se*, sive *respectu* poenitentis. *S. Lig. n. 317.* — Hoc pendere etiam potest ab intentione confessarii, quam vel ipse expresse manifestaverit, vel poenitens possit presumere.

329. — **QUAER.** 4° *An satisfaciat poenitens poenitentiam implens in mortali?*

Resp. *Affirm.*, *cum communi*. Ratio est, quia ad satisfacendum praecepto sufficit opus satisfactionis iniunctum ponere, licet finis praecetti non obtineatur. — *S. Lig. n. 322.*

QUAER. 5° *An peccet poenitens implens poenitentiam in mortali?*

Resp. 1° Certum est illum non peccare *graviter*. — *Ita communiter Theologi.*

Resp. 2° Iuxta quosdam *venialiter* peccat. Ratio est, quia qui voluntarie obicem effectui partiali Sacramenti ponit, non videatur ab omni culpa excusari posse. Plures tamen graves Theologi *probabiliter* tenent cum Lugo illum ab omni culpa eximi, quia nulla est culpa soli poenarum remissioni obicem ponere (*a*). — *S. Lig. n. 323.*

330. — **QUAER.** 6° *Quaenam poenitentiae dilatio sit culpa gravis?*

Resp. 1° Si poenitentia fuerit *levis*, dilatio, quantacumque sit nunquam erit *gravis*, cum ex dictis ipsa poenitentiae omissio *probabilius* culpam levem non excederet.

Resp. 2° Si poenitentia sit *gravis*, et pro gravibus peccatis imposta, *probabilius gravis* reputanda est dilatio duorum vel

(a) Hoc valere debet praesertim, quando poenitentia ad plures dies protrahi debet. Quis enim dixerit, poenitentem teneri ad *gratiam recuperandam*, ut possit poenitentiam *implere*? Secus vero, ut notant Salmantenses (*De Poenit. Cap. 10. n. 70.*), poenitens peccaret tum *implendo* poenitentiam, tum non *implendo*: *implendo* quidem, quia implet in statu peccati; non *implendo*, quia omittetur. Et haec quidem secunda opinio eo magis verisimilis est in eorum sententia, qui dicunt, satisfactionis effectum in casu obtineri, quando obex deinde removetur.

trium mensium, quando medicinalis sit, aut adsit periculum oblivionis. Caeterum nulla regula generalis circa hoc determinari potest (a). — *S. Lig. n. 521.*

QUAER. 7º *An, si poenitens iniunctae poenitentiae oblitus fuerit, teneatur confessionem repetere, ut aliam poenitentiam recipiat?*

(a) Nemo dubitat, poenitentibus suadendum esse, ut satisfactio-
nem impleant, quamprimum commode possunt. At si quaeratur,
quandonam dilatio reatum, praesertim gravem, importet, vix credi
potest, quantum inter se DD. dissentiant, adeo ut tot diversas ha-
beas opiniones, quot intermedia temporis spatia habes inter octi-
dum et annum, et quidem ita, ut dum octiduum a quibusdam velut
terminus statuitur, ultra quem iam de gravi reatu dilatio damnari
queat (*Vid. apud S. Alphons. Lib. 6. n. 521.*), alii dilationem integri
anni culpae expertem iudicent (*Vid. apud Diana Tom. 1. Tract. 6.
Resol. 44. et 45. edit. coord.*). Neque valde urget discriminem poeni-
tentiae medicinalis; Nam si finges aliis remediis infirmitatem cura-
ri, cessat obligatio, quam ratio medicinae inferret.

Undenam porro tanta opinionum varietas? Inde profecto, quod
ratio quaepiam solida ad aliquid certius concludendum plane desi-
deretur. At vero hoc ex omnium sententia certissimum est, non
damnandum quid *de mortali*, nisi manifesta et evidens ratio id
suadeat. Ergo quidquid dicatur de octiduo, quindecim diebus, de
mense, de bimestri, etc., pertinet ad privatas opiniones, quibus
solida vis movendi ad assensum prorsus deest.

Et quod ad dilationem spectat, etiam quando Confessarius tem-
pus praescripsit, ecce tibi Salmanticenses (*apud S. Alph. l. c.*) de
mortali eum damnantes, qui iniunctam Communionem ad quatuor
dies differat; quibus S. Alphonsus communiores opponit senten-
tiam, quae dilationem ad sex vel octo dies levem putat. Ast alii
forte reponent, praesumendum non esse, quod Confessarius hos la-
queos iniicere poenitenti voluerit, ut sub gravi incidat quaevis di-
latio etiam ex mera socordia; nec nisi imprudenter ageret Confes-
sarius, qui ex indole poenitentis dignoscens, probabilem fore eius-
modi negligentiam, sub gravi haec vincula imponeret: quippe ex
iis, quae dicta sunt (*sup. in not. ad n. 522. et 523.*), non salutares,
sed mortiferae eiusmodi iniunctiones dicendae forent. Nam caete-
roquin quae indoles, quaeaso, foret hominum, qui medicamenta ne-
sciant praescribere, nisi ad aeternam in inferis desperationem de-
stinent miserum infirmum, qui ad unguem forte iussa non servet?

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia impletio poenitentiae iam semel iniunctae, per oblivionem etiam culpabilem, *impossibilis* effecta est. Ad impossibile autem nemo tenetur. — *Ita S. Lig. n. 320., et alii communiter.*

NOTA. Si poenitens prudenter praesummat Confessarium adhuc esse iniunctae poenitentiae memorem, deberet ipsum adire, si commode possit, ut ab eo, qualis sit illa, resciat.

331. — QUAER. 8° *Quis poenitentiam commutare possit?*

Resp. 1° Nunquam ab ipso poenitente commutari potest, ne in melius quidem, quamvis votum ab ipso votante possit in opus evidenter melius mutari; quia poenitentia nequit ad sacramentalis satisfactionis meritum elevari, nisi a Ministro ipso Sacramenti Poenitentiae imposta fuerit.

Resp. 2° Commutari potest 1° a Confessario, qui eam impo-
suit, quia legislator potest propriam legem mutare; 2° a quolibet alio Confessario, quia quilibet alias Confessarius potest esse eiusdem causae iudex, si poenitens ipsius tribunal se submit-
tat; successor enim in eadem auctoritate potest, quidquid potuit antecessor. Excipiens tamen videtur casus in quo poenitentia ab ipso Superiore pro casibus reservatis imposta est, quia inferior sententiam Superioris mutare nequit; nisi tamen causa gravis adsit, aut consensus Superioris facile praesumi possit.

— *S. Lig. n. 328. et 329.*

Sed ad commutationem licite faciendam requiritur causa iusta, qualis est 1° si poenitentia videatur difficultis; 2° si praevideatur poenitens non esse ei satisfactus ob repugnantiam, fra-
gilitatem, oblivionem, etc. — *S. Lig. n. 328.*

**332. — QUAER. 9° *An poenitens teneatur confessionem repe-
tere ad poenitentiae commutationem obtinendam?***

Resp. 1° Si adeat eundem Confessarium, non erit necessa-
rium repetere, quando Confessarius recordetur adhuc *confuse* status conscientiae poenitentis (a).

(a) In praesenti casu haec recordatio conscientiae poenitentis prorsus sine causa exigitur. Etsi enim nulla memoria de illa o-
currat, nihilominus nunc satis confessarius videt, quid congrue substitui possit oneri, quod alias congruum statui poenitentis iam iudicavit. Congruam ergo satisfactionem etiam sine ea recordatio-
ne imponere per commutationem potest.

Resp. 2º Si alium adeat Confessarium, vel etiam eumdem, non amplius peccatorum memorem, sufficit ut summatim confiteatur; ita ut Confessarius confusam status illius notitiam acquirat (a). — *Ita S. Lig. n. 529., et alii communiter contra plures.*

Resp. 3º *Probabilius* requiritur haec summaria confessio, si Confessarius, saltem *in confuso*, statum poenitentis non cognoscat. Ratio est, quia nequit Confessarius poenitentiam commutare, nisi sacramentali iudicio: hoc autem iudicium non potest exercere, nisi poenitens conscientiae suae statum illi aperiat. — *Lacroix.* — *Elbel*, etc.

Attamen *probabiliter negat S. Lig.* cum *aliis*; quia non agitur de iudicio ferendo circa culpas deletas in praecedente confessione, ubi iudicium circa illas iam fuit formatum, sed tantum de poenitentia commutanda; ad quod sufficit prioris poenitentiae cognitio, et notio fragilitatis aut difficultatis, ad eam implendam, ut nova aliquo modo aequivalens imponatur (b).

533. — *QUAER.* 10º *An Confessarius possit poenitentiam commutare extra confessionem?*

Resp. 1º *Neg.*, si Confessarius sit diversus. Ratio est, quia Confessarius nullam habet potestatem, nisi in iudicio sacramentali.

Resp. 2º Si Confessarius ille sit qui poenitentiam imposuit, potest illam mutare *immediate* post absolutionem, antequam poenitens discedat; non vero postea, *saltem probabilius*. Ratio est, quia ad id requiritur et sufficit ut praecedens Confessarii iudicium moraliter perseveret, quod non videtur locum habere, si poenitens Confessarium extra Poenitentiae tribunal adierit. Ergo, etc. — *Ita S. Lig. n. 529.*, ubi dicit esse sententiam *veriorem et communiorem* cum *Suarez, Salmant.*, etc.

— Alii tamen dicunt, commutationem poenitentiae fieri posse ab eodem Confessario extra confessionem intra unius diei

(a) Quod summaria confessio sufficiat, nemo dubitat: sicut dubitandum non est, hanc necessariam non esse, si confessarius idem adeatur: si vero cum alio Confessario res sit, ex seq. responsio 3.º habe, quid definiendum sit.

(b) Si commutatio fieri ob infirmitatem seu fragilitatem poenitentis debeat, haud facile id per *aequivalentis* substitutionem assequeris.

spatium (*a*) ; quia tunc adhuc videtur moraliter uniri cum iudicio sacramentali peracto. Nam quemadmodum longius spatium non impedit quominus moraliter uniantur aut dolor aut confessio, aut etiam impletio satisfactionis cum absolutione, ita et de mutatione poenitentiae iudicari potest. — *Lugo, D.* 25. n. 112. — *Voit, n.* 632.

Resolves :

534. — 1° Non tenetur poenitens poenitentiam adimplere, quando invalida fuit confessio ; quia iudicis sententia sacramentalis nulla fuit, ac proinde nullum adest Sacramentum integrandum : alias vero bis pro iisdem peccatis esset satisfaciendum. Idem dicendum est ob eandem rationem de poenitentia imposita sine absolutione. — *Collet.* — *Reuter, et communiter.* — Excipe 1° si poenitentia sit medicinalis, atque adeo necessaria ratione medicinae (*b*) ; 2° si poenitens ad eamdem confessionem perficiendam pluries accedat, et interim Confessarius, ut saepius fieri solet, poenitentiam aliquam singulis vicibus imponat quo minor in fine imponenda supersit.

2° Peccat graviter non modo qui poenitentiam omittit, sed et qui omittit eius partem praec integra poenitentia notabilem ; vel etiam quae gravis esset in se spectata.

3° Universim ad iudicandum de omissionis gravitate, attendum est, an materia vel circumstantia omissa multum vel parum ad praecepti finem conseruat ; an substantia praecepti impleta sit, etc. Sic praecepti substantiam implet nec peccat, nisi venialiter qui stans vel in cubiculo rosarium recitat, quod ex

(*a*) Cardinalis De Lugo, cuius sententia hic exponitur, nuspianum ad unius diei spatium rem constrinxit. Et si quidem distare commutatio haec a confessione tantum potest, quantum dolor a confessione, aut confessio ab absolutione, aut demum ab absolutione satisfactio, facile appareat, abs re mensuram illam unius diei hoc interseri.

(*b*) In ista hypothesi necessarium erit opus iniunctum, non quia a Confessario iniunctum, sed quia naturali lege impositum. Ad hoc tamen insuper requiritur, ut opus illud sit medium unicum, quo quis vitare peccatum possit.

iussu confessarii flexis genibus vel ante imaginem B. Virginis recitari debuisse; secus vero, si poenitens iussus esset, v. gr., expansis brachiis orare; notabilis enim est haec mortificatio, cuius omissio gravis haberri potest.

4º Preces in poenitentiam impositae recitari possunt, etiam dum Missam de praecepto interea quis audit, nisi tamen aliud fuerit statutum a Confessario. — *S. Lig. n. 525.*, contra paucos. Possent etiam alternatim cum sociis recitari preces, quae ex Ecclesiae usu, aut fidelium praxi, velut in choro recitari solent: v. gr., *Rosarium*, etc.

5º Satisfacere nequit poenitens per alterum, nisi tamen id de consensu Confessarii fiat; quia satisfactio est quasi Sacramenti huius materia, et pars integralis (*a*). Ergo necessario ab ipso poenitente satisfactio ponenda est. Constat etiam ex propositione 15^a ab *Alexandro VII* damnata, quae est huiusmodi: *Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat.*

6º Si Confessarius duas eodem die audiendas in poenitentiam imposuerit, illae successive, non autem eodem tempore, videntur audiendae; id enim intendisse Confessarium, rationabiliter praesumimus. — *S. Lig. Hom. apost. n. 57.* — *Lacroix, et alii communiter.*

7º Poenitens, cui difficilior iniungitur poenitentia, Confessarium monere debet de impossibilitate aut nimia difficultate eam adimplendi; et si Confessarius non acquiescat, alium adire potest. Si autem poenitentia non appareat adeo gravis, poenitens eam acceptare tenetur, nec potest recedere sine aliqua culpa (*b*).

8º Si poenitens, accepta poenitentia ab uno Confessario, confessionem iteret apud alium, ut mihiorem poenitentiam sortiatur, vel etiam alia de causa; a priori poenitentia minime liberatur,

(*a*) Si hoc fit ex Confessarii consensu, opus iniunctum seu satisfactionem, atque adeo partem sacramenti integralem habes in cura, qua poenitens alium ad quidpiam praestandum movet. Propositione autem damnata, quae in textu subiicitur, eum ferit, qui *propria auctoritate*, non autem qui auctore confessario alium sibi substituat.

(*b*) Aderit nimirum saltem acediae vitium.

nisi mentionem de praecedenti confessione et accepta poenitentia faciat; ratio, quia ad commutandam poenitentiam ex parte confessarii requiritur positivus voluntatis actus, quo prior obligatio revocetur. — *Ita communiter Lugo, Lacroix, etc.*

APPENDIX

DE POENITENTIIS UTILIUS IMPONENDIS.

I. Opera pietatis.

535. — 1° Orationes vocales, Pater, Ave, Credo, Litaniae B. Virg., Rosarium, sive eius tertia pars; preces matutinæ et vespertinæ.

2° Orationes mentales (discrete), pro capacitatem poenitentis; pro rudibus, cogitatio aliqua de inferno, de morte, de passione Christi, mane aut vespere, v. gr., per tempus unius Ave.

3° Actus Fidei, Spei, Caritatis, contritionis, fiduciae in Deum, conformitatis divinae voluntati, propositi non peccandi..., toutes..., v. gr., mane, vespere, praesertim in temptationibus vel animi deiectione.

4° Oblatio suimetipsius Deo summo mane, signum crucis, variæ aspirationes seu orationes iaculatoriae ad Christum, ad S. Cor Iesu, ad B. Virginem, ad Angelum Custodem. (Ordinariae non sunt multiplicandæ.)

5° Exercitium Viae Crucis, praesertim quando fit in communione; preces novemdiales in honorem B. V. vel alicuius Sancti.

6° Auditio concionum, catechismi, assistentia Officii Ecclesiae, v. gr., Missae solemni, Vesperis, etc. vel exercitiis spiritualibus, aut pio exercitio Mensis Mariani, vel aliis huiusmodi, saltem aliquoties.

7° Examen generale conscientiae vespere, saltem per breve tempus; item examen particulare circa talēm defectum, vel tam pravam consuetudinem ex firmo emendationis proposito.

8° Visitatio Ecclesiae vel Altaris cuiuslibet, vel alicuius in particulari ad aliquid ibi orandum, aut ad petendam gratiam non amplius peccandi.

9° Lectio pia, v. gr., per quadrantem die Dominica, vel unum aut alterum caput, v. gr., Imitationis Christi, Vitæ Sanctorum, vel alterius pii libri, etc.

10º Frequentatio Sacramentorum, tali die, vel tali tempore, aut tot vicibus. Hic caute agat Confessarius, nec imponat obligationem iis, qui raro confitentur, ut semel vel bis in mense accedant ad tribunal Poenitentiae per annum; sed hoc non iniungat nisi una, et forte altera vice, et solis poenitentibus id libenter acceptantibus (*a*).

II. Opera mortificationis.

1º Ieiunium, vel integrum, iuxta leges Ecclesiae, vel partiale, iuxta vires physicas ac morales poenitentis. Non tamen imponenda est huiusmodi poenitentia nisi raro, et iis solum, qui eam libenter accepturi sunt.

2º Subtractio aliqua cibi, quae corporis sanitati, aut officiis seu laboribus poenitentis nullo modo nocere possit, v. gr., dimidia pars ientaculi soliti die Veneris aut Sabbati, aut in vigilia festi alicuius, etc.

3º Abstinencia a vino vel liquore inebriante, tali die, tali tempore, aut non excedere talem quantitatem.

4º Subtractio aliqua somni ordinarii, praesertim surgendo matutius mane, aut hora determinata in pigritiae medelam, aut etiam ad tentationes impuras praecavendas.

5º Orare genibus flexis, aut brachiis in modum crucis extensis (*b*), deosculari terram humilitatis causa, breves peregrinationes instituere.

6º Offerre Deo aliquoties aegritudines, morbos, aut alias occurrentes vitae aerumnas, patienter eas ferendo.

7º Privari aliquando recreatione etiam honesta, v. gr., deambulatione; reprimere nimiam curiositatem in auditu, in visu; non sistere tamdiu ad domus ianuam, aut fenestras. Hoc praesertim convenit puellis vanitati praeter modum addictis.

8º Castigare corpus moderate, discreta maceratione, aliqua flagellatione, situ incommodo. — (Sed haec rarissime iniungenda (*c*); imo cum magna discretione permittenda.)

(*a*) *Addere*: et prudentem spem de futura propositi executione praebentibus.

(*b*) At brevis eiusmodi oratio sit, oportet, nempe ne sanitati noceat.

(*c*) Inter ea, quae *rarissime* iniungi oportet, Card. De Lugo recenset etiam abstinentiam a sumenda SS. Eucharistia, insuper addens,

III. Poenitentiae medicinales.

536. — Cum generatim loquendo contraria contrariis curen-
tur, iniungi aut tantum suaderi poterunt sequentes poenitentiae,
cum discretione tamen, attenta praesertim qualitate, et bono
maiori poenitentium.

1° Poenitentibus raro et male orantibus imponantur preces
breves, mane aut vespere, per hebdomadam circiter, persol-
vendae. — Tepidis lectiones piae, vel orationes iaculatoriae ali-
quoties in die facienda, paucae tamen, et ad paucos dies, ne
oblivione omittantur, aut poenitentem contorqueant. — Tentati-
tis contra Fidem et Spem, actus Fidei, Spei, fiduciae, vel reci-
tatio Symboli Apostolorum, etc.

2° Blasphemis, reverentia externa in Deum, in crucem....,
v. gr., deosculari reverenter crucifixum, vel imagines sacras,
aut dicere devote: *Sit nomen Domini benedictum. Laudetur Ies-
sus Christus.*

3° Amatoribus mundi eiusque pomparum, meditatio aliqua de
vanitate rerum mundanarum, v. gr., dum mane surgunt, aut
cubile petunt, vel renovatio sponzionum in Baptismo factarum.

4° Illis, qui saepe Missam omittunt, aliqua Missa supereroga-
toria audienda, v. gr., duplex die Dominica, aut una die seriali
vel visitatio aliqua Sanctissimi Sacramenti plures facienda, etc.

tunc solum id consentaneum esse, cum propter defectum reveren-
tiae et dispositionis praestat quempiam ab ipsa removeri. Ita ille:
*Ostendimus, frequentem usum Communionis non esse rem ita deter-
minate bonam, ut non possit aliquando et in aliquibus circumstan-
tiis melius esse abstinere, quam accedere, etiamsi non sit conscientia
peccati mortalis.... Cum ergo Confessarius possit praecipere opera
honesta et virtutum in poenitentiam; non videtur dubium, in genere
et de possibili loquendo, quod possit aliquando praecipere poeniten-
ti, ut abstineat a Communione tali die; quando scilicet constat, me-
lius esse tunc abstinere, quam accedere: quod ex statu poenitentis
et defectu reverentiae et dispositionis colligi prudenter potest. Dum
tamen illa omissio Communionis non sit occasio aliis iudicandi, quod
a Confessario fuerit in poenitentiam imposta, ne forte hac via cogi-
retur poenitens suam confessionem manifestare. Regulariter tamen
non expedit, talem poenitentiam imponere, licet in casu rarissimo
negandum non sit, quod possit utiliter imponi.*

5º Servantibus odium, opera aliqua caritatis in proximum, v. gr., inimicum salutare, aut alloqui (prudenter tamen); oratio et actus caritatis pro proximo in genere, et etiam specialiter pro inimicis; recitatio Orationis Dominicae pro iisdem, praesertim horum verborum: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.*

6º Libidinosis, aliqua mortificatio, aut commoditatum subtractio, praesertim fuga occasionum (a), oratio, Sacramentorum frequentatio, firmi propositi frequens renovatio, novissimorum memoria, etc.

7º Furibus et avaris, eleemosyna aliqua iuxta eorum facultates, etiamsi assis unicus aliquoties in pauperes vel in Ecclesiam erogandus esset. Nunquam autem imponendae sunt graves eleemosynae, nisi libenter acceptentur.

8º Superbis, officia quaedam humilitatis, v. gr., deosculari terram, visitare pauperes, vel ipsis benigne subvenire, eos humaniter tractare, vel elicere varios actus humilitatis, v. gr., dicere cum publicano: *Domine, propitius esto mihi peccatori.*

9º Gulosis et ebriosis, subtractio aliqua ciborum, abstinentia a cibo et potu extra consuetas refectiones, vel abstinentia a vino tali die, aut prohibitio ne in refectionibus talis vini quantitas excedatur, etc.

Adde etiam opera mortificationis quae in §. praecedente indicata sunt.

(a) Intellige de occasionibus saltem paulo remotis; nam *proximas* ius naturae cavendas praecipit.

PARS TERTIA

DE MINISTRO POENITENTIAE

Agendum: 1º de potestate Ministri; 2º de eius officio.

CAPUT I.

DE POTESTATE MINISTRI.

Quam miranda est Sacerdotis, non ad altare solum litantis, sed etiam in Poenitentiae tribunal sedentis potestas! Nulla sane est in terris praestantior dignitas, nullum sublimius ministerium, nullus gradus illo eminentior, cui tribuitur peccata dimitendi facultas. *Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* clamarunt infideles Iudei, *Luc. 7. 19.* Et iterum: *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* *Luc. 5. 21.* — En homo nunc etiam peccata dimittit, et quidem ex potestate propria, licet divinitus accepta! Non enim nudum exercet ministerium, ut Tridentina Synodus definitivit. En Christi ipsius personam gerit Confessarius, dum tribunal erigit, et sententiam absolutonis pronuntiat: *Dedit nobis ministerium reconciliationis!* *2. Cor. 5. 18.*

337. — Tria requiruntur ad potestatem adaequatam Ministri Poenitentiae, scilicet 1º potestas Ordinis; 2º potestas iurisdictionis; 3º approbatio.

I. Requiritur potestas *Ordinis*, idest quae Ministro competit *vi ordinationis*, et est characteri sacerdotali intrinsece annexa. Ratio est, quia solis Sacerdotibus dictum est a Christo: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* *Ioann. 20. 22.* — Constat aliunde multiplici Ecclesiae definitione.

II. Requiritur potestas *iurisdictionis*, idest potestas, qua Sacerdos ut iudex potest ferre sententiam in aliquos utpote subditos suos. Constat ex *Tridentino, sess. 14. c. 7.*

III. Requiritur *approbatio* ad confessiones tum *licite* tum *valide* excipiendas, seu publicum iudicium de idoneitate Sacerdotis ad confessiones excipiendas. — *Trident. sess. 23. c. 15. de Reformat.*

Agendum 1º de approbatione; 2º de iurisdictione; 3º de reservatione casuum.

ARTICULUS I.

DE APPROBATIONE.

Approbatio definiri potest: *Iuridicum Praelati iudicium de idoneitate alicuius Sacerdotis ad audiendas confessiones.*

Hinc examen non essentialiter requiritur ad concedendam approbationem: iudicium enim prudens de idoneitate Sacerdotis etiam sine examine haberi potest, quando de hoc aliunde constet.

NOTA. Iudicium de idoneitate Sacerdotis debet esse adaequatum, scilicet, tum ex parte intellectus quoad scientiam et prudentiam competentem, tum ex parte voluntatis quoad morum sanctitatem vicario Christi in hoc ministerio convenientem.

538. — *Dico I.* Requiritur approbatio ad confessiones tum licite, tum valide excipiendas. Constat ex *Trident. sess. 23. c. 15., de Reformatione*, ubi sic statuitur: *NULLUM Sacerdotem, etiam REGULAREM, posse confessiones saecularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari; nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus iudicetur, et approbationem, quae gratis detur, obtineat.*

539. — *Dico II.* Approbare potest solus Episcopus, aut qui habet iurisdictionem quasi episcopalem. Ratio est, quia ad solos Ecclesiae Praelatos pertinet iudicare de idoneitate Ministrorum ad audiendas confessiones deputandorum. Constat etiam ex *Conc. Trident. supra citato*. — Potest autem Episcopus approbare sive *per se*, sive *per alium* a se deputatum; quia approbatio est actus iurisdictionis: iurisdictio autem ordinaria potest delegari. — *S. Lig. n. 550. 558.*

NOTA. In praxi iuxta praesentem Ecclesiae disciplinam, approbatio et iurisdictio simul eodem actu a Praelato Sacerdotibus conferri solent, exceptis Regulari-

bus exemptis (a). Olim, ante Tridentinum scilicet, cum approbatio Episcopi necessaria non esset, iurisdictio communiter a Parochis concedebatur. Nunc autem Episcopi iurisdictionem simul cum approbatione tribuunt, et proinde facultas delegandi in parochis vix exercitium habet. Hinc iurisdictio usu communi etiam approbatio dicitur 1.

Quaesita :

540. — QUAER. 1° A quonam Episcopo habenda sit approbatio?

Resp. Approbatio tribui debet ab Episcopo dioecesis, in qua confessiones excipiendae sunt; unde non sufficit approbatio sive Episcopi poenitentis, sive Episcopi Sacerdotis. Constat ex Bulla *Innoc. XII, an. 1700*, ubi sancitum est: « Confessarios, tam saeculares quam regulares, quicumque illi sint, nullatenus posse audire poenitentes sine approbatione Episcopi loci, in quo ipsi poenitentes degunt; neque ad hoc suffragari approbationem semel vel pluries ab aliis Ordinariis aliarum dioecesi sumi obtentam, etiamsi poenitentes illorum Ordinariorum, qui tales Confessarios approbassent, subditi sint. » — Deinde declarat Pontifex alias confessiones fore nullas, et Confessarios suspensos. Hanc Constitutionem confirmavit *Bened. XIV*, per Bullam quae incipit: *Apostolica*. — Vide *S. Lig. n. 548. (b)*.

(a) Non sic ista accipias, quasi Episcopus iurisdictionem Regularibus tribuere nequeat; innuitur dumtaxat, Regulares Episcopi delegatione non indigere, quippe qui iurisdictionem habeant (ut infra dicetur) a Sede Apostolica per proprios praefatos delegatam.

(b) Cum Synodus Tridentina diserte non explicasset, a quonam Ordinario approbandi essent Confessarii, in tres diversas sententias abierant Doctores, ut videre est etiam apud *S. Alphonsum (Lib. 6. n. 518.)*. Alii enim approbationem petendam esse aiebant ab Ordinario *sacerdotis*, quippe in hunc ille solus iurisdictionem haberet;

4 L'approbation qu'exige le Concile n'est point une délégation, c'est un simple témoignage de la capacité du sujet qui le met dans le cas de pouvoir être délégué. En conséquence, si un prêtre était simplement approuvé par l'Évêque, sans être délégué ni par lui, ni par le Pape, ni par le Curé, il n'aurait aucun pouvoir. Mais, comme dans la discipline actuelle l'Évêque délégué en même temps qu'il approuve, le pouvoir des Curés est devenu sans exercice. Il s'en est suivi aussi qu'on a pris l'habitude de confondre l'approbation et la délégation, et d'appeler prêtre approuvé celui qui a reçu le pouvoir d'entendre les confessions. — *Goussel, n. 476.*

541. — QUAER. 2º *An absolvere quis possit proprium subditum in aliena dioecesi sine approbatione ordinarii?*

alii vero ab Ordinario *poenitentis*, propterea quod illi ius inesset inspiciendi, cuinam suas oves committeret; alii demum ab Ordinario *dioecesis*, ubi fit confessio.

Et quidem primae ex hisce sententiis (quam alioqui tamquam probabiliorem amplexi fuerant Doctores gravissimi), debetur opinio illa tot dissensionum auctrix, quod Regulares, semel atque ab aliquo Ordinario approbationem essent consequuti, possent deinde in qualibet alia dioecesi citra Ordinariorum approbationem confessiones excipere, utpote qui nec aliam horum approbationem, nec delegationem iurisdictionis, quam a Sede Apostolica habebant, necessariam sibi esse existimarent. Quibus occurrit Constitutio: *Cum sicut*, 12. Sept. 1628 Urbani VIII, in qua aboletur et privilegium alias quibusdam Religiosis iudicatum, *ut Sacramentales confessiones audire valerent, etiamsi ab Episcopis dioecesanis ad id examinati et approbati non fuissent*. Et quoad omnes Religiosos accessit etiam Constitutio Superna Clementis X, quae §. 4. decernit, *Religiosos ab Episcopo ad confessiones saecularium in sua dioecesi audiendas approbatos, non posse in alia dioecesi eas absque Episcopi dioecesanis approbatione audire, quamvis poenitentes subditi sint eius Episcopi, a quo ipsi Religiosi iam fuerunt approbati*.

Cumque hac Clementis X Constitutione non videretur quaestio sublata (*Vid. La Croix, Lib. 6. part. II. n. 1516.*), propterea quod tum ipsa, tum praecedens Urbani VIII de solis Regularibus id statuebant; hinc nova Constitutio Innocentii XII (e qua A. nonnulla refert), etiam confessarios saeculares comprehendens, et decernens Bullam *Cruciatae Sanctae nihil novi iuris induxisse, nullumque privilegium continere, quoad approbationem Confessoriorum contra formam Concilii Tridentini...*, adeo ut *Confessarii tam saeculares, quam Regulares, quicumque illi sint, etc.*, ut in particula ab A. descripta. Et quandoquidem nonnulli, uti, v. gr., Salmanticenses (De Privileg. Cap. 4. n. 11.) contendebant, Innocentii XII Constitutionem, quae de Bulla *Cruciatae* agebat, non extendi necessario ad alia privilegia eligendi sibi Confessarium, v. gr., quae concedantur per Jubilaeum; proinde Benedictus XIV (Const. *Apostolica indulta*, 5 Aug. 1744), statuit ac declaravit, ea, quae Praedecessores Rom. Pontifices Innoc. XII, Innoc. XIII, et Benedictus XIII decreverant *circa intelligentiam et usum indulti Bullae Cruciatae*, etiam in reliquis eiusdem generis indultis pariformiter valere atque obtinere debere. Ex quibus omnibus manifeste patet, primam ac secundam ex recensis superiorius sententiis iam pro antiquatis habendas esse.

Resp. 1° Affirm., si habeat iurisdictionem vere *personalem* seu *ordinariam* in illum. Ratio est, quia quisquis ratione munieris sui habeat iurisdictionem ordinariam, censetur approbatus ipso iure ad suos ubique audiendos: neque iurisdictio ordinaria, dummodo fiat sine strepitu judiciali, arctatur ad locum; sed nisi specialiter restringatur, ubique exerceri potest. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 548. — Reuter, n. 348. — Lacroix, n. 1516., et alii contra paucos.* Hinc Episcopus et Parochus subditos suos extra paroeciam et dioecesim, absque approbatione Episcopi loci, absolvere possunt.

Resp. 2° Neg., si in poenitentem habeatur tantum iurisdictione *delegata*; quia haec *per se* censetur mere *territorialis*, non autem *personalis*, et proinde non sequitur delegatum extra territorium. — *Ita iidem auctores.*

Quaer. 3° An sufficiat approbatio praesumpta.

Resp. Neg. Ratio est, quia ex *Conc. Trident.* requiritur approbatio actu et absolute existens, et iam obtenta. Ad talem autem approbationem requiritur consensus actualis, signo aliquo declaratus. Imo nec licet incipere confessiones antequam consensus ille, per litteras petitus, receptus fuerit, etsi certo obtinendus videatur. — *Ita communiter. — S. Lig. n. 370.*

A fortiori autem non valet ratihabitio approbationis etiam prudenter praesumpta; quia ratihabitio locum habet tantum in actibus, quorum valor in futurum suspendi potest: sed valor absolutionis praesentis suspendi nequit; valor enim Sacramentorum pendere non potest ab actione futura (a). — *S. Lig. ibid. 542.*

Quaer. 4° An Episcopus possit valide et licite limitare approbationem quoad certum tempus, locum et personas?

Resp. 1° Affirm. *quoad validitatem*, etiam sine causa. Ratio est, quia est actus omnino dependens a voluntate Episcopi ut Superioris. Hinc sicut valide approbationem recusare potest, sic eam potest solum cum restrictione concedere. Id constat etiam ex propositione 13^a ab *Alexandro VII* damnata: *Satisfacit pracepto confessionis annuae, qui confitetur regulari Episcopo praesentato, sed iniuste reprobato.* Ergo denegatio approbationis, etiam iniusta, est valida; ergo, *a fortiori*, restrictio. — *Constat*

(a) Confer tamen ea, quae superius dicta sunt (n. 232.) de sacramentis, quae valida sint, sed informia.

etiam ex *Conc. Trident.* sess. 23. c. 15., ubi dicitur: *Nisi approbationem obtineat.* At vero qui eam obtinet cum restrictione, simpliciter non obtinet pro casibus exclusis.... Ergo, etc. — *S. Lig. n. 552. — Lugo, disp. 21. n. 51.*

Resp. 2º Quoad licitatem, disting. — Potest quidem Episcopus restringere aut etiam omnino negare approbationem iusta de causa, ut patet; quia in hunc finem inducta est necessitas approbationis, ut idonei a non idoneis secernantur. Secus vero, si id absque iusta causa agat.

QUAER. 5º Quaenam sint iustae causae approbationem limitandi ad tempus, etc.?

Resp. Sunt ut plurimum sequentes: 1º si nunc sit necessitas habendi plures Confessarios, quae postea cesseret; 2º si approbandus habeat quidem sufficientem scientiam, sed merito maior desideretur ad approbationem perpetuam; 3º si prudenter timeatur, ne post habitam semel approbationem perpetuam, studium negligat; 4º ad experiendum, quomodo se gerat in excipiendis confessionibus, videlicet an principia generalia bene applicet in praxi, etc.

543. — *QUAER. 6º An possit Episcopus valide et licite revocare approbationem concessam?*

Resp. 1º Affirm. ratione validitatis, etiam sine iusta causa. Ratio est 1º quia talis revocatio fit in re Episcopo ita subiecta, ut ab illo tantum provenire queat; 2º quia approbatio, etiam iniuste revocata, iam non existit, seu non potest dici simpliciter habita, seu obtenta. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 551. — Billuart, diss. 6. art. 5.*

Resp. 2º Ratione liceitatis, dist. 1º Potest quidem Episcopus revocare approbationem etiam illimitate concessam, iustis de causis; hoc enim sequitur ex necessitate approbationis, quae postulat, ut quisquis cessat esse idoneus, ab officio removeatur. 2º Non potest autem approbationem revocare sine iusta causa. Etenim ex dictis non potest Episcopus approbationem denegare sine causa: ergo a fortiori non potest sine causa concessam revocare; siquidem ex effato: *Turpius eiicitur, quam non admittitur hospes.* — *S. Lig. etc.*

544. — *QUAER. 7º An Episcopus Sacerdotem extraneum approbare possit?*

Resp. Episcopus approbare potest quemlibet idoneum in sua dioecesi actu existentem, etsi transeundo tantum. Constat ex praxi universalis et sententia communi Theologorum contra pau-

cos, qui ad hoc requirunt quasi-domicilium, aut saltem domicilium habitationis in dioecesi Episcopi approbantis (a). Ratio

(a) Hoc nimur erat consectarium sententiae, quae statuebat, approbationem ad excipiendas confessiones requirendam esse a proprio sacerdotis Ordinario. Cumque ex iure nemo fiat subditus Ordinarii cuiuspam nisi ratione domicilii aut quasi-domicilii, exinde horum alterutrum DD. illi exigebant, ut quispiam approbari ab Episcopo posset. Porro cum iam antiquata sit illa sententia, antiquatum manet et eiusdem consectarium. Quod autem nonnulli scriptores doctrinam istam iam obsoletam repeatant, et approbationem opinentur, solis subditis, qui tales sint iure *domicilii* aut *quasi-domicilii*, aut saltem *habitationis* concedi posse, mere tribuendum id videtur consuetudini haud infrequenti, qua quidam ad transcribenda antiquiorum placita, corum ratione nullatenus inspecta, facile feruntur.

Interim adverte, quosdam doctores utique ad approbationis valorem exigere, ut sacerdos dici queat Ordinarii approbantis subditus. At subditum censem, semel ac pedem in dioecesim inferat, etiamsi nulla ibi manendi voluntas adsit. Ita Lugo: *Infero octaro, Religiosum approbatum ab aliquo Episcopo, dum in eius episcopatu versatur sive ut hospes sive cum Domicilio; licet mutato domicilio vel reversus ad suum domicilium, si hospes erat, iam non maneat subditus illius....; si tamen postea redeat ad eundem episcopatum, recuperare approbationem...., et in virtute illius absque nova approbatione posse audire confessiones: quia iterum fit subditus eiusdem Episcopi, a quo vel ub eius praecessore fuit approbatus (De Poenit. Disp. 21. n. 41.).* Praeterea subditus hoc loco dicitur sacerdos sensu immunito, idest mere in ordine ad confessiones excipiendas. Ita idem Lugo (*ibid. n. 33.*): *Ordinarius suus in ordine ad confessiones huius dioecesis audiendas est solus ille, cui in ordine ad hoc munus subdatur, et a quo, si in hac materia deliquerit, poterit puniri tamquam a suo iudice et Ordinario in hac serie causarum.* Et exinde bene cum his illud conciliatur, quod ipse (*ibid. n. 33.*) praemiserat: *Episcopi ut dent licentiam audiendi confessiones etiam sacerdotibus exteris et hospitibus, non attendunt, nec querunt, an sint prius approbati, vel an venerint cum animo permanendi; sed solum an sint, vel non sint sufficientes.* Ita quidem Lugo: *quocum si ita sententia prima ex tribus superius (not. ad n. 310.) allatis intelligatur, ut subditus dicatur quisquis Ordinario subiectus evadit in ordine ad audiendas confessiones, et solum quousque manet in eiusdem dioecesi, manifestum est eam sententiam optime cum tertia, quae ex Constitutionibus Apostolicis tenenda est, componi.*

est, quia delegatio sive mandatum committi potest cuivis, dummodo capax sit. Constat insuper ex praxi quae universali in Ecclesia servatur. — *Recole Decretum Innocentii XII,* supra relatum, n. 540.

ARTICULUS II.

DE IURISDICTIONE.

Iurisdictio generatim sumpta est quaedam potestas moralis regendi subditos. Iurisdictio ecclesiastica duplex est: alia *in foro externo*, et est potestas ferendi leges, imponendi poenas, etc.; alia vero *in foro interno*, quae est potestas absolvendi, vel ligandi in tribunali Poenitentiae.

De hac praecipue agemus. Duplex est autem, scilicet 1° *ordinaria*, quae alicui competit ratione officii habentis annexam curam animarum; 2° *delegata*, quae alteri datur ab habente ordinariam.

Principia:

545. — I. Potestas *iurisdictionis* requiritur ad confessiones excipiendas, nec sufficit potestas *Ordinis*. Ratio est, quia *absolutio* est sententia iudicaria, quae ferri nequit nisi in subditos. Debent igitur assignari subditi Confessario; hoc autem ad eum pertinet, qui auctoritate in eos subditos pollet. Insuper id ad rectum Ecclesiae regimen omnino requiritur. Incommodeum enim maximum foret, si facultas absolvendi independens esset a Vicario Christi in terris cui dictum est: *Quodcumque ligaveris, erit ligatum....; quodcumque solveris, erit solutum.* Sed maxime constat ex *Conc. Trid. sess. 14. c. 7.*: « Quoniam igitur natura « et ratio iudicij illud exposcit, ut sententia in subditos dumta- « xat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et veris- « simum esse Synodus haec confirmat, nullius momenti abso- « lutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, « in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdi- « ctionem. »

546. — II. Iurisdictio *ordinaria* competit 1° Papae pro tota Ecclesia, *in utroque foro*. Ipsi enim a Christo dictum est in persona Petri, *Matth. 16. 19.*: *Tibi dabo claves regni coelorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit solutum et in coelis;*

et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis;
 2º Episcopo pro sua dioecesi, pariter *in utroque foro*, cum haec ideo sit ipsi commissa, ut eam regat ac dirigat; 3º Parochis pro subditis, *in foro interno*; 4º Abbatibus et Praelatis Regularium pro subditis.

III. Iurisdictio ordinaria potest *delegari*, seu per alium exerceri. Ratio est, quia delegatio est actus proprius potestatis ordinariae. Iurisdictio tamen *in solo foro interno* non potest delegari, nisi Sacerdoti ab Episcopo approbato, ut constat ex supra dictis de approbatione. Quoad Parochos inutilis fere evasit facultas delegandi; quandoquidem Episcopi, ad quos pertinet confessarios approbare, iurisdictionem simul et approbationem Sacerdotibus saecularibus conferre solent, ut *dictum est in not. ad n. 329.*

IV. Iurisdictio *delegata* conceditur ab Ecclesia cuilibet Sacerdoti in casu extremae necessitatis, seu in articulo mortis. Constat ex *Conc. Trident. sess. 14. c. 7.*

V. Expirat iurisdictio delegata ad confessiones excipiendas per revocationem a Superiore factam, vel per lapsum temporis praefixi; item morte delegantis, vel eius cessatione ab officio, si data fuerit pro aliqua persona particulari, et iudicium nondum incoepsum sit, aut etiam si generaliter data fuerit, sed cum clausula, *ad arbitrium concedentis, ad beneplacitum nostrum*, vel alia simili. — *S. Lig. n. 558., 559. — Scavini.*

Quaesita:

547. — QUÆSR. 1º *An iurisdictio delegata subdelegari possit?*

Resp. Neg., generatim loquendo, videlicet nisi accedat specialis concessio delegantis; quo casu nomine ipsius delegantis subdelegari censetur. Ratio est, quia delegatus eam solam potestatem habet, quae ei conceditur; at conceditur ei sola potestas exercendi iurisdictionem, non vero eam alteri committendi, nisi aliud exprimatur. Ergo, etc. — Excipe, si quis substituatur in locum Pastoris ordinarii cum delegatione universali, v. gr., in vices Parochi defuncti; vel si quis delegetur ad universitatem causarum. — *S. Lig. n. 566., et alii communiter.*

548. — QUÆSR. 2º *An Ecclesia suppleat iurisdictionem, quando poenitentes ipsius defectum invincibiliter ignorant?*

Resp. Advertendum prius est, defectum iurisdictionis ex diversis rerum adiunctis evenire posse. Etenim error esse potest

vel *communis* inter fideles, vel *privatus* tantum. Iterum, Sacerdos iurisdictione carens potest habere titulum *coloratum*, vel solum *existimatum*. Titulus autem *coloratus* est titulus in se quidem falsus, sed tamen vere collatus a Superiore, et ideo prae se ferens speciem veri tituli, licet ex aliqua causa *vitio intrinseco* labore. Sic Sacerdos, qui simoniace renuntiatur Parochus, invalidum sortitur titulum ex Iure canonico; et si a legitimo (a). Episcopo fuerit in paroecia constitutus, titulum habet *coloratum*. Titulus vero mere *existimatus* ille est, qui a fidelibus adesse reputatur, licet non existat. His positis.

*Dico 1º Ecclesia certo supplet, si error sit *communis* inter fideles, et simul cum titulo *colorato* coniunctus. Ratio eruitur ex communi Theologorum interpretatione diversis locis iuris innixa. Etenim, aiunt, Ecclesia, velut pia mater, ad bonum animarum iurisdictionem supplere merito censemur, cum id possit.*

— *S. Lig. n. 572.*

*Dico 2º Probabilius etiam supplet Ecclesia, si adsit error *communis* sine titulo *colorato*, sed cum titulo tantum *existimato seu ficto*. Etenim eadem urget ratio ac in casu praecedente, cum etiam in hac hypothesi innumerae animae perire possint. — Ita Suarez, Lugo, Lessius, Billuart, Bonacina, Diana, Henriquez, Pontius, etc.; et hoc putant probabile *S. Lig.*, Viva, Elbel, Sporer, Roncaglia, Gobat, Holzman, Hérinx, Cardenas, Gousset, etc. — Contradicunt tamen alii quidam, v. gr., Busselm., Navarrus, Sylvester, Caiet., Ugol., Covarr., etc.*

*Dico 3º Non censemur Ecclesia supplere iurisdictionem, si error sit *privatus*, v. gr., si sit unius aut paucorum. Ratio est, quia Ecclesia, non censemur supplere, nisi ratione boni *communis*, ad instar scilicet provisoris seu gubernatoris generalis, qui ad solum bonum generale societatis attendit, et bonum privatorum curae provisorum particularium relinquit. — Ita communissime Theologi contra paucos.*

550. — QUAER. 5º *An Vicarius generalis habeat iurisdictionem ordinariam, ita ut possit alios delegare ad confessiones audiendas?*

(a) Fieri posset, ut titulus mere *coloratus* haberetur in Episcopo, qui parochum instituit; v. gr., si occulto simoniae *vitio* sedem ille occupasset: quo spectat casus tertius in *C. statuimus* 107. Caus. 1. Q. I., illius scilicet, qui ordinetur *non simoniace a simoniaco*.

Resp. Sententia communior et vera *affirmat* contra paucos. Ratio est, quia Vicarius generalis, licet ab Episcopo nominatus, iurisdictionem non habet ab Episcopo ipso, sed a Canone, quo declaratur, eum quid unum facere cum Episcopo. — *S. Lig. n. 658.*

QUAER. 6° *An haeretici et excommunicati vitandi valide absolvant in periculo mortis, deficiente alio Sacerdote?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia omnes Sacerdotes possunt absolvere in articulo mortis, ut constat ex Trident. Sess. 14. cap. 7. (a), *iuxta dicta in princ. IV.* — *Vide S. Lig. n. 560.*

(a) Ita Syn. Tridentina: *In eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes a quibuscumque peccatis et censuris absolvere possunt.*

Quoad nominatum excommunicatos refert Card. Albitius (*De Inconst. in fid., etc. Cap. 18. n. 39.*), magnam ortam Romae controversiam, obiicentibus quibusdam pro *negativa Declarationem Sacrae Congr. Cone.*, quam refert Fagnanus (*In C. Quoniam, De Constit. n. 28.*). Sed licet (inquit Albitius) maxima cum diligentia fuerint requisiti libri et regesta decretorum Congr. S. Conc. Trid., dicta declaratio reperiri non potuit. Dicendum est ergo, quod declaratio praedicta facta non fuerit, vel si facta, fuerit a praedictis libris expuncta tamquam contraria communi opinioni Theologorum, qui post Concilium scripserunt. Et novi etiam, quod de anno 1682 tempore Pontificatus D. N. Innocentii XI fuerit in S. Congr. S. Officii super ista opinione disceptatum; et cum aliqui ex Cardinalibus opinionem S. Thomae sequerentur, fuit ad trutinam revocata. Relata re ad Sanctissimum, Sanctitas Sua pro sua prudentia iussit, ne super dicta opinione disceptaretur, neque in dubium amplius revocaretur.

S. Alphonsus in anterioribus Operis suis editionibus (Vid. Edit. Bassan. cum facta data Romae anno 1757) cum narrata ab Albitio nondum comperisset, de hac re scripserat (Lib. 6. n. 560.): *Secunda vero sententia sequenda negat, et hanc tenet S. Thomas, etc.*; ubi et praedictam Declarationem a Fagnano memoratam urget. Novit postea ex Collet, quae retulimus ex Albitio, et illa eidem paragrapho cum Innocentii XI decreto adiunxit; insuper antiquam illam sententiam in posteriori retractationum elenco n. 19. retractavit; attamen vocem illam *sequenda* (ex obliuione, uti patet) non delevit. Et hoc monuisse iuverit, ne quis initium dumtaxat illius

551. — QUAER. 7º *An simplex Sacerdos possit absolvere non tantum in articulo, sed etiam in periculo mortis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia eadem est fere poenitentis necessitas in periculo, quam in articulo mortis. Aliunde constat ex Iure canonico, pro eodem accipi articulum et periculum mortis.

— *S. Lig.*

Huiusmodi autem periculum censetur adesse in sequentibus casibus, scilicet 1º in morbo periculo; 2º tempore pestis: 3º in partu difficulti; 4º in operatione chirurgica ardua; 5º ante navigationem valde periculosam; 6º in praelio, aut aliis similibus casibus. — *S. Lig. n. 561.*

552. — QUAER. 9º *An Parochus possit advocare Parochum eiusdem vel diversae dioecesis, ad confessiones in sua parochia audiendas?*

Resp. 1º Quoad Parochum eiusdem dioecesis, licet vi officii sui iurisdictionem specialem habeat tantum pro paroecia sua, etiam ex consuetudine fere universalis confessiones in universa dioecesi audire potest, nisi Episcopus aliter decernat. Consulendae tamen sunt consuetudines locorum propriae.

Resp. 2º Quoad Parochum diversae dioecesis, variae feruntur opiniones, ut inquit *Bened. XIV, Instit. 86. n. 7.* Qui affirmant arguunt ex *Trid.* quod *parochiale beneficium inserviat pro approbatione universalis.* Alii negant, quorum sententia, inquit *S. Lig. n. 544.*, robur accipit ex *Congr. S. Conc. die 31 Decembris 1707.* — *Bened. XIV* primam sententiam admittit in iis locis, ubi adest talis consuetudo.

553. — QUAER. 10º *An Sacerdos approbatus ab Episcopo possit audire confessiones fidelium sine venia Parochi?*

Resp. 1º Quoad liceitatem, neg., si confessiones excipientur in Ecclesia Parocho subiecta. Ratio est, quia debitus ordo omni-

paragraphi 560 legens, ut mos iis est, qui mere de sententia Auctoris noscenda sunt solliciti, perperam eam opinionem quasi *S. Alphonsi* amplectatur.

Decretum autem Innocentii XI confirmationem habet ex Benedicti XIV Constitution. *Apostolici munera*, ubi validam declarans absolutionem a Sacerdote tributam complici in peccato turpi, rationem affert ex citato Synodi Tridentinae decreto: qua de sermo redibit.

no requirit, ut cum Parochus Superior immediatus sit in sua Ecclesia, ab ipso venia inibi exercendi sacra ministeria petatur. Non tamen requiritur venia Parochi ad audiendas confessiones in Sacello Regularium vel Monialium, sed venia Superioris vel Superiorissae loci sufficit.

Resp. 2° Quoad validitatem, certum est non requiri licentiam Parochi extra casum annuae confessionis, iuxta omnes. Imo nec requiritur pro annua confessione, saltem *per se*, seu de iure communi. Constat ex communi doctrina Theologorum contra quosdam, necnon ex praesenti consuetudine et praxi universali Ecclesiae, ut testatur *Bened. XIV, Instit. 18.* — Si autem alicubi non vigeat ista consuetudo, etiam ut validae habendae sunt confessiones, nisi Episcopus expresse contradicat; nam, si taceat, consuetudini universali Ecclesiae consentire videtur (*a*). — *Goussel*, n. 478.

(*a*) *Ioannes XXII (C. Vas elevationis Extrav. De haereticis) damnavit et hunc articulum Ioannis De Poliaco Doctoris Parisiensis: Stante Omnis utriusque sexus edicto in Conc. gen., Romanus Pontifex non potest facere, quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri.*

Dannatum errorem instauravit Launois; et cum haec opinio, pacis inimica, insicere coepisset parochos in Gallia, Clemens VIII anno. 1392 tulit hoc decretum (*apud Bened. XIV, Inst. 18. n. 7.*): *Sancimus, tam dictis Fratribus..., quam aliis privilegiatis praeditis, quibus id ab Apostolica Sede indultum est, idoneis tamen et ab Ordinario approbatis, peccata sua etiam quadragesimali et paschali, et quovis alio tempore confiteri licite posse....*

Et Clemens X (*Const. Superna §. 4. 5.*) decrevit et declarat, *semel approbatos (Regulares) posse in dioecesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam paschali, et quorumcumque etiam infirmorum confessiones audire absque ulla parochorum vel Episcopi licentia....; et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis paschali tempore confessi fuerint, Constitutioni, quae incipit Omnis utriusque sexus, quoad confessionem dumtaxat, satisfecisse.*

Quoad hypothesim vero, quam A. memorat, Episcopi contradictientis, extat apud Pignatelli, et Pitorium (*De Confess. n. 36.*). *Declaratio S. Congr. 5 Aprilis 1581*, bis verbis expressa: *Decretum Episcopi, in quo habetur, quod nullus Confessarius etiam ab Ordinario approbatus, possit tempore paschali confessiones alienius audire sine licentia proprii curati, nullo modo est observandum.*

554. — QUAER. 11° *An delegatus valide et licite absolvat elapsō termino delegationis quotannis renovandae, v. gr., si turba poenitentium affluat ad aliquam magnam solemnitatem?*

Resp. 1° *Invalide absolvit, per se, seu ratione iurisdictionis, quia de facto nullam habet. Attamen valide absolvet probabilius, saltem plerumque, ratione erroris communis, ob quem Ecclesia supplere censetur pro bono animarum.*

Resp. 2° *Peccat graviter, per se, Sacerdos, si hoc scienter agat; ratio, quia exercet munus Confessarii sine legitima auctoritate; et licet tunc suppleat Ecclesia, reus est tamen, quod ipse indebite eam ad supplendum cogit.*

QUAER. 12° *An Sacerdos in aliquo loco approbatus excipere valeat confessiones peregrinorum eo advenientium?*

Resp. 1° *Affirm.* absolute quoad Confessarios Regulares, qui speciale hoc privilegium a S. Sede Apostolica habent. — *Vide Constit. Superna, Clement. X (a).*

Resp. 2° *Etiam affirm.* quoad Sacerdotes saeculares; ratio quia talis est consuetudo vim habens ex tacito Ordinariorum consensu, qui ratihabitioni de praesenti aequivalet. — *Ita communius Theologi et Canonistae.* — *V. S. Lig. n. 569.*

555. — QUAER. 13° *An Episcopus possit sub poena invaliditatis prohibere, ne dioecesani pergant ad confitendum extra dioecesim?*

Resp. 1° *Negative,* si pergant ad confitendum extra dioecesim apud Confessarios Regulares, qui habent privilegium audiendi confessiones omnium fidelium undequaque venientium. — *Suaruz, de Relig. tr. 10. l. 9. n. 19. et 20.* — *Reifenstuel, tr. 14. Dist. 8. q. 1. n. 11.* — *Laym. l. 5. tr. 6. c. 10.*

Confirmatur Declaratione S. Congreg. apud *Fagnan.* in cap. *Omnis utriusque sexus;* n. 79., ubi haec habet: « *S. Congregatio declaravit Regulares intra dioecesim Episcopi approbantis posse etiam absolvere poenitentes alterius dioecesis, cum habeant iurisdictionem a Papa.... cuius iurisdictio non*

(a) Et in Constitutione Pauli III, *Inter cunctas ad PP. Soc. Iesu: illis ex vobis, qui presbyteri fuerint, quorumcumque utriusque sexus Christi fidelium, ad vos undecumque accendentium confessiones audiendi, etc., quod privilegium constat et aliis Regularibus Mendicantibus commune esse.*

« restringitur ad limites alicuius territorii, sed universus orbis
« est sua dioecesis. »

Resp. 2° Affirmative, si in alia dioecesi Sacerdotibus saecularibus confiteantur. Ratio est, quia, ut inquit *Fagnanus*, de iure communi nullus Sacerdos potest absolvere poenitentem non sibi subditum, etiam in illa dioecesi in qua est approbatus; nec supponi potest in casu tacitus consensus Episcopi poenitentium, cum ex hypothesi ipse sit invitus (*a*).

(*a*) Hoc sensu intelligendi sunt Palaus, Lugo, Salmantic., Bonac., Suarez, Vasquez, etc., quos S. Alphonsus (Lib. 6. n. 569.) allegat, ceu facultatem peregrinis concessam confitendi cuilibet approbato loci, in quo reperiuntur, ea conditione limitantes: *dummodo ex industria non discedant e proprio domicilio, ut extra confiteantur.* Et cum hoc sensu ii DD. loquantur, non potest admitti, quod S. Alphonsus cum Tamburini et Mazzotta contra eos urget, generalem iuris regulam esse, quod nullus videtur fraudulenter agere, qui utilitur iure suo. Ius enim confitendi extra dioecesim, Ordinario proprio invito, nullum est, nec potest contraria consuetudo induci, obstante illa Constitutione (C. Si Episcopus 2. De Poenit. et Remiss. in VI): *Nulla quoque potest consuetudine introduci, quod aliquis praeter sui Superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui cum possit solvere vel ligare.*

Cuius quidem Constitutionis hanc rationem luculentissimam DD. afferunt, quod eiusmodi consuetudo repugnet iuri divino statuenti, ut nemo solvi aut ligari queat nisi a proprio iudice. Ita Suarez (*De Poenit. Disp. 27. Sect. 3. n. 5.*): *Respondetur, eligere confessorem sine licentia proprii Episcopi, repugnare iuri divino; et ideo significasse Pontificem (Bonifacium VIII) in illo textu (C. Si Ep'scopus), non posse consuetudinem praescribere contra hoc ius; in quo multum differt haec consuetudo a quacumque alia lege humana.* Eadem habes ex Dominico Soto (*In 4. Disp. 18. q. 4. art. 2. Concl. 1.*), Vasquez (*In 3. P. q. 93. art. 2. Dub. 2. n. 5. 6.*), et, aliis omissis, ex Melch. Cano, qui (*Select. de Poenit. P. VI.*) sic paucis rem consicit: *Exploratum haberi debet, praeceptum de confitendo proprio sacerdoti, divinum esse.... Quapropter sine huiusmodi commissione (delegatione Ordinaril) sacerdos alienus non est huius sacramenti minister; atque proinde iure divino tenemur proprio sacerdoti confiteri. Nam confessio, quae fit alteri ex facultate proprii sacerdotis, proprio fieri censetur.* Et hinc repetit, quod nulla consuetudine introduci potest, *ut aliquis praeter sui superioris licentiam, confessorem sibi eligere*

QUAER. 14º *An succursalistae in Gallia iurisdictione ordinaria gaudeant?*

Resp. Affirm.; sunt enim Parochi propriæ dicti, et cura animalium ipsis committitur, non tanquam alterius Vicariis, sed proprio nomine exercenda. Tenetur reapse *Succursalista*, seu *Deservitor*, sicut præcipuae parochiae Rector, ex officio Sacra-menta subditis suis ministrare; et subditi vicissim ad ipsum recurrere debent in iisdem casibus in quibus parochiani proprium Parochum, et non alium de iure adire debent, v. gr., ad matrimonium ineundum, Communionem Paschalem recipiendam, etc. — *Gousset*, n. 479. — *Vernier*, n. 92. — *D. Bouix*, tract. de *Parocho*, p. 337., etc.

QUAER. 15º *An simplex Sacerdos possit absolvere navigantes in Oceano; vel a quo obtainenda sit approbatio?*

Resp. 1º Per se nequit absolvere, nisi in periculo probabili mortis, ut supra dictum est; quia nullus Sacerdos extra illum casum sine iurisdictione absolvere potest, in quocumque loco degat.

Resp. 2º Ex consuetudine universalis requiritur et sufficit approbatio Episcopi loci, a quo suscepitur navigatio; ex consuetudine enim talis Episcopus facultatem habet Sacerdotem navigatorum approbandi, et delegandi pro toto navigationis tempore. — *Ita communiter cum Bouvier*, §. 5. in fine.

556. — QUAER. 16º *An Capellani militum eos ubique, sine approbatione Episcopi loci, absolvere possint?*

Resp. 1º Affirm., si specialiter sint delegati a Summo Pontifice ad curam spiritualem militum, aut a Capellano maiori a Papa approbato.

Resp. 2º Si vero hac speciali delegatione careant, possunt quidem audire confessiones in dioecesi Episcopi approbantis,

valeat, etc., ut habet cit. *C. Si Episcopus*. Ut enim Canus subdit, *Si esset solum de iure positivo, aliqua consuetudo posset praevalere*. Et (N. B.) concludit: *In hanc sententiam convenienti omnes scholastici Auctores, atque adeo B. Thomas*, etc.

Caeterum non videtur S. Alphonsus Auctores praedictos eo sensu accepisse, quasi tractent de peregrinis, qui e dioecesi discedant ad confitendum alienis contra voluntatem Ordinarii, et sic nihilominus utantur iure suo. Adeo enim non agit de Ordinariis invitis, ut supponat, *Ordinarios signum aliquod nunquam dedisse sui dissensus*.

et etiam extra illam in itinere et in castris, ex tacito consensu Episcoporum, ut patet ex consuetudine universalis; non possunt tamen valide absolvere in stationibus nec in praesidiis sine licentia Episcopi loci, quia nullam habent iurisdictionem. Constat ex variis Declarationibus *S. Congregationis* quas refert *P. Zacharia apud Lacroix*, n. 1518. — Vide etiam *S. Ligor.*, n. 577. — *Bouvier, de Approbatione.* — *Bouix, de Parocho*, p. 662., etc.

APPENDIX I.

DE IURISDICTIONE ET APPROBATIONE REGULARIUM.

Regulares ratione privilegiorum et immediatae dependentiae a Summo Pontifice, in pluribus quoad iurisdictionem differunt a Sacerdotibus saecularibus. Hinc

357. — *Dico I.* Regulares proprie dicti, seu qui vota solemnia emittunt, et qui privilegio exemptionis donati sunt (*a*), immediate a Papa iurisdictionem accipiunt ad audiendas confessiones tum *suorum*, tum *saecularium*. Etenim praefati Regulares sunt exempti a iurisdictione Episcoporum, et immediate a Papa dependent. Hinc intelligitur iurisdictio concessa singulis Sacerdotibus religiosis, accedente Superioris sui consensu (*b*). — Constat insuper ex variis locis Iuris canonici, praesertim ex Decretali *Super cathedram*; ex *Clement. Dudum de sepulturis*; item ex aliis Constitutionibus, quae licet postea modicatae fuerint, praesertim, per *Conc. Trid.* quoad privilegia, tamen quoad iurisdictionis substantiam irrevocatae permanserunt. — *Ita com-*

(*a*) Privilegium *exemptionis* per se non insert delegationem iurisdictionis immediate a Summo Pontifice: alterum enim sine altero subsistere potest. De facto tamen Religiosi omnes mendicantes, et qui privilegiorum communicationem cum iis ex Apostolicae Sedis indulto habent, iurisdictionem a Romano Pontifice per Ordinis proprii praelatos accipere solent. Qua de re cuiusque Ordinis Religiosus Constitutiones suas, suisque indulta privilegia consulat.

(*b*) Potius quam consensum, dixeris *iurisdictionis communicationem seu delegationem*.

*muniter cum Lugo, disp. 21. n. 4. — Lacroix, n. 1552. — Bil-
luart, diss. 6. art. 6.*

Dico II. Regulares accipiunt approbationem pro confessione *suorum* a Superioribus sui Monasterii, vel Ordinis, simul cum iurisdictione; pro confessionibus autem *saecularium*, approbationem accipiunt ab Episcopo loci, ubi confessiones excipiendae sunt. Ratio primi est, quia *Conc. Trid.* requisivit approbationem Episcopi tantum pro confessione saecularium, et antiquam disciplinam quoad confessiones Regularium nihil immutavit. Ratio secundi patet ex Decreto *Innoc. XII* an. 1700, quo sanctum est, Confessarios, quicumque illi sint, tam *saeculares* quam *regulares*, nullatenus posse audire poenitentes saeculares sine approbatione Episcopi loci.... — *Vide dicta, n. 538.*

Dico III. Regulares non possunt confiteri, saltem ordinarie, *extra Ordinem suum*, sine consensu Superiorum suorum; imo etiam in Monasterio nemini alteri, quam designato ab ipso Superiore. Degentes autem extra Monasterium, seu iter facientes, non possunt confiteri nisi socio, si quem idoneum habeant; si vero non habeant, possunt confiteri cuiilibet Sacerdoti, sive regulari, sive saeculari. — De his constat ex privilegiis omnibus Religionibus ab *Innoc. IV*, et ab aliis S. Pontificibus concessis. — *Vide S. Lig., n. 575. — Lacroix, n. 1524. — Laymann, etc.* — *Recole etiam dicta supra de statu religioso, n. 174.*

Resolves:

558. — 1° Licet Regulares iurisdictionem habeant a Papa, ligata tamen habent quoad confessiones saecularium audiendas; siquidem ad absolutionis validitatem approbatio Episcopi, velut *conditio sine qua non*, requiritur.

2° Episcopus potest approbationem Regularibus concedere ad libitum sine restrictione, vel cum aliqua restrictione quoad tempus, loca, personas..., etc. Hinc voluntas Episcopi expressa, vel sufficienter cognita, debet esse regula agendi pro Religioso ministerium Confessarii exercente, quia ea sola est *conditio sine qua non* approbationis ab illo concessae.

3° Si Episcopus positive et formaliter approbationem tantum pro actu aliquo transitorio, v. gr., pro aliqua missione peragenda concessit, facultas accepta pro illo solo actu, et pro omni iudicio in eo incepto, valere censemur.

4° Si Episcopus, vel Superior tuus ex eius delegatione, tibi concedat approbationem pro determinata poenitentium classe, facultas ad alios extendi nequit, ut patet. Si autem postulatio facultatis ab Episcopo vel a Superiore sit generalis, nec fuerit restricta concessio, non limitatur facultas obtenta ad operam, quae fuit occasio petitionis: sic, v. gr., si facultatem quaeris occasione tradendi exercitia spiritualia Monialibus in tali conventu, ex eadem accepta facultate potes audire confessiones etiam aliorum fidelium. Ratio est, quia *continetur in concessione quidquid non excipitur*. Excipe tamen casus reservatos, qui ipso iure in facultate generali audiendi confessiones nunquam intelliguntur comprehensi (a).

5° Religiosus missionarius advocatus ab Episcopo ad missiōnem peragendam in ipsius dioecesi, eo ipso accipit approbationem tacitam ad audiendas confessiones tempore missionis, pro qua advocatur. Idem dicendum est, si requisitus fuit a Parocho vel alio Superiore ex licentia Episcopi. Attamen pro solis casibus ordinariis approbatus censemur. Unde in praxi semper ad Episcopum recurrendum est, pro extensione approbationis determinanda (b).

6° Superior religiosus quando ex Episcopi delegatione adhibet subditum ad opera generalia sacri ministerii, seclusa hypothesi specialis alicuius restrictionis, censemur ipsis concedere omnimodam facultatem pro quibusvis poenitentibus, et pro omnibus quoque casibus reservatis in concessione episcopali contentis; ratio, quia concedere censemur id omne, quod concedere potest et solet, iuxta praefatam regulam: *Continetur in concessione quidquid non excipitur*.

(a) Sic diserte Bonifacius VIII (*C. Si Episcopus* 2. *De Poenit. et Remiss.* in VI.): *Si Episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem; ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur, nullam habet penitus potestatem: Cum in generali concessione illa non veniant, quae non esset quis verisimiliter in specie concessurus.*

(b) Parumper obscurus videtur hic A. locus; nec satis appareat, num de mera extensione approbationis ultra tempus seu occasionem missionis loquatur, an vero de extensione facultatis etiam ad casus reservatos. Quidquid sit, consilium adeundi Episcopum pro ultraque hypothesi utile est.

Quaesita:

559. — QUAER. 1º *An Regulares extra domum, deficiente socio idoneo, confiteri valeant Sacerdoti non approbato?*

Resp. Affirm., ex communis sententia. Responsio autem quae opponi posset S. Congr. Conc. ad Episcopum Hildesheimensem die 18 Novemb. 1769 nullatenus contraria est, cum ibi sermo sit de Religiosis qui socios sui Ordinis ad manum habebant, ut patet ex actis eiusdem Congregationis (a).

QUAER. 2º *An Episcopus possit sine causa approbationem denegare Regularibus?*

Resp. Neg. Nam, inquit Pignatelli, *Confessarii Regulares non recipiunt iurisdictionem ab Episcopo, sed a Summo Pontifice, et approbatio requiritur solum tanquam conditio, ut iurisdictione exerceri possit. Ergo non possunt Episcopi prohibere, ne Regulares aliquo tempore absolvant.... Consultationes canonicae, t. 4. consult. 163.*

560. — QUAER. 3º *An Episcopus approbare possit Regulares cum limitatione temporis, personarum aut locorum?*

Resp. Affirm. Constat ex varis Decretis S. Sedis. — Vide S. Lig. Hom. apost., tract. 20. n. 103. in fine. Attamen Episcopus, approbando Regularibus, eos prohibere non potest, quominus confessiones tempore Paschali excipient. Constat Decreto S. Congr. die 22 Septemb. 1668.

QUAER. 4º *An Episcopus revocare possit approbationem Regularibus concessam?*

Resp. 1º Non potest revocare approbationem omnibus Regularibus eiusdem communitatis, inconsulta S. Congregatione Episcoporum. Sic ex Bulla Superna.

Resp. 2º Potest autem Episcopus revocare approbationem singulorum Regularium in individuo, sed tantum iusta de causa confessionem concernente: idque valet, etiamsi Religiosus praevio examine approbatus fuerit. Ita ex eadem Bulla clare docet S. Lig. Hom. apost. tract. 20. n. 103.

561. — QUAER. 5º *An Episcopus post approbationem SIMPLICITER concessam, sed sine praevio examine, Regularem ad examen revocare possit?*

(a) Conf. sup. dicta in not. ad n. 174.

Resp. Affirm., ut videtur; Bulla enim non prohibet revocare ad examen *sine causa*, nisi Regulares praevio examine approbatos.

QUAER. 6° An Regularis semel approbatus in aliqua dioecesi, nova approbatione indigeat, si, mutata habitatione, eodem redeat?

Resp. Neg. Ratio est, quia approbatus indefinite et illimitate remanet approbatus saltem usque ad implicitam approbationis revocationem; porro in casu praesenti nulla intervenit revocationis, ne implicita quidem. Ergo, etc. — *Ita Lacroix*, n. 1541. — *Lugo*, disp. 21. n. 44. cum sententia communi.

QUAER. 7° An Regularis approbatus in aliqua dioecesi, nova approbatione indigeat ad valide absolvendum, si, mutato loco, per eamdem dioecesim transeat?

Resp. Neg., quia approbatio indefinite et illimitate concessa, perdurat usque ad revocationem (a). — *Lacroix*, n. 1541.

562. — *QUAER. 8° An valide absolvat saeculares Religiosus ex delegatione Episcopi, sed inscio Superiore?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Religiosus iam habet iurisdictionem a Papa per Superiorum suum; haec autem semel accepta perdurat, usquedum expresse revocetur; aliunde vero habetur Episcopi approbatio; proinde nihil deest ut Religiosus ille valide et licite absolvat. — *Billuart et alii*.

563. — *QUAER. 9° An valide absolveat Religiosus, invito Superiori, sed ex delegatione expressa Episcopi?*

Resp. 1° Negative, si Episcopus intenderit tantum dare approbationem, et aliunde Superior ita sit invitatus (b), ut iuris-

(a) Apposite *Lugo* (*De Poenit. Disp.* 21. n. 43.) advertit, sacerdotem *eo ipso*, quod ingrediatur territorium alterius Episcopi, incipere esse illius subditum, et habere illum pro suo Ordinario in ordine ad audiendas confessiones illius gregis. Eo ipso autem quod pedem in illud territorium inferendo sit subditus, recuperat approbationem, quam accepit antea, et nondum per revocationem amisit. *Conf. dicta sup. in not. ad n. 544.*

(b) Haec non de Superiori quolibet intelligenda sunt, sed de eo, qui potestatem habet confessarios constituendi iuxta Constitutiones cuiusque Instituti proprias. Hinc si Constitutiones hoc munus Praeposito Provinciali reservent, manifestum est, dissensum Superioris, localis, v. gr., Rectoris, Prioris, Guardiani, etc., non posse efficere ut iurisdictio subditis a Provinciali collata cesseret aut suspendatur.

dictionem a suo subdito auferre censeatur. Ratio patet. Tunc enim Religiosus a nemine iurisdictionem habet.

Resp. 2º *Affirmative* autem, si Episcopus intenderit etiam conferre iurisdictionem, ut in hodierna praxi fieri solet. Ratio est, quia Episcopus bene potest iurisdictionem Religioso, non secus ac Sacerdoti saeculari, in proprias oves conferre. Quisquis enim iurisdictione ordinaria gaudet, eam cuilibet Sacerdoti delegare potest. — *Billuart*, etc.

Verum Religiosus ille graviter contra obedientiam peccaret, quia in re gravi praeceptum Superioris sui transgrederetur; nec in huiusmodi casu posset uti privilegiis, quibus Religiosi gaudent, v. gr., ad absolvendum a quibusdam censuris; quia Religiosus huiusmodi privilegium, nonnisi per ipsum Superiorem accipit, qui ex hypothesi nullam subdito facultatem tribuit (a).

(a) Haec confirmantur ex hac Declaratione, quae nuperime prodidit ex Congr. E. et R. (*Acta ex iis decerpta, quae apud S. Sedem geruntur Vol. I. pag. 683.*).

Dubia.

I. *An Religiosus non approbatus iuxta leges proprii Ordinis a suo Superiore, vel ipso invito, cum sola facultate Ordinarii valide excipiat confessiones saecularium.*

II. *An superiores Regulares, iurisdictionem habentes, possint suos subditos suspendere ab audiendis confessionibus saecularium etiam ex informata conscientia.*

Et quatenus affirmative

III. *An valeat suspensio oretenus, et absque scripto enunciata.*

IV. *An absolutio impertita ab eo, qui tali suspensione est invalidus, sit valida.*

Et quatenus negative

V. *An qui huiusmodi absolutionem attentat, irregularitatem incurrat.*

Sacra Congregatio Episcoporum et Regularium re discussa, die 2 Martii 1866, respondit:

Ad I. Affirmative.

Ad II. Affirmative; ita tamen, ut Religiosus suspensus illicite, non vero invalide confessiones excipiat.

QUAER. 10° *An Regulares absolvere possint, sine Episcopi approbatione, famulos suos vel alios familiares in monasterio degentes?*

Resp. *Affirm.*, si isti famuli vel alii saeculares sint *velut de familia*, id est, si diu noctuque in domo remaneant, ibique nutritantur, ita ut sint *continui commensales et vivant sub obe-*

Ad III. Affirmative, cum feratur per modum praecepti particularis.

Ad IV. Affirmative.

Ad V. Provisum in praecedentibus.

Provisum autem in praecedentibus est, quia, ut habet Responsum ad III, suspensio in casu fertur non per modum censurae, sed per modum praecepti, quo subditus prohibetur confessiones excipere. Quocirca bene advertit Editor (l. c. pag. 684.), subditum inobedientem esse, non vero violatorem censurae, atque adeo non incurare irregularitatem.

Caeterum S. Congregationis Declaratio supponit, Regulari, de quo quaestio, ab Ordinario loci non solum *approbationem*, sed et *iurisdictionem* collatam fuisse: unde in quae sito primo adhibita est *vigilans vox cum facultate*, non vero *cum approbatione Ordinarii*. Quocirca nihil haec Declaratio detrahit communis Thb. sententiae (Vid. Struggl, *Theol. mor. Tr. 11. Q. 3. n. 30.*), quod Regulares iurisdictionem habeant a Summo Pontifice: quam quidem sententiam iam superius (n. 555.) vidimus confirmatam expresse fuisse a S. Congregatione Concilii. Et inde repetendum, quod Benedictus XIV (*De Synod. Lib. 9. Cap. 16. n. 7. 8.*) cum fuse disputet de Regularium facultate quoad administrandum Poenitentiae Sacramentum, multis quidem evincit necessitatem *approbationis*, quam Regulares a locorum, ubi ministerium exercent, Ordinariis necesse est obtineant; at de collatione *facultatis seu iurisdictionis* ne verbum quidem habet. Et hinc repetendum quod communiter tradunt DD., Religiosum, a proprio Superiore suspensum ab audiendis confessionibus, nec licite nec valide absolutionem impetriri (Vid. Laymann De Poenit. Cap. 10. n. 19.). Quod quomodo cum mox allata Declaratione concilietur, habes in illis verbis Marci Struggl (l. c. n. 32.): *Infertur, inravidam esse absolutionem a Sacerdote Regulari exempto, qui ab Episcopo praecelse approbatus.... audiret confessiones sine omni licentia actuali tam expressa quam tacita sui legitimi Superioris: quia nondum haberet iurisdictionem a Summo Pontifice, quae requirit consensum legitimi Superioris, tamquam conditionem sine qua non. Si tamen Episcopus tali Religioso simul*

dientia Religiosorum. Secus vero si ita non habeantur, v. gr., si tantum diu remaneant, et nocte alibi degant, ut sunt operarii, mercenarii quotidiani, ruriculae, etc....

Ita ex Constitutione pluries citata Clementis X: *Superna*, §. 4. dicitur: « In monasteriis, ac etiam in collegiis, ubi iuxta instituta regularia vivitur, posse tam Praelatos regulares quam Confessores Regularium eorumdem monasteriorum seu collegiorum, audire confessiones illorum saecularium, qui sunt de familia et continui commensales; non autem illorum, qui tantum ipsis deserviunt ». — *Vide Lacroix, n. 1505.*

564. — QUAER. 11º *An Regulares absolvere possint alumnos convictores sine Episcopi approbatione, utpote de familia?*

Resp. Duplex datur sententia.

Iº SENTENTIA negat absolute, quia convictores non sunt de familia, ut famuli. Etenim famuli sunt de domo et ideo *domestici* dicuntur, quia per famulatum familiae quasi incorporantur; alumni vero pecuniam tribuunt, ut victum, doctrinam et educationem a magistris accipiant. — *Ita Lugo (Respons. moral.).* Constat videtur etiam ex Decisione S. Congr. *Episcop. et Regularium*, die 21 Iunii 1848, quae hac occasione lata est. Episcopus enim Parmensis Decretum edixerat, ut *Barnabita*e, seu *Clerici Regularis Congregationis S. Pauli*, possent administrare Sacraenta Eucharistiae, Poenitentiae et Extremae Unctionis suis alumnis convictoribus, absque ulla licentia Parochi paroeciae *S. Sepulcri*, in cuius territorio situs erat praedictorum

daret suam iurisdictionem Episcopalem, valeret absolutio, etiam contra positivam voluntatem Superioris collata. Interim tamen Regularis sic absolvendo peccaret leviter vel graviter pro rata inobedientiae et prohibitionis, ut cum Tamburino docet Sporer, n. 682. Insuper facultates huius Religiosi in casu non ulterius sese protenderant, quam possit eas Episcopus delegando concedere. Proinde etiamsi Religiosus ad eum Ordinem pertineat, cui a Sede Apostolica specialis aliqua facultas tributa sit, v. gr., ad Ordinem aliquem mendicantium, qui privilegio gaudent absolvendi a Casibus Papalibus praeter contentos in Bulla Coenae, etc.; iste tamen invalidus ab hisce absolveret. Ratio est, quia huiusmodi facultate eatenus tantum ipse pollet, quatenus a suis Superioribus haec forte illi communicetur. Atqui in casu nullam ipsi Superiorum facultatem tribuunt. Ergo.

Regularium conventus. Verum, reclamante Parocho, lis perlata est ad *S. Congregationem*, quae Decretum Episcopi declaravit esse reformandum.

II^a SENTENTIA valde probabiliter affirmat. Ratio est, 1° quia, cum alumni seu convictores habent actu omnimodam dependentiam a Regularibus, iam ipsorum *familiares* sunt. Verisimile est enim Patres Concilii Tridentini non minoris aestimasse dependentiam, quae Regularibus adstringit alumnos sub respectu educationis, quam quae famulos sub respectu materialis servitii et stipendii iisdem alligat; ac proinde alumnos sicuti famulos voluisse beneficio *familiaritatis* donare. Ita *Pichler*, *Pellizzarius*, *Schmalzgrueber*. 2° Quia pluribus Ordinibus Regularibus, quales sunt *Benedictini*, *Theatini*, *Congregatio de Somascha*, *Clerici ministri infirmorum*, etc., imo et nonnullis saecularibus Congregationibus, uti *Sancti Sulpitii*, *Sancti Spiritus*, etc., privilegium competit familiaritatis pro ipsorum convictoribus. Atqui ex communicatione privilegiorum caeteri Ordines Regulares iam tale privilegium consequuntur. Ergo, etc.

Haec autem sententia plures Romanos Theologos, et quidem gravissimos, habet patronos. Nec obstat supra citata Decisio *S. Congr. in Parmensi*. Respondetur enim illam fuisse datam pro casu specialissimo, quae proinde ad casus alios minime extendenda est (a).

In praxi tuta est posterior haec sententia, saltem si Superior collegii seu convictus id declaret. Patet ex doctrina *S. Ligori* circa *privilegiorum communicationem*, necnon *interpretationem privilegiorum Regularium*. — *Hom. apost. tract. 20.*, *de Privilegiis*.

(a) Haec *S. Congregationis declaratio ad causam praesentem nihil pertinet*. Neque enim ibi de excipiendis alumnorum confessiōnibus sine Episcopi approbatione (quae causa insuper ad parochum nihil spectasset) lis erat, sed *de iuribus parochi in causa mortis*. — Adde quod parochus in rem suam *consuetudini innitebatur*; quocirca ista *S. Congr. Declaratio* ne in illa quidem quaestione de parochialibus iuribus in causa mortis ad alios casus, in quibus haec absint adiuncta, transferri potest.

APPENDIX II.

DE IURISDICTIONE RESPECTU MONIALIUM.

565. — *Dico I.* Moniales non possunt confiteri nisi Sacerdoti specialiter pro ipsis approbato ab Episcopo, licet sint exemptae ab eiusdem Episcopi iurisdictione, et Regularibus proprii Ordinis subiectae. Ita ex Bulla *Gregorii XV: Inscrutabili*, et ex aliis Constitutionibus SS. Pontificum. Imo Confessarius approbatus pro uno monasterio non potest valide excipere confessiones Monialium alterius quoque monasterii, nisi in genere pro Monialibus fuerit approbatus. Haec confirmavit *Clemens X*, an. 1670, Bulla *Superna*. — *Vide S. Lig. n. 576. 1.*

566. — *Dico II.* Episcopi et alii Monialium Superiores (*a*) tenentur bis aut ter in anno, ipsis etiam Novitiis, exhibere Con-

(*a*) Extraordinarium confessarium monialibus offerre ad eos respetive pertinet, quibus competit et ordinarium adsignare. Cumque moniales aliae subdantur Praelatis Regularium, aliae Episcopo; illis confessarium assignat Regularis Praelatus, approbatum tamen speciatim pro monialibus ab Ordinario loci; his confessarium assignat Episcopus. Constat ex Const. *Pastoralis* Benedicti XIV, ubi dicitur, *huiusmodi* (scil. confessarii extraordinarii) *Deputationem ad eum regulariter spectare, ad quem pertinet confessarii electio et deputatio*.

Dicitur autem, *regulariter*: nam si Tridentini Concilii legem de extraordinario offerendo Praelatus Regularis forte negligat; tunc iuxta Responsum Sacrae Congregationis Concilii (13 Augusti 1631), quod auctoritate sua confirmat in citata Constitutione Benedictus XIV, potest ac debet Episcopus negligentiae aut iniquae pertinaciae Praelati Regularis supplere, atque extraordinarium ipse praebere.

¹ Tenetur Confessarius ordinarius accedere ad audiendas Monialium confessiones, toties quoties vocatus fuerit. *S. Congr. Ep. 1705.* — Caeterum caveat, ne se tanquam Superiorum monasterii gerat, cum ipsi talis auctoritas nullo modo competat. — *Sic S. Congr. Ep. 7 Sept. 1797.* — *V. Analecta Iuris Pont. 1859, p. 1322. 1324.*

fessarium extraordinarium. Sic statuit *Conc. Trid. sess. 25., de regularibus Monialibus, c. 10.*, ubi dicitur: *Praeter ordinarium autem Confessarium, alius extraordinarius ab Episcopo et aliis Superioribus bis aut ter in anno offeratur, qui omnium confessiones audire debeat.* — Haec statuta confirmarunt alii SS. Pontifices, praesertim *Bened. XIV* in Bulla: *Pastoralis*, edita 5 Augusti 1748. Debet insuper concedi Confessarius particularis Monialibus in articulo mortis (a), si petant, imo etiam aliquando in vita, si aliqua Monialis id postulet, aut recuset confiteri Confessario ordinario; sed tunc pro certis tantum vicibus extraordinarius Confessarius deputandus est. De his constat ex Bulla *Bened. XIV: Pastoralis*, modo citata.

NOTA. Ex Decreto *S. Congr. Episcoporum*, die 20 Septembri 1612, Confessarius ordinarius Monialium non potest approbari nisi pro triennio, quo elapsa, non potest amplius audire confessiones in eodem monasterio sine licentia *S. Congr.* — Vide *S. Lig. n. 577.* — Sed huinsmodi restrictio, ut advertit *Bouvier*, non ubique servatur, et tunc approbatio valet usquedum verbis aut facto revocetur.

Quaesita:

567. — QUAER. 1º An omnes Moniales teneantur se praesentare Confessario extraordinario et ipsi confiteri?

Si vero Episcopus id negligat sive pro monasteriis, quae ab ipso dependent, sive pro subiectis Praelato Regulari, qui officium suum non impleat; Benedictus XIV in praedicta Const. statuit, deputationem extraordinarii confessarii faciendam esse a Cardinali maiori Poenitentiario, quando requisitus de hoc a monialibus ipsis fuerit.

(a) De hoc casu ita statuitur in clt. Const. Benedicti XIV: *In articulo mortis cuilibet moniali postulanti concedi debet ab Episcopo confessarius particularis, vel a Praelato Regulari, si monasterium est exemptum; et deficiente vel recusante Praelato Regulari, posse ac debere Episcopum supplere; recusante vero Episcopo, dandum esse a Poenitentiario Maiori, si tempus suppetat.* In quibus omissiatur, quid faciendum, si tempus non suppetat prospiciendi necessitatibus monialis ullo ex praedictis modis. Verum prospexit salis huic quoque casui Tridentina Synodus, quando sanxit, in mortis articulo nullam esse reservationem, et quemlibet sacerdotem posse absolvere quoslibet poenitentes a quibuscumque peccatis et censuris iuxta sup. dicta n. 550, q. 6.

Resp. 1º Tenentur omnes et singulae se praesentare saltem ad audienda salutaria monita. Constat ex eadem Bulla *Benedicti XIV*, necnon ex Declaratione expressa *S. Congr. Episcoporum*, die 19 Oct. 1621 (Apud *Bouvier*, *ibid.*). Ratio autem huius dispositionis est, ut consultatur libertati Monialium, quae ministerio Confessarii extraordinarii forte indigeant; secus enim timor vel displicendi Confessario ordinario vel in suspicionem incidendi penes alias moniales, facile eas prohiberet. — *Vide S. Lig. n. 576.*

Resp. 2º Non tenentur confiteri Confessario extraordinario, sed sufficit ut coram illo se sistant, puta ut eius benedictionem petant, aut ab eodem salutaria monita accipient. Constat ex citata Bulla *Bened. XIV*. — *Vide S. Lig. n. 576.*

QUAER. 2º *Quid intelligatur hic nomine Monialium?*

Resp. Intelliguntur solae mulieres sub regula in claustrō viventes; non vero illae, quae clausuram servare non tenentur (*a*), v. gr., quales sunt eae quae dicuntur *Sorores a Caritate* (*Sœurs de la Charité*). — *Bouvier, de Iurisdictione. — Gousset, n. 480.*, etc.

568. — **QUAER.** 3º *Quid tenendum de Monialibus nunc in Gallia existentibus?*

Resp. 1º Quoad approbationem Confessarii, cum attentis praesentibus circumstantiis vota solemnia emittere non censeantur, omnia dependent ab Episcoporum voluntate. Episcopi autem communiter intendunt sibi reservare specialem approbationem pro Monialibus, ut constat ex litteris ordinariis approbationis, in quibus dicitur: *exceptis Monialibus, aut non exceptis Monialibus.*

Resp. 2º Quoad Confessarium extraordinarium, videtur pro Episcopo, et aliis Superioribus eadem, ac antea, adesse obligatio aliquem procurandi pro Monialibus claustratis. Ratio est, quia idem est finis legis, scilicet procurandi conscientiae libertatem. Si enim obligantur ad rigorosam clausuram, aequum est, ut privilegio quoque Monialium claustratarum utantur.

(*a*) Etsi Constitutiones Apostolicae de exhibendo confessario extraordinario ad moniales tantum, quae servant clausuram, spectare videantur; par tamen ratio militat pro aliis quoque, quando Confessarius illis sive domi sive in ecclesiis ita assignetur, ut libera ipsis facultas non sit alterum adeundi.

QUAER. 4° *An Episcopus teneatur concedere Confessarium extraordinarium etiam piis seminarum congregationibus, quae verae Moniales non sunt?*

Resp. *Bened. XIV* enixe hortatur Episcopos, ut ad quaslibet seminarum communitates extendant leges *Conc. Trident.* circa Confessarios extraordinarios Monialium. — *Const. Pastoralis curae*, 5 Aug. 1748¹.

569. — **QUAER.** 5° *An absolvii possint a quolibet Confessario Moniales claustratae, dum casu extra monasterium versantur?*

Resp. *Affirm.* cum *Lacroix*, n. 1527., et aliis. Ratio est, quia Constitutiones *Gregor. XV*: *Inscrutabili*, et aliorum SS. Pontificum, quae prohibent ne Moniales confiteantur alteri Sacerdoti quam specialiter ab Episcopo pro Monialibus approbato, non videntur intelligendae nisi de *Monialibus in Monasteriis degentibus*; supponunt enim quod Moniales semper intra claustrum versentur. Quilibet igitur Confessarii, licet pro Monialibus non approbati, absolvere possunt Moniales *per accidens* ad se venientes. Praeterea nimium incommodum plerumque adesset, si Moniales peregrinae solis Confessariis specialiter approbatis confiteri deberent: saepe enim carere deberent Sacramentis Poenitentiae et Eucharistiae.

NOTA. *Coneilium Trid.* non prohibet, ne praeficiantur plures Confessarii extraordinarii, neque ultra duas vel tres vices offerantur. Sensus igitur Decreti est, eos ad minus saltem bis vel ter concedendos esse. — *Ferraris*, verbo *Moniales*, art. 3. n. 55. — *Bouvier*, *ibid.*

ARTICULUS III.

DE CASIBUS RESERVATIS.

Reservatio casuum est restrictio seu limitatio iurisdictionis, sive negatio potestatis absolvendi a certis peccatis, salva potestate absolvendi a caeteris.

Agendum: 1° de reservatione; 2° de solutione reservatorum.

1. Omnes leges quoad Confessarios Monialium valent etiam pro quibuscumque coetibus seminarium, si unicum Confessarium habeant, licet clausuram non servent. *Analecta Iuris Pont.* 1859, ex *Const. Pastoralis Bened. XIV*, et variis Decretis *S. Congr. Ep.*

§. I. *De reservatione casum, seu de principio et natura reservationis.*

Principia:

570. — I. Datur in Ecclesia potestas reservandi certos casus, sive causas criminum graviorum, a quibus inferiores Confessarii absque speciali facultate absolvere nequeunt. Ecclesiae enim, ut dictum est (*art. praec.*) competit potestas iurisdictionem conferendi et limitandi; ergo etiam casus reservandi. — Constat praeterea ex definitione *Conc. Trid. sess. 14. c. 7.*, etc.

II. Potestas peccata reservandi solis competit Ecclesiae Praelatis, qui habent iurisdictionem externam in utroque foro interno et externo (*a*). Ratio est, quia ad eos solos, qui iurisdictione

(*a*) Melius dixeris, peccata sibi reservare posse, quisquis ordinariam habens iurisdictionem etiam pro solo foro conscientiae, potest eam plus minusve restrictam alteri delegare. Ut enim inquit Lugo (*De Poenit. Disp. 20. n. 1.*), *cum in hoc sacramento requiratur.... iurisdictio, quae inferioribus a Superioribus communicari debet; consequens est, ut Superior possit hanc iurisdictionem magis vel minus limitare, dando illam ad plures vel pauciores causas, prout ipsi visum fuerit: quod est reservare sibi absolutionem earum, quas inferiori non concedit.*

Exinde idem (*ibid. n. 2.*) concludit: *Hinc constat, Summum Pontificem pro supra et universalis potestate posse sibi reservare aliqua peccata pro tota Ecclesia: Episcopos item, per se loquendo, posse pro suo Episcopatu: parochum denique (qui alioqui iurisdictionem non habet in foro externo) pro sua parochia.* Advertit nihilominus (*ibid.*), hanc parochi potestatem fere inutilem esse, et idcirco eos non solere hac potestate uti. Hoc enim discriminem inter Papam, Episcopum, ac Parochum intercedit, *quod reservante Pontifice, nemo possit absolvere, nisi de licentia ipsius Pontificis: reservante Episcopo, possint absolvere alii de licentia Summi Pontificis: denique si parochus reservaret, possent alii absolvere de licentia Papae vel Episcopi.* Quocirca nisi Episcopus, iurisdictionem dum tribuit, simul prohibeat, ne absolvantur peccata, quae parochus sibi reservaverit, sicut S. Pontifex Regularibus, quibus iurisdictionem concedit, prohibet, ne absolvant a peccatis, quae sibi reservant Episcopi; frustra sibi parochi reservarent peccata. *Et ideo, inquit Lugo (ibid.), non solent parochi reservare· quia esset fere inutilis illa*

nem in societatem fidelium conferre possunt, eamdem limitare pertinet.

Hinc : 1° Papa casus reservare potest in tota Ecclesia ; 2° Episcopi in sua dioecesi ; 3° alii iurisdictionem episcopalem habentes erga subditos proprios¹.

III. Tria requiruntur ex consuetudine Ecclesiae ut peccatum reservatum censeatur, scilicet ut sit 1° mortale (*a*) ; 2° externum (*b*) ; 3° opere consummatum, non vero tantum attentatum, nisi aliud constet ex declaratione expressa reservantis (*c*). — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 582.*

reservatio, sicut fere inutilis evasit facultas concedendi iurisdictionem, prout dictum est sup. n. 546. Princ. III. Duxi, fere: nam, ut idem Lugo (Disp. 21, n. 4.) advertit, posset *Episcopus* aliquem approbare ad audiendas confessiones, et tamen nullam illi conferre iurisdictionem; sed solum reddere illum capacem, cui possit iurisdictionis conferri: quare si ille aliunde haberet privilegium generale sui *Ordinis*, vel speciale audiendi confessiones; posita approbatione *Episcopi* posset.... a parocho accipere iurisdictionem ad audiendas confessiones suorum subditorum. Vide etiam Salmantic. (*De Poenit. Cap. 13. n. 2.*).

(*a*) *Mortale* intelligitur non modo ratione obiecti, sed etiam malitia in actu voluntatis.

(*b*) *Externum* dicitur, quatenus praeter gravem malitiam interioris voluntatis etiam actio exterior secundum se debet gravitatem habere.

(*c*) Quandonam opus censeri debeat *consummatum*, atque adeo cadens sub reservantem legem, ex legis ipsius verbis definiendum est. Et fieri exinde potest, ut habita reservationis ratione consummatum censendum sit opus, quod alioqui consummatum in genere suo non videtur. Ita, v. gr., si reservetur quilibet exterior lapsus carnis, sub reservationem carent etiam actus in genere luxuria imperfecti, dummodo actio exterior per se grave peccatum inducat.

1 Inter nonnullas Ordinationes super quas *Episcopus* Mirapicensis (*Mirepoix*) consuluit olim S. Sedem, haec habebatur: • Quia multi ex Clero procliviores erant ad libidinem, nobis reservavimus hunc casum, eaque severitas multum profuit ad motum emendationem. •

S. Congregatio respondit: *Non approbatur*, Die 3 Iuli 1677. — (*Anal. Jur. Pont. p. 751.*).

IV. Reservatio afficit immediate Confessarium (*a*), et media-
te poenitentem; quia potestatem Confessarii immediate attin-
git, eamque coarctat. — *S. Lig. n. 580. 581., et alii commu-*
niter contra aliquos.

NOTANDA

*circa reservationem ab Episcopis faciendam
ex Bened. XIV.*

« Quanquam vero non possit, quoad hoc, certa regula ubique custodienda
« praescribi....; attamen instar regulae esse possunt quaedam generalia monita,
« et Decreta, quae a Sacris Urbis Congregationibus, hac super re, emanarunt.

« Sacra Congreg. Episcoporum et Regularium negotiis praeposita, die 9 Ianua-
« rii 1601, locorum Ordinarios ita monendos statuit: *Ne locorum Ordinarii,*
« *quibus ius hoc reservandorum casuum competit, pluribus quam opus sit*
« *reservationibus, subditis, aut Confessariis in animarum salute procuranda*
« *cooperantibus, sint onerosi, moneantur omnes, ut paucos, eosque tantum*
« *quos ad Christianam disciplinam retinendam, animarumque sibi credita-*
« *rum salutem, pro cuiusvis dioecesis statu et qualitate necessario reservan-*
« *dos esse iudicaverint, reseruent.* — Idemque monitum replicandum decrevit

(*a*) Contrarius loquendi modus ideo probabilis videri potuit, quod reipsa subinde pro diversa poenitentium conditione contingat, ut unus idemque confessarius, ab uno eodemque peccato absolvere modo possit, modo non possit. Ita, v. gr., Regularis, qui tum Religiosorum domesticorum, tum saecularium confessiones solet excipere, a perjurii crimine absolvere poterit saecularem, non poterit Religiosum, quippe hoc crimen pro Religioso reservatum erit, non item pro saeculari. Ita et confessarius saecularis ab eodem *scripti libelli famosi* crimine etiam inter ipsos saeculares absolvere poterit Andream, qui utpote perpetuus commensalis religiosorum reservationi non subiacet Episcopali (*Vid. sup. not. ad n. 173.*), non item fratrem eius Christophorum, qui reservationi subiacet. Reipsa tamen haec nihil derogant generali principio, quod reserva-
tio, utpote mera iurisdictionis limitatio, immediate confessarium af-
ficiat. In praedictis enim, aliisve similibus casibus ratio discriminis
inter poenitentem et poenitentem inde est, quod isti iurisdictioni
diversi respective Ordinarii subiiciantur. Prouti igitur duo diversi
Praelati, Religiosus pro subditis suis, ac Episcopus item pro suis
uni eidemque Confessario iurisdictionem plus minusve restrictam
conferunt, hic ab eodem peccato subditum unius absolvere poterit
alterius subditum absolvere non poterit.

• die 26 Novembris 1602. *Sed ne locorum Ordinarii, ad quos casum reser-
• ratio spectat, ea in re modum excedant, eadem Sacra Congregatio illos cur-
• sum magnopere admonendos censet, ut, non passim, sed cum id videbitur
• communi bono expedire, atrociorum tantum, et graviorum criminum, ab-
• solutionem sibi reservent, quorum reservatio ad Christianam disciplinam
• retinendam conferat, et in uedificationem, non autem in destructionem, ce-
• dat: ne aliquoquin. Sacramenti Poenitentiae Ministrorum potestate coarctata,
• sanctae matris Ecclesiae piae menti contrarius effectus subsequatur. Pro-
• hibet etiam, ne sibi superflua reservet casus in Bulla die Coenae Domini
• legi consueta contentos, neque alias Sedi Apostolicae specialiter reservatos.*

• Encyclico quoque litterae ab eadum Sacra Congregatione, endem die 26 No-
• vembri 1602, ad Episcopos in hunc modum datae sunt: *Praecipue vero haec
• monenda censet Sacra Congregatio, ut videant ipai Ordinarii, ne illos ca-
• sus promiscue reservent, quibus annexa est excommunicatio maior, a lura
• imposta, cuius absolutio nemini reservata sit; nisi forte propter frequens
• scandalum, aut aliam necessariam causam, aliquis huiusmodi casus nomi-
• natim reservandi videarentur; neque casus in quibus absolutio, nisi cum re-
• stitutione, vel executione eorum ad quae poenitentes tenentur non conser-
• tur; neque illos qui, et si mortale peccatum inducant, circa res tamen par-
• vi momenti versantur, et frequenter inter idiotas evenire solent: uti da-
• mni dati, et similium. In peccatis etiam carnalibus reservandis multa utan-
• tur circumspectione, propter periculum scandalorum, in iis maxime per-
• sonis in quas ob accessum ad Confessarios extraordinarios, vel frequentem
• redditum ad Ordinarios, suspicionis aliquid cadere potest. Postremo tam
• potissimum ineant et sequantur rationem quae, consideratis diligenter cu-
• iusque provinciae ac populorum moribus, natura ac propensione, magis in
• Domino expedire videbitur.*

• Sacrae Congregationis Episcoporum et Regularium Decretis consentiunt De-
• cisiones Sacrae Congr. Concilii: etenim, cum ad hanc delatum fuerit, quod
• Episcopus Bellicastrensis supra modum auxisset catalogum casuum reservato-
• rum, die 29 Ianuarii 1661, decem, aut ad summum duodecim gravioribus ex-
• ceptis, Episcopi arbitrio designandis, ceteros e catalogo delecti iussit. • (De
Synodo diocesana, l. v. cap. 3.).

NOTA. Plerique casus episcopales sunt simpliciter reservati sine censura, casus
autem papales sive omnes censuram habent, et principaliter propter censuram re-
servantur, ita ut in iis reservetur immediate censura, et mediate, seu accessorio,
ipsum peccatum. Hinc in casibus papalibus, reservata censura, etiam peccatum
manet reservatum; e contrario vero, sublatia censura, v. gr., ex eo quod igno-
rata fuerit sive est reservatum peccatum, quia, sublatio medio reservationis, id est
censura, iam peccatum non manet reservatum. — *S. Lig. n. 380.* — Casus au-
tei Papae reservati absque censura sunt duo: primus scilicet, de eo qui recipit
munera a Regularibus utriusque sexus (*ex Const. Clem. VIII et Urbani VIII*);
secundus autem, si mulier calumniosa accuset aut denuntiet de sollicitatione
Confessorium innocentem (*ex Constit. Bened. XIV*).

Quaesita:

571. — QUAER. 1º *An ignorantia reservationis vel censurae ab ea incurrenda excuset?*

Resp. 1º *affirmative quoad censuram, qua de re latius ubi de Censuris erit sermo.*

Resp. 2º *Quoad reservationem, controvertitur. Negat S. Lig.* cum aliis non paucis; ratio, quia aiunt, reservatio restringit potestatem Confessarii (a). Verum sententiam affirmantem censem probabilem *Salmanticens.*, Tr. 18. cap. 6. n. 12. — *Lugo, de Poenit. D. 20.*, n. 11. — *Sanchez, de Matrim. l. 9. disp. 32. n. 17. et 18.* — *Sporer, de Poenit. n. 735.* — *Ronc. de Poenit. q. 7. c. 2. q. 4.* — *Viva, De Poenit. Q. IX, art. 3. n. 3.* — *Burghaber, Cent. 3. Cas. 31.* — *Quarti, De Cas. Reserv. sect. 2. cap. 3. q. 6.* — *Quintanadv., Sing. Theol. tr. 3. Sing. IX. n. 1.* — *Ioseph De Ianuar., Resol. select. res. 1.* — *Ioan. Marin Th. specul. et mor. Disp. XI. sect. 2. a n. 90. ad 120.* — *Beati (b),*

(a) Haec ratio, quae pro ea opinione vel unica vel saltem ceu potissima afferri solet, nihil concludit. Quod enim reservatio sit restrictio iurisdictionis, dicimus omnes; sed quod reservatio seu lex reservans comprehendat etiam peccatum cum reservationis ignorantia factum, sicut et patratum ex gravi metu, vel commissum extra territorium, etc., hae quaestiones non solvuntur ex eo, quod reservatio sit limitatio iurisdictionis. Paucis: quod reservatio sit restrictio iurisdictionis (quae est reservationis definitio) nihil confert ad decernendum, ad quos casus ea restrictio sese porrigit, seu quaenam peccata sint reservata, ut bene observat Viva (*De Poenit. Q. IX. art. 3. n. 3.*), non secus ac scilicet ex eo quod *lex vim habeat obligandi*, perperam concluderetur hunc aut illum casum ipsa lege comprehendi.

Alios quosdam movebat timor, ne per hoc disciplina tum christiana tum religiosa laxaretur. Sed et ista difficultas admodum levis est. Cum primo enim poenitens eam culpam confitebitur, de reservatione a confessario monebitur, et sic disciplinae relaxandae aditus paecludetur in posterum: quoad praeteritum vero in neutra sententia obtineri potest, ut reservatio ignorata fraenum iniiciat.

(b) Docuit Gabriel Beati Theologiam moralem in Collegio Romano, et *Quaestiones hasce morales*, Cardinali Chisio dicatas, Romae

Quaest. mor. q. 18. n. 25. — Iacobus Graffius (a), Pract. quinq. cas. Lib. 2. cap. 40. n. 29. — Adde Mazzot., Diana, etc.

QUAER. 2° *An ignorantia saltem excusat a reservatione, quando cum censura coniungitur?*

edidit an. 1663 probantibus Io. Paulo Oliva Praep. Gen. Soc. Iesu, et Raymundo Capisucco. S. A. P. tunc Magistro, deinde inter Patres Cardinales adscito. Sic autem ille de hac quaestione: *Colligitur tertio, invincibiliter ignorantem Constitutionem aliquam novam, in qua alicuius peccati reservaretur absolutio..., eam non incurrire. Quanvis enim se peccare cognoscat, non tamen contra Constitutionem, cum eam ignoret. Ergo incurrire non potest reservationem, quae est poena per illam Constitutionem imposta.* — Sanchez, *De Matrim. Lib. 9. Disp. 32. n. 18.*

(a) Hic A. Theologiae et SS. Canonum scientia notissimus de re praesenti haec habet: *Non ligantur ignorantes Constitutionibus seu Statutis Episcoporum, quamvis poenis aliis obligentur...., et consequenter nec hac reservatione casus, cum sit poena.... Faciunt quae dixit Navarrus in Cap. 27. n. 80. Et ratio est, quia ignorantia contingens in eo, cuius causa reservatio facta est, omnino ab ea reservatione excusat.*

Quod vero quidam distinguentes inter reservationes *poenales* et *medicinales*, excusarent ignorantes ab incurriendis prioribus, non item a posterioribus, difficile aliis videtur. Ut enim iuxta communem sententiam advertunt Acta Syn. Tuscul. an. 1763 (*Part. 3. Cap. 40. art. 9. n. 2.*), *mixtae videntur esse reservationes omnes sive Pontificiae sive Episcopales*, idest poenales simul et medicinales.

Hinc Salmantenses (*l. cit. in textu*): *Secunda sententia omnem reservationem esse poenalem dicit, et sic ab omni reservatione ignorantiam.... excusat. Huic sententiae adhaeremus. Et quidem ea ratione moveri se dicunt, quia in casu reservatio ne medicinalis quidem dici possit; quia (inquit) respectu illius, qui nesciret peccatum esse reservatum, reservatio a commissione illius nullo modo cohiberet, et finis intentus a Superiore in tali reservatione omnino cessaret. Ergo sicuti respectu ignorantis cessat finis reservationis, nec ista est medicina retrahens a peccato respectu illius, ita respectu illius cessat reservatio.* Quinimo hac de causa loan. Marin (*l. c. in text. n. 113.*) censuit, argumentum in adversarios retorqueri posse. *Ideo ignorantia (ait) non excusat iuxta adversarios, quia reservatio est medicinalis.... Sed quod reservatio sit medicinalis, probat, eam non incurri ab invincibiliter ignorantे; et concludit verbis Sanchezii (*l. c. in text. n. 13.*) circa censuras: Non esset medicina, sed potius obcesset, si ignorata incurreretur.*

Resp. 1º Affirm. pro casibus *papalibus*, quia casus papales, excepta falsa de crimine sollicitationis accusatione, reservantur propter censuram, a qua excusat ignorantia, ut modo dictum est. Proinde, sublata censura, nulla remanet reservatio. — *S. Lig. n. 580., et alii communiter.*

Resp. 2º Pro casibus *episcopalibus* non una est Doctorum sententia. Pro affirmativa inter alios *Aversa* asserit, Doctores communiter in hac doctrina convenire (*a*). Melius tamen *Suarez, de Poenit. D. 29. sect. 3. n. 7.*, concludit, consideranda esse verba reservationis, consuetudinem, et reservantis potestatem (*b*).

572. — QUAER. 3º *An censendum sit reservatum peccatum in dubio de reservatione?*

Resp. 1º Neg. prorsus, si dubium sit *facti*, id est, si peccatum fuit dubie commissum, aut dubie grave. Ratio est, quia reservatio est strictae interpretationis, atque adeo intelligenda est de peccatis certo gravibus. Neque enim Ecclesia intendit reservare peccata, nisi sint certo commissa, et certo mortalia, cum pec-

(*a*) *Posset quidem simpliciter tolli censura, et remanere reservatio peccati. Reali er tamen et concomitantem ita se res habet, ut ablata censura eo ipso cesset et peccati reservatio....; et, si excusatetur quis ab incurrienda censura, quamvis non a culpa, ut contingere potest ob ignorantium, excusatetur pariter a reservatione ipsius culpe.... Et in hac doctrina communiter Doctores convenientiunt. Ita Aversa De Poenit. q. 17. Sect. II. §. Sexto.*

Pro contraria sententia ratio haec asserri solet (*Vide S. Alph. Lib. 6. n. 582.*), quod *in hoc differant casus papales ab episcopalibus, quod in papalibus principaliter et indivisibiliter reservatur censura; in episcopalibus vero principaliter et per se reservatur casus, eique adnectitur censura, etc.* At ista, ut patet, non praferunt argumentum, quo sententia firmetur, sed aliis verbis sententiam ipsam repetunt.

(*b*) *Dico, etiam in excommunicationibus reserratis Episcopis per eorum Statuta vel sententias non statim haberi, quod ipsa peccata in se maneant reservata; quia, ut dixi, duo illa sunt distincta; imo interdum potest reservari censura et non culpa. Consideranda ergo sunt verba reservationis, consuetudo, potestas reservantis.* Ita *Suarez.*

Caeterum quisquis existimet, sat probabilem esse doctrinam in praec. quaest. relatam, quae generatim ignorantis excusat a reservatione, non multum momenti in secunda hac quaestione inesse putabit.

cata tantum atrociora reservare soleat. — *Ita communissime cum S. Lig. n. 600.*

Resp. 2° *Neg.* etiam si dubium sit iuris, id est, si versetur circa existentiam legis reservantis, eiusve extensionem; radem autem est ratio, quia nempe reservatio est strictae interpretationis, ac proinde in dubio pro nulla habenda est. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 600.* — *Lugo, ibid.* — *Elbel, n. 343., etc.* — *Contra Antoine, etc.*

573. — *QUAER.* 4° *Utrum absolvit subditus alterius dioecesis, si casus est reservatus tantum in loco confessionis?*

Resp. Communius recentiores negant. Ratio eorum est, quia Confessarius habet iurisdictionem a proprio Episcopo restrictam.

Affirmant tamen alii (a) cum antiquorum communissima sententia. Ratio horum est (b), quia Confessarius absolvit hunc

(a) Marcus Struggi egregius ex Ordine Serv. B. Virg. Theologus et S. Alphonso coaevus (*Th. Mor. Tr. XI. Q. 3. art. 4. n. 48.*) ita de hac re ex communi, ut inquit, sententia: *Paenitens peregrinus potest a quolibet legitimo Confessario absolviri, quando affert casum in dioecesi Confessarii reservatum, non vero in dioecesi paenitentis.* *Ita cum Mezger et aliis communiter Babenstuber.* Oppositam autem sententiam rationibus sane infirmis primus invexit Suarez, qui idcirco ne unum quidem, quem pro ipsa allegaret, Auctorem habuit.

(b) Ratio petitur ex doctrina, quae iustar axiomatis penes omnes est, quod nempe *Jurisdictione dari debet a Superiore eius, qui absolvendus est*, ut ait Dicast. Tr. 8. Disp. 10. n. 243.).

Quisnam autem sit hic Superior, Fagnanus (*In C. Omnis utriusque n. 52. et seq.*) sic exponit; *Nota, confessionem sacramentalem faciendam proprio sacerdoti dumtaxat, et non alieno nisi de proprii sacerdotis licentia.... Quia confessio sacramentalis est actus iudicialis.... Natura autem et ratio iudicij postulat, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, cum non a suo iudice ligari nullus valeat vel absolviri.... Unde persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et Tridentina Synodus verissimum esse confirmavit.... nullius momenti absoluti non eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdictionem.* Et quidem haec *ex iure divino tenenda esse*, indicatum fuit sup. in not. ad n. 555.

Hinc consecutarium idem deducit (*ibid. n. 70.*) Fagnanus, de iure communi peregrinos *per se* non posse absolviri: *De iure communi nullus sacerdos potest absolvire poenitentem sibi non subditum etiam in illa dioecesi, in qua est approbatus.* Exinde Eusebius Amort (*Theol. mor. Tr. 13. §. 17. q. 3. 6.*) ad quaestionem, *An Episcopus aut alias*

poenitentem iurisdictione indirecte communicata ab huius Ordinario; et cum hic peccatum illud non reservaverit, eo ipso iurisdictionem non restrinxit. — *Sic Armilla, Caietanus, Navarrus, Ugolini, Barthol. Medina, etc.*

confessarius habeat iurisdictionem in dioecesanos alterius Episcopi, sine ambagibus respondet (q. 6.) Non habet, nec eam potest aliis delegare in alterius Episcopi subditos sine expressa vel tacita illius Episcopi concessione.... Patet ex Actis Conciliorum, ubi prohibetur.... Episcopis, ne recipiant alienum.... dioecesanum ad Sacramentum sine proprii Episcopi.... consensu. Et praemiserat de eadem re: Probatur ex constantia observantiae Ecclesiae, quae viguit in toto orbe usque ad saeculum XV, etc. Absolvi itaque advenae possunt tantummodo auctoritate, quae ratione aliqua a poenitentis Ordinario sit delegata. Unde Pichler (Lib. 5. Tit. 38. n. 14.): Potestatem sibi tacite delegatam obtinent, qui peregrinos et advenas.... confitentes absolvunt.

At vero si sacerdos peregrinos absolvit potestate ab Ordinario poenitentis delegata, quantam hic sibi communicaverit, debet attendere, non vero qualem et quantam dioecesanus proprius pro suis subditis sibi concesserit. Egregie Schmalzgrueber (Lib. 1. Tit. 29. n. 31.): *Delegati potestas ex auctoritate et potestate delegantis metenda est, et ex mandato concessa. Nam delegatus in iurisdictione sibi concessa vices delegantis gerit.* Iurisdictionis ergo maior minorve restrictio, modus nempe ac mensura reservationis, quando de advena seu peregrino absolvendo agatur, e legibus dioecesis, ad quam hic pertinet, desumi debet, minime vero e legibus reservationis, quas Ordinarius sacerdotis pro suis subditis praestituerit.

Quae quidem principia, divinae sacramenti huius oeconomiae plane cohaerentia, Ioannes Stoz (*Trib. Poenit. Lib. 2. q. 2. §. 5. n. 64.*) ad casum peccati reservati in dioecesi Confessarii, non vero in dioecesi poenitentis aptissime sic applicat: *Confessarius viatorem ex aliena dioecesi venientem absolvit per iurisdictionem ab Episcopo vel parocho viatoris ex recepta consuetudine delegatam. Atqui (ex hypothesi) haec non est ab iis ullo modo restricta. Ergo etsi confessarius vi suaे ordinariae iurisdictionis (quam nempe habet ab Ordinario suo) non possit a casu in sua Dioecesi reservato subditum suum absolvere, potest tamen vi iurisdictionis delegatae absolvere viatorem ex alia Dioecesi, in qua casus ille non est reservatus.* Quam rationem reddit etiam Reuter (*De Poenit. n. 371.*), inquiens: *quia absolvit vi iurisdictionis delegatae ab Episcopo, qui peccatum illud non reservat.*

QUAER. 5° *An absolvi possit subditus alterius dioecesis, quando peccatum reservatum est in ipsius dioecesi, non autem in loco confessionis?*

Rationem autem, cur in casu advena a reservationibus alienae dioecesis sit immunis, alio quoque modo tangit Ugolinus (*De offic. et potest. Episc. Cap. 39. §. VI, n. 1.*), ubi scribit: *Primum igitur in hos casus reservatos non incidit, qui ei subditus non est, qui causus reservavit.* Eandemque rationem praemissae thesis reddidit Marcus Struggl (l. c.): *Ratio (inquit), quia reservatio peccatorum non valeat, nisi circa subditos Episcopi reservantis.*

Neque vero haec ad singulares opiniones, sed ad communia principia pertinent. Et sane Arriaga (*De Poenit. Disp. 40. n. 4.*) quaerens: *Quorum peccata possint reservari;* respondet: *Eorum omnium, supra quos habet iurisdictionem, qui reservat.* Quod idem et Card. De Lugo (*De Poenit. disp. 20. n. 9.*) eum generalem canonem statuit: *Eorum peccata posse reservari, qui subditi sunt reservanti.* Quocirca aptissime Amort (*De Poenit. Disp. 9. q. 1.*) reservacionem ita definit: *Est restrictio iurisdictionis in subditos.* Quin et Tridentina Synodus id ipsum adstruit, inquiens, posse Episcopos reservare peccata pro illis in subditos tradita auctoritate.

Pulchre autem Engel oppositae sententiae patronos (*Man. Paroch. Part. 3. Cap. 2. n. 7.*) sic perstringit: *Quero: quando casus poenitentis non est reservatus in propria dioecesi ipsius, an debeat remitti ad Episcopum proprium, vel ad Episcopum loci, ubi confitetur? Non ad proprium, quia ille casum sibi non reservavit; non etiam ad Episcopum loci, ubi confitetur, quia non est ipsi subditus, et reservationes casuum tantum intelliguntur circa subditos (Trid. Sess. 14. c. 7.); sunt enim introductae, ut quilibet Episcopus suos, non alienos subditos, in officio contineat.* Et pari modo arguit Paulus Mezger (*Theol. Schol. Tr. 18. Disp. 49. art. 2. §. 2. n. 25.*): *Reservatio casuum ab Episcopo facta non est, nisi circa suos subditos; sed ex hypothesi confitens non est huius Episcopi subditus, in eius dioecesi confitetur; ergo neque circa ipsum valet reservatio. Et quo talis poenitens esset remittendus? An ad Episcopum proprium? Sed opud ipsum casus non est reservatus: An ad alienum? Sed ille nullam habet iurisdictionem in alienum subditum.*

Haec porro de isto argumento pro modulo nunc sufficient, licet pro quaestionalis gravitate, nimis pauca. Difficultates enim, quibus rem per se et penes antiquiores simplicissimam recentiores obruerunt, et implicarunt, longioris tractationis materiam operae pretio sane dignam suppeditarent.

Resp. 1º Absolvi potest a Regularibus vi privilegii ipsis concessi in Constit. Superna Clement. X (a).

Resp. 2º Quoad Confessarios saeculares, negant, communissime antiquiores Theologi, ex Const. Si Episcopus, de Poenit. in 6º (b). Recentiores tamen commune Confessariis saecularibus

(a) *Constitutio Apostolica* (§. 7.) statuit, *Posse Regularem Confessarium in ea Dioecesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Dioecesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem confessarius est approbatus, absolvere, nisi eosdem poenitentes novet in fraudem reservationis ad alienam dioecesim pro absolutione obtinenda migrasse.*

(b) Textum hunc habes sup. *in not. ad n. 559. Res. 4.*, ubi statuitur, in generali concessione facultatis audiendi confessiones (quae est *directa iurisdictionis delegatio*), aut eligendi confessarium (quae est *delegatio iurisdictionis indirecta et in rem praesentem facit*), nunquam, nisi exprimatur, comprehendi facultatem absolvendi etiam a casibus reservatis. Porro, ut bene arguit Card. Caietanus (*Sum. V. Absolutio*), *Si licentia* (scil. eligendi confessarium) *explícata non comprehendit casus reservatos, multo minus licentia implícita* (quae nimur tacite conceditur exeuntibus e dioecesi) *ad illos se extendit.*

Qui vero factum sit, ut a communissima omnium sententia plures recesserint, brevem habe historiam. Cum consentirent universi, neminem ab alieno sacerdote valide absolvi posse sine proprii Ordinarii licentia, hanc autem ad casus reservatos non extendi, nisi exprimeretur; excipiebant tamen casum necessitatis, ad quam revocabant etiam obligationem praecepti paschalis; et tunc peregrinum a casu quoque episcopali posse absolvi docebant. Ita Paludanus (*In 4. Dist. 17. q. 3. art. 3. Concl. 4.*), S. Antoninus (*Part. 3. Tit. 17. Cap. 4.*), Summa Rosella (*V. Confessio III. n. 32.*) Summa Tabiena (*V. Confessio I. n. 41.*), Caietanus (*Sum. V. Absolutio 2.*), etc.

Plerique tamen addebant, a Confessario iniungendum esse poenitenti, *ut cum habuerit copiam sui Episcopi, iterum confiteatur ei illud peccatum, et ab eo recipiat poenitentiam.* Ita Ioannes De Friburgo Magister Gen. Ord. Praed. (*Lib. 3. Tit. 34. q. 39.*), Summa Pisanella (*V. Confessio III.*), Summa Astensis (*Lib. 5. Tit. 14.*), Summa Angelica (*V. Confessio V. n. 6.*), Summa Sylvestrina (*V. Confessor I. §. 17.*) Summa Corona (*De Sacr. Poenit. n. 51. dub. 3. §. Quarto quando*), et Cosimus Philiarchus (*De offic. Sacerd. P. 2. Lib. 2. Cap. 26.*). Et quidem tres postremi expresse dicunt, ideo iterandam confessionem reservatorum, ut directe *absolvantur*, ut-pote ab alieno *non absoluta*.

fecerunt privilegium Regularium, et stante communi consuetudine, contra quam Ordinarii non reclamant, censendum est, per ratihabitionem de praesenti huiusmodi peregrinum valide atque

Denique Cajetanus (*l. c.*) primum obtinendi in *paschate* absolutiōnem etiam a casu episcopali confirmari putavit quodam Eugenii IV *vivae vocis oraculo*, quod sic refert: *Memini, alias me legisse, Eugenium IV concessisse seu declarasse vivae vocis oraculo, viatoris, ubi se invenerint in paschate, censendos tamquam adeptos incolatum quoad sacramenta poenitentiae et Eucharistiae.* Cui tamen declaratiōni (omissis nunc gravibus de eiusdem fide dubiis) non eam vim sensumve tribuerunt uterque Sotus (*Dominicus in 4. Dist. 18. q. 4. art. 2.*, Petrus *De Instr. Sacerd. Lect. 5. De Confess.*) et Navarrus; sed ea mere praescriptum censuerunt, ne viatores aliis, quam plebanis seu parochis locorum confiteri possint. Huc usque communissima omuium veterum.

At ecce primo quidem Henricus Henriquez (*Sum. Theol. mor. Lib. 6. Cap. 14. n. 8.*) non alia sane supellecile, quam fallacium allegationum congerie, fretus, quod veteres de casu necessitatis seu paschalis praecepti a regula generali exceperant, hoc ipsum ad normam generalem traducit, primusque insert canonem, absolvī peregrinum posse a peccato in dioecesi sua reservato, si reservatiōnē in confessarii dioecesi non sit. Succedit Henriquezii discipulus Suarez, arreptisque e magistro tribus fallacibus allegationibus, *Palutani* scilicet, *S. Antonini*, et *Cajetani* (quas dein videsis a longa Auctorum serie ad *S. Alphonsum* usque bona fide transcriptas) non modo canonem illum repetit, sed insuper novum, inauditumque ad eam usque aetatem, inversum canonem, primus statuit de peregrino subiiciendo reservationibus dioecesis, cuius subditus non est, si in hac confiteri velit, prout diximus in *not. ad q. prae.* Verumtamen neuter horum adhuc ausus fuit penitus abdicare principium, quo oeconomia seu potius essentia iudicij huius sacramentalis continetur, diserteque Henriquez supponit, *haberi proprii (poenitentium) pastoris licentiam*, et *alienum ex tacita proprii Episcopi commissione, quae iurisdictionem tribuat, absentrere*.

Verum ne hos quidem terminos abi (*Vid. Hugo De Poenit. Disp. 20. n. 70.*, et *S. Alphons. Lib. 6. n. 589.*) servaverunt; utque se expedirent difficultate, quam C. Si *Episcopus* obiciebat novae ipsorum theoriae, advenas nempe secundum leges loci, in quo confitentur, iudicandos esse, potestatem eos absolvendi non a proprio eorum Pastore sed a consuetudine repetendam esse statuerunt: quam quidem consuetudinem incredibili anachronismo, quando scil. eiusmodi theorias ne per somnum quidem ullus hominum

etiam licite absolvvi. Excipe in utroque casu, nisi quis ex propria dioecesi ad aliam in fraudem reservationis se contulerit (a).

cogitaverat, probatam ab Eugenio IV dixerunt: e cuius vivae vocis oraculo, si quod existit, insuper alii (*Vid. Villalobos Sum. Tom. 1. Tr. 9. diff. 59. n. 4.*) mirabili vi phantasiae Decretalem extravagantem fabricarunt. Haec vicissitudinum huius controversiae, immensaeque confusionis in eam inductae genuina historia est.'

(a) Quod in Const. *Superna* agatur mere de privilegio *Regularium*, patet 1º ex verbis ipsis, sup. relatis, *Posse REGULAREM Confessarium, etc.*; 2º Ex titulo seu argumento Constitutionis, quod eiusmodi est: *Constitutio, in qua Regularium privilegia quoad praedicationem Verbi Dei et Sacramenti Poenitentiae administrationem declarantur;* 3º Ex communi DD. sententia: qua de re videri possunt Simmonet (*Tr. XV. Disp. 9. art. 6. Resp. 7.*), Elbel (*Confer. XIV, n. 376.*), Roncaglia (*Tr. XIX, Q. 7. Cap. 2. q. 1. Resp. 2.*), Platelius (*Synop. Part. 5. n. 909.*), Ferraris (*V. Reservatio Casuum n. 4.*), Viva (*De Poenitent. Q. 8. art. 1. n. 5.*), Antoine (*De Poenit. C. 3. art. 1. q. 6.*), Collet (*De Poenit. Cap. 8. Part. 2. n. 560.*); Eusebius Amort (*De Poenit. Disp. 9. q. 25.*), S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 589.*), ac demum Fr. Antonius a S. Joseph (*Tr. 27. n. 389.*), qui sedente Pio VI Compendium Salmanticensem Romae 1789 edidit. Quod ergo nonnullis videri potuerit, ea particula Constitutionis *Superna* commune quoddam principium contineri, quod instar legis pro omnibus confessariis etiam saecularibus valeret, tribuendum id est primo quidem invectae ab Henriquez et Suarezio atque a pluribus exinde receptae theoriae, de qua in not. praec.; deinde vero opportuno quoque argumento, quod ex eadem Constitutione deducitur, ne absolvvi advena a reservato queat, quoties in utraque tum poenitentis tum Confessarii casus reservatus fuerit. Hac enim conditione circumscriptam esse etiam facultatem Regularibus tributam per ea verba: *Non autem in illa, ubi idem Confessarius est approbatus, ne scilicet absolvant a reservatis in utraque dioecesi, communis est DD. sententia, quam vide penes La-Croix (Lib. 6. Part. 2. n. 1631.), Ferraris (l. sup. cit.), Euseb. Amort (l. sup. cit. q. 26.), Marc. Strugli (De Sacr. Poenit. Q. 3. n. 48.), Reuter (De Poenit. n. 371.), Mazzotta (Tr. 6. Disp. 2. q. 3. §. 2. n. II.), Viva (De Sacr. Poenit. Q. 9. art. 3. n. 4.), Platelium (l. sup. cit.), Roncaglia (l. sup. cit.), Emman. Thesaurus (De Poen. Part. 2. V. Absolutio Cap. 3.), Giordanini, vulgo Auctor Oper. *Istruzione pei Novelli Confessori* (Vol. II. n. 503.), Wageman (*Synops. Theol. Part. 3. Tr. 2. Cap. 5.*), Illsung (*De Poenit. n. 224.*), Gobat (*Tr. VII. n. 376.*), Antoine (*De Poenit. Cap. 3. art. 1. q. 6.*), etc.; e quibus illud etiam manifestum fit,*

QUAER. 6^a *An Praelati aut Superiores regulares possint reservare casus in suo Ordine vel Monasterio?*

inaniter quempiam suspicari posse, ea Clementis X verba ad casum spectare, in quo peccatum in alterutra tantum dioecesi reservatum sit.

Caeterum ratio ab A. prolata, cur confessarii quoque saeculares licet privilegium Regularibus a Sede Apostolica concessum non habeant, tamen confluentes ex alienis dioecesibus etiam ab istarum reservatis, non obstante Bonifacii VIII Const. *Si Episcopus*, possint absolvere, unica reipsa est, quae cohaereat cum essentialibus iudicii sacramentalis principiis a Synodo Tridentina solemniter definitis, et rursus a Pio VI in Const. *Auctorem fidei* n. 37 contra technas iansenianas inculeatis, statuentibus scilicet, neminem *a iudice non suo solvi vel ligari posse*, ac nullius momenti absolutionem esse, quam sacerdos in eum proferat, in quem *ordinariam aut delegatam non habeat iurisdictionem*. Constitutio enim *Si Episcopus* eatenus obstat, quatenus statuit, licentiam (tacitam vel expressam) eligendi confessarium a proprio Ordinario concessam nullatenus includere facultatem etiam pro reservatis. Quoties ergo signo aliquo constet, Ordinarios simul cum praedicta licentia etiam in facultatem pro reservatis consentire, iam sat's Decretalis Bonifacii VIII servatur. At qui signum huius Ordinariorum consensus sufficiens est, quod consuetudinem hanc absolvendi sciant, et taceant; inde enim illa *ratiabitio de praesenti*, quae in easu ad valorem sufficit. Huc faciunt ea Reginaldi (*Lib. 1. n. 70.*): *Tenendum est, iurisdictionem.... sufficientem acquiri per licentiam tacitam, quae habetur ex ratihabitione de praesenti, tunc contingentem, quando vidente, et sciente, ac tacentे sacerdote proprio, qui potest contradicere, sacramentum poenitentiae administratur.* Valet igitur de reservatorum absolutione id ipsum, quod Card. Cajetanus (*Sum. V. Confessio 2.*) generatim de confessione ex tacita licentia proprii sacerdotis facta in dioecesi aliena sic aiebat: *Tacita Episcopalis licentia dat robur absolutionibus, et consuetudo non concurrit nisi ut testis licentiae.*

Et cum bis quidem aptissime connectitur, quod Clemens X caendum Regularibus edixerat, et modo *a fortiori*, ut ait S. Alph. n. 589., ad Confessarios etiam saeculares transferri ob novam hanc primum inductam oportet, nempe excipiendos ab ea lege poenitentes, qui in *fraudem reservationis*, ad suhterfugiendum scilicet proprii sacerdotis iudicium, in alienam dioecesim ad confitendum se conferant. In hisce enim adiunctis consensus Ordinarii, e quo iurisdictio ad absolvendum profluit, supponi nullatenus potest. Huc itaque redit, quod Thb. (cohaerentes ne sibi omnes, alii viderint) de

Resp. Possunt nonnullos tantum reservare a Clem. VIII determinatos, qui sunt undecim numero, ut videre est apud S. Ligor., etc. Alia autem reservare sine consensu Capituli generalis pro tota Religione, et Capituli provincialis pro tota Provincia, nequaquam possunt (*a*).

simplici confessione extra dioecesim facienda communiter statuunt, validam scilicet absolutionem fore, *modo* (utar verbis Bonacinae *De Poenit. Disp. 5. Q. 7. punct. 2. n. 6.*) *iter non faciant in fraudem legis ea solum de causa, ut.... evitent proprium pastorem, et alteri confiteantur...., ut bene observant Coninck, Vasquez, Suarez, Reginaldus, et alii recentiores.* Eandemque conditionem apponit Lugo (*De Poenit. Disp. 19. n. 7.*): *dum tamen (inquit) ex industria non discesserint a suo domicilio, ut occasione itineris alteri confiteantur.* Quod et recentius repetit Concina (*De Poenit. Lib. 2. Diss. 2. C. 4. n. 20.*), valide absolvit negans, *si industria discesserint (subditii), ut alibi confiteantur.* Vid. sup. n. 555.

Licet vero haec ratio valere non videatur quoad Regulares, qui cum iurisdictionem non habeant ab Episcopis, sed a Sede Apostolica, eo ipso videntur non indigere delegatione illa iurisdictionis, quae *tacito Ordinariorum consensui, seu ratificatione de praesenti inest; ast alia quoad ipsos adest ratio, interdictum scilicet Sedis Apostolicae, quae dum privilegium illis concessum hac conditione circumscribit, pari efficacia ordini prospicit, disciplinamque ita tuerit, ut nihil sit, quod Episcopos a regenda et corrigenda sua cuiusque plebe impedit.*

(*a*) Clementis VIII decretum ita se habet: *Sanctissimus Dominus Noster, qui iampridem accurate perpendit, ac re ipsa comperit, quod reservatio facultatis absolvendi Religiosos poenitentes a peccatis quibusdam gravioribus, nisi Superiores admodum prudenter ac moderate illa utantur, nonnullos infirmos, qui interdum Superiori suae conscientiae maculas detegere formidant, adducere possit in aeternae damnationis periculum, et spiritualis remedii desperationem; ideo ut huic malo Sanctitas Sua opportune prospiceret, decrevit, ut nemo ex Regularium Superioribus peccatorum absolutionem sibi reserret, exceptis iis, quae sequuntur, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire prudenter in Domino iudicaverint.*

Veneficia, incantationes, sortilegia.

Apostasia a Religione, sive habitu dimisso, sive relento, quando eo pervenit, ut extra septa Monasterii seu Conventus fiat egressio. Nocturna ac furtiva e Monasterio seu Conventu egressio, etiam non animo apostandi facta.

§. II. De absolutione reservatorum.

Principia :

574. — I. Absolvere possunt a casibus reservatis de potestate ordinaria 1° ipsi reservantes; 2° eorum successores in eadem potestate; 3° eorum Superiores.

*Proprietas contra votum paupertatis, quae sit peccatum mortale.
Iuramentum falsum in iudicio regulari seu legitimo.*

Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum foetum, etiam effectu non sequuto.

Falsificatio manus aut sigilli Officialium Monasterii aut Conventus. Furtum de rebus monasterii seu Conventus in ea quantitate, quae sit peccatum mortale.

Lapsus carnis voluntarius opere consummatus.

Occisio aut vulneratio, seu gravis percussio cuiusque personae.

Malitiosum impedimentum aut retardatio aut aperitio litterarum a Superioribus ad inferiores, et ab inferioribus ad Superiores.

Si quod aliud praeterea peccatum grave pro Religionis conservatione, aut pro conscientiae puritate reservandum videbitur, id non aliter fiat, quam Generalis Capituli in toto Ordine, aut Provincialis in Provincia matura discussione et consensu.

Sed et alia in eodem Decreto habentur scitu dignissima. Ac primo quidem statuitur, ne subditi confiteri teneantur apud Superiores: *Non licet Superioribus Regularium Confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reservatum admiserint, aut ipsimet subditi sponte aut proprio motu id ab iis petierint.*

Decernitur deinde, in singulis domibus plures adsignandos confessarios, ut liberum subditis sit eorum cuique pro libitu confiteri: insuper et norma additur circa dandam iisdem confessariis facultatem absolvendi etiam a reservatis. *Superiores in singulis domibus deputent duos, tres, aut plures Confessarios pro subditorum numero maiori vel minori; iisque sint docti, prudentes, ac charitate prædicti, qui a non reservatis eos absolvant, et quibus etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit, in quo eam debere committi ipse in primis Confessarius iudicaverit.* Et quoad primum prorsus reliienda interpretatio est, quasi unus tantum dari queat Confessarius, si subditorum numerus non adeo magnus sit; quando autem pro magno eorum numero dantur plures, pars quedam determinata cuique possit ita assignari, ut singuli unum tantum habeant, cui exclusive consiteantur. Quoad alterum vero caput ma-

II. Episcopi, vel eorum delegati absolvere possunt etiam a casibus papalibus *occultis* ante Synodum Tridentinam reservata-

nifestum est, in definiendo, an confessario tribuenda sit facultas absolvendi a reservatis, potissimas partes ipsius Confessarii iudicio deferendas esse.

His vero declaratio accessit summi momenti, quam ab eodem Clemente VIII latam fuisse patet ex iis, quae narrat Ferraris (*V. Praelatus Regularis* n. 58.). Subnectitur autem eidem Clementis Decreto per haec verba: *Sanctitas sua deinceps declaravit et declarat, ut si huiusmodi Regularium Confessariis casus alicuius reservati facultatem potentibus Superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii ILLA VICE poenitentes Regulares, etiam non obtenta a Superiori facultate, absolvere.* Adeo igitur Confessarii iudicio rem deferendam esse Clemens voluit, ut etiamsi Superior facultatem ipsi deneget, possit hic tamen a reservatis poenitentem absolvere. Scite autem monet Pellizzarius (*De Monial. Cap. 9. n. 29.*), hanc declarationem pro confessario quoque Monialium valere, quando hic facultatem absolvendi Monialem a reservatis petat ab earum Ordinario, sive hic sit Praelatus Regularis, sive loci Episcopus, prout scilicet monasterium sit, vel non sit *exemptum*. — Caeterum cum Declaratio dicit, confessarium post petitam, licet non obtentam facultatem, posse ILLA VICE absolvere, non ita hoc intelligendum est, quasi *unica tantum vice* id a Pontifice concedatur, sed quod Confessarius non possit a reservato vel eundem vel alium poenitentem rursus absolvere, nisi rursus a Superiori veniam requirat; quae si denegetur, rursus poterit confessarius absolvere, etc. Quocirca sensus erit, quod quoties facultas petitur, et negatur, toties confessarius absolvere potest, etc. Qua de re S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 586.*) refert, a Colleto proferri decretum Urbani VIII; sed est mera Colleti hallucinatio, qui perperam interpretatus est verba quaedam Compendioli Diana Romae editi an. 1654, ad quod ipse remittit.

Verum prorsus optandum, ne Superiores locum relinquant recurriendi ad usum facultatis per hanc Declarationem concessae. Sapientissime enim Suarez (*De Poenit. Disp. 30. Sect. 4. n. 9.*) monet, *Regulariter et moraliter loquendo Superiorum debere esse facilem potius, quam difficultem in hac facultate concedenda;* et hoc quidem iuxta Ordinationes Gener. S. I. Cap. 6. n. 1., ubi haec legebat: *Nullo modo Superior difficultis esse debet, sed facilis potius et promptius in ea concedenda.*

Et ratio egregia redditur in illis S. Thomae verbis (*in 4. Dist. 17. Q. 3. art. 3. q. 4. ad 6.*): *Peccaret autem sacerdos, si non esset facilis ad praebendam licentiam confitendi alteri; quia multi sunt*

tis, exceptis tamen in Bulla *Coenae contentis*. Constat ex con-
cessione *Concil. Trident. sess. 24.*, *Decret. de Reform.*, c. 6.,
Liceat.

*adeo infirmi, quod potius sine confessione morerentur, quam tali sa-
cerdoti confiterentur: unde illi, qui sunt nimis solliciti, ut consci-
entias subditorum per confessionem sciant, multis laqueum damnationis
iniiciunt, et per consequens sibi ipsis. Et rursus (Con*r. Impugn. Relig.* Cap. 4.) : Quidam, ut experimento inventum est, a confessione
desisterent, nisi possent aliis, quam suis sacerdotibus confiteri, quandoque
propter verecundiam, quia erubescunt confiteri illis peccata,
cum quibus quotidie conversantur: quandoque vero quia suspican-
tur, sacerdotes sibi esse inimicos, et propter alia multa. Unde pie
Praelati eorum infirmitati condescendunt, ne omnino in desperatio-
nem labantur, de aliis confessoribus eis providendo.*

Quocirca Suarez postquam (l. c.) addidit, moraliter ac per se lo-
quendo, minus periculi esse in concedenda hac facultate, quam in illa
neganda; subdit: Ut concedatur, satis esse debet, quod nulla spe-
cialis ratio ad eam negandam occurrat: ut autem negetur, semper
intervenire debet aliqua specialis ratio, quae id requirat.... Immo
licet aliquando Superiori videatur intervenire sufficientem rationem
ad negandam facultatem; si tamen aliunde ex relatione alterius vel
alia via illi constiterit, subditum nullo modo velle Superiorem adi-
re, neque aliis remediis tentatis ad id induci, tunc Superior nunquam
debet negare facultatem, nec potest licite, excepto casu de damnifi-
catione aliorum: quia non obstante quacumque ratione occurrente,
et pensatis omnibus, tunc id magis expedit, immo necessarium est
iuxta leges charitatis. Item quia haec est quaedam medicina subditi-
ergo si cum rigore applicata cedat in perniciem eius, temperanda
est, ideoque facultas concedenda. Unde Navarrus (in Cap. Placeat
n. 149.) ait, solam verecundiam nimiam poenitentis esse aliquando
sufficientem causam, ut haec facultas danda sit.

Quod autem Suarez excipiat casum de damnificatione aliorum,
intelligendum est, quando scandalum rel quodvis damnum forte im-
mineret rel Religioni, rel domui, rel alteri, rel ipsi poenitenti; nec
aliter occurri illi posset, nisi rei notitiam Superiori praebendo. Tunc
vero subditus, si abnueret, absolvī profecto non posset, non ex
defectu iurisdictionis in Confessario, sed ex defectu dispositionis
in ipso poenitente. Ius enim naturae exigit, ut subditus scandalum
seu damnum illud removeat; et si unicum medium suppetit, ut res
Superiori aperiatur, ad hoc sane ipse tenetur.

Ex quibus et illud iam patet, in toto hoc negotio ita prospicien-
dum esse secreto, ne poenitens ab ipso Superiore detegatur. Ita

Possunt Episcopi absolvere a casibus papalibus etiam *notoriis*, seu *publicis* omnes fideles, qui ob legitimum impedimentum Apostolicam Sedem adire nequeunt, ne ex dilatione absolutionis, animabus periculum immineat. Constat ex *Iure can.*

III. Confessarius quilibet etiam Regularis absolvere non potest a casibus *proprie episcopalibus*, nisi ab Episcopo ipso facultatem acceperit, etiamsi absolvere possit a quibuscumque casibus Papae reservatis. — *Ita Clemens X in Bulla Supernā*, ubi dicitur: *Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicae reservatis, non ideo a casibus ab Episcopo reservatis possunt absolvere. Excipe, iuxta superius dicta, Re-*

communiter DD. Unde in Ordin. Gen. S. I. Cap. 6. n. 3.: *Caveat Superior, nec cum ab eo petitur facultas, curiose inquirat, aut aliud quid faciat, unde coniicere possit, quis ille sit, pro quo petitur, et ne circumstantias alias exquirat, quam quae ad rem pertinent. Caveat etiam Confessarius, ne quid elabatur, ex quo poenitens cognosci possit: qui si timeat, ne ex notitia alicuius rei possit Superior probabiliter suspicari, quis ille sit; sciat, se omnino eam reticere debere, et omnem cautelam adhibere in casu proponendo, ne ulla ruitione Superior possit probabiliter agnoscere auctorem. In quo si viderit, proponendo casum in specie, occasionem suspicionis superiori dari, satis erit, si in genere dicat, aliquem in casum reservatum incidisse, qui damnum (nec Religioni) nec alteri, nec ipsi poenitenti afferre possit. Uterque denique, tam Superior, quam Confessarius, memores sint obligationis Sigilli, et ita se gerant, ut eius puritati et integritati per omnia consulant.*

Et quod ad Sigillum attinet, aliud gravissimum caput occurrit, quod et Clemens VIII in praedicto Decreto p̄ae oculis habuit, ne quis scilicet notitia occasione confessionis excipiendae habita ul latenus ad externam gubernationem uti possit. Ita Clemens: *Tam Superioriores pro tempore existentes, quam Confessarii, qui ad Superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur. Et Suarezius quidem olim censuerat (De Relig. Tr. 10. Lib. 8. Cap. 5. n. 12. 13.), nomine exterioris gubernationis non eam venire, quae ad vitandum peccatum vel scandalum aut poenitentis aut aliorum ex peccato illo praecise ortum necessaria sit; adeoque Superiorē in eum finem notitia habita ex confessione uti posse. Verum eam opinionem expresse deinde (De Poenit. Disp. 33. Sect. 7. n. 4.) abiecit.*

gulares qui ex eadem *Clement.* X Constit. confluentes ex aliena dioecesi absolvere possunt ab eorum reservatis, nisi tamen in fraudem reservationis venerint, et peccata sint reservata etiam in loco confessionis.

IV. Nulla est reservatio in articulo mortis. Omnes igitur Sacerdotes quoslibet poenitentes ab omnibus peccatis et censuris tunc absolvere possunt. — *Trid. sess. 14., c. 7.*

Quaesita:

573. — QUAER. 1° *An aliquando simplex Confessarius possit absolvere a peccatis reservatis, etiam extra mortis periculum?*

Resp. 1° Potest quidem quandoque absolvere, nempe quoties facultas peti nequit a Superiore, ne per litteras quidem (*a*), et adest periculum in mora, vel grave incommodum secuturum est; et hoc valet etiamsi peccatum cum excommunicatione reservatum esset. Ratio est, quia Ecclesia, pia mater, et quilibet Superior, non potest censeri velle obligare ad aliquid moraliter impossibile, vel ad tantum incommodum subeundum. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 585.*

(a) Adverte cum S. Alphonso (Lib. 7. n. 89.), *communem, probabiliorum ac tutam esse doctrinam*, quod is, qui habet impedimentum comparandi eoram Pontifice, non tenetur absolutionem quædere per internuntium vel per epistolam etiam a S. Poenitentiaria; 1° quia ex iure communi potestas absolvendi, stante illo impedimento, inest Episcopis; 2° quia nulla adest obligatio, nisi comparandi personaliter; si ergo id praestare quis nequeat, ad nihil aliud tenetur, nisi quid legislator subrogaverit; 3° quia consequutio absolutionis per S. Poenitentiariam est privilegium; nemo autem, ex communi axiomate, privilegiis uti tenetur. — Attamen si desit privilegiatus, et impedimentum non sit perpetuum, proderit petitio facultatis per litteras, ut poenitens ab onere comparandi liberetur.

Albitius (*De Inconst. Cap. 23. n. 33.*) pro opposita opinione assert exemplum decisionis latae per Congreg. S. Inquisitionis. — Sed exemplum non est ad rem. Absolutus nempe quidam fuerat *sub expressa conditione*, ut Romae se sisteret vel per se vel per procuratorem; cumque causaret iter incommodum, indultum ei fuit, ut ad S. Poenitentiariam recurreret. Illic ergo habetur lex specialis pro casu speciali; quae quidem verti in generale principium nec debet nec potest.

Resp. 2º Non potest tamen in tali casu absolvere nisi *indirecte* a reservatis, quamvis *directe* ab aliis absolvat. Ratio est, quia non habet iurisdictionem in reservata. Nec censetur hanc supplere Ecclesia; nulla enim est supplendi necessitas, cum pro necessitate praesenti sufficiat absolutio indirecta reservatorum.

— *S. Lig. ibid., et alii supra citati.*

Hinc 1º Non potest tunc absolvere Confessarius, nisi cum onere, ut data opportunitate poenitens se sistat Superiori vel alteri habenti facultatem absolvendi a reservatis.

Hoc autem valet quando poenitens brevi tempore accedere potest ad Superiorum, aut alium facultatem habentem in reservata. Quod si impedimentum duret ad longum tempus, quod computatur a sex mensibus ad quinquennium, inferior potest directe absolvere, iniuncto tamen onere se sistendi Superiori aut delegato, si peccatum cum censura sit reservatum. Secus si peccatum censuram adnexam non habeat. — *Suarez, de Poenit. D. 30., sect. 3. n. 7.* — *Lugo, D. 20. n. 223.* Quando vero impedimentum sit perpetuum (*a*), absolutio directe datur sine ullo onere coram Superiori comparendi. *Caput Eos qui, 22., de Sent. excomm., in 6º.* — Quae autem de reservatione Pontificis dicuntur, ad reservata Episcopalia extendi possunt (*b*). Ita communis sententia apud *S. Alph. n. 585., et l. 7. n. 92.*

(*a*) Eiusmodi impedimentum habere censentur *pueri impuberes, filii familias, senes, servi, pauperes, infirmi seu valetudinarii, mulieres, Regulares, atque a fortiori moniales, carceribus vel triremibus perpetuo damnati, demum quicumque adstringuntur officio alendi seu administrandi familiam, vel publicum munus gerendi, quod sine publico aut gravi detimento relinqu non possit.* Vid. *S. Alphons. Lib. 7. n. 88.*

(*b*) *Reservata Episcopalia*, ut videtur, ab A. dicuntur peccata, quae sibi Episcopus reservat; circa quae *S. Alphonsus (Lib. 6. n. 585.)* uti verius censet non valere regulam, quae de reservatis Pontificiis traditur; verum (*Lib. 7. n. 92.*) deinde proponit doctrinam Roncagliae (*Tr. 4. Q. 1. Cap. 6. q. 5.*) qui statuit generale hoc principium: *Quae dicta sunt de reservatis S. Pontifici, ex paritate rationis extendi possunt ad reservata Episcopalia, etc., quibus gemina habet et Sporer (De Poenit. n. 750.).* Quod vero *S. Alphonsus Roncagliae* opponat Laymann, Sotum, Coninck et Suarezium, quorum auctoritate prius motus fuerat ad censemdam veriorem primam

2. Si poenitens non habeat nisi peccata reservata, non potest absolviri, nisi submittat clavibus aliud peccatum saltem veniale vitae praeteritae directe remittendum. Secus enim nulla datur Sacramenti materia.

sententiam, nihil re ipsa est. Ex his si quidem tres priores hanc quaestionem nullatenus tangunt; Suarez vero (*De Poenit. Disp. 30. Sect. 3. n. 11. 12.*) allatis pro utraque opinione rationibus, mere dicit, *se magis inclinare* in eam partem, ne in re adeo gravi absque sufficienti fundamento ea facultas tribuatur. At enim sufficiens fundamentum adesse alii merito putant in C. *Eos qui 22. De Sent. Excomm. in VI*, quod sic definit: *Eos, qui a sententia canonis vel hominis (cum ad illum, a quo alias de iure fuerant absolventi, nequeunt propter imminentis mortis articulum aut aliud impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum) ab alio absoluntur, etc.*; hic namque agitur de quocumque Superiore, non autem de solo Romano Pontifice. Id ipsum erui potest etiam ex C. *Nuper. De Sent. Excomm.*, in quo expresse quaestio sit de quolibet Praelato. Neque vero solus est in ea doctrina Roncaglia cum Sporer; nam ipse Hurtadum et Diana allegat; Diana vero (*Tom. 1. Tr. 3. Resol. 18. et 19.*) addit Palaum, Henriquez, Marchant, Coelestimum, Gamachaenum, Granadum. Et (*Resol. 18. n. 7.*) concludit: *Et haec omnia satis probabilia et tuta existimo; et maxime notentur a Confessariis, quia in Authoribus non passim obria, sed in praxi quotidiana.*

Eadem porro quaestio sit de iis, qui censura Pontificia ligati, et impediti Romam adire, absolutionem ab Episcopo querere deberent; an si etiam ad Episcopum se conferre sint impediti, absolviri a quolibet Confessario possint. Respondet S. Alphonsus (*lib. 7. n. 92.*): *Negant communius Suarez, Lugo, Becanus, etc. apud Viram De Poenit. Q. 9. art. 2. n. 9., quia hoc in iure conceditur tantum Episcopis, nec in lege positiva valit argumentum a pari.* At in hoc deceptus fuit a Viva, qui eo loci distinctas male confundit quaestiones; et Suarez contra adeo affirmativam tenuit sententiam, ut cum hac de causa impugnare conatus sit Lugo (*De Poenit. Disp. 20. n. 228. 229.*). Caeteroquin autem iura manifesta sunt non solum in cit. C. *Eos, qui, sed et in C. Nuper*, in quo facultas etiam aliis praeter Episcopum sit hisce verbis: *Verum si difficile sit ex aliqua iusta causa, quod ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat, concedimus indulgendo, ut (praestita iuxta formam Ecclesiae cautione, quod excommunicatoris mandato parebit) a suo absolvatur Episcopo vel proprio sacerdote.* Quam sententiam, ut inquit S. Alphonsus (*i. e.*), DD. communissime interpretantur non disiunctive, quasi nem-

Casus autem, in quibus simplex Confessarius sic absolvere potest, sunt praesertim sequentes, scilicet 1º periculum infamiae, vel scandali, v. gr., ex omissione celebrationis Missae; 2º necessitas adimplendi praeceptum confessionis vel Communionis; 3º timor ne poenitens remaneat diu in statu peccati mortalis. — *S. Lig. ibid.*

576. — QUAER. 2º *An absolutus a reservatis in articulo mortis a simplice Confessario, teneatur se sistere Superiori, si convalescat?*

Resp. 1º Neg. quoad simplicem reservationem. Ratio est, quia ex *Trid.*, in articulo mortis, nulla est reservatio. Ergo etiam nullum reservationis onus, nisi aliunde probetur.

Resp. 2º Affirmant communiter Auctores quoad censuras reservationi adnexas, et cap. *Eos qui 22.*, de *Sententia excommunicatus*, in 6º, ubi nemo in articulo mortis a censura reservata absolvitur, nisi ea lege ut cum cito commode poterit, conspectui Superioris se praesentare curet, eius mandatum humiliter suscepturnus. Hinc si convalescat, ad Superiorem recurrere debet, et quidem sub poena iterum incidendi in censuras, nisi usus legitimus ab hac obligatione eximat. — Attamen nonnulli limitant obligationem se sistendi Superiori pro casu *percussionis Clerici*, aut pro alia reservatione, quam forte exceperit Legislator, uti sunt casus *Bullae Coenae*. Id eruunt autem tum ex Concilio Tridentino, a quo declaratum fuit sine ulla restrictione, omnem reservationem in periculo mortis cessare; tum praesertim ex *Rituali Romano*, quod obligationem se sistendi Superiori non absolutam, sed conditionatam clare innuit. — « Si vero qui confessetur in periculo mortis incidat, absolvendus est ab omnibus peccatis et censuris quantumvis reservatis (cessat enim tunc omnis reservatio); sed prius, si potest, cui debet satisfaciat: ac si periculum evaserit, et aliqua ratione Superiori, a quo alias esset absolvendus, se sistere teneatur, cum primum po-

pe perinde sit vel Episcopum vel alium confessarium adire, sed subrogative, nempe quod tunc possit ab alio confessario absolviri, quando Episcopus adiri non potest. Porro si communissime DD. id eruunt ex hoc Canone, quomodo *communius negant*, ab alio praeter Episcopum, absolviri impeditum posse? Et re ipsa idem S. Alphonsus (l. c.) multo plures pro secunda sententia, quam pro prima illa affert.

« terit, coram eo se sistat, quidquid debet praestiturus. » Hanc sententiam dicunt *probabilem Navarrus, Henriquez, Avila, Filiiuccius, Sporer, Gobat, Diana, et alii*; neque contradicere videtur *S. Ligorijs* (a).

377. — QUAER. 3º *An reservatione ligatus in necessitate communicandi, aut celebrandi, teneatur confiteri Confessario simplici, alio deficiente?*

Resp. 1º Probabilius non tenetur confiteri, si nullum aliud peccatum mortale habeat, nisi reservatum; ratio, quia ad confessionem neque tenetur ratione peccati reservati, quod directe remitti nequit, neque ratione venialium aut mortalium iam remissorum, quippe quae non sunt materia necessaria confessio-
nis. — *S. Lig. n. 265. (b). — Lugo. — Elbel*, etc.

Resp. 2º Si tamen advertat, se non habere contritionem, sed solam attritionem, tenebitur confiteri saltem *veniale vel morta-*

(a) *S. Alphonsus Lib. 7. n. 87.*) Doctoribus ab A. allegatis addit *Cornelium, et Salmanticenses*, qui (*De Cens. Cap. 2. n. 66.*) ob *auctoritatem (aiunt) tantorum virorum probabile id indicamus*; probabilem eam sententiam itidem habet *Thomas Del Bene (De off. S. Inquis. Part. 1. Dub. 66. n. 19.)*, qui praemissis aa. addit *Gambraupta*; hisce Sporer (*De Poenit. n. 726.*) adiungit *Iordanum et Iosephum De Ianuario*; Diana denique (*Tom. 6. Tr. 1. Res. 202. n. 2.*) scribit: *Claudius Millardus in Sum. Parochorum, De Poen. Cap. 97. n. 10. notat, probabilissimum videri, hoc onus se praesentandi coram Superiore, si quis absolutus fuerit tempore mortis ab excommunicationibus reservatis, non habere amplius locum et cessasse post Tridentinum....; quam doctrinam Caelestinus in Compend. Theol. moral. Tr. 1. Cap. 7. n. 3. putat, posse tuta conscientia approbari, quando excommunicatio non est notoria vel deducta ad forum externum*: quod idem sensit Sporer, statuens (*n. 752.*), etiam obligationem compa-
rendi coram Superiore ob clerici perussionem *probabilissime ratare solum pro foro externo, quando nempe res deducta iam fuit ad forum contentiosum.*

Adverte insuper, ex mente *S. Alphonsi (Lib. 7. n. 87.)* hanc quaestionem locum habere non modo si absolutus quis fuit a censuris reservatis in mortis articulo, sed etiam quando ob diuturnum impedimentum adeundi Superiorem ab alio absolutionem est consequitus, eaquo praestitit, quae Superior exacturus ab eo fuisset.

(b) *Si iste nullum aliud mortale habeat, nisi reservatum, conve- niunt Doctores, non teneri ad confessionem, sed sufficere ut conteratur. S. Alphonsus Lib. 6. n. 265. Q. I.*

le iam alias remissum, ut sic indirecte a reservatis absolvatur, et in statu gratiae communicet. — *Ita communiter.* — *S. Lig.* n. 265. 585.

Resp. 3º Insuper tenetur confiteri, si habeat mortalia tum reservata tum non reservata. Ratio est, quia urget praeceptum divinum praemittendi confessionem Communioni, et nulla datur excusatio a pracepto confessionis. — *Ita communissime*, inquit *S. Lig.* contra aliquos ideo negantes, quia Confessarius, ut aiebant, iurisdictione caret in talem poenitentem; quod plane falsum est (a).

(a) Adversari his videtur, quod S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 585. dub. 2.*) sententiam hanc negantem dicat *non esse improbabilem*, et alibi (*ibid. n. 596. Q. I.*) appellat *satis probabilem*, quia, ut ait, *probabile est cum Vasquez, Tourn., Armil., Gerson., Trull, etc., confessarium simplicem omni carere iurisdictione in habentem reservata, cum non sit suus competens iudex: ideo neque a non reservatis potest eum absolvere.* Quinimo (*ibid. n. 265. Q. I.*) pro eadem addit *Aensem, Sylv., Rich., ac Praep., ac subdit: et merito hanc probabilem vocant Suarez, Pal. et Filliuc.* Ratio, quia *confessio illa apud inferiorem esset invalida, cum fieret iudici non competenti, qui ob peccata reservata, quibus gravatur poenitens, caret omni potestate super illo.* Quomodo ergo A. abrupte id dicit *falsum*, quod S. Alphonsus post tam graves DD. affirmat, *merito probabile appellari?*

At facile conciliari haec possunt, si causa thesis distinguatur a causa argumenti, quod pro ea S. Alphonsus afferit. Nam thesis reipsa saltem ceu verisimilis habita est ab iis AA., quos idem S. Alphonsus allegat; unde aliquam probabilitatem saltem extrinsecam hausisse videtur. Ast argumentum inde petitum, quod ne a peccatis quidem non reservatis absvolvi quis possit, nisi sacerdos absolvere simul eum possit a reservatis, hoc vix quorumdam paucorum est, et robur e ratione nullum habet.

Et sane Vasquez (*In 3. Part. q. 91. art. 3. dub. 9. n. 24.*) inde arguit, quod si *in necessitate* quis indirecte absolvi posset a reservatis, posset etiam *extra necessitatem*. — Atqui hoc est manifeste *falsum*; nam certum penes omnes est, a pracepto *integritatis* confessionis excusare *necessitatem*; extra necessitatem vero neminem ab ea excusari.

Sylvius autem (*In suppl. Q. 20. art. 2. q. 3.*), cuius opinionem referunt etiam Pontas (*V. Cas. reserv. n. 21.*) et Collet (*De Poenit. Part. 2. Cap. 8. num. 569.*) inde arguit, quod ex Tridentina Syntodo *extra mortis articulum sacerdotes nihil possunt in casibus reservatis:* hoc autem falsum foret (ex eius sententia), si saltem in-

578. — QUAER. 4° *An habens peccata reservata et non reservata teneatur in confessione accusare etiam reservata?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia alias teneretur bis peccata illa consiliteri, scilicet inferiori et Superiori. — *S. Lig. n. 265. Q. II. — Recole dicta quae. praec. Resp. 1' (a).*

directe a reservatis possent absolvere. — At vero argumentatio ista tota innititur praeposterae notioni *absolutionis indirectae*, quasi scilicet peccata reservata aliquo modo vi *absolutionis remittentur*; quando penes Thh. constat, ea non securus remitti, ac per accidens in Eucharistiae aut Extremae Unctionis sumptione declaratur, *consecutive* nempe (ut ait Dominicus Soto in 4. *Dist. 18. q. 2. art. 5. Prop. 2.*) ad gratiae sanctificantis infusionem, non vero vi *absolutionis*. Huc ergo spectant verba A., cum dicit, falsum esse, quod cum eo, qui etiam peccata reservata habet, sacerdos non possit esse index et sacramenti minister.

Caeterum si qui alii negarunt, quoniam teneri ad praemittendam confessionem sumptioni Eucharistiae, quando praeter alia peccata habet etiam reservata; isti non insciabantur, eum valide absolviri posse directe a non reservatis, et a reservatis indirekte; sed mere opinati sunt, illum in casu ad confitendum *non teneri*; putabant enim, in eiusmodi confessione esse exprimenda etiam peccata reservata: quorum absolutio *directa* cum deinde querenda esset ab habente ad id potestatem, siebat (in eorum opinione), ut eadem peccata poenitens *bis* confiteri deberet. Hoc porro onus confitendi *bis* eadem peccata adeo grave censebant, ut ea de causa a confessione, nisi adisset, qui etiam a reservatis posset absolvere, excusandum illum putarent (*Vid. Suarez De Sacram. Disp. 66. Sect. 4.*).

At enim haec quoque ratio omni vi destituitur; ideoque dictum est, praemissae thesi vix aliquam *mere extrinsecam* affuisse probabilitatem. Et hoc quidem nullo negotio suaderi potest. Eatenus enim a praemittenda confessione in casu quispiam excusaretur, quatenus grave illud onus *bis* eadem peccata confitendi necessario subire deberet. Atqui falsum est, eiusmodi grave onus tunc esse subeundum; quippe ex communi sententia longe probabilius est (*Vid. quae. seq.*), in ea confessione nullam adesse obligationem exprimendi etiam reservata, in quae confessarius nullam habet potestatem. Ergo thesi illi umbratilis quidem inesse probabilitas aliquando videri potuit; sed solido quolibet deficiente fundamento nulla reipsa probabilitas attribui ipsi potest.

(a) *S. Alphonsus (Lib. 6. n. 265. q. II.)* postquam dixit, pro sententia *affirmativa* nullam rationem afferri, subdit, *negativam* probabiliorem esse; *tum quia* (inquit) *bis eadem peccata fateri deberet*

QUAER. 5º *An valide absolvatur, qui bona fide accusat reservatum simplici Confessario, aut illius sine culpa obliviscitur?*

Resp. Affirm., si aliud peccatum non reservatum clavibus subiiciat; ratio, quia Confessarius non caret potestate in peccata non reservata, quamvis a reservatis directe absolvere nequeat. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 565.*

579. — QUAER. 6º *An inferior absolvere possit moribundum a reservatis, praesente Superiore, aut alio facultatem habente?*

Resp. 1º Affirm., si casus sint pure reservati. Ratio est, quia in articulo mortis nulla est reservatio.

Resp. 2º Affirm. etiam quoad peccata cum censuris reservata. Eruit ex Trid. sess. 14. c. 7.: *In eadem Ecclesia Dei semper custoditum fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes a quibuslibet peccatis et censuris absolvere possunt (a).*

(quae ratio plerisque DD. adeo gravis visa est, ut ideo excusarent a praemittenda Communioni confessione, etsi quis haberet alia peccata non reservata, ut in not. praec. vidimus), *tum quia de iis peccatis confessarius, utpote carens iurisdictione, non potest esse iudex.* Quod ergo de eadem re (Lib. 7. n. 82.) ita scribit: *An vero habens peccata et censuras reservatas teneatur ea exponere confessario non habenti super eis potestatem, casu quo urgeat necessitas communicandi aut confitendi, et aditus non pateat ad Superiorem? Vide dicta De Eucharist. l. 6. n. 265. Quaer. II., ubi diximus teneri. Vide ibi rationem:* hoc plane intelligendum est de casu, quo poenitens habeat tantum peccata seu censuras reservatas.

Quod vero quidam recentiores ab hac norma excipient, si poenitens sit recidivus in reservata, vel in occasione proxima (Vid. S. Alph. Lib. 6. n. 265. q. II. et n. 585. dub. 3.), minus ad rem facit; tum quia absonum videtur, quod Confessarius inani ductus suspicione poenitentes interroget, an forte habeant *reservata*, in quibus adsint illa adiuncta; tum quia interrogations restringi ad ea debent, in quibus confessarius est iudex; tum denique quia opportuna remedia non deerunt, quando reservata illa aperientur habenti facultatem, ad quem spectat de tota illa causa cognoscere.

(a) Utile tamen foret adhibere confessarium, qui potestate in reservata polleat; quia sic adimitur necessitas adeundi Superiorem post sanitatem forte restitutam, si quidem agatur de iis reservatis, quae id exigant: qua de re vid. sup. not. ad n. 576. Haec autem animadversio locum habet et in quaest. seq.

QUAER. 7° An requiratur venia Episcopi ad absolvendum moribundum a casibus papalibus, si facile peti possit?

Resp. Neg. Etenim, ut constat ex allatis verbis Conc. Trid., in mortis articulo nulla est reservatio. Hoc autem valet sive pro casibus notoriis, sive pro occultis. Proinde superflua prorsus foret Episcopi venia.

580. — **QUAER. 8° An possit Superior absolvere poenitentem a reservatis, et eum remittere ad inferiorem pro absolutione non reservatorum?**

Resp. Neg. Ratio est, quia, ex propositione damnata 59^a ab Innoc. XI, non licet dimidiare confessionem ob multitudinem negotiorum vel poenitentium. — *Ita communiter contra aliquos. Vide S. Lig. n. 595. (a).*

(a) Prop. 59. damnata ab Innoc. XI ita se habet: *Licet absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium, qualis, v. gr., potest contingere in die magnae alicuius festivitatis aut Indulgentiae. Sed haec, uti patet, minus efficax est ad solvendam quaestionem ab A. propositam, cum sit omnius diversa.*

Posse autem aliquando Superiorum absolvere a solis reservatis, et poenitentem remittere ad inferiorem pro complenda confessione, eo quod propter Praelatorum occupationes non vacet ipsi integras subditorum confessiones audire, *multi* (ait Lugo *De Poenit. Disp.* 20. n. 75.) *et graves Auctores dicunt.... Ita Caietanus, S. Antoninus, Paulanus, Henricus, Navarrus et uterque Solo, etc.* Sed dein subdit (n. 76.): *Contraria sententia docet, per se loquendo, id non posse fieri; sed debere Superiorum vel non absolvere, vel audire confessionem integrum. Hanc tenent Adrianus, Sylvester, Victoria.... et alii recentiores communiter. Quae sententia verior est.*

Cur vero addiderit illud, *per se loquendo*, rationem sic inferius (*ibid. n. 78.*) reddit: *Non tamen negamus, posse dari causam rationabilem id aliquando faciendi, et absolvendi sacramentaliter a solis reservatis: v. gr., si poenitens dicat, se indigere absolutione Superioris, vel eius licentia ad confitendum alteri, nec vellet dicere nisi in confessione sacramentali speciem peccati, quia non nulli duobus manifestare idem peccatum: et aliunde Superior non posset ipsum audire, nec poenitens posset amplius expectare propter necessitatem urgentem ad communicandum, vel quid simile: ac denique Superior iudicaret necessarium personaliter audiare reservatum: quia propter aliquam circumstantiam ita valide expediret: tunc posset dari causa audiendi et absolvendi dimidiata confessione: qui tamen casus rarissimus est.* Subdit deinde (*ibid. n. 79.*), quomodo contingere posset,

QUAER. 9° *An tollatur reservatio per confessionem nullam aut sacrilegam?*

Resp. 1° *Probabilius tollitur per confessionem sine culpa nullam.* Ratio est, quia reservatio principaliter ordinatur ut peccata Superiori deferantur. — *S. Lig. n. 598.*

Resp. 2° *Probabiliter etiam tollitur per confessionem sacrilegam,* quia eadem est ratio ac pro casu praecedenti. — *S. Lig. ibid. et alii communius.* — *Excipe* 1° *si poenitens culpabiliter reticeat ipsum peccatum reservatum,* quia minime praesumitur Superior in tali sacrilega confessione velle auferre reservationem peccati sibi de industria non delati. 2° *Excipit etiam S. Alph., si confessio invalida fiat in Iubilaeo,* quia Pontifex non dat facultatem absolvendi a reservatis, nisi ut fideles Iubilaeum lucentur, ac proinde secus non censemur velle eam concedere (a). Sed aliter alii cum *Lugo, D. 20. n. 113.*

ut etiam confessarius privilegiatus dimidiata confessione absolvere eadem de causa deberet. *Sed (concludit) neque hoc poterit nisi rariissime contingere.*

(a) Haec ratio, quam S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 537. q. II.*) desumpsit ex La Croix (*Lib. 6. Part. 2. n. 1449.*) nimis probat; consequens enim esset, non tolli reservationem etiam cum eis, qui prius valide confessi, deinde iubilaeum non lucrantur; quam quidem quorumdam opinionem ipse Benedictus XIV in sua Constit. *Inter Praeteritos* §. 86. hisce verbis reicit: *Quoniam absolutio a censuris in casu, de quo agitur, minime quidem cum reincidentia, sed absolute data est et datur, idcirco in eadem Constitutione LIV declaravimus, illum nequaquam censuris, a quibus solutus fuerat, innodatum, aut gratiae commutationum (scil. votorum) ac dispensationum obtentarum expertem remanere.*

Caeterum ad fruendum gratis in Iubilaeo concessis Benedict. XIV hoc unum exigit, ut adsit sincera voluntas iubilaei lucrandi. Ita Const. cit. §. 86.: *Dictum superius fuit, eum, qui facultates habet, quae per annum Iubilaei conceduntur, eisdem non nisi cum illis poenitentibus uti posse, qui sinceram habent Iubilaei consequendi voluntatem, quique ex hoc animo iniuncta ad eiusdem consecutionem opera adimplendi ad confitendum accedunt.* Neque plus aliquid repieres in §. 62., ad quam S. Alphonsus appellat: *Si omnes (inquit), quae tribuuntur facultates, ad Iubilaei consecutionem directae ac veluti ipsius preparatio sunt; clare inde consequitur, illarum usui minime locum esse, nisi cum eo, qui et ad consequendum Iubilaeum sit pae-*

581. — QUAER. 10° *An tollatur reservatio, si poenitens, confitendo apud Superiorem, casus reservatos obliscatur?*

Resp. Affirm. saltem *probabiliter*, quia recte *praesumitur*, Superiorem liberare poenitentem voluisse ab omni vinculo, a quo absolvere ipsum potest. — *Ita Lugo, Salmant., et alii communiter, contra alios qui etiam probabiliter negant.* — *S. Lig. n. 597.*, dicit priorem sententiam *communissimam*, et aliam *probabiliorum* (*a*).

QUAER. 11° *An qui confessus est inferiori peccatum dubie reservatum, omnino liberetur a reservatione, etiamsi postea illud agnoscat ut certum?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia, cum peccatum dubie reservatum est accusatum, iam directe absolutum est, et proinde directe ablata est reservatio (*b*). — *S. Lig. n. 600.*

paratus, et certum habeat propositum adimplendi opera ad eiusdem acquisitionem iniuncta. Quam in rem affert et ista Suarezii (De Relig. Tr. 6. Cap. 16. n. 6.) verba: Gratia non confertur, nisi in ordine ad hunc finem et per modum praeparationis ad effectum Iubilaei; ergo qui non habet animum implendi, et obtinendi Iubilaeum, non potest gaudere facultate.

(a) Mirum sane, quod altera sententia *communissima* sit, altera vero huic adversa reperiri *probabilior* queat! Quidquid de hoc sit, S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 597.*) non prohibet, quomiuus quis sequatur communem Lugonis doctrinam non obstantibus Suarezii objectionibus; sed novam dumtaxat illi doctrinae exceptionem sic addit: *Omnino tamen dicendum puto, reservationem non auferri, quando adest positiva praesumptio, quod si Superior audirisset peccatum reservatum, absolutionem distulisset.* Verum haec hypothesis vix apparet, quandonam habere locum posset. Nam vix alia ratio absolutionem differendi adesse potest, nisi quod poenitens hic et nunc non sit dispositus. Atqui ipse S. Alphonsus (*ibid. n. 598. q. IV.*) eo usque progreditur, ut concedat reservationem tolli etiam quando poenitens constitetur sacrilege. Nulla ergo ratio elucet, cur etiam in eo casu valere non possit generale huius doctrinae fundamentum, quod Lugo (*De Poenit. Disp. 20. n. 91.*) sic exponit: *Tota difficultas non esse debet circa possibilitatem, sed circa factum seu voluntatem: an de facto relit Superior tollere directe reservationem pro oblitis, quotiescumque absolvit subditum. Et quoad hoc dicimus, probabiliter praesumi a communi sententia voluntatem illam in Superiore.*

(b) Accedit, quod nisi peccati reservatio certa sit, iam peccatum non censetur sub reservationem cadere. Vid. dicta sup. n. 572.

582. — QUAER. 12º *An Episcopus absolvere possit peregrinos a censuris episcopalibus (a), quas in propria ipsorum dioecesi incurrerunt?*

Resp. 1º *negative*, si agatur de censuris ab homine per sententiam particularem, ut dicetur in *Tract. de Censuris*.

Resp. 2º Si agatur de censuris a iure aut etiam ab homine per sententiam generalem, *affirmandum* videtur, stante actuali et communi consuetudine, contra quam Ordinarii non reclamant, licet antiquiores communissime negaverint. *Recole dicta superius de peregrino absolvendo a reservatis in ipsius dioecesi, n. 573. Quaer. 5º.*

583. — QUAER. 13º *An absolvi possint peregrini a peccato reservato, si in propria dioecesi peccaverint et alio ad confitendum perrexerint?*

Resp. Neg. Si alio tendant *praecise in fraudem reservationis*, ut constat ex Bulla *Clement. X: Superna*. Non convenient autem Theologi quomodo intelligendum sit *in fraudem*. Iuxta *probabiliorum sententiam* fraus eiusmodi intercedit, quando quis alienam petit dioecesim ob principalem finem non solum confitendi, sed etiam declinandi iudicium proprii Pastoris. — *S. Lig. n. 589., et alii communiter.* — Hinc valide absolvi poterit peregrinus, si abierit in alienam dioecesim ob aliquem honestum finem, puta negotii agendi, vel lucrandaे indulgentiae causa, vel ut confiteatur minori cum incommodo, aut citius confessionem perficiat, vel ut Confessarium incognitum aut prudentiorem inveniat, qui melius eum dirigat, et tranquillitati suae conscientiae consulat, aut ob alia motiva similia (b).

APPENDIX I.

DE ABSOLUTIONE PROPRII COMPLICIS IN PECCATO TURPI.

584. — I. Nullus Confessarius absolvere potest complices suum in peccato turpi; qui autem absolvere praesumit, excommunicationem Papae reservatam ipso facto incurrit. Constat ex

(a) Episcopales censuras intelligit A., quae propriae sunt illius dioecesis, et simul Episcopo sunt reservatae.

(b) Confer de his quae superius dicta sunt n. 573. q. 3.

Constitutione Benedicti XIV: Sacramentum Poenitentiae, 1 Iunii 1741. — Item ex alia Constitutione eiusdem Pontificis: Apostolici muneris, 8 Febr. 1743.

II. Confessarius caret omni iurisdictione ad absolvendum complicem quoad peccatum cuius fuerit particeps. Infertur ex verbis expressis Bullae, in qua dicitur: *Sublata praeterea illi ipso iure quacumque auctoritate et iurisdictione ad qualemcumque personam ab huiusmodi culpa absolvendam.*

Quaesita:

585. — QUAER. 1° *Quid veniat nomine peccati turpis?*

Resp. Venit omne peccatum grave contra sextum Decalogi preceptum, etiamsi non sit copula consummatum; imo licet sit solus tactus turpis. Quidam adducent etiam colloquium inhonestum; sed alii contradicunt, et haec sententia, inquit *Amort, de Poenit. D. 10.*, est conformior verbis *Bened. XIV, de Syn. l. 7. c. 14. n. 4.* ubi hoc crimen describit.

Requiritar autem ut ex utraque parte adsit peccatum mortale non modo internum, sed etiam in ratione actus externi, et cum formaliter complicitate, idest cum mutuo consensu exterius manifestato. — *S. Lig. n. 554., et alii.*

QUAER. 2° *An nomine complicis veniant non solum mulieres, sed etiam viri?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia verba Bullae sunt omnino generalia; in ea enim dicitur: *Qui confessionem sacramentalem personae complicis in peccato turpi contra sextum praeceptum excipere audeat.* Ergo Constitutionis dispositio ad sexum mulierem non est restringenda. — *Ita communiter.* — *Goussel, n. 488.*

586. — QUAER. 3° *An Sacerdos possit absolvere complicem in articulo vel periculo mortis?*

Resp. Affirm. Valide et licite, si non possit advocari alius Sacerdos qui munus Confessarii obire possit; si vero adsit Sacerdos alter, etiam non approbatus, qui confessionem excipere queat, absolvet quidem valide sed illicite, poenasque non effugiet.

QUAER. 4° *An Sacerdos possit absolvere complicem in morte si alius nequeat advocari, vel accedere sine infamia aut scandalo?*

Resp. Affirm. valide et licite. Tenetur tamen Sacerdos complex talia infamiae vel scandali pericula praecavere, si possit, v. gr., aliquo praetextu discedendo, etc. Secus poenas non evadet, licet absolutio sit valida. Constat ex Const. *Bened. XIV.* — *S. Lig. n. 553.*

QUAER. 5º An Sacerdos possit absolvere complicem in morte, si hic alteri confiteri recuset?

Resp. Affirmandum videtur, si aliunde sit dispositus, ne scilicet pereat, aut saltem ne eius aeterna salus periclitetur (*a*).

587. — QUAER. 6º An Sacerdos absolvere possit complicem ab aliis peccatis sibi extraneis, postquam ille semel ab alio rite fuit absolutus?

Resp. Affirm. Ratio est, quia caret tantum iurisdictione in hunc poenitentem quoad peccatum, cuius ipse fuit particeps; ergo deleto illo peccato per absolutionem ab alio impertitam, iam cessat prohibitio, nec deest iurisdictio (*b*). — *S. Lig. n. 555., et alii communiter.*

(*a*) De absolutionis *validitate*, si poenitens sit rite dispositus, nulla esse potest controversia; nam validam esse affirmat ipse Benedictus XIV (Const. *Apostolici munera*). Dubium ergo esse potest tantummodo, an *licite* sacerdos ille absolvat. Porro Benedictus XIV (*cit. Const.*) eum solum damnat, qui *nulla necessaria causa cogente sacramentalem complicis confessionem excipere, ab eoque criminis absolutionem largiri praesumpserit*. Quando autem infirmus ad mortem cuilibet alii confiteri recuset, non solum aeterna infirmi salus necessitatem huic sacerdoti imponit audiendi confessionem, sed facile accedet etiam causa scandali, si infirmi confessionem excipere abnuat.

(*b*) Ferunt, Benedictum XIV olim interrogatum ab Episcopo Brugnatensi, an sacerdos complicem posset absolvere, postquam hic ab alio confessario absolutus iam fuerat, respondisse, complicem a sacerdote complice absolvi non posse, etiamsi centies absolutus ab aliis fuisset. Verumtamen hoc responsum nihil doctrinae Auctoris repugnat. Pontifex enim sacerdoti iurisdictionem abstulit, qua complicem absolveret a crimen, cuius ipse complex fuit. Et cum iurisdictionem in illud crimen nullam amplius iste habeat, crimen vero illud possit esse materia absolutionis etiam postquam remissum in alia confessione fuit, utique dici debet, quod sacerdos complex complicem *ab eo criminis* absolvere non potest, etiamsi iam ab alio

Verum si quis pudor maneat in Sacerdote, qui miseranda fragilitate peccatum turpe cum alio patraverit, si quis honor Sacramento debitus, nunquam in posterum complicis confessionem excipiet. Insuper periculum novi lapsus, aut saltem gravis temptationis in directione talis poenitentis facile subire potest. — *Goussel, ibid.* — Avertendi igitur sunt fideles, quoad fieri potest, ne unquam in posterum, secluso necessitatis casu, Confessarium adeant peccati complicem. In nonnullis dioecesibus de iure particulari Sacerdos nunquam excipere potest confessionem complicis, saltem copula consummata¹.

588. — QUAER. 7º *An Episcopus possit absolvere ab excommunicatione lata in Confessarium, qui complicem suum absolutit, si casus sit occultus ex concessione Trid. cap. 6. Liceat, sess. 24.?*

Resp. Sic respondet *S. Lig. n. 556*. Videtur ex una parte negandum; nam si Episcopus vel alias ab eo delegatus possent hunc casum, quando est occultus, absolvere, reservatio Pontificis evaderet inutilis et illusoria: casus enim hic non potest nisi occulte accidere....

Attamen probabiliter videtur posse dici, quod etiam salva facultate Episcopis a Conc. impertita absolvendi hunc casum, quando est occultus, reservatio Pontificis non omnino redderetur inutilis et illusoria: tum quia licet ordinarie casus sit occultus, tamen aliquando potest accidere quod sit publicus; tum quia lex reservationis saltem Romae locum haberet, et in aliis locis, ubi Trident. non est receptum et ubi Episcopi nequeunt praefata facultate uti....

fuerit absolutus; quoad crimen enim illud in perpetuum caret iurisdictione. Ast Auctor non loquitur de complice absolvendo *ab isto crimine*, sed de absolvendo ab aliis peccatis, postquam crimen illud per confessionem penes alium sacerdotem factam rite expiatum fuit.

¹ Hoc tamen non semel reprobarit *S. Congreg. Concilii*, cum proponerentur Decreta Synodi Consentinae, sub die 2 Decembris 1679; et licet huic Decreti propugnatores multa obiicerent ad eius defensionem, atque adesse negarent scandali periculum, quod praesertim in parvis locis adversarii aiebant esse, dicta *S. Congr. Conc.* respondit: *Tale Decretum deleatur.* — *Dio et anno ut supra.* (*Anal. Iur. pontif.* p. 732.)

Verum sententiae negativaे adhaerendum videtur, quia facultas concessa a *Conc. Trident.* in praefato c. *Liceat* respicit tantum casus papales occultos tunc reservatos; non vero extendenda est ad casus, qui post *Concilium a variis SS. Pontificibus* reservati sunt, cuiusmodi est reservatio, de qua agitur. Constat ex Declaratione *S. Congr. Inquisitionis*, die 18 Iulii 1860. — *V. Casus, n. 645. et seq.*

589. — QUAER. 8° *An incurrat excommunicationem Sacerdos confessionem complicis audiens quidem, sed eum non absolvens?*

Resp. Negandum videtur cum *S. Lig. n. 556.* — *Ituriaga, tom. V, cas. 50.* — Ratio est, quia hoc sat clare patet ex Constitutione *Benedicti XIV: Inter praeteritos*, ubi sic dicitur: *Non minus Sacerdoti complici, qui vel extra mortis articulum confessionem excipit poenitentis, eumque absolvit, vel qui in articulo mortis absolvit, cum alius Sacerdos non desit...., excommunicationis poena a nobis in citatis Constitutionibus imposita fuit....* Igitur ex mente Pontificis non sufficit confessio, sed absolutio etiam requiritur.

APPENDIX II.

DE SOLlicitATIONE IN CONFESSiONE.

Lugendum sane est, et quidem nunquam satis, quod in ovili Christi appareant quandoque lupi rapaces! quod constituti *speculatores domus Israel* eamdein ipsi dire devastent! quod praepositi saluti animarum easdem crudeliter in perniciem detrudant! Quis enim tantam *abominationem stantem in loco sancto* cernens horrore non corripietur? quis a dolore temperabit, et pro viribus eam de medio tollere non admittatur? Ut tanto malo efficacia afferrent remedia, Summi Pontifices severas leges contra tam perversos Dei ministros variis temporibus tulerunt. Hinc

Statuenda:

590. — I. De iure Ecclesiae communi Sacerdotes (*a*) *sollcitantes* ad peccandum contra sextum Decalogi praeceptum in

(a) Comprehenditur etiam sacerdos, qui iurisdictione ad valide absolvendum careat. Ita expresse Benedictus XIV in Const. *Sacra-*

confessione (a), aut occasione, praetextu, vel simulatione confessionis (b), immediate ante vel post confessionem (c), aut in

mentum Poenitentiae §. 2.; et praeiverat Decretum S. Inquisitionis 4 Febr. 1661, n. V: Quaestione enim facta, An Sacerdos carens iurisdictione, si solicitet in confessione poenitentem, sit denuntiandus, Responsum est, esse denuntiandum, et opinionem negativam non esse probabilem.

Non tamen comprehenditur aut *interpres*, aut etiam *mandans confessario*, ut in confessione solicitet. Haec constant ex eis. S. Inquisitionis decretis (n. VI et VII), quae statuunt, *opinionem negativam non carere probabilitate*. Et quidem, ut notat Giraldi (*Expos. Iur. Pontif. P. I. Lib. 5. Tit. VII. Pag. 637.*) *probabilitas hic intelligitur non utcumque et levis, sed qua tuto in praxi quis se gerere possit ac debeat.*

Item non comprehenduntur laici aut clerici; qui tamen, si confessionem audiant, ex alio Inquisitionis decreto denunciandi essent. Vid. S. Alph. Lib. 6. n. 688.

(a) In Constit. Apostolicis sermo est tantum de abusu Sacramenti Poenitentiae. Hinc concluditur cum communi DD. (Vid. S. Alph. Lib. 6. n. 684.), nullam esse obligationem denuntiandi sacerdotem, qui ad solicitandum abutatur aliis sacramentis administrandis. Confirmatur id ex eis. Decreto S. Inquisit. (n. X): ad Quaestionem enim, *An Confessarius incusat in poena Constitutionis Apost. contra solicitantes, si solicitet mulierem in aliis sacramentis, scil. baptismi, matrimonii, et sit denuntiandus, et si denuntiandus, possit ab Inquisitoribus puniri*, Responsum est, *quoad utrumque articulum opinionem negativam esse probabilem*.

(b) Ex praxi tribunalis S. Officii non censetur Confessarius sollicitasse *immediate post confessionem*, si solicitatio post transactum integrum diem accidat, dummodo nullo modo pravum animum suum in confessione indicaverit. Vid. Giraldi (*l. c. pag. 637.*). Hoc tamen non obstat, quominus confessarius huiusmodi vi alterius clausulae denuntiandus forte sit.

(c) De hisce clausulis ita S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 678.*) scribit: *Dicitur occasione confessionis, quando confessarius vel poenitens invitat ad confessionem verum; praetextu vero, quando ad confessionem fictam.* Differunt autem haec duo a *simulatione confessionis*, quatenus *occasio et praetextus innuere videntur causam, ob quam contingit, confessarium et poenitentem simul convenire et colloqui; simulatio vero referri videtur ad externam speciem, quam praesert modus simul conversandi seu colloquendi.* Additur autem

loco ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem electo, Superioribus ecclesiasticis denunciandi sunt. Constat ex Bulla *Gregor. XV: Universi gregis*, data anno 1622, quae confirmata est per Constitutionem *Bened. XIV: Sacramentum Poenitentiae*. Sic enim *Gregorius XV: Mandamus omnibus locorum Ordinariis, ut diligenter inquirant et procedant contra omnes Sacerdotes tam saeculares, quam regulares qui personas, quaecumque illae sint, ad inhonestam inter se sive cum aliis quomodolibet, in actu sacramentalis confessionis, sive ante, sive post immediate, seu occasione vel praetextu confessionis, etiam confessione non sequuta, sive extra confessionis occasionem, in confessionario aut in loco quocumque ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel procurare tentaverint, aut cum eis dishonestos sermones habuerint; mandantes omnibus Confessariis, ut suos poenitentes, quos neverint fuisse, ut supra, ab aliis sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes locorum Ordinariis.* » — Vide S. Lig. n. 675.

II. Poenitentes sollicitati absolyti nequeunt, antequam obligationi denunciandi satisfecerint ; vel saltem nisi se brevi satisfacturos esse obligationi suaee promittant. Sic in cit. Constit. *Bened.*

(*Const. Sacramentum §. 1.) in confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo cum simulatione audiendi ibidem confessionem;* quippe extra huiusmodi loca (quibus adnumerari debet et cubiculum personae vere seu ficte aegrotantis) vix aut ne vix quidem haberri simulatio illa confessionis potest.

Eiusmodi tamen simulatio cum praetextu confessionis satis adesse videtur, quando confessionis praetextu sacerdos aut sponte pergit, aut vocetur ad personam infirmam, eodemque praetextu et cubiculo alii removeantur ita, ut solus cum sola maneat, licet deinde nihil aliud inter eos contingat, quod speciem confessionis habeat. Contra vero, si praetextu confessionis confessarius veniam tantummodo domo egrediendi (si, v. gr., Regularis sit), petat aut ad quampiam domum vocetur sive ex condicio sive non ; in ea tamen domo nihil contingat, quod sive prae domesticis sive prae aliis speciem ingerat confessionis facienda, non videtur adesse ea confessionis simulatio, quae conditionem a S. Pontifice propositam adimpleat.

Circa has clausulas vide etiam dicenda inf. ad Quaest. 8. n. 595.

nedictus XIV (a). Obligantur autem ad hanc denuntiationem, non tantum ii, qui sollicitati fuerint, sed etiam alii omnes, qui id certo sciunt, nisi sub secreto consilii hoc noverint; idque valet, etiamsi crimen iuridice probare nequeant (b). — *S. Lig.* n. 695.-699.

III. Denuntiatio intra mensem facienda est. *S. Congr. Officii*, 10 Martii 1677. — *S. Lig.* n. 693. — Poenitens autem, qui sine sufficienti ratione denuntiationem praefixo tempore non exequitur, incurrit excommunicationi latae sententiae, Romae Pontifici reservatam, sed extra Urbem, non reservatam post factam

(a) Verba Benedicti XIV sunt (§. 2.): *Caveant insuper diligenter Confessarii, ne poenitentibus, quos noverint iam ab aliis sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denuntiationem praedictam ad effectum perducentes, delinquentem indicarerint competenti iudici, vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant ac promittant.* — Perperam ergo quidam auctoritate Benedicti XIV conteundunt, absolví nunquam poenitentem ante factam denuntiationem posse; nam S. Pontifex prudentissime disiunctivo praecepto utitur. Hinc praemittendam quidem denunciationem dixeris, cum commode differri absolutio potest, et brevi denunciandi locus suppetit: idque eo impensis curandum, quo difficilius ad id poenitens induci videtur. Ast ubi poenitens ad eundem confessarium redire aut nullo modo aut nisi post longum tempus possit, vel idonea denunciandi occasio in promptu non sit, v. gr., si agatur de puella, quae longe a Sede Episcopali distet, et ita sub cura parentum vivat, ut liberum ipsi non sit Episcopum adire; aliunde vero sincere spondeat, se obligationi suae satisfacturam, nihil est, quod confessarium ab absolutione statim impediatur.

(b) Haec obligatio evincitur non ex Constitutionibus aut Gregorii XV aut Benedicti XIV, sed ex Edicto S. Inquisitionis Romanae, quod resert et S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 680.*). Confirmatur autem decimoquarto ex sexdecim S. Inquisitionis decretis, quae die 11 Febr. 1661 prodierunt, et a Benedicto XIV (*Const. Sacramentum Poenitentiae*) apostolica auctoritate confirmata deinde fuerunt, ac videri possunt tum apud Albitum (*De Inconst. in fid. Cap. 35. n. 66.*), tum apud Giraldi (*Expos. Iuris Pontif. Part. 1. Lib. 5. Tit. VII.*), tum apud Scavini (*De Poenit. Cap. A. art. A.*). Cum enim ad Quaestionem, *An quis teneatur denunciare confessarium sollicitantem, si hoc audivit non a fide dignis, sed solum a leribus personis,* S. Congr. responderit, *opinionem negativam non carere probabilitate;* palam subinfertur, obligationem adesse, si a fide dignis et gravibus personis id quispiam resceiverit.

denuntiationem. *Ex Decreto S. Poenit. 22 Martii 1852. — Vid. Analecta Iuris pont. serie 2. col. 1606. (a).*

(a) *Analecta Iuris Pontificii (l. c.) non habent nec innuunt illud S. Poenitentiariae Responsum; et fortassis ea Auctor allegat, quia ibi haec leguntur: Si elle (la personne sollicitée) refuse de remplir cette obligation, elle encourt l'excommunication majeure, qui est, pour Rome, réservée au Souverain Poniſe. Mais, dans les autres pays, on peut en recevoir l'absolution de tout confesseur approuvé, selon ce que dit le même auteur; quae quidem est praxis ab Auctore quoque admissa.* Caeterum Auctor, ad quem Analecta appellant, est Albitius, cuius particula ibidem subiicitur (*ex Cap. 35. De Inconst. in fid. n. 18.-25.*). Sed reipsa Albitius nihil tale habet. Verba enim eiusdem, quae hoc spectant, sunt eiusmodi (n. 20. 21.): *Quod si denunciare recusaverint, tunc incident in excommunicationem in praedictis Edictis propositam, a qua, si est reservata Pontifici, vel Episcopo, aut Inquisitori, non poterunt absolvi nisi ab eo, cui fuit reservata. Si autem reservata non sit, poterunt absolvi a quocumque confessario.... Quae absolutio non solet impertiri, nisi facta vere et realiter denunciatione, etc.* Albitius ergo non dicit, hanc excommunicationem Romae reservatam esse S. Pontifici, alibi vero reservatam non esse, adeo ut ab ea quivis confessarius possit absolvere; sed remittit ad diversa Edicta, ut inspiciatur, sitne reservata, nec ne.

Porro Edicta S. Officij Inquisit. quoad denunciandos sollicitantes, prouti ea refert Laurentius Cozza (*Dub. Select. circa solicit. dub. ultim.*), S. Officio absolutionem reservant, etiam post factam denuntiationem; meritoque advertit idem Cozza, opinionem, quae facultatem absolvendi reum post denuntiationem tribuebat cuilibet confessario (*Vid. S. Alph. n. 693.*), profluxisse primitus ex sensu aequivoce, quem praeferebant verba cuiusdam Edicti, prouti a Lupo compendiate referebatur. Attamen immutatam deinceps hac in re disciplinam fuisse, indicat etiam Giraldi (*l. c. in not. praec. pag. 627. 628.*) inquiens: *Omittens denunciare Confessarium de sollicitatione intra dictum mensem, etiam si postea denuntiasset, olim non poterat absolvi nisi a dicta Inquisitione Romana; hodie tamen ex decretis eiusdem an. 1735 et 1758 absolvi potest a quolibet Confessario.* Quibus S. Inquisitionis Decretis consonat et Responsum S. Poenitentiariae, quod Auctor allegat. Verumtamen S. Poenitentiariae sanctionem minus dextere A. componit cum praxi, quam Analecta insinuant. Sacrae enim Poenitentiariae decretum, quemadmodum et decreta S. Inquisitionis a Giraldi memorata, nec Romae tantum reservant Pontifici absolutionem ante factam denuntiationem, nec reservationis cessationem post perfectam denuntiationem solummodo *extra urbem* valere statuunt.

NOTA. In nonnullis locis de iure particulari praecipitur, ut denunciator qui-cumque Sacerdos ad turpia sollicitans, licet non sit confessarius vel absque ulla relatione ad confessionem sollicitaverit. Sed plures Canonistae, praesertim recentiores, negant Episcopum huiusmodi statutum ferre posse; quia cum ex iure canonico nullus Sacerdos ab Episcopo damnari possit nisi legitimis testibus et probationibus convictus fuerit, delictum occultum minime punire potest, nec contra reum procedere, ob defectum omnis probationis canonicae et iuridicae. — Vide Stremler, *Traité des peines ecclésiastiques*, I^e partie, c. 4. — Craisson, *Manuale Iuris canonici*, n. 3826. 3828. 3844. — Analecta Iuris pontif., t. I. p. 1866. et seq., et alios.

Quaesita:

591. — QUAER. 1° *An poenitens teneatur ad denuntiationem, si ipse consenserit in sollicitationem?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia lex est generalis, et nullatenus videtur casum hunc excipere; non enim inde minuitur crimen sollicitantis et periculum animarum, ut patet. Nec obstat quod poenitens de iure naturali non teneatur seipsum accusare; nam ordinarie potest utique sollicitantem denuntiare, quin fateatur se sollicitationi consensum dedisse (a). — *S. Lig.* n. 700.

(a) Expresse id cavetur in Const. *Sacramentum Poenitentiae* §. 2., ubi statuitur, denunciandum esse confessarium, etiamsi.... *solicitatio inter confessarium et poenitentem mutua fuerit, sive sollicitationi poenitens consenserit.*

Caeterum S. Congr. Inquis. 23 Iul. 1624 (apud Giraldi l. c. in not. praec. pag. 641.) declaravit, *mulierem, quae solicitanti sacerdoti consenserit, non teneri in denunciatione consensum a se praestitum manifestare: teneri tamen denunciare, etiamsi ipsa prius sollicitaret, et ad consensum traxerit confessarium.* Aliud in rem eandem decretum referit et S. Alphonsus (Lib. 6. n. 700.).

Insuper Instructio a S. Officio Inquisit. an. 1736 data fuit, in qua dum edicitur, ad denunciandum teneri etiam mulierem, quae consensit, additur tamen, eam non teneri ad consensum suum manifestandum, neque de hoc interrogandam esse ab Ordinario seu Inquisitore: itemque confessarium sollicitantem, si contra ipsum procedatur, non esse interrogandum de poenitentis consensu, et, si forte sponte id dicat, non esse scribendum, neque in acta referendum. Tum etiam Confessarios monet, ut poenitentes de his edoceant, ubi opus fuerit; ut sic denuntiationi facienda omne obstaculum submoveatur (Apud Giraldi, l. c. pag. 642.).

QUAER. 2º *An denuntiandus sit Confessarius qui consensit poenitenti sollicitanti, sed ipse non sollicitavit?*

Resp. Affirm. Vide Decr. 9 ex 16 S. Officii, die 11 Februario 1861, confirmatis a Bened. XIV in Bulla *Sacramentum Poenitentiae* (a).

592. — QUAER. 3º *An urgeat obligatio denuntiationis, si reus sit emendatus, vel si a multo tempore sollicitatio contigerit?*

Resp. ad 1º Affirm., quia Pontifex non intendit solam rei emendationem, sed etiam eius punitionem ad damnum Ecclesiae resarcendum, scandalumque reparandum (b).

(a) Iste casus manifeste comprehenditur in illis Gregorii XV verbis: *Aut cum eis illicitos et dishonestos sermones sive tractatus habuerint; quae itidem occurrunt etiam in Constit. Sacramentum Poenitentiae* Benedicti XIV. Indoles enim *tractatus* est, ut de re quapiam exequenda duo vel plures inter se agant vel convenient; nec refert, uter eorum prior rem proponat, dummodo uterque saltem de re perficienda agat, etiamsi forte in conditiones deinde ambo non convenient. Merito ergo DD. concludunt, his verbis comprehendi Confessarium, qui non solicitaverit poenitentem, sed mere consentiat sollicitanti: verissimo enim sensu intercedit *tractatus illicitus et dishonestus*, quo in turpitudinem uterque consentit.

Duo autem sunt S. Inquisit. Decreta, quae revocari huc possunt. Nam in secundo ex sexdecim (de quibus in not. praec.) ad Quaestionem, *An Confessarius consentiens solicitationi, sed statim desistens de illa turpi materia loqui, differendo illius complementum ad aliud tempus, et non praebendo absolutionem poenitenti, incidat in poenas contentas in Bulla Gregorii et sit denunciandus*, Responsum fuit, *incidere, et Confessarium esse denunciandum, reiecta opinione probabili, quam non esse probabilem censuerunt.* — In nono autem ex iisdem decretis ad Quaestionem, *An Confessarius solicitatus, si metu inductus sollicitanti consentiat, sit denunciandus*, Responsum fuit, *esse denunciandum, et opinionem negativam non esse probabilem.* Quod autem S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 681. et 687. q. VIII*) oppositam opinionem ceu probabilem tradat, in causa hoc tantum fuit, quod haec decreta unquam extitisse prorsus ignoravit.

(b) Huc facere possunt duo S. Inquisitionis decreta. Alterum est tertium decimum ex sexdecim saepius memoratis, in quo ad Quaestionem, *An sit denunciandus Confessarius, qui propter solicitacionem alterius abiuravit* (scil. compellente S. Inquisitione, ut abiuret de levi vel vehementi suspicione haereseos), Resposum fuit, *opinionem negativam non esse probabilem, et ideo denunciandum, quod etiam fuit resolutum sub die 20 Jul. 1628.* Et quod hic allegatur,

Resp. ad 2um Affirm., pariter, ob easdem rationes: nam si non esset denuntiandus, qui a multo tempore crimen commisit, ratio sane foret, quia censeretur iam emendatus; sed non valet haec ratio, ut modo dictum est. Insuper quis determinare posset quodnam sit longum aut breve tempus? Attamen illa circumstantia Superiori manifestanda foret (a). — *S. Lig. n. 686.*

593. — *QUAER. 4° An excusat^{ur} poenitens a facienda denuntiatione, ob timorem ne incurrat indignationem et increpatiōnem denuntiati?*

Resp. Neg. Ratio est, quia molestia haec minimi facienda est in re tanti momenti ad bonum commune spectante. Non enim comparari potest malis innumeris maximisque ex corruptione Sacerdotis provenientibus.

Quaer. 5° An deneganda sit absolutio poenitenti, qui Sacerdotem sollicitantem denuntiare recusal?

Resp. Affirm., secus enim lex inutilis et irrita plerumque evaderet. Confessarius igitur procurare debet quo prudentiori modo potest, ut denuntiationem faciendam curet, absolutiōnem differendo vel etiam denegando poenitenti obtemperare recusanti¹.

alterum est decretum (Apud Giraldi l. c. pag. 641. n. VI), quo *definitum fuit, mulierem sollicitatam teneri ad denunciationem, etiamsi sciret, solicitantem sponte comparuisse*. Porro cum abiuratio in ipsa S. Inquisitione signum potissimum sit emendationis, maximum vero emendationis ac resipiscientiae indicium sit spontanea suimet accusatio, neque tamē iuxta allata decreta a denunciando confessario haec excusent; a fortiori non excusabunt alia, quae recenserī solent, emendationis indicia, quae partim aequivoca plane sunt, partim vero nimis ad cognoscendum ardua.

(a) Haec quaestio expresse resoluta prostat in Const. *Sacramentum Poenitentiae* §. 2., ubi definitur, confessarium denuntiandum esse, etiamsi longum tempus post ipsam solicitationem iam effuxerit. Huc illud etiam revoca, quod S. Congr. Inquisit. die 11 Maii 1707 (apud Giraldi l. c. pag. 641. n. VIII) declaravit, nempe *pueram sollicitatam in simplicitate constitutam et absque notitia in honestatis, teneri denuntiare Confessarium solicitantem, postquam compos effecta fuerit, et notitiam praeteritae solicitationis acquisiverit*.

¹ *Cardinalis Albitius, de Inconst. in Fide, c. 55*, haec habet: « Fuit resolutum 28 Iun. 1597, et 28 Febr. 1598, et 15 Apr. 1612, quod quando mulier est nobilis et verecunda, in Urbe (Romae), nec potest induci ad deponendum,

NOTA. In locis ubi non urgetur observatio Decretorum Pontificiorum, quid in iis casibus agendum sit, ab Episcopo resciendum est (a).

594. — QUAER. 6° *An denuntiandus sit Confessarius, qui in confessione postulavit a muliere ubi habitat, si postea eam domi sollicitaverit?*

Resp. Affirm., quia, licet quaestio facta in confessione videatur indifferens, postea tamen ex circumstantiis cognoscitur, eam appositam fuisse ad sollicitandum. — S. Lig. n. 676.

QUAER. 7° *An sit denuntiandus Sacerdos qui, rogatus a muliere ut eius confessionem audiat, eam sollicitat?*

Resp. Affirm. ex Decreto quarto ex supradictis, si sollicitatio fiat in confessionario, seu in loco confessionis. Secus si sollicitatio fiat extra locum confessionis, et absque praetextu confessionis (b).

(a) *Constitutiones omnes editae contra sollicitantes in confessione, in singulas nationes universim vires suas extendunt, ac latinos aequem ac graecos sua amplitudine comprehendunt. Ex Constit. Benedicti XIV, Etsi Pastoralis §. IX, n. V.*

Attamen qui in partibus schismatistarum, haereticorum et mahometanorum degunt, licet subiecti sint Constitutionibus contra sollicitantes; tamen in iis locorum circumstantiis, in quibus nulla spes adsit punitionis denunciati, atque mulieres sine periculo et infamia denunciare nequeant, denunciations vero facile poenam declinare posse credatur, recurrendo vel ad Episcopos schismaticos vel ad laicos iudices infideles, ex Decreto S. Congreg. S. Officii die 21 Febr. 1630, attentis supradictis causis absolvendi sunt, et liberandi ab huiusmodi onere denuntiandi: moneri tamen debent, ut cessantibus supranarratis periculis et impedimentis, teneantur denuntiare. (Apud Giraldi l. c. pag. 640. 641.).

(b) Ad Quaest. n. IV., *An Confessarius, qui foeminae in confessione dicenti, se velle in crastinum confiteri, illam sollicitat et a confessione dissuadet, sit denunciandus, a S. Congreg. Inquisit. responsum*

- consulatur S. Congr. — Si vero extra Urbem, consulatur Episcopus, vel Inquisitor, qui, si habent difficultatem, consulant S. Congregationem; sin minus dent facultatem Confessarii absolvendi poenitentem, quae iustis de causis denuntiare recusat; quae tamen debet absolves sub conditione, quod, cessantibus causis, teneatur hoc facere, ac etiam non adire amplius Confessarium, a quo fuit sollicitata. •

395. — QUAER. 8° *An sit denuntiandus qui, cognita in confessione mulieris fragilitate, postea eam domi sollicitat?*

Resp. Affirmandum est, si mulierem sollicitet tanquam personam, cuius indolem aut fragilitatem ex confessione cognoverit, idque verbis aut alio modo innuat (a).

QUAER. 9° *An sit denuntiandus Confessarius qui mulierem de pulchritudine laudat?*

suit, *Si solicitatio fiat extra locum confessionis et absque praetextu confessionis, negativam opinionem esse probabilem; secus, si fiat in Confessionario seu in loco confessionis.* Unde non est necesse tenere opinionem S. Alphonsi, dum scribit (*Lib. 6. n. 678.*), denuncian-
dum esse confessarium, qui rogatus ad confessionem, divertit et
solicit, *licet nondum sederit, nec mulier fuerit genuflexa.* Quo
spectat etiam Responsum ad Quaest. XV, *An sit denuntiandus Con-
fessarius, qui sedens in confessionario mulierem solicitat stantem
ante confessionarium, non simulando confessionem;* responsum est
scilicet, *opinionem negativam non carere sua probabilitate.* Caeterum
nulla adesse in casu potest simulatio confessionis, quia cum mulie-
res non confiteantur stantes ante confessionarium, abest quaevis
confessionis species seu suspicio.

(a) Scite S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 678., dub. 2.*) hunc easum re-
vocat ad clausulam solicitationis factae *occasione confessionis*, quan-
do nempe Confessarius utens notitia confessionis, ex qua comperiat
poenitentis fragilitatem aut proclivitatem in malum, aut quid ipsa
egerit aut agere cum aliis optaverit, quibusve versetur in angustiis,
vel necessitatibus duro experimento constantiam eius sublicienti-
bus prematur, etc., occasionem inde sumit eam solicitandi. Ratio,
quia cum ansa et impulsus ad solicitandum ex auditâ confessione
profluat, satis vere dicitur cum S. Alphonso, quod *solicitatio occa-
sione confessionis fiat.*

Attamen ut poenitens ad denunciandum teneatur, opus est, ut
certis indiciis constet, ansam solicitandi inde reipsa arteptam fuisse: haec autem satis adsunt, si inter solicitandum confessarius aut
verbis quibusdam aut signo aliquo quidplam proferat, quod ad ali-
quid ex praedictis per confessionem sibi notis referatur: in quo
quidem et peccatum contra sigillum sacramentale adesse poterit.
Ad substantiam tamen huius easus non pertinet, quod haec brevi
post confessionem contingat: nam etiam post multum temporis
sumpta inde solicitandi ansa eandem retinet naturam. Quod vero
ex Roncaglia refert S. Alphonsus, vi eiusdem clausulae denunciandum
esse sacerdotem, qui mulierem sollicitet, promittens, se eius
confessionem auditurum, plane abs re esse videtur.

Resp. Hoc dignoscendum est ex loquendi modo, aut ex aliis circumstantiis. Etenim si videatur agere ex pravo affectu, denunciāndus est; secus vero, si ex quadam imprudentia vel ex mera levitate loquatur (*a*). — *S. Lig. n. 703.*, etc.

596. — *QUAER. 10° An facile fides sit adhibenda mulieribus Sacerdotem de sollicitatione accusantibus?*

Resp. Neg., sed sedulo tum Confessario, tum Superioribus pensandae sunt circumstantiae rerum et personarum. Non semel enim visae sunt mulierculae, quae ex invidia, odio, zelotypia, aliove fine perverso Clericos prorsus innocentes atrociter calumniatae fuerint. Omnia igitur adiuncta maturo examine perpendenda sunt, praesertim quando mulier facilem se, promptamque ad parendum praecepto denuntiationis facienda ostendit.

NOTA 1° Hic advertendum, crimen falsae accusationis de sollicitatione ex Const. *Bened. XIV* reservatum esse Sedi Apostolicae, sed sine censura (*b*).

(*a*) Consonat his Decretum duodecimum ex sexdecim *S. Inquisit.* iam toties allegatis. Namque ad Quaestionem, *An Confessarius, si laudet poenitentem ex pulchritudine et venustate, dicatur illam sollicitare, et ideo sit denunciandus*, Responsum fuit, *Si laus illa sit seria, et nihil pravae intentionis redoleat, negativam esse probabilem; secus non esse probabilem.*

Id ipsum *S. Congregatio* (*decret. XVI.*) reponendum censuit ad Quaestionem, *An sit denunciandus confessarius, qui audiens confessionem dat donum mulieri, ita ut dicatur illam solicitasse.* Remittit enim ad responsum factum *ad duodecimum*. Profecto, ut *S. Alphonsus* (*Lib. 6. n. 703.*) advertit, hoc per se est quid indifferens, et malitia ex adjunctis desumenda erit, ex conditione nempe poenitentis, ex qualitate doni, ex eius quantitate, et ex modo, quo fit.

(*b*) Imo Benedictus XIV eandem poenam contra *mandantes, consulentes, et quicumque dici possint procurantes*, statuit. Ita in Const. *Sacramentum* §. 3.: *Et quoniam improbi quidam homines reperiuntur, qui vel odio vel ira vel alia indigna causa commoti, vel aliorum impiis suasionibus, aut promissis, aut blanditiis, aut minis aut quovis alio modo incitati.... innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos iudices falso sollicitationis insimulant; ut igitur tam nefaria audacia et tam detestabile facinus metu magnitudinis poenae coercentur, quaecumque persona, quae execrabiliter huiusmodi flagitio se inquinaverit, vel per se ipsam innocentis confessarios impie calumniando, vel scelerante procurando, ut ab aliis id fiat, a quocumque sacerdote.... præterquam a Nobis, nostrisque Successoribus.... spe absolutionis obtinendae.... perpetuo careat.*

NOTA 2^a Superioris (*a*), cognita certo criminis veritate, valde cante procedere debent, ut reum corripiant pro delicti gravitate, nec promiscue culpam iam dudum praeteritam, vel casu ex fragilitate habitam, sicut recentem, vel ex consuetudine commissam, puniant; item ut simul bono Religionis, Sacerdotii et rei ipsius, consulant, scandala et rumores praecavendo, in quantum fieri potest.

597. — QUAER. 11° Quaenam sint poenae contra sollicitantes?

Resp. Poenae in sollicitantes ex Bulla *Greg. XV*, sunt suspensio ab exercitio Ordinis, privatio beneficiorum, dignitatum et officiorum quorumcumque, et perpetua inhabilitas ad illa; et adde, quoad Regulares, privatio vocis activae et passivae. Omnes tamen sunt ferendae sententiae (*b*).

598. — QUAER. 12° Quomodo facienda sit denuntiatio?

Resp. 1° Denuntiatio facienda est voce in quantum fieri potest, non vero scripto tantum. Igitur mulier sollicitata sistere se debet coram Ordinario, vel Inquisitore, sicubi tribunal Inquisitionis existit, et actum sollicitationis declarare, quin tamen proprium consensum, si quem praestiterit, ullo modo patefaciat.

2° Si denuntiatio voce fieri non possit, facienda est per epistolam proprio nomine et cognomine subscriptam, aut saltem per internum. Obligatio enim denuntiandi sollicitantem non est tam adeundi personaliter Superiori, quam ei delinquentem deferendi, ut *Bened. XIV* in sua Bulla loquitur (*c*). Qui autem tenetur ad finem, ad media quoque tenetur.

(*a*) Superior hoc loco intelligi debet vel Inquisitor S. Officii, vel loci Ordinarius: utrilibet enim ex Pontif. Constitution. deferri denuntiatio pro lubito potest.

(*b*) Adde, quod Benedictus XIV per organum S. Congr. Inquisit. 5 Aug. 1745 decrevit, *quod in posterum sacerdotes.... in actu sacramentalis confessionis sive illius occasione aut praetextu ad turpia sollicitantes.... praeter poenas a iure et Apostolicis Constitutionibus.... contra eosdem inficias, perpetuam etiam inhabilitatem incurvant ad sacrificii celebrationem*. De quo decreto S. Alphonsus monet (*Lib. 6. n. 703.*), ad eiusmodi poenam incurriendam requiri sententiam iudicis declaratoriam, ex generali scilicet principio quoad poenas privativas seu inhabilitantes, quando reus poenam exequi non possit sine propria infamia.

(*c*) Auctor prae oculis habuit ea verba Benedicti XIV (Const. Sacramentum §. 2.): *Caveant insuper diligenter confessarii, ne poeni-*

3º Si persona sollicitata nullo modo induci possit ad denuntiationem tali forma peragendam, quia nempe timore vel insuperabili rubore afficitur, sinat ea de re moneri Episcopum, qui delegare poterit aliquem ad denuntiationem accipiendam. Haec facultas Episcopis et Inquisitoribus, ex Indulso *S. Congr. Inquis.* de consensu Pontificis, facta est. Sacerdos autem delegatus iuramentum praestare debet de silentio servando et de munere sibi commisso fideliter adimplendo. — *Decretum S. Congr. Inquis.*, 27 Septemb. 1624.

4º In omni casu denuntiatio facta per litteras anonymas est omnino insufficiens et prorsus invalida, perinde ac si non facta fuisset, ut pluries declaravit *S. Congr. Inquis.* — Vid. *Analecta Iuris pontificii*, mense Sept. 1855, etc., etc. (a).

NOTA 4º Mulieres sollicitatae ad denuntiationem non tenentur, si Inquisitores, vel Episcopi, aut eorum Vicarii, in longinquis regionibus degentes, sine gravi incommodo adiri nequeant. Verum, cessante impedimento, v. gr., in Episcopi visitatione, obligatio denuntiationis urgenda est. Sic declaravit *S. Cong. S. Officii* 22 Ian. 1727.

NOTA 2º Denuntiatio, vel Inquisitori facienda est, vel Ordinario loci in quo versatur poenitens, etiamsi Confessarius sollicitans ad aliam dioecesim pertineat. Ipsius enim est excipere iuratam denuntiationem, eamque ad Episcopum rei, si diversus sit, transmittere.

NOTA 5º Confessarius non tenetur onus denuntiationis ad Ordinarium transmittendae suscipere, sed muneri suo satisfacit monendo poenitentem, ut opportuno tempore sollicitantem rite denuntiet. Poterit tamen operam suam praestare si censuerit id expedire; sed rei notitia extra confessionem accipienda est. — *S. Lig. n. 699.*

tentibus, quos noverint iam ab aliis solicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denunciationem praedictam ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti iudici, vel saltem se, cum primum poterunt, delatueros spondeant ac promittant.

(a) *Si mittantur litterae ad Patrem Commissarium seu Assessorem Supremae cum nomine scribentis, in quibus contineatur denunciatio; solent remitti Inquisitoribus vel Episcopis, ut ad se accersito scribente, faciat eas ab eo recognoscere medio iuramento, interroget super contentis in illis in specie, et redactis in formam denunciationis, apponat in initio Processus, ac de contentis in eis examinet testes informatos. Albitius De Inconst. in fid. Cap. 35. n. 21.*

CAPUT II.

DE OFFICIO MINISTRI.

1° In confessione; 2° post confessionem.

ARTICULUS I.

DE OFFICIO MINISTRI IN CONFESSIONE.

Agendum 1° de muneribus Confessarii in genere; 2° de eius agendi ratione cum variis poenitentium generibus.

§. I. *De muneribus Confessarii.*

Quadruplex Confessarii munus seu officium assignatur, scilicet 1° Patris; 2° Medici; 3° Doctoris; 4° Iudicis.

PUNCTUM I.

De officio Patris.

599. — Confessarius est pater spiritualis, qui spiritualem vitam poenitenti tribuit, aut refecit et sovet; in tribunali enim Poenitentiae vices gerit optimi omnium parentis, nempe ipsius Christi, et ideo a poenitentibus dulcissimo Patris nomine appellatur. Illud autem quod in vero patris nomine imprimis eminent, est insignis et inexhausta caritas. Quaenam enim dilectio patris dilectione fortior? Quaenam verior, purior, castior, constantior, sollicitudine plenior et a proprio commodo magis aliena, imo et ad omne privationum et incommodorum genus paratior et promptior? Talis igitur esse debet Confessarii caritas, ita ut *indutus viscera misericordiae Christi Iesu, qui non renit rocare iustos, sed peccatores, sciat studiose, patienter et mansuete cum peccatoribus agere* (*Leo XII, in Bulla pro Jubilaeo magno anni 1823*). Sic bonus pater pro filiis spiritualibus omnia sustinebit: *Caritas enim patiens...., omnia suffert...., omnia sustinet.* 2. Cor. 13. 4.

Confessarius debet esse caritate plenus erga poenitentes, tum in principio, tum in decursu, tum in fine confessionis. De his

audire iuvat loquentem ipsum *S. Ligorium in Praxi Confessarii*, in fine operis theologici maioris, necnon in *Hom. apost. tract. 21.*

600. — I. *In principio confessionis.* « Primo caritatem adhibere debet (*Confessarius*) in benigne excipiendo omnes, sive pauperes, sive rudes, sive peccatores sint. Nonnulli solummodo tempus insumunt in audiendis confessionibus antiquorum devotorum aut personarum spectabilium, quia, ut hos a se repellant, non est eis tantus animus; si tamen ad se aliquis miserabilis peccator accedit, aegre auditur et conviciis oneratus arcetur: unde fit ut ille miser, postquam sibi maximam vim intulit, ut ad sua peccata confitenda veniret, se tam aspere acceptum sentiens, odium in Poenitentiae Sacramentum concipiatur, et desperans se posse invenire, qui sibi opituletur et se absolvat a peccatis, in perditae vitae lubricum lassis habenis preeceps ruat, et in salutis desperationem incidat. Secus boni Confessarii agunt, cum ad se huiusmodi peccatores confluunt, benigne hos accipiunt, et, quasi *victor captus praeda*, exultant perpendentes sibi contigisse animam de manibus daemonis eripere. Sciunt, hoc Sacramentum proprium non fuisse pro iustis institutum, sed pro peccatoribus: etenim veniales culpae ut remittantur, non indigent sacramentali absolutione, cum multis aliis modis deleri possint; sciunt quoque, Christum protestatum fuisse his verbis: *Non enim veniam vocare iustos, sed peccatores: Marc. 2. 17.* Propterea Confessarius viscera misericordiae induens, quo magis animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiat, eo magis, ut Deo ipsas lucifaciat, maiore caritate eas amplectatur, eisque auxilium preebeat his aut similibus verbis: *Eia, frater, bono animo esto, noli timere; peccata tua impavide confitere. Aperi omnia confidenter, nullius te pudeat: nihil refert, si in omnes conscientiae tuae sinus non introspxeris: sufficit si ad interrogata respondeas. Age Deo gratias, qui te hucusque ad poenitentiam expectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Laetare, quia certe Deus omnia peccata quantumvis ingentia, tibi remittit, si bonam habes voluntatem; ideoque te expectavit, ut tibi parceret: igitur hilari animo dic omnia, nihil involucris tegas....* »

601. — II. *In decursu confessionis.* « Caritatem longe maiorem ostendere debet confessionem excipiendo. Caveat, ne impatientem aut taedio affectum se exhibeat; nec ostendat ad-

« miratione percelli de peccatis, quae narrantur; modo poenitens non sit adeo durus aut petulans, ut plura et atrocia peccata sine ullo rubore, et sine ulla displicentia animique sensu exponeret: quia tunc opus habet pro viribus efficiere, ut a poenitente quanta sit illorum deformitas et magnitudo, percipiatur; ideoque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse a lethali lethargo expergesiat. Verum quidem est, quod in actu confessionis abstinere debent Confessarii a correctione facienda ne forte exterriti poenitentes peccata reticeant; nihilominus hoc intelligitur regulariter loquendo: caeterum multoties expedit ad ultraiora non procedere, et statim poenitentem corripere, praecipue cum constetur peccatum valde enorme, aut si ipse fuerit in aliquo vitio habituatus, ut peccati gravitatem comprehendat. Advertat tamen ne eum exasperet, nec perterreat. Quapropter postquam eum, quantum opus fuerit, correxerit, statim ei animum faciat ad reliqua peccata coulita tenda, dicens: *Eia, frater, vis ne ab hoc vitio resipiscere?* « *Num ita est? Et quoniam hoc facere es paratus, esto animo hilari.* Itaque enarra reliqua peccata, nihil reticens. Igitur dic omnia animo forti; confitere omnia sincere: *Deus enim paratus est tibi parcere....* » (n. 4.)

602. — III. In fine confessionis. « In fine confessionis oportet quoque, ut Confessarius vehementiori ardore ac studio incubat, ut poenitenti percipere faciat gravitatem et multitudinem eius peccatorum, ac miserum damnationis statum in quo reperitur; sed hoc semper maxima cum caritate faciat. Verum tamen est congruentius tunc verbis gravioribus ut, ut sic melius ad bonam mentis frugem redire possit; nihilominus efficiere debet, ut poenitens intelligat, quod ei dicitur, non ab animo irato, sed ex singulari amore et commiseratione erga suam animam procedere, quod poterit hoc modo exprimi: *Fili mi, percipisne malum quod operatus es? Quid tibi mali fecit unquam Deus tuus, quem tu ita perdite contempsisti?* « *Si Iesu Christo nullus tam fuissest tibi inimicior, potuisses cum illo te gerere peiorem?* Sed, quaeso, animadverte quis sit hic Jesus? Hic est ille, qui cum esset Deus, nullius egens, factus est homo propter te, voluit mori in cruce, ut te de inferno redimeret. Ah! fili, si interim mortuus esses, si in hac nocte, quo ilurus fuisses? Ubi nunc esses? Esses in aeterno igne inferni. Quid de te factum erit, si vitam hactenus ductam pergas in posterum vivere? Poteris sic salvare? Experciscere et

« vide quod, nisi mores in melius mutes, iam es damnatus. Quid
 « boni ex tot peccatis tibi collegisti? Age, fili, recede a malo,
 « desine peccare, et te totum in Dei brachia, quae ad te susci-
 « piendum sunt extensa, committe: sufficit quantum ei peccasti.
 « Ego toto corde et totis viribus te adiuvare volo, veni ad me
 « semper ac tibi lubet, quoniam invenies patrem, qui te benigne
 « suscipiet. En firmiter nunc statue, te velle sanctum effici. Per
 « te stat. Deus enim semper paratus est, et propterea tibi hoc
 « tempus impertitus est, ut avertas te a malo et facias bonum.
 « O quam bonum est habere amicum Deum!...., etc. »

PUNCTUM II.

De officio Medici.

Confessarius est verus animarum medicus, cum ipsas variis peccati morbis eripere, pravis passionum affectibus adimere, et divinae gratiae restituere debeat. Confessarius igitur, ut peritus medicus, debet 1º causam mali cognoscere; 2º illud sanare; 3º relapsum praecavere. Audiamus iterum *S. Ligorium*, *ibid.*

603. — I. *Confessarius debet causam morbi cognoscere.*
 « Confessario ut sui poenitentis infirmitatibus remediis oppor-
 « tunis occurrat, cognoscenda est origo et causa omnium eius
 « spiritualium morborum. Nonnulli praeter species et numerum
 « peccatorum nihil aliud inquirunt: si poenitentem dispositum
 « vident, statim eum absolvunt; sin minus, quin unum verbum
 « impendant illico dimittunt, oculo retorto dicentes: *Discede*
 « *a me, quia te absolvere non possum.* Aliter procedunt boni
 « Confessarii: hi enim prius investigant morbi originem et
 « gravitatem, interrogando de peccati consuetudine, de occa-
 « sionibus, de tempore, de loco, de personis cum quibus, quo
 « rerum concursu. Sic enim melius poterunt poenitentes cor-
 « rigere, eos ad absolutionem disponere et remedia salutaria
 « adiungere. » (*n. 6.*)

604. — II. *Debet morbum sanare.* — « Cognita morbi ori-
 « gine et gravitate, Confessarius procedat ad debitas animad-
 « versiones faciendas. Et quamvis ipse debeat tanquam pater
 « cum caritate poenitentes auscultare, tamen ut medicus tene-
 « tur, quantum opus est, eos monere et corriger, eos praeser-
 « tim qui, multis mortalibus gravati, ad Poenitentiae Sacramen-
 « tum raro accedunt.... Nec Confessarius debet tunc attendere

« alios poenitentes, qui se circumstant. Nam, ut aiebat S. Franciscus Xaverius, melius est paucorum confessiones rite factas audire quam multorum inordinatas et sine fructu. Hic animadvertere oportet, quam perperam agunt illi Confessarii, qui si poenitentem indispositum nanciscuntur, ne cum illo aliquid insument temporis, statim a se abire iubent.... Et parum refert, quod alii exspectent aut inconfessi discedant; Confessarius enim de hoc tantum, qui sibi nunc confitetur, non vero de aliis in die iudicii rationem reddere debet.... (n. 7.)

« Post debitas correctiones aut monitiones, praestat ut laboretur ad disponendum poenitentem ad absolutionem per actus veri doloris et propositi; quocirca monitos esse volo Confessarios, perpaucos illos esse poenitentes, praesertim rudes, qui praeposito actu doloris ad confitendum accedant. Nonnulli Confessarii putant satis muneri suo fecisse, si duntaxat huiusmodi poenitentes sequenti modo interrogent: Eia, postulas ne a Deo veniam de omnibus his (quod revera non est verus actus doloris)? te poenitet ex corde omnium peccatorum? et nullo alio verbo interposito, absolutionem eis elargiuntur. Totum ab hoc aliud est bonorum Confessoriorum institutum. Hi enim in primis elaborant ut poenitentes (sermo est de iis qui lethalibus tenentur) verum dolorem et detestationem peccatorum concipient. Et prius per attritionis actum eos praeparant, v. gr.: *Fili mi, ubi nunc esse deberes in aeternum? In inferno. Ah! in illo igne cruciandus esses! Nec tibi amplius spes restaret, ut illinc eripi posses! Ibi esses moraturus ab omnibus derelictus, a Deo reiectus per totam aeternitatem!* Igitur te poenitet Deum offendisse propter infernum quem meruisti? Postea curet ut elicatur actus contritionis, hoc modo: *Fili mi, quid egisti? Peccasti in Deum summum et infinitum bonum; nullam illius rationem habuisti; avertisti faciem ab eo; proiecisti eum post tergum tuum; contempsisti amicitiam et gratiam eius.* Eia ergo, quia offendisti Deum, bonitatem infinitam, nunc ex toto corde te poenitet? *Detestare et odio habere, super omnia mala, omnes iniurias, quibus immerito Deum tam bonum affecisti.* Nonne iam promptus es millies mori (a), quam haec in posterum committere?.... » (n. 10.)

(a) Vide quae adnotata superius sunt ad n. 459.

605. — III. *Debet relapsum praecavere.* Relapsum praecavet Confessarius, assignando poenitenti remedia morbi convenientia. Remedia autem vel generalia sunt, vel particularia.

1º Remedia generalia sunt 1º oratio pia et amor erga Deum; 2º invocatio frequens B. Mariae Virginis, sancti Angeli custodis et Sancti protectoris; 3º frequentia Sacramentorum et confessio statim ac mortale aliquod commissum fuerit; 4º consideratio veritatum aeternarum, praesertim mortis et finis ultimi, iuxta illud: *Memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis: Eccli. 7. 40.*; 5º recordatio Dei praesentis, cum urget tentatio, dicendo: Deus me videt; 6º examen conscientiae vespertinum cum animi dolore et proposito; 7º oratio mentalis et piae lectio-nes, praesertim pro Sacerdotibus.

2º Remedia particularia assignabuntur pro vitiorum diversitate: v. gr., illi, qui aliquo odio tenetur, insinuetur, ut quotidie commendet Deo illum, quem odit, recitando pro ipso Orationem Dominicalem, etc. Et cum turbatur memoria iniuriae, reminiscatur contumeliarum, quibus ipse Deum affecit. Illi, qui in peccata turpia lapsus est, iniungatur ut otium vitet, malos socios et pravas occasiones fugiat. Illi, qui habitum pravum per longum tempus contraxit in hoc vitio, praescribatur ut non solum vitet occasiones proximas, sed etiam quasdam remotas, quae sibi tam debili sunt tanquam proximae. Potissimum autem curet Confessarius, ut hic frequenter communicet; quia Eucharistia dicitur: *Vinum germinans virgines.* Et sic de aliis.

Alia remedia assignabit Confessarius (a) pro sua prudentia, inspectis circumstantiis occasionum, personarum, etc. Pruden-

(a) Non praetereunda hoc loco illa, quae Card. De Lugo (*Respons. Moral. Lib. 1. Dub. 28. n. 5.*) sapienter de medici officio monet: *Poenitens (inquit) solum debet implere poenitentiam sibi a Confessario impositam: quoad reliqua vero potest quidem Confessarius declarare poenitenti ea, ad quae aliunde poenitens sub peccato tenetur, v. gr., restitutionem, relinquere occasionem peccandi proximam, abstinere a tali contractu usurario, et alia similia, quae si poenitens non habet animum observandi, non est dispositus ad absolutionem: non tamen potest Confessarius quidquam aliud sub peccato ei praecipere, nisi id, quod in poenitentiam imponit, in qua imponenda habet se ut iudex: quoad alia vero se habet ut Medicus, cuius non est praecipere, sed consulere et declarare aegroto, quae sint media necessaria vel utilia ad sanitatem tuendam vel recuperandam.*

tia enim est praecipua qualitas, quae in medico perito eminere debet. — *Vide S. Lig. in Praxi Confessarii, n. 15. ; et in Hom. apost. tract. 2. n. 5. et 6.*

PUNCTUM III.

De officio Doctoris.

Confessarius ut munus doctoris rite impleat, scientiam sufficientem habere debet, ut poenitentes convenienter doceat.

SECTIO I.

*De scientia Confessarii.**Principia :*

606. — I. Confessarius tenetur sub gravi scire ea omnia, quae ad munus suum rite obeundum requiruntur. — *Ita omnes cum S. Lig. in Praxi Confessarii et in Hom. apost., ubi sic loquitur: Affimo in statu damnationis esse eum Confessarium, qui sine sufficienti scientia ad confessiones excipiendas se exponit.* Ratio est, quia secus huiusmodi Confessarius se exponit evidenti periculo male fungendi tanto munere cum iniuria Sacramenti, et magno animarum detimento.

Ideo Deus specialem scientiam a suis Ministris exigit, ut constat ex variis sacrae Scripturae verbis: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore eius. Malach. 2. 7. — Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Osee 4. 6. — Caecus si caeco ducatum praestet, ambo in foream cadant. Matth. 15. 14. — Vae vobis, duces coeci! Matth. 23. 16. — Constat etiam ex innumeris SS. Patrum testimoniosis: Nulla ars doceri praesumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo magisterium pastorale suscipitur in magna temeritate, quoniam: Ars artium est regimen animarum. — S. Gregor. Reg. Past. officii, p. 1. c. 1.*

607. — II. Confessarius tamen non tenetur adeo perfectam scientiam habere, ut possit semper statim et per seipsum omnes occurrentes dubitationes solvere; sed sufficit, ut id possit in casibus communiter accidentibus, et de difficultibus sciat sal-

tem dubitare (*a*). Maior enim scientia difficilius haberi potest, cum nec ipsi doctiores statim omnes casus solvere queant. Nec etiam tenetur Confessarius de singulis peccatis accusatis iudicare an sint mortalia, necne; siquidem hoc saepe impossibile est; sed sufficit ut singula audiat prout gesta sunt, et de illis iudicet (*b*), tum iuxta principia communia, tum iuxta rerum adiuncta a poenitente exposita, et remedium idoneum apponere noverit. — *S. Lig. n. 627.*

Resolves:

608. — 1º Confessarius quilibet tenetur scire ea omnia quae spectant ad valorem, substantiam, integratatem et effectum Sacramenti Poenitentiae, et quae ad licitam eius administrationem, tum ex parte sui, tum ex parte poenitentis, requiruntur.

(*a*) S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 627.*) censet cum *Salmant.*, *Suarez*, et *communi*, satis esse, si Confessarius intelligat, quae frequentius accidunt, et de aliis sciat dubitare.

Et Card. De Lugo: *Non est necesse, quod in dubiis, quae occur- runt, possit ipse omnia resolvere: satis est, si communia sciat, et de difficultibus sciat saltem dubitare, ut libros vel peritiores consulat.* (*De Poenit. Disp. 21. n. 70.*).

(*b*) Haec Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 21. n. 70.*) confirmat: *Haec scientia non debet esse tanta, ut de omnibus, quae poenitens dicit, possit discernere, an sint mortalia vel venialia: saepe enim id nec doctissimi possunt, partim quia non possunt scire perfecte ipsum factum, an consenserit poenitens cum plena deliberatione vel non, partim quia nec ipsum etiam ius in omnibus sciri potest. Satis ergo est, si sciat, in iis, quae communiter occurrunt, an sint mortalia vel venialia.... Et mox (*ibid. n. 71.*): Hinc infero, non requiri, quod Confessarius de omnibus, quae audit a poenitente, iudicet, an sint gravia vel levia; imo neque an sint vel non sint peccata; sed de communibus; reliqua vero audiat, et intelligat, ac postea absolvat cum debita intentione.*

Nec movere tunc Confessarium debet, quod postea noscat certo, quod inter confitendum fuit ipsi incertum. Ad rem S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 627.*) monet cum *Suarez*, quod licet in aliquo casu Confessarius non discernat, quae sint gravia vel levia; si tamen bona fide poenitens dicit peccatum suum, confessio valet; et quamvis postea advertatur, fuisse mortale, non est, cur repetatur in alia confessione.

2° Scire debet etiam obligationes communes et proprias statuum, varias peccatorum species, ipsorum adiuncta speciem mutantia (a), principia discernendi inter mortalia et venialia, et quaenam sint mortalia et venialia in singulis praeceptis, saltem iuxta principia generalia et communem Theologorum sententiam. Item quinam sint actus validi et liciti (b). Ratio patet, quia illud cognoscat, oportet, de quo iudicare debet; alioquin aequum iudicium ferre non poterit.

3° Cognoscere debet casus reservatos (c) et censuras vigen-tes, impedimenta matrimonii, conditiones contractuum, varias causas restitutionis, radices et occasiones peccatorum, remedia

(a) Quoad hoc caput nonnulla expedit advertere. Ac 1.º quidem ubi dissensio est inter Doctores, num circumstantia quaepiam inducat diversitatem speciei, sicut poenitens non tenetur eam fateri, sic nec confessarius interrogare; in hanc rem utiliter legetur Thomae Tamburini opusculum, cui titulus: *Methodus expeditae Confessionis*. — 2.º Etsi adsit haec speciei diversitas, quando tamen apparet, poenitentem ad specialem illam malitiam nihil advitissem, non opus erit, ut confessarius de ea scitetur. — 3.º Iusuper ad prudentiam confessarii spectabit, num poenitentem de speciali illa malitia debeat monere iuxta regulas, quae infra traudentur de poenitente monendo. Unde S. Alphonsus (*Lib. 3. n. 150.*): *Caeterum non semper expedit monere huiusmodi rudem poenitentem de gravitate periurii, si monitio praevideatur non de facili profutura.*

(b) Quando Confessarius iudicare de his debeat quoad agenda in posterum, dubius autem ipse haereat, neque commodum accidat aut hic et nunc media ad dubium depellendum adhibere, aut poenitentem rursus deinceps alloqui, proderit illud Card. De Lugo monitum (*De Poenit. Disp. n. 21. 71.*): *Quando dandum est consilium in futurum, vel imponenda restitutio, aut prohibendus contractus dubius, vel quid simile; si ipse confessarius non potest se ipso id resolvere, erit bonum consilium petere a poenitente, an sit paratus ad consulendos homines peritos, et standum illorum iudicio circa illud dubium: quod si poenitens promittit, absolvat, dicendo illi obligationem, quam habet consulendi aliquem vel aliquos de illo dubio.*

(c) Scite monet Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 21. n. 70.*), melioris conditionis eos esse, qui habent facultatem absolvendi a reservatis per Bullam vel aliud privilegium. Minus enim difficultatis patitur, quisquis brevi catalogo meminisse queat, quid absolvere interdicatur.

ipsis afferenda, satisfactiones salutares et convenientes impo-nendas, etc.

4º Peccat igitur Confessarius, qui scienter praedicta scientia caret, etiamsi ex sola caritate et obedientia confessiones excipiatur. Nec eum per se excusat approbatio Episcopi; haec enim non dat scientiam ex natura rei debitam, nec eius defectum supplet (a). — *S. Lig. Hom. apost.*, n. 100.

609. — 5º Peccat etiam Superior, qui ignaro Confessario veniam dat Confessiones excipiendi, quia eius peccato conser-tit atque cooperatur (b).

(a) Limitandum tamen hoc est, si subditus non quidem certo no-scatur, se necessaria nescire, sed de propria sufficientia dubiis agi-tetur, quibus angi non raro solent viri etiam peritiores sed timidioris indolis. Apposite Lugo (*De Poenit. Disp.* 21. n. 72.): *Infero secundo, percure graviter eum, qui sine scientia respective requisita exponit se ad audiendas confessiones: in quo non est differentia inter confes-sarium regularem et saecularem, formaliter loquendo, cum uterque obligetur praecepto naturali. Poterit tamen esse differentia materia-lis, quatenus Religiosus, qui dubitat de sua aptitudine et sufficientia ad illud ministerium, facilius poterit deponere illud dubium, quando Praelatus, qui eum bene novit, iudicat illum aptum, et imponit ei tale munus.*

Quae licet Lugo solum de Religioso dicat, admitti tamen possunt et debent circa sacerdotem saecularem, si pari modo Episcopus bene novit subditum, atque ad ministerium adigat.

Excipendus praeterea est casus necessitatis; in qua, ut ait Lugo (*De Poenit. Disp.* 21. n. 73.) licet sacerdos sit ignarus et indoctus, debet audire confessionem et absolvere; quia scientia confessarii requiriatur ad integratem confessionis; cum autem in illo periculo non requiratur materialis integritas, sed sufficiat percipere aliquod peccatum, vel etiam peccatum in genere; non obstat confessarii inscivia in eo casu. Unde idem dicendum erit, quando christiani, qui apud infideles in servitute detinentur, non habent nisi unum sacer-dotem ignarum et indoctum, ut docet Suarez (*De Poenit. Disp.* 28. Sect. 2. n. 6.), quia illa quoque reputatur necessitas moraliter extrema.

(b) Monent tamen DD., necessitatem subinde efficere, ut etiam minus doctis hoc ministerium committi debeat. Hinc S. Alphonsus (*Lib.* 3. n. 628.) postquam dixit, necessitatem in hoc excusare, si aliter poenitentes deberent diu carere confessione, ut evenit in capti-

6° Peccat et ipse poenitens, qui scienter eligit Confessarium respectu sui ignarum; quia non vult, sicuti oportet, dirigi in via salutis, et sic grave damnum spirituale subit. Si tamen poenitens sit in bona fide, valida erit confessio; quia ex parte poenitentis intervenit integra peccatorum declaratio et debita animi dispositio; ex parte Confessarii intervenit saltem cognitio peccatorum sub ratione confusa peccati, quod ad materiam Sacramenti sufficit (a).

7° Experientia non potest supplere scientiam, sed solum eam iuvat; sine scientia autem non inservit nisi ad sucum Confessario faciendum, et ad eum in errores inumeros inducendum, ita ut saepe tanquam principia habeat ea, quae controversiae subiacent, aut etiam communiter negantur.

8° Confessarius igitur quilibet sedulo Theologiae moralis studio incumbere tenetur; et, ut asserit *S. Lig. Hom. apost. n. 100.*: *Nunquam studium illud intermittere debet; quia ex*

vis, dein subdit: Et idem dicunt Doctores pro parvis oppidis aut triremibus, ubi, ut aiunt, si haberi nequeant ducti sacerdotes, depulati possunt minus docti: admonendi tamen de obligatione discendi.

Sic et Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 21. n. 74.*) advertit, excusandos in hisce adiunctis esse Praelatos, qui indoctos ac rudes ministerio praeficiant. Addo (inquit) *ex hoc capite excusari super Praelatos, qui in aliquibus oppidis exiguis et rematis praeficiunt Parochos indoctos et rudes: hoc enim plerumque faciunt, quia propter exiguum stipendium et penuria rerum ac pauperiem incolarum, non intenit homo doctus, qui velit curam illam suscipere. Unde cum aliter non possit ovibus illis subveniri, ut suppono, melius est, quod habeant confessarium indoctum in tali necessitate, quam quod omni remedio prorsus destituantur. Debet tamen Praelatus admonere parochum de defecu scientiae, quem patitur, et de obligatione, quam habet, comparandi, si possit, doctrinam necessariam ad suum ministerium obeundum. Hanc enim obligationem semper habet parochus et confessarius, licet praelatus ob necessitatem ovium excusetur aliquando mittendo ministrum minus sufficientem.*

(a) Exceptionem tamen sic innuit Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 21. n. 72.*): *Similiter peccat, qui ineptum eligit ad hoc officium, et non solum Praelatus, sed etiam poenitens, qui habet facultatem eligendi Confessarium, et scit, hunc non esse idoneum, sicut sit approbatus, peccat eum eligendo, nisi talis sit poenitens, qui sua doctrina possit supplere inscitiam confessarii, ut dictum est.*

tot rebus diversis et inter se disparibus, quae ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rarius accident, temporis progressu e mente decidunt; quare oportet semper frequenti studio ea in mentem revocare.

9º Hinc patet quam graviter illi errent, qui scientiam Theologiae moralis facilem et vix aliqua attentione dignam reputant, dictantes, casus fere omnes aliquo sensu communi, cum principiorum generalium notitia solvi posse. — Apposite idem S. Ligorius Lib. 6. n. 628.: *Qui ad hoc munus excipiendi confessiones inhiant, non facile sibi persuadeant quod satis idoneos ad tantum munus se reddere possint sine diuturno studio scientiae moralis, pro qua certe non sufficit aliquam percurrire summulam earum quae circumferuntur; nec satis est generalia principia huius facultatis scire, ut quidam, casuistas contemnentes, autumant. Moralis enim scientia non solum valde necessaria est christiana reipublicae, cum ex ea dependeat bonum regimen animarum; sed etiam summopere difficilis; tum quia ipsa generalem notitiam requirit omnium aliarum scientiarum, officiorum et artium (a), tum quia tot diversas complectitur materias inter se dissitas; tum quia in magna parte constat tot legibus positivis, quae non nisi apud casuistas allatae inveniuntur, et maxime apud recentiores, cum huiusmodi leges in dies prodeant. Demum difficillima evadit propter innumeratas casuum circumstantias ex quibus resolutionum pendet varietas: nam ex circumstantiarum diversitate diversa applicanda sunt principia, et in hoc difficultas consistit, cum nequeat id fieri sine magna discussione, vel accurata lectione plurium librorum qui res examinant et dilucidant.*

(a) Scite Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 21. n. 70.*) cum aliis monet, scientiam, quae in Confessario requiritur, non esse eandem pro omnibus: aliquibus enim minor sufficit ad audiendas confessiones puerorum vel rusticorum; in aliis maior requiritur ad audiendos mercatores, iudices, etc., qui casus habent difficiliores. Ad confessiones vero hominis docti multo minor requiritur,.... quia potest Confessarius instrui ab ipso poenitente.

SECTIO II.

*De obligatione docendi poenitentes.**Principia:*

610. — I. Tenetur Confessarius poenitentes docere ea omnia, quae pertinent ad Sacramentum hic et nunc rite suscipiendum. Ratio, quia cum Sacerdos sit minister Sacramenti, debet procurare eius validam et licitam susceptionem, atque adeo tradere instructionem hic et nunc necessariam.

II. Debet docere poenitentes, ubi advertat quempiam aliquid ex iis ignorare, quae necessaria sunt ad christiane vivendum, cuiusmodi sunt, v. gr., obligationes eius propriae. — *S. Lig. n. 607. et seq.*

III. Non tamen, *per se et stricte*, illos instruere tenetur de omnibus, quae ipsi scire debent, et aliunde discere possunt. Ratio est, quia munus doctoris in Confessario de se pertinet tantum ad rectam administrationem Sacramenti Poenitentiae. *Per accidens* tamen posset adesse obligatio ex caritate, quando difficillime hanc scientiam aut per se, aut per alium, poenitens comparare sibi posset (*a*). — *S. Lig. ibid.*

(*a*) Haec charitatis obligatio non est specialis Confessoriorum, sed communis omnium, qui noscant proximi necessitatem, et sine gravi incommodo possint ipsi prospicere. Specialis obligatio inest parochis, qui id ex officio debent.

Obligatio Confessarii tunc maxime aderit, quando poenitens ignoret ea, quae ad salutem necessaria scitu sunt necessitate medii. Quod tamen quomodo accepientur sit, bene sic Sporer (*De Poenit. n. 796.*) exponit: *Confessarius (hoc) advertens (idque in pueris et rusticis frequens est), tenetur instruere eo modo, quo hic et nunc est capax, non quidem doctrinaliter, ut ea capere, intelligere, memoriter retinere, ac recitare possit, sed sufficit pro tempore, ut ei obligationem discendi insinuet, eiusque ignorantiam suppleat, proponendo ei articulos credendos, ut ad singulos actum fidei exerceat. Ex. gr., credis, quod Deus unus sit essentia, et tres personae, etc., sicut et ego et Ecclesia credit? Credo.... — Credis, quidquid credit S. Rom. Ecclesia, et vis mori in ipsa? Credo.... — Ulterius: doles,*

Quaesita:

611. — QUÆR. 1º *An sit semper monendus poenitens labo-
rans ignorantia circa aliquam obligationem?*

Resp. 1º *Affirm.* si ignorantia videatur *vincibilis*, id est, si Confessarius animadvertat, poenitentem ita dubitare, ut iam non adsit bona fides. Ratio, quia nullum imminet periculum in admonitione facienda; alioquin vero poenitens cum eo dubio operans non immunis est a peccato.

Resp. 2º Si ignorantia sit *invincibilis*, monendus est poenitens, si fructus ex admonitione sperretur; secus vero, si non sperretur, saltem generatim loquendo. Ratio est, quia ex una parte haec admonitio non prodesset, et ex altera ei obesset; siquidem admonitus in posterum formaliter peccaret. — *S. Lig. n. 610., et alii communiter.*

Monendus itaque est poenitens, 1º quoties ipse interrogat de malitia alicuius rei, quia cum de rei liceitate dubitet, in ignorantia invincibili iam non versatur (*a*); 2º quoties silen-

*te ita ignarum esse, et negligentem fuisse, etc.?.... Doleo — Propo-
nis firmiter, nactus occasionem opportunam, quod curabis te instrui,
et velis diligenter discere, quae sunt ad salutem necessaria? Utique
— Si hos actus exerceat, sufficit ad instructionem a Confessario hic
et nunc praestandam et ad dispositionem sufficientem ad sacra-
mentum, etc.*

(*a*) Ratio est, inquit Lugo (*De Poenit. Disp. 22. n. 29.*), quia taciturnitas Confessarii esset erroris approbatio; quod nunquam licet. Vid. S. Alph. *Lib. 6. n. 616.*

Excipit Sanchez (*De matrim. Lib. 2. Disp. 38. n. 14.*), quando poenitens mero scrupulo (scrupulum dicit dubium ex falsa seu futili ratione) ad interrogandum movetur; tunc enim censem, si monitio noxia fore prævideatur, posse confessarium tacere vel respondere, ut deponat eiusmodi scrupulum. Ratio, quia scrupulus non ausert bonam fidem. — Id autem Lugo (*l. c.*) eatenus solum admittit, ut possit quidem Confessarius fingere se non audivisse, vel non attendisse, vel oblitum fuisse respondere, ut sic remaneat poenitens in illa bona fide, quam prius habebat, non tamen auctoritate ipsius Confessarii confirmata. — At enim si ratio interrogandi revera sit futilis, v. gr., si dubium moveat de validitate matrimonii,

tium Confessarii eum obfirmaret in proposito rei malae peragendae; 3° quoties eius ignorantia versatur circa primaria principia iuris naturalis, aut circa conclusiones eorum proximas; quia talis ignorantia, si possibilis est, diu invincibilis esse non potest; 4° quoties monitione omissa, poenitens in occasione proxima formaliter peccandi remansurus esset. — *S. Ligor.* n. 615.

QUAER. 2° *An monitio facienda sit in dubio utrum profutura sit vel obscura?*

Resp. 1° *Affirm.* si probabilius *profutura* sit, secus si probabilius *obscura*. — *S. Lig. n. 916.* — *Lugo* — *Salmant.*, etc., contra *nōnullos*.

Resp. 2° In dubio ex utraque parte aequali, generatim loquendo, potius *vitanda* sunt mala formalia, quam materialia. — *S. Lig. ibid.*, et alii (a).

eo quod illud celebraverit in statu peccati, vel tempore interdicto, vel per fictum status liberi testimonium, vel contra prius emissum iuramentum aut votum; non apparet, cur Confessarius (qui ex alia vera causa sed poenitenti ignota scit invalidum esse matrimonium) respondere non possit, rationem illam esse inanem, et vanum scrupulum.

(a) Monitionem, quae mere obscura praevideatur, omittendam tenent communiter DD., etiamsi ignorantia cedat in detrimentum tertii. Ita et *S. Alphonsus* (*Lib. 6. n. 614.*). Optima ratio est, quam post *Sanchez tangit* et *Lugo* (*De Poenit. Disp. 22. n. 26*), quia nempe monitio ne creditori quidem prodest, et solum poenitenti nocet.

Secus vero, quando de bono communī agitur, ut cum aliis advertit *S. Alphonsus* (*I. c. n. 615.*), v. gr., si quis bona fide putaret, se esse sacerdotem, cum non sit; cuius ignorantia (ut ait *Lugo Disp. 22. n. 30.*) redundaret in damnum commune eorum, qui ab eo sacramentum suscipiunt.

Et hoc pertinet casus, qui non raro animum confessarii angit, facienda denuntiationis, quae non ad privatum bonum personao peccantis, sed ad praecavendum damnum commune ordinetur. Quod quidem tam grave esse posset, et ita imminens, ut obligatio denuntiandi urgeat etiam cum vitae discrimine. Quamquam Confessarius, quantum fieri potest, curare debet, ut cum minimo denuntiantis periculo res peragatur. Neque enim ad praecavendum, v. gr., incendium aut proditionem semper opus est, ut aut nomen denuntiantis noscatur, aut hic per seipsum rem aperiat.

612. — QUAER. 3º *An coniux monendus sit de invaliditate matrimonii ob occultum impedimentum, quod detegit Confessarius?*

Resp. Neg., generatim loquendo, donec Confessarius dispensationem obtinuerit, nisi haec statim et facile obtineri possit a Papa vel Episcopo. Ratio est, quia plerumque maxima inde sequerentur incommoda, v. gr., periculum infamiae, scandali, rixarum, vel incontinentiae, etc., et proinde fornicatio *materialis* evaderet *formalis*. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 611. Elbel, n. 471.*, etc.

An vero possit Confessarius obligare coniugem impedimenti ignarum, et negantem debitum ad illud reddendum? *Resp. affirmative*. Ratio est, quia stante persuasione coniugis, quod matrimonium sit validum, tenetur ille debitum reddere, ut dictamen conscientiae sequatur. — *S. Lig. ibid., et alii communiter (a)*.

Quando vero damnum non videatur ita impendens, pensanda erunt hinc quidem gravitas damni, inde vero difficultas denuntiandi, quae ex personarum, locorum, negotii, etc., adiunctis exsurget; et ex horum consideratione decerni oportebit, num gravitas damni impellere Confessarium debeat, ut etiam cum modica spe fructus atque adeo cum gravi periculo iniiciendi inutiliter in malam fidem poenitentem monere debeat, an vero nulla prudens spes fructus potius debeat efficere, ut desperato adversus damnum commune remedio, grave praeterea nocumentum poenitenti, dempta ipsius bona fide, inutiliter non superaddat.

Inde est, quod in causis *solicitationis*, licet denuntiatio non ad sollicitantis emendationem, sed ad commune bonum ordinetur, aliquando tamen Sedes Apostolica dispensare a denunciando consuevit. Ex quo illud etiam patet, nimis generaliter S. Alphons. (*Lib. 6. n. 694.*) statuisse, monitionem omitti nunquam posse, quando de damno communi agitur.

(a) Bene Sanchez (*De matr. Lib. 2. Disp. 38. n. 8.*) quoad eos, qui vellent, ut Confessarius solum in genere dicat, coniuges teneri ad debitum reddendum: *Fateor, me non assequi, quid distet inter haec: Redde debitum, et, uxor tenetur reddere debitum; cum uterque loquendi modus ad eundem scopum tendat, nimirum ad inducendum illum coniugem, ut reddat debitum; et si inducere verbis directis culpa esset, non ea vacaret inducere verbis indirectis; siquidem ex parte Confessarii eadem est intentio in utroque loquendi modo, et*

613. — QUAER. 4° *An poenitens contracturus matrimonium, de impedimento ignorato monendus sit?*

Resp. Generatim loquendo, facienda est monitio. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 612.* — Ratio est, quia post matrimonium ignorantia cessare haud aegre potest, v. gr., ex eo quod detegatur adesse inter coniuges consanguinitas, affinitas, etc.; et tunc facile adest periculum peccandi formaliter, atque gravissima incommoda inde sequi possunt, nempe scandala, rixae et forte etiam coniugum separatio, etc. — Excipe tamen *probabiliter* casum, in quo nullus omnino speretur fructus ex matrione, nec facile possit detegi impedimentum; quia melius est permittere peccatum materiale, donec dispensatio obtineatur, quam praebere occasionem certi peccati formalis. — *Lacroix, lib. 6. p. 3. n. 540.*

PUNCTUM IV.

De officio iudicis.

Agendum 1° de causa instruenda; 2° de sententia ferenda.

SECTIO I.

De causa instruenda, seu de obligatione interrogandi poenitentes.

Principia:

614. — I. Confessarius tenetur interrogare poenitentes de specie, numero et circumstantiis speciem mutantibus, eorumque causis, de habitu et occasionibus proximis, quoties rationabiliter praesumit, vel prudenter dubitat, ista non sufficienter declarari. Ratio est, quia Confessarius, ut minister Sacramenti,

poenitens idem prorsus intelligit. Praeterea quia, cum poenitens relinquendus sit in illa ignorantia, peccat lethaliter, ea supposita, non reddendo; ergo confessarius tenetur non absolvere, nisi proponat se deinceps redditurum. Ergo potest cogere ut reddat; et ita confessarius non praecipit rem malam, sed rem debitam, propositis circumstantiis occurrentibus.

debet procurare eius integritatem, et ut iudex debet sibi comparare cognitionem necessariam ad aequum iudicium ferendum. Constat etiam ex *Conc. Later. IV*, necnon ex *Rituali Rom.* — *S. Lig. n. 617., et Prax. Confess. n. 19.*

II. Confessarius non tenetur interrogare poenitentem, nisi cum diligentia ordinaria. Ratio est, quia poenitens ipse non tenetur summa, sed tantum mediocri, id est ordinaria diligentia se examinare. Nequit autem esse gravior obligatio Confessarii quam poenitentis, cum Confessarius non teneatur examinare poenitentem nisi secundario, seu in illius defectu. — *S. Lig. Prax. Confess., n. 20.*

III. Confessarius non tenetur interrogare poenitentes, qui licet rudes, videntur sufficienter instructi pro sua conditione, et diligentes in confitendo peccata cum circumstantiis iuxta statum et capacitatem suam. — *A fortiori* necesse non est ordinarie examinare eos, qui saepe confitentur et raro peccant graviter, ut sunt personae votae, Religiosi, Ecclesiastici, nisi videatur ab eis omitti aliquid necessario explicandum. — *S. Lig. n. 607. II et III; Hom. apost. n. 103.*

Regulae speciales circa primum interrogandi.

615. — I^a *Regula.* Interrogatio debet esse *moderata*, seu Confessarius cavere debet, ne sit nimis anxius in interrogando. Secus enim tum sibi, tum praesertim poenitenti gravis et onerosa erit interrogatio, et proinde etiam ipsa confessio. Hinc inutilia non quaerat unquam, nec sibi narrari patiatur. Attendat igitur ad ea, quae habet *Rituale Rom.*: *Caveat, ne curiosis aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat, praesertim iuniores utriusque sexus, vel alios, de eo, quod ignorant imprudenter interrogans, ne scandalum patientur, indeque pecare discant* ¹.

¹ *S. Ligorius* ait, *n. 607.*: « Confessarius non sit nimis anxius interrogandi, sed interroget tantum de iis, quae probabiliter poenitenti convenient iuxta suam conditionem. » Et in *Praxi Confess. n. 21.*: « Interroget tantum de peccatis, in quae faciliter incidere possunt, spectata corum conditione et capacitate. » Sic etiam Billuart (*Diss. 6. art. 10. §. 2.*): « Examine morali (examinare debet Confessarius) non summo et exquisito, sed humano et mediocri, et conformiter ad capacitatem poenitentis. Non enim Sacerdos tenetur plus examinare poenitentem quam poenitens ipse tenetur se examinare, cum Confessarius in defectum poenitentis teneatur ipsum examinare. Poenitens

616. — II° *Regula.* Interrogatio debet esse *discreta*, id est, Confessarius debet interrogar cum magna prudentia, sedulo cavendo, 1° ne interroget de peccatis, quae verosimiliter non fuerunt commissa, spectata poenitentis conditione et capacitate, etc.; 2° ne interroget de iis, ex quibus poenitens discat peccare, aut scandalum pati possit, iuxta modo dicta ex *Rituali Rom.*; 3° nec interroget curiosius aut levius etiam in iis, de quibus est interrogandum, v. gr., *inverecunde de inverecundis*, etc. etc. Uno verbo satagere debet, ut unice appareat in quibusvis interrogationibus *gravitas, pietas, modestia et paterna caritas*, prout requirit tanti muneris natura et dignitas.
— *Vide Rituale Rom.*

Hinc 1° valde cautus esse debet Confessarius interrogando de materia luxuriae, praesertim cum mulieribus, adolescentibus et pueris, qui multo facilius scandalum pati possunt. Quot enim infelices poenitentes, ob incautam Confessarii interrogationem aut explicationem, innocentiam et animam perdiderunt!.... Tales Confessarii non sunt vocandi *salvatores*, sed *homicidae animarum*¹.

2° Servanda est sedulo regula ab omnibus admissa: *In materia luxuriae multo melius est in pluribus deficere, quam in uno superabundare ratione integritatis confessionis.* In dubio igitur an in tali casu interrogarre possis vel debeas, pro parte negativa semper standum erit; minus enim malum est deesse integritati confessionis, quam incurrire animae perdendae periculum.

617. — III° *Regula.* Interrogatio debet esse *opportuna*, id est, fieri tempore et modo, quo convenit; quaedam autem interrogationes facienda sunt ordinarie ante confessionem, sed paucae, ne poenitens offendatur, v. gr., a quo tempore non

autem non tenetur se examinare summa et exquisita diligentia, sed humana et morali. Nec refert quod, si Confessarius plus examinaret, forte plus inveneret; non enim hic attendendum est solum ad integratem materialem confessionis, sed etiam ne summa et nimia industria in examinando reddatur. Sacramentum poenitentibus onerosum et odiosum: sufficit ergo si Confessarius pendenter iudicet poenitentem nihil omittere. Eadem insidem fere verbis habent Sporer, n. 792. — Salmant. c. 12. n. 21. — Reuter, *Neoconfessarius*, c. 5. in fine, etc.

¹ Absque gravi causa Confessarius nunquam mentionem faciat de debito coniugali (*S. Poenitentiari. 8 Jun. 1842*); et satis erit, ubi res postulet, mulierem interrogar, num debitam marito fidem et obedientiam in omnibus praestiterit.

sit confessus? an absolutus fuerit? an poenitentiam impleverit (*a*)? . . . an circa vitam praeteritam sit quietus? Haec ultima interrogatio fieri debet tantum, quando poenitens non est confessus a multo tempore, aut quando instituitur confessio generalis a tempore determinato. — Caeterae quaestiones circa conditionem, statum, aetatem, ignorantiam, etc., convenientius, data occasione, in decursu confessionis fient: sic ex una parte omnis suspicio curiositatis et levitatis vitabitur, et ex altera parte facilius respondebit poenitens, cum ipsius fiducia in Confessarium magis adiuncta fuerit.

NOTA. Errant Confessarii qui volunt semper iudicium certum facere de peccati qualitate, an sit grave vel leve, et contorquent poenitentes, ut sciant, quali animo aut quali conscientia hoc fecerint; hi enim multoties respondebunt, quidquid casu in buccam venerit, ita ut paulo post interrogati de eadem re, sint negaturi, quod antea affirmaverant. Secus tamen, si videantur sufficienter instructi, aut si dubitetur de pleno consensu tentationi praestito. Generatim autem presumi potest, quod poenitens obiectum peccati, ut secundum se malum est, apprehenderit, nisi circumstantiae aliud suadeant.

Quaesita :

618. — *QUAER. 1º Quid agere debeat Confessarius in dubio de sinceritate poenitentis?*

Resp. Est regula communis, et velut axioma receptum in hoc tribunali: *Credendum est poenitenti, tam pro se quam contra se dicenti.* Ratio est, quia poenitens in sacro tribunali reus simul et testis, sui accusator et advocatus est, et aliunde in dubio verax semper praesumendus est. Quapropter, post oportunas interrogaciones, Confessarius poenitentem negantem absolvere debet. — *S. Lig. n. 631.*

619. — *QUAER. 2º Quid agere debeat Confessarius, si cognoscat certo peccatum aliquod a poenitente reticeri aut negari?*

Resp. 1º Si illud novit ex confessione alterius, debet, ne confessionis sigillum violetur, tantum generatim interrogare, sicut alias fecisset aut facere debuisset; si vero poenitens interroga-

(*a*) Non contendit A., hasce interrogaciones semper faciendas esse, sed solum, si quando, nonnullis auditis, facienda videantur, eas opportunius in principio fieri.

tus negaverit, nihil reponat, sed, si id possit citra suspicionem, hortetur dumtaxat generaliter ad conscientiam cum omni fiducia aperiendam. Utrum vero debeat Confessarius talem poenitentem absolvere, controvertitur. — *S. Ligoriūs*, relatis aliorum sententiis, ita concludit: *Melius, meo iudicio, sentit Croix, quod eo casu nullo modo absolvat, sed tantum aliquid oret ad occultandam negationem absolutionis (a).* — Communius tamen alii Doctores cum *Suarezio*, *De Poenit. Disp. 32. sect. 3. n. 9.*, docent tunc solum negandam esse absolutionem, quando omnino evidens est Confessario, poenitentem mentiri contra integritatem confessionis. Imo dicunt plures, absolutionem in omni casu concedendam esse poenitenti peccatum suum neganti, quoties notitia huius peccati ex sola confessione alterius, nempe complicis, habita est; quia notitia haec pro nulla habenda est, cum ex confessione aliena acquisita fuerit. Hoc autem sat probabile est.

Resp. 2° Si novit extra confessionem, *per se*, debet poenitentem negantem absolvere, quia *poenitenti pro se et contra se dicenti credendum est*; nec, *per se*, relatio alterius maiorem fidem facere potest, quam declaratio ipsius poenitentis; nec proinde magis aliis, quam ipsi, Confessarius credere tenetur. Etenim si poenitens peccatum illud commisit, praesumere debet Confessarius, illum aut sui peccati oblitum esse, aut alteri confessum, vel iustum habere causam illud reticendi, aut relatores potius deceptos fuisse. — *S. Lig., ibid.* — *Billuart, ibid.*

Dixi, *per se*; nam si Confessarius sit omnino certus de peccato a poenitente commisso, quia, v. gr., ipse furantem vidit, audivit blasphemantem, etc., vel id novit ex certa aliorum re-

(a) Primus hanc opinionem ac proxim invexit *Hlsung* (*Tract. 6. Disp. 6. q. 4. art. 7. §. 4. n. 128.*) innexus fallaci allegationi *Suarezii*, qui (*De Poenit. Disp. 32. Sect. 3. n. 9.*) imo docet oppositum. Ab *Hlsung* eandem mutuatus est *Croix* (*Lib. 6. Part. 2. n. 1969.*) cum dicto *Suarezii* suffragio, addens ex inadvertentia allegationem *Dicastilli*, quem *Hlsung* in alium scopum citaverat. His *S. Alphonsus* (*n. 631.*) adiunxit *Vivam*, qui (*De Poenit. Q. 8. art. 5. n. 2.*) licet *Suarezli* et *Lugonis* sententiam minus exacte referat, illi tamen opinione nullatenus adhaeret. Ista opinio igitur tota debetur hallucinationi, quae perperam *Suarezli*, *Dicastilli*, et *Vivae* auctoritatem adduxit.

latione (*a*), non potest negantem absolvere, modo certus sit, illum sui peccati non oblitum fuisse, nec ullum habere motivum illud reticendi; nam regula haec: *Credendum poenitenti*, etc., valet quidem in re minus certa, non autem in re evidenter certa.

620. — QUAER. 3º *Quomodo in particulari cum rudibus agendum Confessario?*

Resp. Confessarius ordinarie ipsem et examinare debet radiores, quia hi sibi solis relicti non melius se examinabunt; et si dimittantur, nunquam magis dispositi redibunt; imo absterriti difficultate examinanda conscientiae, facile a confessione abstinebunt. — *S. Lig. n. 607.*

SECTIO II.

De sententia ferenda, seu de absolutione concedenda, differenda aut deneganda.

Principia:

621. — I. *Absolutio concedi debet ex iustitia et sub gravi omni poenitenti rite confessio et dispositio.* Ratio est, quia in

(*a*) Haec verba, *si ex certa aliorum relatione novit*, etc., inadvertenter excidisse videntur Beniamino Elbel (*De Poenit. Conf. 13. n. 454.*), e quo ea dein sumpsit S. Alphonsus, et ab hoc etiam A. noster. Elbel siquidem subdit, *ita sentire omnes*, cum tamen, fatente eliam S. Alphonso, id falsum aperte, sit atque communis illa sit doctrina, quam sic effert Suarez (*De Poenit. Disp. 32. Sect. 3. n. 9.*): *Quantumcumque Confessor sciat peccatum poenitentis ex aliorum relatione, tenetur in hoc iudicio magis credere ipsi poenitenti propter rationem factam.*

Quin et ipse Elbel oppositum tradit (*De Sacram. in gen. Conf. 2. n. 44.*), ubi proponit hunc casum: *Quidam Sponsus fatebatur, se nocte proxime elapsa turpiter egisse cum sua sponsa: et quia Confessarius noverat illum iam saepius relapsum, nec vilare velle occasionem proximam, sine absolutione dimititt.* *Huic proxime succedit sponsa, Confessario optime nota, quae tamen, forte timens negationem absolutionis, ne verbulum movet de peccatis lasciviae cum sponso commissis. Dubitat Confessarius, an debeat absolvere.* Et respondet: *Si sponsa neget, se aliquid contra castitatem delinquisse, tenetur illum absolvere; quia poenitenti ceu reo simul et actori tenetur adhibere fidem tam pro se quam contra se loquenti.*

ipso confessionis actu initus est quidam quasi-contractus, vi cuius poenitens rite confessus et dispositus habet ius ad Sacramentum suscipiendum. Secus autem onus intolerabile sine iusta causa poenitenti imponeretur, ut scilicet apud alium confessionem instituat, quin confidere insuper certo possit, se ab isto novo Confessario absolutionem esse recepturum. Praeterea hoc etiam exigit finis institutionis Sacramenti et tribunalis Poenitentiae, quod misericordiae impertiendae causa a Christo institutum est. Sacerdos igitur absolutionem poenitenti disposito denegans, iniuste ageret, potestate clavium abuteretur, et odiosum redderet Sacramentum.

II. Absolutio tamen *differri potest* ad breve tempus, etiam poenitenti *rite disposito (a)*, atque etiam sine eius consensu,

(a) Summopere interest perpendere originem rationemque huius praxis; cuius etsi vix ullum vestigium in scriptis antiquiorum Theologorum appareat, perperam tamen inde ansam cum nonnullis quis sumeret Iansenianis illam ceu primis auctoribus tribuendi, uteumque isti tum eadem tum veteri canonicae poenitentiae disciplina ad arcendos fideles a Sacramentis insigniter abusi fuerint, sicutaque zeli specie sicutum facere nonnullis catholicis aliquando potuerint.

Originem itaque istius praxis si inquiras, facile repieres, eam deberi studio novas usquequaque industrias excogitandi, quibus fideles amplius iuvari posse quibusdam in adjunctis forte viderentur; rationem vero eiusdem ac finem in eo fere situm, ut poenitens, qui ob segnitiem in obligatione quapam implenda novas in dies, et menses, atque etiam annos moras usque nectere soleret, demum excitaretur ad manum operi admovendam. Exemplum habes penes S. Antoninum (*Part. 3. Tit. 14. Cap. 19. §. 19.*), ubi de iis disserens, qui ut alibi loquitur (*Part. 2. Tit. 2. Cap. 8. §. 3.*), *semper procrastinant, et annuatim reperiuntur promittere confessori restituere, et postea non faciunt, rejecta illorum opinione (ibid. §. 2.)*, qui putabant hos absolvendos esse sub conditione de futura restituzione, et admittens sententiam Guillemi, quod simileter et sine conditione absolvvi debeant, dein subdit: *Postquam Confessor perpendit, tales pluries hoc fecisse, rontr ESSET bona CAUTELA talibus dicere, quod prius restituant, et postea veniant ad confessionem, seu pro absolutione.*

Frequentius autem hanc industriam ioinuari cernes apud Theologos paulo minus antiquos, cum agunt de obligatione usurpandi media quaepiam ad emendandam pravam consuetudinem, eam praesertim, quae ad malum semideliberate aut etiam indeliberate pro-

quando nempe Confessarius iudicet id utile esse ad eius emendationem. Ratio est, quia dilatio absolutionis non est eiusdem

pellit, qui tamen actus culpabiles in causa sint, in segnitie scilicet et emendationis negligentia, quae in his adjunctis hominem in iugi, ut aiunt, *peccati mortalis statu* constituit. Et hinc ratio, cur DD. hanc materiam fere attingant non ubi *de Sacramento Poenitentiae*, sed ubi tractant de *Secundo Decalogi praecepto*, atque adeo de pravo aut blasphemandi aut temere iurandi ac porro peierandi habitu. Ita Salmantenses *Tract. XVII De Iuramento Cap. 2.* — Suarez *De Iuramento Lib. 3. Cap. 8. n. 7.* — Sanchez *In Decal. Lib. 2. Cap. 32.* ubi *de blasphemia*, et *Liber. 3. Cap. 5. ubi de consuetudine iurandi.* — Bonacina *De II Praecepto Disp. 4. Q. 1. P. 14.* — Filiiucci *Tract. 25. Cap. 10. de blasphemia et iuramento.* — Sayrus *Clav. Reg. Lib. 5. Cap. 5., ubi de iuramento.* — Palaus *De Iuram. Disp. 1. Punct. IX.* — Viva *De Praec. Decalogi q. 7. art. 7. De periusio.* — Trullench *Exposit. Decal. Lib. 2. Cap. 1. dub. 20.* — Azor *Part. 1. Lib. XI. Cap. 3. de Iuramento.* — Reginaldus *Lib. XVIII. De II Praec. Decalogi.* — Idem dico de Barthol. Medina, Emmann. Roderico, Ludovico Lopez, et aliis, quos longum foret enumerare.

Quod vero isti DD. disserant de poenitente *disposito*, inde manifeste patet, quod absolutionis dilationem insinuent non tamquam necessariam, sed ut *mere utilem*, et ex *mero consilio* et solum *ali quando*, adhibendam. Ita, v. gr., Suarez (*l. c.*) licet agat de consuetudine, quae, ut ait, *quodam modo transiit in naturam*, postquam dixit, *de proposito credendum esse poenitenti non obstante quaecunque praecedenti frequentia et inconstantia eius*; demum subdit: *Si saepius proposuit emendari, et non facit, adhibenda sunt remedia convenientia.... Denique si haec non sufficerent, INTERDUM UTILE ERIT differre absolutionem per aliquot dies, IN QUIBUS VIGILARE COGATUR*, etc. Quod idem (*De Poenit. Disp. 32. Sect. 2. n. 4.*) repetit de homine, qui constitutus in proxima necessaria occasione peccandi, iterum iterumque relabitur: *Neque est illi (inquit) neganda absolutionis, etiamsi iterum atque iterum reincident: maxime si aliquanulum se continent, et numerum peccatorum paulatim diminuat, ut notavit Navarrus Cap. 3. n. 21. INTERDUM vero differri potest (N. B. potest, non autem debet) absolutionis.*

Et Sanchez (*In Decal. Lib. 2. cap. 32. n. 45.*): *Si poenitens id non multum aegre ferat, et speretur, non ob id retrahendum a confessione, sed potius id fore medicinum, erit CONSILIVM differre absolutionem maiori suavitate possibili adhibita; si autem oppositum speretur, non erit consilium.*

denegatio; et licet poenitens dispositus *ius habeat* ad absolutionem, non tamen, *ius habet* saltem *per se loquendo* ad eam

Filliuccius (*l. c. q. 10. n. 320.*): *Remedia sunt frequens confessio, eleemosyna.... Si haec non prodescent, UTILIS esset dilatio absolutio-nis per aliquot dies.*

Gregorius Sayrus (*l. c. n. 8*): *ALIQUANDO tamen saluberrimum est consilium, ut recte notant Medina, Petrus de Aragon., Emmam. Ro-driguez, et Ludoricus Lopez, non prius absolvere, quam, etc.*

Palaus (*l. c. n. 6.*): *Ex constito poterit sacerdos absolutionem differre, si iudicat dilationem profuturam.*

Bonacina (*l. c. n. 7.*): *Non videtur deneganda absolutio poeniten-ti, qui firmum habeat propositum abstinendi in futurum ab huinsmodi iuramentis.... Addo.... differri absolutionem posse, quoties confessari-us iudicaverit, hec expedire saluti poenitentis*

Azorius (*l. c. q. 4.*): *Etsi absolutio simpliciter deneganda non est, videtur tamen ad tempus differenda, ut operaे aliquid interim in id conserat; nisi iusta aliequin causa subsit, qua statim a peccatis absolvi debent.*

Reginaldus (*l. c. n. 87.*): *Salubre consilium est absolutionem dif-ferre tali, ut sic inducatur a recidivo cavere inrigilando attentius.*

Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 14. n. 166.*): *Denique ALIQUANDO UTILIS erit differre absolutionem per aliquot dies, etc.*

Card. Toletus (*Lib. 3. Cap. 18. n. 3.*): *In his UTILE CONSIGLIO est differri absolutionem, integra audita confessione, donec appareat emendatio aliqua.*

Et haec quidem praxis est, adversus quam tanto ardore dimica-vit Ioan. Saneius (*Disput. Selectae, etc. Disp. 9. a. n. 11.*), contendens, inanem esse spem maioris fructus, qui ex dilata absolutione exspectetur, atque adeo hoc consilium non esse salubre. Unde ul-terius inferebat, quod cessante ista dilationis causa, praevaleat ius poenitentis ad absolutionem, adeo ut cum sacerdos, adversariis fatentibus, immediate possit absolvere, eo ipso ad id non differendum teneatur. — Verum haec noa impugnant re ipsa praemissum DD. principium; nam et hi ultiro consentiunt unanimiter, non ad-hibendam esse eam medicinam, quando obsatura potius quam pro-futura videatur: utrum vero aliquando expediatur ob fructum inde sperandum, quæstio est ad prudentiam pertinens, de qua mox A. disserit. Verum tamen quandoque id prodesse posse, non videtur contra tot DD. sententiam esse negandum.

Illiud unum proderit advertere, quosdam paucos ulterius pro-gressos contendisse, confessarium non modo posse absolutionem differre, sed ad id teneri. Verum isti aut equivocatione, dum dis-

statim obtinendam. Nam Confessarius non est tantum iudex, sed et medicus (*a*), ideoque si iudicet tale remedium animae poenitenti notabiliter (*b*) profuturum esse, eo poterit prudenter uti. *Ita expresse S. Lig. n. 462., et in Praxi Confess. n. 76. — Lacroix, n. 1764.*

Dixi, saltem *per se loquendo*, quia, si absolutio differri nequeat sine incommodo poenitentis, statim concedenda est: poenitens enim tunc ius strictum ad eam statim obtinendam habere censemur. — *S. Lig. ibid., et alii communiter.*

positum nominant, laborant, aut certe contra communem sententiam id affirmant. Medium quodvis nunquam necessarium dici potest, nisi sit unicum. Porro quod cum *penitente iam disposito ad absolutionem* medium unicum, quo cogatur ad quidpiam exequendum, sit absolutionis dilatio, hoc *hypothesim* nimis inverisimilem redolet.

(*a*) De officio medici vide quae superius ex Card. De Lugo advertimus in not. ad n. 605.

(*b*) Quam gravis debeat esse causa, propter quam confessarius hoc remedio, alioquin non necessario, sed mere utili, cum poenitente dispositivo utatur, clare intelligitur ex iis, quae super. n. 499. et 500. disputata sunt. Ibi enim vidimus, ex communi DD. sententia tam grave esse absolutionis beneficio quempiam invitum privari, ut dilatio ultra unam vel alteram diem iuxta Suarez, Viva, Renzi, Fagundez, Herincx, aliosque penes Salmanicenses (apud S. Alphonsum *Lib. 6. n. 490.*) sufficientem causam praebat, cur poenitens aut naturale praeceptum non infamandi proximum in re gravi, aut divinum praeceptum de confessionis integritate posthabere licite queat: *quia* (ut ait Lugo *De Poenit. Disp. 16. n. 416.*) *gravis res est per triduum esse in statu peccati; quod merito timere potest, cum sit difficile habere verum actum contritionis; quare non parum faciet, si propter famam proximi per biduum differat confessionem.* Quinimo S. Alphonsus non modo bidui, sed et unius diei dilationem nimiam censuit. *Sed mihi*, inquit (*l. c.*), *videtur, durum esse ei, qui est in mortali, manere sine absolutione etiam per diem; et huic non videtur dissentire Antoine (Cap. 2. q. 13. resp. 3.), ubi dicit, absolute non teneri ad expectandum, qui est in statu culpae mortalis.* Quocirca, si absolutio, ut subiicit A. cum communi, differenda non est, quando dilatio cadat in poenitentis haud leve incommodum, facile patet, quanta cum cautela ac prudenti sobrietate hoc remedium adhibere Confessarius debeat.

622. — III. Absolutio omnino neganda est in omni casu, etiam extremae necessitatis, poenitentibus *certo* indispositis. Poenitentibus vero *dubie* dispositis absolutio neganda est extra casum gravis necessitatis; posita autem tali necessitate, absolutio sub conditione impetrari potest, imo etiam debet. — *S. Lig. n. 431. et 432.*

Quaerita:

623. — QUAER. 1° *An saepe expedit differre absolutionem poenitenti sufficienter disposito, remedii aut experimenti (a) causa?*

Resp. Solutio quaestionis a variis circumstantiis pendet; attendendum autem praecipue est ad maius poenitentis bonum.

Hinc 1° Nunquam differenda est absolutio, quando dilatio magis obscura, quam profutura praevideatur. Constat ex dictis. 2° Nec differenda est, si ex dilatione poenitens notam infamiae subiret (b). 3° Raro differenda est absoluto poenitenti dispositi-

(a) Ad experimentum potius quam ad remedium pertinere videatur, quod absolutionem confessarius differat ob dubium non quidem de futura in aliqua implenda obligatione constantia, sed de praesenti poenitentis voluntate; quo spectare ex parte videntur, quae habet Lugo (*De Poenit. Disp.* 14. n. 167., ubi, nemine forte e Doctoribus ipsum praecedente, quaestionem instituit: *An aliquando cum confessarius posset credere probabiliter poenitenti dicenti, se hic et nunc habere dolorem et propositum, possit tamen ad superius probandum et confirmandum illud propositum differre absolutionem per aliquot dies.* At frequentissima experientia suadet, hanc viam in eum scopum minus idoneam existere, ac prorsus parum prodesse. Idque confirmat ratio. Quisquis enim semet et confessarium decipiatur affirmando, se eam voluntatem habere, quam re ipsa non habet, hic patienter quidam feret, seque continebit, quousque absolutionem consequatur, non secus ac alii semet et confessarium decipientes per aliquod tempus ante paschalia festa a consuetis peccatis temperant, turpes amicitias paulisper interrumpunt seu potius suspendunt, etc., ut mox absolutionem facilius carpant; at quod sola absolutionis dilatio voluntatem illam, quae forte prius deesset, induxisse putetur, atque adeo certior confessarius fiat de praesenti poenitentis dispositione, nihil est quod solide suadeat.

(b) Superius (n. 621.) iam A. dixerat, idem praestandum esse, si differri absolutio sine poenitentis incommodo non possit, ut, v. gr.,

to, nisi ipse dilationem sat facile acceptet; secus enim difficultius ipsi prodesset. Caeterum certa regula statui nequit (*a*); et

si carere sacramento diu debeat, vel confessionem apud alium repetere, vel longi itineris onus subire, vel notam sin minus infamiae, saltem admirationis, aut suspicionem negatae absolutionis incurrere, aut occasionem lucrandae indulgentiae amittere, etc.

(*a*) Ita sapienter S. Alphonsus; cum enim poenitens in casu supponatur dispositus ad gratiam in sacramento recipiendam; hoc autem immensum beneficium differri non debeat nisi propter maiorem quandam poenitentis utilitatem; iudicium ergo desumi debet a proportionato exitu, qui ex dilatione exspectari queat; cumque hoc iudicium pendeat a prudenti consideratione omnium adiunctorum, valet hic proinde illud veterum, quod *de particularibus non datur scientia*, atque idcirco nulla certa regula tradi potest. *Expedire* (inquiunt Salmantic. *De Poenit. Cap. 5. n. 68.*) *hic et nunc, abstrahendo a circumstantiis, certo determinare non possumus, cum ex pluribus pendeat, quae facile pro subiectorum varietate variantur; unde illis mature pensatis, ad prudentum spectabil arbitrium, hic et nunc absolutionem impendere, vel ad tempus differre....*

Indicare tamen S. Alphonsus non omittit, quandonam, generatim loquendo, maioris huius utilitatis exitus sperari vix possit. Sic enim ipse (*Lib. 6. n. 463.*): *Ut meum hic iudicium proferam, dico, quod si poenitens relapsus sit ob causam seu fragilitatem intrinsecam, ut accidit in peccatis pollutionis, delectationis morosae, odii, blasphemiae, et similius; raro puto differendam absolutionem recidivo sufficienter disposito.... Duxi, raro; nam regulariter censeo, non esse discedendum a SENTENTIA COMMUNI.... nempe non esse differendam absolutionem poenitenti, qui relapsus est ex intrinseca fragilitate; quia in tali poenitente magis sperandum, profuturam fore gratiam sacramenti, quam dilationem absolutionis. Ex quo contextu concludere quis posset, quod si S. Alphonsus, dum suum iudicium profert, nonnihil discedit a communi sententia, non discedit, ut ad benignorem, sed ut ad rigidorem viam declinet. Significat enim a communi sententia se in eo discedere, quod aliquando, licet raro, eiusmodi recidivis differendam absolutionem dicat, cum communis sententia, ipso attestante, non differendam doceat. Et hoc sane revocare quis poterit illa eiusdem S. Alphonsi (*n. 460.*) verba: *Puto, nequaquam errare eum, qui se dirigit cum sententiis communiter receptis ab hismodi doctoribus non humilis notaet.**

Quod vero paulo aliter sentiat de iis, qui proxima aliqua peccandi occasione implicantur, melius explanandum infra recurret. Illud

si quando dilatio aliqua absolutionis expedire videtur, ad breve tantum tempus fieri debet, v. gr., ad tres, quinque, octo

unum advertere nunc licet, B. Alphonsum, dum (*n. 464.*) multis confirmare studet id, quod dixerat, relabentibus ex fragilitate intrinseca regulariter non differendam esse absolutionem, propterea quod sperandum sit, *magis profuturam gratiam sacramenti, quam dilationem absolutionis*, in eam rem attulisse haec quoque Salmanticensium verba *ex Tract. De Poenit. Cap. 5. n. 68.*; *Cur de peccatore non habente gratiam per dilationem, quam de constituto in amicitia Dei per absolutionem melius sperandum est?* Porro Salmantenses id reipsa de relabentibus non ex mera intrinseca fragilitate, sed etiam ex occasione peccandi, a qua separari vel physice vel moraliter non possint, prorsus affirmant; ac malunt, ut his quoque, non interposita absolutionis dilatione, v. gr., ad octo dies, absolutionis beneficium gratiamque sacramenti potius bis conseras, hodie nimicum et rursus post octo dies. His consentit et Ioann. Bapt. Faure (*Dubitationes Theolog., etc. Dub. 4. Sect. 8.*): *Poenitenti dispositio utilius est, caeteris paribus, Ecclesiae sacramenta bis recipere, quam semel, idest utilius est absolvi hac die dominica et etiam communicare, et iterum absolvi et communicare sequenti die dominica, quam sola sequenti die dominica id ipsum facere, non autem nunc. Gemina enim Sacramentorum susceptio maiorem in hoc saeculo gratiam sanctificantem, maiorem in futuro saeculo gloriam, et in utrumque finem copiam uberiorum auxiliorum meretur et confert.*

Qua de re hand inutile fuerit ea asserre, quae habet Ioan. De Di castillo (*De Poenit. Disp. 10. Dub. 29. n. 573.-578.*) ac sequuti sunt Salmantenses: *Quid (inquit) si variis mediis tentatis adhuc misere reincidat? Hic profecto haerent non pauci, et fateor me haesisse non raro. Quod enim dicunt aliqui, differendam esse illis aliquoties absolutionem, donec aliqua apparent emendatio, id experientia comper tum est non raro nocere, nisi fiat interim dum melius instruitur et cogitatur de re tota iuxta ea, quae dixi Disp. 6. dub. 21. Ubi ad verto, illud, quod dicit, dum melius instruitur et, ut inferius habet, dum melius disponitur, hoc nimicum esse, quod prae oculis habult P. Gury, dum paulo post subdit, interdum utile esse, absolutionem differre ad unum diem, vel ad paucas horas, etc., quando scilicet scopus dilationis non est, ut poenitens difficultatem tandem vineat, v. gr., in restituendo, in condonanda offensa, in petenda venia, in destruendo libro vel pictura turpi, etc., sed ut pia aliqua meditatio ne, ferventioribus precibus, aut aliquo pietatis seu misericordiae opere melius se disponat, et sacramenta maiori cum devotione atque uberiori cum fructu recipiat.*

dies, etc Interdum, ubi facile fieri potest, absolutionem etiam ad unum diem, vel ad paucas horas differre utile erit.

Adverte etiam quod Dicastillus ait, *experientia compertum esse, dilationem non raro nocere*. Evidem Cardenas (*Cris. Theol. Part. 4. Disp. 39. Cap. 2. n. 12.*) contrarium putat esse concludendum allata historiola cuiusdam foeminae, quae *dilationem cum magna indignatione accipiens, discessit; sed die sequenti rediit contritione et lacrymis plena*, dicens: *Si coeteri confessarii sic mecum egissent, non ego tamdiu perstissem in depravatis moribus*. Verum hocce argumentum prope puerile dixeris; et occurret nobis S. Alphonsus, inquiens (*n. 464.*): *Quot miseros ipse cognovi, qui ob denegatam absolutionem se deiecerunt in desperationem, et per plures annos a sacramentis aversi aberrarunt!*

Cur autem dilatio non raro noceat, hanc quoque rationem addit Dicastillus: *De caetero praecise dilatio raro prodest, et saepe nocet...., et Confessarii experiuntur non semper bene succedere, imo saepe male. Sic enim multi Confessarium mutant, ut iam nova series remediorum incipiat, et pro primis vicibus beneficium absolutionis accipient; cum quo si postea non succedat, mutant, et pergunto ad alium, redintegrando etiam ab initio causam et litem.*

Rediens deinde ad eorum methodum, qui aliquoties tantum putant absolvendos eiusmodi poenitentes: *Sed quid (inquit) faciendum, si, licet non adeat alium confessarium, nec confessionem per annum omittat, sed eundem iterum ac saepius consulat, petatque absolvi, nulla tamen appareat emendatio? An iste sic reiiciendus est? An potius aliquando absolvendus? Sane si nunquam absolvatur per totum annum, ea non absolutio quid poterit prodesse, SI ALIOQUIN ILLUS CAPAX EST HIC ET NUNC, quando accedit? Nam si non sit capax, nulla est quaestio, sed certum est, non esse absolvendum. Quod si CAPAX EST, QUANDO ACCEDIT, et aliquoties putetur pro medicina neganda absolutio, cur toties et non saepius? Aut cur, si semper est capax, non semper illi confertur, maxime si iam experimento notum sit, non esse illi valde molestum aliquoties absolutione privari? Unde illud remedium non video, quid commodi possit tunc habere; imo potius incommodi, dum privatur gratia sacramenti, et auxiliis, quae intuitu illius rite suscepti dari solent, alioquin non danda. Propter haec et similia raro (fateor) utendum iudico praedicto remedio negandae absolutionis; durumque mihi semper videtur, poenitentem, alioquin capacem tantae gratiae, illa privare. Nec tantum aestimo prodesse illum metum sive molestiam negotiae absolutionis, quantum auxilia gratiae et gratiam ipsam absolutionis impensa, seclusa convenientia temporis accepti ad melius instruendum et disponendum, ut iam dixi.*

624. — QUAER. 2° An requiratur certitudo de dispositione poenitentis, ut absolvit possit?

Quod vero haec dicat Dicastillus de relabentibus ob peccandi occasionem, necessariam quidem, sed proximam, patet ex immedia-
te sequentibus (*l. c. n. 576.*): *In hoc ergo negotio, quando iustae et rationabiles causae non tollendi praedictam occasionem subsistunt, etiam si saepius reincidat poenitens, nec cogendus est illam tollere occasionem, nec privandus absolutione, etiam saepissime recidivus; quin potius hortandus, ut saepe veniat ad confessionem, aliaque media adhibenda, quae spectato personae statu et opportunitate, prudenti Confessario expedire videantur, in quo rix, imo ne rix quidem possunt aliquae certae regulae assignari.*

Rationem autem horum (*ibid. n. 577.*) sic reddit *Haec doctrina sic, quantum a me fieri potest, declaratur. Vel illa absolutio tunc est neganda propter frequentiam peccandi, vel propter occasionem non vitatam. Non propter hoc ultimum, quia non tenetur hic et nunc, ut supponimus, ritare; non propter illud prius, ut probat discursus factus, quia illa negatio absolutionis rix potest prodesse, nisi forte rarissime, magisque proderit frequentia Confessionis, et frequens beneficium absolutionis. Ergo ex nullo capite erit neganda, si ALIOQUIN SIT CAPAX POENITENS.*

His demum, quae et Salmanticenses (*l. c.*) adoptarunt, rem concludit (*n. 578.*): *Sicut ergo in peccatis, in quibus nec moraliter nec physice potest occasio tolli, ut contingit in peccato mollitiei, potius Doctores et usus Confessoriorum habet iniungere frequentiam confessionis apud eundem Confessarium, quam venientem absolutione privare; sic in his peccatis, in quibus si non physica saltem moralis impossibilitas avertendae occasionis reperitur, non videtur exigendum remedium separationis occasionis, nec remedium denegandae absolutionis, cum hoc sacramentum Christus instituerit non solum ad delenda praeterita, sed ad praecavenda futura peccata. Negata vero absolutione, vel (quod idem est in praesenti) dilata, negatur sacramentum, atque adeo remedium a Christo institutum contra futura peccata. Quis autem unquam vidit, oportere privare aegrotum, alioquin capacem remedii, optimo et maximo remedio ad sanandum vulnus, ut vulnus sanetur? Itaque concludo, rix oportere uti, quando poenitens est capax absolutionis, huiusmodi remedio, nisi forte quando per breve tempus differatur absolutio, ut adhuc perfectius, si id speratur, disponatur ad accipiendam.... absolutionem....; raro enim ex mera dilatatione absolutionis potest sperari correctio. Et sane non video, cur melius (quae sunt verba prius a Salmanticensibus,*

Resp. 1º Non requiritur certitudo *absoluta*, nec etiam certitudo moralis *stricta*, qualis requiritur in aliis Sacrementis, v. gr., circa vinum ad consecrationem Eucharistiae. Ratio est, quia Sacramentum Poenitentiae fere certius eiusmodi iudicium non admittit.

Resp. 2º Requiritur et sufficit iudicium prudens, seu certitudo moralis *lata*, quae, ut ait *S. Alphonsus*, prudenti probabilitati aequivalet. Poenitentes enim communiter nonnisi probabilitatem dispositionis p[ro]ae se ferunt. — *Ita S. Lig. n. 461.* — *Suarez*, *disp. 32. Sect. 2. n. 1.*, et alii communiter. — *Consonat Catech. Conc. Trid. n. 60.*, ubi legitur: *Si, audita Confessione, (Sacerdos) iudicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolv[i] poterit.*

625. — *QUAER.* 3º *Quaenam sint signa ordinaria sufficientis dispositionis?*

Resp. Praecipua sunt sequentia; 1º si poenitens candide et humiliter confiteatur; 2º si asserat cordate, se dolere de peccatis et firmum habere propositum non peccandi de caet[er]o; 3º si omnia peccata, etiam maiora et turpia, sincere declaret; 4º si ex aliquo pio motivo ad confessionem libere accesserit;

et dein a *S. Alphonso transcripta*) *sperandum sit de peccatore tantum attrito, atque adeo non habente gratiam et amicitiam Dei ante collatam absolutionem, quam de illo ipso iam constituto in amicitia Dei per absolutionem collatam. Quod si accesserit non iam attritus tantum, sed contritus, multo magis mihi videtur durum et absonum, amicum Dei et amantem illum super omnia non iam propter peccata praeterita, sed propter metum futurorum beneficio sacramenti et absolutione privare.*

Quod autem de Salmanticis verbis, id ipsum adverti potest de verbis *Ritual. Romani*, quae *S. Alphonsus* (*n. 464.*) itidem affert, ut evincat, regulariter non differendam esse absolutionem relapsis ex intrinseca fragilitate, et sunt eiusmodi: *In peccata facile recidientibus utilissimum fuerit consulere, ut saepe confiteantur. Nam nulla hic distinctio habetur, num ex intrinseca tantum fragilitate, an vero impulsu quoque alicuius proximae, quae vitari nequeat, occasionis quis relabatur; nec idem Rituale horum alterutrum inter eos recenset, quibus deinde dicit aut negandam absolutionem, aut differendam.*

5° si ex desiderio conversionis iam a peccato cessaverit. — Lacroix, n. 1734. (a).

QUAER. 4° *An Confessarius teneatur excitare dolorem in poenitente?*

Resp. 1° *Affirm.*, si poenitens non videatur sufficienter dispositus; ratio, quia absolvens indispositum, exponit Sacramentum periculo frustrationis; si vero illum dimittat sine absolutione, ipsum exponit periculo diu remanendi in statu peccati mortalis, aut etiam non amplius redeundi. — S. Lig. n. 608.

Resp. 2° *Neg.*, si poenitens videatur sufficienter instructus et dispositus, ut sunt poenitentes morati, et qui frequenter confitentur. Tunc enim Confessarius ad nihil tenetur, nec ratione caritatis, cum poenitens ope speciali non indigeat, nec ratione reverentiae Sacramenti, quod nulli periculo exponitur. — S. Lig. n. 608. — Laymann, c. 13. n. 10. — Sporer, n. 792.

(a) Horum signorum pleraque omnia S. Alphonsus (n. 460.) recenset inter signa dispositionis *extraordinaria*.

Magis ad rem facere videntur illa Suarezii (*De Poenit. Disp. 32. Sect. 2. n. 1. 2.*): *Priusquam (sacerdos) absolvat, necesse est, ut prudenter et probabiliter iudicet, poenitentem esse dispositum: quia alias se exponeret periculo errandi, et sine sufficienti cognitione operaretur. Explicandum superest, quid debeat facere Confessor, ut hoc prudenter iudicet, et suaे conscientiae satisfaciat. In quo est observandum, hanc dispositionem poenitentis ex duobus consurgere, scilicet displicantia prueteritorum, et proposito in futurum. Et quidem quoad displicantiam attinet, facile sibi potest satisfacere Confessor; quia si poenitens in ipso modo confessionis et accusationis suaे praebet signa doloris, vel certe si est homo non valde iudicis, et apparet moratus, nullam diligentiam in hoc tenetur Confessor adhibere: bene tamen semper faciet, proponendo et consulendo detestationem peccati; et quando non habet sufficientia signa doloris, potest et debet interrogare poenitentem, an ex animo detestetur peccatum, cui affirmanti credere tenetur. Et hoc idem dicendum est de proposito in futurum, quando ex confessione non oritur specialis aliqua obligatio restituendi, vel relinquendi aliquam occasionem proximam peccandi, sed solum communis et generalis obligatio non peccandi de caetero.... Neque oportet, ut Confessor sibi persuadeat, et indicet etiam probabiliter, ita esse futurum, ut poenitens a peccando abstineat; sed satis est, ut existimet, nunc habere tale propositum, quamvis post breve tempus illud sit mutaturus. ITA DOCKNT OMNES AUCTORES.*

626. — QUAER. 5º *Quibusnam praecipue neganda sit ab-solutio?*

Resp. Iuxta Rit. Rom. et S. Carol. Borr. neganda est 1º iis, qui nulla dant signa doloris, aut vitam emendare nolunt; 2º iis, qui rem alienam restituere, aut debita solvere, vel honorem aut famam laesam, aut quodlibet aliud grave damnum resarcire nolunt, cum possint; 3º iis, qui uti nolunt remediis, quae sunt necessaria ad emendationem, aut ad lapsum praecavendum; 4º iis, qui inimicitias et odia deponere, offensam condonare, vel reconciliari cum inimicis recusant; 5º iis, qui nolunt abstinere ab usura, superstitionibus, artibus et commerciis illicitis, aut a quovis opere malo; 6º iis tandem, qui occasionem peccandi proximam, cum possint, deserere nolunt, aut qui aliis occasionem praebent (*a*).

627. — QUAER. 6º *An absolvi possit debitor, antequam re-stituat?*

Resp. Affirm., si Confessarius deprehendat, debitorem paratum esse ad restitutionem faciendam, uti debet. Si vero poenitens aut pluries promissis restituendi non steterit, aut prudenter praevideatur propositum non servaturus, expedit, ut Confessarius restitutionem prius exigat, quam absolvat, nisi tamen aliqua gravis ratio aliter suadeat (*b*).

QUAER. 7º *An possit absolvi poenitens, qui vult sequi opinio-nem sententiae Confessarii oppositam?*

Resp. Affirm. si sit vere probabilis, aut saltem poenitens paratus sit stare iudicio alterius docti et prudentis. — *Recole dicta de Conscientia, tom. I. n. 78.*

§. II. *De agendi ratione cum variis poenitentium generibus.*

Agendum 1º de iis qui versantur in occasione peccati; 2º de consuetudinariis et recidivis; 3º de poenitentibus piis et timoratis.

(*a*) Paucis haec omnia, pluraque alia, quae facile addi possent, habebis in hac regula, nempe iis OMNIBUS et SOLIS negandam esse absolutionem, qui gravem aliquam obligationem implere renunt.

(*b*) Vide de hac quaestione doctrinam S. Antonini in nota ad num. 621.

PUNCTUM I.

De iis qui versantur in occasione peccati.

628. — DEFINITIO. Occasio peccati generatim definitur circumstantia externa, quae allicit ad peccatum sive ex natura sua, sive ex fragilitate hominis, qui in illa reperitur. Hinc differt a periculo peccandi, qua appellatione venit quidquid impellit ad peccatum sive intrinsecum illud sit, sive extrinsecum.

Divisio. Multiplex occasio distinguitur, scilicet, proxima vel remota, absoluta vel relativa, voluntaria vel necessaria, praesens vel non praesens.

1° *Occasio proxima* illa est, in qua homines communiter ut plurimum peccant; *occasio vero remota* ea est, in qua communiter homines ut plurimum non peccant. — *S. Lig. n. 452.*

2° *Occasio absoluta*, seu per se, ea est, quae per se est inducens ad peccatum, atque adeo talis est respectu ad homines communiter sumptos; *occasio relativa*, seu per accidens, illa est, quae licet non sit occasio respectu aliorum, est tamen talis respectu alicuius, spectata eius fragilitate.

3° *Occasio voluntaria* ea est, quae facile dimitti potest; *necessaria* vero ea est, quae physice vel moraliter non potest removeri.

4° *Occasio praesens*, seu *in esse*, ea est, quam quis secum habet, quin eam actu quaerat, v. gr., si domi teneat concubinam, vel cum ancilla peccare soleat; *occasio non praesens*, seu *non in esse*, ea est, quam quis non habet quidem in actu, sed facile reperit, ut est caupona relative ad ebriosum, amasia respectu amasii.

Principia:

629. — 1. Non est deneganda absolutio poenitenti in occasione *remota* constituto, etiamsi eam deserere nolit. Ratio est, 1° quia ea non inducit periculum proximum peccandi mortaliter; 2° quia nimis dura obligatio poenitenti imponeretur, cum tales occasiones plerumque moraliter vitari nequeant. — *S. Lig. Hom. apost. tract. ult. n. 2. et seq.*

II. Nunquam absolvendus est poenitens, qui recusat deserere occasionem proximam voluntariam peccati, sive occasio illa sit proxima *per se*, sive *per accidens*, sive *in esse*, sive *non in esse*. Constat ex proposit. 61^a damnata ab *Innocentio XI*, quae sic se habet: *Potest aliquando absolvvi, qui in proxima occasione versatur, quam potest et non vult deserere; quin imo eam directe et ex proposito quaerit, aut ei se ingerit.*

III. Poenitenti autem, qui in occasione proxima necessaria versatur, non potest absolutio denegari ob istam occasionem, si aliunde dispositus deprehendatur, et remediis praescriptis uti velit. Ratio est, quia nemo tenetur ad impossibile, sive physice, sive moraliter, et aliunde occasio peccandi non est *per se* peccatum, nec in necessitate peccandi hominem constituit. — *S. Lig. n. 455.*

Quaesita:

630. — QUAER. 1° *An poenitens, qui promittit sincere, se de-relicturum esse occasionem peccandi proximam, possit absolvvi antequam eam deseruerit?*

Resp. 1° Affirm. *per se*, si agatur de occasione *non in esse*, quia poenitens, ut supponimus, est vere dispositus; periculum vero infringendi propositum non apparet grave.

Dixi, *per se*; quia si circumstantiae conatum aliquem requirant, v. gr., in fugiendo aliquo socio, aut non adeunda in certis quibusdam circumstantiis temporis, personarum, etc. aliqua domo, tunc ad Confessarii prudentiam pertinebit perpendere, an expediatur, ut prius poenitens difficultatem vincat.

Resp. 2° Neg. generatim loquendo, si agatur de occasione praesente seu *in esse*, quae facile dimitti statim possit. Si tamen poenitens det signa extraordinaria doloris, adeo ut credi possit, abesse periculum inconstantiae in proposito, absolvvi poterit, praesertim si accedat rationabilis causa, v. gr., notae in omittenda Communione, solemnitatis, indulgentiae, etc. — Idem ex mente *S. Alphonsi* dicendum est, si poenitens ad eundem Confessarium redire non possit, vel saltem non nisi post diuturnum tempus. Tunc enim, ait *S. Doctor*, non solum absolvvi potest, sed ad absolutionem recipiendam ius habet.

631. — QUAER. 2° *An possit absolvvi, qui existens in occasione necessaria etiam remediis adhibitis eodem semper modo tabitur?*

Resp. 1° Negari forte posset suppositum (*a*). Vix enim fieri potest, ut remediis adhibitis emendatio aliqua non sequatur, si haec opportuna et circumstantiis congrua proponantur.

(*a*) S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 457.*) prima fronte videtur negare, hunc poenitentem absolvvi posse. Verum ex contextu patet, cum id asserere cum Croix, *quando nulla spes adest emendationis*, nempe ut ait Croix (*Lib. 5. n. 261.*) a S. Alphonso citatus, *cum quis nullo modo potest facere, ut cum occasione externa non sit coniunctum periculum formale peccandi*, et, aliis verbis, *nullo modo potest facere, ut proximum periculum evadat remotum*. Haec porro hypothesis illa est, quam A. merito negandam dicit, tamquam absurdam; nam quando remedia apte suggerantur, et fideliter usurpentur, posset imo relapsus reddi moraliter impossibilis, v. gr., si quando de peccatis externis agitur, fideliter vitetur conversatio solius cum sola.

Quod vero S. Alphonsus (*l. c.*) post Croix (*l. c.*) videatur impugnare Card. De Lugo, aliosque ibi allegatos, existimandum non est, hosee auctores aut de absonta illa hypothesi disputasse, aut docuisse, poenitenti semper eodem modo relabenti nunquam deesse debitam dispositionem. Quinimo idem S. Alphonsus (*n. 457. in fin.*) demum recidit in Lugonis sententiam, quam insuper *communissimam* appellat, nimirum absolvvi eum poenitentem posse, si cum vero dolore et proposito accedat. Sic enim etiam Lugo (*De Poenit. Disp. 14. n. 158.*): *Adhuc post experientiam illam nullius proiectus potest stare dolor verus et propositum requisitum absque voluntate auferendi occasionem cum tanto detrimento. Ergo potest absolvri poenitens; nihil enim aliud requiritur, nisi confessio cum dolore et proposito.* Quod vero stare etiam tunc possit verus dolor cum requisito proposito, etiamsi occasio perseveret, sic docet (*n. 455.*) idem S. Alphonsus: *Communiter affirmant doctores, non teneri poenitentem occasionem dimittere, si ulter grave damnum passus sit, dummodo interim sit paratus uti mediis praescriptis.... Ratio, quia occasio peccandi non est in se peccatum, neque assert necessitatem peccandi; quapropter bene potest cum ea consistere vera detestatio peccatorum, et firmum propositum non relabendi, et adhibendi debita remedia.* Quod antem eiusmodi dolor et propositum haberi queat etiam post praecedentem inconstantiae experientiam, et S. Alphonsus ipse, ut supra vidimus, supponit, et res ipsa clamat. Quorsum enim, ut poenitens efficacius resistat, absolutionem suspenderes, si impossibile credis huiusmodi propositum? Sed adi ipsum Card. De Lugo (*Disp. 14. n. 158. 159.*), et nullius momenti ea apparebunt, quae S. Alphonsus ex vana Croixii hypothesi obiecit.

Resp. 2º In casu adhibenda foret regula generalis, quam S. Ligorius proponit cum Auctore operis, cui titulus: Istruzione per i novelli Confessori, part. I. c. 10. n. 244. (a); nimirum

(a) Auctor huius operis, Romae editi primum an. 1726, dein rursus an. 1841, est Franciscus Giordanini, e Congregatione Missionis Presbyter; et normam heic propositam sumpsit, ut ipsem fatetur, ex Opere Ven. Pauli Segneri, cui titulus: *Il Confessore Istruito*, Cap. 5., ubi haec habentur: *Il preceitto di fuggire l'occasione è stato imposto dalla legge naturale per diminuire i peccati, non per accrescerli. Adunque quando il togliere l'occasione è più difficile in pratica, che non è difficile, posta l'occasione, l'evitare effettivamente il peccato, non vi può essere obbligazione di toglierla: altrimenti si accrescerebbe il pericolo di raddoppiare la colpa per quei medesimi mezzi, che sono prescritti dalla legge a distruggerla.*

Haec autem directe impetunt opinionem, quam Croix (*contra plurimos*, ut ipse fatetur *Lib. 5. n. 261.*) ceu verisimiliorem defendit, et in quam quasi *veriorrem* inclinat et S. Alphonsus, nimirum in casu quempiam teneri ad occasionem deserendam *etiam cum iactura omnium bonorum fortunae, famae et vitae*: pro qua insuper falso allegat nonnullos auctores *apud Io. Sanchez*, ut ait, *et Stoz*, quorum tamen neuter reipsa quidpiam borum habet.

Profecto sive cum eodem Croix chimaericam hypothesim fingas hominis, qui *nullo modo facere possit, ut cesset periculum proximum*, sive melius de eo loquaris, qui ideo in eadem peccata iugiter relabitur, quia ex fragilitate etiam usum mediorum intermittit; semper verum erit, istam Croixii opinionem nec rationi consonam esse, nec prudenter ad proxim deduci posse.

Et sane poenitens utique ex lege naturae tenetur ad vitandum proximum periculum. At vero cum id obtineri dupli modo possit, nempe vel utendo mediis opportunis, ut periculum (uti aiunt) fiat remotum, vel removendo seu fugiendo occasionem; poenitens ex lege naturae ad alterutrum tantummodo tenetur. Quo ergo iure Confessarius hoc illi potius imponet, quam aliud? Numquid aliquid, ut vidimus cum Lugo (*sup. not. ad n. 605.*), nisi quod necessarium sit, potest Confessarius praecipere?

Praeterea cum manifestum sit, non posse nec debere poenitenti id imponi, quod utpote ad exequendum difficilior censetur moraliter impossibile, numquid vero facilius erit subire discrimen *bonorum omnium*, ut ait Croix, *tum fortunae, tum famae, tum etiam vitae*, quam remedia quaepiam ad minuendum peccandi periculum usurpare?

ut mature perpendatur, utrum in praxi difficilius sit occasionem removere, quam vitare peccatum, occasione praesente, an vero facilius. Si difficilius sit occasionem auferre, decernatur, moraliter impossibile esse eam removere.

Insuper si iuxta evidentem Ven. Pauli Segneri rationem Confessarius preferre id debet, quod poenitentem a peccandi periculo magis removet, nunquam profecto eligere id poterit, in quo poenitens certius est peccatus. Nunquam ergo Confessarius prudenter illud preferret, quod improbabilius videri ad exequendum debet. Atqui nonne improbabilius speratur fuga occasionis cum tanto discrimine, quam mediorum ad minuendum periculum usus opportunus? Et mirum sane, quod Croix (*l. c.*) ostendat, nihil se permoveri Pallavicinii, quem allegat, ratione, nempe quod si obligatio imponatur occasionem cum tanto discrimine vitandi, hanc ordinarie poenitens violabit, nec occasionem deseret; unde id unice imprudens Confessarins consequetur, ut certam occasionem preebeat plura adhuc patrandi peccata!

Caeterum etiamsi indiscreta illa obligatio non imponatur, alia tamen via praesto est Confessario, cum interim possit, ubi res postulet, suspendere absolutionem, quo poenitens ad opportuna media adhibenda efficaciter permoveatur. Ut enim inquit Ioann. Saneius (*Disp. 10. n. 10.*) *iudicium ferri debet de his tamquam de habentibus consuetudinem peccandi, non tamquam de habentibus occasionem; cum in eorum electione situm non sit eam vitare.* Et siquidem in poenitente moralis aliqua diligentia appareat, valebit regula Suarezii (*De Poenit. Disp. 32. Sect. 2. n. 4.*), quod *neque est illi deneganda absolutio, etiamsi iterum atque iterum reincidat, maxime si aliquantulum se contineat, et numerum peccatorum paulatim diminuat: quod notavit Nararrus Cap. 3. n. 21.* Interdum vero differri potest *absolutio, et maior aliqua poenitentia vel cautio adhiberi.*

Hilud etiam addendum est, quod si Confessarius poenitentem reperiatur fragilem adeo atque etiam inconstantem in mediis adhibendis, ut eum minus dispositum ad absolutionem ob defectum efficacis propositi iudicare debeat, adhuc imprudenter ab homine tam frangible, infirmo, et imbecillo id exiget, quod difficilus ac moraliter impossibile illi est; multoque imprudentius rigide ac dure eum a se reiiciet; sic enim hoc unice consequetur, ut poenitens desperabundus peccatis profundius immergatur. Contra vero charitas, benignitas, et patientia in eo saepe excipiendo, et audiendo hoc saltem obtinebit, ut nec penitus diabolo deseratur, nec media ac preces omnino abiiciat, nec via illi praecidatur, qua consiliis ethortationibus iuvari possit, aditumque ad reconciliationem sciat

PUNCTUM II.

De consuetudinariis et recidivis.

632. — *Consuetudinarius*, prout distinguitur a *recidivo*, iuxta recentiores dicitur ille, qui contraxit habitum alicuius peccati, in quod tamen nondum post confessionem sit relapsus. — *Recidivus* vero vocatur ille, qui habitum contraxit, et post confessionem in idem peccatum relabitur. — *S. Lig. n. 457. (a).*

semper sibi facilem patere; prouti scilicet Doctores agendum monent, ubi disserunt de confessionibus meretricis, usurarii, aliorumque huiusmodi, qui non sunt sufficienter dispositi, sed emendationis seu melioris vitae desiderium aliquod minus efficax, seu velleitatem tantum habent. Nec sane in casu oblivisci confessarius debet sententiam, qua Suarezius (*De Relig. Tr. 5. Lib. 3. c. 8. n. 7.*) de hoc argumento concludit: *Nec huiusmodi humanae infirmitates efficacius curari ab homine possunt.*

(a) Auctor has definitiones tribuit *Recentioribus*; quia reipsa tantum recentiorum quorumdam fuit eiusmodi inter *consuetudinarium* et *recidivum* distinctio, ut prior dicatur, qui habitum contraxit alicuius peccati, quod nondum confessus sit (addunt habitum contrahi per actum quinquies in mense repetitum), alter vero, qui post confessionem in eadem peccata relapsus fuerit. Quae quidem sensu aliquo admissi forte poterunt, sicut et quod *recidivus* appelletur, qui post confessionem in peccatum etiam diversae speciei relabatur, ut cum nonnullis voluit quidam Franzoia. Verum *theologica acceptione intelligitur a doctoribus frequens reincidentia in eadem peccata post multas confessiones absque ulla emendatione*, ut ait Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 14. n. 166.*), vel, ut habent Salmantenses (*Tr. 17. Cap. 2. n. 167.*), *Quaestio est de eo, qui saepius admonitus in eodem semper statu permanet, nihil ex parte sua curae apponendo, ut ad meliorem frugem redeat.* Et Gobat (*Theol. Experim. Tract. 7. Cas. 16. n. 518.*): *Quando Theologi morales tractant de recidivis..., loquuntur solum de iis recidivis, qui idem peccatum mortale pergunt committere etiam post propositum emendationis, postque plures confessiones, ut exprimit Ioann. Sanchez, Lugo, Lessius, Filliuccius.* Et Ven. P. Segneri (*Crist. Istr. p. 3. disc. 22.*): *Intendo di ragionare d'un'altra razza di recidivi, e sono coloro, che dopo la confessione tornano subito alla medesima colpa senza veruna emendazione e senza veruno studio per emendarsi.* Et Ludovicus

REGULAE

633. — **I^a** *Regula. Consuetudinarius* quilibet absolvi semper potest, etiam *prima vice*, qua pravum habitum confitetur, etsi nulla emendatio praecesserit, modo eam serio proponat, et poenitentiae signa, quamvis *ordinaria* tantum, ostendat. — *S. Lig. n. 450.*, *et alii communiter* (a).

a Granata eosdem describit, qui ubi *primum scelera sua hoc tempore confessi fuerint*, in eadem protinus relabuntur, neque de *prava consuetudine et licentia iurandi, peierandi, mentiendi, detrahendi, maledicendi, maleprecandi, atque concupiscendi quidquam remittunt*, nec *ullum virtutis ac pietatis officium amplectuntur, sed iidem permanent, qui antea fuerant*. Ita sanctissimus vir apud Andreucci, qui ex sententia communi DD. (*In Opusc. Confessarius Recidiv. §. 1. in Append. ad Vol. 2. Melitta Busenbaum. Romae 1844. Typ. Prop. Fid.*) tria haec ad recidivum acceptance theologiae constitendum requiri colligit: **1°** *frequentem relapsum post plures confessiones*; **2°** *relapsum in eadem specie peccata*; **3°** *defectum omnis, etiam inchoatae, emendationis*.

Quocirca consideratio de *consuetudinario*, qui *recidirus* hoc sensu non sit, spectare *huc solummodo* potest, quando quis forte per plures annos a confitendo abstiens, et vi contracti habitus in eadem peccata frequenter recidens, indiget peculiari confessarii cura, utpote ea *consuetudine laborans*, quae (ut ait Suarez *De Relig. Tr. 5. lib. 3. c. 8. n. 7.*) *quodam modo transiit in naturam*: de eiusmodi enim *consuetudine*, ac porro de huius emendandae difficultate Theologi inquirunt, non de nuperius a recentioribus excogitata.

Facilis vero ratio patet, cur *prae oculis* habenda sit haec inter Scholae Theolog. s. et nonnullos recentiores diversitas in tradendis *consuetudinarii* aut *recidiri* notionibus. Semel enim ac constet, diversimmodo has notiones a Theologis accipi, ac ab ipsis recentioribus, manifesto apparebit, diversum esse penes utrosque disputationis subiectum, ac propterea perperam pro theoris novae notioni superstructis auctoritatem ac suffragium invocari Theologorum, qui de alio subiecto disputabant, licet utrique isdem utantur vocabulis.

(a) Est contra Juvenin, et illum Ludovicum Habert, qui propter suam in oppugnanda Constitutione *Unigenitus* pertinaciam ex Academia Sorbonica expulsus, Blesis in exilio 7 Aprilis 1718 infeliciter

II^a Regula. Neganda autem est absolutio consuetudinario, si media a Confessario prudenter proposita et ad consuetudinem vincendam necessaria adhibere recuset. Ratio est, quia eo ipso non vult sincere corrigi, quamvis asserat se velle vitam mutare; et proinde est simpliciter indispositus (*a*).

634. — **III^a Regula.** *Recidivus praebens extraordinaria seu specialia signa doloris, toties quoties absolvi potest.* Ratio est, quia per signa doloris extraordinaria quaevis prudens tollitur suspicio, quam praecedentes lapsus, etsi frequentes, inducere potuerunt, et Confessarius prudenter iudicare potest, poenitentem satis esse dispositum. — Dixi, *absolvi potest*, non autem necessario debet; Confessarius enim potest absolutionem in hoc casu differre, si dilationem bono poenitentis utilem futuram esse iudicaverit, licet ordinarie magis expediatur, ut non differatur (*b*).

— *S. Lig. n. 460., et Prax. Confess. n. 76.*

interiit. Hi cum nonnullis aliis exigunt, ut vera conversio per vitae emendationem prius probetur; secus enim, ut inquit Iuvenin in damnatis suis *Institutionibus Theologicis* (Vid. Indic. librorum Prohibitorum Romae, an 1744. V. IUVENIN, et Edit. Recentior. ad V. *Institutiones Theolog.*) *De Poenit. Diss. 5. Cap. 5. art. 1., moraliter certum est, affectum ad peccatum mortale in iis reperiri.* In quibus vides duo male confundi, nimirum inclinationem quandam in malum seu melius facilitatem quandam alicuius potentiae ad suos actus, et deliberatum ad peccatum mortale affectum. Et exinde sane probaretur, omnes homines ad peccatum mortale affectos, atque adeo absolutionis beneficio semper esse indignos; quippe, ut Scriptura loquitur (*Gen. 8. 21.*), *sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.*

Contra istos S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 459.*) urget illa verba Catechismi Romani (*De Sacram. Poenit. n. 60.*): *Si audita confessione, iudicaverit (sacerdos) neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit.* Et subdit: *Nota OMNINO DEFUISSE.* Et utique in rem haec optime quadrant. Illud tamen inquirendum cuiquam videbitur, cur nam ea Catechismi verba, quae generalissima sunt, aequa non valeant, etiam cum poenitens post confessionem in eadem peccata relapsus fuerit, sed gratis ad unicum hunc casum constringantur.

(*a*) Haec pertinent ad doctrinam generalem, de qua *sup. n. 626.* dictum est, absolutionis eum esse incapacem, quisquis certam ac gravem aliquam obligationem implere renuit.

(*b*) Vide quae de hoc argumento fusius dicta sunt *sup. n. 621.*

635. — IV^a *Regula.* *Recidivus*, etiam sola contritionis signa ordinaria praebens, absolvvi potest et generatim debet, *quoties absolutio non potest facile differri*. Ratio est, quia ex una parte absolute iudicari potest sat dispositus ex signis ordinariis; et ex alia parte adest gravis ratio eum absolvendi, ne diu permaneat in statu peccati mortalis; sed Confessarius antequam talem absolvat, curam adhibebit, ut cum ad recipiendum beneficium absolutionis melius ac certius disponat (*a*).

636. — V^a *Regula.* *Recidivus* rediens cum eodem pravo habitu, *nullo adhibito conatu, nulloque impleto medio* ex iis quae a Confessario praescripta sunt, non potest absolvvi, nisi signa *extraordinaria doloris* ostendat (*b*). Ratio est, quia tunc prae-

(*a*) De necessaria hac in Confessariis cura, vide nota ad seq. num. 637.

(*b*) Sic S. Alphonsus (n. 459.) reipsa scribit: *Peccator recidivus rediens cum eodem habitu pravo non potest absolvvi, nisi afferat extraordinaria signa suae dispositionis.*

Porro quod A. pro hac doctrina solum S. Alphonsum alleget, non fortuito factum dixerim. Nam (et haec ideo tantum dicta fuerint, ut sua historiae et veritati jura serventur) multos quidem (l. c.) assert auctores, nec dubitat, sententiam hanc suam appellare *communem*. At enim 1° plerique ex iis, quos hic allegat, iidem illi sunt, quos superius (*in not. ad n. 621.*) habes allegatos, *Sanchez nimirum, Suarez, Palans, Bonacina, Azorius, Sayrus, Hurtadus, Lugo*, etc., et caeterum non alia horum loca ipse indicat, quam quae ibidem nos attulimus (nec alia sane poterant allegari, quia alia horum loca non habentur). Porro horum sententia, quam ibi allatis ipsorum verbis innuimus, toto caelo ab ista thesi distat; expresse enim affirmant, aut manifeste supponunt, poenitentiā *absolvi posse*, atque dilationem absolutionis ut mere *utilem*, atque adeo solum *ex salubri consilio*, et quandoque tantummodo adhibendam propoununt. Hinc nonnisi oculorum aut memoriae lapsui tribuendum videtur, quod S. Alphonsus eas citationes sumpserit ex Salmanticensibus *Tr. 17. Cap. 2. n. 168*, quem locum ipse ibidem allegat. Nam utique Doctores isti ibi afferuntur; sed sententia, pro qua ibi invocantur, non est S. Alphonsi thesis; sed alia, quam Salmantenses sic exprimunt: *Licet salvare sit consilium differre absolutionem, quando creditur profutura talis dilatio....; at si poenitens cum dolore et proposito firme accedat...., confessarius potest illum absolvere, et si hactenus non curaverit, per plures rices admonitus, emendari:*

sumptio, quae poenitenti favebat, cum prima vice confessus est, nunc ipsi adversatur. Etenim qui firmiter proponit peccatum vitare, non ita facile sui propositi obliviscitur, sed saltem

quae quantum consonant cum allegatorum DD. sensu, tantundem a S. Alphonsi opinione differunt.

2º Sed et ipse S. Alphonsus (*l. c.*) manifeste prodit, aliam esse doctrinam suam, aliam vero sententiam DD., quos paulo ante prose allegaverat. Non multo post enim memorata sententia *Sanchezii, Laymanni, Lugo, Palai, Vivaes, Sporer et aliorum*, quod bene possit pluries absolvi recidivus, *etiamsi eodem modo relapsus fuerit, et nullum adhibuerit remedium*, subdit: *Veneror tantorum Doctorum auctoritatem; sed ego eorum opinioni nunquam acquiescere potui.* At vero quod habent Doctores heic a S. Alphonso nominati, id ipsum commune est ad unum usque omnibus, quos pro se antea citaverat, et vel ipsi auctori *theologiae ad usum Seminarii Petrocorensis*, utut iste Iuveninii potius, Habertii, ac Gennettii, quam scholarum theologiarum vestigiis insistere consuescat.

3º Si qui pauci sunt, qui mentionem iniiciant *extraordinarii signi* dispositionis, hoc non exigunt ceu *conditionem, sine qua* absolvire Confessarius non possit, sed vel mere dicunt, illud quoque ad dignoscendam dispositionem deservire, ut Lugo (*De Poenit. Disp. 14. n. 166.*), vel memorant tanquam casum, in quo (contra ac senserit S. Alph., *n. 463. 464.*) non differenda est absolutio, uti Laymann (*De Poenit. Cap. 5. n. 10.*). Unos itaque reperies Salmantenses, qui (*Tract. 17. Cap. 2. n. 170.*) ceu *probabilius* tradunt, quod tunc *non solum salubre erit consilium differre absolutionem, sed ad id tenetur Confessarius.* Verumtamen horum quoque sententia ab opinione S. Alphonsi recedit. Nam primo quidem isti (*ibid. n. 167.*) probabiles censem et alias sententias, quarum prima (*ibid. n. 168.*) contra S. Alphonsi sententiam docet, absolutionem conferri posse, licet aliquando ex consilio salubre esse queat eam differre. Deinde obligationem illam differendi absolutonem (*ibid. n. 170.*) limitant, *nisi ex denegata absolutione scandalum aliquod sequatur, aut aliud extrinsecum inconveniens;* qua limitatione tantum non subvertunt S. Alphonsi thesim, cum eo ipso concedant, absolutionem per se loquendo posse conferri. Denique (*ibid. n. 168.*) ipsi disserunt *de eo, qui SAEPIUS admonitus, in eodem semper statu permanet, etc.*; unde et ipsi sunt iis accensendi, quorum sententiae S. Alphonsus dicit (*ut nuper vidimus*), *se nunquam acquiescere potuisse.*

4º Item si nonnulli, quos et Salmantenses (*n. 170.*) avidissime inquisiverunt, usi sunt iis phrasibus, *non posse absolvi, non esse ab-*

per aliquod tempus perseverat, et difficilius aut rarius cadit. —
Ita expresse S. Lig. n. 459.

solvendos; borum tamen sententia nec S. Alphonsi, imo nec Salmanticensium opinioni ulla tenus favet. Et sane quid horum theoriae suffragatur, quod Sanchez (*In Decal. Lib. 2. Cap. 32. n. 45.*) dum dicit, assuetum blasphemis absolvri posse, imo et esse absolvendum, excipiat tamen casum scandali resarcendi, nisi (inquit) quando ille iis blasphemis ingens praebaret scandalum, et ita Confessarius iudicaret, postponendum privatum illius solatium, et ad gloriam divinam expedire, illum non absolvri, donec scandalo publico satisfaciat, nitendo vitae emendam? Et hoc idem est, quod ait Bonacina (*De II. Praec. Disp. 4. Q. 1. Punct. 14. n. 7.*): *Ratione ritandi scandali, quod peierans aliis praebere solet, deneganda est absolutio iuxta prudentis confessarii iudicium; scandalum enī praecavendum est.* Rursus quid eorum theoriae favet, quod Ludov. Lopez et Barth. Medina, ab iis allegati, dixerint, non esse absolvendum eum, qui non habet propositum corrigendi vitium? Sic enim Lopez suam ac Medinae sententiam proponens (*Instr. Consc. P. 1. C. 25.*) ait: *Huic sententiae Soli videtur subscribere Medina, quod qui consuetudine iurandi passim tenetur absque delectu et consideratione utrum verum falso vere iuret, CARETQUE VERO PROPOSITO extirpandi iniquam consuetudinem, non est absolvendus. Si autem emendam statuat, bonoque animo remedia sibi indicta a Confessario amplexus fuerit, non est, cur ei prolatanta sit absolutio.* Quid prodest, quod Rodriguez ab iis allegatus (*Sum. P. 1. Cap. 192. n. 13.*) exscribens Medinam dixerit: *Qui vero est tam defectuosus in sua prava consuetudine, ut in ipsa confessione iuret ad singula verba, non debet pro tunc absolvri?* Imo Lud. Lopez (*l. c.*) seu rigidius habet id, quod suggesserat Medina, et a Medina sumit Rodericus, eum, qui in multa prorupit iuramenta, mala consuetudine, qua tenetur, ad id raptus, iamque pluries ante de hoc confessus cum fuerit, numquam praestitit emendam, non absolvendum, sed mittendum esse, ut per dies aliquot attentum se gerat ad extirpandam tam perniciosum consuetudinem. Et ratio, quam hic assert Medina, differendi absolutionem aliud ingens discrimen inducit inter horum sententiam, et recentem S. Alphonsi opinionem. S. Alphonsus nimurum iuxta theorias Iuvenin et similium negat, elusmodi poenitentem posse absolvri, utpote qui censeri debeat indispositus; secus vero doctores, quotquot vel ipse vel Salmantenses allegant. Hui siquidem, ut alias advertimus (*Sup. in not. ad n. 621.*), cum potissime de ritiis linguae disputent, dilationem absolutionis habent ut meram industriam ad excitandam tandem aliquando et exstimplandam ignaviam

637. — VI^a *Regula.* *Recidivo dubie dispositio absolutio differenda est per aliquod tempus, usquedum prudens dispositionis*

eorum, qui vi pravae consuetudinis in verba aut blasphema aut periura etiam minus deliberata prorumpentes, in iugi peccati mortalis statu (ut notat etiam Trullench. *In Dec. Lib. 2. C. 1. dub. 20. n. 6.*, perperam idcirco a Salmanticensibus citatus) versantur, nisi congruam ad corrigendum vitium curam adhibeant. Immo, ut expresse advertit Medina (*Instr. Confess. Lib. 1. Cap. 54. §. V.*), cum hoc peccatum *in lingua* sit, potiusquam *in corde* seu affectu, nihil de dispositione poenitentis disputarunt, et ideo etiam Azor (*P. 1. Lib. XI. C. 3. q. 4.*), perperam et ipse a Salmanticensibus allegatus, postquam dixit: *Videtur tamen ad tempus absolutio differenda, ut operae aliquid interim in id (ad corrigendam consuetudinem) conferat; mox subdit: nisi iusta alioquin causa subsit, qua statim a peccatis absolvi beat.*

Et haec, quamvis pauca pro argumenti gravitate (neque enim brevitas *Notae* fert plura, quae ad evidentiorum rei demonstracionem ficerent) satis esse possunt, ut constet, praemissam S. Alphonsi opinionem potiusquam *communem, contra DD. communem* dici posse. Quod tamen non in aliquam eiusdem opinionis reprehensionem dictum fuerit, sed solum (ut supra dictum est) quo suus historicae veritati locus ac ius maneat, et exinde facultas supersit utendi illo canone, quem et idem S. Alphonsus (n. 460.) laudat dicens: *Puto, nequaquam errare eum, qui se dirigit cum sententiis communiter receptis ab huiusmodi Doctoribus non humiliis notae.* Caeterum quo pacto S. Alphonsi opinio ad communem sententiam pertrahit aliqua ratione possit, in nota sequenti indicabimus.

Interim adverte rationem, quam A. pro ea regula profert, ac proferre nonnulli alii solent, logico (dissimulandum quippe hoc non est) vitio non carere. Nam quod post confessionem quispiam eodem, et, si vis, etiam deteriori modo ac mensura in eadem peccata relapsus fuerit, esto, forte suspicionem aliquam iniicere poterit, *in ea confessione* minus efficax extitisse propositum; et dixi, *forte aliquam suspicionem;* quia cum humana voluntas mutationi subiaceat, ne ad praecedentis quidem confessionis defectum aliquem logice arguere possumus ex sequenti relapsu; quippe qui non defectui propositi sincerissimi, sed (ut quotidiana experientia docet) fragilitati et inconstantiae post sincerum propositum saepissime adscribi debet. At quod ex praecedentibus lapsibus quispiam arguere praeterea velit ad defectum doloris ac propositi in praesenti, id nulla lex logicae consentit, ut egregie ratiocinantur cum S. Thoma universi Theologi.

signum appareat. — *S. Lig. Praxis Confess. n. 71. et 72.* — *Hom. apost. tr. ult. n. 9. et 10. (a).*

(a) Quod, excepto casu necessitatis, absolvī licet non possit poenitens *dubie dispositus*, quem scilicet sufficienter dispositum esse ad gratiam in sacramento recipiendam, nulla prudens ratio suadet, extra controversiam esse debet. Ast aliud est quod poenitens in ea conditione non possit absolvī, aliud est, quod in aliud tempus absolvendas dimitti debeat; quasi vero aut dilatio ista virtutem arcēsendi dispositionem habeat, aut revertendi patientia in poenitente melioris dispositionis certius indicium sit, aut contra non magis expediāt, imo officium Confessarii sit omnem tunc ipsum curam adhibere, ut ad beneficium absolutionis rite accipiendam poenitentem disponat.

Utinam sacerdotum omnium menti infigerentur verba, quibus S. M. Leo P. XII Iubilaeum orbi universo indicens (Const. *Charitate Christi* 25 Dec. 1823, §. 5.) Confessarios monebat: *Sistunt se quidem (inquit) multi Sacramenti Poenitentiae ministris prorsus imparati, sed persaepe tamen huiusmodi, ut ex imparatis parati fieri possint, si modo Sacerdos viscera indutus misericordiae Christi Iesu, qui non venit vocare iustos sed peccatores, sciat studiose, patienter, mansuete cum ipsis agere.* Quod vero heic *imparati* dicantur ii et quidem soli, qui essentiali carent dispositione, patet ex sequentibus: *Imparati enim illi tantummodo sunt iudicandi, non qui vel gravissima admiserint flagitia, vel qui plurimos etiam annos absuerint a confessione; misericordiae enim Domini non est numerus, et bonitatis infinitus est thesaurus; vel qui rudes conditione aut tardi ingenio non satis in se ipsos inquisierint, nulla fere industria sua id sine Sacerdotis ipsis opera assecuturi; sed qui adhibita ab eo necessaria, non qua praeter modum graventur, in iis interrogandis diligentia, omnique in iisdem ad detestationem peccatorum excitandis...., exhausta charitatis industria, sensu tamen doloris ac poenitentiae, quo saltem ad Dei gratiam in sacramento impetrandam (quae sunt verba Tridentini de attritione) disponantur, carere prudenter iudicantur.* Ex quibus patet, absolvī posse eos quoque, qui neclum *dubie dispositi*, sed manifeste accedunt *indispositi*; siquidem patientia, mansuetudo, et industriis sacerdotis charitas id consequi tunc ipsum potest, ut ex imparatis parati siant, idque prudenter confessarius indicare queat.

Idcirco SS. Pontifex non praetermittit insuper eos notare, qui potiusquam hanc in se curam suscipiant, ut sollicita charitate peccatores Deo reconcilient, facilem se ab hoc onere expediendi viam ineunt, remittendo poenitentes in aliud tempus absolvendos. Post-

Caeterum, semper spectandum est bonum maius poenitentis; sic optime *S. Ligor.* n. 459., post *Concina* qui (c. 10. n. 24.),

quam igitur indicavit, quinam beneficii absolutionis iudicandi sint *incapaces, quales* (inquit) sunt, qui *NULLA* dant *signa doloris*, qui *odiz et inimicitius deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere, et vitam in melius emendare nolunt*; aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, et scandalum tollant; mox graviter monet, quam *longe a more periti medici, qui similiter infundit vinum et oleum vulneribus sauciati, distet eorum ratio, qui ut grarius aliquod ouïunt peccatum, aut aliquem sentiunt multiplici peccatorum genere infectum, statim pronunciant, se non posse absolvere: iis nempe ipsiis (pergit SS. Pontifex) mederi recusant, quibus maxime curandis ab eo sunt constituti, qui ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus*. Quocirca merito pronunciat, magis indispositum ad audiendas confessiones huiusmodi sacerdotem esse, quam peccator ad confessionem accedat imparatus: *Quod si praestare (ait) praetermittat, profecto non magis ipse (Sacerdos) dicendus est paratus ad audiendum, quam caeteri ad confitendum accedere.*

Ex quibus illud etiam colligitur, timendum non esse, ne sufficiens dispositionis signum haberi nequeat, etiamsi nulla adhibetur absolutionis dilatio, saepe alioquin fallacissima dispositionis probatio. Hoc ipsum monuit et *S. Alphonsus* (*Lib. 6. n. 459.*), ubi scribit: *Nec verum est, quod sola temporis probatio unicum sit signum mutatae voluntatis; nam voluntatis mutatio pendet a divina gratia, quae tempore non indiget, sed in instanti operatur, et ideo non solum per experimentum temporis, sed etiam per alia quaedam signa pat fieri potest. Imo aliquando alia signa praesentis dispositionis multo melius manifestant mutationem voluntatis, quam experientia temporis; nam signa illa directe indicant dispositionem poenitentis, experientia vero tantum indirecte: adeo ut NON RARO evenire possit, quod aliquis etiam longo tempore se a vitiis pro mundi huius honestate (v. gr., ut absolutionem carpat, vel admittatur ad communionem paschalem) contineat...., et nihilominus non sit rite dispositus. Propterea quoties poenitens affert vera signa doloris et propositi, toties bene absolvi poterit. Ad quae fac advertas, esse quidem aliqua peccata, in quae quis prolabitur ex affectu et cum affectu tenaciter inhaerente cuiquam obiecto illicito, v. gr., cum ex odio et vindictae appetitu quis proximo detrahit, maia imprecatur aut etiam infert, vel cum divitiis perdite inhians lucra illicita sectatur, vel foeminam quampiam deperit, quacum consuetudinem habet adulterii, etc. ; et*

ait: Ut errandi peccatum declines, si vides, bina vel trina absolutione te posse infirmum curare, esto in misericordia dites.

cum bis sane opportunus incidit sermo de *mutatione voluntatis*, quae detestari illud debeat, quod ardenter diligebat. Ast in p'uribus aliis, et amsi peccata ex quadam consuetudine perpetrentur, perperam hunc affectum erga peccati obiectum requires, uti, v. gr., plerumque sit in vitiis linguae, ac saepe etiam in mollitie; unde sit, ut homo utique relabatur iterum atque iterum, non tamen quasi se totum peccato dedens, sed potius ignavia qua'lam ac fragilitate victus, semet simul accusans, ac mox facti poenitens, ac modo vicio obluctans, modo ex infirmitate ipsi succumbens, et iugum vitii semper quodammodo invitus ferens. Porro cum huiusmodi, ut patet, de voluntate agitur non tam mutanda, quam corroboranda, quo vigilare attentius, si de vitiis lignae sit sermo, et repugnare validius, si de aliis vitiis res est, diligentiusque praesidiis opportunis uti assuescat.

Caeterum si S. Alphonsus, dum *signa dispositionis extraordinaria* exigit, nihil demum intelligat, quam quod in allato textu habet, nempe *verum aliquod signum doloris ac propositi*; haud aegre conciliabitur cum communi DD., eumque praxi, quam summus Pontifex Leo XII in allata Constitutione commendat. Neque enim ullus e DD. docuit, absolvendum eum esse, qui (ut ait Pontifex) *sensu doloris ac poenitentiae*, quo ad gratiam in *Sacramento impetrandam disponatur, prudenter carere iudicetur*; neque iterum S. Alphonsus, ut ex allato textu patet, contendit, necessariam esse dilationem absolutionis, ut dispositio etiam recidivi vel satis cognosci, si quando dubia primum appareat, vel etiam comparari possit, si penitus forte poenitenti accedenti desit.

Methodum, qua citra dilatae absolutionis experimentum huiusmodi scopus attingi queat, ac simul praxis a summo Pontifice Leonie XII commendata retineatur, dilucide iuxta ac breviter expositam habes a *Philippo Maria Salvatori* in Opusculo plures Romae edito cum titulo: *Istruzi ne practica pei Confessarii novelli*; de quo tamen video quae sup. adnotavimus ad n. 519. pag. 397.; quim quidem methodum sicut non sine labore servari, ita non sine culpa, ubi opus sit, a confessario omitti merito ipse affirmat, confirmantque ea, quae ex Leonis XII Constitutione superius attulimus. Ut itaque prius a doctus Auctor advertit (*Part. 2. §. 1.*), etiam si nullum indicium ex iis, quae alii *extraordinaria* dixerint, poenitens aut primo occursu aut etiam inter confitendum praebeat, quo Confessarius de dispositione satis iudicet; atamen si confessione, non sine opportuno sacerdotis patienter mansueti auxilio, expleta, hic ob poenitentis

Emendatio peccatoris securior omnibus regulis est norma vel impertiendi vel denegandi absolutionem.

oculos efficaciter ponere instituat peccatorum vitiorumque suorum gravitatem, deformitatem, turpitudinem; tum si pessimos peccatorum effectus, damna, detrimentum animae, salutisque aeternae discrimen ac thesaurum irae per inordinatam vitam cumulatum, ac vanam quoque spem sibi consulendi, ubi hora iam instet mortis, imminensque Dei iudicium; tum etiam facilem rationem suggerat, qua et malis hisce occurrere, rectamque salutis viam inire possit; his insuper si adiiciat, serio perpendendum cuilibet poenitenti esse, sacramentalem absolutionem effectum sortiri confitentium dispositionibus congruum, atque adeo sicut sincere poenitentem solvit ac mundat, sic verae poenitentiae sensu carentes arctius ligare atque peccata reliqua addito sacrilegio cumulare; haec, inquam, omnia aliaque huiusmodi Confessarius si proponat, idque non zelo indignantis, sed magna potius charitate commiserantis ac poenitentium salutem sollicite concupientis praestet, merito laudatus Auctor concludit, fieri non posse, quin signum aliquod sufficiens animi sui poenitens exhibeat; proindeque affirmanti, se sincere agere, atque ea, quae Confessarius exigat, praestare se velle, posse confessarium tuta conscientia absolutionem impartiri, etiamsi poenitens aliud conversionis sua signum nullum dederit.

Ratio autem est, quia cum in hisce adjunctis neque ex ignorantia neque ex dolo repeti rationabiliter possit illud poenitentis testimonium, iam valet id, quod instar axiomatis est penes omnes Theologos, *poenitenti credendum esse et pro se et contra se*. Dixi, neque ex dolo; quia in praesenti nullum scopum aut causam fraudis habet, quae mere cederet in mentientis perniciem. Hinc discrimen, quod S. Thomas notat inter loquentem in confessione *de se*, et *de aliis* (*Opusc. 7. al. 12. q. 6.*): *In confessione est credendum peccatori confitenti et pro se et contra se; sed contra alium nullo modo est ei credendum; alioquin daretur multis occasio fictae confessionis, et fraudulentiae infamacionis.* In contrarium vero, cum *de se* loquitur poenitens, rationem sic S. Doctor (*In 4. Dist. 17. Q. 3. art. 3. q. 5. ad 2.*) innuit: *Quantum ad hanc cognitionem (scilicet per confessionis manifestationem) non potest (Sacerdos) maiorem certitudinem accipere, quam ut subdito credit, quia hoc est ad subveniendum conscientiae ipsius; unde in foro confessionis creditur homini et pro se et contra se.*

Et sedulo adverte illa S. Doctoris verba gravissima: *Non potest maiorem certitudinem accipere, quam ut subdito credit.* Et sane nonne uni huic canonii nititur, quod Confessarii tuta conscientia ab-

Quaesita:

638. — QUAER. 1° *Quandonam censeatur contracta consuetudo?*

solvant poenitentes quasi integre confessos, cum tamen experientia doceat, haud infrequenter accedere, qui sacrilege peccata reticent? Et licet sectari quis velit theoriam *signorum extraordinariorum*, nonne et ista simulari possunt? Imo nonne frequens est querela, quod Confessariis saepe saepius illudi contingat specie pietatis ac devotionis in alios fines a quibusdam conficta? Et tamen quisnam idcirco confessarios iure reprehendat? Aut quis a Confessariis exigit, ut ad deceptiones cavendas nemini fidem habeant, etiam cum nulla negandi fidem prudens adest ratio? Nonne sic funditus subvertetur oeconomia, qua, teste S. Thoma cum universis Theologis, tota regitur huius sacramenti administratio?

Exinde summus Pontifex Leo XII dum in citata Constitutione praemissam proxim commendat, notare non omittit morosos illos Confessarios, *quibus (ut ait) vix ulla doloris ac propositi satis videtur significatio, ut absolvere se posse existiment; ac tum demum tutum se cepisse consilium putant, si homines in aliud tempus absolventos dimiserint.*

Neque ab his dissentire, aut plus aliquid exigere dicendus est S. Alphonsus, e quo iuverit haec exscriptisse (*Lib. 6. n. 461.*): *Quoad nostrum propositum spectat, sufficit, quod Confessarius habeat prudentem probabilitatem de dispositione poenitentis, et non obstat ex alia parte prudens suspicio indispositionis; alias rix ulla absolvri posset, dum quaecumque signa poenitentium non prouestant nisi probabilitatem dispositionis, ut recte docet Suarez De Poenit. Disp. 32. Sect. 2. n. 1., ubi ait, quod oportet et sufficit, ut Confessarius prudenter et probabiliter iudicet, poenitentem esse dispositum. Et hoc videtur satis exprimi in Catechismo Romano De Poenit. n. 60., ubi dicitur: Si audita confessione (Sacerdos) iudicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem poenitenti omnius defuisse, absolvit poterit. Ergo semper ac Confessario positive non innotescit, poenitenti omnius defuisse dolorem, ipsum absolvere potest. Hinc Auctor sup. cit. Istruzione per li novelli Confessori (scil. Giordanini) P. 1. C. 15. n. 360. cum Esparza sic loquitur: Donde noi fermiamo qui per ultimo la conclusione, che è la chiave di tutta questa materia: non ricercarsi altro per amministrare la penitenza, che un giudizio prudente probabile della disposizione del penitente. Onde se le circostanze non fondano un dubbio*

Resp. 1º Hoc generali regula praecise determinari nequit, quia alii plus facilitatis contrahunt ad aliquod peccatum paucis actibus, v. gr., tribus vel quatuor, quam alii illud saepius

prudente, ch'egli non sia sufficientemente disposto, non dee il Cónfessore inquietare sè stesso, nè il penitente per averne l'evidenza, che non è possibile. *Et huic conductit textus in Cap. A nobis 2. De Sent. Excommunicationis, ubi dicitur...., iudicium Ecclesiae nonnunquam opinionem sequi, quam et fallere contingit, et falli.* Hucusque S. Alphonsus.

Illud quosdam movere consuevit, quod facilitas absolvendi, quae per hanc praxim inducatur, facilitatem inferat relabendi in eadem peccata. — Cui instantiae responderi equidem posset cum laudato Salvatori (*l. c.*), cuius haec sunt verba; *Rispondo primo: Così aveva sentito dire ancor io, ed in speculativa ci credevo: ma la pratica mi ha disingannato. Non ho trovato ancora uno di vita perduta, che siasi messo allo sbaraglio della iniquità per la facilità trovata nei Confessori: molti ne ho trovati bensì, che l'abbian fatto per una durezza e difficoltà sorcerchia di assolvere.* Sed deinde negandum prorsus est, facilitatem adesse absolvendi et consequentem facilitatem relapsus, quando Confessarius potiusquam commoda ratione se expeditat dicens non posse se absolvere (quo fit ut poenitens discedat in eodem statu ac forte deteriori, utpote adversus et sacerdotem et sacramentum indignatus), non sine labore ingenti in se suscepto efficit, ut tunc poenitens absolvatur, cum sufficientia sincerae ac seriae poenitentiae signa exhibens prudentem spem facit, sacramentalem absolutionem ipsi salutarem fore.

Caeterum per haec haud excluditur, quominus aliquando, ubi res postulet, absolutio differri possit iuxta ea, quae sup. (ad n. 621.) iam adnotavimus. Illud tamen etiam quoad hoc pree oculis habendum est, quod in cit. Constitutione monet summus Pontifex Leo XII. *Quocumque (inquit) animo sint, qui accedant ad sacramentum Poenitentiae, nihil ei (Confessario) magis cavendum est, quam ne.... quispiam.... sacramento reconciliationis infensus discedat.* Quare si iusta sit causa, cur differenda sit absolutio, verbis, quoad poterit...., humanissimis persuadent confessis, necesse est, id et munus officiumque suum, et eorum ipsorum salutem omnino postulare, eosque ad redundum quamprimum blandissime alliciat, ut iis fideliter peractis, que subrubriter praescripta fuerint, vinculis soluti peccatorum gratiae caelestis dulcedine reficiantur. Et sane quisquis aliquam in excipiendis confessionibus experientiam habeat, verissimum esse id fatebitur, quod affirmavit laudatus Salvatori (*l. c.*) quodque suis

committendo; unde nec semper pro consuetudinario habendus est, qui pluries in certo genere deliquit, nec semper pro non consuetudinario, qui ter aut quater peccare incorpit (a).

Resp. 2º Generatim loquendo, peccatum saepius repetitum brevi tempore facilius inducit eius consuetudinem, quam si longioris temporis intervallo totidem vicibus repeteretur. — *S. Lig. in Praxi Confess. n. 70.*

639. — *QUAER.* 2º *Quaenam sint signa extraordinaria doloris?*

Resp. Sequentia communiter recensentur: 1º si poenitens multo maiorem conatum, quam antea, adhibuerit ad sese emendandum; vel si fuerit notabiliter emendatum: *a fortiori* si vitam iam integre in melius mutaverit; 2º si peccatum diu ceculatum cum magno rubore confiteatur; 3º si remediis a Confessario praescriptis diligentius usus sit; 4º si longum iter fuerit aggressus ad confessionem rite peragendam; 5º si impense requirat, ut confessionem generalem instituat, aut maiorem vitae anteactae peccatorum partem repetere velit; 6º si fuerit inductus extraordinario motivo ad confitendum, nempe, concionis auditae, morte alicuius amici, etc.; 7º si confiteatur cum magna humilitate et verbis compunctionem cordis redolentibus (saltem ordinarie); 8º si sponte asserat se velle omnino peccatum vitare cum omni incommodo: *a fortiori* si dicat se malle mori quam peccare; 9º si suspiria aut gemitus edat, vel lacrymas fundat (saltem ordinarie).

NOTA. Non raro spontanea confessio etiam haberi potest ut signum extraordinarum doloris, praesertim in illis iuvenibus et viris, qui scipios et timorem humanum vincere debent, ut ad confitendum accedant.

ipsius verbis referre praestat: *E qui non posso a meno di non dire una cosa, la quale ogni volta che rammento, mi fa fremere lo spirito. Tra i moltissimi, che mi sono capitati nel confessare negli spedali, o allontanatasi affatto per molti anni dalla confessione, o che per molti anni le hanno fatte dimittente e sacrileghe, la maggior parte ho trovato (e lo stesso mi hanno detto d'averne osservato altri Confessori), che l'origine di ciò è nata dal cattivo ricorimento, incontrato con qualche Confessore.*

(a) Haec, uti patet, nihil pertinent ad notionem Consuetudinarii acceptiotheologica. Vid. sup. not. ad n. 633.

640. — QUAER. 3º *An absolutio negari possit consuetudinario, qui recusat confiteri pluries in anno?*

Resp. Neg., per se, si aliunde videatur sufficienter dispositus; quia nullum est praeceptum confitendi pluries in anno, et sunt alia media, quae iniungi possunt ad consuetudinem vindicandam. Tales potius sunt suaviter et fortiter inducendi, ut saepius accedant, v. gr., in festo Pentecostes, Assumptionis B. Mariae Virg., Nativitatis Domini, etc.

QUAER. 4º *Quid agendum cum iis, qui confitentur immediate ante matrimonium contrahendum, et hucusque pravae consuetudini addicti fuere?*

Resp. 1º Si inter se peccare soliti fuerint, facilius absolviri possunt; occasio enim per matrimonium cessabit.

Resp. 2º Maior est difficultas, si prava consuetudo ex alia parte proveniat; attamen magis expedit tales absolvere saltem conditionate, quam non absolutos dimittere, nisi de eorum indispositione certo constet (a).

PUNCTUM III.

De poenitentibus piis.

Confessarius constituitur non tantum ad absolvendos peccatores, sed etiam ad animas in via perfectionis dirigendas; omnibus enim Confessariis repetit Dominus quod olim Ieremiae dixit: *Ecce constitui te super gentes, ut evellas et dissipes, aedifices et plantes.*

(a) Quaestio istiusmodi, additaque solutio theoriam redolent, quam nec Auctor ipse probat, eorum scilicet, qui quemlibet consuetudinarium *a priori* definiunt uti indispositum atque absolutionis incapacem. Cui quidem theoriae ea quoque repugnant, quae A. sup. a n. 633. praemiserat. Scholarum catholicarum doctrina certa est, quemlibet poenitentem, sive sit consuetudinarius sive non, absolviri non posse, si non appareat dispositus, absolviri vero posse, si sufficientia verae poenitentiae indicia praebent. Et cum in casu dilatio absolutionis grave inducat incommodum, quando sufficienter dispositus appareat, non solum potest, sed debet sine dilatione absolviri.

Regulae generalis directionis.

641. — I^a Regula. Ante omnia conetur Confessarius poenitentium intimos animi motus et conditionem perspicere, ut instructionem possit illorum capacitati et naturae accomodare; neque enim omnes sunt eodem spiritu ducendi, nec uno modo omnes regendi. — *Vide S. Lig. in Praxi Conf. n. 99. et seq.*

II^a Regula. Ducat poenitentes ad perfectionem per gradus et ordinate, ita ut prius conentur assequi primum virtutis gradum quam ad supremum contendant, v. gr., prius discant operari recta intentione (a), et actiones ordinarias recte peragere, quam alta meditentur; prius discant levia patienter ferre quam gravia appetant, prius discant pati aequo animo, quam de adversis velint gaudere.

III^a Regula. Doceat omnes, perfectionem cuiusque in eo sitam esse, ut opera ordinaria bene peragant, v. gr., ut bene orient, Missae intersint, laboribus sese exerceant, refectionem corporis modo, quo par est, sumant, inoffense cum proximo conversentur, examen conscientiae instituant, omnia denique, ad quae ex officio et statu incumbunt, recte obeant.

642. — IV^a Regula. Probet opportune poenitentes devotionem profitentes, ut advertat quo spiritu ducantur, an Dei vel mundi, amoris vel timoris; et quis affectus sit in eis praedominans, qui primo mortificandus sit. Attamen non omnes eodem modo probandi et tractandi sunt, sed cautela et discrezione opus est: sic benignius excipiendi, qui ad tristitiam proni sunt, ne in nimiam animi detractionem labantur; animae etiam adhuc tenerae, quas Deus primo sibi conciliat, mollius sunt tractandae; si autem animae sint nobiliores aut fortiores, vel habeant beneficia Dei extraordinaria, suavitati iungenda est quaedam severitas. Sed caveat Confessarius ne probatio sit aperta, secus enim nihil prodest.

(a) Intellige de recta intentione *negative*, idest ne actionibus ex obiecto bonis finem inordinatum superaddat. Nam finem rectum si intelligas, *ut actio Deo placeat, ob amorem Dei fiat*, etc., non primum seu infimum habes gradum virtutis, sed supremum, qui in exercitio perfectae charitatis residet.

V^a *Regula.* Non imponat extraordinarias poenalitates; sed sic instituat animas, ut ipsaem et sponte depositant; neque credendum illarum spiritui, quae studiose extraordinaria sectari deprehenduntur, nisi adsint signa certa eas impulsu divino duci. Si quis advertatur esse in rebus agendis proprii iudicij tenax, suaviter esset corrigendus (a).

VI^a *Regula.* Curet, ut ii qui ad sacram Synaxim frequenter accedere possunt, singulis hebdomadis aut saltem bis in mense confiteantur.

Vide plura apud S. Ligorium, in Praxi Confessarii.

ARTICULUS II.

DE OFFICIO MINISTRI POST CONFESSIONEM.

Duplex est obligatio Confessarii post confessionem: 1° *per accidens*, quoad defectus commissos reparandos; 2° *per se*, quoad sigillum servandum.

§. I. *De obligatione corrigendi defectus in confessione commissos.*

Principia:

643. — I. Error circa valorem Sacramenti cum gravi culpa vel gravi negligentia commissus, supposito gravi damno pœ-

(a) Num cum persona proprii iudicij tenaci *suaviter* agendum sit, nec ne, potius ex perspecta eius indole et adjunctis definiendum videtur. Illud sane maxime interest, ut huic vitio prorsus efficaciter confessus rius medeatetur. Tenacitas enim iudicij aegre componetur cum perfecta illa obedientia, sine qua et profectus in vera virtute vix ullus sperari potest, et gravis quoque ruinae periculum non frustra timetur. Eam in rem S. Ignatius Loiola (*Epist. De virtute Obedientiae* § 11.) apposite affert verba Cassiani (*Collat. 2. Abb. Mysis Cap. II*) *Nullo alio vitio tam praecipiēm diabolus monachum pertrahit ac perducit ad mortem, quam cum eum, negligitis consiliis seniorum, in suo iudicio persuaserit, ac definitione, doctrinave confidere.*

nitentis (*a*), reparandus est, etiam cum gravi incommmodo Confessarii. Ratio est, quia Confessarius tenetur, ex officio et ex quasi-contractu cum poenitente inito, rite ipsi administrare Sacramentum. Si autem error sit inculpabilis vel leviter culpabi-

(*a*) Grave poenitentis damnum seu periculum adesset, si, v. gr., invalide omnino aut nullo modo absolvisses infirmum ad mortem, qui idcirco aeternae salutis discriminem incurriteret, aut etiam (ut ait S. Alphonsus n. 619.), si poenitens esset in gravi periculo non amplius consitendi, v. gr., dum longum iter maritimum aggreditur. Abasset vero grave hoc poenitentis damnum, quando etsi confessarius vel citra facultates suas absolvat a reservatis tum censuris tum peccatis, vel prorsus invalide aut nullo modo absolutionem impertierit, tamen in primo casu poenitenti bonae fidei, ut supponimus, etiam reservata fuissent indirecte remissa, in aliis vero casibus remedium non deesset aut in sumptione Eucharistiae, quae per accidens ex communi doctrina cum S. Thoma primam gratiam homini altrito conferret, aut in sequenti confessione cum alio sacerdote, qua indirecte peccata quoque praecedentia, non secus actit de peccatis per oblivionem omiss's, remitterentur.

Quando autem grave illud poenitenti immineat periculum, atque adeo confessarius, ut errorem reparet, monere poenitentem debeat, sunt qui generatim dicant, petendam ab hoc veniam; quia ex communi sententia sigillum vetat, ne sacerdos vel cum ipso poenitento post perfectam confessionem loquatur de rebus in ea auditis, etc., et si poenitens veniam detrectet, confessario nihil superesse agendum. At merito S. Alphonsus (n. 622.) casum excipit absolutionis aut nullo modo aut invalide impertitiae; ratio est, quia ubi confessarius mere dicat, v. gr., se eum non absolvisse, profecto nec pudor iniicitur poenitenti, nec ulla intervenit peccati exprobratio, atque adeo deest ratio cur poenitens invitus sit, onerosaque exinde fiat confessio; quae sunt causae, cur sacerdos, sponte miscens cum poenitente sermonem de auditis ab eo in Confessione, contra sigillum facere censeatur. Caeterum in casu non teneretur Confessarius fateri, se *culpabiliter* errasse; satis enim foret dicere, *errorem intercessisse*, aut simplicius quoque *opus esse*, ut *iterum illum absolvat*. Si vero poenitens nondum monitus ad eundem confessarium redeat, ne opus quidem erit de errore illum monere; nam si excitetur ad dolorem de omnibus etiam antea confessis, absolutionis praesens ad praecedentia quoque peccata directe terminabitur.

lis, Confessarius obligatur quidem ex iustitia (*a*), sed cum minori incommodo. — *S. Lig. n. 619.*

II. Error circa accidentia Sacramenti non est reparandus extra confessionem, si Confessarius in hoc negative tantum, etsi culpabiliter, se habuerit: ratio, quia Confessarius non tenetur procurare integritatem Sacramenti et utilitatem poenitentis, nisi in confessione, ut medicus spiritualis et minister Sacramenti. — Reparandus est autem etiam extra confessionem error, si positive et cum culpa gravi commissus fuerit; quia, ex iure naturali, quisque debet tollere causam mali, quam positive et voluntarie posuit (*b*). Quaerenda tamen est poenitentis

(*a*) *S. Alphonsus*, quem *A.* hoc loco allegat, mavult, Confessarium, qui inculpabiter erraverit, teneri tantum ex charitate, nisi sit parochus poenitentis. Sed, ut verius aliis videtur, sacerdos ex charitate quidem confessionem audit; ast audita confessione, ad sacramentum perficiendum tenetur ex iustitia, quia tenetur ex officio (utcumque sponte suscepto), et ex quodam quasi contractu; quae confessarii conditio eadem perseverat, etiamsi *sine culpa* erraverit. Prout igitur error *culpabilis* vel *inculpabilis* extiterit, differt obligatio confessarii, non quod modo ex iustitia, modo ex charitate haec urgeat, sed solum sicut differt obligatio servandi alium indemnem, prouti damnum insertur per iniuriam *formalem* vel mere *materiale*, seu etiam prout differt obligatio restituendi rem iniuste ablatam, ac obligatio quaerendi dominum rei, quam quispiam casu invenerit; hic enim utique ex charitate curam rei suscepit; sed post hanc curam susceptam, ad rem custodiendam, dominumque eiusdem, prout adiuncta exigunt, quaerendum, non ex charitate, sed ex iustitia tenetur.

(*b*) Quod *A.* ad obligationem monendi extra confessionem videatur exigere, ut error commissus fuerit cum *gravi culpa*, id enim vero videtur contra communiorem sententiam *DD.*, qui (Vid. *Lugo De Poenit. Disp. 22. n. 73.*, et *S. Alphonsus Lib. 6. n. 620.*) tantummodo concedunt, eum, qui sine culpa, aut cum culpa levi in damnum poenitentis erravit, leviori causa a facienda monitione excusari, quam si error *ex gravi culpa* processerit. Quia in re sunt insuper pensanda hinc incommode et detrimentum confessarii in monendo, atque etiam qualecumque gravamen poenitentis in sermone instaurando de confessionis materia, inde vero damnum seu periculum ex errore timendum, quod vel *levius* esse potest, si, v. gr., confessarius erronee dixerit, poenitentem non teneri ad

venia; quam si poenitens neget, Confessarius ad nihil ulterius tenetur. — *S. Lig. n. 620.*

III. Nulla erit obligatio monendi extra confessionem, si defectus versetur circa integritatem confessionis, quia hic error vix, aut ne vix quidem poenitenti vel aliis nocere potest (*a*). — *Ita communiter.*

Quaesita:

644. — QUAER. 1° *Ad quid teneatur Confessarius qui indebit poenitentem a restitutione facienda solvit, vel e contrario ad eam obligavit?*

Resp. 1° Si ex malitia vel ignorantia vincibili, aut gravi negligentia solverit indebit poenitentem, tenetur errorem corriger; si vero non corrigat, vel si interea factus sit impotens ad restituendum poenitens, qui secus restituisset, Confessarius

ieiunium vel ad missam audiendam et huiusmodi, vel *gravius*, si, v. gr., confessarius ita poenitentem deceperit, ut maneat in occasione proxima, vel non tollat scandalum, vel contrahat invalidum matrimonium, etc.

(*a*) Distinctio aliqua videtur hic adhibenda. Aliud est enim, si Confessarius mere non curavit, ut *integra* fieret confessio; aliud, ut ait Lugo (*De Poenit. Disp.* 22. n. 73.) si positiva causa fuit, quod poenitens non confiteretur *integre*, dicendo, v. gr., non opus esse confiteri peccatorum species aut numerum. In primo casu valet doctrina Auctoris; de qua vide Suarez (*De Poenit. Disp.* 32. *Sect.* 6. n. 8.). In altero casu locum potius habent, quae in not. praeced. dicta sunt. Duo tamen sunt, quae hanc obligationem extra confessionem monendi minuere videntur. Unum est, quod in confessione sequenti alius Confessarius tum species tum numerum interrogabit, et poenitentem forte cunctantem ob errorem, quo fuerat imbutus, edocebit, atque adeo errorem corriget; et exinde cessat monitionis necessitas. Alterum est, quod in casu monitio *ex natura materiae*, quae necessario versatur circa gravia peccata, sermonem de his adducit, quae magnam poenitenti verecundiam iniiciunt, et *gravis* idcirco eiusdem offendit timeri merito potest. Proinde a fortiori id valet, quod S. Alphonsus (n. 619.) adverterat de monitione omittenda in casu invalidae absolutionis: magis enim in nostro, quam in isto casu offendit ista ac poenitentis gravamen per se exsurgit.

ipse eius loco restituere tenetur, quia ius creditoris violavit, impediendo scilicet restitutionem ei debitam.

Resp. 2º Item si ex malitia aut ignorantia vel negligentia gravi obligavit poenitentem ad restitutionem indebitam tenetur ex iustitia errorem retractare. Si poenitens iam restituit, tenetur, ob praemissam rationem, ipsi damnum resarcire.

Resp. 3º Si inculpabiliter aut ex levi negligentia poenitentem indebite obligavit vel ab obligatione solvit, tenetur ex iustitia errorem corrigere, sed cum levi tantum incommodo. Ratio est, quia ex una parte quisque tenetur ex iustitia impedire, ne sua actione etiam inculpabili pariat alteri damnum, quod facile praecavere potest; et aliunde ex culpa levi aut tantum materiali ordinarie non oritur obligatio cum gravi incommodo. —

S. Lig. n. 621.

645. — QUAER. 2º *Ad quid teneatur Confessarius qui omisit monere poenitentem de restitutione facienda?*

Resp. 1º Tenetur monere poenitentem intra confessionem de obligatione cum aliquo incommodo, si nulla aut levius tantum culpa intervenerit, saltem ratione caritatis, et cum maiori incommodo si in omissione graviter peccaverit. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 621.*

Resp. 2º Probabilis non tenetur restituere, etiamsi monitionem omittendo graviter peccaverit; ratio, quia Confessarius non tenetur ex iustitia impedire damnum eius, cui debetur restitutio. — *Recole dicta in Tractatu de Iustitia et Iure*, ubi de cooperatoribus negativis, n. 691. — *S. Lig., ibid.*

646. — QUAER. 3º *An teneatur ad restitutionem, qui ex levi tantum culpa poenitentem ab obligatione restituendi solvit, si deinde negligat eum monere, cum facile possit?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia licet Confessarius sine culpa saltem gravi poenitentem exemerit a restitutione, tamen cum eius consilium pergit influere in damnum creditoris, ipse, cognito errore, tenetur ex iustitia causam damni auferre, si facile possit. — *S. Lig. n. 622., et alii communiter.*

QUAER. 4º *An Confessarius sine poenitentis licentia possit extra confessionem cum eo loqui de defectu commisso in confessione?*

Resp. Neg., si poenitens iam discesserit; ratio, quia monitio illa extra confessionem onerosa est poenitenti. Aliunde post absolutionem completum est iudicium; nec refert, quod monitio

fiat ad reparandum eiusdem confessionis defectum. — *S. Lig.* n. 622. — *Lacroix*, n. 1776., etc. — Attamen, si error Confessarii inducat poenitentem in periculum salutis, v. gr., si non absolvisset, etiam non petita licentia, posset ex abrupto errorem suum aperire, dicendo, v. gr., se non absolvisse; qua ratione sane nec sigillum frangitur, nec rationabilis adesse potest poenitentis offensio. — *S. Lig.* n. 619.

§. II. *De sigillo confessionis.*

Sigillum confessionis est religiosa obligatio servandi secretum circa ea, quae ex confessione sacramentali cognita sunt.

Agendum 1° de obligatione sigilli; 2° de subiecto sigilli; 3° de obiecto sigilli; 4° de variis modis illud violandi.

PUNCTUM I.

De obligatione sigilli.

Principia:

647. — I. Datur strictissima obligatio inviolabiliter servandi sigillum confessionis. Constat 1° ex *iure naturali*, et quidem triplici titulo, nempe ex caritate, ex iustitia, ex religione; 2° ex *iure divino positivo*, saltem implicito; nam ex institutione Christi confessio secreta esse debet: ergo eo ipso a Christo imposta est Confessariis obligatio sigilli servandi; 3° ex *iure ecclesiastico*: constat ex variis iuris canon. locis, praesertim ex Conc. Lateran. IV, c. 21., *Omnis utriusque sexus, ubi dicuntur: Caveat autem omnino (Confessarius) ne verbo aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem; sed si prudenter consilio indigerit, illud absque ulla expressione personae caute requirat.*

II. Obligatio sigilli confessionis semper in omni casu urget, ita ut in nullo casu possibili habeat revelare quidquam in confessione auditum et acceptum. Ratio manifeste patet; quia si aliqua posset dari exceptio, semper homines timerent, ne tale peccatum foret illa causa frangendi hec sigillum, et proinde odiosum evaderet Sacramentum. Porro nulla causa boni asse-

sequendi, vel mali fugiendi, istud malum odii Sacramenti compensare potest. — *Vide S. Lig. n. 634.*

III. Obligatio sigilli oritur ex *omni et sola confessione sacramentali*, quae nempe fiat cum animo se accusandi et absolutio-nem obtainendi. Dicitur 1° *ex omni*, quia tunc adest tota rati-onis pracepti; et hoc valet, etiamsi non collata esset absolutio-quacumque de causa, cum confessio fiat in ordine ad recipien-dam aliquando absolutionem; 2° *ex sola*, quia sola confessio sacramentalis inducit sigilli obligationem, cum alia manifesta-tio quaelibet nullam relationem cum Sacramento Poenitentiae habeat. — *S. Lig. n. 636.*, etc.

Resolves:

648. — 1° Confessio quae *scienter* fit laico vel Sacerdoti iu-risdictione carenti, non inducit obligationem sigilli, sed tantum secreti naturalis. Secus dicendum esset, si Sacerdos credatur approbatus; quia confessio ex parte poenitentis vere est sa-cramentalis.

2° Si quis ad Confessarium accedat animo eum decipiendi, irridendi, in peccatum pertrahendi, aliquid ab eo extorquendi, non se accusat in ordine ad Sacramentum, et proinde nulla est obligatio sigilli sacramentalis.

3° Si quis conscientiam Confessario aperiat sine voluntate absolutionem suscipiendo, sed ut consilium obtineat, vel ut mandato Superioris aliquo modo satisfaciat, urget tantummodo obligatio secreti naturalis, quia hoc non fit in ordine ad ab-solutionem.

Quaesita:

649. — QUAER. 1° *An detur parvitas materiae in sigilli vio-latione?*

Resp. Neg., saltem in revelatione directa. Ratio est, quia materia, etiam levissima, includit totam rationem pracepti. — *S. Lig. n. 635.*

Dixi, *saltem in revelatione directa*; quia si periculum in-directae revelationis sit valde remotum seu parum probabile, dari potest materiae parvitas. Revelatio enim, si aliqua forte tunc sequeretur, casu et per accidens subsequi censenda foret.

650. — QUAER. 2° An liceat uti opinione probabili in materia sigilli?

Resp. Neg., quia non licet uti opinione probabili in praeiudicium iuris certi, quod alter possidet, etc. Confessarius igitur ad sigillum tenetur, etiam in dubio, an aliquid dictum sit a poenitente in ordine ad confessionem. — *S. Lig. n. 633. (a).*

QUAER. 3° Quid Confessarius respondere debeat interroganti de auditis in confessione, aut de impertita absolutione?

Resp. Quoad 1um respondeat etiam cum iuramento, si opus sit, se nihil scire, vel nihil audivisse; quia nullam habet scientiam communicabilem. — *Ita omnes.*

Quoad 2um respondeat: *Functus sum meo officio; vel: Suntne interrogaciones istae facienda?* — *S. Lig. Hom. apost. n. 148.*

PUNCTUM II.

De subiecto sigilli.

Principia:

651. — I. Tenetur primario ad sigillum Confessarius quilibet, sive verus, sive fictus, et per errorem legitimus existi-

(a) Praestabit heic ea subiicere, quae de hac re habet Diana, (Tom. I. Tr. 8. init.) in prooemio ad Tractatum de Sigillo Sacramentali: *Miraberis fortasse (inquit) amice lector, me in sequenti Tractatu strictiores semper opiniones amplecti, qui tamen in aliis ad exonerandas conscientias benignioribus libenter adhaesi. Sed ita merito faciendum esse duxi. Laxae enim opiniones circa praesentem materiam odiosum ac onerosum efficiunt sacramentum poenitentiae, quod facile ac leve a nobis reddendum esse omnis recta ratio expostulat. Igitur in his materiis, quando duae adiunt opiniones, semper illa debet seligi, quae favet sacramento, ad cuius sacrosanctum tribunal alliciendi potius, quam retrahendi, sunt paenitentes. Adde quod licet speculative loquendo multae ex infrascriptis opinionibus contra sacrum sigillum sint probabiles, tamen, prout concedunt ipsi Doctores contrarii, ut in praxim sine peccato deducantur, cum tantis circumscriptionibus agendum est, ut difficile sine aliquo scandalo fieri posse existiment. Recte igitur in hac materia semper a Confessariis in favorem sacri sigilli tenendum esse puto.*

matus, et proinde etiam laicus, qui se Sacerdotem fingeret, et confessionem exciperet. Ratio est, quia quoties quis confitetur in ordine ad Sacramentum, quisquis eum audit, contrahit eo ipso sigilli obligationem; secus enim odium Sacramenti inde sequeretur. — *Ita omnes.*

II. Tenentur secundario, qui confessionis fiunt participes, seu ii omnes ad quos notitia confessionis quocumque modo pervenit, sive ex ipsa confessione, sive ex mediis ad illam ordinatis. Dicitur 1° *ex ipsa confessione*; nam res accusata ad eorum notitiam pervenit eadem occasione seu causa, propter quam obligatio sigilli datur, scilicet, ne odium in Sacramentum creetur; 2° *ex mediis*; nam odium mediorum in finem ipsum redundat.

Hinc ad sigillum tenentur 1° interpres adhibiti in confessione peragenda (*a*); 2° Superiores, a quibus extra Sacramentum petitur facultas absolvendi vel recipiendi absolutionem a casu reservato; 3° qui peccatum, dum quis confitetur, sive de industria, sive etiam inculpabiliter audiant, et pariter alii qui ab istis illud forte audirent; 4° qui scribunt confessionem rudium, vel ignorantium linguam Confessarii (*b*), praesertim si alio modo confessio peragi non possit; 5° doctores a Confessario consulti de licentia poenitentis; 6° ii omnes quibus Confessarius sacrilege vel imprudenter peccata in confessione audita manifestasset. — *S. Lig. n. 647. et 648.*

Quaesita:

652. — QUAER. 1° *An poenitens quoque obligetur sigillo respectu Confessarii?*

Resp. 1° Non tenetur ad sigillum sacramentale, quia obligatio sigilli est tantum in favorem poenitentis.

Resp. 2° Tenetur autem ad secretum naturale circa ea, quae revelare nequit sine iniusto damno Confessarii, aut contra rationabilem eius voluntatem, vel sine iniuria et contemptu Sacramenti. — *S. Lig. n. 647.*

(*a*) Nempe si quis *sponte* per interpretem confiteri velit; nam, ut alibi dictum est, nemo ad id unquam obligatur.

(*b*) De his quoque valet, quod de adhibendo interprete dictum est, nullam nempe adesse obligationem his mediis utendi.

QUAER. 2° An Confessarius possit loqui cum poenitente de ipsius confessione?

Resp. 1° Potest loqui in confessione de omnibus confessiōnibus praeteritis (*a*).

Resp. 2° Potest etiam loqui post absolutionem antequam poenitens discesserit, vel si postea redierit. Ratio est, quia licet completum sit Sacramentum, tamen iudicium adhuc moraliter perseverat.

Resp. 3° Extra sacrum tribunal ne ullum quidem verbum facere poenitenti potest circa ea, quae ad eius confessionem pertinent, sine ipsius licentia. Excipe, nisi ipse poenitens prior de sua conscientia (*b*) loquatur. — *S. Lig. n. 651.*

653. — *QUAER. 3° An teneatur ad sigillum, qui legit chartam in qua poenitens confessionem scripsit?*

Resp. 1° Neg. per se. Ratio est, quia hoc non est medium de se ordinatum ad confessionem, et proinde non infert *per se* obligationem *sigilli sacramentalis*, sed tantum *secreti naturalis*; sub gravi tamen per se urget, nisi de levissimis culpis agatur. — *S. Lig. n. 650.*

Resp. 2° Per accidens potest adesse obligatio sigilli, si charta esset aut fuisset medium necessarium ad confessionem: v. gr., si scripta esset a muto, vel directa ad Superiorem alicuius reser-

(*a*) *Intellige, si gravis quaepiam causa id exigit. Nam etiam intra confessionem, nisi longa consuetudo confitendi penes eundem sacerdotem quandam familiaritatem inter hunc et poenitentem induxit, grave poenitentibus solet accidere, quod refriceretur memoria peccatorum, quae alias sunt confessi. Quin etiam minus prodest, nec gratum est poenitentibus, quod post longum tempus Confessarius memor appareat veterum peccatorum; et e contra prodest, quod Confessarius, velut Dei administer, illud in se praeferat, quod de ipso Domino Deo dicitur (*Iv. XXXVIII. 17.*): *Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea*; et (*Mich. VII. 19.*): *Proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra*; et (*Hebr. X. 17.*): *Peccatorum et iniquitatum eorum non recordabor amplius.**

(*b*) *Idest loquatur de iis, quae fuerunt confessionis materia: neque enim quis sermo a poenitente inlectus de rebus conscientiae suae facultatem tribuit de omnibus in confessione ab eo auditis colloquendi; imo Confessarius excedere non deberet materiam, de qua poenitens verba fecerit.*

vationis causa (*a*) ; item si charta iam tradita esset Sacerdoti ; maxime vero si quis eam legeret, dum est in manu Confessarii, aut in actu confessionis, aut amissa esset ab ipso Confessario (*b*), quia in his casibus ad confessionem pertinet. — *S. Lig. ibid.*

654. — QUAER. 4° *An teneatur ad sigillum confessionis doctor consultus ab ipso poenitente?*

Resp. Neg. saltem *probabilius*, si consulatur circa confessionem alteri faciendam ; sed tenetur tantum ad *secretum naturale*. Ratio est, quia obligatio sigilli oritur ex sola confessione sacramentali, in qua poenitens manifestat peccata in ordine ad absolutionem obtainendam. — *S. Lig. n. 549.* — *Suarez, disp. 33. sect. 4.* — *Billuart, diss. 8. art. 3.*, contra *aliquos*, qui affirmant, ex eo quod revelatio confessionem redderet odiosam. Sed, ut merito reponit *S. Ligor.*, non ipsa confessio, sed consultatio odiosa evaderet.

Dixi supra : *si consulatur circa confessionem alteri faciendam* ; quia si poenitens eum consulat circa confessionem ipsimet faciendam, sigillo tenetur, cum haec consultatio velut inchoata confessio habenda sit.

(*a*) Alias iam animadversum fuit, neminem, ne mutum quidem, ad scribendum teneri; et si absens sit Superior, qui facultatem dare potest pro reservatis, dictum iam alias fuit, confiteri poenitentem posse penes alium, a quo directe absolvatur a non reservatis, et sic indirecte etiam reservata remittantur.

(*b*) Card. De Lugo, e quo desumpta haec sunt, non limitat, *si charta amissa sit ab ipso Confessario*, sed (*De Poenit. Disp. 23. n. 48.*) generatim dicit: *Imo licet post absolutionem aliquis invenisset eam in confessionali, probabile videtur, quod teneretur ad sigillum: quia illa videtur esse ipsa confessio manens.* In confessionali autem relinqui potest etiam a poenitente, sive ipse eam a Confessario lectam receperit (et optimo consilio Confessarius semper poenitenti chartam restituet), sive ex scripto poenitens confessus fuerit. Quocirca canon adhibendus hic quoque videtur, de quo supra n. 650. Quaest. 2.

PUNCTUM III.

*De obiecto sigilli.**Principia:*

655. — I. Obiectum sigilli sunt omnia peccata confessa, et omnia quae ad individuam peccatorum explicationem pertinent. Ratio est, quia non tantum pro peccatis, sed etiam pro iis omnibus, quae iuvant ad ea explicanda, urget radicalis ratio sigilli, et aliunde haec cum peccatis quid unum constituunt.

II. Obiectum sigilli est etiam quidquid in confessione manifestatum est, cuius revelatio cederet in gravamen poenitentis et in odium Sacramenti; quia sigillum inductum est, ne ex metu revelationis fideles a Sacramento Poenitentiae retrahantur.

*Resolves:**Sub sigillo confessionis cadunt*

656. — 1º Omnes peccatorum circumstantiae, etiam post absolutionem declaratae: nam unum moraliter sunt cum peccatis iam accusatis, ad quae referuntur; imo idem dicendum, etiam si dubium esset, utrum circumstantiae in ordine ad confessionem declaratae fuissent, necne.

2º Peccata complicis, etsi absque necessitate cum peccato essent revelata, quia ex intrinseca confessionis occasione dicta sunt.

3º Poenitentiae impositae, nisi forte sint valde leves, seu ex iis quae pro levissimis culpis imponi solent. — *S. Lig. n. 604. et seq.*

4º Defectus manifestati per confessionem ad explicandam peccati rationem, v. gr., si poenitens dicat se sacros Ordines cum irregularitate suscepisse, eo quod sit illegitimus, etc. — *S. Lig., ibid.*

Quaesita:

657. — QUAER. 1º *An virtutes et scrupuli poenitentis sub sigillo cadant?*

Resp. ad 1um Neg. per se, nisi inde sequatur gravamen poenitentis, vel aliorum (a).

Resp. ad 2um Affirm., quia scrupulositas aliquo modo est materia confessionis, et aliunde ex tali manifestatione gravamen poenitentis sequeretur. — S. Lig. n. 644. — Lacroix, n. 1947. — Lugo, etc. (b).

(a) Huc pertinent etiam extraordinaria Dei dona, et charismata; quae, ut censet Lugo (*De Poenit. Disp.* 23. n. 58.), et post eum S. Alphonsus (n. 642.) cum aliis, materia sigilli *saltem in obliquo evadere possunt*, quando manifestentur ad melius declarandam proprii peccati malitiam propter ingratitudinem. Diana tamen (*Tom. I. Tr. 8. Res. 19.*) putat, raro id locum habere; consentit autem cum Lugo, *poenitentem posse Confessarium obligare sub secreto naturali has virtutes et dona celandi*. Caeterum ratio, cur virtutes ac dona evadere queant materia sigilli sacramentalis, non videtur magnam vim habere.

(b) Scrupulus certe est materia sigilli, quando quis id confitetur quasi peccatum, quod tale non est, sed peccatum ex falso iudicio ab illo putabatur. Ita Lugo (*De Poenit. Disp.* 23. n. 59.); qui tamen aliter iudicat de scrupulositate, sicut et de aliis defectibus poenitentis, *quos* (inquit *ibid.* n. 60.) *Confessarius ex ipso modo confitendi colligere potest. Circa quos aliqui videntur supponere, contineri sub sigillo, atque ideo non posse sine eius violatione, confessarium dicere, poenitentem esse scrupulosum, impertinentiis et naeniis tempus conterere, et caput audientis rumpere, esse morosum, et his similia. Sed verius credo, non contineri; ut Navarrus Cap. 8. n. 12. dicit, non esse contra sigillum, si dicat aliquis, talem poenitentem obtundere caput Confessarii suis minutis. Ratio est, quia defectus alii manifestantur a poenitente ad declarandam suam conscientiam, et peccata; et hi continentur sub sigillo. Alii fuit ibi ab ipso poenitente, quos Confessarius non audit ex relatione poenitentis, sed ipse eos videt et percipit; et hi sicut non dicuntur secreto, sic non sunt sub sigillo.*

S. Alphonsus tum (n. 643.) quoad alios defectus, tum (n. 644.) quoad scrupulositatem dicit, se non acquiescere sententiae Lugonis, et adhaerere potius sententiae Tamburini, qui contra Lugonem docet, *non esse licitum ea revelare*. At vero falsum est, *De Lugo concedere, licitum esse ea detegere, de quibus est quaestio*; tum ipse enim, tum Navarrus tantummodo contendunt, eam manifestationem non esse *Violationem sigilli sacramentalis*. Aliud est autem, quidpiam non esse manifestationem sigilli sacramentalis; aliud eam ma-

QUAER. 2° *An cadant sub sigillo defectus naturales poenitentis, v. gr., quod sit surdus, balbutiens, pauper, ignarus, claydus....?*

Resp. 1° *Affirm.*, si Confessarius noverit tales defectus ex declaratione poenitentis, seu quatenus fuerunt manifestati ad declaranda peccata (a); quia tunc connexionem cum confessione habent, et eorum declaratio Sacramentum redderet odiosum.

Resp. 2° *Neg.* vero, si confessarius illos defectus incidenter tantum noverit. — *S. Lig. n. 642., et alii communiter, contra nonnullos.*

658. — **QUAER.** 3° *An cadant sub sigillo peccata commissa in ipsa confessione, v. gr., impatientiae, contumeliae in Confessarium?*

Resp. 1° *Neg.* rigorose per se, quia culpas illas poenitens non confitetur, ut patet.

Resp. 2° *Affirm.* tamen plerumque, quamvis per accidens tantum; quia licet peccata illa non sint per se materia sigilli, saepe tamen per accidens revelationis periculum aliquo modo involvunt: indicium enim probabile praebent, quod Confessarius vel poenitentem noluerit absolvere, vel propter culpam graviorem eum severius reprehenderit, etc. (b).

Non caderet autem sub sigillo furtum a poenitente in damnum ipsius confessarii tempore confessionis commissum. Imo si constaret, surem ad confitendum venisse, ut furandi occasionem haberet, peccata ab ipso accusata non forent materia confessionis; siquidem talis confessio non vera, sed simulata tantum esset.

nifestationem esse licitam, cum possit esse contra legem secreti naturalis; quae duo idem S. Alphonsus (n. 642.) egregie distinxerat. Exemplum revelationis, quae odiosam potest reddere confessionem, nec tamen est violatio sigilli, habes infr. n. 659.

(a) Vix intelligi potest, quomodo ad declaranda peccata pertineat, quod poenitens sit balbutiens, claudus, surdus, etc. Praeterea cum hi defectus latere alios non queant, ne secreti quidem naturalis materia esse possunt.

(b) Sic optime conciliantur et Lugo, qui (*De Poenit. Disp.* 23. n. 60.) negat, haec esse sub sigillo, et S. Alphonsus, qui (n. 643.) id affirmat.

659. — QUAER. 4º *An violet sigillum, qui dicit se audivisse talem personam in confessione?*

Resp. Neg.; nam quod aliquis ad confitendum accedat, id agnoscitur externe seu extra confessionem. Aliunde hoc non est *per se* odiosum, sed potius laudem affert. Confessarius tamen ad secretum naturale teneretur, si quis clam ad confitendum accessisset. Aliquando autem per accidens suspicio gravis peccati sic ingeri posset. — *S. Lig. n. 638.*

QUAER. 5º *An violet sigillum, qui dicit se talem poenitentem absolvisse?*

Resp. Neg. *per se*, quia istud poenitenti in tali casu onerosum esse nequit. Attamen posset in quibusdam adjunctis onerosum evadere aliis, de quibus idem dici non potest. — *Ita communiter.*

NOTA. Parentes, magistri, heri, interrogantes de absolutione data filiis vel subditis, remittendi sunt ad ipsos poenitentes. Similes questiones facere solent Moniales curae infirmorum in nosocomiis addictae, ut sciant an necessaria ad viaticum ministrandum parare debeant: hae pariter ad infirmos sunt remittendae; vel melius est petenda ab infirmo licentia Moniales vel alios monendi. Sufficiet autem infirmo dicere: *Monebo*, etc.

660. — QUAER. 6º *An Confessarius tradens poenitenti schedulam in testimonium confessionis, declarare possit eum fuisse absolutum?*

Resp. Neg. omnino. Ratio est, quia daretur comparatio cum poenitentibus, qui non possent declarari *absoluti*, et proinde sequeretur indirecta confessionis revelatio. — *S. Lig. n. 639. (a).* — Excipit S. Auctor, si schedulae essent typis editae et in iis diceretur absolutionem fuisse datam; quia tales schedulae omnibus traderentur.

QUAER. 7º *Quomodo conficienda sit schedula confessionis?*

Resp. Sic confici solet: Ego infra scriptus testor audivisse confessionem N. die tali, etc.: huic schedulae nomen suum subscribit Confessarius. Vel brevius: Audivi talem in confes-

(a) S. Alphonsus reipsa nihil horum habet. Omissa autem quæstione, an testari de impartita absolutione unquam expedit, manifestum est, resolutionem Auctoris locum habere tantummodo quando ea comparatio et consequens inde incommodum intercedat.

sione, die, etc. Potest etiam dici: *Audivi confessionem sacramentalem*; quia est sacramentalis omnis confessio, quae fit in ordine ad absolutionem recipiendam, sive absolutio data fuerit, sive non.

661. — QUAER. 8° *An violet sigillum Confessarius, qui poenitenti indisposito schedulam confessionis denegat?*

Resp. 1° *Affirm.*, quoties denegat schedulam poenitenti extra confessionem eam petenti. Ratio est, quia utitur notitia confessionis ad exterius agendum, et quidem cum magno poenitentis gravamine.

Resp. 2° *Affirm.*, etiamsi poenitens non absolutus petat schedulam intra confessionem, et agatur de iis circumstantiis, in quibus solet dari, vel a Superioribus poenitentis exigitur, ut saepe fit tempore Paschali pro alumnis collegiorum, famulis, etc. Ratio est, quia ex denegatione schedulae notum aliis fit, poenitentem non esse rite confessum nec absolutum, ideoque erit indirecta sigilli violatio. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 639.* — *Elbel, n. 492.* — *Sporer, n. 839.*, etc.

Resp. 3° *Neg.* autem, si poenitens petat schedulam in confessione extra praefatas circumstantias, seu quando non solet omnibus dari, vel a Superioribus non exigitur. Ratio est, quia tunc Confessarius nihil dicens, se habet mere negative, et non approbat testimonio positivo illam confessionem, ad quod non tenetur. Aliunde poenitens non compellitur necessitate declarandi aliis, se non fuisse absolutum; unde si hoc dicat, ipse suam indispositionem patefacit, non vero Confessarius. — *Ita Lugo, disp. 23. n. 87. cum aliis.*

Interdum tamen potest Confessarius etiam poenitenti indisposito dare schedulam confessionis ob varia incommoda, quae ex eius denegatione sequerentur; nec tunc cooperabitur sacrilegio poenitentis, qui forte hoc confessionis testimonio utetur ad Sacramentum vivorum, v. gr., Eucharistiam vel matrimonium in statu peccati recipiendum; ratio, quia id suae malitiae poenitens tribuere debet. — *Elbel, n. 492.*

Resp. 4° *Neg.* etiam quoties poenitens simulatam confessionem fecit, v. gr., ad poenam fugiendam, infamiam vitandam, aut schedulam arripiendam, ut si iuvenis intuitu matrimonii sic confiteatur: *Feci quod solent facere iuvenes meae conditionis: nihil superstes aliud dicendum: non peto absolutionem, sed testimonium peractae confessionis.* Non enim frangitur sigillum, si-

ve schedula denegetur intra, sive extra confessionem. Ratio est quia sigillum oritur ex sola confessione sacramentali, quae hic nullo modo habetur. Nec generatim potest Confessarius talibus schedulam concedere, quia sine ratione sufficienti eorum futuro sacrilegio cooperaretur. Praeterea falsum assereret, nempe ipsos fuisse confessos, quod verum non est. — *Lugo, disp. 23. n. 87. Elbel, n. 494.*, etc.

662. — QUAER. 9° *Quid agere debeat Confessarius detegens poenitentem esse surdum?*

Resp. 1° Si advertat ad surditatem in principio confessionis, ei imponere debet, ut tempore et loco opportuno redeat, et sic, nemine audiente, confiteri possit.

Resp. 2° Si in decursu confessionis id deprehendat, *generatim* non potest alta voce poenitenti imponere ut redeat, ne aliis ingerat suspicionem, illum de materia gravi confessum fuisse; sed audiat peccata quo meliori modo potest, et praetermissis interrogationibus, impertiatur poenitenti absolutionem modo absoluto, si eum dispositum iudicet, vel conditionatam, si de dispositione dubitet; et poenitentiam levem ei imponat, ne alii eum graviter peccasse existiment. — *Ita S. Lig. n. 642.*, cum *aliis communiter*.

663. — QUAER. 10° *An possit Confessarius monere complicem (de licentia poenitentis), vel alium ad complicem corrigendum?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia complex ex confessione alterius complicis nullum ius acquirit ad sigillum sacramentale; hoc enim sigillum institutum est in favorem poenitentium tantum; et proinde ius secreti acquiritur illi soli, qui illud committit. — *S. Lig. n. 641.*, et *alii communissime*.

Ordinarie tamen non expedit, ut Confessarius talem licentiam petat (*a*); sed satius erit, si poenitentem inducat ad id extra confessionem sibi aperiendum; imo melius etiam erit, ut ipse poenitens rem deferat alteri, qui malo remedium afferre queat. — *S. Lig. ibid.*

(*a*) Fac recolas quae superius (*n. 501.*) dicta sunt de confessariis exquirentibus nomen complicis etiam ad correctionem, deque Constitutionibus Benedicti XIV circa eandem materiam.

PUNCTUM IV.

De variis modis sigillum violandi.

664. — Dupli modo violari potest: 1° *directe*, revelando expresse aliquid ex sola confessione cognitum; v. gr., si dicatur: Titius hoc fecit, etc.; 2° *indirecte*, aliquid dicendo aut faciendo, ex quo quis cognoscere aut suspicari possit peccatum vel defectum (*a*) poenitentis in sola confessione cognitum, aut ex quo poenitenti vel aliis, v. gr., complicibus, possit oriri pudor, molestia, dedecus, damnum, vel quodlibet gravamen (*b*).

I^o Regula. Violatur sigillum indirecte, quoties poenitentes vel alii merito offendit possunt de dictis aut gestis a Confessario ex sola notitia in confessione habita (*c*). Non autem violari censemur, si poenitentes haec indifferenter sint habituri. Ratio utriusque satis constat ex supra dictis. — *Ita communiter.*

II° Regula. — In dubio, an in tali modo loquendi vel agendi adsit periculum *revelationis*, vel *offensionis*, pro *tutiori parte*, seu sigillo savente, rigorose standum est. — *Ita communiter;* et constat ex dictis supra, n. 650.

III° Regula. Nulla est sigilli violatio, narrare peccatum in confessione auditum, neque directe neque indirecte peccatores indicando, ita ut moraliter loquendo hi detegi non possint, ut patet ex regula I^o. Attamen, seclusa utilitate instructionis, vel

(*a*) Distingue tamen inter defectus; nam, ut sup. n. 657, dictum est, non cuiuslibet defectus revelatio violationem sigilli importat.

(*b*) Haec accipe cum opportunis limitationibus, quae desumi ex praemissis possunt. Non enim quodvis Confessarii dictum vel factum, ex quo molestia, dedecus, damnum, aut gravamen poenitentis sequatur, pertinet ad fractionem sigilli sacramentalis, sed solum ex quo revelatio aliqua directa vel indirecta sequatur eorum, quae ad sigillum pertinent. Secus vero non carebit quidem culpa sacerdos, sed non contra sigillum delinquit.

(*c*) Intellige, si Confessarius utatur notitia eorum, quae iuxta praemissa sint materia sigilli sacramentalis. Etiam secunda pars huius regulae rite intelligenda est; nam si agatur de materia sigilli, non minus contra hoc peccabit Confessarius, licet credat, poenitentes forte non esse id moleste laturos.

consilii petendi, a similibus narrationibus generatim abstinentium est; ratio, quia audientes laici, praesertim simplices, facile scandalizantur, suspicantes violari sigillum. Et quandoque in frequentibus et promiscuis istis colloquiis periculum est ne in suspicionem poenitentis quis inducatur.

Resolves:

665. — Secretum confessionis indirecte violat.

1º Qui unum p̄ae aliis, quos audivit, laudans, dicit eum sola venialia commisisse; quia alii inde facile in suspicionem culpae mortalis adducuntur.

2º Qui de peccato poenitentis per solam confessionem cognito loquitur cum aliis, qui hoc aliunde norunt, etiamsi audientes non advertant, illud ex confessione acceptum esse.

3º Qui dicit, se non absolvisse talem, eum remisisse ad tale tempus, vel nondum absolvisse, vel nondum expletam esse confessionem (*a*); ratio postremi est, quia longa confessio denotat ordinarie multa peccata, aut indispositionem poenitentis, nisi cognosceretur esse confessionem generalem, aut a longo tempore resumptam, ita ut poenitens hoc non aegre ferat. Item qui de Titio, cognito ut fure, dicit, eum sua furta cum contritione magna sibi confessum esse.

4º Qui alta voce, aut alio modo a circumstantibus intelligibili, arguit poenitentem; hoc enim et grave est poenitenti, et aliis suspicionem ingerit, illum gravia peccata confessum esse; *a fortiori* autem, si nimis vocem extollendo repeteret peccata poenitentis, aut de eorum circumstantiis interrogaret.

5º Qui loquitur cum alio Confessario de peccatis alicuius poenitentis, etiamsi is utrique eadem peccata confessus fuerit.

6º Qui auditis paucorum confessionibus dicit se tale peccatum audivisse, licet celet personam; singuli enim ex illa reve-

(*a*) Differt ab hisce, quod Confessarius mere dicat, quempiam esse ad se reversurum; quippe aliis de causis praeter recensitas ab Auctore poenitens reverti potest, et reipsa contingit ut revertatur; et caeteroqui subinde necesse est id alicui dicere, ut liber ad Confessarium accessus poenitenti pateat. Ad hunc autem casum pertinet, quod A. subiicit, poenitentem hoc non aegre ferre.

latione aliquid suspicionis contra se patiuntur. Item qui peccata ex confessione cognita ita narrat, ut audientes possint ratione aliqua coniicere vel suspicari, quinam ea communiserint.

7° Qui narrans alicuius personae peccata, quae extra confessionem cognovit, addit aliquam circumstantiam cognitam ex sola confessione, vel qui utitur notitia confessionis ad rem magis determinandam aut confirmandam.

666. — 8° Qui diceret, se in tali monasterio audivisse peccatum grave, etiamsi non nominaret personam; quia singuli Religiosi illius conventus detrimentum patiuntur (a). A fortio-

(a) Si singuli Religiosi domus illius patiuntur detrimentum, manifestum est, infamiae et gravaminis participem esse eum quoque, qui peccatum confessus est, utpote qui et ipse dominus illius pars est; et hinc vera ratio, cur id cedat in praeciducium sigilli.

Oppositam sententiam, quae per hoc violari sigillum negat, S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 654.*) tribuit Escobario (*Lib. 16. n. 752.*) et apud hunc Nugno, Fagundez, Candido et Henriquez (quem tamen, nescio quomodo, mox et pro alia contraria allegat); et Henriquez quidem (*Lib. 6. Cap. 21. n. 6. not. e.*) pro se asserta *Narrrum, Ledesma, Victoria, Manticam, et alias* (ut inquit) recentiores; quibus ex Diana (*Tom. I. Tract. 8. Res. 12.*) addi potest et Malderus. Sed duo de his advertenda occurruunt. Nam 1° plerique eorum non de Monasterio seu Conventu disserunt, sed de Religione seu Ordine Religioso; 2° eatenus tantum, et quidem mere opinando, negant, in rigore violari sigillum, eatenus possit talis Confessarius puniri tamquam revelator confessionis, ut ait Nugno apud Diana (*Tom. I. Tr. 8. Res. 11. n. 3.*), vel, ut habet Malderus, eatenus possit puniri poena ordinaria inficta contra fractores sigilli. Caeterum non negant hi DD., gravius vel levius pro qualitate criminis peccari. Imo Fagundez (*De 2. Praec. Eccl. Lib. 6. Cap. 5. n. 12.*) expresse peccari contra sigillum admittit cum Suarezio, qui de hoc argumento ista habet (*De Poenit. Disp. 33. Sect. 3. n. 8.*): *Carendum maxime est, ne offendatur communitas, ad quam talis persona pertinet, ut si dicat Religionem in particulari: quia revera hoc iam redundat in gravamen notabile poenitentis propter iniuriam, quae fit Communione. Videantur S. Antoninus et Navarrus, Petrus Solus et Ledesma, qui dicit, in rigore hanc esse fractionem sigilli. Navarrus vero ait, non esse in rigore contra sigillum, licet sit peccatum. Sed certe non quodcumque peccatum est, sed contra Sacramentum; ergo et contra sigillum. Et Escobar postquam (l. c.) dixit, imprudentem elusmodi*

ri violaret sigillum qui diceret, in conventu illo talia peccata committi. — Secus autem si diceret, se audivisse peccatum grave alicuius Religiosi in *genere*, quin nominaret ipsius Ordini-

*Confessarium gravissime delinquere, dum Communitatem tanta inu-
rit infamia, concludit, quod Sacerdos, adeo loquens incaute, dignus
quidem est, qui ab hoc gravissimo ministerio, viros requirente prae-
ditos prudentia, orceatur.*

Haec cum ita sint, cumque praemissi Auctores haec dicant non de Monasterio aut Conventu, sed de *Ordine religioso* aut certe etiam de *Ordine Religioso*, ipsi vero fateantur, se laxiorem p[ro]ae aliis viam hac in re tenuisse; aegre sane videbitur admittenda opinio, quam multo profecto laxiorem de detrahente cuiquam *Ordini Religioso* ex notitia confessionis S. Alphonsus amplexus est. Postquam enim (*l. c.*) dixit, *sigillum violari, si Confessarius dicat, Religiosum ex tali Conventu sibi confessum esse grave peccatum, vel in Conventu illo talia peccata committi, mox subiicit: Non vero, ut ait P. Con-
cina.... si tantum diceret, se audivisse peccatum Religiosi cuiusdam Ordinis: quia haec neque est revelatio sigilli, neque redundat in gravi-
amen poenitentis, cum in quolibet Ordine aliqui mali sint: unde ne-
que oritur scandalum, neque infamatur Religio, nisi Religio illa esset arctioris observantiae.* Quae quidem non modo sunt contra omnium Thh. sententiam, et eorum quoque, qui laxius circa hoc opinari visi sunt, sed iis rationibus fulciuntur, quas nemo facile admittet.

Et sane quis serio dixerit, non gravari inde poenitentem? Esto enim, quod persona eius non prodatur; at nonne grave accidet poenitenti, quod ex sua confessione imprudens Confessarius ansam sumat infamandi totum Ordinem? Imo nonne ipse poenitens, utpote eiusdem Communitatis membrum (quod sup. etiam Suarezius advertebat) infamiam participat? Quin adeo grave merito videri id potest, ut nemo possit in dubium vocare, poenitentem, qui peccatum suum a Confessario sic revelatum iri prudenter credat, posse illud in confessione reticere; adest enim causa sufficiens, infamiae scilicet et sua[re] et proprii Ordinis discrimen.

Quod vero additur, *nec scandalum nec Religionis infamiam oriri, quia in quolibet Ordine aliqui mali sunt*, quis facile admittat? Quod enim in quolibet Ordine aliqui mali sint, partim ratione illa generali, quod nec Apostolorum Collegio suus Iudas defuerit, partim levibus coniecturis, incertisque ac vanis rumoribus inniti solet. Porro quo leviores sunt vulgi conjecturae, eo atrocior profecto evadit Confessarii revelantis iniuria. Etiamsi vero penes vulgus religiosa aliqua familia non bene oleret, nonne infamia tam authentico Con-

nem, quia neque est revelatio sigilli, neque redundat in gravamen poenitentis, nec alicuius Ordinis, cum inter varios Ordines non desint aliqui minus boni Religiosi. Sed a scandalo laicorum sedulo cavendum est.

9° Qui poenitentem post confessionem oculo torvo aspicit, non eum alloquitur, sicut prius facere solebat, et ostendit verbis durioribus, gestibus, aut tota agendi ratione, se recordari de eius peccatis, de iis actu cogitare, et eum minoris, quam antea, facere.

Quaesita:

667. — QUAER. 1° *An possit Confessarius Communionem negare poenitenti, cui prius absolutionem denegavit, si hic ad sacram mensam accedat?*

Resp. Neg. omnino, etiamsi occulte petat, quia Confessarius notitia confessionis ad agendum externe contra poenitentem uti nequit. — S. Lig. n. 658., et alii contra aliquos.

fessarii testimonio insigniter augeretur et confirmaretur? Nonne, cum fama haec percerebuerit, singulae alicuius Ordinis personae despici vulgo solent, quasi singulae crimen illud patrassent? Demum nonne gravamen haud exiguum, nonne grave scandalum accidit, quod vel sola horum memoria refrietur? Adde, quod in concreto causa Ordinis religiosi vix differat a causa unius monasterii. Cum enim Confessarius dicat *se in confessione id audivisse*, res profecto ad aliquot (ad summum) monasteria circumscribitur, e quibus ad eum accedere aliquis Religiosus potuerit. Adde religiosas quasdam familias per paucis constare monasteriis, immo totum Ordinem interdum non plurimis constare hominibus.

Ut concludamus, haud forte toto caelo aberraverit, si quis suspicetur, ea quae ex S. Alphonso retinimus, mero oculorum lapsui deberi, quo ad peculiaris Ordinis Religiosum translata illa sint, quae de homine Religioso generatim dicti a quibusdam potuerunt. Quamvis enim Suarez, ut ex allatis eius verbis patet, cum aliis vix utrumque casum distinguat, et contra sigillum peccati autumaverit, tum si aliquem specialem Religiosum Ordinem revelatione laeseris, tum si tacito speciali Ordine generatim de Religioso homine locutus fueris; non defuere tamen (Vid. Candidus *Disq. 21. art. 50. Dub. 9.*), qui in posteriori casu praedicta incommoda saltem quadtenuus cessare existimarent, quibus et A. consentit.

QUAER. 2º *An frangat sigillum, qui dicit tale vitium regnare in civitate vel pago, aut ibi gravia crimina committi?*

Resp. *Disting.* *Affirm.*, si locus sit satis angustus, v. gr., si non constet tribus hominum millibus circiter. *Secus*, si oppidum sit amplum, et crimina publica saepius ibi patrentur. — *S. Lig. n. 654.*, *et alii communissime.*

668. — *QUAER.* 3º *An praedicatores uti possint notitia confessionis ad loquendum de iis, de quibus non cogitassent, nisi confessiones audivissent?*

Resp. *Affirm.*, secluso revelationis periculo, et poenitentium gravamine. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 654.* — *Elbel*, n. 525. — Ratio est, 1º quia nemini gravamen esse potest quod aliquando Sacerdotes se dirigant in concionibus ex notitia confessionis, modo *hic et nunc* gravamen illud non adsit: possunt igitur *generatim* invehi in vitia, quae occulte grassantur; 2º quia pro Confessario hoc esset onus nimis grave; semper enim timeret, ne concionando confessionis notitia uteretur. *Caveat* tamen Confessarius, ne loquatur publice de peccatis omnino particularibus unius vel alterius poenitentis, praesertim si sermonem habeat coram aliqua parva communitate, v. gr., in monasterio Monialium, etc.; quia tunc facile gravamen induci posset. — *Elbel, ibid.*

669. — *QUAER.* 4º *An Sacerdos, qui ex confessione novit sibi parari insidias, possit fugere, aut alio modo 'damnum praecavere?*

Resp. 1º *Affirm.*, si ex tali cautione minime manifestetur aliis peccatum accusatum, nec ullum gravamen poenitenti afferatur.

— *Ita S. Lig. n. 659.* — *Lugo, disp. 23. n. 108.*, etc.

Resp. 2º *Neg.*, si fugere nequeat, quin aliquo modo manifestet peccatum aliquod accusatum fuisse a poenitente. *Ratio* est, quia fuga illa esset indirecta revelatio peccati confessi; et licet Confessarius fugam simularet ex aliquo praetextu, semper tamen rationabilem suspicionem peccati declarati praeberet. — *S. Lig. ibid.*, *et alii.* Monet tamen *Lugo, D. 23. n. 110.*, experientiam ostendere, nunquam revelationem etiam indirectam necessariam esse ad ea pericula effugienda, cum vel ex licentia poenitentis vel aliis modis obviari iis possit absque sigilli fractione.

670. — *QUAER.* 5º *An Superiores uti possint notitia confessionis ad gubernationem externam, si nullo modo appareat quod ex illa notitia se dirigant?*

Resp. Neg. OMNINO cum S. Lig. n. 656., et aliis communiter contra aliquos veteres Theologos, qui sententiam affirmativam defendebant. — Ratio est, quia evidenter hoc cederet in gravamen poenitentium: et qui nossent talem doctrinam passim doceri, a confessione retrahi possent.

Constat etiam ex variis Decretis SS. Pontificum, praesertim *Clement. VIII*, Decreto 26 Maii anni 1594 pro Regularibus, in quo dicitur: *Tam Superiores pro tempore existentes, quam Confessarii qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant DILIGENTISSIME ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.* Apud S. Lig. n. 656. Quamvis autem hoc Decretum latum fuerit pro Regularibus, ad omnes Superiores extendi debet, cum eadem ratio, quae urget pro Regularibus, etiam pro saecularibus valeat.

Constat etiam ex Decreto S. Congr. Inquisitionis edito auctoritate *Innocentii XI*, anno 1682, quo proscripta fuit sequens propositio: *Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa aut indirecta revelatione, et gravamine poenitentis, nisi aliud multo gravius ex non usu sequatur, in cuius comparatione prius merito contemnatur.* Addit Pontifex, Confessarios nullo modo posse uti tali doctrina, etiam seclusa quacumque revelatione.

671. — QUAER. 6° An saltem quandoque, vel quandonam Confessarius uti possit notitia confessionis?

Resp. Iuxta omnes Theologos id potest in sequentibus casibus: 1° ad orandum pro poenitente, vel benignius erga ipsum agendum; 2° ad consulendos libros, vel sapientes, prudenter tamen, secluso revelationis periculo; 3° ad se dirigendum per experientiam ex confessionibus acquisitam, v. gr., ad rigorem temperandum, et ad se dirigendum ex confessione unius ad alios prudenter interrogandos, vel instruendos, nullam dando prioris confessionis suspicionem; 4° ad reformatos proprios mores, ad corrigendos proprios defectus, aut ad melius fungendum suo officio, v. gr., ad socordiam exuendam, vigilantius in subditos invigilandum, seclusa revelationis suspicione, etc., quia quisque tenetur defectus suos corrigere statim ac ad eos advertit; nec potest ullus poenitens rationabiliter offendit, quod Confessarius ob audita in confessione vitam in melius mutet.

— S. Lig. n. 657.

Conclusio. In re tam gravi, et adeo periculosa, summopere cautus esse debet Confessarius, ne verbulum ullum proferat, aut quidpiam agat aut innuat, unde sequi possit odium etiam minimum Sacramenti, gravamen poenitentis, aliorum quorumlibet offendio vel scandalum. Sit igitur *prudens et discretus* non in sermonibus solum, sed in tota sua agendi ratione. Oret frequenter cum *Psalmista*, *Ps. 140., v. 3.*: *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis*; vel cum *Sapiente* (*Sap. c. 9. v. 4.*): *Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam.*

FINIS TRACTATUS DE POENITENTIA.

TRACTATUS DE EXTREMA UNCTIONE

CAPUT I.

DE NATURA ET EFFECTIBUS EXTREMAE UNCTIONIS.

672. — I. Extrema Unctio definitur Sacramentum novae legis a Christo institutum ad conferendam salutem animae, vel etiam corporis, aegroto vita periclitanti, per unctionem Olei benedicti et orationem Sacerdotis.

Extrema Unctio est verum novae legis Sacramentum. Constat 1° quia est signum sensibile, conferens gratiam, et a Domino Iesu Christo institutum. Ratio enim signi satis patet per unctionem et orationem Sacerdotis. Quod conferat gratiam, constat ex eius effectibus. Institutio autem divina demonstratur apostolica traditione. Promulgatum fuit praesertim a S. Iacobo in Epistola catholica, 5. 14. et 15., ubi dicitur: *Infirmatur quis in eobis? inducat Presbyteros Ecclesiae; et orent super eum, ungentes eum oleo....; et oratio Fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit, remittentur ei.*

Constat 2° ex definitione Conc. Trid., sess. 14., de *Extrema Unctione*, ubi sic dicitur: *Si quis dixerit, Extremam Unctionem non esse vere et proprie Sacramentum a Christo Domino nostro institutum, et a beato Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.*

673. — II. Effectus Sacramenti Extremae Unctionis sunt 1° Gratia sanctificans cum gratis actualibus Sacramenti propriis, quae mirifice iuvant ad recreandum infirmum, enique confirmandum contra diaboli tentationes.

2° Remissio omnium peccatorum nondum remissorum, etiam mortalium. Constat ex textu S. Iacobi supra citato: *Et si in peccatis sit, remittentur ei.* Hinc Sacramentum Extremae Unctionis est quidem primario Sacramentum eorum, sed secundum Tom. II.

dario est Sacramentum *mortuorum*, nempe in hypothesi status peccati. Remittit certo venialia *primario* et *per se*; *probabilius* autem eodem modo etiam mortalia remittit. — *S. Lig. n. 731.*

3º Abstergio reliquiarum peccati, quae sunt non solum poenae peccatis debitae, sed etiam animi anxietates, infirmitates, languor ad bonum, torpor, timor, et alia similia, quae ex peccatis contrahuntur. Hi autem effectus maiores sunt, quo melius est infirmus animo comparatus.

4º Restitutio sanitatis corporis interdum, si animae saluti expedit. Constat ex textu *S. Iacobi* citato, et ex *Conc. Trid. sess. 14.*, *de Extrema Unctione*, c. 2. Hinc apparet, quam turpiter errant, qui hoc Sacramentum non recipiunt, nisi cum morbus ita invaluit, ut iam sine miraculo sanari nequeant. — *S. Lig. n. 731.*

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA EXTREMAE UNCTIONIS.

ARTICULUS I.

DE MATERIA HUIUS SACRAMENTI.

Principia:

674. — I. Materia remota est Oleum ab Episcopo benedictum. Constat ex *Conc. Trid. sess. 14.*, *de Extrema Unctione*, c. 1., ubi sic dicitur: *Intellexit Ecclesia materiam* (huius Sacramenti) *esse Oleum ab Episcopo benedictum*; *nam unctio aptissime Spiritus Sancti gratiam, qua invisibiliter anima aegrotantis inungitur, repreäsentat....*

II. Oleum Extremae Unctionis, seu infirmorum, sicut Christma, ab Episcopo diocesano, vel (Sede vacante) ab alio Episcopo vicino, in Coena Domini benedicendum est, et singulis annis renovandum, non tamen ad validitatem Sacramenti. Ita ex pracepto *Clem. VII*, apud *S. Lig. n. 708.*; *et Salmant.*, c. 2., n. 10. Constat etiam ex praxi perpetua Ecclesiae, et ex Rituali Romano *de Extrema Unctione*, ubi dicitur: *Oleum sanctum singulis annis in Coena Domini, veteri combusto, renovandum est.*

675. — III. Materia proxima est unctio quarumdam partium corporis, quae sunt saltem quinque sensus. Facienda est unctio 1° in oculis, seu in palpebris; 2° in auribus; 3° in naribus; 4° in ore, seu in labio inferiore; 5° in manibus, *supra* pro Sacerdotibus, *intra* pro laicis; 6° in pedibus, seu *supra* pedes; 7° in renibus; sed haec omittitur pro feminis, et etiam in viris, si facile fieri nequeat, nempe si infirmus moveri non possit. Imo hodie, ait *Scavini*, in omni casu et quoad omnes omittitur.

Quaesita:

676. — QUAER. 1° *An praeceptum renovandi oleum obliget sub gravi?*

Resp. Affirm., ut videtur, quia materia sat gravis appareat. Attamen, si novum oleum haberi non possit, antiquo uti licitum est. — *S. Lig. n. 708.*

NOTA. Si forte intra annum Oleum benedictum sit defectum, neque aliud haberi queat, Oleo benedicto superstiti aliud oleum non benedictum, in minori tamen quantitate, potest infundi. *Rit. Rom.* Idque saepius fieri potest, quamvis paulatim longe etiam maior quantitas addatur, quam ab Episcopo consecrata fuit initio, modo tamen ea in unaquaque commixtione minor sit altera parte, cui infunditur. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 2° *An oleum necessario debeat esse olivarum?*

Resp. Affirm. Ratio est, 1° quia oleum olivarum ex usu communis nomine olei proprie intelligitur. 2° Constat aliunde ex Decreto *Eugenii IV* pro Armenis, in quo legitur de Extrema Unctione: *Cuius materia est oleum olivarum.* 3° Patet etiam ex tota traditione et unanimi Doctorum consensu. — *Vid. S. Lig. n. 708.*

677. — QUAER. 3° *An hoc oleum debeat necessario esse benedictum ab Episcopo?*

Resp. Affirm. Constat ex variis Declarationibus *Pauli V*, et duperrime *Gregorii XVI*, die 4 Sept. 1842.

QUAER. 4° *An oleum debeat esse benedictum in ordine ad Extremam Unctionem?*

Resp. Controvertitur. Duplex est sententia probabilis, ait *S. Lig. n. 709.* Alii negant, quia Ecclesia nihil aliud requirit, nisi ut oleum sit ab Episcopo benedictum. Hinc (aiunt) Oleum infirmorum et Chrisma valide adhiberi possunt ad unctiones faciendas. Alii vero affirmant, quia sicut Chrisma benedictione propria pro Confirmatione deputatur, ita etiam Oleum infirmo-

rum pro Sacramento Extremae Unctionis. In praxi tutius omnino sequendum est, excepto necessitatis casu, in quo administrandum est hoc Sacramentum sub conditione cum alio Oleo benedicto, et postea si Oleum infirmorum haberi potest, iteretur. — *S. Lig. ibid.* 1.

678. — QUAER. 5° *An unctione sensuum sit de necessitate Sacramenti?*

Resp. Probabilius; affirmandum videtur cum sententia communiori Theologorum, cui consonat praxis Ecclesiae, quae, secluso casu necessitatis, semper servanda est. Sententia tamen negativa speculative probabilis dicitur a *S. Lig. n. 710.*

679. — QUAER. 6° *An requiratur de necessitate Sacramenti gemina unctionis in geminis partibus, v. gr., in utroque oculo, utraque aure, etc.?*

Resp. Neg., quia sensus totus in parte unica habetur. Requiritur tamen necessitate praecepti, extra casum necessitatis. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 7° *Quomodo unctiones fieri debeant?*

Resp. Unctiones fieri debent pollice dextro Sacerdotis, qui formam simul proferre debet, et per modum crucis infirmum ungit. Sic ex *Rit. Rom.* Sed haec ad licetatem, non vero ad validitatem pertinent. In membris autem geminis incipitur a dextro, v. gr., ab oculo dextro, etc. — *Rit. Rom.*

680. — QUAER. 8° *An de necessitate Sacramenti servandus sit ordo inter variorum sensuum unctiones?*

Resp. Neg. omnino. Ratio est, quia huiusmodi inversio minime impedit Sacramenti significationem. Attamen communiter dicunt talem inversionem esse graviter illicitam, quia est contra usum Ecclesiae in re notabili. — *S. Lig. n. 710., in fine,* etc.

4 Triplex distinguitur Oleum sanctum, quod in eadem caeremonia feria V in Coena Domini ab Episcopo benedicitur, scilicet Oleum infirmorum, Oleum catechumenorum, et sanctum Chrisma, seu Oleum cum balsamo immixtum. 1° Oleum infirmorum nou inservit nisi ad inungendos infirmos periculo mortis correptos, et ad consecrationem campanarum pro Unctione externa; nam pro interna Chrisma adhibetur; 2° Oleum catechumenorum deputatur ad catechumenos ante Baptismum in pectore et inter scapulas inungendos, ad manus neo-sacerdotum consecrandas, neconon ad varias alias consecrationes faciendas, v. gr., ad consecrationem regum, etc.... 5° Chrisma vero adhibetur in Sacramento Confirmationis, in caeremoniis Baptismi, iam collato Sacramento, et ad varias consecrationes, v. gr., calicis, patenae, ciborii, altaris, campanae (interius), etc.... — *Vide Pontificale Romanum, praesertim ubi de caeremoniis Feriae V in Coena Domini.*

QUAER. 9° An possit conferri Extrema Unctio mutis, surdis et caecis a nativitate?

Resp. Affirm.; possunt enim inungi prope organa, quibus carent: nam etsi exterius per illa non peccaverint, per interiores tamen animae potentias, quibus ea respondent, peccare potuerunt (*a*).

681. — QUAER. 10° Quomodo ungendus sit infirmus manus vel pede truncatus, etc.?

Resp. Unctio facienda est in parte viciniori membro mutilato; sic enim loquitur Rituale Rom.: *Si quis sit aliquo membro mutilatus, pars loco illi proxima inungatur, eadem cerborum forma.*

QUAER. 11° An una sola gutta olei sufficiat ad unctiones faciendas?

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia qui ungit una gutta olei, vere ungit; oleum enim plus, quam alii liquores, diffunditur. — *Ita S. Lig. ut probabilius, Lacroix, n. 2094., et alii communius.* — Negant autem nonnulli; quia ungere, est oleum per varias partes diffundere, quod non fit per unicam olei stillam. Sed respondetur diffundi oleum per varias partes, cum quinque sensus unguntur, etiamsi eadem stilla adhibeatur. in praxi tutius est, et certe sufficit pro valore Sacramenti intingere in oleo extremam partem digiti ad singulas unctiones speciales, quae sub repetita forma fiunt.

QUAER. 12° Utrum tempore pestis, aut alicuius morbi contagiosi liceat unctiones sacras peragere, mediante penicillo?

Resp. Affirmative, saltem probabilius, ex Benedicto XIV, qui multos auctores assert pro hac sententia. (De Synodo, l. XIII, c. 19.)

(*a*) Necessarium non videtur ad hanc rationem recurrere. Sacra-menta enim suapte vi operantur gratiae sanctificantis infusionem; haec autem, si subiecto congrua non desit dispositio, peccata quae-vis expellit, sive exterioribus sensibus patrata ea fuerint, sive solis internis potentiss.

ARTICULUS II.

DE FORMA EXTREMAE UNCTIONIS.

682. — Forma Extremae Unctionis haec est : *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (inuncto oculo, et sic de aliis) deliquisti.* Constat ex Conc. Trid. sess. 14. c. de Extrema unctione, et ex Rit. Rom. Forma integre repetenda est ad singulas partes ungendas, exprimendo membrum, quod hic et nunc inungitur, nempe *per visum* ungendo oculos, *per auditum* in unctione aurium, etc.

Quaesita :

683. — QUAER. 1º *An ad validitatem Sacramenti requiratur expressio cuiuslibet sensus, scilicet, PER VISUM, PER AUDITUM, etc.?*

Resp. Controvertitur. Alii negant, quia non reperitur in forma Graecorum, quae tamen ab Ecclesia admittitur ut valida. Alii affirmant, quia per unam unctionem et formam illi respondentem non remittuntur quorumcumque peccatorum reliquiae, sed eorum tantum, quae per illum sensum commissa sunt. Cum igitur res dubia sit, sub gravi expressio sensus adhibenda est.
— Billuart.

QUAER. 2º *Quaenam verba sint formae essentialia?*

Resp. Sunt sequentia : Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti, cum verbo sensum exprimente, seu per visum, etc.

QUAER. 3º *An ad validitatem sufficiat unica forma ad omnes sensus, si singuli distincti exprimantur et ungantur?*

Resp. Controvertitur. Alii affirmant, quia haec forma est virtualiter multiplex, et aequivalet pluribus particularibus, sive specialiter effectum cuiuslibet formae specialis significat. Alii vero negant, quia, cum materiae partiales, scilicet unctiones sint distinctae, singulis etiam formae speciales respondere debent.

NOTA. Urgente necessitate, consulenda est haec forma generalis : *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus*

quidquid diliquisti per sensus, risum, auditum, gustum, odoratum et tactum.
 Ungendi sunt sensus dum exprimuntur. Sed si tempus supersit, sub conditione
 repetendae sunt unctiones cum forma singulis propria, et addendae sunt aliae ora-
 tiones omissae, ut in *Rituali* praescribuntur. — *S. Lig.* n. 740.

CAPUT III.

DE MINISTRO EXTREMAE UNCTIONIS.

684. — I. Solus Sacerdos est minister huius Sacramenti. Constat 1° ex verbis *S. Iacobi* iam citatis: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae*, etc.; 2° ex definitione Ecclesiae. Sic enim *Trident.* sess. 14., de *Extrema Unctione*, *Can. 4.*; *Si quis dixerit Presbyteros Ecclesiae, quos B. Iacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed aetate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremae Unctionis ministrum non esse solum Sacerdotem, anathema sit.*

II. Omnis Sacerdos potest illud Sacramentum valide ministrare, quia potestas valide illud conferendi competit Sacerdoti ratione ipsius Ordinis. Non tamen illud ministrare licite potest, nisi solus Pastor animarum; quia ad Pastorem pertinet oves suas pascere. Religiosi autem qui hoc Sacramentum sine licentia Parochi ministrant, excommunicationem Papae reservatam ipso facto incurront. — *Sic, ex Clement. de Privilegiis, S. Lig.* n. 722.

Quaesita:

685. — QUAER. 1° *An quis Sacerdos possit hoc Sacramentum ministrare ex consensu Parochi probabiliter praesumptio?*

Resp. Affirm. *probabilius*, quia non videtur cum tanto rigore procedendum esse, ubi agitur de delegatione ad meram licitatem, nec ulla tenus sermo est de valore ipsius Sacramenti. Attamen non facile praesumienda est talis delegatio. — *S. Lig.* n. 722. — *Salmant.*, et alii contra alios¹.

¹ Si Sacerdos, cui administratio huius Sacramenti competit, abest, vel excommunicatione aut suspensione ligatur, quilibet Sacerdos in casu necessitatis hoc Sacramentum ministrare potest, imo ex caritate debet. — *Scatini.*

QUAER. 2º *An sit mortale omittere orationes in Rituali praescriptas, vel ministrare sine vestibus sacris?*

Resp. ad 1º *Affirm.*, quia materia valde gravis est. Excipe necessitatis casum. — *S. Lig. n. 727.*, et alii communiter.

Resp. ad 2º *Affirm.* pariter extra necessitatem; in necessitate vero probabilius nego. — *Ita communius cum S. Lig. n. 726.*, contra nonnullos.

686. — QUAER. 3º *An vel qualis sit obligatio Extremam Unctionem ministrandi?*

Resp. Pastor, nisi gravi aliqua causa excusetur, tenetur ratione officii sub mortali eam subditis periculose aegrotantibus, eandemque potentibus, ministrare. — *S. Lig. n. 729.*, etc. — *Recole dicta de Sacram. in genere, n. 213.*

QUAER. 4º *An vel quale peccatum sit ministrare Extremam Unctionem sine lumine?*

Resp. Non excusandum est a veniali, nisi necessitas urgeat, tum propter Ecclesiae consuetudinem, tum ob reverentiam Sacramento debitam. — Attamen veniale non excedit, quia non videtur iniuria gravis Sacramento irrogari (a). — *S. Ligorius, n. 728.*, etc.

687. — QUAER. 5º *Quando suscipit aegrotus et Viaticum et Extremam Unctionem, quodnam Sacramentum debeat prius administrari?*

Resp. Extrema Unctio debet post Eucharistiam administrari. Sic expresse statuit Rubrica *Ritualis Romani*. — In illo casu bis recitari debet *Confiteor*. — *Sic S. Congreg. Indulg. 5 Februari. 1841.*

QUAER. 6º *Quale sit peccatum omittere signum crucis in unctionibus?*

Resp. Est veniale tantum iuxta communem sententiam, quia ibi materia gravis non apprehenditur; in necessitate vero nullum est peccatum. — *S. Lig. n. 728.*

688. — QUAER. 7º *An vel quale peccatum sit conferre hoc Sacramentum sine ministro inserviente, et an in necessitate mulier adhibere possit?*

(a) De hac re in *Rituali Romano* haec tantum habentur: *Sacerdos.... parari curet.... ceream item candelam, quae deinde accensa ipsi ungenti lumen praebeat.*

Resp. ad 1um Non est mortale nullum adhibere ministrum, et in necessitate nullum est peccatum. — *Ita communissime Theologi.* — Imo, iuxta *plures*, probabiliter nullum est peccatum, etiam extra necessitatis casum. Sed oppositum probabilius dicit *S. Lig. n. 724.*

Resp. ad 2um Mulier ad officium ministrantis nunquam est adhibenda. Quando Clericus aut saecularis inveniri facile nequit, Sacerdos solus omnes caeremonias peragat, et ipse orationibus respondebit. — *Ita S. Lig. ibid., et alii communissime.*

QUAER. 8° *An expectari possit mortis articulus ad conferendum hoc Sacramentum?*

Resp. Neg. Imo communiter docent Theologi, graviter peccare Parochos, qui illud differunt usquedum infirmus destituatur usu sensuum et rationis, quia sic caret infirmus ulteriori fructu, quem percepisset, si compos rationis Sacramentum recepisset; insuper quia privatur spiritualibus viribus ad resistendum daemoni, et ad perferenda morbi incommoda; et etiam quia infirmus, si esset in mortali, et Sacramentum suscepisset adhuc rationis compos, auxilio attritionis gratiam forte fuisset adeptus, qua alioquin privatur; demum quia virtute huius Sacramenti consequi potuisset sanitatem corporis, si tempore congruo ipsi collatum fuisset¹.

NOTA. • Parochus in primis meminisse debet non postremos esse inuneris sui partes aegrotantium curam habere. • Ita *Rituale Rom.* tit. de Visitat. et cura infirmorum. — Quocirca recte dicit *Catalanus*: • teneri ex iustitia Parochum • infirmis parochiae sue assistere, potissimum in commendatione animae, certa • sententia est unanimi Teologorum consensu comprobata. • Consonant autem plures Declarationes *S. Congreg.* Conc. relatae apud *Analectas Iuris Pontif.* (Iulio 1861).

CAPUT IV.

DE SUBJECTO EXTREMAE UNCTIONIS.

689. — Subiectum huius Sacramenti sunt omnes, et soli peccatores et infirmi de vita pericitantes. Constat 1' ex verbis

¹ Addo hanc *Catechismi Rom.* animadversionem: • Gravissimo peccant, qui illud tempus aegroti ungendi observare solent, cum iam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat. • *De Extrema Unctione*, n. 18.

D. Iacobi: Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, etc.: verbum autem *infirmatur* graece significat morbum *periculosum*; 2º ex definitione Ecclesiae. Sic enim in *Decreto unionis*: *Hoc Sacramentum nisi infirmo de cuius morte timetur, dari non debet.* Consonat *Trid.*, sess. 14. c. 3.

Hinc huius Sacramenti capaces non sunt pueri ante usum rationis, nec perpetuo amentes, quia nulla peccata actualia commiserunt.

Quaesita:

690. — QUAER. 1º *An Extrema Unctio conferri debeat infirmis delirantibus?*

Resp. Affirm., si antea Sacramentum petiverint, aut petituri fuissent, si de hoc cogitassent, aut signum doloris de peccatis ostenderint. Imo et infirmis destitutis sensibus, ut constat ex *Rit. Rom.* — *Recole dicta de Sacram. in genere*, n. 230.

QUAER. 2º *An hoc Sacramentum licite conferri possit aegroto in periculo mortis dubio, seu probabili?*

Resp. Affirm. cum sententia communis et vera, quia ad ministrandum hoc Sacramentum *valide et licite*, sufficit ut infirmus laboret morbo ita gravi, ut prudenter existimetur versari in periculo mortis. Confirmatur ex *Rit. Romano*, ubi sic statuitur: *Debet hoc Sacramentum praeberi infirmis, qui tam graviter laborant, ut periculum mortis imminere videatur.* — *S. Lig. n. 714.*, etc.

QUAER. 3º *An Extrema Unctio possit conferri pueris?*

Resp. Affirm., dummodo *sint rationis compotes, ac iudicentur doli et culpae capaces*. Ita Bened. XIV (*de Synodo*; l. VIII, c. 6.), qui acriter vituperat nonnullas synodales Constitutiones, quibus aetas certa determinata fuit, ante quam pueri non possint inungi.

691. — QUAER. 4º *An vel quando hoc Sacramentum iterari possit?*

Resp. 1º Certo iterari potest, quoties infirmus in periculo morbo inunctus, convaluit, et rursus in morbum periculosum incidit. Constat ex *Conc. Trid.*, sess. 14. *de Extrema Unctione*, c. 3., ubi dicitur: *Quod si infirmi post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum huius Sacramenti subsidio iuvari poterunt, cum in aliud simile vitae discrimen inciderint.*

Resp. 2° Potest etiam iterari in eadem infirmitate, si diurna fuerit, et infirmus notabiliter convaluerit, ita ut a pericolo mortis eripi visus fuerit, et iterum in idem inciderit. Ratio est, quia tunc est vere novum mortis periculum. Constat ex *Rituali Romano*, ubi dicitur: *In eadem infirmitate hoc Sacramentum iterari non debet, nisi diurna sit, ut, cum infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis inciderit.*

Quaer. 5° An iterari possit in eodem morbo diurno, si dubitetur, an revera status morbi mutatus fuerit?

Resp. Affirm. probabilius, si dubium sit vere positivum, scilicet quando est vere probabile, infirmum exiisse e periculo mortis; haec enim iteratio in istis casibus est veteri Ecclesiae consuetudini magis conformis. — *S. Lig. n. 713.*

692. — *Quaer. 6° An sit obligatio gravis recipiendi hoc Sacramentum?*

Resp. Controvertitur. Duplex est sententia probabilis.

I^o SENTENTIA affirmat. 1° Patet (aiunt) ex verbis ipsius Apostoli Iacobi: *Infirmitur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae*, etc. Vox autem *inducat* praeceptum continet. Ergo, etc. 2° Accedit praxis Ecclesiae, quae summa sollicitudine semper curavit, ut ab omnibus infirmis susciperetur. Constare etiam videtur ex consuetudine et sensu fidelium. 3° Insuper grave est, et contra caritatem, quam sibi quisque debet, medium adeo efficax, *firmissimumque praesidium*, ut ait *Conc. Trid.*, in extremo agone contra daemonis conatus omittere. — *Ita Roncaglia cum aliis.*

II° SENTENTIA negat. Ratio est, quia neque ex Traditione neque ex Conciliorum Decretis constat de praecepto hoc Sacramentum suscipiendi. Quod vero *S. Iacobus* ait, *inducat Presbyteros....*, ut consilium accipitur atque explicatur. Ergo non potest imponi gravis obligatio de suscipienda Extrema Unctione. — *Ita Billuart, art. 7. post S. Thom., 3., part. qu. 65. art. 4.* — *Sporer, n. 106., etc., et S. Lig. n. 733.*, ubi hanc sententiam communem vocat, licet primam omnino suadendam putet, praeципue ratione caritatis quam sibi quisque debet: *Ingenti namque periculo*, ait, *se exponere videtur temptationibus succumbendi, qui negligit se munire hoc Sacramento, a Christo Domino instituto, tanquam firmissimo praesidio in tanto conflictu.*

693. — *Quaenam dispositio requiratur ad huius Sacramenti susceptionem?*

Resp. 1º Peccatorum confessio, si infirmus in mortali versetur; hoc enim Sacramentum est Poenitentiae complementum, ideoque haec praecedere debet. — *Billuart, art. 7. in fine.*

Resp. 2º Quod si infirmus non possit sua peccata confiteri, contritio saltem praecedat, necesse est: hoc enim Extremae Unctionis Sacramentum est *primario* Sacramentum *vivorum*, et ad reliquias peccatorum tollendas praecipue institutum. — *Billuart, ibid.* — Verum in tali casu ipsa attritio sufficere posse videtur; est enim simul Sacramentum *mortuorum*, et peccata mortalia cum attritione remittere potest. — *Salmant. n. 13., et alii.*

FINIS TRACTATUS DE EXTREMA UNCTIONE.

TRACTATUS DE ORDINE

*Agendum 1º de natura et divisione; 2º de materia et forma; 3º de Ministro;
4º de subiecto Ordinis.*

CAPUT I.

DE NATURA ET DIVISIONE ORDINIS.

694. — Nomine Ordinis hic intelligitur *gradus Clericorum ad specialia Officia ecclesiastica consecratorum*. Quanta autem sit huius Sacramenti dignitas et excellentia vix humana voce exprimi potest. Hac de re sic inter plura alia Catechismus Concilii Tridentini: *Potestas tum Corpus et Sanguinem Domini nostri conficiendi et offerendi, tum peccata remittendi, quae illis (Sacerdotibus) collata est, humanam rationem atque intelligentiam superat, nedum ei aliquid par et simile in terris inventari queat.*

Ordo communiter definitur, *Signaculum quoddam Ecclesiae, quo spiritualis potestas ordinato tribuitur.* — *S. Lig. n. 735.* post *D. Thom.*, etc. Definitur etiam recte iuxta *alios*: *Sacramentum novae legis, quo traditur spiritualis potestas, et confertur gratia ad munia ecclesiastica debite obcunda.*

Statuenda.

695. — I. Ordo est verum et proprio dictum novae legis Sacramentum.

Constat, quia in eo reperiuntur omnia ad rationem Sacramenti requisita, scilicet 1º *Signum sensibile*, cum signo exteriori conferatur. — 2º *Institutio dicina*, cum Christus Apostolos Ordinis Ministros instituerit, potestatemque consecrandi, remittendi peccata, sacra Mysteria dispensandi, regendi Ecclesiam, et alios Ministros instituendi, eis dederit. *Act. 22.* —

1. *Cor. 12.* — *Galat. 2.* — *Matth. 28.* — **3º Collatio gratiae**, ut constat ex *1. Tim. 4. 14.* : *Noli, inquit Apostolus, negligere gratiam, quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum praesbyterii.* — Et *2. Tim. 1. 6.* : *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae in te est per impositionem manuum mearum.*

Eruitur etiam ex definitione *Conc. Trid.*, sess. 23. *Can. 3.* ubi sic legitur : *Si quis dixerit, Ordinem non esse vere et proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, anathema sit.*

696. — II. Septem numerantur Ordines, scilicet *Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, et Ostiariatus.* Primi tres dicuntur maiores, caeteri minores.

Deducitur ex variis Conciliis, praesertim et *Trident.*, sess. 23. c. 2.; postquam enim dixerat aperte de Sacerdotibus et Diaconis sermonem in sacris Litteris fieri, subdit : *Ab ipso Ecclesiae initio, sequentium Ordinum nomina, atque uniuscuiusque eorum propria ministeria, Subdiaconi, scilicet, Acolythi, Exorcistae, Lectoris et Ostiarii, in usu fuisse cognoscuntur.* — Item *Can. 2.* ait : *Si quis dixerit praeter Sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios Ordines, et maiores et minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, anathema sit.*

Quaesita :

697. — QUAER. **1º** *Quaenam sit horum Ordinum natura et proprietas?*

Resp. **1º** *Ostiariatus* est Ordo, quo specialis confertur potestas aperiendi vel claudendi ianuam Ecclesiae, dignos admittendi, excludendi indignos.

2º *Lectoratus* est Ordo, quo specialis traditur potestas legendi psalmos et lectiones ex pulpito in Ecclesia, ac populum catechizandi, seu instruendi in rebus Fidei.

3º *Exorcistatus* est Ordo, quo alicui confertur specialis potestas eiiciendi daemonia, per exorcismos ab Ecclesia institutos¹.

4º *Acolythatus* est Ordo, quo confertur alicui specialis potestas inter Missae solemnja Subdiacono inserviendi, accendendi cereos, praeparandi porrigendique ampullas vini et aquae.

¹ Attamen hodie facultas exorcizandi solis reservatur Presbyteris, qui ea de licentia Ordinarii tantum uti possunt. — *Recole dicta*, t. 1. n. 517.

5° Subdiaconatus est Ordo, quo confertur alicui specialis potestas in Missa solemni inserviendi Diacono, solemnique ritu Epistolam cantandi.

6° Diaconatus est Ordo, quo confertur specialis potestas in solemni Missa Presbytero immediate assistendi, inter solemnia decantandi Evangelium, praedicandi, et solemniter baptizandi, si iusta tamen interveniat causa ¹.

7° Presbyteratus est Ordo, quo confertur specialis potestas Corpus et Sanguinem Christi in Missae celebratione consecrandi, a peccatis absolvendi, subditosque opere ac doctrina pascendi.

Hic adde *Episcopatum* et *primam tonsuram*, quorum alter est ipsius Sacerdotii complementum, altera vero Ordo non est, sed dispositio ad Ordines, qua quis Clericus renuntiatur.

698. — QUAER. 2° An Diaconatus sit Sacramentum?

Resp. *Affirm.* iuxta communem et certam sententiam, quia in eo reperiuntur omnia ad Sacramentum requisita, scilicet 1° *signum sensibile*, per impositionem manuum; 2° *signum gratiae*, in verbis formae: *Accipe Spiritum Sanctum*, etc.; 3° *signum a Deo institutum*, quia solus Deus instituere potest signa gratiam conferentia. Constat etiam ex *Tridentino*, sess. 23., Can. 6., ubi sic definitur: *Si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Presbyteris et Ministris (nempe Diaconi), anathema sit.* — *Vide S. Lig. n. 737.*

699. — QUAER. 3° An etiam Subdiaconatus sit Sacramentum?

Resp. *Controvertitur.* **I** SENTENTIA probabilis *affimat*. Ratio est, quia Subdiaconatus, quemadmodum Diaconatus ipse, omnibus signis Sacramenti constitutivis gaudet; est enim 1° *signum sensibile*, ut patet; 2° *signum gratiae*, cum sit Ordo sacer; 3° *signum a Deo institutum*; definivit enim Conc. Trident. esse in Ecclesia hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Presbyteris et Ministris; Subdiaconi autem non secus ac ipsi Diaconi, inter Ministros recensendi sunt. — *Ita Billuart*, cum aliis multis post *D. Thomam*, *Suppl. qu. 37.*, art. 2.

¹ Utrum Diaconus, ut aliquando praedicet, speciali licentia Episcopi indigeret, vel licentia Parochi vel Rectoris Ecclesiae sufficiat, ex statutis particularibus vel consuetudine dirimendum videtur.

II^a SENTENTIA etiam *probabilis*, imo forte *probabilior negat.* Ambigitur enim tum de divina institutione, tum consequenter de gratiae promissione. Nec Subdiaconatus^s numerandus videatur inter Ordines maiores ex institutione divina, sed ecclesiastica tantum, cum apud Graecos non habeatur ut Ordo sacer. — *S. Lig. n. 737.*

Ordines autem minores, iuxta communem sententiam, inter Sacra menta minime adnumerandi sunt. — *S. Lig. ibid.*

CAPUT II.

DE MATERIA ET FORMA ORDINIS.

700. — Materia et forma variae sunt pro variis Ordinibus.

I. Quod spectat ad *Ordines minores*, ratione materiae, *Ostiarius* ordinatur traditione clavium Ecclesiae; *Lector* traditione libri lectionum; *Exorcista* traditione libri exorcismorum; *Acolythus* traditione ampullarum vacuarum, vel saltem unius, et candelabri cum cereo extincto, quia ipsius est praeparare lumen, vinum et aquam ad Missam. Forma his Ordinibus propria continetur verbis quibus utitur *Episcopus*, dum ipsa instrumenta tradit.

II. Quoad *Subdiaconatum*, tanquam materia *apud Graecos* censetur impositio manuum. *Apud Latinos* controvertitur. Iuxta alios traditio vacui calicis cum patena vacua, est sola eius materia proxima. Alii vero contendunt traditionem libri Epistolorum esse pariter materiam huius Ordinis essentialiem. Forma autem his continetur verbis: *Videte cuius ministerium vobis traditur, et vos admoneo ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.*

701. — III. Quoad *Diaconatum*, materia duplex numeratur, impositio scilicet dexteræ manus *Episcopi*, et traditio Evangeliorum libri. Num harum utraque, an vero una tantum necessaria sit, in controversia est. Theologorum alii solam manum impositionem, alii solam libri traditionem, alii tandem utramque necessario censem requiri. Ad primum autem quod spectat, postrema haec sententia, utpote tutior, tenenda est. Forma consequenter etiam duplex habetur. Quae priori materiae adiicitur, haec est: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, et ad resistendum diabolo et temptationibus eius, in nomine Domini.* — Quae poste-

riorem materiam comitatur, eiusmodi est: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini.*

IV. Quoad Presbyteratum, ipsius materia *apud Graecos* sita est in sola manum impositione; *apud Latinos* vero duplex est, saltem ex pracepto, scilicet impositio manuum Episcopi, et traditio calicis cum vino, et patenae cum hostia superposita. Controvertitur autem inter Theologos, quaenam sit materia essentialis. *Probabilius* consistit in sola secunda manuum impositione, quae fit ab Episcopo cum Presbyteris assistantibus. — *S. Lig. n. 749.*

Forma etiam pro materiae diversitate varia est; quare de ea pariter controvertitur. Hinc forma, quae traditioni instrumentorum respondet, haec est: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini.* Forma autem impositioni manuum propria, est ipsa oratio, quam recitat Episcopus, dum manus ordinandis imponit. — *Vide S. Lig. n. 739., et seq.*

Quaesita:

702. — QUAER. 1º *An requiratur tactus physicus instrumentorum?*

Resp. Dicit *S. Ligorijs*, *n. 743.*, duplēm dari sententiam probabilem, et consequenter tutiorem in praxi sequendam esse. Attamen sententia negativa tuta dicenda est ex Decis. *S. Congr. Rituum*. Etenim cum Religiosus quidam Gallus, nomine Ephrem Chasteau, neque calicem, neque patenam tactu physico in sua ordinatione ad Presbyteratum tetigisset, scrupulo motus easum *S. Congr. Rit.* proposuit. Sacra autem Congregatio, ad scrupulum hunc fratris Ephrem, respondit: *Posse continuare celebrationem SS. Sacrificii absque ullo scrupulo, ac tuta prorsus conscientia* (3 Decembr. 1661, in una Galliarum) ¹.

¹ Praefata Decisio recentius ab eadem Congr. confirmata est. Etenim, cum similis casus Romae pro Novacerdote Collegii Romani *S. I.* evenisset, *P. Pecrone*, operibus theologicis notissimus, Sacram Congreg. Rit. de illo interrogavit; quo idem omnino responsum dedit ex declaracione authenticâ iam prius factâ, occasione scrupuli fratris Ephrem, die 21 Ianuarii 1863.

Caeterum nemini ordinato rationabilis et fundatus scrupulus iuuisse potest. Nam in praxi Episcopi solent ita procedere, ut in re tanti momenti tutiorem viam semper teneant. Aliunde tot Ministris et Officialibus incumbit manus invigilandi de ritu in Ordinatione servando, ut moralis certitudo habeatur, quod omnia recte et valide gesta fuerint.

QUAER. 2° *An necessario traditio utriusque speciei requiratur?*

Resp. Affirm. probabilius, quia per traditionem unius speciei non traditur potestas in totum Sacrificium. — *S. Lig.* ut *probabilius*, n. 750. — *Salmant.*, c. 3. n. 45.

703. — QUAER. 3° *An valide ordinetur, qui tangit hostiam, non autem patenam; et qui tangit calicem et patenam, non autem hostiam?*

Resp. ad 1um Affirm. cum sententia communi, quae probabilissima videtur. Ratio est, quia hōstia et vinum sunt materia substantialis Ordinis, quibus principaliter significatur potestas in corpus Christi, et propter solam decentiam ex pracepto Ecclesiae usurpatur calix et patena. Attamen in praxi pars tutior sequenda est. — *S. Lig. n. 751.*

Resp. ad 2um etiam affirmative cum sententia communi et ve-riori, ait *S. Lig.* Ratio est, 1° quia tunc tangitur hostia mediante patena; non autem praescribitur ab Ecclesia tactus immediatus hostiae, sed tantum patenae, ut patet ex Pontificali; 2° quia vinum in calice nunquam tangitur immediate: ergo nec requiriatur, ut hostia immediate tangatur. Caeterum curandum est ordinando, ut tangat calicem, patenam et simul hostiam, et sic ab omni scrupulo se eximet. — *S. Lig. n. 752.*

CAPUT III.

DE MINISTRO SACRAMENTI ORDINIS.

Principia:

704. — I. Solus Episcopus est ordinarius Sacramenti Ordinis Minister. Constat 1° ex Scriptura, quae non aliis quam Apostolis, et Episcopis eorum successoribus, ius tribuit Ordines conferendi. — *Act. Apost. 6. 6.; et 14. 22.* — 2. *ad Timoth. 1. 6.*

2° Ex perpetua traditione, quam innumera evincunt Concilia, sed praesertim *Florentinum* et *Tridentinum*. Sic enim *Florentinum* in Decreto unionis: *Ordinarius Minister huius Sacramenti (Ordinis) est Episcopus.* Et *Trident.* sess. 23. Can. 7.: *Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi, et ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem...., anathema sit.*

II. Simplex Sacerdos, S. Pontifice committente, potest tonsurae et quatuor minorum Ordinum extraordinarius esse Minister.

Probatur ex variis Conciliis, praesertim ex *Trident.* sess. 23. cap. 10. de Reform., ubi dicitur: *Abbatibus et aliis quibuscumque, quantumvis exemptis, et privilegiatis, non licet in posterum.... cuiquam qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram vel minores Ordines conserre.* Ergo supponit *Trident.*, illos suis Religiosis Ordines conserre posse. — *Ita communissime.* — *S. Lig. n. 762.*

705. — III. Episcopus solos sibi subditos licite ordinare potest: alios vero licite ordinare nequit absque ipsorum Episcopi facultate.

Eruitur ex *Conc. Trid.*, sess. 23. c. 8. de Refor.: *Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur: quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei.... permittatur, nisi eius probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur. Si secus fiat, ordinans a collatione Ordinum per annum, et ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.*

Quaesita:

706. — QUAER. 1° Quisnam censeatur proprius ordinandi Episcopus?

Resp. Triplici titulo proprius Episcopus esse potest, scilicet 1° titulo *nativitatis* ordinandi, seu cum ordinandus in eius dioecesi natus est, non tamen fortuito casu; 2° titulo *domicilii*, seu cum ordinandus in illius dioecesi verum et proprium *domicilium* habet, non vero *quasi-domicilium* tantum; 3° titulo *beneficii*, seu cum ordinandus *beneficium in Episcopi dioecesi possidet.* — *Ita Bonifacius VIII, cap. Cum nullus ordinandorum.*

Triplici quem memoravimus titulo quartus accedit, nempe *familiaritatis* titulus, vi cuius Episcopus potest familiarem suum non subditum ordinare, si per triennium eum secum habuerit, et beneficium, omni remota fraude, statim ipsi conserat. Sic *Trid.* sess. 23. c. 9. de Reform. — *S. Lig. n. 780.* ¹.

¹ In Gallia, ex praxi generali, solus Episcopus originis ordinare solet, attamen talis consuetudo vim legis habere non censetur. Non peccaret igitur Episcopus, aliquem ratione domicilii ordinans. — *Bouvier, c. 4. art. 3* — *Gousset, n. 648.*

707. — QUAER. 2º *Quinam litteras dimissorias concedere possint?*

Resp. 1º Solus ordinandi Episcopus, sede non vacante, dimissorias litteras dare potest, sive per se, sive per Vicarios suos generales, quibus Episcopi hanc facultatem ordinarie conferunt. Solius enim Episcopi est dioecesim gubernare, et ordinario iure Ordines conferre.

Resp. 2º Sede autem vacante, Capitulum habet quidem facultatem litteras dimissorias concedendi, sed non infra annum a die vacationis — *Ita ex Trid. sess. 7. c. 10. de Reforu.*

708. — QUAER. 3º *A quonam Episcopo Regulares ordinandi sint?*

Resp. Regulares ordinandi sunt ab Episcopo, in cuius dioecesi est monasterium, ubi tunc commorantur. — Sic ex cap. *Cum nullus.*

Si tamen Episcopus vel absens fuerit vel ordinationem habere non possit, Superior, dimissoriis traditis, poterit subditos ad quemlibet Episcopum ordinandos mittere, modo huic Episcopo ostendant testimonium Vicarii generalis, vel cancellarii, seu secretarii proprii Episcopi. — *Vide S. Lig. n. 788. 1.*

QUAER. 4º *Quaenam Missa dicenda sit ab Episcopo in collatione generali Ordinum, quando in sabbatis quatuor Temporum, aut ante Dominicam Passionis, occurrit aliquod festum, an scilicet de feria, an vero de festo?*

Resp. De feria celebrare debet. — *Ita S. Congr. Rit. multo-*
ties declaravit. — V. Casus, n. 821. et seq.

CAPUT IV.

DE SUBJECTO SACRAMENTI ORDINIS.

Principia:

709. — I. Subiectum Ordinis est solus mas baptizatus.

Ratio 1^{mi} est, quia feminae ex divina institutione sunt Ordinis cuiuslibet prorsus incapaces. Constat ex sacris Litteris; 1.

4 In ordinatione Regularium, servetur clara dispositio Pontificalis Romani quo-ad formulam: *Promittis Ordinario tuo obedientiam, etc.* — Sic *Sacra Congr. Rit.* die 22 Iulii 1848, in *Gandaven.*

Cor. 14. 34. ait Apost. : *Mulieres in Ecclesiis taceant; non enim permittitur eis loqui, sed tubditas esse, sicut et lex dicit.* Et *1. Tim. 2. 11. et 12.* : *Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in iure, sed esse in silentio.* — Probatur etiam ex perpetua Ecclesiae praxi et unanimi Patrum omniumque Doctorum consensu.

Ratio 2^{di} patet. Nemo enim ante susceptum Baptismum aliud quodlibet Sacramentum suscipere valet.

Puerulus autem baptizatus, rationis non adhuc compos, **validus**, quamvis illicite, ordinari potest.

710. — II. Ut quis Ordines rite suscipiat, sequentes requiruntur conditiones : 1^a ut nulla irregularitate, suspensione, excommunicatione, devincatur; 2^a ut aetatem per sacros Canones requisitam attigerit; 3^a ut congruam scientiam specimine comprobata p[ro]p[ter]e se ferat; 4^a ut dimissoriales ostendat litteras, si sit ex alia dioecesi, iuxta superius dicta; 5^a ut debito tempore, debitisque interstitiis interpositis, ordinetur; 6^a ut **vita** probitas divinam etiam vocationem comitem habeat.

NOTA. Ad Subdiaconum ordinandum requiritur praeterea titulus *sustentationis honestae, sive patrimonii, sive beneficii, sive etiam religiosae paupertatis.* Si pereat titulus, suscep[er]to Subdiaconatu, aliis titulis requiritur ad Ordinem superiorum suscipendum. — *Trident. sess. 21. c. 2. De Reform.*

Quaesita :

711. — QUAER. 1° *Quaenam requiratur scientia in candidatis ad Ordines promovendis?*

Resp. 1° Ab initiandis ad Ordines minores exigitur, ut saltem latinum sermonem intelligant; 2° ab initiandis ad Subdiaconatum et Diaconatum requiritur, ut in litteris erudit[er] sint, et in iis quae ad Ordinem exercendum pertinent; 3° ab initiandis demum ad Sacerdotium exigitur, ut idonei reperiantur ad populum docendum ea, quae saluti omnibus necessaria sunt, et ad ministranda Sacraenta. — *Trid. sess. 23. c. 4., et seq.*

QUAER. 2° *Quaenam aetas requiratur ad suscipiendos Ordines?*

Resp. 1° Ad primam tonsuram suscipiendam requiritur ut initiandus polleat rationis usu, scilicet ut saltem septennis sit. *Conc. Trid. sess. 23., c. 4.* 2° Quoad minores Ordines, nulla in Iure canonico assignatur aetas. 3° A Subdiaconis vigesimus

secundus aetatis annus exigitur; 4º A Diaconis vigesimus tertius; 5º a Sacerdotibus vigesimus quintus. 6º Ad Episcopatum autem requiritur annus trigesimus. Colligitur ex Conc. Trid. sess. 23., c. 12. de Reform. Sufficit autem ut annus indicatus sit incoepus, excepto tamen Episcopatu. — *S. Lig. n. 799. 1.*

712. — QUAER. 3º *Quonam tempore Ordines conferri possint?*

Resp. 1º Prima tonsura quovis die, hora et loco conferri potest. — *Sic ex Pontif. Romano.*

Resp. 2º Ordines minores ubivis etiam conferri possunt singulis Dominicis, vel Festis duplicibus ex pracepto, dummodo mane conferantur. — *Vide Pontificale Rom.* Sed hoc est intelligendum de ordinatione, quae non sit generalis; siquidem generalis fieri debet iis diebus, quibus Ordines maiores conferri possunt, nisi consuetudo id feria IV aut VI ante ordinationem generalem permittat. — *Scavini.*

Resp. 3º Ordines maiores ex iure inter Missae celebrationem conferuntur 1º sabbato singulorum quatuor Temporum; 2º sabbato ante Dominicam Passionis; 3º sabbato sancto. Dispensatione vero a Papa obtenta, conferri possunt etiam extra tempora, aliis scilicet vel Dominicis vel Festis de pracepto (id est de ritu duplici 2^{ae} classis (*a*)). — *Decretal. l. 1. tit. 11. c. 3.*, etc.

(*a*) Curnam A. pro uno eodemque habeat *festum de pracepto* et *festum cum ritu duplii secundae classis*, nondum comperi. Et siquidem *Festa de pracepto* intelligit, quae servantur tum *in choro* (ut aiunt), tum *in foro* et profecto occurrit *festa duplia secundae classis*, quae in foro non servantur; si vero *festa de pracepto* intelligit, quae *non ad libitum* celebrantur in choro, iam multa festa eiusmodi habebimus, quae tamen non sunt *duplicia secundae classis*.

Caeterum fuit quidem paucorum quorumdam opinio, *dies festos*, quibus ex Apostolico Indulso ordinatio *extra tempora* haberi queat, posse intelligi dies quoslibet, quibus recurrat festum ritus *duplicis* in ecclesiasticis officiis, et insuper id valere non modo in *duplicibus de pracepto*, sed etiam in *duplicibus ad libitum*; quam opinionem La Croix (*Lib. 6. P. 2. n. 2293.*) probabilem censuit, atque confirmari putavit ex eo, quod *ita* (inquit) *videmus fieri ab optimis Episcopis.*

¹ Dispensatio autem quoad aetatem Summo Pontifici reservatur. — *S. Lig. n. 799.-800.*

— Festa autem suppressa reputantur de pracepto quoad Ordines. — S. Congr. Rit. 12 Nov. 1831 et 13 Mart. 1833.

Verum ista opinio dicenda videtur iam obsoleta, praesertim post tot Declarationes SS. Congregation. Mitto enim nunc, quod cum quidam, ut narrat Lugo (*Resp. moral. Lib. 1. Dub. 31.*), ansam ad eam opinionem obstinate defendendam sumerent ex verbis Pontificalis Romani, ubi tit. *de Ordinibus conferendis* dicebatur in rubrica: *Minores vero Ordines possunt dari singulis dominicis et festivis diebus duplicibus, etc.*; ideo iussu Urbani VIII in nova recognitione et correctione Pontificalis Romani in eo titulo expresse additum fuit, *Ordines minores conferri posse omnibus Dominicis et diebus festivis ex pracepto; ut nemo (subdit Lugo) posset amplius praetendere, ibi etiam comprehendi dies, qui in Breviario appellantur festa.* Sed clarius controversia definita fuit ex Sacr. Congreg. Responsis. Nam, ut refert Fagnanus (*In C. De eo Tit. De temp. Ordin. n. 42.*), propositis hisce dubiis:

Praesupposito, quod minores Ordines possunt conferri diebus Dominicis aut alias festivis, dubitatur, an appellatione diei festi comprehendatur festum, in quo ab Ecclesia fit officium, an vero debeat esse festum, quod a populo colatur.

Secundo: Idem est dubium quoad promovendos vigore dispensationum de promovendo extra tempora diebus festis.

Ad primum S. Congregatio Concilii censuit, comprehendi dies festos, qui a populo servantur: toto tit. De Fer. — De Consecr. Dist. 3. C. 1. — C. 12. Sess. 25. De Regular.

Ad secundum, idem respondit.

Hanc tamen Declarationem plerisque incomptam fuisse ex copiat, quod nec Croix (*l. c.*), nec Schmalzgrueber (*Lib. 1. Tit. XI. n. 11.*), nec Pichler (*eod. tit. n. 28.*), ubi hanc quaestionem attingunt, ullam illius mentionem inveniunt; licet eam memoraverit Pirhing (*hoc tit. n. 78.*), ubi notat, satis esse si festus sit dies in Ecclesia illa particulari.

Binas praeterea, easque recentiores habemus Declarat. S. Rituum Congreg.; alteram in Claramontensi die 16 Mart. 1833 ad seq. dubium: *Quum diversae opiniones circumferantur in concilio Claramontensi circa haec verba Pontificalis Romani: Minores Ordines possunt conferri in Dominicis et festis duplicibus; ad certam in reglem stabiliendam S. R. C. humillimae datae sunt preces, ut suam sententiam edicere dignaretur.* Et S. Congreg. Resp.: *Minores Or-*

713. — QUAER. 4º *Quaenam sint interstitia inter singulos Ordines servanda?*

Resp. 1º Inter Ordines minores quaedam servanda sunt interstitia, nisi aliud Episcopo magis expedire videatur. *Sic ex Trid. sess. 23. c. 11., de Reformatione.* — Tempus autem non determinatur. In multis locis ex consuetudine quatuor Ordines eadem die conferuntur.

Resp. 2º Quoad Ordines maiores sic statutum est a *Cone. Trid. sess. 23. c. 11. 12.*, inter postremum e minoribus susceptum et Subdiaconatum, unus annus intercedere debet. Idem dicas Subdiaconatum inter et Diaconatum ¹. Idem etiam dicendum inter Diaconatum et Presbyteratum, nisi Episcopus secus decernat. Hinc Episcopus potestatem habet ab interstitiis dispensandi; *si expedire ipsi videatur*, modo debitiss temporibus Ordines conferat.

714. — QUAER. 5º *An pecchet Clericus, qui initiatus in minoribus uxorem ducit?*

Resp. Per se loquendo certum est, non peccare graviter, imo nec etiam leviter, si ob iustum causam hoc facit, v. gr., ad sedandas inimicitias, aut tentationes carnis, ad subveniendum feminae pauperi, etc.; alias a veniali non excusatitur. — *S. Lig. n. 785.* — Dixi per se loquendo; nam valde timendum est, ait *S. Ligoriū*, ne in malo statu existat ille, qui certus de sua vocatione ad statum ecclesiasticum, ab eo recedit, ut saeculo fruatur.

QUAER. 6º *An requiratur, ut ordinandus sit confirmatus?*

dines conferri possunt in festis de praecepto, vel in festis duplicibus, quae erant de praecepto ante reductionem.

Alteram autem habemus in Quebecensi die 23 Maii 1836 ad seq. dubium: *Quum in Pontificali Romano titulo de Ordinationibus, habeatur: Minores Ordines possunt dari singulis Dominicis et festivis diebus duplicibus; quaeritur, an verba, festivis diebus duplicibus, intelligenda sint pro festis de praecepto strictim servandis?* S. Congregat. respondit: *Affirmative.*

¹ Graviter peccaret qui eodem die, praeter quatuor Ordines minores, etiam Subdiaconatum susciperet, nisi excusat contraria consuetudo, quae per Episcopum probanda est. — *Ferraris, Bibl.*, v. *Ordo.* — *S. Lig. n. 797.*

Resp. Trid. sess. 23., c. 4. haec habet: *Prima tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non suscepserint.* Sed disputatur, an haec verba sint *de pracepto rigoroso, vel de consilio tantum:* *Communiter,* ait *S. Lig. n. 786.*, dicunt, *Confirmationem non requiri in ordinando sub obligatione grati, sed requiri quidem sub levi; quia, licet verba Trid. potius indicent decentiam quam praceptum, tamen in hoc contraire non excusatur a levi saltem deordinatione.*

715. — QUAER. 7° *An peccat qui suscipit aliquem Ordinem sine animo ascendendi ad superiores?*

Resp. 1° Non peccat graviter, etiam si suscipiat Ordines maiores, et non intendat suscipere Sacerdotium. — *Ita S. Lig. n. 785.*, ubi dicit esse certum et commune.

Resp. 2° Nec probabiliter *per se* peccat venialiter, quia nullo iure praescribitur alieui ad superiores Ordines ascendere, nisi quis acceptet beneficium requirens Sacerdotium, vel Ordinem sacram. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 8° *An vel quomodo peccet ordinatus, qui omittit recitationem precum, quae post ordinationem per modum poenitentiae ab Episcopo imponuntur?*

Resp. Non consentiunt de hoc Theologi. Alii enim dicunt, eum peccare graviter, quia materia pracepti est gravis. Alii tenent, illum minime peccare, quia Episcopus praceptum rigorosum non imponit. Alii tandem censent, huinsmodi omissionem non vacare quidem a culpa, sed veniale non excedere. Haec sententia probabilior videtur. — *Vide S. Lig. n. 829.* 1.

716. — QUAER. 9° *An vel quomodo Neo-sacerdotes tres Missas ab Episcopo praescriptas legere teneantur?*

Resp. 1° Non tenentur eas applicare ad Episcopi intentionem, et proinde stipendum pro illis accipere possunt. — *Ita communiter.* — *S. Lig. ibid.*

1 NOTA. Ex Declar. S. C. Rit. 11 Aug. 1860, in Granaten, sic habetur relative ad preces impositas ab Episcopo:

* Verba Pontificis Romani Nocturnum talis diei intellige de unico Nocturno
• in seriali, vel de primo Dominicae, ut in Psalterio, id est duodecim Psalmorum
• cum suis antiphonis de tempore, quem Episcopus ordinans designare potest, vel
• ipsius diei quo habet ordinationem, vel alterius pro suo arbitrio. — Quando
• vero Episcopus nihil aliud exprimit, quam id quod verba Pontificis referunt,
• dicendum est Nocturnum seriali, quae respondeat illi diei, in quo facta est or-
• dinatio. *

Resp. 2º Nec appareat obligatio gravis eas Missas celebrandi; neque prius dicendae sunt, quam adveniant dies non impediti, cum Missae votivae esse debeant. — *Vide S. Lig. ibid.*

QUAER. 10º *Ad quid teneantur Sacerdotes vi obedientiae, quam Episcopo in ordinatione promiserunt?*

Resp. Sic explicat Benedict. XIV, in Epist. *Ex quo dilectus: Agnoscimus Presbyterum huiusmodi promissionis vigore ea lege inter alias adstrictum teneri, ut a servitio Ecclesiae, cui addic-tus fuerit, discedere nequeat sine licentia Episcopi.* — *S. Lig. n. 828.*

717. — **QUAER.** 11º *An Sacerdotes, vel etiam Parochi, statum religiosum amplecti possint, renuente Episcopo?*

Resp. *Affirm.* Constat ex Iure can. cap. *Duae sunt, caus. 19. qu. 2.*, ubi ab Urbano II statuitur, Presbyteros vel Parochos volentes transire ad aliquod monasterium, posse libere discede-re, etiam contradicente Episcopo. — *Vide S. Lig. n. 828.*, et Epist. Bened. XIV: *Ex quo dilectus.*

718. — **QUAER.** 12º *An sit concedenda absolutio Clerico ha-bituato in vitio turpi occulto, qui ad Ordines sacros ascendere velit, sine praevio continentiae experimento?*

Resp. *Negative* respondet S. Ligoriū de Sacram. in genere, n. 64., licet sincere sit conversus ad Dominum, et ideo possit statim absolvī. Ex eius sententia igitur sacram Ordinem suscipere non poterit, nisi aliquandiu operam dederit ad pravum ha-bitum extirpandum. Si vero persistat sacram Ordinem suscipere, S. Ligoriū non censet dispositum ad absolutionem, quia legem Ecclesiae violat in re gravi. Excipit casum, in quo Deus donet poenitenti extraordinariam compunctionis gratiam, quae eum reddat adeo probatum, ut ipse statim possit sacram Ordinem suscipere, quin temporis experientia comprobetur. Alii tamen aliter sentiunt apud eumdem S. Lig. — V. Casus, n. 826. (a).

(a) Proderit circa eiusmodi controversiam ea legisse, quae Card. De Lugo (*Resp. Moral. Lib. 1. Dub. 28.*) disserit de Novitio, qui Religionem observantem ingressus, patiebatur frequentes lapsus carnis voluntarios, quos Confessario manifestabat in confessione, et postea saepius reincidebat. Confessarius enim iudicans, eum non esse aptum Religioni, suadebat illi frequenter, ut ad saeculum rediret, vel Superiori fragilitatem suam extra confessionem aperiret;

APPENDIX

DE VOCATIONE CLERICALI.

719. — I. *Necessitas vocationis divinae.* Evincitur imprimis ex Scriptura sacra : *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Hebr. 5. 4. — Hinc Apostoli, ut alium Apostolum in locum Iudae proditoris subrogarent, sic Deum deprecati sunt : *Tu, Domine, ostende, quem elegaris.* Ipse Christus, *Ioann.* 10. 1., dixit : *Qui non intrat per ostium, in ovile ovium, fur est et latro; qui autem intrat per ostium, Pastor est ovium.* — Iterum *Ioann.* 15. 16. : *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* — Rursus *Luc.* 10. 2. : *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Illi igitur, qui non sunt vocati a Deo, se intrudunt, et ipsi sunt, de quibus ait Dominus per Ieremiam (23. 21.) : *Non mittebam prophetas, et ipsi currebant.* — *S. Lig. n. 802.*

720. — II. *Signa divinae vocationis.* Praecipua signa divinae vocationis ad statum ecclesiasticum sunt sequentia : scientia conveniens, probitas vitae, recta intentio, seu desiderium vacandi divinae gloriae et saluti animarum. — *S. Lig. ibid.*

Qui sine vocatione ex talibus signis explorata in sacrum ministerium se intrudit, non potest a magna praesumptione, et forte a gravi culpa excusari, cum magno damnationis periculo se exponat. Maiori autem periculo se committunt Episcopi, qui non vocatos ad Ordines sacros promovent, ex illo Apost. 1. *Tim.* 5. 22. : *Manus cito nemini imposueris, neque communica veris peccatis alienis.* Hinc in Iure can., cap. Nullus, praescribitur, ut nullus ordinetur nisi probatus fuerit.

imo ad id tandem poenitentem obligare tentavit, significans, se deinceps, nisi obediret, absolutionem ei negaturum. *Quaesitum fuit* (inquit Lugo), *an Confessarius iure id facere potuerit, an vero potestatis suae limites fuerit transgressus.* Non vacat hic locus ea affrendi, quae disputat ibi doctus Auctor. Illud unum non est tacendum, ex sententia ipsius rationes omnes, quas Confessarius ad suam sententiam defendendam prompsisse perhibetur, rem non evincere.

721. — QUAER. *Quid agendum Episcopo, ut candidatos ad sacros Ordines satis probet?*

Resp. Sic *S. Ligorius, ibid.*: « Ad hanc probationem ab Episcopo exquirendam, non sufficit quod ipse nihil mali noverit de ordinando, sed debet fieri certus de eius positiva probitate, iuxta sublimitatem gradus, ad quem ille inhiat ascendere.... Qua de re Episcopi in hac probatione expetenda non debent esse contenti simplici attestatione Parochorum, qui humanis ducti respectibus in huiusmodi attestationibus cedendis facile Clericis indulgent, ne in se attrahant eorum odium, eorumque propinquorum; sed insuper ab aliis fide dignis, capta secreta informatione, certi fieri debent, non solum quod initiandus non sit malus..., sed etiam quod sit possitive bonus, scilicet quod vitam agat spiritualem, sit assidue in Ecclesiis, Sacraenta frequenter et orationem, vivat a saecularibus segregatus, sociis morigeris comitetur, studio vacet, modesta utatur veste, etc.... »

Vide alia plura de obligationibus Clericorum in Tractatu de Statibus, scilicet de caelibatu, n. 40.; de gestatione habitus, et tonsurae, n. 45.; de recitatione Officii divini, n. 49. et seq.; etc., etc.

FINIS TRACTATUS DE ORDINE.

TRACTATUS DE MATRIMONIO

Matrimonium dicitur a matris *munere*, ut dicunt *communiter* cum *S. Thom.*; quia in hac societate praecipuae partes ad matrem pertinere videntur. Matrimonium appellatur etiam *coniugium*, a communi iugo cui vir et mulier subiiciuntur. Item vocatur *nuptiae* vel *connubium* a verbo *nubere*, quia sponsae olim velabantur, cum viris traderentur. Item dicitur *consortium*, quia vir et mulier communem sortem habent.

Magnopere iuvat instruere fideles de matrimonii excellentia et sanctitate, virtutem tamen continentiae, ut par est, multo magis extollendo.

Agendum 1° de sponsalibus; 2° de bannorum proclamatione; 3° de natura et proprietatibus matrimonii; 4° de eius materia et forma; 5° de eiusdem ministro et subiecto; 6° de impedimentis matrimonii; 7° de matrimonii irriti revalidatione; 8° de coniugali debito.

CAPUT I.

DE SPONSALIBUS.

1° De natura; 2° de effectibus; 3° de dissolutione sponsalium.

ARTICULUS I.

DE NATURA SPONSALIUM.

722. — DEFINITIO. Sponsalia sunt promissio deliberata (scilicet cum deliberatione (a) sufficiente ad peccatum mortale),

(a) Quod sufficiat deliberatio, quae satis sit ad peccandum mortaliter, alii affirmant, negantque alii apud Bonacinam (*De matr. Q. 1.*

mutua (*a*) et signo sensibili expressa (*b*), futuri matrimonii inter personas habiles.

punct. 4. n. 4.) ac Sanchez (*Lib. 1. Disp. 16. n. 15.*), et in his est S. Thomas (*Suppl. q. 43. art. 2. ad 2. vel in 4. Dist. 27. q. 2. art. 2. ad 2.*). Utramque sententiam haud aegre conciliabis eadem ratione, ac concilientur DD. specie tenus dissentientes, an ad voti validitatem satis sit deliberatio, quae sufficit ad mortale peccatum. Qua de re *Vid. Vol. I. n. 320. cum not.*

(*a*) Si promissio *mutua* non sit, sed alterius tantum partis, non erit contractus *sponsalium*, qui est *onerosus*, et ultro citroque obligans ex iustitia, sed contractus simplicis *promissionis*, qui est *gratuitus*, et obligans ex mera fidelitate, si altera pars promissionem acceptaverit. Exemplum praebet S. Antoninus (*Part. 3. Tit. 1. Cap. 18. §. 3.*) in eo, qui dixerit: *Do fidem meam . . . , et unum duosve menses aut annos aut tempus in omne exspectabo, paratus tibi nubere, si velis.* Altera autem pars acceptare promissionem potest, et libera interim permanere, ut habitu consilio oblata sibi sponsalia vel admittat vel reiiciat. Dixi: *oblata sponsalia*; haec enim quaedam est sponsalium contrahendorum promissio; quae, ut advertit Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 1. n. 49.*), *quamvis obliget ad sponsalia contrahenda, et videatur esse promissio matrimonii, saltem mediate, nomen tamen sponsalium non meretur, et ideo nec publicam honestatem, aliosve effectus sponsalium proprios parit, sicut promissio venditionis non est venditio, neque titulum in aliud transfert.* — *Vid. Sanchez (De Matrim. Lib. 1. Disp. 5. n. 7. et seqq.)*

(*b*) Dicitur, *signo sensibili*, idest quovis exteriori signo, quo id exprimatur, in quod quisque contrahentium consentiat, et quid acceptetur, atque ex mutua acceptatione alteri nota fiat, ut contractus evadat absolutus. Non ergo necessaria sunt verba, quae nec proferri a muto, nec audiri a surdo possent, inter quos tamen et sponsalia et matrimonium contraхи possunt, ut ex C. *Cum apud 23. et C. Tuae 25. De Sponsalibus* constat. Secus dicendum, ut notat Sanchez (*De Matrim. Lib. 1. Disp. 8. n. 13.*), de eo, qui surdus simul et caecus a nativitate sit; neque enim potest aut verba audire, cum sit surdus, aut alia signa percipere cum sit caecus; atque adeo, quid sit matrimonium, edoceri non potest.

Necesse tamen non est, ut consensus significetur ab ipso contrahente, aut ipso praesente, sed contrahi potest inter absentes vel per internuntium, vel per epistolam (*L. In sponsalibus 18. ff. De Sponsalibus*) vel per Procuratorem (*C. Procurator 9. De Procuratoribus in VI*); qui tamen 1º habere debet mandatum *speciale ad contrahenda sponsalia* et quidem cum determinata persona; 2º mandatum

DIVISIO. Distinguuntur sponsalia:

1° Ecclesiastica seu solemnia, vel privata, prout vel in facie

exequi per se ipsum debet, nisi expresse facultatem acceperit alium sibi substituendi; 3° quo tempore Procurator mandatum exequitur, oportet ut hoc a Mandante non sit revocatum: nam alias (quae est praerogativa contractuum matrimonialium propria) invalide contrahit, licet nec ipse nec altera pars sit revocationis conscientia.

Adeo autem necessaria est consensus per aliquod signum expressio, ut taciturnitas ad oblatas sibi nuptias nullatenus sufficiat. Quamvis enim matrimonium recenseatur inter causas favorabiles, in quibus (*Reg. iuris 43. in VI*) tacens videtur consentire; at cum certa persona contrahere nocivum esse potest. Vide Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 1. n. 58.*) et Sanchez (*De Matrim. Lib. 1. Disp. 23. n. 7.*).

— Excipe sponsalia, quae pareates contrahant pro filiis, sive praesentes hi sint, sive absentes; si enim, re cognita, non contradixerint, ipso silentio eos tacite consentire ex iure praesumitur. Ita expresse in *C. unic. §. 2. De despous. Impuber. in VI: Ex sponsalibus, quae parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint vel tacite, ut si praesentes fuerint, nec contradixerint, obligantur: ex eis oritur iustitia publicae honestatis. Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes et etiam ignorantibus eadem sponsalia post scientes ratificare-rint tacite vel expresse: alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis nec ipsi filii obligantur, nec publicae honestatis iustitia inde surgit.* Ad quae sunt plura advertenda.

Ac 1° ex communissima sententia (Vid. Sanchez *Lib. 1. Disp. 23. n. 7.* et S. Alphonsus *Lib. 6. n. 839.*) nomine parentum unice veniunt pater et mater, non vero tutor ac curator, aut quisvis alius consanguineus seu cognatus. Rationem bene reddit Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 1. n. 67.*), quia contractus matrimonii et sponsalium de iure naturali et divino ita est personalis, ut nemo, etiam pater, eo iure praestare possit pro filio, nisi speciale ab eo mandatum habeat; atque adeo si parentum consensus, iunctus cum taciturnitate filii, sponsalitia praesumpta facit, hoc habetur ex dispositione et prae- sumptione iuris positivi tantum; porro cum haec dispositio iuris positivi sit restrictiva iuris naturalis, non debet extendi ultra casum in iure expressum; extenderetur autem, si hoc procederet etiam in tutoribus, curatoribus, fratribus, cognatis, etc. Vide etiam Diana (*Tom. 2. Tr. 6. Res. 32.*)

2° Non refert, num filii legitimi sint, an illegitimi, aut etiam emancipati. Neque enim in textu allegato fit eiusmodi discrimen; et licet ex iure civili non appellantur filii, qui ex damnato concu-

Ecclesiae, id est coram Parocho (*a*) et testibus celebrantur; vel privatim, solo contrahentium consensu, aut coram parentibus in media familia perficiuntur.

2º *Absoluta* vel *conditionata*, prout absque ulla conditione, vel cum aliqua conditione adiecta, fiunt.

bitu nascuntur, tamen hac in re potior est consideratio *naturae*, quam iuris civilis; ratio autem, quae petitur a natura, non minus pro illegitimis et emancipatis pugnat, cum etiam in hos ingens praesumatur parentum amor.

3º Quod in textu dicitur, valere sponsalia a parentibus contracta pro filiis etiam absentibus, si hi post scientes ea *expresse* vel *tacite* (qui tacitus *consensus* seu *ratiificatio* satis arguitur, *si non contradixerint*, ut prius inquit idem textus) *ratiificaverint*, intelligendum est, si non contradixerint, quando parentes ipsi vel coram per se, vel per nuntium aut epistolam ea de re certiores filios fecerint. Nam si alii praeter parentum mandatum id filiis referant, nulla subest causa, cur, si reclamare forte velint, dissensum suum exprimere debeant; quippe non teneantur animum suum cuique aperire; et ideo silentium nullo modo tunc consensum indicat.

4º Denique quod taciturnitas filiorum in praedictis adjunctis aequivaleat consensui, recte monet S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 838.*), id procedere solum quoad forum externum, cum eiusmodi consensus sit mere *praesumptus*: ad sponsalia autem requiritur consensus non mere *praesumptus*, sed verus et naturalis. Hinc si reipsa contingat, ut filius tunc taceat quidem vel ob reverentiale metum vel aliam ob causam, interiori tamen animo dissentiat aut etiam mere negative se habeat; in foro interno, in quo creditur dicenti tam contra se, quam pro se, exterior *praesumptio* nullum effectum habet, atque adeo sponsalia nulla sunt, et eiusmodi poenitenti potest Confessarius dicere, eum iis sponsalibus nequaquam obligari. Imo nec valebunt ea in foro quoque externo, si, v. gr., puella dissensum suum probaverit; quod fieri per coniecturas aliasve *praesumptiones*, aut in harum defectu per iuramentum poterit. Vid. Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 1. n. 63.*).

(*a*) Solet quidem parochus, antequam ad proclamationes devniat, explorare voluntatem seu consensum contrahentium de futuro matrimonio. At prudenter cavere solet, ut horum singulos seorsim interroget, nec tunc testes solet adhibere. Ratio prudentis huius cautelae est, ne si simul sponsi coram parocho adstent etiam cum testibus, potiusquam de matrimonio futuro evadant sponsalia de praesenti.

Principia :

723. — I. Ad validitatem sponsalium requiruntur omnes conditiones in definitione contentae, ita ut, si una earum deficiat, contractus sponsalitius nullus sit habendus (*a*). Ratio patet ex dictis de natura contractus, *tom. I, n. 754. et 772.*

(*a*) Cum A. nihil addat de postrema conditione, quae requirit *personas habiles*, nonnulla de hoc praestat subiicere.

Illae itaque personae ad sponsalia sunt iure habiles, quae et *valide* et *licite* possunt matrimonium contrahere: ideoque e contrario inhabiles dicentur, quae contrahere nequeunt aut valide aut saltem licite: quod quidem dupliceiter esse potest, nempe vel quia generatim inhabiles sunt ad actum humanum, vel quia inhabiles sunt ad hanc specialem promissionem. Postremum hoc continget, quando impedimentum intercedat aut *dirimens*, aut etiam *mere impediens*: et de his inferius suo loco dicetur: inhabilitas vero generatim ad actum humanum provenire potest vel ex defectu aetatis, vel ex inopia iudicii. De his modo nonnulla.

Cum ergo ad valorem contractus necesse sit, ut contrahens uterque sit sui compos, usumque rationis habeat, proinde si alteruter sit insanus, sponsalia nulla erunt. Confirm. *ex Cap. Dilectus 24. De Sponsalibus.* Insani tamen nomine hic non veniunt homines quidam stupidiores, sicut nec quidam semifatui, quibus rectus rationis usus quoad quaedam dumtaxat deficiat, quod *reliqua* vero nequaquam. Advocanda nempe est regula generalis, capaces huius contractus esse, qui tantum habent de usu rationis, quantum ad lethaliter peccandum satis est. Conf. Sanchez (*De Matrim. Lib. I. Disp. 8. n. 15. seqq.*), qui insuper idoneam rationem suppeditat iudicandi de iis dementibus, qui lucida habent intervalla. Quod de insanis dictum est, aequa valet de eo, qui tempore ebrietatis contrahat; quippe consensu libero ac debita deliberatione ebrius caret. Neque sufficit, quod ebrius voluntatem contrahendi sponsalia aut matrimonium prius haberit, dum sanae mentis erat. Nam contractus ipse debet esse actus humanus; insuper cum contrahentes matrimonium sint ministri Sacramenti, id praesentem rationis usum requirit.

Quoad habilitatem autem ratione aetatis, communis Thb. et Canonist. sententia est, ad sponsalia *regulariter et per se loquendo* requiri ac sufficere septennium completum. Illa enim perfecta deliberatio, quam onerosus huiusmodi contractus exigit, ordinarie et regulariter non adest ante hoc tempus, adesse vero solet se-

II. Sponsalia valent eodem modo, sive sint *solemnia* seu *ecclesiastica*, sive sint *privata* seu *clandestina*, quia consensus duorum sufficit ad verum contractum; nec unquam Ecclesia irritavit sponsalia privata. Imo nunc in plerisque locis sponsalia *solemnia* in desuetudinem abierunt.

ptennio completo. Confirm. ex iure Can. *C. Litteras* 4., *C. Accessit.* 5., *C. Ad dissolvendum* 13. *De Despons. Impub.* et *C. Unic. eod. tit. in VI.*

Dictum est, *regulariter et per se loquendo*; ex communi enim Thh. et Canonist. sententia (Vid. Ferraris *Bibl. V. Sponsalia* n. 15.) etiam ante septennium valide contrahentur sponsalia, si malitia et prudentia suppleat aetatem, scilicet si sufficiens eluceat usus rationis ad deliberandum, et simul contrahentes id, quod agitur, satis intelligent. Vide Sanchez (*De Matrim. Lib. 1. Disp. 16. n. 9. seqq.*). Contra vero etiam completo septennio invalida erunt sponsalia, si nondum adsit debitus rationis usus. Hinc S. Thomas (*Suppl. Q. 43. art. 2. ad 7.*): *Melius est, quod determinetur secundum conditionem contrahentium: quia in quibusdam magis acceleratur usus rationis, quam in alio.* Septennii ergo aetas iuribus praescribitur mere ad presumendum prudenter ex iis, quae communiter solent accidere, adeo ut, nisi contrarium appareat, nec valida censeantur sponsalia contracta ante septennium, nec invalida post expletum septennium, celebrata: ideoque valida non habeantur sponsalia ante septennium, nisi probetur contrahentes esse doli capaces; septennio autem expleto habeantur valida, nisi probetur, illos nondum capaces doli extitisse: atque idcirco in dubio standum pro eo, quod lex praescribit.

Caeterum quamquam sponsalia puerorum, qui perfectum rationis usum adepti sint, ex SS. Canonibus valida habeantur, et idcirco impedimentum, quod dicitur *publicae honestatis iustitia*, inducant; tamen ut aetatis infirmitati prospiceretur, nonnulla de iis Ecclesia specialiter decrevit. (Vid. *C. De illis 7. De Despons. Impuber.*), nimirum 1º si uterque contrahens maior quidem est septennio, sed impubes; nemo eorum resilire ante pubertatem, sed reclamare seu dissentire solum adeptus pubertatem potest. Quod sapientissime cautum est. Ut enim advertit Covarruvias (*Epit. Lib. 3. Decre-tal. Cap. 5. §. 1. n. 1.*) *impuberes propter aetatis fragilem constantiam saepe contraherent, ac saepe a contractibus dissentirent.... Ex ea autem inconstantia.... in infinitum multiplicaretur impedimentum publicae honestatis pro numero sponsalium.* — 2º Etiamsi contractus fuerit inter pubem et impubem, hic, cum ad pubertatem venerit, potest resilire. — 3º Non tamen potest resilire, qui pubes iam erat

**III. Sponsalia inita sub conditione *de praesenti* hic et nunc
valent, si conditio sit verificata; si autem sub conditione *de***

(quae textus Canonici sententia praepostere ab eo, qui rubricam cit. Capiti inscripsit, redditur per haec verba: *Ille, qui primo fit pubes, alterum expectabit*: quod falsum est; ex communi enim sententia quisquis contrahentium primo pubes fiat, statim reclamare potest, nec tenetur expectare alterius pubertatem. Vide Covarruv. l. c.). • Si ille, qui prior ad pubertatem venit, non reclamet, sed expectet alium, hic nihilominus, cum et ipse ad aetatem puberem pervenerit, potest reclamare ac dissentire.

Et hae quidem Iuris dispositiones aequae valent sive hi expresse voluerint solum sponsalia contrahere, sive sponsalia contraxerint tantum virtualiter; videlicet cum ex Iuris dispositione (*Vid. C. Tuae nob. fin. De Despons. Impub. et C. unic. §. 1. eod. tit. in VI.*), quando vel duo impuberis, in quibus malitia non suppleat aetatem, vel impuber cum pubere contrahant sponsalia non de futuro, sed *de praesenti*, hic contractus non valeat pro matrimonio, ad quod inhabiles sunt, sed ex interpretatione iuris solum pro sponsalibus *de futuro* (nisi forte expresse tantum intenderint matrimonii vinculo se constringere, ut advertit Sanchez *Lib. 1. Disp. 21. n. 3.*); quaecumque dicta sunt de iure resiliendi a sponsalibus expressis, cum ad pubertatem pervenitur, eadem prorsus et in posteriori hoc sponsalia ineundi modo valent. Et hic insuper fac advertas, antiquum hoc ius de matrimonio clandestine ab impuberibus contracto, quod in sponsalia transeat, correctum seu abrogatum a Tridentini decreto circa matrimonia clandestina non fuisse. Et in hanc rem Sanchez (*De Matrim. Lib. 1. Disp. 21. n. 3.*) memorat Declarationem Cardinalium ex relatione Petri De Ledesma. Quam quidem (nisi forte alia sit) sic refert Pignatelli (*Consult. Tom. IX. Cons. 133. n. 46.*): *Quaerebatur, an matrimonium per verba de praesenti per puberem et impuberem contractum clandestine, non servata forma a Concilio tradita, resolvatur in sponsalia; quod aliquibus placuit Doctoribus hac de re consultis ex Responso Bonifacii VIII in C. Unic. §. 1. De Despons. Impub. in VI.* Quam opinionem veram dixit S. Congregatio, ut clandestinitas non obstet, quin matrimonium per verba de *praesenti* contractum inter puberem et impuberem valeat. Quia tamen ius est interpretativum, tale matrimonium per verba de *praesenti* contractum esse tantum sponsalia per verba de *futuro* (dict. §. 1.), ergo sicut clandestinitas non obesset validitati sponsaliorum, quae per puberes suissent contracta, ut iam S. Congregatio declaravit, et nullum est dubium in hoc; ita nec obstabit validitati horum sponsaliorum inter puberem et impuberem contractorum.

futuro contrahantur, valebunt statim ac conditio adimplebitur, absque novo consensu contrahentium, modo neuter consensum antea datum revocaverit. Interea vero contrahentes tenentur ad exspectandum conditionis impletionem, si honesta sit.

IV. Quando verba vel signa sunt dubia, in foro conscientiae standum est intentioni contrahentium, si de illa constet: in externo autem, communi intelligentiae et sensui verborum. — *S. Lig. lib. 6. n. 840. (a).*

Quaesita:

724. — QUAER. 1º *An valeant sponsalia ex metu gravi contracta?*

Resp. Neg. *probabilius.* Ratio est, quia matrimonium ex metu gravi contractum nullum est, ut ex Iure canonico constat, et infra explicabitur, *n. 747.* Ergo eo ipso nulla etiam debent esse sponsalia ex tali metu inita. — *S. Lig. n. 844. (b).*

(a) Regulas ad definiendum verborum sensum habes apud Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 1. n. 50.*). Caeterum quando verba seu signa dubia adhuc maneant et aequivoca, ex communi Thh. sententia etiam sponsalia ut dubia haberi debent. Quo in casu S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 840.*), allata eorum opinione, qui in favorem matrimonii inclinandum putant, cum *Viva probabilius censem, inclinandum esse in favorem libertatis.* Sed reipsa hic Doctores solum specie tenus dissentunt; nam alii de sponsalibus *de praesenti loquuntur, alii vero de sponsalibus de futuro.* Hinc Diana (*Tom. 2. Tr. 6. Res. 135. n. 4.*) sic rem ex utriusque partis sensu componit: *Putaverim, faciendum esse discrimen inter sponsalia ac matrimonium; ita ut qui in dubio aequali dubitant, num matrimonium sit contractum, cogendi sint in utroque foro contrahentes, ne forte fiat iniuria sacramento per dissolutionem matrimonii: quando vero dubitatur, num sponsalia valida sint, in utroque foro iudicandos esse liberos; quia si quis tunc invitatus cogeretur, fieret ei iniuria per spoliationem libertatis, quam possidet.*

—(b) Quaestio intelligi debet, an valida sint haec sponsalia *iure naturae.* In hoc enim duae sententiae differunt, quod alia (etiam S. Alphonso sane probabilior) contractum irritum dicat *iure naturae;* alia vero validum dicat, sed rescindibilem ab eo, qui metum passus est: quocirca haec insuper necessario admittet, inde oriri publicae honestatis impedimentum; quod prior consequenter probabilius incurri negat.

QUAER. 2° An valeant sponsalia ex metu levi inita?

Resp. Affirm. Ratio est, quia incutiens metum levem non censetur alteri gravem iniuriam inferre, siquidem hic metum talem facile contemnere potest, ac proinde censetur sponte voluisse iniuriam pati. Recole dicta de *Actibus humanis*, tom. I, n. 18. — *S. Lig. ibid.* — *Lacroix*, n. 105., etc. Negant tamen nonnulli, quia nemo tenetur iniuriam pati, nec proinde per iniuriam obligari potest (*a*).

723. — **QUAER. 3° An inter habentes impedimentum dirimens valida sint sponsalia sub conditione, si Papa dispensaverit.**

(*a*) *S. Alphonsus* (*Lib. 6. n. 844. q. 2.*) non negat, hanc quoque posteriorem sententiam esse probabilem; nec immerito eam ut probabiliorem alii habebunt. Res enim semper eo recidit, ut alter per iniuriam cogatur ad alterutrum, nempe aut ad malum aliquod, quodcumque illud sit, certo subeundum, aut ad admittendum contractum, quem alioqui nollet admittere. Atqui hoc naturali legi repugnat, quippe quae exigit, tum ut ius suum cuique sartum servetur, tum ut si forte laesum fuerit, in integrum denuo restituatur. Neque firma est oppositae sententiae ratio; falsum est enim, sponte iniuriam admitti, quando quis inique ad alterutram iniuriam subeundam necessario cogitur.

Pro eadem sententia facit ratio, qua *S. Alphonsus* (*l. c. q. 3.*) cum communiori ac probabiliori DD. probat, cum, qui levem quoquo metum passus est, posse contractum rescindere; quia nempe *sicut hic* (scilicet inlustum metum incutiens) *tenetur relaxare fidem iniuste per talem metum extortam, ita metum passus potest fidem datam revocare*. Et sane, nisi abuti verbis velimus, numquam validus dici poterit contractus, qui nullam pariat obligationem; atqui nulla re ipsa est dicenda obligatio, quam quis, ut in praesenti, pro lubitu potest excutere; merito igitur contractus dici debet ipso iure naturae invalidus.

Neque cuiquam videatur perinde esse, sive haec sponsalia iure ipso invalida dicas, sive valida, sed rescindibilia ad arbitrium illius, qui metum passus fuerit. Hoc enim summi momenti intercedet dis crimen, quod in postrema hac sententia *publicae honestatis impedimentum* ex contractu exsurgat, in priori vero nequaquam; cui cum sua negari non possit probabilitas, hinc probabile omnino erit, nullum impedimentum ex eo contractu oriri, atque adeo valide ac licite matrimonium contrahi ex regula generali, quam in casu dubii impedimenti iure ecclesiastico inducti ex communi DD. tradi infra videbimus.

Resp. Iuxta S. Lig. n. 859., et alios non paucos, licet sponsalia non valeant ante conditionem impletam, attamen, verificata conditione, valent sine novo consensu. Verum sententia negativa tenenda est ex Decisione S. Rotae Rom. apud Clericati, de Matrim., dec. 17. n. 41., ubi testatur hanc fuisse perpetuam S. Rotae sententiam. Constat etiam ex Declaratione S. Congr. Conc. in Ianuensi 12 Decemb. 1733 (a).

(a) Ex hac S. Congregationis Declaratione nihil reipsa adversus praemissam S. Alphonsi, plurimumque gravissimorum Thh. doctrinam concludi potest. Hi enim contendunt, etiam sine novo consensu valere ista sponsalia, *postquam impleta iam conditio fuerit*, idest *quando iam sublatum per dispensationem sit impedimentum*. Contra vero in ista Declaratione S. Congregatio definit, *non subsistere sponsalia*, quando, ut patet ex casu S. Congregationi proposito (*Thesaur. Resol. Tom. 6. pag. 205.*), conditio nondum impleta fuerat, neque per executionem Apostolicarum Litterarum adhuc sublatum fuerat impedimentum: quo in casu nec S. Alphonsus nec aliis unquam dixit, sponsalia valere seu subsistere. Cum ergo de casu prorsus diverso utrobique agatur, perperam altera alteri sententia, quasi contraria, obiicitur. Et idem prorsus dicendum de aliis Declarationibus S. Congr., quae inani labore in eandem rem afferuntur, uti in Brugnatensi 20 Ian. 1709, in Sipontina 2 Maii 1857, in Milevitana 29 Mart: 1862, et in 22 Febr. 1862 (Vid. *Acta*, etc. Romae, tip. Propag. Fid. Vol. 1. pag. 79. 81.); nam et istae utique statuunt, *non sustinenda esse sponsalia* contracta cum conditione dispensationis petendae ad impedimento: sed semper sententiam ferunt in favorem illius, qui a contractu recedebat *ante conditionem impletam*. Exinde quisquis ex huiusmodi sententia contendit concludere etiam ad casum *conditionis iam impletae*, ~~ad~~elicet quod *ut valida sponsalia existant necesse sit, ut confirmetur a contrahentibus post obtentam effective dispensationem, qua actu sublatum sit canonicum impedimentum*, hic vitio logico conclusionem elicit, quae latius patet, quam praemissae.

Missas porro hic facimus ratiunculas quasdam a Iurisconsultis pro eadem conclusione adhibitas, quae quidem eo tendunt, ut vel ad contrahendum *conditionate* hae personae inhabiles putentur. Nam et passim penes Theologos dissolutae illae reperiuntur (Vid. etiam S. Alphons. *Lib. 3. n. 650.*), et facile, si urgeantur, ad consectaria absona et communi sensui repugnantia adducunt. Illud unum tamen non praetermisserim, a quibusdam hanc quoque rationem urgeri, quod *ignominiosum videatur illud in pactum deducere, quod pendet*

QUAER. 4° *An promissiones, quae fieri solent de ineundo matrimonio, semper habenda sint ut vera sponsalia?*

Resp. Saepe videtur negandum; promissiones enim illae potius propositi, quam verae promissionis speciem prae se ferunt. In praxi igitur ad intentionem particularem sponsorum attendendum est. — *Vide Casus, n. 836. et seq.*

a Principis potestate: in quo sane aequivocationem habes, prope dixerim, ignominiosam. Esto enim, probrum sit spondere ex pacto dispensationem a principe concedendam. At numquid qui *conditionate* contrahunt, ipsam conditionem (cuiusmodi nunc est dispensatio) spondent? Spondent nimurum futurum matrimonium, seque ad illud hypothetice obligant, obligationemque ita alligant conditioni dispensationis, ut hac deficiente obligatio quoque desiciat. Quae-nam hic ignominia? Nisi forte (a pari) putas ignominiosum esse etiam ex voto cum eadem conditione spondere operam tuam in curanda infirmorum spirituali salute in nosocomiis, nempe si per dispensationem sacris initiari tibi contingat.

Quamquam alia ratione ignominiam in easu reperiunt, quia scilicet dispensatio (uti aiunt), utpote iuris immutatio, semper ferit ius publicum, quo societas regitur. *Ubi porro conditio iure impleri non potest, nullius momenti est stipulatio*, etc. ut habetur *L. 137. ff. §. 6. De Verb. obligat.* — At enim ista (praeterquam quod contra communem sensum evinecerent, ignominiosam esse quamlibet dispensationis petitionem) omnimodam redolent oblivionem, quorsum in societate dispensandi potestas, ususque vigeat. Revocemus, queso, in memoriam primum de hac re principium, quod S. Thomas (1. 2. q. 96. art. 6.) sic declarat: *Quia legislator non potest omnes singulares casus intueri, proponit legem secundum ea, quae in pluribus accidunt, ferens intentionem suam ad communem utilitatem.... Et si posset (pergit ib. ad 3.) legislator omnes casus considerare, non oportebret, ut omnes exprimeret propter confusionem ritandam: sed legem ferre debet secundum ea, quae in pluribus accidunt. Contingit autem (addit ib. q. 97. art. 4.) quod aliquod praeceptum, quod est ad communum multitudinis ut in pluribus, non est conveniens huic personae vel in hoc casu: quia vel per hoc impediretur bonum melius, vel etiam induceretur aliquod malum.... Periculum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte propter evidens et subitum periculum....; et ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quae suae auctoritati innititur, ut scilicet in personis vel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut praeceptum legis non servetur. Ex quibus manifestum est, eodem naturae iure, rerumque ordine exigi, tum ut legibus*

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONE ET EFFECTIBUS SPONSALIUM.

Principia:

726. — I. Sponsalia ex iustitia obligant sub gravi ad matrimonium ineundum tempore determinato, si quod determinatum sit; si vero nullum tempus fuerit praefixum, quamprimum una pars rationabiliter exigit. Ratio est, quia ubi vera sunt sponsalia, adest verus contractus in re gravi, et inde gravis obligatio sequitur (a). — *S. Lig. n. 845.*

II. Sponsalia inducunt impedimentum *impediens* matrimonium, seu prohibens, ne matrimonium cum alia persona *licite* contrahatur, nisi sponsalia fuerint legitimè dissoluta. Ratio est, quia ex dictis sponsalia obligationem iustitiae pariunt. — *Vide dicenda infra, n. 778.*

III. Sponsalia inducunt etiam impedimentum, quod in iure vocatur *publicae honestatis*, quo scilicet sponsorum alter inhabilis fit ad contrahendum matrimonium cum consanguineis alterius in primo gradu. — *Vide dicenda infra, n. 815.*

societas regatur, tum ut opportune in legibus dispensemetur, atque adeo dispensationum usum, potiusquam publicum ius feriat, superiore quodam iure immo postulari. Allegata vero lex, quae loquitur de stipulatione cum hac conditione: *Si rem sacram aut religiosam Titius vendiderit, vel forum aut basilicam, et huiusmodi res, quae publicis usibus in perpetuum relictæ sint, etc.*, uti patet, ad rem non facit.

(a) Haec obligatio urget tum in foro conscientiae, tum in foro externo. Idecirco resiliens cogi a iudice potest ad matrimonium etiam per censuras (*C. Ex literis 10. De Sposal.*); quamquam hortationes prius ac monitiones debeant praecedere (*C. Requisivit 17. eod. tit.*), et a coactione quoque abstinentum sit, si quando inspectis circumstantiis iudex prudenter arbitretur, ex nuptiis invitis gravia mala ac scandala timenda, v. gr., rixas perpetuas, viri discessionem ab uxore, aut etiam coniugicidium; expedit enim ut minus permitatur malum ad gravius cavendum, et sic a iudice etiam Actori favor impenditur. Vid. Sanchez (*Lib. 1. Disp. 23. n. 4.*), et Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 1. n. 94.-95.*).

Quaesita:

727. — **QUAER.** 1° *Si quis cum duabus foeminis sponsalia contrixerit, et cum secunda peccaverit, quamnam ducere debeat?*

Resp. 1° *Certo matrimonium est contrahendum cum prima, si secunda contrahendo priorum sponsalium conscientia fuerit. Ratio est, quia tunc secunda decepta non fuit, sed decipi voluit.*

Resp. 2° *Probabilius etiam cum prima matrimonium est contrahendum, licet secunda non fuerit conscientia promissionis alteri factae. Ratio est, quia promissio facta secundae est semper nulla, utpote de re illicita, nec iniuria alteri illata ius priori adimit; et hoc valet etiamsi secunda promissio fuerit iuramento firmata.* — *S. Lig. n. 848.*

QUAER. 2° *An tunc prior sponsa cedere debeat de iure suo, si altera ex defloratione grave damnum passura sit?*

Resp. Neg. probabiliter. Ratio est, quia secunda sponsa imbecillitati suae huiusmodi damnum imputare debet. — *S. Lig. ibid.* — Priori tamen consulendum foret, ut iuri suo renuntiet, nisi forte et ipsa notabile damnum inde incurrat. — *S. Lig. ibid.*

728. — **QUAER.** 3° *An licitae sint arrhae in sponsalibus?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia nec iure canonico prohibentur, nec iuri naturali adversantur. — *S. Lig. n. 832.*

QUAER. 4° *An sponsa reddere debeat munera (a) a sponso accepta, si matrimonium non subsequatur?*

Resp. 1° *Neg.*, si ex culpa sponsi sponsalia dissolvantur: quia ille, culpabiliter resiliendo a promissione, iacturam horum munierum facere merito censetur. Sic praxis communis.

Resp. 2° *Affirm.*, *per se loquendo*, si absque culpa sponsi, et *a fortiori*, si ex culpa sponsae, sponsalia solvantur; sponsa enim absque iniustitia ea retinere non potest, cum intuitu matrimonii tantum erogata fuerint. Idem foret dicendum, si unus

(a) *Differunt munera seu donationes sponsalitiae ab arrhis*, quia haec dantur ceu pignus seu hypotheca implendi rem promissam; ac propterea qui eas dederit, ipsas recuperat, cum illud impletur, de quo pactum fuerat; contra vero quidquid datur per modum sponsalitiae largitionis, nuptiis sequutis repeti nequit, sed dominium eius transit plene ad personam, cui datum fuerat, seu potius donatio confirmatur, et sit absoluta.

ex sponsis, qui ab altero munera vel arrhas accepit, morte corripiatur ante initum matrimonium; parentes enim defuncti tenentur tunc omnia restituere sponso superstiti, iuxta modo dicta.

Dixi, *per se loquendo*; quia, si munera parvi sint momenti respectu habito ad sponsi conditionem, et sponsus non reclamet, ea remittere censetur.

729. — QUAER. 5° *An ille qui promisit matrimonium puellae, ea conditione ut cum ea peccet, eam ducere debeat?*

Resp. Affirm. cum sententia communi, iuxta dicta *de Iustitia, Tom. I. n. 729. et 760. (a).* — *Vide S. Lig. l. 3. n. 642.*, ubi dicit esse sententiam omnino tenendam.

730. — QUAER. 6° *An matrimonium mere civile, prout fit in Gallia coram magistratu, haberi possit instar sponsalium?*

Resp. 1° Affirmandum videtur, si contrahentes intentionem habeant recurrendi postea ad Ecclesiam, et coram Parocho contrahendi, et hanc intentionem signo externo manifestent (*b*). Ratio est, quia tunc non contrahunt matrimonium, sed tantum praescripto legis civilis satisfaciunt, et simul se obligant, saltem *implicite*, ad verum matrimonium coram Ecclesia contrahendum.

Resp. 2° Si talem intentionem non habeant, contractus civilis haberi nequit, ut contractus sponsalitus. Ratio est, quia nulla est promissio matrimonii (*c*); sed tantum hic et nunc

(*a*) In notis, quas hisce locis subiectas reperies, ostensum est, oppositam sententiam mere fallacium allegationum fuco roborari.

(*b*) Haec quaestio prope inutilis videri debet. Neque enim existimandum est, eos, qui ad magistratum hanc ob causam accedunt, de matrimonio inter se contrahendo prius non convenisse, seu mutuam expresse fidem non dedisse. Supponi ergo debet, vera sponsalia iam praecessisse. Quod ergo attinet ad sponsalium obligationem, et inde consequens *publicae honestatis impedimentum*, inutile videtur inquirere, an quidquam ad haec conferat istiusmodi coram civili magistratu caeremonia.

(*c*) Ubi desit intentio celebrandi matrimonium coram Ecclesia, non solum in civili isto contractu (si nomen contractus meretur), sed ne in praecedenti quidem, quae supponi debet, fide mutuo data futurarum nuptiarum aderit ulla matrimonii vera promissio, seu ratio ulla veri nominis sponsalium. Ratio patet; quia si illa desit intentio, iam non promittitur matrimonium, quod nullum inter Christianos datur extra matrimonii *Sacramentum*, sed sub nomine matrimonii promittitur coniunctio mere concubinaria.

adest matrimonium clandestinum, quod vim sponsalium nullatenus habet, ut declaravit S. Congr. Conc. Trid. (a). — *Carrière*, n. 363. — *Vide Casus*, n. 847.

(a) Quod matrimonium clandestinum, etiam copula subsequuta, non resolvatur in sponsalia de futuro, duplarem declarationem refert Bened. XIV (*Quaest. Canon. 291. prope fin.*), et habes etiam in Thesaur. Resol. Congr. Conc. (*Tom. 2. pag. 239.-244.*). Excipiendum tamen cum Sanchez (*Lib. 1. Disp. 20. n. 6.*), nisi clandestine matrimonium contrahentes habuerint animum se obligandi eo modo, quo possent; nam cum potuerint se per sponsalia obligare, sic obligati manebunt, non quidem vi *contractus de praesenti*, qui nullus est, sed ex sponsalibus in eodem contractu implicite *ex eorum mente contentis*.

Contractus autem de praesenti, quatenus rationem habet matrimonii clandestini, quod invalidum quidem est, non tamen ob defectum consensus, illud insert *publicae honestatis* impedimentum, quod cuilibet matrimonio rato, etiam invalido (dummodo invaliditas non oriatur ex consensus defectu) et quidem usque ad quartum gradum Ecclesiae leges adnectunt. Quoad hanc enim partem, ut suo loco dicetur, antiquum ius nullatenus per Tridentini Decreta sublatum esse, sed in suo robore permanere, expresse declaravit S. Pius V in Const. *Ad Romanum 1 Jul. 1568*; comprehendi autem hac declaratione etiam casum matrimonii invalidi ob impedimentum clandestinitatis, plures decrevit S. Congr. Conc., et declarationes habes alteram apud Gallemart (*Ad C. 3. De Reform. matrimon. n 2.*), alteram in Brixensi 3 Dec. 1667, penes Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 1. n. 102.*), et duas alias, nempe 8 Nov. 1584, et 18 Jun. 1611, in Cæsatensi, apud Monacelli (*Tit. XVI. Form. II. n. 32.*).

Neque vero his obstat, quod matrimonio *civili*, quamdiu sie clandestinum manet, idest quamdiu ecclesiastica forma non contrahatur, nulla insit aut inesse possit *vis seu valor*, uti iam saepius etiam Apostolica Sedes declaravit. Quod enim ex huiusmodi clandestino matrimonio praedictum publicae honestatis *exsurgat* impedimentum, id non ex solemnitatibus illis civilibus profluit, quae nullum effectum relipsa habent aut habere possunt, sed ex ipsa ecclesiastica lege, quae huiusmodi consensui de praesenti in se et per se spectato, tum si validus existat, tum etiam si quamlibet ob causam invalidum esse contingat, hunc effectum adnexuit; quocirca nihil refert, utrum clandestinum hoc matrimonium nomine praeter contrahentes praesente celebretur, an vero coram aliis vel magistratibus vel non magistratibus. Quinlimo ut plenissime verum sit, ex civilibus istis

ARTICULUS III.

DE DISSOLUTIONE SPONSALIUM.

Sponsalia ex omnium sententia ob iustas causas dissolvi possunt. Causae autem praecipuae sunt: mutuus consensus; impedimentum supervenientis (*a*); electio status perfectioris, v. gr., Professio religiosa, etc.; crimen grave alterius, v. gr., fornicatio; mutatio notabilis status, circumstantia scilicet, quae si cognita fuisset, vel praevisa, prudentum iudicio a sponsalibus deterruisset (*b*). Dissolvi etiam possunt sponsalia per nimiam

solemnitatibus nullum omnino effectum existere, hoc etiam adiiciendum est, solemnitates illas, in hoc negotio prorsus inanes, ne id quidam efficere posse, ut ecclesiasticae leges circa clandestinas nuptias suo effectu frustrentur.

(*a*) Intellige impedimentum *dirimens*, et quidem *iure naturae*. Nam si impedimentum sit dirimens solum *iure ecclesiastico*, licet obligatio cesseret ex parte innocentis, at non item ex parte eius, qui culpa sua causam impedimenti apposuit, sed tantum suspenditur; adeo ut hic (nisi inde damnum incurrat multo gravius, quam pars laesa ex nuptiarum omissione) teneatur dispensationem impedimenti petere, eoque sublato, si adhuc velit pars laesa, fidem eidem datum implere. Neque de hac re dissentient re ipsa Doctores. Discrepantia enim, quam suspicari quis posset ex iis, quae S. Alphonsus (Lib. 6. n. 857. 858.) refert, tota prorsus Salmanticensium (*De Matrim. Cap. 2. a n. 70.*) oscitantiae et negligentiae in sententiis DD. describendis debetur.

(*b*) Hanc regulam sic bipartitam S. Alphonsus (Lib. 6. n. 865.) explicat: *Pro causis supervenientibus sufficit illa, quae si praevisa fuisset, sponsalia non fuissent contracta.... Pro causis autem anterioribus sed ignoratis, illa sufficit, quae si superveniret, iam sufficiens esset ad sponsalia rescindenda, vel etiam quae a contrahendo absterruisset, si cognita prius fuisset.* Et quidem iuxta Sanchez (*De Matrim. Lib. 1. Disp. 62. n. 6.*), Pirhing (Lib. 4. Tit. 1. n. 63.), et Schmalzgr. (*eod. tit. n. 188.*), asserenti, se non contracturum fuisse sponsalia, si talis circumstantia a principio extitisset aut fuisset cognita, fides habenda est non solum in foro conscientiae, sed etiam in foro externo, si prudentum iudicio, consideratis circumstantiis, verisimile videatur, eum nequaquam fuisse promissurum, si cau-

matrimonii dilationem, praesertim si tempus ad matrimonium contrahendum fuerit determinatum.

Quaesita :

731. — QUAER. 1° *An sit causa sufficiens dissolvendi sponsalia, si sposo adveniat pinguis haereditas?*

Resp. *Controvertitur.* Alii negant, quia nihil prorsus ex parte sponsae mutatum est. Alii vero affirmant, quia idem status inter utrumque sponsum non amplius existit, et si sponsus hanc mutationem fortunae preevidisset, nullo modo cum tali persona contrahere voluisse. Hanc sententiam satis probare videtur *S. Lig. n. 876. (a).*

QUAER. 2° *An solvantur sponsalia per votum castitatis, vel votum sacros Ordines suscipiendi?*

Resp. 1° Si votum antecedat sponsalia, certum est ea esse irrita. Ratio est, quia ipsorum promissio est de re illicita et proinde non obligat. — *Ita communiter.*

Resp. 2° Si votum subsequatur, sponsalia adhuc probabilius solvuntur. Ratio est, quia promissio sponsalium semper censetur facta sub tacita conditione, *nisi melior status eligatur.* — *S. Lig. n. 873. (b).*

sam illam praecogitasset. Ratio, quia quae consistunt in animo, ut ignorantia, scientia, intentio, etc., cum hominibus innotescere nequeant, testibus probari non possunt, et proinde standum est cuiusque iuramento, si aliunde nihil contra probari queat.

(a) Cum sat probabilis sit ista sententia, prouti concedunt illi quoque, qui oppositam preeferunt, non potest igitur Confessarius ad matrimonium obligare. Mendo autem typographicō vldetur tribuendum, quod penes S. Alphonsum (*Lib. 6. n. 876.*) prima dicitur *communissima*, cum et pro secunda plures asserri possint.

(b) Eum, qui a sponsalibus recedat ob emissum castitatis votum, Iudex compellere solet, ut aut fidem sponsalium servet, aut in Religionem aliquam se recipiat. Cum enim iudici de interna voventis voluntate non constet, dum certo constat de sponsalium obligatione, non iniuste hoc perfectioris electionis indicium exigit, eo vel magis quod id necessarium videri merito queat ad eorum praecavendas fraudes, qui ad se eximendos ab incommoda sponsalium obligatione, facili negotio possent haec vota simulare.

732. — QUAER. 3° *An dissensus parentum sit causa sufficiens resiliendi a sponsalibus (a) ?*

Resp. Neg., si parentes iniuste dissentiant, quia ius filiorum laederetur (b). Secus vero, si dissensus parentum sit iustus, v. gr., si altera pars non conveniat familiae ratione conditionis, honoris, etc. — *S. Lig. n. 877.*

QUAER. 4° *An pars laborans occulto defectu teneatur illud aperire ante sponsalia, vel, iis contractis, ante matrimonium?*

Resp. 1° Affirm., si defectus ille futurus esset perniciosus vel iniuriosus alteri parti, v. gr., si puella sit *gravida*, si sponsus morbo *venereo* laboret, vel *aere alieno* gravetur, etc. Ratio est, quia sicut peccat contra iustitiam, qui credenti se bonas merces emere, vendit noxias, ita *a fortiori*, qui cum defectu perniciose vult matrimonium contrahere. Ergo si defectum aperire nolit, a contrahendo abstinere debet. — *S. Lig. n. 864.*

Resp. 2° Neg. autem, si defectus non reddit nuptias noxias, sed tantum minus appetibiles : v. gr., si puella, quae putatur virgo, sit corrupta. Ratio est, quia consuetudine receptum est, ut non sit obligatio tales defectus alteri manifestandi. Insuper nemo tenetur manifestare suum defectum cum propria infamia, quando defectus non laedit ius grave alterius. — *S. Lig. ibid., et alii communiter.*

(a) Cave, ne cum quibusdam (*Vid. Salmant. De Matrim. Cap. 6. n. 19. seq.*, et *S. Alphons. Lib. 6. n. 849.*) hanc quaestionem confundas cum alia, *an peccent filii contrahentes insciis parentibus*. Nam licet gravius leviusve sic filii offendere parentes possint pro varlis adiunctis, proque vario rem gerendi modo, hoc tamen per se non insert necessario, contractum etiam quoad substantiam esse eiusmodi, cui repugnare iure parentes debeat, atque adeo promissiōnem esse irritam. Et quidem generatim cum communi statuendum est, ad sponsalium validitatem nedum consensum sed ne scientiam quidem parentum per se necessariam esse.

(b) Aliquando tamen etiam *iniustus* parentum dissensus sufficientem causam praebere potest recedendi a sponsalibus, non quasi peccet tunc filius voluntati iniustae parentum non obsequens, sed quia hic dissensus multis de causis tam gravia secum ferre potest consectaria incommoda, molestiasque, quae ab obligatione implenda merito excusent.

733. — QUAER. 5° An sponsalia dissolvantur per matrimonium subsequens, ita ut, soluto matrimonio, non reviviscant?

Resp. Neg. cum sententia communiori. — *S. Lig. n. 875.* — Ratio est, quia nullo iure probatur, sponsalia omnino dissolvi per matrimonium subsequens; unde videtur tantum suspendi obligationem sponsalium, durante tali matrimonio, ut sit in eo, qui contrahit matrimonium cum voto castitatis. Plures tamen contradicunt, rationibus non spernendis innixi (*a*). Caeterum in

(*a*) In hac quaestione et Theologi et Canonistae etiam magni nominis, tum veteres tum recentiores dissentunt; et quaeque pars, ut facile intelligitur, opinionem propriam habet et dicit probabiliorem, dum etiam oppositam plures concedunt esse probabilem. Vid. Sanchez (*Lib. 1. Disp. 48. n. 2.*), et Salmant. (*De Matr. Cap. 2. n. 38.*). Confessarius igitur nec viduum cogere potest ad pristinam illam promissionem implendam, nec impedire, quominus altera pars ius suum persequatur et urgeat coram iudice, cuius sententiam admittere uterque tenebitur.

Quoad vim rationum, facile patet, exemplum contrahentis cum voto castitatis non esse ad rem; et contra urgeri potest exemplum voventis religionem aut castitatem, quam ita a praecedentium sponsalium obligatione solvunt DD., ut negent hanc reviviscere, etiamsi qui vovit, dispensationem deinde a voto obtineat, ut videre est apud S. Alph. (*Lib. 6. n. 873. in fin.*). Quae quidem resolutio prorsus consona est generali principio, quod ex *L. Si stipulantem 83. §. 5. ff. De Verbor. Oblig.* cum aliis deducit Cuiacius (*Comment. ad h. Leg.*), nimirum quando res servituti seu obligationi prius obnoxia in alium transeat statum, qui non quidem ex accidental i m p o t e n t i a excusationem habeat, sed suapte natura repugnet obligationi illi seu servituti, hanc non suspendi, sed prorsus extingui. *Negandum* (inquit Cuiacius) *extingui obligationem* (v. gr., ususfructus), *nare dissoluta ea mente ut reficeretur*; *cessat verius, quam extinguitur, quia eadem navis restitui potest eisdem tabulis, nec intercidisse prorsus videtur.... Si tamen navis ea mente dissoluta sit, ut in alias usus convertatur, extincta videtur; et ideo licet postea iisdem tabulis compacta sit, alia navis videtur esse, nec restituitur obligatio semel extincta.... In perpetuum extinguitur (obligatio ex promissione) seruo manumisso, quia ea mente manumittitur, ut perpetuo sit liber.... Summa haec (est), obligationem extingui re consecrata vel publicata, vel seruo manumisso, vel navi dissoluta, si modo ea mente dissoluta sit, ut in alias usus converteretur. Porro eadem prorsus est ratio*

praxi sponsus iniuste derelictus raro talem infidelem requiret, nec felix exitus huiusmodi matrimonii sperandus foret.

QUAER. 6º *An sponsus possit resilire, si sponsa fuerit per vim violata post sponsalia?*

Resp. Affirm. cum sententia communi. Ratio est, quia sponsa per talem oppressionem, licet sine sua culpa, notabiliter viliior redditur; unde notabiliter mutantur circumstantiae (*a*). — *S. Lig. n. 861.*, etc. — Item dicendum est, etiam si fuerit vi deflorata ante sponsalia, et postea tantum vitium illud detectum fuerit. — *Ita communiter.* — *Vide Casus, n. 859.*

matrimonii; nam contractus est indissolubilis ex natura sua, ac per eum coniux in perpetuum se in alterius potestatem tradit. Sicut igitur servus libertatem adeptus non subiicitur obligationi, quae ipsum in servitute ligabat (eo quod, v. gr., a Domino promissus cuiquam fuerat), etiamsi in servitutem recidat, nec pristina, v. gr., ususfructus obligatione obstringitur navis, si ea mente destructa sit, ut non reficiatur, etiamsi postea per accidens eam restitui contingat; ita et de accidentalis libertate, quam coniux per alterius coniugis mortem acquirat, statuendum est.

(*a*) A fortiori id dicendum est de sponsae fornicatione, sive haec praecesserit sponsalia, sive subsequuta sit; quo in casu dupliciter sponsa peccat, accedente scilicet iniustitia, qua rem alteri promissam ita corrumpit, ut inique sponsum cogat vel ad omittendum promissum sibi matrimonium, vel ad rem notabiliter corruptam recipiendam. Secus autem ex communi sententia de sponsi fornicatione statuendum est. Licet enim haec, si sponsalia subsequatur, iustum resiliendi causam praebat sponsae, non sic tamen, si praecesserit. Ratio, quia per hoc sponsus in communi aestimatione non fit notabiliter vilior, nec gravi aliqua nota afficitur sponsa propterea quod huic nubat. Excipe cum DD. (*Vid. S. Alph. Lib. 6. n. 861.*) 1º si fornicatio frequens fuerit, adeo ut sponsa merito dubitet de sponsi pronitate ad alias foeminas, deque inconstantia eius futura in servanda thalami fide; 2º Si prolem sponsus ex praecedenti fornicatione suscepit; hoc enim etiam sponsae et probro et dolore esse merito solet; 3º Quidam excipiunt etiam, si sponsa, quae virgo sit valde honesta, nunquam consensura fuisset, si sponsum fornicarium esse novisset. Quo in casu Confessarius renuentem ad nuptias obligare non posse videtur. *Vid. Schmalzgrueber (Lib. 4. Tit. 1. n. 176.).*

CAPUT II.

DE BANNORUM PROCLAMATIONE.

Bannum est vox germanica, quae idem significat ac proclamatio pubblica. Banna igitur sunt publicae denuntiationes, quibus fideles admonentur de matrimonio inter personas determinatas contrahendo.

Agendum 1° de necessitate bannorum; 2° de eorum circumstantiis; 3° de eorumdem dispensatione; 4° de impedimentorum revelatione.

ARTICULUS I.

DE NECESSITATE BANNORUM.

Principia:

734. — I. Datur obligatio sub gravi banna proclamandi, ex pracepto Ecclesiae. Constat 1° de pracepto ex *Conc. Later. IV*, et ex *Conc. Trid. sess. 24. c. 1.* — Constat 2° de obligatione gravi, quia disciplina generalis a duobus Conciliis generalibus praescripta, gravibusque motivis innixa, gravem parit obligationem (a).

II. Proclamatio bannorum non requiritur necessitate Sacramenti. Ratio est, quia nec *Concilium Tridentinum*, nec *Concilium Lateranense*, quod prius idem praeceperat, ullam apponit

(a) Praecepti gravitas arguitur etiam ex poenarum gravitate. *Synodus enim Tridentina (Sess. 24. Cap. 5. De Reform. Matr.)* decernit, si postea detegatur impedimentum, coniuges, qualibet obtinendi dispensationem spe ablata, separandos esse; unde concludes, non posse illos, qui ex privilegio dispensationes dare possunt, v. gr., ex *S. Poenitentiariae pagella*, cum istis dispensare. Insuper (*C. Cum inhibitio 3. §. 1. De Clandest. Desp.*) si qua proles suscepta sit, illegitima habetur, etiamsi coniuges ita impedimentum ignoraverint, ut in bona fide censeri potuerint. (*Vid. Schmalzgr. Lib. A. Tit. 3. n. 73.-74.*).

clausulam irritantem. Nulla vero alia lex citari potest, ex qua constet, proclamationem requiri ad validitatem matrimonii.

Quaesita :

735. — QUAER. 1º *An omnes contracturi proclamationis legi subiiciantur?*

Resp. Affirm., quia lex est omnino generalis. — Ex usu tamen excipiuntur Principes, quia eorum genus satis notum est, et ordinarie satis publica sunt connubia. Excipe casum necessitatis, v. gr., si quis morti proximus concubinam ducere vellet ad prolem legitimandam, et periculum esset in mora. — Vide *Ferraris Bibl.*, ad verbum *Denuntiationes matrimonii*.

QUAER. 2º *An peccet graviter Parochus omittens denuntiationem, si sciat nullum adesse impedimentum?*

Resp. Affirm. Ratio est, 1º quia difficile Parochus omnino certus esse potest, nullum adesse matrimonii impedimentum; 2º quia etiamsi nullum appareat impedimentum ante bannorum proclamationem, fieri potest, ut iis proclamatis aliquod superveniat. — *S. Lig. n. 990. (a)*.

QUAER. 3º *An peccet graviter Parochus, si unam tantum proclamationem sine dispensatione omittat?*

Resp. Controvertitur. Affirmant alii, quia proclamatio una e tribus velut pars gravis totius praecepti habenda est. Negant vero alii, quorum sententiam probabilem vocat *S. Lig. n. 991*. Probabilius est autem, omissionem duarum denuntiationum esse peccatum mortale. — *S. Lig. ibid.* — *V. Casus, n. 873.*

(a) Adhibe principium, quod lex obligat, etiamsi in particulari casu ratio eiusdem cessen, praesertim cum gravissimum instet periculum, quando res ista iudicio parochorum relinquatur, ut patet ex dictis in not. praec. Quando igitur res urgeat, et post diligenter inquisitionem constet, nullum adesse impedimentum, peti dispensatio debet, non vero denuntiatio pro parochi arbitrio omitti.

ARTICULUS II.

DE CIRCUMSTANTIIS BANNORUM.

Triplex circumstantia hic spectanda est, scilicet 1° temporis; 2° loci; 3° personarum.

I. Circumstantia temporis.

736. — Proclamationes fieri debent diebus festivis continuis de pracepto inter Missarum solemnia. — Conc. Trid. sess. 24. c. 1., de Reform.

Dicitur 1° *diebus festivis*, id est diebus festis *de pracepto* (a), saltem in loco proclamationum; 2° *continuis*, id est, nullo die festo omisso a prima proclamatione ad ultimam (b). An vero possint fieri proclamationes diebus festis immediate sibi succedentibus, si occurrant, *controvertitur*; duplex est sententia probabilis (c). 3° *Inter Missarum solemnia*, id est in Missa parochiali vel conventuali, ex Decr. S. Congr. C. — S. Lig. n. 991. (d). Non possunt fieri proclamationes in Missis privatis, neque in Vesperis. — *Rit. Rom.*

(a) Posse fieri denunciationem etiam in seriali die, si quapiam ex causa magnus fiat populi concursus ad Ecclesiam, quia sic quoque satis finis Concilii impletur, plures docent cum Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 1. n. 24.*), et S. Alphonso (*Lib. 6. n. 992.*).

(b) Probabile putat S. Alphonsus (*n. 992.*) ac plures alii tenent (*apud Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 1. n. 23.*), non graviter peccari, si dies festi, uno alterove interiecto, non sint continui, praesertim si agatur de festis praeter Dominicam. Ratio, quia leve periculum est, ne populus obliviscatur, et levius materia transgressionis censemur.

(c) Ut probabilis sit affirmativa, opus esse videtur, ut revera absit omnis suspicio impedimenti; quia tam brevi intervallo non facile aut fama diffundi satis, aut dubia dilui possunt.

(d) Doctores addunt *probabiliter*, ut ait S. Alphonsus (*n. 991.*), proclamationes fieri posse in concione vel occasione processionis, cum coactus est populus.

Si factis proclamationibus, matrimonium intra duos menses non celebretur, probabilius repetendae sunt proclamationes, nisi aliter Episcopo videatur (*a*).

NOTA. Si Parochus oblitus fuerit proclamationem ultimam facere in Missa et nuptiae urgeant, eam supplere posset in Vesperis. Id permittitur ex Decisione *S. Cong. C. 25 Oct. 1586. — Ferraris.*

II. Circumstantia loci.

737. — Ex *Conc. Trid.* proclamationes bannorum fieri debent in Ecclesia, id est in Ecclesia parochiali contrahentium; non vero in Sacellis sive publicis sive privatis (*b*), nisi locum parochiae teneant, et Missa parochialis ibi celebretur. Per parochiam autem non est intelligenda parochia, in qua quis natus est seu parochia *originis*, sed parochia *domicilii* actualis, si *proclamandus* a notabili tempore ibi commoretur.

Hinc 1º Si sponsi in diversa parochia habitent, in utraque facienda est proclamatio. 2º Si unus aut uterque domicilium cir-

(*a*) *Ex Concilio Ravennatensi fuit approbatum, et decretum in Congregatione, quod si qui peractis denunciationibus intra quatuor menses non contraxerint, non possint contrahere, nisi iterum peractis denunciationibus.* Gallemart, not. 3. ad Cap. 1. De Ref. Matrimon. Sess. 24. Conc. Trid. — Eadem Declarationem refert Rebellus (*ad calcem Lib. 4. P. 2. Sect. 8. n. 8.*), et Busembaum (*Lib. 6. Tr. 6. Cap. 3. Dub. 1. Res. 1.*). Quod autem dicit A. de elapso bimestri, cum Rival Romano consonat.

Licet autem violari non videatur forma praecepti Tridentini, si statim post ultimam proclamationem contrahatur eadem die matrimonium; tamen si deferendis forte impedimentis desit tempus, legi illudi videtur. Hinc Croix (*Lib. 6. Part. 3. n. 480.*) memorat, Concil. Colonense velle saltem unius diei intervallum, ut scilicet si quod subsit impedimentum, possit ante matrimonium deferri.

(*b*) Denunciations in sacellis non obtinerent, ut patet, finem Concilii. Caeterum si denunciations Parochus faciat in alia eiusdem paroeciae ecclesia, in qua forte solemnia celebrentur, satis Concilii legi factum videtur. Immo plures DD. apud S. Alphonsum (*Lib. 6. n. 991.*), aiunt, posse fieri extra ecclesiam in loco magni concursus, quia sic iam obinetur finis Concilii.

citer aequale in duobus locis habeat, in utroque etiam banna proclaimanda sunt. Si autem unum e duobus domiciliis sit praecipuum, aut proprie dictum, non ideo duplex proclamation exigenda est. Si quis tamen, praeter domicilium, alibi quasi-domicilium habeat, etiam in quasi-domicilio proclamationes fieri debent. 3° Si contrahentes recens domicilium fixerint in actuali parochia, banna publicari debent etiam in parochia, ubi antea habitaverunt: sufficiens autem tempus sunt sex menses, ait *S. Lig. n. 991. (a).*

III. Circumstantia personarum, scilicet minorum, militum, vagorum et famulorum.

738. — 1° *Minores.* Banna minorum proclamari non debent, nisi de expresso consensu parentum, vel tutorum (b). Facienda est proclamation, tum in domicilio *facti*, tum in domicilio *iuris*; hoc est, tum in loco ubi *minores* hic et nunc habitant, tum in loco ubi parentes vel eorum tutores degunt. Habentur autem *minores*, masculi usque ad aetatem 25 annorum, et feminae usque ad annum 21. Masculus tamen ascendentibus orbatus, fit maior statim ac annum *vigesimum* primum complevit.

2° *Milites.* Banna militum sunt proclaimanda 1° in loco ubi sunt in praesidiis; 2° insuper in domicilio parentum, si sint *minores* (c); si autem sint *maiores*, in loco ubi residebant ante militem susceptam; quia aliud non acquisierunt domicilium *iuris*.

— *Ita communiter.*

3° *Vagi et alienigenae.* Horum banna publicanda sunt, iuxta communem sententiam, in domicilio *facti* et in loco originis, si

(a) *E* paroecia, unde discesserunt, satis in casu fuerit status liberi testimonium quaesivisse. Quod vero A. addit, ad hoc sufficere sex mensium moram in actuali paroecia, id re ipsa S. Alphonsus (l. c.) non dicit; et S. Congr. Declarationes de omittendis denuntiationibus in paroecia praecedentis domicilii, supponunt, sponsos inde abesse a *decem*, aut *octo*, aut *quinque* annis. (*Vid. Thesaur. Resol. Congr. C. Tom. 6. pag. 272.-274.*).

(b) Nulla lex ecclesiastica quoad *minores* exigit hunc parentum seu tutorum consensum; sed A. haec monet iuxta praescriptiones legum civilium in Gallia.

(c) *Vid. praecc. not.*

alibi verum domicilium non obtinuerint, vel saltem in loco in quo diutius commorati sunt. Insuper testimonium authenticum de eorum *statu libero* habendum est ¹.

ARTICULUS III.

DE DISPENSATIONE BANNORUM.

Principia:

739. — I. Dari potest dispensatio a lege bannorum iusta de causa. — *Trid. sess. 24. Cap. 1. De Reform. matr.* — Facilius autem ab una vel altera proclamatione, quam ob omnibus dispensatur.

II. Dispensatio bannorum pertinet ad Ordinarium, seu ad Episcopum. Eruitur pariter ex *Concilio Trident.* (loc. cit.) ubi dicitur, relinqui facultatem dispensandi prudentiae et iudicio Ordinarii.

III. Causae autem legitimae (*a*) dispensationis sunt 1° ne ma-

(*a*) Bene S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 1006.*) distinguit causas, ob quas dari dispensatio non solum potest, sed etiam debet, et causas, ob quas dispensari potest, licet dispensare Superior non teneatur. Ad primum causarum genus revocantur capita ab A. enumerata; quibus adde, si quando matrimonio iam celebrato detegitur impedimentum, atque adeo per renovationem consensus convalidari ipsum debet. Addunt nonnulli, si per denunciations sponsi exponantur pudori et ludibrio hominum; quod plerumque contingit, quando vel sint valde senes, vel senex cum iuvencula aut nobilis cum plebeia, etc. copulandus sit; quaedam enim irreverentia fit sacramento, quando contrahentes irridentur. Vid. Sanch. (*Lib. 3. Disp. 9.*) et Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 3. a n. 33.*). Ex mera autem gratia dispensari potest, quando agitur de matrimonii principum seu magnatum, et generatim quando, cum nulla suspicio est impedimenti, absunt incommoda omnia, ad quae vitanda denunciations fiunt. Vid. Schmalzgr. (*l. c. n. 35.*), qui monet (*ibid. n. 40.*) ad dispensandum sufficere notitiam extra iudicialem, omissio ordine iuris; ratio, quia Synodus rem totam relinquit iudicio et conscientiae Ordinarii.

¹ Vagi et peregrini, qui incertas habent sedes, matrimonio iungendi non sunt sine licentia Ordinarii — *Trid. sess. 24. c. 7. de Reform.*

trimonium malitiose impediatur; 2° damnum grave, infamia aut scandalum imminens ex matrimonii dilatione; 3° metus, ne vir puellam stupratam derelinquat; 4° si matrimonio iam civiliter contracto sponsus in tres proclamationes consentire nolit, et alia similia. — *S. Lig. n. 1003.*

Quaesita:

740. — QUAER. 1° *An cum sponsi sint ex diversis dioecesibus, dispensatio ab utroque Episcopo obtinenda sit?*

Resp. Affirm., ut videtur. Ratio est, quia nulla est connexio inter dispensationem unius et dispensationem alterius. Aliunde solus Ordinarius loci cognoscere potest de causa dispensationis: possunt enim esse rationes dispensandi pro una parte, quin ad-sint pro altera; et si ex una parte non detegantur impedimenta, non sequitur non posse detegi ex altera.

QUAER. 2° *An requiratur dispensatio bannorum ad coniungendos concubinarios iam civiliter unitos, si unus eorum sit in articulo mortis?*

Resp. Neg., si sit causa gravis illos coniungendi, v. gr., ratio-ne proliis legitimandae aut ad maiorem conscientiae securitatem; quia casus ille omnino a lege excipiendus videtur. — *Schmalz-grueber, Lib. 4. tit. 3. n. 74.*

QUAER. 3° *An Vicarius generalis possit dispensare a proclamationibus bannorum?*

Resp. Affirm. probabilius, modo Episcopus sibi hoc non re-servaverit, aut contradicat. Ratio est, quia Synodus hanc facul-tatem concedit *Ordinario*; nomine autem *Ordinarii*, si materia officio illius convenit, et ipse non est expresse exclusus, venit etiam Vicarius generalis, quippe qui unum tribunal cum Epi-scopo constituit (a). — *S. Lig. n. 1007.*

(a) Quae promi solet S. Congr. contraria Declaratio, a plerisque habetur ut suspecta, quippe quae, utut quaesita, inveniri nunquam potuit; et dato, quod existeret, Vicarius adhuc id posset vi con-suetudinis, quam Synodus Trid. non revocavit; neque enim decla-rationes Congr. consuetudinem tollunt.

Tria insuper hic fac advertas:

1° Tum Episcopum, tum generalem Vicarium posse facultatem in denunciationibus dispensandi aliis subdelegare. Vid. S. Alphons.

ARTICULUS IV.

DE REVELATIONE IMPEDIMENTORUM.

Principia:

741. — I. Datur *per se* vera obligatio, *sub gravi*, impedimenta matrimonii, quantumvis occulta, revelandi. Ratio erui-

(*De Privil. n. 58.*), Sanchez (*Lib. 3. Disp. 7. n. 21.*), et Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 3. n. 30.-32.*)

2º Si quando urgente quapiam necessitate celebratio matrimonii praemittatur denuntiationibus *postea facienda*; matrimonium, ut monet Synodus Trid. (*Sess. 24. Cap. 1. De Reform. matr.*), consummari ante factas denunciationes non debet. Quod praeceptum, licet grave habeatur a Sanchezio (*Lib. 3. Disp. 11. n. 3.*), tamen iuxta alios cum Diana (*Tom. 2. Tr. 6. Res. 63. n. 3.*) leviter obligat, si nulla sit impedimenti suspicio; quo in casu ipsa S. Synodus (*l. c.*) addit, denuntiationes ab Ordinario posse remitti.

3º Quod plures in utramque partem disputant (*Vid. S. Alphons. Lib. 6. n. 1007. dub. 2.*), possitne etiam parochus a denuntiationibus dispensare (idque, si verba proprio sensu accipientur, negandum est, quia parochus iurisdictionem in foro externo non habet), facile componitur, si quaestio magis proprie fiat, an parochus absque dispensatione ad Ordinario obtenta possit aliquando matrimonio, omissis denunciationibus, assistere. Negandum enim est, tum quando differri matrimonium potest, dum Episcopus aut eius Vicarius adeatur, tum quando dispensatio non est debita et ex mera gratia conceditur; quibus in casibus neque uti licet epicheia, quae locum tantummodo in necessitate habet (*Sanch. Lib. 3. Disp. 10. n. 30. — Reiffenst. Lib. 4. Tit. 3. n. 40. — Schmalzgr. ibid. n. 45.*). Affirmandum vero est, quando periculum est in mora, et Ordinarius adiri non potest (*S. Alph. l. c. — Sanch. l. c. n. 27. — Schmalzgr. l. c. n. 42.*); vel etiam quando periculo illo urgente, dispensationem, quam dare teneatur, Ordinarius iniuste neget, nec ipsius Ordinarii Superior adiri possit (*S. Alph. l. c. — Sanch. l. c. n. 29.*); quamquam recte monet Reiffenstuel (*Lib. 4. Tit. 3. n. 46.*), id fere non esse suadendum; quia non parochus, sed Ordinarius est iudex in foro externo, et Ordinarii, non autem parochi, iudicio committitur, an causa allegata sit eiusmodi, cui dispensatio *debeat*. Hinc, ut advertit Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 3. n. 44.*) parochus posset puniri, licet in foro interno forte non peccaverit.

tur ex motivo Religionis et caritatis, necnon ex ipso bannorum praecepto.

II. Obligatio generatim spectat ad omnes fideles cuiuscumque sexus, aetatis, parochiae aut dioecesis, etc., etiam ad consanguineos et amicos. Ratio est, quia lex illa fertur nomine Ecclesiae, cui subiacent omnes christiani, et nititur naturali praecepto Religionis et caritatis, quod ad omnes spectat¹.

III. Obligatio illa adimplenda est quamprimum moraliter; quia si sponsi forte obtineant dispensationem ab una aut altera proclamatione, et citius contrahant, tempus ad revelationem peragendam non supererit, etc.

Quaesita:

742. — QUAER. 1° An revelari debeant impedimenta sub secreto etiam commisso cognita?

Resp. Affirm., etiamsi iuramentum de iis non revelandis additum fuerit. Ratio est, quia secretum naturale, etiam commissum et iuratum, non obligat, quando daminum grave communictati vel tertiae personae imminet. — S. Lig. n. 994.

Excipe probabilius secretum consilii, seu secretum petendi consilii causa commissum homini officium publicum exercenti, v. gr., medico, advocato, Parocho, etc., modo id fiat ratione eorum professionis. Ita enim bonum commune postulare videtur. — Collet, c. 3. — Bouvier, c. 3., art. 4. — Carrière, n. 409., et alii contra alios. Sed illi, qui sub huiusmodi secreto impedimentum norunt, saltem monere debent sponsos, ut a matrimonio desistant.

QUAER. 2° An tenearis impedimentum revelare cum graci tuo incommodo vel detimento?

Resp. Neg. generatim loquendo, quia lex Ecclesiae et caritas non obligant cum tanto incommodo (a). — Ita communiter. — S. Lig. n. 995.

(a) Communiter DD. excusant etiam in aliis hisce casibus, nempe 1° quando quis de impedimento tantum audiverit, sed a quo, nesciat; — 2° Si prudenter credat, se nihil profecturum revelando,

¹ Celebrato autem matrimonio, lex positiva denunciandi cessat. Potest tamen lex caritatis pro circumstantiis dictam revelationem urgere. — Scatini.

743. — QUAER. 3º *An tenearis impedimentum revelare, si tu solus illud noveris, nec probare possis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia in praesenti materia sufficere potest unius testimonium. — *Ita communissima et verior sententia*, ait *S. Lig. n. 995.*

QUAER. 4º *An ipsi contrahentes impedimentum revelare tenentur?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia hic non agitur de poena infligenda, sed de peccato vitando: quare vel a matrimonio abstineant, vel impedimenta aperiant, necesse est. — *V. Casus, n. 848.*

CAPUT III.

DE NATURA ET PROPRIETATIBUS MATRIMONII.

ARTICULUS I.

DE NATURA MATRIMONII.

744. — DEFINITIO. Matrimonium bifarium spectari potest, scilicet ut contractus, et ut Sacramentum.

1º Matrimonium ut contractus est Conventio, qua vir et mulier sibi invicem legitime tradunt dominium in corpora in ordine ad actus ex se aptos ad generationem prolis, et se obligant ad individuam vitae societatem.

2º Matrimonium ut Sacramentum definitur *Sacramentum novae legis gratiam conferens ad legitimam viri et mulieris conjunctionem sanctificandam, et ad prolem pie suscipiendam, sancteque educandam.*

seu etiam multo magis, si revelationem bona fide contrahentibus obfuturam censeat; — 3º Si probabiliter existimet, revelationem grave apud alios scandalum paritaram; — 4º Si noverit, contrahentes dispensationem occultam pro foro conscientiae impetrasse. Excipit *S. Alphonsus (Lib. 6. n. 994.)*, si fama impedimenti sit publica; verum in re notoria vix opus esse potest denunciatione, nisi forte quis putet, impedimenti probationes sibi tantum notas esse.

745. — **Divisio.** Matrimonium spectari potest tum quoad coniunctionem viri et mulieris, tum quoad vinculum quod ex ea oritur; hinc dicitur

1° In fieri, vel in facto esse. — Matrimonium *in fieri* dicitur ipse actualis contractus, qui mutuo consensu viri et mulieris perficitur. Vocatur autem *in facto esse* connubium perseverans in vinculo, quod ex matrimoniali contractu provenit.

2° Legitimum, ratum et consummatum. — Matrimonium *legitimum* dicitur, quod contrahitur iuxta normam legis naturalis et civilis, non tamen Ecclesiae ratificationem aut rationem sacramenti habet, quale olim in lege naturae ac mosaica, et etiam inter iudeos ac gentiles initur. — Matrimonium *ratum* est, quod contrahitur inter christianos nullo impedimentoo irretitos, inter quos tamen post contractum nondum intercessit commercium coniugale. Dicitur *ratum*, quia non solum natura et ius civile, sed etiam Ecclesia illud approbat et ratum habet. — Matrimonium *consummatum* dicitur, quod copula coniugum completum est; quod intelligi non modo de *rato*, sed etiam de mere *legitimo* debet (*a*).

(*a*) Haec distinctio matrimonii in *legitimum, ratum et consummatum*, sedulo retinenda est, utpote summi momenti, prout infra patet.

Interim adverte duo requiri, ut matrimonium dici *consummatum* queat: 1° ut coniunctio carnalis perfecta sit et sufficiens ad generationem, adeo ut (prout habetur in C. Verum 2. De Coniug.) coniuges effecti simul fuerint una caro. Non ea ergo sufficeret, ex qua, utut dempta mulieri foret corporalis virginitatis integritas, deficiente tamen apta virillis seminis effusione, generatio sequi non posset; 2° ut eiusmodi coniunctio praecesserit legitimus consensus seu matrimonium *ratum*. Copula ergo ante contractum matrimonialem habita non efficit, ut contractum dein matrimonium *consummatum* censeatur, atque adeo neque indissolubilitatem neque alios consummati matrimonii effectus operabitur. Unde concludes, eum, qui voto religionis obstrictus, mulierem vitlaverit, posse eam ducere, et dein (nisi alia causa obstet) religionem votam ingredi, si postquam duxit, eam rursus non cognovit. — *Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 1. n. 227. 228.*

Haud modici momenti in usum Thh. est et alia matrimonii distinctio in *verum, praesumptum et putatum*.

Principia:

746. — I. Matrimonium christianorum ritu legitimo celebratum, est verum et proprio dictum novae legis Sacramentum. Probatur 1º ex *Epistola S. Pauli ad Ephesios*, c. 5., 32., ubi

Verum dicitur, quod reapse et valide contractum est, atque ut tale est probatum quopiam ex iis argumentis, quibus et caetera negotia probari solent, cuiusmodi est Parochi vel aliorum testimonium, liber matrimoniorum, confessio coniugum, diuturna honestae foeminae cohabitatio, etc.; de his vid. Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 1. n. 233.*), quocum adverte, leviores probationes sufficere, cum agitur de matrimonio sustinendo, quam cum res est de eo dissolvendo.

Praesumptum dicitur, quod a *iure* praesumitur; quae quidem *iuris* praesumptio maxime in triplici casu locum habet. Ac 1º quando in locis, ubi decretum Trid. de forma matrimonii non viget, post sponsalia absoute inita inter duas personas habiles, secuta est inter eas carnalis copula; tunc enim consensus de futuro praesumitur transisse in consensum de praesenti, et copula praesumitur admissa affectu coniugali. De gravissima hac quaestione vid. Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 1. a n. 113.*), Pirbing (*eod. tit. n. 27.*), et praesertim Barbosa (*In Cap. Is qui, eod. tit. n. 3. et seqq.*). 2º Quando post sponsalia inita *sub conditione*, ante eiusdem eventum intercessit carnale inter sponsos commercium; Ecclesiá enim (loquimur, praeclarissime facta a praedicto Trid. Decreto de forma, etc.) tunc praesumit, sponsos a conditione recessisse, adeoque voluisse pure et absolute matrimonium contrahere. Patet ex *C. Per tuas 6. De Cond. apposit.* 3º Quando post sponsalia *de praesenti* ab impuberibus (in quibus malitia aetatem non suppleat) invalide contracta, inter eosdem, ubi adepti pubertatem fuerint, signa interveniunt ratificati consensus, cuiusmodi sunt non tantum carnalis copula, sed etiam oscula, amplexus, cohabitatio, etc. Patet ex *Cap. unic. §. idem quoque De Desp. Impub. in VI.* Qui tamen casus et ipse locum habere potest solum ubi praed. Trident. Decretum non viget. — Vid. Schmalzgr. *Lib. 4. Tit. 1. n. 234.*

Putatitum denique matrimonium dicitur, quod legitime contractum existimatur, cum tamen a parte rei ob latens aliquod impedimentum sit nullum. De quo ideo inquirunt DD., ut constet, quandonam vim legitimandi prolem inde susceptam, aliosque iuris effectus habeat. Duo porro ad id sunt necessaria: 1º ut contractum

dicit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* — 2° Ex Trid. sess. 24., Can. 1.: *Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit.* — 3° Ex S. Augustino (*lib. de bono coniugali, c. 18.*): *In Christianorum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quam secunditas uteri.*

II. Requiritur ad matrimonii validitatem verus consensus ex parte utriusque contrahentis; quia matrimonium, ut contractus, est conventio inter virum et mulierem: consensus autem conventionis essentiam constituit.

747. — III. Consensus vero debet esse

1° *Mutuus*; consistit enim in contractu, qui est essentialiter consensus duorum, seu consensus mutuus. Unde si ex una parte deficiat, nullum erit matrimonium.

sit bona fide saltem ab alterutro coniugum, qui nescius impedimenti fuerit. Ita in cap. *ex tenore 14. Tit. Qui filii legit.* Quam quidem bonam fidem nec error iuris, nec dubitatio de valore matrimonii excludit, ut probat Covarruvias (*De Spouse. Part. 2. Cap. 8. §. 1. n. 9.*); in dubio autem bona haec fides praesumitur. 2° Ut matrimonium contractum publice fuerit et in facie Ecclesiae, idest coram parocho et testibus, et praemissis, vel saltem dispensatis, denunciationibus. — *Vid. Cap. fin. De Clandest. Desp. §. 1.*

Memoranda est et alia matrimonii distinctio in *canonicum, politicum seu civile, et conscientiae.*

Canonicum dicunt, in quo omnia concurrunt, quaecumque a sacris Canonibus ad matrimonium praescripta sunt.

Politicum seu civile illud dicunt, in quo concurrunt ea quoque, quae iure civili exiguntur, quaedam scilicet solemnitates, pacta donalia, etc.; sine quibus matrimonium *canonice* quidem validum est, *illegitimum* tamen civiliter reputatur, atque adeo civilibus caret effectibus.

Matrimonium conscientiae demum, seu *morganaticum* dicitur legitima coniunctio viri cum foemina inferioris conditionis eo pacto inita, ut *uxor et liberi inde nati dono nuptiali vel alia certa portione, tempore sponsalium destinata, contenti sint, et a caeteris bonis avitis ac paternis, una cum titulis, dignitatibus et insignibus abstineant;* de quo adeundi iurisconsulti. — *Vid. Schmalzgrueb. Lib. 1. Tit. 1. a n. 236.*

2º De praesenti; quia per promissionem *de futuro* fiunt tantum sponsalia, non vero matrimonium. Deducitur etiam ex C. *Si inter,* 31., *de Spons. et Matrim.*

3º Deliberatus et voluntarius; quia est contractus de re gravi, gravem propterea obligationem inducens; nemo autem censetur obligationem gravem sibi imponere, nisi libere ac plene consentiat. Constat ex Iure canonico, quod invalidat matrimonia ex metu gravi contracta, ut infra de impedimentis dicetur.

4º Manifestus signis externis; quia omnis conventio inter homines aliquo signo externo cognosci debet: conventio enim mutuam acceptationem inter contrahentes necessario supponit.

Quaesita:

748. — QUAER. 1º *An consensus verbis exprimi debeat?*

Resp. 1º *Neg.* quoad *validitatem*, quia de iure naturali in contractu sufficit, ut consensus certo aliquo signo exprimatur. — *S. Lig. n. 887.*

Resp. 2º *Affirm.* quoad *liceitatem*, quia alias ageretur contra rubricam et Ecclesiae consuetudinem. Attamen non videtur excedere veniale, si verba non adhibeantur; imo ab omni culpa verecundia aut alia rationabilis causa excusaret (*a*). — *S. Lig. n. 888.*

749. — QUAER. 2º *An sufficiat consensus per procuratorem?*

Resp. 1º *Quoad validitatem, affirm.*, modo adsint conditio-nes requisitae, quia matrimonium habet totam rationem contractus naturalis. Contractus autem quilibet per procuratorem fieri potest.

Conditiones vero ad matrimonium illo modo contrahendum, sunt 1º ut procurator mandatum exequatur per seipsum; 2º ut mandans mandatum non revocaverit; 3º ut procurator cum com parte coram Parocho et duobus testibus compareat (*b*).

Resp. 2º *Quoad liceitatem, neg.*, nisi causa valde gravis urgeat. Ratio est, quia iste modus contrahendi est contrarius pra-

(*a*) Profecto si de mutis aut surdis agatur, manifestum est, aliis praeter verba signis utendum esse.

(*b*) Conf. quae superius (*not. ad n. 722.*) diximus de sponsalibus per procuratorem contrahendis.

xi ordinariae Ecclesiae et vix inter alios, quam inter Principes et Magnates, sic matrimonia sunt. Hinc Parochus non debet propria auctoritate matrimonii huiusmodi benedicere, ut ex praxi Ecclesiae et *Ritualibus* constat. — *S. Lig. n. 888.*

750. — QUAER. 3° *An sit validum matrimonium sub conditione initum?*

Resp. 1° Certum est, esse validum, si conditio sit *de praeterito* vel *de praesenti*, et verificatur. Ratio est, quia consensus ille *conditionatus* statim transit in absolutum, et proinde nihil deest valori Sacramenti (*a*). — *Vide S. Lig. n. 890.*

Resp. 2° Si adiiciatur conditio *honesta et possibilis* de futuro, dico 1°: Non perficitur matrimonium, donec conditio impleatur; quia contractus transferre debet ius mutuum in corpora *de praesenti*, ut supra dictum est. *Dico 2°:* Impleta autem conditione, valet matrimonium; siquidem contractus *conditionatus*, adimplita conditione, transit in absolutum, et eo ipso valet ratione Sacramenti, quia inter christianos contractus matrimonii a Sacramento disiungi nequit (*b*).

751. — QUAER. 4° *An sit licitum contrahere cum consensu conditionato?*

Resp. Neg. Talis modus contrahendi est illicitus, praesertim si conditio sit *de futuro*, nisi forte, ut habet *S. Lig. n. 892.*, adsit urgentissima causa. Ratio est, quia multa ac gravia incommoda ex tali modo contrahendi subsequi facile possunt, nempe, scandalum, iurgia, ambages, difficultates, etc. — *Ita communiter Theologi.*

(*a*) Et hoc valet, licet contrahentes ignorent, conditionem purificari. Ratio est, quia suum consensum alligarunt non conditionis scientiae, sed eiusdem existentiae; uti tamen matrimonio non possunt ante acceptam de existente conditione notitiam; quippe secus se in periculo fornicationis constituerent; qua de re vid. historiam a Fagnano narratam (*In Cap. fin. De Condition. appos. n. 13.*), et Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 5. n. 40.*).

(*b*) *Matrimonium conditionale perfecta conditione statim esse perfectum absque novo consensu, receptissima est Canonistarum sententia.* Ita Fagnanus (*In Cap. Super eo De Apposit. Condit. n. 3.*), qui subdit, hanc Canonistarum sententiam in Curia servari etiam post Tridentinum, et ideo ab illa in consulendo et iudicando non esse ultatenus recedendum.

752. — QUAER. 5º *An sit validum matrimonium initum sub conditione turpi?*

Rep. 1º *Neg.*, si conditio haec repugnet substantiae seu essentiae matrimonii, triplici nempe eiusdem bono, idest 1º bono *Sacramento*; 2º bono *Fidei*; 3º bono *prolis*; quod fieret, si sponsi contrahendo matrimonium, generationem prolis (*a*), fi-

(*a*) Quaestio facta est, num valori matrimonii obstet conditio excludens quidem bonum prolis, quae tamen non turpis sit, sed honesta, v. gr., quando contractui quis apponat conditionem, si *mecum in castitate seu continentia perpetua vivas*.

Et fuerunt, qui negarent sic matrimonium valere (Vid. Gonzalez in *C. Si conditiones 7. De Condit. appos. n. 8. seqq.*) ea praesertim ducti ratione, quod matrimonii contractus essentialiter dicat consensum in traditionem corporis ad usum coniugalem; cum autem haec traditio importet obligationem reddendi debitum, idest usum proprii corporis praestandi alteri, penes quem ex vi contractus eiusdem corporis manet potestas; profecto aut nullus erit contractus, aut certe qui contrahit, consentiat in usum coniugalem oportet. Atqui eiusmodi consensum plane excludit propositum continentiae; et a fortiori dicendum id erit de eo, qui contrahat cum firma voluntate servandi votum, quod forte emiserit, castitatis, quippe qui consensum illum, alioqui contractui matrimoniali essentialiem, non modo non habet, sed ne potest quidem sine peccato habere. A fortiori denique nullus erit matrimonii contractus, si illud ipsum in pactum seu conditionem deducatur. Et exinde difficultas etiam circa matrimonium Virginis Deiparae cum S. Iosepho, et aliorum quoque, de quibus historia ecclesiastica, v. gr., S. Pulcheriae, quae Marcianum Augustum, *salva, quam Deo voverat, virginitate, coniugem sibi delegit*.

Verum haud aegre ostenditur, conditionis illius oppositionem nihil obstare, quominus valide contrahatur matrimonium, atque adeo vere alteri ius trahatur in proprium corpus, simulque obligatio matrimonii propria circa redditionem debiti suscipiatur.

Et sane certum est, matrimonii validitati nihil obstare propositum non consummandi matrimonium quoad eum, qui animum habeat vel ad Religionem transeundi et in hac profitendi, vel saltem executionem obligationis coniugalnis suspendendi, si ad deliberandum de ea re concessa bimestri uti velit. Et nunc quidem nihil attinet disputare, quando id liceat vel non liceat; hoc interim ratum haberi debet, eiusmodi matrimonium esse validum, ideoque

delitatem in coniugio, aut perpetuitatem in matrimonio excluderent. Sed ad hoc requiritur, ut huiusmodi conditio expresse apponatur, et ut sponsi non aliter se obligare animo intendant.

traditionem illam, potestatemque in proprium corpus alteri fieri, quae matrimonii substantiam constituit.

Dices forte, in casu substantiam matrimonii servari, concessumque ius ideo minime laedi, quod hoc ferat ipsa natura contractus, qui implicite hanc conditionem insertam habet; neminem autem censeri se obligare ultra id, quod ferat contractus indeoles, ac proinde nullum ulterius ius alteri parti acquiri.

At enim, inquam, non ea sola ratio est, propter quam, servato alterius iure, suspendi obligatio debiti reddendi possit. Mitto nunc, quod matrimonii vinculum, suspensa manente ea obligatione, perduret non solum per bimestre illud ad deliberandum concessum, sed per totum tyrocinii religiosi tempus. Sed ut rem propius attinagamus, numquid illud, quod iura Ecclesiae concedunt, praestare aequae non potest concessio ultronea illius, ad quem ius in alterius corpus pertinet? Quid prohibet, quominus contrahentes ipsi communi inter se consensu paciscantur non de bimestri modo, sed de biennio. quo deliberare possint? Cur non possent iuris proprii executionem ex pacto suspendere etiam alia de causa, v. gr., usque-dum maritus officium par sustentandae proli sit adeptus? Cur non poterunt pacisci de matrimonio non consummando nisi post annum quadragesimum vel quinquagesimum? Et si hoc, cur non etiam per totam vitam?

In matrimonio nimirum, quod fiat cum pacto continentiae, duplex manifeste intercedit contractus: alter matrimonii proprius, quo potestas invicem in proprium corpus alteri traditur; alter, quo coniuges usui seu exercitio huius juris invicem cedunt. Neque vero refert, quod de exercitio seu usu proprii iuris ante initum matrimonium potius quam post initum matrimonium paciscantur. Neque enim ratio ulla est, cur prius promitti illud non possit, quod licet possum postea praestare. Atqui licet, ut fatemur omnes, post initum matrimonium coniuges cedere usui matrimonii possunt; ergo et hoc ipsum possunt antea spondere.

Dixi, *spondere*; quia reipsa ante contractum matrimonium non renuntiant iuri in corpus alterius: renuntiatio enim seu abdicatio usus locum habet solum post acquisitam utendi potestatem. Ergo promittunt solum, se renunciatus, vel, si ita mavis, promittunt, se ita contracturos matrimonium, ut *simul* eiusdem usum abdicent. Hoc autem nihil repugnat; quippe si abdicatio eiusmodi fieri potest post contractum, fieri et in ipso contractu potest. Ita qui emit

Validum autem erit matrimonium, si haec conditio se habeat concomitanter, et ideo non sit motivum, cur contrahatur ma-

domum, utique in ipso contrahendi actu usum ipsius domus potest venditori cedere.

Nec dici potest, eiusmodi contractum ita carere omni effectu, ut quodammodo natura ac vi contractus destituatur. Nam 1º qui sic contrahit, vi matrimonialis vinculi manet inhabilis ad contrahendum cum alia persona; 2º si postmodum ipsi coniuges mutato proposito velint coniungi, non erunt fornicarii; 3º item si maritus, qui, v. gr., ex pacto consensit uxori conditionem castitatis, vim ipsi inferat, peccabit utique contra iustitiam, quia pactum violat, aut saltem violabit virtutem fidelitatis, quia promissionem infregit; sed dici fornicarius non poterit; 4º si uterque coniux continentiam non solum alteri concederit, sed etiam Deo ambo voverint, et deinde votum non servent, peccabunt contra virtutem religionis, sed non contra virtutem castitatis; 5º si alteruter sui corporis copiam extraneo fecerit, reus est violatae fidei matrimonialis, atque adeo adulter habetur; 6º denique (quod mirum est ab iis parum adverti, qui hanc quaestionem agitant) dum quis in conditionem castitatis contrahendo consentit, nonne matrimoniali iure vel maxime utitur? Sicut nimirum qui domum emat, ius suum in eam non minus exercet, si illa ipse inhabitando utatur, quam si ipsa uti nolens, usum eiusdem vel ad tempus vel in perpetuum alteri concedat; ita sane cum quis usui iuris sui in alterius corpus sponte cedit, potiusquam ius eius laedatur, immo vel maxime ius, potestatemque sibi inesse, illamque exercere putabitur. Nemo quippe cedit legitime nisi illud, quod in potestate habet, et eiusdem usui cedens, ipsam evidenter exercet. Falsum est igitur, per conditionem matrimonio appositam et acceptatam servandi castitatem, contractum iniri, cuius nulla vis, nullusque sit effectus, atque adeo qui naturam contractus exuat.

Doctores tum veteres, tum recentiores pro hac doctrina allegatos habes penes Rebellum (*Part. 2. Lib. 2. q. 10. Sect. 3. n. 19.*) et Clericatum (*De Matrim. Decis. 3. n. 21., et Decis. 20. n. 21.*), Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 5. n. 119.*), et Benedictum XIV (*De Synod. Lib. 13. Cap. 22. n. 11.*), qui tamen addit, huius doctrinae patronis *necessse omnino esse, de viribus et subsistentia huius opinonis studiose disquirere*: quasi vero labor herculeus ad eam tuendam requiratur, aut nemo adhuc quidpiam solidi pro ea protulerit! Ipse mere opponit allegationem Schmalzgrueber, qui alioquin eandem sententiam concedit esse probabilem. Caeterum totum armamentarium, quod contra ipse Schmalzgrueber opponit (*l. c. n. 121.*), in

trimonium, et alioquin adsit voluntas aliqua generalis valide contrahendi (*a*).

hoc consistit, quod contrahentes *ius in alterius corpus et implicitum consensum ad actus coniugales reddendos appositione talis conditionis excludant*, cum vi illius ad copulam non exigendam et non reddendam obligentur. Cuius argumenti vis tota, uti patet, sita est in fallacia, qua ius cum iuris exercitio, atque adeo renunciatio usus cum iuris non existentia confunditur. Nunquid non aequae obligantur coniuges ad debitum nec exigendum nec reddendum, si ambo solemnii voto se religioso Ordini mancipent? Et si obligatio haec ius in corpus alterius excluderet, curnam est adulter et contra iustitiam peccat eorum alteruter, qui extraneae personae commisceatur? Rursus si obligatio non exigendi aut reddendi copulam excludit ius in alterius corpus, quomodo validum erit matrimonium, quando contrahant duo simplici voto castitatis adstricti? Concludamus: pacisci quidem non potest contrahens de iis, quae ex naturae ordine abesse a contractu nequeunt, et ex vi contractus sunt inalienabilia, cuiusmodi est ius in corpus alterius; at in quibus usus est quidem licitus, sed non imperatus aut inalienabilis, falsum est, contrahentes non posse abdicationem pacisci.

(*a*) Contigit sane hoc loco Auctori illud Horatii: *Brevis esse labore, obscurus fio.* Distinguatur itaque inter expressam conditionem contractui appositam, et solam intentionem internam.

Quando intentio seu conditio contraria substantiae matrimonii expresse apponitur seu in pactum deducitur, certum est ex *C. fin. de Condit. appos.*, matrimonium in utroque foro esse invalidum; idque plures, ut infra apparebit, Sedes Apostolica declaravit. Neque tunc opus illud est quod addit A., nempe *ut sponsi intendant se non aliter obligare*. Ut enim advertit Lugo (*De Sacram. Disp.* 8. n. 128.), non potest validum esse matrimonium, nisi quis exterius verbis aut aliis signis exprimat sufficenter internum consensum. Atqui in praedicto casu (scil. expressae conditionis, contrarie essentialibus matrimonii bonis) *nullo modo videtur exterior exprimi consensus . . . , quando potius significatur oppositum*. Ergo non potest haberi matrimonium validum. Excipe tamen ex communī sententia, si ea conditio ab uno tantum sponso adiiciatur, altero contradicente; quia si prior non obstante alterius contradictione ad contractum processit, in matrimonii favorem praesumitur ab ea conditio recessisse. Immo sunt, qui idem dicendum putant, quando ad appositam eiusmodi conditionem alter silet. Nam et in hoc casu in matrimonii favorem tacens praesumitur contradicere. — *Schmalzgrueber, Lib. 4. Tit. 5. n. 116.*

Resp. 2º Si vero conditio turpis non repugnet substantiae matrimonii, dist.: 1º Censetur validum in foro externo, quia in

Si vero agatur de prava intentione mere interna, dupli modo intelligi haec potest: vel enim contrahens ita comparatus est animo, ut aliquam ex iis obligationibus, quae ad substantiam matrimonii pertinent, nullatenus suscipere velit; vel utique habet animum vere matrimonium contrahendi, et idcirco obligationes omnes matrimonii proprias suscipiendi, licet iis implendis, impudicam, v. gr., cum alia foemina amicitiam abrumpendo, non sit paratus.

Si posteriori hoc sensu accipiatur, ex omnium sententia matrimonium validum est, idque pro utroque foro. Namquam facile quis advertet, obligationem, quae respicit *bonum sacramenti*, idest matrimonii insolubilitatem, vix aut ne vix quidem capacem esse praedictae distinctionis, adeo ut possit ipsa suscipi simul cum animo eam non servandi; nisi forte putemus huc pertinere casum illius, qui intentionem habeat uxorem post aliquod tempus relinquendi, et aliam, conscientius certusque manentis prioris vinculi, clam alibi ducendi.

Si autem priori sensu res intelligatur, tunc etiamsi prava intentio in pactum non deducatur, *per se* tamen contractum *quoad conscientiae forum* invalidat. Et ratio patet, quia contractus matrimonii ex essentia sua consensum in illas obligationes exigit. Quisquis ergo intentionem habet excludentem aliquam ex iis obligationibus, eo ipso excludit matrimonii essentiam, ac proinde nullum est matrimonium. Vid. Sanchez (*De Matrim. Lib. 2. disp. 29. n. 12.*), qui post S. Thomam hanc doctrinam, ab omnibus dein receptam, dilucide exponit.

Dixi, *per se*; nam locum hic habet et alia distinctio, quam subobscure etiam A. innuit, *concomitanterne*, an *antecedenter* ista intentione se ad contractum habeat. Quae quidem distinctio propter consecutaria gravissimi momenti *quoad proxim* diligenter consideranda est. Et sane cum ad essentiam matrimonii pertineat, v. gr., indissolubilitas vinculi, quid dicendum de iis erit, qui contrahunt cum animo instituendi divortium non solum *quoad thorum*, sed etiam *quoad vinculum*, aut dandi uxori libellum repudii, prout Iudei solent iuxta legem Mosaicam? Huiusmodi profecto casus adeo non est chimaericus, ut frequentissima sit huius quaestionis occasio, propterea quod et inter schismaticos Graecos vigeat opinio solubilitatis matrimonii propter adulterium, et eadem invaluerit consuetudo penes plures haereticos protestantes, et tandem eadem facultas coniugibus fiat multis in locis ab iure civili, ut nihil modo addamus de infidelibus sive Iudeis, sive Mahomedanis, sive idololatriis.

eo conditio pro non adiecta habetur. 2° Controvertitur quoad forum internum, sicut in caeteris contractibus. Ordinarie tamen

Quocirca nil mirum esse debet, si qui matrimonium in hisce adiunctis contrahunt, animum contrahendo relineant matrimonium ob dictas causas et circumstantias solvendi.

Quaestionis porro resolutionem iuxta duplificem distinctionis casum ex communi doctrina sic proponit Card. De Lugo (*De Sacram. Disp. 8. n. 131. 132.*): *Si coniuges sciant, in repubblica sua licere repudium, nec tamen tempore contractus addiderint limitationem istam se non aliter obligandi, quam sub eo respectu; tunc si ea scientia, quam habebant de usu repudii, se habuit antecedenter, hoc est, si ideo contraxerunt, quia sciebant licere repudium, et aliter non contraherent; iam videntur se simpliciter noluisse obligare ad perpetuitatem. Atque adeo in nullitatem matrimonii declinandum est iudicium.... Si vero contrahentes ignorabant omnino, an vinculum foret perpetuum, vel si credebant etiam esse dissolubile, sed non limitarunt suam intentionem tempore contractus ad eam existimationem, verum habuerunt voluntatem generalem contrahendi matrimonium validum, ita ut illa ignorantia vel existimatio se habeat concomitanter, cum etiam sine illa aequae contraherent; tunc matrimonium ridetur validum et observandum. Et digna plane sunt, quae legantur, ea quae idem Auctor fuse disserit (l. c. a n. 120. ad 130.), ut explicet, quomodo duplex possit concurrere contraria voluntas, et quanam uti pote efficacior praevalere dicenda sit; ubi etiam explicat, quid sit voluntas illa prae altera generalior (quam et A. innuit), quae propterea efficacior sit. Quorum gemina habes etiam penes Schmalzgr. (Lib. 4. Tit. 1. n. 302.-304.), ubi quaerit, an validum dicendum sit matrimonium baptizati, qui illud celebrare velit in ratione contractus, non vero in ratione sacramenti, atque adeo contrabat cum intentione sacramentum excludente, et multo etiam fusius (Lib. 4. Tit 19. n. 164.-176.), ubi de eodem, ac Lugo, casu inquirit.*

Haec autem, ut praemissum est, valent pro *foco conscientiae*; nam in *foco externo* semper praesumitur, assuisse generaliorem illam voluntatem contrahendi legitimum matrimonium, atque adeo errorem quemlibet substantiae matrimonii adversum mere se *concomitantem* habuisse, quousque scilicet oppositum non probetur. Generalem hanc doctrinam, cui ista fori externi praxis innititur, sic ex DD. consensu refert (*De Synod. Lib. 13. Cap. 22. n. 7.*) Benedictus XIV: *Si expressa illa conditio de matrimonio ob adulterium dissolvendo apposita minime fuerit, quantumvis contrahentes in eo fuerint errore, ut matrimonii vinculum per adulterium dissolvi posset, nihilomi-*

non censetur conditio *sine qua non*, sed merum propositum aut promissio a contractu matrimoniali *indipendens*, ac proinde

nus locus est praesumptioni, ut dum matrimonium, prout a Christo institutum fuit, inire voluerunt, illud omnino perpetuum, ac interveniente etiam adulterio, insolubile contrahere voluerint, praevalente nimis generali, quam diximus, voluntate de matrimonio iuxta Christi institutum ineundo, eaque privatum illum errorem quodammodo absorbente: quo fit, ut matrimonium ita contractum, validum firmumque maneat. At ubi contrahentes in ipso matrimonii contractu expressam apposuerunt conditionem de dissolvendo quoad vinculum matrimonio in casu adulterii, iam fieri nequit, ut error particularis absorptus maneat a generali voluntate contrahendi matrimonium, prout a Christo Domino institutum fuit; sed potius voluntas generalis huiusmodi extinguitur ac suffocatur ab errore particulari, qui manifeste praevalet ac dominatur; atque hinc oritur nullitus matrimonii, in quo contrahendo apposita fuit conditio ipsius substantiae contraria. Quam doctrinam mox allatis SS. Congregationum Declarationibus in utrumque sensum confirmat.

Nec minus clare eam propositam reperimus in Litteris, quas Pius VI, 11 Jul. 1789 ad Archiepisc. Pragensem dedit: *Si conditio legalis (inquit) vinculi coniugalis allatis de causis solvendi, per pactum expressum matrimonio apponatur, nullum et irritum ab initio dicendum erit matrimonium, nec inde oriri potuisse coniugale vinculum, sed illicitam prorsus coniunctionem pactam esse, quam ultraque pars, maxime catholica, Christi lege deserere omnino tenetur. Si vero nulla fuit apposita expressa eiusmodi conditio repugnans substantiae matrimonii, licet contrahentes generalim intendant contrahere iuxta placita sectae aut legis concedentis dissolutionem vinculi coniugalis, nihilominus matrimonium valide contractum censendum erit, ideoque ortum perpetuum vinculum coniugale, quod nulla civili lege, nulla Consistoriorum acatholicorum auctoritate dissolvi queat: adeoque nec partibus, minus vero catholicae, facultatem concedi posse convolandi ad alias nuptias.*

Rationem autem resolutionis, non secus ac Benedictus XIV, sic reddit Pius VI: *Nec deest intima ratio, cur intentio contrahendi iuxta placita sectae adstruentis aut legis permittentis dissolutionem matrimonii, non officiat eius valori, modo non deducatur in pactum. Etenim hoc ipso quod acatholici vano errore decepti existimant, solutionem matrimonii iis de causis minime repugnare legi Christi, hinc fit, ut in eorum mente propter falsam illam existimationem intentio contrahendi iuxta eiusmodi leges aut sectae placita, minime*

consensus non iudicatur tali conditione suspensus, nisi de hoc omnino constet, ut dictum est in responsione prima. — *S. Lig.* n. 891. (a).

excludat primariam intentionem contrahendi iuxta divinam legem per Christum confirmatam. Permanet proinde haec voluntas in actu contrahendi, ex eaque fluit ac determinatur ratio consensus, qui actu praestatur. Porro consensus praestitus iuxta legem Christi aptus est ac sufficiens ad matrimonii valorem, nisi aliud obstet canonicum impedimentum.

Haec tamen, ut habet in textu sup. allato Benedictus XIV, revocanda semper sunt ad *praesumptionem*, qua praxis regitur externi fori. Neque enim definire per haec voluit Pontifex, verum consensum, etiam cum conditio illa in pactum non deducitur, desicere non posse; sicut nimis non excluditur casus *ficti consensus*, dum generatim statuitur insolubilitas coniugii inter catholicos contracti. Quoad *forum ergo conscientiae*, semper inspiciendum superest, num *antecedenter* se prava illa intentio ad contractum habeat, an solum *concomitanter*. Nam si contrahentes ita matrimonium ineant, ut soli errori de coniugii solubilitate intentionem suam obligent, et prorsus nolint contrahere, quam sub solubilitatis conditione, matrimonium nullum est, licet conditio in pactum non deducatur, quia scilicet nolunt aliter, nisi dissolubi iter, contrahere; quam doctrinam communem esse Thh. et Canonistis, ostendit Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 19. n. 70.*). Imo si ex utriusque coniugis confessione constaret, eos non habuisse animum aliter contrahendi, id sufficeret, ut matrimonium possit declarari nullum etiam *in foro externo*, nisi tamen esset collusionis *praeceptio*. Et si hic animus etiam in uno tantum coniugum fuerit, id ipsi sufficeret *in foro interno*; imo id sufficeret et alteri parti, si eiusmodi rationes concurrent, quae prudenter suadeant, illum non mentiri. Vid. Sanchez (*Lib. 2. Disp. 43. n. 4-12.*, et *Lib. 5. Disp. 12. n. 5.*), et Lugo (*De Sacram. Disp. 8. n. 130.*).

In dubio autem, an aliquis habuerit illam voluntatem generalem et efficacem faciendi matrimonium omnino validum, iudicandum est in favorem contractus, ut valeat. Ratio, quia unusquisque praesumitur velle exercere contractum validum, nisi oppositum probetur, iuxta communem doctrinam Iuristarum, quod a fortiori habebit locum in casu matrimonii, quae est magis favorabilis. Ita Lugo (*De Sacram. Disp. 8. n. 136.*).

(a) *Conditio turpis*, de qua nunc A., sicut et *impossibilis*, reipsa tunc solum habetur pro *non a lieta*, quando dubium sit, an contrahentes illam serio, an ioco adiecerint. Cum enim in dubio juxta Iu-

753. — QUAER. 6° *Quid agendum, si quis dicat se ficte consensisse?*

Resp. 1° *Quoad forum externum*, non est ei fides adhibenda, nisi ex circumstantiis pateat, illum aut dolo fuisse deceptum aut gravi metu inductum ad contrahendum: supponi enim nequit eum, qui libere matrimonium iniit, ficte consensisse.

Resp. 2° *Quoad forum internum*, qui asserit se *ficte consensisse*, obligandus est 1° ad abstinendum a debito petendo et reddendo, donec vere consenserit¹; 2° ordinarie etiam ad con-

ris normam iudicandum sit pro valore matrimonii; merito in hoc quoque dubio Ecclesia in favorem matrimonii praesumit, eam conditionem haud serio fuisse adiectam; *merito*, inquam; ne scilicet forte illi separantur, qui legitime sunt coniuncti, aliquisque per illegitima matrimonia coniungantur. Quae tamen *praesumptio* cum sit tantum *iuris*, et non etiam *de iure*, idcirco adductis in contrarium rationibus elidi potest. — *Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 5. n. 64.*

Non habetur autem pro *non adiecta* 1° Si contrahentes illam habeant pro *honesta*; 2° Si aliunde constet, eam conditionem a contrahentibus serio fuisse adiectam, atque adeo consensum nisi sub illius eventu praestitum non fuisse: *praesumptio* enim tunc cedet veritati, atque adeo non adveniente conditione, nullum erit matrimonium ob defectum consensus, quem sane Ecclesia supplere non potest; 3° Si ambo contrahentes, vel saltem alteruter ignoraverit Constitutionem, quae hasce conditiones habet pro *non adiectis*: neque enim dici tunc potest, illos utpote scientes hanc conditionem ab Ecclesia reiici, idcirco contrahere *absolute*, quod velint sacramenta iuxta Ecclesiae intentionem recipere; hoc quippe tunc solum valet, quando contrahentes norunt et conditionem esse turpem, et hanc ab Ecclesia non admitti.

Quatenus vero addit A., *quoad forum conscientiae controverti* (nempe an matrimonium, impleta turpi conditione, validum haberi debeat) *sicut in caeteris contractibus* (de materia nimirum turpi), videantur, quae diximus *ad n. 760. Vol. I.*, ubi ostendimus, opinionem negantem horum contractuum validitatem unico falsarum allegationum fuco muniri.

¹ Coniux autem, qui verum assensum posuit, non obligatur, *per se*, credere alteri asserenti se *ficte consensisse*, nisi id iuramento firmaret, ideoque licite debitum peteret, donec defectus consensus evidenter probaretur. — *S. Congreg. Concilii 24 Febr. 1720.*

sensum verum ponendum, ut sic iniuriam comparti illatam reparet. Dico *ordinarie*, quia si compars separationi consentiat, vel ipse ad contrahendum coactus fuerit, consensum supplere non teneretur (a). — *Decretal. lib. 4. titul. de conditionibus cap. ult.*

754. — *QUAER. 7° An requiratur consensus parentum ad validitatem, vel licitatem contractus matrimonialis?*

Resp. 1° Quoad validitatem, neg. prorsus; quia consensus parentum nec iure naturali, nec positivo requiritur. Ac 1° Non *iure naturali*; quia contrahentes habent potestatem in proprium corpus, nec parentes habent potestatem in corpus filiorum suo-

(a) Deceptor non tenetur deceptum ducere etiam in seqq. casibus: 1° Si deceptor matrimonium cum alia iam iniverit; etsi enim iudici probare non possit fictionem quoad aliud matrimonium, et idcirco iudex ad coabitandum cum putata coniuge compellat etiam intentata excommunicatione, potius hanc censuram, quae animam non ligaret, pati, quam primae sponsae misceri carnaliter, debet, ut constat ex *C. Inquisitioni tuae 44. De Sent. Excom.* — 2° Si fraus ex altera quoque parte intercesserit, v. gr., si falso se iactarit virginem: deceptor enim tunc deceptione compensatur. Abs re tamen hue La Croix (*Lib. 6. P. 3 n. 258.*), et post eum S. Alphonsus (*lib. 6. n. 887.*) revocat S. Conc. declarationem. *Vid. Thes. Resol. C. Conc. Tom. 3. pag. 161.-165.* — 3° Si nullum parti deceptae damnum obvenit; vel si decepta, cognita deceptione, aliam compensationem admittat; vel etiam si damnum illatum alio modo compensari queat. — 4° Si contrahens manifesta dedit iudicia ficti consensus; tunc enim non tam decepta altera pars est, quam se deceperit. Hinc revocant DD., si deceptor sit conditions ac status longe altioris; ex hoc enim deceptionis iudicium alteri elucere potest, licet aegre id admittatur, ubi coram parocho contractus celebretur. — Sed et ingens disparitas aliam ob causam deceptum excusare potest, ob infelicem nempe exitum, scandala, aliaque incommoda, quae ex tali coniugio merito timeantur.

Carterum obligatio inenuti vero consensu matrimonium gravissimam se facile prodit, non modo quia secus graviter peccatur contra reverentiam Sacramento debitam, sed quia per iniuriam gravissimum alteri parti damnum insertur. Quippe cum in foro externo ciffellime probari fictio queat, deceptae parti non permittuntur aliae nuptiae, ideoque hoc unum illi superest, ut aut Religionem ingrediatur, aut in saeculo maneat innupta.

rum in ordine ad matrimonium; secus enim matrimonia eorum irritare possent, sive iuste sive iniuste, quod omnino repugnat, et sensui communi hominum adversatur. 2º Nec *iure positivo*; nam *Trid. sess. 24. c. 1.*, anathemate percussit eos, qui *falso affirmant matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse*. Quod si lex civilis consensum parentum requirat ad valorem matrimonii, eius vis non extenditur, nisi ad effectus mere civiles. — *Ita communiter omnes Theologi catholici*.

Resp. 2º Quoad liceitatem, affirm. generatim loquendo. Constat 1º ex *iure naturali*, quia filii debent parentibus honorem, reverentiam et obsequium, praesertim in iis, quae ad totam familiam spectant, cuiusmodi est matrimonium, ex quo saepissime pendent honor et pax familiarum, etc.; 2º ex *Concilio Tridentino, ibid.*, ubi dicitur: *Sancta Dei Ecclesia illa (matrimonia sine consensu parentum inita) semper detestata est atque prohibuit (a)*.

755. — *QUAER. 8º An filii aliquando, invitatis parentibus, matrimonium contrahere possint?*

Resp. Affirm., si parentes iniuste consensum recusant. Verum cum hac in re facile filiisfamilias sibi fucum faciant, antequam nuptias celebrent, consulere debent viros prudentes et praesertim Confessarios, ne in re tam gravi tantisque plena periculis imprudenter agant proprio iudicio confidentes.

756. — *QUAER. 9º Quid agendum Confessario vel Parocho, quando filiisfamilias, invitatis parentibus, matrimonium inire volunt?*

Resp. 1º Quoad Confessarium: generatim loquendo, partes parentum pro virili tueri debet; ipsis enim generatim praesumptio favere censemur. Attamen si filii gravi ratione ducti, legibus servatis conditionibus, in matrimonio ineundo persistant, inquietandi non videntur. — *Ita communiter cum Gousset*.

Resp. 2º Quoad Parochum: matrimonio assistere non debet nisi adimpletis conditionibus iure civili praescriptis; quia Ecclesiae non adversantur. — *Gousset, n. 839.*

(a) Haec verba *Trid. Synodi ad clandestina potius matrimonia referuntur, in quibus nunquam deest ratio, cur prohibeantur*.

ARTICULUS II.

DE PROPRIETATIBUS MATRIMONII, SCILICET DE EIUS UNITATE
ET FIRMITATE.§. I. *De unitate matrimonii.*

757. — Unitas matrimonii in eo sita est, quod matrimonium sit coniunctio unius viri cum una femina.

1º Certum est, *polyandriam* pugnare cum lege naturali, quia praecipuis matrimonii finibus adversatur, nempe generationi prolis et bonae eius educationi. — *Ita omnes.*

2º Certum est, *polygamiam simultaneam* esse in omni casu prohibitam, saltem de iure positivo divino novae legis, ut constat ex *Luc. 16. 18.* : *Omnis qui dimittit uxorem suam et aliam dicit, moechatur.* Constat pariter ex *Trid. sess. 24. Can. 2.*

3º Certum est, secundas nuptias et ulteriores esse licitas tam viro quam mulieri etiam sub lege Evangelica. Constat ex auctoritate et praxi Ecclesiae, necnon ex Scriptura sacra, *1. Cor. 7. 39.* : *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius vivit; quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat; tantum in Domino.*

§. II. *De firmitate matrimonii.*

Duplex distinguitur matrimonii firmitas: alia enim vinculum, alia torum respicit.

PUNCTUM I.

De firmitate matrimonii, quatenus spectat vinculum.

758. — Matrimonium est indissolubile, idest matrimonio semel contracto, divortium quoad vinculum fieri nequit, saltem de lege positiva divina. De fide est. Probatur 1º ex verbis Christi, *Matth. 19. 6.* : *Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* 2º Ex verbis divi Pauli, *1. Corinth. 7. 10. et 11.* : *Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro*

suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. 3° Ex Trident. sess. 24. Can. 3.

759. — Triplex tamen casus est excipendus : nam

1° Dissolvi potest matrimonium *ratum et non consummatum* Christianorum, gravi de causa, *per dispensationem Papae*, ex potestate divinitus ipsi concessa. Patet ex eo quod SS. Pontifices iam multoties hac potestate usi sint, uti *S. Gregorius VII, Paulus III*, etc. (a).

(a) *De S. Pontificis potestate in dispensando super matrimonio rato et non consummato, nulla est in foro et in praxi disputatio, et sola controversia reduci consuevit ad causam, an adsit videlicet causa sufficiens pro tali dispensatione concedenda.* Ita Bened. XIV (*Quaest. Can. 24.*). Vid. etiam eiusdem *Quaest. Can. 108.* et *479.*, in qua dicit, notorie hanc doctrinam esse communem inter Theologos et Canonistas. Idecirco quod dicit S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 959.*), adesse de hac quaestione *duplicem sententiam*, inter opiniones obsoletas habendum est. Exempla autem harum dispensationum plura habes apud Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 19. n. 46.*), et Pignatelli (*Tom. 1. Consult. 148. n. 5.*); posteriora vero usque ad Pium VII, Gregorium XVI, et Pium IX apud Perrone (*De Matrimonio, Tom. 3. pag. 509.-510. edit. Rom.*).

Extendenda autem haec facultas est ad matrimonia consummata in infidelitate, si coniuges post baptismum, quo coniugium sit *ratum*, rursus illud nondum consummaverint. Et id quidem luculentissime confirmatur ex Litteris Gregorii XIII 25 Ian. 1585, quas habes apud Clericatum (*De Matrim. Decis. XI, n. 28.*); in quibus primo quidem hanc facultatem sic adstruit: *Idcirco attendentes, huiusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censi, ut necessitate suadente dissolvi non possint*, etc. Concludit exinde, vi dispensationis valida esse matrimonia, quae coniuges ad fidem conversi cum aliis contrixerint, licet prior quoque coniux tunc iam conversus ad fidem existeret. *Quae quidem matrimonia, etiam si postea innotuerit, coniuges priores infideles suam voluntatem iuste impeditos declarare non potuisse, et ad fidem etiam tempore transactioni secundi matrimonii conversos fuisse, nihilominus rescindi nunquam debere, sed valida et firma esse.* Neque solum Gregorius XIII, sed et Urbanus VIII, in Litteris datis 20 Octobris 1624, et rursus 17 Septembris 1627, id ipsum declaravit, nimurum *Sedem Apostolicam ex gravi causa posse aliquando matrimonia infidelium dissolvere*, ut testatur Card. Lugo in libello supplici, quem eidem Urbano VIII obtulit, eumque habes apud Cardenas (*Cris. Theolog. Part. 4.*

· 2° Dissolvi potest matrimonium *ratum et non consummatum* (a), per solemnem *professionem religiosam* unius coniugum, atque hoc ex privilegio speciali a Christo concesso et ab Ecclesia declarato. Sic enim *Trid. sess. 24. c. 6.* : *Si quis dixerit matrimonium non consummatum, per solemnem (b) religiosis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit.*

Dissert. 2. n. 532.). Quod vero Pontius (*Lib. 7. Cap. 48. n. 22. et Lib. 9. Cap. 2. n. 17.*), et post eum Lambertinius (*De Synod. Lib. 13. Cap. 21. n. 4.-6.*) Gregorii litteras ad meram dispensationem ab interpellando coniuge detorquere conentur, tantum non ad ineptias, utpote plane verbis Gregorii repugnans, amandandum videtur.

(a) Superius (*not. ad n. 745.*) diximus, non posse dici consummatum matrimonium, nisi actus sit per se idoneus ad effectum generationis. Imo S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 1036.*) post S. Thomam (*In 4. Dist. 41. Q. 1. art. 1. q. 4. ad 2.*) insuper requirit actum **ex utraque parte perfectum**: quae doctrina ad gravium questionum solutionem conferre potest.

Duo praeterea adverte. Primum est, hoc valere non solum quoad primum, quod quisque contrahat, matrimonium, sed etiam quoad secundum, tertium, etc. Hinc si nubant personae viduae, prolem quoque ex praecedenti matrimonio sortitae, etiam cum istis lex valet; et ideo si alterutrum in religione profiteatur, antequam praesens Matrimonium consummetur, vinculum dissolvetur. Alterum est, uxorem, quae intra bimestre, dum de capessenda Religione deliberat, per vim a sposo cognita fuerit, ex communiori et probabiliori Thh. et Canonist. sententia posse nihilominus religionem ingredi etiam invito sposo, qui ideo sibi imputare debet, quod, professione in casu vinculum non dissolvente, absque spe coniugii usque ad sponsae obitum manere debeat. Excipiunt DD., si uxor prolem concepisset, quae sine matre educari facile non posset (*Vid. Sanch. Lib. 2. Disp. 22. n. 7., et Pirhing. Lib. 3. Tit. 32. n. 56.*).

(b) Solemnis dicitur professio, quae fit in Religione aliqua a Sede Apostolica approbata, prout haec distinguitur a Congregationibus, in quibus vota tantum simplicia emittuntur: quae sane nedum vim habeant praecedens matrimonium solvendi, imo ne sequens quidem efficiunt invalidum, ut dicetur inferius, ubi *de Impedimentis mere impedientibus*. Quocirca erronee scripsit Pontius (*De Matrim. Lib. 9. Cap. 6.*), matrimonium ratum solvi per professionem votorum simplicium, quae post biennium tyrocinii in Societate Iesu emittuntur; quem errorem e Pontio transcripsit etiam Vincentius De Iustis (*De Dispens. Lib. 2. Cap. 14. n. 106.*). Nam utique ex singulari Privile-

NOTA. Ut sponsi de huius privilegii usu deliberent, ab ipso iure bimestre post nuptias sibi concessum habent (*a*), quo tempore non tenentur reddere debitum. — *S. Lig. n. 870.*, 958. Imo post illud quoque bimestre, si matrimonium non fuerit consummatum, etiam per illicitam debiti negationem, hoc privilegium manet. *Ferraris* (*b*).

Fornicatio habita inter sponsos ante matrimonii celebrationem hoc privilegium non impedit (*c*). — *Scavini*. Peccat tamen ille, qui matrimonium cum intentione Religionem ingrediendi contrahit, quin partem moneat. — *S. Lig. ibid.*

3º Dissolvi potest matrimonium etiam *consummatum infidelium* ex concessione divina, quando alteruter coniugum convertitur *ad Fidem christianam* (*d*) et alter recusat cum eo pa-

gio Societati Iesu per Gregorium XIII concessa ea vota simplicia constituunt impedimentum dirimens, atque idcirco obstrictos iis certe reddit inhabiles ad valide matrimonium contrahendum; ast quod insuper matrimonium iam contractum solvant, ipsa Societas Iesu neque rescivit unquam, et ne somniavit quidem. Vid. Suarez (*De Relig. Tr. 10. Lib. 4. Cap. 2.*), Vasquez (*In 1. 2. Disp. 165. Cap. 10.*), Sanchez (*De Matrim. Lib. 1. Disp. 18. n. 6.*), Croix (*Lib. 6. Part. 3. n. 413.*), Schmalzgrueber (*Lib. 3. Tit. 31. n. 210.*, et *Lib. 4. Tit. 6. n. 61.-64.*), etc. Accedit Resol. S. Congr. quam refert Barbosa (*Collect. Apostolic. Decis. Coll. 465. V. MATRIMONIUM, n. 30.*).

(*a*) Hoc tamen tempus arbitrio iudicis restringi vel prorogari potest; quamquam haud facile ab eo spatio discedere oporteat. Vid. Sanchez (*Lib. 2. Disp. 24. n. 12.*), et Schmalzgr. (*Lib. 3. Tit. 32. n. 1.*). Bimestre autem ex veriori et communiori sententia non a nuptiarum die, sed a die, quo iudex terminum praefigit, computandum est. Sanch. (*ibid. n. 21.*) et Schmalzgr. (*ibid. n. 3.*).

(*b*) Si tamen pars, quae religionem ingressa est, nimis professionem differat, vagando de una Religione in aliam intra tyrocinii spatium, potest iudex tempus peremptorie assignare, ut vel maneat in quapiam religione, ibique expleto tyrocinio profiteatur, vel ad sponsum redeat, et matrimonium consummet. — Sanchez, *Lib. 2. Disp. 24. n. 9.*

(*c*) Excipe nisi in matrimonio manere necessarium sit ad legitimandam prolem, vel reparandum scandalum, aut sponsae honorem. — *S. Alphonsus, Lib. 6. n. 958.*

(*d*) Intellige conversionem per susceptionem baptismi; per quam tamen nondum solvitur coniugale cum infidieli vinculum, sed tunc solum, quando conversus, renuente altero pacifice et absque Creatoris contumelia cohabitare, alias nuptias contrahit. Quam doctri-

cifice cohabitare, vel non cohabitat nisi cum *iniuria Creatoris*, et Religionis christianaee contemptu, aut conatum adhibet, ut

nam Benedictus XIV (*Quaest. Can. 546. n. 6.*) *communem, imo communissimam Theologorum et Canonistarum esse fatetur*: unde, nisi mendum typographicum supponamus, vix intelligitur, cur alibi (*De Synod. Lib. 6. Cap. 4. n. 4.*) cum alioquin rursus eam fateatur esse *fere communiter receptam*, et a S. Congregatione Conc. ann. 1679 et 1680 *definitam*, *PLEROSQUE* tamen DD. dicat oppositum sentire.

Hinc duo consectaria. Nam 1º si coniux, qui manserat infidelis, ad fidem deinde ac baptismum veniat, antequam alter novum matrimonium iniverit; hic ad illum recipiendum tenetur, et compelli ad cohabitandum potest. Ita in *C. Gaudemus 8. De Divortiis*; idque rursus confirmatum a S. Congregat. cum Pontificis approbatione 1 Iul. 1679 et 13 Apr. 1680 resert Benedict. XIV (*cit. Q. Can. n. 6.*). Ratio, quia coniugium, nondum solutum, per alterius baptismum evadit *ratum*; quin et rationem sacramenti, quae (prout iam definitum nunc est) in christianorum matrimoniis a ratione contractus nequit seiungi, plane assumit, non secus ac scilicet quando matrimonia *in radice* sanantur. 2º Si vero coniugium pristinum per novas conversi nuptias iam solutum fuerit, integrum erit alteri quoque parti (matrimonii quippe vinculum non potest claudicare) alias inire nuptias non solum valide, sed et licite, tum si ad fidem convertatur, tum, ut communior habet sententia, etiamsi in infidelitate perseveret. — *Vid. Schmalzgrueber, Lib. 4. Tit. 19. n. 32. 33.*

Cum vero concors sit DD. sententia, coniugem conversum, si alter infidelis cohabitare renuat, etc., posse aut Religionem profiteri, aut sacros Ordines suspicere, in neutra hypothesi, etsi alter dein convertatur, instauratur denuo coniugium, nisi forte adhuc novitus ille sit; aut minores dumtaxat Ordines suscepit. Ratio, quia per religiosam professionem, itemque per sacros Ordines status assumitur cum matrimonio incompossibilis (*Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 19. n. 37.* — *Sanchez, Lib. 7. Disp. 76. n. 6.* — *De Iustis, Lib. 2. Cap. 15. n. 40.*); quod item tenendum putat Sanchez (*l. c.*), si conversus votum absolutae castitatis emiserit. Et in hypothesi quidem emissae professionis religiosae matrimonium *resolvi*, *verius* inquit Maschat *Inst. Can. Lib. 4. Tit. 19. n. 9.* affirmant S. Bonaventura, Sanchez, etc.; et commune Theologorum placitum (inquit Sanchez *l. c. n. 9.*) *hoc a simili dedit*. Si enim ea vis concessa est a Christo professioni Religionis, ut dissolvat vinculum matrimonii rati inter fideles, multo magis dissolvet matrimonium tempore infidelitatis consummatum, quod ratum non est ex *C. Quanto 7. De Divortiis*. In hy-

partem fidelem pervertat (*a*). Deducitur ex Declaratione *Innocent. III*, apud *S. Lig. n. 956.*, etc. Concessio autem haec di-

pothesi autem sacri dumtaxat Ordinis suscepti, aut voti absolutae castitatis emissi, cum matrimonii vinculum ex communi sententia non solvatur, et alioqui coniux, his vinculis obstrictus restitui sine dispensatione non possit alteri coniugi forte converso; tunc si prius conversus dispensationes libenter non admitteret, alter vero non posset, nisi aegre, in statu continentiae vivere, expediret ad dispensationem recurrere, qua Pontifex, ut sup. dictum est, prioris matrimonii vinculum abrumpat.

(*a*) Periculum perversionis efficit, ut licet pars infidelis consentiat pacifice habitare cum fideli, interdum tamen non admittatur ad cohabitationem, nisi et ipsa ad fidem convertatur. Qua in re Benedictus XIV (*De Synod. Lib. 13. Cap. 21. n. 1.*) laudat sententiam Cabassutii, qui (*Prax. Iur. Can. P. 3. Cap. 23. n. 11.*) post Sanchezium concludit, quaestionem definiendam esse *a casuum circumstantiis et moribus regionum*.

Praxis porro fert, ut in locis infidelium, v. gr., inter Sinas, Indos, etc., conversis permittatur, ut cum infideli cohabitent, et rursus ut ad alias nuptias iuxta doctrinam Pauli transire possint, si infidelis aut nolit cohabitare, aut non consentiat cohabitare nisi cum iniuria Creatoris; et huc spectat *Cap. Gaudemus Innocentii III*, et Declaratio allegata a Benedicto XIV (*l. c.*). Inter nationes vero christianas praxis invaluit, ut coabitatio non permittatur cum parte, quae obstinate sectae infideli, v. gr., iudaicae adhaereat, quamvis haec protestetur, se pacifice velle coabitare. Vide Sanchez (*Lib. 7. Disp. 73. n. 12.*), qui recte animadvertisit, et in hoc casu locum habere ea adiuncta, propter quae Apostolus docuit, conversum posse, dimissa parte infideli, ad alias nuptias transire, nec obligandum, ut caelibem vitam ducat; quod sane, cum grave iugum esse queat, a fide amplectenda removere eum posset, imo contra mentem Apostoli ipsum servituti matrimonii in infidelitate contracti subiiceret. Qua de re Cabassutius (*l. c.*) de Iudeis in dictione pontificia degentibus scribit: *Libertas vero conceditur tam converso coniugi, quam pertinaci, aliis se nuptiis alligandi: sed pertinaci tamen non ante quam conversus aliud coniugium contraxerit.*

Diversitatem autem praxis pro locorum et adiunctorum diversitate cernere est in Decreto Concilii Limensis (*Act. II. Cap. 10.*), quod Sixtus V apostolica auctoritate confirmavit (*Apud Pignatelli Cons. Can. Tom. IV. Cons. 189. prop. fin.*). Sic autem se illud habet: *De iis, qui matrimonio iuncti convertuntur ad fidem, coniuge adhuc infideli permanente, in superiori Concilio provide consultum*

vina eruitur ex verbis Apostoli, 1. Cor. 7. 12., ubi ait: *Si quis frater uxorem habet infidelem et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam....; quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.* Eandem fusius explicat Innocentius III in Cap. Quanto 7. De Divortiis. — Vide plura in Cas. n. 903. et seq. (a).

est, ut si infidelis quidem spem suae conversionis maturam ostendat, christianus nullo modo ad alias nuptias transeat, quemadmodum est sacris Canonibus definitum, sed coniugis lucrum in Christo expectet. Si vero differat conversionem suam, neque tamen coniugi baptizato perniciosus existat, eum a fide avertendo, aut ad peccatum mortale pertrahendo, tunc et expectandum adhuc esse per semestre tempus, assidue de sua interim conversione admonendum. Sed quoniam tum periculum recens conversi cavendum est, ut si diu permanserit in toro infidelis, fidem Christi fortassis amittat, tum vero libertati illius consulendum est, ne caelebs vivere cogatur; idcirco decernimus, ut transacto sex mensium spatio res ad Episcopum deferatur, qui bene perspecta causa, fidei declaret, copiam esse aliud matrimonium ineundi Quod si nullum esse periculum in cohabitatione riederit, iubeat expectare infidelem, vel etiam consulat cohabitare, si prodesse intelligat iuxta Pauli Apostoli consilium. Neque enim potest omnibus conversis eadem lex praefigi, cum occurrant profecto variae circumstantiae, neque sit omnium infidelium eadem ratio.

(a) Addendum hic (quod A. praetermittit), antequam conversus ad fidem secundis nuptiis se obstringat, necessarium esse interpellare coniugem adhuc infidelem, ut constet scilicet, velitne pacifice cum converso coabitare, etc., aut, pro diversis circumstantiis, velitne et ipse fidem amplecti, etc. Ratio patet, quia sicut in dubio de morte prioris coniugis ad secundum coniugium ineundum opus est inquirere, an ille mortuus reipsa sit; sic in easu inquirendum est, an coniux infidelis, iuxta Paulinam phrasim, reipsa discedat.

Et Card. quidem Brancarius, quem exscripsit dein Clericatus (*De Matrim. Dec. XI. n. 21.*), censuit (*In 4. Sent. Disp. 16. n. 198.*), hanc interpellationem adeo necessariam esse, ut invalidum habendum sit matrimonium, quod non explorata prioris coniugis infidelis voluntate contrahatur; hanc autem assert rationem (*ibid. n. 199.*), quod *Privilegium non habet suum robur, nisi serventur conditiones exactae a legislatore.* Atqui (ait) *conditio praecipua est, ut infidelis discedat.* — At enim ut argumentum concluderet, *Minor deberet ista esse: Atqui conditio necessaria ad valorem matrimonii est, ut*

PUNCTUM II.

*De firmitate matrimonii quatenus spectat torum,
et de divorcio a toro.*

Principia:

760. — I. Coniuges ratione vinculi matrimonialis tenentur simul cohabitare, et vitam socialem ducere. Ratio eruitur ex ipsam matrimonii definitione.

fidelis prius investiget et noscat, infidelem velle discedere. Hoc autem nec ipse probat, nec, puto, facile quispiam probabit. Et sane certum pariter est, coniugium secundum non esse validum ante mortem prioris coniugis. Verum male hic ratiocinaretur, quisquis confundens conditionis eventum cum eiusdem eventus notitia sic concluderet: *Ergo in dubio de morte coniugis invalidum est aliud matrimonium, quod contrahatur non sublato dubio, an hic reipsa mortuis sit.* Recta conclusio est, peccare eum, qui sine certa notitia mortis prioris coniugis aliud contrahit matrimonium: hoc autem validum aut invalidum esse, prouti vivens vel mortuus, quo tempore novum coniugium contrahebatur, prior coniux erat. A pari in casu nostro concludes, peccare utique fidelem, qui coniuge infideli inconsulto, atque adeo ignorans, an velit *discedere*, novas nuptias contrahit; veruntamen has validas aut invalidas existere, prouti conditio istius *discressus* existit vel non existit. Vid. Sanchez (*Lib. 7. Disp. 74. n. 13.-18.*), ubi de interpellationis necessitate, ac modo, tum etiam de induciis infideli concedendis disserit.

Potior difficultas est, quid sit agendum, quando conversus interpellare alium non potest; quod duplii praesertim de causa contingere potest, nempe vel quia adiri infideli non potest, vel quia non constat, quaenam e pluribus personis sit interpellanda, v. gr., cum ignoratur, quaenam e pluribus, quas quis habet, vel habuit, legitima sit eiusdem uxori.

Et quoad primum casum, missa fiat nunc quaestio de infideli, qui malitiose fugerit vel latitet, ne interpelletur. Ut enim advertunt DD. (*Vid. Clericatum, De Matrim. Decis. XI. n. 26.*) satis tunc constat, eum nolle converti aut cohabitare; et ideo poterit fidelis libere aliud matrimonium inire. Quaestio est, quando interpellari infideli non potest, quia, ubinam sit, ignoratur, vel adeo distat, ut monitio censeatur impossibilis.

II. Divortium tamen seu separatio a toro vel habitatione iustis de causis fieri potest, manente nihilominus coniugali vinculo,

Plures (*plerosque* suisse fatetur Benedictus XIV, *De Synod. Lib. 6. Cap. 4. n. 3.*) docuerunt, in easu non opus esse interpellatione, eo quod moraliter tunc certum sit, infidelem nolle converti, ac relinquere suos, ut legitime cum converso cohabitet; nulla autem monitione opus sit, quando de eius obstinatione moralis adest certitudo. Vid. Sanchez (*Lib. 7. Disp. 74. n. 14.*), et Clericatum (*De Matrim. Decis. XI. n. 26.*). Verum aegre quis forte haec admittet. Nam ratio distantiae, et ignorantia, quo delatus sit proprius coniux (v. gr., si ex Africa raptus et abductus sit maritus, delatusque ad Americas) utique spem illum recuperandi forte auferent uxori in media Africa relictæ; at quod haec insuper obstinate nolit aut converti aut cohabitare cum illo, si forte inveniatur, undenam certo evincitur? Immo experientia non raro oppositum ostendit, et aliquando ad fidem christianam prius relictus coniux, quam abductus, venisse deprehensus est.

Pontius (*De Matrim. Lib. 7. Cap. 48. n. 22.*), quem deinde excrispsit Benedictus XIV (*De Synod. Lib. 6. Cap. 4. n. 3.*), contendit, fidelem nubere non posse, nisi dispensatio Pontificis accedat, qua suppleatur ea admonitio, scilicet (uti explicat Benedictus XIV *l. c.*), ut novum possit matrimonium iniri, omissa interpellatione alterius coniugis infidelis, quem constat legitime interpellari non posse. At vero si haec ita intelligantur, ut unicus dispensationis effectus sit deobligare fidelem ab inquirendo, velutne coniux discedere, vel non discedere; merito haec opinio poterit intolerabilior videri, quam praecedens Sanchezii. Haec enim demum saltem adesse supponit moralem ideoque sufficientem certitudinem *discessus* coniugis infidelis; et idecirco supponit adesse illam essentialiem conditio nem, quae ex Pauli Apostoli doctrina et necessaria est et sufficit, ut fidelis ad alias nuptias transire, soluto prioris coniugii vinculo, possit. Contra vero posterior Pontii opinio nihil curans de existentia vel non existentia necessariae illius conditionis, putat satis negotio consultum esse, si quis ope dispensationis nihil de voluntate infidelis, velit, nec ne, discedere, ulterius inquirat: perinde nimis ac in dubio de morte prioris coniugis quispiam ad valide contrahendum aliud matrimonium, satis esse existimet, authenticæ a magistratu declarari, inquisitionem de coniugis vita aut decessu valde difficultem aut etiam moraliter esse impossibilem! nam huc demum totam vim dispensationis Pontificiae in hac quaestione revocant. Qua in re partes quoque, propo dixerim, ridiculas Pontificiae potestati reservant, nimis ut *dispenseret ab interpellatione*

ita ut neutra pars possit ante mortem alterius inire aliud matrimonium. Id declaratur a *Conc. Trid. Sess. XXIV, Can. 8.*: *Si*

coniugis, quem non posse interpellari legitime constat! At enim si forte conditio ab Apostolo requisita reipsa desit, et coniux, v. gr., relictus in Africa potiusquam *discedat*, certum gerit animum fidem coniugi suo in tempus omne servandi; quomodo vinculum matrimonii huius legitimi et consummati cessabit? Quid si coniux iste relictus christianam fidem ac baptismum iam suscepit, quando coniux in servitutem abductus ad baptismum venit, vel saltem quando de novis nuptiis cogitat, adeo ut prius illud matrimonium iam *ratum evaserit*, et *ratio Sacramenti* ipsi accesserit? Undenam, quaeso, solutionem huius vinculi, ad novum matrimonium ineundum essentialiter sane praerequisitam, in opinione Pontii repetemus?

Alia igitur ratione prospiciendum fuit isti difficultati, quam nullatenus esse chimaericam facta luculenta testabantur. Quod enim etiamnum in nundinis Aegypti contingit, ut venumdentur tum masculi tum foeminae e mediterraneis Africæ plagis in servitutem abducti, qui tamen matrimonio iuncti sunt; id ipsum factitatum scimus et elapsis saeculis, ut immensis Americae desertis terris coloni compararentur. Quos cum christiana Missionariorum charitas ad fidem perduxisset, gravis instabat difficultas, quo pacto iis consuleretur, quos nec continentes habere, nec matrimonio iuvare, utpote pristinis coniugiis adstrictos, facile dabatur. Usui enim facultatis, quam Apostolus ad fidem conversis concedit, obstabat, non modo quod interpellari coniuges barbaris in locis relictii non possent, sed etiam quod experientia compertum fuerat, non raro ope Missionariorum etiam relictos in Africa coniuges iam ad fidem conversos, et baptismo expiatos fuisse. Opus igitur fuit remedio, cuius ope miseri illi sive in servitutem peregre abducti, sive in patria terra sine coniuge relictii matrimonio non carerent, etiam quando nubendi facultati per Apostolum concessae nullus amplius locus forte superesset; et cum novum matrimonium, prioris matrimonii vinculo manente, contrahi non possit, opus erat remedio, per quod prioris matrimonii vinculum certo solveretur, etiam quando huic solutioni nullum aditum praebebat prioris coniugis *discessus*.

Et hoc profecto remedium est, quod et Gregorius XIII, et dein Urbanus VIII in Litteris, quas in not. praec. memoravimus, adhibendum censuerunt. Nam disertissime in iis expressus appetet etiam casus, in quo nullus potest esse locus facultati per Apostolum factae occasione infidelis coniugis *discedentis*; quando scilicet et de hoc *discessu*, qui alioquin deesse poterat, nullo modo constabat, et positive immo in iisdem Litteris supponitur, *discessum hunc*

quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter coniuges, quoad torum seu quoad habitationem, ad certum incertumque tempus fieri posse decernit, anathema sit.

deesse, propterea quod et alter coniux exhibetur uti ad fidem iam conversus, quo tempore alter novas nuptias contrahebat. *Quae matrimonia* (inquit Gregorius), *etiamsi postea innoverit, coniuges priores infideles suam voluntatem* (voluntatem nempe adhaerendi suis coniugibus; nam secus eiusmodi voluntas nihil intererat) *iuste impeditos declarare non potuisse, et ad fidem etiam tempore transacti secundi matrimonii conversos fuisse, nihilominus rescindi nunquam debere, sed valida et firma esse.* At enim quomodo *valida et firma* esse queant secunda connubia, nisi praecedentia vincula sint soluta? Porro soluta haec haberri non poterant vi Paulinae concessionis, uti patet, quia deest necessaria conditio, id est prioris infidelis coniugis *discessio*; prioris ergo vioculi ablatio adscribenda est Apostolice potestati, quae vi concessae illius dispensationis, infidelium matrimonia, nondum post conversionem ad fidem *consumata*, sed adhuc *mere rata*, solvendi auctoritate pollet, et de facto dissolvit. Et hac prorsus de causa Gregorius XIII, et dein Urbanus VIII hanc dispensationem largituri, in iisdem litteris mentionem huius potestatis diserte iniiciunt, per ea verba: *Idcirco nos attentes, huiusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censerit, ut necessitate suadente dissolvi non possint*, etc.; quae animadversio prorsus abs re iisdem litteris inseretur, nisi in dispensatione ibidem concessa exercitium seu usus huius potestatis Apostolice intercederet.

Quod vero Pontius has litteras p[re]œ oculis habens, affirmare (*l. c.*) potuerit, ex illis non colligi, Pontificem dissolvisse ea matrimonia, sed tantummodo declarasse, tunc verificari easum, *quod infidelis non relit cohabitare cum fideli*, quandoquidem (ait) tanto tempore *fideli* non requiritur ab *infideli* (quae omnino sunt perridicula, dum ex hypothesi *interpellatio supponitur impossibilis*, et Pontifex, ut patet ex ciudem verbis, supponit infideli, *iuste impeditum, non potuisse declarare suam voluntatem*), haec inquam, ab eo explicari tantum possunt, qui noverit, Pontium eaeca abreptum libidine contradicendi Sanchezio (Sanchez enim affirmaverat, Pontificem per eas voluisse matrimonia, ubi opus esset, dissolvere) non hoc solum loco, sed saepe saepius ac passim per operis sui decursum ad paradoxasque opiniones divertisse. Et plane dolendum, quod hoc Pontii paradoxum in opus quoque irrepserit Card. Lambertinii de Dioecesana Synodo (*Lib. 6. Cap. 4. n. 3., et Lib. 13. Cap. 21. n. 3.-4.*), unde factum est, ut haec quaestio, alioqui satis simplex,

761. — III. Causae eiusmodi divertium cohonestantes sunt: mutuus consensus, grave animae vel corporis periculum, et alterutrius adulterium; quas causas ita pro praxi intelliges.

potiusquam ibi nova aliqua luce, ut quoad alias saepe accidit, perfundatur, densioribus obvolvatur tenebris, et inextricabilibus difficultatibus implicetur; idque etiam quoad alterum casum sup. propositum, ad quem gradum facimus.

Alia itaque difficultas est, quando interpellatio coniugis infidelis ideo prope impossibilis evadit, quia ignoratur, quaenam e pluribus uxoribus, quas quis actu habeat vel habuerit, interpellanda, ceu legittima, sit. Quamquam enim post promulgatam evangelicam legem sola *prima* iure sit legitima; at quaenam sit vere prima uxor, inter barbaros, qui facile uxores repudiant, subinde incertum fit. Contingit nimirum, ut prima cuiuspam uxor alii prius nupserit, et ab hoc repudiata fuerit; neque tamen hinc cessat dubium; nam incertum est, an prioris viri, qui aliam forte uxorem prius repudiaverat, ista legitima coniux fuerit; et rursus eadem de causa non constat, utrum prioris illius viri prima uxor legitima extiterit, utpote et ipsa in antecessum ab alio marito repudiata, cuius tamen an esset legitima uxor iisdem de causis dubium est: et ita porro prope in infinitum est abire, quin tamen certi aliquid statuere detur.

Haec porro rerum conditio iamdiu valde anxios habuerat eorum locorum Episcopos, parochos, missionarios, etc. Nam qui convertebantur ad fidem, cum unam tantum sibi uxorem diligere ex iis iuberentur, quas vel habebant vel habuerant, fere quampliam cupiebant, quae fidem et ipsa amplecteretur, licet prima non esset. Hinc duplex scopulus. Nam primam, quae interpellari posset, invenire, nedum difficile, prope impossibile interdum videbatur; etiamsi autem inveniri potuissest, durum accidebat neophytis dimittere eam, quam praediligebant, et ideo plures ab amplectenda fide absterrebantur. Aliunde vero quomodo solutum credi poterat, si quod existabat, prioris matrimonii vinculum, quandoquidem vel interpellari non poterat prior, quae ignorabatur, uxor, vel interpellata quoque et cohabitationi consentiens, a viro uti exosa, reiiciebatur? In neutro igitur casu locum habebat venia a Paulo facta transeundi ad alias nuptias, atque adeo prioris vinculi solutio; non in posteriori casu, quia aperte deerat causa dimitendi primam ac legitimam uxorem, quae, potiusquam discederet, manere cum coniuge voluissest; non in priori, quia de primae uxor's *discessu* constare non poterat, ed idcirco non magis licebat de novis nuptiis deliberare, quam si quando de vita aut decessu prioris coniugis rescripsi nihil possit.

1° Mutius consensus: scilicet uterque coniux simul possunt iuri proprio renuntiare quoad torum, sive ad tempus sive in

Hisce ad Apostolicam Sedem delatis, S. Pius V, Litteris 2 Augusti 1571 datis, remedium adhibens haud dissimile, ac dein Gregorius XIII, decrevit, posse conversos manere cum ea e pluribus, quas duxissent, uxore, quae simul cum marito baptizaretur, licet haec nec prima nec legitima extitisset. *Cum itaque (inquit) sicut acceperimus, Indis in sua infidelitate manentibus plures permittantur uxores, quas ipsi etiam levissimis de causis repudiant; hinc factum est, quod recipientibus baptismum permissum sit permanere cum ea uxore, quae simul cum marito baptizata existit; et quia saepenumero contingit, illam non esse primam, unde tam ministri quam Episcopi gravissimis scrupulis torquentur, existimantes illud non esse verum matrimonium; sed quia durissimum esset separare eos ab uxoribus, cum quibus ipsi Indi baptismum suscepserunt; maxime quia difficultatum foret primam coniugem reperire; Ideo nos statui dictorum Indorum paterno affectu consulere, ac ipsos Episcopos ac ministros ab eiusmodi scrupulis eximere volentes, motu proprio et ex certa scientia nostra, ac Apostolicae potestatis plenitudine, ut Indi sic, ut praemittitur, baptizati, et in futurum baptizandi, cum uxore, quae cum ipsis baptizata fuerit, et baptizatur, remanere habeant tamquam cum legitima uxore, aliis dimisis, Apostolica auctoritate tenore presentium declaramus; matrimoniumque huiusmodi inter eos legitime consistere, etc.* Porro cum legitime consistere haec matrimonia non potuerint, nisi prioris coniugii vinculo dissoluto; cumque solutio vinculi in casu tribui non possit facultati a Paulo apostolo concessae ob prioris uxoris infidelis *discessum*, manifestum est (nisi si quis malit dicere, S. Pium V dispensasse, ut duas simul legitimas uxores Indi habere possent), Romanum Pontificem ex potestatis plenitude primum illud, si quod extabat, vinculum solvere et auferre voluisse.

At enim ecce hic quoque Pontius, cui instar horrendi spectri erat sermo de Romano Pontifice haec disolvente coniugia per potestatem extraordinariam, et post Pontium Benedictus XIV (*De Syn. Lib. 13. Cap. 21. n. 4.*) distorquent et hanc S. Pii Constitutionem ad meram dispensationem, ut iuridicæ interpellationi coniugis infidelis substituatur extrajudicialis notitia de impossibilitate illum interpellandi: et sic rursus ridiculam inducunt scaenam Pontificis, qui Apostolica auctoritate dispensem ab interpellando eo coniuge, qui interpellari non potest, et coniugis *discessui*, quem Apostolus requirit, subroget ignorantiam, an velit discedere, quasi haec unum idemque

perpetuum, dummodo absit incontinentiae periculum (a). Item separari possunt etiam quoad habitationem sive ad tempus ne-

sint, perinde ac in ordine ad novas nuptias celebrandas unum idemque habendum sit, coniugem priorem esse mortuum et ignorari num sit mortuus, an adhuc vivat! Quod idem repetitur in eiusdem *Quaest. Can. 546. n. 37.*, ubi pro uno eodemque habetur, *difficillimum esse primam coniugem reperiri, et hanc iuxta Apostoli verba discedere, licet non fuerit interpellata!*

Posteriori hoc loco addit etiam eiusmodi argumentum: *Ut ex Brevi S. Pii V argui posset dispensatio in matrimonio consummato infidelium, ostendendum esset, eundem Summum Pontificem supposuisse, repertam fuisse primam uxorem...., et hoc minime obstante eundem Pontificem declarasse validitatem matrimonii cum secunda aut tertia uxore ad fidem conversa.* Sed hoc alii facillime negabunt, utpote quod falsum nullo negotio ostenditur. Nam ut arguatur dispensatio quoad vinculum in praecedentibus infidelium matrimoniis, sufficit duo haec statuisse: 1º S. Pium voluisse, ut matrimonium dein cum altera contractum ab *omnibus ac semper* legitimum haberetur; 2º contingere tamen quandoque potuisse, ut praecedentis coniugalis vinculi solutio prioris coniugis *discessui*, iuxta phrasim Apostoli, adscribi non posset. Atqui primum manifeste liquet ex S. Pontificis verbis; quoad alterum vero quisnam quaeso, aut cur dixerit *impossibile*, quod prima coniux, si forte reperiatur (S. Pius dicit id *difficillimum*, non autem *impossibile*), coniugi suo legitimo, praesertim si ipsa cum ad fidem conversa iam esset vel converti esset parata, adhaerere vellet? Quae cum satis sint manifesta, pluribus, quae in eandem rem afferri possent, afferendis parcemus.

Illud unum iuvat quoad praesentem materiam addere, optandum, ut publicam in lucem prodeat Rñi P. Camilli Tarquini, in hoc Romano Collegio Iuris Canonici Professoris opusculum, in quo solide pro more suo, ac pererudite quaestionem versat, an privilegium Paulinum, de quo diximus, tunc etiam valeat, cum quis ex infidelitate ad Communionem Christianam, a Catholica tamen Ecclesia seiunctam, per baptismum se recipit. Nihil enim dubito, quin spectatis rationibus ab ipso allatis, in eius sententiam, quae affirmativam partem tenet, quisque sit concessurus.

(a) De hac re bene Laymann: *Propter incontinentiae periculum consultum non est coniugibus continentiam vovere, nisi praemissa matura deliberatione et longa experientia, quod facile continentes ambo esse possint: atque post volum toro eos separari oportet (Lib. 5. Tr. 10. Part. 3. Cap. 7. n. 1.-2.).*

gotiorum causa, sive in perpetuum, ob vitae perfectioris desiderium (a).

(a) Duplici modo contingere hoc potest: 1° per alterutrius aut utriusque coniugis ingressum in Religionem; 2° per susceptionem Ordinis sacri, et alterius vel religiosam professionem, vel saltem continentiae votum.

Et ad primum quod attinet, si alteruter, altero consentiente, Religionem amplectatur (idque ut licite fiat, Episcopi consensus requiritur ex C. *Si vir* 23. *Caus.* 27. q. 2.), coniux relictus, si iuvenis sit vel suspectus de incontinentia, debet et ipse Religionem ingredi; si vero senex, et nullatenus de incontinentia suspectus, saltem continentiae votum in saeculo emittat, oportet; cogique opportuna ratione ab Episcopo poterit ad honeste vivendum, si sponte forte promissa non servet. Si autem altero coniuge vel invito vel inscio in Religione profiteatur, et profitetur invalide (etiam si forte ex communi consensu prius votum continentiae emiserint), et coniugi relichto reddetur (C. *Quidem* 3. et C. *Placet* 12. *De Conr. Coniug.*): insuper (nisi forte profitendo noluerit continentiam vovere nisi dependenter a valore professionis) tenebitur eo iure (*cit. Cap. Quidem*) quod professionem illam habet saltem ut continentiae votum; unde et *exigere* debitum, et ad alias nuptias, post alterius coniugis mortem, transire interdicitur. — Vid. Schmalzgrueber, *Lib. 3. Tit. 32. n. 24.-28.*

Quoad alterum vero, uxor, ex cuius consensu vir sacros Ordines suscipiat, iisdem legibus adstringitur, ac coniux relictus altero religiosa vota profitente, nempe ut vel ingredi Religionem et ipsi debeat, aut si provecta sit aetate, etc., saltem votum continentiae emittat. Religiosum tamen habitum assumere deberet, licet vetula esset, et quodvis abesset incontinentiae periculum aut suspicio, quando vir sacris iniciatus forte ad Episcopatum assumeretur, ut expresse habet C. *Sane* 6. *De Conr. Coniug.* (Vid. Schmalzgr. *Lib. 4. Tit. 6. n. 38.*).

Licet autem votum continentiae, quod uxores in saeculo relicte in praemisso casu emittunt, sit *simplex*, et quatenus simplex est, suapte natura videatur non esse impedimentum dirimens matrimonii; certum tamen est penes DP., et expresse sanctum in iure canonico, ut hae mulieres, etiam post *coniugis sacris iniciati* mortem, non possint *valide* aliud matrimonium inire: quinimo idem tenendum docent, etiam si mulier non vovisset continentiam, quando veniam suscipiendo sacros Ordines marito dedit. Vid. Sanchez (*Lib. 7. Disp. 40.*), et Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 6. n. 40.-42.*). Dixi, post coniugis *sacris iniciati* mortem; quia si maritus, non susceptis

2º Periculum grave animae, si adsit perversionis periculum in uno ex causa alterius; et *periculum grave corporis*, si immineat periculum vitae aut mutilationis, vel si cohabitatio ex parte unius erga alium adeo evadat molesta, ut moraliter impossibilis reddatur; id eveniret, si coniux enormes aut frequentes saevitias pati cogeretur.

3º Adulterium alterutrius, scilicet tale, ut sit *1º certum (a)*; *2º voluntarium*, non vero ex illata violentia patratum; *3º non condonatum sive expresse, sive implicite*, v. gr., per actum coniugalem (*b*); *4º non mutuum*, quia tunc existeret compensatio. Patet et verbis Christi, *Matth. 5., 32.: Qui dimiserit uxorem, excepta fornicationis causa, facit eam moechari*, etc. Quod si licet viro, eadem ratione etiam uxori licitum esse debet (*c*).

sacris Ordinibus, mere in Religione profiteretur, illicite quidem, sed non invalide post eius mortem, non obstante continentiae voto, uxor alteri nuberet.

(*a*) Certitudo requiritur tantum *moralis*, ut habet ex communi DD. S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 961.*). Communiter enim DD. monent, cum delicta carnis sint difficilis probationis, ideo ad probandum adulterium non esse requirendos testes, sed adhibendas conjecturas, ac sufficere praesumptiones, ut aiunt, violentas, quibus moralis quaedam certitudo inducatur, prudenter scilicet credi possit, crimen fuisse perpetratum; quas quidem praesumptiones recenset Alexander III (*in C. Litteris 12. De Praesumpt.*). De his vide inter alios Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 19. n. 116. 117.*).

(*b*) Intellige, si *scienter* ac *sponte* obsequia et signa coniugalis affectus coniux coniugi exhibuerit. Nam ubi sola affuerit adulterii suspicio, usus matrimonii non praeiudicat innocentia; itemque si, lite pendente, iudex iubeat, ut uxor debitum reddat, aut maritus reus ad usum matrimonii uxorem gravi metu adigat.

(*c*) Adverte ex communi DD. sententia nomine *adulterii* hic venire quamlibet *carnis divisionem*, licet adulterii proprie dicti rationem non habeat, cuiusmodi est sodomia et bestialitas. Dixi, ex *communi sententia*; nam ex mero errore typographico penes S. Alphonsum (*Lib. 6. n. 690.*) ceu contrarii exhibentur *Sanchez et Filiiuccius*; et Pontius ipse (*De Matrim. Lib. 9. c. 16. n. 5.*) licet ad ingenii ostentationem contra attulerit ratiunculam, quam nemo non sprevit, conclusit, *in praxi non recedendum a priori sententia, quae (ait) communis est inter Doctores*.

Quaesita:

762. — QUAER. 1° *An vir, cognito uxoris adulterio, illam dimittere teneatur?*

Resp. 1° Certum est non teneri ratione adulterii, quia divor-
tium sicut concessum in favorem innocentis, non in eius poenam.

— *Ita communiter Theologi.* — *S. Lig. n. 693.*

Resp. 2° Aliquando potest vir teneri ad dimittendam uxorem adulteram ratione correctionis fraternae aut scandali vitandi (*a*) ; sed rarus est iste casus, tum quia alia media adhiberi possunt ad uxorem corrigendam, aut scandalum vitandum, tum quia grave scandalum ex separatione timendum excusare potest (*b*). Aliunde eiecta uxor maiori periculo, saltem plerumque, expone-
neretur. — *S. Lig., ibid.*

763. — QUAER. 2° *An, facto divortio, possit innocens alterum cogere, ut ad se redeat?*

Resp. 1° *Affirm.*, si agatur de separatione *non iuridica*, quia haec per sententiam iudicis non firmatur.

Resp. 2° *Affirm. probabilius*, etiam in ipso casu *iuridicae separationis*. Ratio est, quia sententia separationis iuridicae fer-
tur in favorem innocentis, et proinde non ei aufert ius revo-
candi alterum ; nec ad hoc opus est nova iudicis sententia (*c*).

(*a*) Ne scilicet coniux innocens consentire aut saltem connivere alterius criminis videatur. Ast etiam ad hoc vitandum scandalum alia media suppetunt.

(*b*) Potest excusare etiam grave incommode, v. gr., si exinde familia privaretur sustentatione, aut proles cura et educatione, etc. Si autem de marito haec valent, a fortiori valent de uxore, ut ad-
vertit cum aliis S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 964.*).

(*c*) Advertendum, quod licet pars innocens post factum iuridice divortium ex communī doctrina possit, etiam invita parte adultera, ingredi Religionem aut sacros Ordines suscipere ; hoc tamen non conceditur adultero dimisso ; qui propterea nec Religionem ingredi nec sacris initiari potest, nisi Innocens aut expresse consentiat, aut statum irrevocabilem iam suscepere ; et si Religionem ingre-
deretur, posset ab innocentē etiam post professionem revocari (*Sanchez Lib. 10. Disp. 10. n. 12. 13.*). Monet tamen S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 969.*) cum Sanchez (*l. c. n. 11.*) sufficere ad id etiam consensum tacitū, si nempe innocens hoc sciat, nec contradicat,

Non est tamen cogenda mulier adultera ad redeundum, quoties potest rationabiliter timere, ne dure, acerbe, aut etiam crudeliter tractetur. — *S. Lig. ibid.*, etc.

QUAER. 3° An, facta iuridica separatione ob adulterium, coniux innocens teneatur redire ad partem revocantem, si ipse postea lapsus fuerit?

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia primus adulterer per iudicis sententiam iam omnino spoliatus fuit omni iure erga innocentem. — *S. Lig. n. 967. (a).*

764. — QUAER. 4° An divorium privata auctoritate fieri valeat?

Resp. 1° Affirm. quoad torum, iusta de causa, ut supra dictum est; et speciatim ratione adulterii, quia iura matrimonii in perpetuum coniugi infideli denegari possunt (*b*).

Resp. 2° Quoad habitationem 1° affirm., ratione adulterii, etiamsi crimen occultum sit, saltem *probabilius*, quia Christus divorium hac de causa permittendo non distinxit inter adulterium publicum et privatum. Sed ad hoc requiritur ut crimen sit certum, et ex separatione non interveniat scandalum, quod

cum possit; qui tamen in casu non tenetur aut Religionem ingredi aut voto castitatis se obstringere. (*Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 19. n. 124.-126.*). Id ipsum parti reae concedit *S. Alphons.* (*l. c.*) post *Sanchez* (*l. c. n. 16.*), quando innocens rogatus noluerit reconciliationem admittere, aut etiam si eam innocens elapso iam biennio, non revocaverit.

(*a*) Licet *S. Alphonsus* hanc opinionem dicat longe probabilem, alii tamen, Canonistae potissimum, uti *Fagnanus*, *Reiffenstuel*, *Gonzalez*, *Schmalzgrueber*, etc., et cum his *Barbosa*, *Koning*, etc., veriorem habent oppositam. Nec omittendum, quod *S. Thomas* (*In 4. Dist. 35. Q. 1. art. 6. ad 4.*) licet dicat, virum antea innocentem non debere secundum rigorem iuris cogi ad adulteram recipiendam, addit tamen, *secundum aequitatem iuris iudicem ex officio suo debere eum cogere*, ut *caveat periculo animae suaee et scandalo aliorum.*

(*b*) Hoc valet, licet crimen sit occultum; et etiamsi, deficientibus probationibus, a iudice ecclesiastico compelleretur innocens ad reddendum debitum, non teneretur tamen huiusmodi obedire sententiae, quae falsa niteretur hypothesi. *Vid. Sanchez (De Matrim. Lib. 10. Disp. 12. n. 34.).*

non possit aliter reparari (a). — *S. Lig. ibid. n. 969.* — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 969.* — Plures tamen dicunt, non esse licitum divortium ob adulterium occultum; quia non licet adulteri famam prodere. 2° *Affirm.* etiam ratione periculi vel animae vel corporis, modo periculum illud valde grave sit. Sed expedit in praxi, ut consilium viri prudentis, praesertim Confessarii, petatur.

Confessarius vero in hoc valde caute procedere debet. Caveat ne facilius credat uxorum adversus viros querelis; satagatque, ut eas compescat, et a divortio, in quantum fieri potest, avertat.

CAPUT IV.

DE MATERIA ET FORMA MATRIMONII.

765. — I. *Materia remota* Sacramenti Matrimonii sunt corpora sponsorum in contractu matrimonii invicem tradenda.

Materia autem proxima est traditio ipsa corporum, quae per verba aut signa consensum exprimentia perficitur. *Sic communiter Theologi.*

Nonnulli sunt, qui materiam proximam constituerunt in impositione manuum Sacerdotis: sed haec sententia omni prorsus caret fundamento, et ut obsoleta reiicienda est (b).

(a) Ast huiusmodi scandalum vix abesse potest, nisi et ipsum coniugium sit *occultum*; et idcirco extra hunc casum *ob scandalum* nec in foro conscientiae posset coniugem dimittere. Et si dimittat, deficientibus probationibus, compellendus esset ad illum recipientum, ne ansa detur malitia hominum coniugem, forte innocentem, eiusmodi dimissione vexandi.

(b) *Haec quaestio iam definita est.* Postquam enim constat, nullum matrimonium inter christianos esse, quod non sit sacramentum, et valida habenda esse matrimonia, quae absque sacerdote forte celebrentur in locis, ubi Decretum Tridentinum de forma matrimonii non viget, manifestum est ad materiam sacramenti nec manuum impositionem, nec aliud quidpiam, quod a sacerdote praestetur, ulla tenus pertinere. Quocirca prorsus obsoleta et illa opinio est, quae matrimonii *formam* in verbis a Sacerdote prolatis statuebat (*Vid. infr. n. 768.*).

766. — II. Forma consistit in mutua acceptatione contrahentium verbis aut signis expressa. — *Ita pariter communius.*

Verum quonam pacto consensus, seu contractus contrahentium verbis aut signis expressus, constituit formam Sacramenti, cum etiam in materia reperiatur? Dicendum est contractum, seu consensum sponsorum, reperiri tum in materia, tum in forma Sacramenti Matrimonii, sed sub diverso respectu. Est *in materia*, quatenus mutuam alterius in alterum potestatis traditionem exprimit; est autem *in forma*, quatenus acceptationem huius potestatis significat. Vel, ut alii explicant, verba et signa sponsorum in contrahendo sunt simul materia et forma: sunt *materia*, in quantum exprimunt traditionem corporum; sunt *forma*, in quantum acceptationem traditionis exhibent. — *Ita communiter.*

Quidquid sit, in praxi nullum incommodum est timendum, dummodo in contractu celebrando forma praescripta ab Ecclesia servetur. — *Vide dicenda in capite sequenti de ministro Sacramenti Matrimonii.*

CAPUT V.

DE MINISTRO ET SUBIECTO MATRIMONII.

ARTICULUS I.

DE MINISTRO.

767. — I. Certum est, requiri praesentiam Parochi aut delegati ad matrimonii valorem, ubicumque Decretum *Conc. Trident.* circa matrimonia clandestina publicatum est. — *Vide dicenda de imped. clandest. n. 836.*

II. Certum est pariter, 1º Ecclesiam semper voluisse, ut Sacerdos ad id deputatus matrimoniis fidelium assisteret; 2º Parochum non posse assistantiam suam in nuptiis fidelium omittere: eumque obligari ad benedictionem impertiendam iuxta ritum in loco proprio receptum; 3º peccare graviter fideles qui matrimonium clandestine ineunt, etiam in locis ubi Decretum *Conc. Tridentini* circa matrimonii formam non sicut promulgatum. Id evincitur ex *Trid. sess. 24., de Reform. matr., c. 1., etc.*

768. — III. Hodie, quidquid nonnulli iuxta obsoletam opinionem antea dixerint, certum est etiam, ministrum matrimonii ipsos esse contrahentes. Rationes autem quibus haec doctrina innititur, sunt, 1° Quia *Eugenius IV*, in Decreto *ad Armenos*, sanam circa Sacraenta tradere volens doctrinam, sic statuit: *Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de praesenti expressus*. Neque dubitandum est, quin illa verba, *causa efficiens matrimonii*, respiciant Matrimonium ut Sacramentum, siquidem septem Sacraenta in eo Decreto ex professo explicantur. 2° Quia *Concilium Tridentinum*, sess. 24. de *Reformat.*, c. 1., declarat, matrimonia clandestina suisse *retra et rata*, quibus vocabulis tunc Theologi et Canonistae exprimabant stricto sensu Sacraenta. 3° Quia ex recenti Declaratione *Pii IX*, referenda n. 792. et 793., constat, matrimonium inter fideles existere nunquam posse absque Sacramento. Unde sic: Matrimonia clandestina ex *Conc. Trid.* sunt valida in locis, ubi non sicut promulgatum Decretum, quo invalidantur; aliunde nequeunt esse valida absque Sacramento: ergo datur Sacramentum Matrimonii, quin a Sacerdote conseratur; ergo Sacerdos non est minister Sacraenti. — *Vid. S. Lig. n. 897.*

NOTA. In Gallia Parochus lege civili prohibetur, ne matrimonio assistat an-
tequam civiliter matrimonium contrahatur. Haec prae scriptio nullius prorsus va-
loris est, cum res, quae ad Sacraenta spectant, potestati civili nullatenus
subiiciantur. Cautio tamen procedat Parochus, tum quia Ecclesia non prohibet,
quominus legi civili obtemperetur, tum quia praeceavere debet incommoda, quae
ex opposita agendi ratione sequentur 1.

Quaesita:

769. — QUAER. 1° An Parochus assistere possit matrimonio eorum, qui sunt publici peccatores?

1. • Les articles organiques dépendent aux ministres de la Religion de donner la bénédiction nuptiale à ceux qui ne justifieront pas, en bonne forme, avoir contracté devant l'officier civil. Mais il n'appartient pas plus au Gouvernement de régler ce qui concerne la bénédiction nuptiale, que ce qui a rapport aux sacrements de Baptême et de l'Examen.... Ce n'est point à la puissance séculière à nous tracer des règles pour les choses saintes.... Cependant, comme on peut suivre la loi civile dont il s'agit, sans aller contre l'esprit de l'Eglise plus tolérante que ceux qui l'accusent d'intolérance, il est prudent pour un Curé de s'y conformer. • — *DD. Gousset, n. 751.*

Resp. 1º *Negat S. Lig. n. 54.*, cum aliis. Ratio est, 1º quia de iure naturali nemo potest cooperari peccato alterius, etiam materialiter, etsi ille iam interne peccatum consummaverit, nisi de causa gravi et proportionata; 2º quia publice indigni non sunt ad Sacraenta admittendi. Alii tamen melius affirmant, licet Parochus conari debeat, ut digne contrahant. Ratio est, quia Parochus non est minister Sacraenti, nec illud confert, sed assistit tantum tanquam testis seu notarius publicus, ad quem non spectat examinare contrahentium merita, sed fidem facere, et testari ea, quae videt. — *Lugo, de Sacramentis, D. 8., n. 216., et seqq.* — *Ita communiter*, ut fatetur ipse *S. Lig. n. 54.*

Resp. 2º Etiam iuxta primam sententiam aliquando tali matrimonio assistere potest, nempe ubi urget ratio valde gravis et aliquo modo proportionata malo, quod permittitur in Sacramenti profanatione, etc., v. gr., si Parochus cogeretur metu mortis aut mali fere aequalis (*a*), vel si imminerent gravia mala com-

(*a*) Auctores huius opinionis nimium quid videntur exigere. Obligatio quippe, quae concipi posset, impediendi contrahentium peccatum, cum sit obligatio caritatis, non tam grave exigit incommodum, ut quis ab ea excusetur. Bene advertit Lugo (*De Sacram. Disp. 8. n. 219.*), *eam cooperationem esse valde materialem et inculpabilem parocho, qui non potest negare suam assistentiam, quam debet ut minister publicus: sicut nec publicus notarius vel iudex potest negare auctoritatem sui muneric contractui alicui legitimo, licet contrahentes ex intentione prava peccent in ipso contractu; et sicut uxor non peccat reddendo debitum coniugale viro petenti contra votum castitatis, quod habet: sic nec parochus peccat assistendo, quia reddit, quod ex munere suo debet, et quod absque gravi inconvenienti negare non potest.*

Et haec quidem validissime confirmatur ex iis, quae tradunt DD., ubi quaerunt, *Utrum coniux ipse, qualenus minister Sacraenti, peccet mortaliter, contrahens matrimonium cum peccatore.* Ut enim inquit idem Lugo (*ibid. n. 226.*), *Nullus iniecit adhuc talem scrupulum personis catholicis, ut non possint libere contrahere matrimonium cum peccatoribus, nec ullus Theologus obligat foeminam ad repellendum sponsum et negandum consensum matrimonii, quamdiu ille est in statu peccati; sed unusquisque tenetur se ipsum in gratia constituere; consortem vero relinquit suae conscientiae, ut constat ex*

munitati, aut si sponsi iam sint coniuncti civiliter, ut in Gallia evenire solet, cum matrimonium civile ecclesiasticum preecedere debeat. Maius enim malum, maiusque scandalum ex fornicaria cohabitatione sequeretur. — *S. Lig., Boutier, etc.* — Minor esset difficultas, si unus e sponsis esset innocens, aut in meliorem vitam mutatus; quia tunc licet Parocho matrimonio assistere in favorem innocentis. Imo nulla superesset difficultas, si sponsi solerent peccare inter se, nempe, si in concubinatu versarentur. Tunc enim per matrimonium tolleretur tum scandalum, tunc peccati occasio.

770. — QUAER. 2° *Benedictio nuptiarum potestne abstrahi a celebratione Missae?*

Resp. Negandum est. Nam interrogata *S. Congr. Rit.*: *An vi-*
gentem pluribus in locis consuetudinem matrimonium celebrandi
hora pomeridiana, simulque benedictionem nuptialem sic extra
Missam etiam tempore velito ex Ordinarii licentia dandi, liceat
relinere, cum vix spes sit fideles adigendi, vel ad mutandum
celebrationis matrimonii tempus, vel ad benedictionem supple-
ndam? Responsum fuit: *Servetur Rituale Romanum* (die 7 Septembbris 1830, in Rupellen. ad 6.). Porro ex *Rit. Rom.* benedictio coniugalis non potest nisi inter Missae celebrationem fieri. Confirmatur alia Decisione *S. Congr. Rit.* die 23 Iunii 1853, in Limburg. — Attamen Sacerdos non tenetur Missam applicare pro sponsis, nisi ab iisdem eleemosynam accipiat. *S. Congr. Inquisit.* die 1 Septemb. 1841. Sed Missa pro nuptiis assignata dicenda est, licet sponsis non applicetur¹.

usu omnium fidelium. Alias probationes vid. apud eundem De Lugo (*ibid.* n. 227.-229.), qui tamen advertit (*ibid.* n. 219.), quod parochus, *si posset facile potenter admonere, et removere ab ea indigna receptione Sacramenti, deberet utique ex lege caritatis id facere;* *persistenti autem et volenti contrahere matrimonium, non potest assidentiam debitam subtrahere.*

¹ Quando nuptiae celebrantur tempore Adventus vel Quadragesimæ, non debet fieri commemorationis Missæ pro sponsis per Collectam, Secretam et Postcommunionem; nec licet recitare Orationes in Missali positæ post Orationem Dominicam, et *Ite Missa est*; nec debent eadem Orationes recitari extra Missam, elapsò tempore prohibito. — *S. Congreg. Rit.* 31 Augusti 1859.

Missa nuptiarum dicenda est singulis diebus, praeter dominicas, Festa de praecerto, Duplicia 1° vel 2° classis, Vigiliam, Ventrecosten, sed sine Gloria

771. — QUAER. 3º *Quid Parocho sit agendum, si sponsi iam sint in Ecclesia ad matrimonium contrahendum, et unus eorum ipsi impedimentum in confessione manifestet?*

Resp. 1º Si nuptiae differri nequeant sine periculo infamiae, aut aliis gravissimis incommodis, et poenitens versetur in impedimenti ignorantia invincibili, omittenda est monitio, et permittenda est matrimonii celebratio, donec dispensatio obtineatur. — *S. Lig. n. 613.*

Resp. 2º Si poenitens sit in ignorantia vincibili, aut si aper-te cognoscat impedimentum, nec sine infamia aut scandalo dif-ferri possit matrimonium, ne ad dispensationem quidem ab Epi-copo obtainendam, tunc maxima est difficultas. — Iuxta *S. Lig. ibid.*, et alios posset Confessarius, seu Parochus declarare, le-gem Ecclesiae de impedimentis non obligare in tantis angustiis, et ad matrimonii celebrationem procedere. Attamen quamprimum, saltem ad cautelam, dispensationem postulare deberet. — Iuxta alios permitti posset simulatio contractus matrimonii cum proposito quamprimum dispensationem ab impedimento pe-tendi. Non potest autem, aiunt, cessare naturaliter impedimen-tum; lex enim irritans nunquam cessat ob incommodum par-ticulare, quodcumque illud sit. Quoties vero adiri potest Epi-scopus, adeundus est, quia, iuxta sententiam communem, in eo casu, ab impedimentis Ecclesiasticis dispensare potest. — *S. Lig. n. 613.*

Omnis difficultas cessaret in praxi, si Episcopus a S. Sede facultatem obtaineret delegandi Sacerdotes pro cura animarum laborantes, ut in huiusmodi casibus extraordinariis et urgenti-bus dispensare valeant.

et *Credo*. — Quibus vero diebus dici non potest Missa pro Sponso et Sponsa, addatur ex illa Missa Commemoratio. — *S. Congreg. Rit.* 5 Martii 1818, et 20 Aprilis 1822.

Si mulier sit vidua, non solum omitti debet benedictio nuptiarum, sed etiam Missa propria pro sponso et sponsa. — *S. Rit. Congr.* 5 Martii 1761.

Prohibetur et reprobatur usus veli albi explicandi super sponsos. — *S. Congr. Rit.* 7 Septembris 1850, *in Rupellen*.

ARTICULUS [II.]

DE SUBIECTO MATRIMONII.

Principia:

772. — I. Subiectum *Sacramenti Matrimonii* est omnis homo baptizatus, nullo impedimento, sive naturali, sive divino, sive canonico laborans.

Dixi 1°, omnis homo *baptizatus*; homines enim non baptizati non sunt capaces *Sacramentorum Ecclesiae*, ut patet. *Dixi 2°*, *nullo impedimento laborans*; licet enim *per se* omnis homo baptizatus sit subiectum capax *Sacramenti Matrimonii*, *per accidens* tamen plures a matrimonio valide contrahendo arcentur propter diversa impedimenta, tum iuris naturalis, tum iuris divini, aut ecclesiastici, ut infra suo loco dicetur, n. 794.

Hinc 1° matrimonium infidelium, licet validum esse possit in ratione contractus, non tamen est *Sacramentum*. Imo fidelis ipse contrahens matrimonium cum infideli, etiam ex Papae dispensatione, *Sacramentum* non recipiet, iuxta communem sententiam, contra paucos (*a*). Etenim signum unionis Christi cum Ecclesia, gratiam sacramentalem conserens, neque in unione viri, neque in unione mulieris, sed in unione utriusque consistit.

2° Haeretici et schismatici, qui ineundo matrimonium leges (*b*) Ecclesiae accurate, et integre servant, valide contrahunt et Sa-

(*a*) *Eligat studiosus lector opinionem sibi magis gratam, cum pro ultraque militent eximii Theologi et Doctores.* Ita Clericatus (*De Matrim. Decis. 4. n. 25.*). Pro sententia affirmante, fieri pro fidei sacramentum, inter alios est *Andreas Vega*, Theologus tridentinus, et *Ferraris*, qui (*Bibl. Can. V. Matrimonium art. 1. n. 19.*) eam studiose defendit, aliasque pro ipsa allegat. Ratio vero, ab A. addita pro negante, levius est momenti, tum quia essentia *Sacramenti* est, ut significet *gratiam quam consert*, tum quia ex frequentissima Patrum doctrina significatio unionis Christi cum Ecclesia etiam in matrimonio ante legem evangelicam reperiebatur. — Sed haec parum ad proxim conserunt.

(*b*) Intellige leges, quae ad rei substantiam pertinent, cuiusmodi non est benedictio nuptialis, quam A. mox memorat.

cramento muniuntur, cum nihil sit, quod valori huius Sacramenti obstare possit. Hoc ipsum confirmat praxis Ecclesiae, quae nullimode eos adigit sive ad renovandum consensum, sive ad benedictionem nuptialem recipiendam, si resipiscentes ad catholicae Ecclesiae unitatem redeant. — *Ita omnes.*

773. — Il. Sponsi matrimonium contrahentes, in statu gratiae versari debent, quia matrimonium est Sacramentum vivorum. Qui contrahunt peccato mortali coinquinati, rei sacrilegii evadunt, nec gratias sacramentales sponsis necessarias percipiunt. *Probabiliter* tamen illae gratiae sunt tantum suspensae, et remoto obice seu peccato mortali, animae applicantur, uti diximus agendo *de Sacramentis in genere*, n. 232. — Pro praxi si nullus fructus ex monitione speretur, fere melius erit indignum non monere de sacrilegio indigne accendentis, ut saltem sic minus peccet; sed potius inducendus erit, ut saltem quamprimum ad confitendum accedat.

Quaesita:

774. — QUAER. 1° *An Parochus exigere debeat, ut praemitatur confessio matrimonio, vel ut libellus confessionis a sponsis exhibeat?*

Resp. 1° Non potest *absolute per se* id exigere, nisi lex seu praeceptum Episcopi illud statuat. Ratio est, quia quamvis requiratur status gratiae ad illud Sacramentum suscipiendum, non tamen requiritur necessario confessio, cum contrito absolute sufficere possit etiam iis, qui in statu peccati mortalis versantur. Aliunde Parocho plerumque non innotescit, sponsos in statu gratiae non versari.

Resp. 2° Ubi lex particularis, ut multis in locis, existit, Parochus confessionem exigere debet aut saltem illius testimonium. Possunt tamen quandoque occurrere casus, in quibus haec lex exceptionem admittere videatur, ut si matrimonium iam sit civiliter contractum, et una pars testimonium confessionis requisitum exhibeat, etc. Caeterum si sponsus non sit publicus peccator, nec de eius indignitate constet, rationes etiam minus graves sufficere possunt. Sed pro huiusmodi rerum adiunctis consultius est, ut Parochus ab ipso Episcopo resciat, quomodo generatim se gerere debeat.

775. — QUAER. 2° *An unus sponsus matrimonium inire possit cum altero publico peccatore?*

Resp. Affirm., si nequeat sine incommodo a matrimonio recedere. — *Ita communius*. — Quamvis enim contrahentes confiscent Sacramentum, non sunt tamen ministri ad hoc deputati.

Eadem ratione puella catholica, quae habet graves rationes (v. gr., ob circumstantias familiarum, aliave motiva magni ponderis) matrimonium cum haeretico ineundi, non peccat illud contrahendo, quamvis alteri peccati materiam quodammodo subministret; sed prius petenda est dispensatio, ut infra dicetur.

Vide alia multa de subiecto matrimonii in capite sequenti, ubi de *impedimentis matrimonii*.

CAPUT VI.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

Leges impedimenta matrimonii statuentes sunt duplicis generis: aliae enim sunt tantum prohibentes, aliae vero irritantes. — Hinc articulus duplex.

ARTICULUS I.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONIUM IMPEDIENTIBUS.

776. — Quatuor numerantur impedimenta matrimonium impedientia (a), nempe 1º Prohibitio Ecclesiae variis de causis

(a) Olim sex enumerabantur, his versiculis comprehensa:

Ecclesiae velutum, nec non tempus feriarum,
Atque catechismus, crimen, sponsalia, volum.

Sed impedimenta *catechismi* et *criminis* uti obsoleta habentur. Contrahebatur autem *catechismi* impedimentum ab eo, qui respondeat pro infante, quando supplentur caeremoniae post baptismum collatum in necessitate; ex veteri enim iure oriebatur inde quae-dam cognatio spiritualis, non secus ac pro patrino baptismi, quae constituebat impedimentum *impediens* in hisdem gradibus, ac cum patrino Baptismi et Confirmationis. Ex communi autem sententia (Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 11. n. 67. — Giraldi ad C. 5. eiusd. tit. — Barbosa Collect. ad C. Contracto 5. De Cogn. Spirit. n. 3., etc.)

facta. 2º Item Ecclesiae prohibitio, ne determinato quodam tempore matrimonii solemnitates celebrentur. 3º Contractus sponsalitius cum alia persona iam initus, nec legitime solutus. 4º Votum, quod ex natura sua in contractu aut societate coniugali servari nequeat. Quatuor haec versiculo sequenti comprehenduntur :

Ecclesiae vetitum, tempus, sponsalia, votum.

De singulis pauca subiicere satis erit.

I. Ecclesiae vetitum.

777. — Est prohibitio sive particularis, sive generalis (*a*), ab Ecclesia facta aut ab aliquo Superiore ecclesiastico, ne aliquod matrimonium celebretur.

in desuetudinem abiit ; imo Gonzalez (*ad C. Contracto 5. De Cogn. Spirit.*) binas ea de reaffert S. Congr. Declarationes.

Impedimentum autem criminis poena quaedam erat ex veteri iure quibusdam gravioribus criminibus imposta, qua nempe reus prohibebatur a quovis matrimonio cum quavis persona contrahendo sive omnino, si coelebs esset, sive post coniugis mortem, si coniugatus. Crimina autem eiusmodi erant 1º incestus cum consanguineis coniugis in primo vel secundo gradu ; — 2º incestus cum propria matre vel filia, vel cum affini, etiam ex copula illicita, in primo gradu ; — 3º raptus alienae sponsae ad perturbandum alienum coniugium, itemque consensus sponsae in eundem raptum ; — 4º Uxoridium iniuste ac privata auctoritate patratum ; — 5º Presbytericidium, id est iniusta sacerdotis interfactio ; — 6º malitiosa propriae prolis susceptio ex baptismo, ad impediendam scilicet debiti redditio- nem ; — 7º Poenitentia publica, quamdui ageretur ; — 8º matrimonium attentatum cum moniali ; — 9º demum propriae prolis interfactio. Confer praeter alios Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 13. n. 1.-15., et Tit. 16. a n. 49. ad 58.*). Consentunt autem DD., et hoc impedimentum per non usum de facto fuisse sublatum.

(*a*) Nec Theologi nec Canonistae ad impedimentum, quod dicitur *Ecclesiae vetitum*, revocare solent leges generales, quarum violatio illicitam reddat matrimonii celebrationem ; alioquin vero non tria illa tantummodo recensenda essent, quae mox A. indicat, sed multo plura. Quod vero inter tria illa etiam necessitatem consensus parentum reponat, id Galliarum circumstantiis tribuatur ; nam con-

1° Prohibitio particularis habetur, quando iusta et speciali de causa matrimonium alicui interdicitur (*a*), sive a Parocho, sive ab Episcopo: v. gr., quia suspicio impedimenti dirimentis exorta est.

2° Prohibitio generalis in triplici praesertim casu habetur, scilicet 1° ne contrahatur matrimonium inter haereticum et catholicam, et vice versa; 2° ne contrahatur sine bannorum proclamatione; 3° ne contrahatur sine consensu parentum debite requisito. De bannis iam supra dictum est, *n.* 734. *et seq.*; item de consensu parentum, *n.* 754. De cultus autem disparitate dicemus infra, *n.* 824. *et seq.*

II. Tempus.

778. — Est determinatum aliquod per decursum anni tempus, quod *feriatum* dicitur, et quo Ecclesia solemnitates nuptiarum vetat. *Trid. sess. 24. c. 10.* — Tale autem nunc (*b*) est tempus quod fluit a prima Dominica Adventus usque ad Epiphaniam *inclusive*, et a die Cinerum usque ad Octavam Paschatis item *inclusive*.

NOTA. *Concil. Trident.* solas nuptiarum solemnitates praefato tempore prohibet, nimirum sponsos benedicere, sponsam cum strepitu domum deducere, con-

sensus iste, ut alias notavimus (*ad n. 754.*), subinde posthaberi etiam potest; et ideo abs re generatim consensus huius defectus inter impedimenta numeratur.

(*a*) Causae iustae, propter quas ex communi DD. interdicti matrimonium potest, tres praecipue enumerantur; 1° Reclamatio de sponsalibus, quibus alteruter sponsorum prius se cum alia persona obstrinxerit; 2° Suspicio non vana latentis impedimenti, coniugium inter eos aut dirimentis aut etiam mere impeditientis; 3° Timor non inanis, ne ex eo matrimonio graves rixae, inimicitiae, scandala, allave incommoda subsequantur. *Vid. Pirbing.* (*Lib. 4. Tit. 16. n. 1.*).

(*b*) Dicitur, *nunc*; nam ante Tridentinam synodum feriatum tempus erat 1° A dominica prima Adventus usque ad Epiphaniam; 2° a dominica Septuagesimae ad Octavam Paschatis; 3° a feria secunda Rogationum usque ad Octavam Pentecostes; 4° Duabus aut tribus hebdomadis ante Nativitatem S. Ioannis Baptiste. — *Vid. Schmalzgrueb.* (*Lib. 4. Tit. 16. n. 27.*)

vivia nuptialia solemniora instruere. Non autem vetat Parocco sponsos privatum coniungere, licet variis in locis propter consuetudinem id etiam prohibeatur (a). — *Ita communiter.*

III. Sponsalia.

779. — Sponsalia quaelibet, sive *ecclesiastica*, sive *privata* cum alia persona serio contracta, neque ex mutuo consensu, neque alia iusta de causa legitime dissoluta, sunt impedimentum matrimonium impediens. Patet ex iure naturali; existit

(a) *Consuetudo nimirum quorundam locorum habet, non quidem ne fiant proclamationes, aut ne celebretur contractus matrimonii, neve hoc consummetur per tempora feriata, sed ne celebrentur nuptiae nisi aut urgente aliqua necessitate, aut obtenta Ordinarii licentia, etiam (si fieri possit) in casu necessitatis: cui consuetudini utique par est, ut parochi sese accommodent.* Ita Reiffenst. (*Lib. 4. Tit. 16. n. 12.*), Schmalzgr. (*eod. tit. n. 34.*), Wuestner (*eod. tit. n. 34.*), Koning (*eod. tit. n. 3.*), Schambogen (*eod. tit. n. 2.*), Schmier (*Part. 3. De Matr. Cap. 1. n. 103.*), Marchant, Gobat, Laymann, Sanchez, etc. Quocirca necesse non erat, ut hoc ipsum Lambertinius (*Instr. 80. n. 14.*) tamquam novam ac peregrinam *damnati Van-Espenii* sapientiam suis parochis proponeret.

In eadem *Instr. 80. n. 20.* Lambertinius rursus affert *Van-Espenii* etiam reprehendentem Canonistas, *quasi hi nimis addicti rigorosis antiquorum Canonum expressionibus abstinentiam a matrimonii consummatione per tempus feriatum reduxerint in praeceplum, quando potius erat meri consilii*, prouti ex Lambertinio refert etiam S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 984.*). Sed et ista ad antiquos obiectos canones responsio falsa est. Responso vera est (*Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 16. n. 31.-41.*), canones illos solum de solemnis sponsae traductione loqui, non vero de matrimonii consummatione; atque ita necesse non est eos explicare *de mero consilio*, et non *de precepto*; nam solemnis illa traductio re ipsa *praeccepto* interdicitur. Quod si canones addunt, separandos esse coniuges, qui contra Ecclesiae praeceptum nuptias *solemniter* celebraverint; haec poena foret, quae non de consilio, sed de praecipto esset subeunda. E quibus utique edocemur, inanem esse eorum spem, qui in damnatis operibus latitare thesauros sapientiae existimantes, potius e putridis hisce fontibus expiscari peregrina, quam a sinceris catholicae scholae promptuariis doctrinam haurire satagant.

enim gravis obligatio iustitiae standi contractui oneroso vere inito. Si quis autem, non obstante illo impedimento, nuptias contrahat, validum quidem erit matrimonium, cum impedimentum hoc sit tantum impediens, non tamen licitum.

IV. Votum.

Quadruplex distinguitur votum matrimonium impediens, nempe 1° votum castitatis; 2° votum non nubendi; 3° votum ingrediendi Religionem; 4° votum Ordines sacros suscipiendi.

780. — I. Votum castitatis.

1° Qui tale votum emisit, peccat graviter matrimonium iniens cum intentione illud consummandi, quia votum infringit.

2° Peccat etiam graviter, seclusa hac intentione, quia exponit se periculo vel votum vel ius compartis violandi.

3° Contracto matrimonio, nec petere nec reddere potest debitum labente primo bimestri, quia ex privilegio divino eximuntur hoc tempore coniuges ab obligatione coniugalis debiti, iuxta dicta supra n. 759. Elapso autem hoc tempore, potest quidem debitum reddere et compartis iuri satisfacere, non tamen petere *per se*, sine dispensatione a voto, aut sine suspensione seu indirecta voti irritatione ab altero coniuge facta.

4° Debet omnino abstinere, si alter consentiat, vel ius petendi amiserit, v. gr., ob adulterium vel incestum. Quod si aegre abstinere potest, dispensationem quamprimum postulare aut praedictam irritationem ab alio coniuge quaerere debet.

5° Si alter coniux moriatur, ad novas nuptias convolare nequit, nisi dispensationem a voto suo etiam ad hunc effectum impetraverit. — *Lacroix, l. 3. n. 564.*

781. — II. Votum non nubendi, seu votum virginitatis.

1° Qui voto illo emisso, matrimonium contrahit, graviter peccat, ut manifestum est.

2° Contracto matrimonio, reddere atque etiam petere potest debitum, quia iam impossibilis facta est voti observatio.

3° Mortuo coniuge, novum matrimonium, saltem probabili-
ter, contrahere potest, ob eamdem rationem.

In praxi dubium est quandoque, an quis virginitatem seu caelibatum, vel potius castitatem voverit. Interrogandus erit poenitens, an intentione se ab *oneribus* matrimonii liberandi sanctiusque Deo serviendi ductus fuerit, vel *unice amore et*

affectu puritatis: in primo casu caelitatum et virginitatem, in secundo autem vere castitatem vovisse censendus est. — *La-croix, n. 357.*

782. — III. *Votum ingrediendi Religionem.*

1º Qui tale votum emisit, peccat graviter matrimonium in-eundo, tum quia alterum decipit, tum quia se exponit periculo votum violandi.

2º Ante matrimonii consummationem, tenetur Religionem in-gredi; ideoque mortaliter peccat, quando prima vice matrimo-nium consummat, sive petendo, sive reddendo debitum; quia votum adimplere debet, quando potest. Illud autem adimplere potest non consummando matrimonium in primo bimestri, cum tunc ex privilegio divino possit quilibet Religionem ingredi, et altera pars, coniuge solemniter profitente, a vinculo matrimonii liberetur, iuxta superius dicta *n. 759.*

3º Post consummatum matrimonium potest petere et redde-re debitum, quia executio voti facta est impossibilis, et petitio actus coniugalnis non est contra illius votum, cum non voverit castitatem, sed *Religionem.*

4º Etiam consummato matrimonio, tenetur Religionem in-gredi *per se*, quoties id potest, illaeso compratis iure, v. gr., si alter consentiat, vel ius petendi debitum amittat in perpetuum, aut si matrimonium per mortem solvatur; quia obligatio voti semper subsistit. In praxi autem in hisce casibus magis expedit, ut ad dispensationem recuratur (*a*).

783. — IV. *Votum suscipiendi Ordines.*

1º Qui votum illud emisit, peccat graviter matrimonium in-eundo, ut in comperto est.

2º Tenetur Ordines suscipere, si possit, v. gr., si obtineat consensum alterius. Iuxta plures, tenetur Religionem ingredi ante matrimonii consummationem, etiam invito altero, ut votum adimplere possit. Sed alii *probabilius* hoc negant.

3º Initio matrimonio, potest illud consummare, si votum amplius adimplere nequeat.

(a) In praxi circumstantiae ratione *aetatis, prolis forte ex matrimonio susceptae, status fortunarum, habilitatis quoque ad munia religiosa* ita sunt immutatae, ut propter materiae mutationem voti obligatio fere *per se* cesseret, nec opus sit dispensatione.

Quaesita:

784. — *QUAER. 1° Quinam dispensare valeant in impedimentis impedientibus?*

Resp. 1° Nemo dispensare potest, ne Summus quidem Pontifex, ab impedimento ex validis sponsalibus orto, cum hac in re de stricto iustitiae debito agatur. Idem dicendum de necessitate consensus parentum, quae a iure naturali repetenda est, et naturaliter cessat, si parentes iniuste dissentiant.

Resp. 2° Episcopi, seu *ordinarii animarum Pastores*, iurisdictione plena in foro externo gaudentes, dispensare possunt 1° in obligatione bannorum; 2° quoad contractum per tempus feriatum, ubi consuetudo hunc quoque interdicat; 3° in voto castitatis temporaneae, et virginitatis seu non nubendi.

Nequeunt autem dispensare 1° quoad votum perpetuae castitatis (*a*); 2° quoad votum ingrediendi Religionem; 3° quoad impedimentum disparitatis cultus inter catholicos et haereticos. Hoc enim triplex impedimentum Papae reservatum est.

Resp. 3° Regulares ex suis privilegiis dispensare valent mere pro foro interno, in voto virginitatis, seu non nubendi (*b*). — *Recole dicta de privilegiis Regularium, in Tractatu de Statibus, n. 173.*

(*a*) *Intellige ante contractum matrimonium; nam contracto matrimonio, Episcopus dispensare potest ad debitum petendum (Vid. S. Alphons. Lib. 6. n. 987.). Idem dicit de voto continentiae, quo alteruter coniugum post contractum matrimonium se obligaverit. Cum enim vi huius voti exigere quidem debitum prohibeatur, illud tamen reddere possit, imo et debeat, non est votum perfectae castitatis, atque adeo non est Summo Pontifici reservatum. Secus dicendum, si ex communi consensu coniux uterque perpetuam continentiam vovisset (Vid. S. Alphons. ibid. n. 986.).*

(*b*) *Ex generali principio, quod Regulares mendicantes vi privilegiorum suorum dispensare possint in his votis omnibus, in quibus iure ordinario dispensare possunt et Episcopi, S. Alphonsus (Lib. 6. n. 987.) merito infert, eosdem non solum in voto non nubendi, ut habet A., sed etiam in voto castitatis temporaneae seu etiam quavis alia de causa non perfectae, tum ad debitum exigendum post initum matrimonium, dispensare posse. Imo cum sat probabilis sententia sit, ut mox A. innuit in Quaest. 2., ad ius Episcopi ordinarium spe-*

QUAER. 2º *An Episcopus, urgente necessitate, nempe cum periculum est in mora, dispensare possit in voto castitatis ad matrimonium contrahendum?*

Resp. *Affirm.*, dummodo vere adsit illud periculum, nec aditus ad Pontificem facile pateat. — *S. Lig.* n. 987. — *Suarez.* — *Sanchez.* — *Navarrus*, etc.

ARTICULUS II.

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS.

Agendum 1º de impedimentis dirimentibus in genere; 2º de impedimentis dirimentibus in specie; 3º de dispensatione ab hisce impedimentis.

§. I. *De impedimentis dirimentibus in genere.*

PROPOSITIO I.

Ecclesia potestatem habet constituendi impedimenta matrimonium non tantum impedientia, sed et dirimentia. De fide est.

785. — Elucet 1º ex definitione *Concil. Trident.* sess. 24. Can. 4.: *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit.* Confirmatur 2º ex ratione theologica. Ecclesia enim accepit a Christo omnem potestatem necessariam vel etiam utilem ad Rempublicam christianam recte gubernandam; atqui potestas constituendi impedimenta matrimonii est valde utilis imo et necessaria, ut matrimonium cum honore et decentia Sacramentis debita a fidelibus tractetur: ergo, etc.

PROPOSITIO II.

Ecclesia sola impedimenta matrimonii dirimentia constituere potest, et consequenter Principes SAECULARES non possunt constitueri IMPEDIMENTA, nisi ad meros effectus civiles.

ctare, ut urgente necessitate dispensare possit in voto perfectae castitatis ad matrimonium contrahendum, vi praemissi principii id quoque mendicantibus competit, uti re ipsa plures DD. (*Vid. S. Alphons. Lib. 6. n. 1128.*) concedunt.

786. — 1° Probatur ex *Conc. Turonensi*, an. 1583, a Gregorio XIII specialiter approbato, c. 19., de *Iurisdictione*, §. 6., ubi sic dicitur: *Certissimi iuris cum sit, matrimoniales causas esse fori ecclesiastici, ideoque earum cognitionem ac decisionem iudicibus laicis a sacris Canonibus omnino esse interdictam; omnibus praeterquam Episcopis et eorum Officialibus, de iis, earumque appendicibus ac circumstantiis, veluti si de coniugali adhaesione sit quaestio, cognoscere ac decidere sub anathematis poena prohibemus.* — *Collectio Conciliorum. Labbe.*)

2° Patet ex ipso *Concil. Trident.* sess. 23. c. 12., ubi definit, causas matrimoniales ad iudices ecclesiasticos pertinere.

3° Evincitur ex litteris *Pii VI* ad *Episcopum Motulensem*, 17 Septembris 1788, quibus expresse declarat talem esse sensum *Can. 12. Conc. Tridentini.*

4° Id confirmat ratio theologica. Cum enim matrimonium a Christo elevatum sit ad dignitatem Sacramenti, necessario soli potestati spirituali subiicitur. Et quamvis in matrimonio distinguantur ratio contractus et ratio Sacramenti, integrum tamen matrimonium ad Sacramentum pertinet, cum contractus sit ipsius materia, et disiungi a ratione Sacramenti inter christianos non possit. Alioquin vero sequerentur maxima incommoda ex conflictu potestatis, si duae potestates ab invicem independentes impedimenta matrimonii constituere possent; quod enim una aedificaret, destruere posset altera.

NOTA. Impedimenta dirimentia directe et primario ipsum contractum matrimoniale afficiunt, illunque nullum et iritum reddunt ob defectum conditionis absolute requiratae ad valide contrahendum. Indirecte autem et secundario afficiunt ipsum Sacramentum, quatenus nimicum sublatu contractu, eo ipso materia Sacramenti deficit. Sequitur ex dictis.

Quaesita:

787. — QUAER. 1° An impedimentum invincibiliter ignorantum irritet matrimonium cum illo contractum?

Resp. Affirm. Ratio est, quia lex tale impedimentum constitutens habet pro objecto ipsummet contractum irritandum, et proinde contractum semper irritat independenter a cognitione et voluntate contrahentis. Insuper leges irritantes effectum suum in omni casu sortiri debent, nisi bonum generale absolute obstet, ut dicetur de impedimento clandestinitatis, quod tunc tantummodo cessat, quando saeviente persecutione, Sa-

cerdotes idonei (*a*) ad assistendum matrimoniis haberi non possunt, ut suo loco dicetur. — *Lacroix, n. 626., et alii communissime.*

Hinc si contracto matrimonio mulier certo detegat impedimentum dirimens, vi cuius nullum fuerit matrimonium, debitum petere non potest, nec reddere, etiamsi ad id comminatio-ne mortis cogeretur, quia coniunctio fornicaria esset, quae in nullo casu licita est. Excipiunt quidam, nisi mulier mere passive se haberet, ita ut omnino materialiter tali actui cooperaretur; sed neque hoc concedi debet, cum de re intrinsece mala agatur; nisi, iuxta sententiam probabilem, mulier metu mortis ad id cogatur, secluso tamen consensus periculo. — *Recole dicta, t. I. de Act. hum. n. 21. et de 5º Praec. n. 390.*

788. — QUAER. 2º An incurvantur, licet ignorata, ea quoque impedimenta, quae videntur habere rationem poenae, ut impedimentum criminis?

Resp. Affirm. Ita communius cum Lacroix, Lib. 6. Part. 3. n. 641. (b). Ratio est, quia illa impedimenta habent primario

(*a*) Nimirum etiam sacerdos, nisi delegatam facultatem habeat ab eo, qui iure ordinario assistere matrimoni contractui debet, ad ullum valorem contractui sua praesentia tribuendum prorsus ineptus est.

(*b*) Consulendus est de hac quaestione Ferd. Krimer, qui (*In Decretal. Lib. 4. a n. 1011. ad 1029.*) ex professo hanc quaestionem tractat, libratisque utriusque partis rationibus, sic concludit (*n. 1024*); *Ex ipsis opinionibus sibi oppositis, affirmativa.... est sine dubio valde probabilis: negativa tamen non modo probabilis est absolute, sed etiam relate ad oppositam suam probabilitatem retinet. Maior enim probabilitas sententiae affirmantis nec ex certis aut evidenter principiis, nec certe aut evidenter concludit, sed solum probabiliter, et forte cum aliquo excessu ex auctoritate; consequenter non tollit neganti suam probabilitatem, etiam collata ad illam. Ea enim manet etiamnum intra fines purae probabilitatis; et solutiones suarum rationum habet valde probabiles seu prudenti fundamento subnixas.*

Quod autem vere affirmet Krimer, affirmativam sententiam neque certis principiis, neque certa conclusione deduci, id facile patet. Sit, v. gr., Suarez, qui dum alioquin docet, ignorantiam non excusare ab hoc impedimento incurrendo, tamen (*De Leg. Lib. 5. Cap. 19. n. 6.*) statuit, hoc impedimentum esse poenale. Ita ille: *Inter impedimenta matrimonii, illa quae sunt ratione delicti, poenalia sunt, ut*

et principaliter rationem vinculi, et secundario tantum rationem poenae; et consequenter semper incurruunt, quamvis igno-

sunt uxoricidium cum promissione, adulterium cum aliquo, tirente coniuge, cum promissione futuri matrimonii, etc. Et rationem (ibid.) reddit, quia irritatio actus est magnum gravamen, et potest nocumentum afferre; ergo de se esse potest sufficiens poena, et aliquando est valde accommodata delicto. Cui consentit et Palaus (Tract. 3. Disp. 2. punct. 2. n. 2.), ubi scribit: Aliquando annullatio actus inducitur in poenam commissi delicti, qualiter IN OMNIA SENTENTIA inducitur:... si quis coniugatus sub fide data de matrimonio contrahendo, cum aliqua adulterium commisit, etc. Nec aliter Card. De Lugo (De Poenit. Disp. 16. n. 337.): In iis casibus matrimonium non prohibetur propter motivum honestatis specialis, sed in poenam delicti commissi, et ut consulatur.... indemnitati coniugis, cuius vita periclitaretur, si cum spe futuri matrimonii fierent adulteria, et promissiones, aut machinationes de occidendo coniuge.

Porro si hoc, ut aiebat Palaus, ex omnium sententia tenendum est, iam quaestio, an ignorantia irritationis.... impediat irritationem actus (utemur verbis ipsius Suarezii, l. c. Cap. 22. n. 4.), pendet ex quaestione, an ignorantia solius poenae excusat illam, etiamsi contra legem peccatum sit. Et ipse quidem neganti opinioni sic (ibid.) adhaeret: *In qua (quaestione) partem negantem veriorem esse censimus. Quocirca quoad specialem quaestionem de irritationis poena sic arguit: Unde consequenter in praesenti dicendum est, quando lex humana prohibet actum addendo irritationem per modum poenae, si lex non ignoratur ut prohibens, licet ignoretur ut irritans, actum contra legem factum esse irritum; quia talis ignorantia non excusat peccatum contra legem, et consequenter nec excusat poenam, licet ignoretur; ergo neque excusat irritationem.* Ita quidem Suarez.

At vero solidumne est hoc fundamentum? Nam Sanchez (De Matrim. Lib. 9. Disp. 32. n. 17.) quoad generale illud principium putat veriorem sententiam oppositam. Sic illo: *Verius tamen esse credo, universas has poenas non incurri, ubi adest praedicta iuris (scil. punientis) ignorantia.* Quare et quoad irritationem ipse in contrarium sic (ibid. n. 18.) concludit: *Adde annulationem actus, quando non est ex solemnitatis defectu, sed in delinquentis poenam, non incurri a legis ignarisi, ut bene advertit Antonius e Butrio in C. 2. De Constit. n. 19.* Quod quidem referri ad irritationem quoque matrimonii, patet ex iis quae alibi habet (Lib. 7. Disp. 5. n. 7.) dicens, matrimonium inter quosdam interdici in delicti admissi poenam.

Exinde intelliges, cur supposito illo Suarezii principio, quod Palaus merito addebat esse in omnium sententia, nimisrum matrimo-

rantia excuset a poena iuxta communem sententiam, ubi agitur de lege mere prohibente.

nium in casu irritari in poenam criminis, Leander a Murcia (Disq. in 1. 2. S. Thom. L. 2. D. 4.), concluderit, *pro hac sententia* (nempe non incurri irritationis matrimonii poenam) *stare omnes, qui asserunt, irregularitatem, et ALIAS POENAS, per leges ecclesiasticas impositas, non incurri ab eo, qui illas ignorat, etiam ignorantia vincibili...., dummodo non sit crassa et supina.*

Porro quod sententia ista, quae ad incurrendas poenas exigit scientiam iuris non solum *prohibentis*, sed etiam *punientis*, plurimis placuerit, ex DD. a Sanchezio (*l. c. n. 17.*) allegatis discere facillime licet. Et praeterquam quod etiam A. fatetur, hanc esse *sententiam communem*, in praesens sufficere illud potest, quod Schmalzgrueber (In Lib. 5. Tit. 37. n. 109.) ex communi itidem sententia scribit: *Est instar regulae* (inquit), *quod committens aliquod delictum, subiaceat quidem poenis tali delicto proportionatis, non autem aliis extraordinariis, quae imponuntur ad vitandum frequentem delicti usum, vel ob aliam causam, nisi delinquens sciverit, delictum sub ea poena prohibitum esse.* Quod quidem principium postquam Suarezius ipse (*De Cens. Disp. 4. Sect. 9. n. 21.*) retulit ex Navarro hisce verbis: *Addit Navarrus, quoties poena est exorbitans et extraordinaria, cuiuscumque generis sit, si illa ignoratur, etiamsi delictum committatur, non incurri; sincere fatetur* (*ibid. n. 22.*), quod Navarri *discursus est probabilis*, nisi quod extendi non debeat ad poenas, quas Deus in aeternitate peccatis infligit: secus enim, ut ait, eas non incurreret, qui ignoret poenarum aeternitatem. Caeferum nemo dubitat, quin irritatio matrimonii in casu sit poena extraordinaria; proinde Navarrus prorsus merito principium illud impedimento criminis sic applicat (*Man. Cap. 22. n. 46.*): *Si uterque probabiliter ignorat (impedimentum), possunt matrimonium contrahere, simul atque mortuus fuerit, qui impedit.* Ex quibus patet, principia ab ipso Suarezio admissa ad contrariam, ac ipse velit, conclusionem potius adducere.

Ut itaque suppetias ferant nutanti illi conclusioni, ad illud confungiunt, quod et A. innuit, et sic effert Sporer (*De Matrim. n. 44.*) *Hoc impedimentum ab Ecclesia inductum est, non praecise in poenam delicti, sed principaliter ad absterrendos homines, ne spe matrimonii crimina committant, prout unanimiter supponunt Doctores universi.* Unde Suarez (*De Leg. Lib. 5. Cap. 19. n. 10.*) vult, hoc impedimentum potius habere rationem medicinae. Sic enim ille: *Hic non consideratur tantum communis utilitas, quae invenitur in poena, ut poena est, que est vendicare delictum....; sed ulterius consideratur*

QUAER. 3^a *An leges Ecclesiae constituentes impedimenta dirimentia urgeant etiam in casu gravissimi incommodi, e. gr., periculi mortis, etc.?*

utilitas MEDICINAE (ut sic dicam) auferendo occasiones perpetrandi similia delicta; quae utilitas non est communis omni poenae, nec de ratione eius, ut ad vindicationem spectat. Hoc ergo modo dicimus, per irritationem illam matrimonii in praedictis casibus auferri occasiones perpetrandi similia delicta, et hanc causam fuisse sufficientem ad imponenda talia impedimenta etiam sine vindicatione delicti, quod per aliam poenam fieri potuisset.

Fusum, plenumque ad ista responsum directum reperies apud laudatum Krimm (*In Lib. V. Tit. 7. a n. 729. ad 743.*), qui instantias omnes oppositae partis diligentissime persequitur. Nam nobis in praesens satis erit ostendere, haec quoque ex ipsorum, qui ea proferunt, sententia prorsus nutare, imo invicem elidi.

Et in primis dum isti ad tuendam causam contendunt, impedimentum criminis potius ratione *medicinae* inductum esse, quam in delicti poenam, ecce tibi Haunoldus (*Tr. 1. De Leg. a n. 109.*), qui confutaturus *Ioannem Salas et Pallavicinum*, nobiscum hac in re contendentes, *leges irritantes praecise in poenam alicuius delicti non ligare ignorantes, quia ignorantia inculpabilis excusat a poena, necessarium ad causam non prodendam putat contra contendere, irritationem matrimonii in casu esse puram poenam*. Sic ille (*l. c. n. 110.*): *Hanc irritationem (scil. matrimonii contracti ab homicida vel adultero cum complice ex intentione vel promissione matrimonii, etc.) esse puram poenam, videtur mihi certum. Tum subsidium, quod Suarezius contra quaesivit in utilitate medicinae, sic Haunoldus (*ibid.*) explodit: Nam licet per consequentiam sit favorabilis coniugibus, hoc tamen si obstaret, nulla denique lex irritans esset pura poena, cum quaelibet tandem in aliquem favorem resolvi possit. Quocirca eo demum confudit, ut contra communem sententiam neget, ignorantiam poenae excusare ab ipsa poena incurrienda. Quandoquidem vero omnes excipiunt, si quando poena sit extraordinaria, hoc unum reliquum denique illi fuit, ut (*ibid.*) adversus omnium sensum contenderet, irritationem matrimonii ob uxoricidium vel adulterium, etc., non esse poenam extraordinariam. Atque ita e patronis illius doctrinae alter destruere cogitur, quod alter adstruit: quod sane contingere non solet, quando solida, certa, firmaque principia adhibentur.*

At quisnam timor Haunoldum impulit, ut contenderet matrimonii irritationem in casu esse puram poenam? Illum nimurum coegerit aliud principium, quod eiusdem causae patroni, sui prorsus obliti.

Resp. Affirm., quia ex dictis ignorantia, etiam omnimoda, habilem facere nequit ad matrimonium illum, qui per legem inhabilis existit; ergo multo minus metus damni, etc. Hinc,

alibi adstruunt. Adi enim, v. gr., S. Alphonsum (*Lib. 7. n. 351.*); et cernes eosdem DD., ut evincant, ab incurrenda *irregularitate ex delicto* non excusare ignorantiam poenae, ipsius nempe irregularitatis, hac omnino uti ratione, *quia irregularitas non est poena medicinalis ad cavenda crimina in futurum, sed est inhabilitas vel poena punitiva propter maculam culpae*. Atque ita prorsus Suárez (*De Cens. Disp. 40. n. 9.*) habet: *Cessat hic specialis ratio, ob quam diximus ignorantiam invincibilem excommunicationis, seu censurae propriae dictae excusare, ne illa incurritur, quia illa est poena medicinalis, quae pro contumacia formaliter fertur, et ut ab illa recedatur; irregularitas vero, quando est poena, non fertur ut medicinalis, sed in vindictam delicti....; et ideo haec sola ignorantia non excusat irregularitatem*. Nec aliter quasi ex communi sententia Schmalzgrueber (*Lib. 1. Tit. 2. n. 40.*): *Communis doctrina cum Covarruvia affirmit (irregularitatem ab ignorantie solam poenam incurri), quia istae nec medicinales sunt, etc.* Itemque La Croix (*Lib. 7. n. 482.*) rationem, cur incurritur ab ignorantie irregularitas ex delicto, assert, *quia irregularitas non est.... poena medicinalis, requiriens scientiam vel contumaciam, etc.*

Hisce positis, et omissa nunc hac quaestione de irregularitate (nam ut suo loco videbimus cum S. Alfonso, aequre probabile est, irregularitatem in casu praedicto non incurri), quid dicendum superest de argumento supra allato a Sporer ac Suarezio, nempe quod impedimentum criminis ideo etiam ab ignorantie incurritur, quia potius *medicinae* rationem habet, quam poenae? Quid, quae-
so, hoc est, quod qualitas *poenae medicinalis*, quae prius, ubi agitur de impedimento criminis, assertur ut ratio, cur poena etiam ab ignorantie incurri debeat, postea vero, ut vidimus oculis nostris, ab iisdem auctoribus urgetur ceu ratio, cur ignorantia ab incurrenda poena eximere debeat? Firmumne habebimus illud eorum argumentum, quo ipsi deinde utuntur ad oppositum evincendum? Neque vero ipsi solum, sed (quod sane mirum videri debet) etiam qui defendunt, impedimentum criminis non incurri ab ignorantie, argumento eodem utuntur petito ex ratione poenae *medicinalis*. Sic enim Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 7. n. 58.*) eorum sententiam exhibet: *Rationem dant, quia impedimentum criminis ex dispositione iuris ecclesiastici habet rationem poenae pro perpetrato crimen, et medicinae conducentis ad coniugiorum fidem, et incolumitatem coniugum servandam, variaque mala praecavenda; atqui ex communi*

si quis contraxit impedimentum, v. gr., affinitatis cum sponsa sua de futuro ob fornicationem cum eius sorore, et Superiores

doctrina poenae praesertim medicinales, iure ecclesiastico statutae, non incuruntur ab iis, qui intrincabiliter ignorant, eas statutas esse; ergo, etc. Quod quidem argumentum profecto eo validius adversarios perstringere debet, quod utramque praemissam nedum ipsi concedant, sed ut verissimam assumant et pro se contra alios urgeant. Et forte perspectae huic rationum pro affirmante opinione infirmitati tribuendum quis putabit, quod Sporer (*l. c.*), memoratis etiam qui absque nota oppositam negantem defenderunt, concludat: *ideo ego cum P. Gobat non reverer illos, qui bona fide contraxerunt adstricti impedimento criminis, relinquere in bona fide.*

Levioris adhuc momenti est, quod opponit Viestner (*De Imped. Coniug. p. 2. n. 21.*), non esse paritatem a censuris, irregularitate et privatione debiti coniugalnis; quia censurae requirunt specialem contumaciam, quae cessat in ignorantie, illam suo delicto adnexam esse. Bene respondet Krimer (*l. c. n. 1026.*): *Etsi censurae requirant contumaciam, haec tamen non supponit essentialiter monitionem aut comminationem poenae factam ab homine; id enim fallit in censuris latae sententiae generaliter a iure impositis, quibus incurris sufficit monitio et comminatio Legis, ipso facto imponentis delinquenti censuram. Sed haec monitio et comminatio legis praecedit etiam delictum, cui adnexum est impedimentum criminis. Ergo et hic adest illa contumacia. Si ergo censura, ipso iure lata, incurritur ab ignorantie citra aliam contumaciam; id ipsum de hoc impedimento dicendum erit. Ergo ratione contumaciae quoad hoc inter censuras et hoc impedimentum nulla est disparitas.*

Allii (*Vid. Diana Tom. 2. Tr. 6. Res. 170. n. 3. in fin.*) pro affirmante sententia hoc argumentum adhibent, quod impedimentum criminis non sit poena, sed inhabilitas, aut si poena dici debeat, simul tamen et praecipue sit inhabilitas ad contrahendum. Verum haec ratio parum probat; quia ipsa inhabilitas iure statuta est in *poenam criminis*; atque adeo quod requiritur ad incurriendam poenam, requiritur etiam ad inhabilitatem incurriendam, et quod eximit a poena, ab ea quoque inhabilitate eximet.

Arguunt insuper (*Vid. La Croix Lib. 6. P. 3. n. 642.*) ex praxi et stylo Curiæ, quod reis huius criminis nunquam permittatur contraherc sine dispensatione, ut testatur Pyrrhus Corrado in *Prax. Dispens. Apostol. Lib. 8. C. 9. n. 17.*; quo circu Diana (*l. c.*) opinionem negantem habet ut valde praeludiciale sacris tribunalibus Poenitentiariae et Datariae Romanae. Cui instantiae reponi potest cum Benedicto XIV (*Quaest. Canon. 183. n. 26. 27.*), quod culusvis dispensa-

in hoc impedimento dispensare nolint, ex nulla causa vel metu illam ducere potest (*a*).

sationis aut facultatis concessio vel negatio per S. Congregationes, neque controversiarum statum, neque iurium conditionem ullo modo immutat. Proinde sicut (ut ibi habet idem Benedictus XIV) dispensatio concessa vel negata super irregularitatibus vel censuris non evincit incursum in irregularitatem vel censuram, nec concessio aut negatio facultatis petitae, v. gr., a Regulari mendicante, qui vi suorum privilegiorum ea iam pollebat, nihil ipsius aliorumve Regularium privilegiis detrahit; ita nec dispensatio concessa ad convalidandum matrimonium evincit praecedentem eiusdem matrimonii nullitatem, nec dispensatio concessa ad matrimonium contrahendum evincit certam impedimenti existentiam. Et sane numquid praxis est tribunali S. Poenitentiaiae aut Datariae, ut mandent matrimonia sine dispensatione celebrari, quando Oratores etiam in casu dubii impedimenti ad ea pro dispensatione recurrunt? Et tamen quis ignorat (*Vid. S. Alph. Lib. 6. n. 901.*), matrimonium cum mera probabilitate parentiae ecclesiastici impedimenti tum valide tum licite sine dispensatione celebrari posse? Ad id vero, quod subditur ex Diana, bene respondeat Krimer (*cit. Lib. 4. n. 1023.*), nullum per hanc opinionem praecauditum iniuriamve iis tribunalibus fieri: secus abolendae forent opiniones omnes Thh., quae subinde necessitatem negant petendae dispensationis; at enim per usum talium opinionum quidpiam iis tribunalibus iure debitum detrahi aut negari, contendit nemo.

Alii demum ab absurdo argumentantur ad hominem, quod si poenale impedimentum necessario scientiam poenae in delinquente requirat, id valeret etiam quoad impedimentum affinitatis ex copula illicita. — Pro cuius difficultatis solutione aliquis forte remitteret obiicientes ad ea, quae de hac quaestione habet Engel (*Lib. 4. Tit. 14. n. 11.*): allegat enim DD., quibus arrisit opinio ab hoc quoque impedimento ignorantibus eximens. Sed eiusmodi responsum nec necessarium est, nec opportunum. Nam multo melius advertit cum aliis Krimer (*l. c. n. 1018.*), inhabilitatem ex affinitate per se non supponere necessario delictum aliquod, sed solum propinquitatem personarum, quae ex sanguinis commixtione profluit: quocirca affinitas inhabilitatem istam aequre inducit, tum si ex licita tum si ex illicita commixtione oriatur, etsi Concilii Tridentini benignitate extensio inhabilitatis ex damnata coniunctione ortae iustis de causis ad arctiores limites restricta fuerit.

Et haec quidem sufficient, tum ut constet, non inaniter Krimer dixisse, affirmantem sententiam *nec certis aut evidentibus principiis*,

789. — QUAER. 4° An liceat contrahere matrimonium cum impedimento dubio, seu probabili?

Resp. 1° Affirm. probabilius in dubio, seu probabilitate Iuris ecclesiastici, quia Ecclesia merito censetur huiusmodi matrimonium ratum habere, si forte impedimentum reipsa adesset. Etenim Ecclesia supplere censetur defectum contractus de Iure canonico irriti, sicut et iurisdictionis defectum supplet, quoties communiter Doctores ut probabile tenent eam supplere, iuxta dicta in Sacramento Poenitentiae *de errore in materia iurisdictionis*, n. 548. et seq. Atqui opinio docens Ecclesiam supplere, generaliter ut probabilis recepta est ab innumeris Doctoribus, qui ei suffragantur, licet eidem nonnulli adversentur. Ergo.... — *Ita Lacroix*, n. 534. — *S. Lig.* n. 901., et alii communiter.

Resp. 2° Neg., si agatur de probabilitate iuris divini aut naturalis, v. gr., in impedimento ligaminis, vel impotentiae; quia tunc Ecclesia defectui probabili supplere nequit, cum impedimentum illud ab Ecclesia non pendeat. Matrimonium igitur sic contractum dubium remaneret; proinde non licet unquam Sacramentum recipere cum tali dubio de eius valore (b). Ergo, etc.

nec certe et evidenter concludere; tum etiam ut scandalum tempetur quorundam pusillorum, qui stupent et quodammodo horrescunt, dum audiunt, oppositam negantem sententiam non modo in Seminariorum Romani scholis, praeeunte emerito Professore, Episcopo nunc Lauretano, Illmo ac Rmio Josepho Cardoni, tradi ut vere probabilem iamdiu consueuisse, sed in concessu quoque Examinatorum Romani Cleri uti tales ultra admitti: cuius quidem sententiae consecratum habes in iis, quae paulo ante ex S. Alphonso (*Lib. 6. n 901.*) attulimus, et infra habes (*n. 789.*) indicata. Qui vero hanc sententiam sive e veteribus sive e recentioribus tenuerint, praeter heic allegatos, habes penes laudatum Krimm *l. c. n. 1014. 1015.*

(a) Vide tamen, quae ipse Auctor post S. Alphonsum superius n. 771. de quodam necessitatis casu advertebat.

(b) S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 902.*) censuit, urgente gravissima causa posse matrimonium contrahi cum mera probabilitate non existentis impedimenti, etiamsi hoc sit iuris divini seu naturalis; modo accedat declaratio Summi Pontificis seu interpretis legis divinae; idque evinci ex declaratione Urbani VIII, qui in dubio an valida essent matrimonia quorundam Indorum infidelium, et idcirco num conversi ad fidem tenerentur accipere primam e pluribus, quas habuerant uxores, an vero possent ex iis, quam mallent.

Resp. 3º Neg. etiam, si agatur de probabilitate *facti*. Ratio est, quia Ecclesia in huiusmodi probabilitate non praesumitur dispensare. Opinio autem contraria communiter non est recepta, ut probabilis; et aliunde nimia sequerentur incommoda, si contracto matrimonio error detegretur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 902.*

790. — *QUAER. 5º An liceat coniugibus uti matrimonio, si post nuptias initas dubium de aliquo impedimento oriatur?*

eligere, respondit, quod ubi DD. sententiae utrinque probabiles intercederent, Missionarii sequerentur opiniones barbaris pro conditione locorum hominumque favorabiliores. Libellum supplicem Urbano VIII a P. De Lugo, postea Cardinali, de hac re oblatum, responsumque Pontificis habes apud Cardenas (*Cris. Theol. Part. 4. Dissert. 2. n. 552.*).

Ast advertendum est, iisdem Missionariis a Gregorio XIII et eodem Urbano VIII iam factam insuper fuisse facultatem dispensandi quoad ipsum vinculum matrimonii in infidelitate contracti, et nondum post utriusque coniugis conversionem iterum consummati, uti iam vidimus in not. ad n. 759. pag. 652. Quocirca dubio, si quod supererat de vinculo forte existente cum prima uxore, consulebatur aut certe consuli poterat per dispensationem saltem *ad cautelam*. Quam quidem dispensandi facultatem Episcopis, Vicariis Apostolicis, nec non Praefectis Missionum concedi solitam memorat etiam Benedictus XIV (*De Syn. Lib. 6. Cap. 21. n. 6.*) his verbis expressam: *Dispensandi cum Gentilibus et infidelibus plures uxores habentibus, ut post conversionem et baptismum, quam ex illis maluerint, si ipsa etiam fidelis fiat, retinere possint, nisi prima converti voluerit.* Quae postrema verba non indicant certe coniugem, *quae nolle cohabitare sine iniuria Creatoris*, etc., atque adeo quae dici posset iuxta phrasim Pauli *discedere*; sic enim nulla opus fuisse dispensatione; et ex Actis Concilii Limani (Vide supra not. ad n. 759. pag. 656.) constat, permisum fuisse fideli ut cohabitare cum coniuge adhuc infideli saltem ad tempus posset. Dispensatio igitur refertur ad casum, in quo non vi privilegii Paulini, sed vi Apostolicae dispensationis matrimoniale vinculum, si quod exstabat cum prima coniuge, solvebatur. Quod autem Lambertinus (*l. c.*), allata hac dispensandi facultate, quodammodo mirabundus notet, nullam in ea mentionem fieri de coniuge infideli iuridice interpellanda, id praeiudicio, quod a Pontio ebiberat, tribuendum est, uti iam in not. superiorius cit. advertere licuit.

Resp. 1° Neg., donec facta fuerit inquisitio sufficiens de veritate. Si tamen unus tantum dubitet, quamvis non possit debitum petere, debet tamen illud reddere alteri in bona fide pententi. — *S. Lig. n. 903.*

Resp. 2° Affirm. si adhibita seria diligentia ad veritatem degendam, dubium adhuc remaneat, quia in dubio standum est pro valore actus. — *Ita communiter contra paucos. — S. Lig. n. 904.*, etc.

791. — QUAER. 6° *An valeat matrimonium contractum cum impedimento putato, sed non existente?*

Resp. 1° Si contrahens non sit omnino certus de impedimento, sed aliquo modo dubitet de illo, validum est matrimonium. — *Ita communiter cum Lacroix, n. 525.* — Ratio est, quia contrahit saltem conditionate, nempe *in quantum possum*, quamvis ad conditionem illam non reflectat: ergo non existente impedimento consensus iam adest absolutus.

Resp. 2° Si contrahat cum certitudine impedimenti, quod parvi pendet, ita ut statuat vivere in concubinatu, certum est, invalidum esse matrimonium. Ratio est, quia tunc voluntas contrahendi matrimonium non est praedominans.

Resp. 3° Si contrahat quidem cum certitudine impedimenti, sed dolens de impedimento et non audens illud aperire, ne impediatur matrimonium, vel ne infameretur, aut ex inadvertentia aliqua, controvertitur. *Probabilis valet matrimonium ob voluntatem praedominantem illud contrahendi. — Ita Lacroix, ibid.* — Attamen *ad cautelam* in praxi inducendus foret ad consensum renovandum.

ERRORES A PIO IX DAMNATI

Circa matrimonium eiusque impedimenta.

792. — Inter acta Pii IX, multa reperiuntur circa matrimonium, ex quibus praecipua referre iuvat.

I. In damnatione et prohibitione operum Nuytz, sic de isto impio auctore loquitur in *Brevi Apostolicae Sedis*, die 22 Augusti 1851:

Plura quoque de matrimonio falsa asseruntur:

Nulla ratione fieri posse, Christum eversisse matrimonium ad dignitatem Sacramenti;

Matrimonii Sacramentum non esse nisi quid contractui accessorium, ab eoque separabile, ipsumque Sacramentum in una tantum nuptiali benedictione situm esse;

Iure naturae matrimonii vinculum non esse indissolubile;

Ecclesiam non habere potestatem impedimenta matrimonium dirimentia inducendi, sed eam civili potestati competere, qua impedimenta existentia tollenda sint;

Causas matrimoniales, et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinere;

Ecclesiam sequioribus saeculis dirimentia impedimenta inducere coepisse, non iure proprio, sed illo iure usam, quod a civili potestate mutuata erat;

Tridentinos Canones (sess. 24. c. 4. de Matrim.) qui anathematis censuram illis inferunt, qui facultatem impedimenta dirimentia inducendi Ecclesiae negare audeant, vel non esse dogmaticos, vel de hac mutuata potestate intelligendos;

Tridentinam formam sub infirmitatis poena non obligare, ubi lex civilis aliam formam praestituit, et velit hac nova forma interveniente matrimonium valere;

Bonifacium VIII, votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere, primum asseruisse. »

793. — II. In Allocutione diei 27 Septembris 1852 circa res Reipublicae Neogranatensis (*Nouvelle-Grenade*), sic aiebat Summus Pontifex :

« Cum nemo ex catholicis ignoret, aut ignorare possit, matrimonium esse vere et proprie unum ex septem Evangelicae legis Sacramentis, a Christo Domino institutum, ac propterea inter fideles matrimonium dari non posse, QUIN UNO EODEMQUE TEMPORE SIT SACRAMENTUM, atque idcirco quamlibet aliam inter christianos viri et mulieris, PRAETER SACRAMENTUM, coniunctionem cuiuscumque etiam legis civilis vi factam, nihil aliud esse nisi turpem atque exitiale concubinatum, ab Ecclesia tanto tempore damnatum, ac proinde a coniugali foedere SACRAMENTUM SEPARARI NUNQUAM POSSE, et omnino spectare ad Ecclesiae potestatem ea omnia decernere, quae ad idem matrimonium quovis modo possunt pertinere, etc. »

§. II. *De impedimentis in specie.*

794. — Impedimenta matrimonium dirimentia quindecim numerantur his versibus expressa :

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
 Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
 Aetas, affinis, si clandestinus, et impo,
Baptave sit mulier, nec parti redditia tutae:
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

De singulis seorsim sermonem instituemus.

PUNCTUM I.

De impedimento erroris et conditionis.

Duplex error relative ad matrimonium distinguitur, scilicet 1° error *substantialis*, qui versatur circa ipsam personam matrimonio copulandam; 2° error *accidentalis*, qui personae qualitates afficit. Conditio autem intelligitur *seculis*, ab altera parte ignorata.

Principia:

793. — I. Omnis error circa *personam* matrimonium efficit nullum de iure naturali, etiamsi error esset omnino invincibilis. Ratio est, quia ex parte contrahentis tollit voluntarium circa obiectum contractus, et proinde hic irritus efficitur.

II. Error circa *qualitates* personae, qualiscumque sit, per se non irritat matrimonium. Ratio est, quia error circa qualitates non cadit in obiectum contractus (*a*); obiectum enim istud est

(a) Rationem solidam, cur validus consistere debeat contractus matrimonii, etiamsi error circa qualitates antecedenter se habeat, et det causam contractui, habes penes Molinam (*De Iust. et Jur. Tr. 2. Disp. 239. n. 8. et Disp. 252. n. 5.*), et Sanchez (*De Matrim. Lib. 10. Disp. 9. n. 20.*); clarius autem apud Lugo (*De Iustitia et Iure, Disp. 22. n. 88.*) ita disserentem: *Ego in primis de contractu matrimonii atque etiam de professione religiosa, vel rotis constituentibus statum religiosum, qualia sunt rota simplicia nostræ Societatis, dicendum puto, quod si error vel dolus non versetur circa substantiam, etiamsi det causam contractui, non reddit illum irritum nec irritandum.... Ratio autem est, quia in iis, quae constitunnt sta-*

ipsamet persona, cum qua contrahitur, ut modo dictum est, non vero sunt ipsius qualitates. Excipe, nisi qualitas *explicite*, velut conditio sine qua non, ut aiunt, intendatur (a).

III. Error circa conditionem servilem comparlis dirimit matrimonium de Iure ecclesiastico, ut constat ex lib. 4. *Decreta-*

tum ex natura sua firmum et irrevocabilem, quales sunt professio et matrimonium, voluntas iuxta naturam rei, de qua agitur, accommodat se et consentit sine restrictione vel conditione, sed omnino absolute et independenter ab aliis conditionibus praeter eas, quae sunt de substantia eiusdem contractus. Ex iis enim conditionibus manerent incerta matrimonia et profesiones, atque adeo ipse status, quod non est iuxta naturam rei, de qua agitur. Quidquid igitur sit de aliis contractibus, in iis omnino dicendum est, non irritari ex dolo etiam dante causam contractui, dummodo non versetur circa substantiam. Incommoda autem matrimonii, ut ait Lugo, incerti, sic Schmalzgrueber (Lib. 4. Tit. 1. n. 447.) indicat: Si talis error matrimonium viliaret, plurima matrimonia, magno prolium, maximo reipublicae damno, et scandalo publico dissolverentur, cum saepissime in hoc contractu interveniat error circa qualitatem. Vid. et S. Alphons. (Lib. 6. n. 1012.).

(a) Non in hoc tantum casu, sed etiam in alio, quem A. omittit, error circa qualitatem invalidum efficit matrimonium; quamquam uterque casus contineri potest generali illa, utul subobscura regula, ob errorem qualitatis matrimonium invalidari, quando eiusmodi error qualitatis transit in substantiam. Primus itaque casus, quem et A. innuit, est, quando qualitas est conditio, sub qua praestatur consensus; manifestum est enim, conditione deficiente, etiam conditionatum, idest consensum deficere. Alter casus est, quando qualitas est determinativa personae, quacum quis contrahere intendit; seu quando personam, cum qua contrahis, non cognoscis nec determinas, nisi ex indicio et nota illius qualitatis. Qua de re Pirhing (Lib. 4. Tit. 1. n. 163.): *Si per qualitatem, in qua erratur, certa et individua persona designetur, animoque concipiatur, quae visu prius ignota est, tunc error redundat in errorem personae.* Item sat clare Sanchez (Lib. 7. Disp. 18. n. 38.): *Ad explicandum, quando error circa qualitatem redundat in errorem personae, matrimonium dirimentem, dico breviter, tunc id accidere, quando erratur circa qualitatem, quae certam personam designat, quae contrahenti prius nota non erat absque illa qualitate (scil. nisi ex illa qualitate): nec constat, mentem contrahentis fuisse in personam sibi praesentem, quaecumque illa sit, consentire.*

lum, tit. 9. Hoc impedimentum locum non habet amplius in Europa, ubi servitus penitus extincta est (*a*).

(*a*) Locum non habet in Europa hoc impedimentum, non quia cesseret ius, sed quia communiter deest occasio, nisi forte in partibus turcici imperii, aut si quae personae servituti adhuc mancipatae in alias Europae partes aliunde adveniant. Error autem hac in re ex communis DD. matrimonium dirimit, etiamsi crassus fuerit (*Vid. S. Alphons. Lib. 6. n. 1019., et Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 9. n. 29.-31.*). Quod si contrahens sciat conditionem alterius servilem, aut coniugium ignoranter contractum deinde, cognito errore, ratum habeat, ex omnium sententia certum est, matrimonium esse validum; ex dispositione autem Iuris Canonici (*G. Si viduam 15. Dist. 34.*) scienter contrahens cum ancilla sit irregularis (*S. Alph. l. c. n. 1018., et Schmalzgr. l. c. n. 15.-18.*); et in secundo casu renovandus esset consensus coram parocho ac testibus, nisi forte nullitas praecedentis contractus ita omnino occulta esset, ut probari non posset: tunc enim sufficeret consensus denuo a parte libera emissus (*Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 3. n. 121., et Tit. 9. n. 18.*).

Hoc porro impedimentum, uti patet, valet solum quoad matrimonium liberi cum servo: nam (et haec sedulo notanda pro locis, in quibus adhuc servitus viget) coniugia inter servos extra controversiam (*Schmalzgr. l. c. n. 7.*) valida habenda sunt (*Vid. C. 2. Q. 2. Caus. 29., et S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5.*), etiamsi contrahantur sine heri consensu (*C. Dignum 1. De Coniug. Serv. — Schmalzgr. l. c. n. 10.*); quocirca sicut servus licite, etiam heros suo invito, matrimonium contrahit, sic heros graviter contra iustitiam peccat, si servum aut positive a matrimonio impedit, aut illum, postquam contraxit, durius hac de causa tractet. Non tamen positive consentire tenetur, et consequens inde ex plurimis DD. sententia praeindictum subire, ut servus tunc possit ac debeat praeserre coniugem debitum petentem heros petenti servitum; quamquam Sanchez (*Lib. 7. Disp. 21. n. 15.*) censet, id locum habere, etiamsi matrimonium fiat heros non consentiente (*Vid. Schmalzgr. l. c. n. 13.*).

Quandoquidem autem heros ius habet vendendi servos, difficultatem inde profluentem, si sine illius consensu matrimonium contractum fuerit, DD. sic componunt: 1° Si nondum a servo inchoatum sit matrimonium per sponsalia de futuro, heros potest servum vendere, quia sic matrimonium non impedit, et alioquin utiliter iure suo; — 2° Si vero matrimonium per sponsalia de futuro iam sit inchoatum, non licet heros uti eo medio, quia sponsae iam est ius quaesitum, ut servus stet promissis et matrimonium contrahat; quod heros, servum alio mittens, impediret; — 3° Denique si ma-

Resolves:

796. — 1° Si quis putet contrahere nuptias cum Anna, et ducat Agatham, invalidum est matrimonium. Secus, si putans se ducere puellam nobilem, divitem, virginem, pacificam, e contrario plebeiam, pauperem, corruptam, rixosam eam ductam inveniret.

2° Validum est matrimonium, si quis ducat viduam putans se ducere caelibem, etiamsi per fraudem in hunc errorem inductus fuerit; nam fraus inducit quidem obligationem reparandi iniuriam, non autem efficit, ut consensus non versetur circa substantiam rei, de qua agitur. Imo hoc valet, licet certo contrahere noluisset, si prius eam viduam esse novisset; non enim ad id, quod forte vel etiam certo facturus fuisset, sed ad id quod reapse fecit, attendendum est.

3° Valide contrahit puella nobilis cum viro vago, qui falso se iactat nobilem et bonorum multorum possessorem, idque falsis testimoniis probat. Sed mulier illa non tenetur cum ipso coabitare, et divortium perpetuum quoad torum et habitationem statim facere potest. — *S. Lig., et alii omnes.*

PUNCTUM II.

De impedimento voti et Ordinis.

797. — I. Votum dirimens matrimonium est solum votum solemne castitatis (*a*), per professionem in religione approbata factum. Votum enim simplex castitatis, etiam perfectae et per-

trimonium iam contractum sit, quidam putarunt, posse servum venumdari, quia sic non matrimonium, sed tantum eiusdem usus impeditur; alii tamen magis cohaerenter id negant, nisi uxor comode possit virum sequi (*Schmalzgr. l. c. n. 14.*).

(*a*) Dicitur votum *castitatis*, non vero votum *religiosum*, quia ideo et eatenus professio religiosa matrimonium dirimit, quatenus solemne votum castitatis includit. Non dirimunt ergo matrimonium vota, utut solemnia, quorundam Ordinum Equestrium, quae profiteantur tantummodo *castitatem coniugalem*. Vid. *Schmalzgr. (Lib. 4. Tit. 6. n. 45.)*.

petuae, matrimonium non dirimit (*a*), sed tantum impedit, iuxta superius dicta *n.* 779.

II. Ordo autem matrimonium dirimens, est Ordo sacer, nempe Presbyteratus, Diaconatus et Subdiaconatus.

De utroque hoc impedimento loquitur *Concil. Later. I et II*, atque *Trid. sess. 24. Can. 9.* inquit: *Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque esse validum, non obstante lege ecclesiastica vel voto, anathema sit.*

Quaesita:

798. — QUAER. 1° *Quonam iure praedicta impedimenta matrimonium dirimant?*

Resp. 1° Impedimentum *Ordinis* dirimit tantum iure ecclesiastico, iuxta sententiam communem (*b*). Ratio est, quia ex una parte Ordo *per se* non repugnat cum statu coniugali; nec adest ex altera parte prohibito ulla divina, quae in Scripturis aut in traditione inveniatur. — *S. Lig. n. 1059.*

Resp. 2° Cum solemnitas voti sit Iuris ecclesiastici, eo ipso Papa dispensare potest, dummodo adsit causa sufficiens ad dispensandum ab ipso voto.

QUAER. 2° *Quaenam conditiones requirantur, ut rotum solemne et Ordo matrimonium dirimant?*

Resp. 1° Quoad rotum, debet esse emissum 1° voluntarie et deliberate; 2° cum vera intentione se obligandi; secus enim rotum validum non foret (*c*).

Resp. 2° Quoad Ordinem, requiritur 1° ut sit susceptus valide; 2° ut sit susceptus voluntarie. — *Ita omnes.*

(*a*) Excipe vota simplicia, quae post biennium tyrocinii emittuntur in Societate Iesu, uti alias (*sup. not. ad n. 759.*) diximus, ex speciali privilegio Gregorii XIII.

(*b*) Vid. sup. not. ad *n. 41.*

(*c*) Posse Pontificem ab hoc impedimento dispensare, sententia est receptissima Thh. et Canonist., quos longa serie allegat Sanchez (*De Matrim. Lib. 8. Disp. 8. n. 7.*): et quidem concessae huius dispensationis exempla passim suppetunt, ut videre est apud Schmalzgrueber (*Lib. 3. Tit. 35. n. 48.*).

PUNCTUM III.

De impedimento cognitionis.

Cognatio triplicis generis distinguitur, scilicet 1° *naturalis*; 2° *spiritualis*; 3° *legalis*. De singulis seorsim.

SECTIO I.

De cognitione naturali.

799. — Cognatio *naturalis*, seu consanguinitas, est vinculum personarum ab eodem stipite proximo per carnalem generationem descendantium, quod scilicet exsurgit ex unitate et participatione eiusdem sanguinis.

Tria sunt in consanguinitate distinguenda, scilicet 1° *stipes* seu persona, ex qua aliae ducunt originem; 2° *gradus*, seu mensura distantiae unius personae ab altera; 3° *linea*, seu series personarum ab eodem stipite descendantium.

Linea duplex est: alia *recta*, et alia *collateralis* seu *transversalis*. Prior est series personarum, quarum aliae ab aliis descendunt, vel *immediate*, ut filii a parentibus, vel *mediate*, ut nepotes ab avis, vel a proavis, etc. Posterior vero est series personarum, quae licet stipitem communem habeant, aliae tamen ab aliis non descendunt, ut sunt fratres, consobrini, etc.

Linea collateralis est *aequalis* vel *inaequalis*, prout consanguinei aequaliter vel inaequaliter a communi stipite distant, ut infra explicabitur.

Statuenda:

800. — I. Consanguinitas in *linea recta* matrimonium dirimit *indefinite* in quocumque gradu, saltem de iure positivo. Patet ex Iure can. *in Resp. Nicolai I ad Bulgaros*, c. 37.

II. Consanguinitas in *linea collaterali* matrimonium dirimit usque *ad quartum gradum inclusive*, et non ultra. Constat ex *Conc. Later. IV*, et ex variis locis Iuris canonici.

III. Consanguinitas matrimonium dirimit etiam inter eos, qui tantum vel ex eodem patre, vel ex eadem matre nati sunt; item

inter consanguineos ex illegitimis natalibus generatos. Ratio est, quia diversitas patris aut matris, vel illegitimitas, non impedit, quin carnalis consanguinitas inter eos existat.

Regulae ad gradus consanguinitatis computandos.

801. — I^a Regula. In linea recta *tot numerantur gradus quot personae, stipite dempto*, seu tot sunt gradus, quot sunt generationes. Hinc inter patrem et filium unicus est gradus; quia unica est generatio, seu unica filii persona, secluso patre utpote stipite. Inter nepotem et avum duo gradus numerantur, quia duae sunt generationes, licet tres interveniant personae, nempe avus, pater, et eius filius, seu nepos respectu avi. Ponas pariter proavum vel abavum, et tres vel quatuor gradus habebis.

II^a Regula. In linea collaterali *AEQUALI tot sunt gradus quot sunt personae in una parte, stipite dempto*. Hinc frater et soror sunt in primo gradu: quia si stipes communis seu pater seponatur, remanet unica persona ex utraque parte; et cum singuli distent uno gradu a stipite, etiam unico gradu inter se distant. Pariter patrules, seu duorum fratrum filii, distant singuli duobus gradibus a stipite communi, seu ab avo suo, et proinde consanguinei sunt inter se in secundo gradu. Sic etiam de aliis dicendum est.

III^a Regula. In linea collaterali *INAEQUALI tot sunt gradus quot personae in parte remotiori, semper stipite dempto*. Hinc si unus distet a communi stipite duobus gradibus, et eius consanguineus tribus, erunt inter se consanguinei in tertio gradu, iuxta effatum: *Gradus remotior trahit ad se propinquorem*. Igitur Berta consanguinea erit in secundo gradu cum patruo, seu fratre patris sui, quia distat duobus gradibus ab stipite communi, nempe ab avo suo, licet patruus ipse unico gradu ab eodem stipite separetur, cum sit stipitis filius, seu frater patris Bertae. Sic etiam de aliis quibuscumque statuendum.

NOTA. Ad gradus iuxta *ius civile* computandos, desumitur *numerus, seu summa omnium personarum in qualibet linea, stipite dempto*. Proinde in *linea recta*, eodem modo computantur ac gradus canonici: in *linea collaterali aequali*, gradus canonici duplicantur; in *linea collaterali inaequali*, duplicatur linea minor et additur excessus maioris.

Quaesita :

802. — QUAER. 1º *Quo iure consanguinitas in praedictis gradibus matrimonium dirimat?*

Resp. 1º Certum est consanguinitatem *in linea recta*, iure naturae matrimonium dirimere in primo gradu, et *probabilius* etiam in caeteris gradibus *indefinite*, *iuxta* quorundam Theologorum sententiam (a). Caeterum casus a praxi longissime distat, ut patet.

Resp. 2º *Quoad lineam collateralem*, in primo gradu *probabilius* (b) dirimit iure naturali, aut saltem divino positivo, cum Ecclesia nunquam dispensem, ut fratres et sorores coniungi va-

(a) Aliter tamen alii sentiunt; et omissis nunc variis opinionibus (*apud Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 14. n. 30.*), quae ad plures paucioresve gradus vim huius impedimenti extendunt, sunt qui cum S. Thoma opinentur, primum dumtaxat gradum iure naturae invalidas nuptias efficere; quam opinionem etiam S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 470.*) probabilem habet aeque ac illam, quam A. refert, eamque caeteris praefferendam censem cum Schmalzgr. (*ibid. n. 31.*) plures alii. Sed, ut bene A. advertit, ad proxim nihil haec conferunt.

(b) Irritum, nec ne, iure naturae sit matrimonium inter fratrem et sororem, dissident DD., et alii affirmantem, alii negantem opinionem probabiliorum dicunt; alii contendunt, Roman. Pontifices quoad hunc gradum nunquam dispensasse, alii dispensasse aliquando (*Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 14. n. 45. et 47.*); et, quod etiam S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 470.*) notat, pro sententia, quae iure naturae hoc coniugium censem validum, stat etiam S. Thomas. Et inutile quidem foret utriusque partis argumenta, responsaque ad rationes contrarias recensere, quae videri passim apud DD. possunt (*Vid. S. Alph. l. c., et Schmalzgr. l. c. n. 45.-48.*). Illud interim adverte, quantum hinc praeiudicij ultro profluat adversus opinionem, quae dum principibus negat potestatem statuendi impedimenta dirimentia pro subditis *infidelibus*, contendit, pro istis solum ius naturae valere. Hoc enim praestituto matrimonium in infidelitate contractum inter fratrem ac sororem haberi non posset ceu certe invalidum, utcumque etiam eorum legibus damnaretur; et cum in dubio ex generali principio standum sit pro valore matrimonii, proinde si ambo illi ad fidem converterentur, cum summo infidelium simul et fidelium scandalo separari non possent.

leant, atque infideles ipsi huiusmodi nuptias detestentur; in aliis gradibus iuxta omnes dirimit Iure ecclesiastico (a), ut deducitur ex praxi Ecclesiae, quae ab iis dispensat.

QUAER. 2° *Quomodo inveniri facile possint gradus consanguinitatis?*

Resp. 1° Si cognitus sit stipes communis, scribas illius nomen in charta, et infra generationes et nomina personarum hinc et inde descendantium referas, usquedum pervenias ad eas personas, quae connubio iungendae sunt; facile inde gradus computabis.

Resp. 2° Si incognitus sit stipes, sic procedas: Scribas in inferiori parte chartae vel tabulae nomen sponsi ad unum latus, et nomen sponsae ad alterum; dein supra nomen sponsi adnotes nomina eorum consanguineorum, qui forte causa esse possunt, cur aliqua intersit cognatio cum sponsa; idem facito quo ad sponsam. Qua facta adnotatione, ascendas ex una parte, et videas utrum convenient in communi principio seu stipite, ex quo sponsus et sponsa sint mediate generati. Hinc postquam inveneris, simulque animadverteris, utrum sponsi sint in linea aequali vel inaequali, applices tandem regulas infra propoundendas, et resolutio dubii patebit. Pro quibus sit sequens exemplum:

(a) Hinc gravissimi momenti consectarium. Nam cum leges Ecclesiae eos non obligent, qui non sunt baptizati, proinde spectato iure naturae valida habenda sunt matrimonia contracta inter infideles, qui hisce consanguinitatis gradibus coniuncti sint; atque adeo, si ad fidem convertantur, nec separandi sunt, nec dispensatione indigent, ut in contracto coniugio maneant. Quod autem de consanguinitatis impedimento, hoc ipsum et de aliis impedimentis iuris mere ecclesiastici dicendum est.

Num vero habenda sint valida coniugia, quae haeretici ineunt cum impedimento iuris mere ecclesiastici, dissident DD. Vld. de hac controversia Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 1. n. 378.-380.*), qui altis utriusque sententiae rationibus in affirmativam partem inclinare videtur.

ABAVUS
Didacus Noel.

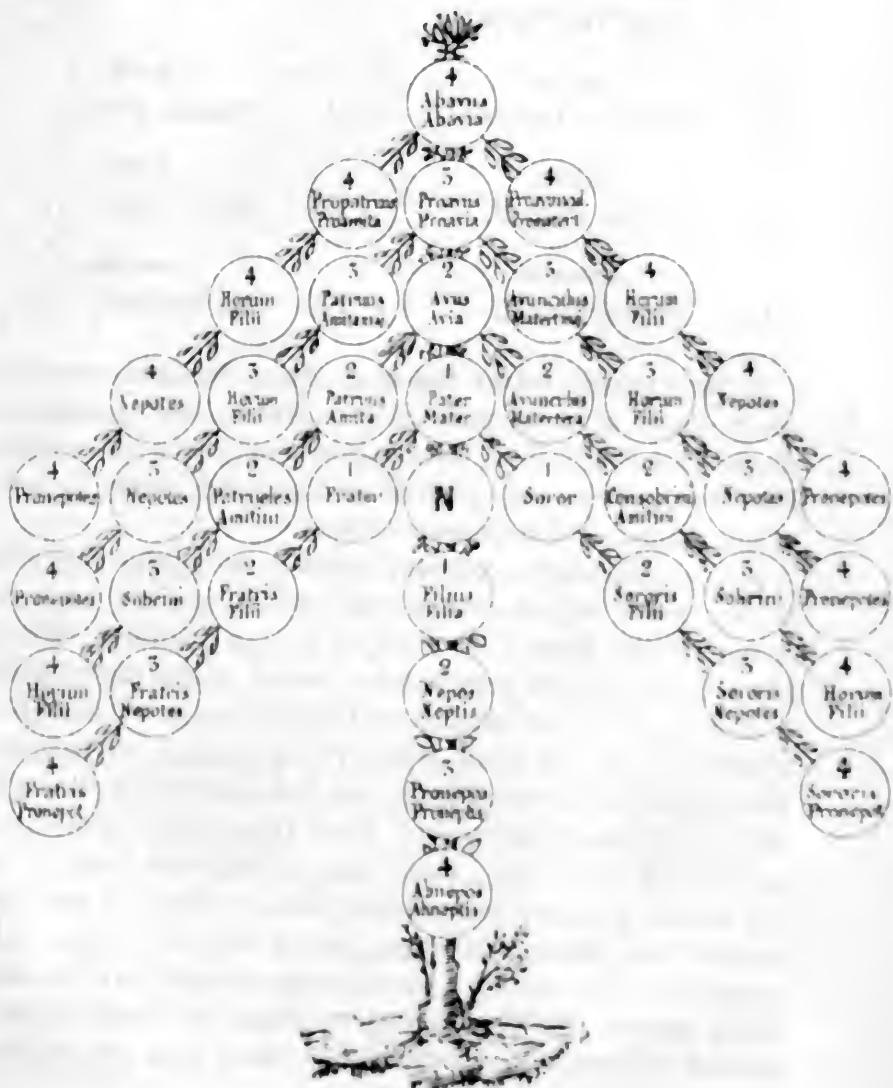
	PROAVIA.		PROAVUS.
I.	<i>Iulia Noel.</i>	I.	<i>Arthur Noel.</i>
	<i>Uxor Titi Pascal.</i>		
	AVUS.		AVUS.
II.	<i>Maevius Pascal.</i>	II.	<i>Maurus Noel.</i>
	PATER.		PATER.
III.	<i>Paulus Pascal.</i>	III.	<i>Hector Noel.</i>
	SPONSUS.		SPONSA.
IV.	<i>Petrus Pascal.</i>	IV.	<i>Maria Noel.</i>

In hoc exemplo *Petrus Pascal* et *Maria Noel* sunt consanguinei in quarto gradu aequali. Si vero *Maria Noel* immediate descendenter a *Mauro Noel*, *Arthur Noel* esset eius avus et *Didacus Noel* eius proavus, et proinde consanguinei forent in quarto gradu quidem, sed *attingente tertium*.

803. — Alia etiam methodus indicatur ad gradus cognitionis dignoscendos, scilicet cum *tabella genealogiae*, seu *arbore consanguinitatis*. Inspice tabellam, et vide in qua linea, et in quibus cellulis, reperias personas de quarum cognitione quaeritur, et attende quot gradibus distent a stipite communi. *Exemplum:* Quaeris, v. gr., in quali gradu Titius sponsus sit consanguineus respectu Bertae sponsae, cum iam scias avum prioris fuisse fratrem proavi posterioris. Pone Titium in cella media N.; ascende ad eius avum; frater eius ad dexterum latus, in cella ubi notatur patruus, erit proavus Bertae; descende per lineam rectam illius numerando avum, patrem et sponsam ipsam, hinc stipes communis erit ille, qui reperitur in cella tertia superiore lineae mediae. Sic numerabis tres gradus ex parte sponsi, et quatuor ex parte sponsae; hinc concludes esse consanguineos in quarto gradu *attingente tertium*.

Finge alia quaevis exempla similia, alterutrum e sponsis in qualibet cella sive media, sive ad unum latus supponendo, et ad stipitem communem ascendendo, ut inde ad alterum sponsum descendas; sed minime attendas ad nomina, quae in variis cellis occurribus reperies, quia pro cella electa omnia variabunt, ut patet.

GRADVS CONSANGVINITATIS

NOTA. 1° Personae quae tracti coniunguntur sunt inter se in linea recta, cum caeteris in linea collaterali.

2° Vbi linea coniunguntur, ibi stipes habetur.

—en följdling medt hov tillhörf ra skräckens unika tillsyns aktionsjägarens — attom-
aga förlängningssyndromet följs åter. Detta är dock inte heller en
varsel om icke-tid, eftersom den förlängningssyndromen är en följd av rörelsemöjligheten
attminstone förlängas till en viss del, men det förlängningen i sig kan också
förlängas vidare, och det är denna förlängning som är det viktiga.

201. —Quare 3. Gouverneur des Westindischen Seestadtens.

2375000 93000 000 1

Digitized by Google

10) Pius IX's encyclical *Rerum Novarum* (1891) was highly controversial.

NOTA. Consanguinitas inter easdem personas ex duplice vel etiam triplici capite oriri potest, et tunc est duplex vel multiplex consanguinitatis propinquitas, seu impedimentum in petitione dispensationis aperiendum; ita, v. gr., si duo fratres duas feminas sibi consanguineas ducant, liberi ex utroque matrimonio provenientes, duplicitate inter se consanguinei erunt (a), et haec circumstantia necessario declaranda est.

804. — QUAER. 3° Quinam sint consanguinei collaterales?

Resp. Sunt sequentes, scilicet :

1° Ex parte patris.

PROPATRUUS, seu frater proavi (*grand-oncle*).

PROAMITA, seu soror proavi (*grand' tante*).

PATRUUS MAGNUS, frater avi (*frère de l'aïeul*).

PROAMITA, soror avi (*sœur de l'aïeul*).

PATRUUS, frater patris (*oncle paternel*).

AMITA, soror patris (*tante paternelle*).

PATRUELES, filii fratrum ex parte patris (*cousins-germains paternels*).

2° Ex parte matris.

PROAVUNCULUS, frater proaviae (*grand-oncle*).

PROMATERTERA, (*sœur de la bisaïeule*).

AVUNCULUS MAGNUS, soror aviae (*grand-oncle maternel*).

MATERTERA MAGNA, soror aviae (*grand' tante maternelle*).

AVUNCULUS, frater matris (*oncle maternel*).

MATERTERA, soror matris (*tante maternelle*).

CONSOBRINI, filii fratrum ex parte matris (*cousins-germains maternels*).

AMITINI, filii fratrum (*cousins-germains*).

SOBRINI, horum filii (*cousins issus de germains*).

NEPOTES, filii fratrum (*neveux*).

PRONEPOTES, horum filii (*arrière-neveux*).

(a) Plura exempla tum duplicatae tum triplicatae consanguinitatis vide apud De Iustis (*De Dispens. Matrim. Lib. 2. Cap. 3. a n. 31.*).

SECTIO II.

De cognatione spirituali.

Cognatio spiritualis est propinquitas quaedam, quae ex statuto Ecclesiae oritur ex administratione et susceptione baptismi et confirmationis inter certas personas in Iure canonico determinatas.

Principia:

805. — I. Cognatio *spiritualis* dirimit matrimonium de *Iure ecclesiastico* 1º inter ministrum Sacramenti et subiectum, huiusque genitores; 2º inter patrinum vel matrinam et filiolam vel filiolum, eorumque genitores. Sic ex *Conc. Trid. sess. 24. c: 2., de Reform.* Hinc duo specie tenus versiculi, memoriae tamen iuvandae perutiles, exhibentur :

Baptizans, baptizatus, baptizatique parentes;
Levans, levatus, levatique parentes;

NOTA. Has inter personas contrahitur cognatio spiritualis ex Confirmatione non secus ac ex Baptismo. Aliquis tamen in locis patrini in Confirmatione non amplius adhibentur:

II. Plures conditiones requiruntur, ut patrini cognitionem spiritualem contrahant, scilicet 1º ut sint baptizati (a), secus

(a) Ad cognitionem contrahendam baptismus est conditio necessaria *quoad omnes*: proinde si vel baptizans, vel parentes baptizati sint infideles (licet catechumi), cognatio ab iis non contrahitur. Quocirca tam fidelis qui baptizavit prolem infidelis, tam qui eam a sacro fonte suscepit, possent matrimonium contrahere non quidem cum prole baptizata, sed cum eius parentibus, postquam ad fidem conversi essent (*Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 11. n. 32.-35.*).

Certum est autem, hanc cognitionem contrahi etiam ab haeretico, tum si baptizet, tum si teneat in sacro fonte, tum si prolem illius alius baptizatus (sive haereticus sive catholicus) vel baptizet vel teneat. Ratio, quia quisquis characterem baptismalem habet, est ca-

enim Ecclesiae non subiiciuntur ; 2° ut sint rationis compotes, quia secus non sunt muneris patrini capaces ; 3° ut designati fuerint a parentibus, vel etiam a Parocho in illorum loco vel defectu (a) ; 4° ut baptismus fuerit validus (b).

pax huius cognitionis, et legibus Ecclesiae subditur (*Sanchez Lib. 7. Disp. 60. n. 2., Pirhing. Lib. 4. Tit. 11. n. 40.*). Caeterum iam nota sunt SS. Congr. decreta, quibus interdicitur, ne aut catholicus haereticorum filios in baptismo elevet, aut ad id muneris in baptismo catholici haereticus admittatur.

(a) Necessae reipsa non est, ut quis a parentibus aut a parocho designetur ; sed satis est, quod sese ingerens admittatur. Opus tamen est generatim, ut quis non mere materialiter adsistat et infantem teneat, sed ut intentionem seu animum habeat suscipiendi seu agendi munus patrini ; quamquam non requiritur insuper, ut intentionem contrahendi spiritualem cognitionem gerat ; quia hoc est consecutarium nullatenus a voluntate eius, sed ab Ecclesiae statuto pendens, atque adeo etiam ab ignorantе contrahitur (*Schmalzgrueber Lib. 4. Tit. 11. n. 36.*).

(b) Videlicet si baptismus, quod est principale, non subsistat, neque accessoriū, scil. cognatio, subsistere potest. Hinc argue, quod si baptismus denuo conseratur sub conditione, et postea detegatur, infantem prius valide baptizatum fuisse, nulla aderit cognatio. Quousque autem hoc non constat, Ecclesia cognitionem praesumit. Quod tamen intellige, quando vere adsit dubium, quod S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 151.*) *negativum* dicit, cum scilicet pro baptisi prioris valore nulla faciat solida ratio ; nam si dubium sit *positivum*, nempe si in utramque partem adsit probabilitas, quisque resolvere dubium potest, prouti habet, et (ut habet S. Alph. l. c.), matrimonium contrahi poterit, quasi nullum sit impedimentum, quia scilicet nullum adest certum impedimentum.

Quod idem dicendum in duobus aliis casibus, nempe 1° si quis ex errore unum pro alio infantem teneat ; 2° si quis infantem teneat in baptismo privato. Nam cum in utroque casu (*Vid. S. Alph. Lib. 6. n. 149. et 151.*) DD. dissideant, fatendum denique, rem esse dubiam. At si dubia est cognatio, dubium erit et impedimentum ; dubium autem impedimentum (ut ipse S. Alphonsus advertit n. 151.) non est matrimonii impedimentum.

Resolves:

806. — 1º Patrinus et matrina matrimonium inter se inire possunt, non vero cum patre vel matre baptizati.

2º Non contrahunt cognationem spiritualem, qui officium patrini et matrinae exercent in supplendis Baptismi solemnitatibus, nec qui nomine tantum alterius baptizatum de sacro fonte suscipiunt (a).

3º Contrahunt veram cognationem spiritualem patrini a parentibus designati et iniuste a Parocho reprobati, si infantem reapse teneant; secus, si a Parocho iuste reiicerentur (b). — *S. Lig. n. 154.*

4º Vir, qui puellam in casu necessitatis et privatim baptizavit, nec ipsam, nec eius matrem ducere potest (c). — *Ita communiter.* — *S. Lig., de Bapt. n. 149.*

5º *Probabilius* autem non videntur hanc cognationem contrahere patrini in Baptismo privato adhibiti. Ratio est, quia in *Conc. Trid. de iis* tantum patrinis, qui in Baptismo solemnii adhibentur, sermo est, cum pro Baptismo privato nulli requirantur. — *Ita communius* cum *S. Lig. n. 149.*

6º Patrini cognationem spiritualem contrahere non videntur, nisi baptizatum physice tangant, quia secus proprie eum de sa-

(a) Postremum hoc confirmant decreta S. Congr., quorum unum refert Barbosa (*Apost. Decis. Collect. 177. n. 9.*), duo alia vero Benedictus XIV (*Quaest. Can. 227.*). Ex alia autem S. Congr. declaratione, quam refert Gallemart (*In not. ad C. 2. Sess. 24. Conc. Trid. n. 4.*), procuratoris officium praestare potest vir pro muliere, et viceversa; quo in casu non interdicitur, ut actu duo viri vel duae mulieres e sacro fonte elevent.

(b) Licet Synodus Tridentina (*Sess. 24. Cap. 2. De Reform. matr.*) decreverit, *ut unus tantum, sive vir sive mulier, vel ad summum unus et una baptizatum de baptismo suscipiant;* hoc tamen decretum non esse *irritans* constat ex Declaratione S. Congreg. in causa Aquensi, 10 Martii 1631 (eam refert Barbosa *Apostol. Decis. Collect. 177. n. 10.*), dummodo tertia vel quarta persona fuerit et ipsa *designata*, quae proinde cognationem contrahet.

(c) Idem dicendum, uti patet, de muliere, quae privatim puellum baptizaverit.

cro fonte suscipere non censemur (*a*) ; omnes enim textus Iuris can., quibus spiritualis cognatio statuitur, hisce verbis exprimuntur : *qui suscipit, tenet, levat, tangit*, etc. — *S. Lig. n. 148.*, et alii communiter.

7° Parentes baptizantes filios in necessitate vel bona fide nullam contrahunt spiritualem cognationem, qua ab usu coniugii prohibeantur ; haec enim prohibitio rationem habet poenae, quae sine culpa non incurritur. — *S. Lig. n. 150.* — Imo *probabilius* nec videntur cognationem contrahere, etiamsi ex industria, seclusa necessitate, prolem baptizarent (*b*). — *S. Lig. ibid.*

SECTIO III.

De cognatione legali.

807. — Cognatio *legalis* est propinquitas personarum, quae oritur ex adoptione legali. Duplex distinguitur adoptio :

1° *Perfecta*, qua persona sui iuris, forma legali (*c*), transit in potestatem et familiam adoptantis, et omnia filii legitimi iura acquirit.

(*a*) Requiritur, ut dum baptizatur, patrinus ita baptizatum tangat, ut dici queat, eum *suscipisse, accepisse, tenuisse, letasse, etc.* in sacro vel de sacro fonte ; vel si consuetudo sit, ut sacerdos teneat infantem dum baptizatur, patrinus vel infantem baptizandum sacerdoti praesentaverit, vel mox infantem de sacerdotis manu immediate suscipiat ; unde non satis esset, quod mediate commater acciperet eum a compatre, vel viceversa ; nec etiam sufficeret tactus momentaneus digiti vel manus, quia id non esset *lecare aut tenere*, etc. Non tamen opus est, ut patrinus etiam respondeat pro infante ; quia responsio ista ad patrinum catechismi (de quo sup. in not. ad n. 776. dictum est) pertinet (*Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 11. n. 38. 39.*).

(*b*) Cum saltem dubium sit, principium praevaleret, in re dubia non posse certum ius coniugi auferri. Negandum ergo est, per hoc usui coniugii apponi impedimentum (*Schmalzgrueber, Lib. 4. Tit. 11. n. 46.-49.*).

(*c*) Perfecta adoptio, quae et *arrogatio* dicitur, indiget rescripto *Principis* ; pro imperfecta vero, quae dicitur *simplex*, sufficit auctoritas cuiusvis iudicis competentis. Vid. *Schmalzgrueber, Lib. 4. Tit. 12. n. 3.*

2º *Imperfecta*, qua persona extranea, quae sui iuris non est, assumitur in filium vel nepotem, non tamen transit in adoptantis familiam, et potestatem, et propterea non fit huius haeres necessarius ex testamento, licet ei succedat ab intestato (a).

Principia :

I. Cognatio *legalis* seu adoptio constituit impedimentum dirimens de Iure ecclesiastico, quamvis de Iure romano prius stabilitum fuerit (b). Eruitur ex *Resp. Nicolai I ad Bulgarios*, etc.

II. Cognatio *legalis* ad similitudinem cognationis naturalis ex iure romano matrimonium dirimit inter sequentes personas :

1º Quasi in linea recta inter adoptantem et adoptatum et eius filios dum sunt sub paterna potestate constituti; 2º inter adoptatum et filios adoptantis, quasi in linea collaterali, dum huius filii sub paterna potestate versantur; 3º inter adoptantem et uxorem adoptati, ac vicissim inter adoptatum et uxorem adoptantis, quasi in linea recta per modum affinitatis, ut constat ex declaratione S. Congreg. in Hortana 26 Sept. 1734 (c).

(a) Contra vero per adoptionem perfectam seu *arrogationem*, adoptatus haeres evadit necessarius ex testamento in quarta bonorum parte (*Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 12. n. 3.*).

(b) Cognatio ista matrimonium dirimit iure ecclesiastico, quatenus per ius ecclesiasticum approbatae sunt leges civiles romanae, per quas primitus inductum hoc impedimentum fuit.

(c) Differunt inter se istae cognationes (et consequenter etiam impedimentum ex iis ortum), quod prima et postrema sint perpetuae; quocirca adoptans, v. gr., ducere nequit filiam aut neptem adoptivam in uxorem, etiamsi per emancipationem adoptio fuerit soluta, nec privignus aut nurus (intellige adoptivi) iungi matrimonio possunt cum noverca aut socero, licet adoptio aut per emancipationem aut per mortem adoptantis cessaverit. Requireretur igitur dispensatio Sedis Apostolicae, quae tamen etiam in postremo casu difficilime conceditur. Secunda vero in linea collaterali durat dumtaxat, quamdiu durat adoptio (*Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 12. n. 26. et seq., et S. Alph. Lib. 6. n. 1027. not. 2.*). Sex autem modis ex iure romano solvitur adoptio : 1º morte naturali adoptantis; 2º morte eiusdem civili; 3º ob nuptias incestuosas; 4º ob dignitatem, v. gr., episcopalem; 5º per sententiam; 6º per emancipationem (*Schmalzgr. ibid. n. 10.*).

Quaesita:

808. — QUAER. 1° *An cognatio legalis matrimonium dirimat usque ad quartum gradum inter adoptantem et descendentes adoptati, aut vice versa?*

Resp. 1° Certo restringitur ad primum gradum quoad adoptatum et descendentes adoptantis. Ex Iure canonico constat.

Resp. 2° *Controvertitur* quoad adoptantem et descendentes adoptati. *Probabiliter* cognatio non extenditur ultra primum gradum, seu ultra adoptatum, nisi habeat descendentes sub potestate sua constitutos (*a*) ; nihil enim in iure huic decisioni oppositum reperitur. — *S. Lig. n. 1027.*

809. — QUAER. 2° *An adoptio imperfecta dirimat matrimonium?*

Resp. Neg. *probabilius* cum *S. Lig. n. 1027.*, et aliis communius. — Ratio est, quia sola adoptio perfecta censenda est adoptio proprie dicta (*b*).

(*a*) Sat claram regulam habes, si cum Sanchezii (*Lib. 7. Disp. 63. n. 34.*) communiori sententia statuas, ex romano iure impedimentum se ad eos extendere, qui simul cum Patrefamilias adoptato transeunt in potestatem adoptantis.

Facilius autem indicari possunt personae, inter quas, constante adoptione, consistere matrimonium potest. Durante itaque adoptione potest matrimonium consistere 1° inter adoptantem et matrem adoptati (*S. Thom. in 4. Dist. 42. q. 1. art. 2. ad 5.*) ; — 2° Inter adoptantem et filiam adoptivae ; quia haec non est in potestate matris, ideoque non transit in potestatem adoptantis ; — 3° inter adoptantem et filiam illegitimam adoptati, quia scilicet filii illegitimi non sunt in patris potestate, atque adeo filia adoptati in easu in potestatem adoptantis non transit ; — 4° eadem de causa consistet matrimonium inter filium illegitimum adoptantis, et huius filiam adoptivam ; — 5° inter filium et filiam duorum fratrum adoptivorum, quia isti nullo cognationis vinculo inter sevinciuntur : — 6° denique inter duos adoptivos unius adoptantis ; nam nullo id iure vetitum est (*Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 12. n. 31. et seqq.*).

(*b*) Rationes, ob quas communiter DD. statuunt, impedimentum ex sola perfecta adoptione oriri, vide apud Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 12. n. 18.-22.*), qui insuper cum communi DD. advertit, ex ad-

NOTA. Non videtur vigere adoptio *perfecta* in Gallia ; siquidem ex art. 348 *Cod. civ.* adoptatus remanet iuris sui. Sic enim statuitur : *L'adopté restera dans sa famille naturelle, et y conservera tous ses droits.* Hinc controvertitur utrum adoptio ista impedimentum dirimens constituat. Affirmant *Carrière, Bouvier, etc.* Negant vero *probabilius*, ut videtur, alii non pauci.

Sic Canonista ANDRÉ, *Cours alphabétique de Droit canon* : « Quant à l'adoption telle qu'elle existe en France, on doute qu'elle soit un empêchement dirimant, parce qu'elle est bien différente de l'adoption parfaite, et par conséquent il n'est pas certain que l'approbation donné par l'Eglise à la loi romaine s'étende à nos lois civiles sur l'adoption.

Sic iterum alias Canonista Gallus COBRIÈRE, *Droit privé, administratif et public*, etc. : « Notre adoption diffère essentiellement de l'adoption parfaite des Romains, et ne peut conséquemment en produire les effets. On objecterait vainement, que si notre adoption n'est pas identique avec l'adoption parfaite des Romains, quant à sa teneur, elle l'est au moins quant aux motifs qui l'ont fait porter ; car il s'agit moins de connaître les motifs d'une loi que ses dispositions, et de quelle autorité elle est revêtue : c'est à la loi romaine que la loi canonique a donné l'effet d'annuler, aux yeux de l'Eglise, le mariage entre l'adoptant et l'adopté, et non à une autre qui en diffère par sa cause, ses effets et ses formes. »

Haec confirmantur sequente S. Officii Decisione : « In Bulgariae provincia mos est, ut patresfamilias aliquando sibi in filios adoptent, absque tamen ulla iuris solemnitate, aliquos pueros et puellas. Huiusmodi adoptati communiter inter catholicos ibi commorantes, veluti filii legitimi reputantur, adeo ut in haereditate etiam succedant. Rev. DD. Ioseph Roveramus missionarius.... Sacram Congreg. de Propaganda Fide humiliter supplicavit, ut declarare dignaretur, an talis adoptio impedimentum pareret cognationis legalis. Eadem S. Congr. instantiam remisit ad S. Congr. S. Officii. Deinde in Congregatione generali habita coram SS.

optione *simplici* seu *imperfecta* nedum *dirimens*, sed ne *impediens* quidem impedimentum oriri. Porro cum lex Canonica hoc impedimentum tantum induixerit per approbationem romani circa hoc iuris ; proinde quaestionem, incurritur, nec ne, canonicum hoc impedimentum, quando in civili variarum gentium codice ratio cognationis legalis plus minusve distat a iuris romani *arrogatione* seu *perfecta adoptione*, sola Apostolica Sedes definire certa sententia potest. Nam usquedum eiusmodi definitio exspectetur, Doctores privati, generalibus principiis inhaerentes, quod matrimonium sit res valde favorabilis, et idcirco iura prohibentia et irritantia matrimonium, si quando ambiguus sit eorum sensus, restringi potius (iuxta XV Iuris Reg. in VI), quam extendi debeant, recentiores civiles leges circa legalem cognationem et obicem nubendi inde ortum citius de *simplici* illa secundum ius romanum adoptione, quae nullum canonicum impedimentum parit, interpretandas statuent.

DD. Nostro, feria V^a, die 16 Aprilis 1761, Sanctissimus... declaravit praefato in casu nullum existere impedimentum. • (Apud Ferraris, Pro matrimonio, art. 2. *additio*, ex novissima Romana editione.)

Casus autem Galliae praefato casui proersus similis videtur.

Plures ut adstrinxerant impedimentum dirimens, innixuntur responsioni S. Poenit. ad D. LASSERRE, Vicarium generalem Petrocoreensem. Sed illa responsio rem minime dirimit. Sic enim interrogaverat orator : • Cum in eodem regno (Galliae) • adoptionis ius modo legaliter sit receptum, quaeritur an canonicum impedimentum adoptionis dirimens, locum etiam habere debeat? Resp. affirmatice, si • res sit de adoptione legitime inita. • Porro non sicut propositum ab oratore, de quali adoptione ageretur. Insuper adoptio imperfecta, ut in usu est in Gallia, in iure non dicitur adoptio simpliciter, sed adrogatio.

PUNCTUM IV.

De impedimento affinitatis.

810. — Affinitas est propinquitas, quam quis contrahit cum consanguineis personae, quacum carnale commercium habet; seu, est propinquitas orta ex copula carnali inter alterum et consanguineos alterius. Proinde exurgit affinitas inter virum et consanguineos mulieris, et vice versa.

Hinc 1° Affinitas oritur tum ex copula *licita*, hoc est, coniugali; tum ex copula *illicita*, nempe ex fornicatione, adulterio, incestu, etc.

2° Affinitas contrahi potest etiam inter ipsos coniuges, si alteruter rem cum aliquo ex consanguineis alterius habet.

Principia :

811. — I. Affinitas ex copula *licita* dirimit matrimonium usque ad quartum gradum *inclusive* (a); ex copula autem *illicita* solum usque ad secundum gradum *inclusive*. Evincitur ex Conc. Later. IV, et ex Conc. Trid. sess. 24. c. 4.

(a) DD. advertunt, hoc decretum intelligendum de linea transversa, sed non cohiberi ad quartum gradum, si de linea recta sermo sit. Quae tamen animadversio nihil ad proxim consert, quia matrimonium inter affines quinto aut sexto gradu in linea recta, vix est probabile, quando summa prosperitas in sacris litteris exhibetur illius, qui quartam generationem viderit.

II. Affinitas non contrahitur nisi per copulam *perfectam* et *consummatam*, seu talem ex qua per se generatio sequi possit; quia secus vir et mulier non fiunt stricte una caro (*a*). — *S. Lig. n. 1075.*

III. Affinitas inter coniuges contracta matrimonium ipsorum dirimere nequit, cum huic indissolubiliter iam contracto superveniat; eiusdem tamen usum impedit in poenam coniugis adulteri vel incestuosi. Constat ex variis locis Iuris canonici, praesertim ex cap. *Si quis, De eo qui cognovit*, etc. Haec autem ut pote ex copula illicita, vi Decreti Trident. Sess. 24. Cap. 4. *De Ref. matr.* non contrahitur, nisi ex copula cum consanguineis alterius in primo et secundo gradu. Confirmatur ex Declaratione expressa *Gregor. XIII, apud S. Lig. n. 1070.*

Regulæ:

812. — 1º Personae, quae carnaliter coniunguntur, non sunt proprie inter se affines, sed sunt principium affinitatis, et quasi stipitis locum tenent.

2º Affinitas esse non potest inter duas personas, quarum neutra copulam habuerit cum consanguinea alterius; idcirco

(*a*) Consentient unanimiter DD. in neganda affinitate, si sola foemina seminaverit; non item, si seminaverit solus vir; de qua controversia S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 1075.*) concludit, utramque oppositam sententiam esse probabilem, et certum est, S. Thomam pro iis stare, qui exigunt actum utrinque perfectum. Quocirca cum agatur de impedimento, ex generali principio definiendum foret, rem esse dubiam, ac propterea impedimentum non adesse.

Quoad proxim autem valere debent regulæ, quas et S. Alphonsus (*l. c.*) habet, nempe, 1º Quando de copula constat, in foro externo semper praesumitur pro impedimento contracto; 2º idem praesumitur etiam in foro interno, quando de opposito non constet, quia iudicium prudenter sit ex communiter contingentibus, praesertim si foemina fateatur, magnum voluptatis sensum se expertam, esto seminalem effusionem non adverterit; 3º si reipsa constet, re ipsa seminationem alterutra ex parte non esse secutam, in foro conscientiae non potest sententia pro impedimento ferri (*Schmalzgrueber Lib. 4. Tit. 14. n. 71.-73.*).

29. *Leptothrix* *gigantea* (L.) Kuntze (Fig. 10). II
This species is characterized by its large size and
long, slender, slightly curved, yellowish-green roots.

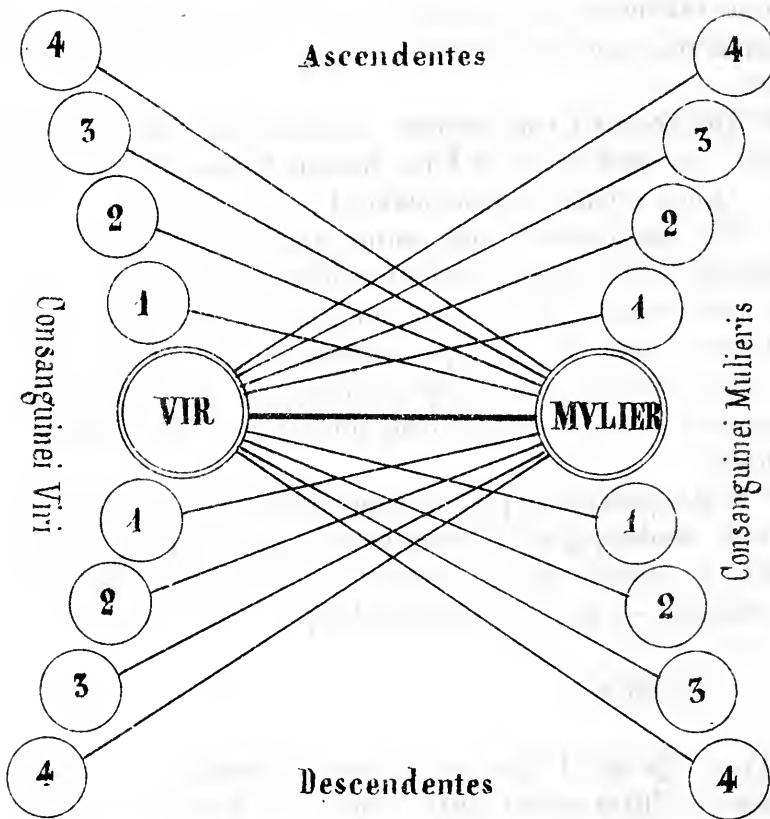
— que é o resultado da sua Constituição de Despotismo, que é a causa da sua decadência. —

- 86 -

— 218 —
Jedem, der „auf dem Lande“ lebt, kann nicht ohne die Erde leben. Er ist mit ihr verwachsen, er ist sie. Er kann nicht ohne sie leben, er kann sie nicht aus sich trennen.

• of about 1,000,000 persons of all nationalities. The present
• population of the city is estimated to equal 1,000,000. Estimated
• by Mr. George Washington Custer, 2,000,000.
• The city is situated on the right bank of the Mississippi River,
• about 10 miles from its mouth. It is a great manufacturing
• center, and has a large number of mills, factories, and
• shipping points. The city is well supplied with
• water, gas, and electric power. The climate is
• warm and humid, with an average temperature of 60° F. in
• January and 75° F. in July. The city is well supplied with
• transportation facilities, including a large
• railroad system, a good network of
• streets, and a large number of
• buses and trolley cars. The city is well supplied with
• educational facilities, including a large
• university, several high schools, and
• many elementary schools. The city is well supplied with
• medical facilities, including a large
• hospital, several clinics, and
• many private physicians. The city is well supplied with
• cultural facilities, including a large
• library, several museums, and
• many theaters. The city is well supplied with
• recreational facilities, including a large
• park system, several golf courses, and
• many other recreational areas.

GRADVS AFFINITATIS

Nota. 1°. Haec tabella refert consanguineos viri et mulieris in linea recta usque ad quartum gradum. Lineas collaterales, puta fratres, consobrinos, etc. facile adicies.

2°. Lineae ab uno centro ad opposita ductae affinitatem unius exhibent cum consanguineis alterius, et vice versa.

consanguinei unius coniugis nullam habent affinitatem cum consanguineis alterius.

3° Duo fratres ducere possunt duas sorores; pater et filius ducere possunt matrem et filiam; imo filius potest ducere matrem, et pater eiusdem filiam. Hinc axioma: *Affinitas non patit affinitatem (a).*

4° Gradus affinitatis eodem modo computantur, ac gradus consanguinitatis; imo affinitas gradus non habet *per se*, sed tantum ratione consanguinitatis; qualis igitur est gradus consanguinitatis cum una persona, talis est gradus affinitatis cum altera.

5° Qui peccavit cum duabus sororibus, aut consobrinis germanis, aut cum matre et filia, nullam harum ducere potest, modo tamen copulam consummaverit.

6° Vir, qui peccavit cum sorore vel consobrina, vel amita compartis suae, debitum petenti reddere tenetur, quamvis petere ipse nequeat. Ratio est, quia cum agatur de lege mere prohibente, innocens ex culpa nocentis pati non debet.

7° Non privatur iure petendi debitum, qui cum propriis consanguineis peccat, quia nullam affinitatem inde cum uxore contrahit.

8° Si uterque coniux per incestum affinitatem cum altero contraxerit, neuter potest debitum petere, quia uterque ius suum amisit; et proinde neuter tenetur, imo nec potest debitum alteri reddere. — *S. Lig. n. 1069. et seq.*

Quaesita:

813. — QUAER. 1° *Quo iure dirimat affinitas?*

Resp. 1° Iuxta omnes certe dirimit solo Ecclesiae iure in linea collateralis, et multo probabilius etiam in linea recta, si forte primum gradum excipias.

(a) Olim affinitas pariebat affinitatem; unde triplex affinitatis genus vigebat, et quidem dirimens matrimonium. Affinitates secundi et tertii generis sustulit Innocentius III in Conc. Lateranensi (*Vid. C. Non debet 8. De Consang. et Affinit.*); quae quidem cuiusmodi fuerint, et quomodo orientur, vide apud Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 14. n. 74. 75.*).

Resp. 2º Controvertitur quoad primum gradum lineae rectae (a). Ecclesia tamen, licet plures enixe rogata fuerit, nunquam voluit dispensare in affinitate orta ex legitimo matrimonio, ut etiam testatur *Benedict. XIV (de Syn. l. 9.)*, licet non raro dispensaverit in huiusmodi affinitate orta ex commercio illicito (b),

(a) Plures ac magni nominis tum Theologos, tum Canonistas, qui universim negarunt, matrimonium cum affini in primo gradu lineae rectae iure naturae esse irritum, habes apud Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 14. n. 103.*), qui hanc sententiam probabiliorem dicit.

(b) Manifesta est ratio diversae huius praxis; quia affinitas ex copula fornicaria non ita perfecta est, sicut proveniens ex legitimo matrimonio consummato, ut cum aliis advertit Lugo (*Resp. Moral. Lib. 1. Dub. 40. n. 29.*), quando in illa unio tantum corporum, in isto autem adest etiam societas in communem vitam, ut notat S. Thomas (*In 4. Dist. 41. Q. 1. art. 1. q. 3.*); *matrimonium vero (ut addit S. Thom. l. c. q. 4. ad 2.) affinitatem causat non solum ratione carnalis copulae, sed etiam ratione societatis coniugalnis, secundum quam etiam matrimonium naturale est.*

Quia tamen gravissimi DD. (ut dictum est in not. praec.) negant, matrimonium cum eiusmodi affini irritum esse iure naturae, propterea si duo infideles tali matrimonio contracto ad fidem venirent, tutum non esset eos separare sine Pontificis dispensatione; nisi forte haec coniugia inter infideles lege positiva irritentur; quod primum est, quia fatentibus DD. eiusmodi nuptiae etiam inter gentiles habebantur turpes et abominabiles (*Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 14. n. 101.-103.*).

Verumtamen, ut Lugo advertit (*l. c.*); cum affinitas ex matrimonio, sive sit impedimentum dirimens de iure naturae, sive non, certissime tamen sit affinitas naturalis; proinde non posset quis post baptismum contrahere cum filia aut matre illius uxoris, quam ipse legitime habuisset tempore infidelitatis. Immo DD. *ex Cap. fin. De Divortiis* id extendunt usque ad affines in quarto gradu. Ratio est, quia cum affinitas ex legitimo matrimonio iuxta dicta sit vinculum naturale (*Vid. etiam S. Thom. in 4. Dist. 41. Q. 1. art. 1. q. 1.*), oritur etiam inter infideles, et manet etiam post baptismum; post baptismum autem iam subiacent legi Ecclesiae irritantis coniugia usque ad quartum gradum (*Vid. Schmalzgr. l. c. n. 86.-89.*).

Imo iuxta illos DD., qui cum S. Thoma (*l. c. q. 3. et 4.*) docent, hoc *naturale* affinitatis vinculum oriri etiam ex copula illicita, quippe ex Paulo etiam tunc *funt una caro*, dicendum insuper esset, quod si quis tempore infidelitatis aliquam fornicarie cognoverit, post

v. gr., si quis ducat uxorem, postquam cum huius filia aut matre fornicatus fuerit (a).

814. — QUAER. 2° Quinam sint varii affines?

Resp. Sunt sequentes, scilicet :

SOCER, pater ratione affinitatis, sive coniugati, sive coniugatae (*beau-père*).

SOCRUS, mater affinis, ut supra (*belle-mère*).

PROSOCER, avus affinis (*aïeul par affinité*).

PROSOCRUS, avia affinis (*aïeule par affinité*).

GENER, maritus filiae (*gendre*).

NURUS, uxor filii (*bru, belle-fille*).

PROGENER, maritus neptis (*mari de la petite-fille*).

PRONURUS, uxor nepotis (*femme du petit-fils*).

LEVIR, frater mariti, aut uxoris (*beau-frère*).

GLOS, soror mariti (*belle-sœur*).

FRATRIA, uxor fratris (*belle-sœur*).

SORORIUS, maritus sororis (*beau-frère*).

VITRICUS, maritus matris (*beau-père*).

PRIVIGNUS FILIUS ex primo matrimonio patris aut matris (*beau-fils*).

NOVERCA, uxor patris (*belle-mère, mardtre*).

815. — QUAER. 3° An affinitas ex matrimonio consummato, sed invalido, dirimat matrimonium ad quartum gradum, vel ad secundum tantum?

Resp. 1° Ratione affinitatis dirimit ad secundum gradum tantum, quia non habetur affinitas ex legitimo matrimonio.

baptismum non posset ducere illius matrem, aut filiam, aut sororem, quia cum his contraxit affinitatem; quae licet matrimonio eius non obstet, dum infidelis est et Ecclesiae legibus non ligatur, cum tamen post baptismum perseveret, etiam rationem impedimenti sumit (Schmalzgr. l. c. n. 86.-89.). Verum cum hanc *naturalem* ex copula illicita affinitatem negent Sanchez (Lib. 7. Disp. 65. n. 9.), et cum eo Card. De Lugo (l. c.), Gonzalez, Navarrus, aliique; hoc foret impedimentum dubium.

(a) Quando de eo agitur, qui filiam ducero velit, postquam cum matre fornicatus fuerit, in dispensatione addi conditio solet, *dummodo copula cum matre non antecesserit nativitatem filiae*, ut scilicet caveatur periculum, ne quis propriam filiam in matrimonium ducat. At satis impleta conditio censeri potest, si copula cum matre eo tempore praecesserit, ut illud periculum prorsus absit.

Resp. 2º Ratione vero honestatis publicae videtur dirimere usque ad quartum gradum, quia matrimonium, etiam invalidum, vi honestatis publicae dirimit ad quartum gradum. — *Vi-de mox dicenda, n. 818.*

QUAER. 4º *An uxor, vi aut metu cognita a consanguineo viri, ius debitum petendi amiserit?*

Resp. 1º *Neg.* si vis fuerit absoluta : impedimentum enim illud petendi debiti quoad coniuges incestuosos poenae tantum rationem habet ; poena autem nulla esse potest, ubi nulla est culpa. — *Ita omnes.*

Resp. 2º *Neg.* etiam, si uxor, quae vim aut metum passa est, graviter non deliquerit ; quia poena gravis cum culpa levi proportionem non habet.

Resp. 3º *Imo, probabilius,* etiam negandum videtur, si uxor illa graviter peccaverit, quia metus gravis excusat a legibus humanis, etsi a lege naturali excusare non valeat ; ergo cum in nostro casu excuset a lege, prout est ecclesiastica, a poena etiam per eam legem inficta excusare debet (*a*). — *Ita communius cum S. Lig. n. 1071., contra aliquos.*

PUNCTUM V.

De impedimento honestatis publicae.

816. — *Publica honestas* est propinquitas seu quaedam quasi affinitas, quae per coniunctionem, non corporum, sed animorum oritur tum ex *sponsalibus* inter unum sponsum et consanguineos alterius, tum ex *matrimonio rato* inter alterutrum

(*a*) Aptius rationem reddit Schmalzgr. (*Lib. 5. Tit. 39. n. 79.*), ubi eum, qui ex gravi metu legem ecclesiasticam violaverit, dicit excusari, *partim, quia sic delinquens haberet nequeat pro contumace et ecclesiasticae potestatis contemptore, cum naturae potius infirmitate, quam obstinatae voluntatis malitia peccet*; *partim vero, quia eiusmodi metus plerumque excusat ab observatione legis ecclesiasticae.* Ex quibus apparet, rationem ab A. post S. Alphonsum aliosque allatam non semper valere, et ideo aliam adscisci oportere, defectum nempe contumaciae; adeo ut etiam quoad legem ecclesiasticam statuendum sit, fieri interdum, ut quis ratione metus excusetur a poena, licet totaliter non sit immunis a culpa.

coniugem et compartis consanguineos. De Iure ecclesiastico dirimit.

Regulae:

1° Honestas publica ex *sponsalibus validis* orta ex novo iure Tridentini Sess. 24. *De Reform. Matr. Cap. 3.* matrimonium dirimit usque ad primum gradum tantum (a).

2° Honestas publica orta ex *matrimonio rato* dirimit matrimonium ad quartum gradum inclusive. Probatur ex variis locis Iuris canonici (b).

Quaesita:

817. — QUAER. 1° An honestas publica oriatur ex *sponsalibus conditionatis*, aut *mutuo consensu*, vel *quavis iusta de causa dissolutis*?

Resp. ad 1um Neg., nisi conditio adimpta fuerit; quia, conditio non adimpta, vera sponsalia non habentur (c). — *S. Lig. n. 1061.*

(a) Nimicum ex iure antiquiori sponsalia tum de futuro, tum de praesenti matrimonium dirimebant usque ad quartum gradum, et quidem etiam invalida, dummodo non ex consensus defectu, existissent. Synodus autem Tridentina sic (l. c.) decrevit: *Iustitiae publicae honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacunque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant.*

(b) Reipsa quod *publicae honestatis* impedimentum oriatur ex matrimonio rato, nullus ex iure canonico textus promittit; et ideo DD. concludunt, id argumento *a fortiori* colligi. Ut enim inquit, vinculum, ex matrimonio rato exsurgens, fortius est, quam quod oritur ex sponsalibus *de futuro*. Aequum ergo fuit, ut si ex his inducitur impedimentum, ab illo quoque induceretur. Atqui per matrimonium ratum non inducitur vera affinitas, ut patet tum ex *C. Lex 18. Caus. 27. Q. 2.*, tum ex *S. Pii V Declaratione in Constit. Ad Romanum, 1 Iulii 1568*, tum ex *S. Congreg. Resol. in Valentina 1607* apud Benedictum XIV (*Quaest. Can. 291.*); ergo inducit saltem impedimentum *publicae honestatis*.

(c) Hoc definitum habes in *C. unic. §. 1. De Sponsal.* in *VI: Cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem existantem, sicut con-*

Resp. ad 2um Affirm. Ratio est, quia impedimentum contrahitur statim post inita valide sponsalia, et impedimentum semel inductum non potest auferri ex voluntate sponsorum, vel alia causa superveniente. Ita ex Declaratione S. Congregat. apud S. Lig. n. 1063. (a).

818. — QUAER. 2° *An honestas publica oriatur ex sponsalibus privatis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Ecclesia inter sponsalia privata et publica nullam admittit distinctionem.

QUAER. 3° *An oriatur honestas publica ex matrimonio invalido?*

Resp. Affirm., quia ante Conc. Trid. honestas oriebatur ex huiusmodi matrimonio: Concilium vero nihil in hoc immutavit, quamvis ius antiquum pro sponsalibus coarctaverit (b).

Excipe 1° si oriatur invaliditas ex defectu consensus. Sic ex Iure canonico. — Hinc non adest impedimentum publicae honestatis, si matrimonium vel ex errore, vel ex metu, aut cum ficto consensu contractum fuerit. — *Vide S. Lig. n. 1062.*

Excipe 2° si invaliditas veniat ex priore impedimento publicae honestatis, orto ex sponsalibus valide contractis (c); in hoc enim casu non inducitur impedimentum in praeiudicium priorum sponsalium. — *S. Lig. n. 1064.* — Hinc, si Titius, v. gr., ini-

sensem non habentibus, et incertis, nulla publicae honestatis iustitia oriatur, etc. Quod vero post impletam conditionem, etiam non revocato consensu, eo ipso oriatur impedimentum, colligitur argumento a contrario (*Schmalzgr. Lib. 4. Fit. 1. n. 108.*).

(a) *Vid. Fagnanum in Cap. ad Audientiam n. 29., et Benedict. XIV, Quaest. Can. 291.*

(b) Sic declaravit S. Pius V Const. *Ad Romanum 1 Jul. 1568* hisce verbis: *Nos itaque.... attentes, quod sponsalium appellatione, qua dictum Concilium (Trid.) utitur, non nisi impropter matrimonium verbis de praesenti conceptis contractum continetur, ... idcirco.... declaramus ac definimus, Decretum Concilii huiusmodi omnino intelligendum esse et procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio sic, ut praefertur, contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus et gradibus, quibus de iure veteri ante praedictum Decretum Concilii introductum erat.*

(c) *Hoc est, quod communiter dicitur, hoc impedimentum non esse retroactivum.* Qua de re expressam Bonifacii VIII definitiōnem habes in *Cap. Unic. De Sponsal. in VI.*

tis sponsalibus cum Berta, eaque relecta, eius sororem ducat, ad primam redire potest, imo debet: nec indiget dispensatione, nisi matrimonium *consummaverit*.

819. — QUAER. 4° An HONESTAS PUBLICA oriatur ex matrimonio CIVILI?

Resp. Videtur affirmandum, sive contrahentes intendant contrahere deinde coram Ecclesia, sive non; nam in 1° casu censetur contractus *sponsalitus*; in 2° censetur matrimonium *clandestinum*, quod licet invalidum sit, ex dictis matrimonium ad quartum usque gradum dirimit (*a*). — Vide S. Lig. n. 1064.

PUNCTUM VI.

De impedimento criminis.

Crimen matrimonium dirimens (*b*) triplex est, scilicet 1° adulterium, 2° homicidium coniugis, 3° utrumque simul; modo certae concurrent conditions, quas subiiciimus.

I. Adulterium solum.

820. — Ad impedimentum ex hoc capite incurendum requiritur.

1° Ut adulterium sit *verum, formale, consummatum*. Et quidem *verum*, id est, ut saltem alteruter fornicator matrimonio non mere *putatatio*, sed legitimo ac valido, etiamsi forte non consummato, sit coniunctus. Deinde *formale* et quidem ex utraque parte, id est, ut uterque cognoscat, alterutrum esse conjugatum (*c*). Tandem *consummatum*, intercedente nempe copu-

(*a*) Alibi iam advertimus (*Sup. in not. ad n. 730.*), hos effectus nullatenus deberi civili isti solemnitati, sed actibus in se spectatis, et iuri ecclesiastico, quod ipsis hanc vim adiunxit.

(*b*) Est impedimentum iuris ecclesiastici; a quo num excusat ignorantia, sup. in not. ad n. 788. Q. 2. dictum est.

(*c*) Sufficit igitur, ut quis scienter accedat ad foeminam coniugatam, nec necessarium est, ut ista coniugata sciat, etiam eum, quocum adulterat, coniugatum esse.

Addo cum S. Alfonso (*Lib. 6. n. 1036. V*), non esse dicendum *formale* adulterium, etiamsi solum ex ignorantia culpabili et crassa

la carnali perfecta (*a*). Dixi, *formale ex utraque parte*, quia odia restringenda sunt. — *Ita communiter*. — *S. Lig. n. 1036.*

2º Ut adsit *promissio* matrimonii facta ab uno adulterio et ab altero, saltem aliquo signo acceptata (*b*), sive haec *promissio* praecedat, aut comitetur, aut sequatur adulterium; sed si praec-

complex ignoraret, alterum esse coniugatum. A poenis enim excusat quaelibet ignorantia facti, nisi sit affectata; et praeterea ad *formale* adulterium requiritur *dolus*, qui abest, ubi adest ignorantia.

(*a*) In foro externo id semper praesumitur. Haec igitur valent pro foro tantum conscientiae; in quo (*Vid. dicta sup. in not. ad n. 811. II*) si Confessarius vere deprehendat, actum etiam ex parte foeminae consummatum non fuisse, non deberet scrupulum impedimentum iniicere, sive de matrimonio iam contracto agatur, sive de contrahendo (*Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 7. n. 50.*).

(*b*) Tum *promissio* tum *acceptatio* debet esse *vera*, et ideo non sufficit *ficta*. *Vid. S. Alphonsus (Lib. 6. n. 1039.)*, et *Schmalzgr. (Lib. 4. Tit. 7. n. 22.-24.)*, qui id confirmat ex *C. Significasti 6. De eo qui duxit, etc.* Insuper non sufficit *conditionata* *promissio* aut *acceptatio*, quoisque *conditio* nondum extat. Secus dicendum, si adiecta *conditio* purifetur ante mortem coniugis, ac multo magis si ante patratum adulterium; nam futile prorsus est, quod quidam (*apud S. Alph. l. c. n. 1010 in fin.*) aiunt, *promotionem* etiam post impletam *conditionem* non posse *puram* appellari. *Vid. Schmalzgr. (l. c. n. 25.-28.).* Et idem prorsus tenendum de opinione Pontii (*De Matr. Lib. 7. Cap. 45. n. 2.*), quod sufficiat alterius taciturnitas ad alterius *promotionem*. *Acceptatio* enim *promotionis* hic locum habet delicti, cui poena irroganda est, et notissimum est, delicta non praesumi; atqui in casu delictum praesumeretur, quia in taciturnitate habemus consensum mere *praeceptum*. Ergo. Quod vero mirabile est, Pontius, ut mox videbimus, dux est eorum, qui negant impedimentum incurri a machinante mortem coniugis, nisi intentionem matrimonii contrahendi exterius significet; et utitur ea potissimum ratione, quod *actus mere interior puniri non possit*. Nunc vero sui oblitus contendit, ad incurriendam poenam *acceptationem mere internam*, imo et *mere praeceptum* sufficere! Sed iam alias advertimus, caecum furorem contradicendi Sanchezio in ineptias et contradictiones passim hominem abripuisse. Caeterum incassum, etiamsi adisset, huc advocaretur istius opinionis probabilitas. Neque enim mera opinio satis esse potest ad certum impedimentum adstruendum. *Vid. Schmalzgr. (Lib. 4. Tit. 7. n. 21.).*

cedat, requiritur, ut retractata ante adulterium non fuerit. Probabilius autem non requiritur re promissio (a).

3° Ut tum *promissio matrimonii*, tum *adulterium* fiant *vicente priore coniuge*, seu constante eodem matrimonio (b). — *Ita ex variis locis Iuris can., v. gr., ex C. Si quis vivente 5., Caus. 31., qu. 1.* — Item ex *C. Propositum 1., de eo qui dux., etc.* — *S. Lig. n. 1037. et seq. (c).*

(a) *Huius sententiae nonnihil valoris accedere potest etiam ex C. Significasti 6. De eo qui duxit, etc.* Verum tamen cum sua oppositae quoque sententiae non desit probabilitas (*Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 7. n. 30.*), in dubio an re promissio accesserit, ex generali canone, impedimentum adstrui mere ut probabile, atque adeo incertum (quod perinde est, ac nullum) potest.

(b) *Nimirum tum adulterium tum matrimonii promissio cedere in iniuriam debent unius, eiusdemque coniugis: quod non continget, si Berta, v. gr., vivente primo marito, promitteret matrimonium Tilio; cum eodem vero adulterium committeret, quando post primi mariti mortem Caio mupsisset.*

(c) *Adulterium ex iure matrimonium dirimit, non modo quando accedit promissio matrimonii *futuri*, contrahendi scilicet *post mortem coniugis* (nam si promitteretur matrimonium contrahendum *alio coniuge adhuc vivente*, impedimenti ratio cessaret, ut cum DD. advertit *Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 7. n. 9.*), sed etiam si adulter, adhuc vivente coniuge, matrimonium de praesenti cum adultera contrahat, seu potius attinet; id patet ex C. Cum haberet 5. De eo qui duxit, etc.* Nec refert, utrum attinent matrimonium *contrahere* coram parocho ac testibus, an clandestine. In statuendo enim hoc impedimento non attenditur valor matrimonii aut sponsalium (si sola promissio intercedat), quae invalide, uti patet, contrahuntur, sed ratio criminis. *Quod si complex ignoraverit* legitimum alterius coniugium, quando cum eo inivit matrimonium, duplē distingue hypothesis; vel enim comperto alterius coniugio, adulterium, non retractans matrimonium, committit, et sic impedimentum inducetur; quia si post scientiam acceptam in matrimonio perseverat, hoc merito habetur pro scienter contracto, et cum adulterio coniunctum non minus provocat ad captandam alterius mortem, quam si scienter contractum ab initio fuisset; vel matrimonium retractat ante adulterium, aut etiam ab adulterio (quod *materiale* prius extitisset, et non *formale*) cessat statim, ac coniugium alterius comperit, et sic ratio impedimenti abest (*Conf. Schmalzgr. l. c. n. 12. et 13.*).

II. Homicidium solum.

821. — Tres conditiones requiruntur, ut ex hoc adsit impedimentum :

1º *Mutua conspiratio*; unde non sufficit, ut coniux coniugem suum occidat, si persona, quacum matrimonium initurus est, hanc actionem ignoret, aut contradicat. — *Ita Communis ex C. Laudabilem 1. De Conv. infidel.* — *S. Lig. n. 1033. (a).*

2º *Intentio matrimonii*. — *Ita communiter*, quamvis in iure non sit expressum. Ratio est, quia finis legis est, ne quis spe matrimonii propriam vel alterius coniugem occidat. Quidam cum Pontio requirunt, ut intentio illa aliquo modo fuerit alteri manifestata. Sufficere autem ait *S. Ligor. n. 1034.*, ut indicia quaedam huius intentionis praecesserint, v. gr., familiaritates, epistolae amatoria, etc. (b).

3º *Mors realiter secuta ex actione physica vel morali alterius complicis*. Patet ex Iure canonico. — *Ita communiter.*

(a) *Communis itidem est doctrina, non sufficere, quod quis, audiens coniugis occisionem, eam approbet, ac ratam habeat (Schm. Lib. 4. Tit. 7. n. 56. 57.).*

(b) *Parum (ut post Sanchez Lib. 7. Disp. 78. n. 19., aliosque inquit Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 7. n. 55.) hoc ad praxim interesse videatur. In foro externo semper praesumitur machinatio in mortem alterius facta esse animo ineundi cum alia matrimonium, si mulier et vir alienus communi opera concurrunt ad mortem coniugis innocentis, vel quando praecessit adulterium.*

Adverte insuper, hanc *intentionis* externam manifestationem ideo solum ab ipsis auctoribus requiri, quia Ecclesia, ut dicunt, actus mere internos non punit; ad quem finem nihil profecto interest, num haec intentio manifestetur complici, an alteri, itidemque num ante, an post crimen aliquo modo significetur; et insuper dum S. Alphonsus (n. 1034.) mere postulat, ut *familiaritates, munera, aut epistolae amatoria intercesserint, aperte patet, satisesse, quod alter significet, sibi animum inesse matrimonii contrahendi, non autem requiri, ut significet, se hac prorsus de causa mortem machinari, aut machinatum fuisse*. At enim si ita se res habet; quandonam haec intentionis manifestatio deesse poterit? Numquid enim celebrari matrimonium poterit, si qui contracturus illud est, aliquando suam hanc voluntatem non prodat?

III. *Utrumque simul.*

822. — Quando crimina adulterii et coniugicidii reperiuntur coniuncta, non requiritur mutua conspiratio ad coniugicidium, nec promissio matrimonii, sed haec tria sufficiunt:

1º Adulterium, quale supra expositum est. Hinc praecedere debet coniugicidio (*a*); non tamen necesse est, ut praecedat mortis machinationi.

2º Machinatio mortis ab uno adulterorum ex intentione matrimonii; sufficit autem, ut haec intentio ab uno habeatur. — *Ita Gousset, n. 821.* — *Carrière, n. 739.* — *Collet, etc.* — *S. Lig.*, insuper requirit *probabilius*, ut haec intentio alteri manifestetur (*b*).

3º Mors ex machinatione unius adulterorum secuta, eodem modo ac supra dictum est, de solo homicidio. Sic ex eodem Iure. — *Vide S. Lig. n. 1036.*

NOTA. Impedimentum *num. praecedenti* expositum, quod propter duplex crimen unitum vocatur *utrumque simul*, est unicum impedimentum. Contra vero, si et adulterium et homicidium suas proprias conditiones separatum habeant, ut *n. 820.* et *821.* aut *822.* expositae sunt, duplex erit impedimentum,

823. — Haec omnia sic paucioribus verbis memoria teneto:

1º *Adulterium* cum promissione matrimonii ab altero acceptata.

(*a*) Ratio facile intelligitur; si enim praecedat mors coniugis, adulterium, quod consistit in copula cum coniuge alterius (certo viventis), locum habere amplius non poterit.

(*b*) Quod superius diximus (*not. ad n. 821.*), hoc non esse intelligendum de manifestatione *finis*, quem quis sibi proponit occidendo, ex hoc confirmatur, quod res aeque procedat, etiamsi accidat, inscio adulterii complice. Demum adverte, pro opinione, quae intentionis significationem requirit, falso allegari (*apud S. Alphonsum n. 1036. VI*) non solum Salmantenses et Sanchez, sed et Vasquez, qui de speciali hac quaestione nihil omnino habet; sicut et Pontius (*Lib. 7. Cap. 45. n. 5.*) perperam in eamdem rem allegat S. Thomam (*Suppl. Q. 60. art. 2.*); nam S. Doctor sane de *intentione* loquitur; sed de externa intentionis manifestatione ne verbum quidem habet.

2º *Homicidium ex communi conspiratione et cum intentione contrahendi, saltem ab uno habita, et manifestata.*

3º *Utrumque simul intuitu matrimonii, sed sine conspiratione et matrimonii promissione (a).*

PUNCTUM VII.

De impedimento disparitatis cultus.

Disparitas cultus intelligitur *in genere* diversitas religionis inter contrahentes. Sed hic intelligitur proprie disparitas, quae inter baptizatum et non baptizatum intercedit. Attamen, data occasione, etiam de disparitate cultus inter baptizatos matrimonium contrahentes, seu *de matrimonii mixtis*, dicemus.

Principia:

824. — I. *Cultus disparitas*, quae est inter baptizatum et infidelem, seu non baptizatum, matrimonium efficit invalidum. Ita ex iure non scripto, idest consuetudine vim legis habente (b).

(a) Cum hoc criminis impedimentum sit juris ecclesiastici, locum non habet inter infideles, uti ex communi doctrina tangit et S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 1037.*), etiamsi dein ad fidem veniant. Quod idem dicendum, si quoad primam e receptis huius impedimenti causis, alterutrum, aut adulterium scilicet, aut promissio tantum facta sit post baptismum (*Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 7. n. 3.*), itemque, si quoad tertiam causam fidelis non fuit particeps caedis, quam infidelis patravit (*Schmalzgr. ibid. n. 46.*). Contra vero si fidelis, promisso matrimonio, adulterat cum infideli, itemque si fidelis (quoad tertiam causam) caedem patravit, vel (quoad causam secundam) particeps machinationis seu caedis fuit, impedimentum incurrit, quo consequenter, licet indirecte, ligatur et infidelis, non secus ac in impedimento disparitatis cultus contingit. Immo id locum habet, etiamsi uxor fidelis hoc ideo fecerit, ut vir infidelis, inito potesta cum ipsa matrimonio, ad fidem convertatur, prouti diserte habetur in *C. Laudabilem 1. De Convers. infid.*, ubi Pontifex hanc reddit rationem, quod *tale damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit* (*Vid. Schmalzgr. l. c. n. 46.-48.*).

(b) Cum consuetudine nisi hoc impedimentum videretur, consuetudo autem vim non habeat in locis, in quibus, nedum invalue-

— *Vid. S. Lig. n. 1044.* — Hoc evincitur ex doctrina communis Patrum et Theologorum (*a*), idque compertum esse asserit *Benedict. XIV, in Epist. ad Cardinalem Eboracensem, §. 9. 10.*

II. Diversitas autem religionis inter baptizatos non constituit impedimentum dirimens. Probatur ex eo, quod nulla lege aut consuetudine irrita declarentur matrimonia inter catholicos et haereticos. — *Ita unanimis consensus Theologorum.*

III. Diversitas religionis inter catholicos et haereticos seu apostatas constituit impedimentum impediens. Eruitur tum ex praxi Ecclesiae, quae fideles ab istis matrimoniis semper ma-

rit, ne inchoata quidem fuerit, hinc factum id est, quod et Diana (*Tom. 6. Tr. 1. Res. 13. n. 2.*), et Verricelli (*De Matr. Q. 175. n. 6.*), et Clericati (*De Matr. Dec. 26. n. 23.*), et post eos Benedictus XIV (*Const. Singulari Nobis, 9 Febr. 1749. §. 19.*) narrant, graves aliquot Theologos, e quorum numero fuit Lessius, in Consultatione Romae habita, censuisse, disparitatem cultus apud Chinenses et Iaponios iis initii conversionis non esse impedimentum dirimens, et his circumstantiis posse Episcopos ibi suspendere legis promulgationem. Finis autem quaestioni, ut subiicit (*ibid.*) Benedictus XIV, impositus fuit *decernendo, consuetudinem non receptam posse id efficere, ut S. Sedes, cum cooperant Sinenses, Iaponensesque catholicam fidem amplecti, Vicariis apostolicis facultatem daret, qua super impedimento disparitatis cultus cum iis dispensarent.* Hanc porro facultatem concessam fuisse narrat Benedictus XIV ex documentis impressis Parisiis an. 1627 et 1676; pluresque eiusmodi concessiones videre est apud P. Perrone (*De Matrim. Lib. 2. Sect. 1. Cap. 7. art. 2.*).

Caeterum cum S. Sedes sub Clemente XIII per instructionem ad missionarios missam e Congreg. S. Officii praeceperit, ut si matrimonia inter catholicos et infideles absque dispensatione forte contracta fuissent, *consensus deinde foret renovandus*; inde eluet, ibi quoque deinceps hoc impedimentum ceu dirimens habitum fuisse.

(*a*) Nimirum Theologi non solum ex doctrina Patrum, sed etiam ex S. Scripturis evincunt, eiusmodi matrimonia iure tum naturali, tum divino positivo tum etiam Ecclesiae Canonibus prohiberi, atque adeo esse illicita. (Qua de re vid. Sanchez *Lib. 7. Disp. 71.*, et Schmalzgr. *Lib. 4. Tit. 6. n. 121.-121.*); sed simul fatentur, nullo ex his fontibus elici, illa esse etiam irrita. Et, ut ait Benedictus XIV (*Const. ab A. citata*) *cum impedimentum illud iure canonico statutum non fuerit, superest, ut communi Ecclesiae Catholicae consuetudine susceptum atque firmatum inveniatur.*

xima sollicitudine avertit, tum ex Declaratione expressa *Benedicti XIV*, qui haec connubia vocat *detestabilia, quae sancta Mater Ecclesia perpetuo damnavit atque interdicit.* (Bulla *Matrimonia*, circa matrimonia Hollandiae, 4 Novemb. 1741.)

Quaesita:

825. — QUAER. 1º *Quonam iure dirimatur matrimonium inter baptizatos et non baptizatos?*

Resp. Certum est, dirimi solo Iure ecclesiastico (a). Etenim prioribus Ecclesiae saeculis hoc impedimentum non exsistebat, et plura matrimonia huiusmodi approbata leguntur in Historia Ecclesiastica, uti matrimonium *S. Monice cum Patricio* (b). — Confirmatur etiam ex Declaratione *Pii VII* in Epist. ad Card. de Frankenberg, *Exequendo*, 23 Iulii 1782 (c).

826. — QUAER. 2º *Quibusnam competit facultas a tali impedimento dispensandi?*

Resp. Soli Romano Pontifici, exclusis omnino Episcopis, nisi hanc a Summo Pontifice facultatem obtinuerint, quae tamen iisdem, licet instantissime postulantibus, a S. Sede nunquam fuit concessa, prout testatur *Pius VII* in litteris *Vix nova*, die 17 Febr. 1809, ad Episcopos Galliae (d).

827. — QUAER. 3º *Quibusnam conditionibus dispensatio praefata concedatur?*

(a) Catharinus cum paucis aliis apud Sanchez (*Lib. 7. Disp. 71. n. 6.*) maluerunt; haec coniugia esse irrita iure divino; quorum rationes refert, diluitque Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 6. n. 126. et seq.*). DD. autem pro communi et vera sententia opposita vid. apud Sanchez (*l. c. n. 7.*).

(b) Plura eiusmodi exempla, ac SS. Patrum in eandem rem testimonia vid. apud Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 6. n. 120.-125.*).

(c) Declaratio *Pii VII* non spectat ad impedimentum *dirimens* matrimonia inter fideles et infideles, sed ad *impediens* inter catholicos et acatholicos.

(d) Responsio Auctoris, ut patet, spectat solum ad matrimonia catholicorum cum acatholicis; nam facultatem dispensandi in matrimoniis christianorum cum infidelibus penes nationes barbaras, iam diximus (*not. ad n. praeced.*) factam pluries fuisse Episcopis, Praefectis Missionum, ac Missionariis apud illas gentes. Vid. Perzone (*De Matrim. Lib. 2. Sect. 1. Cap. 7. art. 2.*).

Resp. Tria debent adesse: 1° ut absit pro parte catholica seductionis periculum; 2° ut infantes utriusque sexus ex matrimonio nascituri, in Religione catholica educandi sint; 3° ut sit ratio gravis. De his constat ex praxi Ecclesiae. *Vide Epist. Gregorii XVI ad Archiepisc. Friburgensem*, die 23 Maii 1846. Unde patet error eorum, qui credunt Deo et Ecclesiae satisfacere, si filios in patris et filias in religione matris instituant (a).

828. — *QUAER.* 4° *An valeat matrimonium inter catholicos et haereticos initum, si obtenta dispensatione pars haeretica non sit acquiescere conditioni ab Ecclesia impositae, nempe ut filii UTRIUSQUE SEXUS in Religione catholica edificantur?*

Resp. Affirm. Agitur enim de impedimento mere impidente, et consequenter haec conditio validitatem matrimonii non afficit.

QUAER. 5° *Utrum Parochus possit assistere matrimonio mixto, si intercesserit dispensatio?*

Resp. Affirm. Ita resp. S. Congreg. Inquisit. die 20 Decembris 1838: *Si altera pars sit catholica, obtenta dispensatione ab impedimento mixtae religionis, et servatis solitis clausulis et conditionibus, licere.*

829. — *QUAER.* 6° *Quomodo his in adjunctis debeat sese gerere Parochus?*

Resp. Celebratio matrimonii fieri debet coram Parochio et duobus testibus iuxta praescripta a S. Concil. Trid., extra tamen Ecclesiam, sub qua Sacristia comprehenditur, et sine Parochi benedictione. Haec sunt ipsa verba instrumenti dispensatio-

(a) Haec pariter spectant solum ad dispensationem pro matrimonii inter catholicos et acatholicos. Conditiones autem servandae in dispensationibus quoad matrimonia inter christianos et infideles, ex pluribus Instructionibus, quas habes etiam apud P. Perrone (*De Matr. Lib. 2. Sect. 1. C. 7. art. 2.*) hao praescriptae reperiuntur: 1° Ut cohabitatio cum infidelib. non adduceret aut contumeliam creatoris, aut periculum perversionis; 2° ut proles institueretur in christiana religione; 3° ut dispensaretur solum in locis (intellige Provinciam, Vicariatum, etc. non vero pagum, in quo forte plures essent christiani), ubi plures essent infideles, quam christiani; 4° ut dispensatio gravibus tantum de causis concederetur, adeo ut potius dispensaretur in impedimentis consanguinitatis seu affinitatis, si hoc pacto vitarentur matrimonia cum infidelibus; 5° additur aliquando; ut adsit probabilis spes de conversione contrahentis infidelis.

nis super impedimento religionis mixtae, iuxta instructionem *S. Congr. Inquisit.* confecti. Evincitur etiam ex Decis. *S. Officii*, die 25 Novemb. 1838. Unde patet, Sacerdotem non posse tunc deferre stolam et superpelliceum (*a*).

QUAER. 7º *Possuntne fieri bannorum proclamationes?*

Resp. Neg. Constat ex eodem instrumento, in quo legitur: *omissis proclamationibus*. Confirmatur etiam ex Epistola supra citata *Pii VII ad Card. de Frankenberg*.

830. — QUAER. 8º *Potestne matrimonio assistere Parochus, si uterque nolit consentire in catholicam educationem prolis, sed pars haeretica prorsus exigat, ut proles sui sexus suam religionem sectetur?*

Resp. Neg.; sed debet abstinere a quocumque interventu. Sic *S. Congr. Inquisit.* die 17 Iunii 1829 (*b*).

(*a*) In Instructione tamen 15 Nov. 1858 iussu SS. D. N. Pii PP. IX ad omnes Archiepiscopos, Episcopos, et locorum Ordinarios de mixtis matrimoniis data, haec de hoc argumento habentur: *Quod si in aliquibus locis Sacrorum Antisitites cognoverint, easdem conditiones impleri haud posse, quin graviora exinde oriantur damna, ac mala; in hoc casu tantum Sanctitas Sua ad huiusmodi maiora damna ac mala vitanda, prudenti eorumdem Sacrorum Antistitum arbitrio committit, ut ipsi, salvis, firmisque semper ac perdiligenter servatis cautionibus de perversionis periculo amovendo a Coniuge Catholico, de conversione Acatholici Coniugis ab ipso Coniuge Catholico pro viribus procuranda, deque universa utriusque sexus prole in Sanctitate Catholicae Religionis omnino educanda, iudicent, quando commemoratae conditiones de contrahendis mixtis hisce nuptiis extra Ecclesiam et absque Parochi benedictione impleri minime possint, et quando in promiscuis hisce coniugiis ineundis tolerari queat mos adhibendi ritum pro matrimoniis contrahendis in Dioecesano Rituall legitime praescriptum, exclusa tamen semper Missae celebrationem.*

(*b*) Verum in Instructione, quae addita est Litteris Gregorii XVI ad Primatem et Episcopos Hungariae datis 20 Aprilis 1841; haec habentur: *Tolerari posse (Sua Sanctitas) declaravit, ut, quoties ex temporum, locorum, ac personarum conditione matrimonium acatholici viri cum catholica muliere, et vicissim, omissis licet necessariis cautionibus, sine graviori discrimine nequeat impediri, atque insuper Ecclesiae utilitati, communique bono expedire videatur, si illud, quamvis vetitum et illicitum, coram catholico parocho potius, quam coram ministro acatholico, ad quem partes facile confugerent, con-*

QUAER. 9° *Utrum, non obtenta dispensatione ab impedimento mixtae religionis, possit assistere Parochus, si lex eius assistentiam praescribit?*

Resp. Illud regulariter non potest fieri, nisi Parochus tanquam *magistratus politicus* interveniat. Sic *S. Congr. Inquisit.* die 20 Dec. 1838. Attamen SS. Pontifices huiusmodi assistentiam permittere solent, ubi necessitas id exigit, prius alioquin omnino requisita utriusque partis promissione de prole in Catholicismo educanda. Ita *Pius VII* concessit facultatem Parochis, qui in Russia et Germania versantur, assistendi, si cogerentur, matrimonii mixtis absque obtenta dispensatione initis. Praesentia tamen Parochi non impedit, quominus sponsi sic contrahentes *graviter* peccent. Hoc confirmavit *Gregorius XVI*.

QUAER. 10° *An Catholicus has nuptias sine dispensatione contrahens, postea volens Sacramentorum particeps fieri, ad ea admitti possit?*

Resp. Affirm. Constat ex citata Epistola *Pii VII* ad Card. de Frankenberg, in qua haec habentur: *Ad quod dicimus, dum ille demonstrabit, poenitere se peccaminosae suae coniunctionis, poterit hoc ipsi concedi, modo ante confessionem sincere declarat, procuraturum se conversionem coniugis haereticae, renovare se promissionem de educanda prole in Religione orthodoxa, et reparaturum se scandalum aliis fidelibus datum. Si tales conditiones concurrant, non repugnamus Nos, quominus pars catholica Sacramentorum fiat particeps.*

QUAER. 11° *An Sacerdos catholicus, salva conscientia, matrimonio assistere possit, si sponsi, ante vel post, matrimonium contrahant etiam in ecclesia protestantica, ritu protestantico?*

Resp. Neg. — *Ita S. Congr. Inquisit. die 21 April. 1847 (a).*

trahatur, idem catholicus parochus, aliusve sacerdos eius vice fungens, matrimonio ipsi, materiali tantum praesentia, nullo adhibito ecclesiastico ritu, intersit, perinde ac si partes unice agat meritis, ut aiunt, qualificati seu auctorabilis, ita scilicet, ut utriusque coniugis auditio consensu, deinceps pro suo uscio actum valide gestum in matrimoniorum librum valeat referre. Apud Roskovani, Tom. 2. Pag. 818.

(a) De iis, qui in hisce adiunetis matrimonium sine praesentia parochi celebrant in locis, ubi forma a Conc. Tridentin. praescripta viget, sic *Pius VIII* decrevit in litteris ad Archiep. Coloniensem

831. — QUAER. 12° An Calvinistae et Lutherani degentes in locis, ubi Baptisma dubium et suspectum est, tanquam infideles habendi sint, ita ut inter Catholicos et eos disparitatis cultus impedimentum dirimens adesse censeatur?

Resp. Sic ad hanc quaestionem ipsa S. Officii Congregatio respondit die 17 Nov. 1830.

1° Quoad haereticos, quorum sectae Ritualia praescribunt collationem Baptismi absque necessario usu materiae et formae essentialis, debet examinari casus particularis.

2° Quoad alios, qui iuxta eorum Ritualia baptizant valide, validum censendum est Baptisma. Quod si dubium persistat etiam in primo casu, censendum est validum Baptisma in ordine ad validitatem matrimonii.

3° Si autem certo cognoscatur nullum Baptisma ex consuetudine actuali illius sectae, nullum est matrimonium.

Eadem die et feria, SS. D. N. Gregorius divina Providentia PP. XVI, in solita audientia R. P. Assessori S. Officii impertita, resolutionem praedictam ab Eminentissimis latam approbavit.

Praefata Decisio innovata fuit ab eadem S. Congr. Inquisit. die 20 Iulii 1840.

Hinc statuendum videtur:

1° In dubio de valore Baptismi, validitas matrimonii in genere praesumenda est (a).

2° Si agatur de matrimonio inter catholicos celebrando, et una pars certo Baptismo caret, hoc Sacramentum, ut patet, ante matrimonium conferendum ipsi est. Si vero matrimonium iam celebratum sit cum hoc defectu, post Baptismum collatum revalidandum erit.

datis 26 Martii 1830: Nunc autem per Nostras has Litteras volumus et mandamus, ut matrimonia mixta, quae posthac in vestris Dioecesibus contrahi contingat, non servata forma a Concilio Tridentino praescripta, si eidem nullum aliud obstet canonicum impedimentum, pro ratis et veris connubii habeantur; prout Nos auctoritate Nostra apostolica matrimonia ea vera ac rata fore declaramus et decernimus.

(a) Imo validitas est retinenda iuxta prius allatum decretum. Dispensare enim tunc Ecclesia censetur, si forte baptismus reipsa validum non extiterit.

3º Tandem si sermo sit de haeretico invalide baptizato, respectu matrimoni mixti, recurratur ad S. Sedem (a).

PUNCTUM VIII.

De impedimento vis seu metus.

Haec pauca statuenda sunt :

832. — 1. Metus *gravis* dirimit certo matrimonium de Iure ecclesiastico, et probabilius etiam de iure naturali (b), ut sequitur a fortiori ex dictis *de Contractibus*, t. 1, n. 780.

(a) Cum hoc matrimonium certe sit invalidum, si separari coniuges nequeant, nec baptismum alter velit recipere, superest, ut quaeratur dispensatio.

(b) Utrolibet iure dirimi dicas, hoc impedimentum dispensationem non admittit, sed necesse est, ut causa metus tollatur. Ita Alexander III (*C. Cum locum 1. De Spons. et matr.*): *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intervenit; necesse est, ut ubi assensus cuiusque requiritur, coactionis materia repellatur.*

Idecirco perseverante causa metus, nec per copulam, nec per cohabitationem (haec alias praesumuntur metu extorta) matrimonium convalidatur; durante enim metu sicut matrimonium non potest valide contrahi, sic nec convalidari contractum invalide. Secus dicendum, si prorsus libere et affectu maritali admittatur copula, ut habet communis DD. post S. Thomam (*In 4. Dist. 29. Q. 1. art. 3. q. 2. ad 2.*), vel etiam spontanea sit cohabitatio, quae (*C. Ad id 21. De Spons. et Matr.*) pro consensus ratificatione accipitur. Quo in casu, si occultum impedimentum extitit, necesse sane non erit rursus coram parocho consensum renovare ex generali doctrina, quam ex S. Poenitentiariae decretis S. Pii V auctoritate latis, et S. Congreg. Concilii Declarationibus atque S. Rotae praxi confirmat Benedictus XIV (*Instruct. 87. n. 62.*).

Non tamen opus est, illud quoque admittere, quod ipse (*ibid. n. 69.*) quasi Sanchezii (*De Matr. Lib. 2. Disp. 36. n. 1.*), quem summopere laudat, auctoritate fretus addit, necessarium esse, ut et alter coniux, qui nesciverit impedimentum, de ipso certior fiat, quando novo consensu matrimonium convalidandum est. Nam licet Sanchez id tradat (l. c.) ut *magis probabile*, quando *utrinusque contrahentis consensus invalidus est propter impedimentum, quo uterque ipso iure inhabilis est ad contrahendum; oppositum tamen do-*

Requiruntur tamen sequentes conditiones, scilicet, ut metus incutiatur 1º a causa externa et libera; 2º iniuste; 3º ad finem contrahendi matrimonii.

II. Metus *levis*, etiam iniustus, matrimonium non dirimit (a). Ratio est, 1º quia metus *levis* non censemur graviter et efficaciter in consensum influere; 2º quia ex iure positivo solus metus

cet de casu praesenti, quando res est de *solo defectu consensus*, prouti etiam fit, quando alteruter contrahentium *ficte consentiat*. Ita ille (*De Matr. Lib. 4. Disp. 18. n. 2.*): *Secundo supponendum est, si post matrimonium metu extortum accedat copula sponte habita affectu coniugali, ratificari prius matrimonium, et ex tunc incipere valere, si alter, qui absque metu consenserat, in pristino consensu perseverat. Et ratio est, quia cum non oporteat, consensus esse simul, et consensus illius, qui metum passus non est, fuerit legitimus, solum desiderabatur ad matrimonium consensus spontaneus illius, qui metu consenserat, ut dixi Lib. 4. Disp. 15. n. 2.* Sed hic consensus sufficienter exprimitur per copulam, etc., ex Cap. Is, qui 30. *De Spons.* Ergo ea sequuta ratificatur prius matrimonium. Et eodem modo mox (*ibid. n. 3.*) ratiocinatur de consensu per diuturnam mutuam ac spontaneam cohabitationem expresso, id confirmans ex iuris explicita definitione in C. Ad id 21. *De Spons. et Matrim.* Quocirca ista Lambertinii opinio posthabenda est, utpote non modo fundamento destituta, sed etiam iuris canonici dispositionibus a Sanchezio allegatis opposita.

(a) In dubio an metus censendus sit *gravis*, communis doctrina est, iudicandum pro valore matrimonii, tum *quia matrimonii causa favorabilis est*, tum *propter reverentiam Sacramenti*, ut ait Laymann (*Lib. 5. Tr. 10. P. 2. C. 5. n. 4.*). Quo spectat illud Innocentii III (*C. Licet 47. De Test. et Attest.*): *Tolerabilius est, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitime contra statuta Domini separare.* Vid. Schmalzgr. (*Lib. 4. Tit. 1. n. 432.*).

Dissidium autem DD. de metus *reverentialis* sufficientia facile conciliatur, si reputes hunc quoque metum pro adiunctorum varietate modo levem, modo gravem merito censeri, ut dictum est in *Tract. De Act. Humanis*. Ita cum aliis Laymann (*l. c. n. 3.*), qui simili ratione iudicandum censem quoad preces importunas, quibus pro diversis personarum circumstantiis facile aut difficillime contradicere liceat, ut notant etiam Sanchez (*Lib. 4. Disp. 7. n. 7.*), Konink, Lessius, etc.

gravis irritum facit matrimonium; 3° quia secus innumera matrimonia fierent irrita cum maximo societatis detrimento.

PUNCTUM IX.

De impedimento ligaminis.

833. — Per *ligamen* intelligitur vinculum matrimonii, quo coniuges ita inter se constricti sunt, ut utroque vivente, neuter cum alio quolibet matrimonium validum inire possit.

Impedimentum ligaminis fundatur in duobus matrimonii attributis, quae sunt *indissolubilitas* et *unitas*. Hinc deducitur impedimentum ligaminis esse iuris divini.

Resolves:

834. — 1° Qui bona fide credit, coniugem esse mortuum, dum reipsa vivit, et ad alias nuptias convolat, non peccat quidem, sed invalide contrahit, et ad priorem coniugem comparentem redire tenetur.

2° Ad novum igitur matrimonium ineundum non sufficit sola coniugis absentia, quantacumque sit; sed requiruntur certa et authentica mortis argumenta (*a*). — *Sic ex Iure canonico. (C. In Praesentia 19. De Sponsal.)*

3° Certitudo moralis a iure requisita non habetur per rumorem etiam publicum, nisi aliquo arguento positivo fulciatur, nec per unicum testem, nisi aliae adsint conjecturae, de quibus solius est Episcopi iudicare. Hinc in dubio semper ad Episcopum recurrentum est (*b*). Hic autem, remanente dubio, matrimonii celebrationem permittere non potest. Validum tamen foret, licet graviter illicitum, matrimonium, quod in tali dubio celebraretur, si revera mortuus esset coniux, de cuius morte dubitatur.

(*a*) De hisce indicis seu argumentis *vide Schmalzgr. Lib. A. Tit. 21. n. 10. 11.*

(*b*) Fortasse nimis dure Giraldi (*Ad Cap. In Praesentia 19. De Sponsal.*) exigit, ut ad Ordinarium recurrentur, si legitima adsit probatio solum *per testes*; quasi vero sic moralis illa certitudo, quae ex omnium sententia sufficit, haberi non posset.

PUNCTUM X.

De impedimento aetatis.

835. — Impedimentum *aetatis* consistit in defectu aetatis sufficientis ad matrimonii officia adimplenda. Dirimit matrimonium impuberum de Iure ecclesiastico (*a*), ut eruitur ex *c. 7., 10. et 14.*, *de Despons. impub.*, etc.

Pubertas autem habetur ex Iure can. pro foeminis anno duodecimo expleto, et pro maribus expleto anno decimo quarto (*b*).

Excipitur tamen in Iure, *modo malitia non suppleat aetatem*; quod intelligitur de impuberibus aetate, qui iam sunt puberes

(*a*) Quod pubertas solo *iure ecclesiastico* requiratur, communis est doctrina cum S. Thoma (*In 4. Dist. 36. Q. 1. art. 5.*). Ratio, quia iure naturae praeter consensum ad matrimonii contractum non plus requiritur, quam corpora habilia, etsi non sint habilia proxime. Unde sequitur, matrimonia impuberum, qui rationis usum habeant, inter infideles, qui legibus Ecclesiae non subduntur, valida esse, nisi speciali apud eos lege interdicantur et irritentur. (*Vid. Schmalzgr. Lib. 4. tit. 2. n. 48. 49.*).

Inde etiam sequitur, posse Pontificem pro bono pacis, aliave iusta de causa etiam cum fidelibus dispensare, ut infra pubertatis annos matrimonium contrahant; idque constat etiam auctoritate Nicolai I (*Cap. Ubi non est 2. De Despons. Impub.*), confirmantque exempla dispensationum huiusmodi, quas S. Pius V, Clemens VIII, et Gregorius XV concessere. Vid. Schmalzgr. (*l. c. n. 50.-52.*), qui tamen scite rationem reddit, cur ante pubertatem non sit permittenda cohabitatio. Immo Reiffenstuel (*Lib. 4. Tit. 2. n. 11.*) cum Barbosa, Gonzalez, Suarez, aliisque docet, satis probabiliter etiam Episcopum ex causa urgentissima, praesertim publica, v. gr., pro bono pacis, dispensare posse, maxime si contrahentes sint prope annos pubertatis, et dubium sit, an non malitia suppleat aetatem, de quo varias DD. sententias penes S. Alphonsum (*Lib. 6. n. 1065.*) habes.

(*b*) Ratio diversae pro foeminis et masculis aetatis inde petitur, quod potentia generandi citius in foeminis, quam in masculis et incipere et deficere solet, ut notat Gonzalez (*Ad C. 3. De Desp. Impub.*), Reiffenstuel (*eodem tit. n. 3.*), Schmalzgrueber (*eodem tit. n. 45.-47.*).

corporis viribus, seu potentes ad generationem, et aliunde onus vinculi coniugalis satis intelligere possunt (*a*).

PUNCTUM XI.

De impedimento clandestinitatis.

836. — Matrimonium *clandestinum* dicitur illud, quod contrahitur sine solemnitate ab Ecclesia requisita, nempe sine assistentia Parochi et duorum saltem testium. Impedimentum istud est de solo iure ecclesiastico, cum fuerit a *Trident.* constitutum, ut patet ex sess. 24. cap. 1.

Ad matrimonii validitatem testes quilibet sufficiunt, sive marres sint, sive foeminae, sive aetate maiores, sive minores, modo rationis usum habeant, et de contracto matrimonio testari valeant (*b*).

Agendum 1º de vi Decreti Concilii Tridentini; 2º de assistentia Parochi.

SECTIO I.

De vi Decreti Concilii Tridentini.

837. — Concilium sic statuit: *Qui aliter quam praesente Parocco, vel alio sacerdote, de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere at-*

(*a*) Cum de iure naturae validum sit matrimonium, licet contrahentes nondum sint proxime habiles ad actum coniugalem, uti supra dictum est; ius vero ecclesiasticum non exigat, nisi expletam aetatem illam statutam; nihil est, cur invalidum censeri matrimonium possit, si quando legitima quidem aetas adsit, nondum tamen vir carnaliter cum foemina commisceari, nec generare possit. Quo in casu quid agendum sit, vide penes S. Alphonsum (*Lib. 6. n. 1066.*).

(*b*) Recte S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 1083.*) post Sanchez, aliosque advertit, monus testium posse exercere etiam infideles; nec necessarium esse, ut sint ad hoc vocati, sed etiamsi easu transeant aut sint ibi praesentes, dummodo adverterint id, quod factum est; immo sufficiunt, licet dolo et in alium finem vocati fuerint, quin etiam licet inviti ac vi detenti adsint. Vid. Barbosa (*De Offic. Parochi Part. 2. Cap. 21. n. 46. et 80.*).

tentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit.... Declarat insuper ut huiusmodi Decretum in unaquaque parochia suum robur post 30 dies habere incipiat, a die primae publicationis in eadem parochia factae, numerandos.

Resolves:

838. — 1º Matrimonia *clandestina* sunt omnino invalida in omnibus locis, ubi Concilii Decretum fuit promulgatum. Ex ipso Decreto manifestum est.

2º Invalida vero non sunt in locis, ubi haec promulgatio sive culpabiliter sive inculpabiliter omissa fuit; nam iis in locis valida erant ante *Conc.*, et in eadem ibi conditione sunt habenda, qua antea habebantur, prout ex ipso *Concilii* Decreto patet, quod anathemate eos ferit, qui eorum valorem negant, quamdiu Ecclesia ea non irritet.

3º Matrimonia *clandestina* sunt ubique illicita, et sub gravi prohibita (*a*). Ecclesia enim ea semper *detestata est*, ut declarat *Trid.* et evidenter ostendit *Benedictus XIV, de Synod.*, l. 8. c. 12. n. 4.

NOTA 4º Agnosetur ut receptum *Tridentini* Decretum in Italia, Hispania, Lusitania, Gallia, Hollandia, Belgio, Hybernia, et in partibus Germaniae tunc catholicae. — Non autem receptum est in Anglia, Svecia, Saxonie, Dania, et pluribus Germaniae et Helvetiae locis (*b*).

(*a*) *Synodus Trid.* sanctionem sic (*ibid.*) addit: *Insuper parochum vel alium sacerdotem, qui cum minore testium numero, et testes, qui sine parocho vel sacerdote, huiusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes, graviter arbitrio Ordinarii puniri praecipit.* Hinc, prouti notat Schmalzgrueber (*Lib. 4. Tit. 3. n. 131.*), immerito quidem conqueruntur de Episcopis, qui poenam inflixerint excommunicationis ipso facto incurrandae, sicubi excrescens malitia hoc remedio indigeat. *Insuper quoad loca, ubi Trid. decretum non viget, Doctores quosdam casus excipiunt, in quibus etiam licite contrahi clandestine possit, scil. ad grave periculum vel damnum vitandum.* Vid. Tanner (*Tom. 4. Disp. 8. De Matr. Q. 3. Dub. 6. n. 111.*).

(*b*) In dubio, an alicubi promulgatum Decretum hoc fuerit, promulgatio praesumitur, *ubi decretum fuerit aliquo tempore in Pare-*

NOTA 2^a *Bened.* XIV edidit Declarationem ann. 1744, in qua statuit, matrimonia clandestina, inita vel inennda in Hollandia et in foederatis Belgii Provinciis inter haereticos, vel inter unam partem haereticam et alteram catholicam, esse valida. Nihil autem statuit circa matrimonia catholicorum inter se. (a).

chia, tamquam decretum Concilii observatum. Ita S. Congr. Declaration apud Bened. XIV (*De Synod.* Lib. 12. Cap. 3. n. 6.). Aliam declarationem refert Card. Petra (*Comment. ad Constit. Apost.* Tom. 4. fol. 81. n. 35.).

(a) Immo Benedictus XIV expresse declaravit, ad catholicos eam dispositionem nullatenus spectare. *Sciant inquit, nisi coram ministro catholico et duobus testibus nuptias celebraverint, nunquam se neque coram Deo, neque coram Ecclesia, reros et legitimos coniuges fore.* Ita in Litteris 17 Sept. 1746 ad Simonem in Hollandia Missionarium §. 3. (Bullar. Tom. 3. Suppl. n. III). Vid. etiam *De Syn.* Lib. 6. Cap. 7. Neque movere debet, quod oppositum insinuari videatur in Responso Congregationis pro negotiis Ecclesiae Gallie. 22 April. 1793 (Vid. *Curs. Complet. Theol.* Tom. 25. pag. 689.), ubi dicitur, matrimonia coram parocho intruso esse nulla, et non suffragari iis Declarationem Benedicti XIV pro Hollandia, quia *Sedes Apostolica non extenderat eam Declarationem ad Gallias*, quasi vero pro catholicorum matrimoniis valeret, etiamsi extensa ad Gallias illa fuisset! Ea enim ratio ibi non minus ad abundantiam, quam abs re addita videtur.

Elenchum autem locorum, ad quae extensa ab Apost. Sede Declarationis Benedictina est, videre est apud P. Perrone (*De Matr.* Lib. 2. Sect. 1. Cap. 6. art. 4.), de quo tamen duo fac advertas. Primum est, decreta ibi relata (pag. 270. *Edit. Rom.*), quae pertinent ad Hiberniam an. 1783, ad universum imperium Russicum, regnumque Poloniae an. 1844, item ad provincias Rhenanas sub ditione Borussica an. 1830, tum quae (*ibid.* pag. 271.) spectant ad Bavariam an. 1834, et ad Hungariam an. 1841, ac Georgiam an. 1845, reipsa non esse extensionem Benedictinae Declarationis. Praeterquam enim quod haec Declaration ex aliis prorsus principiis dicit originem, insuper primario ad haereticorum matrimonia refertur; ad matrimonia vero mixta deinde per quandam quasi extensionem protracta est, prout ipse Benedictus XIV (*De Syn.* Lib. 6. Cap. 6. n. 12.) indicat; contra vero Decreta, quae ad regiones superius recensitas pertinent, decreti Tridentini derogationem, seu dispensationem quandam continent, et solum ad matrimonia mixta referuntur. Alterum est, decretis a P. Perrone *ibid.* collectis duo permisceri; unum pro

Quaesita:

839. — QUAER. 1º *An valeat matrimonium eorum, qui descendentes ex loco ubi receptum est Decretum Conc. Trident., contrahunt in loco, ubi non est receptum?*

Resp. 1º Invalidē contrahunt, si pergant in alium locum in fraudem legis, hoc est, intentione clandestine contrahendi. Ex Decreto *Urbani VIII*, ann. 1627, etc., etc.

Resp. 2º Valide tamen contrahunt, si ibi quasi-domicilium (*a*) habeant vel acquirant, quia vi huius domicilii omnibus privilegiis incolarum gaudent. Et valet hoc etiamsi e patria domicilium illuc transtulerint eo fine ut ibi clandestine contrahant; quia ibi fraus non est, cum privilegium loci ipsis, sicut aliis incolis, faveat. Ex eodem Decreto *Urbani VIII* (*b*). — *S. Lig. n. 1080.*, etc....

Iaponia 2 Iul. 1625, alterum pro Curacao an. 1851; quod utrumque cum solum ad catholicorum inter se matrimonia referatur, nihil, uti patet, cum Benedictina Declaratione commune habet.

Loca porro, ad quae re ipsa Declaratio ista extensa est, supervacuum foret heic enumerare; quippe facile de suo quisque domicilio id addiscet.

(*a*) Ut quasi-domicilium quis acquirat, et nou mere hospes, sed habitator et incola censeatur, sunt, qui putent, opus esse ut maiore anni parte degere ibi velit. Tamen conformius iuri sentire videntur, qui tenent, ad id sufficere propositum habitandi per aliquot menses, praesertim si domus, conclave, etc., fuerint conducta. Ita Suarez, Navarrus, Laymann, etc., apud Schmalzgrueber (Lib. 2. Tit. 2. n. 19.). Caeterum semel ac quispiam animum re ipsa gerat inibi manendi quamdiu ad eiusmodi effectum requiritur; communis omnium sententia est, matrimonium valere, etiamsi illud, statim ac appulerit illuc, contraxerit. Ratio est, quia sicut domicilium, ita etiam quasi-domicilium, statim acquiritur, ac aliquis ad eiusmodi locum cum animo ibi per tempus legitimū persistendi accedit. Vid. Barbosa (*De Offic. Parochi Part. 2. Cap. 21. n. 36.*).

(*b*) De triplici casu, ad quem refertur *Urbani VIII* decretum, ita Benedictus XIV (*Instr. 33. n. 9.*) disserit: *Igitur matrimonium primo et secundo loco expositum, irritum decernitur, cum fraus intercesserat; matrimonium tertio loco allatum, etiam cum fraude validum declaratur, quia novum quoque domicilium acceperat.* Hosce

QUAER. 2° *An valeat matrimonium eorum, qui discedentes ex loco ubi non viget Decretum Trident., contrahunt clandestine in loco ubi viget?*

casus ab Archiep. Coloniensi propositos cum S. Congregationis responso ac Urbani VIII decreto habes apud Benedictum XIV in Litteris ad Antonium Archiep. Goanum 15 Martii 1758 (*In append. Bullarii De Propag. Fide, aut in altera Appendic. ad Tom. IV Bullarii Benedicti XIV*).

Caeterum ad quaestionem ab A. propositam tertius quidam spectat casus, quem ipse nec in primo nec in secundo responso tangit, illius nimirum, qui in praedictum locum se conferat non tamen cum fraude, idest intentione contrahendi clandestine, at simul sine intentione domicilii aut quasi-domicilii ibidem figendi. Et quidem non est quaestio de matrimonio, quod iste contrahat cum persona, quae ibidem iam domicilium aut quasi-domicilium habeat: tunc enim ut A. mox tradit, ex omnium sententia alter sponsus privilegio sui consortis gaudet; sed quaestio fit, quando in praedictis adjunctis uterque contrahentium ibi peregrinus existat.

Communior porro sententia cum Sanchez (*Lib. 3. Disp. 18. n. 28.*), Pontio (*De Matrim. Lib. 6. c. 9. n. 2.*), Reiffenstuel (*Lib. 4. Tit. 3. n. 123.*), Engel (*eod. tit. n. 20. Concl. 3.*), etc., tenet, istos valide contrahere, etiamsi contractui illi nec parochum nec testes adhuc eant. Ratio est, quia peregrini non adstringuntur patriae legibus, quando extra eam vagantur, et praesertim quoad contractus (cuiusmodi est matrimonium), cum in hisce subiiciantur legibus et sortiantur forum locorum, in quibus versantur, ut edicitur *Cap. fin. De fero Compet. et L. Si fundus 6. ff. De Evictionibus*. Neque obstat, quod Tridentinum inhabilitaverit personas ad contrahendum sine praescripta solemnitate; inhabilitatio autem, ut dici solet, personam sequatur, sicut umbra sequitur corpus. Hoc enim procedit dumtaxat, quando persona inhabilitata fuerit absolute, ac similius et in individuo per sententiam iudicis; secus vero, si inhabilitatio sit generalis ex lege; tunc enim sequitur naturam legis, et consequenter ubi lex non obligat, ibi nec obligat inhabilitatio, nec actus sequitur annullatio. Ita praeter allegatos etiam Barbosa (*De Offic. Episc. Part. 2. Allegat. 32. n. 153.*) et Schmalzgrueber (*Lib. 4. T. 3. n. 110.*).

Caeterum tum doctrinae ab A. traditae, tum iis, quae hic suppleta sunt, nihil id officit, quod Benedictus XIV habet in eis. Epistola ad Archiep. Goanum, dum respondet, ad validitatem matrimonii in casu satis videri, quod *antequam matrimonium contrahatur, spatio saltem unius mensis ille, qui contrahit, habitaverit in loco, ubi matrimonium celebratur*. Neque enim Pontifex ibi statuere voluit, aut

Resp. Neg., etiamsi contrahant transeundo tantum, quia agitur hic de lege generali Ecclesiae: ex generali autem principio exemptio a iure communi est localis, non vero personalis; qui ergo ibi domicilium habent, exemptione uti tantummodo possunt, quamdiu eo in loco sunt; qui si alio commigrant ubi ius commune viget, iuri communi subiiciuntur.

840. — QUAER. 3º *An valide contrahant clandestine sponsi, quorum unus habet domicilium in loco ubi receptum est Decretum Conc. Trid., et alius ubi non est receptum?*

Resp. 1º Affirm., si contrahant in loco, ubi non est receptum Tridentinum Decretum. Ratio est, quia sponsus loci, ubi *Trid.* non est receptum, lege Concilii non tenetur, et privilegium suum alteri communicat propter individuitateni contractus. — *Ita Bened. XIV, de Synod., l. 6. c. 6. n. 12., et Clemens XIII, ann. 1767, in responso ad Archiep. Mechlin.*

Resp. 2º Neg., si contrahant in loco, ubi viget Decretum *Trid.* Ratio eadem est ac in quaesito secundo.

QUAER. 4º *An excusat ab impedimento clandestinitatis impotentia ad proprium Parochum vel Episcopum recurrendi?*

Resp. 1º Affirm., si illa impotentia sit communis in aliqua provincia, v. gr., durante perturbatione aliqua politica et religiosa. Ratio est, quia si lex obligaret in tali casu, esset bono communii nociva, et in detrimentum societatis vergeret. Praeterea evincitur ex Declaratione *S. Congr.* apud *Bened. XIV, de Synod., l. 12. c. 5. n. 5.*, neconon ex diversis *Pii VI Decisionibus (a)*.

moram unius mensis sufficere quoad eum, qui acquirendi domicilium aut quasi-domicilium nullatenus animum habeat, aut eum, qui hunc animum habeat, prius non posse valide contrahere, quam mensis elabatur, aut denique mensis spatium sufficere ad domicilium vel quasi-domicilium acquirendum; sed mere indicium tradere voluit, quo satis praesumi posset, animum acquirendi saltem quasi-domicilium contrahenti assuisse, atque adeo, nisi quid secus suaderet, pro valore matrimonii iudicandum esse.

(a) Ita de hac re *Pius VI (Epist. ad Episc. Lucion.)* occasione perturbationis Gallicae an. 1793: *Quoniam complures ex ipsis fidelibus non possunt omnino parochum legitimum habere, horum profecto conjugia contracta coram testibus et sine parochi praesentia, si nihil aliud obstet, et valida et licita erunt, ut saepius declaratum fuit a S. Congr. Conc. Trident. Interpret.*

Resp. 2^a Neg., si impotentia casus particulares respicit, quia lex irritans non cessat ob incommodum privatum. — *Recole dicta, n. 787. (a).*

Super autem e Congr. Supr. Inquisitionis decretum prodiit, quo declaratur, facultatem celebrandi valide ac licite matrimonium cum duobus testibus sine praesentia parochi tunc adesse, quando *per spatium mensis* tutus non sit ad eundem accessus. Unde fit, ut quando prudenter censeri queat, *intra mensem* non affore facultatem tui accessus ad parochum, iam ex tunc et alia mora non interposita, ea forma matrimonium valide ac licite contrahi possit.

(a) Nondum decretum ullum hucusque prodiit, quo controversia ista definitur; nec §. 787., ad quem A. remittit, quidpiam habet huic quaestioni solvendae idoneum.

S. Alphonsus, qui alioqui (*Lib. 6. n. 1079.*) cum communiori negat in casu validitatem, alibi tamen (*De Privileg. n. 37.*) haec scribit; *Immo asserit Pignatellus, protonotarius Tom. 3. Cons. 33. n. 6. in tali casu* (scil. urgentis necessitatis) *cessare non modo reservationem* (scil. dispensationis) *sed etiam LEGEM IMPEDIMENTI*, *ut pote quae iam perniciosa eraserit; cum certum omnino sit, legem nocivam non obligare, ut docent omnes cum S. Thoma. Et ex hoc inferunt Roncaglia, et Instructor novor. Confessariorum* (scil. Giordanini alias a nobis laudatus), *quod adveniente casu, quo sponsi iam ad Ecclesiam per venerint, et unus ex ipsis manifestaret Confessario impedimentum occultum iam contractum tanquam peccatum, et sine scandalo aut infamia matrimonium differri non posset, potest tunc Confessarius declarare, eo casu non obligare legem impedimenti, et posse licite contrahi.* Alia autem huius necessitatis exempla promunt tum Franciscus Amici (*Curs. Theol. Tom. 9. Disp. 7. Sect. 13. n. 139.*), tum Iacobus a Graffis (*Decis. Aureor. Lib. 2. Cap. 86.*), quae videre licet etiam apud Diana (*Tom. 2. Tr. 6. Resol. 72. n. 4. et Resol. 73. in fn.* ubi pro eadem sententia allegat Theologum Tridentinum Dominicum Soto *In 4. Dist. 22. Q. 1. art. 2.*); tum etiam sup. laudatus Pignatelli, qui de celebrando matrimonio morte instanti disserit.

Alioquin autem rationes omnes, quae pro negante sententia asseri solent (*Vid. Schmalzgr. Lib. 4. Tit. 3. n. 106., et S. Alph. cit. n. 1079.*), hac demum unica, diversis modis proposita, continentur, quod Decretum Tridentinum sit *invalidans et irritans*.

At enim nonne aequae *invalidans et irritans et reddens inhabiles ad contrahendum* erat impedimentum, de quo superius idem S. Alphonsus cum Pignatelli, aliisque ibi allegatis agebat? Et quod caput est, undenam est ratio discriminis inter casum impotentiae com-

841. — QUAER. 5º *An censeantur valida matrimonia clandestina haereticorum, ubi viget lex Tridentina?*

Resp. Controvertitur. Plures affirmant, quia, ut aiunt, Ecclesia non censemur velle, ut tot matrimonia sint invalida. Sed omnino negandum esse videtur ob sequentes rationes:

1º Quia, ubi lex Trid. publicata est, omnes indiscriminatim obligat; ergo urget haereticos, sicut catholicos, cum etiam illi Ecclesiae iurisdictioni subiaceant.

2º Quia, si haeretici ab illa lege generali Ecclesiae eximerentur, commodum ex rebellione sua reportarent; quod sane absurdum est.

3º Quia eruitur ex Declaratione *Bened. XIV* circa matrimonia haereticorum, vel matrimonia mixta in Hollandia. Etenim declaravit ille Pontifex, haec matrimonia esse valida, licet clandestina. Ergo sine illa Declaratione irrita forent, ut saepius a S. Congr. declaratum est. Ergo exceptio firmat legem.

munis, et impotentiae particularis? Numquid non aequa militaret illa ratio, quod de *lege irritante* agatur? Nam (ut scite arguit Franc. Amici *l. c.*) disparitas utique extaret, quando Declarationes, quae plures habentur quoad casus impotentiae communis in aliquo, v. gr., pago vel oppido, vim haberent *Dispensationis* a lege, quae dispensatio sese non porrigeret ad casus impotentiae particularis. Verum Declarationes illae ne minimam quidem *Dispensationis* speciem preeferunt; declarando autem validitatem coniugiorum, quae in iis adjunctis citra formam a Tridentina Synodo praescriptam celebrantur, eam rationem reddunt, quae aequa pro utroque casu militat, necessitatem scilicet fidelium, quibus matrimonium subtrahi absonum foret, et impossibilitatem seu physicam seu moralem servandi formam a sancta Synodo statutam. Inde autem est, quod Merchant (*Tribun. Sacram. Tom. 3. Tr. 1. Tit. 7. q. 8. Concl. 3.*), postquam hanc thesim statuit: *Datur Epicheia et interpretatio in lege illa de praesentia parochi in matrimonio, quando ex causis realibus illa praesentia est impossibilis, etc.*; hanc ipsam confirmat ex *Respons. S. Congreg. ad Episcopum Tricaricensem* (*Apud Gallemart ad Sess. 24. C. 1. De Reform. Matr. n. 11.*), quia nimis quae affertur ratio, pro utrisque adjunctis eadem vim habet. Nil proinde mirum, quod opinio affirmans aliis quoque (*apud Sanchez Lib. 3. Disp. 17. n. 3., et Diana cit. Reg. 73.*), satis probabilis visa fuerit. Quae quidem ideo dicta fuerint, ut genuinus controversiae status lectorem non lateat.

4° Quia constat ex variis Decisionibus S. Congreg., ut vide-re est apud P. Perrone, de *Matrimonio christiano*, l. 2. l. 2. sect. 1. c. 6. (a).

(a) Ut pateat, quo loco haec quoque controversia se habeat, e multis, quae dici possent, pauca haec nunc sufficiant.

Inspiciatur itaque ac probe teneatur iudicium, quod Pius VII generatim de hac quaestione tulit in Litteris ad Carolum Dalberg Archiep. Mogunt. (Apud Roskovanii *De Matr. mixt.* Tom. 2. pag. 86., et *Monum. Cathol.* Tom. 2. pag. 94.), et sic se habet: *Illorum opinio docentium, matrimonia haereticorum, coram ministro acatholico inita, nulla esse, atque adeo validas fore secundas nuptias, si modo coram catholico parocho contrahantur, nec undique vera est, nec satis tuta, neque idcirco in praxi quibuscumque in casibus indiscretim sequenda.... Hinc factum est, ut praefata opinio, quae matrimonia inter haereticos contracta coram ministro acatholico generatim nulla et irrita esse propugnat, adversarios semper habuerit et numero plures, et auctoritate praestantissimos, adeo ut vix aliquem retinuerit probabilitatis gradum, maxime post editam a Bened. XIV an. 1741 pro matrimonii Hollandiae celeberrimam declarationem. Cave igitur, Venerabilis frater, tuoque exemplo tuisque monitis edoce Episcopos suffraganeos tuos, ne in praeatis matrimonialibus causis expendendis ac diiudicandis, pravis hisce doctrinis, ac fallacibus rationibus decipiuntur, etc.*

Mirum profecto, quod Pius VII potissimum Declarationi Benedictinae adscribat, quod opinioni asserenti horum coniugiorum nullitatem vix illa modo supersit probabilitas; contra vero Auctor ad eandem confugiat, ut subsidium eidem opinioni quaerat! Neque vero quispiam admodum haerebit, utri erendum magis.

Et sane dum Auctor asserit, nullitatem illorum matrimoniorum constare ex S. Congr. Decisionibus, quas refert P. Perrone, ex ad-verso Benedict. XIV affirmat, nihil adhuc a Sede Apostolica generatim aliquo decreto fuisse definitum; Sacrae autem Congr. responsa ad peculiares quasdam circumstantias tantum referri, eaque ipsa idecirco non semper fuisse uniformia. Ita Pontifex in Constit. *Matrimonia* §. 2.: *Licet Sanctitas Sua non ignoret, alias in casibus quibusdam particularibus, et attentis tunc expositis circumstantiis, S. Congregat. Concilii pro eorum invaliditate respondisse; aequa tamen compertum habens, nihil adhuc generatim et universe super eiusmodi matrimonii fuisse ab Apostolica Sede definitum, etc.* Et rursus (*De Synod.* Lib. 6. Cap. 6. n. 4.) eadem de re: *Nos quidem cum plurium annorum spatio, antequam ad maiores dignitates ascenderemus, munera tum Secretarii Congr. Conc. Trid. Interpretum, tum Doctoris in*

842. — QUAER. 6° An Decretum Trid. vigere censeatur in Ecclesia recenter formata apud haereticos vel infideles?

Resp. Affirm., si Decretum Trid. in illis paroeciis publicatum fuerit. Licet autem lege ordinaria hoc Decretum promulgari de-

Decretis in Poenitentiariae Apostolicae Officio, tum etiam Consultoris Supremae Inquisitionis exercuerimus, memoratarum causarum discussione interfuius; sed nunquam opinioni illi acquiescere potuimus, per quam praedicta matrimonia nulla iudicantur. Quare nobis continenter in votis erat, ut aliqua se opportunitas offerret, in qua generalis regula et lex pro eorundem matrimoniorum aut nullitate aut validitate statueretur: quoniam anteacto tempore nonnisi particularia decreta in hac vel illa causa condita erant, quae ne inter se quidem conformia semper fuerant propter varietatem circumstantiarum, quae modo in una specie facti aderant, modo in altera desiderabantur. Ex quibus apparet, S. Congregationis Decisiones adeo legem generalem non statusse, ut ipsa Congregatio oppositum aliquando definierit, et idcirco Benedictus XIV in re adhuc omnino incerta pro contraria semper se stetisse profiteatur. Et si S. Congregationis responsa rem incertam tunc relinquebant, a fortiori id dicendum de responsis, quae post Benedittinam Declarationem ad nostram usque aetatem redditam sunt. Ergo ex S. Congr. Decisionibus quoad generale aliquid principium concludi nihil potest.

Arguit deinde Auctor ex generali doctrina, quod haeretici ecclesiasticis legibus subiaceant, atque adeo huic legi Tridentinae Synodi. Contra vero Benedictus XIV disertissime significat, ideo valida declarata fuisse haereticorum matrimonia in Hollandia, quia lege Tridentina illa matrimonia non comprehenduntur. Ita ille in *Constit. Singulari Nobis* 9 Febr. 1749 ad Henricum Card. Eboracensem §. 17.: *Ex verissimis siquidem argumentis, conjecturisque probatum est, Concilium Tridentinum, cum novum illud dirimens impedimentum constituit, decretum suum ad ea matrimonia non extendisse, quae discepitioni a Nobis an. 1741 solutae occasionem dedere, ut commode colligi potest ex suffragiis Theologorum et Canonistarum, qui hac de re scripserunt, etc.* Quod idem rursus in Literis ad Antonium Archiep. Goanum sic inculcat, loquens de Patribus Tridentinis: *Iniiciebat scrupulum aliis consideratio illa, ne scilicet clandestinis coniugiis abrogatis, iis nempe, quae sine parocho viri aut mulieris celebrantur, posset id exasperare graviter haereticorum animos, quorum matrimonia fuissent nulla, et consequenter illegitima soboles, quoniam eorum catholico parocho ac binis testibus nunquam celebrata fuissent.* Verum Concilii Patribus sapienter in hunc modum statuentibus: *Decernit insuper, ut huiusmodi decretum in unaquaque parochia suum*

beat ubi publicatum non fuit, quandoque tamen, ratione specialis difficultatis, novae Ecclesiae fundatores promulgationem huius Decreti differre possent, quando scilicet in magna provincia adeo sunt rari Sacerdotes, ut matrimoniis fidelium subinde assistere nequeant. Consultius autem foret in simili casu ad Sedem Apostolicam recursum habere, cuius est iudicare, quid in re tam gravi magis expeditat.

843. — *Quaer. 7° An fideles debeant coram alio Sacerdote contrahere, si facile possint, quando ad proprium Parochum recurrere nequeunt?*

Resp. 1° Debent petere licentiam Parochi vel Episcopi per litteras, si facile fieri possit, ut aliquis Sacerdos ad adsistentium matrimonio delegetur.

Resp. 2° Si non possint hanc facultatem requirere vel obtinere, valide contrahere possunt coram duobus testibus, secluso simplici Sacerdote. — *Ita communiter.* — Ratio est, quia simplex Sacerdos, itemque alius parochus, qui saltem alterutrius contrahentium proprius non sit, nullam habet iurisdictionem. Constat etiam ex responsione S. Congreg. die 22 Aprilis 1795, a *Pio VI* approbata. Respondit enim, ut in iis adiunctis tantummodo benedictio a catholico aliquo Sacerdote recipiatur. — *Vide collectionem Decisionum Curiae Romanae circa res matrim. ad calcem Opusculi de Impedimentis matrimonii, Lovaniij editi ann. 1827.*

robur post triginta dies habere incipiat a die primae publicationis in eadem parochia factae numerandos; *sicuti credibile non erat, decretum eiusmodi ab ipsis promulgandum, inde sequebatur, quod* *corum matrimonia sine praesentia parochi et duorum testium facta, irrita nunquam dici potuissent, ut prosequitur Card. Pallavicinus, etc.*

Neque firmum id est, quod Auctor addit, ex eo quod Pontifex declaravit esse valida illa (in Hollandia) matrimonia, licet clandestina, consequi, sine declaratione ea irrita futura fuisse. Declaratio enim non *intrinsecam* iis matrimoniis firmitatem seu valorem dedit, sed mere *extrinsecam*, idest declaravit authenticę *quid iam essent*, et quid censendum de ipsis foret, non autem efficit, ut *intrinsecō* talia, idest valida essent. Ex adverso autem defectus Declarationis non efficit, ut sint invalida, sed tantummodo ut de earum validitate nobis authenticę non constet.

844. — QUAER. 8º *An coniuges, qui deficiente Parocho, clandestine contraxerunt, ad benedictionem, data opportunitate, accipiendam teneantur?*

Resp. Non tenentur quidem, sed ad hoc adhortandi sunt. Sacerdotes autem coniugibus declarare debent, huiusmodi benedictionem ad matrimonii validitatem minime pertinere. Patet ex responsione Congr. in praec. quaes. memoratae, eodemque die data, et ab eodem Pontifice approbata. — *Vide Opusc. modo dictum, p. 175.*

SECTIO II.

De assistentia Parochi.

1º Qualis Parochus assistere debeat : 2º quomodo assistere debeat.

I. Qualis Parochus assistere debeat.

845. — I. Ille solus Parochus matrimonio valide assistere potest, qui est proprius Parochus alterutrius contrahentium, hoc est ille, qui in eos vel saltem in alterutrum iurisdictionem habet. Evincitur enim ex *Conc. Trid.* solum Parochum valide matrimonio assistere posse. Parochum vero sic intelligendum esse, ex variis Declarat. *S. Congr. Conc. Trid.* compertum habemus.

II. Iurisdictio Parochi constituitur per domicilium habituale, aut quasi-domicilium contrahentium, vel eorum alteurtrius, in sua paroecia, non vero per domicilium originis, nec per solam habitationem ad breve tempus. Eruitur ex variis Declaratio-nibus *S. Congreg.* et *Bened. XIV*, etc.... *Ita unanimi consensu Theologi.*

Quaesita :

846. — QUAER. 1º *Quodnam tempus requiratur, ut aliquis advena possit in loco non suo matrimonium contrahere?*

Resp. Sufficit habitatio unius mensis. Deducitur ex Declara-tione *Bened. XIV* in Epistola ad Archiepiscopum Goanum, *Pau-cis abhinc hebdomadis, 19. Martii 1758 (a).*

(a) Confer superius dicta in *notis ad n. 839. Q. 1.*

« *Post haec necessarium fore censemus nonnihil adiungere ut in propatulo sit, quidnam requiratur ad quasi-domicilium adipiscendum.* Verum *hac in re non alio pacto responderi potest, nisi quod, antequam matrimonium contrahatur, spatio saltem unius mensis, ille qui contrahit, habitaverit in loco ubi matrimonium celebratur.* *Definitiones Congreg. Concilii hac de re observari poterunt apud Fagnanum.... ubi, earumdem contextu perpenso, haec habet:* Vir et mulier Traiectenses timentes impedimentum a parentibus, cum ad vicinam urbem Aquisgranam se contulissent, et ibi aliquandiu morati matrimonium contraxissent, Sacra Congregatio consulta super validitate, censuit exprimendum tempus quo contrahentes Aquisgranae manserunt; quod si fuerit saltem unius mensis, dandam esse decisionem pro validitate....

« *Dubitari autem posset, num, ad quasi-domicilium acquirendum matrimonii causa, non solum requiratur praecedens habitatio, verum etiam subsequens ad aliquod temporis spatium.* Verum, cum observaverimus subsequentem habitacionem ab iis auctoribus qui hanc tractarunt materiam, tanquam magni momenti adminiculum reputari, ut novum domicilium quae situm dicatur, nihil vero de illa praescriptum fuisse a Concilii Congregatione in adducta paulo ante definitione, notum hac de re quidquam novi decernere (a). »

(a) Haec manifeste id confirmant, quod in not. ad n. 839. dictum est, nempe spatium *unius mensis* a Benedicto XIV non ideo statui, quasi sufficiat *unius mensis* mora sine animo ibidem degendi quantum temporis satis sit ad quasi-domicilium acquirendum, aut quasi necesse sit, quando hic animus adsit, mensem, antequam nuptiae celebrentur, esse elapsum. Diserte enim dicitur, moram *unius mensis* in easu censi ut *adminiculum*, cuius nimirum ope presumi queat animus figendi in eo loco saltem quasi-domicilium. Secus illa mensilis mora non esset merum *adminiculum* ad quidpiam prae sumendum seu probandum, sed esset ipsa quasi-domicili manifesta praestatio. Et id ipsum ex eo evidenter colligitur, quod mox Pontifex subdat, nolle se quaestionem dirimere, an praeter precedentem *mensis* habitationem requiratur insuper post contractas nuptias subsequens aliqua in eodem loco mora. Si enim definitisset, spatium mensis sufficere ad constitendum illud quasi-domicilium, quod iam par sit ad matrimonium ibidem valide contrahendum, eo ipso etiam definitisset, subsequentem istam moram nullatenus esse

847. — Haec *Benedicti XIV* doctrina confirmatur recenti Decisione *S. Congr. Inquisitionis*, die 6 Decemb. 1843¹.

Habitatio autem per unum mensem in aliquo loco non sufficit ad tribuendam Parocho loci illius jurisdictionem, adeo ut valide matrimonio assistere possit, si fiat recreationis aut rusticationis gratia, vel pro rusticis negotiis; quia tunc nec domi-

necessarium; prout re ipsa nemine dissentiente validum censeretur matrimonium illius, qui ex Gallia Londinum adveniens cum intentione ibi figendi quasi-domicilium (singe, v. gr., hominem addictum gallico apud Angliae regeni Legato), postridie adventus sui nuptias contraheret, et eadem die, iuxta exemplum allatum, iussu Principis nullatenus praeviso Parisios revocaretur; quandoquidem hic iure quasi-domicili valde poterat contrahere; ei autem, qui hoc iure legitime iam potitur, adiaphorum est, num quaepiam inopinata causa ipsum, contra ac statuerat, alio abducatur. Contra vero quod subsequentis inibi habitationis mentio a *Benedicto XIV* iniiciatur tamquam alterius *adminiculi* ad presumendum de intentione figendi, nec ne, in eo loco domicilii, patet etiam ex eiusdem *Benedicti Instructione XXXIII* (*n. 9.*), ubi loquens de eisdem, quas et hic appellat, *Decisionibus Congr. Concilii a Fagnano memoratis*, haec habet: *Advertendum tamen est, matrimonium hoc pacto ineuntes, antequam rem perficerent, domicilium in eo loco, vel quasi-domicilium assecutos fuisse. Nam diu morati ibidem ante matrimonium fuerant, neque inde postea discesserunt, ut primam sedem ac domicilium repperent.* Ubi vides et precedentem habitationem, et quae illam subsecuta sunt, invocari ut mera *adminicula*, quibus et acquisitione domicilii seu quasi-domicilii, et consequenter validitas contracti matrimonii evinceretur.

Caeterum fac advertas, ea omnia, quae Auctor assert ex *Benedicti XIV Litteris ad Archiep. Goanum*, nihil ad rem facere, nisi id supponas, quod alioquin A. non indicat, quaestionem de eo advena esse, qui, suum domicilium non relinquens, in aliud locum apposite se confert, ut ibi matrimonium celebret. Vid. quae diximus in *not. ad n. 839. q. 1.*

¹ POSTULATUM. Ioannes et Maria Mechliniae domicilia habentes, Londinum veniunt, et sine auctoritate vel licentia suorum Parochorum, uno solummodo mense clapsi, Londini matrimonium contrahunt. Quaeritur utrum hoc matrimonium sit invalidum propter supra dictum *Conc. Trid., sess. 24. cap. 4. de Reform.* — necne?

S. Congregat. Inquisit. ad dubium propositum respondit: *Stet Epistolae Benedicti XIV ad Episcopum Goanum*, die 6 Decembr. 1845.

cilium nec quasi-domicilium verum habetur (*a*), uti constat ex Declarat. S. Congreg. relata a *Benedicto XIV*, *Inst.* 33. n. 7. — Vide *Analecta Iuris Pontif.*, *tom.* 2. §. 1886., et *S. Lig.* n. 1086.

848. — QUAER. 2° *An vagi contrahere possint coram quolibet Parocho?*

Resp. 1° *Affirm.*, si ambo contrahentes sint vagi. Ratio est, quia Parochum proprium non habent.

Resp. 2° Si unus tantum sit vagus, adhuc contrahere possunt coram quolibet Parocho, quia sponsus habens domicilium fixum, alterius privilegio uti potest. — *Ita communiter.* — *S. Lig.* n. 1089. (*b*).

(*a*) Quando deest animus sigendi alicubi domicilium aut quasi-domicilium, nihil refert, brevisne au longa ibi mora trahatur; ita, v. gr., si peregrinus in quapiam consistas urbe occasionem oppriens merces emendi, aut itineris seu navigationis socium, aut litis alicuius exitum, aut cessationem difficultatum, quae redditum in patriam retardant, et huiusmodi; etsi enim etiam quinquennio, immo vel decennio moram in dies precariam ibi traheus permaneas, nunquam illud domicilii ius acquires, quod ad matrimonium coram parocho, quasi tuo, valide contrahendum sufficiat.

(*b*) *Vagum* definit *Benedictus XIV* (*Instr.* 33. n. 10.), qui *relicto suo domicilio sedem in exteris terris inquirit*; quod intelligendum est, tum si destinavit, ubi sedem collocaturus sit, tum si nondum destinavit; adhuc enim in utroque casu aequa mente domicilio caret, ut notat *Sanchez* (*De Matr. Lib.* 3. *Disp.* 25. n. 3.). Adde, necessarium non esse, ut *sedem inquirat*; aequa enim, imo a fortiori *vagus* dicetur, qui nullibi certam et constantem sedem habet aut vult habere, ut advertit idem *Sanchez* (*I. c.* n. 1.). Insuper, quoad rem praesentem, ut *vagus* quis dicatur relate *ad parochiam*, nec opus quidem est, ut *domicilium* in *remota seu extera aliqua regione* quaerat; sed generatim satis est, quod priori parochia *relicta*, nondum in alia sedem defixerit, quia tunc revera sine parochia est, quippe qui priorem amisit, et aliam nondum acquisivit. Idecirco 1° qui *relicta* parochia, nondum domum invenit, in qua habitat, et interim aliquo in loco hospitatur, iste est *vagus*; 2° etiamsi domum invenit, in qua habitaturus erit, alibi tamen hospitatur, dum inventa dominus antiquo expeditur habitatore, pariter quoad parochiam *vagus* est; 3° sic etiam si in urbem advenerit, et nondum statuerit, qua in parte habitat, inter vagos seu parochia carentes recensetur. *Sanchez* (*I. c.* n. 4.).

QUAER. 3º *An matrimonio valide assistere possit Parochus suspensus, irregularis, excommunicatus, aut schismaticus?*

Resp. Affirm., dummodo non renuntiaverit titulo, vel ab illo canonice depositus non fuerit. — *Ita communiter.* — Sed plerumque *illicite assisteret (a).* — *S. Lig. n. 1083. 1084.*

849. — QUAER. 4º *An valide assistat Sacerdos qui falso Parochus existimatur?*

Resp. Affirm., si habeat titulum *coloratum*, et ex *errore communis* Parochus reputetur. Ratio est, quia Ecclesia tunc ob bonum commune iurisdictionem supplet. — *Ita omnes.* Sic etiam *probabiliter* videtur dicendum, si adsit solus error *communis* sine *titulo colorato* ob eamdem rationem, ut dictum est de iurisdictione in foro interno, in *Tract. de Poenit.* n. 548.

QUAER. 5º *An valide assistat matrimonio Sacerdos quilibet cum licentia praesumpta Parochi?*

Duo autem quoad vagos sancta Synodus Trid. parochis praecipit (*Sess. 24. C. 7. De Ref. Matr.*): 1º *ne illorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint;* 2º *et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Inquisitionis autem modum habes in Instructione, quam probante Clemente X edidit S. Inquisitio, ac integrum cum aliis eiusdem Inquisitionis encyclicis referunt Giraldi (*Exposit. Iuris Pontif. Sect. 656.*), Ferraris (*V. Instructio Parochorum, n. 36.-53.*), et ex parte S. Alph. (*Lib. 6. n. 1089.*).

(a) Parochus in casu non est minister sacramenti, sed merus testis; et num peccet, quando adsistit a contrahentibus requisitus, DD. inter se non consentiunt. Nimirum quid autem videtur postulare S. Alphonsus, dum in contrahentibus exigit causam *gravissimam* illum requirendi, quandoquidem ipse alioquin non adeo gravem causam exigit, ut licite sacramenta peti ab indigno ministro possint.

Adde heic, parochum valide alicui matrimonio assistere, etsi nondum sit sacerdos, et licet Episcopus hoc ei prohibuerit; quod idem dico de Vicario Generali, si contra Episcopi inhibitionem vel ipse matrimonio assistat, vel cuiquam sacerdoti facultatem assistendi deridit. Vid. S. Alphons. (*Lib. 6. n. 1081.*), et Bened. XIV (*Quaest. Can. 98.*).

Facultatem autem assistendi matrimoniis habent tum Cardinales in suo quisque Titulo, et ecclesiis huic subiectis, tum Pontificii Legati in provinciis sibi concreditis. Vid. Ferraris (*V. Matrimonium art. 3. n. 12. 20. 45.*).

Resp. Neg., quia non est vera licentia; sufficit tamen licentia tacita, aut etiam metu vel dolo extorta. — *S. Lig. n. 1088.*, et alii communiter.

850. — *Quæb. 6° An Vicarius possit valide matrimonio assistere, seclusa Parochi delegatione?*

Resp. 1° Affirm., si Vicarius suppleat vices Parochi defuncti vel absentis; tunc enim est certo delegatus ad universitatem causarum; imo tunc potest et alium subdelegare; nam ex iure delegatus ad causarum universitatem, alium ad casum particularem subdelegare potest. — *Recole dicta in Tract. de Leg. n. 116.*, et *de Poenit.*, n. 545.

Resp. 2° Si autem Vicarius sit Parochi praesentis cooperator, maior est difficultas, nec res generali et absoluta regula desiniri potest. Quare attende ad statuta vel consuetudinem diversarum dioeceseon. Episcopus enim constituens Vicarios Parochi adiutores, vel eis immediate conferre potest ius matrimonii assistendi, vel illud ex delegatione Parochi ipsis committendum relinquere. Sed ex consuetudine in Gallia et in aliis diversis locis communius recepta, haec statui posse videntur.

1° Vicarius assistere potest matrimonio Parochianorum in ipsa paroecia celebrato, quia vices ipsius Parochi gerit.

2° Vicarius potest etiam alium Sacerdotem constituere ad matrimonio in casu particulari assistendum. Ratio est, quia vigente memorata consuetudine, est delegatus ad universitatem causarum et consequenter alium subdelegare potest. — *Bouvier, c. 7. art. 6.* — *Carrière, n. 1344.*

II. *Quomodo Parochus assistere debeat.*

Principia:

851. — I. Requiritur, et satis est ad matrimonii validitatem, ut Parochus sit moraliter praesens, sicut testis qui de re perfecta testimonium perhibere debet. Ratio est, quia Parochus adhibetur hic tamquam testis principalis ab Ecclesia deputatus, ut constat ex *Bened. XIV, de Synod. l. 13. Cap. 23.*

II. Requiritur, ut Parochus interpelletur et moneatur de eo, quod agere volunt contrahentes, seu ut sit ab eis adhibitus (a).

(a) Sufficit ut contrahentes, dum consensum exprimunt, signum aliquod, v. gr., oculis, vocis modulo, nutu, etc., praebant, quo

Ratio est, quia alioquin Parochus non censemur advertere ad illud quod fit, nec iudicare potest, eos, qui agunt, velle serio agere. Non tamen requiritur, ut fuerit ad hoc expresse vocatus. Sufficeret enim, si fortuito ibi praesens adesset, aut sub alio praetextu accersitus fuisset. Patet ex Declaratione *S. Congreg.*

— *Carrière, Comp. n. 309. — Bouvier.*

Hinc 1° non sufficit praesentia Parochi mere physica, cum ad id, quod fit, animadvertere debeat: unde ebrius, dormiens, amens, matrimonio assistere nequit.

2° Non est necesse, ut videat contrahentes, dummodo eos suum consensum clare exprimentes audiat: proinde caecus matrimonio assistere potest; non tamen caecus et surdus.

Quaesita:

852. — QUAER. 1° *An valide assistat Parochus vi et metu coactus?*

Resp. Affirm., quia sufficit de iure, ut sit praesens, et sciat, quid fiat, sive volens, sive nolens; manifestum est ex Declaratione *S. Congr.* — *Vide S. Lig. n. 1092. (a).*

parocho indicent, se illum ut testem habere velle, licet *non antea certioratus hic fuerit, nec vocatus, et casu, nihil cogitans, se ad id vocatum, eos audiat, etc.*, quae sunt verba Declarationis *S. Congr.* apud Benedictum XIV (*De Synod. Lib. 13. Cap. 23. n. 1.*).

(a) Non praetermittendus est casus, quo Parochus volens resistere, ne haberi queat velut testis, claudit oculos, obturat aures, vel clamat et ausugere conatur, ut nempe ideo irritum actum efficiat, quod affirmare dein possit, se nihil vidisse aut audivisse. At enim iam centies id respondit *S. Congregatio*, quod habetur etiam in responsione ad Episcopum Giennensem an. 1581 (*apud Bened. XIV De Synod. Lib. 13. Cap. 23. n. 1.*), matrimonium scilicet esse invalidum, si parochus ea, quae agerentur, neque vidit, neque audivit, *NISI TAMEN AFFECTASSET NON INTELLIGERE.*

Quam clausulam perpendeus Benedictus XIV (*l. c. n. 11.*) docet, *de eo casu accipiendam eam esse, quo parochus invitus ad matrimonii contractum adhibitus, ideo nec videt, nec percipit, quia data opera neque videre voluit, neque percipere; cum tamen et videre et percipere naturaliter potuisset eadē ratione, qua testes ad eum ipsum contractum adhibiti et vidisse se, et percepisse fatentur.* Et dein subdit de causa agitata an. 1753.: *Celebris fuit anno praeterito 1753. Causa Carthaginiensis matrimonii, in Concilii Congregatione agitata*

QUAER. 2° Quo in loco Parochus vel Sacerdos ab eo deputatus, matrimonio assistere possit?

Resp. 1° Ubique valide assistere potest, etiam extra parochiam.

Resp. 2° Non potest licite assistere, seclusa gravi causa, nisi 1° in Ecclesia sua parochiali; 2° in alia Ecclesia parochiali, de consensu Parochi loci illius; 3° in Sacellis vel Oratoriis privatis de licentia Episcopi, in cuius ditione situs est locus.

853. — *QUAER. 3° An in omni casu sponsis dari possit, aut debet benedictio?*

Resp. 1° Si nomine benedictionis accipientur verba: *Ego vos coniungo*, etc..., semper sub gravi (a) danda est in matrimonio catholicorum, quia a Concilio Tridentino praecipitur.

Resp. 2° Benedictio autem, quae dicitur *solemnis* et datur in Missa, semper danda est, nisi sponsa sit vidua (b). — *Recole dicta*, n. 770. 829. et seq.

et iudicata, in qua agebatur de quodam matrimonio contracto coram parocho domi suae inopinatae deprehenso, qui virum quidem aspexerat, eiusque verba perceperat; foeminam vero nec riderat, nec audiverat. Et memoratis Theologorum studiis, ac DD. sententiis concludit: Sed cum factum ipsum, de quo agebatur, accurate perpensum fuerit, eiusque circumstantiae omnes diligenter excussae, manifesto compertum est, quod si Parochus mulierem non vidi, eiusque verba non intellexit, hoc ideo evenit, quia ipse obfirmato animo eandem ridere et audire noluit, cum eam facile ridere et audire potuisset, quemadmodum bene viderant, et recte audirent testes ad eum actum adhibiti. Itaque pronunciatum fuit, Nobisque annuentibus sententia prodiit pro matrimonii validitate.

(a) Haec resolutio repugnat canonii ab omnibus recepto, non esse quidquam damnandum de mortali, nisi certo id constet (*Vid. Vol. I. n. 152. in not.*). Hanc autem omissionem vix pauci quidam contra plures alios (*apud S. Alphonsum 1091.*) mere opinando quasi *gravem* haberi posse dixerunt.

(b) Quoad hoc mire DD. dissentunt; aliqui benedicendas generatim volunt quaslibet nuptias, dummodo iustae sint; alii non benedicendas contendunt, quando uterque vel saltem alteruter sponсорum benedictionem accepit; alii cum S. Thoma benedicendas dicunt, quando viduus ducat virginem: secus, si sit vidua. Beno concludit Schmalzgrueber (*Lib. I. Tit. 21. n. 41. 42.*), optime saturum, qui Rituali Ecclesiae suae se accommodaverit: in hoc enim consuetudo Ecclesiae suae apparet.

PUNCTUM XII.

De impedimento impotentiae.

854. — Impotentia ad officia matrimonialia obeunda, seu incapacitas ad copulam carnalem, per se aptam ad generationem, multiplex distinguitur, scilicet

1° *Certa vel dubia*, prout est vel non est manifesta.

2° *Antecedens*, vel *consequens*, prout matrimonium praecedit, vel illud subsequitur.

3° *Temporalis*, vel *perpetua*, prout lapsu temporis aut arte tolli potest, vel non potest.

4° *Naturalis*, vel *accidentalis*, prout oritur ex vitio intrinseco, vel a causa extrinseca, v. gr., maleficio.

5° *Absoluta*, vel *respectiva*, prout existit inter virum et omnes mulieres, vel inter virum et aliquam mulierem determinatam; aut vice versa.

Principia:

855. — I. Impotentia *antecedens* et *perpetua*, sive *absoluta*, sive *relativa*, matrimonium *invalidum reddit* de iure naturali. Ratio est, quia obiectum contractus matrimonialis non existit, cum copula sit impossibilis. Constat etiam ex Iure canonico. — *S. Lig. n. 1095.*

II. Impotentia *consequens* et *impotentia antecedens temporalis* matrimonium non dirimunt; ratio est, quia usus actualis matrimonii ad eius essentiam non pertinet, et sufficit, ut consummatio vel fuerit possibilis tempore contractus, vel possibilis futura sit.

III. Impotentia certo cognita illicitum reddit matrimonii usum, etiam solummodo attentatum; quia ubi copula perfici nequit (*a*), deest finis, qui licitum efficit congressum.

(*a*) Ubi sermo sit de *impotentia matrimonium consequente*, iuxta principia in Medicorum seu Physiologorum scholis communiter nunc recepta perrarus erit casus, in quo ratione *impotentiae congressus coniugibus quasi illicitus interdici debeat*. Tunc enim tantummodo prorsus *illicitus dicendus est congressus coniugalis*, quando

Resolves :

856. — 1° **Impotentes reputantur eunuchi seu spadones utroque testiculo destituti ; secus, si unico careant.**

natura ipsius in se spectata, nullo omnino modo naturalis eiusdem effectus, conceptio scilicet seu generatio sequi ex eo possit: contra vero licitus censendus erit, quando generatio licet sperari facile non queat, non tamen sit impossibilis, et alioquin a coniugibus nihil amplius in iis adiunctis praestari possit. Atqui quoties vir adhuc vim retineat seminalem substantiam aliquo modo emitendi, eiusmodi congressus ex quo generatio, licet difficulter, absolute tamen sequi possit, vix unquam coniugibus impossibilis erit. Receptum scilicet nunc communiter penes physiologos, medicosque illud est, quod experientia docuit, ad conceptum, generationisque effectum nequaquam necessarium esse, ut vir seminalem humorem effundat, iniiciatque in interiores usque foeminei organi partes, sed satis esse, quod eiusmodi humor ad externam eiusdem organi superficiem, seu ad vaginae, ut aiunt, os, ingressumve affundatur et applicetur. Ita Vallisnieri (*Istoria della generazione dell'uomo Part. 1. Cap. 8. n. 7., et Part. 2. Cap. 13.*); ita et recentiora Medicinae lexica e celebriorum in scientia medica virorum studiis compilata, quorum alterum an. 1831 Venetiis prodit cum titulo: *Dizionario classico di Medicina interna ed esterna*, alterum 1840 item Venetiis cum titulo: *Dizionario di Medicina, Chirurgia e Farmacia pratiche*. Ac primum quidem ad vocem *Impotenza* (Tom. XVII, pag. 89.), molti fatti (inquit) tendono a dimostrare, che basta che il liquore spermatico sia deposto nella entrata delle parti sessuali della donna, acciocchè avvenga la fecondazione. Quocirea (*ibid. pag. 101.*) concludit: Non sarebbe lecito affermare, che un individuo.... capace di versare sperma nelle parti genitali maggiormente esterne della donna, sia assolutamente inetto a riprodursi. Alterum vero item ad V. *Impotenza* (Vol. 3. pag. 691.): Siccome parecchi fatti tendono a dimostrare, che basta talvolta, che lo sperma sia deposto all' ingresso delle parti genitali per fecondare, non si declerà l' impotenza offatto assoluta, fuorchè quando, ecc.

Dixi autem, *Ubi sermo sit de impotentia matrimonium consequente;* quando nimisrum quaestio esse tantummodo potest de honestato actus inter coniuges certo legitimos. Nam si de impotentia antecedente ageretur, iam quaestio circa matrimonii valorem versaretur; haec autem iudici ecclesiastico dirimenda relinquitur.

2º In dubio de impotentia antecedenti, standum est pro valore matrimonii, et coniugibus copulam experiri permittendum est. Imo ad hoc triennium ipsis a Iure canonico conceditur, non obstante maiori probabilitate pro impotentia perpetua. — *S. Lig. n. 1103.*

3º In dubio de impotentia consequenti, licet pariter coniugibus copulam experiri, usquedum certi sint quod perfici omnino nequeat. — *S. Lig. n. 1101.* Cauter autem procedere debet Confessarius; et si deprehendat coniuges impotentes in bona fide versari, saepius monitione abstinere melius erit, ne a peccato materiali in formale labantur.

4º Non est confundenda impotentia cum sterilitate; steriles enim non sunt ad actum coniugalem impotentes: hinc valide contrahunt senes, qui matrimonium consummare valent; item mulieres, quae possunt excipere semen humanum, etsi illud non retineant. — *S. Lig. n. 1095.* — *Gousset, n. 791.*

5º « Summopere caveat Confessarius, ne in re adeo gravis « momenti, ac tot difficultatibus obnoxia, temere procedat, aut

Dixi insuper, *si alioquin a coniugibus nihil amplius in iis adiunctis praestari possit.* Neque enim existimandum est, quia ex ea congregandi ratione possibilis manet aliquomodo generatio, et sic fine seminalis substantiae non omnino frustrato, actus dici naturae repugnans non potest, ideo fas esse coniugibus imperfectissima ea ratione matrimonialibus iuribus uti, quoties congredi aptiori modo possunt. Etsi enim generatim non teneantur summam adhibere diligentiam, quo effectus, a natura in opere coniugali intentus, certius sequatur; ad cavendum tamen, quantum in eorum potestate situm est, eum operis modum obligantur, vi cuius non solum praepediri, sed etiam non obtineri nisi difficillime generatio posset.

Illud interim Confessarius sedulo advertet, occasionem utendi praemissis physiologicae scientiae principiis non iis dumtaxat circumstantiis circumscribi, in quibus vir perfectius, quam ibi dictum fuerit, partes suas explere non valeat. Nam frequentius forte contingit, ut dum vir officio suo fungi perfecte posset, muliebria tamen organa huic operi deservientia, aut etiam valetudinis, complexionisque praesens conditio, iis afficiantur incommodis ac morbis, ut congressum praedicto perfectiore nullatenus permittant. Qui tamen morbi seu conditio cum effectum a natura intentum non praepediant prorsus, sed adhuc possibilem per se generationem relinquant, idcirco interdici, quasi illicitus, in iis adiunctis coniugalibus congressus, utut minus perfectus, non potest.

« quidquam propria auctoritate decernat; sed casum rite ex-
 « minatum cum omnibus suis circumstantiis ad Ordinarium de-
 « ferat, cuius tunc erit statuere ac determinare, quid in simili
 « negotio fieri oporteat. Imo, ut nobis videtur, Confessarius
 « prudens ac discretus de impotentia coninges non interroga-
 « bit, neque etiam eos, quos credit impotentes, praemonebit;
 « neque ipsis ea de re consilientibus ultimo respondebit, nisi
 « ipse prius consuluerit Episcopum. » — *Gousset, n. 791.*

PUNCTUM XIII.

De impedimento raptus.

837. — *Raptus* est violenta abductio mulieris de loco tuto in alium, ubi sub potestate raptoris detineatur (*a*), matrimonii ineundi causa.

Raptus dirimit matrimonium de iure ecclesiastico inter raptorem et raptam. Constat ex *Trident. sess. 24. c. 6.*

Triplex requiritur conditio ad illud impedimentum incurendum, nempe 1° ut mulier rapta abducatur de loco in locum; 2° ut foemina rapiatur tantum matrimonii causa; 3° ut raptus fiat, muliere repugnante (*b*) seu omnino invita. Sic ex textu Concilii Tridentini eruitur (*c*). — *S. Lig. n. 1107.*

(*a*) Perinde est, sive raptor per se, sive per alios raptum exequatur; itemque sive per se et penes se, sive per alios ac penes alios raptam personam in sua retineat potestate. Id eruitur ex Declaratione S. Congr. Concilii 25 Junii 1864, ut videre est in *Actis Romanis* Vol. I. pag. 15.-25. Impedimentum autem incurrit, qui pro se rapit, non vero qui rapiunt pro alio, quamquam hi alias poenas tum civili tum canonico iure in raptores decretas incurrere possunt. Vid. Schmalzgrueber *Lib. 3. Tit. 17. n. 20.*

(*b*) Nihil refert, num mulier e propria domo per vim abstrabatur, an vero dolis circumducta in potestatem molientis rapinam inseca deveniat; itemque num e propriis aedibus abstrabatur, an vero per fraudes ex iis abducta, praepediatur deinde, ne ad eas libere reverti possit. Aequae enim liber consensus abest, tum si per vim apertam, tum si per fraudes suae esse potestatis amplius non sinatur. Vid. Declarat. S. Congr. in *praec. not. allegatam.*

(*c*) Concilii Tridentini textus ab A. allegatus conditionem istam, quod mulier *omnino repugnans et invita abducatur*, reipsa non ap-

Quaesita:

858. — QUAER. 1° *An impedimentum inducat raptus SEDUCTIONIS, seu cum mulier inducitur muneribus, blanditiis, etc., ad raptorem sequendum?*

ponit: eam tamen DD. communiter solent inde arguere, quod Concilium de eo raptu loquatur, quo libertas matrimonii laedatur (*Vid. Schmalzgr. Lib. 5. tit. 17. n. 33.*); libertas autem consensus satis adesse videtur, quando mulier in sui abductionem consentit.

Verumtamen haec doctrina facile conciliari potest cum sententia opposita, si opportuna adhibeatur distinctio; duplice enim contingere potest abductio mulieris in sui raptum consentientis: nimirum *primo* quando tractatus de nuptiis cum raptore praecessit, ac mulier in sui abductionem consentit, ut iniri queat coniugium, quod alias impediabatur: et tunc nullum oritur impedimentum, cum potius fuga cum viro dici debeat ad matrimonium libere contrahendum, quam raptus; *secundo* quando nullus de nuptiis contractus praecesserat; et tunc mulieris consensus in sui abductionem extortus per dolum praesumitur; cumque ex consensu in raptum inferri non possit consensus in matrimonium, raptus mulieris utut volentis decreto Concilii includitur (*Vide Riganti ad Cancellar. Reg. 49. a n. 79.*).

Et haec quidem luculenter confirmantur ex S. Congr. Declaracionibus, quas collectas habes in Appendix inserta Vol. Primo Actorum Romanorum (*a pag. 54.*); e quibus Appendix Auctor haec conjectaria elicit: I. *raptum, qui sub decretum Concilii cadat, non haberi, quando praecedunt raptum concludentes tractatus de matrimonio ineundo.* Hoc enim casu vir ius habet ad mulierem sibi despontandam, et mulier tenetur matrimonio consentire; II. *neque hunc raptum verificari, si vir sine dolo mulierem ex condicto abducatur, eo quod tractatus de matrimonio ob parentum oppositionem non potuerit concludi;* III. *neque verificari raptum, si non vir, sed mulier virum sollicitaverit, ut ab eo abduceretur.* In his duobus casibus dicenda est potius fuga mulieris cum viro, ut liberius matrimonium contrahant, quam raptus; IV. *E contra raptum verificari, si mulier insidiis et dolosis sollicitationibus meditantis raptum abducatur, ut deinde sub raptoris influxi in matrimonium consentire cogatur.*

Et merito idem A. concludit, quoties mulier raptui consensisse videatur, resolutionem ex perspectis adiunctis desumendam esse. *Si enim mulier ideo in abductionem consentiat, ut liberius matrimonium contrahat, et hoc abductionis medio utatur ad obstacula remo-*

Resp. Neg. Ratio est, quia Ecclesia per raptus impedimentum intendit tantum consulere perfectae libertati matrimonii, quae non laeditur cum mulier consentiens abducitur, etiam invitis parentibus¹. — *Ita communiter, iuxta S. Lig. n. 1107.* Consentiant *Sanchez, Bonacina, Salmant., Scavini, etc., contra nonnullos².*

859. — QUAER. 2' *An valeant sponsalia contracta, dum mulier raptā sub potestate raptoris versatur?*

venda, non videtur raptus, sed mera fuga, quamvis aliqua iniuria parentibus dissentientibus irrogetur. At si vir recta via non possit mulieris consensum in matrimonium obtinere, et inde rapinam sive furtum puellae meditatus, incipiat inexpertam circumvenire insidiis, sollicitationibus dolosis, etc., ut hisce artibus... aliquam versatilis puellae complacentiam extorqueat, qua obtenta in spretum parentum eam rapiat; nemo non videt, tirum quidem intendere puellam in matrimonium cogere, puellam autem insidiis viri ex circumventione quodammodo adhaerere, quin ipsa serio advertat, se ad coniugium ineundum adigi, quod sponte et contra parentum voluntatem nunquam forsitan fuisset initura.

Et in his quidem habetur, quo et mox sequens A. quaestio solvatur, *de raptu seductionis.*

¹ Theologi Galli non pauci contendunt *raptum seductionis* dirimere matrimonium, saltem in Gallia, ex praescripta consuetudine. Sed hic non est alimittendum; non enim obligare potest consuetudo, quae in falsa legi interpretatione innuitur. — *Ita recte Vernier, Goussel, n. 797., et alii.*

• Quant à la coutume qu'on invoque en faveur de l'empêchement de séduction, • elle ne peut avoir force de loi. C'est un principe reçu par les Théologiens fran- • çais, comme par les Théologiens étrangers, qu'une coutume fondée sur la fausse • interprétation d'une loi n'a pas d'effet. Quelque ancien et quelque universel • que soit un usage, dit le Rédacteur des Conférences d'Angers, si il ne s'est in- • traduit et conservé que dans la fausse supposition d'une loi qui n'existe • jamais, et sans laquelle néanmoins on n'avait aucune intention de s'y as- • sujettir, il ne peut acquérir le caractère d'une loi. L'erreur commu- • ne, tant qu'elle subsiste, forme une obligation; mais commence-t-on à être • déabusé, les choses retournent à leur premier état, et la société rentre, à cel- • égard, dans son ancienne liberté... » Goussel, n. 797., etc.

² Iuxta auctorem oporis *Analectus Juris Pontificii*, non requiritur ad raptus impedimentum ut mulier sit invita, dum rapitur; iniuratur autem nonnullis Decisionibus S. Congr. Cone., quas referit tom. IV, p. 1818. et seq. Sed istae Declarationes casus omnino particulares respiciunt, nec satis constat de circumstantiis, ut assiri possit, abesse violentiam mulieris abductionem. Principius praeceptum et recentior raptum seductionis respicere non videtur. In ipsa Gallia, ait Scavini, sententia docens raptum seductionis inducere impedimentum dirimenti matrimonii, quae iamdiu viguit, passim recicitur.

Resp. Duplex datur sententia probabilis :

I^a SENTENTIA negat, quia sponsalia libertatem requirunt sicut ipsum matrimonium ; lex enim poenalis extenditur ubi eadem ratio militat. — *Sanchez.* — *Salmant.*, etc.

II^a SENTENTIA affirmat, et hanc probabiliorem dicit *S. Lig.* cum *Lacroix*, etc. Ratio autem huius sententiae est, quia sponsalia minorem libertatem requirunt quam matrimonium, ex eo quod semper rescindibilia maneant (*a*).

Resolves :

860. — 1° Non contrahitur impedimentum, si mulier abducatur tantum de cubiculo in cubiculum in eadem domo, quia sic proprie non constituitur sub raptoris potestate ; sed de domo in domum abduci debet.

2° Non contrahitur impedimentum, si mulier rapiatur alia de causa, secluso fine matrimonii ineundi, v. gr., ex fine libidinis explendae, etc. ; quia Concilium hoc impedimento nihil aliud intendit, nisi libertati matrimonii favere.

3° Non incurritur impedimentum, si mulier rapiat virum, quia Concilium loquitur tantum de viro raptore.

4° Non incurritur impedimentum, si matrimonium contrahatur raptorem inter et raptam, postquam haec a potestate raptoris fuerit liberata. Ex *Tridentini* textu hoc clare apparet. — *S. Lig.* n. 1032. — Adnotat autem recte *S. Lig.*, *ibid.*, durare hoc impedimentum *quamdiu* mulier raptam est in potestate raptoris, etiamsi libere consentiat (*b*).

§. III. *De dispensatione ab impedimentis matrimonii dirimentibus.*

Agendum 1° de potestate dispensandi ; 2° de causis dispensationis ; 5° de modo dispensationem obtinendi.

(*a*) Dubia tamen cum sit haec obligatio, confessarius eam urgere non potest.

(*b*) Ecclesia scilicet mulierem raptam, quoisque est in raptoris potestate, inhabilem ad contrahendum efficit ; quocirca eius consensus, utcumque liberrimus supponatur, semper effectu vacuus existet.

PUNCTUM I.

*De potestate dispensandi.**Principia.*

861. — I. Papa dispensare potest ab omnibus impedimentis juris Ecclesiastici; 1° valide in omni casu, quia primarius Superior est; 2° licite, si iusta de causa id faciat, prout recta gubernatio requirit.

II. Episcopus dispensare nequit *ordinarie et de iure proprio* in impedimentis dirimentibus. Ratio est, quia Episcopus nihil potest in communi Ecclesiae iure, nisi ex concessione Concilii vel Papae, aut ex legitima consuetudine. Episcopi autem ex nulla harum rationum ius dispensandi in talibus impedimentis sibi vindicare possunt, ut patet tum ex praxi Ecclesiae, tum ex variis Declarationibus *S. Congreg.* et praesertim *Pii VII*, anno 1809, in Rescripto ad Episcopos Galliae¹.

Quaesita:

862. — QUAER. 1° *An si sponsi sint diversae dioecesis, dispensatio obtainenda sit ab utroque Episcopo, si uterque ex Indulto speciali facultate dispensandi gaudeat?*

Resp. *Controvertitur*, et duplex est sententia probabilis:

I° SENTENTIA negat. Ratio est, quia cum Episcopus ausert a suo subdito impedimentum, eum habilem reddit ad contrahen-

I Conqueritur S. Pontifex, quod non omnes Galliae Episcopi ad S. Sedem recurrerint pro obtainendis facultatibus ad renovanda matrimonia tempore perturbationis Galliae invalidae contracta.

Olim nimisnum plures Episcopi in Galliis, ex privilegio Sedi adnexo, in impedimentis dirimentibus dispensare solabant. Sed privilegia ista suppressa sunt cum ipsis sedibus in nova dioecesum circumscriptione a Pio VII facta, anno 1802, per Bullam *Qui Christi Domini*, in qua haec habentur: *Supprimimus, annullamus, et perpetuo extinguimus titulum, dominationem, totumque statum praesentem Ecclesiarum archiepiscopali, episcopali, una cum respectivis earum capitulis, iuribus, privilegiis, et prerogativis eujuscumque generis.*

Facile tamen Episcopi obtinent facultatem dispensandi in impedimentis tertii et quarti gradus consanguinitatis, affinitatis, et publicae honestatis, ex benigna concessione Papae ad tempus determinatum facta, et eo clauso, renovanda. Occurrente igitur casu, expedit prius ab Episcopo inquirere, utrum ipse dispensare valent.

dum cum alio impedito. Unus enim fieri nequit habilis ad contrahendum cum altero, quin hic etiam fiat habilis ad contrahendum cum illo, siquidem haec correlativa sunt. Aliunde Papa, delegando Episcopum, ipsi totum ius suum tribuit; ergo valet dispensatio Episcopi perinde ac si a Papa ipso concederetur. Hanc opinionem probabilem dicit *S. Lig. n. 1142. (a)*.

II^a SENTENTIA affirmat. Ratio est, quia Episcopus unius iurisdictionem non habet in subditum alterius; facultas vero dispensandi ad proprios subditos restringitur.

863. — **QUAER. 2°** *An Episcopi dispensare possint in impedimentis dirimentibus dubiis?*

Resp. Affirm. probabilius. Ratio est, quia licet dispensatio impedimentorum dirimentium sit Papae reservata, attamen, cum reservatio sit odiosa, stricte est interpretanda, et restringenda tantum ad casus certos. At si agatur de dubio, seu de probabilitate iuris, inutilis videtur dispensatio, ex dictis supra de impedimentis in genere, cum in hoc casu Ecclesia censeatur iurisdictionem supplere (b).

QUAER. 3° *An Metropolitanus possit dispensare cum subditis suffraganeorum suorum in casu necessitatis, vel Indulti?*

Resp. Neg., quia dispensatio est actus iurisdictionis voluntariae et gratiosae, et conceditur ex indulgentia et misericordia dispensantis: recursus autem ad Metropolitanum haberi nequit, nisi in materiis ad forum contentiosum pertinentibus. Ergo, etc. (c).

PUNCTUM II.

De causis dispensationis.

864. — Causae variae, quae afferuntur ad dispensationem obtinendam, sunt 1° graves vel leves; 2° motivae seu finales, vel

(a) Cum probabile sit, non opus esse altera dispensatione, licet sic contrahere ex generali principio, quod Ecclesia supplet, ubi opus forte fuerit.

(b) Resolutio Auctoris, uti patet, eo desinit, ut in casu neque Pontificis, neque Episcopi dispensatio necessario sit requirenda.

(c) Si sermo sit de facultate dispensandi ex Pontificio indulto concessa, spectandum erit, qua verborum forma concipiatur, et exinde iudicandum, an ad solos subditos coarctetur.

tantum impulsivae; 3° verae vel falsae. — *Vide Tract. de legibus, n. 117. et seq.*

NOTA. Si in petitione tacitae veritas necessario experimentanda, v. gr., impedimentum aliquod aut circumstantia declaranda, etc., dicitur *obreptio* in dispensatione, seu dispensatio *obreptitia*; si autem quid falsi afferatur ut verum, *obrepptio*, seu dispensatio *obreptitia*.

Quando dispensationes dicuntur sine causa, hoc significat nullam adesse ex his causis, quae allegari solent ut canonicae.

Principia:

865. — I. Ad *licetatem dispensationis* requiritur causa. Constat ex *Conc. Trid. sess. 24. cap. 3. de Reform. matr.*: *In matrimonii contrahendis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa et gratis concedatur.*

II. Ad *validitatem dispensationis* requiritur, ut in petitione nulla sit *obreptio* vel *subreptio* cadens in causam motivam seu finalem. Ratio est, quia Superior non censetur dispensare nisi sub tacita conditione, *si preces veritate nitantur*.

Quaesita:

866. — QUAER. 1° *Quaenam sint causae iustae, ut dispenseatur in impedimentis dirimentibus?*

Resp. Sunt sequentes: 1° *Angustia loci*, id est, si timeatur, ne ob loci angustiam, puella convenienter alteri non nubat; angustus autem reputatur omnis locus non habens 300 focos¹. 2° *Defectus dotis competentis*, quae alioquin puellae a consanguineo offertur, vel ab extraneo; sed ea conditione ut consanguineo

(a) Facile quisque videt, causam dispensandi hanc esse, quod *eo in loco difficile sit virum reperire*, cui puella convenienter nubat; neque vero attenditur, an forte haec difficultas, sponsum alibi inquirendo, cessare queat, utsi potest frequens est, et a communibus moribus alienum.

¹ *Valeat causa angustiae loci*, licet sponsa non sit ibidem remansura, sed alioquinumque domicilium suum sit translatura. Sic respondit Theologus Romanus interroganti D. ALLIROL, Aniciensi canonico, et Sedis episcopalnis secretario. *Consensat praxis S. Congr. (a).*

nubat. 3º *Aetas iam provecta seu super adulta foeminae*, nempe quando iam 24º aetatis annum excedit, et alium virum suae conditionis, cui nubere possit, non invenit (a). 4º *Copula carnalis* iam habita cum consanguinea, vel alia persona, impedimento laborante, et periculum caeteroquin adest, ne infamia sequatur, etc. 5º *Nimia partium familiaritas*, ex qua timetur scandalum nisi contrahant. 6º *Legitimanda proles* ex fornicatione nata aut concepta. 7º *Sedatio gravium inimicitarum*, vel litis extinctio inter oratorum parentes, consanguineos vel affines. 8º *Virtutes christianaæ* quae in altero viro probabiliter non invenirentur. 9º *Excellentia meritorum erga Ecclesiam*. 10º *Conservatio bonorum* in illustri familia. 11º *Larga eleemosyna* in pia opera refundenda. 12º *Paupertas viduae filiis onustae*, quos vir alere intendit et promittit.

NOTA 1º Aliquando contingit ut una causa seorsim sumpta non sit sufficiens, sed cum altera iuncta gravis reputetur et proinde sufficiat.

NOTA 2º *Suppressio veri*, aut *expressio falsi* circa ea quae iure, consuetudine, aut stilo Curiae Romanae aperienda sunt, *semper substantialis* reputatur.

NOTA 5º Causae nunc admissae ut canonicae pro 2º et 5º gradu sunt: *angustia loci*, *lites vitandae*, *copula habita*, *scandalum tollendum*, et *aetas superadulta mulieris*. — *Bouvier*.

867. — QUAER. 2º *Quaenam sint necessario exprimenda de iure sub poena invaliditatis in petitione dispensationis?*

Resp. Sunt sequentia: 1º *Vera et legitima causa movens* ad impetrandam dispensationem. 2º *Species etiam infima* impedimentorum, v. gr., *affinitas ex copula licita vel illicita*; *honestas ex sponsalibus*, vel ex matrimonio rato. 3º *Numerus impedimentorum*, v. gr., si praeter cognationem adsit etiam *affinitas*, vel si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel *affinitas*. 4º *Filiatio aut compaternitas* in cognatione spirituali. 5º *Gradus consanguinitatis vel affinitatis aut honestatis* ex matrimonio rato; imo si oratores sint in linea inaequali, exprimi debet etiam gradus propior. Hoc tamen non requiritur ad validitatem, nisi sint coniuncti in 2º gradu attingente 1º. 6º *Copula incestuosa* habita inter oratores, sive intentione facilius dispensationem

(a) Quoad hoc non eadem est omnium locorum ratio. Alicubi enim puella quae vigesimum, aut etiam decimum octavum annum attigerit, ita superadulta habetur, ut aegre reperiat, cui nubat.

obtinendi, sive etiam seclusa tali intentione (a). Evincitur ex Bulla *Benedicti XIV, Pastor bonus.... 7' Variae circumstantiae matrimonii cum impedimento celebrati, scilicet, an clandestine;*

(a) Sequutus est Auctor hoc loco S. Alphonsum, qui *L. 6. n. 1135.*) tamquam indubium tradit, si taceatur circumstantia incestus, licet non patrati ad finem dispensationis facilius obtinendae, ita vitiari rescriptum, ut dispensatio sit irrita, atque adeo matrimonium invalidum. Ast alii profecto non deerunt, qui eiusmodi quaestionem nec definitam adhuc, nec eo pacto definiendam autument. Et quidem si modo seponamus, quod S. Alphonsus invocat, Benedicti XIV suffragium, et status controversiae, prout agitari in scholis catholiceis consuevit, sedulo inspiciatur; cum Doctores etiam primae notae inter se dissidentes reperiantur, et, dum suam quisque opinionem veriorem, probabilioremque habet, oppositae tamen non denegantes probabilitatem (*Vid. Sanchez Lib. 8. Disp. 25. n. 12., et Salmanticenses De Matr. Cap. 14. n. 39. 41.*), merito in ancipiti rem versari desinies. Quod si quis insuper quempiam adeat, qui ex professo ac data opera argumentum hoc pertractaverit, cuiusmodi sane est, v. gr., Vincentius De Iustis, qui funditus ac fusissime pariter atque peregrudite quaquamversus materiam hanc evolvit (*De dispensat. Matrim. Lib. 1. Cap. 4. a n. 250. ad 364.*), huic sane dabitur suis inspexisse oculis, quaecumque demum allata in medium sunt ad adstruendam necessitatem controversae circumstantiae exprimendae, ea profecto a scopo assequendo quam longissime distare.

Quae cum ita sint, facilis quoque se prodit ratio, qua aequum de Benedicti XIV suffragio indicium feratur. Et in primis quod Benedictus XIV in quaestione (ut loquitur Vincent. De Iustis *l. c. n. 250.*) tot difficultatibus obvoluta, tantoque studio in utramque partem agitata peremptoriam sententiam, nulla gravissimorum DD. inter se dissidentium, nulla rationum hinc et inde militantium mentione injecta, et quasi aliud agens, paucisque et veluti obiter interponere voluerit, id enimvero nimis a perspecta doctissimi Pontificis indole, ingenioque, nimis a constanti Eiusdem more alienum dici debet, atque adeo prorsus a verisimili abhorrens.

Deinde vero etsi ratio quaepiam suppeteret suspicandi seu opinandi, hanc fuisse Sedis Apostolicae mentem, ut circumstantia illa exprimeretur, perperam tamen continuo exinde concluderetur, irritam habendam dispensationem, si silentio praetermissa ea fuisset. Et sane S. Pius V quemadmodum in graduum consanguinitatis seu affinitatis disparitate proximiorem exprimi, ita istam quoque incestus circumstantiam, si fides quibusdam habenda sit (*Vid. Salmant. l. c. n. 40.*), declarari iussit; et nihilominus nec tacitus proximior ille

an cum debitibus proclamationibus ; cum bona vel mala fide utriusque vel alterutrius tantum ; an cum spe facilius dispensationem obtinendi ; et an matrimonium fuerit consummatum.

gradus iuxta communem omnium sententiam , nec omissio alterius circumstantiae plurimis, gravissimisque DD. suspicionem invalidae dispensationis iniecit.

Denique quod plus movisse S. Alphonsum videtur, nempe in Benedicti XIV Const. *Pastor bonus* (§. 41.) Maiori Poenitentiario facultatem fieri reconvalidandi matrimonia, quae, silentio pressa illa circumstantia, contracta per dispensationem fuerint, reipsa nihil est. Illud enim retinendum est, quod in causa prope simili idem Benedictus XIV (*Quaest. Can. 183. n. 26.*) respondit obiciientibus huiusmodi dispensationes, ut inde arguerent nullitatem matrimonii, pro quo concessa fuerat dispensatio. *In omnibus exemplis* (inquit), *in quibus Summi Pontifices absolverunt a poenis incestus, prolem legitimam declararunt, et praescripserunt renovationem consensus servata forma Concilii, Oratores supplicabant pro dispensatione ita ut mirum non sit, si supplicantibus iisdem pro absolutione a censuris, et pro legitimatione prolis, Summi Pontifices petitis ad abundantiam indulgendo et absolverint a censuris, et prolem legitimam declaraverint, et renovationem consensus praescripserint. At ab his argumentum deduci non potest ad declarationem nullitatis matrimonii, etc.* E quibus a fortiori in rem nostram est arguere. In exemplis enim, de quibus Benedictus XIV in ea quaestione, causa vertebatur de Oratoribus, qui dispensationem petentes ab impedimento consanguinitatis, remotiori tantum gradu expresso, proximiorem tacuerant. Res ergo erat de dispensationibus ac nuptiis, quas Apostolica Sedes iam centies validas declaraverat. Porro si Summi Pontifices, etiam quando nulla adesse potest controversia de matrimonii validitate, postulantibus tamen coniugibus tum absolutionem a censuris, tum legitimationem prolis, tum matrimonii reconvalidationem, haec omnia (quibus nihil opus re ipsa erat) *indulgendo* (ut ait Lambertinus) concesserunt non modo, sed (quod mirum videri potest) in Rescripto renovationem quoque consensus praescripserunt iuxta Concilii Tridentini formam ; quid mirum, quaeso, quod ubi causa, ut in casu nostro, minus certa est, eiusmodi postulationes a Sede Apostolica et S. Poenitentiaria admittantur, et postulata concedantur, atque adeo modus in his concessionibus servandus Poenitentiario tradatur ? Profecto non in hac tantummodo, sed multis aliis in causis contingit, ut Doctoribus inter se dissentientibus de necessitate dispensationis ad quidpiam aut licite aut valide agendum, probabilis, prudensque utriusque parti adsistat opinio ; dumque alii a gravibus Doctoribus moniti et

868. — QUAER. 3° *Quid agendum in dubio, an causa falso allegata fuerit finalis aut impulsiva, vel an vera aut falsa?*

Resp. In omnibus his et similibus dubiis, valida censenda est dispensatio. Ratio est, quia in dubio standum est pro valore actus. — *S. Lig. n. 1133.*

edocti aut a dispensatione petenda aut a circumstantia aliqua exprimenda abstinent, alii tamen vel ad maiorem securitatem, vel ita a contrariae sententiae adhaerentibus persuasi, vel alias ob causas (*Vid. Salmantic. l. c. n. 40., et De Iustis l. c. n. 349.-351.*) oppositam primum, ad Apostolicam Sedem recurrente, servant. Quid porro cum sic ad se recurrentibus agat Sedes Apostolica, quae alioquin potius quam in catholicarum scholarum controversiis definitivum aliquod iudicium interponat, maxult moderatam opinandi libertatem iisdem permittere, imo plus semel instae huic libertati adversantes compescere consuevit (unde optimo sane consilio tot importunis quaestonibus ad Ipsam delatis respondendum iubet sapientissimum illud, **CONSULAT PROBATUS AUCTORES**), eaque de causa ne Sacrarum quidem Congregationum responsis, Resolutionibus, seu Declarationibus vim definiendi theoreticam seu generalem controversiam semper adscribit? Si enim responderet, nullam extitisse causam, cur ad Se recurrentur, aut nihil opus esse dispensatione, etc., nonne contra consilium, propositumque suum definiret quodammodo controversias, quas sapientissima sibi familiari oeconomia nunquam extra necessitatem solet definire, libertatemque, quam catholicis scholis alioqui ad obediendum paratis servatam cupit, adimeret?

Sic itaque ex his liceat concludere: Quemadmodum cum quis in mera probabilitate de impedimento iuris ecclesiastici vel ad cautelam seu ad maiorem securitatem, vel ob opinionem falso conceptam, ab Apostolica Sede dispensationem querit, Haec sane nunquam respondet, ea petitione opus non fuisse, sed dispensationem consueitis formis, imposta quoque compositione, concedit; itemque cum quis dubium eiusmodi impedimentum post contractum matrimonium detegens ad ipsam S. Sedem recurrit pro dispensatione ad coniugium convalidandum, Haec non solum dispensationem tribuit, sed conditiones etiam cum taxatis compositionibus, iniunctisque poenitentis apponit, ac formam renovandi consensus praescribit; neque tamen quispiam, iuxta dicta superius (n. 789.), rite ex his argueret, iam diremptam esse quaestionem de casu impedimenti tantum probabilis, atque idcirco invalide in primo casu cum contractorum fuisse matrimonium, nisi dispensatio praecessisset, in secundo autem casu coniugium invalide fuisse contractum, atque adeo obtenta di-

QUAER. 4º An cessante causa dispensationis, cesset dispensatio, v. gr., si mortua fuerit proles per matrimonium legitimanda, etc.?

Resp. 1º Affirm., si causa cessebat antequam dispensatio expediatum, aut fiat ab Episcopo vel ab alio cui a Pontifice commissa fuerit. — S. Lig. n. 1132.

Resp. 2º Neg. si causa cessebat, dispensatione iam expedita et a delegato supplicantibus communicata, etiamsi cessebat ante matrimonii celebrationem. Ratio est, quia per dispensationem iam impedimentum sublatum est. — S. Lig. ibid. — Vid. vol. I. not. ad n. 120.

869. — *QUAER. 5º Quid speciatim exponi debeat, quando agitur de matrimonio primum contrahendo?*

Resp. 1º Impedimentum, cuius dispensatio quaeritur, in sua propria specie exprimi debet, non unum pro alio, ne maius quidem pro minori, v. gr., consanguinitas pro affinitate. Ratio est, quia in dispensationibus non valet argumentum a minori ad maius, nec Superior vult in eo dispensare, quod ignorat.

Resp. 2º Si postuletur dispensatio impedimenti ex commercio illicito, exponendum est, an ab uno vel utroque sub spe dispensationis facilius obtinendae commercium illud habitum sit.

870. — *QUAER. 6º Quid in postulatione dispensationis super matrimonio invalide contracto generatim sit exprimendum?*

Resp. Exponendum est 1º an ambae partes vel earum una, bona vel mala fide, seu cum notitia impedimenti, vel non, matrimonium inierint; 2º an sub spe dispensationis facilius obtinendae; 3º an matrimonium consummaverint; 4º an clandestine aut in facie Ecclesiae, an post bannorum denuntiationes, aut, his omissis, contraxerint. Facilius enim aut difficilius pro variis istis circumstantiis solet impetrari dispensatio.

spensatione reconvallationem per renovationem consensus necessarium extitisse; a pari de similibus causis dubiis, nostraque idcirco hac praesenti sentiendum prorsus videtur; nimirum ex dispensatione, quam exprimenti incestus circumstantiam Maior Poenitentiarius ex praescripta sibi norma tribuit vel ad contrahendum matrimonium, vel ad reconvallandum iam contractum, nihil deperire probabilitati sententiae, quae necessitatem huius circumstantiae exprimenda negat.

NOTA. Si coram magistratu civili contraverunt, ut inde facilior cum illis dispensetur, illud exprimendum est, cum mala fides adfuerit, quae reddit dispensationem ad obtainendum difficultorem. Si contraverunt civiliter cum intentione non contrahendi coram Ecclesia, illud etiam exprimi debet, quia matrimonium clandestinum attentarunt. Si autem bona fide, et cum intentione dispensationem ab Ecclesia ex postulandi civiliter contraverunt, haec circumstantia non videtur absolute exprimenda, sed salius erit illam non omittere. — *Bouvier.*

871. — QUAER. 7° *An ille, qui obtenta dispensatione ab impedimento AFFINITATIS ex copula illicita, v. gr., cum consanguinea sponsae, iterum cum eadem ante matrimonium peccat, nova indigeat dispensatione?*

Resp. 1° *Neg.* prorsus, si dispensatio non adhuc fuerit *executioni* mandata a delegato; quia tales dispensationes non sortiuntur effectum a die *expeditionis*, sed a tempore *executionis*. — *Ita omnes.*

Resp. 2° *Imo neg.* etiam, licet dispensatio *executioni* mandata fuerit. Ratio est, quia impedimentum affinitatis iam sublatum est per dispensationem quoad effectum contrahendi matrimonium. — *Ita communiter contra aliquos.*

Si autem, contracto matrimonio, rursus peccaverit cum eadem consanguinea uxor, privatur iure petendi debitum, quia dispensatio iuxta stylum Curiae concessa fuit *ad effectum contrahendi matrimonium*, non vero *ad liberius peccandum*.

Indigeret vero nova dispensatione, si peccaret cum alia sponsae consanguinea ante matrimonium, etiam post expeditam dispensationem, quia nova affinitas contraheretur.

NOTA. • Si copula sit habita post dispensationem perfectam et factam ab Ordinario, vel post dispensationem impetratam in forma gratiosa, non commissaria, non dubium est quin dispensatio super impedimenta cognationis, seu affinitatis, et matrimonium secuta, sit valida, cum dispensatio sit recte facta... • Nec obstat copula superveniens; nam cum impetrantes iam sit dispensati et habilitati ad contrahendum matrimonium, non est incestuosa. Constat ex Declaratione S. Congreg. Cone. Trident. • — *Garcias de Benef.*, p. 8, c. 5, n. 70, et seq.

872. — QUAER. 8° *An nova requiratur dispensatio, si obtenta dispensatione in impedimento CONSANGUINITATIS, copula INCESTUOSA inter sponsos intercesserit?*

Resp. 1º Affirm., si copula habita fuerit ante dispensationis executionem (a). Sic ex interpretatione communi, atque ex stylo Curiae Romanae huiusmodi incestus declarationem exigente; illo enim manifestato, Pontifex maiorem supplicanti poenitentiam imponit. Confirmatur quoque ex Declaratione *S. Congr.* mense Maio an. 1635. — *S. Lig. n. 1141. (b).*

(a) De his confer, quae in *not. praec.* dicta sunt; e quibus plane concludes, perperam ista tribui *communi*, ut ait A., *interpretationi*, nisi forte id referas ad recentiora quaedam compendia, e quibus genuinum plurimum quaestionum statum addiscere, haud feliciter saepius contingit.

Quod autem de Curiae stylo dicitur, scite monet *De Iustis* (*l. c. in not. praec. a n. 344.*) huius styli, qui exigat *incestus* expressionem, adhuc probandam esse existentiam; qui alioquin necessitatem aliis non induceret, *nisi sit scriptus, probatus, notorius, et speciali Decisione ac Declaratione Pontificis confirmatus*, ut docent Canonistae apud eundem *De Iustis* (*ibid. n. 345.*).

Ad id vero, quod additur de maiori poenitentia incestuosis imponenda, distinguatur sedulo causa dispensandi a poena criminis. Taciturnitas copulae non potest dici causa dispensandi, quasi ea expressa Pontifex aut nullimode aut difficilium dispensaturus sit; quinimo exprimi ea solet ut causa, cur dispensetur, aut dispensetur facilius: et etiamsi, ea expressa, Pontifex difficilium dispensaret, id non constituit finalem causam, et ideo silentium dispensationem non vitiaret. Quod vero incestum, si exprimatur, Pontifex acrius puniat, quid mirum, quando per se hoc crimen est gravi poena dignum? Ast, ut recte advertit *De Iustis* (*l. c. n. 328.*) *aliud est, incestuosos, copula expressa, eaque pro causa dispensationis vel inductiva ad dispensandum allegata, puniri, dum absolutio pro ipso incestu a Pontifice in supplicatione Dispensationis petitur, et ab ipso committitur Delegato; aliud autem est, quod non expressa copula, dispensatio irrita sit, et nulla ipso iure, cum id nullo iure, Decreto, seu rescripto, nec in ipsis Litteris, seu Mandato caveatur; et Sanchez ipse, licet.... in aliam sententiam inclinet, nihilominus hoc fundamentum tamquam debile nec verum reiicit.*

(b) De hisce Declarationib. ita *De Iustis* (*l. c. in not. praec. n. 355.*): *Dico primum, assertas Declarationes non probare, nec de iis curandum esse, cum non constet de illis authentice.* Et praestat sane ea addere, quae idem subiicit (*n. 362.*), quippe et Garciam illum tangit, quem mox A. allegat. *Ex dictis insertur, quoad huiusmodi Declarationes nec posse nec debere praestari fidem Doctoribus, qui illas in suis Tractatibus citant, ut passim faciunt GARCIAS et alii; quia*

Resp. 2° Neg. vero, si habita fuerit copula post dispensationis executionem. Ratio est, quia tunc, concessa dispensatione, et ablata prohibitione matrimonii, cessat etiam malitia incestus.
— Constat etiam ex eadem S. Congr.

NOTA. • Congr. Cardinalium Conc. Trident. censuit dispensationem reddi nullam ex copula praecedente dispensationem, si de ea facta non fuerit mentio in supplicatione; copulam vero supervenientem post dispensationem ab Ordinario factam, non impedit matrimonii validitatem. — *Garcias, ibid.*

873. — QUAER. 9° *An nova requiratur pro consanguineis dispensatio, si post obtentam dispensationem copula ab eisdem iteretur?*

Resp. Neg., quia incestus moraliter idem est, nec numerus copularum declarari debet, ut modo dictum est. Unde nova copula non invalidat dispensationem, sive habeatur ante eius expeditionem, sive post, sicut fuit resolutum supra in casu similis n. 871.; datur enim rationis paritas.

874. — QUAER. 10° *Si quis petat secundam dispensationem in eadem materia post primam alias obtentam, an primam exprimere debeat?*

Resp. 1° Affirm., si impedimentum contractum fuerit ex aliquo crimen. Ratio est, quia relapsus in idem crimen retrahit Superiorem a dispensando.

Resp. 2° Neg., si impedimentum non sit ex aliquo crimen vel ex crimen diverso. — *Ita S. Lig. n. 1137., et alii communiter.*

nisi authenticae exhibeantur, non probant, nec sunt attendenda, ita maxime disponente eadem S. Congregatione per sua peculiaria decreta de mandato expresso et iussus tum Gregorii XV, 6 Junii 1621, tum Urbani VIII 2 Augusti 1633; quo tempore cum multae Declarationes per tribunalia circuferrentur, et a S. Congregatione factae assenserentur, ex quibus multae mendas, mutilatae et alteratae essent, mandavit S. Congregatio de expresso ordine dicti SS. D. Urbani, ac expresse praecepit, huiusmodi declarationibus impressis et imprimendis seu manuscriptis nullam fidem in Iudicio et extra a quoquam esse adhibendam. Quod S. Congregationis mandatum iussu Urbani VIII editum mox Auctor (n. 363.) refert.

Declaratio autem a S. Alfonso allata, e Pittonio desumpta est, auctore scilicet, qui inter homines huiusmodi Declarationes nullo delectu et iudicio undique corrogantes et consarcinantes maxime eminet: cuius proinde collectiones nullo usui esse possunt.

Resolves :

875. — 1º Invalida esset dispensatio, si exprimeretur in petitione affinitas pro consanguinitate, et vice versa, etc..., etiam si ex errore inculpabili id fieret. Superior enim concedit dispensationem iuxta exposita in supplicatione, quae cum de facto sint falsa, necessario nullam dispensationem efficiunt. Ex opposito valida esset dispensatio, si error inveniretur in Rescripto Pontificis, puta ex culpa amanuensis.

2º Invalida item esset dispensatio, si exprimeretur gradus tertius pro secundo, aut quartus pro tertio; ratio, quia multo difficilior conceditur dispensatio pro gradu propinquiore, quam pro remoto. Secus autem foret dicendum, si ex errore peneretur gradus tertius pro quarto; quia dispensatio *in maiori* continet dispensationem *in minori* eiusdem speciei. — *Ita communiter contra paucos.*

3º Non est necessarium dicere in petitione, quoties copula habita sit cum consanguinea sponsae; quia ex variis copulis exsurgit unica affinitas; debet tamen exprimi copula habita cum variis consanguineis sponsae; quia ex iis tot diversae affinitates contrahuntur: et licet haec impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Manifestum est ex Declarat. *Bened. XIV. — S. Lig. n. 1138.*

4º Error in nomine vel cognomine oratorum, vel dioeceseos aut parochiae, probabilius validitati dispensationis non officit, modo constet de *corpore*, id est de impedimento et causa. — *Ita Sanchez, l. 8. d. 21. n. 37., et alii communiter.*

PUNCTUM III.

De modo dispensationem petendi.

876. — Duo tribunalia Romae sunt constituta ad concedendas dispensationes nomine S. Sedis, pro varia impedimentoorum qualitate, scilicet *Dataria* et *Poenitentiaria*.

I. *Dataria*. Ad Datariam recurrentum est pro omnibus impedimentis notoriis, aut quae in notitiam aliorum ventura praevidentur, aut quae sine infamia, scandalo, aliisque incommodis manifestari possunt.

II. Poenitentiaria. Ad S. Poenitentiariam recurrendum est pro dispensationibus et facultatibus, quae forum internum solum spectant, scilicet pro impedimentis occultis. In postulato autem, tacitis propriis sponsorum nominibus, sicta nomina apponuntur (*a*).

Quaesita :

877. — QUAER. 1° *Quomodo petenda sit dispensatio, si ad-sint duo impedimenta, quorum unum publicum sit, alterum occultum?*

Resp. 1° Si sint omnino *disparata*, recurrendum est ad *Datariam* pro publico, et ad *Poenitentiariam* pro occulto, nec necessarium est, ut mentio fiat apud unum tribunal de dispensatione ab altero tribunali postulata vel obtenta. Censemur autem *disparata* impedimenta, quando unum non augetur ex altero, ut, v. gr., *consanguinitas* et *volutum*, aut *consanguinitas* et *machinatio*.

Resp. 2° Si vero non sint *disparata*, petenda est dispensatio impedimenti publici a *Dataria*, tacito altero, quod secretum remanere debet, et utrumque est exprimendum in supplicatione ad *Poenitentiariam*; ratio, quia ex dictis dispensationem difficultorem reddit. Habenda vero sunt ut *non disparata*, quando sunt talis rationis, ut coniuncta afferant maiorem repugnantiam ad matrimonium contrahendum, puta, si quis velit ducere consanguineam, cuius sororem turpiter cognovit; tunc enim difficultior redditur dispensatio. Hinc in praefato casu orator petere debet a *Dataria* dispensationem ab impedimento consanguinitatis, et a *Poenitentiaria* dispensationem ab impedimento affinitatis ex causa illicita, simul exponendo aliam dispensationem a *Dataria* obtentam. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 1139.*

878. — QUAER. 2° *An recurrendum sit ad Sacram POENI-
TIARIAM, ut circumstantia copulae occultae habitae inter consan-
guineos manifestetur?*

Resp. 1° Certum est non dari obligationem exponendi copulam *occultam* in petitione ad *Datariam* pro impedimento consan-

(a) In praesens tamen conceditur, ut adeatur *Poenitentiaria* etiam pro impedimentis notoriis, quando dispensatio in *forma pauperum* postulatur.

guinitatis. Ratio est, quia nemo tenetur se diffamare, et aliunde haec revelatio *publica* incestus occulti non praecipitur.

Resp. 2º Haec autem circumstantia manifestanda est S. Poenitentiariae. Ratio est, quia generatim praescribitur, ut exponatur copula habita inter consanguineos, qui matrimonium inire volunt. Iam vero cum certum sit, non dari obligationem exponendi copulam occultam in petitione ad *Datariam*, quia nemo tenetur sese diffamare, nec dicatur in pracepto faciendum esse revelationem *publicam* incestus occulti, sequitur, copulam occultam saltem secreta manifestatione apud Poenitentiariam aperiendam esse, ne lex inutilis omnino evadat, et a certa lege absque ulla causa exemptio concedatur. Plures olim oppositum tenebant; sed hodie non est amplius de hoc dubitandum, ait *S. Lig. n. 1135.*, post Bullam *Bened. XIV*: *Pastor bonus* (a).

879. — QUAER. 3º *An valeat dispensatio petita in forma pauperum, si oratores non sint pauperes?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia obreptio cadit tantum in causam impulsivam, non autem in motivam seu finalem; paupertas enim non est ratio, ob quam conceditur dispensatio, sed ob quam conceditur *gratis*. Unde debet semper adesse alia causa motiva. — *Ita S. Lig. in Hom. apost. n. 87.*, ubi dicit hoc constare ex Decisione *S. Congr.* 9 Septembris 1679. — Negant tamen *aliqui*, quia, aiunt, Papa dispensare non intendit nisi cum illis, qui vere sunt pauperes. — *Lacroix, n. 859.* — *Gousset, n. 866.*

In praxi autem licet peccent graviter illi, qui obtinent dispensationem in forma pauperum, cum non sint pauperes, attamen, contracto matrimonio, videtur quod standum sit pro illius valore, saltem ob auctoritatem *S. Lig.* et *S. Congr.*, nisi probetur hanc declarationem authenticani non esse.

QUAER. 4º *Quinam censendi sint pauperes?*

Resp. Ex Iure canonico debent esse aliquo modo *miserabiles*, cum de stylo Curiae sic confici debeat petitio: *Oratores pauperes et miserabiles existunt, atque ex labore, et industria sua vivunt.* In praxi exponendus est status fortunae, vel standum est regulis ab Episcopo datis.

(a) Superius iam dictum est, *praeceptum* hoc seu *legem* exponendi in casu praesenti occultam incestus circumstantiam non evinci: nec ullam huic opinioni vim accedere ex Constitutione Benedicti XIV, quam A. rursus adducit.

Ex Declaratione a Rectoribus apostolicae Datariae anno 1841 data, illi reputandi sunt *pauperes*, quorum fortuna valorem 5,000 fr. non excedit; illi vero quorum fortuna 16,000 fr. valorem non excedit, *fere pauperes* dicuntur. — *Bouvier, Dispens. imped. sect. 3. §. 3.*

880. — QUAER. 5° *Quomodo sit exequenda dispensatio?*

Resp. 1° Quoad dispensationem *S. Poenitentiariae*, siat post absolutionem his verbis, aut similibus: *Auctoritate apostolica dispenso tecum super impedimentum N., quod incurristi, ut matrimonium inire (vel initum perficere) valeas, et legitimam redbo prolem susceptam (vel suscipiendam). In nomine Patris, etc.*

Si vero dispensatio sit a voto castitatis, dicitur: *Insuper tibi votum castitatis, quod emisisti, ut valeas matrimonium contrahere, et illo uti, in opera, quae tibi praescripsi dispensando, commuto. In nomine, etc.*

Nulla formula sub poena nullitatis, imo nec sub praecepto rigoroso praescribitur; nulla enim in *Rit. Romano* habetur. Si Confessarius prolem legitimare omisisset, hanc omissionem reparare posset; tunc enim causam sibi commissam et nondum absolutam continuaret. — *Bouvier.*

Resp. 2° Quoad dispensationem *Datariae* 1° Delegatus ad dispensandum debet inquirere de veritate causarum, ut in Rescripto habetur; probabilius tamen haec informatio ad validitatem non requiritur. 2° Debet declarare coram partibus et testibus, tolli impedimentum matrimonii, et iubere ut attestatio huius dispensationis scribatur in registris dioecesis. 3° Debet transmittere Rescriptum Datariae ad Parochum alterutrius partis cum licentia ut matrimonio assistere possit.

Dispensatio a Dataria semper per Episcopum petenda est. Dispensatio autem a Poenitentiaria immediate ab oratore, vel ab alio eius loco, peti potest. Securius tamen et facilius ista quoque mediante Episcopo et tacito nomine oratoris postulatur.

881. — QUAER. 6° *Quomodo ab Episcopis dispensatio obtinenda sit, quando ex Indulto dispensare possunt?*

Resp. Eadem regulae, quae in Curia Romana habentur ut necessariae, necessario etiam in casu servandae sunt; quia mens est Summi Pontificis, ut alio modo Episcopi concessione apostolica uti nequeant.

Episcopus virtute Indulti Apostolici dispensans, sub poena nullitatis exprimere debet, se dispensare tanquam S. Sedis de-

legatum ex Indulto delegationis concesso, tali die et anno, et tot mensibus aut annis valituro; quia Indulta illud vulgo praescribunt, et illud tunc praescribi sub poena nullitatis asserit *Benedictus XIV* in Constitutione *Ad tuas manus*, 2 Aug. 1748.

882. — QUAER. 7º *Quaenam sint clausulae, quae in dispensationibus a S. Poenitentiaria apponi solent?*

Resp. Sunt sequentes, scilicet 1º *Si ita sit.* Fides autem poenitenti adhibenda est, nisi delegatus certe sciat oppositum ex notitia extra confessionem accepta. 2º *Audita prius Sacramentali confessione.* Iuxta igitur hanc clausulam necessaria est confessio. 3º *Sublata occasione peccandi.* Intelligitur, si occasio sit voluntaria, quae de facto est tollenda; si vero necessaria, auseatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media. 4º *Dummodo impedimentum sit occultum.* 5º *In iuncta ei gravi poenitentia.* Intelligitur iuxta conditionem ac vires poenitentis. 6º *Praesentibus laceratis, sub poena excommunicationis latae sententiae.* Haec laceratio statim facienda est, sed intellige moraliter, nempe saltem infra triduum post dispensationem executam. Si autem in litteris non sit apposita clausula lacerationis, prout non apponitur quando matrimonium nondum est contractum, tunc non est obligatio eas lacerandi, sed huiusmodi dispensatio debet a Parocho caute annotari in libro, qui non possit a quopiam alio aspici, quo ipse scilicet, ubi opus fuerit, fidem facere de dispensatione impetrata possit.

— *S. Lig. n. 1143.*

883. — QUAER. 8º *Quomodo taxa pecuniaria, quae oratoribus imponitur, conciliari possit cum Decreto Conc. Trid. iubebente, ut dispensatio GRATIS concedatur?*

Resp. Si pecunia occasione dispensationum percepta in beneficium dispensantis vergeret, mandatum *Conc. Trid.* violaretur et dispensatio simoniaca foret; verum non ita se res habet: pecunia enim accipitur tantum uti eleemosyna in opera pia impendenda (a).

(a) Necessae non est, ut dispensandi causa concessionem eiusdem praecedat, sed sufficit, quod per ipsam dispensationem, huiusque modum causa ipsa consummetur. *Nam quando datur dispensatio sine causa, imponitur aliqua satisfactio vel mulcta in pium opus vel in aliam utilitatem Ecclesiae communem; per quod opus consurgit*

884. — QUAER. 9º *Quomodo exequenda sit dispensatio sacrae Poenitentiariae, si impedimentum sit utriusque contrahenti notum et commune?*

Resp. In hoc casu uterque a respectivo Confessario dispensandus est. Constat ex responsione S. Poenitentiariae, die 15 Novembr. 1748. — Idem autem Rescriptum duobus Confessariis inservire potest, et dilacerandum est ab eo, qui posterius cum suo poenitente illud exequitur. Si vero impedimentum unitantum notum sit, unica executio requiritur. — *Collet, Traite des Dispenses.* — *Bouvier, etc.*

FORMULAE

AD POSTULANDAS DISPENSATIONES.

I. A DATARIA.

Beatissime Pater,

885. — *Ioannes N. (ponitur nomen proprium) et Anna N., e Parochia vulgo dicta N., Dioecesis N., consanguinei in 2º gradu aequali, matrimonium secum inire cupiunt, et ideo dispensationem sibi necessariam a Beatitudine Vestra suppliciter efflagitant. Rationes sunt 1º AETAS PUELLAE, quae iam viginti quinque annos nata, alium probabiliter non inveniret virum, cui convenienter nubere possit; 2º VIRTUTES CHRISTIANAE in utroque oratore existentes; 3º ANGUSTIA LOCI. (Ponantur aliae causae, si adsint.)*

In loco N., die.... etc.

P. Rector Parochiae.

Si sint pauperes, post expositas rationes dicitur: Pauperes ac miserabiles existunt, atque ex labore et industria tantum vivunt.

causa dispensationis, quae tunc fit per modum commutationis, sicut etiam in concessione Indulgentiarum fieri diximus. Ita Suarez (De Leg. Lib. 6. Cap. 18. n. 26.).

Supplicatio a parocho oratorum confecta ad Episcopum mitti debet. Episcopus vero, vel loco ipsius Vicarius generalis, eam testimonio, sigillo et chirographo Episcopali munitam, mittit Romam ad mandatarium suum, qui dispensationem sollicitat, eamque ad Episcopum transmittit.

II. A POENITENTIARIA.

Eminentissime et Reverendissime Domine,

886. *Titus conscius (vel ignarus) impedimenti, contraxit in facie Ecclesiae matrimonium cum muliere, cuius matrem, vel filiam, vel sororem prius carnaliter cognovit; quare cum absque scandalo separari non possint, et impedimentum sit occultum, humillime supplicat Eminentiae Vestrae, ut ei dispensationem benigne indulgeat, ut valide contrahere possit.*

Dignetur Eminentia Vestra responsum dirigere ad me infra scriptum.

Hic exprimendum est nomen et cognomen illius, ad quem re-scribendum est; nomen item oppidi vel civitatis ad quam aut per quam rescribendum, et haec quidem vulgari lingua. — Supra supplicationem clausam et sigillatam ponitur: *Eminentissimo ac Reverendissimo DD. Cardinali Maiori Poenitentiario.*

887. — Altera formula, quando duplex est impedimentum, unum publicum, aliud occultum.

Eminentissime et Reverendissime Domine,

Petrus et Anna consanguinei in secundo gradu, non spe facilioris dispensationis obtainnenda (a), sed vesana libidine victi,

(a) Haec non sunt ad rem; circumstantia enim copulae antecedenter habitae, cum fine vel absque fine obtinendi facilius dispensationem, tunc solum in causa est, quando de matrimonio *inter ipsos incestuosos* contrahendo agitur. Caeterum si absque fine ac spe dispensationis obtainnenda patratus fuerit incestus, et de nuptiis inter ipsos incestuosos ineundis agatur, iam diximus (*sup. in not. ad n. 867. et 872.*), huius exponendae circumstantiae nullam urgere necessitatem, nisi forte haec unica causa dispensationis obtainnenda suppetat.

rem simul habuerunt. Ioannes vero Petri frater Annam ducere intendit, constituta illi dote, quam aliunde habere non posset iuxta status sui conditionem: ambo supplicant SS. DD., ut Dataria apostolica dignetur cum illis super dicto consanguinitatis impedimento dispensare. Eminentiae autem Vestrae humiliter supplicat oratrix Anna, quatenus ex speciali gratia cum ipsa dispensare dignetur, ut non obstante praedicto affinitatis ex illicita copula provenientis impedimento penitus occulto, matrimonium cum dicto Joanne licite et valide contrahere possit.

ALIA FORMULA PRO VOTO CASTITATIS PERPETUAE.

Eminentissime et Reverendissime Domine,

888. — *Puella quaedam annos circiter quindecim nata scienter et libere votum emisit castitatis perpetuo servandae; nunc autem iudicio Confessarii, qui iamdudum ipsius confessiones excipit, in certum salutis discriminem veniret, nisi nubat: quapropter supplicat humiliter et enixe, votum sibi commutari ad effectum contrahendi matrimonium.*

Dignetur Eminentia Vestra, etc.

ALIA FORMULA DE RE EADEM.

889. — *Tilius cum castitatis voto sit obstrictus, et cum in gravi versetur periculo incontinentiae, suppliciter orat Eminentiam Vestram, ut dignetur oratori a praefato voto dispensationem indulgere, quo matrimonium contrahere possit, etc.*

Nota 1° Supplicationes ad Datariam, in quibus causae canonicae non exprimuntur, vel quo testimonio Episcopi, aliave conditione requisita carent, dilocantur, et ab Officiariis S. Congr. non respondeantur.

2° In Gallia occurrit nunc sat frequenter causa, quo in supplicatione addi potest, scilicet matrimonium civiliter contractum, vel periculum ne contrahatur; tunc vero dispensatio praeceps conceditur in gratiam sponsae, proliis natae vel nasciturae, et familiarie, vel ad vitandum scandalum religioni et mordibus perniciosum.

3° Forma dispensationum tum in Poenitentiaria tum in Dataria nunc recepta, est *commissaria*, id est, datur potestas dispensandi, non vero praeceps dispensatur. Undo insertur causas allatas debere esse veras, tum tempore quo Rescriptum Roma expeditur, tum tempore quo executioni dispensatio mandatur;

nam in Rescripto dicitur: *si res ita sit*, aut quid aequivalens, vel saltem sub-intelligitur (a).

4º Dispensatio pro foro interno committi solet Doctori in Theologia, *vel* in Iure canonico, *vel*, si haberi nequit, Confessario ab Episcopo approbato, qui non potest exequi dispensationem, *nisi audita prius confessione*; sed quoniam raro nunc inveniri possunt in plerisque locis Confessarii in Theologia Doctores, ordinarie simpliciter facultas dispensandi Confessario a poenitente eligendo committitur.

CAPUT VII.

DE REVALIDATIONE MATRIMONII.

890. — Matrimonium invalidum esse potest 1º ob defectum consensus; 2º ob defectum formae praescriptae; 3º ob inabilitatem partium.

(a) Alii tamen cum Garcia (*De Benef. P. 6. Cap. 2. n. 283.*) et Pirrho Conrado (*Prax. Dispens. Apost. Lib. 7. Cap. 2. n. 32.*) censent, satis esse quod causa existat, quo tempore Delegatus Dispensationem ipsam exequitur; quia Rescripti verba, *Si vera esse repereris*, etc. sunt futuri temporis: et alioquin Pontifex dicens in Rescripto, *Certam de praemissis notitiam non habentes*, etc., negotium committere videtur secundum ea adiuncta, quae Delegatus reperiet. Opponit Suarez (*De Leg. Lib. 6. Cap. 20. n. 14.*) cum aliis (Apud De Iustis *De Dispens. Matrim. Lib. 1. Cap. 6. n. 299.-301.*), petitionem esse *subreptitiam*, nec praesumendum esse, quod Pontifex velit fraudibus favere. At respondebunt alii fortassis, non esse *subreptitiam* dispensationem, quae demum ob causam vere existentem conceditur; et adversarii convenire ultro debent, *validam* fore, si in casu falsitas non per dolum, sed bona fide fuerit exposita. Quocirca dispensationis nullitatem non ex defectu causae demum repetent, sed ex crimine fraudis, quam Pontifex punire sic velit, etiamsi alioqui dispensatio causae vere existenti concedatur. At vero id minus cohaerenter ab iis dicetur, qui cum communi tenent, validam esse dispensationem ab eo obtentam, qui simul cum causa vera et sufficienzi in supplici libello fraudulenter alias causas itidem *per se* sufficientes sed prorsus falsas superaddat. Hanc tamen quaestionem definire, sapientiorum esto.

ARTICULUS I.

DE REVALIDATIONE MATRIMONII IRRITI OB DEFECTUM CONSENSUS.

Certum est, 1º matrimonium nullum ob solum defectum consensus revalidari posse per simplicem consensus renovationem.

Certum est, 2º requiri renovationem eonsensus utriusque partis, si utraque vere non consensit, et saltem illius, qui non consensit, si unicus sit. De pluribus autem controvertitur; hinc

Quaesita:

891. — QUAER. 1º *An consensus ab utroque debeat renovari, si unus tantum sicut vel coacte consenserit?*

Resp. Neg. Ratio est, quia consensus alterius vere positus perseverat, quamdiu positive retractatus non fuerit. — *Ita communiter Theologi*, et hanc sententiam veriorem, id est moraliter certam vocat *S. Lig. n. 1114.*

Nonnulli tamen affirmant, quorum alioqui sententia non videatur probabilis. At in praxi praestat tutius consilium eligere, et quoad fieri absque incommodo seu periculo potest, curandum, ut consensus ab utroque eliciatur.

— QUAER. 2º *An consensus renovandus sit coram Parocho et testibus?*

• Resp. Neg. Apparet ex praxi Ecclesiae et sententia communi, ob incommoda nimirum, quae ex illa obligatione sequerentur.

ARTICULUS II.

DE REVALIDATIONE MATRIMONII IRRITI OB DEFECTUM
FORMAE PRAESRIPTAE.

892. — I. Certum est, matrimonium invalidum ratione clandestinitatis ineundum esse coram Parocho et testibus, nisi obtineatur a Summo Pontifice dispensatio a lege *Conc. Trid.*, quae alioquin raro conceditur. Lex enim illa tamdiu obligat, quamdiu non fuit impleta, cum sit conditio *sine qua non*, requisita in omni casu ad matrimonii validitatem, nisi recursus ad Parochum sit impossibilis, ut supra, ubi de impedimento clandestinitatis, dictum est.

II. Si ambo coniuges non renuant se sistere coram Parocho, coram eo revalidandum erit matrimonium vel *publice* vel *occulte*, prout nullitas matrimonii publica aut occulta fuerit. Ratio est, quia in *priori* casu scandalum est removendum, in *posteriori* vero praecayendum illud est, et fama sponsorum servanda.

Confirmatur insuper ex Declaratione *Card. Caprara* legati a latere in Galliis, in Instructione de matrimoniorum irritorum re-validatione. Sic enim ille: 6º *Si nullitas matrimonii occulta sit, seu communiter ignoretur, matrimonium coram proprio Parocho, adhibitis saltem duobus testibus confidentibus, secreto ad vitanda scandalata contrahendum est; adnotata deinde particula in secretorum matrimoniorum libro.* 7º *Si nullitas matrimonii publica sit, ad scandalum removendum matrimonium publice servata forma Conc. Trid. celebrandum est. Quod si Ordinarius ob peculiares circumstantias iudicaverit, expedire ut secreto coram proprio Parocho et duobus testibus potius celebretur, secreto celebrari poterit, dummodo tamen publicum scandalum alia ratione removeri possit, et quamprimum removeatur.*

Variae autem occurunt difficultates, si una pars consentiat ad contrahendum coram Parocho et altera renuat, vel si ambae sint male dispositae. Hinc

Quaesita:

893. — QUAER. 1º *Quid agendum, si una pars vel utraque consentiat ad consensum coram Parocho renovandum, sed renuat pergere ad Ecclesiam?*

Resp. Coniungendi sunt in sua ipsorum domo vel alio loco ab ipsis electo, dummodo adsint testes graves, quorum ope convalidatio huius matrimonii fieri possit publica, si hoc ad tollendum scandalum sit necessarium, scilicet si invaliditas prioris coniunctionis sit notoria.

QUAER. 2º *Quid agendum, si unus renuat contrahere coram Parocho?*

Resp. Sic respondet *Card. Caprara* in Instructione citata: *Si renuentia oriatur ex ignorantia vel aliquo errore contra leges aut doctrinam Ecclesiae circa impedimenta matrimonium irritantia, renuens debita cum prudentia et in caritate instruatur. Et quatenus adhuc renuat matrimonium suum in facie Ecclesiae convalidare, tunc satagendum est, ut specialem procuratorem constituat, qui eius nomine matrimonium contrahat de more;*

aut saltem, expresso consensu de praesenti per Epistolam directam proprio Parocho vel alteri Sacerdoti Ordinarii aut Parochi licentiam habenti, matrimonium renovetur.

894. — QUAER. 3° *Quid, si pars indisposita ne per procuratorem quidem velit contrahere, etc.?*

Resp. Sic idem respondet Cardin. *Caprara*:

Si haec tenus praescripta obtineri nullatenus possint, et pars una ad celebrationem matrimonii, iuxta superius tradita, faciendam adduci nequeat..., ad dispensationem in radice matrimonii, seu ad matrimonii sanationem in radice deveniri posse iudicamus, ita ut saltem innocentis partis animae saluti, prolis legitimati et familiarum tranquillitati omnino consultum sit, et quamprimum etiam renuentis animae saluti provideri possit.

QUAER. 4° *Quid, si neutra pars denuo matrimonium contrahere consentiat?*

Resp. Nihil omnino hic et nunc faciendum est, cum nulla dispensatio ab Ecclesia in tali casu concedatur. Restat igitur, ut Parochus vacet ferventi orationi, frequenter Deo miserrimos concubinarios commendet, et assiduis curis horum conversionem procurare satagat.

ARTICULUS III.

DE REVALIDATIONE MATRIMONII IRRITI OB INHABILITATEM PARTIUM.

Ad revalidandum matrimonium irritum ob impedimentum ecclesiasticum, ante omnia obtainenda est impedimenti dispensatio. Duplicis vero generis datur, scilicet 1° dispensatio simplex, seu modo consueto; 2° dispensatio in radice matrimonii.

§. I. *De revalidatione matrimonii modo ordinario.*

Regulae:

895. — 1^a *Regula.* Si uterque coniux sit conscientius impedimenti, uterque tenetur consensum renovare, obtenta dispensatione ad matrimonium revalidandum. Ratio est, quia scientia nullitatis matrimonii ob notum impedimentum dirimens necessario verum consensum in praecedenti matrimonii contractu excluderat.

II^a Regula. Si una tantum pars impedimentum cognoverit, illa certo tenetur consensum suum renovare, saltem sola seorsim. Sequitur ex modo dictis.

III^a Regula. Pars ignara impedimenti non deberet necessario renovare consensum ad matrimonii validitatem, si impedimentum alteram tantum partem respiceret. Ratio est, quia consensus illius fuit ab initio validus, et proinde perseverat; ergo sufficeret renovatio consensus partis inhabilis. Hinc si fidelis duxisset non baptizatam, quae ignorat impedimentum, sufficeret, ut cessante infidelitate vel obtenta dispensatione, fidelis renovaret consensum; quia consensus infidelis fuit validus, cum Ecclesia non potuerit ei imprimere inhabilitatem personalem.

Quaesita:

896. — QUAER. 1° *An pars ignorans impedimentum, necessario debeat consensum renovare ad validam matrimonii redintegrationem?*

Resp. Duplex datur sententia probabilis :

I^a SENTENTIA communiter affirmat. Ratio est, 1° quia impedimentum tollit efficaciam consensus a principio; ergo remanet inefficax, et proinde nullum effectum producere potest, cum perseveret eodem modo, quo datus est: dispensatio autem simplex non sanat vitium, quod praecessit, sed partes reddit sollemmodo capaces ad consentiendum in posterum; 2° quia in Rescriptis *S. Poenitentiariae*, haec clausula addi solet: *Altera parte de nullitate prioris matrimonii certiorata.* Ergo, etc. — *Sanchez.* — *Sylvius.* — *Navarrus*, etc.

II^a SENTENTIA negat. Ratio est, quia prior consensus, licet effectu suo caruerit ob impedimentum a iure positivo apposatum, tamen de iure naturae fuit validus, cum fuerit praestitus erga personam de iure naturae habilem ad contrahendum: ergo sublato impedimento, sufficit prior consensus, qui virtualiter in effectu per copulam coniugalem, cohabitationem aut per alia signa externa perseverat. Ergo accedente consensu interno coniugis concii impedimenti, expresso saltem per similia signa externa, utriusque consensus unitur et matrimonium convalidatur. Nec obstat clausula *S. Poenitentiariae*, quae apponi censemur, non ut vera conditio, sed ut simplex instructio; quia alias haec conditio saepe frustraretur. — *Salmanticenses*, etc.

Caeterum in praxi non est recedendum a' prima sententia, nisi obtineatur dispensatio in radice, saltem extra casum urgentis necessitatis. Si autem casus urgeat, nec facile dispensatio in radice obtineri possit, licebit uti secunda sententia; quia in talibus angustiis non est prohibitum uti opinione probabili etiam cum periculo frustrationis Sacramenti (a). Necessitas autem urgens adest, quando ex manifestatione nullitatis matrimonii alteri parti facta, vel ex separatione coniugum, periculum mortis aut gravis infamiae vel scandali timeri prudenter potest. — *Ita S. Lig. n. 1114. 1115.*

897. — *QUAER. 2° An renovatio consensus praerequirat cognitionem nullitatis matrimonii?*

Resp. Videtur affirmandum cum sententia communiori. Ratio est, quia renovatio consensus necessario procedere debet ex intentione efficiendi matrimonium: ille autem qui credit, prius matrimonium validum fuisse, non vult matrimonium efficere, sed tantum renovat et ratum habet matrimonium prius initum; et cum irritum matrimonium istud extiterit, matrimonium per eiusmodi consensum convalidari nequit. Illud praesertim affirmandum est, si agatur de coniuge, qui praesumitur matrimonium dissoluturus, si nullitatem agnosceret. Tunc enim censeatur dicere, se velle matrimonium, sed quod fuit ab initio, et non aliud. — *Vide S. Lig. ibid.*

898. — *QUAER. 3° An consensus renovari debeat coram Parrocho et testibus?*

Resp. 1° *Affirm.*, si impedimentum sit publicum. Ratio est, 1° quia urget tunc ratio scandali tollendi aut praecavendi; 2° quia sic exigunt semper Brevia Datariae; 3° quia secus validitas matrimonii probari non posset coram Ecclesia, cum constet publice Parochum et testes non adfuisse nisi celebrationi matrimonii invalidi, et sic finis intentus a *Conc. Trid.* non obtineretur; possent enim coniuges, post matrimonium clandestine revalidatum, separari, et cum aliis impune novas inire nuptias.

Resp. 2° *Neg.*; si impedimentum sit occultum. Ratio est; 1° quia lex *Conc. Trid.* tunc videtur iam sufficienter adimpleta,

(a) *Die* potius, non frustrari tunc sacramentum; agitur enim de materia, in qua supplere Ecclesia potest; cumque in easu ad eandem recurrere non licet, alioquin vero contrahentes agant secundum probabilem sententiam, de facto Ecclesiam supplere tenendum est.

per praesentiam Parochi et testium in primo matrimonio, vel quia *Conc. Trid.* praescribendo praesentiam Parochi et testium, merito praesumitur noluisse hunc casum comprehendere. Concilium enim voluit tantum occurrere incommodis, quae exsurgebant ex nuptiis clam celebratis; sed in nostro casu matrimonium iam publice est contractum, et idcirco illud abest periculum; sufficit igitur novum consensum clam ponere; 2º quia non modo inutilis foret legis extensio ad hunc casum, sed etiam nociva; quippe locum praeberet pluribus scandalis, partes exponebat diffamacioni, multaque alia incommoda induceret; ergo....; 3º quia evincitur ex praxi constanti *S. Poenitentiariae*; *S. Congr. Cardinal.* et aliorum tribunalium. — *S. Lig. n. 1110.*, et alii communiter contra paucos.

899. — QUAER. 4º *An saltem matrimonium nullum ob impedimentum occultum, sit revalidandum coram Parocho et testibus, si isti tempore matrimonii fuerint consci i impedimenti?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia assistentia Parochi et testium fuit praescripta a *Conc. Trid.*, non tam ad testandam matrimonii validitatem, quae multiplicitate potest eis esse ignota, quam ad probandam externam matrimonii celebrationem, ut periculum obvietur, ne iidem coniuges alias nuptias ineant.

Affirmant autem probabiliter, ait *S. Lig.*, *Sanchez* cum *Lacroix*, et aliis pluribus; quia Parochus et testes, assistendo matrimonio ipsis noto tamquam invalido, testes tantummodo fuerunt nullitatis matrimonii.

In praxi seclusa gravi difficultate tutior pars esset sequenda. Caeterum casus iste quoad praxim vix est probabilis.

900. — QUAER. 5º *Quotupli modo possit renovari seu exigi consensus a parte ignara impedimenti post obtentam dispensationem?*

Resp. Hi sunt praecipui a variis auctoribus assaignati:

I^{us} Modus. Si coniux simpliciter dicat: *Nullum est matrimonium nostrum propter aliquod impedimentum*, vel: *Dixit mihi Confessarius nullum esse...., ideoque renovemus consensum.*

II^{us} Modus. Si dicat coniux: *Non habui verum consensum, quando matrimonium contraxi; novum nunc praestare volo, vis et tu praestare?* Hic modus communiter admittitur ab auctoribus, et recte adhiberi potest sine mendacio, cum consensus nullus non sit verus consensus; et aliunde coniux ignarus impedimenti satis sic cognoscit matrimonii nullitatem.

III^{as} Modus. Si dicat: *Angor scrupulis de valore nostri matrimonii, ideoque renovemus consensum.* Admitti potest hic modus iuxta communiorum sententiam cum S. Lig. n. 1117. — Sufficit enim, ut altera pars ponat consensum a priori independentem; ad hoc autem satis est, ut dubitet prudenter de valore primi matrimonii.

Exhibentur etiam varii alii modi a pluribus Theologis; v. gr., si coniux comparti dicat: *Dic, quaeso, si nullum esset nostrum matrimonium, nonne iterum contrahere velles?* Vel: *Si non mihi nupsisses, nonne nunc nubere velles?* etc. Sed merito isti modi reiciuntur; quia sic incertum est, num altera pars intendat consensum iterare in praecedens matrimonium, an vero in novum consentire. — *Vide S. Lig. n. 1117.*

§. II. *De revalidatione matrimonii cum dispensatione in radice.*

901. — Dispensatio in radice est abrogatio legis ecclesiasticae, quae impedimentum induxit, in casu particulari, coniuncta cum irritatione omnium effectuum, qui etiam antea ex lege subsecuti sunt. — *Benedict. XIV, Institut., 87. n. 89.; de Synodo, l. 13., cap. 21. n. 7.*

Haec igitur dispensatio effectum suum producit, tollendo de medio legis effectus, qui ob matrimonii nullitatem ante inductam dispensationem, ac etiam in ipso contrahendi actu, produci fuerunt. — *Ita etiam idem Summus Pontifex.*

Hinc dispensatio simplex a dispensatione in radice in eo differt, quod prior effectum suum non habet nisi *a tempore quo conceditur*, seu *ex nunc*, nec proinde eximere potest a consensus renovatione. Posterior vero convalidat matrimonium *a tempore matrimonii*, seu *ex tunc*, id est, per *fictionem iuris*, ascendendo ad radicem seu originem matrimonii, et in eodem statu rem ponit, ac si impedimentum nunquam extitisset. Hinc dicitur dispensatio in radice, propterea quod destruat effectum impedimenti *a radice* seu a principio matrimonii, scilicet 1° sanando vitium consensus; 2° validitatem matrimonio tribuendo; 3° legitimatatem filii conferendo in ordine ad effectus spirituales (a).

(a) *Intellige, quod idoneus fiat ad beneficia, sacros Ordines, atque ecclesiastica officia; qua de re nulla unquam extitit sententiarum dissensio.*

Principia:

902. — I. Potest Ecclesia, seu Summus Pontifex, dispensare *in radice matrimonii* quoad omnia impedimenta Iuris eccle-

Quaestio est, ut ait Sanchez (*De Matrim. Lib. 8. Disp. 7. n. 3.*) *An Pontifex dispensando in matrimonii irrito radice, possit legitimare filios ex eo ante matrimonii dispensationem natos, in locis sibi temporaliter non subditis, ita ut capaces sint officiorum ac successionis bonorum temporalium?* idest an possit efficere, ut dispensatio illa retrotrahatur ad tempus, quo *id matrimonium irrum contractum est*, ita ut censeatur, quasi a principio fuisse valide initum media illa dispensatione, ad eum effectum, ut proles, ante dispensationem ex illo habita, sit quoad omnia etiam legitima, non aliter quam si ex legitimo matrimonio nata foret. Et tota difficultas est, quando impedimentum, ob quod *id matrimonium fuit irrum*, est iure pontificio inductum. Quae controversia gravissimi sane momenti est, cum ex ea desiniri debeat, v. gr., an filius ex illegitimo matrimonio natus, sed ope huius dispensationis in radice adeptus legitimationem, in Maioratus ac Fideicommissi successione praferendus sit aut alteri fratri minori, sed post dispensationem obtentam legitime nato, aut alteri consanguineo.

Sanchez porro (*ibid.*) post allatas rationes pro opinione negante, et nonnullos eiusdem patronos, sic suam deinde sententiam explicat (*ibid. n. 4.*): *At frequentissima ac verior sententia habet, id posse Pontificem. Dicitur, quia radix et origo, ex qua consurgit, ut proles sit illegitima, ac subinde incurrat illegitimitatis damna, sive ecclesiastica sive saecularia, est lex ecclesiastica, qua statutum est, ut id impedimentum in eo matrimonii contractu repertum, illud dirimat: ac ea non stante matrimonium fuisse validum, ac proles legitima, nec ea damna incurrisset. At Pontifex potest suam legem irritare et revocare quoad effectus iure humano ex ea sequutos, et non tantum quoad imposterum incurrendos, efficiendo ut non incurrantur, sed etiam quoad iam incursos, abolendo illos ac si lex edita nunquam fuisse, ut constat ex Clement. Unica De Immunitate Eccles., ubi Clemens V revocat quasdam Praedecessorum Constitutiones etiam quoad effectus antea productos, ibi: Quidquid ex eis sequutum est, vel ob eas, penitus revocamus, et eas haberi volumus pro infectis. Ubi Glossa, Card., Anchar., Immol., Abb., inde inferunt, tantam esse Pontificis potestatem circa ea, quae sunt iuris positivi, ut possit ea revocare prout ex tunc, quando edita sunt: ac omnes effectus praeteritos abo-*

siastici. Ratio est, 1° Quia dispensare in radice nihil aliud est, quam auferre impedimentum non tantum *in futurum*, sed etiam *in praeteritum*, seu tollere effectus, quos produxit, ita ut coram

lere, ac si nunquam edita fuissent. Ergo sic dispensans Pontifex in radice matrimonii, idest, in initio ipsius, revocando impedimentum, quod ipsum irritarit, ac si nunquam extitisset, efficiet, ut dispensatio retrotrahatur ad matrimonii initium, ac perinde censeatur ac si id matrimonium fuisset ab initio validum, nullo impedimento irritante existente: in quo casu proles esset vere legitima quoad omnia. Et confirmatur, quia hoc non est dispensare in lege civili et effectibus eius, sed indirecte et per quandam consequentiam; quia scilicet lege civili incurruunt ea damna a prole, supposita legis ecclesiasticae irritantis praedictum matrimonium firmitate, ex qua subsequuntur est, ut matrimonium sit irritum, et subinde proles, ex ea concepta, illegitima ac subdita omnibus illegitimitatis damnis iure civili statutis. Cum ergo Pontifex sua dispensatione in ipsa matrimonii radice tollat directe firmitatem illius legis ecclesiasticae, eamque prorsus aboleat, perinde ac si lex illa nunquam prodisset, efficiet indirecte et per quandam consequentiam, ut ea omnia damna cessent, utpote quae ex legis ecclesiasticae firmitate pendebant. Et adhuc explicatur magis haec ratio, et caetera, quae videri ibi possunt; ubi post rationes uberiori adhuc luce collustratas congeriem addit Doctorum, qui eandem sententiam tradiderunt.

Veruntamen huic paragrapho, in qua Sedis Apostolicae iura tam strenue aggressus est tueri ac vindicare, huic, inquam, paragrapho prorsus debetur, quod nomen Thomae Sanchezii in *Indicem Librorum prohibitorum* sit relatum, et in catalogis quoque librorum, qui venales etiam in Urbe prostant, saepe videoas Sanchezii nomini et Operi *De Matrimonio* hanc infamiae notam inustam. Qui fieri, dices, id potuit? Paucis accipe. Cum Venetiis hoc opus an. 1612 ederetur, paragraphus ista oculos pupugit Theologastrorum, qui Venetae reipublicae deserviebant in diuturno bello, quod adversus Apostolicam Sedem eiusque iura pervicaciter gerere per annos complures Imo et saecula non intermisit. Indictum itaque a Magistratibus sicut, ne opus prodire in lucem ibi posset, nisi invisa paragraphus, quasi reipublicae iuribus adversa, praecideretur ac penitus tolleretur. Id vero factum vigilantiae romanae oculos non subterfugit; quae ex illa in celeberrimo ac omnium manibus trito opere maligna omissione consciens suorum iurium offensam, et exinde complurium scandalum, corruptam illam editionem Sancheziani operis creptam e manibus fidelium voluit, atque adeo tomum tertium inter damnatos libros

Ecclesia habeantur, quasi nunquam extiterint. In his autem nihil est quod potestatem Ecclesiae superet, Ergo, etc. 2º Quia id constat, confirmaturque ex praxi Ecclesiae, quae a pluribus saeculis tales dispensationes concedere consuevit. Primus sic dispensasse legitur *Bonifacius VIII*, ann. 1301; recentioribus autem temporibus frequentius eodem modo dispensarunt *Pius VI*, *Pius VII*, *Leo XII*, etc.

903. — II. Tres autem conditiones requiruntur, ut matrimonium ope dispensationis in radice convalidari possit, scilicet

1º Ut coniunctio coniugum *habuerit speciem extrinsecam iusti matrimonii*, neque fuerit manifeste fornicaria. Sic *Bened. XIV.* Idemque exigit *Card. Caprara*. Ratio est, quia secus non adesset verus consensus, et proinde nullo modo posset adesse matrimonium, seu non adesset radix matrimonii, ut loquitur *Benedict. XIV.*

2º Ut consensus *utriusque perseveraverit*; neque enim Ecclesia consensum etiam ex una tantum parte retractatum convalidare potest. Aliunde non raro Pontifex exigit in Rescripto, ut constet de permanenti consensu utriusque partis. Contradicunt tamen nonnulli.

3º Ut adsit urgens et gravissima causa. Sic *Benedictus XIV.* In triplici autem casu praecipue haec haberi potest; nempe 1º quando una pars ad renovationem consensus adduci nequit, et nihilominus consensum de praesenti exhibit remanendi in matrimonio: sic *Card. Caprara*; 2º quando uni tantum parti notum est impedimentum, quod sine gravibus incommodis alteri manifestari non posset; 3º Quando urgens adest ratio non monendi coniuges de nullitate matrimonii.

Haec tertia conditio non requiritur ad validitatem dispensationis, si dispensatio concedatur a Summo Pontifice; secus, si concedatur ab Episcopo ex Indulto particulari. — *Carrière*, n. 1444.

referri iussit. Quocirca damnatio non in genuinum Sanchezii opus, sed in peculiarem Operis scelestae fraude corrupti editionem cadit. Quod vero in librorum venalium catalogis, nullo inter genuinum opus corruptamque editionem facto discrimine, ea infamiae nota saepe saepius Sanchezii nomini apponatur, id eorum, qui horum catalogorum curam in se suscipiunt, inscitiae, aut inadvertentiae debetur.

Quaesita :

904. — *QUAER. 1° An dispensatio in radice possit obtineri et applicari, utraque parte illius ignara?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia nullo modo cognitio dispensationis requiritur, ut Ecclesia possit tollere effectum legis, seu obstatum, quod oberat efficaciae consensus; potestas enim Ecclesiae a tali cognitione est omnino independens. Confirmatur ex praxi Ecclesiae. Etenim *Clemens XIII*, ut refert *Collet*, concessit euidam Procopio (qui videtur esse Episcopus) facultatem, ut sanaret in radice, non monitis partibus, multa matrimonia invalide inita ob nimiam facultatum acceptarum extensionem. *Alia quoque exempla ab aliis de simili matrimoniorum revalidatione referuntur.*

QUAER. 2° An possit concedi dispensatio IN RADICE, si ambae partes, dum contraherent, impedimentum cognoverint?

Resp. 1° Neg., iuxta communiores sententias, si coniuges contrahendo clare cognoverint matrimonii nullitatem. Ratio est, quia: cognita matrimonii invaliditate, nequit dari in illud **verus** ac proprio dictus consensus, sed habetur tantum intentio vivendi in *concubinatu*; et proinde consensus sanari nequit, cum a principio fictus fuerit.

Resp. 2° Affirm., si coniuges contrahendo, etsi impedimentum cognoverint, non tamen matrimonium esse nullum putaverint, vel ad eius invaliditatem non attenderint. Sic videtur intelligendus *Card. Caprara*, qui supponit posse obtineri dispensationem in radice ad convalidandum matrimonium *clandestinum*, quando una pars recusat consensum renovare coram Ecclesia. Eodem modo de matrimonii civiliter tantum contractis distinguendum videtur.

905. — *QUAER. 3° An Episcopus dispensare possit IN RADICE, quando potest de impedimentis dirimentibus ex Indullo particuliari dispensare?*

Resp. Neg. Ratio est, quia dispensatio in radice requirit maiorem potestatem; et ideo non censetur contineri in aliis facultatibus. Comprobatur etiam ex praxi Ecclesiae, quae semper dat specialem facultatem, quando potestatem dispensandi in radice concedere intendit.

QUAER. 4° Quomodo sit exequenda dispensatio IN RADICE?

Resp. Eodem modo, ac dispensatio simplex, addendo in formula verba *in radice*. Sic, ex. gr., *Ego, auctoritate apostolica mihi concessa, matrimonium a te contractum cum N., in radice eius sano et consolido, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Sed nulla formula in *Rit. Rom.* habetur.

CAPUT VIII.

DE DEBITO CONIUGALI.

906. — Audi *S. Ligorium*, quaestionem hanc aggredientem, *de Matrimonio*, n. 900.: *Piget me de hac materia quae tantam prae se fert foeditatem, ut castas mentes ipso solo nomine perturbet, longiorem habere sermonem. Sed utinam non esset haec materia frequens in confessionibus excipiendis, ut non oportaret omnino Confessarium plena tractatione, sed sufficeret compendio instructum esse! Ignoscat mihi propterea castus lector, si fuse de ea hic loquar, et ad casus particulares, qui deformorem exhibent turpitudinem, descendam....*

Coniugale debitum dicitur communis ea coniugum actio, quae generationi necessaria est, quaeque a summo rerum omnium Provisore ad humanam societatem propagandam est ordinata. Haec autem actio sita est in carnali copula, qua vir ac femina unum quasi corpus et una caro efficiuntur.

Eiusmodi actus vocatur *debitum* ab Apostolo; est enim id quod sibi mutuo debent coniuges.

Agendum 1º de liceitate actus coniugalis; 2º de eiusdem obligatione; 3º de peccatis coniugum.

ARTICULUS I.

DE LICEITATE ACTUS CONIUGALIS.

1° In se; 2° quoad circumstantias.

§. I. *De liceitate actus coniugalis in se spectati.**Principia:*

907. — I. Actus coniugalis inter legitimos coniuges per se *honestus* est et *licitus*, modo debito fine exerceatur: est enim medium ab ipso naturae conditore statutum atque ordinatum ad legitimam humani generis propagationem.

II. Fines, qui actum huiusmodi honestum reddunt, sunt 1° proli generatio, quae inter praecipuos matrimonii fines enumeratur; 2° satisfactio obligationis erga alterum coniugem; 3° sedatio concupiscentiae, atque exinde vitatio incontinentiae tum in se, tum in comparte; 4° desiderium honesti amoris vendi vel conciliandi, coniugalis affectus patesfaciendi vel promovendi, etc. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 881. et seq., Sanchez, aliquique contra nonnullos, qui postremos duos fines non admittunt.*

Resolves:

908. — 1° Illicitus est coniugii usus, si fiat ob solam voluptatem; id est, alios fines expresse excludendo (a). Patet ex propositione 9° ab Innocent. XI damnata, quae sic sonat: *Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.* Per se tamen esset tantum veniale peccatum, quemadmodum veniale est cibum ob solam delectationem sumere. Immunis autem ab hac culpa est coniugii usus, si re-

(a) Vide uberiorem huius doctrinae explicationem in *not. ad n. 28. Vol. I. pag. 30.*; quae sane prae oculis sedulo habenda est, ne quis quoad delectationum usum inanibus angustiis et semet et alios importune divexet.

medium sit concupiscentiae; quippe tamquam concupiscentiae remedium licita est eius satisfactio, sive expresse, sive impli-cite intendatur (a). — *S. Lig. n. 912.*

(a) Voluit Auctor per haec ads significare, etiam levem istam inordinationem seu culpam *operantis propter solam voluptatem* vix unquam re ipsa adesse. Et ratio patet; quia inordinatio non residet in appetendo delectationem: ut enim inquit S. Thomas (*Contr. Gent. Lib. 3. Cap. 26. n. 6.*), *Delectatio, quae consequitur bonas et appetendas operationes, bona est, et appetenda;* idque (ut *ibid. n. 7.* subdit Angelicus) *convenit cum ordine naturae.... Videmus enim, quod natura illis operationibus animalium delectationem apposuit, quae sunt manifeste ad fines necessarios ordinatae.... Nisi enim ad esset delectatio, animalia a praedictis usibus necessariis abstinerent.* Inordinatio itaque *operantis propter solam voluptatem* tunc aderit, cum quis ita in voluptate sistit, ut *positive* quemlibet alium finem excludat. Duxi, *excludat positive;* nam quod de qualibet actione communis ac certa doctrina tradit (Vid. quae ex S. Thoma attulimus Vol. I. pag. 35. seqq.), ad actum bonum satis esse, quod fines aut ulteriores aut operi intrinseci non excludantur, licet quoad ipsos agens alioquin negative se habeat, idest de iis inter operandum minime cogitet, sed solum generali quodam conceptu actum ut sibi licitum atque adeo honestum apprehendat, hoc ipsum etiam de actu coniugali dicendum est, nimis ad eius honestatem sufficere, quod fines huic operi intrinseci, quos et A. n. praec. recenset, *positive* non excludantur, agens vero opus ut sibi licitum, seu (quod idem est) non illicitum apprehendat, licet de illis finibus nihil inter agendum cogitet.

Vix porro contingere potest, ut fines operi coniugali intrinseci *positive* prorsus excludantur. Et hoc quidem Auctor innuere voluit, dum sermonem iniicit de coniugii usu tamquam de concupiscentiae remedio.

Et sane hunc quoque matrimonio finem inesse, et quidem intrinsecum, ut concupiscentiae sit remedium, Auctor est Apostolus (*1. Cor. VII. 2.*) inquiens: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaque suum virum habeat.* Et rursus (*ibid. v. 5.*): *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus.... et iterum revertimini in id ipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.* Iterum autem (*ibid. v. 9.*): *Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere, quam uri.*

Quinimo Chrysostomus haec Apostoli verba explicans, contendit hunc finem nunc temporis esse praecipuum. Sic enim ille (*Lib. De Virgin. Cap. 19.*): *Cum liberorum procreandorum causa proditum est*

2° Illicitus graviter est usus matrimonii cum mente adultera, ut si quis accedens ad suam, sibi aliam repreaesentet. — S. Lig. n. 913., et alii communiter.

matrimonium, tum multo magis ad naturae ardorem restinguendum. Atque id Paulus testatur dicens: Sed propter fornicationem, suam quisque uxorem habeat, non propter liberorum procreationem. Namque ibi convenire iubet, non ut multorum filiorum parentes sint; sed cur? Ne vos tentet, inquit, Satanás. Ac progressus non dixit: Si optant liberos; sed quid? Qui se non continent, matrimonium contrahant. Principio enim, ut dicebam, duplarem hanc occasionem (coniugium) habebat; sed deinde terra ac mari atque orbe repleto, unus dumtaxat praetextus est reliquus, nequitiae ac libidinis abolitio. Et rursus (Hom. Quales ducendae sunt uxores §. 5.): Ante omnia disce, quaenam fuerit causa coniugii, et quamobrem in communem vitam introductum sit, nec quicquam requiras amplius. Quae igitur causa coniugii, et cur illud datum est divinitus? Audi Paulum dicentem: Ad vitandas autem scortationes quisque suam uxorem habeat. Non dixit, ut evitetur paupertas, et parentur divitiae; sed quid? Ut scortationem evitemus, ut moderemur concupiscentiam, ut tiramus sobrie, ut Deo placeamus contenti uxore propria, hoc nobis assert coniugium, hic eius fructus, hoc inde lucrum est.... Hoc enim in coniugio spectandum est, maxime ut peccatum effugiamus, ut immunes simus a scortationibus: in hoc quaerendae sunt nuptiae, ut ad vitam pudice degendam nos adiuvent.

Superfluum porro videbitur explicare, quo pacto coniugium ad finem praedictum conserat, seu qua ratione naturae ardorem restinguat, tentationes Satanae arceat, nequitiae ac libidinis sit abolitio, et ad moderandam concupiscentiam, sobriamque ac pudicam vitam degendam conducat. Iuverit tamen id ex S. Thoma audire, qui ad allatum Apostoli textum (Lect. 1. in Cap. 7. Epist. 1. ad Corinth.) haec inter alia habet: *Apostolus considerans humanum genus iam multiplicatum...., intermisit hanc necessitatem, qua scilicet institutum matrimonium fuerat in officium naturae, et proposuit secundam necessitatem, secundum quam institutum est in remedium culpae. Quia enim carnalis concupiscentia adhuc post baptismum in fidelibus remaneat...., istigat homines maxime ad actus venereos propter vehementiam delectationis. Et quia maioris virtutis est, totaliter hanc concupiscentiam superare, quam possit hominibus conrenire...., necessarium est, quod in parte concupiscentiae cedatur, et in parte superetur; quod quidem sit, dum actus generationis ratione ordinatur.... Per duo autem iuxta eundem S. Doctorem generationis actus ratione ordinatur,*

3º Sterilibus licitus est usus matrimonii, tum quia nulla lex in oppositum ostendi potest, tum quia steriles per se idonei sunt ad actum coniugalem perficiendum: quod si generatio nulla sequatur, id per accidens omnino fit; et alii praeter generationem adsunt honesti fines coniugalem congressum cohonestantes.

4º Etiam senibus, quorum semen non est amplius prolificum, licet usus coniugii, dummodo copulam sufficienter perficere valent, vel ipsam perficiendi spem habeant non inanem (*a*). Farent enim senibus eaedem rationes, quas de sterilibus adduximus. Confirmatur praeterea ex praxi Ecclesiae, quae matrimoniis senum benedit. — *Vide S. Lig. n. 954.*

scil. (*ibid.*) 1º *quod homo utatur generationis actu secundum quod convenit generationi.... filiorum;* 2º *Quod in specie humana non sint vagi et incerti concubitus, quales sunt concubitus fornicarii, sed sint determinati viri ad determinatas foeminas: quae quidem determinatio fit per legem matrimonii.*

Docente ergo S. Thoma, concupiscentiae remedium, divinitus per matrimonii institutionem homini paratum, in eo residet, ut per actus in legitimo coniugio generationi idoneos ipsi concupiscentiae satisfiat, cedatur nimirum ac satisfiat illi appetitioni venereorum, quam excitat apprehensa delectationis vehementia. Cumque haec concupiscentiae satisfactio constitutat finem operis intrinsecum, manifestum est, eum, qui delectationis apprehensione movetur ad actus coniugales, quos alioquin sibi legitimis nuptiis copulato plane licitos esse novit, adeo finem debitum non excludere, ut potius, dum huic appetitioni vult satisfacere, ipsum finem, propter quem nuptiae a Deo sunt institutae, sectetur et impleat. Quocirca proscripta illa propositio, quam Auctor memorat, damnanda utique fuit; sed hac etiam de causa profecto fuit damnanda, quod opus coniugii absurde exhibeat velut opus indifferens ob solam voluptatem susceptum, quando in eo opus potius sedandi concupiscentiam per venerei appetitus satisfactionem, in quo intrinsecus ipsius operis finis constituit, ex doctrina Apostolica inspici debuit.

(*a*) Ad iudicium ferendum, quando coniugalis unio censeri queat satis perfecta, proderit ea meminisse, quae in *not. ad n. 855.*, ubi de impotentia, animadvertisimus.

§. II. *De liceitate actus coniugalis quoad circumstantias.*

Praecipuae circumstantiae respiciunt personam, situm ac tempus.

I. *De circumstantiis personae.*

Quadruples circumstantia, seu impedimentum personae adnexum, petitioni debite obesse potest, scilicet 1° votum castitatis; 2° affinitas ex incestu; 3° cognatio spiritualis; 4° impotentia corporalis.

Principia:

909. — I. Quilibet coniux voto castitatis innodatus, vel affinitate aut cognitione spirituali ex proprio facto contracta impeditus, sub gravi debitum petere prohibetur: alteri tamen coniugi petenti reddere potest, quin etiam per se tenetur; altera enim pars, ut nuper diximus, iure suo privari non potest.

II. Neuter coniux debitum petere aut reddere potest, si vel castitatis voto devincitur uterque, vel uterque affinitatem, aut spiritualem cognitionem ex propria opera contraxit; etenim propter votum vel peccatum uterque vinculo impeditur.

Resolves:

910. — 1° Debitum reddere potest, quin imo tenetur, non solum qui post initum matrimonium, sed etiam qui ante matrimonium, votum iuri alterius oppositum emisit: nam licet contrahendo graviter peccaverit, valide tamen tradidit coniugi illud, quod Deo promiserat; alter alioquin coniux, votum alterius ignorans, ius in rem vi contractus validi acquisivit.

2° Debitum petere ac reddere potest, qui matrimonio imto, vovet religionem ingredi, vel sacros Ordines suscipere post obitum uxoris; nec dispensatione indiget; nam eiusmodi vota non obligant, nisi post matrimonii solutionem.

3° Iuxta communiorum et probabiliorem sententiam, debitum petere potest coniux ligatus voto, aut impedimento affinitatis, vel cognitionis spiritualis (a), cum advertit, comprehendit, petere

(a) Intellige affinitatem et cognitionem spiritualem, quae post initum matrimonium contrahantur. Adverte autem, quod alibi dictum est, impedimento affinitatis eum non teneri, quia, incestu se polluens, banc poenam ignorabat.

non audentem, versari in periculo incontinentiae. Petere etiam potest, quoties alter *interpretative* petit, ex. gr., quando mulier verecundia detinetur, ac vir sentit, ut ait *S. Thomas*, eius voluntatem petendi; quia tunc potius est reddere quam petere. — *S. Lig. n. 931.*

4º Coniux tamen vinculo impeditus, ne ad vitandam quidem incontinentiam debitum exigere potest; incontinentiae quippe periculum est quidem causa dispensationem, vel suspensionem voti obtainendi, non vero debitum petendi (a). — *Ita Sanchez, aliisque.* Excipe probabiliiter, si agatur de impedimentis ab Ecclesia impositis, et dispensatio brevi obtaineri nequeat, ac magnum periculum incontinentiae sit in mora. — *S. Lig. n. 930.* — Confer quae diximus tum de impedimento impediente voti, tum de impedimentis dirimentibus cognationis spiritualis et affinitatis.

II. De circumstantiis modi vel situs.

Regulae.

911. — I^a *Regula.* Situs prorsus licitus ille est, quem natura ipsa docet, nempe ut mulier succuba sit, vir autem incubus. — *Ita S. Thomas, et alii communiter.* Ratio est, quia caeteri situs naturae ordini nonnihil adversantur, et consequenter aliquam ordinis violationem inferunt.

II^a *Regula.* Nullus situs, quantumvis innaturalis, est *per se* graviter illicitus, dummodo actus coniugalis satis perfici possit; ratio est, quia qualiscumque situs inversio, dummodo perfici queat unio, generationem non impedit. — *S. Lig. n. 917.*

III^a *Regula.* Quilibet innaturalis situs, iusta accedente causa, omni culpa vacat: interdum autem situs innaturalis facilior est, vel etiam solus possibilis; et quidem maior quaepiam facilitas vel necessitas eiusmodi inordinationem, quae per se levis est, amovere potest. — *S. Lig. ibid.*

(a) Impedito tamen haud illicitum videtur, alterum coniugem de proprio periculo monere, eumque rogare, ut hac de causa subinde exigat.

Resolves:

912. — 1° Minime peccant coniuges, qui situm invertunt ob periculum abortus tempore praegnationis, ob viri pinguedinem vel curvitatem, ob nimiam mulieris defatigationem, aut etiam ob frigiditatem, quando innaturali situ magis excitentur, etc.

2° Situs, qui solus possibilis est, qualiscumque demum sit, nullatenus daminatur, licet non modica seminis perditio sequatur; quia pars ista seminis non est generationi necessaria, et per accidens, invitis coniugibus, deperditur.

3° Cavendum est prudenti Confessario, ne de variis congregandi modis faciat quaestiones, quae non solum inutiles sunt, sed scandali etiam plenae. Hinc si poenitens dubium de his iniiciat, Confessario satis erit nosse, an completa fuerit pollutio extra vas debitum. Dixi, *si dubia iniiciat, aut etiam dubitandi occasionem poenitens suppeditet*; nemo enim non videt, eiusmodi interrogations, in re tam lubrica, nisi manifesta adsit necessitas, nunquam esse faciendas (a). — *S. Lig. n. 917.*

(a) Vulgatissima est DD. sententia, tum periculum scandali, quod confessarius et sibi et poenitenti, atque etiam aliis (nam non raro poenitentes de dictis et interrogationibus Confessoriorum cum aliis loquuntur), potest parere, tum etiam reverentiam Sacramento debitam, efficere debere, ut etiamsi forte timeat, ne satis integra ob tacitam aliquam circumstantiam confessio evadat, tamen in materia adeo per se turpi ab ultius inquirendo per interrogations abstineat; in necessariis vero utatur iis verborum formis, quae quam decentissimae habeantur. Meminerit insuper Confessarius, imprudentem hac de re, importunum, et inverecundum modum loquendi, non raro iustum dedisse ansam non solum male de ipso suspicandi, sed etiam eum penes Ordinarios iudices denunciandi, quasi in actu confessionis, ut alt Gregorius XV (in Const. *Contra Solllicitantes*), *turpes habuerit sermones*: et quidem indices tum in eos, qui ex malitia, tum etiam in eos, qui ex mera imprudentia sic deliquerint, animadvertere consuevisse. Videatur de hoc argomento Iosephus Frassinetti in Dissertatione X, cui titulus: *Sull'integrità necessaria alla Confessione* (*Compend. della Teolog. mor.* Vol. 2.).

III. De circumstantiis temporis.

Hae circumstantiae praecipue spectant ad tempus praegnacionis, lactationie, menstrui, morbi, festorum et sacrae Communionis.

Unde sic:

913. — 1° Nullo tempore *sub gravi* interdicitur actus coniugalis, saltem *per se*, quia nulla lex invenitur, qua opus coniugii ratione temporis unquam prohibetur. Dixi *per se*; quia forte quandoque ratione circumstantiarum induci posset proximum abortus aut valetudinis periculum. Sed hoc rarissimum est, nec facile in quibusdam casibus praevideri potest.

2° Imo iuxta Theologos plerosque actus coniugalis ne leviter quidem ratione temporis unquam interdicitur; ratio, quia nulla lex assignari potest, qua etiam sub levi unquam prohibetur. Attamen *S. Ligorio n. 924.*, magis arridet opinio (*a*), quae non excusat a culpa veniali si copula tempore praegnacionis fiat, nisi adsit periculum incontinentiae, vel alia causa honesta, quae vix alioquin unquam abesse potest.

3° Communior sententia docet, coitum tempore menstrui habitum non excusari a veniali ob indecentiam, quam prae se ferre videtur, nisi adsit aliqua causa cohonestans, nempe ad vitanda dissidia, aut incontinentiam praecavendam, etc. — *S. Lig. n. 925.* — Confessarius autem prudens hac in re ab omni inter-

(*a*) Haec, et alia huiusmodi, ad meram eruditionem memorantur; nam quoad proxim communis est doctrina, quam et *S. Alphonsus acerrime propugnat*, incertam quorundam opinionem, ut in casu, neque ad gravem neque ad levem obligationem adstruendam sufficere. Eiusmodi ergo plane incertas obligationes Confessarius urgere neque debet, neque potest; eo vel magis, quod in hac quaestione ipse quoque *S. Alphonsus n. 882.*, ad quem locum remittit, rationem, cui innititur opinio ista, refutat; et insuper Confessarius, ut noscere posset, an locus huic obligationi per circumstantias detur, longos miscere sermones, interrogationesque de ea materia deberet, a qua tangenda ex omnium sententia, nisi gravis adsit necessitas, summopere cavere debet.

rogatione abstinebit, cum nihil sit a poenitente necessario *a)* declarandum. Idem communiter tenent de copula a coniugibus tempore purgationis, seu diebus partum sequentibus habita, ob rationis paritatem.

914. — 4° Non est illicitus actus coniugii tempore lactationis, quia nulla est lex prohibens, nec periculum lac inficiendi saltem proximum, teste experientia. Unde non est ratio, cur coniuges tanto tempore teneantur abstinere ab usu matrimonii cum continuo peccandi periculo. Sic *communissime* ait *S. Lig. n. 911.*

5° Actus coniugalis tempore morbi, per se, saltem plerumque, neque *sub gravi*, neque *sub levi*, est illicitus, quia crebro nullum inde accidit damnum coniugibus; labor autem, qui actum comitatur, in morbum, saltem communiter loquendo, admodum influere nequit *(b)*.

6° Iuxta communiorem sententiam non est illicitus diebus *Dominicis* ac *Festis* etiam solemnioribus; tum quia nullum ius adversatur, tum etiam quia maritalis congressus non amovet coniuges a festis Ecclesiae servandis. Plerique e SS. Patribus, qui in oppositum obiciuntur, de consilio potius quam de pracepto loqui videntur. Hinc etiam deduces, non esse cur eiusmodi usus tempore Adventus vel Quadragesimae prohibetur. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 923.*

7° Denique *per se*, non prohibetur die *sacrae Communionis*, quamvis ad eam ex pietate tantum accedant coniuges, modo *ex honesto* sine agant *(c)*. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 922.*,

(a) Ageretur scilicet de culpa levi; culpae autem leves non sunt necessaria Confessionis materia, et quidem etiam quando de culpa levi certo constat. At enim agitur et hic de mera opinione, et sunt, qui aeque probabilem putant opinionem, quae hanc inesse culpam negat. Vide ergo, quae dicta sunt in *not. praecc.*

(b) Hoc nimis generaliter dictum videtur, et in casibus particularibus pensandum erit tum inconveniens seu damnum aegrotantis, tum incontinentiae in altero conluge periculum. *Vid. infr. n. 915. III, et 916. Resol. 6.*

(c) Quid haec sibi velint, vix intelliges; nunquam enim sine honesto sine agere quidquam licet, sive die Communionis, sive aliis diebus. Vides nimirum lacrimas singularium de finibus matrimonii opinionum. Idem dicitur de exceptione inferius addita de *mera voluptate*.

et l. 6. n. 273. — Lugo. — Sanchez, aliique, qui docent esse de mero consilio abstinere a copula die Communionis, sive ante sive post Communionem, modo non immediate post eam suscep- tam, neque ex mera voluptatis causa habeatur.

ARTICULUS II.

DE OBLIGATIONE ACTUS CONIUGALIS.

Principia:

915. — I. Datur vi iustitiae obligatio, *per se* gravis, reddendi debitum alteri coniugi serio et rationabiliter petenti. Ratio est, quia ex ipsa natura contractus matrimonialis coniuges sibi in vicem transferunt potestatem corporum in ordine ad usum coniugalem. Deducitur etiam ex verbis Apostoli, 1. Cor. 7. 3.: *Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro; mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

II. Nulla datur, *per se*, obligatio petendi debitum coniugale. Ratio est, quia neuter coniux iure suo uti tenetur, et uteisque illud remittere potest. *Per accidens* tamen dari potest petendi obligatio ex caritate vel alia virtute, praesertim in viro, v. gr., si iudicet compar tem versari in periculo incontinentiae ob verrecundiam petendi, aut si petitio necessaria sit ad fovendum aut restaurandum amorem coniugalem, etc. — *Vide S. Ligor. n. 928. 929.*

III. Cessat obligatio reddendi debitum, cessante iure illud exigendi; ius autem in sequentibus praecipue casibus perimitur, scilicet: 1º Si unus coniugum adulterium commiserit, quia frangenti fidem fides non amplius debetur, ut constat ex verbis ipsius Christi, ut supra. 2º Si petens usu rationis careat, quia petitio eius non est humana. 3º Si reddens possit rationabiliter timere damnum, vel periculum grave sanitatis, quia non censentur coniuges se obligasse ad debitum cum tanto incommmodo

tis causa: qua de re vid. adnotata ad n. 908. : et siquidem actum per se culpa carere demum definias, concludes et hoc ad merum consilium, non autem ad praeceptum aut grave aut leve pertinere.

reddendum. 4° Si petens, ob commissum incestum cum consanguineis alterius, in primo aut secundo gradu, aut aliam ob causam ius petendi amiserit (a).

Resolves:

916. — 1° Tenentur coniuges ad cohabitationem, nec potest unus diutius abesse sine alterius consensu, aut sine necessitate; haec quippe obligatio sequitur ex ipsa obligatione debitum reddendi. Causae autem iustae abeundi ad longum tempus, sunt bonum publicum, familia alenda vel tuenda, damnum ab inimicis vitandum, etc. Debet autem vir, qui alibi diu manere debet, uxorem eo ducere, si comanode possit, ut secum cohabitetur. — *S. Lig. n. 938.*

2° Graviter peccat coniux negans debitum, quoties est periculum incontinentiae, vel gravis molestiae in altera parte. Item si neget alteri *serio* petenti. Secus autem, si compars benevole remittat, aut remisse petat.

3° Non peccat negans, quando alter immoderate petit, v. gr., post tertiam vel quartam vicem eadem nocte; nec si differat ad breve tempus, nempe ad noctem, vel si a nocte differat ad tempus matutinum, secluso tamen semper incontinentiae periculo. — *S. Lig. n. 940.*

4° Reprehendendae sunt uxores, quae maritis suis, absque sufficienti causa, debitum negant, etsi remisse petant; vel quae non concedunt nisi coactae, viroque dure et contumeliose suas petitiones exprobrant.

5° Non excusatur a debito reddendo uxor ob ordinaria partus, graviditatis aut nutritionis incommoda, nec ob dolores graves quidem, sed tempore breves, nec ob dolores moderatos sed diuturnos, v. gr., capitis per plures menses post partum, nec ob sanitatem aliquantis per debilitatem; quia haec omnia conditioni matrimoniali adnexa sunt; secus autem si periculum vitae, aut morbi gravissimi, ex iudicio medici vere prudentis, pertimescendum esset. — *S. Lig. n. 952.*

(a) Forte hic confunditur amissio juris in corpus alterius, cum usu juris ob quamplam circumstantiam illico. Idecirco haec non cohaerent cum dictis sup. n. 909., ubi statuitur, coniugem, qui ob incestum affinitatem contraxit, debitum alteri reddere posse, imo teneri.

6° Non est obligatio debitum reddendi alteri laboranti morbo contagioso in se gravi, ut est pestis, morbus venereus, aut quid simile. Pariter excusantur a reddendo debito laborantes febri valida aut alio morbo gravi, propter nimiam corporis debilitatem. — *S. Lig. n. 950.*

7° Non excusatur coniux a debito reddendo ob timorem proliis numerosioris; procreatio enim prolis ad praecipuum finem matrimonii spectat; unde incommodum illud est ipsimet matrimonio intrinsecum. — *S. Lig. n. 941.*

ARTICULUS III.

DE PECCATIS CONIUGUM.

917. — Patrari possunt peccata inter coniuges ratione actus coniugalnis, sive per *excessum*, hoc est, actus ad generationem inutiles ponendo; sive per *defectum*, actum essentiale non perficiendo, seu crimine *onanismi* torum maculando.

Hinc paragraphus duplex.

§. I. *De peccatis coniugum per excessum.*

NOTA. Triplicis generis distinguuntur actus qui praeter copulam, sed eius occasione aut praetextu, a coniugibus exerceri possunt. 1° Alii sunt nocivi generationi, ut sodomia et pollutio, et sunt contra naturam. 2° Alii utiles, ut tactus excitantes naturam et amorem foventes. 3° Alii nec nocivi nec utiles, et dicuntur praeter naturam.

Principia:

918. — I. Quidquid est necessarium ad actum coniugalem complendum, aut utile ad illum facilius, citius, aut perfectius exercendum, est coniugibus omnino licitum. Ratio, quia qui habet ius ad rem, habet ius etiam ad media necessaria vel utilia, nec aliunde prohibita; et quibus licitum est principale, licitum etiam est accessorium, ac medium ad illud ordinatum.

II. Quidquid in actu coniugali generationi obest, seu pollutio nem per se inducit extra coniunctionem naturalem, est graviter illicitum. Ratio est, quia effusio voluntaria seminis non est licita nisi in ordine ad generationem, et proinde matrimonium non dat coniugibus facultatem nisi ad seminis effusionem, quae generationi de se inservire possit; alioquin vero si homines vo-

luptate ipsa frui sine consequenti prolis alendae et educandae onere possent, filiorum generatio facile posthaberetur, imo vita-retur data opera, et sic societas ipsa ad interitum declinaret.

III. Quidquid non obest quidem, per se tamen minus necessarium, minusve utile est ad actum generandi, culpae verti ne-quit nisi levi; a qua tamen alii fines eiusmodi actibus intrin-sici excusant, nempe ut affectus coniugalis servetur ac sove-a-tur, aut saltem ut concupiscentia sedetur (a); quos tamen fines opus non est expresse intendere, sed, prout dictum est supe-rius, sufficit ut positive non excludantur.

Resolves:

919. — 1° Culpa vacant inter coniuges oscula quaelibet ho-nesta, et tactus in partes tum honestas tum etiam minus hone-stas (si tamen caute siant) ratione affectus coniugalis demon-strandi, aut amoris confovendi, etiamsi aliquando *per accidens* sequeretur *involuntaria* pollutio; quia omnia amoris honesta signa, etiam tenera, ut media ad finem, sunt licita iis, qui ex vinculo matrimoniali *cor unum* et *caro una* fieri debent. — *S. Lig. n. 934., et alii communiter.*

2° Culpa etiam vacant, *per se*, tactus et aspectus minus ho-nesti, si ad copulam *immediate* referantur. Imo idem tenendum, etiamsi essent *simpliciter* inhonesti, sed ad naturam excitandam necessarii aut utiles; tunc enim sunt quaedam copulae praepa-ratio, et *velut* inchoatio. Si autem actus, quibus coniux se ad actum coniugalem disponit, tales sint, ut pollutionem, *per se*, facile provocent, culpabiles esse queunt, si desit diligentia ad pollutionem extra congressum evitandam (b); quae diligentiae

(a) Confer dicta superius in *not. ad. n. 908.*, ubi ex doctrina Chrysostomi et S. Thomae, Paulum Apostolum interpretantium, osten-sum est, coniugii lucrum fructumque in eo maxime inesse, ut ardor concupiscentiae restinguatur, et sic pudica ducatur vita. Restingu-tur concupiscentia, dum coniugium praestat, quo delectationis appetentiae satisficeri queat. Vita dueitur pudica, dum appetentiae illius satisfactio extra legitimum thalamum non quaeritur.

(b) Idecirco ab his maxime cavendum DD. monent, si coniuges eo loci sint, ubi congregari non possent. Duo autem exempla tactuum,

omissio, ubi huiusmodi sit, ut prope per eam quis pollutionem velle censeatur, gravis etiam culpa esse potest; quod si, debita adhibita diligentia, pollutio praeter intentionem sequatur, nulla erit culpa (a).

qui *per se* facile pollutionem provocant, indicat Sanchez (*De Matr. Lib. 9. Disp. 45. n. 35.*), et horum alterum etiam S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 934.*).

(a) Haec doctrina prae oculis habenda est etiam quoad casum, quem mox Auctor subiicit, quoad actus nempe imperfectos, qui inter coniuges exercentur absque congrediendi intentione. Et Auctor quidem solum opinionem indicat, quae hos actus non damnat ceu graviter reos. At non praetermittenda silentio est alia opinio, et ipsa sat communis (*Vid. S. Alph. Lib. 6. n. 934.*), quae hos actus *excusat ab omni culpa etiam in petente, si pollutio non intendatur, nec adsit periculum consensus in eam, et modo.... adsit gravis aliqua causa, v. gr., ad fovendum mutuum amorem.... aut ad avertendam alterius zelotypiam.* Et (*ibid.*) subiicit, *probabiliter in reddente tactus etiam impudicos (nisi sint tales, ut videantur inchoata pollutio) esse licitos, quamvis adsit periculum pollutionis in alterutro, quia tunc reddens dat operam rei licitae.*

Haec autem ex communi sententia, quam et S. Alphonsus sequitur (*l. c. n. 933.*), valent etiam quando *congressus coniugibus esset omnino vetitus, vel etiam esset impossibilis ob impotentiam.* Et quoad hunc quidem postremum casum, quando coniuges dicendi sint vere et prorsus impotentes superius (*in not. ad n. 855.*) iam advertimus. Quoad primum vero inspicienda causa est, cur coniugii usus sit vetitus. Nam vera erit statuta regula, si interdictus sit ob affinitatem ex crimine contractam cum propria uxore; secus vero, si ob matrimonii nullitatem.

Et quoad istos actus imperfectos memoranda ea veniunt, quae habet Diana (*Tom. 2. Tr. 6. Res. 205. n. 2.*): *Communiter (ait) notant DD., cessante in utroque coniuge pollutionis periculo, non peccare maritum mortaliter, si coeptam copulam ante seminationem abrumpat, ne proles generetur, modo id faciat uxore consentiente aut non rationabiliter invita. Immo si iusta causa adsit impediendi seminationem, v. gr., ob paupertatem ac multitudinem prolis, et nihilominus concubandi ad sedandam concupiscentiam, omnem culpam abesse, si mutuus consensus accedat.... Unde non erunt damnandi etiam de culpa veniali coniuges infirmi, qui ad sedandam concupiscentiam inciperent copulam, et voluntarie illam minime perficerent; et hic casus frequenter potest accidere.* Et mox (*Resol. 207.*) hunc casum propo-

3° Non peccant graviter coniuges, etsi tactibus etiam sine intentione copulae habitis exurgat commotio spirituum, vel membrorum generationi inservientium, aut sequatur distillatio; quamvis haec in solutis mortalia essent: ratio, quia, secluso voluntariae pollutionis aut sodomiae crimine, nihil fit contra bonum matrimonii (a). — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 934.* —

nit: *Quidam inchoabat copulam cum uxore, et postea ob morbi periculum ex eius consensu se retrahebat; verum ex hoc aliquando sequatur pollutio: quaesumus a me fuit, an talis tactus esset licitus?* Respondi affirmative: quia non est peccatum dare operam rei licitae et actioni honestae, quamvis praevideatur secutura pollutio, dummodo absit periculum consensus, ut erat in casu, de quo interrogatus fui: quia tunc pollutio non est in se volita, ut supponitur, neque dici potest volita in causa, quia non teneor illam actionem omittere, ne sequatur pollutio, stante iusta causa. Cuius resolutionis rationem clarius propositam habes in doctrina S. Alphonsi, quam alibi (*Vol. 1. not. ad n. 412. pag. 447.*) retulimus. Vid. etiam Sporer (*De Matrimonio n. 500.*), ubi de casu consimili, quem sumit ex Gobat (*Theol. Exper. Tr. 10. n. 668. 669.*), idem cum Diana aliisque sentit, et advertit, quod sit *casus valde et frequenter practicus*.

(a) Non abs re Auctor generale hoc principium aut statuit aut supponit, quod praeter istam inordinationem, quae est contra naturam, vix aliquid inter coninges quoad hoc intercedere possit, quod gravis culpae certe damnari possit. Nam utique penes hos, illosve Auctores cem graviter reos traduci reperies modo istos actus, modo alios; at enim in his mere habes quasdam opiniones particulares, et quidem non e solidis certisque principiis, sed potius e phantasticis apprehensionibus fere deductas. Recurrunt quidam scilicet *ad indecentiam*, ac turpitudinem, ac fere exclamacionibus ac declamationibus rem agentes, *horrendam, nefandam, turpissimam*, etc., rem proclaimant: quasi vero aut ratio peccati generatim, aut gravitas culpae petenda sit e ratione *indecentiae* in eo materiae genere, in qua etiam quae maxime licita sunt, quin et praecepta, ipsa natura due, secreto ac tenebris ratione *indecentiae* committenda sunt. Recurrunt alii ad rationem effraenii libidinis; quasi vero libido non se maxime effraenum prodat in eo, in quo coniugii finis consummatur, aut quasi non ideo etiam matrimonium institutum fuerit, ut effraenii libidinis (*Vid. S. Thom. sup. in not. ad n. 908.*) remedium foret; aut quasi aliter matrimonium libidinis remedium foret, quam ut vehementi delectationis appetitui satisint, ea demum lege tantum ipsi apposita, quam et S. Thomas (*I. c.*) innuit, ut nec extra legitimum matrimonium excurrat, nec naturae fini aduersetur! Et

Sanchez., etc. Levis autem culpa, quae in huiusmodi actibus inesse potest, facile ob fines ipsi matrimonio intrinsecos aut alios extrinsecos excusatur, v. gr., quia ad fovendum affectum, vel ad sedandam concupiscentiam idonei sunt.

sane nisi adversus horum alterutrum peccetur; solida alia ratio, propter quam quaepiam alia inordinatio certo possit peccati gravis incusari, clare nusquam appetet.

Quo quidem principio, uti par est, statuto, expeditissima Confessario ratio suppetit, tum ut sanctitati Sacramenti, tum ut saluti poenitentium prospiciat.

Postulat enim Sacramenti sanctitas, ut de hisce sermo non intermisceatur, nisi urgente necessitate; unde fit, ut alienissimus debeat esse Confessarius ab hisce investigandis, atque adeo vix ullam adhibere interrogationem praeter hanc forte generalem, *Num aliquis scrupulus anxium animum utcumque habeat*, quae tamen ne ipsa quidem sieri sine causa debet. Respondeat tamen, necesse est, si interrogatus fuerit. Porro ut responsio expeditissima sit, et ita satisfaciat necessitati, ut pro Sacramenti reverentia non tangat, quae tangenda non sunt, nihil aptius proposita norma erit.

Postulat id deinde salus poenitentium; quippe angi sane hi scrupulis possunt, et quidem circa eiusmodi actus, quos verbis exprimere animus refugit, et de quibus interrogare Confessarius nunquam debet. Porro ad tollendos quosvis scrupulos, et cum his simul necessitatem exprimendi ea, quae nominari nec possunt a poenitentibus, nec debent a Confessario, optime deservit proposita norma. Nam semel ac significetur poenitenti, ubi nihil fini matrimonii seu generationi *positive* aduersetur, nihil inter coniuges hac in re haberi, quod sit peccatum mortale, atque adeo quod sit *materia necessaria Confessionis*, licet leves culpae variis de causis intercedere possint, patet incommodis omnibus supradictis optime occurri.

Incommodis occurritur quoad praeteritum; nam semel ac poenitens generatim, ut sieri solet primitus, confessus fuerit, se aliquid hac in re deliquisse, Confessarius vero genericae interrogationis ope noverit, ex poenitentis suatione grave quidpiam intercessisse, praecisis mox quibusvis aliis investigationibus, facile rem componet, contentus nempe generali confessione vel peccati contra naturam, si alterutrum ex praedictis affuerit, vel generatim gravis contra conscientiam reatus; scitatusque, si opus est, numerum, confessionis necessitati satisfactum putabit.

Incommodis occurritur quoad futurum; tum quia adhibita ea norma avertitur periculum graviter ob solam conscientiam erroneam peccandi; tum quia poenitentibus, si opus habeant, traditur facilis

920. — 4º Non peccat graviter, imo iuxta communiores et probabiliorem sententiam nec leviter, uxor quae seipsam tactibus excitat ad seminationem statim post copulam, in qua vice solus seminavit; 1º quia seminatio mulieris pertinet ad comprehendendum coniugalem actum, ut proprie coniuges sint una caro; et sicut uxor potest se praeparare tactibus ad copulam, ita etiam ipsam perlicere; 2º quia si mulieres post talem irritationem naturam compescere tenerentur, essent iugiter magno periculo expositae graviter peccandi. — *S. Lig. n. 919.*

confitendi ratio. Et quod ad leves culpas attinet, tria sunt, de quibus utiliter poenitens monebitur: 1º ab iis culpis excusari eum coniugem, qui cum sine alterius offensione quedam recusare non possit, passive quodammodo se habet, ea scilicet non exigens, sed mere consentiens seu permittens; 2º ubi excusatio ista non adsit, ac poenitens leves hasce culpas confiteri malit (nam confiteri veniam necessarium non est), utendum in confessione prorsus esse generali formula *alicuius levis culpae in coniugali officio praestando*, nec unquam designandum, cuiusmodi illi actus fuerint: sanctitas enim sacramenti et periculum huic materiae insitum exigunt omnino, ut mere quod sufficiens sit, nihil vero superflui exprimatur; 3º si poenitens forte incidat in Confessarium adeo imprudentem, ut quidpiam ulterius investigando seiscitur, posse eum, imo et debere modeste reponere, *nihil esse, quod ea de re addat*.

Quandoquidem vero de necessaria Confessarii cautela circa materiam istam sermo incidit, praestat heic subiictere, quidnam dignitas ac sanctitas Sacramenti dictet respondendum mulieri, quae mox nuptura, deque omni peccato in coniugalibus officiis cavendo valde sollicita, Confessarium ea de re interroget. Huic porro quaestioni sic post alios respondet Gobat (*Exper. Theol. Tr. 10. Cas. 17. n. 648. 649.*): *Si eiusmodi puella habeat matrem superstitem, bonis verbis inbeatur genitricem interrogare potius, quam Confessarium (aut etiam alias foeminas utcumque consanguineas, addit Burghaber).... Si careat matre, aut prae verecundia non audeat interrogare, dicatur ei, ut suo marito tamquam capiti obediatur etiam in illis rebus; si hic forte petat aliquid, de quo ipsa dubitet, an sit licitum, deprecetur verecunde; si deprecando nihil efficiat idcirco, quod maritus asserat, se iam nosse, quid permittant leges connubiales, tunc obediatur, certa se non offensuram Deum, dum in dubio pareat marito, tamquam superiori; proxima deinde occasione querat ipsa ex Confessario, utrum illud, in quo obedivit, licitum sit coniugibus, nec ne?*

5º Tactus cum seipso ex delectatione venerea, absente altero coniuge, iuxta plurium sententiam, a peccato gravi excusari non possunt, etiam seclusa pollutione aut proximo eius periculo. Ratio est, quia coniux ius non habet utendi proprio corpore in ordine ad voluptatem secum explendam, sed tantum in ordine ad copulam. — *Lacroix*, n. 339., etc. *S. Lig.* n. 936. — Alii tamen non pauci apud ipsum S. Alphonsum dicunt, secluso pollutionis periculo, hoc culpam veniale non excedere. S. Alphonsus primam sententiam probabiliorem, et suadendam (*a*) censet.

6º Delectatio *morosa* de copula habita, vel remote habenda, secluso pollutionis periculo, iuxta communem sententiam, est peccatum veniale tantum. 1º Est peccatum aliquod; quia in hac voluptate ad proximam copulam non relata, inordinatio invenitur, cum desit finis honestus et frustra moveantur, inchoative saltem, spiritus genitales. 2º Veniale non excedit; quia, cum copula sit coniugibus *per se* licita, non potest esse graviter illicitum de illa delectari (*b*). Non autem illicita est simplex co-

(*a*) S. Alphonsus, dum dicit hanc sententiam *suadendam*, nequam significat, poenitentibus ingerendam a Confessario esse opinionem de gravi in hisce actibus reatu; nam ipse aperte et vehementer eos increpat ac damnat (*Vid. not. ad n. 152. Vol. 1. Pag. 147.*), qui peccati mortalis, ubi de re non sunt certissimi, conscientiam iniiciunt. Hoc itaque unum sibi vult S. Alphonsus, poenitentes ab huiusmodi actibus summopere deterrendos. De hac quaestione vindicandus est Andreas Mendo (*Stater. Opin. Dissert. 5. Quaest. 19.*), ubi pro opinione negante gravem horum actuum reatum ea argumenta *ad hominem* refert (*n. 152.*), quibus difficile sane est idoneum responsum reddere.

(*b*) S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 937.*) in hanc rem affert illud S. Thomae (*De mal. Q. 15. art. 2. ad 17.*): *Delectationes in bonitate et malitia consequuntur operationes delectabiles; et ideo sicut carnalis commixtio non est peccatum mortale coniugato, est autem peccatum mortale non coniugato; similis etiam differentia est de delectatione et de consensu in delectationem. Non enim potest esse gravius peccatum consensus in delectationem, quam consensus in actum, ut patet per Augustinum....* At vero hoc argumentum probat, non modo consensum in delectationem (nam hoc dicit *morosa delectatio*) non esse mortale, sed ne veniale quidem esse peccatum. Et huc directe dicit etiam ratio ab Auctore allata, scil. quod non possit esse graviter illicitum delectari de re licita: cur enim illicitum utcumque erit de re licita delectari, quando, ut ait S. Thomas, *bonitas vel*

gitatio de his habendis vel habitis. — *S. Lig.* n. 937. — *Voit*, n. 110. — Imo nec desiderium de copula futura, nec approbatio de praeterita sunt, *per se*, illicita; quia desiderium de re licita nequit illicitum esse. — *V. Casus*, n. 1102.

§. II. *De onanismo in particulari.*

921. — *Onanismus* in eo consistit quod vir, post incoep tam copulam, ante seminationem se retrahat et semen extra effundat, ut generationem impedit. Quisque per se videt, hoc esse turpi libidini indulgere, quin onera matrimonii sustineantur.

Nomen suum sortitur ab *Onan*, secundo filio patriarchae *Iudee*, qui, defuncto fratre suo *Her*, iuxta morem coactus est vi duam eius *Thamar* ducere, ut suscitaret semen fratri suo; sed *introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret. Gen. 38. 9. et 10.*

Statuenda:

922. — *Dico I.* Onanismus voluntarius est semper peccatum mortale, utpote contra naturam; ideoque in nullo casu coniugibus licitus esse potest. Ratio est, 1° quia plane pugnat contra finem primarium matrimonii, et ad societatis extinctionem *per se* tendit, ac proinde naturalem ordinem subvertit; 2° quia a supremo Legislatore et naturae Auctore *strictè* fuit prohibitus, ut eruitur ex textu *Genes.* modo relato: 3° constat insuper ex propositione 49^a ab *Innocentio XI* damnata, quae sic sonat: *Mollities iure naturali prohibita non est.... Unde sic: Onanismus est vera et proprie dicta mollities, seu pollutio extra usum licitum matrimonii; ergo, etc.* Hoc confirmatur variis *S. Poenitent.* et *S. Officii Decisionibus*, iusfra referendis sub n. 927. 928. et 929.

Dico II. Vir onanista nunquam a peccato gravi excusari potest, et proinde nunquam absolvendus est, nisi de peccato suo sincere doleat, illudque in posterum vitare proponat. Ratio ex dictis patet.

malitia delectationis desumitur ex bona vel mala re, de qua quis delectetur? Vide quae allata sunt ex *S. Thoma de morosa delectatione in not. ad n. 169. Vol. 1. pag. 162.*

Dico III. Uxor ab omni peccato excusari potest, si gravi de causa viro onanistae debitum reddat, modo interius ipsius peccato non assentiatur, exteriusque repugnantiam suam seriis admonitionibus, aliisve displicantiae signis ostendat. Ratio est, 1º quia rei licitae vacat, et utitur iure suo, quo propter malitiam viri privari non potest; nec rei intrinsece malae cooperatur, cum se *passive* tantum habeat, et actio intrinsece mala consistat tantum in actu viri, contra naturae ordinem tunc recedentis; 2º quia non obligatur caritate ad peccatum mariti impediendum cum gravi suo incommodo; 3º quia patet ex variis responsionibus *S. Poenitentiariae*, quibus declaravit huiusmodi mulierem inquietandam non esse. — *Vide Decisiones*, infra referendas sub n. 931.

Resolves:

923. — 1º Graviter peccat mulier, quae virum ad matrimonio abutendum inducit, etiam indirecte vel tacite: v. gr., conquerendo de numero proliis, de laboribus partus, vel educationis liberorum, aut recantando se in proximo partu morituram esse, etc. *A fortiori* graviter peccat, si invito marito ab incoepita copula ante seminationem se retrahat.

2º Graviter item peccat mulier detestandae viri actioni interius consentiendo (*a*), etsi exterius repugnantiam ostendat. Peccatum enim semper est odio habendum.

3º Tenetur uxor, saltem *ordinarie*, virum onanistam de obligatione recte agendi monere, eumque pro posse a perversa agendi ratione avertere. Nec sufficit quod semel eum monuerit, sed durante prava consuetudine admonitiones interdum re-

(*a*) Intellige, si opus ipsum malum approbet, deque eo, uti tali in se, gaudeat. Nam inefficax complacentia non de malo opere in se, sed solum de effectu inde sequuto, reatum per se non continet, prouti DD. omnes statuunt in *Tract. De Peccatis. Vid. Vol. 1. n. 173.* *Resol.* 4. Et hoc sedulo advertendum est, ne inaniter vexetur uxor, quae dum crimen viri efficaciter detestatur (et haec detestationis efficacia inde probatur, quod si optio illi detur, nunquam abusum hunc velit), posset alioquin gaudere de immunitate ab incommodis, periculisque, quae gestationem, partum, etc., comitantur.

petere debet, nisi certa sit, novam admonitionem nullo modo esse profuturam. Attamen tunc etiam repugnantiam suam aliquo modo patefacere tenebitur, ne peccato mariti libenter consentire videatur. — *Ita communiter*, et sic respondit interrogata *S. Poenitentiaria*.

4' Officium quoque uxoris erit maritum blanditiis, variis amoris indicis, precibus, adhortationibusque permovere ad actum recte perficiendum, vel ab eo prorsus abstinendum. Experientia constat, plurimos viros onanistas, ab uxoribus sic alleatos, ad meliorem frugem sese recepisse.

Quaesita:

924. — QUAER. 1' Quomodo se gerere debeat Confessarius cum coniugibus de usu matrimonii prorsus tacentibus?

Resp. Difficultas haec quotidiana praxis non adeo facile solvit, nostris praesertim temporibus, in quibus onanismi lues undequaque grassatur. Hinc varia est Confessorum agendi ratio. Alii censem, coniuges generatim quoad matrimonii usum esse interrogandos, quia abusus matrimonii est communissimus, nec in re adeo iuri naturae opposita ordinarie praesumi bona fides potest. Alii e contrario opinantur, omittendas omnino esse quasvis interrogationes, quia coniuges, licet onanismi re ipsa rei, forte in bona fide versantur, et hac expulsa pergent nihilominus in prava peccandi consuetudine, nec proinde iam amplius absolvi poterunt, et a Sacramentis recipiendis exsulabunt. A duobus his extremis recedendum, viamque medianam sectandam esse existimamus. Etenim ex una parte in re adeo ardua et periculosa minime decet, ut Confessarius quaestiones multiplices, minutisque coningatis proponat. Imo nisi gravis adsit probabilitas, quod poenitens huiusmodi peccato inquinetur, altum servare debet silentium. Ex altera parte Confessarius semper ab omni quaestione abstinere non potest: etenim ex officio iudicis integritatem confessionis hac in re sicut in aliis *per se* procurare debet, quoties graviter suspicatur poenitentem obligationi suae non satisfacere (a). Nec dicas Confessarium excu-

(a) Haec ratio hoc loco parum efficax est. Quia aut Confessarius supponit poenitentem in bona fide, et iuxta praemissa ab ipso Au-

sari ab obligatione interrogandi, ratione gravissimi incommodi, quod in praesenti casu occurrit; nam generatim poenitentes absque tanto incommodo interrogari possunt, si caute et prudenter procedatur, v. gr., inquirendo generali modo, num aliquid sit quod conscientiam circa matrimonii sanctitatem remordeat. Quod si negent, generatim ulteriori interrogatione non erunt urgendi. Confirmatur haec doctrina recenti Decisione *S. Congreg. Inquis.* die 21 Maii 1851. Quaesitum enim fuerat, qua nota digna foret sequens propositio: *Nunquam expedit interrogare de hac materia (onanismi) utriusque sexus coniuges, etiamsi prudenter timeatur, ne coniuges, sive vir, sive mulier, abutantur matrimonio.* Responsum fuit: *Propositionem, prout iacet, esse falsam, nimis laxam et in praxi periculosam.* — Vide *infra*, n. 930.

925. — QUAER. 2º *An uxor debitum a viro onanista petere possit?*

Resp. Affirm. probabilius, gravi de causa, v. gr., si periculo gravi incontinentiae ipsa exponatur; quia ius habet ad copulam, et ratione sufficiente a peccato cooperationis excusatur. — *Ita S. Lig. n. 947. (a).* Sic etiam declaravit *Poenitentiarius Maior Card. de Gregorio* in admonitione ad praefatas S. Poenitentiariae responsiones, quamvis addat, *S. Poenitentiariam* hac de re decisionem dare recusasse.

ctore ratio procurandi integritatem Confessionis non exigit, ut a bona fide poenitens deturbetur. Vel de bona poenitentis fide dubitat, et tunc cum non agatur de peccatis, quorum omissio possit oblivioni tribui, interrogatio aut facile noxia evadet, si poenitens in bona fide erat, aut inutilis, si mala fide silentium ea de re poenitens servat. Vide de hoc arguento Frassinetti in *Dissert. X alias cit. Dell'integrità della Confessione*.

(a) Ecce tibi S. Alphonsi sententia: *Iustum causam (uxor) habebit petendi, si ipsa esset in periculo incontinentiae, vel si deberet alias privari iure suo petendi plusquam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo, an ei sit satis grave incommodum, nec ne, tunc se contineare.* Vide dicta in pari casu *Lib. 2. n. 53. V.* Si vero: qui alter S. Alphonsi locus etiam clarius mentem ipsius explicat. Et haec Confessarius probe advertat, oportet, ut sciat, quandonam denuntiandi obligationem, et quando solum utendi consiliis et adhortationibus locus ipsi detur.

926. — QUAER. 3° *An peccet uxor consensum internum voluptati praebendo, quando actum coniugalem viro onanistae permittere potest?*

Resp. Neg., modo peccato viri assensum non praebat. Ratio est, quia cum minime peccet actum huiusmodi permittendo, neque peccat voluptatem ex ea provenientem admittendo, quamvis praesciat, virum copulam non esse perfecturum; actus enim ille est in se honestus et licitus mulieri, et per eam non stat, quominus debito modo perficiatur. — *Vide Casus, n. 1104.*

NOTA. Confessarius de his foetidis rebus in S. Tribunal Poenitentiae agere coetus, satagere debet, ut frequenter cor et mentem ad Deum erigat, ne dum alios mandare vult, ipse maculetur. Iuvat ipsum interdum exclamare cum Psalmista: *Eripe me, Domine, de luto, ut non infagar.*

DECISIONES

SACRARUM CONGREGATIONUM CIRCA ONANISMUM.

I^o CONSULTATIO.

927. — *Episcopus N. humillime supplicat pro huius dubii solutione:*

- 1° *An possit absolviri mulier, quae pateretur euidem virum, si recte ageret in copula coniugali, vehementer autem desiderat, ut se retrahat vir, quia mulier illa problem habere formidat.*
- 2° *An possit absolti mulier, quae in copula coniugali posset auis blanditiis obtinere a viro, quod non se retrahet, et non facit, quia illa copula sibi displaceat.*

RESPONSUM.

S. Poenitentiaria, perpensis dubiis a Ven. in Christo Patre, Episcopo N., propositis, respondit: *Negatice.*

Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 27 Maii 1847.

II° CONSULTATIO.

928. — *Quaeritur a Sede Apostolica, qua nota theologica dignae sint tres propositiones sequentes, nimirum:*

- 1° *Ob rationes honestas coniugibus uti licet matrimonio eo modo, quo usus est Onan.*

« 2º Probabile est istum matrimonii usum non esse prohibitum de iure naturali.

« 5º Numquam expedit interrogare de hac materia utriusque sexus coniuges, etiamsi prudenter timeatur, ne coniuges, sive vir sive uxor, abutantur matrimonio. »

RESPONSUM

S. Congreg. Inquisit. die 21 Maii 1851.

Ad 1um: *Propositionem esse scandalosam, erroneam, et iuri naturali matrimonii contrariam.*

Ad 2um: *Propositionem esse scandalosam, erroneam, et alias implicite dannatam ab Innocentio XI: propositione 49^a (Vide hanc propositionem supra, n. 922.).*

Ad 3um: *Propositionem prout iacet esse falsam, nimis laxam, et in praxi periculosam.*

III^a CONSULTATIO.

Postulatum Illustrissimi D. Bouvier Episcopi Cenomanensis, circa agendi rationem Confessariorum cum coniugibus, relative ad onanismum.

« Beatissime Pater,

929. — « *Episcopus Cenomanensis in Galliis ad pedes S. V. summa cum reverentia provolutus, ea, quae sequuntur, humillime repraesentat.*

« *Fere omnes iuniores sponsi numerosiorem prolem habere nolunt, et tamen ab actu coniugali abstinere moraliter nequeunt.*

« *A Confessario interrogati circa modum, quo iuribus matrimonii utuntur, graviter communius offendit solent; et moniti, nec ab actu coniugali temperant, nec ad nimiam prolis multiplicationem determinari queunt.*

« *Tunc adversus Confessarios mussantes, Sacraenta Poenitentiae et Eucharistiae derelinquunt, malum praebent exemplum liberis, famulis, aliisque Christi fidelibus; lugendum inde oritur Religionis detrimentum.*

« *Numerus eorum, qui ad sacrum Poenitentiae Tribunal accedunt, multis in locis ab anno in annum decrescit praesertim ob hanc causam, fatentibus plerisque Parochis pietate, scientia et experientia magis conspicuus.*

« *Quomodo ergo olim agebant Confessarii? aiunt multi. Non plures quam hodie communiter nascebantur liberi ex singulis matrimoniiis, coniuges non erant castiores, et nihilominus praeceptis annuae Confessionis ac Communionis Paschalis non deerant.*

« *Omnes libenter admittunt infidelitatem erga partem, et abortus a tentationem, maximum esse peccatum. At vix ac ne vix quidem persuaderi possunt se teneri sub peccato mortali, aut perfectam in matrimo-*

- nio servare castitatem (a), aut incurrire periculum innumeram generandi problem.
- Praefatus Cenomanensis Episcopus ingentia hinc obtentura esse mala praetidens, et anxietate turbatus, a Beatitudine Vestra sollicite exquirit
- 1° An coniuges qui matrimonio eo utuntur modo, ut conceptionem praecevant, actum per se moraliter malum exerceant?
- 2° Si actus habendus sit ut moraliter malus, an coniuges de illo se non accusantes consideruri possint tanquam in ea constituti bona fide, quae eos a gravi culpa excusat?
- 3° An probanda sit agendi ratio Confessoriorum, qui ne conjugatos offendant, illos circa modum, quo iuribus matrimonii utuntur, non interrogant? •

RESPONSI.

950. — S. Poenitentiaria, mature perpensis propositis quaestionibus:

Ad 1^m respondet: • Cum tota actus deordinatio ex tiri malitia procedat, qui, loco consummandi, retrahit se et extra ras effundit; ideo, si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet minando verbena aut mortem, poterit ipsa, ut probati Theologi docent, circa peccatum simpliciter permittere, idque ex grati causa, quae eam excusat; quoniam caritas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat.

Ad 2^m et 3^m respondet: • quod praefatus Confessarius recitat in mentem adagium illud, sancta sancte esse tractanda; atque etiam verba perpendat S. Alphonsi de Ligorio, tiri docti et harum rerum peritissimi, qui in Praxi Confessoriorum, §. 3., n. 41., inquit: Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum coniugale, ordinarie loquendo, Confessarius non tenetur, nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit.... De aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Neconon alios probatos auctores consulere non omittat. •

Datum Romae a S. Poenitentiaria, die 8 Iunii 1842.

IV. CONSULTATIO.

951. — Quaesitum. Bertha virum habet quem constanti experientia cognoscit esse onanistam. In vanum omnia teutavit media, ut illum a tam nefando crimi-

(a) Hoc non ita intelligendum, quasi plura non sint, quae certe non licent iis, qui tenentur perfectam servare castitatem, et tamen licent coniugibus, etiamsi a perfecto congressu aliqua de causa abstineant, uti ex superius dictis (*Vid. art. III. De peccatis Coniugum*) patet. Confer etiam S. Alphonsum (*Lib. 6. n. 933.*).

ne retraheret. Quinimo gravissima aut saltem gravia mala ei imminent nunc probabiliter, ita ut vel haec mala incurrere debeat vel fugere e domo mariti, nisi permittat saltem aliquando abusum matrimonii, etc.

RESPONSIO.

« Cum in proposito casu mulier a sua quidem parte nihil contra naturam agat, detque operam rei licitae, tota autem actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui, loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit; ideoque, si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet, minando verbera aut mortem aut alia gravissima mala, poterit ipsa (ut probati Theologi docent) citra peccatum permissive se habere; cum, in his rerum adiunctis, ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat idque ex gravi causa quae eam excusat; quoniam caritas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat. »

Datum Romae, in S. Poenitentiaria, die 4^a Febr. 1823.

NOTA. Exstant etiam aliae responsiones S. Poenitentiariae, quae praecedenti omnino consonant; has refert Goussel, in opere: *Justification de saint Ligouri*, p. 272.

FINIS TRACTATUS DE MATRIMONIO.

TRACTATUS DE CENSURIS

Censurae spectandae sunt tum in genere, tum in specie.

CAPUT I.

DE CENSURIS IN GENERE.

Agendum 1º de natura et divisione censurarum; 2º de principio seu auctore censurarum; 3º de subiecto censurarum; 4º de absolutione a censuris.

ARTICULUS I.

DE NATURA, DIVISIONE ET CONDITIONIBUS CENSURARUM.

I. *De natura censurae.*

932. — Censura sic communiter definiri solet: Est poena spiritualis et medicinalis, qua homo baptizatus delinquens et contumax per potestatem ecclesiasticam quorundam bonorum spiritualium usu privatur.

Dicitur 1º *poena*, quia culpam supponit; 2º *spiritualis*, tum quia fertur a potestate spirituali ad spiritualem christianorum utilitatem, tum quia bona spiritualia immediate auferit; 3º *medicinalis*, quia fertur eo fine, ut anima ad meliorem frugem sese recipiat (a); 4º *homo baptizatus*, quia qui baptizati non sunt, Ecclesiae potestati non subduntur; potestas autem exercetur in

(a) Etsi de correctione delinquentis desperetur, potest censura ferri tum in ultionem delicti, tum ad terrorem aliorum, tum ne pravorum communicatione caeteri inficiantur (*Salmant. De Cens. Cap. 1. n. 10.*). Unde cessante correctionis fine, non cessant eo ipso alii fines (*Coninck Disp. 13. Dub. 1. n. 9.*).

subditos ; 5º *deliquens et contumax*, quia poena non nisi delinquenti infligitur, medicina vero porrigi non debet, nisi iis, quorum contumacia tanto indigeat remedio ; 6º *usu quorundam bonorum spiritualium privatur*, nempe bonorum, quae subsunt potestati Ecclesiae, ut sunt preces publicae, Sacra menta, etc.

Hinc censura differt 1º *a depositione et degradatione*, quae non sunt *medicinales*, nec *ad tempus*, sed in poenam tantum et perpetuae ; 2º *ab irregularitate*, quae ob solum quoque defectum animi vel corporis absque ulla culpa contrahitur, et proinde per se non est poena, sed tantum impedimentum canonicum, licet ob quaedam crimina inflictum poenae quoque rationem habere possit.

Hinc etiam appareat, censuram non perpetuo durare, sed finem sortiri cum delinquentis emendatione ; tunc enim solvi a vinculo censurae debet.

Suspensio et interdictum modo censurae, modo poenae *vindicative* naturam induunt. Dignosces autem esse poenam vindicativam, tum si feratur propter delictum mere praeteritum, tum si infligatur in perpetuum aut etiam ad tempus determinatum, puta pro duobus vel tribus mensibus (a).

II. Divisio censurarum.

933. — Variae distinguuntur, scilicet :

1º *Excommunicatio, suspensio, interdictum*, de quibus speciatim dicemus.

2º *Censurae latae, vel ferendae sententiae*, prout Superior statuit, eas incurendas esse ipso facto, quo quis legem violaverit, vel tantum post sententiam iudicis ecclesiastici infligendas esse.

3º *Censurae latae a iure vel ab homine*, prout feruntur instar mandati iudicarii vel praecepti, sive in unum sive in plures. Si censura afficit personas determinatas, est *particularis* ; si vero generaliter et absque determinatione personarum fertur, *generalis* est (b).

(a) Proinde qui eiusmodi interdicta seu suspensiones violet, non incurrit irregularitatem.

(b) Paululum obscura ista sunt. Clarius Suarez (*De Cens. Disp. 3. Sect. 1. n. 2.*): *Duabus modis potest homo ferre censuram. Uno mo-*

4º Censurae reservatae, vel non reservatae, prout Superior earum absolutionem sibi reservavit, vel ordinariis Ministris ab iis absolvere permisit. Aliae autem sunt Papae reservatae, aliae Episcopis. *Censurae ab homine* semper reservatae censentur, nisi per sententiam generalem latae sint.

do ferendo legem stabilem ac permanentem, obligantem sub hac poena, quam ipso facto incurvant eius transgressores. Alio modo potest homo ferre censuram proferendo sententiam, aut praecipiendo aliquid in singulari actione vel negotio, in quo non stabilitur ius aut statutum permanens, sed transitorum mandatum. Quando ergo censura fertur primo modo, dicitur esse a iure; quia.... iam talis censura in ipso iure continetur. Quando vero censura fertur posteriori modo, retinet veluti commune nomen, et quasi per antonomasiam vel accommodationem vocatur censura ab homine. Atque hoc sensu dirisio illa communis est omnium theologorum et canonistarum.

Differunt autem a se invicem dupliciter. Nam 1º censura lata a iure, mortuo auctore, qui eam tulit, instar omnium legum perseverat. Lata autem ab homine, cum ab huius iurisdictione et auctoritate pendeat, ubi haec, eo mortuo vel remoto ab officio, cessent, etiam ipsa cessat: quod intellige, ut non amplius incurritur; nam si quis eam incurrit, vinculum nonnisi absolutione tollitur. — 2º Censura lata a iure nunquam ferri potest pro delictis praeteritis; censura vero ab homine non solum pro futuris, sed etiam pro praeteritis ad eorum satisfactionem et emendationem fertur (Schmalzgr. Lib. 5. Tit. 39. n. 9.).

Insuper censurae ab homine duplex modus distingui solet, scil. 1º per modum *mandati*, cum Praelatus quidpiam mandat seu praecipit, aut prohibet, adiuncta sanctione censurae: et hic modus respicit actiones futuras, ut patet; 2º per modum *sententiae*, cum de aliquo facto institutor iudicium, et judicialiter sententia fertur, imponendo nempe censuram, etc., et hic modus respicit factum praeteritum.

Utriusque autem modi esse potest, ut census sit vel *particularis*, nimirum circa aliquod factum particulare aut certas personas, vel *generalis*, quae nulla singularis facti aut saltem personae determinatione fertur.

S. Alphonsus (Lib. 7. n. 6.) latas per modum *statuti* habendas esse putat censuras, quas Episcopus fert in Synodo dioecesana, ideoque, tamquam latas a iure, perseverare post mortem Episcopi: latas vero ab homine, quae ferantur extra Synodus, quae idcirco per mortem ferentis cessent.

5º *Censurae notoriae vel occultae*, prout publice constat aliquem eas incurrisse ob factum, quod est ita cognitum, ut iam celari amplius nequeat; vel secus.

6º *Censurae iustae vel iniustae, validae vel invalidae*; prout Superior iustitiae, veritati et legi consuluerit, necne, in censura imponenda.

III. Conditiones censurarum.

934. — Requiritur ad censurae validitatem, ut peccatum, cui infligitur, sit mortale, externum, consummatum, non mere praeteritum, et coniunctum cum contumacia.

1º *Mortale*; censura enim, cum sit poena gravissima, mortalem culpam requirit (a).

2º *Externum*; nam Ecclesia iudicat in foro externo, ad quod censurae pertinent, non vero de mere internis (b).

3º *Consummatum opere*, in genere suo (c); quia leges poenales sunt stricte interpretandae, iuxta regulam Iuris: *Odia re-*

(a) Quod levis aliqua censura, v. gr., excommunicatio *minor*, levis aliqua suspensio, aut leve aliquod personale interdictum, possit ferri ob culpam levem, communis est DD. sententia, ut videre est penes S. Alphonsum (*Lib. 7. n. 30.*) et Schmalzgrueber (*Lib. 5. Tit. 39. n. 59.*). S. Alphonsus addit, si censura feratur ad *breve tempus*; sed tunc non proprie censura, sed inhabilitatio quaedam erit, ut dictum est *sup. n. 932*. Auctor porro loquitur de excommunicatione maiori, deque suspensione et interdicto, prout communiter feruntur, scilicet ad omnem usum; quae ex communi omnium sententia ob culpam levem ferri non possunt. Levis tamen intelligi debet, quae talis sit tum *in se*, tum *ratione finis*; ratio enim aut finis graviter intenti, aut scandali aut periculi efficere possunt, ut res *per se* levis, capax tamen sit gravis praecepti. Vid. Suarez (*De Cens. Disp. 4. Sect. 6. n. 12.*), Lugo (*De Iust. et Jur. Disp. 16. n. 61.*), Lessius (*Lib. 2. Cap. 12. n. 54.*), Sanchez (*In Decal. Lib. 7. Cap. 21. n. 28. 29.*).

(b) Non solum exterius debet esse peccatum, sed etiam grave in ratione actus externi.

(c) Clarius hanc conditionem sic Schmalzgrueber (*Lib. 5. Tit. 39. n. 64.*), proponit, ut exceptionibus non indigeat: *Ut incurritur censura, peccatum illud externum, ob quod censura contrahenda est, debet esse completum in suo genere secundum proprietatem verborum, quae in pracepto seu lege continentur.*

stringi, favores convenit ampliari. — Excipe, nisi legislator contrarium exprimat.

4° *Non mere praeteritum (a)*; quia censura est poena medicinalis, quaeque proinde ferri non potest in eos, qui iam ad meliorem frugem sese receperunt.

5° *Coniunctum cum contumacia contra Ecclesiae legem seu praeceptum (b)*. Ratio est, quia finis praecipuus censurae est pertinaciam frangere. — *Vide S. Lig. n. 30. et seq.*

Resolves:

935. — 1° Qui a gravi culpa excusatur ob aliquam circumstantiam, etiam a censura excusatur, licet materia sit in se gravis.

Huc pertinet regula, ad censuram incurriendam requiri, ut *completus sit ille effectus, quem legislator intendit sub censura prohibere*. Proinde si verba, diligenter inspecta, significant prohiberi *ultimum effectum*, v. gr., homicidium; censura non incurritur, nisi effectu illo ultimo sequuto, scil. morte. Quando vero sub censura prohibetur principaliter ipsa *actio vel conatus*; tunc ea posita, statim incurretur censura, etiam effectu non sequuto. Vid. Bonacina (*De Cens. Disp. 1. Q. 1. Punct. 4. n. 12. 13.*) et Croix (*Lib. 7. n. 59.*).

Ex probabiliori autem sententia censuram non incurrit, qui consilium vel mandatum revocaverit ante executionem Suarez *De Cens. Disp. 44. Sect. 3. n. 13.* — S. Alph. *Lib. 7. n. 40.* Quoad eum vero, qui utut optaret et conatus sit, revocationem consilii seu mandati non potuit mandatario seu executori significare, vel qui poenitentiam agit post positam causam, v. gr., mortis, sed ante sequutum effectum, quem non potuit impedire, ex sententia Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 16. n. 453.*), et Suarezii *De Peccot. Disp. 3. Sect. 4. n. 3.* certum est, censuram ab eo incurri; nec ulla vis rationi, quam S. Alphonsus (*Lib. 7. n. 10.*, et *Lib. 4. n. 119.*) ex Salmanticensibus contra assert, inesse videtur.

(a) Ut praeteritum dicatur, necesse est, ut ita prorsus cesset, ut nullo modo coniunctum sit cum aliqua inobedientia et contumacia praesenti. Vid. S. Alph. (*Lib. 7. n. 54.*).

(b) Non ergo sufficit, ut peccatum iuri naturali aut divino repugnet, nisi alieui quoque legi Ecclesiae repugnet. Per censuras enim punitur contumacia *contra legem Ecclesiae*, et quidem Ecclesiae comminantis contumaci censuram.

2° Si quid omnino leve sub censura praecipiatur, haec non incurritur, modo res, quae levis sub aliquo respectu appetat, aliunde gravis non fiat.

3° Imprudenter et illicite, sed valide tamen ageret Superior, qui ob quamlibet gravem culpam censuram ferret; finis enim Ecclesiae est graviora tantum crimina punire (*a*).

4° Excommunicatio, quae dicitur ferri *in animalia nociva*, v. gr., in locustas, non est excommunicatio proprie dicta, sed adiuratio, vel oratio in illorum interitum facta, ne noceant.

5° Item quando dicuntur *mortui excommunicari*, id intelligendum est de quadam execratione vel declaratione excommunicationis, quam ante mortem incurserunt, et in qua mortui sunt (*b*).

Quaesita:

936. — QUAER. 1° *Quomodo discernitur censura latae sententiae a censura ferendae sententiae?*

Resp. 1° Generatim censura latae sententiae erit, 1° si verba, quibus exprimitur, excludant alterius cuiuscumque actionem seu ministerium, ex. gr., si his verbis feratur: *ipso facto, ipso iure, eo ipso, sine alia sententia*; 2° si verba sint temporis praesentis vel praeteriti, v. gr., *excommunicamus, excommunicavimus*, etc. 3° si verba sint modi imperativi, ex. gr., *incidat in excommunicationem, maneat suspensus, interdictus*, etc. — *S. Lig. n. 7.*

Resp. 2° Censura autem ferendae sententiae habenda est; 1° si verba, quibus fertur, alterius operam et ministerium expostulent, v. gr., *excommunicetur per Episcopum*; 2° et sint commi-

(*a*) Synodus Tridentina (*Sess. 25. Cap. 3. De Reform.*) haec habet: *Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiasticae disciplinae, et ad continentos in officio populos valde salutaris; sobrie tamen, magna que circumspectione exercendus est: cum experientia doceat, si temere aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, et perniciem potius parere, quam salutem.*

(*b*) Proinde absolutio impertita excommunicatis, qui cum signis poenitentiae decesserint, directe non ad ipsos, sed ad vivos porrigitur, quatenus solvuntur obligatione ne cum defunctis sepultura et publicis precibus communicent. *Vid. Schmalzgr. (Lib. 5. Tit. 39. n. 39.).*

natoria tantum, ex. gr., *praecipimus sub interminatione anathematis*, nisi aliud ex adiunctis colligatur; 3' si tempus futurum exprimant, v. gr., *excommunicabitur, erit excommunicatus*, etc. (a).

937. — QUAER. 2° *An iudicandus sit incurrisse censuram, qui dubitat, utrum incurrerit?*

Resp. Neg., sive dubites, an graviter deliqueris, vel an casus sub censuram cadat. Ratio est, quia iuxta axioma communiter receptum, et ipsam Iuris regulam, *odia sunt restringenda. Ita communiter*. Attamen censuram incurris, si dubium versetur circa gravitatem ipsius materiae, tum in se spectatae, tum habita ratione finis, etc. Tunc enim materia haec ut gravis reputanda est, cum talis sit iudicio Superioris, qui censuram tulit, et aliunde in dubio praesumptio Superiori saveat. — *S. Lig. n. 32.*
— *Salm. c. 1. n. 207.*, etc. (b).

QUAER. 3° *An quis ligetur censura, quam manifeste iniustum esse novit?*

Resp. Neg., sive Superior falsa presumptione nixus innocentem pro reo damnaverit, sive omiserit formas legales, aut limites iurisdictionis excesserit. — *S. Lig. n. 68.* — Attamen hallucinationis periculum in propria causa sedulo vitandum est (c).

938. — QUAER. 4° *An ignorantia a censura excusat?*

Resp. 1° Certo excusat ignorantia *facti*, scilicet quando quis ignorat se ponere actum sub censura prohibitum. Sic, v. gr., si quis percutiat Sacerdotem putans esse laicum, non incurrit censuram latam in percussores Clericorum. Ratio est, quia censura debet esse nota peccanti, ut sit contumax. Sic Iure can. cap. *Si vero aliquis, lib. V, tit. 39, de Sententia excommunicationis.*
— *S. Lig. n. 43.*

Resp. 2° Excusat etiam ignorantia *Iuris ecclesiastici* praecipientis, vel prohibentis aliquid sub censura. Constat ex iisdem rationibus modo allatis; non enim dici potest contumax in Ec-

(a) Si verba sint ambigua, teneri potest regula 49. Iuris in VI, quod in dubio circa poenas benignior interpretatio sit facienda *Communis*.

(b) Alias pro dubii varietate resolutiones vld. apud *S. Alphonsum* (*Lib. 7. n. 67. 68.*).

(c) Si tamen publice non constet, censuram esse nullam, haec ratione scandali servanda est (*Vid. S. Alph. Lib. 7. n. 68.*).

clesiam, qui eius legem ignorat, ut patet ex Iure canonico, *Sexti, lib. I. tit. 2. de Constit.*, cap. 2., ubi dicitur: *Ligari nolumus ignorantes, modo tamen ignorantia crassa non fuerit aut superba.* — *S. Lig. ibid.*

939. — QUAER. 5º *An excusat a censura ignorantia vincibilis?*

Resp. 1º Affirm., si haec non sit *graviter culpabilis*; quia tunc ignorans non potest dici contumax in Ecclesiam. — *Ita omnes.*

Resp. 2º Neg. vero, si illa ignorantia sit *graviter culpabilis*; quia tunc potest dici *crassa*: porro ignorantia *crassa* non excusat a censura, ut patet ex *cit. Iure can.* Haec autem ignorantia non impedit, quominus aliquis sit contumax contra legem, quam culpabiliter ignorat. — *S. Lig. n. 43., et alii communiter (a).*

Excipe tamen, si in Decreto censurae dicatur: *qui hoc fecerit scienter, consulto, temere (b), qui praesumpserit*, etc. Haec

(a) Vix appareret, cur S. Alphonsus (*Lib. 7. n. 45.*) hanc sententiam dixerit communem, quando Salmantenses, e quibus hanc opinionem mutuatus est, plures Auctores pro opposita, quam pro ea afferrunt (*De Cens. Cap. 1. n. 196.*); quin et ipse Suarez (*De Cens. Disp. 4. Sect. 10. n. 12.*) fatetur, *alios modernos auctores* in aliam abiisse sententiam. Ratio vero a Suarezio allata (si ratio dicenda sit) nullius est momenti. Nihil ergo impedire debet, quominus oppositam sententiam, quam mox A. subiicit, quis tuto sequatur.

(b) Merito Sanchez (*De Matrim. Lib. 9. Disp. 32. n. 38.*) notat Suarezium, qui (*De Cens. Disp. 4. Sect. 10. n. 3.*) *temeritatem* hic accipit pro imprudentia, qua ignorans se exponit periculo agendi contra legem; nam reipsa actum contra expressam legis notitiam positum designat.

Et haec quidem animadversio Sanchezii aeque militare videtur pro ignorantia *affectata*; qua tamen de re idem Sanchez, minus sibi cohaerens, eam excusare docet in *Decal. Lib. 2. Cap. 10. n. 38.*, excusare autem negat *De Matrim. Lib. 9. Disp. 32. n. 39. 40.* Dissident item in hac quaestione doctores, ut videre est etiam apud S. Alphonsum (*Lib. 7. n. 48.*), qui *neganti* opinioni se adhaerere dicit quasi *communiori*; at si Auctores pro utraque opinione allatos a Salmantensibus (*De Cens. Cap. 1. n. 199.*) enumeres, plures reipsa invenies pro affirmante. Hinc sive auctoritatem consideres, sive rationes (de quibus vid. Roncaglia *De Cens. Q. V. Cap. 5. q. 1.*

enim verba postulant voluntarium perfectum ac directum, et ex certa scientia censurae. — *S. Lig. n. 46.*

Plures tamen contendunt ignorantiam *graviter* culpabilem a censura excusare, licet a peccato mortali non excuset; quia potest dari ignorantia graviter culpabilis, quin ideo *crassa* dicenda sit.

940. — QUAER. 6° An metus gravis a censura excuset?

Resp. Affirm. generatim loquendo. Ratio est, quia leges ecclesiasticae poenales non videntur urgere cum tanto rigore (a). Nam cum ex metu valde gravi leges ipsae ecclesiasticae cesserent obligare, et ipsa poena illis adnexa corruat necesse est. Maior est difficultas, ubi agitur de praeceptis iuris naturalis, et quibus implendis metus gravis excusare nequit. Sed etiam in hoc casu deest contumacia in Ecclesiam. Nam censura non incurrit propter violationem legis divinae, sed propter transgressionem culpabilem legis ecclesiasticae (b). — *S. Lig. n. 46.*

941. — QUAER. 7° An requiratur, ut admonitio delinquentis censuram praecedat?

Resp. 1° Nulla requiritur monitio pro censuris a iure latis; quia lex ipsa lata et cognita, satis subditos admonet. — *Ita omnes* (c).

Resp. 4., et Bonacina *De Cens. Disp.* 1. Q. 2. p. 1. n. 11., ac Salmantic. l. c.) concludes, in re incerta adhibendum generale principium, atque adeo possidere ius fruendi bonis spiritualibus, ubi oppositum non evincitur.

(a) Bene Schmalzgrueber rationem addit (*Lib. 5. Tit. 39. n. 79.*), *quod sic delinquens haberi nequeat pro contumaci et ecclesiasticae potestatis contemptore, cum naturae potius infirmitate, quam obstinatae voluntatis malitiu peccet.*

(b) Exceptiones tamen haec doctrina habet. Quia de re sic Reiffenstuel (*Lib. 5. Tit. 39. n. 31.*): *Quando observatio legis humanae moraliter necessaria videtur pro conservando bono publico, aut si eius violatio cedat in contemptum fidei, vel legis, vel potestatis ecclesiasticae, transgrediens ex gravi metu etiam ritae legem sub censura positam, non excusat ab illa ... ; quia cum in talibus casibus nullus metus excuset ab observatione legis ecclesiasticae...., ita etiam non excusat a censura.*

(c) Quamvis censura a iure sit latae sententiae, si tamen crimen sit occultum, ad denunciandum seu declarandum quemplam contu-

Resp. 2º Requiritur autem admonitio pro censuris ab homine ferendis. Ratio est, quia non est *contumax*, qui ante non fuit admonitus de praecepto et de poena adnexa. Imo ex *Iure canonico* requiritur monitio triplex, vel saltem una in qua exprimatur, eam valere pro triplici.

Excipe 1º, si agatur de censura *ab homine* per sententiam generalis, vel etiam specialem respectu actus futuri; tunc enim non est necessaria admonitio, cum Decretum de ferenda censura admonitionis locum teneat (*a*).

Excipe 2º, si agatur de ea *suspensione* et *interdicto*, quae non sunt censurae proprie dictae et medicinales, sed feruntur tantum per modum poenae. — *S. Lig. n. 52.*, etc. — *V. Casus, n. 1119.*

macem tamquam censura ligatum, monitio aliqua iuridica seu citatio praerequiritur. Secus nec licita nec valida declaratio evadet.

Quando autem censura a *iure* sit sententiae ferendae, S. Alphonsus quidem contra alios plures *probabilius* habet (*Lib. 7. n. 55.*), nullam monitionem praerequiri. At sincere dicendum, et Auctores ab ipso citatos abs re afferri, et nulla solida ratione eam opinionem muniri.

(*a*) Clarius erit resolutio, si iuxta dicta in *not. praec.* distinguas censuras ipso facto incurandas a censuris ferendae sententiae. Nam in secundo hoc casu, praesertim si crimen se aliquo modo extendet in futurum, verior est sententia, quae monitionem necessariam censem. Vid. Suarez (*De Cens. Disp. 3. Sect. 9. n. 4.*)

De solemnitatibus vero in monitione servandis vid. Suarez (*cit. Disp. 3. Sect. 9. et seq.*), ac Bonacina (*De Cens. Disp. 1. Q. 1. P. 9.*). Illud autem adverte, Palaum (*De Cens. Disp. 1. P. 5. n. 9.*), a quo dein exscripserunt Schmalzgrueber (*Lib. 5. Tit. 39. n. 28.*), et Reiffenstuel (*eod. tit. n. 25.*) adstruxisse necessitatem faciendi monitionem *in scriptis*, quasi id caveatur *in Cap. Medicinalis 1. De Sent. Excom. in VI*; quam itidem opinionem S. Alphonsus ex lapsu oculi perperam putavit, se reperisse apud Salmantenses, qui reipsa oppositum docent. At enim in *Cap. Medicinalis* non de monitione sermo fit, sed de sententia excommunicationis: corruit ergo totum illius opinionis fundamentum, quae alioquin est contra communem aliorum Doctorum.

ARTICULUS II.

DE PRINCIPIO SEU AUCTORE CENSURARUM.

Principia:

942. — I. Ecclesia gaudet vera potestate ferendi censuras. Probatur ex Scriptura sacra. Christus enim Ecclesiae suae tradidit potestatem eiiciendi e sinu suo filios delinquentes et contumaces, iis verbis apud Matth. 18. 17.: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Amen dico vobis: quaecumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in caelo.* Haec autem potestas facultatem ferendi censuras includit, ut omnibus perspicuum est. Constat insuper ex universali et perpetua praxi Ecclesiae, necnon ex innumeris Conciliis, praesertim ex *Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de Reform.*

II. Censuras ferre possunt *de iure ordinario* omnes et soli Superiores ecclesiastici iurisdictionem in foro externo et contentious habentes. Patet ex verbis Christi apud Matth., iam citatis: *Quaecumque ligaveritis*, etc. His enim verbis Christus dedit Praelatis Ecclesiae, in persona Apostolorum, omnem potestatem ad bonam et rectam Ecclesiae administrationem. Constat etiam ex variis locis *Juris canonici*.

III. Censuras ferre possunt *ex potestate delegata* omnes et soli Clerici, quibus concessa fuit a Superiori iurisdictionem ordinariam habente. Ratio est, quia omnis et solus Clericus est capax iurisdictionis ecclesiasticae; iurisdictio autem haec requiritur ad censuras ferendas, ut patet. — *Vide S. Lig. n. 9. et seq.*

Regulae:

943. — 1° Censuras *de iure ordinario* ferre possunt, Papa et Concilium generale respectu universae Ecclesiae; Archiepiscopi, tum in dioecesis propriis, tum in dioecesis suffraganeorum tempore visitationis, necnon cum agitur de causa ad eorum tribunal delata: quia tunc iurisdictione in suffraganeos possent; Episcopi respectu propriae dioecesis, modo electi, ac confirmati sint, esto non consecrati (a); Vicarii generales Episcopo-

(a) Vid. S. Alphons. (*Lib. 7. n. 10.*), et C. *Transmissum 15. De Elect. Conf.* etiam Gonzalez (*ad hoc Cap.*)

rum (*a*): nam cum ipsis Episcopis unum tribunal constituunt; Legati in territorio legationis, et Cardinales in Ecclesia proprii tituli; Concilia provincialia in suis provinciis; Generales, Provinciales, et Superiores locales Ordinum religiosorum, pro variis eorum statutis; Capitulum Ecclesiae cathedralis, sede vacante, et ante electionem Vicarii capitularis, qui tali potestate deinceps exclusive gaudebit. — *S. Lig. ibid.*

2º Parochi non possunt *de iure ordinario* (*b*) ferre censuras, quia iurisdictionem non habent in foro externo et judiciali, sed tantum administrationem ad rectum parochiae ordinem. — *S. Thom. in 4. dist. 18. qu. 3. art. 3.*

3º Laici et mulieres, ne ex *delegatione* quidem, censuras ferre possunt (*c*). Proinde Abbatissae Monialium nequeunt propria auctoritate eas ferre, sed tantum Decretum obtinere possunt, quo sub poena censurae mandata sua servari debeant. — *S. Lig. n. 12.*

4º Potestas delegata cessat morte delegantis (*d*), nisi causa a delegato iam fuerit incopta saltem per citationem. Delegatus

(*a*) S. Alphonsus (*Lib. 7. n. 10.*) inducit dissidentes *Sayrum, Ugolinum et alios apud Croix* (*Lib. 7. n. 24.*). Sed est mera hallucinatio aut Croixii, aut alterius, a quo Croix exscripserit. Nam allegati DD. nihil a communi sententia discrepant.

(*b*) Auctor addit, *de iure ordinario*, quia nonnullis visum est, aliquando parochos hoc ius exercuisse. Sed textus iuris, unde hoc eruunt, nihil tale evincunt. *Vid. Schmalzgr. (Lib. 5. Tit. 39. n. 20.)*.

(*c*) Conveniunt tamen DD., viri laici incapacitatem esse de iure tantum ecclesiastico. *Vid. S. Alphons. (Lib. 7. n. 12.)*, et Schmalzgrueber (*Lib. 5. Tit. 39. n. 3.*). Potest ergo Summus Pontifex hanc potestatem laico viro delegare, sicut potest dispensare, ut laicus ab Episcopo assumatur in Vicarium.

Quoad foeminas S. Alphons. (*Lib. 7. n. 12.*) post Salmantenses (*De Cens. Cap. 1. n. 48.*) censuit, incapacitatem iurisdictionis probabilius esse iuris divini. Alii contra putant, probabilius esse iuris mere humani, atque adeo posse Pontificem ex plenitudine potestatis eis delegare facultatem ferendi censuras. Praeter alios, quos allegant Salmantenses (*l. c. n. 47.*), hanc sententiam tenent Sayrus, Suarez, Laymann, Palaus, Pirhing, Croix apud Schmalzgrueber (*Lib. 5. Tit. 39. n. 16.*), qui ipsis adhaeret.

(*d*) Quia nimur agitur de causa *iustitiae*; nam secus dicendum in causis *gratiae*.

vero ad censuras ferendas non potest alterum subdelegare (a), nisi expressam habuerit licentiam a delegante, vel nisi saltem sit delegatus ad quascumque causas.

Quaesita :

944. — QUAER. 1° *An Episcopi haeretici, excommunicati, et suspensi, possint valide censuras ferre?*

Resp. 1° *Affirm.* si sint haeretici, excommunicati vel suspen-
si occulti. Ratio est, quia Ecclesia ob bonum commune iis ad-
huc usum iurisdictionis concedit. Illicite tamen agunt, quoties
censuras ferunt. — *Ita communiter Theologi cum S. Lig. n. 12.*

Resp. 2° *Neg.* si sint excommunicati vitandi, seu non tolerati,
quia tales privantur omni ecclesiastica iurisdictione. Quid vero,
si sint quidem notorii, sed non vitandi? Videtur, eos posse ad-
huc censuras valide ferre, quia, aiunt, colligitur ex Constit. Mar-
tini V: *Ad vitanda*, ubi sancitur excommunicatum toleratum,
in eis quae pertinent ad publicum officium, non esse vitandum,
ne ab iis quidem, qui id sciunt. — *Vide S. Lig. ibid.*

945. — QUAER. 2° *An Episcopus possit ferre censuram, si sit extra dioecesim?*

Resp. 1° *Affirm.* si censura feratur per modum praecepti aut
statuti ad futura crimina praecavenda. — *S. Lig. l. 7. n. 21.*

Resp. 2° *Etiam affirm.* si censura feratur per modum senten-
tiae, quae tamen non indigeat cognitione causae et strepitu iu-
diciali, vel etiamsi strepitu iudiciali indigeat, venia tamen facta
sit ab Ordinario territorii.

Resp. 3° *Neg.* si censura ferri debeat cum strepitu iudiciali,
et licentiam neget Ordinarius loci. Excipe, nisi Episcopus vi ex-
pulsus a proprio territorio fuerit; tunc enim sufficit licentia pe-
titia, licet non obtenta. — *V. Schmalzgr. l. 3., tit. 39., n. 26.*

QUAER. 3° *An vice versa Episcopus in sua dioecesi existens
ferre possit censuram in subditum extra dioecesim existentem?*

Resp. 1° *Affirm.*, si agatur de crimen in propria dioecesi
commissio. Ratio est, quia secus delinquens a nullo puniri pos-
set; et quamvis abierit, non tamen cessat iurisdictioni proprii

(a) Excipe delegatos a Rom. Pontifice ex C. Si pro debilitate 3.
De Officio Delegati. Quid autem iure ordinario requiratur, ut quis
delegari possit, vid. Schmalzgr. (*Lib. 5. Tit. 39. n. 14.*)

Episcopi subesse. Nec obstat, quod citatio non possit fieri extra territorium; nam sufficit ad censuram incurrendam, ut reus in propria domo citetur aut in loco publico. — *S. Lig. n. 22.*

Resp. 2º Imo potest Episcopus censuram ferre in subditum delinquentem extra dioecesim, si agatur de re ad suam dioecesim pertinente: sic excommunicari possunt Clerici, qui iussi accedere ad Synodum, non obtesperant; secus vero, saltem probabilius, si crimen extra territorium consummaretur (a). Excipe, nisi sermo sit de censura contra quempiam lata per modum praecepti specialis ad crimen praecavendum, ut probabilius docet *S. Alph. l. 7. n. 23.*, et *Laymann* validis confirmationibus, *l. 1. tr. 5. P. 1. c. 4. n. 7.* — *S. Lig. ibid.* — *Suarez.* — *Salmant.*

946. — QUAER. 4º *An Episcopus possit censura ligare subditum alienum in sua dioecesi delinquentem?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia omnis delinquens sortitur forum loci, in quo delinquit. *Sic ex Iure can. lib. 2. tit. 2. de foro competenti, cap. 3.* Licet autem Episcopus non possit ferre censuram in peregrinum ante monitionem, saltem probabilius, potest tamen postquam is deliquerit in loco, et eum citaverit (b): — *S. Lig. n. 26., et l. 6., n. 591.*

(a) Cum leges afficiant territorium, atque adeo legibus patriis non teneatur, qui degit extra, proinde delinquens extra territorium non subiicitur censuris per statuta generalia latis. Quod quidem aperte confirmatur ex *Cap. Ut Animarum 2. De Constit. in VI.* Et cum locus exemptus (licet situs sit intra fines dioecesis) quoad hoc comparetur cum locis extra territorium positis, propterea, ut communis doctrina habet, delinquens in loco exempto, dioecesanis censuras non incurret. Vid. *Laymann (Lib. 1. Tr. 5. Cap. 4. n. 6.)*, et *Schmalzgr. (Lib. 5. Tit. 39. n. 49.)*.

(b) Haec, uti patet, dicuntur de Censuris *ab homine per sententiam*. Nam si sermo sit de Censuris *speciali iure illius loci* inflictis in delinquentes vel contra ius commune, vel contra leges eiusdem loci proprias, iuxta communiores sententias, quae advenas et peregrinos eximit ab obligatione servandi leges eorum locorum proprias, isti illas non incurrent. Perperam vero urgeres cum quibusdam (*Vid. S. Alphons. Lib. 1. n. 156. Dub. 2., et Lib. 3. n. 332. §. An autem*) sententiae oppositae qualemcumque probabilitatem. Probabilitas enim non sufficit ad obligationem imponendam, mul-

QUAER. 5° *An Praelati Regulares possint censuram ferre in subditos in quocumque loco existentes.*

Resp. *Affirm.*, iuxta sententiam communem. Ratio est, quia iurisdictio Superiorum non est tantum territorialis, sed magis personalis; unde mutatio loci ex parte subditi, nihil iurisdictio ni Superioris detrahit. — *Ita S. Lig. n. 20. (a).*

ARTICULUS III.

DE SUBJECTO CENSURARUM.

Principia:

947. — I. Subiectum censurae non potest esse nisi homo baptizatus, rationis capax et subditus. 1° Debet esse baptizatus, quia iuxta Apostolum Ecclesia non iudicat de iis qui foris sunt; 2° rationis capax, quia censura ordinatur ad correptionem delinquentis; hoc autem locum non obtinet in eo, qui usu rationis caret; 3° subditus, quia censura est actus iurisdictionis, quae nonnisi in subditos exerceri potest.

II. Impuberes, licet censuris absolute ligari possint, attamen ob aetatis levitatem ex indulgentia et benignitate Ecclesiae eas non incurvant, nisi in lege specialiter expressum sit. — *S. Lig. n. 14.*

Expressus autem in iure duplex tantum casus invenitur, scilicet 1° Si in monasteria Monialium ingressi fuerint. *Trid.*, *sess. 23. c. 5.* — 2° Si Clericos percusserint: *Cap. Pueris lib. 3. tit. 39. de Sententia excommunic.* — *S. Lig. ibid.*

toque minus ad poenas contrahendas. *Vid. Lugo (Resp. moral. Lib. 6. Dub. 22. n. 3.-5.).*

Casus autem, in quibus peregrinus ratione delicti sortiatur forum, et censuris possit plecti vid. apud eundem *De Lugo (l. c. n. 6.)*, et *Suarez (De Cens. Disp. 5. Sect. 5., n. 12.)*.

(a) Haec intelligenda sunt de censuris latissimis *per particularem sententiam*, aut *per statuta Capituli seu Superioris Generalis*. Nam si censura quaepiam lata sit per statutum a Superiori, qui speciale habeat territorium, v. gr., provinciam, tunc attendi potest loci limitatio, atque adeo exemptio eorum, qui extra territorium illud delinquunt. *Vid. Croix (Lib. 7. n. 28.)*.

Quaesita :

948. — QUAER. 1º *An Reges et Reginae ligari possint censuris ab Episcopis?*

Resp. Neg. Nam licet in spiritualibus subiiciantur Episcopis, attamen ex privilegio non possunt ab ipsis censura plecti, sed a solo Papa (*a*). Hoc autem privilegium decursu temporis legitimate introductum est, et ipsis communiter a Doctoribus tributum. — *S. Lig. n. 16. — Salmant., c. 1.*

QUAER. 2º *An Episcopi et Cardinales censuris subiiciantur?*

Resp. 1º Certo non possunt subiici censuris latis a seipsis, quia nemo est sui ipsius subditus.

Resp. 2º Subiiciuntur autem censuris papalibus, quia Papa est omnium, etiam Episcoporum, Superior. Attamen ex privilegio iuris non ligantur neque interdicto neque suspensione, nisi in decernendis iis censuris specialis et expressa eorum (Cardinalium) mentio fiat. — *S. Lig. n. 15.*

949. — QUAER. 3º *An Religiosi exempti ab Episcopo loci, censuris episcopalibus ligari possint?*

*Resp. 1º Affirm. probabilius si Regulares, licet exempti (*b*), delinquent circa ea in quibus vi Canonum et Constitutionum subiiciuntur Episcoporum iurisdictioni, v. gr., in observatione festorum, quae Episcopus indixerit servanda in sua dioecesi, vel in observatione censurarum ab Episcopo promulgatarum, etc. Ratio est, quia iurisdiction in foro externo inermis ad exequendum leges et statuta esse non potest; nam secus inutilis evaderet. Si ergo in aliqua re Episcopus in Regulares iurisdictione pollet, eo ipso contra delinquentes procedere etiam per censuras potest. Qui enim contentiosam habet potestatem fori externi, uti*

(*a*) Reges, imperatores, etc., non modo subiiciuntur Pontificiis censuris *latae sententiae per generalia statuta*, v. gr., contra invadentes Ecclesiae bona, territoria, iura, etc., sed etiam censuris per sententiam seu particularem seu generalem puniri possunt.

(*b*) Si non sint exempti, legibus ac censuris episcopalibus subiiciuntur non secus ac ali clerici. Insuper si Episcopum habeant ceu proprium Praelatum, censuris ligari ab ipso poterunt aequae ac reliqui Regulares a suis Superioribus. Sanchez (*In Decal. Lib. 6. Cap. 1. n. 11.*), et Schmalzgrueber (*Lib. 3. Tit. 35. n. 61.-62.*).

illa potest in electione cuiusvis poenae, praesertim vero spiritualis censurae, qua Ecclesiastici Praelati contra subditos procedunt. — *Ita iura et unanimis tum Canonistarum tum Theologorum sententia apud Pignatelli* (Tom. 3. Cons. 46. n. 24.)

Ex communiori autem sententia Episcopi, quoad haec non ordinaria, sed delegata a Sede Apostolica potestate procedunt. Ita *S. Alph. l. 7. n. 241. (a).* Porro praecipuos casus in quibus exempti quoque Regulares, Episcopi potestati subiiciuntur, enumerat *S. Lig. Hom. apost., tr. 20. de Privilegiis, c. 4. (b).* Id nihilominus a non paucis auctoribus absolute negatur, quibus favere videntur plura Decreta Pontificum et *S. Congr. Conc. (c).*

(a) Nimirum post *exemptionis* privilegium, Regulares sunt ac manent exempti, et Romano Pontifici immediate subiecti; quocirca Episcopi non alio titulo adversus eos procedunt, quam *merae commissione* seu *delegationis*. Quod probe retinendum contra falsam hypothesisim De-Luca, qui (*Miscell. Eccl. Disc.* 16. n. 13.-14. sibi singit, Episcopis in casu restitui *nativam iurisdictionem*, eamque propterea evadere *ordinariam*, ut scilicet evineat, hanc *late* interpretandam.

(b) Barbosa (*De Offic. et Potest. Episc.* P. 3. Alleg. 103. n. 14. seq.) casus, in quibus Regulares etiam exempti a iurisdictione Episcopi sunt, 52 recenset; Chockier vero (*De Iurisd. Ordinar. in Exemptos Part. 2. q. 45.*) enumerat omnino centum et sexdecim. Praecipuos autem habes penes Schmalzgrueber (*Lib. 5. Tit. 33. n. 253. 254.*).

(c) In his vestigium habes haud mediocris confusonis in hanc quaestionem inductae; cui etiam debetur, quod S. Alphonsus, collatis simul variis eiusdem sententiis (*Conf. De Princ.* n. 75. - *Ibid.* n. 77. et *Lib. 7. n. 241.*), sibi minus cohaerens appareat. Huic porro confusionis praecipua causa haberi potest, quod quorundam DD., qui vel scripserunt ante promulgationem quorundam decretorum SS. Congr., vel haec decreta ignorarunt, auctoritas nihilominus ita invocetur, quasi eorum suffragium ad hanc quaestionem dirimendam conserre aliquid possit. Huic causae cum aliae accesserint ex praepostera vel Iuris vel Privilegiorum interpretatione, nil mirum si in controversiam vocari id videamus, quod extra controversiam haberi debet. Inde etiam repetendum, quod et Auctor ut mere *probabiliorum* exhibeat potestatem, qua Episcopi cum *Exemptis* possint uti censuris, quoties necesse sit ad eos compellendos in iis, in quibus Regulares eorum iurisdictioni subduntur.

At enim Benedictus XIV (*De Synod.* Lib. 9. Cap. 16. n. 5., et *Lib. 7. Cap. 41. n. 5.*) testatur id uti certum decretum et declaratum, a S. Congreg. 17 Febr. 1632 hisce verbis: *In his, in quibus a*

Resp. 2° Neg., si sermo sit de illis Regularibus, qui non solum generali exemptionis privilegio, sed praeterea privilegio specialiori gaudent, vi cuius, licet aliis poenis corrigi et coerceri possint, si in iis deliquerint, in quibus eos Episcopis Apostolica Sedes subiecit, non tamen puniri per censuras possunt. Quod quidem privilegium sublatum nunquam generatim fuit, licet Gregorius XV in quibusdam ipsi derogaverit (*Constit. Inscrutabili*, §. vi.). — *S. Lig. n. 241. (a).*

iure communi, a S. Concilio Tridentino, a Constitutionibus Apostolicis, tributa est Episcopo iurisdictio in Regulares, potest illos etiam per censuras ecclesiasticas compellere. Pro qua quidem sententia tum rationes, tum plures iterata S. Congreg. decreta, tum DD. fere unanimiter consentientium suffragium videsis apud Pignatelli (*Tom. 3. Cons. 46. n. 11. et 12.*), et Monacelli (*Part. 3. Tit. 3. Form. VI. n. 13.*).

(a) Sedulo cavendum, ne confundatur duplex Regularium exemptione seu immunitas ab Episcoporum censuris. Altera enim inde provenit, quod Regulares in quibusdam penitus exempti sint ab Ordinariorum iurisdictione; quocirca cum non sint quoad ea illorum subditi, ipsorum nec legibus nec praceptis ligantur, atque adeo nec censuris nec aliis poenis puniri possunt. Si qua tamen in re eorundem potestati subdantur (et iam praemissum est, in multis sic eos subdi), in his delinquentes corrigi et puniri et coerceri etiam censuris possunt, uti iam diximus. Altera vero ex eo provenit, quod privilegio speciali quidam Regulares censuris feriri non possint etiam in iis, in quibus alioquin Ordinariorum iurisdictioni subiiciuntur, quamvis aliis poenis coerceri ac puniri ab iisdem possint. Et quidem ex huius distinctionis defectu videsis in transversum actos tum Bonacinam (*De Clausura Quaest. 3. Punct. 4. n. 8.*), tum Henriquez (*Sum. Lib. 7. Cap. 25. n. 7.*), tum Ascanium Tamburinum (*De Iure Abbatiss. Disp. 25. Q. 9. n. 1.*), tum Peyrinum (*De Regularib. Tom. 2. Ad Constit. VI. S. Pii V. n. 37.*), tum Jacobum De Graffis (*Decis. Part. 1. Lib. 4. Cap. 6. n. 2. 3.*), tum denique Io. Aloysium Riccium (*Prax. Tom. IV. Resol. 180.*), et ex parte etiam Iosephum De Ianuario (*Resol. Select. Res. 34. n. 16.*).

Caeterum quod quibusdam Regularibus tributum ab Apostolica Sede fuerit speciale illud privilegium a communi exemptionis prerogativa plane distinctum, manifestum est ex *Cap. Volentes 1. De Privilegiis in VI*; nam §. 1. sermo de iis fit, *quibus ne interdici, suspendi, vel excommunicari a quoquam valeant, a Sede Apostolica est indulatum; sicut (inquit) sunt religiosi quamplures, in quorum privi-*

QUAER. 4° *Quomodo se gerere debeat dubitans, an censura ligetur?*

Resp. Si dubitet an a censura fuerit absolutus, se habere debet tamquam censura adhuc innodatum, donec Superiorēm

*legiis continetur, ne quisquam Episcopus vel Archiepiscopus monasteriorum suorum monachos pro ulla causa, ullore loco, interdicere, suspendere vel excommunicare praesumat etc. Hoc ipsum de mendicantibus testatur S. Alphonsus (Lib. 7. n. 241.), et concessum denuo hominibus Societatis Iesu patet aperte ex Const. *Licet Debitum* Pauli III, 18 Octobr. 1549. Quod autem inquit Auctor, huic privilegio quidpiam a Gregorio XV fuisse derogatum, id unice spectat ad *quoscumque Exemptos tam saeculares, quam Regulares, qui in alienis Ecclesiis, aut quae suorum Ordinum non sunt absque Episcopi licentia, et in Ecclesiis suis aut suorum Ordinum, non petita illius benedictione, aut ipso contradicente, praedicare praeumpserint;* et Episcopis sit facultas, ut *in delinquentes, quoties et quando opus fuerit, per censuras ecclesiasticas, aliasque poenas.... procedere.... libere et licite valeant.**

Quod vero opponit infensissimus huius privilegii osor De Luca (*Miscell. Eccl. Disc.* 16.), et qui cum diligentissime excrispsit Monacelli (*Part. 3. Tit. 2. Form. 6.*), his Regularium privilegiis derogatum fuisse a Synodo Tridentina, nihil est. In primis enim derogatur privilegiis eatenus, quatenus ea observationi Synodalium decretorum repugnant. Atqui facultas procedendi *per censuras* contra Regulares a Synodo Episcopis tribuitur quoad duo ista tantum, nempe 1° ut Regulares cogantur ad restituendum novitiis abeuntibus, quidquid monasterio dederant; 2° ut servetur clausura monialium; quibus Sanchez (*De Matrim. Lib. 7. Disp. 33. n. 23.*), tertium casum addit de Regulari, qui missam extra ecclesiam aut oratorium celebret. Sed insuper quod mens Concilii non fuerit derogare speciali illi quorundam Regularium privilegio, patet ex S. Congr. Declaratio-ne 9 April. 1587, in qua agitur de eodem casu ac in decreto Synodi. Eam autem Suarez (*De Relig. Tr. 8. Lib. 1. Cap. 10. n. 27.*) sic refert: *Regulares adeuntes monasteria monialium sine licentia Episcopi, incident in poenam excommunicationis, quam Episcopus suo edicto proposuit, nisi Regulares illi haberent ex privilegio, quod non possint excommunicari; et tunc deberent puniri a suis Superioribus alia poena.*

Et haec luculenter confirmantur ex iis, quae habet Prosper Fagnanus (*In Cap. Quanto De Privilegiis n. 9.*). Quaestionem enim hanc proponit: *An posita Constitutione Gregorii XV de Exemptorum privilegiis, Regularis absque legitima licentia accedens ad monaste-*

interrogaverit. Idem dicendum est, si dubitet de potestate Superioris in censura ferenda, siquidem pro eo semper praesumendum est. Secus vero si dubitet, utrum censuram incurrerit, sive dubium sit *facti*, v. gr., circa crimen, puta si dubitet, an percussio Clerici fuerit graviter injuriosa; sive dubium sit *iuris*, id est circa sententiam, puta in dubio, utrum censura sit latae vel ferendae sententiae, etc. — *S. Lig. n. 32. et 67.*

950. — QUAER. 5º *An possit quis ligari pluribus censuris simul?*

Resp. Affirm. Nihil enim obstat quominus quis pluribus simul vinculis constringatur. Nam quemadmodum potest quis plura patrare peccata specie et numero diversa, ita etiam potest diversis censuris pro specie et numero latis simul innodari, v. gr., excommunicatione, suspensione (si Clericus sit) et interdicto, necnon pluribus excommunicationibus, etc. Imo ob unum delictum potest quis ligari simul a iure et ab homine, a Papa et ab Episcopo, ita ut ab utroque absolvi debeat, modo alter Superior novam intendat poenam imponere. — *Ita communiter et absolute probabilius iuxta S. Lig. n. 28.*

rium monialium Regularibus subiectarum, ibique in loco colloquiis destinato cum moniali colloquens, a Dioecesano Episcopo tamquam Sedis Apostolicae Delegato coerceri ac puniri possit; respondet, apertam esse decisionem, eum incidere in excommunicationem, si eunti ad monasterium Episcopus eam poenam imposuit. Tum vero diserte haec subdit: Quam sententiam iamdiu approbavit S. Congregatio, dum declaravit, Regulares accedentes ad monasteria monialium etiam exempta ab Episcopi iurisdictione, incidere in poenam excommunicationis contra accedentes Episcopi edicto propositam, nisi haberent nominatum privilegium, ut non possint excommunicari: et tamen eo etiam casu censuit, eos aliis poenis esse puniendos.

Ex quibus etiam colligitur, rem acu nec Sanchez (*De matrim. Lib. 7. Disp. 33. n. 23.*) tetigisse, nec Lezzana (*Summ. Quaest. Regul. Tom. II. Part. 3. V. Exemptio Regularium n. 11.*), qui dum hoc Regularium privilegium tuentur, excipiunt tres illos casus in Synodo Tridentina expressos. Quod idem dicendum de Iacobo Pignatelli, qui in eandem hallucinationem incidit, licet alioqui speciale illud Regularium quorundam privilegium (*Tom. 3. Cons. 46. n. 25., et Tom. 7. Cons. 44. n. 26. 27.*) non concedit modo, sed plurium DD. suffragio defendit.

Hinc 1° Si quis per unicum actum duo committeret peccata specie diversa, quorum unicuique est annexa censura, duas incurreret censuras, ex. gr., qui Clericum occideret in loco, ubi homicidium sub poena censure prohiberetur. Secus vero, si peccatum illud unicum non haberet malitias specie diversas. — *S. Lig. n. 28.*

2° Si quis iteret idem crimen, cui est annexa censura, actu moraliter distineto a primo, iterum eamdem incurrit censuram; secus vero si actus repetiti non sint inter se moraliter distincti. Sic percutiens Clericum ter vel quater, posito notabili intervallo inter singulas percussionses, incurrit tres vel quatuor censuras, dum unicam incurrit, si eum plures continuo percutiat.

3° Pariter plures incurreret irregularitates Sacerdos excommunicatus, qui plures poenitentes successive absolveret, quia toties novum conferret Sacramentum (*a*). — *S. Lig ibid.*

QUAER. 6° An appellatio excusat ab incurrienda censura?

Resp. 1° Appellatio legitima excusat a censura conditionali, modo fiat ante lapsum temporis ad impleendam conditionem concessi.

Resp. 2° Appellatio legitima a censura iam lata, eam generaliter non suspendit. Unde communis vox est Canonistarum, appellationem tunc *derolutiram esse*, non vero *suspensiram*. — *Ita Benedict. XIV, Costit. A militantis.*

QUAER. 7° An censurae subiectum possit esse integra communitas?

Resp. 1° Neg. quoad *excommunicationem*, nisi constet, omnes et singulas personas communitatis esse criminis participes, et in eo contumaciter persistere.

Resp. 2° Affirm. quoad *suspensionem*, ita tamen ut innocentes, si qui sint, feriat solum quoad functiones et iura ipsi communitati, ut tali, competentia, non vero quoad functiones ac iura, quae singulis singillatim competunt.

Resp. 3° Affirm. etiam quoad *interdictum*; quae censura id habet singulare, ut si generale sit, integrum communitatem, et in hac etiam innocentibus obstringat ex *Cap. Si cirtas 17. De Sent. Excom. in VI.* Neque ideo tamen censuram ferens argui ini-

(a) Hoc exemplum ad rem non facit, quia certo non constat, plura hic numero distincta haberi peccata (*Vid. Sup. n. 211. Q. 9.*)

stitiae potest: quippe per tale interdictum proprie loquendo non puniuntur innocentes, sed Ecclesia iustas ob causas sua beneficia et officia tam nocentibus quam innocentibus subtrahit. *Communis.* — *Vid. Schmalzgrueber Lib. 5. Tit. 39. n. 44.-46.*

ARTICULUS IV.

DE ABSOLUTIONE A CENSURIS.

Principia:

951. — I. Censurae non solvuntur per solam delinquentis poenitentiam vel obedientiam erga Ecclesiae mandata, nec per mortem illius, qui censuram tulit; sed necessaria est absolutio a iudice, seu Superiore legitimo impetrata. Manifestum est ex cap. *Cum desideres, de Sent. excomm., et ex prop. 44^a ab Alexand. VII damnata.*

II. A censura ab homine per sententiam particularem lata absolvere possunt tantum 1° qui censuram tulit; 2° eius Superior; 3° eius successor; 4° alius ab horum quopiam delegatus. Ratio est, quia eius est absolvere, cuius est ligare (*a*). Idem dicendum de censuris a iure reservatis.

III. Quilibet Confessarius absolvere potest a censuris non specialiter reservatis Papae vel Episcopo. Constat ex cap. *Nuper, de Sent. excomm.* — *S. Lig. n. 70. (b).*

(*a*) Idecirco id valet, etiamsi reus mutet domicilium. Hinc bene S. Alph. (*Lib. 7. n. 72.*) advertit, quod si quis in alieno territorio ita deliquit, ut ab illius loci Episcopo *specialiter* fuerit excommunicatus, non potest absolviri a proprio Episcopo, nisi de Episcopi excommunicantis licentia.

Nota autem, hoc dici de censura ab homine *per sententiam particularem*; nam censurae *ab homine* utique, sed *per generalem sententiam* latae, *iuxta probabiliorem* aequiparantur latis *a iure*, quae non sint reservatae; et idecirco reum potest absolvere quisquis in eum iurisdictionem habeat. *Vid. S. Alph. (Lib. 7. n. 73.), et Schmalzgr. (Lib. 5. Tit. 39. n. 94.).*

(*b*) Addit S. Alphonsus, absolutionem hanc valere etiam pro foro externo; quae quidem sententia uti communior et probabilior admittitur. *Vid. Suarez (De Cens. Disp. 7. Sect. 5. n. 15.), qui tamen recte*

932. — IV. Episcopi ex privilegio a Synod. Trident. (*Cap. Liceat*) concesso absolvere possunt ab omnibus censuris occulis *etiam Papae reservatis*, exceptis censuris in Bulla *Coenae*. *Vide dicta sup. de Privil. Episc.* n. 124. Quo tamen privilegio non gaudent Episcopi illarum regionum, in quibus Concilium adhuc receptum non est. Vid. Fagnanus (*In C. Dilectus de Temp. Ordin.* n. 15.), Suarez (*De fid. Disp.* 41. *Sect.* 2. n. 6.) Sanchez (*In Dec. Lib. 2. Cap. 11. n. 3.*) et Lugo (*De Fid. Disp.* 23. n. 34. — *Insuper a censuris Papae reservatis etiam non occulis in favorem eorum, qui Romani pergere impediti sunt vel ad longum tempus, vel etiam in perpetuum, cuiusmodi censemur senes, pueri, mulieres, infirmi, pauperes, etc.* Recole dicta de privilegiis Episcop. in *Tract. de Statib.*, n. 124. *et in Tract. de Poenitentia* n. 376. — *Vide S. Lig.* n. 84. *et seq.* — Hinc a Doctoribus communiter recipitur haec regula: Casus Papalis, superveniente impedimento adeundi Papam, fit *Episcopal*. Imo censem *Castropalao* cum aliis nonnullis, absolutionem censura-

monet (*ibid. n. 29.*) quod si censura publica fuit (licet non iuridice denunciata), ut quis possit ea publice uti, oportet, ut de illa publice constet propter scandalum. Ad id tamen satis erit, quod publice constet, illum fuisse confessum habenti facultatem absolvendi, et satisfactio, si qua erat necessaria, fuerit exhibita.

Quoad privilegia tamen Regularibus concessa absolvendi a reservatis, Clemens X statuit (*Const. Superna* §. 6.): *Vigore supradictorum privilegiorum nequaquam licere Regularibus, etiam satisfacta parte, absolvere poenitentes a censuris quoad externum et iudiciale forum; et absolutos ab eis in foro poenitentiali utique non censeri absolutos in exteriori iudicio et contentioso. Quinimo censuris ecclesiasticis irrelitos et denuntiatos ab Episcopis cogi posse, gerere se pro talibus, etiamsi a Regularibus fuerint absoluti.* Quod idem cavit Urbanus VIII (*Const. In specula militantis* quoad eos, qui ex privilegio *Bullae Cruciferae* sibi Confessarium eligunt, a quo absolvantur a casibus etiam Papae reservatis. Quae tamen declaratio extendi non debet ad alia indulta, sed singulorum formulae inspicie-dae erunt.

An vero et quatenus absolutio a Censuris, in foro conscientiae data, pro foro externo prodesse queat, et quomodo absolutus se gerere debeat tum quando occulta tum quando notoria erat censura, et qua cautela utendum, ubi causa ad forum externum deducta sit, vid. Laymann (*Lib. 1. Tr. 5. Part. 1. Cap. 7. n. 7.*) et Bonacina *De Censur. Disp.* 1. Q. 3. *Punct.* 10. n. 3. .

rum in hoc casu non ad solum Episcopum, sed ad quemlibet Confessarium spectare ; et haec sententia non videtur improbabilis. — *S. Lig. n. 92.* — *Pichler Lib. 5. Tit. 39. n. 14.* Sed huiusmodi absolutio dari nequit sive ab Episcopo, sive ab alio quolibet Sacerdote, nisi imposito poenitenti onere se sistendi Superiori, ubi impedimentum cessaverit (*a*).

V. Omnes Sacerdotes, ex *Conc. Trid. sess. 14. c. 7.*, a quilibet censura (atque adeo non solum ab *Excommunicationibus*, sed etiam a *Suspensionibus*, et *Interdictis*), utcumque reservata absolvere possunt eos, qui sunt in articulo mortis positi, sed, inquiunt Auctores, cum onere se praesentandi Superiori vel Delegato, si convaluerint. Sunt tamen qui opinantur, onus sistendi se Superiori dumtaxat habere locum quando censura est notoria, aut res ad forum contentiosum deducta fuit, aut lex ipsa talem obligationem statuit. — Recole dicta ubi de *Poenitentia*, n. 576.

Resolves :

953. — 1º Archiepiscopus, vel etiam Patriarcha (imo et Legatus a Latere) licet superior Episcopo, nequit suffraganeorum subditos absolvere, nisi in solo casu iustae appellationis aut visitationis ex officio, quia in aliis casibus non gaudet proprie dicta iurisdictione.

2º Superior ecclesiasticus vel delegatus absolvere potest, etsi non sit Sacerdos. Ratio est, quia iurisdictionis, quae requiritur ad absolvendum a censuris, residere potest in Clerico etiam sola tonsura initiato.

3º Qui habet facultatem generalem absolvendi a Papalibus, non ideo absolvere potest a casibus Bullae *Coenae*, nisi id specialiter exprimatur, quia illae censurae sunt specialiter reservatae; specialia autem non continentur, *per se*, in concessione generali. Pariter qui potest absolvere a casibus Bullae *Coenae*, non ideo potest absolvere ab haeresi. — *Ita declaravit Benedict. XIV.* — *S. Lig. n. 113.*

4º Facultas concessa ab Episcopo pro peccatis reservatis non intelligitur pro reservatis cum censura; secus si concessio facta

(*a*) Hoc onus non imponitur, quando impedimentum censeri queat perpetuum. *Vid. dicta sup. n. 575. et ibid. not. (a) pag. 473.*

sit a Papa, quia casus papales omnes sunt reservati cum censura, duobus exceptis, scilicet: 1° accusatio falsa de sollicitatione contra Sacerdotem; 2° acceptatio munera notabilium a Religiosis. Reputantur autem munera notabilia ea, quae decem scutatis aequivalent. — *Vide S. Lig. n. 5.*¹

3° Danda est absolutio a censuris non tantum illis, qui certo vel dubie illas incurserunt, sed etiam cuilibet poenitenti, antequam absolvatur a peccatis, ut removeatur accipendi Sacramenti impedimentum, si quod forte existat (*a*). (*Ex Rit. Rom.*). Qua vero forma utendum sit, recole dicta ubi *de Poenitentia*, n. 430.

Quaesita:

934. — QUAER. 1° An possit absolveri absens?

Resp Affirm., saltem *valide*. Ratio est, quia sicut poena potest statui in absentem, ita et tolli potest. Deducitur etiam evidenter ex *Iure can.* (*b*).

(*a*) Cum usus sacramentorum excommunicatis interdicatur, absolutio ab excommunicatione semper praemitti solutioni a peccatis debet. Ubi autem non constat, poenitentem ea ligari, absolutio mere praemittitur ad cautelam.

(*b*) Si tamen agatur de facultate concessa Episcopis a Synodo Tridentina in *Cap. Liceat* (*Vid. supr. n. 932.*), ut possint *quoscumque sibi subditos in dioecesi sua absolvere*, iuxta verisimiliorum interpretationem, quam post Suarez (*De Cens. Disp. 41. Sect. 2. n. 11. seqq.*) amplectitur etiam Lugo (*De Fid. Disp. 23. n. 73.-76.*), dicendum videtur, posse quidem Episcopum absentem e dioecesi absolvere poenitentem in dioecesi existentem, sed non viceversa. Quam interpretationem ipse De Lugo ex quadam S. Congr. Declaratione confirmat.

Neque huic resolutioni obstare debet, quod S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 593. et Lib. 7. n. 81.*) cum Barbosa (*De Offic. et Potest. Ep. Part. 2. Alleg. 39. n. 8.*) et nonnullis aliis ceasat, illa eiusdem Capitis verba *Pro foro conscientiae*, idem valere, ac in *sacramentali Confessione*.

¹ Notandum, *hanc reservationem non officere peccatum accipendi munera*, idcirco si quis cognosceret se accepta munera retinere non posse, ex restituat vel restituere velit, a qualibet Confessario absolviri potest. Reservationis igitur in hoc est, ut ille absolviri nequeat, nisi restituat, vel debiti remissionem a Papa obtineat, cum *hunc Pontifex submetipsi reservaverit*.

QUAER. 2º *An Episcopus absens absolvere possit existentem in dioecesi?*

Resp. Affirm. iuxta omnes. Ratio est, quia ad absolutionem non requiritur cognitio causae, nec strepitus iudicialis; et proin-

Nam, ut bene ait Lugo (*l. c. n. 64.*), *contraria sententia communis est fere omnium*: idque patet ex prolixo DD. catalogo, quos pro ipsa exhibet etiam Barbosa (*l. c.*). *Et quidem* (pergit Lugo) *ex verbis Tridentini non potest contrarium sufficienter probari; et ex principiis generalibus deduci videtur, cum constet, absolutionem a censuris posse separari ab absolutione a peccatis.* Nec limitatio illa, Pro foro conscientiae, cogit ad hoc, ut fiat in sacramento: nam verba illa alium habent sensum, nempe ne pro sit absolutio haec pro foro externo; in quo quantumvis aliquis absolutus sit ab Episcopo pro foro conscientiae, habebitur tamquam non absolutus, et punietur omnibus iuris poenis. Ipse deinde difficultatem solvit, quae peti ex binis S. Congr. Declarationibus forte posset; quae quidem solutio optime quadrat etiam in illud, quod Fagnanus (*In C. Dilectus De Temp. Ordin. n. 35. 36.*) narrat declaratum fuisse a Gregorio XIII; neque enim controversia tunc agitabatur, num intra sacramentum Poenitentiae, an extra illud posset Episcopus absolvere, sed utrum vi Capitis *Liceat absolvere istas illasve personas* posset.

Caeterum quod quisquis potestatem habet absolvendi a censura *in foro conscientiae*, possit id praestare eliam extra confessionem, communis est sententia, de qua et S. Alphonsus generatim convenit (*Lib. 7. n. 126.*): nec nisi memoriae lapsui tribui debet, quod Busembaum (*apud S. Alph. l. c.*) ceu contrarios exhibeat Suarezum et Navarrum, qui plane cum reliquis consentiunt (*Vid. Suarez De Voto Lib. 16. Cap. 16. n. 4., et Navarr. Consil. Lib. 5. De Privilegiis Cons. XI. n. 2.*).

Quod vero summopere advertendum est, id ipsum valet, etiamsi 1.º data sit facultas absolvendi *in foro poenitentiae*. Vid. Bonacina (*De Cens. Disp. 1. Q. 3. Punct. 6. n. 8.*), et Suarez (*De Leg. Lib. 8. Cap. 6. n. 16.*); vel 2.º facultas committatur *sacerdoti*, aut *sacerdoti confessori*, aut etiam *sacerdoti audienti confessiones*. Vid. Suarez (*De Leg. Lib. 8. Cap. 6. n. 16.*); imo 3.º etiamsi detur facultas absolvendi, *audita confessione*. Vid. Sanchez (*De Matr. Lib. 8. Disp. 16. n. 11.*), Emman. Rodriguez (*Quaest. Regul. Tom. 1. Q. 61. art. 7.*), Gaspar Hurtado (*De Excom. Disp. 15. Diffic. 5. n. 17. 18.*), Avila (*P. 2. Cap. 7. Disp. 3. Dub. 3.*), Aegidius Coninck (*Disp. 14. De Excom. Dub. 16. n. 252.*), et, aliis omissis, Felix Potestas (*Exam. Confess. n. 3460.*).

de nihil obstat, quominus Episcopus talem actum iurisdictionis in alieno territorio exerceat. Secus tamen, si judicialis strepitus quandoque requiratur. — *S. Lig. n. 21.*

955. — QUAER. 3° *An possit absolviri inititus?*

Resp. Affirm. Ratio eadem est, ac ea quam modo attulimus: etenim sicut poena in absentem et invitum ferri potest, sic etiam ab eo auferri; attamen id fieri non expedit sine ratione valde gravi, et cavendo ne dum ille a contumacia non cessat, censura contemptui habeatur. — *S. Lig. n. 117.*

QUAER. 4° *An ille, qui est obstrictus pluribus censuris, possit absolviri ab una, remanentibus aliis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia inter eas non est necessaria conexio. Non possunt quidem absolviri peccata mortalia alia sine aliis; secus autem est de censuris, quarum absolutio non confert gratiam sanctificantem censurato. Habentur ergo instar catenarum, quarum aliae sine aliis solvi possunt.

QUAER. 5° *Utrum absolviri possit a censuris ille, qui nondum publice reparavit scandalum, propter quod censurae subiacebat?*

Resp. Neg., saltem per se et generatim loquendo. Constat ex Declaratione *S. Poenit.* die 5 Iuli 1857. (a).

NOTA. Quidnam sit absolutio censurarum tum ad cautelam, tum ad reincidentiam facta, et quinam sint effectus utriusque absolutionis, apud Canonistas inquiratur. — *V. Casus, n. 1122.*

Quisnam autem usus huius doctrinae esse queat, sic indicat Co-ninek (*I. c. n. 251.*), nempe *ut si reus non sit paratus, ut statim confessetur, et adsint causae, ob quas expediat eum statim (ab excommunicatione aut suspensione, aut interdicto) absolviri; idemque dici posset, quando ei, qui habet potentiam absolvendi a censuris reservatis, non vacaret audire integrum confessionem; tunc enim posset audire solos casus, qui habent adnexam excommunicationem, et tunc ab hac absolvere, et poenitentem mittere ad alium, qui audita confessione absolveret a peccatis. Ita cum aliis Avila P. 2. Cap. 7. Disp. 3. Dub. 13.*

(a) Huc quaestio pertinet de absolutione, quae, *parte non satisfacta*, conferatur. De qua illud certum est, illicitam eam esse, sive ab Ordinario, sive a Delegato ipsa sic detur, *tum ob iniuriam parti factam, tum quia (sic absolvens) violat iuris ordinem, praescribentis, realem satisfactionem praemitti, si fieri possit, ut ait Schmalzgrueber (Lib. 5. Tit. 39. n. 101.)*.

CAPUT II.

DE CENSURIS IN SPECIE.

Nempe 1º de excommunicatione; 2º de suspensione; 3º de interdicto.

ARTICULUS I.

DE EXCOMMUNICATI.

Agendum 1º de eius natura et divisione; 2º de eius effectibus; 3º de principiis excommunicationibus in particulari.

§. I. *De natura et divisione excommunicationis.*

956. — DEFINITIO. *Excommunicatio* est censura, per quam quis privatur communione Ecclesiae; seu censura, qua christia-

Tres tamen casus, uti par est, excipiuntur: 1º Quando pars laesa iniuriam remittit; 2º Quando pars laesa reiicit *iustam* satisfactiōnem, quia tunc iam non per reum stat, quominus offenso condigne satisfiat; 3º Quando reus impotens est ad satisfaciendum; tunc enim iudex (ut notat S. Alphonsus Lib. 7. n. 128.) non solum potest, sed debet eum absolvere, et potest ad id compelli ex *C. Qua fronte* 25. *De Appelat.*; quia cessante contumacia, debet reuis absolvi. Qua de re egregie Suarez (*De Cens. Disp. 7. Sect. 5. n. 41.*) haec addit, quae ad praxim faciunt: *Censeo,.... iuxta negotii qualitatem et conditionem personae et alias occurrentes circumstantias considerandum esse, an poenitens possit moraliter prius cum effectu satisfacere, quam absolvatur a censura, et tunc id praemittendum esse; si vero non possit, nec etiam absolutio differri possit, nisi per multum tempus, vel cum magno detrimento, tunc censeo, posse absolvi, si satisfaciat eo modo, quo de praesenti potest, idest praestando cautionem, vel pignorantiam, si potest, vel iuratoriam, si maiorem non potest, et exhibendo talia signa poenitentiae et propositi, ut confessor probabiliter iudicet, absolutionem et profuturam ipsi poenitenti, et non impedituram, seu futuram occasionem, quominus comparata potestate postea satisfaciat.... Ratio autem huius sententiae est, quia cum Pontifex ait, satisfacta parte, intelligendus est, quantum poenitens satisfacere potest; quia non est verisimile, Pontificem postulare conditionem impossibilem.*

nus bonis spiritualibus Ecclesiae communibus, quorum distributio ad ipsam pertinet, vel omnino vel ex parte privatur (a).

Non tamen omittendum, quod de cautionibus exigendis habet Diana (*Tom. 5. Tr. 1. Res. 186. n. 2.*) Io. Valerum et Enriquez allegans: *Dicendum est igitur probabiliter, quod ille processus satisfactionis, et cautionis pignoratitiae et iuratoriae, videtur intelligendus pro foro exteriori; nam in foro poenitentiali, deficiente possibiliitate poenitentis, propositum eius firmum tantum valet, quantum datio pignorum vel fideiussorum in foro iudiciali. Ergo in foro conscientiae satis erit credere poenitenti.*

Sed interim prae oculis habendum est et monitum, quod tradit Reissenstuel (*Lib. 5. Tit. 39. n. 270.*). Quamvis Laymann (inquit) recte notet, pro foro interno, spectata qualitate personae, sufficere etiam nudam promissionem, vel fidei interpositionem censurati, si censura est occulta: tamen etiam idem recte monet (*Lib. 1. Tr. 5. Part. 1. c. 7. n. 7.*), *Regulares privilegiatos cavere debere, ne etiam pro solo foro interno absolvant aliquem, vi iuris communis aut sententiae generalis notorie censuratum, v. gr., excommunicatum, vel cuius excommunicatio iam fuit deducta ad forum contentiosum, priusquam parti laesae actu satisficerit; quia alias, si talis reus saltem pro foro interno absolutus iam existit, ab Ecclesia non tam facile adigi valet ad satisfaciendum parti laesae; quod bene observare habent Confessarii Regulares; quamvis et in huiusmodi notorie excommunicatis circumstantiae suadere possint, ut ad solam praeviam cautionem vel promissionem absolutio pro foro interno prudenter dari queat.*

Quod vero attinet ad validitatem absolutionis, *parte non satisfacta*, impertitas, duo penes omnes constant, nempe 1° validam esse absolutionem, si conferatur ab Ordinario; 2° invalidam vero esse a Delegato collatam, si satisfactio partis iniungatur *tamquam conditio*: manifeste enim patet, facultatem *cum conditione* delegatam, non concedi et idecirco nec valere, *conditione non purificata*.

Quaestio vertitur, an quando a Pontifice datur facultas absolvendi cum illa clausula, *Satisfacta parte*, haec accipienda sit seu conditio, *sine qua non* conceditur facultas. Et S. Alphonsus quidem (*Lib. 7. n. 121.*) probabiliorem habet sententiam affirmantem, licet et oppositam concedat esse probabilem. Contra vero Salmantenses (*De Cens. Cap. 2. n. 25.*) et B. nacina (*De Cens. Disp. 1. Q. 3. P. 9. n. 3.*) probabiliorem censent negantem, et hanc probabiliissimam dicit Sanchez (*De Matr. Lib. 3. Disp. 33. n. 6.*). Alli vero graves DD. eam absolute docent; e quibus satis sit nominare Reissen-

DISTINGUITUR 1º *Maior*, quae privat omnibus bonis Ecclesiae communibus (*b*) ; 2º *Minor*, quae bonis aliquibus tantum privat.

stuel (*Th. Mor. Tr. 15. Dist. 2. Q. 5. §. 1. n. 107.*), Pirhing (*In Lib. 5. Tit. 39. n. 163.*), Hurtadum, aliosque, e quibus aliquos memorat etiam S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 537. q. VII.*).

Et quidem haec sententia innititur principio penes omnes recepto. Distinguunt nimirum DD. (*Vid. Sanchez De Matrim. Lib. 3. Disp. 33. n. 3.*), utrum in commissione seu delegatione exprimatur *forma iuris communis eo modo, quo iuri inest*, an vero communi iuris formae addatur *aliquis limitatus modus*. In priori casu, nempe si in delegatione mere exprimatur communis forma iuris, statuunt, non esse intentionem committentis inducere novam formam seu *conditionem*, sed esse *admonitionem quandam*, ut servetur forma communis; quare ea praetermissa, non irritatur actus, qui alias esset validus, si in commissione forma illa non exprimeretur. Secus vero in casu posteriori; nam additio illa ad communem iuris formam importat conditionem. *Vid. Sanchez*, qui (l. c.) rem et exemplis illustrat, et confirmat auctoritate Glossae et Canonistarum. E quibus Covarruvias (*In C. Alma P. 1. §. 9. n. 8.*), *Communi*, inquit, *omnium sententia adnotatur, minime inducere formam nec conditionem ea, quae iure insunt, etiamsi ab homine expressa fuerint*. Quod notat, ut evincat validam, licet iniustam, esse excommunicationem latam a delegato non praemissa trina monitione, etiamsi in mandato haberetur clausula: *trina monitione praemissa*.

Navarrus autem (*Man. Cap. 27. n. 37.*) memorata Glossa *ad Clement. Unic. De offic. Delegati ad v. repererit, quam receptissimam dicit, et in qua disertissime continetur principium, de quo sermo, postquam praemisit, invalidam fore absolutionem, si delegatus non servet formam, quae sit alia, quam iuris, subdit: Duxi, Alia quam iuris; quia ut pridem respondimus, absolutio data virtute mandati Papae ad absolvendum secundum formam iuris, valet, quamvis ea non servetur, ut valeret facta sine illa ab Ordinario auctoritate ordinaria; quia non fuit intentio Papae inducere novam formam per illa verba (Satisfacta parte), sed admonere commissarium id, quod secundum ius debet facere; quod in simili dixit Innocentius, etc.* Idem principium videsis inculcatum et a Reiffenstuel (*Th. Mor. Tr. 15. Dist. 2. n. 107.*), et Laymann (*De Cens. Part. 2. Cap. 6. n. 8.*).

Unica ratio, quae pro opposita sententia solet asserri, ea est, quod *ablativus absolutus*, cuiusmodi est forma *Satisfacta parte*, importet *conditionem*, prouti advertit Benedictus XIV (*Instr. 87. n. 68.*). Cui facile responderetur, id pertinere ad illud argumentorum genus,

Excommunicati excommunicatione maiori, alii dicuntur *tolerati*, quos fideles non tenentur vitare; alii *non tolerati* seu *vitandi*, quos fideles vitare debent (c).

quae *convenientiae* appellari solent, quaeque passim fallunt, nisi quod interdum vera fortuito sunt *ratione materiae*, seu, ut ait Laymann (l. c.), quod requisita conditio ad substantiam actus pertineat. Et huiusmodi sane in opinione Benedicti XIV erat *ablatitus ille absolutus*, de quo agebat, *Certiorata parte*; *siquidem* (ut ait) *illud Poenitentiariae mandatum innititur iuri communi, quod pro matrimonio rite confirmando expostulat norma coniugibus consensum, etc.* Contra fallit in exemplo, quod habes penes Sanchez (l. c. n. 6.), cum facultas datur assistendi matrimonio, *praemissis denuntiationibus*.

Quod vero nonnulli aiunt, *delegantem non censeri facultatem dare absolvendi non satisfacta parte, quia illicitum hoc est*; id ita solvit ex communi sententia Schmalzgrueber (*Lib. 3. Tit. 39. n. 101.*): *Neque inde fit, peccare delegantem concedendo facultatem absolvendi valide non satisfacta parte; nam sicut Ecclesia non peccat concedens Ordinario hanc potestatem, ita nec Ordinarius peccabit, si eo modo deleget illam, quo ipse habet; satis enim iuri tertii cautum est, dum absolutio huiusmodi prohibetur.* Sed de his, pro modulo notae, iam satis multa.

(a) Cum bona, in quibus fideles inter se communicant, sint triplicis generis, nimirum 1. *interna*, 2. *mere externa*, 3. *mixta*; Ecclesia excommunicando privat dumtaxat communione in bonis secundi, et *tertii* generis.

(b) Nomine *excommunicationis* sere semper in iure intelligitur *Maior*, ut notat cum communi etiam S. Alphonsus (*Lib. 7. n. 133.*); tamen ante Gregorium IX subinde veniebat etiam *Minor*. Vid. Schmalzgrueber (*Lib. 3. Tit. 39. n. 119.*).

Vox autem *anathema* usurpatur in SS. Canonibus modo ad distinctionem excommunicationis *minoris*, ut in *C. Engeltrudam 12. Caus. 3. Q. 4.*; modo ad significandam excommunicationem inflictam ob haeresim, vel eius suspicionem; modo denique ad significandas quasdam solemnitates, cum, v. gr., excommunicatio denunciatur accensis candelis et postmodum extinetis, aliisque caeremoniis ab Ecclesia institutis (*Schmalzgr. l. c. n. 117.*).

(c) Iure antiquo quicumque maiorem excommunicationem, sive a iure sive ab homine latam incurrisserint, vitandi erant, eo solum cum discrimine, quod ii, quorum excommunicatio publica ac notoria erat, publice essent vitandi; ii vero, quorum excommunicatio publice non erat nota, tantum privatim vitandi ab iis essent, qui consci erant. Cuius disciplinae vestigium extat etiam in *C. Cum non ab*

Quaesita :

957. — QUAER. 1° *An ut vitari debeat excommunicatus vitandus, oporteat, ut sit publice notus, quatenus talis?*

Resp. Affirm. Non enim sufficit, ut scias esse vitandum; sed requiritur insuper, ut factum istius excommunicationis sit **vere notorium**, scilicet ut a iudice competente fuerit nominatim et publice excommunicatus, vel denunciatus ut iam excommunicatione ligatus. — *S. Lig. n. 137.* — Ille vero est nominatim excommunicatus, qui expresso nomine designatur verbis aut signis adeo indubiis, ut ab aliis omnino secernatur. — *S. Lig. n. 136.*

Advertendum vero est, quod, licet non tenearis vitare excommunicatum non denuntiatum, potes tamen eum vitare, etiam publice, si publice notus est ut excommunicatus (*a*). — *S. Lig. n. 137.*

Excipitur autem qui sacrilegas manus in Clericum iniecerit, ita ut eius delictum neque aliqua tergiversatione celari, neque ullo pacto excusari possit. Hinc statim, et ante ipsam iudicis

homine 14. De Sent. Excom. — Verum iure novo, ad praecavenda varia peccata ac scandala, quae consciis timoratis accidere posse animadversum fuit, Christi fidelibus fuit indultum, ut nemo abstineret teneretur a communione alicuius quamcumque censura sive a iure sive ab homine ligati, nisi sententia contra personam certam a iudice specialiter et expresse publicata fuerit, vel nisi eum per sacrilegam injectionem manuum in clericum excommunicationem a canone latam adeo notorie constiterit incurrisse, ut factum non possit aliqua tergiversatione celari, aut aliquo suffragio excusari.

In Constitutione Synodi Constantiensis a Martino V approbata, per quam novum hoc ius inductum est, etiam haec verba (prout illa in Conc. Basileensi et Bulla Leonis X in Conc. Lateranensi recitatur) adduntur: *Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos, non intendimus in aliquo relevare, neque eis quomodolibet suffragari.* E quibus communis omnium doctrina existit, ex praefata Constitutione nihil commodi, quod iure sibi vindicare possint, censuratis obvenire.

(*a*) Superius allata est ratio, quia nimirum facultas fidelibus facta non vitandi istiusmodi excommunicatum, est solum in illorum favorem, non in ullum huius commodum.

sententiam, incurrit excommunicationem, atque vitari debet. Ita expresse *Martinus V, Bulla Ad evitanda scandala (a)*.

QUAER. 2' *Quid de excommunicatione minori tenendum sit?*

Resp. Haec pauca teneto:

1' Non incurritur nisi propter communicationem cum vitando. Hinc in praesenti Ecclesiae disciplina rarissima est, cum valde raro excommunicati vitandi appareant (b).

2' Privat tantum perceptione Sacramentorum (c), et electione passiva ad beneficia et dignitates Ecclesiae. Hinc non privat

(a) Haec Constitutio, prouti inserta est Actis Concilii Basileensis, et Bullae Leonis X in Conc. Lateranensi, et prouti etiam eam legebat Navarrus (Man. C. 27. n. 35.), in postrema parte non notorios Clericorum percussores, sed prorsus omnes notorie excommunicatos, licet non denunciatos nominatim, vitandos praecepit. Unde Fagnanus (*In C. Quod a Praedecessore De Schismaticis* n. 35) contendit, vitandos esse quoscumque, qui facti notorietae certo dignoscuntur in excommunicationem incidisse. Ast id consuetudine receptum solum quoad notorios clericorum percussores (prouti Constitutione edita videtur in Constantiensi Synodo) ipse quoque Navarrus (l. c.) testatur. Fagnani vero opinio *communiter reiecta est*, ut ait Benedictus XIV (*De Synod. Lib. 12. Cap. 5. n. 4.*), qui mox plurium DD. suffragio id confirmat.

Addit (ibid.) Benedictus XIV, mirum esse, quod Acta Concilii Constantiensis in nulla prorsus Cone*liorum Collectione vel minimam mentionem* iniiciant huius Constitution's; cuius proinde tota auctoritas desumatur ex testificatione S. Antonini. Verum quod ipse neque apud Labbeum, neque apud Vonderhart, neque in Supplementis Mansii reperit, id re ipsa extabat penes Harduinum (*Cone. Tom. 8. Col. 892.*), e quo etiam in amplissimam novam Cone. Collectionem (*Tom. 27. Col. 1189.*) deinde recepta ipsa est.

(b) Si perpendas, quenam iniuria in clericum sufficiat ad hanc censuram incurrandam (*Vid. S. Alphonsum, Lib. 7. n. 274.*), et memoria recolas ea, quae in nostra hac Italia per haec tempora gesta sunt, et insuper consideres, censuram incurri non solum ab iis, qui actu clericum iniurias illis afflicunt, sed etiam a mandantibus, consulentibus, consentientibus ac ratubentibus; nescio enimvero, an rari sint, qui vitandi appareant.

(c) Si praeceptum hoc violat, graviter peccat ex C. Si celebrat fin. *De cleric. excom.*, quod sic se habet: *Si celebrat minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregu-*

facultate administrandi Sacra menta. Et proinde neque graviter peccat, neque *probabilis venialiter*, qui irretitus tali excommunicatione Sacra menta ministrat.

3º Quilibet Sacerdos ab Episcopo approbatus ab illa absolve re potest. Sic enim usus invaluit. — *Ita omnes.*

958. — QUAER. 3º *An requiratur culpa gravis ad incurrem dam excommunicationem minorem?*

Resp. Neg.; sed sufficit culpa *venialis* (*a*) plene deliberata. Ratio est, quia non privat bono adeo notabili, et facillime illius absolutio obtineri potest a quocumque Sacerdote. Non tamen omitti potest in confessione culpa illa ob quam illata est excommunicatione minor, licet sit *venialis*, quia Sacramenti perceptio nem impedit. — *S. Lig. n. 153. 154.*

NOTA. Cum nihil occurrat addendum de excommunicatione minori, in decursu huius Tractatus agemus tantum de excommunicatione *maiori*, quae sola proprie nomine excommunicationis communiter intelligitur.

§. II. *De effectibus excommunicationis.*

959. — Effectus excommunicationis octo numerantur, scilicet 1º privatio Sacramentorum; 2º privatio divinorum Officiorum; 3º privatio suffragiorum Ecclesiae; 4º privatio sepulturae ecclesiasticae; 5º privatio iurisdictionis ecclesiasticae; 6º privatio beneficiorum; 7º privatio communicationis forensis; 8º privatio societatis civilis (*b*).

laritatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quae ratione iurisdictionis sibi competunt, exercere. Vid. Schmalzgr. (*Lib. 5. Tit. 39. num. 198.*).

(*a*) *Hoc intelligendum censeo de peccato veniali ex levitate materiae, ut quia communicatio parva est, in aliqua salutatione, aut colloquio, aut communi mensa; at vero si peccatum sit veniale ex imperfecta deliberatione et advertentia, probabilis mihi videtur, non incurri censuram.* Suarez (*De Censuris Disp. 24. Sect. 3. n. 3.*).

(*b*) Isti excommunicationis effectus dicuntur *immediati*, quos DD. distinguunt ab aliis, quos *mediatos* dicunt. Sunt autem 1º *Irregularitas*, quam incurrit, quisquis maiori excommunicatione inno datus exercet actum alicuius Ordinis, v. gr., conferendo sacramen ta, etc. De quo infra ubi de Irregularitate.

Bona, quibus privat excommunicatio, his versiculis comprehenduntur:

Res sacrae, ritus, communio, crypta, potestas,
Prædia sacra, forum, civilia iura velantur.

•

2º Suspicio haeresis, quam ille incurrit, qui toto anno contumaciter in excommunicatione persistat, seu *insordescat*: ratio, quia hic praesumitur male sentire de potestate Ecclesiae, dum nihil curatum de censuris ab ipsa latis, tum de sacramentis, quae contra Ecclesiae præceptum ab eo omittuntur. Vid. Bonac. (*De Cens. Disp. 2. Q. 2. P. ultim. n. 2.*), et Suarez (*De Cens. Disp. 17. Sect. 1. n. 6.*). Et hoc pertinet illud Synodi Trid. (Sess. 25. *De Ref. Cap. 3.*): *Si obdurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tamquam de haeresi suspectum, procedi possit.* Quod tamen La-Croix (*Lib. 7. n. 287.*), quem secutus est S. Alphonsus (*Lib. 7. n. 157.*), abs se transfert ad censuras omnes; nam expresse contextus Synodi spectat *excommunicatos*. Duo autem sunt advertenda. Primum est, hoc intelligendum esse de excommunicatis *denunciatis* nominatim. Ita Covarruvias (*In C. Alma P. 1. §. 7. n. 10.*), Sayrus (*De Cens. Lib. 2. Cap. 10. n. 10.*), Marius Alterius (*De Cens. Lib. 2. Disp. 8. Cap. 3.*), Ugolinus (*De Cens. Tab. 1. Cap. 14. §. 3. n. 34.*), etc. Alterum est hanc esse suspicionem *levem*, utut sufficiat ad indicendam reo purgationem. Vid. Schmalzgrueber (*Lib. 5. tit. 39. n. 193.*).

3º Probatio delicti seu causae, ob quam lata est excommunicatio. *Nam qui ob causam civilem vel criminalem a iustice excommunicatus est, et in ea excommunicatione per annum perseverat, nullo ostendo impedimento, aut satisfactionis signo, pro condicto et confessio haberi debet ex C. Rursus 36. et seq. 37. Caus. 11. Q. 3.*; quia ea contumacia fictione iuris reputatur confessio. *Permittitur tamen ipsi, ut allegare et probare innocentiam suam possit.* Schmalzgr. Lib. 5. Tit. 39. n. 196.

4º Privatio beneficiorum obtentorum, si de persona ecclesiastica agatur, et crimen, ob quod citatus in antecessum fuit, tali privatione dignum sit. Qua de re Schmalzgrueber (*Lib. 5. Tit. 39. n. 197.*) communem sic breviter doctrinam exhibit: *Excommunicatus triennio perseverans in excommunicatione indurato animo, a iudice privari debet beneficiis omnibus; quia indignus est, ut fructibus Ecclesiae gaudeat, qui adversus illum ita rebellis existit, et ita fecit Pontifex Cap. Cum bonae 8. De aetat. et qualit.... Ob annalem perseverantiam etsi possint iudices hanc poenam privationis beneficiorum*

I. Privatio Sacramentorum.

960. — Excommunicatio privat tum iure Sacraenta recipiendi, tum ea administrandi (*a*). Hinc resolves:

irrogare, non tamen tenentur, quia nunquam cavitur in iure haec obligatio.

(*a*) Auctor, ut brevitati consuleret, de duplice hoc excommunicationis effectu, de sublato scilicet sacramentorum usu tum *passivo*, tam *activo*, coniunctim agere voluit; et cum uterque casus duplum causam involvat, nimirum et excommunicati et alterius, qui vel excommunicato sacramenta conferat, vel ab ipso sacramenta petat, et insuper cum alia in multis sit causa excommunicati *vitandi*, alia vero *tolerati*, nil mirum, quod Auctoris tractatio, per se perbrevis, obscura evaserit, et nimis iejuna.

Quoad sublatum itaque usum sacramentorum *passivum* haec distinctius adnotentur.

1º Excommunicatus, etiam toleratus, a suscipiendis sacramentis aretur, et graviter peccat hanc Ecclesiae prohibitionem infringens. Ex hac tamen illicita receptione nullam poenam incurrit, praeter *suspensionem ab Ordine*, quem in eo statu suscipiat. Schmalzgrueber (*Lib. 5. Tit. 39. n. 128.*) et S. Alph. (*Lib. 7. n. 160. not. II.*).

2º Ab ea culpa excommunicatum excusat non solum inculpabilis ignorantia, sed etiam metus mortis, mutilationis, infamiae, gravis iacturae bonorum, etc., et necessitas quoque implendi annua praecepta Confessionis et Communionis, si desit, qui a reservata censura possit eum absolvere. Ratio, quia lex ecclesiastica non obligat tam rigide et cum tam gravi incommodo. S. Alph. (*n. 158.*) cum communi.

3º Quamvis illicite, imo et sacrilege, valide tamen excommunicatus sacramenta recipit, excepta Poenitentia. Quamquam et hoc sacramentum validum erit, si poenitens, alias dispositus, bona fide accedat; quod fieri potest, vel quia ipse ex inculpabili ignorantia aut oblivione censuram non manifestat, vel quia sacerdos censuram peccato adnexam ignorat aut non advertit, aut etiam advertens, et quidem reservatam, sine facultate tamen poenitentem ob modo praedictam necessitatem absolvendum a non reservatis putat, aut etiam ex malitia absolvit poenitentem, qui putat sacerdoti absolvendi inesse facultatem.

4º Cum excommunicatus peccet recipiendo sacramenta, antequam absolvatur; eo ipso peccat minister, qui scienter sacramenta illi conferat.

1° *Graviter* peccat per se excommunicatus, sive vitandus, sive etiam toleratus, qui Sacra menta recipit vel confert; excipe 1° si Sacra menta conferat in casu necessitatis; 2° si toleratus ea conferat ab ipsis fidelibus rogatus.

3° Si excommunicatus, cui dantur sacramenta, sit *toleratus*, minister (ut bene A. advertit) peccat quidem contra ius d. vinum, sed non contra legem Ecclesiae. Si vero sit *ritandus*, non solum minister violat Ecclesiae legem, sed etiam incurrit excommunicationem, et interdictum quoque ab ingressu Ecclesiae *ex Cap. Episcoporum* 8. *De Privilegiis in VI*; quae excommunicatione erit Papae reservata, si sacramenta dentur nominatim a Pontifice excommunicatis et denunciatis, *ex Cap. Significavit* 18. *De Snt. Excom., et Clement.* 3. *eod. titulo*; accedetque in super suspensio ab officio, si isti excommunicati fuerint ob haeresim, aut tanquam haereticorum fautores; nec officio talis minister restituendus erit absque Papae dispensatione *ex Cap. Excommunicatus* 13. §. *Credentes De haereticis. Vid. Schmalzgrueber (lib. 5. Tit. 39. n. 128.).*

6° Licite porro quis sacramenta administrat excommunicato, quandocumque iuxta dicta (n. 2°) hic licite antequam absolvatur, ad ea suscipienda accedit.

Quoad actum autem usum sacramentorum haec sunt tenenda:

1° In casu necessitatis excommunicatus, sive toleratus sive vitandus sit, tum valide tum licite sacramenta administrat, v. gr., absolvendo in mortis articulo.

2° Extra casum necessitatis, ut toleratus licite administret, sufficit sola fidelium petitio, dummodo alioquin ille in statu gratiae sit, et absolutionem a censura prius obtinere non possit. Ut autem fideles id licite petant, licet quidam requirant magnam saltem utilitatis causam, alii tamen ne hoc quidem necessarium putant; quorum sententiam etiam S. Alphonsus (*lib. 7. n. 165.*) uti probabilem admittit.

3° Si vero necessitas et fidelium petitio (saltem tacita, *ex S. Alphonso* n. 169.) desit, etiam toleratus graviter peccat, et ob S. Ordinis exercitium, iuxta inferius dicenda, etiam irregularitatem incurrit (*S. Alph. n. 171.*).

4° Vitandus vere irregularitatem incurrit, etiamsi sacramenta ministret a fidelibus requisitus, sed absque necessitate. Quo in casu fideles sacramenta ab eo recipiendo graviter peccant, et minorem excommunicationem incurront (*S. Alph. n. 172.*).

5° Excusa ur tamen *ritandus*, quando si sacramentum non conferat, periculum mortis, mutilationis, infamiae, gravis honorum lacturae incurrat; tunc enim nisi in contemptum censurae commi-

2º *Graviter peccant Ecclesiae Ministri*, qui Sacra menta confe-
runt excommunicatis sive vitandis, sive simpliciter toleratis,
saltem per se, cum sint indigni. Attamen non peccat contra pro-
hibitionem Ecclesiae, sed tantum contra ius divinum, ille qui
confert Sacra menta solis toleratis. Ratio est, quia Ecclesia non
prohibet amplius communionem, etiam in divinis, cum toleratis.
Peccant autem contra ius divinum, quia non licet unquam dare
sancta canibus. — *Vide S. Lig. n. 158. 165. et seq.*

II. Privatio divinorum Officiorum.

961. — Officia divina intelliguntur Missa, publicae Proces-
siones, Vesperae solemniter decantatae, solemnis Benedictio,
consecratio Chrismatis et similes caeremoniae quae fiunt ex in-
stituto Christi vel Ecclesiae, vel quae propriae sunt Ordinis cle-
ricalis, ut cantus Epistolae vel Evangelii cum ornamentis pro-
priis, sepultura ecclesiastica.

natio ista fiat, potest sacramenta ministrare licite, quae potest vali-
de; quia scilicet non praesumitur Ecclesia, pia mater, velle suis
legibus cum tanto dispendio obligare. Schmalzgr. (*Lib. 5. Tit. 39.*
n. 144.), S. Alphons. (*Lib. 7. n. 170.*).

6º Insuper causa necessitatis censem DD., excommunicatum *vitandum* non modo posse baptismum periclitanti conferre, sed etiam Eucharistiam vel extremam unctionem, quando moribundus sacra mentum Poenitentiae non potest suscipere; quia cum sacra men-
tum quodlibet ex attrito facere possit contritum, contingit ali-
quando, ob receptionem Eucharistiae vel extremae unctionis obti-
neri salutem, quae non obtineretur, hisce sacramentis non receptis.
Schmalzgr. (*l. c. n. 145.*), S. Alph. (*l. c. n. 170.*). Imo addunt graves
DD., Eucharistiam vel extremam unctionem a vitando dari licite
posse aegroto, etiamsi sacramentum poenitentiae hic receperit; ra-
tio, quia maxime necessarium est, ut adiuvetur aegrotus, viresque
inde recipiat ad suggestiones daemonis in eo articulo superandas.
Schmalzgrueber (*l. c. n. 146.*).

7º Demum parochus *vitandus* valide, sed illicite adsisteret ma-
trimonio, licet per hoc irregularitatem non incurrat; non solum au-
tem valide, sed etiam licite alium ad assistendum deputaret. S. Al-
phons. (*Lib. 7. n. 166.*).

Hinc resolves:

962. — 1° Quilibet excommunicatus prohibetur sub gravi ab auditione Missae (*a*), omnibusque aliis divinis Officiis propriis publicis, etiam diebus praeceptis. Patet ex cap. *Alma*, 24., *de Sentent. excomm. in Sexto* — *S. Lig.* n. 175.

2° Potest tamen excommunicatus etiam vitandus orare in eodem loco, in quo alii orant, sed seorsim, seu omnino separatus a coetu fidelium: potest etiam interesse concioni, lectioni Scripturae sacrae, et Theologiae (*b*); quia haec non veniunt nomine Officiorum divinorum, et haec Ecclesia libenter ei permittit, ut ad conversionem inducatur. — *S. Lig.* n. 174. et 177.

3° Potest etiam uti imaginibus, reliquiis, aqua benedicta et aliis rebus sacris, ut gratias, quibus indiget, obtineat. Non tamen lucratur Indulgentias rebus sacris adnexas, nec percipit ex aqua benedicta et aliis sacramentalibus fructum, qui ex benedictione Ecclesiae provenit. — *S. Lig.* n. 174.

4° Excommunicatus, ad Horas canonicas obligatus, ab iis non dispensatur; sed eas privatim recitare debet, nec socium adhibere potest, nisi sit toleratus (*c*). Nec potest dicere: *Dominus*

(*a*) *Quo tempore Missa et divina officia celebrantur, excommunicatus prohibetur ab ingressu templi. Et si sit vitandus, dum sacrificium Missae fit, monendum est, ut exeat; quod si noluerit, incurrit novam excommunicationem Pontifici reservatam, et expellendus est etiam vi, si opus fuerit. Si vero expelli non possit, Missa, si nondum canon incooperit, abrumpenda est; et si facta sit consecratio, subinngenda est sumptio, et dein ad sacristiam recendum; si coepitus sit Canon, potest sacerdos Missam vel abrumpere, vel prosequi usque ad Communionem, caeteris tamen abeuntibus; si enim non recedant, saltem venialiter peccant.* *S. Alph.* (*Lib.* 7. n. 176.-177.).

(*b*) *Si tamen sit vitandus, privatur facultate concionandi, legendi in theologia, interpretandi publice ius canonicum.* *Schmalzgr.* (*Lib.* 3. *Tit.* 39. n. 132.).

(*c*) *Etiamsi non sit toleratus, potest socium ex aliqua necessitate vel utilitate vocare, praesertim si hic ei subditus sit, ut Episcopo capellanus, servus domino, etc.; nam servus non privatur communione domini sui, in quibus inservire ipsi tenebatur.* *Schmalzgr.* (*Lib.* 3. *Tit.* 39. n. 131.).

vobiscum; sed eius loco dicere debet: *Domine, exaudi orationem meam.* Attamen dicendo: *Dominus vobiscum,* veniamiter tantum peccaret. — *S. Lig. n. 178.*

III. Privatio suffragiorum communium Ecclesiae.

963. — Suffragia Ecclesiae sunt vel *communia*, vel *privata*. Suffragia *communia* ea sunt, quae fidelibus proveniunt ex bonis operibus nomine Ecclesiae factis ab eius Ministris; ut sunt *Missa*, *Horae canonicae*, aliaeque orationes et opera, quae fiunt ab Ecclesiae Ministris prout tales sunt, et nomine ipsius Ecclesiae aguntur. Ad haec etiam revocari debent satisfactiones Christi, *B. Virginis* et *Sanctorum*, quae *thesaurum Ecclesiae* constituant, et a *Praelatis Ecclesiae per Indulgentias* applicantur.

Suffragia *privata* ea sunt, quae proveniunt ex bonis operibus, quae fideles proprio nomine peragunt. Talia sunt *ieiunia*, orationes, aliaque bona opera, quae a privatis fidelibus, vel Ecclesiae Ministris ceu personis privatis fiunt.

Hinc resolves:

964. — 1º Excommunicati *vitandi* privantur omnibus suffragiis communibus Ecclesiae. Perspicuum est ex eo quod Ecclesia iure suo prohibet, ne pro illis oretur (*a*), vel ulla pars bonorum suorum ad eos deveniat. Et hoc valet, etiamsi essent contriti et ad meliorem vitam conversi, quia adhuc excommunicatio perdurat. — *S. Lig. n. 163.*

2º Neque *tolerati*, neque etiam *vitandi* privantur suffragiis privatis. Ratio est, quia non prohibentur fideles orare privatim pro excommunicatis, etiam in Ecclesia, et loco publico; ergo applicationem suorum bonorum operum eis facere possunt. Ergo, etc. — *S. Lig. n. 162.*

3º Excommunicati *tolerati* non privantur suffragiis communibus. Ratio est, quia Ecclesia non prohibet amplius fidelibus communicare cum talibus excommunicatis, ut deducitur *ex dictis supra*. Ergo, etc. — *S. Lig. n. 164.*

(*a*) Quod non interdicatur in Missa oratio pro infideli, dum tamen interdicitur pro christiano excommunicato vitando, ratio ex solo Ecclesiae pracepto desumenda est. Vid. *Sup. not. ad n. 349.*

IV. Privatio sepulturae ecclesiasticae.

965. — Sepultura ecclesiastica ea est, quae fit in loco sacro, seu ad sepulturam fidelium benedicto. Hinc

1° Excommunicatus *vitandus* privatur sepultura ecclesiastica, ita ut nequeat in loco sacro sepeliri; si vero in tali loco sepultus fuerit, eius cadaver erui debet, si adhuc fieri possit, et locus sacer tali contactu pollutus expiandus est. — *S. Lig. n. 186.*

2° Excommunicatus *toleratus* pariter sepultura ecclesiastica privatur; et si in loco sacro fuerit sepultus, inde extrahendus est (*a*). Attamen locus ille sacer non censetur pollutus nec proinde expiatione indiget.

3° Attamen excommunicatus etiam *vitandus*, qui signa poenitentiae dedit ante mortem, sepeliri potest in loco sacro; sed antea absolutio est ei impertienda; neque tamen debet e loco sacro moveri, si absque absolutione sepultus sit. — *S. Lig. n. 186.*

4° Clerici qui efferunt, ac sepeliant *vitandum*, excommunicationem maiorem incurront. — *Sic ex Clementina de sepulturis.* — *Lig. ibid.*

V. Privatio iurisdictionis ecclesiasticae.

966. — 1° Excommunicatus *vitandus* omni iurisdictione ecclesiastica, seu potius eiusdem exercitio et usu privatur. Unde non potest absolvere in foro poenitentiae, nec leges, aut censuras, aut sententias ferre, nec eligere ad beneficia aut ea conserre, etc. Si antem talia ageret, nulla prorsus et irrita forent. — *S. Lig. n. 185.*

2° Excommunicatus *toleratus*, etsi *notorius*, valide iurisdictionem exerceat; quia alias magna confusio in Ecclesia oriretur; quamquam eiusdem acta per exceptionem seu oppositionem excommunicationis infirmari ac repellri possunt, illicite tamen agit extra casum necessitatis, aut nisi rogatus fuerit; et in re gravi

(*a*) Si poenitentiae signa dedit, sepeliri in loco sacro potest, quamvis *deceat*, eum prius ab excommunicatione absolvit. *Vitandus* vero, qui ea signa dederit, sepeliri in loco sacro non potest, nisi prius absolvatur. *Schmalzgr. (Lib. 5. Tit. 39. n. 127.)*

a peccato mortali excusari nequit ; si autem rogatus fuerit, non peccat, etiamsi Sacra menta sine causa ministret. Cum enim concessa sit fidelibus communicatio cum toleratis, indirecte etiam his indultum est cum fidelibus potentibus communicare. Hoc tamen valet, quatenus Sacra menta petuntur ab excommunicato ; nam quatenus petuntur a Ministro existente in mortali, ad licite petendum requiritur iusta causa. — *Ita S. Lig. n. 139., et l. 6. n. 88.*

VI. Privatio beneficiorum.

967. — 1º Excommunicatus quilibet, sive *toleratus*, sive *vitandus*, fit prorsus inhabilis ad beneficia ecclesiastica obtinenda. Ratio est, quia beneficium datur propter officium : excommunicatus autem quilibet officii prorsus incapax est ; ergo etiam beneficii. Excipe, si beneficium ab ipso Papa conferretur. — *S. Lig. n. 180.*

2º Non tamen excommunicatio privat beneficio iam obtento, nec eius fructibus ante sententiam iudicis. Ratio est, quia neutrum in iure clare exprimitur. Si tamen per annum negligat obtinere absolutionem, per iudicem beneficio privari potest. — *S. Lig. ibid.*

3º Excommunicatus accipiens beneficium (a), et ille a quo accepit, peccant graviter agendo contra gravem prohibitionem Ecclesiae. Conferens autem insuper incurrit excommunicationem minorem et suspensionem ipso facto a collatione illius beneficii, si excommunicatus sit vitandus. — *S. Lig. ibid.*

(a) Ex communiori et probabiliori sententia valida est acceptatio beneficii collati, antequam excommunicationem incurreret, licet illud acceptet iam ligatus excommunicatione (*Reiffenst. Lib. 5. Tit. 39. n. 65.*), non secus ac si beneficii rite sibi collati possessionem excommunicatus accipiat, vel alium mittat in possessionem, possessio et in possessionem missio valida est, quia tam possessio quam missio in possessionem est quid facti, non juris. Vid. Schmalzgr. (*Lib. 5. Tit. 39. n. 150.*), qui addit (*ibid. n. 154.*) probabiliter validam esse collationem pensionis, quae excommunicato clerico datur ad sustentationem, dum beneficium resignat, aut permutat, aut in lite cedit.

VII. Privatio communicationis forensis.

968. — Communicatio forensis intelligitur communicatio in iis, quae pertinent ad iudicium sive civile, sive ecclesiasticum.

1° Excommunicatus *vitandus* privatur omni actu ad iudicium pertinente in foro civili. Proinde nequit esse iudex, advocatus, actor, testis, tabellio, procurator, etc. Pariter nequit esse tutor, curator, aut executor testamenti. — *Ita ex iure communī, seu Romano veteri.* — *S. Lig. n. 184.* — Verum illae iuris dispositiones hodie plerisque in locis usum non obtinent.

2° *A fortiori* privatur *vitandus* omni communicatione in Iure ecclesiastico. Attamen potest appellare, et appellationem prosecuti. — *Ita ex Iure canonico, titul. de exceptionibus, cap. 5.*

3° Excommunicatus *toleratus* nulla communicatione forensi privatur ipso facto; unde valide agit, si ea utatur; sed iuridice repelli per exceptionem tum ab adversariis, tum a iudice potest. — *S. Lig. ibid.*

VIII. Privatio societatis civilis.

969. — Actiones civiles, in quibus cum vitando non licet communiter consortium habere, hoc versiculo continentur:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur

1° *Os*, id est colloquia, litterae, signa benevolentiae.

2° *Orare*, quaelibet communicatio in divinis, v. gr., assistere Missae, vel Officiis publicis Ecclesiae.

3° *Vale*, salutationes omnino particulares.

4° *Communio*, quaelibet societas negotii, habitationis, contractus, cooperationis, etc.

5° *Mensa*, invitatio reciproca ad mensam. — *S. Lig. n. 188.*

Causae autem graves excusare possunt communicationem reciprocā inter excommunicatum vitandum et fideles, scilicet, necessitas, bonum spirituale excommunicati ipsius, coniunctio matrimonialis, status subiectionis, v. gr., filiis familias minores, ignorantia sive iuris, sive facti. — *S. Lig. ibid.*

NOTA. Haec omnia de solis *vitandis* dicuntur, et quantum *toleratis* minime favat privilegium Martini I, ex iudeoena tamen consuetudine, isti non amplius

peccant in civilibus communicando cum fidelibus, etiam ab ipsis non requisiti. Non vero, vice versa, excommunicati tolerati licite communicare possunt cum fidelibus in divinis, cum privilegium his tantum et non illis faveat. Patet ex Declaratione *S. Poenitentiariae*, die 5 Iulii 1867.

§. III. *De praecipuis excommunicationibus in particulari.*

PUNCTUM I.

Excommunicationes Papae reservatae.

I. Contra omnes.

970. — I. *Excommunicationes Bullae Coenae*¹.

Eas praesertim incurrrunt :

1º Haeretici, eorum fautores, et eorum libros legentes.

2º Falsificatores litterarum apostolicarum.

3º Occupantes terras, loca, vel iura Ecclesiae.

4º Impedientes Praelatos, seu Iudices ecclesiasticos, ne suam iurisdictionem exerceant.

5º Iniicientes manus violentas in Cardinales, Episcopos, aut Nuntios apostolicos.

6º Vexantes Romipetas seu peregrinos ad Urbem pietatis causa accedentes.

7º Piratae in mari pontificio; eorumque fautores.

8º Surripientes bona christianorum naufragorum.

9º Usurpantes iurisdictionem, fructusque beneficiorum.

10º Appellantes a Papa ad futurum Concilium.

11º Schismatici, et apostatae a vera Fide.

971. — QUAER. *An Bulla Coenae tamquam abrogata haberi debeat, postquam a tempore Clementis XIV quotannis publicari desit?*

Resp. Negative. Quamvis enim Pontifices ab huiusmodi publicatione abstinuerint, legem tamen in toto suo robore permanere voluerunt. Constat ex praxi Cancellariae Romanae; nam

¹ Bulla *Coenae* continet censuras, quas S. Sedes sibi specialiter reservare consuevit. Sic vocata est, quia in die Coenae Domini Romae publicabatur. Usus autem ille Bullam hanc quotannis publicandi in desuetudinem abit. A tempore enim *Clementis XIV* non amplius publicatur; sed Bulla haec perpetua est propter appositam clausulam, *donec revocetur*.

inter facultates, quae quotidie Confessariis conceduntur, expressa mentio habetur de reservatione casum Bullae Coenae.

972. — II. Extra Bullam Coenae.

Eas incurrunt praesertim:

1° Incendiarii Ecclesiarum et aedificiorum profanorum. Excommunicatio probabilius ipso facto incurritur, praesertim in incendio Ecclesiarum (*Pichler*). Probabiliter tamen *S. Lig.*, *Collat. Andeg.* dicunt illam non incurri nisi per sententiam Episcopi. Quidquid sit, non reservatur, nisi incendiarius publice ab Episcopo ut excommunicatus denuntiatus fuerit.

2° Spoliatores Ecclesiarum cum effractione. Probabilius ipso facto incurritur excommunicatio, sed non reservatur, nisi post sententiam Episcopi, ut in casu praecedenti. — *S. Lig. n. 218.*

3° Falsificantes litteras apostolicas, aut falsas habentes et retinentes. Haec excommunicatio quoad primam partem etiam in Bulla *Coenae* reperitur, ut supra videri potest.

4° Percutientes graviter Clericos et Religiosos utriusque sexus, ex *Conc. Lateran. 2.*; ubi sic dicitur: *Si quis, suadente diabolo, in Clericum vel Monachum manus violentas iniecerit, anathematis vinculo subiaceat.* Violentia autem seu percussio quae fieri potest in Clericum vel Monachum, duplex est, nempe; 1° *gravis*, quae Papae reservatur; 2° *levis* (ratione tamen iniuriae gravis), quae reservatur Episcopo. Monachus autem intelligitur quilibet Religiosus, et etiam Monialis, imo Conversus et Novitus, vivens sub regula, sive in Ordine, sive in simplici Congregatione, sin minus aperte, saltem implicite a Romano Pontifice approbata. — *S. Lig. n. 264.*

5° Committentes tum Simoniam realem in Ordine et beneficiis, tum Simoniam confidentialem. — *S. Lig. n. 218.*

973. — 6° Committentes duelum, vel illud acceptantes, etiam ad primam sanguinis effusionem, imo etiam pugna non secuta; omnes fautores, cooperantes, et de industria spectantes; sed requiritur, ut fiat pactum de tempore et loco. — *S. Lig. ibid.* Recole insuper dicta de duello in *Tract. de quinto Praecepto, n. 404.*

7° Violantes immunitatem ecclesiasticam, quoad Ecclesias et alia loca sacra seu privilegiata. Codex tamen civilis gallicus privilegium immunitatis prae oculis non habet (a).

(a) *Vid. Vol. I. n. 584. not. (a), pag. 573.*

8º Violantes clausuram monasteriorum ad malum finem, ut infra explicabitur *Append. II. n. 989.*

9º Fideles non revelantes intra mensem Confessarios sollicitantes. — Bulla *Gregor. XV: Universi, et Decretum Curiae supr. Inquis. 10 Mart. 1667.*

10º Cardinalium offensores et persecutores. Item iuramenta illicita et libertati ecclesiasticae contraria tum ab ipsis, tum a Praelatis aut beneficiatis exigentes.

11º Dantes vel accipientes aliquid *cum pacto* ob ingressum in Religionem, modo non sit pro alimentis. — *Extravag. Sane de Simonia.*

974. — 12º Docentes vel sustinentes licitam esse praxim interrogandi de nomine complicis. Interrogans vero ita ut absolutionem deneget, si poenitens complicem manifestare abnuat, tantum suspensionem *ferendae sententiae* a confessione incurrit. — *Bened. XIV. — S. Lig. n. 491.*

13º Parentes et alii quilibet ad statum religiosum cogentes, et Religiosi coactos admittentes. Item prohibentes sine iusta causa mulierem ab ingressu Religionis. — *Trident. sess. 25. cap. 18. de Regularib.*

14º Docentes vel defendantes propositiones damnatas, etiam disputative, id est ut probabiles. — *S. Lig. ibid. (a).*

15º Docentes licitam esse absolutionem per litteras.

975. — 16º Illi qui sectae *Massonicae* aut *Carbonariae*, vel aliis huius generis nomen dederunt vel favorem praestiterunt. Excommunicatio lata a *Clemente XII* (1738), renovata a *Bened. XIV* (1751), a *Pio VII* (1821), in Bulla *Ecclesiam Iesu Christi*, et a *Leone XII* (1826), Bulla *Quo graviora*. Eodem modo excommunicantur etiam ii, qui istos non denuntiant. (*Pius VII. 1821*).

(a) Generaliter excommunicatione reservata plectuntur quicunque damnatas theses docent, defendunt, edunt, aut de iis, etiam disputative, publice aut privatim tractant, nisi forsan impugnando. — *Alex. VII, Constit. In Congregatione.* — *Innoc. XI, et Alex. VIII, Constit. Sanctissimus.* — *Clemens XI, Constit. Unigenitus.* — *Benedictus XIV, Constit. Detestabilem*, etc. Quandoque etiam eidem poenae subjiciuntur, qui eas in praxim reducunt. *Innoc. XI*, circa propositiones 68 *Michaelis de Molinos.*

NOTA 1° Sub eadem poena excommunicationis reservatae prohibetur quibuscumque fidelibus legere aut retinere catechismos et libros, quibus a Carbonariis describuntur, quae in eorum conventibus geri solent; eorum etiam statuta, codices, ac libros omnes ad eorum defensionem exaratos, sive typis editos, sive manuscriptos; ac mandatur ut illos locorum Ordinariis, vel aliis, ad quos recipiendi eosdem ius pertinet, omnino tradant. — *Pius VII.*

NOTA 2° Quomodo se gerere debeat Confessarius erga poenitentem Societatibus occultis addictum, sic habet *P. Joseph Schneider*:

• Murarius confiteri volens, leges ecclesiasticas, quae Societatem Muriorum prohibent, aut ignoraverat aut noverat. Si leges ignorarerat, et a Confessario de iis monitus resipiscit, vereque contritus serio promittit, se omninem conversationem cum hac societate in posterum pro viribus evitaturum esse, excommunicationis reservatae poenae non subiacet, et proinde absolvri potest. Si ignorarerat illas leges et a Confessario monitus non resipiscit, sed leges ipsi patelactas spernit, ex transgressoris legis materiali sit transgressor formalis et contumax, proindeque poenae excommunicationis reservatae subiacet et absolvri nequit. Si leges noverat, tanquam legis transgressor contumax poenae excommunicationis Papae reservatae subiacet et absolvri nequit, nisi debitam dispositionem afferat. Quam si afferat, Confessarius ab Ordinario facultatem absolvendi et necessaria consilia petat. •

• Si Confessarius scit poenitentem esse Murarium, licet legum ecclesiasticarum ignorarum, tunc, si spes est, fore ut poenitens monitus resipiscat, ipsum monere debet; si vero timendum est, ne poenitens ex transgressoris legum materiali fiat transgressor formalis, indeque in profundorem etiam perniciem sit ruiturus, tunc e duobus malis minus erit eligendum et a monitione illa abstinentur, sive potius tempora meliora erunt expectanda; interim vero quibuscumque alii mediis, quae ad exoptatum finem perducere queant, et quibus saluti eius prospici possit, religiose erit utendum. • (*Manuale Sacerdotum*, p. 598.) (a).

976. — QUAER. 1° *An absolie possint illi, qui praedictae sectae nomen dederunt, si licet emissi iuramenti poenitentiam agant, externe tamen cum iisdem sociis communicent?*

Resp. Neg., quia satis non est, quod quis erroribus suis interne renuntiet, si externe eosdem profiteri videatur. Patet etiam ex responsione Congregationis S. Officii¹.

(a) Videndum de hac re Responsum datum a S. Poenitentiaria 8. Nov. 1821 ad Quaesita Archiepiscopi Neapolitani. *Apud Scarini in fine Tom. II. Append. II.*

4 POSTULATUM. • Poenae ecclesiasticae a plurimis Romanis Pontificibus in eos statutae sunt, qui societati, quam Liberorum Murorum dicunt, noverant et dedissent atque iuramentum de arcano servando in eorum conventiculis emisissent.

• Dubium exoritur, utrum ii, quos licet emissi iuramenti poenitent, communiceando tamen cum ceteris eidem sectae adhaerentibus vel eorum conventicula

QUAER. 2º An habendi sint ut vetiti coetus illi, qui profitentur, se nihil moliri contra Religionem vel civilem Rempublicam, et nihilominus occultum ineunt foedus iuramento firmatum?

Resp. Affirm. Constat ex Declaratione S. Poenitentiariae, die 21 Augusti 1850. Interrogata enim S. Congregatio respondit: *Coetus illos in Bullis Pontificiis comprehendi.*

Non obstante praefato Decreto, contendit Kenrick, coetus operariorum ob suas utilitates coeuntium licitos esse *per se*, etiamsi in iis signa adhibeantur, et arcanum habeatur. Iuxta istam sententiam non certo excommunicationem incurrerent operarii vulgo nuncupati *Compagnons du Devoir*, quippe qui praecipue foedus ineunt ad sibi invicem opitulandum. Sed propter arcanum res periculo plena est.

Duo praeterea adnotanda sunt, scilicet

1º Praefatas censuras a Pontificibus illatas incurri etiam ubi Pontificiae Constitutiones non fuerunt promulgatae. Sic *S. C. Inquisit.*, approbante Gregorio XVI, die 27 Junii 1838.

2º Proscriptam esse a Pio IX sequentem propositionem: « *Constitutiones Apostolicae, quibus damnantur clandestinae Societates, sive in eis exigatur, sive non exigatur iuramentum de secreto servando, earumque asseciae et fautores anathemate multantur, nullam vim habent in illis orbis regionibus, ubi eiusmodi aggregations tolerantur a civili Gubernio.* » Encycl. *Quanta cura*, die 8 Decemb. 1864.

II. Contra Clericos et Religiosos.

977. — Excommunicationem incurrunt.

1º Parochi non implentes iuramentum de residentia.

2º Confessarii absolventes complicem peccati turpis.

3º Absolventes a casibus Bullae *Coenae*.

4º Participantes in Sacris cum excommunicatis a Papa.

5º Clerici excommunicatum sepelientes.

« adeundo, vel *alio quolibet modo*, veros eiusdem Societatis cultores se palam exhibere perseverent, ad Poenitentiae aut sanctissimae Eucaristiae Sacramenti participationem legitime per Confessarium possint admitti. Sacerdotes inveniuntur nonnulli qui huiusmodi homines reapse admittunt. »

« *QUAERITUR: Quomodo se gerere debeat Confessarius?* »

Huic petitioni sacra Congregatio Sancti Officii, sub die 5 Iulii 1857, respondit: « *Iuxta exposta non licere.* »

6° Moniales exeentes extra claustra sine licentia.

7° Religiosi sine licentia Viaticum seu Extremam Unctionem ministrantes, vel matrimonium solemnizare praesumentes. — *Clement. lib. 5. tit. 7. c. 1.*

8° Religiosi, qui praetextu privilegiorum absolvunt a casibus Papae reservatis.

9° Religiosi mendicantes transeuntes sine licentia Superiorum ad alium Ordinem, praeter Carthusianum.

10° Confessarii extra Urbem et intra Italiam praesumentes absolvere, praetextu privilegiorum, a casibus Bullae *Coenae*, vel a sex *Clementis VIII*, qui dicuntur *Clementini*, aut ab aliis quos Ordinarii sibi reservant. — Decretum *S. Congreg. Episcop. et Reg.* approbatum a *Clemente VIII*, 9 Ian. 1601.

PUNCTUM II.

Excommunicationes iure Episcopis reservatae.

978. — 1° Excommunicatio ob percussionem Clerici levem (sed ut incurratur, iniuria debet esse gravis); 2° ob procurationem abortus foetus animati, effectu secuto. Fertur in procuratores et cooperantes; sed *probabilius* non in mulieres ipsas prægnantes pharmacum suientes, etc. — *S. Lig. l. 3. n. 366., et l. 7. n. 217.* 3° Ob communicationem in *crimine criminoso* cum excommunicato ab Episcopo (seu in crimine, propter quod aliquis fuit excommunicatus). 4° Ob culpam illius, qui licet absolutus *indirecte* a censura in periculo mortis, tamen Superiori non se praesentavit intra mensem post convalescentiam (a). 5° Ob culpam Fratrum Minorum, qui tertarios ad divina Officia admittunt. — *S. Lig. n. 213.* 6° Omnes excommunications occultae (excepta Bulla *Coenae*) (b). 7° Omnes excommunications sive occultae, sive notoriae quoad personas, quae Romam ire nequeunt, ut sunt infirmi, detenti, senes, impuberes, pauperes, mulieres, et omnes aliis subditi, vel familiae necessarii (nec ii scribere Romam tenentur) (c). 8° Omnes excommunicatio-

(a) Confer sup. dicta n. 576.

(b) Confer tamen dicta superius n. 121.

(c) Sed vide sup. n. 952., ubi absolvendi facultas aliis non improbabiliter asseritur.

nes ab ipsis latae (*ab homine*), et praesertim excommunicatio in *Monitorio*.

PUNCTUM III.

Excommunicationes non reservatae.

979. — Has incurrunt 1º Ingredientes monasteria Monialium, non ad malum finem, nec praetextu privilegiorum. — *S. Lig.*, etc. 2º Superiores clausuram Monialium sine iusta causa intrantes pro tertia vice. 3º Imprimentes libros de rebus sacris agentes, sine licentia Superiorum et sine nomine auctoris¹; et item profitentes in scholis aliquam scientiam, quin prius emittant Fidei professionem². 4º Sepelientes in loco sacro haereticos, usurarios publicos et interdictos. 5º Contrahentes matrimonium in casibus prohibitis. 6º Mandantes homicidium alicuius fidelis. 7º Religiosi apostatae habitum dimittentes. 8º Omittentes denunciare haereticos et haereticaliter blasphemantes, et sortilegos (*Voit. — Pichler. — S. Lig.*). 9º Pingentes *Agnos Dei* a Papa benedictos, aut venales habentes, vel deaurantes. 10º Legentes libros haeresiarcharum non erroneous, nec de Religione tractantes. 11º Sacerdotes recipientes praefecturas saeculares. 12º Clerici contrahentes matrimonium cum impedimento Ordinis. 13º Clerici sicut resignantes vel permutantes beneficia. 14º Religiosi instituentes novum Ordinem sine licentia Papae.

PUNCTUM IV.

Excommunicationes ferendae sententiae.

980. — Iis subiici possunt 1º Fideles non satisfacientes praecepto Communionis Paschalis. Haec censura plerisque in locis abiit in desuetudinem (*a*); attamen Romae adhuc viget. 2º In-

(a) Auctor merum factum enunciat, et significat, plerisque in locis non solere fideles per excommunicationis poenam ad praeceptum paschale implendum cogi; nam nemo dicet, legem ipsam ita

¹ Hoc tamen desuetudine obsolevit.

² Hoc tamen non servatur in regionibus, ubi haereses impune grassantur, aut etiam ubi gubernium, paganam ignorantiam longe insipientia superans, ita declinavit ad atheismum, ut quid quisque professor impius in scholis tradat, nihil curet.

cestuosi et adulteri (ex variis Synodis Galliae). 3° Divinatores, magi, sortilegi, et ad ipsos recurrentes. *Pichler.* (Latae sententiae, si haeresim saperent). 4° Percutientes Clericum consentientem. — *S. Lig. n. 274.* 5° Laici frequentantes monasteria Monialium ad colloquendum cum ipsis (extra clausuram). Pro Clericis adest poena suspensionis, et pro *Regularibus* privatio officii. — *S. Lig. n. 232.* 6° Diripientes bona nosocomiorum et Montium Pietatis (a) (alii dicunt latae sententiae, sed non reservatae). Aliae excommunicationes ferendae sententiae in iure communi reperiuntur; at in usu sunt parum obviae. Pleraque diversae sunt pro diversis regionibus et dioecesisbus. Caeterum in praxi harum notitia minimi momenti esse videtur, cum incurri non possint nisi praevia iudicis ecclesiastici sententia, quae rarissime, nostris saltem temporibus, locum habet.

NOTA. In praxi Confessarius praesertim attendere debet ad casus vigentes in singulis locis, qui reperiuntur in libello censurarum et peccatorum reservatorum singulis dioecesisbus proprio. Plerumque autem de iure particulari reservantur Ordinario.

APPENDIX I.

DE CRIMINE HAERESIS, LECTIOINE PRAVORUM LIBRORUM, ET INDICE.

I. *De crimen haeresis.*

981. — Excommunicatio ob haeresim est prima et praecipua Bullae Coenae. Eam incurrint non haeretici tantum, sed etiam eorum fautores.

desuetudine esse abrogatam, ut Superior ecclesiasticus, ubi res fert, hoc medio uti ad frangendam quorundam contumaciam non possit.

(a) *Conc. Trid., sess. 22. c. 11. de Ref.*, anathemati Rom. Pontificibus reservato, subiicit omnes usurpare praesumentes vel convertere in proprios usus, per se vel per alios, iurisdictiones, bona, census, iura feudalia et emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascumque obventiones Ecclesiarum, beneficiorum, Montium Pietatis, seu alterius pii loci; vel impedire, ne ab iis, ad quos iure pertinent, percipientur, et Clericos fraudis et usurpationis huiusmodi fabricatores, seu consentientes.

Quoad haereticos ipsos ad excommunicationem incurrendam requiritur, ut adsit vere haeresis, id est error voluntarius, exterius manifestatus et pertinax contra articulum aliquem a Deo revelatum et ab Ecclesia propositum. Hinc

1º Excusat ignorantia etiam vincibilis, imo crassa; probabilius autem non excusat ignorantia affectata, quia adest contumacia. Secus tamen sentit, ut probabilius, *S. Lig. n. 301. (a)*, ob contumaciae defectum.

2º Non excusat dubium positivum exterius proditum, quia dubitans iudicat positive, veritatem ab Ecclesia propositam posse esse falsam. — *S. Lig. n. 302.*

3º Excusatur a censura, qui haeresim intra mentem tenet, vel qui eam exterius manifestans, intus dissentit. A *fortiori* excusatur, qui manifestat haeresim suam ad consilium petendum; quia non manifestat animo errorem profitandi. — *S. Lig. n. 304.*

Principia circa absolutionem ab haeresi.

I. Ab haeresi notoria et ad forum iudiciale deducta Episcopus absolvere potest, vel per seipsum, vel per delegatum. — *Bened. XIV. de Syn. l. 9. c. 4.*

II. Solus Papa absolvere potest ab haeresi, sive notoria, sive occulta, quae nondum in foro iudiciali agitata fuit. Dicitur autem haereticus occultus ille, qui etsi cum alio haereticos sermones miscuerit, notorie tamen non habetur ut talis; aut, etiamsi cum nemine suas haereses communicaverit, nihilominus aliquos actus extrinsecos exercuit, ex quibus dignosci poterat tanquam haereticus. — *Bened. XIV, Constit. Pastor bonus*, 13 Aprilis 1744.

Hinc elucet, quod nemo haereseos reus absolvi possit ab inferiore iudice, antequam fuerit in forum iudiciale vocatus, aut illi sese sponte obtulerit. Episcopus autem in utroque foro abiurationem Protestantium recipere valet.

NOTA 4º Iuxta *Laymann*, usus viget in Germania non mittendi ad Episcopum Protestantes, qui volunt Ecclesiam catholicam amplecti; sed postquam ve-

(a) Non unius S. Alphonsi est hoc iudicium, sed fere commune. Vid. quae dicta sunt *Vol. 1. in not. ad n. 210.*

ram Fidem edocti fuerint, et haeresim abjuraverint, ad sacramentalem confessio-
nem et Eucharistiae susceptionem admittuntur. Alibi etiam eiusmodi praxis obtinet.

NOTA 2^a Quoad ritum absolvendi haereticos in foro externo, eorumque abio-
rationem excipiendi, vide regulas quas tradit *P. Maurel* in eximio opere cui titu-
las: *Guide pratique de la Liturgie romaine*.

II. De lectione pravorum librorum.

982. — Excommunicantur scienter legentes vel retinentes
libros haereticorum de Religione tractantes, vel haeresim con-
tinentes; item eos imprimentes vel defendantes. Sic in Bulla
Coenae. Illi autem libri dicuntur tractare de Religione, in qui-
bus explicatur Sacra Scriptura, vel qui tractant de Theologia
Dogmatica, Scholastica et Morali, de Ritibus sacris, de Iure
canonico aut de Historia Ecclesiastica. Hinc

1^a Incurrit excommunicationem legens librum etiam anonymum de haeresi *ex professo* tractantem: quia auctor praesumendus est haereticus. Dicunt vero plures, non incurrere excommu-
nicationem legentes epistolam vel concionem haeretici seorsim
impressam, quia non est liber. Sed recte notat *S. Lig. n. 293.* in Expurgatorio Romano edito ex Decreto Tridentino, prohiberi
sub excommunicatione, non tamen reservata, omnes scripturas
ab haereticis compositas, etiam breves, et quamvis haeresim
non contineant, donec examinentur et approbentur. Quia vero
diaria publica, vulgo *les journaux*, censurae ecclesiasticae sub-
iacent, patet illa sub praefata lege includi, si ab haereticis
scribantur et de Religione tractent¹.

2^a Non incurrit vero excommunicationem audiens legentem,
saltem probabiliter, quia non legit. Nec qui parum quid legit,
ob materiae parvitatem. Gravitas autem materiae stricte deter-
minari nequit; aliquando paucae lineae sufficiunt, si haeresis
occurrat. — *S. Lig. n. 284.* Nec qui ex necessitate legit ad con-

1^a NOTA. Responsum *S. C. Inquisitionis* an. 1832, directum ad Episcopos
Helvetiae.

QUAER. 1^a Utrum Ephemerides seu Diaria subiecti debeant censurae Ordinarii,
et an etiam quoad opiniones politicas?

Resp. Affirmative, quoad utramque partem.

QUAER. 2^a An eidem censurao subiectant non solum articuli doctrinales, sed
etiam articuli, in quibus facta narrantur?

Resp. Affirmative.

vincendum haereticum, si non pateat recursus ad Superiorum. — *S. Lig. n. 283.* Nec qui parvo tempore librum retinet, v. gr., uno alterove die. — *S. Lig. n. 295.* Neque si librum retineat exspectando tempus opportunum, ut Superiori tradat; secus si illum diu retineret, licet a legendō omnino abstineret. — *S. Lig. ibid.*

3º Qui legit folia ex libro prohibito separata censuram non incurrit, quia non legit librum, sed libri fragmenta.

4º Legens librum haereticum non incurrit excommunicacionem reservatam, nisi auctor sit damnatus ut haereticus, vel natus in secta haeretica. Incurrit vero excommunicationem Indicis, quae non est reservata. — *V. Casus, n. 1133.*

III. De Indice librorum prohibitorum.

983. — *Index confectus et vulgatus fuit iussu Pauli IV, anno 1558; Pius IV illum perfecit cum Concilio Tridentino, et publicavit anno 1564. Auxit Clemens VIII, anno 1595. Congregatio Indicis a S. Pio V instituta est. — Vide S. Lig., App. de prohibitione librorum, l. 1, in fine, n. 17., etc.*

Index tres praecipuas classes librorum prohibitorum exhibit. *Prima classis* continet omnes libros haereticorum haeresim habentes, vel de Religione *ex professo* tractantes. *Secunda classis* complectitur libros catholicorum contra Fidem vel bonos mores. *Tertia classis* continet libros editos sine nomine auctoris, qui pravam doctrinam tradunt. — *S. Lig. n. 289.*

Libri 1^{ae} classis habendi sunt ut prohibiti sub poena excommunicationis. Libri autem 2^{ae} et 3^{ae} classis prohibiti non censentur, nisi specialiter in Indice designentur. Excipe libros, qui generaliter et per se in Indice prohibentur (ut in regulis Indicis). Libri contra mores non prohibentur sub excommunicatione: sic *communiter*. Libri vero contra Fidem prohibiti sub excommunicatione fere sunt ii omnes, qui post Bullam *Alexand. VIII*, Brevibus aut Bullis Summorum Pontificum prohibiti indicantur. — *S. Lig. ibid.*

NOTA In Indice prohibentur in odium auctoris omnes libri haeresiarcharum, licet haeresim non contineant et de Religione non tractent.

Regulae Indicis praecipuae Tridentini iussu editae:

984. — 1° Libri omnes ante annum 1513 damnati prohibentur, etiam si in Indice descripti non reperiantur.

2° Libri omnes haeresiarcharum omnino vetantur, etiam non erronei, aut non tractantes *ex professo de Religione* (Excomm. non reserv.). Caeteri libri haereticorum non erronei, nec de Religione tractantes, permitti possunt, modo examinati et approbati fuerint. Clausula haec non videtur modo vigere.

3° Scripturae et libri controversiarum in lingua vernacula legi non possunt, nisi approbati fuerint a S. Sede, vel editi cum notis desumptis ex sanctis Ecclesiae Patribus, vel doctis catholicisque viris¹.

4° Libri de obscenis *ex professo* tractantes absolute prohibentur, quamvis in Indice non reperiantur.

5° Pariter vetantur omnes libri tractantes de astrologia, divinatione, et sortilegiis (probabilius sub excommunicatione non reservata).

6° Omnes libri damnati propter falsi dogmatis suspicionem prohibentur sub poena excommunicationis: caeteri sub peccati mortalis reatu².

Ex dictis patet haereticorum libros de Religione tractantes, vel haeresim continent, duplicit sub excommunicatione prohibitos esse: una, et quidem reservata Romano Pontifici, per Bullam *Coenae*; altera non reservata, per *Indicem librorum prohibitorum*.

1 POSTULATUM. Cum ad Sacram Congregationem Indicis certo relatum fuerit, sacratissimos Bibliorum libros vulgari sermone nonnullis in locis typis edi, quin saluberrimae de ea re leges serventur, cumque inde pertimescendum sit, ne quae hominum nequam hisce praesertim temporibus conspiratio est, errores sanctiori divini eloquii apparatu obvoluti perpetram insinuantur; censuit eadem S. Congregatio, revocanda iterum esse in omnium memoriam, quae alii decreta sunt: vernaculae nimicrum Bibliorum versiones non esse permittendas, nisi quae fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae cum adnotationibus desumptis ex sanctis Ecclesiae Patribus, vel ex doctis catholicisque viris. — 13 Ian. 1757. — Item 7 Ian. 1836.

2 Praeter decem Regulas iussu Tridentini editas existunt aliae Regulae generales statutae ab ipsa S. Congr. Indicis, et iussu Pontificum editae in volumine Indicis librorum prohibitorum, sub hoc titulo. *Decreta de libris prohibitis*, etc.

Quaesita:

985. — QUAER. 1º *An lex Indicis, prohibens lectionem quorumdam librorum, obliget de iure naturali, vel de iure positivo tantum?*

Resp. Urget ex utroque iure, saltem *per se*; quia libros non prohibet, nisi quia sunt perniciosi, et proximum perversio*n*is vel peccati periculum inducunt; de iure autem naturali quisque huiusmodi periculum effugere tenetur. Unde etiamsi obligatio Indicis alicubi non agnosceretur, nihilominus lectio librorum in Indicem relatorum sub gravi prohiberetur. Censurae tamen de solo iure positivo urgent, ut patet. Qua de re animadvertisit *S. Lig.*: *Theologi omnes addunt, nec cum licentia quidem Pontificis lectionem permitti posse illius libri, qui subversionis alicui occasio esse possit. Append. de libris prohibitis, c. 1. n. 12.*

Duo praeterea notanda sunt.

1º Privati homines debent Confessarii mandatis obsequi in his quae lectionem librorum respiciunt. Ita respondit *S. C. Inquisit.*, anno 1832, ad Episcopos Helvetiae interrogantes:

An fideles, salva conscientia, legere possint Ephemerides vel libros, qui censuram Ordinarii non subierunt? Resp. Recurrant ad Confessarium.

2º Confessarius ipse debet Episcopi directionem sedulo exquirere, et diligenter p^rae oculis habere gravissimum monitum, quod S. Ligorius tradidit, nempe: *In hac re expedit ordinarie rigidiores opiniones sequi. Cap. 5. n. 8.*

986. — QUAER. 2º *An lex Indicis in Gallia urgeat?*

Resp. Hac de re non omnes conveniunt. Affirmant alii, quia lex generalis est. Negant autem alii tum quia, aiunt, lex Indicis recepta non fuit (quod de caetero adversarii dicunt historice falsum), tum propter diuturnam legis desuetudinem. Alii vero, medium incedentes viam, dicunt non esse receptam in Gallia Indicis prohibitionem quoad poenam excommunicationis, urgeare tamen quoad reatum peccati, quod plerumque ob periculum perversio*n*is aut malae delectationis ex lectione talium librorum committitur.

Verum, quidquid in antecessum dixerint non pauci Galliae theologi, nunc amplius dubitandum esse non videtur, propter non ambiguas Pii IX Declarationes. Pontifex enim non tantum suasionibus egit, ut Galliae Episcopos induceret ad leges Indi-

cis recipiendas, sed etiam tantam auctoritatem prae se tulit, ut nemini deinceps licet affirmare, legem Indicis in Gallia non vigeere. Satis sit in medium afferre testimonium *S. Congr. Concilii ac proinde Pontificis ipsius, in actis Concilii Remensis an. 1857, scilicet: Caeterum servari Regulas Indicis. Vide Card. Gousset, Exposition des principes du Droit canonique.*

Notatu vero dignum est, Episcopos Galliae in dies conari ut leges Indicis executioni mandentur, sicuti patet ex Conciliis Provincialibus, Avenionensi, Tolosano, Burdigalensi, Albiensi, Auxitano, Rupellensi, etc.¹.

987. — QUAER. 3° *An incurrat excommunicationem INDICIS, legens manuscripta maioris formae ab haeretico exarata?*

Resp. Affirmandum videtur cum *S. Lig. n. 293.*, *Suarez, Lacroix, et aliis communius.* Ratio est, quia in usu vulgari manuscripta saepe librorum nomine insigniri solent: sic enim appellabantur omnia scripta antequam typographia inventa fuisse. Plures tamen contradicunt, quia manuscripta nomine librorum non veniunt.

988. — QUAER. 4° *A quonam impetranda sit licentia libros prohibitos legendi?*

Resp. Ordinarie loquendo a solo Pontifice Romano, vel a Congregationibus *S. Inquisitionis*, aut *Indicis*. Facultas enim permittendi competit ei, cuius est vetare. Episcopi tamen ad illud munus aliquando delegantur. Vira censem, eos hanc licentiam, urgente aliqua necessitate, impetriri posse.

Episcopis aliisque Ecclesiarum Ordinariis potestas inest prohibendi lectionem pravorum librorum, et quidem sub poena censurae subeundae. Hanc potestatem in Episcoporum memoriam revocavit Leo XII die 26 Martii 1825, et recentius confirmavit Pius IX die 24 Augusti 1864, qui iussit, Episcopos hac in re tanquam *Apostolicae Sedis delegatione perfungi*.

¹ Vide eruditissimum Mandatum pastorale DD. Episcopi Lucionensis de *Indice librorum prohibitorum*, ann. 1832, in quo inter alia multa sic dicitur:

• Enfin les Décrets de la Congrégation de l'Index ont aujourd'hui une si grande portée et des conséquences si graves, même pour les transactions commerciales de librairie, que le Tribunal de commerce de la Seine, prenant courageusement une noble initiative à ce sujet, n'a pas craint de déclarer, le 11 Octobre 1852, que la mise à l'Index, par le Saint-Siège, d'un ouvrage ecclésiastique français destiné à des ecclésiastiques, est une cause suffisante de réciliation des conventions intervenues entre l'éditeur et l'imprimeur pour la publication de cet ouvrage. — *Ami de la Religion*, t. 158, p. 130.-131.

Caeterum, cum in materia adeo gravi et difficulti multo plura dicenda forent quam brevitas nostri operis permittat, lectorem ad Canonistas remittimus.

APPENDIX II.

DE CLAUSURA MONASTERIORUM.

Respectu 1º ingredientium; 2º egredientium; 3º colloquentium ad erates abque facultate.

I. Quoad ingressum in monasteria.

989. — 1º Incurrunt excommunicationem omnes fideles utriusque sexus ingredientes monasteria Monialium, et Moniales eos admittentes. Non est reservata, nisi sit in malum finem¹.

2º Item mulieres ingredientes monasteria virorum, qualibet de causa (*a*), exceptis Reginis vel aliis ex familiis Principum; item Religiosi eas admittentes, vel introducentes praetextu privilegiorum; secluso autem tali praetextu, incurront suspensio- nem et privationem officii ipso facto.

3º Praelati saeculares sine necessitate ingredientes monasteria monialium pro prima vice interdictum ab Ecclesia incur- runt; pro secunda vice suspensionem a munere pontificali; et pro tertia vice excommunicationem non reservatam. Praelati vero regulares prima vice eamdem excommunicationem incur- runt, cum privatione omnis officii. Alii dicunt pro tertia vice.

Possunt ingredi monasteria 1º Episcopi, in casu necessitatis, aut visitationis, sed sociati a paucis personis maturis; 2º Prae- lati regulares semel in anno, visitationis causa; 3º Confessarius ordinarius ad Sacra- menta in necessitate ministranda, sed super- pelliceo et stola indutus; 4º medicus ordinarius, qui licentiam renovare debet quolibet trimestri; et medicus extraordinarius,

(a) Haec excommunicatio reservata est S. Pontifici, ex Bulla 20 S. Pii V.

¹ In Gallia non videtur nunc admittenda excommunicatio pro ingredientibus monasteria mulierum, iuxta dicta *de Statibus*, cum ibi non sint Religiosae stricto sensu, seu solemniter Professae.

ordinarii defectu; 5° fabri et alii necessarii, qui artem suam extra clausuram exercere non possint.

Licentiam monasteria ingrediendi concedere potest Episcopus, vel quivis alias ab ipso delegatus, v. gr., Vicarius generalis vel Confessarius Monialium, aut ipsa Abbatissa, etc.; sed causa gravis requiritur, minor tamen pro femina quam pro viro, pro ingressu diurno quam pro nocturno, et pro ingressu propinquorum, quam externorum.

II. Quoad egressum e monasteriis.

I. Ex parte Monialium.

990. — 1° Incurrunt excommunicationem reservatam, ex Bulla *S. Pii V*, Moniales e monasterio egredientes absque urgentissima necessitate, etiamsi occulte fiat.

2° Item concedentes licentiam egrediendi sine ratione valde gravi. Eamdem excommunicationem incurront eas comitantes, vel recipientes.

3° Non datur materiae parvitas, etiamsi egressus fiat uno passu tantum. — *Ita communiter Theologi*; et ideo in tali casu excommunicatio incurritur.

4° Excusantur Moniales tum a censura, tum a peccato in casu urgentis necessitatis, v. gr., in incendio, epidemia, etc.; sed requiritur licentia Episcopi scriptis consignata, quoties postulari potest. — *S. Lig. n. 238.*

II. Ex parte religiosorum.

991. — 1° Ex consuetudine et ex fine status sui, Religiosi ad clausuram ita tenentur, ut sine licentia e proprio conventu egredi non possint.

2° Nullam tamen censuram incurront, nisi dimisso habitu et animo non redeundi egrediantur. Sed nocturna egressio furtiva est casus reservabilis.

3° Egressus est ex genere suo peccatum grave, quia turbat ordinem et finem vitae religiosae; ratione materiae veniale esse potest: v. gr., si die fiat et ad breve tempus, etc.

III. Quoad collocutionem ad erates cum Monialibus.

992. — 1º Laici frequentantes monasteria Monialium incur-
runt excommunicationem ferendae sententiae (in variis locis la-
tiae sententiae).

2º Clerici vero suspensionem per Episcopum imponendam in-
currunt.

3º Regulares autem subeunt excommunicationem et privatio-
nem vocis et officii ferendae sententiae, etiamsi colloquio fiat
semel et per quadrantem cum dimidio, ex Decreto *S. Congreg.*
anno 1669. — *S. Lig. n. 236.* Ex Decreto anteriori *Sixti V*
(anno 1590), privationem officii et vocis cuiuslibet ipso facto,
si frequentare praesumant ad colloquendum cum qualibet mu-
liere ibidem degente. — *S. Lig. n. 232.* Probabiliter excipitur
Abbatissa extra Romam.

4º Frequentia consistit in eo quod quis tribus diebus conti-
nuis, vel semel singulis mensibus per annum circiter, aut qua-
ter in una hebdomada monasterium adeat.

ARTICULUS II.

DE SUSPENSIONE.

993. — DEFINITIO. Suspensio est censura, qua Clericus pri-
vatur ad tempus, ex parte vel toto, usu potestatis, quam habet
ratione Ordinis, officii, vel beneficii.

Suspensio est *censura*, quia *per se* fertur in medicinalam per
modum monitionis, ut delinquens a contumacia desistat. Sic
1º differt a depositione et degradatione, quae sunt merae poe-
nae et perpetuae in vindictam criminis; 2º differt ab irregula-
ritate, quae non est *per se* poena, sed merum impedimentum,
seu inhabilitas non solum ab exercenda potestate ecclesiastica,
sed etiam ab ea recipienda impediens.

Attamen suspensio non est necessario et essentialiter censu-
ra; aliquando enim fertur vel ad certum tempus, vel in per-
petuum ad puniendam culpam mere praeteritam, et proinde
tunc non est medicinalis. Constat ex praxi Ecclesiae ex *l. 2. De-
cretal. tit. 20. c. 33.*

Divisio. Suspensio duplex distinguitur :

1° Totalis, qua Clericus arctetur ab omni functione vel iure ecclesiastico.

2° Partialis, qua functione vel iure aliquo tantum privatur.

Suspensio autem *partialis* triplex est: **1° ab Ordine**, quae privat exercitio functionum Ordinis, v. gr., celebratione Missae, cantu solemni Evangelii, Epistolae, etc.; **2° ab officio**, quae privat usu tum Ordinis, tum iurisdictionis, sive in foro externo, sive etiam in foro interno; **3° a beneficio**, quae privat redditibus et administratione beneficii. Haec autem singula iterum in suspensionem *totalem* vel *partialem* sive Ordinis sive officii, sive beneficii, subdividi possunt. — *Vide S. Lig. n. 315. et seq.*

Regulae generales:

994. — I^o Regula. Peccat graviter Clericus suspensus, si actum Ordinis sacri vetitum solemniter exerceat, nisi ignorantia invincibili, aut alia legitima causa, v. gr., necessitatis, excusetur. Ratio est, quia in re gravi Ecclesiae resistit. Potest tamen facere ea omnia, quae a laicis fieri solent, v. gr., canere in choro more laicorum, etc. Suspensus autem ab Ordine, si hunc exerceat, non solum graviter peccat, sed etiam irregularitatem incurrit, ut suo loco dicemus.

II° Regula. Suspensio *absolute* et *simpliciter*, sine ulla determinatione ad hoc vel illud, semper censetur *totalis*, et proinde privat omni usu Ordinis, iurisdictionis et beneficii. Suspensio vero *partialis* privat ea parte tantum huius potestatis, quae in lege, vel statuto, vel mandato aut sententia exprimitur.

III° Regula. Suspensio ab Ordine *absolute* et *simpliciter*, privat exercitio et usu cuiuscumque Ordinis sive maioris, sive minoris. Suspensio a iurisdictione privationem omnis iurisdictionis importat.

IV° Regula. Suspensio ab officio *simpliciter* et sine limitatione privat usu tum iurisdictionis tum Ordinis, seu cuiuscumque ministerii ecclesiastici. Hinc Parochus ab Officio suspensus, nec Missam celebrare, nec praedicare, nec officiis praesesse, nec Sacraenta ministrare potest.

Resolves:

995. — I^o Suspensus *simpliciter* ab Ordine non intelligitur suspensus a iurisdictione, et vice versa. Suspensus ab Ordine

superiore, non ideo ab inferiore est suspensus. Item suspensus a beneficio non censemur suspensus ab officio, nec vice versa.

2º Non incurritur irregularitas violatione suspensionis latae propter delictum mere praeteritum, vel in perpetuum. — *S. Lig. n. 314. et seq.* Ratio est, quia tunc non est violatio censurae. *A fortiori*, si suspensio facta fuerit propter defectum inculpabilis mentis vel corporis. Nec incurritur per exercitium cuiuslibet actus, a quo quis fuit suspensus, praeter exercitium solemne Ordinis sacri. — *Ita communiter.*

3º Episcopus suspensus a pontificalibus, si Missam celebraret, etiam cum pontificalibus, non incurriteret irregularitatem; quia non exercebat actum substantialem Ordinis episcopaloris. — *S. Lig. n. 314.*, etc.

4º Actus Ordinis Clerici suspensi non dependentes a iurisdictione, sunt validi; quia Ecclesia nequit tollere potestatem Ordinis, sed tantum illius exercitium prohibere potest. Actus vero iurisdictionis sunt invalidi, si suspensus sit nominatim denuntiatus, quia privatur actuali iurisdictione; validi autem sunt, nisi sit denuntiatus, quia Ecclesia, eo ipso quod toleret suspensionem, ei non adimit iurisdictionem, ob bonum fidelium. — *S. Lig. n. 314.*, etc.

Quaesita:

996. — QUAER. 1º *An Sacerdos suspensus absolvitur a peccatis per simplicem Confessarium, antequam a censura solvatur per superiorem?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia effectus suspensionis non est privare receptione Sacramentorum. Sufficit igitur ut sit dispositus ad Sacramentum Poenitentiae, scilicet ut sit saltem attritus de peccatis, et promittat se esse procuraturum quamprimum, quantum in se erit, absolutionem a censura, et interim se potestate vel iuribus prohibitis usurum non esse.

QUAER. 2º *An possit ferri suspensio partialis pro sola culpa veniali?*

Resp. Affirm., iuxta sententiam communem, modo sit ad breve tempus (a), et proinde lata ab homine. Ratio est, quia tunc

(a) Sed Auctor ipse iam saepius monuit, suspensionem ad certum tempus, sive longum sive breve, non esse proprii nominis censuram.

magnum onus non inducit, nec proinde deest proportio inter culpam et poenam. Secus autem, si esset ad tempus diuturnum, vel indicta a iure ita ut incurritur sine praevia monitione; talis enim censura non incurritur, nisi ob peccatum mortale. — *S. Lig. n. 320.*, etc.

997. — QUAER. 3° *Quomodo tollatur suspensio?*

Resp. 1° Si suspensio rationem habeat *censurae*, tollitur ut excommunicatio, scilicet per solam absolutionem, et quidem Superioris, si sit reservata; attamen si lata fuerit ad certum tempus determinatum, vel sub conditione, cessat per seipsam, transacto tempore, vel adimpta conditione statuta.

Resp. 2° Si vero imposita sit in *perpetuum* propter culpam omnino praeteritam, tollitur, ut mera poena, per solam dispensationem Praelati, vel eius delegati, quia tunc non est censura. — *Ita communiter.*

QUAER. 4° *Quaenam forma adhibenda sit ad tollendam suspensionem?*

Resp. 1° Si suspensio occulta sit, tollitur per absolutionem sub forma generali: *Absolvo te ab omni vinculo*, etc.

Resp. 2° Si publica sit, *in foro interno* eadem forma tollitur; *in foro vero externo* adhibenda est forma solemnis in *Rituali* determinata. Solemniter autem nemo a suspensione absolvere potest nisi ipse Superior, aut aliis specialiter ad hoc delegatus.

QUAER. 5° *An Sacerdos simpliciter approbatus absolvere possit suspensum a censura in articulo mortis, si Superior aut delegatus desit?*

Resp. Negant non pauci ea ducti ratione, quod nulla appareat causa, cur Ecclesia ei conferat talem potestatem; suspensio enim non privat facultate recipiendi Sacra menta, si excipias promotionem ad Ordinem superiore m. Sufficit igitur ad salutem aeternam, ut suspensus in tali periculo constitutus a peccatis absolvatur. Alii tamen probabiliter censem, Sacerdotem in hoc casu moribundum absolvere posse. Ratio est, quia Trident. generaliter et indistincte dicit *a quibusvis censuris*; atque adeo cum nullam censuram excipiat, nostrum nou est distinguere ubi lex Concilii nihil distinguit (*a*). *V. Diana, tom. V. tr. 1. Res. 203.*

(a) Adde, quod nulla amplius in aegroto poenitente supponi debet contumacia; et cum absolv'i reus, contumacia cessante, debeat, patet proinde, locum tollendi etiam suspensiones opportunissimum adesse.

Suspensiones Papae reservatae.

I. Contra Episcopos.

998. — Incurrunt suspensionem 1º Ordinantes non subditum absque licentia sui Episcopi. *Trid. sess. 23. c. 8. de Reform.* 2º Ordinantes Religiosos non professos. *S. Pius V, Const. Romanus Pontifex.* 3º Ordinantes Monachum sine licentia. *Decr. part. I. dist. 58. Can. 2.* 4º Conferentes tonsuram coniugato aut infanti illitterato. *Sexti, lib. 1. tit. 9. cap. 4.* 5º Conferentes Ordines extra dioecesim sine licentia Episcopi leci, licet ordinatus sit Ordinantis subditus. 6º Conferentes Ordines sacros ante aetatem praescriptam. *Decretat. lib. 1. tit. 11. cap. 14.* 7º Conferentes Ordines simoniace. *Extravag. l. 5. de Simonia, cap. 2.* 8º Submittens laicis bona et iura Ecclesiae absque consensu Capituli et licentia Apostolicae Sedis. *Sexti, l. 3. tit. 9. c. 2.* 9º Alienantes bona Ecclesiae. *Extravag. Ambitiosae, de rebus Ecclesiae non alienandis.* 10º Ingredientes in monasteria Monialium sine necessitate. *Apud S. Lig. n. 320.* 11º Non visitantes limina Apostolorum statutis temporibus. *Sixti V, Const. Romanus Pontifex.*

II. Contra Regulares.

Incurrunt suspensionem 1º Non deferentes habitum Regula determinatum (*a*). 2º Recipientes alumnos ad Professionem ante annum probationis. *Sexti, l. 3. tit. 14. c. 2.* 3º Apostatae suscipientes Ordines sacros in apostasia. *Decret. l. 5. tit. 9. c. 6.*

Haec tamen ratio non valet quoad censuras improprie dictas, id est suspensiones *ad certum tempus*, quae habent meram rationem poenae pro delicto prorsus praeterito, neque ad ipsas spectat facultas Concilii Tridentini, quae de *censuris* absolvendis disserit.

Caeterum quae ipse Auctor alibi scribit (Vid. sup. n. 579.), palam faciunt, ad hanc facultatem sacerdoti tribuendam non esse necessariam hypothesim absentis Superioris aut delegati.

(*a*) Dimittentes religiosum habitum incurront excommunicacionem, non tamen reservatam *ex Cap. ut periculosa 2. Ne Clerici vel monachi in VI.*

4° Suscipientes Ordines sacros ante Professionem. *S. Pius V.*, Constitut. *Romanus Pontifex*. 5° Introducentes mulieres in claustra Monialium. *S. Pius V.* 6° Introducentes mulieres in sua monasteria.

III. Contra Clericos.

999. — Incurrunt suspensionem 1° Suscipientes Ordines, dum sunt censura ligati. *Decretal. l. 3. tit. 39. c. 32.* 2° Suscipientes duos Ordines maiores eodem die, vel duobus diebus continuis. *Ibid. l. 1. tit. 11. c. 13. et 15.* 3° Suscipientes Ordines furtive, id est, sine praevio examine et sine admissione ab Episcopo facta. 4° Recipientes Ordinem sacrum post matrimonium receptum, etiam non consummatum. *Ioann. XXII. tit. 6. de Voto*, etc. 5° Suscipientes Ordines sacros simoniace. 6° Celebrantes Missam sine Communione.

Plures aliae apud auctores videri possunt, sed vix in praxi obviae sunt, aut prorsus in desuetudinem abierunt.

Suspensiones Episcopis reservatae.

1000. — Sequentes praecipue casus exhibentur: 1° Susceptio Ordinis per saltum, vel ante aetatem praescriptam, vel non servatis interstitiis. *Trid. sess. 23. cap. 14. de Reform.* 2° Susceptio Ordinis ab Episcopo alieno sine dimissoria proprii Episcopi, vel a proprio Episcopo extra dioecesim, sine Ordinarii licentia. *Trid. sess. 23. c. 8. de Reform.* 3° Susceptio Ordinis sine titulo clericali, vel cum titulo ficto sine dispensatione. 4° Benedictio nuptialis a quoenamque Sacerdote, sine licentia Parochi sponsorum. *Trid. sess. 24. c. 1. de Reform.* 5° Interruptio totalis Missae sine gravi causa.

APPENDICULA

DE DEPOSITIONE ET DEGRADATIONE.

1001. — *Depositio* et *degradatio* sunt poenae gravissimae, suspensioni valde affines, et ipsi assimilari solent, quia solos afflictunt Clericos, et eodem modo privationem iurum et beneficiorum ecclesiasticorum inducunt. Attamen non sunt proprie

censurae, quia ratione tantum poenae, non vero medicinae infliguntur.

Depositio est poena ecclesiastica, qua Clericus privatur usu potestatis ecclesiasticae, et omni titulo radicali ad eam exercendam, necnon omni iure ad beneficia valide possidenda, idque in perpetuum. Est igitur *per se* poena irremissibilis. — *Vide S. Lig. n. 324. et seq.*

Degradatio est solemnis privatio omnium titulorum, bonorum, privilegiorum, et honorum ecclesiasticorum, ita ut degradatus, solo remanente Ordinis charactere indelebili, ad conditionem laicalem reducatur. Hinc differt a *depositione*, 1º quia degradatio est solemnis privatio bonorum ecclesiasticorum, depositio autem non ita; 2º quia degradatio privat utroque privilegio clericali, scilicet canonis et fori, depositio autem his privilegiis non privat. Hinc percutiens depositum incurreret excommunicationem; non vero si in degradatum violentas manus iniiceret; a laico enim non differt.

Degradatio non potest infligi, nisi pro immanibus sceleribus, iisque maximis, qualia sunt crimen haeresis manifestum, falsificatione litterarum apostolicarum, sodomia frequentata et notoria, gravissima calumnia Episcopo apposita, etc. — *Vide S. Lig. ibid.*

QUAER. An degradatus tencatur ad Horas canonicas, et ad votum castitatis?

Resp. Affirm. quoad utrumque; quia non debet hoc onere solvi et commodum percipere ex sua malitia. Hinc invalide matrimonium contraheret. — *S. Lig. n. 327.*

ARTICULUS III.

DE INTERDICTO.

1002. — *Definitio.* Interdictum est censura, qua usus divinorum Officiorum, aliquorum Sacramentorum, et sepulturae ecclesiasticae certis personis prohibetur, aut in quibusdam locis, in poenam criminis alicuius.

Hinc differt interdictum, 1º ab excommunicatione, quae maioribus bonis privat quam interdictum, nec loca, sed solas personas afficit; 2º a suspensione, quae solos afficit Clericos et eatenus tantum privat rebus sacris, quatenus sunt usus alicuius ministerii ecclesiastici, non vero quatenus sunt bona fidelium; insuper interdictum afficit loca, et privat sepultura ecclesiasti-

ca, non vero suspensio; 3° ab irregularitate et a cessatione a di-
vinis, quae proprie et per se non habent rationem poenae, nec
proinde censurae. — *Vide S. Lig. n. 328. et seq.*

Divisio. Interdictum est multiplex, scilicet:

1° *Personale, locale, vel mixtum*, prout immediate afficit per-
sonam, vel locum, vel utrumque simul.

2° *Generale vel particulare*, prout extenditur ad totam regio-
nem, civitatem et communitatem, vel ad Oratorium, Ecclesiam
particularem, aut personas determinatas restringitur.

Regulae:

1003. — I. Interdictum generale non cadit nisi in personas
vel loca designata. Hinc 1° Interdicto Clero alicuius loci, non
ideo interdicitur populus, nec interdicuntur Regulares; et vice
versa. 2° Interdicta civitate, incolae innocentes non sunt inter-
dicti, et alio ire possunt, ut divinis Officiis intersint. Interdictis
civibus urbis, Ecclesiae interdicto non subiacent; ibique pere-
grini Officiis adesse possunt (Episcopi semper eximuntur, nisi
specialiter designati fuerint).

II. Interdictum sine limitatione in aliquod totum, omnes eius
partes afficit. Hinc 1° Interdictum civitatis involvit omnes il-
lius urbis Ecclesias, etiam exemptas a iurisdictione interdicen-
tis, quia tunc a iure interdicuntur. 2° Interdictum familiae vel
communitatis singula eius membra complectitur. 3° Interdictum
Ecclesiae singulis sacellis in ea contentis competit: at vice
versa dici nequit.

III. Interdictum latum in certa loca, v. gr., castrum, aut
civitatem, afficit etiam suburbia et aedificia contigua. Hinc in-
terdicta Ecclesia, interdicuntur sacella, quae eam immediate
tangunt, necnon coemeteria contigua; non vero vice versa:
quia *accessorium sequitur principale*, et non principale ac-
cessorium.

Quaesita:

1004. — *Quaer.* 1° *Quinam sint effectus interdicti?*

Resp. Sunt tres, ut patet ex definitione superius data, sci-
licet

1° *Prohibitio a divinis Officiis*, scilicet, a Missa, precatione
publica et solemni, publica recitatione Horarum in choro, bene-

dictione publica aquae, olei, templi, cereorum, etc. Clerici qui non cadunt sub interdictum, celebrare possunt, sed ianuis clausis et sine campanarum sonitu. — *S. Lig. n. 333.*

2º Prohibitio ab administrandis et recipiendis aliquibus Sacramentis, scilicet, Eucharistia, Ordine et Extrema Unctione. Viaticum moribundis ministrari potest, et iuxta aliquos etiam Extrema Unctio. Baptismus (etiam solemnis), Confirmatio et Poenitentia omnibus permittuntur, exceptis illis, qui causam vel favorem interdicto dederunt. Probabilius etiam Matrimonium, sed absque benedictione. — *Vide S. Lig. n. 334.*

3º Prohibitio a sepultura ecclesiastica. Extenditur etiam ad infantes et amentes in interdicto locali. Clerici tamen non nominatim interdicti sepeliri possunt in Ecclesia (cum Missa); imo, etiamsi Ecclesia esset specialiter interdicta (sed sine Missa). — *S. Lig. n. 335.*

1005. — QUAER. 2º *Quomodo peccant violantes interdictum, et quasnam poenas incurrant?*

Resp. 1º *Quoad Clericos*: 1º Peccant graviter violando interdictum *personale*, quia agitur de re gravi, nisi excuset materiae parvitas, ex. gr., si exerceant functiones, quae a laicis fieri possunt, vel si brevi tempore relinquant ostium templi aperatum, etc. 2º Peccant etiam graviter violando interdictum *locale*, si locus sit specialiter vel generaliter interdictus, et agant publice, apertis ianuis, contra prohibitionem; secus venialiter tantum peccant. Si autem functiones sacras, non obstante interdicto, exerceant, irregularitatem incurront. Demum ipso facto excommunicantur, si quem in interdicto loco sepeliant. — *Ita ex c. 8., de Privilegiis, in Sexto.* — *S. Lig. n. 336.*

Resp. 2º *Quoad laicos*: 1º Peccant graviter violantes interdictum *personale*, cum ipsos directe afficiat. 2º Peccant etiam graviter violantes interdictum *locale*, si compellant Clericos ad Officia divina celebranda contra interdictum, quo in casu excommunicationem Papae reservatam incurront. Item si Sacra menta in loco interdicto reciperent, quia ad id cooperarentur quod Clericis sub peccato gravi prohibetur. 3º Peccant autem tantum venialiter, si interdicto loco, ipsi non personaliter interdicti divinis Officiis dumtaxat assistant. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 3º *Quam ob causam ferri possit interdictum?*

Resp. Ferri non potest, *per se loquendo*, nisi propter culpam gravem bono publico oppositam: sic pro interdicto personali requiritur culpa illius, qui interdicitur; nam poena est propter

culpam. Pro interdicto autem generali et locali, sufficit culpa illius, qui est caput communitatis, vel praecipuorum eius membrorum. Ex lute can. eruitur. — *S. Lig. n. 337.*

Interdicta personalia generalia.

1006. — Incurrunt interdictum, 1° Qui dat causam interdicto locali, licet sit ipsa communitas. *C. Si sententia, de Sent. excommunicat., in Sexto.* 2° Capitulum quod, sede vacante, dimissorias ad Ordines recipiendos infra annum concedit. *Trid. sess. 7. c. 10. de Reform.* 3° Communitas vel societas civilis, quae permittit usurariis conducere domum in suis terris ad foenus exercendum. *C. Usurarum, de Usuris, in Sexto.* 4° Communitas et Capitulum, quae appellant a sententiis pontificiis ad futurum Concilium. *Bulla Coenae.*

Interdicta personalia specialia.

1007. — Incurrunt personale interdictum, 1° Episcopi conferentes Ordines simoniace. *Sixtus V (ab ingressu Ecclesiae).* 2° Violantes interdictum generale locale (*ab ingressu Ecclesiae*). *C. Episcoporum, de Privilegiis, in Sexto.* 3° Ferentes excommunicationem absque prævia admonitione et testibus. *C. Sacro, de Sent. excomm. (Interdictum per mensem).* 4° Episcopi, vel alii Praelati, recipientes beneficia in confidentiam. *S. Pius V (ab ingressu Ecclesiae).* Est reservatum.

Interdicta localia.

1008. — Interdicuntur 1° Loca in quibus scienter haeretici sepulti sunt. 2° Territorium et loca illius, qui percutit Episcopum, aut capit, vel haec fieri mandat. *Clement. I. de poenis.* 3° Civitas, quae insequentibus hostiliter Cardinales auxilium præbet, vel delinquentes non punit intra mensem. *C. Felicis, de Poenis, in Sexto.* 4° Regna, loca, terrae eorum, qui impedit præsumunt Legatum pontificium, ne terras sibi subiectas ingrediatur. *Extrav. Super gentes, de Consuetudine.*

APPENDIX I.

DE CESSATIONE A DIVINIS.

1009. — *Cessatio a divinis* est prohibitio Clericis facta, ut abstineant ab Officiis divinis, ab administratione Sacramentorum, et ab ecclesiastica sepultura in aliquo loco determinato.

Haec cessatio distinguitur ab interdicto. 1º Quia interdictum potest esse personale, non vero cessatio a divinis. 2º Quia interdictum est censura, unde qui illud violat fit irregularis; transgressor autem cessationis a divinis, licet graviter peccet, nullam tamen censuram incurrit, nec fit irregularis. Haec enim cessatio non adhibetur ad corrigendos delinquentes. 3º Quia durante interdicto generali, licet celebrare Officia divina ianuis clausis, et submissa voce, et etiam solemniter in quibusdam festis; in cessatione vero a divinis etiam haec prohibentur.

Duplex distinguitur cessatio a divinis:

1º *Alia a iure*, quae ipso facto existit, quando polluitur Ecclesia, vel exsecratur.

2º *Alia ab homine*, quae imponitur a Superiore iurisdictiōnem habente in foro externo, in signum moeroris, vel ad reparationem gravis iniuriae Deo illatae; et tunc afficit omnes, qui in hoc loco versantur.

Causae autem cessationis a divinis *a iure* referuntur in *Tractatu de Eucharistia*, ubi agitur de loco celebrationis: Sacra menta quae ministrari possunt tempore interdicti, conceduntur etiam tempore cessationis.

QUAER. *A quibusnam cessatio a divinis imponi possit?*

Resp. Imponi potest ab iisdem, qui possunt ferre censuras, praecedentibus debitibus monitionibus. — *S. Lig. n. 340.*

APPENDIX II.

DE SEPULTURA ECCLESIASTICA.

1010. — Corpora fidelium defunctorum ex pracepto Ecclesiae in loco sancto ad hoc benedicto et consecrato, aut in ipsa Ecclesia sepelienda sunt. Qui autem non pertinent ad Eccle-

siam Christi, nec more ecclesiastico, nec in loco sancto, sepe-
liri possunt. Deneganda est sepultura ecclesiastica etiam chri-
stianis, qui ea indigni visi sunt, propterea quod aut Fidem de-
seruerunt, aut in contumacia, et impenitentia e vivis excess-
erunt, vel filii rebelles fuere, ut constat ex dictis de effectibus
excommunicationis et interdicti.

Quaesita:

1011. — QUAER. 1° *Quinam privandi sint sepultura eccl-
esiastica?*

Resp. De iure communi sunt sequentes :

1° *Infideles* omnes, quicumque sint, sive pagani, sive iudei,
mahometani, sive etiam infantes sine Baptismo mortui.

2° *Apostatae a christiana Fide.* Adnumerari autem debent in-
ter apostatas omnes impii homines qui scriptis atheismum, dei-
smum, pantheismum docent, seu uno verbo quicumque christia-
nam revelationem negant.

3° *Haeretici*, qui errores suos palam profitentur, eorumque
fautores notorii, neconon schismatici publici.

4° *Excommunicati publici et notorii, et interdicti nominatim*,
si absque poenitentiae signis decesserint, nec votum ullum re-
conciliationis cum Ecclesia manifestaverint.

5° *Suicidae*, qui sibi mortem intulerunt, ira aut desperatione
impellente, nisi signa poenitentiae aut amentiae dederint. Non
denegatur autem sepultura iis, qui in statu phrenesis aut in alio
morbi excessu, seipso occiderunt.

1012. — 6° *Duellantes*, si in ipso conflictu perierint. — Conc.
Trid. sess. 25. c. 19. de Reform. Imo, iuxta *Rituale Romanum*,
sunt privandi sepultura, etiamsi signa poenitentiae dederint; et
iuxta Bullam *Benedict. XIV*, licet absoluti fuerint, et etiamsi
extra locum consuetus cum signis poenitentiae decesserint.

7° *Peccatores publici et notorii*, qui in impenitentia mortem
oppetierunt. Tales sunt, v. gr., qui publice vitam degunt in
adulterio, vel concubinatu. Sed ad hoc requiritur, 1° ut im-
penitentia sit omnino certa; 2° ut sit adeo publica, ut sepultura
sine novo scandalo concedi non possit.

QUAER. 2° *An sepeliendi sint in loco sacro rei, qui morte ple-
ctuntur?*

Resp. *Affirm.*, si confessi fuerint ante mortem, aut signa dede-
rint indubia poenitentiae. Sed sepeliendi sunt sine solemnitate.

1013. — QUAER. 3º *Quid agendum in dubio, utrum deneganda sit sepultura ecclesiastica, necne?*

Resp. Episcopus est interrogandus, si facilis recursus ad ipsum pateat; secus pro sepultura concedenda agendum erit iuxta principium: *In dubio odia sunt restringenda*. Cum enim incommoda magna nostris praesertim temporibus ex denegatione sepulturae oriri soleant, expedit ut talis denegatio non fiat, nisi de eius obligatione certo constet.

QUAER. 4º *An sit deneganda sepultura, si Sacerdos solus testis fuerit repulsae et impoenitiae moribundi?*

Resp. Neg. nisi aliunde ipsi denegari debeat ob aliquam ex causis supra expositis, v. gr., propter censuram, etc. Sed tace-re debet Sacerdos de impia dispositione moribundi, et sinere ut credatur, eum fuisse Sacramentis rite expiatum. Debent enim vitari scandala, quantum fieri potest. Imo operae pretium erit, ut Sacerdos dubius de dispositione moribundi ipsum absque testibus alloquatur et ad confessionem inducat, ne malus eius animus innotescat, modo tamen aliquod scandalum non sit necessario reparandum. Hoc, quod statutum est in variis dioecesibus, prudentia suadet.

1014. — QUAER. 5º *An deneganda sit sepultura mimis et co-moedis?*

Resp. Neg. modo Sacraenta Ecclesiae non recusarint, sicut de caeteris peccatoribus dictum est in quaesito praecedenti. Nulla enim invenitur lex canonica, quae eos a sepultura ecclesiastica excludat. — *Gousset, de Extrema Unctione, n. 637.*

NOTA. Quando benedicitur coemeterium, pars aliqua extrema illius sine benedictione relinquenda est, ut inserviat pro sepultura infantium, qui sine Baptismo e viuis excesserunt, et infidelium qui in locis christianorum mortui sunt, necnon aliorum quorumlibet, quibus ecclesiastica sepultura deneganda est. Non requiritur absolute ut pars illa, v. gr., per murum aut sepem aut aliquam soveam a reliquo coemeterio separetur, sed sufficit ut aliquo modo discerni possit.

TRACTATUS DE IRREGULARITATIBUS

CAPUT I.

DE IRREGULARITATIBUS IN GENERE.

1015. — DEFINITIO. Irregularitas stricte sumpta, est *impedimentum canonicum prohibens, ne quis Clero adscribatur, vel ad Ordinem superiorem ascendat, vel functiones Ordinis suscepti exerceat.*

Hinc differt irregularitas a censuris, depositione et degradatione praesertim ex hoc capite, quia censurae, depositio et degradatio semper supponunt culpam, et habent rationem poenae; irregularitas vero non semper culpam supponit, et si quando per modum poenae imponatur, hoc fit secundario tantum, nec ad reum puniendum, sed ad indecentiam in sacro ministerio praecavendam.

1016. -- DIVISIO. Varia distinguitur irregularitas :

1° Irregularitas *ex defectu* vel *ex delicto*, prout oritur ex quibusdam defectibus in iure expressis, vel contrahitur ex certis delictis in iure determinatis.

2° Irregularitas *totalis* vel *partialis*, prout excludit ab omni Ordine, et Ordinis usu, atque ab omni beneficio ecclesiastico, vel arect tantum ab aliquo Ordine suscipiendo, non vero a susceptorum usn.

3° Irregularitas *perpetua* vel *temporalis*, prout ex se semper durat, nisi tollatur dispensatione, aut aliis modis infra determinandis; vel durat tantum ad aliquod tempus, et postea cessat absque ulla dispensatione. Sic irregularitas ex defectu aetatis evanescit, completo tempore ad Ordines requisito.

Principia:

1017. — I. Nulla unquam incurritur irregularitas, nisi in Iure canonico expressa sit. Hinc 1° *irregularitas ab homine* non admittitur; 2° irregularitas incurritur ipso facto, ante omnem iudicis sententiam, et etiam ob defectum vel crimen occultum.

— Ex cap. *Is qui, 18. de Sent. excomm. in VI.*

II. Irregularitas *ex defectu* semper incurritur, stante defectu; quia rationem poenae non habet, sed rationem solius impedimenti. Irregularitas vero *ex delicto* non incurritur absque culpa et quidem gravi, quia licet finis irregularitatis non sit punire, nec corrigere reos, non contrahitur tamen nisi ratione delicti proprie voluntarii et vere gravis. — *S. Lig. n. 348.*

Quaesita:

1018. — QUAER. 1° *An ad irregularitatem EX DELICTO incurrendam, praeter scientiam legis divinae, requiratur scientia legis ecclesiasticae prohibentis?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio est, quia irregularitas haec rationem poenae habet. — *S. Lig. n. 350.* vocat hanc sententiam probabiliorem et communissimam. Excipe tamen homicidium, ob particularem indecentiam, quam inducit. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. 2° *An requiratur etiam scientia poenae, seu irregularitatis?*

Resp. Duplex est sententia probabilis.

I^a SENTENTIA negat, quia irregularitas non est poena medicinalis, sed inhabilitas, seu poena mere punitiva. — *Ita Lacroix, Elbel, etc.*

II^a SENTENTIA affirmat. Ratio est, quia irregularitas *ex delicto* censemur vera poena, et quidem extraordinaria, imposta in vindictam criminis, licet effectus illius primarius sit inhabilitatem constituere. Porro ubi tanta poena infligitur, non censetur Ecclesia cum tanto rigore procedere, ut incurritur ab illo, qui eam ignorat. Haec sententia sat probabilis videtur, ait *S. Lig. n. 351.*

QUAER. 3° *An censearis irregularis in dubio utrum irregularitatem incurreris?*

Resp. 1° Neg. in dubio *iuris*, seu in dubio, an talis casus subiaceat legi irregularitatem statuenti. Ita fere omnes Theo-

logi. Ratio est, quia ubi dubium adest, irregularitas haec non certo in iure exprimitur. Ergo, etc. Praeterea odia sunt restrin-genda. — *S. Lig. n. 346.*

Resp. 2° In dubio *facti*, disting.: vel est dubium de homici-dio patrato, vel de alio delicto. Si *prius*, *probabilius* et *verius* irregularitatem incurristi, ob specialem indecentiam, quae in homicidio reperitur, ut ex iure colligitur. Si *posteriorius*, *probabi-lius* et *verius* non incurristi, quia in dubio nemo damnandus est. — *S. Lig. n. 347.*

1019. — *QUAER.* 4° *An incurratur irregularitas ob crimen exterum quidem et consummatum, sed prorsus occultum?*

Resp. *Affirm.*, *verius*, ait *S. Lig. n. 349.* Ratio est, quia Ecclesia, crima reservando, etiam occultissima reservat, modo suae iurisdictioni subiaceant, nempe modo sint externa, prout imposuit excommunicationem haeresi omnino occultae, etc. Evincitur insuper ex cap. 6. *Liceat in Trid. sess. 24.*, ubi Con-cilium praebet facultatem Episcopis absolvendi ab irregularita-tibus et censuris occultis.

QUAER. 5° *Quomodo irregularitas tollatur?*

Resp. Tollitur sequentibus modis, scilicet

1° *Per dispensationem*, 1° Papae in omni casu, modo non adsit impedimentum de iure naturali, seu quod exercitium Or-dinis sacri impossibile reddat; 2° Episcopi et Regularium, si irregularitas ex delicto occulto proveniat, excepto homicidio; 3° cuiuslibet delegati pro ratione acceptae facultatis, ut dictum est, *de absolutione a censuris*, n. 951.

2° *Per cessationem causae*, v. gr., per *aetatem* requisitam adeptam, si irregularitas ex defectu aetatis proveniat; item *per mutationem* domicili, seu loci, aut *per emendationem*, si ex in-famia oriatur. Attamen, pro infamia iuris, dispensatio requiritur. — *Vide S. Lig. n. 352. et seq.*

1020. — *QUAER.* 6° *Quomodo fiat dispensatio ab irregula-ritate?*

Resp. Nulla forma invenitur praescripta in iure; unde nulla determinata necessario adhibenda est. Fieri autem potest for-mula sequenti, aut alia aequivalenti: *Dispenso tecum super ir-regularitate, quam incurristi propter.... (talem causam), in no-mine Patris, etc.*, vel *auktoritate mihi concessa a S. P. vel ab Episcopo, dispenso tecum, etc...., et habilem reddo et restituo executioni Ordinum, et officiorum tuorum, in nomine Patris, etc.*

CAPUT II.

DE IRREGULARITATIBUS IN PARTICULARI.

1º De irregularitate ex defectu ; 2º ex delicto.

ARTICULUS I.

DE IRREGULARITATIBUS EX DEFECTU.

1021. — Octo earum species numerantur, scilicet, ex defectu 1º animi ; 2º corporis ; 3º natalium ; 4º aetatis ; 5º libertatis ; 6º Sacramenti ; 7º lenitatis ; 8º famae.

Defectus illi, vel potius qualitates oppositae, his exprimuntur versiculis :

Natales, animus, libertas, corpus et aetas,
Non bigamus, lenis, nec mala fama notet.

I. Ex defectu animi.

1022. — Triplex defectus animi assignatur, scilicet rationis, scientiae, et fidei confirmatae.

1º *Rationis*. Hinc sunt irregulares perpetuo amentes, lunatici, furiosi, epileptici et energumeni, etsi lucida intervalla habeant. Facilius tamen illis permittitur susceptorum Ordinum exercitium, quam novorum susceptio.

2º *Scientiae*. Irregulares sunt, qui non habent scientiam singulis Ordinibus necessariam, sive de facto nesciant, sive discendi sint incapaces. Deducitur ex dictis in *Tract. de Sacram. Ordinis*, et ex *Decret. Part. I. dist. 36. Can. 1.*

3º *Fidei confirmatae*. Irregulares sunt neophyti in adulta aetate recenter baptizati, usquedum ab Episcopo digni iudicentur. Constat ex Iure can. — *Vide S. Lig. n. 397. et seq.*

II. Ex defectu corporis.

1023. — Ex dupli capite incurritur haec irregularitas : 1º si quis ad exercitium Ordinis sit ineptus ; 2º si aliis notabilem hororem aut indecentiam afferat.

Hinc irregulares habentur

1° *Mutilati*, crus ligneum gerentes, manu, pollice, aut indice uti non valentes.

2° *Caeci*, visu totaliter carentes, vel ita caecutientes, ut in Missali legere nequeant.

3° *Surdi*, qui nihil audiunt, ita ut nullatenus vocem ministri respondentis audire queant.

4° *Muti aut balbutientes*, qui verba integra pronuntiare non possunt, aut nonnisi cum magna difficultate, ita ut risum aut contemptum adstantium moveant.

5° *Claudi*, qui sine baculo ad altare se sistere non valent.

6° *Carentes naso*, aut enormiter distortum, demissum, aut productum habentes.

7° *Monstruosi*, v. gr., habentes gibbum enormem, qui magnam inducat deformitatem, etc. — *Vide S. Lig. n. 403. et seq.*

— *Vide dicta de Euchar.*, n. 404., in Nota.

Quaesita :

1024. — QUAER. 1° *An sit irregularis, qui uno oculo caret?*

Resp. 1° Neg. si caret tantum oculo dextero, quia minus necessarius est ad Missae celebrationem, modo notabilis inde non nascatur deformitas.

Resp. 2° Affirm. si caret oculo sinistro qui dicitur *Oculus canonis*, quia necessarius est ad canonem Missae legendum. Exceipe, nisi canonem oculo dextero sine deformitate legere possit. Hoc autem iudicio Episcopi subiiciendum est. — *Ita communiter cum S. Lig. n. 404.*

QUAER. 2° *An possit celebrare, et Eucharistiam ministrare, qui iam ad Sacerdotium promotus, habet pollicem vel indicem impeditum?*

Resp. 1° Negandum videtur absolute quoad Missae celebrationem, saltem probabilius iuxta communem sententiam. — *S. Lig. n. 408., et l. 6. n. 244.*

Resp. 2° Neg. etiam, *per se*, quoad Eucharistiae administrationem, exceptis tamen casibus necessitatis, in quibus aliis digitis uti potest.

III. Ex defectu natalium.

1025. — Defectus natalium inducit irregularitatem. Constat ex *Decretal. l. 1. tit. 18.*

Hinc 1º irregulares sunt illegitimi etiam occulti, seu quicunque nati sunt ex fornicatione, adulterio, vel incestu; 2º qui nati sunt ex matrimonio clandestino, et in gradu prohibito, etiam incognito; 3º non vero sunt irregulares illegitimi tempore suae conceptionis vel nativitatis, quorum parentes tunc temporis habiles erant ad contrahendum matrimonium, et postea contraxerunt, quia per matrimonium subsequens legitimati sunt. — *Vide S. Lig. n. 420. et seq.*

Non sunt irregulares illegitime nati ex matrimonio publico, sed invalido ob impedimentum ab uno saltem ignoratum. — *S. Lig. ibid.*

QUAER. *Quomodo tollatur irregularitas ex defectu natalium?*

Resp. Tollitur 1º per legitimum subsequens matrimonium parentum, ut modo dictum est; 2º per professionem religiosam; 3º per legitimam dispensationem.

IV. Ex defectu aetatis.

1026. — 1º Irregulares habentur, qui aetatem canonicam non attigerunt. Sed non est irregularitas stricta, cum cesseat, completa requisita aetate.

2º Qui scienter Ordines suscipiunt ante canonicam aetatem, peccant graviter, et ipso facto suspenduntur.

3º Si suspensionem violent, novam incurront irregularitatem, a qua, etiam post adeptam aetatem, absque dispensatione non solvuntur. — *S. Lig. lib. 6. n. 799.* Quaenam vero pro singulis Ordinibus aetas requiratur, *vide supra dicta, n. 711.*

V. Ex defectu libertatis.

Ex triplici vinculo oritur libertatis defectus scilicet, ex vinculo servitutis, matrimonii et officii. Hinc

1º Omnes servi proprie dicti irregulares sunt, donec plenam libertatem consequantur.

2° Irregulares sunt uxorati, nec Ordines suscipere possunt, nisi de consensu uxoris castitatem voventis et Religionem ingredientis, saltem si iuvenis sit.

3° Irregulares sunt, qui ex officio et iuramento negotiis saecularibus implicantur, ut iudices, magistratus, etc. (a). — Vide S. Lig. n. 435. et seq.

VI. Ex defectu Sacramenti.

1027. — Per defectum Sacramenti intelligitur in praesenti casu Sacrementum Matrimonii plures receptum, seu bigamia. Patet bigamos esse irregulares ex Iure can., ex toto *de bigamis*. Ratio autem convenientiae est, quia in bigamia deficit perfecta significatio unionis Christi cum Ecclesia, quae unio est omnino simplex, et non multiplex. Id vero illatum est ex Apostolo, 1. ad Timoth. 3. 2.: *Oportet Episcopum unius uxoris esse virum.*

Bigamia de Iure canon. triplicis est generis, scilicet bigamia *vera*, bigamia *interpretativa*, et bigamia *similitudinaria*.

1° Bigamia *vera* habetur, cum quis plures successive uxores ducit, et cum singulis matrimonium consummat.

2° Bigamia *interpretativa* est, qua quis ex interpretatione iuris ut bigamus habetur, licet unicam duxerit uxorem. Talis est 1° qui dicit, et cognoscit viduam a suo priori marito cognitam; 2° qui dicit mulierem quamlibet ab alio corruptam, et matrimonium consummat; 3° qui propriam uxorem cognoscit post adulterium ab ea commissum; 4° qui contrahit duo matrimonia, unum validum, et alterum invalidum, licet in bona fide. Imo etiamsi utrumque matrimonium esset invalidum, irregularis fieret, qui utrumque maritali affectu consummaret. Evincitur ex variis locis Iuris can.

3° Bigamia *similitudinaria*, cum quis contrahit matrimonium post votum solemne Religionis, aut Ordinem sacrum susceptum, licet nullum sit matrimonium. Ratio est, quia ille merito censetur duo matrimonia contraxisse, primum spirituale cum Christo, secundum carnale cum muliere. Deducitur ex titulo *de bigamis*.

— *Vide S. Lig. n. 436. et seq.*

(a) *Excipitur, nisi habeant specialem dispensationem Papae pro illis officiis, vel nisi consuetudo, sciente Papa, id permittat. S. Alphons. (Lib. 7. n. 456.).*

VII. Ex defectu lenitatis.

1028. — Irregularitatem ex defectu *lenitatis* contrahunt quicunque voluntarie, active, efficaciter et proxime ad necem vel mutilationem alicuius, licet iuste, concurrunt per actionem natura sua ad id ordinatam. — *Vide S. Lig. n. 457. et seq.*

Resolves:

1º Sunt irregulares carnifex, iudices, et omnes, qui huiusmodi iudicio cooperantur. Excipe 1º testes coactos; 2º accusatores, damnorum suorum compensationem petentes.

2º Non tamen sunt irregulares medici et chirurgi, licet membra abscindant, aut mortem remediis bona fide datis accelerent, nisi gravis negligentia intercedat. — *S. Lig. n. 385.*

3º Nec Clerici medicinam aut chirurgiam exercentes citra incisionem et adustionem. Imo nec si incisionem aut adustionem in casu necessitatis adhibeant; necessitas enim nulla lege regitur. Imo etiam extra necessitatem, si Clerici non sint in Sacris constituti, modo mors aut mutilatio non sequatur. — *S. Lig. n. 384. 385.*

4º Non sunt irregulares, qui aggressorem occidunt in iusta defensione, quia non censemur defectus lenitatis vitam propriam, servato moderamine inculpatae tutelae, defendere etiam cum morte iniusti aggressoris.

5º Milites non fiunt irregulares in bello iusto defensivo, nec in iusto offensivo, nisi propria manu occiderint: in bello autem iniusto totus exercitus fit irregularis, etiamsi unus tantum homo pereat. — *S. Lig. n. 374.*

VIII. Ex defectu famae.

1029. — Infamia duplex distinguitur: 1º infamia *facti*, quae contrahitur ante quamlibet sententiam ex notorietate alicuius criminis enormis, vel per exercitium artis ignominiosae; 2º infamia *iuris*, quae triplici modo contrahitur, scilicet ex crimine in iure notato, ex iudicis sententia, et ex crimine parentum.

Quaesita:

1030. — QUAER. 1° *Quaenam sint crimina, quibus ex iure adnexa est infamia?*

Resp. Sunt sequentia; homicidium, perjurium factum in iudicio, simonia, sodomia, adulterium, exercitium usurarum, invasio Cardinalium vel Episcoporum. Sic ex *Iure can.* Praeterea ex *Trid. sess. 24. c. 6. de Reform.*, adiicitur raptus mulierum, duellum, et paratio armorum contra parentes. Non incurrit autem irregularitas, nisi haec crimina sint vere notoria; secus enim fama non deficit. — *Vide S. Lig. n. 362. et seq.*

QUAER. 2° *An sint irregulares innocentes, qui ex falsis testimoniis ad poenas infamantes damnati fuere?*

Resp. Affirm. donec sententia fuerit revocata, vel legitimam dispensationem obtinuerint; ratio, quia de facto sunt infames.

QUAER. 3° *An sint irregulares filii carnificum?*

Resp. Neg. propriè per se: convenit tamen, ut ad sacros Ordines non promoteantur, nisi in aliena dioecesi, ne dedecus in Ecclesiam redundet.

Irregularitas ex infamia facti cessat, cessante ipsa infamia, absque dispensatione; secus, si de infamia iuris agatur. — *Vide S. Lig., ibid.*

ARTICULUS II.**DE IRREGULARITATIBUS EX DELICTO.**

1031. — Quintuplici ex capite irregularitas ex delicto incurrit, scilicet 1° ex mala Baptismi susceptione, et ex eius iteratione; 2° ex mala Ordinum susceptione et usurpatione; 3° ex censurae violatione; 4° ex quorumdam criminum enormium patratione; 5° ex homicidio et mutilatione.

Haec versiculo sequenti exhibentur:

Fonc reus, sacris, censura, criminis, letho.

I. Baptismi iteratio atque mala susceptio.

1032. — Hinc irregularis est 1° Qui in adulta aetate suscepit Baptismum ab haeretico declarato extra casum necessitatis, quia eius errori communicare videtur.

2º Qui publice et solemniter rebaptizat; item qui scienter re-baptizatur; item Clericus assistens Baptismo iterum collato. Ita ex variis locis Iuris. — Vide S. Lig. n. 356.

Iuxta Bened. XIV., de Syn. l. 7. c. 6., fit irregularis, qui re-baptizat etiam sub conditione culpabiliter, seu sine causa iusta. Sed hoc ipse tenet ut Doctor particularis, contra multos alios. Porro ad irregularitatem contrahendam requiritur certitudo.

QUAER. 1º An fiat irregularis qui occulte rebaptizat?

Resp. Videtur negandum *probabilius*; quia in Iure can. videtur agi tantum de eo qui publice rebaptizat. — Ita Laymann, Sylvius, etc.

QUAER. 2º An sit irregularis rebaptizans vel rebaptizatus ex metu?

Resp. Neg. *probabiliter* saltem, licet metus non tollat voluntarium, nec a peccato excuset. — Ita S. Lig. n. 356., etc.

II. Ordinum usurpatio aut illicita susceptio.

1033. — 1º *Usurpatio*. Irregulares sunt, qui solemniter exercent actum Ordinis sacri, quem non habent. *Probabiliter* tamen soli Clerici huic irregularitati subiacent.

2º *Susceptio illicita*. Sic irregularitatem incurront, qui furtive ordinantur, id est, qui non examinati, nec admissi, per dolum, inscio Episcopo, sese ordinandis immiscent; qui curant promoveri ab alieno Episcopo sine litteris dimissorialibus, vel qui plures Ordines sacros eodem die recipiunt, et probabiliter etiam qui per saltum ordinantur; denique qui ordinantur ab Episcopo suspenso, haeretico, schismatico, aut simoniaco. — S. Lig. n. 357. et seq.

III. Violatio censurae.

1034. — Irregulares sunt, qui vinculo alicuius censurae ligati solemniter exercent Ordinem sacrum, ut iam supra dictum est. Hinc

1º Irregularis esset non tantum Sacerdos, qui Missam celebraret cum censura, sed etiam Diaconus, qui Evangelium cum stola cantaret, etc., et Sacerdos, qui cogeret censuratum ad celebrandum.

2º Duplicem incurrit irregularitatem, qui duplice censura ligatus Ordinem sacrum exercet; et haec in postulatione dispen-

sationis exprimi debent. Idem dicendum est de eo, qui cum eadem censura plures celebrat. Sed sufficit, ut in numero plurali exprimatur postulatio.

3º Irregularis est Sacerdos, qui ab Ordine suspensus, sacramentaliter absolvit; quia etiam absolvere est actus potestatis Ordinis, non vero actus solius iurisdictionis, qualis esset, v. gr., actus excommunicandi, Confessarios approbandi, assistendi matrimonio, a votis dispensandi, etc.

IV. Crimina enormia.

1035. — Hac appellatione intelliguntur *haeresis* et *apostasia* a Fide. Hanc irregularitatem incurrint etiam haereticorum et apostatarum fautores, receptatores, defensores, imo et ipsorum filii. C. *Statutum, de haereticis, in Sexto.* Haec autem crima, ut irregularitatem inducant, debent esse publica: hinc irregularitas ista in irregularitatem ex defectu famae recidit, ut ait *S. Lig. n. 362.*

V. Homicidium et mutilatio.

1036. — *Principium.* Irregularitas incurritur ex homicidio voluntario et graviter culpabili, etiam occulto, sive directe, sive indirecte volito, ex actione sive physica sive morali patrato. Idem est dicendum quoad mutilationem.

Mutilatio intelligitur, quando a corpore separatur aliquod membrum principale, seu pars corporis, quae officium per se distinctum habet, v. gr., *pes, manus, oculus*, etc.

Resolves:

1037. — 1º Sunt irregulares, qui causa sunt immediata mortis alienius, etiamsi illos poeniteat antequam laesus moriatur. Ratio est, quia causa physica necessario operatur. Item qui alios aut seipso mutilant. Si quis lethaliter hominem perecuerit, et alter occiderit, uterque est vere homicida.

2º Sunt irregulares mandantes, et consilium dantes, effectu secuto ex consilio vel mandato. Excipe, si ante executionem mandatum retractaverint, et retractatio mandatario innotuerit.

— *S. Lig. n. 371.*

3º Item cooperantes, ut homicidium celerius, audacius, aut securius fiat. Sic irregulares fiunt 1º qui se mutuo excitant, licet unus solum occidat; 2º omnes praeliantes in bello iniusto, si ibi aliquis pereat; 3º qui ministrant arma aut pecunias ad homicidium; 4º omnes accusatores, iudices et testes iniusti.

4º Item consentientes, si consensus in homicidium efficaciter influxerit. Unde non est irregularis, qui homicidium, etiam suo nomine vel gratia factum, approbat, quia in illud non influxit.

5º Non fiunt irregulares, qui dant operam rei licitae, adhibita sufficienti diligentia, ne accidat homicidium. Hinc non sunt irregulares 1º qui committunt homicidium casuale, nisi interveniat negligentia graviter culpabilis; 2º nec ii, qui infirmo bona fide aliquid cibi vel potus nocivi praebent, vel si illum moventes aut volventes, causa sint, cur decadat; 3º nec medici, qui pharmacum mortiferum infirmis dederunt, modo sint periti, aut bona fide agant. Excipe tamen Clericos in Sacris, incisione aut adustione operantes praeter necessitatis casum. — *Vide S. Lig. n. 384.*

Quaesita:

1038. — QUAER. 1º *An incurrat irregularitatem, qui dans operam rei illicitae, aliquem occidit, v. gr., si Clericus in venatione casu hominem occidat?*

Resp. Neg. probabilius. Ratio est, quia homicidium neque in se, neque in causa est voluntarium: opus enim positum, etsi de se illicitum, non est *per se* mortiferum; secus autem, si ratione circumstantiarum proximum mortis alicui periculum inducetur, ut v. gr., si quis tormento bellico ignem admoveret, ubi est populi frequentia. — *S. Lig. n. 387.*, etc.

QUAER. 2º *An fiat irregularis, qui occidit alium ob suae aut innocentis vitae defensionem?*

Resp. ad 1um Neg., nisi excedat moderamen inculpatae tutelae. Ratio est, quia nullius culpae reus est. Confirmatur insuper ex Iure can. Consule *S. Lig. n. 388.*

Resp. ad 2um Neg. pariter. Ratio est, quia irregularitas ex homicidio privato non incurritur nisi cum peccato mortali, ut eruitur ex cap. *Ex litteris de homicidio.* — *Ita S. Ligorius, n. 388.*, etc.

1039. — *QUAER. 3° An fiat irregularis, qui occidit alium ob defensionem libertatis, honoris vel bonorum temporalium, cum moderamine inculpatae tutelae?*

Resp. Neg. iuxta communiores sententias. Evinci videtur ex variis locis Iur. can. Insuper cum ibi nullum adsit peccatum, non potest incurri irregularitas, nisi ob defectum lenitatis: porro irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, nisi in casibus in iure expressis; casus autem praesens in iure non reperitur. Ergo, etc. — *S. Lig. n. 389.*

QUAER. 4° An habendus sit velut irregularis, qui dubitat an homicidium patraverit, necne?

Resp. 1° Neg. quando non constat, homicidium esse patratum, seu si dubitetur de ipso homicidio, an fuerit secutum, necne. Ratio est, quia poena non est infligenda, nisi de ipso delicto constet. — *Ita communiter.* — *S. Lig. n. 347.*

Resp. 2° Affirm. autem, si constet de homicidio patrato et tantum dubium sit, utrum tua actione causa illius fueris. Ratio est, quia licet generatim irregularitas in dubio incurri non debat, attamen in praesenti casu incurrenda est ex Iuris canonici dispositione, in odium speciale, quod homicidium meretur. Patet ex cap. *Significasti*, et cap. *Ad audientiam*, etc. — *S. Lig. n. 347.*

1040. — *QUAER. 5° An sit irregularis, qui dubitat utrum in alterius mutilationem influxerit, posito mutilationis facto?*

Resp. Neg. Ratio est, quia pro solo dubio homicidii lex irregularitatem imposuit. — *S. Lig. n. 347.*

QUAER. 6° An habendus sit tamquam irregularis, qui abortum procuravit, dubitans an foetus animatus esset, nec ne?

Resp. Neg. Ratio est, quia tunc non constat proprie de homicidio. — *S. Lig. ibid.* — Vide dicta in *Tract. de quinto Praecepto Decalogi*, n. 402. et 403.

APPENDIX

DE

INDULGENTIIS ET IUBILAEO

CAPUT I.

DE INDULGENTIIS.

1041. — *Indulgencie*, ut vox ipsa indicat, idem est ac gratia, condonatio, misericordia, remissio. Indulgencie enim est condonatio poenae peccatis debitae per applicationem satisfactionum Christi et Sanctorum: nam Christus Salvator noster Deo Patri pro plena peccatorum nostrorum remissione suas satisfactiones obtulit. Hae autem satisfactiones pretii infiniti, quibus accedunt etiam satisfactiones Beatae Virginis, necnon satisfactiones superabundantes Sanctorum, dicuntur Ecclesiae *thesaurus*, de quo per *Indulgencias* participamus. Hinc

DEFINITIO. Indulgencie est remissio poenae temporalis Deo debitate pro peccatis quoad culpam remissis, concessa a legitimo ministro, extra Sacramentum Poenitentiae, per applicationem thesauri Ecclesiae.

Divisio. Multipliciter Indulgencie distinguitur, scilicet

1° Plenaria, vel *partialis*, prout integra pena temporalis remittitur, vel eiusdem pars tantum.

2° Personalis, vel *localis* aut *realis*, prout conceditur immediate personis, v. gr., Confraterniti, vel est affixa alicui loco, v. gr., Templo, Oratorio, etc., aut adnectitur alicui rei, v. gr., Imagini, Cruci, Rosario, etc.

3° Temporalis aut *perpetua*, prout ad tempus determinatum, aut sine ullo termino praefixo conceditur.

Principia:

1042. — I. Ecclesia habet veram potestatem Indulgencias concedendi.... *Est de Fide contra Protestantes.* Etenim Christus,

ut ex SS. Scripturis patet, dedit Ecclesiae plenam potestatem ligandi vel solvendi, tum in foro interno, tum in foro externo spirituali. Ita cum ipse Christus dixit Petro, *Matth. 16. 19.* : *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis.* Ergo dedit Petro, id est Ecclesiae suae, potestatem solvendi, quidquid est ligatum; ergo etiam potestatem liberandi a poena peccatis debita. Accedit definitio *Conc. Trident.*, sess. 25., Decreto de *Indulgentiis*, ubi anathemate damnantur, qui *aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant.* Patet insuper ex universal traditione, et perpetua praxi Ecclesiae.

1043. — II. Soli Ecclesiae Praelati habent potestatem Indulgentias concedendi. Etenim haec facultas competere iis solum potest, qui habent potestatem in corpus mysticum Christi, et qui thesaurum Ecclesiae dispensare soli possunt.

Hinc 1° Solus Papa Indulgentias concedere potest respectu omnium fidelium; ille enim solus habet iurisdictionem in fideles universos. — *Suarez.* — *Lacroix*, n. 1317.

2° Episcopi possunt quidem de iure *communi* concedere Indulgentias suis dioecesanis. Sed ex Decreto *Conc. Lateran. IV. Can. 62.*, ita restricta est eorum potestas, ut non possint *ordinarie* concedere nisi Indulgentias 40 dierum, et die consecrationis Ecclesiae, unius anni.

3° Delegatus easdem Indulgentias concedere potest, ac ille a quo fuit delegatus. Ratio est, quia actus iurisdictionis per delegatos exerceri possunt, ut apud omnes in confessio est.

4° Cardinales possunt concedere Indulgentias 100 dierum in Ecclesiis suorum titulorum; Nuntii vero 100, vel 200, aut 300 dierum, sed minus quam unius anni, subditis suis. — *Lacroix*, n. 1322.

5° Praelati Episcopo inferiores non possunt ullas Indulgentias concedere, neque Vicarii generales, nisi ex delegatione expressa Episcopi; neque Vicarii capitulares, sede vacante; multo minus Parochi. — *Lacroix*, n. 1323.

1044. — III. Quatuor requiruntur in subiecto ad Indulgentias lucrandas

1° Ut sit baptizatus, quia thesaurus Ecclesiae infidelibus dispensari nequit; et non sit excommunicatus, quia secus communione bonorum spiritualium privatur.

- 2° Ut sit subditus concedentis (*a*), ut constat ex dictis.
 3° Ut opera iniuncta tempore praescripto impleat, quia sub hac conditione conceduntur Indulgentiae.
 4° Ut sit in statu gratiae, saltem quando ultimum opus praescriptum ponit; quia non remittitur poena, nisi dimissa culpa.
 — *S. Lig. n. 433.*, etc.

Quaesita:

1045. — QUAER. 1° *An sit valida concessio Indulgentiae facta sine causa?*

Resp. Neg. Ratio est, quia Praelati Ecclesiae non sunt nisi delegati Christi ad thesaurum Ecclesiae dispensandum. Christus autem nequit ratus habere profusiones thesauri sui a dispensatoribus prodigis factas. Caeterum non est fidelium, nec simplicium Sacerdotum iudicare de sufficientia causae, ob quam Indulgentia conceditur; debent enim simpliciter existimare iustum esse. — *S. Lig. l. 6. n. 532.*, etc.

QUAER. 2° *An peccatum veniale sit obex ad lucrardam Indulgenciam?*

Resp. Neg., nisi agatur de Indulgentia omnino plenaria, seu plenissime plenaria. Ratio est, quia quamvis remitti non possit poena huic peccato debita, potest tamen remitti poena debita pro aliis peccatis iam deletis: sicut enim non repugnat culpam alicuius peccati venialis remitti, quin aliorum culpa remittatur; sic nec repugnat deleri poenam venialium aut mortalium remissorum, quamvis solvenda remaneat poena pro uno aut pluribus venialibus. — *Ita S. Lig. l. 6. n. 534.*, etc.

1046. — QUAER. 3° *An Indulgentia quae conceditur ut PLENARIA, possit PARTIALITER saltem obtineri, si adsit obex impediens quominus integre obtineatur: v. gr., affectus ad aliquod veniale?*

Resp. Affirm. Ratio est 1° quia ex dictis in quaesito praecedenti non obstat peccatum veniale aliquod non remissum, quod minus poena pro aliis debita remittatur; 2° quia Summus Pontifex, concedendo Indulgenciam plenariam, non praesumitur il-

(*a*) Ab indulgentiis tamen, quae quopiam in loco generatim concessae fuerint visitantibus Ecclesiam, altare, imaginem, etc., peregrini non excluduntur. *Marchant apud Diana* (Tom. 4. Tr. 5. Res. 30. n. 4.).

lam velle restringere tantum ad eos, quibus remittuntur omnia venialia; sed potius merito censetur eam concedere iuxta capacitatem subiecti, ita ut remittatur saltem poena quae remitti potest, nempe poena peccatorum iam remissorum. Secus enim Indulgentiae plenariae plerumque nihil prodessent, cum raro fideles affectum omnem vel minimum erga quodlibet veniale exuant, ac sufficientem dolorem de omnibus venialibus ita concipient ut omnium remissionem consequantur. Hinc fieret, ut potiores essent Indulgentiae partiales quam plenariae, quod sensui communis repugnat. — *S. Lig. l. 6. n. 534.*

Nonnulli tamen docent, Indulgentiam plenariam non concedi nisi *plenarie* seu *plenissime*, sicuti aiunt, ita ut totum vel nullum effectum sortiri debeat. Sed haec sententia probabilis non appetat.

1047. — QUAER. 4° Quid intelligatur per Indulgentias 10 vel 15 dierum, annorum, quadragenarum, etc., etc. ?

Resp. Intelligenda est, iuxta communem sententiam, remissio tantae poenae, quanta olim remittebatur, vel remissa fuisset per poenitentiam canonicam eiusdem temporis. Sic, v. gr., per Indulgentiam septem annorum tanta remittitur poena, quanta remittebatur per poenitentiam septem annorum iuxta antiquos Canones iniungi solitam. — Quanti autem valuerint coram Deo poenitentiae canonicae, et quanti nunc valeant Indulgentiae partiales tot dierum vel annorum, nos omnino latet; quia ignoramus, qualem proportionem satisfactiones nostrae habeant cum poena pro peccatis nostris debita. — *Ita communiter.*

QUAER. 5° An Indulgentias lucretur qui opus pro eis praescriptum non integre perficit?

Resp. 1° *Neg.* si partem operis notabilem omittat, ita ut secundum aestimationem moralem illud quoad substantiam non perficiat; quia simpliciter conditionibus requisitis satisfacere non censetur.

Resp. 2° Secus, si minimam partem praetermittat; quia tunc *moraliter*, vel quoad *substantiam* censetur perfici opus praescriptum. Pars autem minima *respectice* sumenda est. Sic in Rosario omissio unius *Pater* et *Ave* minima videtur; secus vero si quinque *Pater* et *Ave* requirantur, quia omissio quintae partis operis notabilis est. — *Ita S. Ligoriu*s, l. 5. n. 524. — *Voi*t, n. 658., etc.

1048. — QUAER. 6° An et quomodo Indulgentiae defunctis applicari possint?

Resp. 1º Applicari possunt, si adsint duea conditiones sequentes: 1º ut tanquam illis *applicabiles* in Rescripto Pontificis specialiter concedantur; 2º ut adsit intentio talem applicationem faciendi. — *Ita omnes.... Suarez, disp. 53. sect. 4.*

Resp. 2º Indulgentia tamen nequit applicari defunctis per modum *absolutionis*, sed tantum per modum *suffragii*, nempe Deum deprecando ut benigne velit talem applicationem acceptare et animabus Purgatorii applicare. Ratio est, quia Pontifex iurisdictionem non habet in animas defunctorum. Hinc eas absolvere a poenis velut per sententiam non potest. — *Ita Lacroix, n. 1336. Lugo, disp. 27. n. 58.*

1049. — QUAER. 7º *An Indulgentia infallibiliter prosit animabus Purgatorii, quibus applicatur?*

Resp. Controvertitur. Iª SENTENTIA affirm. Ratio est, quia Christus dedit Ecclesiae potestatem infallibilem his verbis: *Quodcumque solveris....*, etc. Concessio autem Indulgentiae pro defunctis est vere actus clavium, cum procedat ab apostolica auctoritate; clavis autem semper aperit, positis debitiss conditio-nibus: ergo Indulgentia est semper efficax et infallibilis tam pro defunctis quam pro vivis, modo adsint requisita. — *Ita Suarez.*

IIª SENTENTIA negat. Ratio est, quia nulla adest promissio di-vina, vi cuius Deus censeatur Indulgentiam oblatam certo accep-tare. Hinc videtur, eam tantum admittere pro suo beneplacito applicandam. Praeterea Ecclesia servat usum celebrandi per complures annos ac pro eisdem animabus Sacra, v. gr., anni-versaria, etiam in altaribus privilegiatis, seu quibus inhaeret privilegium Indulgentiae plenariae. Inanis autem esset illa pra-xis, si statim in primo Sacro illis applicato liberarentur. — *S. Li-gorius n. 534. — Billuart, Append., art. 6.*

Certum est autem, Indulgentias defunctis, ut plurimum saltem, prodesse; secus enim inutile quid ageret Ecclesia eas illis applicando: quod sane absque impietate dici nequit.

1050. — QUAER. 8º *An applicatio specialis facienda sit certis animabus determinatis, vel generalis sufficiat?*

Resp. Sufficit applicatio generalis facta omnibus animabus in Purgatorio degentibus, quia suffragia sunt divisibilia, et proinde in omnes animas distribui possunt. Elucet aliunde ex praxi Ecclesiae, quae iubet Missas celebrari pro defunctis in genere, praesertim die secunda novemboris. Item quando fiunt collectae in Ecclesiis pro *animabus Purgatorii*, Missae inde celebrandae pro omnibus in genere applicari debent. Si autem quis velit re-

stringere applicationem suam, tunc animas quasdam specialiter determinare debet. Pius est usus applicare Indulgentias animabus maiori auxilio indigentibus (*a*). Caeterum quisque propriæ devotioni indulget.

Quaer. 9° An requiratur status gratiae ad lucrādām Indulgentiam pro defunctis?

Resp. Duplex est sententia probabilis:

I^o SENTENTIA communior (*b*) affirm., quia nemo potest alteri applicare Indulgentiam, nisi eam prius suam fecerit; atqui Indulgentias suas facere nequit ille, qui in statu peccati mortalis versatur: ergo, etc. Hanc sententiam probabiliorem vocat *S. Lig. l. 6. n. 534.*

II° SENTENTIA negat, quia opus ponitur tantum tanquam conditio, qua posita, S. Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, sive satisfactiones Christi et Sanctorum (*c*). — *Billuart, Suarez, Navarrus, Toletus, Praepositus*, etc.

Prima sententia ut tutior commendanda est. Quam maxime igitur inducendi sunt fideles, ut si quando noxae gravis se reos deprehendant, prius cum Deo reconciliari eurent, quam pro aliis satisfacere satagant (*d*).

(*a*) Operi cuilibet, quo animae purgatorii inventur, pietas nunquam deest. Caeterum pietas magis elucidere videtur, si servato ordine charitatis plus eorum animae inventur, quibus ex quopiam titulo plus debemus.

(*b*) Sed Naldus (*Sum. V. Indulgentia n. 7.*) dicit magis receptam sententiam negativam; et qui hanc praeferunt, certe eam probabiliorem indicarunt.

(*c*) Ex Toleto ratio est, quia causa satisfactionis, seu pretium poenarum non est opus illius, qui est in peccato, sed indulgentia ipsa et thesaurus meritorum Christi et Sanctorum. Illud autem opus particolare, per quod indulgentiae applicantur, sit nomine Ecclesiae, in qua nunquam deest gratia. Exemplum prostat in eo, qui dat eleemosynam, et mittit illam per manus hominis existentis in peccato mortali; non enim perditur fructus eleemosynae ex eo, quod sit in peccato ille, qui exequitur opus. *Vid. Diana (Tom. 4. Tr. 5. Res. 36.).*

(*d*) Optima sane est cura efficiendi, ut fideles cum Deo reconcilientur. At cayendum simul, ne, dum ratio istiusmodi serventius, quam par sit, urgetur, effectus desiderio concionatoris plane contrarius sequatur, atque animae suffragiis plurimorum priventur. Contra in-

1051. — QUAER. 10° An requiratur CONFESSIO et ABSOLUTIO etiam pro venialibus, ad lucrandas Indulgencias, quae conceduntur cum clausula: CONTRITIS et CONFESSIS?

Resp. 1° Certo requiritur *confessio* non obstante statu gratiae. Ratio est, quia etsi confessio tunc non sit necessaria ad remittenda peccata, requiritur tamen tanquam conditio, seu opus praescriptum. Constat ex Decreto S. Congr. Indulgientiarum a Clemente XIII approbato, die 19 Mai 1759. Hinc ruit probabilitas sententiae oppositae, quae antea a multis theologis defendebatur. Confessio autem fieri potest in vigilia diei, qua lucranda est Indulgentia. Sic statuit eadem Congregatio. — *Vide S. Lig. n. 534., etc.... — Bouvier.*

Resp. 2° Non requiritur autem absolutio. Patet ex recenti Declaratione S. Congregationis de Indulgentiis, die 15 Decembris 1841¹.

1052. — QUAER. 11° An requiratur toties confessio, quoties lucranda est Indulgentia plenaria?

Resp. 1° Non requiritur quoad omnes Indulgencias plenarias; sunt enim variae Indulgenciae, pro quibus lucrandis nulla requiritur confessio. Tales sunt Indulgenciae pro exercitio Viae Crucis concessae.

Resp. 2° Requiritur quoad plerasque Indulgencias plenarias. Evincitur ex Rescriptis variarum concessionum.

Attamen ex indulto speciali in perpetuum concesso, fideles qui *semel in hebdomada*² confiteri solent, omnes Indulgencias plenarias in hebdomada occurrentes lucrari possunt (dummodo in statu gratiae permaneant). Sic ex Decreto *Clementis XIII*,

clamat Diana (*l. c.*): *Nemo excusatur, quando a Summo Pontifice applicatur aliqua indulgentia defunctis per modum suffragii, si hanc pro illis non sumant. Nam, ut dictum est, et iusti et peccatores illam pro defunctis obtinere possunt.*

¹ *Vide opus P. Antonini Maurel, cui titulus: Le Chrétien éclairé sur la nature et l'usage des Indulgences, p. 64. (Lugduni, ex typis D. Pélagaud, 1863).* Quod opus a S. Congr. Indulg. speciali Decreto approbatum fuit.

² « Remarquez l'expression: *Une fois la semaine* (*semel in hebdomada*); on ne dit pas *Tous les huit jours* (*singulis octiduis*). Ainsi une personne peut, dans les termes du Décret, se confesser le lundi d'une semaine, par exemple, et attendre, pour retourner à confesse, le samedi de la semaine suivante, qui est le treizième jour après sa dernière confession. Il sera vrai qu'elle se sera confessée chaque semaine, ce qui suffit. » — P. Maurel, *ibid.*

9 Septembris 1763; et confirmatur etiam ex Decreto *S. Congreg. Indulg.* 13 Novembris 1841, in eodem Decreto ac supra.

Imo Episcopi non pauci, praesertim in Gallia, obtinent a Curia Romana extensionem huius privilegii ad alteram hebdomadam, seu ad eos qui bis in mense confitentur.

Item ex Decreto *S. Congr. Indulg.* a *Pio VII* approbato die 12 Iunii 1822, fideles qui singulis hebdomadis confiteri non solent, confessionem ad lucrandum Indulgentiam die festo necessariam, octo diebus ante festum facere possunt.

1053. — *QUAER. 12° An quis possit eadem die DIVERSAS aut pluries EASDEM Indulgentias lucrari?*

Resp. 1° Quoad Indulgentias *diversas*, generatim eas possunt fideles lucrari, saltem si sint partiales et annexae operibus diversis, vel eisdem operibus, quae pluries in die repeti possunt. — *Ita communiter Theologi*, idque ex Ecclesiae et fidelium praxi confirmatur.

Resp. 2° Quoad Indulgentias *easdem*, id pendet a mente Pontificis Indulgentias elargientis. Unde ad litteras concessionis attendendum est; quae si nihil determinent, standum est interpretationi et praxi communi Ecclesiae.

Sic eodem die obtineri non possunt pluries Indulgentiae *stationum*, seu *visitationis Ecclesiae*, ut constat ex Decreto *S. Congreg. Indulg.* ab *Innoc. XI* approbato. — *Voit*, n. 655. — *Lacroix*, n. 1370. E contrario lucrari licet pluries in die indulgentias varias annexas Rosario et singulis eius partibus, vel recitationi actnum Fidei, Spei et Caritatis...., etc., quia in Rescripto Pontificis dicitur: *toties quoties*.

QUAER. 13° An quis eodem actu, seu opere, plures Indulgentias lucrari queat?

Resp. 1° *Affirm.*, si opus praescriptum repeti non possit, aut non soleat *codem die*, ut *ieiunium, Communio....*, etc., et concurrent diversae Indulgentiae lucranda, v. gr., Indulgentiae diversarum Confraternitatum, vel affixaes diversis Ecclesiis, ex diversis titulis, et *codem die* concessae.

Resp. 2° *Neg.* vero, si concurrent Indulgentiae *codem titulo*, v. gr., si quis habeat duo numismata, quorum singulis Indulgentia unius anni concessa est cum onere operum iterabilium; tunc enim plures Indulgentiae *simul codem tempore* obtineri nequeunt, nisi opera iniuncta iterentur, quia *tahs censetur esse mens concedentis*, cum iniungat opera quae iterari possunt. — *Ita cum Voit*, n. 655., etc.

1054. — QUAER. 14° *An possint acquiri plures Indulgentiae plenariae eodem die?*

Resp. 1° Nemo potest lucrari secundam Indulgentiam eodem tempore, si post primam nulla poena luenda amplius remaneat (a).

Resp. 2° Secus affirm. Probatur ex recenti Decisione S. Congreg. 1. Antea disputabatur in Scholis. Alii negabant, saltem plerumque, quia Communio, quae solet generatim praescribi ad Indulgentiam lucrandam, eadem die repeti non potest. Affirabant alii, quia Communio non sicut imposita ut opus adimplendum, sed potius tanquam conditio necessaria ad Indulgentiam lucrandam. Sed superveniente praefata Decisione lis omnis de medio sublata est.

1055. — QUAER. 15° *An vel qualis intentio requiratur ad lucrandas Indulgentias?*

Resp. 1° Certo requiritur intentio saltem virtualis, quoties Indulgentia conceditur cum certa intentione sibi proponenda; secus enim nulla esset.

Resp. 2° In caeteris casibus, controvertitur.

I^a SENTENTIA, quae probabilior videtur, docet requiri intentionem *positivam*, saltem *virtualē*. Ratio est, quia opus praescriptum dirigi debet in finem ab Ecclesia intentum; hoc autem praestare nequit ille, qui saltem virtualiter lucrari Indulgentiam non intendit. — *Ita Billuart, Appendix de Indulg., art. 5.* Hoc tamen intelligendum est dumtaxat, cum de fine expresse ab Ecclesia praescripto agitur.

II° SENTENTIA tenet sufficere intentionem *habitualē*. Ratio est, quia, *per se*, nulla requiritur intentio; effectus enim Indulgentiae, seu remissio poenae pendet omnino a concessione Ecclesiae, non vero ab intentione agentis: inde licet se passive habeat, nec attendat ad Indulgentiam, imo nesciat se illam lu-

(a) Rationes, quae ab utraque dissidentium parte afferebantur (*vid. resp. 2.*), manifeste ostendunt, nihil ad rem ea pertinere, quae in prima hac responsione dicuntur.

4 POSTULATUM. An eodem die lucrari possint plures Indulgentiae plenariae, quando pro unaquaque praescripta est perceptio divinae Eucharistiae? *Responsum S. Congregationis: Affirmative, servatis tamen respective aliis appositis conditionibus.* 27 Maii, anno 1844.

erari, dum ipsi contingit, nihilominus ius ad illam consequitur. Indulgentia enim conceditur ab Ecclesia per modum *solutionis* pro opere posito; sed ad *solutionis validitatem* non necessario requiritur, ut ille, pro quo tribuitur, eam noverit.

In praxi prior sententia suadenda videtur, ut tutior et efficacior ad pios animae motus excitandos. Aliunde non valet usus probabilitatis in materia Indulgentiarum (*a*), siquidem non probabilitas, sed veritas effectum producit. Caeterum communiter admittunt, sufficere intentionem mane habitam ad lucrandas omnes Indulgentias per diem occurrentes. Laudabilis et utilissima est praxis piarum animarum, quae mane semper renovant intentionem lucrandi omnes indulgentias adnexas bonis operibus, quae tali die sunt peracturæ. — *Lacroix*, etc.

1056. — QUAER. 16° *Utrum, si concedatur facultas commutandi opera iniuncta ad lucrandas Indulgentias, commutatio necessario in confessione fieri debeat?*

(*a*) Facile alii hoc negabunt. Notissimum enim principium est, quoties de rebus in Ecclesiae potestate sitis probabiles feruntur ac in proxim deducuntur opiniones, illam, sicuti opus sit, supplere, quod ad actus valorem pertineat. Porro in re praesenti (*Vid. Diana Tom. 4. Tr. 5. Resol. 18.*) utraque disputantium pars ad mentem voluntatemque consiguit Romani Pontificis indulgentias concedentis; nam qui contendunt, non sufficere praestationem operis, rationem reddunt, *quia non videtur esse talis intentio Papae*; et contra qui contendunt, praestationem operis sufficere, probant, *quia non est existimandum, Summum Pontificem in lucrante indulgentiam exigere actualem intentionem (actualem opponunt habituali et interpretative), quia nec natura indulgentiae id necessario postulat, nec rebu concessionis id significant*, etc. (*Vid. Laymann Lib. 5. Tr. 7. Cap. 6. n. 5.*).

Caeterum ratio allata pro prima sententia, prouti eam Auctor intelligendam dicit, ad secundam potius sententiam adducit. Nam statuit, cum *dumtaxat finem intendi oportere, quem Ecclesia expresse prescribat*. Atqui Ecclesia certe numquam *expresse prescrispsit*, ut fideles haberent intentionem lucrandi indulgentiam. Ergo. Quod si Ecclesia subinde prescribit, ut fideles in hunc aut illum finem orient, v. gr., *ut inimicos Sanctae Ecclesiae Deus humiliare dignetur*, hoc pertinet ad *opus iniunctum*, non vero ad intentionem fruendi indulgentiae lucro; unde fieri potest, ut aliquis in eum finem preces dirigat, de lucro autem indulgentiae neque cogitet, neque quidquam sciat.

Resp. Affirm. Standum est enim regulae, quam tradit *Bened. XIV*, Const. *Inter prueteritos*, §. 63., ubi statuit huiusmodi commutationes in sola confessione faciendas esse.

Recensita enim controversia de commutatione votorum, absolutione a censuris, ac potestate dispensandi in aliis materiis, seu opera praescripta commutandi; num haec omnia fieri debeant a Confessario in actu sacramentalis confessionis, necne, ita concludit: *Nos vero ad omnem difficultatem tollendam, in instructione (Const. Convocatis) iniunximus, non posse a poenitentiariis ulla absolutiones, commutationes, ac dispensationes dari extra actum sacramentalis confessionis: idque nobis et congruum esse, et materiae gravitati ac ministerii qualitati conveniens visum est, atque omnem controversiae ansam eripit, et conforme est praxi Poenitentiariae nostrae apostolicae (a).*

1057. — QUAER. 17° *An vel quomodo surdi-muti lucrari valent Indulgentias, quibus adnexae sunt orationes vocales?*

Resp. Has Indulgentias in antecessum lucrari non poterant, cum requisitis conditionibus satisfacere non valerent. Sed ex benigna concessione *Pii IX*, die 15 Martii anni 1852, huiusmodi beneficio frui possunt modo sequentia servent, scilicet 1° Si Ecclesia aliqua visitanda sit, satis erit si eam adeundo surdi-muti mente et affectu Deo orent. 2° Si publicae preces habendae sint, non aliud ab iisdem requiritur, nisi ut fidelibus adunatis pia mente coniungantur. 3° Si orationes privatae sint recitandae,

(a) Benedictus XIV, ut patet, hic loquitur de facultatibus concessis, ac modo iis utendi, occasione Iubilaei anni 1750, non vero statuit legem generalem. Hinc in *Instructione*, quam tradiderat in Constitutione *Convocatis*, et quam expresse hoc loco indigitat, pro concessarum facultatum usu non hanc tantum, sed alias simul conditiones apposuit, quas nemo profecto instar generalium legum habendas censuit. *Intelligent* (inquit §. XXIV. XXV.), *huiusmodi facultatibus peculiaribus a Nobis, ut supra, pro hoc anno sancto sibi concessis, uti se non posse, nisi cum iis poenitentibus, qui praesens eiusdem anni sancti Iubilaeum consequi sincere et serio volunt.... Advertant insuper, supradictas absolutiones, commutationes, dispensationes, non posse a se exerceri extra actum sacramentalis Confessionis, NEQUE EXTRA SUAM CUIUSQUE BASILICAM VEL ECCLESIAM.... Concludamus igitur, tunc solum commutationes, etc., necessario faciendas esse in Confessione, quando in concessione facultatis eiusmodi conditio expresse cavetur.*

a Confessario commutationem in alia quaevis pia opera obtinere poterunt. — *Vide folium l'Univers, 1er Février 1854.* — *L'Ami de la Religion, 2 Février 1854.*

1058. — QUAER. 18° *An amittantur Indulgentiae, si res mobilis, cui adnexa sunt, alteri tradatur?*

Resp. 1° *Affirm.* si dominium rei illius in aliud transferatur. Ratio est, quia Ecclesia intendit tantum concedere Indulgentias personae, pro qua res aliqua fuit benedicta, vel pro primo, qui ea utitur. Ita sapientissime statuit Ecclesia ad praecavendos abusus, qui secus irreperent, si Indulgentiae possent de uno ad alterum transferri ac donari.

Resp. 2° *Neg.* vero, si per traditionem non transferatur rei dominium, id est, si res alteri solo commodato tradatur, modo tamen commodans non intendat beneficium Indulgentiae commodatario concedere. Evincitur ex Decisione S. Congr. 26 Novembris 1714. — *Goussel, num. 906.*, etc.

QUAER. 19° *Quibusnam rebus Indulgentiae applicari possint?*

Resp. Applicari possunt Indulgentiae quibuslibet rebus solidis, ne ferro quidem vel ligno exceptis, ut olim. Etiam corona vitro solido confecta cum appositis Indulgentiis benedici potest. Solae igitur res, quae facile frangi aut lacerari possunt, ut papyrus, vitrum insulflatum, etc., excipiendae sunt. Constat ex recenti Decisione S. Congreg. de Indulgentiis¹.

Resolves:

1059. — 1° Episcopus potest concedere Indulgentias suis subditis extra suam dioecesim versantibus, quia iurisdictionem habet personalem in illos. Possunt vero Episcopi concedere Indulgentias solum per modum *absolutionis*, ideoque pro solis vivis. — *Ita communiter.*

2° Quisque potest lucrari Indulgentias pro alio quolibet christiano vivente per modum *solutionis* seu *satisfactionis*; quamvis enim fructus meriti non sit applicabilis alteri, fructus tamen satisfactionis applicabilis est, modo ille sit in statu gratiae. Sed ad hoc requiritur intentio specialis Indulgentiam pro isto determinate luerandi. Applicatio autem satisfactionis fieri potest ignorantis, non petenti, absenti, etc. — *Ita Suarez.* — *Lugo.* — *Lacroix, n. 1327.*, etc.

¹ *P. Maurel*, in opere citato, p. 181.

3º Non amittuntur Indulgentiae rei alicui adnexae, nisi res illa omnino mutata fuerit, ita ut res eadem amplius dici nequeat, v. gr., si Ecclesia omnino aut fere ex integro esset diruta, Indulgentiae ei inherentes cessarent. Neque amittuntur, si per successivas reparations totaliter renovaretur, siquidem eadem moraliter remaneret. Proinde nec amittit Indulgentias corona quae successive reparatur, licet globuli ex integro per partes subinde renovati fuerint. — *Gousset, n. 905.*

4º Indulgentiae non expirant morte concedentis, cum sint gratiae, nec ante notitiam revocationis. Indulgentiae accipientes sunt ut sonant; cum tamen sint gratiae, large sunt interpretandae, servata nihilominus verborum proprietate. Unde censendae sunt perpetuae, si datae sint sine temporis restrictione. — *S. Lig. n. 534.*

1060. — 5º Indulgentia pro articulo mortis concessa non requirit applicationem Confessarii aut ministerium alterius. Expedit tamen moribundos nomina *Iesu et Mariae* saepius invocare, et ipsis in mentem lucrardam Indulgenciam revocare.

6º Si moribundus habeat plures Imagines, Cruces, Numismata, aut Rosaria benedicta, potest lucrari Indulgenciam toties quoties nomen Iesu repetierit, vel praesliterit opus requisitum (saltem probabilius), sive Indulgentiae ex eadem concessione, sive ex diversis proveniant. Sufficit tamen ad eas lucrandas, quodvis tempus, in quo verificatur mortis articulus, etsi pluribus diebus tautum postea mors sequatur. — Ita *S. Lig. ibid.* — *Suarez*, etc. Possunt pariter moribundi plures lucrari Indulgencias titulo variarum Confraternitatum, etiamsi eas ignorant, aut de iis non recordentur. — *S. Lig. ibid.*

7º Requiritur autem, ut moribundus secum habeat res, quibus affixa sunt Indulgentiae, scilicet Rosaria, Cruces, etc. Attamen necesse non est, ut haec habeat collo appensa, brachio obvoluta, manuve apprehensa; sed sufficit, ut haec sint in lecto, vel iuxta moribundum appensa, licet ipse nec videat, nec tangat, nec sciat aut recordetur, se habere. — *S. Lig. n. 534.*

8º Etsi expedit, ut omnia opera siant in statu gratiae, id tamen necessarium non est, iuxta sententiam communem, sed sufficit ut ultimum opus in gratia fiat. — *S. Lig. ibid. 1.*

⁴ Indulgenciarum libri omnes, diaria, summaria, libelli, folia, etc. in quibus earum concessiones continentur, edi non debent absque licentia *S. Congr. Indulgenc.* (*Decreta de libris prohibitis*, §. III, n. 42.) — *P. Maurel, p. 502.*

CAPUT II.

DE IUBILAEO.

1061. — Vox *Iubilacum* deducitur, iuxta plures, ab hebraeo *iobel*, quod significat quinquagesimum, quia apud Hebreos annus Iubilaei anno quinquagesimo recurrebat: vel, iuxta alios, ab eodem verbo significante sonum tubae, quo indicebatur quinquagesimus annus. Iuxta alios etiam Iubilaeum deducitur a *iabal* vel *iobal* quod significat germinare, quia anno quinquagesimo terra non colebatur, et incolae fructibus sponte germinantibus vescebantur.

Ad imitationem Iubilaei veteris testamenti, institutum est Iubilaeum Ecclesiasticum, quod Romae et in universo orbe cum plenissima peccatorum Indulgentia, magno gudio et solemnitate nunc celebratur. Post primam eius institutionem ex decreto Bonifacii VIII, anno 1380, habitum est anno quoque quinquagesimo; ex decreto autem Urbani VI, quolibet anno trigesimo; denique ex statuto Pauli II, quolibet anno vicesimo quinto celebrari coepit.

1062. — **DEFINITIO.** *Iubilaeum est Indulgentia plenaria solemnis, quam Summus Pontifex aliquando concedit omnibus fidelibus cum obligatione certa opera pia peragendi, tribuens simul Confessariis specialem potestatem a peccatis censurisque reservatis absolvendi, ac pleraque vota commutandi.*

Hinc Iubilaeum non differt, nisi *accidentaliter*, ab Indulgentia plenaria ordinaria, scilicet ratione solemnitatis et privilegiorum ipsi adnexorum, et etiam ratione uberrimarum et extraordiniarum gratiarum, quae illud concomitantur. Has enim gratias omnino speciales arguunt miri et stupendi effectus, quos Iubilaeum producere solet, etiam si non fiant solemnies fidelium coadunationes, nec divinum verbum praedicetur.

1063. — **Divisio.** Varium distinguitur Iubilaeum, scilicet
1° Iubilaeum maius, quod regulariter occurrit omni anno vicesimo quinto, qui *annus sanctus* vocatur. Dicitur etiam Iubilaeum *ordinarium*, eo quod sit iure fixum et determinatum.

2° Iubilaeum minus, quod solet concedi a singulis Summis Pontificibus post uniuscuiusque exaltationem, et in aliis peculiaribus circumstantiis, et dicitur Iubilaeum *extraordinarium*.

3º Generale, quod conceditur universo orbi, cuiusmodi semper est Iubilaeum *maius*, et quandoque etiam Iubilaeum *minus*; sed concedi solet *Urbi*, seu *Romae soli*, antequam *orbi* concedatur.

4º Particulare, quod conceditur alicui provinciae, civitati vel loco particulari, ut est celeberrimum Iubilaeum Ecclesiae *Aniciensi* concessum, quoties festum *Annuntiationis B. Virginis* in diem sacrum *Parasceves* incidit¹.

Conditiones ad Iubilaeum requisitae.

1064. — I. Ad Iubilaeum generale, sive *maius*, sive *minus*, sequentes requiruntur conditiones, scilicet 1º *Ieiunium* trium dierum, feria IV^a, VI^a et sabbato. 2º *Eleemosyna* aliqua, iuxta cuiusque facultatem. 3º *Visitatio* Ecclesiarum, pie orando ad Summis Pontificis intentionem. Olim ponebatur in Indulto: *Qui processioni interfuerint vel Ecclesias visitaverint*. Nunc processio non iniungitur ut conditio indulgentiae. 4º *Confessio* peccatorum cum sincero dolore peracta. 5º *Communio* in statu gratiae facta. Ita ex variis Constitutionibus, praesertim *Benedicti XIV*, Bulla *Inter praeteritos*, 3 Dec. 1749, pro Iubilao anni sancti. — *Vide Compendium* huius Bullae apud *S. Lig. n. 536.*

II. Pro Iubilao particulari attendendum est ad tenorem Indulti concessi; ordinarie tria tantum requiruntur, nempe confessio, Communio, et visitatio alicuius Ecclesiae.

Quaesita:

1065. — QUAER. 1º *An Iubilaeum lucrari possint absque ieiunio, pueri, senes, infirmi, vel alii, qui ieiunare non possunt?*

Resp. Neg., nisi commutationen*i* ieiunii in aliud opus obtineant. Ratio est, quia ieiunium expresse praescribitur velut conditio Indulgentiae lucranda*e*. Non enim iniungitur ut preece-

¹ Annus integer ordinarie conceditur Romae ad lucrandum Iubilaeum *maius*; et anno sequenti concedi solet per extensionem omnibus aliis orbis christiani regionibus. Singulis autem parochiis ad iubilaeum lucrandum conceduntur tantum quindecim dies vel tres hebdomadae. Episcopus tamen potest iustis de causis illud tempus prorogare Iubilaeum *minus* primum etiam sit Romae, sed paucis hebdomadis, et deinde extenditur ad universum orbem, ut, decurrente anno, tempore ab Episcopo determinando fieri possit.

ptum, a quo necessitas excusat, sed assignatur ut consilium cum promissione Indulgentiae. Confessarii autem in Jubilaeo approbati facultate huiusmodi commutationis gaudent. — *Ita Laymann, lib. 3. tract. 8. c. 8. n. 12.* — *Voit, num. 663.*

QUAER. 2° *An possit satisfieri ieiuniis iniunctis per ieiunia alias debita, v. gr., si Jubilaeum fit tempore Quadragesimae aut quatuor Temporum?*

Resp. *Neg., per se, cum S. Lig. l. 6. n. 536. et 538.* Ratio est, quia una solutione nequit satisfieri dupli oneri; et Pontifex, imponendo ieiunium, intendit semper imponere specialem obligationem de re non adhuc pracepta.

Attamen, si Pontifex determinet, vel determinandum permittat pro Jubilaeo lucrando tempus, quo ex pracepto Ecclesiae iam servandum est ieiunium, ut est tempus Quadragesimae vel quatuor Temporum, eo ipso censetur dispensare fideles ab obligatione commutationem ieiunii in aliud opus obtinendi. — *S. Lig. n. 536.* Haec doctrina recenti Decisione *S. Poenitentiariae* confirmatur¹.

1066. — **QUAER.** 3° *An commutari possit visitatio Ecclesiarum pro impeditis?*

I *Quaestiones propositae S. Poenitentiariae, occasione Jubilaei a Pio IX concessi anno 1865.*

1° Utrum Episcopi qui determinant tempus Quadragesimae pro Jubilaeo in sua dioecesi lucrando, in alia pia opera commutare debeat ieiunia praescripta, servata abstinentia, in locis, ubi ex facultate Pontificia, ab ea dispensare solent?

2° An Episcopi, in quorum dioecesi Jubilaeum in tempus Paschale incidit, fidibus declarare possint unicam Communionem, nempe Paschalem, sufficere ad gratiam Jubilaei obtinendam, omissa ea quae a Pontifice prescribuntur?

3° An Episcopi tempora diversa pro variis dioecesis locis ad Indulgentiam Jubilaei obtinendam, decurrente anno, assignare valeant?

4° An Confessarii, Jubilaei tempore, absolvere possint eos, qui usurpationi territorii Pontificii conperati sunt, non obstante reservatione facta in Bulla 26 Martii 1860?

S. Poenitentiaria, facta praemissorum relatione SS. Domino nostro Pio IX, iuxta eiusdem SS. Domini mentem, respondet:

Ad 1^m: Per ieiunium quadragesimale, etiamsi adsit necessitas utendi lacteiniis, satisfit dupli oneri.

Ad 2^m: Affirmative.

Ad 3^m: Ex novo Indulto Sanctissimi, affirmative.

Ad 4^m: Negative, et recurrendum esse ad locorum Ordinarios, qui prae-debunt iuxta instructiones.

Rome, die 20 Ian. 1865.

Resp. Affirm. Sic Moniales, carceribus detenti, infirmi et quicunque alii gravi de causa a visitatione Ecclesiae impediti, commutationem huius operis in aliud a Confessario impetrare possunt. Sic statuit *Bened. XIV*, in Bulla *Inter praeteritos*, et alii sequentes Summi Pontifices.

QUAER. 4º An confessio et Communio commutari possint?

Resp. Neg., saltem generatim loquendo. Ratio est, quia Bullae loquentes de operibus commutandis non loquuntur de confessione nec de Communione, saltem pro adultis. Imo expresse a *Bened. XIV* excluduntur in Bulla cit. §. 1º, ubi dicitur, quod facultas commutandi pia opera non intelligitur data circa confessionem et Communionem (praeterquam pueris) aut orationem in visitatione necessariam.

Attamen, ut videtur, si quis, communicaturus die ultima, a Communione inopinato casu impediretur, commutationem Communionis, vel prorogationem Iubilaei obtainere posset. — *Ita communiter*, ait *Bouvier*, *opusc. de Indulgentiis et Iubilaeo*, c. 3. §. 4.

1067. — QUAER. 5º An pueri nondum Communione refecti, ea omissa, Iubilaeum lucrari possint?

Resp. Neg. nisi commutationem obtineant. Eruitur enim ex Bulla *Bened. XIV*, *ibid.*, et *Leonis XII* pro Iubilaeo, eos posse Iubilaeum lucrari, commutata Communione, de licentia Episcopi, in aliud opus pium. — *Bouvier*, *ibid.*

1068. — QUAER. 6º An Communio paschalis sufficiat ad Iubilaeum lucrandum, si tempore Paschali Iubilaeum celebretur?

Resp. Affirm., nisi Communio specialis, pro acquirenda Iubilaei Indulgentia, in Bulla seu Rescripto Pontificis requiratur. Constat ex Declaratione *S. Congreg. Indulg.* die 14 Decembris 1841, ut infra in fine huius Appendixis dicetur, n. 1086.

QUAER. 7º An confiteri debeant sola venialia habentes?

Resp. Affirm. omnino. Olim de hoc magna agitabatur controversia; sed corruit post expressam Declarationem *Bened. XIV*, *ibid.* §. 77. Non tamen requiritur necessario absolutio, cum de ea nulla mentio fiat.

1069. — QUAER. 8º An confessio facta in vigilia primae diei Iubilaei sufficiat?

Resp. Neg. Ratio est, quia omnia opera fieri debent intra intervallum temporis ad Iubilaeum lucrandum statuti. Potest tamen inchoari confessio, sive in vigilia, sive ante, modo tempore Iubilaei terminetur. *Bouvier*, *ibid.* Attamen fieri posset con-

fessio in ea parte vigiliae, quae primas Vesperas subsequitur, quia prima dies ecclesiastico more a primis Vesperis computari solet; et hoc in Iubilao ordinario Urbis constanter servatur, ut patet ex Bulla *Peregrinantes*, Bened. XIV, §. 4. Insuper dies ad praestanda opera iniuncta, ut constat ex eiusdem Constitutionis §. 6. sumi possunt vel naturales, vel ecclesiastici, *nimirum a primis Vesperis unius diei usque ad integrum ipsius subsequentis diei vespertinum crepusculum*.

QUAER. 9° *Quaenam quantitas eleemosynae eroganda sit?*

Resp. 1° Si in Bulla dicatur: *Qui dederit eleemosynam, sufficit quantitas quaelibet, modo non sit ita parva, ut fere nihil esse videatur.*

Resp. 2° Si dicatur: *Quantum cuique pro sua facultate visum fuerit, tunc quantitas debet aliquo modo proportionem habere cum facultatibus cuiusque; unde obolum tribuere sufficeret pauperi, non vero diviti. — Ita satis communiter. — S. Lig. n. 528.*

1070. — **QUAER.** 10° *An, vel quomodo eleemosynam facere debeant pauperes, Religiosi et filiifamilias?*

Resp. 1° Omnes tenentur vel ad eleemosynam aliquo modo, saltem per alium, faciendam, aut ad aliud opus pium a Confessario determinatum subrogandum. Ratio est, quia, ubi agitur de aliqua gratia obtainenda, impossibilitas conditionem praestandi ab ea non excusat, sicut impossibilitas praeceptum adimplendi, ut iam supra dictum est. — *Laymann*, c. 8., n. 12. — *Lacroix*, n. 1428.-1430.

Resp. 2° Pauperes satisfacere possunt dando rem minimam, v. gr., assem, vel frustulum panis..., etc. Sed consultius est hoc opus in aliud eis commutare, ut dicit expresse *Lacroix*, *ibid.*, et *Layman*, *ibid.*

Resp. 3° Religiosi et filiifamilias satisfaciunt, si ab eorum Superioribus aliqua eleemosyna erogetur ipsorum nomine, et ipsis scientibus. Pariter uxores per viros, et famuli per dominos, satisfacere possunt.

1071. — **QUAER.** 11° *An opera iniuncta in una hebdomada perfici omnia debeant?*

Resp. 1° *Affirm.*, *quoad ieiunia*. Evincitur clare ex formula quae sic iacet: *Qui processioni interfuerint, vel Ecclesias visitaverint, et feria quarta, sexta et sabbato alterius ex duabus hebdomadis ieiunaverint, pariterque sua peccata confessi, et sancta Communione refecti fuerint, eleemosynamque tribue-*

rint...., etc. Ex his autem evidenter patet, tria ieiunia eadem hebdomada esse facienda.

Resp. 2º *Neg.* vero quoad alia opera. Ratio est, quia in ci-tata formula, quae usurpari solet, dicitur tantum ieiunia esse facienda in eadem hebdomada, non vero reliqua opera, ut at-tendenti ad ordinem grammaticalem patebit. Insuper alias se-queretur absurdum, nempe quod si processio iniungeretur, et quidem unica, v. gr., in principio Iubilaei, nemo posset illud secunda hebdomada lucrari.

Affirmant tamen *S. Lig.* et *alii plures* innixi tum textu In-dulti, tum consuetudine fidelium. Sed ex utroque contrarium adstrui merito potest.

Caeterum evanescit difficultas, et clarissime patet mens Ec-clesiae ex Bulla *Pii IX* pro Iubilaeo post exaltationem suam con-cesso, 20 Novemb. 1846, ubi dicitur: 1º Pro Urbe: *Qui a die sexta Decembris usque ad diem vigesimam septimam eiusdem mensis, bis visitaverint intra tres illas hebdomadas (basili-cas...., etc.) ibique per aliquod temporis spatium devote orave-rint, et intra easdem hebdomadas peccata sua confessi, sanctis-simum Eucharistiae Sacramentum reverenter susceperint*, etc. 2º Pro Orbe: *Qui.... designandas (Ecclesias) vel earum aliquam spatio trium hebdomadarum bis visitaverint, aliaque opera de-vote peregerint*, etc....

1072. — QUAER. 12º *An vel quomodo Iubilaeum lucrari pos-sint viatores?*

Resp. 1º Potest pro ipsis prorogari tempus Iubilaei usque ad reditum; nec tenetur quis suum iter differre, nisi id commode possit. 2º Si reperiantur in itinere, dum incipitur Iubilaeum in suo loco, possunt pariter illud lucrari post reditum. 3º Si trans-eant per loca, ubi Iubilaeum celebratur, possunt illud ibidem lucrari. Ita *S. Lig. n. 538.*, cum *alii communiter*. Constat ex Bullis variis pro Iubilaeo. *Consule modo cit. Bullam Pii IX.*

1073. — QUAER. 13º *An Iubilaeum pluries lucrifieri possit?*

Resp. Negandum videtur, nisi hoc in Bulla aut Rescripto con-cessionis specialiter expressum reperiatur.

QUAER. 14º *An per confessionem INVALIDAM in Iubilaeo tollan-tur censurae et reservatio peccatorum?*

Resp. 1º *Affirm.* probabilius, si confessio fuerit *inculpabiliter nulla*.

Resp. 2º *Affirm.* probabiliiter, etiamsi confessio fuerit nulla *culpabiliter*, dummodo poenitens non omiserit sacrilego silentio

ipsa peccata reservata. — *Vid. Salmant. De Poenit. cap. 13. n. 41.* — *Lugo, De Poenit. disp. 20. n. 110., etc. (a).*

1074. — QUAER. 15° *An peccet graviter, qui postquam absolutus est a reservatis, non implet caetera opera praescripta?*

Resp. Neg. cum sententia communii. Ratio est, quia non apparet, talem obligationem suisse impositam neque ex natura Iubilaei, neque ex praecepto Pontificis aut Confessarii. — *Ita S. Lig. n. 537.* — *Lugo, disp. 20. n. 100.* — *Salmant. c. 13. n. 57., contra aliquos.*

QUAER. 16° *An qui confessus est tempore Iubilaei, et oblitus fuit confiteri peccata sua reservata, possit deinde a quocumque Confessario absolviri?*

Resp. 1° Affirm. si Confessarius habuerit expressam intentionem ab omnibus peccatis etiam reservatis absolvendi.

Resp. 2° Affirm. etiam *probabilius*, si Confessarius de hoc non cogitaverit, quia poenitens vi Iubilaei ius acquisivit ut a quolibet Confessario absolviri posset. — *Ita communius cum S. Lig. n. 537., Quaer. 4°.* — *Lacroix, n. 1449..., etc.*

Si quis autem confessionem intra Iubilaeum incoepirit, ab omnibus peccatis reservatis deinde absolviri poterit. — *Laymann, Navarrus, etc.*

1075. — QUAER. 17° *Licetne tempore Iubilaei quemlibet ex approbatis ab Ordinario eligere Confessarium?*

Resp. Affirm., et haec facultas speciatim respicit Moniales et earum Novitias, imo et ipsos Regulares. Ita declaravit *Benedictus XIV* post *Gregorium XIII* et *Alexandrum VII*. — *S. Lig. n. 536.*

Excipe vero casum *complicis*. Declaravit enim *Benedictus XIV*, quod extra mortis articulum, Sacerdos nunquam, etiam tempore Iubilaei, absolvere poterit complicem suum in peccato turpi. (*Bulla Inter praeteritos*).

QUAER. 18° *Quousque se protendit potestas extraordinaria circa absolutionem peccatorum?*

Resp. Nisi aliter et expresse declaretur, Confessarii omnes facultatem habent *absolveendi a quibuscumque peccatis*, etiam Sedi Apostolicae in *Bulla Coenae*, aut alias quomodolibet re-

(a) Confer quae de hac quaestione superius dicta fuerunt n. 580. *Quaest. 9.*

servatis; etiam a peccatis Episcopo reservatis, etsi id non exprimatur.

1076. — QUAER. 19° *Potestne Confessarius absolvere ab omnibus censuris reservatis?*

Resp. Affirm., plenaque illi competit potestas absolvendi a quibuscumque censuris, sive a iure, sive ab homine, quovis modo et quavis causa latis, etiam locorum Ordinariis, seu Papae et Sedi Apostolicae reservatis, aut in Bulla *Coenae contentis*, et alias quomodocumque reservatis. Adverte tamen, quod in facultate absolvendi a censuris Bullae *Coenae* non includitur facultas absolvendi ab haeresi. — *S. Lig.*, etc.

1077. — QUAER. 20° *Utrum Confessarius possit dispensationes votorum concedere?*

Resp. Neg.; nam, inquit *Benedictus XIV*, facultas dispensandi non includitur in facultate *commutandi*. Non pauci Theologi asserunt, illum, qui tempore iubilaei fuerit confessus, posse deinceps a quolibet Confessario votorum commutationem accipere, quamvis praefatam dispensationem tunc non postulaverit. Haec sententia a *S. Ligorio* dicitur probabilis. — *Ibid. n. 536*.

QUAER. 21° *Utrum facultas absolvendi a censuris includat facultatem absolvendi ab irregularitatibus?*

Resp. Neg. Ita *communis* sententia contra nonnullos, qui censem irregularitates ex delicto comprehendendi sub nomine censurarum. Exstant tamen plura exempla huiusmodi concessionis.

NOTA 1° In Iubilaeo anni sancti, seu Iubilaeo maiori, suspenduntur toto anno omnes aliae Indulgentiae tam plenariae quam particulares, pro vivis concessae non autem suspenduntur Indulgentiae concessae pro defunctis. Imo ex concessione *Benedicti XIV*, omnes Indulgentiae, etiam illae quae alias non erant defunctis applicabiles, iis hoc anno applicari possunt. — *Vide Bullam eiusdem Ponflicis iam pluries citatam*.

Excipiuntur a suspensione Indulgenciarum pro vivis 1° Indulgentiae pro moribundis; 2° Indulgentiae pro oratione *Angelus*; 5° Indulgentiae pro visitatione Sacratissimi Sacramenti solemniter expositi (*Indulgences des 40 heures*); 4° Indulgentiae pro iis, qui comitantur SS. Sacramentum infirmis delatum; 3° omnes Indulgentiae, quae ab alio quam a Papa conceduntur. Haec deducuntur ex Constitutionibus *Benedicti XIV* et *Leonis XII*.

NOTA 2° Nullus ordo necessario requiritur in operibus ponendis, modo ultimum opus in statu gratiae fiat. Si quis autem labatur in peccatum mortale post confessionem, non tenetur iterare visitationes Ecclesiarum, ieiunia, nec eleemosynam; tenetur tamen iterum confiteri. Sic *Benedictus XIV* in Bulla modo citata.

DECISIONES RECENTIORES CURIAE ROMANAЕ

CIRCA INDULGENTIAS

POSTULATUM

Circa confessionem ad lucrandas Indulgentias requisitam.

1078. — Dubium 1um. *Per Decretum S. Congregationis Indulgentiarum, datum die 12 Junii 1822, conceditur confessionem sacramentalem peractam infra hebdomandam ante festivitatem suffragari posse ad Indulgentiam lucrandum.*

QUAER. 1° An verba infra hebdomadam, significant octo dies tantum quae festivitatem immediate praecedunt; an vero hebdomadam illam totam et integrum quae ante festum occurrit, ita ut, ex. gr., confessio facta die Dominica suffragetur ad lucrandam Indulgentiam die sabbati hebdomadae sequentis, in quam diem festum incideret, tametsi tunc 13 dies inter confessionem et festivitatem intercessissent?

QUAER. 2° An confessio octavo die ante festivitatem peracta, ri huius Indulti suffragetur tantum ad unam Indulgentiam lucrandum; an vero per hanc confessionem aliae etiam lucrificari possint Indulgentiae, quae infra praedictum tempus occurrent, et ad quas lucrandas sacramentalis confessio caeteroquin requireretur?

Dubium 2um. QUAER. An, cum in Bulla vel Brevi, quo conceditur Indulgentia, confessio tanquam conditio sine qua non praescribitur, necesse sit ut sacramentalis absolutio poenitentibus detur ad Indulgentiam lucrandum?

S. Congregatio Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita, respondendum esse censuit:

Ad Dubium primum:

Ad 1um: *Affirmative quoad 1^{am} partem. Negative quoad 2^{am}.*

Ad 2um: *Negative quoad 1^{am} partem. Affirmative quoad 2^{am}.*

Ad Dubium secundum:

Respondeatur negative.

In quorum fidem...., etc....

Die 15 Decemb. 1841.

GURY Tom. II.

POSTULATUM

De tabellis S. Viae Crucis exercitio inservientibus.

Beatissime Pater,

1079. — 1º *Episcopus S. Flori (in Gallia) petit utrum Indulgentiae, quae lucrifunt in contemplatione stationum Viae Crucis, cesserent si Cruces vel tabulae tollantur pro murorum dealbatione, pro iisdem pictura exornandis, aliave de causa, quamvis deinde et Cruces et tabulae suis locis restituantur?*

2º *Quid si non omnes, sed nonnullae tantum supradictis de causis amoveantur? Quid si omnes Cruces cum tabulis per mensem circiter amoveantur, ut saepissime contingit pro murorum dealbatione?*

3º *Quid si, in prima erectione, Cruces et tabulae ita inter se adhaerent, ut nullus extet symmetricus ordo? Poteruntne intra eiusdem Ecclesiae ambitum contrectari de loco ad locum, ut aequae distent, quin Indulgentiae amittantur, et quibus in casibus nova erectio canonica requiratur?*

Ex Secret. S. Congregationis Indulgenciarum, die 21 Mart. 1836.

Quoad proposita dubia respondetur:

Ad 1º: *Non amittunt Indulgentias.*

Ad 2º: *Gaudent Indulgentiis, non obstantibus, etc.*

Ad 3º: *Affirmative; et non cessant Indulgentiae, nisi pereunte materia.*

POSTULATUM

De requisitis ad Indulgentias pro exercitio Viae Crucis lucrandas.

1080. — *QUAER. Utrum, ad lucrandas Indulgentias pro visitatione 14 stationum Viae Crucis concessas, requiratur recitatio sex Pater, Ave et Gloria, praeter predictarum stationum visitationem?*

RESPONSUM

Ad consequendas Indulgentias pro visitatione 14 stationum Viae Crucis concessas, nihil aliud requiritur, quam divini nostri Redemptoris Iesu Christi Passionem meditando, ex una ad aliam stationem se conferre, in quantum multitudo personarum praelaudatas stationes visitantium, vel capacitas loci in quo eadem sunt exactae permittant. Ita res est, ut ex Bulla Inter plurima Bened. XIII, 3 Martii 1726,

confirmata per aliam Bullam Exponi nobis Clem. XII, diei 16 Ianuarii 1731, ac Decret. S. C. Indulg., diei 3 Aprilis 1731, ac etiam Brevi Benedicti XIV quod incipit: Cum tanta, diei 30 Augusti 1741. Hinc est, quod Adoramus te, Christe; Pater noster; Ave Maria, etc.; Misericordia nostri, Domine, sit tantum laudabilis consuetudo a piis Christi fidelibus in exercitium visitationis stationum Viae Crucis introducta. In quorum fidem....

Die 22 Septembr. 1829.

RESPONSUM

S. Congreg. Indulg. circa varias Indulgentias.

1081. — QUAER. 1º *Utrum Sacerdos satisfaciat obligationi celebrandi Missam pro defuncto, servando ritum feriae vel cuiuscumque Sancti, etiamsi non sit semiduplex vel duplex?*

QUAER. 2º *Utrum qui privilegium habet personale pro quatuor Missis in hebdomadis singulis, debeat cum paramentis nigro colore celebrare, diebus non impeditis, ut possit Indulgentiam plenariam pro animabus defunctorum lucrari?*

QUAER. 3º *Utrum qui celebrat in altari privilegiato pro singulis diebus debeat semper uti paramentis nigris, diebus non impeditis, ut privilegii Indulgentiam consequatur?*

QUAER. 4º *Utrum, ad lucrandam Indulgentiam plenariam orationi: O bone et piissime Iesu, concessam, necesse sit aliam orationem addere pro intentione Summi Pontificis?*

QUAER. 5º *Utrum, ad Indulgentias applicabiles Crucibus, Rosariis, etc., alias ritus sit necessarius praeterquam signum Crucis a Sacerdote, qui hanc facultatem accepit, factum?*

QUAER. 6º *Utrum Indulgentia concessa cadat solum in Christo ex aere, ligno vel alia quaque materia facto, ita ut possit ex una Crucie in aliam transferri absque periculo amittendi Indulgentiam ipsi collatam?*

S. Congregatio Indulgentiis sacrisque Reliquiis praeposita ad superiora Dubia sic respondendum esse censuit:

Ad 1º: Affirmative.

Ad 2º: Affirmative.

Ad 3º: Ut in secundo.

Ad 4º: Negative 1.

¹ Postea tamen Pius IX. Decreto 31 Iulii 1858 dato, declaravit aliquas preces recitandas esse ad Ecclesiae intentionem, ad lucrandam Indulgentiam orationi: O bone et piissimo Iesu, concessam.

Ad 5um: *Negative 1.*

Ad 6um: *Affirmative.*

Die 11 Aprilis 1840.

INDULTUM SS. GREGORII PP. XVI.

1082. — *Quo socii Confraternitatis S. Mariae de Carmelo in posterum eximuntur ab inscriptione nominis sui in tabellis praedictae Confraternitatis, ut illius Indulgentias lucrari valeant, postulante R. P. Generale Carmelitarum discalceatorum.*

Exaudientia Sanctissimi.

Die 30 Aprilis 1832.

Sanctissimus Dominus N. Gregorius PP. XVI, peculiaribus circumstantiis ac praevia sanatione quoad praeteritum, benigne annuit in omnibus iuxta preces, servatis tamen in reliquis de more servandis ad formam praecedentium concessionum, contrariis quibuscumque non obstantibus. Praesenti in perpetuum valituro, absque ulla Brevis expeditione.

VARIA QUAESITA

Circa Indulgentias.

1083. — 1º An, ad lucrandam Indulgentiam vel fructus orationis Sacrosanctae, etc...., necessario flexis genibus haec oratio sit dicenda, vel an saltem in casu legitimi impedimenti, ambulando, sedendo, recitari valeat?

2º An parvi habitus seu scapularia sint necessario immediate super corpus deferenda, ita ut physice tangant, vel an super vestes retineri possint?

3º An Indulgentiae adnexae ad recitationem parvi Officii B. V. Mariae, a sanctae memoriae Pio V, valeant pro solo Officio Romano, vel an pro variis Officiis B. M. Virginis, ab auctoritate episcopali compositis, ad instar Officii Romani?

4 Attamen, ex Declaratione S. Congr. die 11 Aprilis 1864, requiritur formula et aspersio aquae benedictae, ad coronas S. Dominici, et B. M. V. septem Dolorum benedicendas.

4° *Qui recitat hymnum Veni Creator, etc...., non iuxta correctionem metri, sed iuxta pristinum metrum, lucraturne Indulgentias? Doxologiae (hymni Veni Creator) variatio intra tempus Paschale et extra, estne de essentia operis ad lucandas Indulgentias?*

In Galliis hymnus Veni Creator doxologiam habet auctoritate episcopali propositam; qui praedictum hymnum recitant cum ista doxologia valente suas illius facere Indulgentias?

5° *Antiphona Regina coeli, quae dici solet tempore Paschali loco precum Angelus Domini, recitatur in aliquibus locis cum versiculis et responsis, diversis ab illis quae dantur in Breviario Romano: an recitatio praedictae antiphonae cum ista commutatione ius det aequale ad Indulgentias?*

Quibus Dubiis ab Eminentissimis Patribus sacris Indulgentiis praepositis in generali Congregatione apud Vaticanum, die quinta Martii 1855 habita, mature perpensis votoque Consultorum auditio, fuerunt in voto rescribendum esse:

Ad primum:	{	Affirmative ad primam partem.
		Negative ad secundam ¹ .
Ad secundum:	{	Negative ad primam partem.
		Affirmative ad secundam.
Ad tertium:	{	Affirmative ad primam partem.
		Negative ad secundam.
Ad quartum: —		Negative in omnibus.
Ad quintum: —		Negative.

Die 16 Iulii 1855.

POSTULATUM

Relative ad coronas in speciem annuli confectas.

1084. — Ad quaesitum: *Utrum annuli aurei vel argentei, decem nodulis circumdati, quibus utuntur quedam piae personae ad Rosarium B. Virginis recitandum, benefici possint cum appositis Indulgentiis?*

Respondit Eminentissimus Cardinalis Castracane, Poenitentiarius Maior, de mandato Sanctitatis Suae Gregorii XVI: Negative.

¹ Sed **Pius IX** benigno concessit, die 26 Iulii 1855, ut haec oratio recitari possit, etiam non genibus flexis, ab iis qui infirmitatis causa a genibus flexidis impediuntur.

POSTULATA

*De interventu Ordinarii quoad Indulgencias
a Sede Apostolica concessas.*

1085. — QUAER. 1º *Utrum Indulgentiae locales, id est, quae cuī-dam loco, v. gr., Ecclesiae, altari affiguntur, nullae sint et nullius valoris, ita ut frustra conarentur fideles illas lucrari quamdiu eas non permisit publicari illius loci Episcopus?*

Resp. Negative, quoad nullitatem Indulgenciarum. Exspectanda tamen erit publicatio Ordinarii, postquam illas recognoverit, ut sciant fideles an sint Indulgentiae plenariae vel partiales, et quae sint conditiones assignatae ad illas acquirendas.

QUAER. 2º *Utrum Indulgentiae, privilegia et facultates personales, id est, quae alicui personae privatae conceduntur, v. gr., Indulgencia concessa alicui pro articulo mortis, Indultum personale altaris privilegiati, facultas benedicendi coronas B. M. V. cum applicatione Indulgenciarum, sint pariter nullae et nullius valoris, quamdiu Episcopus illas non recognovit, et executioni mandari non permisit?*

Resp. Negative.

1086. — QUAER. 3º *Utrum Indulgentiae quas Summi Pontifices omnibus totius Orbis fidelibus concessere in Bullis seu Rescriptis iam publicatis et ab auctoribus probatissimis citatis, sint nullae et nullius valoris, ita ut illas fideles lucrari non valeant, nisi antea ab Ordinariis locorum in suis respective dioecesibus promulgatae fuerint?*

Resp. Negative.

QUAER. 4º *Utrum, supposita illius promulgationis necessitate, Episcopus quicunque possit illas Indulgencias, de quibus in tertio Dubio agitur, promulgare in sua dioecesi, modo eas reperiat relatas apud auctores fide dignos, v. gr., Ferraris, vel in la Raccolta?*

Resp. Affirmative ex supra expositis, et in casu de quo in dicto Dubio. *S. Congreg. Indulg. 31 Augusti 1844 (pro omnibus his quaesitis).*

1087. — QUAER. 5º *Utrum qui obtinet diversas facultates ab Apostolica Sede, scilicet altaris privilegiati personalis, erigendi stationes Viae Crucis, benedicendi Cruces, Numismata, debeat exhibere dictas facultates Ordinario, etiamsi nulla mentio facta sit in concessionum Rescriptis?*

Resp. Affirmative quoad Viae Crucis erectionem, negative relative ad alias facultates, nisi aliter dispositum in obuentis concessionibus. — *S. Cong. Indulg., die 6 Febr. 1844.*

De Indulgentia in articulo mortis.

1088. — **QUAER.** 1° *Utrum sufficiat recitatio confessionis, id est Confiteor, in Sacramento Poenitentiae habita, pro recitatione illius praescriptae, quando impertienda est benedictio cum Indulgentia in articulo mortis?*

Resp. Negative, iuxta primum et Rubricas, nisi necessitas urgeat.

QUAER. 2° *Utrum necesse sit tribus ritebus recitare Confiteor, quando administratur sacrum Viaticum, Extrema Unctio, ac Indulgentia in mortis articulo impertitur?*

Resp. Affirmative, iuxta primum et Rubricas.

QUAER. 3° *Utrum infirmus pluries lucrari possit Indulgentiam plenariam in mortis articulo, a pluribus Sacerdotibus facultatem habentibus impertiendi?*

Resp. Negative, in eodem mortis articulo.

QUAER. 4° *Utrum Sacerdos valide conferat Indulgentiam plenariam in articulo mortis, omissa formula a Summo Pontifice praescripta, ob libri deficientiam?*

Resp. Negative, quia formula non est tantum directiva, sed preceptiva. *Die 5 Februarii 1841.*

POSTULATA

De altari privilegiato.

1089. — **QUAER.** 1° *Quaenam sit altaris privilegiati efficacia?*

Resp. Per Indulgentiam altari privilegiato adnexam, si spectetur mens concedentis et usus potestatis clavum, intelligendam esse Indulgentiam plenariam quae animam statim liberet ab omnibus Purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligendam esse Indulgentiam cuius mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptationi respondet. — *S. Congr. die 28 Iulii 1840.*

QUAER. 2° *Utrum ille qui celebrat in altari privilegiato pro singulis diebus, debeat semper uti paramentis nigris, diebus non impeditis, ut Indulgentiam privilegii consequatur?*

Resp. Affirmative (*S. Congr. Indulg., 11 April. 1840*). *Sed lucratur Indulgentiam altaris privilegiati, qui, pro defuncto celebrans, Missam tamen legit de festo currenti, quando dies est impedita.* — *S. Congr. Indulg. 11 Mart. 1851.*

NOTA. Privilegium inhaeret altari, non vero lapidi qui alteri pro necessitate vel opportunitate suffici poterit (*S. Congreg. 20 Mart. 1849*). ita ut, diruto altari, privilegium non pereat, sed, reaaddicato altari sub eodem titulo, reviviscat. Imo non perit privilegium, si altare sub eodem titulo erigatur, sed in diverso Ecclesiae loco (*S. Congr. Indulg., 30 Augusti 1847*).

DECRETUM

S. C. Indulg. de altari privilegiato.

1090. — *Andegaven.* In generalibus Comitiis S. *Indulgentiarum Congregationis* habitis die 29 Februarii 1864, Episcopus Andegavensis sequentia Dubia enodanda proposuit:

I. Utrum privilegium altaris privilegiati, sive reale, sive personale, applicari possit pluribus defunctorum animabus in cuiuscumque diei Missa?

II. Utrum facultas apostolica concessa Ordinario Andegavensi ut in omnibus Ecclesiis parochialibus dioecesis Andegavensis ter in quilibet hebdomada celebrentur cum cantu Missae de Requiem dum Officia occurrunt ritus duplices, quibusdam tantum exceptis, possit libere in praxim deduci, an vero Missae de Requiem differendae sint in alias dies eiusdem hebdomadae, in quibus sit ritus semiduplex?

III. Utrum Sacerdos gaudens privilegio personali altaris possit in hebdomada, cum recurrat festum duplex, celebrare et lucrari Indulgentias, an debeat exspectare festa semiduplicia ad easdem luerandas?

Sacra Congreg. respondendum censuit:

Ad 1um: *Negative.*

Ad 2um: *Affirmative, quatenus non occurrant festa semiduplicia in hebdomada.*

Ad 3um: *Ut in secundo.*

Datum Romae, ex Secretaria S. *Congr. Indulg.*, die 20 Aug. 1864.

POSTULATUM

De Indulgentia Portiunculae.

1091. — QUAERITUR: An visitantes Ecclesias Ordinis S. Francisci die secunda Augusti, lucentur Indulgentiam plenariam *toties quoties* in eas ingrediuntur, et parumper ibi orant, et an requiratur ut Communio fiat in eadem Ecclesia?

S. Congreg. sub die 22 Februarii 1847 sespondit: *Affirmative ad primam partem, negative ad secundam partem.*

In quorum fidem.... — Datum Romae, ex Secretaria S. *Congregationis Indulgentiarum*, die 8 Iulii 1850.

A D D E N D A

(*Ad n. 452. pag. 342.*)

QUAER. 7° *An sufficiat attritio ex metu poenarum temporaliū huius vitae pro peccato subeundarum, prout a Deo infliguntur?*

Resp. Affirm. probabilius, modo sit supernaturalis (*a*). Ratio est, 1° quia constare videtur ex verbis Tridentini, ubi dicit: *Attritio ex metu gehennae, et poenarum concipitur*: distinguit enim inter poenas gehennae et alias poenas; 2° quia in eiusmodi metu omnes verae attritionis conditiones adesse possunt.
— *S. Lig. n. 443. (b).*

(*a*) Dum attritio supernaturalis exigitur, excluditur opinio eorum, qui sufficere aiebant attritionem naturalem, idest ut indicat Suarez *De Poenit. Disp. 20. Sect. 2. n. 7.*) *quae solis naturae viribus eliciatur, sive illa sit concepta ex motivo aeterno et honesto, ut est fugere poenas inferni vel turpitudinem peccati, sive ex motivo temporali et indifferente, ut est vitare infamiam vel temporale detimentum, quia huec etiam temporalia damna dantur a Deo propter nostra peccata.* Cui falsae opinioni Suarez deinde (*ibid. n. 8.*) thesim opponit, quod attritio elici debeat ex gratiae auxilio. Vid. eundem Suarezium *Disp. 4. Sect. 1. n. 3. 4.*

(*b*) Licet S. Alphonsus (*n. 443.*) non diffiteatur, hanc sententiam ab aliis probabilissimam, ab aliis etiam moraliter certam censeri (ex Croix, a quo ea sumpsit, addi poterat, eandem ab aliis dicti omnino certam); attamen tria in contrarium advertit: 1° quod Cardenas dubitet, *an sit moraliter certa*; 2° quod contrarium senserint Canus, Pasqualigus, et Hurtadus apud Diana; 3° quod Tridentinum copulatim dicat gehennae et poenarum, non vero disiunctive distinguat gehennae vel poenarum. Unde concludit: *Cum secunda (sententia) non careat sua probabilitate, saltem extrinseca,*

453. — QUAER. 8° *An requiratur initium amoris in attritione ad iustificationem in sacramento Poenitentiae obtainendam?*

Resp. Neg., si per initium amoris intelligatur aliquis gradus caritatis perfectae, qua Deus super omnia diligitur. Ratio est, quia ad rite suscipiendum sacramentum non praerequiritur ne-

puto satius in praxi eam servandam esse. Exinde etiam Auctor probabiliorem tantum dicit sententiam, quam proponit.

Sed reipsa rationes istae S. Alphonsi nec quidpiam detrahunt firmatam doctrinam, quam ex communi DD. Auctor refert, nec ullam vel tenuem probabilitatem oppositae conciliare possunt.

Quod itaque attinet ad primum, Cardenas in hac operis sui parte post huma et sane secundis curis indiga, se remque totam lapsus memoria misere implicavit. Nam (*Cris. Part. 4. In Prop. 1. Innoc. X. Disp. 2. q. 2. n. 69.*) videtur utique loqui de poenitentia, quae ceu a Deo inflictae concipientur; sed mox (*ibid. n. 70.*) lectorem remittit ad *Disp. 73. Partis 3.* Porro hic loquitur profecto de iisdem poenis, sed non uti a Deo infictis; et idecirco (*n. 14.-16.*) concludit, hunc timorem non esse donum Spiritus Sancti, qualem exigit Tridentina Synodus. Quidquid ergo hic dixerit, ad rem non facit.

Quoad secundum vero, notissimum est, Canum (Vid. Faure *Dubitat. Theol. Dub. IV. Sect. IV.*) et Hurtadum in contraria, ac S. Alphonsus dicat, sententia fuisse, adeo ut Diana, ad quem ipse remittit, imo doctrina Hurtadi ad communem sententiam confirmandam utatur (*Vid. Tom. 1. Tr. 3. Resol. 108. n. 2.*). Pasqualigum vero Diana ne nominat quidem, nec Pasqualigus ullum de hac controversia verbum habet. Quocirca totum, quantum est, deficit fundamentum, cui *extrinseca illa probabilitas* superstruebatur. Caeterum falsas istas allegationes non ex se S. Alphonsus protulit, sed bona fide sumpsit ex Croix (*Lib. 6. P. 2. n. 884.*); qui sive indiligerter has ipse adnotaverit, sive aliunde sit mutuatus, parum nostra nunc refert.

Quoad tertium denique patet, eam quoque rationem omni destitu efficacia; et contra communem omnium sensum *per se* evinceret, ad attritionem non sufficere metum gehennae, nisi insuper accederet metus malorum temporalium.

Quod vero subindicat (*ibid.*) S. Alphonsus, in Tridentini Concilii contextu vocem *poenarum* non significare nisi poenas inferni; id manifeste repugnat eidem contextui; mox enim ibi subiicitur exemplum timoris, quo concussi Ninivitae ad Ionae praedicationem plenam terroribus, poenitentiam egerunt. Porro praedicatio Ionae plena terroribus iuxta sacram Scripturam (*Ion. 3. 4.*) haec fuit: *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur.*

cessario actus, qui extra sacramentum essentialiter iustificet. Atqui actus caritatis, atque adeo *dolor*, qui ad rationem contritionis sufficiat, quantumcumque parvus sit, omnem culpam dellet, ut ait S. Thomas *Suppl. q. 5. art. 3.* Ergo, etc. *S. Ligoriu*s n. 440. hoc dicit esse moraliter certum (a).

Concedi autem potest, initium aliquod amoris requiri, quatenus attritio, ut ad sacramentum disponat, excludere debet (ut sancta Synodus loquitur) peccandi voluntatem; alioquin autem, ut ait S. Thomas (2. 2. q. 17. art. 8.) *aliquis introducitur ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri, cessat a peccato, ut Augustinus dicit* (b).

(a) Cur S. Alphonsus dicat, thesim sic intellectam esse *moraliter certam*, ratio est manifesta. Nam quaestio eo demum recidit, an in poenitente praerequiratur contritio caritate perfecta. Atqui hanc non praerequiri, sententia est post Tridentinam Synodum in scholis receptissima, ut *moraliter certa*. Thesis porro directe, et immediate impedit quorundam opinionem, qui adstruebant velut necessariam, caritatem quandam utique praedominantem (qua scilicet Deus diligitur super omnia), quae tamen non sufficeret ad hominem iustificandum, et idcirco componi posset cum statu peccati mortalis. Ita, v. gr., Gaspar Luenin in damnatis suis Institutionibus Theologicis (*Part. 8. Dissert. V. Cap. 4. art. 2.*) ; qui deinde (§. V.) non dubitat asserere, *hanc contritionem conceptam ex inchoata tantum caritate Dei super omnia in easu necessitatis satis esse ad iustificationem impii cum solo sacramenti voto; satis vero non esse extra easum necessitatis cum solo sacramenti voto, ut quis sanctificantem gratiam recipiat.* Haec porro recidunt in ea Baii et Francisci Sylvii paradoxis, de quibus dictum est superius in *not. ad n. 434. pag. 312.*

(b) Eodem sensu aliquod initium caritatis S. Thomas (*ibid.*) reperit in spe. Sic enim se habet integer allegatus textus: *In via generationis spes est prior caritate. Sicut enim aliquis introducitur ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri, cessat a peccato, ut Augustinus dicit; ita etiam spes introducit ad caritatem, in quantum aliquis sperans remunerari a Deo, accenditur ad amandum Deum, et servandum praecepta eius.* In poenitente autem saltem adesse *spes veniae* debet, ut Synodus Tridentina expresse declarat. Verum, ut patet, hic agitur de caritate, non quae in actibus aut timoris aut spei includatur, sed quae ex illis affectibus enasci potest.

Alii fuerunt, qui caritatem inchoatam excogitarunt eiusmodi, quae Deum diligenter, sed *non super omnia*. At enim ista est caritas, quae creaturam praeferit Creatori; quod cum penitus destruat

(*Ad pag. 350. ante n. 463.*)

462. — QUAER. 3º *An requiratur propositum explicitum in confessione?*

Resp. Iuxta S. Ligor. (*n. 450.*) triplex est sententia. *Prima;* quam pauci quidam (*a*) tenent, absolute affirmat; quia licet dolor includat necessario propositum, attamen explicitum requiri

essentiam *Propositi* ad veram poenitentiam necessarii, potiusquam poenitentem ad iustificationis recipiendam gratiam aptius disponat, ineptum prorsus ad hoc beneficium consequendum per se reddit.

Sunt denique, qui illud initium amoris seu inchoatam caritatem exigunt, quae *ad veram* (ut aiunt) *conversionem peccatoris ad Deum* necessaria est. Sed nisi explicent, quid sit ista inchoata caritas, profecto nobis vendunt verba sensu vacua. Illud interim advertatur, ambiguam istam phrasim *verae conversionis ad Deum* esse technam, qua in damnatis suis Institutionibus Iuenit utitur (*l. c. §. IV.*) ad subinserendam necessitatem dilectionis Dei super omnia, de qua *in not. praec.* dictum est. Admitti itaque potest et debet vera ad Deum conversio, quae consistat, ut ait S. Thomas, in voluntate servandi pracepta Dei. At nisi haec voluntas supponatur procedens ex motivis merae attritionis, rursus in eam necessitatem perfectae caritatis seu contritionis delabemur, quam alioquin scholae catholicae non admittunt, non quasi affectus poenitentis positive perfectum eum amorem excludat, sed quatenus ad voluntatem servandi legem Dei aliis motivis honestis satis excitari potest.

(*a*) Bene A. hanc opinionem *paucis* tribuit. Nam allegari utique pro ea vides *Petrum Lombardum*, *S. Thomam*, *Alensem*, *Albertum*, *Scotum*, *Durandum*. Verum vel Bellarminus ipse (*De Poenit. Lib. 2. Cap. 6.*) fatetur ingenue, vetustiores illos asseruisse utique necessitatem alicuius propositi, non distinxisse tamen inter formale et virtuale. Quocirca gratis pro hac potius, quam pro illa sententia allegantur. — Item apud S. Alphonsum (*n. 450.*) citantur pro eadem opinione *Suarez*, *Caietanus*, *Bonacina*, *Henriquez*, *Valentia*, *Reginaldus et Toletus*. Atqui Suarez (*De Poenit. Disp. 20. Sect. 4. n. 34.*) thesim contradictoriam statuit; itemque Caietanus (*Sum. V. Confessio*, *n. 12.*) et Bonacina (*Disp. 5. Q. 1. Sect. 1. Punct. 3. n. 9.*) plane oppositum docent; Henriquez vero (*Sum. Lib. 4. Cap. 24. n. 2.*) tertiam sententiam expresse tradit; et Valentia (*Disp. VII. Q. 8. Punct. 6.*) diserte affimat, *expressum istud propositum non requiri necessitate medii ad iustificationem, sed quandoque peccatorem*

videtur a Tridentino aiente: *cum proposito non peccandi de caelero (a).*

Secunda sententia, quam Cardenas vocat *moraliter certam*, absolute negat. Ratio est, quia dolor, si ex motivo generali eliciatur, includit propositum plane efficax. Alioquin vero ex Tridentina Synodo quando attritio voluntatem peccandi excludit, sufficienter disponit hominem ad impetrandam gratiam in Sacramento. *Elbel*, n. 87. — *Laymann*, Cap. 4. n. 6. — *Salmant.* Cap. 3. n. 34. — *Lugo*, Disp. 14. n. 31., qui hanc sententiam dicit *esse communem inter recentiores*.

Tertia sententia, quam *communem* dici testatur *S. Ligor.*, docet, quod si poenitens cogitet de vita futura, debet formaliter proponere emendationem (b). Secus, si poenitens nihil de futuro cogitet. Nam si cogitet de futuro, consentiunt omnes, vix fieri posse, ut sincere poenitens simul propositum explicitum et formale non eliciat (c).

posse cum implicito tantum eiusmodi proposito iustificari; et dicit, *quandoque*, quia singularissima opinione censuit, necessarium esse *explicitum*, quando urget *positum* poenitentiae praceptum: quasi scilicet ad implendum poenitentiae praceptum non sufficeret poenitentia, quae ad iustificationem sufficit! Reginaldus denique et Toletus non ita primam praeferunt, ut alteram reilicant.

(a) Argumentum, quod pro ista opinione desumitur ex verbis Concilii Tridentini, plane insirmum esse ostendit *Lugo* (*De Poenit. Disp.* 14. n. 53.), qui (*ibid.*) praeterea palam facit, ex doctrina Tridentini contrarium plane evinci.

(b) Haec obligatio prorsus inutiliter videtur inculcari. Nam si cogitatio de vita futura oboritur, frustra fit sermo de obligatione; quandoquidem, ut inquit Bellarminus (*De Poenit. Lib. 2. Cap. 6.*), *fieri non potest, ut verus sit in animo dolor de peccatis admissis, quin continuo (de futura vita cogitanti) oriatur etiam propositum ritandi futura*. Si vero de futuro cogitatio non occurrat, frustra inculcatur obligatio, cuius nulla adest advertentia.

(c) Hoc tamen subinde contra sit in personis piis, praesertim quae diligenter a peccatis etiam levibus sed plene deliberatis carent, solentque ad aliquem forte lapsum dolere statim, ac semet in rectam viam mox restituere. Cum enim propositum cavendi a peccatis non sit in ipsis nova quedam voluntas, quae tunc accedat, dum ad suscipiendum sacramentum Poenitentiae se disponunt, sed ipsis lugiter et habitualiter firma insit; hinc nil mirum, quod de hac voluntate quodammodo rursus confirmanda forte non recogitent.

Suum autem de hisce iudicium sic S. Ligorius (*ibid.*) interponit: *Hae duae ultimae sententiae sunt quidem probabiliores; sed quia prima non caret sua probabilitate (a), in praxi ante factum (b) tutius sequenda est.*

Cum autem, S. Alphonso teste (*l. c.*), plerique etiam eorum, qui pro prima sententia allegantur, consentiant, *quod si bona fide cum vero dolore confessus fueris sine proposito formali, non teneris confessionem repetere*; patet, in hanc conclusionem, quae unica ad praxim deservit, sententias demum omnes atque DD omnium suffragium convenire (*c*). Accedit auctoritas Concilii Romani sub Benedicto XIII (*d*).

(*a*) Ita censuit S. Alphonsus, motus scilicet allegationibus, de quibus modo diximus.

(*b*) Per haec, uti patet, S. Alphonsus ad tertiam potius sententiam declinat. Caeterum nota ipsi, ut videtur, non fuit opposita doctrina tradita, ut dicemus, in Synodo romana a Benedicto XIII, et quidem in Catechismo pro pueris conscripto.

(*c*) Solus S. Alphonsus, licet alioquin adnotaverit, etiam auctores primae sententiae in hanc conclusionem convenire, subdit tamen, se non posse ipsi acquiescere. Ita ipse: *Nihilominus nec etiam valeo huic sententiae acquiescere; ratio, quia cum prima opinio sit sufficienter probabilis, poenitens, qui gravem culpam et certam perpetravit, tenetur de ea confessionem explere, non tantum probabiliter, sed etiam certe validam.* Ast haec aperte repugnat doctrinae, quam alibi ipse tradit (*Lib. 6. n. 505.*) hisce verbis: *Hic sedulo advertendum, non esse cogendos poenitentes ad repetendas confessiones, NISI MORALITER CERTO CONSTET, EAS FUISSE INVALIDAS, ut recte dicunt Croix, Gobat, etc. cum COMMUNI contra Antoine, qui inter rigidos auctores nostri temporis non infimum habet locum.* At vero in casu potius quam certo constet, confessionem fuisse invalidam, contra merito dices, moraliter certo constare, confessionem validam fuisse: quippe in neganda necessitate repetendi confessionem consentiunt, ipso fatente, tum primae, tum secundae, tum tertiae sententiae Auctores. Porro hanc necessitatem non negarent, nisi confessionem validam censerent. Doctores ergo *moraliter omnes* confessionem esse validam affirmant. Unanimis autem Doctorum consensus ex canone ab omnibus recepto moralem certitudinem parit. Ergo, etc.

Caeterum quod S. Alphonsus ad singularem illam conclusionem deflexerit, duplex videtur causa extitisse. Nam primo quidem deceptus a Croix primam illam sententiam pluribus adscripsit, qui eam nullatenus habent, ut in praec. not. iam vidimus. Deinde vero non

(*Ad pag. 368. post n. 489.*)

490. — QUAER. 9° An effectus peccati necessario in confessione sit exprimendus?

Resp. Dissentient Doctores; sed sententia (negans) verior semper mihi visa est, inquit Lugo Disp. 16. n. 440.; qui rationem ex discrimine inter actum peccati externum et effectum peccati sic petit (ibid. n. 449.): Ratio magis communis huius differentiae est, quod actus externus, qui denominatur liber a libertate actuali actus interni, est vere et proprie peccatum: effectus vero postea consequutus, in somno verbi gratia, non est proprie peccatum, ut diximus, sed effectus peccati: in confessione autem explicari debent omnia et sola peccata: ideo debet explicari actus externus, quando est actu liber; non effectus postea sequutus.... quia non potest esse peccatum actuale in eo, qui

satis advertit, primae illius sententiae patronos, quotquot demum sint, dum simul cum aliis, ipso fatente, docent, confessionem non esse repetendam, haudquaque existimasse, propositum explicitum *necessitate medii* (ut inquit Valentia) esse necessarium, et idcirco ipsos ad tertiam potius sententiam pertinere, adeo ut prima illa sententia, prout a tertia distinguitur, reipsa vix ullum patronum habeat, et idcirco nonnisi ex falso supposito aliqua ipsi probabilitas tribuatur.

(d) In Concilio Romano a Benedicto XIII in Basilica Lateranensi celebrato anno universalis Iubilaei 1723 (*Tit. XXXII. Cap. 3.*) legitur: *Instructiones ad Sacramentorum Poenitentiae et Eucharistiae, a pueris primo suscipiendorum usum et cultum pertinentes, breves simul et claras dabimus in nostri huius Concilii fine.*

Porro in Instructione pro pueris ad Sacramentum Poenitentiae accessuris, quae ad ealcem eiusdem Concilii subiecta cernitur, haec (*Part. III. pag. 303.*) habentur:

Penitente. Chi si confessa senza dolore de' peccati, e senza proposito di non peccar più, riceve il perdono?

Confessore. Se non ha almeno il dolore imperfetto, cioè l'attrizione, col sermo proposito, ALMENO IMPLICITO, di non peccare mai più, certamente, se si confessa, la Confessione non vale, e non ricevere il perdono de' peccati.

In quibus manifeste ut sufficientia simul aequiparantur tum dolor imperfectus, seu attrito, tum propositum implicitum.

actu non peccat; nec potest actu peccare, qui actu non agit; ille autem, qui dormit, dum eius inimicus veneno moritur, nihil tunc agit; ergo tunc non peccat. Huc usque Lugo (a): reliqua apud ipsum vide, et non poenitebit.

(*Ad pag. 366. post n. 484.*)

485. — QUAER. 2º *An necessario accusanda sit circumstantia consuetudinis peccati?*

Resp. Neg. probabilius, per se loquendo. Ratio est, 1º quia nihil aliud est necessario declarandum praeter numerum et species peccatorum; 2º quia non est necessario explicanda consuetudo, sive sub hoc nomine intelligatur habitus malus, sive intelligatur iteratio eiusdem peccati; consuetudo enim sumpta pro habitu ex malis actibus repetitis inducto, quamvis sit vitium, non tamen est peccatum (b): consuetudo vero sumpta pro iteratione eiusdem peccati iam alias declarati non facit ut peccatum iterum admissum, atque hic et nunc confitendum, sit vel gravius ex parte obiecti (c), vel diversum in sua specie. Excipi-

(a) Hic agitur mere de obligatione, non secus ac in quaestione, num exprimenda in confessione sint peccata dubie commissa, aut circumstantiae mere aggravantes. Et cum in praesenti quoque quaestione prorsus dubia dicenda sit obligatio, uti evincit Doctorum dissensio; ex generali principio obligatio exprimendi in confessione effectum peccati imponi cuiquam nec debet, nec potest. Huc faciunt, quae S. Alphonsus (*Hom. Apost. Tr. 16. n. 29.*) habet quoad controversiam de necessitate exprimendi circumstantias mere aggravantes: *Talis Lex (inquit) est dubia; et nemo tenetur ad leges dubias, uti ostensum est. Nec obstat hic dicere, quod in Sacramentorum materia non possimus sequi opiniones solum probabiles; quia hoc procedit, cum agitur de valore sacramenti; secus de integritate.*

(b) Potest tamen adesse peccatum negligentiae in adhibendis mediis ad vitium emendandum necessariis; quae quidem voluntaria negligentia efficit, ut voluntarii et imputabiles sint actus etiam indeliberati, ad quos prava consuetudo apta per se est impellere, (*Vid. Not. ad n. 300. vol. 1. pag. 332.*).

(c) Haec ratio minus ad rem facere videtur; quia etiamsi maior quaedam gravitas ex hac consuetudinis circumstantia accederet, attamen dictum iam est (*Vol. II. n. 484.*) circumstantias mere intra eandem speciem aggravantes non esse necessario aperiendas. Faceret tamen ad rem ista ratio, quando circumstantia consuetudinis

pe, si Confessarius interroget, ut constat ex Prop. 58. ab Innocentio XI damnata, quae sic legitur: *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicuius consuetudinem.*

Dixi *per se*, quia aliquando *per accidens* declarari debet, ut Confessarius iudicet de statu poenitentis in ordine ad absolutionem dandam, vel denegandam; quod tunc locum habet, quando poenitens prudenter dubitare potest de animi sui dispositione, vel merito timere potest, ne forte in hoc hallucinetur (a).

Caeterum in praxi enixe inducendi sunt poenitentes, ut peccandi consuetudinem Confessario semper aperiant (b).

486. — QUER. 3° An declaranda sit circumstantia gradus incestus patrati cum consanguineis vel affinibus.

Resp. 1^a. *Probabilius* incestus inter consanguineos et affines specie non differunt: ideo circumstantia consanguinitatis vel affinitatis necessario exprimenda non videtur. — *S. Lig. Hom. apost. Tract. 9. n. 17.*

Resp. 2^a. Aperienda est circumstantia coniunctionis in primo gradu lineae rectae, nempe inter patrem et filiam, matrem et filium, sacerum et nurum (c). — *S. Lig. n. 18.* — Item declaranda videtur circumstantia primi gradus consanguinitatis in linea collaterali, nempe inter fratrem et sororem. Attamen contraria sententiam probabilem vocat *S. Lig. ibid.* (d).

et simul negligentiae in ea emendanda efficeret, ut actos per se aut semi-deliberati, aut etiam penitus indeliberati reatum gravem in causa, idest in voluntaria negligentia assumerent (*Vid. not. praec.*).

(a) Non solum ob circumstantiam consuetudinis, sed quotiescumque poenitens advertat, se aut certe non rite dispositum ad gratiam sacramenti recipiendam, aut prudentem de istius dispositionis defectu rationem adesse, tenetur id aperire Confessario, ne videlicet sacramentum indigne recipiat.

(b) Commendandum sane semper est studium, quo poenitentes Confessarii opem ad viliorum emendationem efficacius curandam requirunt.

(c) Eadem de causa adde etiam inter socrum et generum, etc.

(d) Suarez (*De Poenit. Disp. 22. Sect. 3. n. 12.*): *De gradibus consanguinitatis, quatenus sunt circumstantiae incestus,.... probabilius est non mutare speciem peccati, ut late Caietanus 2. 2. q. 154. art. 9., et Tom. I. Opusc. Tract. ult. Resp. 3. Soto, et Cano.*

Et Diana (*Tom. 1. Tr. 7. Resol. 107.*) allata eorum opinione, qui diversitatem speciei in incestu admittunt, subdit (n. 2.): *Verum iux-*

Resp. 3^a. Probabilius autem caeteri gradus consanguinitatis vel affinitatis non sunt necessario declarandi. — Ita communius. — S. Lig. n. 469. et seq.

(*Ad pag. 430. ante n. 550.*)

549. — QUAER. 3° *An liceat absolvere cum iurisdictione dubia?*

Resp. Negative, nisi aliqua necessitas urgeat. S. Alphonsus n. 571. putat, eiusmodi necessitatem adesse, 1° si urgeat praeceptum annuae confessionis; 2° si poenitens debeat Missam celebrare, vel communicare, et alias notam infamiae incurreret; 3° si sacerdos ex obligatione celebrare teneatur.

QUAER. 4° *An liceat absolvere cum iurisdictione probabili?*

Resp. Cum S. Alphonso Lib. 6. n. 573.: Sententia communis (a) docet, licitum esse absolvere cum probabili iurisdictione,

ta opinionem D. Thomae 2. 2. q. 154. art. 9. et Caietani ibid., quia incestus inter consanguineos et affines non differunt specie in genere moris et in iudicio sacramentali, sufficit, ut ille, qui cum sorore peccavit, dicat: Commisi incestum semel vel bis, non explicando personam sibi coniunctam. Et quamvis gravior sit incestus cum filia vel matre, quam cum sorore vel nepte vel consobrina uxor: tamen, quia ista gravitas auget malitiam intra eandem speciem, non est necessario confitenda. Et haec opinio D. Thomae magis placet, quam probabilem vocat Filliuc. in Quaest. Moral. Tom. 2. Tract. 30. Cap. 5. n. 97. Dicendum est igitur cum Nugno, diversitatem graduum non facere diversitatem specificam in incestu, sed esse circumstantiam aggravantem, quam ego probabiliter puto non esse in confessione necessario exprimendam. Et ita in terminis Gyptius, et ex nostris P. Megala, et alii.

(a) E tribus sententiis, quas de hac re S. Alphonsus (*l. c.*) recenset, hanc secundo loco ponit. Prima, quam ipse tribuit Concinnae, Antoine, et Elizalde, negat licere, *quia ex Prop. 1. damnata ab Innoc. XI in administratione Sacramentorum non licet uti opinione probabili, ne sacramentum exponatur periculo frustrationis.* Hanc porro prorsus reiicit (*ibid.*), et advertit cum Viva, Wigandt et Goonet, quod *Propositio loquitur de opinionibus circa ea, in quibus nihil potest Ecclesia..., non vero circa iurisdictionem, quae bene ab Ecclesia suppleri potest: et moraliter certo praesumitur suppleri in hoc casu ob bonum animarum.* Huc faciunt illa Croix (*Lib. 6. P. 1.*

modo opinio sit vere probabilis, gravi fulcita ratione et auctoritate. Ita Sanchez, Lugo, qui putat tutissimam, etc.... et eam vocant moraliter certam Sanchez, Tamb., Carden., ac Dicast., Illsung, Gormaz, Stoz, etc., apud Croix, Lib. 6. P. 1. n. 117.

Rationes vide apud eundem S. Alphonsum, qui exinde sic concludit: *Posita igitur ut certa hac consuetudine, certum est, licitum esse sacramentum ministrare cum iurisdictione probabili; quanquam bene advertit, quod Confessarius absolvendo, non absolveret cum sola opinione probabili, sed moraliter certa, non directa (certitudine), sed reflexa.*

Aliam, quam sequi se dicit, sententiam sic proponit S. Alphonsus, quae nimirum docet (ut inquit) *licitum quidem esse ministrare hoc sacramentum poenitentiae cum iurisdictione probabili, sed non nisi quando adest causa gravis necessitatis, aut magnae utilitatis, ut aiunt Elbel (a) et Wig., vel causa rationabilis, ut inquiunt Suarez (b) et Sporer. Ratio huius limitationis est, quia licet Ecclesia eo casu ob bonum animarum bene censeri possit iurisdictionem supplire, tamen non praesumitur, nulla iusta causa accidente, velle connivere merae libertati sacerdotum (c).*

n. 117.): *Quandocumque datur opinio probabilis.... pro iurisdictione...., communissima sententia est cum Suar. Kon., Fill., Regin., Less., Bonac., Diana, Aversa, quod etiam tum suppleat Ecclesia....; si forte absit iurisdiction. Et hoc in praxi tutum aut moraliter certum esse dicunt Sanchez, Vericelli, Dicast., Tamb., Carden., Archdekin, Sporer, Gormaz, Stoz, Laurentius.*

(a) Elbel (*Conf. XII. n. 311.*) non exigit causam gravis necessitatis, sed instam et gravem causam.

(b) Suarez nihil eiusmodi habet.

(c) Primus, ut videtur, S. Alphonsus fit, "qui hanc praecedentis seu secundae sententiae (prout ipse eam appellat) *limitationem*, ceu quandam *tertiam* sententiam a secunda diversam distincto proposuit.

Verum (si theoretice res spectetur) dum haec ipsa tamquam secundae opposita exhibetur, enervari forte cuiquam potius videbitur. Nam si praecedens sententia, ipso fatente, *communis* est, imo *communissima*, et *tutissima*, et *moraliter certa* a Theologis primae notae habetur et dicitur, quid enimvero deferri poterit oppositae opinioni, quam nemine praeeunte Marchant (*Tom. I. Tr. 2. q. 4.*) invexit, et Sporer (*De Poenit. n. 718.*) nonnisi praesidio

(*Ad n. 551. pag. 482.*)

QUAER. 8º An possit simplex sacerdos absolvere moribundum etiam praesente Confessario approbato?

Resp. Dissentient inter se Doctores; et S. Alphonsus (*Lib. 6. n. 562.*) post libratas utriusque sententiae rationes suum tan-

trium falsarum allegationum denique communivit, nempe *Francisci Bardi, Ioan. Sanchez, et Georgii Gobat* (quarta itidem falsa allegatio *Suarezii* apud S. Alphonsum additur), qui nihil tale docuerunt?

Et quidem huius causae infirmitas exsurgit et proditur ex eodem illo principio, quod communissimae prioris sententiae fundamentum est, *ex consuetudine nimirum* (verba sunt S. Alphonsi) *fere omnium confessariorum absolvendi cum iurisdictione probabili*. Hanc sane consuetudinem sic testatur Suarezius (*De Poenit. Disp. 26. Sect. 6. n. 6.*): *Arduum tamen est, et PRAETER CONSUELUDINEM ETIAM TIMORATORUM VIRORUM esse videtur, omnes homines ad id obligare, scilicet, ut, si possit haberi, minister eligatur habens certam et indubitatam iurisdictionem.*

Eandem consuetudinem sic testatur et Card. De Lugo (*De Poenit. Disp. 19. n. 34.*): *USUS PLANE OMNIUM CONFESSARIORUM hoc habet, ut amplectantur sententias probabiles circa absolutionem a censuris virtute Bullae Cruciate vel Iubilaei, vel alterius facultatis: et ita absolvunt, non imponentes, quod ante mortem faciant se iterum absolvi ab alio, qui habet certam potestatem.... Cum ergo ex hoc usu communi omnium sequatur manifestum periculum omnium poenitentium, qui existimantes se iam absolutos, non curant amplius de absolutione ab illa censura, et remanerent incapaces absolutionis sacramentalis, fatendum est, Ecclesiam propter hunc communem errorem ad impedienda illa damna conferre iurisdictionem, vel certe sententias illas, in quibus fundatur illud periculum, non esse veras.*

Sed et ipse S. Alphonsus (*cit. n. 573.*) de universalis eiusmodi consuetudine haec habet: *In Ecclesia adest universalis consuetudo fere omnium confessariorum absolvendi cum iurisdictione probabili, ut testantur communiter Suarez, Lugo, Cardenas, Arriaga, Diana, Croix et omnes alii auctores citati pro hac sententia. Communis autem sententia Doctorum fundat moralem certitudinem de praefata consuetudine.*

Porro en argumentum, quod exinde dicit (*ibid.*) ipse S. Alphonsus: *Posita igitur ut certa hac consuetudine, certum est, licitum esse sacramentum ministrare cum iurisdictione probabili, cum ipsa con-*

dem iudicium profert hisce verbis: *Hisce tamen non obstantibus (scilicet rationibus pro affirmante a se allatis) puto non recedendum a prima sententia (nempe negante) ob auctoritatem Rituallis Romani (De Sacr. Poenit. sub init.), ubi sic dicitur: Sed si periculum mortis immineat, approbatusque (nota) desit Con-*

suetudo iurisdictionem praebeat, prout docent Suarez, Nararrus, Barbosa, Cardenas, Quaranta, Pellizzarius; idque probant ex iure Canonico, etc. Quod idem sic brevius adhibet Suarezius (*l. c. n. 7.*): *Et confirmatur ex universalis Ecclesiae consuetudine, quae est sufficiens signum iurisdictionis, ut supra dictum est. Est autem universalis Ecclesiae usus, ut sacerdotes secure utantur huiusmodi scilicet probabili) iurisdictione in administratione huius sacramenti.*

Praestituta porro communi hac et certa doctrina, iam facile per se corruit quidquid Sporer et Elbel post suum Marchant adstruxerunt, quasi scilicet Ecclesia tribuere iurisdictionem non velit, nisi ad usum probabilis iurisdictionis causa cogat ab eis excogitata aliquius necessitatis, aut utilitatis, etc. Ex praemissis enim iurisdictione consequitur universalem consuetudinem. Atqui universalis consuetudo, qualis per communissimam sententiam nobis exhibetur, et qualis iam extabat vel antequam Marchantius nasceretur (ut patet ex Lessii, Suarezii, Sanchezii, etc. testimonio, ad probabilis iurisdictionis licitum usum nuspian gravem ill. m necessitatis seu magnae utilitatis causam requisivit. Ergo sine causa Sporer et Elbel timorem iniecerunt, ne deficientibus forte istiusmodi causis periculo frustrationis ob defectum iurisdictionis sacramentum exponatur, atque adeo probabilis iurisdictionis usus propter hanc rationem evadat illicitus. Sed Marchantium in transversum egit, ut videtur, confusio inter iurisdictionem *dubiam ac probabilem*: nec satis ille advertisse videtur, ad probabilem iurisdictionem requiri, ut quis non temere, sed solida ratione innexus prudenter iudicet, sibi iurisdictionem non deesse.

Accedit ratio, quam Suarez (*l. c.*) suppeditat. *Ad convenientem (inquit) et prudentem Ecclesiae gubernationem pertinet, ut non permittat, Sacramentum tam necessarium frequenter esse incertum et dubium, quantumcunque existat sub opinione probabili.* Et hoc pariter facit, quod habet Croix (*Lib. 6. P. 1. n. 119.*) Inquiens: *Certum est, Christum ita instituisse Sacra menta, ut noluerit eorum administrationem aut susceptionem esse moraliter impossibilem, et odiosam fidelibus ministraturis aut suscepturis.* Ergo certum est, quod administratio aut susceptio obnoxia nimiis scrupulis aut difficultibus non sit secundum institutionem Christi; ergo si non sit alius modus vitandi talem administrationem aut susceptionem, nisi quis ope-

fessarius, quilibet Sacerdos potest a quibuscumque censuris et peccatis absolvere. *Possunt igitur simplices Sacerdotes absolvare, si desit approbatus Confessarius; ergo non possunt, si adsit approbatus.* Ita S. Ligorius, qui alioquin, licet sententiam suam dixerit *communissimam* (*a*), tamen etiam pro opposita *af-*

retur secundum sententiam tantum probabilem, licitum est secundum hanc operari. Et hinc duplex adversus illam Marchantii theoriam argumentum. Nam quis neget, plus quam probabilem esse communissimam sententiam, quae in vectam a Marchantio conditionem non requirit? Ergo ad *prudentem et convenientem Ecclesiae gubernationem pertinet*, ut ait Suarez, et, ut habet Croix, exigit Christi institutio, ut secundum eam liceat operari. Rursus: quis non videt, innumeris scrupulis et difficultatibus obnoxiam fieri sacramentorum administrationem, quando, ne frustrationis periculo exponatur, perpendendus quoque sit gradus aut necessitatis, aut utilitatis, quae ad usum probabilis iurisdictionis ex huiusmodi theoria exigitur? Atqui ad convenientem et prudentem Ecclesiae administrationem pertinet, ne sacramentum tam necessarium frequenter sit incertum et dubium; nec institutio Christi patitur, ut administratio sacramenti hoc pacto tum ministraturis tum suscepturis evadat odiosa, scrupulisque ac difficultatibus obnoxia. Ergo.

Et haec quidem, ut dixi, *si res theoretice spectetur*. Nam quod *ad praxim attinet*, licet cum S. Alphonso quis mallet, probabili iurisdictione utendum non esse, nisi rationabilis aliqua causa hoc exigit, verissimum est, quod advertit Georgius Gobat (*Theol. Experim. Lib. 7. n. 120.*), eiusmodi causam nunquam non adesse. Probabiles enim de iurisdictione opiniones fere versantur circa absolvendi facultates concessas aut vi privilegiorum, aut indulto Bullae Crucis, aut occasione alicuius iubilaei, etc. Quocirca hic casus fere contingit, quando (ut inquit idem Gobat) *postquam bona fide coepisti audire confitentem, oritur tibi dubium circa unum vel alterum peccatum*; ac proinde quando, nisi hac doctrina utaris, poenitens cogeretur confessionem apud alium iterare. Atqui, ut notum est, onus bis confitendi eadem peccata Doctoribus nunquam non visum est gravissimum, adeo ut hac de causa a praemittenda sacrae Communioni confessione aut saltem ab integritate confessionis excusent. Ergo etiamsi horum paucorum sectari opinionem velis, gravis causa, imo et iis gravior, quas S. Alphonsus post Sporer rationabiles ac sufficienes existimat, nunquam tibi deerit.

(*a*) Aegre profecto intelligi potest, quomodo *communissima* dici queat opinio, adversus quam, ut in praesenti, produci facile queant vigintiquinque ad minus Doctores! Sed et aliud haec tot Doctorum

firmante sexdecim expresse, aliosque tacite Doctores allegat; quibus novem alii ex Lugo (*De Poenit. Disp.* 18. n. 23.), Diana (*Tom. 5. Tr. 8. Res.* 26. n. 3.), Barbosa (*De Off. et Potest. Ep. Part. II. Alleg.* 25. n. 79.), et Salmanticensibus (*De Poenit. Cap.* 11. n. 29.) adiungi facile possunt.

Insuper sicut qui affirmantem sententiam sequuntur, non inficiantur negantis probabilitatem; ita et qui negantem praeservunt, ulti concedunt probabilitatem affirmantis, aut implicite, dum propriam opinionem mere *probabiliorum* dicunt, aut etiam explicite, ut Lezana, et Stephanus a S. Paulo apud Salmanticenses (*l. c.*), ac Viva, Sporer, Elbel, et Card. De Lugo apud S. Alphonsum (*l. c.*); e quibus postremus, idest Lugo, auctor sane gravissimus, sic iudicium suum de ipsa profert (*De Poenit. Disp.* 18. n. 23.) adversus Aloisium Turrianum, qui hanc sententiam dixerat improbabilem: *Unde constat, excessisse in censura huius opinionis Luisium Turrianum dicendo, hanc opinionem esse improbabilem.... Certe sententia, quam tot, et tam graves Doctores tenent, negari non potest, quin probabilis sit, praesertim cum fundetur in verbis Tridentini, quae non facile explicari possunt ab adversariis (a).*

dissensio evincit; nempe haud invicti roboris esse argumentum, quod in hac rem ex *Rituali Romano* petitur. Neque enim supponi potest, illum textum tot Doctoribus fuisse ignotum; neque tamen minus propterea probabilem censuerunt affirmantem illi quoque, qui neganti potius adhaeserunt. Et vero cum plura in romano quoque *Rituali* sint, quae ad definitas sententias pertinent; ast alia quoque reperiuntur, de quibus libera disputandi in scholis facultas Doctoribus per Ecclesiam conceditur. Quinimo cum Card. De Lugo argumenta undequaque exquisita corrogaverit, quibus eandem opinionem negantem, a se adoptatam, communiter, rationem istam nullatenus commemorat.

(a) Idem Lugo quoad sententiam negantem, quam alioquin ipso praefert, advertit (*l. c. n. 25.*), fundamentum praecipuum pro ea desumi ab aliquibus (reipsa plerique hi sunt) ex sine concessionis, qui sicut subvenire necessitatibus fidellum; quae sane cessare videtur, quando Confessarius adgit approbatus. *Haec tamen ratio (pergit) meo iudicio non sufficeret ad separandam universalitatem verborum (scilicet Concilii Tridentini), et concessionis absolutae, quam prima sententia (affirmans nempe) assert pro se. Nam potuit necessitas fidellum movere ad concedendam facultatem cum tota illa amplitudine.*

(*Ad calcem Notae, quae incipit pag. 686. et desinit pag. 693.*)

Confer etiam Vitum Pichler, qui (*Lib. 4. Tit. 7. n. 6.*) thesim hanc statuit, et egregie vindicat: *Probabile est, Impedimentum Criminis non incurri ab illis, qui ignorant, illud suo delicto esse annexum a iure.*

Ipse autem firmius fundamentum sibi visus est in eo reperisse, quod Synodus dixerit, *id ita semper custoditum fuisse in Ecclesia:* quasi scilicet non fuerit semper in Ecclesia consuetudo, *ut praesente Praelato, sacerdos inferior posset absolvere morientem a reservatis.* Sed (pace tanti viri dictum hoc fuerit) ista directe pugnare videntur cum verbis ipsius Synodi, quae expresse testatur (*Sess. 14. Cap. 7.*), quod *in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut NULLA SIT RESERVATIO IN ARTICULO MORTIS.* Porro ubi nulla est reservatio, profecto superflue quaeritur, qui facultatem habeat in reservata.

Advertendum est praeterea, ante Tridentinam Synodum haudquam ad excipiendas confessiones necessariam fuisse Ordinarii approbationem. Illud unum itaque requirebatur, ut ab Episcopo vel Parocho iurisdictio conferretur, vel *directe*, quando sacerdos quispiam ad excipiendas confessiones designabatur, vel *indirecte*, quando fidelibus facultas siebat aliquem sacerdotem eligendi in Confessarium. Quocirca cum testante Tridentina Synodo custoditum semper in Ecclesia Dei fuerit, ut in *articulo mortis quilibet sacerdos quilibet poenitentes a quibuslibet peccatis et censuris posset absolvere,* res eo redit, ut cuiilibet sacerdoti in eo casu tributa censeretur iurisdictio, et consequenter ut poenitens posset quemlibet sacerdotem eligere. Atqui, uti diximus, nulla tunc Ordinarii approbatio necessaria erat, atque adeo nulla esse poterat inter approbatos et non approbatos distinctio. Ergo inanis est hypothesis, qua singitur, ex eorum temporum consuetudine approbatum non approbato in articulo mortis praefерendum fuisse.

INDEX ALPHABETICUS

Numeris maioribus designatur tomus, minoribus pagina.

A

- Abortus.** Quale peccatum? I, 430. — An aliquando licitus? 433. — An poenas incurant procurantes abortum? II, 871.
- Absens.** An possit absolvī a peccatis? II, 334. — An a censuris? II, 847.
- Absolutio.** Quibus danda, neganda, differenda? II, 518. — An, quando et quomodo tribuenda recidivis, consuetudinariis? 536; versantibus in occasione peccati? 531; moribundis? 383; dubie dispositis? 319, 527; pueris ante primam Communio-nem, I, 498; debitoribus? II, 530; complici in peccato tur-pi? 480. — *Absolutio conditionata*, 316. — *Absolutio per litteras*, 354. — Quaenam certitudo dispositionis ad absolu-tionem sit requisita? 527. — *Absolutio a censuris*, 844; a casibus reservatis, 465.
- Abstinentia a carnibus, ovis et lacticiniis**, I, 503, 513. — *Ab-stinentia ab operibus servilibus*, 386.
- Acceptatio.** An necessaria ad legem? I, 97.
- Acceptio rei alienae**, I, 620.
- Accessio.** Quid per eam acquiritur? I, 583.
- Accusator.** De officio accusatoris, II, 19. — An sit irregu-laris? 902.
- Acedia.** Quid sit et quae eius filiae? I, 171.
- Actus.** Quid et quotplex? I, 1. — *Eius dotes ut sit humanus, moralis, 3.* — An actus externus aliquid addat? 26. — An dentur actus indifferentes? 25. — Quos possit lex praecipe-re? 89. — An uno actu impleri possint plura praecepta? 103. — An sint plura peccata, si plura praecepta uno actu violen-tur? 152, 153. — *Quomodo actus interrumpantur?* 154. —

- Actus Fidei*, 177, *Spei*, 193, *Caritatis*, 198. — *Actus coniugalnis*, II, 797.
- Adiuratio*. Quid et quotplex, et quando licita? I, 349.
- Adoptio seu cognatio legalis*, II, 711.
- Adulterium*. Quid, quale peccatum? I, 461. — Quam obligationem restituendi inducat? 694. — *Adulterium ut dirimens matrimonium*, II, 723; quatenus est causa divertii a toro et habitatione, 658.
- Advena*. Vide *Peregrinus*.
- Advertentia ad peccatum mortale*, I, 145.
- Adventitia bona*. I, 543.
- Advocatus*. Eius obligationes, II, 11.
- Aedificatio*. Quid per eam acquiritur? I, 585. — *Aedificatio spiritualis*: eius obligatio pro Clericis, II, 31.
- Aequivocatio*. I, 474; an aliquando licita? *ibid.*
- Aetas ad legem*, I, 92; ad ieiunium, 506; ad Ordines, II, 597; ad matrimonium, II, 738.
- Affinitas*. Quid? quotplex? II, 715. — Quando matrimonium dirimat, et quo iure? 715, 717. — *Affinitas ex incestu debitum impedit*, 717.
- Aggressor vitae, honoris, honorum, pudicitiae*, I, 423 *et seqq.*
- Aleae*. Ludus alearum, II, 67.
- Alluvio*. I, 583.
- Agnus Dei*. Quid sit? ad qualem usum? II, 136.
- Alimenta*. Debentur parentibus, I, 397; filiis, 402; coniugi, 406; fratribus, 761; spuriis, 760.
- Altare*. II, 283. — Altare privilegium, II, 935 *et seq.*
- Amentes*. Quoad leges, I, 92; quoad dominium, 542.
- Amissae res*. Vide *Inventio*.
- Amor*. Vide *Caritas*.
- Amphibologia*. An quandoque licita? I, 474.
- Angustia loci*. Causa dispensandi in matrimonio, II, 767.
- Anima*. Dispositiones animae ad Eucharistiam, II, 228. — Quomodo Confessario agendum cum animabus spiritualibus? 550. — Irregularitas animae ex defectu, 898.
- Animalia*. An fera sint capientis? I, 560.
- Antichresis*. Quid sit? an licita? I, 828.
- Apes*. Quid si avolarint? I, 563.
- Apparitor*. Eius munera, II, 14.
- Applicatio Missae*. II, 257. — Obligatio Parochorum applicandi Missam pro populo, 265; quoad Patres S. I., 273.

- A**
Approbatio Confessarii. II, 422; eius necessitas, *ibid.* — *Approbatio Regularium,* 437.
Aqua in Baptismo. II, 167; in Missa, 194.
Arma Clericis prohibita, II, 69.
Arrhae in venditione, I, 803; in sponsalibus, II, 617.
Artes. Quaenam excusent a ieiunio? I, 517.
Artifex dives. An excusetur a ieiunio? I, 519.
Aspectus obsceni. Inter solutos, I, 457 *et seq.*; inter coniuges, II, 809.
Asseturatio. Quid sit? I, 829.
Assistantia Missae, I, 374; matrimonio, II, 750.
Attentio in Missae auditione, I, 378; in Horis, II, 92; in confectione Sacramentorum, 188.
Attritio. Quid sit, an sufficiat in Sacramento Poenitentiae? II, 343.
Auditio Missae, I, 374; detractionis, 480.
Avaritia. Quid sit, et quae eius filiae, I, 169.
Aves. Vide *Occupatio.*

B

- Balsamum in Confirmatione,* II, 183.
Banna. An et quomodo fieri debeant? II, 625; eorum dispensatio, 630.
Baptismus. Eius natura, II, 166; materia, 167; forma, 170; Minister, 171; subiectum, 173; patrini, 176; caeremoniae, 178. — *Baptismus per operationem caesaream,* 179.
Barbitonson. An possit artem suam exercere die festo? I, 392.
Bellum. An licitum? I, 440; quid in dubio de eius iustitia? 441. — Praeliantes quando irregulares fiant? II, 902.
Benedictio nuptialis, II, 673, 757.
Beneficiatus. Quando committat simoniam? I, 300 *et seq.*; quando teneatur ad erogandum superfluum pauperibus? 533; quando teneatur ad Horas? II, 42.
Beneficium. Quid? quotplex? II, 89; modus acquirendi, amittendi, resignandi, *ibid. et seqq.*
Bestialitas. Quantum peccatum? I, 470.
Bigamia. Inducit irregularitatem, II, 901.
Blasphemia. Quid sit, quotplex, quale peccatum? I, 329.
Bonitas actuum humanorum, I, 2 *et seq.*

- Bona fides.* Quoad praescriptionem, I, 580; quomodo fides mala vel dubia noceat possessori? *ibid.*
- Bona filiorum* I, 543; uxorum, 546; Clericorum, 552. — *Bona inventa*, 563.
- Breviarium.* Vide *Officium divinum*.
- Brevia, Bullae*, I, 126.

C

- Calix.* Requiritur ad Missam, II, 285.
- Calunnia.* Vide *Detractio*.
- Cambium.* Quid et quotplex, et an liceat? I, 822.
- Campsor.* I, 822 *et seq.*
- Candelae.* Candela accensa ad Missam, II, 288.
- Canonici.* Eorum obligationes, II, 76.
- Capitale.* Vide *Sors*.
- Capite damnati*, an communicandi? II, 228.
- Capitulum.* Quoad leges, I, 88; quoad litteras dimissorias, II, 596; quoad censuras, 765.
- Caritas.* Quid? I, 198 *et seq.*; eius obiectum, *ibid.*, subiectum, *ibid.*; necessitas quoad Deum, *ibid.*; quoad proximum, 202; quoad inimicos, 210; quoad pauperes succurrentos, 216; quoad delinquentes corrigendos, 223; ordo servandus in bonis, 203; in personis, 204; vitia opposita, 227.
- Carnes.* Abstinentia a carnis, I, 503, 513; quoad pueros, *ibid.*; quoad caupones, 252; quoad mixtionem carnis cum piscibus pro dispensatis a lege abstinentiae, 521, 522.
- Castitas.* Votum castitatis, I, 368 *et seq.*; quoad Religiosos, II, 113; coniuges, 801; ut impedimentum impediens, 681; dirimens, 700.
- Castrensis bona.* I, 543.
- Casus reservati.* De natura reservationis, II, 449; de potestate reservandi, 450; de potestate absolvendi a reservatis, 465; quid de casu reservato in Iubilaeo? 921, 926.
- Caupo.* An possit vendere vinum inebriandis, carnes comedentibus in die vetito? I, 252.
- Caussa.* Quid? I, 8; quoad dispensationem legis, 112; irritationem votorum, 363; eorum dispensationem et commutationem, 367, 370. — Causae excusantes ab auditione Missae, 384; a ieiunio, 516; ab operibus prohibitis die festo,

- 392; a furto, 605; a restitutione, 682; a recitatione Horarum, II, 63. — Causae ad absolvendum sub conditione, 319; ad solvenda sponsalia, 621; ad dispensandum in denuntiationibus bannorum, 630; in impedimentis matrimonii, 767.
- Celebratio Missae.* Ratione sacerdotii, II, 260; ratione officii, 261; ratione stipendii, 263; de tempore et loco celebrationis, 276; de requisitis ad celebrationem, 283; de Rubricis, 289.
- Censura.* II, 823; potestas eam ferendi, 833; eius subiectum, 837; excommunicatio, 850; suspensio, 882; interdictum, 888; de absolutione a censuris, 844.
- Census.* Quid sit? et quando licitus? I, 824.
- Certitudo.* Quid? quotuplex? I, 45; fidei, 177; spei, 193; ad iurandum, 341; ad dandam absolutionem, II, 327.
- Cessatio legis*, I, 116; dispensationis, 114; praescriptionis, 574; promissionis, 744. — *Cessatio a divinis*, II, 892.
- Cessio bonorum.* An debitorem liberet? I, 681.
- Character sacramentalis*, II, 139.
- Chirographa.* An vendi possint? I, 803, 806.
- Chirurgus.* Obligationes, II, 25; an irregularis? 902.
- Chocolateum.* In die ieunii, I, 598.
- Choreae.* An vel quando licitae? I, 239.
- Chorus quoad Canonicos et Religiosos.* Vide *Officium*.
- Chrisma in Baptismo*, II, 179; in Confirmatione, 184.
- Circumstantia.* Quid? quotuplex? I, 28; quoad restitutionem, cui, quantum, etc.? 666; quoad confessionem, II, 363; circumstantiae aggravantes, *ibid.*
- Cives.* Eorum obligationes erga civilem auctoritatem, I, 412.
- Clandestinitas quoad matrimonium*, II, 734.
- Clausura.* Quomodo servanda? I, 115; quale peccatum, si violletur? *ibid.*; quasnam poenas incurvant violantes? 880.
- Clerici.* An teneantur legibus civilibus? I, 93; eorum dominium, 552; obligationes generales, II, 31; habitus, 39; artes prohibitae, 66; percussio Clerici, quotuplex et quasnam poenas inducat? 867; an Clericus mederi possit cum adustione et incisione? 902.
- Codicillus.* De requisitis ad codicillum, I, 763.
- Caecus.* An sit irregularis? II, 898.
- Caelibatus.* Eius obligatio, II, 32.
- Coemeterium.* Quando censeatur violatum? II, 863.
- Coenula die ieunii*, I, 510.

- Cognatio naturalis*, II, 702; spiritualis, 708; legalis, 711.
- Cohabitatio*. An coniuges teneantur ad cohabitationem? II, 658.
- Collatio quoad haeredes*, I, 747; beneficii, II, 88.
- Collatio*, sive collatiuncula. Vide *Coenula*.
- Columbae*. An occupari vel occidi possint? I, 562:
- Comoedia*. Vide *Spectacula*.
- Commixtio*. Quid per commixtionem acquiratur? I, 584.
- Commodatum*. Quid sit? eius obligationes? I, 770.
- Communio Paschalis*, I, 499; ubi facienda? 500; administratione, II, 203; dispositiones animae, 228; corporis, 232; in periculo mortis, 225; an tunc danda pueris, 227; amentibus, semifatuis, mutis et obsessis? 227; peccatori occulto, 154; an dubius de ieiunio possit communicare? 235.
- Communio frequens*, II, 239, *Communio spiritualis*, 248.
- Commutatio voti*, I, 369; iuramenti, 347; poenitentiae, II, 413.
- Compensatio occulta*, quid? I, 609; conditiones, *ibid.*; an licet famulis? 611; an detur compensatio in restitutione famae? 483.
- Complex* in damno quoad restitutionem, I, 651 *et seq.*; in peccato turpi quoad absolutionem, II, 480; quid si peccatum aperiri nequeat sine complicis manifestatione? 374; si Confessarius illius nomen exquirat? 377.
- Concionator*. An debeat ieiunare? I, 520.
- Concubinatus*. Quid sit? I, 460.
- Concupiscentia*. Quid? quotplex? I, 17; quid ad actum humandum? *ibid.*; remedia, 20.
- Concursus* Quid si eligatur indignus, minus dignus, omissus digniore in concursu? I, 648. — *Concursus* ad peccatum et damnnum. Vide *Cooperatio*.
- Conditio*. Ad legem, I, 85; ad orationem, 257; ad iuramentum, 338, ad votum, 351; ad testamentum, 753; ad praescriptionem, 568; ad contractus, 711; ad contritionem, II, 336; ad confessionem, 467; ad propositum, 345. — *Conditio* apposita in Sacramentis, 147; in absolutione, 316; in matrimonio, 639. — *Conditio* ut impedimentum dirimens, 701. — *Conditio* turpis ad contractum, 713; ad matrimonium, II, 640.
- Condonatio debiti*, I, 682; poenae peccati. Vide *Indulgencia*.
- Conductio*. Vide *Locatio*.
- Confessarius*. Eius munera, II, 497; eius scientia, 503; approbatio, 422; iurisdictio, 428. — De modo agendi Confessarii

cum indispositis, 531 ; **cum versantibus in occasione peccati**, *ibid.* ; **cum habituatis et recidivis**, 536 ; **cum scrupulosis**, I, 54 ; **cum rudibus**, II, 518 ; **cum animabus pii**, 550 ; **cum moribundis**, 383 ; **an debeat disponere poenitentes?** 528 ; **an monere?** 510 ; **interrogare?** 513 ; **quid circa errores commissos?** 552 ; **an poenitens obligetur ad sequendam opinionem Confessarii?** I, 76 ; II, 530.

Confessio annua, I, 498 ; **quando praemittenda administrationi Sacramentorum?** II, 150 ; **an fieri possit signis vel scripto?** 354 ; **eius institutio**, 351 ; **praeceptum**, 353 ; **conditiones**, 354 ; **integritas**, 355 ; **causae ab integritate excusantes**, 372 ; **quando iteranda?** 390 ; **confessio generalis**, **eius necessitas vel utilitas**, 395.

Confirmatio. **Natura**, II, 182 ; **materia**, 183 ; **forma**, 183 ; **minister**, 186 ; **subiectum**, 187.

Congregationes Romanae. **Earum auctoritas**, I, 123 ; **S. Congr. Concilii**, 124 ; **Episcoporum et Regularium**, *ibid.* ; **de Propaganda Fide**, *ibid.* ; **S. Officii**, *ibid.* ; **Indulg. et Reliq.**, 125 ; **S. Poenitentiariae**, *ibid.* ; **Datariae**, *ibid.*

Coniuges. **Eorum obligationes**, I, 406 ; **societas inter ipsos**, **an simul debeant cohabitare?** *ibid.* ; **iura**, **onera**, **donationes**, 752 ; **quoad debitum**, II, 796.

Consanguinei. **An incestus cum consanguineis in variis gradibus specie differat?** I, 461 ; II.

Consanguinitas, II, 702. — **Arbor consanguinitatis**, 706 bis.

Conscientia. **Quid?** I, 43 ; **recta et erronea**, *ibid.* ; **certa et dubia**, 45 ; **scrupulosa et laxa**, 50 ; **probabilis et improbabilis**, 56.

Conscripti militiae, I, 704.

Consecratio. **Materia**, II, 197 ; **forma**, 200.

Consensus ad peccatum, I, 140 ; **ad contractum**, 724 ; **ad matrimonium**, II, 637. — **Consensus parentum ad matrimonium filiorum**, 649 ; **ad separationem coniugum**, 662.

Consentiens in damnum, I, 657.

Consuetudo. **Quid? quotplex?** I, 134 ; **effectus ad legem inducendam vel abrogandam**, *ibid.* — **Consuetudo peccandi**, **an declaranda in confessione?** II, 944.

Consuetudinarii. **An absolvendi?** II, 536.

Consulens damnum, I, 653.

Contemptus legis quando mortalis? I, 100.

Continentia. **Vide Coelibatus.**

- Contractus.* Materia contractus, I, 711; consensus ad ipsum, 724; subiectum, 718; eius obligatio, 733. — *Contractus gratituti*, 742; onerosi, 800. — Quid si iuramento firmetur? 737; si error vel metus interveniat? 726. — *Modifications contractuum*, 737; *conditiones*, 740.
- Contractus trinus.* I, 818.
- Contritio.* Quid sit? II, 323; necessitas, 325: dotes, 336.
- Contumacia* ad censuram, II, 827.
- Contumelia.* Quid? I, 486; quoad reparationem, *ibid.*
- Cooperatio.* Quid? *quotuplex?* I, 244; ad peccatum, *ibid.*; ad damnum, 651; quoad famulos, 246; operarios, 248; mercatores, 250; caupones, 252.
- Cooperatores* positivi, I, 651; negativi, 662; ordo restitutionis inter cooperatores, 671.
- Copia Confessarii.* Quando dicatur deesse? II, 229.
- Copula coniugalis*, II, 797; quando licita? *ibid.*; obligata? 806; qualis requiratur ad affinitatem? 715; quid de extorquente copulam sub promissione matrimonii? I, 691; quando exponna sit a sponsis cognatis pro dispensatione obtainenda? II, 768.
- Corporis dispositiones* ad Eucharistiam, II, 232; irregularitas ex defectu corporis, 898.
- Correctio fraterna.* Quando obliget? I, 222; quis ordo servandus in correctione? *ibid.*; ex parte parentum, 404; ex parte dominorum, 409; ex parte magistrorum, 411; ex parte aequalium vel inferiorum, 225.
- Creditores.* Ordo restitutionis, I, 673.
- Creditum.* Eius venditio, I, 803, 806.
- Crimen.* Quando sit publicum ut possit vulgari? I, 479; impedimentum criminis II, 723. — Crimen quoad irregularitatem, 905; crimen criminosum, 871.
- Crucifixus.* Qualis requiratur in Missa? II, 288.
- Culpa* ad peccatum mortale, I, 142; ad casum reservatum, II, 450; ad censuram, 826; ad restitutionis obligationem, I, 637; culpa theologica et iuridica, *ibid.*
- Cultus Deo debitus*, I, 254; debitus Sanctis, 255.
- Cultus disparitas.* Quale impedimentum matrimonii? II, 728.
- Currus.* An possit duci in festo? I, 391.
- Custodes agrorum*, etc., II, 28; aegrorum, parvolorum, *domus*, gregis, I, 385.

D

- Damnificator.* Quoad restitutionem, I, 637.
- Damnum emergens in mutuo,* I, 781; excusans a restitutione, *ibid.*; a lege, 103. — *Vide Difficultas.*
- Dataria.* Quid sit? quodnam eius munus? I, 125; II, 776.
- Debita ex delicto, ex contractu,* I, 674.
- Debitum coniugale;* eius honestas in se, II, 797; quoad tempus, modum, locum, 801; eius obligatio, 806; quomodo amittatur ius ad illud? 717. — *Debitum quoad bona fortunae.* *Vide Debita.*
- Decepcion.* *Vide Error, Dolus.*
- Decisiones Curiae Romanae,* quomodo obligent? I, 127.
- Defectus.* Quomodo aperiendi in commodato? I, 771; in venditione? 801; in sponsalibus? II, 622. — *Defectus commissi in confessione, an reparandi?* 532.
- Defensor.* *Vide Aggressor.*
- Deflorator.* Ad quid teneatur? I, 691.
- Delectatio morosa,* quid? quale peccatum? I, 160; an detur in ea parvitas materiae? 446.
- Delegatio.* An delegatus subdelegare possit? I, 112; II, 429; quid de iurisdictione delegata? *ibid.*
- Deliberatio ad actum humanum,* I, 1, 2; ad peccatum, 140; ad votum, 351.
- Delictum.* Quoad irregularitatem, II, 905.
- Denuntiatio.* Eius obligatio quoad sollicitantem ad turpia, II, 489. — *Denuntiatio ad correctionem.* *Vide Correctio fraterna.*
- Depositio.* Quid? Qualis effectus? II, 887.
- Depositum.* Eius conditiones et obligationes, I, 771.
- Desertores.* *Vide Milites.*
- Desiderium operis mali,* quale peccatum? I, 160.
- Desperatio.* Quale peccatum? I, 195.
- Detractio,* I, 476. Quid si delictum sit publicum? 479; si iam infamata persona? *ibid.*; reparatio detractionis, 483.
- Diaconatus.* An Ordo sacer. an Sacramentum? II, 591.
- Diaconus.* An solemniter baptizare possit? II, 172; Communione dare? 203.
- Difficultas gravis,* an excusat a praeceptis humanis? I, 104; a Missa? 384; a ieiuniis? 516; ab Officio divino? II, 63.

- Dilatio* restitutionis in morte, I, 619; impletionis voti, 360; impletionis poenitentiae, II, 411; dilatio absolutionis, 519.
- Dilectio* inimicorum. Vide *Caritas*.
- Dimissoriae*. Litterae dimissoriae necessariae ad ordinationem, a quo concedi possint? II, 596.
- Discipulus*. De obligationibus discipulorum, I, 411.
- Dispensatio* a lege, I, 109; a voto, 366; in bannis, II, 630; in impedimentis impedientibus, 683; in dirimentibus, 765; modus eam petendi, 776; causae eam obtinendi, 766; dispensatio in radice, 791.
- Dispositio* ad Sacraenta suscipienda, II, 162; ad Confirmationem, 189; ad Communionem, 228; ad Poenitentiam, 323; ad Unctionem, 587; ad Ordinem, 597; ad Matrimonium, 675.
- Distantia*. Quando excuset a Missa, I, 384.
- Distillatio*. Vide *Pollutio*.
- Distractio* in Missa, I, 378; in oratione, 259; in Horis, II, 60.
- Dissolutio* sponsalium, II, 621; matrimonii, 652.
- Divinatio*. Quid? quotplex, I, 263; quaenam eius gravitas? 264.
- Divortium*. Quid? II, 658; quoad vinculum, *ibid.*; quoad habitationem et torum, *ibid.*
- Doctor*. Officium doctoris in confessione, II, 503.
- Dolor*. Vide *Contritio*.
- Dolus* in contractu, I, 726.
- Domicilium*. Quoad leges, I, 93, 94; quoad Ordines, II, 595; quoad matrimonium, 750.
- Dominium*. Natura, divisio, I, 539; obiectum, 540; subiectum, 542; filiorum, 543; uxorum, 546; Clericorum, 552; auctorum, 557; modus illud acquirendi, 559; in propriam famam, 540.
- Dominus*. Obligatio dominorum, I, 409.
- Dona*. An possint a iudice accipi? II, 4. — *Dona* sponsorum, 617.
- Donatio*. Quis donare possit? I, 745; quae donari? 747. — *Donatio* inter vivos, 749; mortis causa, 766. — *Donatio* coniugum, 752; ad pias causas, 755.
- Dos*. Quoad matrimonium, I, 547.
- Dotes* contritionis, II, 336; confessionis, 354. — Vide *Dispositione*.
- Dubium*. Quid? quotplex? I, 47; an cum eo liceat agere? 48; quid in dubio de existentia legis? Vide *Probabilitas*. — Quid in dubio de adimplectione legis, seu obligationis? 79; de vo-

to? 354; de institia belli? 441; de possessione rei alienae? 634; de damno illato? 646; de influxu suffragii iniusti, 658; de solutione debiti? 685; de prole, utrum ex adulterio nata sit, vel ex quali patre? 693; quid in dubio de peccatis commissis? gravibus? accusatis? II, 360; de valore materiae et formae in Sacramentis? 142; de iurisdictione? 946; de reservatione peccati? 456; de impedimento matrimonii? 693; de censura? 829; de irregularitate? 896; de homicidio, vel mutilatione? 907.

Duellum. I, 436; eius poenae, II, 867.

E

Ebrietas. Quid sit, et quale peccatum? I, 173.

Ecclesia. Eius praecepta, I, 494; an actus, verba, aspectus cogitationes turpes in Ecclesia sint sacrilegia? 295, 462; an furtum in Ecclesia sit sacrilegium? 299; an licet celebrare in Ecclesia violata? II, 281; quando violetur et in cultum restituatur? 282.

Educatio filiorum, I, 402.

Effectus Sacramentorum, II, 136; Baptismi, 167; Eucharistiae, 193; Sacrificii Missae, 253; Extremae Unctionis, 577; excommunicationis, 836, interdicti, 889.

Eleemosyna. Quando obliget? I, 216; an uxor, filius, famulus possint facere eleemosynam? 221.

Emphyteusis. Quid sit? I, 820.

Emptio. Vide *Venditio*.

Emptor. Eius obligationes, I, 802; emptor rei furtivae ad quid teneatur? 624, 628, 804.

Epikeia. Quid sit et quando habeat locum? I, 109.

Episcopus. Potestas Episcopi quoad dispensationem in legibus, I, 111; in votis, 366; in impedimentis impedientibus, II, 668; in dirimentibus, 763. — Episcopi obligationes, II, 70; quoad residentiam, *ibid.*; praedicationem, 71; visitationem dioecesis, *ibid.*; privilegia, *ibid.*.

Error in contractibus, I, 726; in Horis, II, 54; in matrimonio, 697; quoad iurisdictionem Confessarii, 429; Parochi, 734.

Errores a Pio IX damnati circa matrimonium, II, 695.

Eucharistia. Eius institutio, II, 190; materia, 194; forma, 200; Minister, 203; necessitas, 224; in morte, 225; dispositiones ad illam suscipiendam, 228.

Evictio. Quid? Eius effectus? I, 624, 803.

Examen. Quale praerequiratur ad integratatem confessionis? II, 389.

Excommunicatio. Natura, II, 850; effectus, 856; praecipuae excommunicationes in specie, 866; excommunicatio minor, 855.

Executor testamenti, I, 765.

Exhaeredatio. An filius exhaeredari possit? I, 760.

Exorcismus. Vide *Adiuratio*.

Extrema Unctio. Institutio, II, 577; materia, 578; forma, 582; Minister, 583; subiectum, 585; necessitas, 587; dispositio, *ibid.*; quando, quomodo, ac quoties ministranda? 584 *et seqq.*

F

Fama. Quid? I, 476; quomodo reparanda? 483; an cadat sub nostro dominio? 540; quid excuset ab ea restituenda? 484.

Famulus. Obligationes, I, 410; an possit facere eleemosynam? 221; se compensare? 611; cooperari domino ad malum? 246, 247; excusari a Missa? 385; quid de furtis famulorum? 599.

Femina. Quando pubes? II, 738; an Missae possit ministrare et respondere? 287.

Festum. De obligatione festa celebrandi, I, 494; de praescriptis die festo, 372; de prohibitis, 386.

Feudum. Quid sit? I, 820.

Fideicommissum. Quid sit? et an licitum? I, 768.

Fideiussio. Quaenam sint eius conditiones? I, 826.

Fides. Quid? I, 177; necessitas, 178; dissimulatio, 180; obiectum, 182; bona fides ad praescriptionem, 580; ad possessionem, 620.

Filius. Obligationes, I, 395; quoad dominium, 543; testamentum, 759; vocationem, 399; matrimonium, 400; quid de furtis filiorum? 599.

Finis. Quid? quotuplex? I, 29; quomodo influat? 31. — Vide *Intentio*.

Foetus. Quando animatus? I, 431 (*in nota*); quid de abortu? *ibid.*

Forma Sacramentorum, II, 140. — Vide *singula Sacraenta in principio*.

Formulae pro testamentis, I, 757; pro dispensationibus petendis, II, 781.

- Fornicatio.* Quid? quale peccatum? I, 460; quoad restitutio-
nem, 691.
- Fraudatio tributorum,* I, 697.
- Fructus rei,* quid? I, 621; rei alienae venditae, *ibid. et seqq.* —
Fructus Missae, II, 253; quando applicandus? 257.
- Furtum.* Quotplex? I, 595; quale peccatum? *ibid.*; materia
gravis, 596. — Forta minuta, 600 *et seqq.*; uxoris, 599; fi-
liorum, *ibid.*; famulorum, *ibid.*; Religiosorum, II, 102 *et seq.*
— Causae excusantes a furto, I, 605.

G

Gabella. Vide *Tributum.*

Gestio negotiorum, I, 774.

Gradus. Incestus, an sint explicandi in confessione? II, 366. —

Regulae ad cognoscendos gradus consanguinitatis, II, 703.

Gravitas peccatorum, I, 142; in furto, 596; in lege, 99; in vo-
to, 359; in ieiunio, 509; in Missa, 375; in operibus servili-
bus, 392.

Gula. Quid sit, et quae eius filiae? I, 172.

H

Habitus Clericorum, II, 39.

Habituatus. Quando absolvendus, II, 537.

Haereditas testamentaria, I, 752; eius divisio, 753.

Haeresis. I, 191. — II, 873.

Haeretici. Quoad leges Ecclesiae, I, 92; eorum poenae, II, 866.

Hasta. Venditio sub hasta, I, 812.

Homicidium. I, 413; quid ob illud restituendum? 688; cui resti-
tuendum? 689; quoad irregularitatem, II, 905.

Honestas. II, 729.

Horae refectionis in ieiunio, I, 514.

Hora canonicae. Obligatio, II, 42; quinam ad illas teneantur?
ibid.; quomodo recitandae? 53; quo ordine? *ibid.*; quid excu-
set ab illis? 63.

Hospitale. Qui ad illud deferunt prolem, an debeant expensas
solvere? I, 696.

Bostia pro consecratione. Quid si fracta? II, 200.

Hypotheca. Quod parit ius? I, 828.

I

Idololatria. Quid? quotplex? I, 260.

Ieiunium. Natura, I, 505; obligatio, 506; hora refectionis, 514; causae excusantes, 516; quoad Communionem, II, 232. — *Responsa S. Poenitentiariae circa ieiunium*, I, 521.

Ignorantia. I, 14, an detur in lege naturae? 119; an excusat a poena? 131; an impedit irritationem legis? 133; impedimenti, II, 685; reservationem? 454; censuram? 829; irregularitatem? 896.

Illegitimitas. Quando auferatur? II, 900.

Impedimentum solvens sponsalia, II, 621; impediens matrimonium, 677; dirimens, 684; eius dispensatio, 765. — *Vide varia impedimenta in Indice particulari tomii II.*

Impotentia quae excusat a Missa, I, 384; a ieiunio, 516; a restitutione, 682; ab Officio divino? II, 63. — *Impotentia* ut est impedimentum matrimonii, 758.

Impuberis. Quoad vota, I, 363; quoad contractus, 719; quoad censuras, II, 837.

Incestus. Quid? I, 461; an gradus declarandi? II, 945; privat iure debiti, II, 720.

Index librorum prohibitorum, II, 876.

Indissolubilitas Matrimonii, II, 651.

Indulgentia. Quid? quotplex? II, 908; conditiones, 1044; pro defunctis, 1048.

Infamatus. Irregularis, II, 902.

Infamia. *Vide Fama.*

Infans aut puer quando baptizandus? II, 173; confirmandus, 187; communicandus? 227; ungendus? 586.

Infidelitas. I, 189, 260.

Infideles. Quoad leges Ecclesiae, I, 92; quoad censuras, II, 837; an eorum filii possint baptizari? 174.

Ingressus in Religionem. *Vide Vocalio.*

Inabilitas ad contractum, I, 718; ad donationem, 746.

Inimicus. Quomodo diligendus? I, 210.

Iniuria. Quid? quotplex? I, 590.

Iniustitia. *Vide Furtum, Damnum.*

Innocens. An possit occidi? I, 429; an damnari si iuridice habeatur nocens? II, 3.

Integritas in confessione, II, 355.

- Intentio* in impletione legis, I, 101; in confectione Sacramenti, II, 145; in eius susceptione, 159; ad Ordines, 162; in Missa applicanda, 257.
- Interdictum*, II, 888.
- Interdicti* civiliter, I, 723.
- Interpretatio* legis, I, 108.
- Interesse* in mutuo. *Vide Usura*.
- Interrogatio* quae sit a indice, II, 20; a Confessario, 513.
- Interruptio* actnum, ad eorum multiplicationem, I, 154; in die ieunii, ad comedionem, 515; in praescriptione, 574; in administratione Sacramenti, II, 142; in Horis, 36; in Missa, 291.
- Inventio*. Quoad dominium, I, 563; quid de re nuper amissa quae invenitur? 564.
- Invidia*. Quid? eius filiae, I, 170.
- Ira*. Quid? eius filiae, I, 171.
- Irregularitas*. Quotuplex? II, 895; ex defectu, 898; ex delito, 903.
- Irritatio* ratione legis, I, 132. — *Irritatio voti*, 362; iuramenti, 347.
- Iter*. An licitum die festo? I, 391; an excusat a ieunio? 519.
- Iubens*. *Vide Mandans*.
- Iubilaeum*. Natura, II, 921; conditiones, 922.
- Iudei*. Communicatio cum ipsis, I, 190; an eorum filii possint baptizari? II, 174.
- Iudex*. Obligationes, II, 1; iudex in foro interno, 513.
- Iudicium* in iuramento, I, 340; temerarium, 487; forense, II, 1; et seq.
- Iuramentum*. Natura, I, 337; honestas, 340; conditiones, *ibid.*; in contractu, 737.
- Iurati (Juré)*, II, 9; eorum munera, *ibid.*
- Jurisdictio* ad absolvendum, II, 428; in articulo mortis, 431; circa peccata reservata, 465; quoad matrimonium, 750.
- Jurisdictio Regularium*, II, 437; Confessarii respectu Monachium, 446.
- Ius naturale*, I, 118; divinum, 121; canonicum, 122; civile, 129; Romanum, *ibid.*; Gallicum, 130. — *Ius proprietatis*, 529.
- Justitia*. Quid? quotuplex? I, 526; eius reparatio. *Vide Restitutio*.

L

Labor die festo, I, 386; causae excusantes, 392.

Lacticina. Quando prohibita? I, 513, *et seq.*

Lactatio. Tempus lactationis, ratione actus coniugalnis, II, 805.

Lectionis librorum prohibitorum. I, 237; II, 875.

Lectoratus. Vide *Ordo*.

Legatarius seu haeres, eius iura. I, 758, *et seq.*

Legatum. Quomodo adimplendum? I, 763.

Legislator. Qua gaudet potestate? I, 85.

Legitima debita filiis, I, 760; parentibus, 761.

Lenitas. Irregularitas ex defectu lenitatis, II, 902.

Lex. Quid? quotplex? I, 83; auctor, 87; obiectum, 89; subiectum, 91; obligatio, 99; interpretatio, 108; dispensatio, 109. — Lex naturalis, 118; divina, 121; ecclesiastica, 122; civilis, 129; poenalis, 130; irritans, 132.

Liber. De pravis librīs, I, 237; de librīs haereticorum, II, 876; quid de lude? *ibid. et seq.*

Libertas. Liberum arbitrium, I, 12; irregularitas ex defectu libertatis, II, 900.

Ligamen. De impedimento ligaminis, II, 737.

Litterae. Alienas aperire, I, 492; dimissoriae. II, 596.

Liturgia. Qualis sequenda in Breviario? II, 45.

Locatio. De contractu locationis, I, 819.

Locus ad Missam audiendam, I, 382; ad restitutionem, 677; ad Horas, II, 51; ad Baptismum, 178; ad matrimonium, 756.

Loteria. I, 830.

Lucrum. Filii in domo patris, I, 545; in ludo 831; in mutuo, 778, *et seq.*; an excusat a Missa die festo? 386.

Lucrum cessans in mutuo, I, 782.

Ludus. Conditiones, I, 832. — Ludi Clericis prohibiti, II, 67.

Lumen in Ecclesia, II, 219; ad Missam, 288.

Luxuria. Quid? eius filiae, I, 170; volita directe, indirecte, 446; non consummata, 449; consummata, 460; contra naturam, 465.

M

Magia. Quid? quale peccatum? I, 266.

Magister. Eius obligationes, I, 411.

Magnetismus animalis, an licitus? I, 270 *et seq.*

- Maleficium.** Quid? quotuplex? I, 266.
- Mandans seu iubens.** Ad quid teneatur? I, 631.
- Mandatum.** Eius conditiones, I, 773.
- Maritus.** An possit irritare vota uxoris? I, 364; eius obligaciones. Vide *Coniuges*.
- Mater.** An possit vota irritare filiorum? I, 364; eius obligaciones. Vide *Coniuges*.
- Materia legis,** I, 89; voti, 355; contractus, 711; Sacramentorum, II, 140; Baptismi, 167; Confirmationis, 183; Eucharistiae, 194; Poenitentiae, 304; Extremae Unctionis, 578; Ordinis, 592; Matrimonii, 669. — Materiae parvitas an detur in blasphemia? I, 330; in iuramento promissorio, 343; in Missae auditione, 375; in re venerea, 446; in violatione ieunii, 509; in esu carnium die abstinentiae, 504; in furto? 601.
- Matrimonium.** Natura, II, 634; consensus, 637; materia et forma, 676; minister, 670; unitas, 661; indissolubilitas, 638; divortium, 639; impedimenta impedientia, 677; dirimentia, 684; auctoritas ea constituendi, *ibid.*; dispensatio, 773; revalidatio, 784.
- Matrina.** Vide *Patrinus*.
- Matutinum.** An separari possit a Laudibus? II, 37; an Nocturni separari possint? *ibid.*; an etiam interiecta nocte? 38; qua hora recitandum, 48. — Vide *Horae Canonicae*.
- Medicus.** Eius obligationes, II, 25.
- Mendacium.** Quid? quotuplex? I, 472; quale peccatum, *ibid.*
- Mercator.** Vide *Venditio*.
- Mercatores.** Quoad cooperationem, I, 250.
- Meritum.** Quid? quotuplex? eius conditiones, I, 39.
- Metus.** Quid? quotuplex? I, 20; quid efficiat in legis violatione? 99, 103; in iuramento? 346; in voto? 353; in contractu? 728; in sponsalibus? II, 612; in matrimonio? 735.
- Milites.** Officia in bello, I, 440; quoad restitutionem, 704; an irregulares? II, 902.
- Militia.** Damnum eius occasione, I, 704.
- Minister Sacramentorum,** II, 144; eius obligatio quoad intentionem, 145, 146; probitatem, 148; Sacraenta ministranda, 151; indignis neganda, 154.
- Minor.** Quis sit? I, 719, 720; an contrahere valeat, *ibid.*
- Missa.** Auditio in festis, I, 372 *et seq.*; praesentia, 371; locus, 382; modus, 378. — Missa parochialis, 383; causae excusantes, 384. — Sacrificium Missae. Vide *Sacrificium*.

- Mohatra.* Quid contractus mohatrae? I, 810.
- Mollities.* Vide *Pollutio*.
- Monialis.* Status in Gallia, II, 126; clausura, 114, 880. — Vide *Religiosus*.
- Monitio.* Quando a Confessario facienda? II, 510; quid in dubio an sit profutura? 511.
- Monitorium.* Excommunicatio in monitorio, II, 831.
- Monopolium.* Quid? I, 814; an licitum? *ibid.*
- Montes Pietatis.* I, 796.
- Moribundus* adiuvandus, II, 372 *et seq.*; sensibus destitutus, 384; dubie dispositus, *ibid.*
- Mortui civiliter.* An contrahere possint? etc. I, 723.
- Motus.* Vide *Concupiscentia*.
- Mulier.* An possit esse testis in testamento? I, 754; in matrimonio? II, 739. — Vide *Uxor et Femina*.
- Munera.* Vide *Dona*.
- Mutilatio sui*, I, 414; aliorum, 420; syllabarum in Horis canonis, II, 56, 59; irregularitas ex mutilatione, 905.
- Mutus.* Surdus-mutus quoad confessionem, II, 411; tacens quoad damnum, I, 662.
- Mutuum.* Quid? I, 775; obligationes, 777; an liceat lucrum percipere ex mutuo? 778; ex damno emergente? 781; ex lucro cessante, *ibid.*; ex periculo sortis? 783; ex titulo legis civilis? 785; ex locatione pecuniae? 788.

N

- Necessitas excusans a lege*, I, 104. — *Necessitas Fidei*, 178; Spei, 194; Caritatis in Deum, 200; in proximum, 202; in inimicos, 210; in pauperes, 216; excusans ab auditione Missae, 384; a prohibitione operum Servilium die festo, 392; a ieiunio, 516; a furto, 606; a restitutione, 682.
- Negotiatio.* Vide *Venditio et Contractus societatis*. — *Vetita Clericis*, II, 69.
- Nocturni.* Vide *Horae canonicae*.
- Nomen.* Nomen complicis a Confessario non exquirendum, II, 377.
- Nosocomium.* Vide *Hospitale*.
- Notarius.* Eius obligationes, II, 17.
- Noviciatus.* An necessarius ad professionem religiosam? II, 94.
- Nuditas.* Vide *Aspectus*.

- Numerus peccatorum* unde repetatur? I, 153; exprimendus in Confessione, II, 355; requirendus a Confessario, 513.
- Nundinae*. An sint licitae in festo? I, 387.
- Nuntius*. An duplicatam mercedem possit accipere? I, 712.
- Nuptiae*. Vide *Matrimonium*.

O

- Obedientia*. Quoad filiosfamilias, I, 398; quoad famulos, 410; discipulos, 411; cives, 412; Religiosos, II, 115.
- Obligatio* in iuramento, I, 344; in voto, 358; in contractu, 733. — *Obligatio restitutionis*, 614.
- Obligationes* filiorum, I, 395; parentum, 401; coniugum, 406; dominorum, 409; famulorum, 410; magistrorum, 411; discipulorum, *ibid.* laicorum, II, 1; Clericorum, 31; Religiosorum, 102.
- Obreptio et subreptio* in petitione alicuius dispensationis, I, 112; II, 767.
- Observantia vana*. Quid? I, 261.
- Occasio* peccatorum, II, 531; quid? quotplex? quomodo agendum Confessario cum iis qui in occasione peccati versantur? 532.
- Occisio*. Vide *Homicidium*.
- Occupatio*. Modus acquirendi dominium, I, 559.
- Odium inimicorum*, obligatio condonandi, I, 210.
- Officium*. Vide *Horae canonicae*.
- Omissio*. Peccata omissionis, I, 139. — Omissio ab audiendo Sacro, 375; in Horis recitandis, II, 43.
- Opera*. Quotuplicis generis? I, 386; quae velita in festis? 387.
- Operarius*. An excusetur a ieunio? I, 516.
- Operatio caesarea*. An licita vel obligata? II, 179.
- Opinio*. Quid opinio probabilis, probabilius, aequiprobabilis, I, 56; quamnam sequi liceat, 58 *et seq.*; quid in Sacramentis conferendis? *ibid.*; in materia sigilli? II, 539.
- Oratio*. Necessitas, I, 256; conditiones, 257. — Oratio matutinalia et vespertina, 258; pro quibus orandum et quinam orandi? 259.
- Oratorium* privatum, quid? I, 382; II, 281.
- Ordines*. Quinam sint? II, 590; minores? *ibid.*, maiores? 591; quinam dirimant matrimonium? 700.
- Ordo*. Sacramentum, II, 589.

Ordo in legis observantia, I, 103; in correctione, 224; in caritate, 203; in restitutione, 671, 673; in Horarum recitatione, II, 53.

Oscula. Vide *Aspectus*.

P

Pactum. Vide *Contractus*.

Palla. Quaenam esse debeat? II, 283, 286.

Palpo. Ad quid teneatur? I, 659.

Panis. Qualis sit Eucharistiae materia? II, 194.

Papa. Eius potestas quoad leges, I, 87; quoad vota, 367; quoad impedimenta matrimonii, II, 765.

Paraphernalia. Bona quaedam uxoris, I, 546.

Parentes. Eorum obligationes, I, 401.

Parochia. In ea Missa audienda, I, 383; Communio paschalis agenda, 499; banna denuntianda, II, 627.

Parochus. Eius obligationes, II, 72; residentia, 73; celebratio pro populo, 261; correctio ovium, 75; ministratio Sacramentorum, 151; assistentia matrimonii, II, 750.

Participans in actione mala, I, 244; in furto, 660; in damno, *ibid.*

Parvitas materiae. Vide *Materia*.

Pastor. Vide *Episcopus*, *Parochus*.

Patrimonium Clericorum, I, 552; titulus patrimonii, II, 597.

Patrinus in baptismo, II, 176; eius dotes, 177; obligationes, *ibid.*

Pauperes. An excusati a prohibitione laboris in die festo? I, 393; a ieunio, 516; a lege abstinentiae, 504; a furto in extrema necessitate, 606.

Paupertas. Votum paupertatis, II, 102; titulus paupertatis ad ordines, 597.

Peccatum. Quid? quotuplex? I, 139; diversa gravitas, 142; mortale, *ibid.*; veniale, 144; differentia specifica, 151; numerica, 153. — Peccata interna, 160; capitalia, 169.

Percussio parentum, I, 397; Clericorum, II, 867.

Peregrinus. Quoad leges, I, 93; quoad confessionem, II, 434, 480; quoad ordines, 595; quoad matrimonium, 753.

Periculum peccati. Vide *Occasio*. — Periculum in mutuo, I, 783.

Periurium. Vide *Iuramentum*.

Permutatio Officii divini, II, 54; beneficii, 91.

Persona in contractu, I, 718; in matrimonio, II, 697.

Pestis. Obligatio Pastoris quoad Sacra menta tempore pestis, II, 152.

Petere. Vide *Debitum coniugale*.

Pharmacopola. II, 25. — Vide *Medicus*.

Pignus. Quid sit? quaenam sint eius conditiones? I, 827.

Pingere diebus festis, I, 390; pingere acu, 391.

Piscatio. An licita in festis? I, 391.

Pisces. An misceri possint cum carne die iejunii? I, 514, 522, *et seq.*

Poena conventionalis in mutuo, I, 784; in sponsalibus, II, 617.

Vide *Arrhae*. — Poena peccati. Vide *Censura*.

Poenalis. Lex poenalis, an detur? I, 130.

Poenitens. An teneatur sequi opinionem Confessarii? I, 76; II, 530; an interrogandus? 513; quomodo tractandus? 497.

Poenitentia ut virtus, II, 298; ut Sacramentum, 299; materia remota in Sacramento, 304, proxima, 305. — Vide *Contritio*.

Poenitentia sacramentalis. Vide *Satisfactio*.

Poenitentiaria. Quid sit? I, 125; II, 777.

Polygamia. II, 651, 901.

Pollutio. Quid sit? quantum peccatum? I, 465.

Portiuncula. Indulgentia Portiunculae, II, 936.

Possessio in dubio dominii rei, I, 77; in praescriptione, 569.

Possessio daemonis. Eius signa, I, 350. — Vide *Adiuratio*.

Possessor bona e fidei, I, 620; malae fidei, 629; dubiae fidei, 634.

Potestas legislatoris, I, 85; Ecclesiae, 86; Ministri Poenitentiae, II, 421.

Polus. An frangat iejunium? I, 507.

Praeceptum. Vide *Lex*.

Praecepta Decalogi, I, 254.

Praedicatio audienda, I, 372; peragenda a Parocco, II, 73.

Prandum. Quoad iejunium, I, 510.

Praescriptio. Quid afficiat? I, 568; eius conditiones; *ibid. et seq.*; quomodo interrupatur? 574.

Praesentia Christi in Eucharistia, II, 191; sacerdotis ad consecrationem, 197; Confessarii ad absolutionem, 315; Parochi ad matrimonium, 755.

Praesumptio. I, 195.

Precarium. I, 770.

Presbyteratus. Vide *Ordo*.

- Pretium rei*, quotuplex? quodnam sit licitum? I, 804.
- Princeps*. Quoad leges, I, 84; quoad bellum, 440; quoad tributa, 698.
- Principia actuum humanorum*, I, 3; reflexa in probabilismo, 58; ad conscientiam in dubiis efformandam, 63.
- Privilegium*, seu lex favorabilis, I, 136. — *Privilegia Clericorum*, II, 80; *Episcoporum*, 81; *Religiosorum*, 119.
- Probabilitas*. Quid? quotuplex? I, 56; quaenam licita? 62, et seqq.
- Probitas* in *Ministro Sacramentorum*, II, 148; in eorum subiecto, 162.
- Proclamationes matrimonii*, II, 625.
- Procurator*. Obligatio, II, 11; matrimonium per procuratorem, 638.
- Prodigus*. An contrahere valeat? I, 723.
- Profectitia bona*, quaenam sint? I, 543.
- Professio religiosa*, quoad sponsalium dissolutionem, II, 621; matrimonium ratum dissolvendum, 652; irregularitatem, 900. — Vide *Bigamia*.
- Proles*. Quid si in hospitali exponetur? I, 696.
- Promissio*. Quid? I, 742; quomodo obliget? 743; sponsalitia, II, 605. — *Promissio matrimonii*, vivente coiparte, 723.
- Promulgatio legis*, I, 95.
- Pronuntiatio in Horis canonicae*, II, 56.
- Propositum*. Quatenus differat a voto, I, 352; requisitum ad contritionem, II, 345.
- Proxeneta*. Eius obligationes, I, 816.
- Proximus*. Quomodo diligendus? I, 202; iuvandus? 216; corrigendus? 222.
- Pubertas*. I, 719; II, 738.
- Puer*. Quoad obligationem legis, I, 92; dominium, 542; confessionem, 498; Viaticum, II, 227; Extremam Unctionem, 586.

Q

Quadragesima. Vide *Ieiunium*.

R

Radices restitutionis, I, 619.

Rapina. Quid sit? I, 595.

- Raptus* ut species peccati luxuria, I, 464; ut dirimens matrimonium, II, 761.
- Ratum* matrimonium, II, 635; quomodo solvatur? 652.
- Recidivus*. An absolvendus? II, 536; quomodo a Confessario tractandus? *ibid. et seqq.*
- Recursus*. Praebens recursum, ad quid teneatur? I, 659.
- Regulares*. Eorum obligationes, II, 102; quoad Horas recitandas, 42, 44; privilegia, 173; approbationem, 119; Eucharistiam ministrandam, 437; Extremam Unctionem, 204.
- Regulae pro Religiosis*, II, 583; pro scrupulosis, I, 54. — Regulae ad legem interpretandam, 108; pro recidivis absolvendis, II, 96; pro absolutione conditionata, 319.
- Refectio* unica in ieiunio, I, 489.
- Relatio* actionum ad Deum, I, 32 *et seqq.*
- Relatio (Report)*. Modus lucrum ex pecunia percipiendi, I, 908; (*in nota n. 1.*)
- Religio*. Status religiosus, II, 92; vocatio, 99; novitiatus, 94; privilegia, 119; obligationes, 102; clausura, 115, 880.
- Religious*. *Vide Regulares.*
- Reliquiae Sanctorum*, I, 253; SS. Crucis, 256 (*in nota*).
- Remissio* creditoris, I, 682; infamati, 485; peccati. *Vide Absolution.* — Poenae peccatis debitae. *Vide Indulgentia.*
- Res inventa*, I, 563.
- Residentia* Episcopi, II, 70; Parochi 73.
- Responsa S.* Sedis quoad magnetismum, I, 279, 287; ieiinium, 521; usuram, 795; vota religiosa in Gallia, II, 131; obligationem celebrandi pro populo, 261; matrimonii, 695; onanismum, 819; Indulgencias, 929.
- Reservatio* casuum. *Vide Casus reservatos.*
- Restitutio*. Obligatio, I, 615; radices, 619; circumstantiae, 666; causae excusantes, 682. — Restitutio in specie, 686; ob homicidium, in specie, 688; ob stuprum, 691; ob adulterium, 694; ob defraudationem in tributis, 697; ob damnum occasione militiae, 704.
- Restrictio* mentalis. quid? quotplex? an vel quaenam licita? I, 473.
- Retrovenditio*. An et quomodo liceat? I, 810.
- Reus*. An crimen fateri teneatur? II, 20.
- Revalidatio* confessionis, II, 390; matrimonii, 784.
- Revelatio* criminis, I, 475; secreti, 490; sigilli sacramentalis, II, 557.

Reviviscentia Sacramentorum, II, 137, 163, *seqq.*

Revocatio testamenti, I, 765; mandati, 652; consilii, 654.

Rubricae in Missa, II, 289.

S

Sacerdos. Obligationes. Vide *Clericus*. — Quoad Eucharistiae dispensationem, II, 206; Missae celebrationem, 260; scientiam, 597.

Sacramentalia. Quid et quinam effectus? II, 136.

Sacramentum. Natura, II, 136; materia, 140; forma, *ibid.*; Minister, 144; quid ad confectionem? 144, 157; obligationem ministrandi? 151; denegandi indignis? 154; simulatam administrationem? 155; petitionem ab indigno? 164.

Sacrificium Missae. In quo situm? II, 251; effectus, *ibid.*; fructus, 253; applicatio pro populo, 361; applicatio pro stipendio, 265.

Sacrilegium. Quid? quotuplex? I, 294; quoad luxuriam, 462.

Saevitia ut est causa divertii, II, 662.

Sartor. An excusetur a laboris prohibitione die festo? I, 394; a ieunio? 317, eius obligatio ratione iustitiae, II, 29.

Satisfactio sacramentalis, II, 402; eius impositio, *ibid.*; impletio, 409; commutatio, 413.

Scandalum. Quale peccatum? I, 229; circa luxuriam? 234; pravos libros? 237; choreas, 239; spectacula, 243.

Scientia necessaria ordinandis, II, 597; Confessariis, 503; an necessaria ad incurendum casum reservatum? 454; ad censuram? 829; ad irregularitatem? 896. — *Scientia legis* ad peccatum, I, 14 *et seqq.*; 46.

Scrupulosus. Regulae pro scrupulosis, I, 54; pro Confessariis, *ibid.*

Secretum. Quid? quotuplex? I, 489.

Senex. Quoad ieunium, I, 517; quoad matrimonium, II, 800.

Sepultura. Quinam indigni? II, 893; quid circa illam debeat observare Parochus? 894.

Servi, seu famuli obligationes, I, 410; quid quoad cooperacionem? I, 246; furta domestica? 599.

Servitus ut est status servilis hominis, I, 541; ut species domini, 587; ut est onus, *ibid.*

Sigillum Litterarum, I, 492; sacramentale, II, 557.

Signa doloris ordinaria, II, 528; extraordinaria, 549.

- Simonia.* Quid? quotplex? I, 300; varii modi, *ibid.*; quoad beneficia, *ibid.*
- Simulatio* in Sacramentis, II, 155.
- Societas* in contractu, I, 817.
- Sodomia.* Quantum peccatum? I, 469.
- Solidaritas.* Quibusnam incumbat? I, 666.
- Sollicitatio* ad turpia, II, 484; an accusanda circumstantia sollicitationis in quovis complice? I, 232.
- Somnia.* An fidem mereantur? I, 266.
- Sortes divinatoriae*, I, 265.
- Sortilegium.* I, 267.
- Sortis periculum.* I, 783. — Vide *Usura*.
- Species* peccatorum, I, 151; sacrilegiorum, 294.
- Specificatio.* Modus acquirendi dominium, I, 584.
- Spectacula.* An licita? I, 242.
- Spes.* Objecitum, I, 193; vitia opposita, *ibid.*
- Spiritismus.* I, 290.
- Sponsalia.* Natura, II, 603; obligatio, 616; dissolutio, 620.
- Sponsi.* Vide *Sponsalia*.
- Sponsio.* An licita? I, 830.
- Spontaneum.* Quid in actu humano? I, 4.
- Spurius.* Quoad haereditatem, I, 760; quoad irregularitatem, II, 900.
- Status religiosus.* II, 92. — Status Clericorum, 31; laicorum, 1.
- Stipendium* famulorum, I, 409; pro celebratione Missae, II, 263.
- Stipes* quoad gradus consanguinitatis, II, 702.
- Stuprum.* Quale peccatum? I, 463; quoad restitutionem, 691.
- Subdelegatio* I, 112; II, 755.
- Subiectum* legis I, 91; Sacramentorum, II, 159; Baptismi, 173; Confirmationis, 187; Eucharistiae, 223; Poenitentiae, 323; Extremae Unctionis, 383; Ordinis, 596; Matrimonii, 675; censurae, 837.
- Subdiaconatus.* An ordo sacer? II, 590; an Sacramentum? 591.
- Substitutio.* Vide *Fideicommissum*.
- Successio* haereditatis, I, 759; ascendentium, *ibid.*; descendenterium, *ibid.*; collateralium, *ibid.*
- Suicidium*, I, 414; eius poenae, II, 893.
- Superbia.* Quale peccatum? eius fibae, I, 169.
- Superflua* beneficiorum, I, 553; proprii status, 220.
- Supersticio.* Quid sit? quotplex? I, 260.

- Surdus.* Quoad confessionem, II, 381; quoad irregularitatem, 899.
Suspensio. Eius natura, effectus, II, 882.
Suspicio. I, 487.

T

Tabacum. An pulvis tabaci frangat ieiunium? II, 235; an fumus tabaci? 234.

Tabulae rotantes (*Tables tournantes*), I, 268.

Tactus obscoeni, I, 450; in Ecclesia, 462; inter coniuges, II, 809.

Tempus ad legem promulgandam, I, 96; ad eam servandam, *ibid.*; ad consuetudinem, 135; ad votum, 360; ad praescriptionem, 572; ad restitutionem, 680; ad actus Fidei, 178; Spei, 194; Caritatis, 200; ad Confessionem, 498; Communionem, 499; ad Matrimonium, II, 679.

Tentatio. Vide *Concupiscentia*. — *Tentatio Dei*, I, 282.

Testamentum. Quid? quotuplex? I, 752; conditiones, 753; haereditatum obligationes, 759.

Testis in testamento, I, 754; in iudicio, II, 22, in matrimonio, 739.

Thesaurus inventus ad quem pertineat? I, 564.

Timor. Vide *Metus*.

Titulus ad praescriptionem, I, 571; ad auctarium in mutuo, 788; ad confessionem audiendam, II, 430; ad Ordines suscipiendos, 597.

Tonsura. Obligatio eam deferendi, II, 39.

Tributum. Obligatio illud solvendi, I, 698.

Trinus contractus. An licitus? I, 818.

Tutor. I, 719.

U

Unctio in Baptismo, II, 178; Confirmatione, 183; Extrema Unctione, 578.

Usura. Quid? an prohibita, I, 778, 779; tituli ab ea excusantes, 780. — Vide *Mutuum*.

Usus et Usus fructus. I, 586.

Uxor. Obligationes, I, 550; eius dominium, 546; furta, 599; eleemosyna, 221; quoad vota viri et filiorum, 363 *et seq.*; quoad habitationem, II, 807; quoad debitum coniugale, *ibid.*

V

- Vagus.** Quoad leges , I, 93 , quoad matrimonium , II, 733 .
- Vana observantia.** Quid? quale peccatum? I, 310 .
- Vana usurpatio nominis Dei.** An sit peccatum? vel quale? I, 326 .
- Vecligal.** Vide *Tributum* .
- Venatio.** An licita in festis? I, 391 ; an Clericis prohibita? II, 69 .
- Venditio.** Obligationes venditoris, I, 801 ; emptoris, 802 ; quid, quoad arthas? 803 ; evictionem? *ibid.*; iustum pretium? 804 ; venditionem ad creditum? 806 ; retrovenditionem? 810 ; venditionem sub hasta? 812 ; per monopolium? 814 ; per proxenetas? 816 . — An venditio licita sit in festis? 389 ; an Clericis? II, 69 .
- Vesperae.** An obligatoriae die festo? I, 373 .
- Vestis sacra** an converti possit in usum profanum? I, 300 . — Vestis Clericorum, II, 39 .
- Via Crucis.** Conditiones , etc., II, 930 .
- Viatricum.** Quis dare , II, 206 ; et quando dari possit? *ibid.*
- Vicarius generalis** quoad iurisdictionem, II, 430 .
- Vinum** in ieiunio, I, 507 ; in Eucharistia, II, 194 .
- Violatio Ecclesiae**, II, 282 ; reconciliatio , *ibid.*
- Virga divinatoria.** An eius usus sit licitus? I, 266 .
- Virtus.** Quid? quotplex? I, 177 . — Virtutes morales theologicae , *ibid.* ; fides *ibid.* ; Spes, 193 ; Caritas, 198 .
- Vis et violentia** quoad actum humanum, I, 22 ; quatenus dirimit matrimonium, II, 733 . — Vide *Melus* , *Raptus* .
- Vocatio** ad statum religiosum, II, 99 ; ad Ordines, 603 .
- Voluntarium.** Quid? quotplex? I, 4 ; eius efficacia, 6 .
- Vomitas** quoad Communionem , II, 226 .
- Votum.** Quid? quotplex? I, 351 ; obligatio , 358 ; votum dubium, 354 ; reservatum, 368 ; commutatio , 369 ; dispensatio , 366 ; irritatio , 362 . — Votum solemne , an sit in Gallia pro Monialibus? II, 126 ; pro Religiosis? 131 . — Votum paupertatis, 102 ; castitatis, 113 ; obedientiae, 115 . — Votum ut impedimentum impediens matrimonium, 681 ; dirimens, 700 . — Votum virginitatis, II, 681 ; castitatis , *ibid.* ; suscipiendo Ordines, 682 ; ingrediendi Religionem, *ibid.*

ERRATA

CORRIGE

Pag.	Lin.	
11	5	oboxii
31	13	debeant
40	1	deferre per
52	13	S. Conc.
ib.	14	n. 176.
100	34	suscepit
107	9	babet
111	25	recipiat
113	6	Communitati
143	23	timeat
228	13	dare
244	31	mulieris
246	1	<i>tu</i>
256	6	<i>sanguinis</i>
309	25	<i>quia</i>
350	5, 6, 7	(<i>tres istae lineae redundant</i>).
363	4	n. 467.
368	11	dicti
378	33	<i>nel</i>
379	6	<i>solitis</i>
388	1	<i>quia</i>
ib.	29	deliquerint
394	14	numeri
407	35	exsolvet
413	34	conscientia
414	35	responsio
428	ult.	<i>solutum</i>
430	8	(<i>a</i>).
433	36	Pitorium
444	31	protenderant
464	penult.	apostandi
490	30	Resposum
493	38	contingat
543	12	ac ipiendam
545	34	pag. 397.
597	2	tubditas
614	26	ad
623	20	quam
632	18	ad
666	30	ut uxor
678	14	reaffert
707	2	consanguinis
749	penult.	eorum
754	27	Nimirum
757		(<i>notae inverso ordine habentur</i>).
812	5	peccetur;
826	33	censusa
839	20	a iurisdictione Episcopi scopi sunt
901	10	ex toto
		obnoxii
		debeat
		deserre; ut per
		<i>Sic Conc.</i>
		n. 179.
		suscipit
		habet
		recipient
		Communitatis
		timeat,
		dari
		muliebris
		<i>ut</i>
		<i>sanguis</i>
		<i>quin</i>
		<i>n. 472.</i>
		dixi
		<i>vel</i>
		<i>solitum</i>
		qui
		deliquerit
		muneri
		exsolvat
		<i>conscientiae</i>
		responso
		<i>ligatum</i>
		(<i>a</i>)
		Pitonium
		protenderent
		<i>apostalandi</i>
		Responsum
		contingat
		acciendum
		pag. 399.
		subditas
		ab
		quem
		ab
		ut interim uxor
		re assert
		<i>sanguinis</i>
		earum
		Nimium
		(<i>notae inverso ordine habentur</i>).
		peccetur,
		censura
		iurisdictioni Episcopi subiiciuntur,
		ex toto titulo

BX Gury, Jean Pierre
1758 Compendium theologiae
G8 moralis
1866
t.2

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 12 25 12 001 8